ספרי׳ — **אוצר החסידים** — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל תשיעי **שער שלישי**

דבר מלכות

מאמרי דא״ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו״ר מנחם מענדל שליט״א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת
„אוצר החסידים״
770 איסטערן פאַרקוויי סניף אה״ק כפר חב״ד ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה
הי׳ תהא שנת נפלאות בכל
צדי״ק שנה להולדת כ״ק אדמו״ר שליט״א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד׳

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דִּבְרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרֵב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ, וְצֶאֱצָאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לִשְׁמָהּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְּלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֱמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ.
אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקָם - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קטו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לֹא לָנוּ | יְהוָה לֹא־לָנוּ כִּי־לְשִׁמְךָ תֵּן כָּבוֹד עַל־חַסְדְּךָ עַל־אֲמִתֶּךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
אַיֵּה־נָא אֱלֹהֵיהֶם: ג וֵאלֹהֵינוּ בַשָּׁמָיִם כֹּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצַבֵּיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה
יְדֵי אָדָם: ה פֶּה־לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: ו אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ אַף לָהֶם
וְלֹא יְרִיחוּן: ז יְדֵיהֶם | וְלֹא יְמִישׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יְהַלֵּכוּ לֹא־יֶהְגּוּ בִּגְרוֹנָם: ח כְּמוֹהֶם יִהְיוּ
עֹשֵׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר־בֹּטֵחַ בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בְּטַח בַּיהוָה עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: י בֵּית אַהֲרֹן בִּטְחוּ
בַיהוָה עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: יא יִרְאֵי יְהוָה בִּטְחוּ בַיהוָה עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: יב יְהוָה זְכָרָנוּ יְבָרֵךְ
יְבָרֵךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יְבָרֵךְ אֶת־בֵּית אַהֲרֹן: יג יְבָרֵךְ יִרְאֵי יְהוָה הַקְּטַנִּים עִם־הַגְּדֹלִים: יד יֹסֵף
יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי־אָדָם: יז לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ־יָהּ וְלֹא כָּל־יֹרְדֵי דוּמָה:
יח וַאֲנַחְנוּ | נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קטז.

שבחים גדולים להקדוש־ברוך־הוא והיאך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הגמול שעשה עמו:

א אָהַבְתִּי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַּחֲנוּנָי: ב כִּי־הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבְיָמַי אֶקְרָא: ג אֲפָפוּנִי |
חֶבְלֵי־מָוֶת וּמְצָרֵי שְׁאוֹל מְצָאוּנִי צָרָה וְיָגוֹן אֶמְצָא: ד וּבְשֵׁם־יְהוָה אֶקְרָא אָנָּה יְהוָה מַלְּטָה
נַפְשִׁי: ה חַנּוּן יְהוָה וְצַדִּיק וֵאלֹהֵינוּ מְרַחֵם: ו שֹׁמֵר פְּתָאִים יְהוָה דַּלּוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבִי
נַפְשִׁי לִמְנוּחֵיכִי כִּי־יְהוָה גָּמַל עָלָיְכִי: ח כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינִי מִן־דִּמְעָה אֶת־רַגְלִי
מִדֶּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: י הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי
אָמַרְתִּי בְחָפְזִי כָּל־הָאָדָם כֹּזֵב: יב מָה־אָשִׁיב לַיהוָה כָּל־תַּגְמוּלוֹהִי עָלָי: יג כּוֹס־יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא
וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד נְדָרַי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נֶגְדָּה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: טו יָקָר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמָּוְתָה
לַחֲסִידָיו: טז אָנָּה יְהוָה כִּי־אֲנִי עַבְדֶּךָ אֲנִי־עַבְדְּךָ בֶּן־אֲמָתֶךָ פִּתַּחְתָּ לְמוֹסֵרָי: יז לְךָ אֶזְבַּח זֶבַח
תּוֹדָה וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח נְדָרַי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נֶגְדָּה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: יט בְּחַצְרוֹת | בֵּית
יְהוָה בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלִַם הַלְלוּיָהּ:

אגרות קודש

[ר״ח סיון תשכ״א?]

בעתו קבלתי מכתביו מיום ג׳ באייר והקודמיו, ות״ח. ועל של עתה באתי בענין שכתבתי לד״ר יצחק שי׳ לוין לפני איזה זמן על דבר הנחיצות לכתוב דברי ימי השואה האחרונה והתקופה שלפני׳, כתובים לאמתתם של דברים על ידי חרדים וי״ש, ומוסג״פ העתק מכתבי בהנוגע לזה. קבלתי ממנו מענה כי מתענין בזה אלא שיש קושי שאין סופרים מומחים בשדה היסטורי׳ ולו בעצמו קשה להפנות לדבר זה מרוב הטרדות, והוא שואל את מי אפשר לשתף לעבודה זאת.

וכיון שגם לכת״ר בטח תהיינה הצעות בענין זה, הריני מביא הענין לתשומת לבו ואשמח לשמוע חוו״ד.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין ..... ב

ב) מזמורי תהלים קטו, קטז ..... ג

ג) מאמר ד״ה נשא את ראש
שבת פרשת נשא, י״ב סיון, ה׳תשכ״ה ..... ו

ד) שיחת יום ב׳ דחג השבועות, ה׳תשכ״ה ..... י

ה) שיחת שבת פרשת נשא,
י״ב סיון ה׳תשכ״ה ..... לז

ו) לקוטי שיחות חג השבועות ..... מג

ז) לקוטי שיחות פרשת נשא ..... מח

ח) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ״ק הרה״ג הרה״ח
המקובל ר׳ לוי יצחק שניאורסאהן זצ״ל ..... נז

ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת נשא ..... נט

י) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת נשא ..... ס

יא) שיעורי תהלים לשבוע פרשת נשא ..... צב

יב) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת נשא ..... צג

יג) לוח ״היום יום״ לשבוע פרשת נשא ..... קה

יד) הלכה יומית לעיון ברמב״ם ..... קח

שיעורי רמב״ם

טו) – ג׳ פרקים ליום לשבוע פרשת נשא ..... קיא

טז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת נשא ..... קנג

יז) – ספר המצוות לשבוע פרשת נשא ..... קעה

יח) נביאים וכתובים
ישעיה פרק כז, איוב פרק ג ..... קעח

יט) משניות – מסכת דמאי
ביאור קהתי ..... קפ

כ) עין יעקב מסכת סוכה ..... קפח

כא) מסכת בבא קמא עם ביאורים
מדף יב עד דף יח ..... קצ

מתורת רבותינו נשיאי חב״ד:

כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו״ר הזקן ..... רכ

כג) שולחן ערוך הלכות שבת
לפי לוח רב יומי אדמו״ר הזקן ..... רכא

כד) לקוטי תורה
אדמו״ר הזקן ..... רכד

כה) שערי תשובה
אדמו״ר האמצעי ..... רכו

כו) מאמרי הצ״צ – מאמרי הצ״צ תרי״ד-תרט״ו
אדמו״ר ה״צמח צדק״ ..... רכז

כז) תורת שמואל תרל״ב
אדמו״ר מוהר״ש ..... רכח

כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער״ב
אדמו״ר מוהרש״ב ..... רכח

כט) ספר המאמרים ה׳תש״י
אדמו״ר מוהריי״צ ..... רל

ל) ספר השיחות ה׳ש״ת-תש״א בלה״ק
אדמו״ר מוהריי״צ ..... רלב

לא) אגרות קודש
אדמו״ר מוהריי״צ ..... רלב

לב) פרקי אבות פרק א ..... רלד

לג) חומש לקריאה לציבור לשבת פ׳ נשא ..... רלה

לד) לוח זמנים לשבוע פרשת נשא ..... רמה

לה) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש ..... רמז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

הוראות כ"ק אדמו"ר לחג השבועות

על פי הוראת חז"ל[1] דמזכירים "ומזרזין . . בשעת מעשה" — כאן המקום להזכיר ולזרז עוד הפעם אודות הענינים דלקמן שהזמן גרמא:

א) ב"תיקון ליל שבועות" — בכל הדפוסים שראיתי — הסיום דספר יצירה הוא: "... נאמנת בפנים . . אחד בפה ואחד בלב".

ולפי עניות דעתי אינו נכון. כי (נוסף לזה שחסר סיום בדבר טוב, הרי) נוסח זה אינו מובן כלל.

וצריך להיות, כמו שהוא בכמה וכמה הוצאות דספר יצירה הנדפס בפני עצמו: "... נאמנת. ג' רעות ללשון דיבור רע והמלשין והמדבר אחד בפה ואחד בלב. ג' טובות ללשון שתיקה ושמירת הלשון ודיבור אמת".

ומענין לענין: ב"תיקון" שנדפס בסלאוויטא (ועוד) בהעתקת מאמרו של רשב"י: "אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב כו'", הובאו רק ב' פסוקים.

וצ"ל כבזהר: "אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב ואהבת את ה' אלקיך וכתיב מאהבת ה' אתכם וכתיב אהבתי אתכם אמר ה'"[2].

ב) כמדובר כמה פעמים — על פי מאמר רז"ל[3] "אמר הקב"ה לישראל בני היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה" — כשם שאמירת עשרת הדברות בפעם הראשונה היתה בנוכחות כל עם ישראל, אנשים נשים וטף, גם הקטני קטנים — כדאי להשתדל אשר בעת קריאת הפרשה הזאת בזמן מתן תורה בכל שנה ושנה,

כל בני ישראל, גם הקטני קטנים(ות), יהיו בבית הכנסת (לכל הפחות) בעת קריאת עשרת הדברות.

ולהעיר אשר מתן תורה הוא על־ידי אשר "בנינו **עורבים אותנו"[4].**

ג) הרגילים בנתינת צדקה בכל יום — בערב חג השבועות זה, יתנו גם בעד שני הימים דחג השבועות. **ועל־דרך־זה בכל ערב שבת קודש[5] וערב יום־טוב כו'[6].**

(משיחת יום ב' דחה"ש תשמ"ג)

---

1) מכילתא (ורש"י) יתרו יט, כד.
2) עיין לקוטי לוי"צ הערות לזהר פ' נשא ס"ע שנה ואילך — ביאור ג' פסוקים אלו.
3) פסיקתא דר"כ פ' בחודש השלישי (הובא ברוקח סרצ"ו).
4) שהש"ר פ"א, ד (א).
5) אף ד"פרש שבתכם לא קאמר" ואצ"ל הכנסת אורחים כביו"ט (זח"ב פח, ב. סידור עם דא"ח רא, א. שם ד"ה יגלה לן — רג, ג ואילך).
6) ועיין תניא פל"ז (מח, ב).

אגרות קודש

[אייר תשכ"א]

לשאלותיו: א) פשיטא שטוב עושה שמדפיס ממאמרי רבותינו ושיחותיהם הק', וזכות הרבים תלוי בו. ב) לירד לפני בתיבה בש"ק שלפני יאצ"ט (במוסף וכיו"ב) - אין מנהגנו בזה. והרוצה בזה דוקא - מהיכא תיתי (ויש להעירו מסוכה לב, סע"ב: הואיל ונפיק כו'). אבל לעורר מחלוקת ע"ז וכיו"ב - הוא לא מנהג כ"א איסור מה"ת, ות"ח מרבים שלום.

ביאור בדרך אפשר

בתחילת פרשת השבוע נאמר:
נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם וְגוֹ'[1]. **וּמְדַיֵּק** ושואל **רַבֵּנוּ הַזָּקֵן בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה'**[2], ספר המכיל מאמרי חסידות שלו על פרשיות התורה בחומשים ויקרא־במדבר דברים (ושיר השירים) **יֵשׁ לְהָבִין לָמָּה נֶאֱמַר בִּבְנֵי גֵרְשׁוֹן "גַּם הֵם"** ביטוי שמשמעותו שהם פחות חשובים וטפלים לגבי שאר משפחות הלויים שעליהם מדובר בפסוקים אלה?

וּנְקוּדַת הַבֵּאוּר של רבינו הזקן **בָּזֶה**[3] ב'לקוטי תורה' שם, **שֶׁהָעִנְיָן דְּ"נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ"** לפי משמעותו הפנימית **הוּא לְהַעֲלוֹת** לנשא ולרומם **אֶת בְּחִינַת הָרֹאשׁ** שעניינו שכל **לִבְחִינַת הָרָצוֹן (שֶׁלְּמַעְלָה מִן הַשֵּׂכֶל** כפי שרואים גם בכוחות הנפש של האדם, המקבילים לספירות ולבחינות העליונות באלוקות שבדרך כלל השכל נוטה אחר הרצון) **וְ'כֶתֶר'** בחינת 'כתר עליון' שעניינו הרצון העליון שלמעלה מבחינת 'ראש' ו'חכמה' שעניינה שכל. **וְעִקַּר הַעֲלָאָה זוֹ** של השכל אל הרצון **הִיא עַל־יְדֵי עֵסֶק** לימוד **הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא** התורה **בְּחִינַת רְצוֹן הָעֶלְיוֹן** שהרי בהלכות התורה הקדוש־ברוך־הוא גילה את רצונו.

וּבִפְרָטִיּוּת יוֹתֵר, יֵשׁ מַעֲלָה בַּתּוֹרָה שהיא הרצון העליון **גַּם לְגַבֵּי מִצְוֹת, שֶׁהַמִּצְוֹת (שֶׁגַּם הֵן רְצוֹן הָעֶלְיוֹן** ואם כן לכאורה התורה והמצוות שווים בחשיבותם ומעלתם, אלא שהמצוות) **הֵן בִּבְחִינַת מַקִּיף בִּלְבַד, וְאֵינוֹ מֵאִיר הַגִּילוּי בִּבְחִינַת אוֹר פְּנִימִי מַמָּשׁ, אֲבָל הַתּוֹרָה הִיא בִּבְחִינַת אוֹר פְּנִימִי מַמָּשׁ,** כמבואר בקבלה וחסידות שהמשכת וגילוי האור האלוקי בעולמות ובנבראים באה בשני אופנים: המשכה 'פנימית', הנרגשת ונקלטת בהם בפנימיות ומתאחדת איתם, והמשכה בדרך 'מקיף' שמאירה ומתגלה באופן של רוממות והבדלה, ועל כך מבואר כאן שהיתרון בהמשכה על ידי לימוד התורה הוא שהיא המשכה פנימית ואילו ההמשכה שעל ידי קיום מצוות היא באופן 'מקיף' שאינו נמשך וחודר בעולמות ובנבראים בפנימיות, **וְשָׁרְשָׁהּ גַּם־כֵּן מִפְּנִימִיּוּת הַכֶּתֶר כוּ'** והעובדה שמדובר באור פנימי היא בגלל שהוא אור ממדריגה נמוכה יותר אלא גם אור זה נמשך ממקור גבוה מאוד, פנימיות הכתר, וכיוון שהוא נמשך מהפנימיות, לכן הוא אור פנימי.

בס"ד. שבת פרשת נשא, י"ב סיון, ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם וְגוֹ'[1]. וּמְדַיֵּק רַבֵּנוּ הַזָּקֵן בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה'[2], יֵשׁ לְהָבִין לָמָּה נֶאֱמַר בִּבְנֵי גֵרְשׁוֹן "גַּם הֵם". וּנְקוּדַת הַבֵּאוּר בָּזֶה[3], שֶׁהָעִנְיָן דְּ"נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ" הוּא לְהַעֲלוֹת אֶת בְּחִינַת הָרֹאשׁ לִבְחִינַת הָרָצוֹן (שֶׁלְּמַעְלָה מִן הַשֵּׂכֶל) וְ'כֶתֶר'. וְעִקַּר הַעֲלָאָה זוֹ הִיא עַל־יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת רְצוֹן הָעֶלְיוֹן. וּבִפְרָטִיּוּת יוֹתֵר, יֵשׁ מַעֲלָה בַּתּוֹרָה גַּם לְגַבֵּי מִצְוֹת, שֶׁהַמִּצְוֹת (שֶׁגַּם הֵן רְצוֹן הָעֶלְיוֹן) הֵן בִּבְחִינַת מַקִּיף בִּלְבַד, וְאֵינוֹ מֵאִיר הַגִּילוּי בִּבְחִינַת אוֹר פְּנִימִי מַמָּשׁ, אֲבָל הַתּוֹרָה הִיא בִּבְחִינַת אוֹר פְּנִימִי מַמָּשׁ, וְשָׁרְשָׁהּ גַּם־כֵּן מִפְּנִימִיּוּת הַכֶּתֶר כוּ'. וְלָכֵן גַּבֵּי בְּנֵי קְהָת שֶׁהָיוּ טוֹעֲנִין אֶת הָאָרוֹן שֶׁבּוֹ הַלּוּחוֹת, נֶאֱמַר "נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ". אַךְ גַּם בְּנֵי גֵרְשׁוֹן, כֵּיוָן שֶׁנִּשְׂאוּ אֶת הַיְרִיעוֹת, בְּחִינַת הַמִּקִּיף, דּוּגְמַת הַהַמְשָׁכָה שֶׁעַל־יְדֵי הַמִּצְוֹת, לָכֵן נֶאֱמַר בָּהֶם "נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ", שֶׁזֶּהוּ הַהַעֲלָאָה לִבְחִינַת כֶּתֶר, וּמִכָּל־מָקוֹם נֶאֱמַר "בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם", לְפִי שֶׁאֶצְלָם חֲרֵי זֶה בִּבְחִינַת מַקִּיף עֲדַיִן, וְאִלּוּ עִקַּר עִנְיַן נְשִׂיאַת רֹאשׁ נֶאֱמַר בִּבְנֵי קְהָת שֶׁנִּשְׂאוּ אֶת הַלּוּחוֹת, שֶׁמֵּאִיר בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת. וְעוֹד זֹאת, שֶׁבְּנֵי גֵרְשׁוֹן מַעֲלִים אֶת הַמִּדּוֹת לִבְחִינַת מִדּוֹת שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַשֵּׂכֶל (בְּחִינַת ז' תַּחְתּוֹנוֹת דַּ'אֲרִיךְ

וְלָכֵן גַּבֵּי בְּנֵי קְהָת שֶׁהָיוּ טוֹעֲנִין אֶת הָאָרוֹן שֶׁבּוֹ הַלּוּחוֹת, עניין התורה, **נֶאֱמַר "נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ"** כי עבודה זו של נשיאת ראש (העלאת המוחין אל הרצון) שייכת בעיקר ללימוד התורה שהוא עניינם של בני קהת. **אַךְ** מכל־מקום **גַּם בְּנֵי גֵרְשׁוֹן, כֵּיוָן שֶׁנִּשְׂאוּ אֶת הַיְרִיעוֹת** של המשכן, שגם הם **בְּחִינַת הַמִּקִּיף, דּוּגְמַת הַהַמְשָׁכָה שֶׁעַל־יְדֵי הַמִּצְוֹת** כמבואר לעיל, **לָכֵן נֶאֱמַר בָּהֶם** בבני גרשון **"נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ", שֶׁזֶּהוּ הַהַעֲלָאָה לִבְחִינַת כֶּתֶר, וּמִכָּל־מָקוֹם נֶאֱמַר "בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם"** ומשמע שעיקר 'נשיאת ראש' הוא של בני קהת ואילו הנשיאת ראש של בני גרשון היא כתוספת וטפל לבני קהת, ("גם הם"), **לְפִי שֶׁאֶצְלָם** אצל בני גרשון, **חֲרֵי זֶה** ה'נשיאת ראש' (הנפעלת על ידי קיום המצוות) **בִּבְחִינַת מַקִּיף עֲדַיִן, וְאִלּוּ עִקַּר עִנְיַן נְשִׂיאַת רֹאשׁ נֶאֱמַר בִּבְנֵי קְהָת שֶׁנִּשְׂאוּ אֶת הַלּוּחוֹת,** עניין התורה **שֶׁמֵּאִיר בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת** כמבואר לעיל.

וְעוֹד זֹאת, עניין נוסף שבו יש לבני קהת יתרון על בני גרשון ולכן נאמר בבני גרשון 'גם הם', הוא **שֶׁבְּנֵי גֵרְשׁוֹן מַעֲלִים** מזככים ומרוממים **אֶת הַמִּדּוֹת** העליונות **לִבְחִינַת מִדּוֹת שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַשֵּׂכֶל** ב'סדר השתלשלות' של האורות והספירות העליונות, המוחין, השכל (חכמה בינה ודעת) הם מעל למידות (חסד, גבורה, תפארת וכן הלאה), אבל למידות יש שורש ומקור בדרגות עליונות יותר, שלמעלה מהשכל (ושורש המידות במדריגה שלמעלה מהשכל הוא **בְּחִינַת ז' תַּחְתּוֹנוֹת** שבע המידות הנקראות 'תחתונות' כי הן בדרגה נמוכה ביחס

1) פרשתנו ד, כב. 2) ריש פרשתנו (כ, א). 3) שם כא, ב.

ביאור בדרך אפשר

לשלוש הספירות של המוחין, כפי ששבע המידות **דַ'אֲרִיךְ אַנְפִּין'** פנים ארוכות, והיא בחינה במדריגת ה'כתר' שלמעלה מהשכל והחכמה, כשם שכתר בגשמיות הוא מעל הראש), **אֲבָל בְּנֵי קְהָת מַעֲלִים אֶת בְּחִינַת הַחָכְמָה** שהיא עניינם ומדריגתם (כמבואר לעיל שהדבר נרמז בשייכות של בני קהת לארון וללוחות) **לִבְחִינַת הַחָכְמָה שֶׁבַּכֶּתֶר** (שלמעלה מהמידות כפי שהן בכתר). **אֲבָל עֲבוֹדַת בְּנֵי מְרָרִי** שהיא כאמור עבודת המידות **הִיא בִּבְחִינַת יִרְאָה** עבודת ה' מתוך יראה **הַנִּמְשֶׁכֶת מִן הָרֹאשׁ וְהַמּוֹחִין** והיא למטה מהראש והמוחין עצמם, **לָכֵן לֹא נֶאֱמַר בָּהֶם 'נְשִׂיאַת רֹאשׁ'** שהרי זו עבודת המידות ולא עבודת הראש.

וּמוֹסִיף רבנו הזקן **לְבָאֵר**[4] בהמשך המאמר ב'לקוטי תורה', **שֶׁהָעִנְיָן דְּ'נְשִׂיאַת רֹאשׁ'** שהוא, כאמור, העלאת הראש והמוחין לבחינה שלמעלה מהשכל, **מוֹרֶה עַל הָעֲבוֹדָה** עבודת ה' **בִּבְחִינַת הִלּוּךְ** הליכה ועלייה ממדריגה למדריגה **בְּלִי גְּבוּל (וְהוּא עִנְיָן הָעֲבוֹדָה דְּ"בְכָל מְאֹדֶךָ"**[5] כנאמר בקריאת שמע "ואהבת את ה' אלוקיך... בכל מאודך', ו"מאוד' משמעותו בלי גבול), **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[6] בנבואת זכריה בדבר ה' ליהושע הכהן הגדול **וְנָתַתִּי לְךָ מַהֲלְכִים בֵּין הָעוֹמְדִים, דְּפֵירוּשׁ "מַהֲלְכִים"** הליכה בלשון רבים **הוּא שְׁנֵי מִינֵי הִילּוּךְ** שני סוגים של הליכה, **הָאֶחָד** הליכה והתעלות **עַל־יְדֵי 'רְעוּתָא דְּלִבָּא'** רצון הלב, התעוררות של האדם **מִלְּמַטָּה** מצד האדם **לְמַעְלָה** להתקרב לאלוקות, **וְזֶהוּ עִנְיָן בְּנֵי גֵּרְשׁוֹן** העובדים את ה' בעיקר בעבודת הלב. **וְהַשֵּׁנִי** הליכה והתעלות **עַל־יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת** הפועלים התגלות והארת אור אלוקי להאיר על האדם **מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה**[7], **וְזֶהוּ** עבודה זו של המשכת אלוקות על ידי תורה ומצוות היא **עַל־יְדֵי בְּנֵי קְהָת, וְלָכֵן נֶאֱמַר בִּשְׁנֵיהֶם** הן בבני קהת והן בבני גרשון **'נְשִׂיאַת רֹאשׁ'** כי למעשה בשני האופנים (הן בעבודה בדרך מלמטה למעלה והן בעבודה בדרך מלמעלה למטה) יש נשיאת ראש (שעיקר ה'נשיאת ראש' היא על ידי בני קהת ולכן נאמר בבני גרשון 'גם הם', כמבואר לעיל).

ביאור בדרך אפשר

אַנְפִּין'), אֲבָל בְּנֵי קְהָת מַעֲלִים אֶת בְּחִינַת הַחָכְמָה לִבְחִינַת הַחָכְמָה שֶׁבַּכֶּתֶר. אֲבָל עֲבוֹדַת בְּנֵי מְרָרִי הִיא בִּבְחִינַת יִרְאָה הַנִּמְשֶׁכֶת מִן הָרֹאשׁ וְהַמּוֹחִין, לָכֵן לֹא נֶאֱמַר בָּהֶם 'נְשִׂיאַת רֹאשׁ'. וּמוֹסִיף לְבָאֵר[4], שֶׁהָעִנְיָן דְּ'נְשִׂיאַת רֹאשׁ' מוֹרֶה עַל הָעֲבוֹדָה בִּבְחִינַת הִלּוּךְ בְּלִי גְּבוּל (וְהוּא עִנְיָן הָעֲבוֹדָה דְּ"בְכָל מְאֹדֶךָ"[5]), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[6] וְנָתַתִּי לְךָ מַהֲלְכִים בֵּין הָעוֹמְדִים, דְּפֵירוּשׁ "מַהֲלְכִים" הוּא שְׁנֵי מִינֵי הִילּוּךְ, הָאֶחָד עַל־יְדֵי 'רְעוּתָא דְּלִבָּא' מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וְזֶהוּ עִנְיָן בְּנֵי גֵּרְשׁוֹן. וְהַשֵּׁנִי עַל־יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה[7], וְלָכֵן נֶאֱמַר בִּשְׁנֵיהֶם 'נְשִׂיאַת רֹאשׁ'. וּבְחִינַת "מַהֲלְכִים" צָרִיךְ לִהְיוֹת "בֵּין הָעוֹמְדִים", בְּחִינַת "עֲצֵי שִׁטִּים עוֹמְדִים" דִּבְנֵי מְרָרִי (שֶׁעֲבוֹדָתָם הָיְתָה מַשָּׂא הַקְּרָשִׁים שֶׁנִּצְּבוּ מֵ"עֲצֵי שִׁטִּים עוֹמְדִים"[8], וְהוּא עִנְיָן הָעֲבוֹדָה דְּ"בְכָל נַפְשְׁךָ" שֶׁהִיא בִּבְחִינַת עֲמִידָה[5]), וְלָכֵן לֹא נֶאֱמַר בָּהֶם 'נְשִׂיאַת רֹאשׁ'. ב) **אַךְ** צָרִיךְ לְהָבִין[9], הֲרֵי יָדוּעַ[10] שֶׁכָּל עִנְיָן נְסִיעַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִם הַמִּשְׁכָּן וְכֵלָיו בַּמִּדְבָּר (הָחֵל מִיצִיאַת מִצְרַיִם עַד בּוֹאָם אֶל יַרְדֵּן יְרִחוֹ, שֶׁאָז נִכְנְסוּ לְאֶרֶץ טוֹבָה וּרְחָבָה) הָיָה כְּדֵי לִפְעוֹל אֵצֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִנְיָן הַהִלּוּךְ וְאֵיךְ אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁאֵצֶל בְּנֵי מְרָרִי לֹא הָיְתָה הָעֲבוֹדָה דִּבְחִינַת הִלּוּךְ?

וְהַיְנוּ, דְּעִם הֱיוֹת שֶׁעֲבוֹדַת בְּנֵי מְרָרִי הָיְתָה מַשָּׂא קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן שֶׁמִּצַּד־עַצְמָם הֵם "עֲצֵי שִׁטִּים עוֹמְדִים" מִכָּל־מָקוֹם הָיָה צָרִיךְ וּבְחִינַת "מַהֲלְכִים" שני אופני ההליכה האמורים לעיל צָרִיךְ לִהְיוֹת "בֵּין הָעוֹמְדִים", והוא רמז על בְּחִינַת "עֲצֵי שִׁטִּים עוֹמְדִים" דִּבְנֵי מְרָרִי (שֶׁעֲבוֹדָתָם הָיְתָה מַשָּׂא הַקְּרָשִׁים של המשכן שֶׁנִּצְּבוּ מֵ"עֲצֵי שִׁטִּים עוֹמְדִים"[8], וְהוּא עִנְיָן הָעֲבוֹדָה דְּ"בְכָל נַפְשְׁךָ" שֶׁהִיא בִּבְחִינַת עֲמִידָה[5] כיוון שעמידה מסמלת ביטול של המציאות האישית), וְלָכֵן לֹא נֶאֱמַר בָּהֶם בבני מררי 'נְשִׂיאַת רֹאשׁ' שהיא עניין שמגדיל את המציאות.

ב) **אַךְ** באמור לעיל שבבני קהת ובבני גרשון היתה נשיאת ראש ואילו בבני מררי לא הייתה נשיאת ראש צָרִיךְ לְהָבִין[9], הֲרֵי יָדוּעַ[10] שֶׁכָּל עִנְיָן נְסִיעַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִם הַמִּשְׁכָּן וְכֵלָיו בַּמִּדְבָּר (והכוונה למסע כולו הָחֵל מִיצִיאַת מִצְרַיִם שבה התחילו מסעי בני ישראל במדבר עַד בּוֹאָם אֶל יַרְדֵּן יְרִחוֹ, שֶׁאָז נִכְנְסוּ לְאֶרֶץ טוֹבָה וּרְחָבָה) הָיָה כְּדֵי לִפְעוֹל אֵצֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִנְיָן הַהִלּוּךְ והעלייה ממדריגה למדריגה, וְאֵיךְ אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁאֵצֶל בְּנֵי מְרָרִי לֹא הָיְתָה הָעֲבוֹדָה דִּבְחִינַת הִלּוּךְ?

וְהַיְנוּ, דְּעִם הֱיוֹת שֶׁעֲבוֹדַת בְּנֵי מְרָרִי הָיְתָה מַשָּׂא קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן שֶׁמִּצַּד־עַצְמָם הֵם "עֲצֵי שִׁטִּים עוֹמְדִים" ועמידה פירושה לעמוד במקום אחד, ללא הליכה והתקדמות, מִכָּל־מָקוֹם הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת אֶצְלָם גם אצל בני מררי עִנְיָן הַהִלּוּךְ (התקדמות

---

4) שם כה, ב. 5) שם כג, סע"ד. 6) זכרי' ג, ז. 7) ראה תו"א וישב ל, סע"א ואילך. סה"מ אעת"ר ע' סט ואילך. 8) תרומה כו, טו. ויקהל לו, כ. 9) בהבא לקמן - ראה לקו"ש חי"ח ע' 53 ואילך (ממאמר זה). 10) ראה לקו"ת מסעי פח, ריש ע"ד. פט, ב. ושם צו, א - שהוא בחי' הליכה. וראה המשך המאמר בלקו"ת כאן.

ביאור בדרך אפשר

ועלייה **בְּלִי־גְבוּל)** מִצַּד עִנְיַן הַנְּסִיעָה שֶׁהָיָה בְּכָל חֶלְקֵי הַמִּשְׁכָּן (שֶׁעַל־יָדוֹ על ידי המשכן כולו **נַעֲשָׂה הָעִנְיָן** דִּ״וְשָׁכַנְתִּי **בְּתוֹכָם״**[11] השראת השכינה בתוך כל אחד ואחד מבני ישראל), והמסע של כל חלקי המשכן **כּוֹלֵל גַּם קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן, שֶׁעַל־יָדָם** על־ידי הקרשים **הוּא עִקַּר קִיּוּם הַמִּשְׁכָּן.** וְעַל־כָּרְחֲךָ בהכרח **צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁגַּם אֵצֶל בְּנֵי** נושאי הקרשים **הָיָה כְּלָלוּת עִנְיַן הַהִלּוּךְ בְּלִי־גְבוּל** (״נָשֹׂא **אֶת רֹאשׁ״**[12]), **אֶלָּא** שמצד שני יש הבדל מהותי בין ה׳נשיאת ראש׳ של בני מררי לזו של בני גרשון (וכל־שכן לגבי זו של בני קהת), **כֵּיוָן שֶׁעֲבוֹדָתָם** של בני גרשון **בִּנְשִׂיאַת קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן הָיְתָה רַק עַל־יְדֵי עֲגָלוֹת (דְּלֹא כִּבְנֵי גֵּרְשׁוֹן שֶׁאֶצְלָם הָיְתָה גַּם** עבודת **מַשָּׂא**[13] בעצמם), **הִנֵּה גַּם עִנְיַן הַהִלּוּךְ קָשׁוּר עִם בְּחִינַת עֲגָלוֹת, שֶׁרוֹמֵז עַל הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית,** כלומר, התעלות והליכה מתוך התעסקות לברר ולהעלות את הנפש הבהמית, כפי שממשיך ומבאר.

ג) **וְיוּבָן בְּהַקְדִּים בֵּאוּר עִנְיַן הָעֲבוֹדָה דְּהִלּוּךְ** ועלייה רוחנית ממדריגה למדריגה **בְּלִי־גְבוּל, שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַיְרִידָה לְמַטָּה דַּוְקָא**[14], כמבואר במאמרי חסידות על הפסוק הנזכר, ״ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה״, ש׳מהלכים׳ הן הנשמות ו׳עומדים׳ הם המלאכים, ודווקא הנשמות זוכות להליכה בלי גבול ולא המלאכים, כי רק הנשמות יורדות למטה לעולם הזה ומתלבשות בגוף גשמי, מה־שאין־כן המלאכים, **שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה שְׁלֹשָׁה עִנְיָנִים**[15], כפי שממשיך ומפרט.

עִנְיָן הָאֶחָד, עֶצֶם הַהִלּוּךְ והעלייה **בְּלִי־גְבוּל, שֶׁהוּא עִנְיַן הָאַהֲבָה לַה׳ דְּנֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית (לְאַחַר בֵּרוּרָהּ** לאחר הפרדת הטוב שבה מהרע והעלאתו לקדושה),

1 לִהְיוֹת אֶצְלָם עִנְיַן הַהִלּוּךְ (בְּלִי־גְבוּל) מִצַּד עִנְיַן
2 הַנְּסִיעָה שֶׁהָיָה בְּכָל חֶלְקֵי הַמִּשְׁכָּן (שֶׁעַל־יָדוֹ
3 נַעֲשָׂה הָעִנְיָן דִּ״וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם״[11]), כּוֹלֵל גַּם
4 קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן, שֶׁעַל־יָדָם הוּא עִקַּר קִיּוּם
5 הַמִּשְׁכָּן. וְעַל־כָּרְחֲךָ צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁגַּם אֵצֶל בְּנֵי
6 מְרָרִי הָיָה כְּלָלוּת עִנְיַן הַהִלּוּךְ בְּלִי־גְבוּל (״נָשֹׂא
7 אֶת רֹאשׁ״[12]), אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁעֲבוֹדָתָם בִּנְשִׂיאַת
8 קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן הָיְתָה רַק עַל־יְדֵי עֲגָלוֹת (דְּלֹא
9 כִּבְנֵי גֵּרְשׁוֹן שֶׁאֶצְלָם הָיְתָה גַּם עֲבוֹדַת מַשָּׂא[13]),
10 הִנֵּה גַּם עִנְיַן הַהִלּוּךְ קָשׁוּר עִם בְּחִינַת עֲגָלוֹת,
11 שֶׁרוֹמֵז עַל הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית.
12 ג) **וְיוּבָן** בְּהַקְדִּים בֵּאוּר עִנְיַן הָעֲבוֹדָה דְּהִלּוּךְ
13 בְּלִי־גְבוּל, שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַיְרִידָה
14 לְמַטָּה דַּוְקָא[14], שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה שְׁלֹשָׁה עִנְיָנִים[15]. עִנְיָן
15 הָאֶחָד, עֶצֶם הַהִלּוּךְ בְּלִי־גְבוּל, שֶׁהוּא עִנְיַן
16 הָאַהֲבָה לַה׳ דְּנֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית (לְאַחַר בֵּרוּרָהּ),
17 דְּכֵיוָן שֶׁשֹּׁרֶשׁ נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית הוּא מֵעוֹלָם הַ׳תֹּהוּ׳
18 (לְמַעְלָה מֵהַשֹּׁרֶשׁ שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית), לָכֵן הִנֵּה
19 דַּוְקָא בָּהּ יֶשְׁנוֹ הָעִנְיָן דִּ״רַב תְּבוּאוֹת בְּכֹחַ
20 שׁוֹר״[16], שֶׁהוּא עִנְיַן הָאַהֲבָה בְּלִי גְבוּל. וְעִנְיָן
21 הַשֵּׁנִי, שֶׁכַּוָּנַת הַהִלּוּךְ בְּלִי־גְבוּל הִיא כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה
22 ״אַחֲרֶיךָ נָרוּצָה״[17], לְשׁוֹן רַבִּים, שֶׁגַּם הַנֶּפֶשׁ
23 הָאֱלֹקִית (שֶׁמִּבְּחִינַת הַ׳תִּקּוּן׳) תִּהְיֶה בִּתְנוּעָה שֶׁל
24 בְּלִי גְבוּל. וְעִנְיָן הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁלְּאַחֲרֵי שֶׁנַּעֲשָׂה
25 הַהִלּוּךְ בְּלִי־גְבוּל בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית (״אַחֲרֶיךָ
26 נָרוּצָה״), אָזַי מִתְעַלִּית הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לַאֲמִתַּת
27 שָׁרְשָׁהּ וּמְקוֹרָהּ כְּפִי שֶׁשַּׁיָּךְ לָהּ לְבַדָּהּ, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן
28 ״הֱבִיאַנִי (לְשׁוֹן יָחִיד) הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו״[17].

ביאור בדרך אפשר

42 דְּכֵיוָן שֶׁשֹּׁרֶשׁ נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית הוּא מֵעוֹלָם הַ׳תֹּהוּ׳ כמבואר
43 בקבלה וחסידות, העולמות במתכונתם הנוכחית, עם ׳סדר השתלשלות׳ הדרגתי
44 ומסודר ועשר ספירות שהאורות שלהם מלובשים בתוך כלים ראויים לקליטתם,
45 נקראים ׳עולם התיקון׳. ול׳תיקון׳ קדם ׳עולם התוהו׳ בו היו אורות מרובים
46 וכלים מועטים, מצב שגרם ל׳שבירת
47 הכלים׳ ו׳נפילה׳ של ניצוצות קדושה
48 ואלוקות לתחומים שמחוץ לגבולות
49 הקדושה, ובשורש הדברים ׳תהו׳ נעלה
50 מ׳תיקון׳ (ולכן שורש הנפש הבהמית
51 הוא **לְמַעְלָה מֵהַשֹּׁרֶשׁ שֶׁל נֶפֶשׁ**
52 **הָאֱלֹקִית** שהוא מעולם ה׳תיקון׳),
53 **לָכֵן הִנֵּה דַּוְקָא בָּהּ** בנפש
54 הבהמית **יֶשְׁנוֹ הָעִנְיָן דִּ״רַב**
55 **תְּבוּאוֹת בְּכֹחַ שׁוֹר״**[16], וכאשר
56 היא מתבררת ומתעלה לקדושה, כל
57 הכוחות שהיו בה קודם לכן עוברים
58 לצד הקדושה וכיוון שקודם הבירור
59 הנפש הבהמית היא בתוקף ובכוח רב
60 בעניינים של היפך הקדושה, כאשר היא
61 מתבררת אהבת ה׳ בכוחה היא בתוקף
62 רב, **שֶׁהוּא עִנְיַן הָאַהֲבָה בְּלִי**
63 **גְבוּל.**
64 **וְעִנְיָן הַשֵּׁנִי** באהבת ה׳ בלי גבול
65 הוא, **שֶׁכַּוָּנַת** המטרה של **הַהִלּוּךְ**
66 **בְּלִי־גְבוּל הִיא כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה**
67 לאחר מכן **״אַחֲרֶיךָ נָרוּצָה״**[17],
68 **לְשׁוֹן רַבִּים, שֶׁגַּם הַנֶּפֶשׁ**
69 **הָאֱלֹקִית (שֶׁמִּבְּחִינַת הַ׳תִּקּוּן׳**
70 ולכן מצד עצמה היא שייכת יותר
71 לעבודה בסדר והדרגה) **תִּהְיֶה**
72 **בִּתְנוּעָה שֶׁל** אהבת ה׳ **בְּלִי**
73 **גְבוּל,** מתוך יציאה מוחלטת מגדרי
74 המציאות האישית.
75 **וְעִנְיָן הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁלְּאַחֲרֵי**
76 **שֶׁנַּעֲשָׂה הַהִלּוּךְ בְּלִי־גְבוּל**
77 **בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית (״אַחֲרֶיךָ**
78 **נָרוּצָה״), אָזַי מִתְעַלִּית הַנֶּפֶשׁ**
79 **הָאֱלֹקִית לַאֲמִתַּת שָׁרְשָׁהּ**
80 **וּמְקוֹרָהּ כְּפִי שֶׁשַּׁיָּךְ לָהּ**
81 **לְבַדָּהּ,** והוא למעלה משורש הנפש האלוקית, כאמור לעיל, **שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן**
82 **״הֱבִיאַנִי (לְשׁוֹן יָחִיד) הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו״**[17].

---

11) תרומה כה, ח. 12) להעיר מש״ך עה״ת פרשתנו ד, כט. אלשיך ריש פרשתנו ד״ה עוד אפשר. 13) נתבאר בארוכה בשיחות שלפני המאמר (לקו״ש שם ע׳ 49 ואילך). 14) ראה סה״מ אעת״ר שם. 15) בכל הבא לקמן - ראה בפרטיות ספר הערכים־חב״ד ח״א ע׳ אהבת ה׳ - ההוספה שבה ע״י נה״ב. וש״נ. 16) לשון הכתוב - משלי יד, ד. 17) לשון הכתוב -

ד) **וְעַל־פִּי־זֶה** יֵשׁ לְבָאֵר הַחִלּוּק בֵּין בְּנֵי קְהָת, בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי. שֶׁאֵצֶל בְּנֵי מְרָרִי, שֶׁהַמַּשָּׂא שֶׁלָּהֶם הָיָה עַל גַּבֵּי הָעֲגָלוֹת, בְּלִי־גְּבוּל רַק בַּנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית (בְּחִינַת עֲגָלוֹת), וְלֹא נִפְעַל הַהִלּוּף בָּהֶם גּוּפָא, בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית. וְאִלּוּ אֵצֶל בְּנֵי גֵרְשׁוֹן, נַעֲשָׂה גַּם הָעִנְיָן דְּ"אַחֲרֵיךָ נָרוּצָה", הַיְנוּ, שֶׁהַהִלּוּף בְּלִי־גְּבוּל הָיָה הֵן בַּנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית (מַשָּׂא בָּעֲגָלוֹת), וְהֵן בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית (עֲבוֹדַת מַשָּׂא). וְאֵצֶל בְּנֵי קְהָת הָיָה גַּם הָעִנְיָן הַיּוֹתֵר נַעֲלֶה דְּ"הֲבִיאַנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו", שֶׁזֶּהוּ הַהִלּוּף בְּלִי־גְּבוּל שֶׁמִּצַּד הַשֹּׁרֶשׁ הָאֲמִתִּי שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית שֶׁאֵינוֹ שַׁיָּךְ כְּלָל לַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית (עֲגָלוֹת), וְלָכֵן הָיָה עִקַּר מַשָּׂאָם - הָאָרוֹן, עִנְיָן הַתּוֹרָה, כֵּיוָן שֶׁהָעִנְיָן דְּ"הֲבִיאַנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו" נִפְעַל בְּמַתַּן־תּוֹרָה בְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת[18].

ה) **וְיֵשׁ** לְהוֹסִיף בָּזֶה, שֶׁכְּלָלוּת עִנְיָן הַהִלּוּף בְּלִי־גְּבוּל שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַיְרִידָה לְמַטָּה בַּעֲבוֹדָה דְּבְרוּר הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית דַּוְקָא, הוּא עִנְיָן שֶׁיִּתְגַּלֶּה לֶעָתִיד־לָבֹא, שֶׁאָז תִּתְגַּלֶּה מַעֲלַת הַגּוּף עַל הַנְּשָׁמָה, עַד שֶׁהַנְּשָׁמָה תִּהְיֶה נִזּוֹנֶת מִן הַגּוּף[19], וְעַכְשָׁו חֲרֵי זֶה רַק בְּ'כֹחַ' וּבְהֶעְלֵם, אֲבָל זֶהוּ הֶעְלֵם שֶׁיֶּשְׁנוֹ בִּמְצִיאוּת וְקָרוֹב אֶל הַמְּצִיאוּת (וְלֹא כְּמוֹ הַהֶעְלֵם דְּאֵשׁ שֶׁבְּצוּר הַחַלָּמִישׁ, שֶׁכְּדֵי לְגַלּוֹתוֹ יֵשׁ צוֹרֶךְ בְּהַכָּאָה מִתּוֹךְ יְגִיעָה דַּוְקָא)[20], כְּכָל הָעִנְיָנִים דִּלְעָתִיד־לָבֹא שֶׁהֵם בְּאוֹפֶן דַּ"אֲחַכֶּה לוֹ בְּכָל יוֹם שֶׁיָּבֹא"[21], וְכַאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים תְּשׁוּבָה, מִיַּד הֵן נִגְאָלִין[22], וַהֲרֵי עִנְיַן הַתְּשׁוּבָה הוּא בְּשַׁעְתָּא חָדָא וּבְרִגְעָא חָדָא[23].

שה"ש א, ד. 18) ראה רד"ה משכני (הא') תש"א. ובכ"מ. 19) ראה ד"ה אלה תולדות נח תרל"ז פי"ח־יט. המשך וככה תרל"ז פצ"א־ב. סה"מ תרח"ץ ע' ריט. 20) ראה סה"מ תר"ן ע' שס ואילך. המשך תרס"ו ע' קז ואילך. 21) נוסח "אני מאמין" - ע"פ עיקר הי"ב מי"ג העיקרים (פיה"מ להרמב"ם, סנהדרין - הקדמה לפרק חלק). 22) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה. 23) זח"א קכט, א.

בס"ד. שיחת* יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הקדוש לסעודה.

א. ידוע נוסח הברכה שהיה כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר נוהג לברך בקשר לחג השבועות (בדיבור ובכתב, ליחיד ולרבים): "קבלת התורה בשמחה ובפנימיות"[1].

ולכאורה אינו מובן:

ענין השמחה צריך להיות לא רק בתורה, אלא גם במצוות (לא רק בקו התורה, אלא גם בקו העבודה וגמילות חסדים[2]), וכמו שכתב הרמב"ם[3] "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה .. עבודה גדולה היא .. שנאמר[4] תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב". ולא מצינו הדגשה מיוחדת בנוגע לתורה שצריכה להיות שמחה גדולה יותר.

ואם כן, מהו הטעם שדוקא בקשר לחג השבועות, זמן מתן תורה, היה כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר מביע ברכתו שתהיה קבלת התורה בשמחה?

ב. ויובן מהענין דמתן תורה בפעם הראשונה, שאז היו בני ישראל כמו גרים, כדאיתא בגמרא במסכת יבמות[5] שמתן תורה הוא ענין הגירות (שלכן למדים ממתן תורה כמה פרטי דינים בנוגע לגירות).

והנה, כאשר גר בא להתגייר ולקבל על עצמו עול תורה ומצוות, הרי הסדר בזה - שתחילה אומרים לו "מה ראית שבאת להתגייר, אי אתה יודע וכו'"[6], והיינו, שמנסים להניאו מלהתגייר, ורק לאחרי שרואים שאכן רוצה באמת כו', אזי מקבלים אותו, כך, שענין הגירות צריך להיות מרצונו הטוב דוקא - בשמחה, ולא בעל־כרחו, שאז אין זו גירות.

- לאחרי שנתגייר, הרי הוא כמו כל איש ישראל בתולדתו, שאז יכולים גם לכוף אותו לקיים מצוה[7] (כיון שזהו רצונו האמיתי, וכמו שכתב הרמב"ם[8] ש"הוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצוות כו'", אלא "יצרו הוא שתקפו"); אבל ענין הגיור צריך להיות ברצון ובשמחה דוקא, ולא באופן של כפיה.

וכיון שמתן תורה הוא ענין של גירות - הרי זה צריך להיות בשמחה דוקא.

וכמבואר בדרושי חסידות[9] בפירוש מאמר רז"ל[10] שבמתן תורה "כפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית כו'", שהוא ענין התגלות האהבה העליונה כו', שעל־ידי־זה נתעוררה האהבה אצל ישראל לקבל את התורה ברצון ובשמחה; מה־שאין־כן אילו קבלת התורה היתה באונס, לא היה הדבר כדבעי, ובלשון הגמרא[10]: "מודעא רבה לאורייתא"[11].

ג. ועל־פי־זה יובן מאמר רז"ל[12] שלוחות ראשונות שניתנו ברעש, שלט בהם עין הרע ונשתברו, ודוקא לוחות אחרונות שניתנו בחשאי נתקיימו, כי "אין לך מדה יפה מן הצניעות" - דלכאורה אינו מובן: הרי הקב"ה ידע שהרעש יגרום לשבירת הלוחות, ואם כן, למה נתן את הלוחות הראשונות ברעש, ולא נתנם מלכתחילה בחשאי?

---

*) שיחות א־ג (ס"א־ט) - תוכן וראשי־פרקים בלבד (המו"ל).

1) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תשי"ז בתחלתה (תורת מנחם - התוועדויות ח"כ ע' 38). וש"נ.

2) שהרי נתינת הצדקה צריכה להיות בסבר פנים יפות (רמב"ם הל' מתנות עניים פ"י ה"ד).

3) סוף הל' לולב.

4) תבוא כח, מז.

5) מו, א־ב. וש"נ.

6) שם מז, א.

7) ברשימה נוספת: ודוקא באופן כזה יוכל לקיים את כל המצוות, הן מצוות עשה והן מצוות לא תעשה, שיש בהם ענינים שהם נגד רצונו של האדם.

8) הל' גירושין ספ"ב.

9) תו"א מג"א צח, סע"ד. לקו"ת פ' ראה כב, רע"א.

10) שבת פח, א.

11) נתבאר בשיחת ש"פ נשא בתחלתה (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ד בתחלתו).

12) תנחומא תשא לא. פרש"י תשא לד, ג.

והביאור בזה - על־פי האמור לעיל שקבלת התורה צריכה להיות מתוך שמחה דוקא, כי לולי זאת לא יכול להיות ענין הגירות, ולכן הוצרכה להיות נתינת הלוחות מתוך ״רעש״, כי, הרעש מלמעלה עורר את הרעש והשמחה אצל בני ישראל (שזהו ענין השמחה - התפשטות הנפש, בחינת ״רעש״, עד ליציאה מגדרים).

[ואין להקשות שעל־פי־זה נמצא שקבלת התורה היתה מצד ה״רעש״ דלמעלה, ולא מצד רצונם ובחירתם של בני ישראל, ואילו ענין הגירות צריך להיות מצד בחירתו החפשית של הגר - שהרי מובן, שהרעש דלמעלה לא הכריח בחירתם של בני ישראל (כי ״רשות לכל אדם נתונה . . ואין מי שיעכב בידו מלעשות הטוב או הרע״, ולא יתכן לומר ש״תולדתו תמשוך אותו לדבר שאי אפשר לזוז ממנו״[13]), ובא רק להקל עליהם להגיע לידי שמחה]. אלא שלפועל מצד בחירתם הרעה כו׳, גרם הרעש שנשתברו הלוחות, והוצרכה להיות נתינת לוחות שניות בחשאי ובצנעה כו׳.

ד. אך עדיין אינו מובן: מה נוגע הדבר אלינו עתה, לאחרי מתן תורה?

והענין בזה - דכיון ש״הימים האלה נזכרים ונעשים״[14], הנה בחג השבועות בכל שנה חוזר ומתחדש הענין דמתן־תורה (״יהיו בעיניך כחדשים״[15]), ולגבי ההתחדשות דמתן תורה בשנה זו נמצאים אנו במעמד ומצב של גירות.

ומובן, שאין זה גורע חס ושלום במעלת לימוד התורה כו׳ בשנה שעברה, אלא, שהתורה היא בלי גבול, ולכן בכל שנה ושנה צריך להיות הענין דקבלת התורה באופן נעלה יותר, בעילוי אחר עילוי, באופן של הילוך שבאין ערוך לגמרי, עד כדי כך, שלגבי עליה זו הרי זה כמו מעמד ומצב של גירות, כקטן שנולד[16].

וכיון שבחג השבועות כל שנה ישנו הענין דקבלת התורה מחדש באופן של גירות, לכן צריכה להיות קבלת התורה בשמחה דוקא[17].

* * *

ה. על־פי האמור יש לבאר גם את הסיפור שסיפר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו״ר בחג השבועות לפני עשרים שנה[18]:

לאדמו״ר מהר״ש היה חסיד בשם ר׳ פרץ, מלמד, בעל מדריגה, וכרגיל בכגון־דא - עני מרוד... שהיה רגיל לבוא לחג השבועות לאדמו״ר מהר״ש. פעם אחת הגיעו לחג השבועות אורחים רבים, ור׳ פרץ חשב שלא יספיק להיכנס ליחידות לפני חג השבועות, אבל לפתע בא הגבאי ואמר לו שהרבי קורא לו להיכנס אליו ליחידות.

בעת היחידות התאונן ר׳ פרץ לפני אדמו״ר מהר״ש שהוא כלי ריקן מלא בושה וכלימה. ואמר לו אדמו״ר מהר״ש: ״דאָס דאַרף מען קענען דערהערן״ (כלומר: להרגיש זאת - זו גם ״מדריגה״). ושאל אותו אדמו״ר מהר״ש: האם אתה אומר תהלים בבכיות, והשיב: כן. ואמר לו אדמו״ר מהר״ש: תאמר בכל יום שני קאַפּיטלאַך תהלים בבכיות, וסיים: אבל לקבלת התורה צריכים ללכת בשמחה.

[וסיפר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו״ר, שבקטנותו ראה את ר׳ פרץ הנ״ל בחג השבועות שאומר ״תיקון״ בבכיות. וכנראה, שכוונת אדמו״ר מהר״ש ב״קבלת התורה״ (שצריך להיות בשמחה) היא לקריאת התורה - שקורין עשרת־הדברות, בדוגמת מתן תורה בפעם הראשונה[19]].

---

13) רמב״ם הל׳ תשובה פ״ה ה״א־ד.

14) אסתר ט, כח. וראה רמ״ז בס׳ תיקון שובבים. הובא ונת׳ בס׳ לב דוד (להחיד״א) פכ״ט.

15) ראה שו״ע אדה״ז או״ח סס״א ס״ב. וש״נ.

16) יבמות כב, א. וש״נ.

17) ולאחרי שכבר היתה קבלת התורה בפעם הראשונה - יודעים כבר בנ״י איך להזהר (״באַוואָרענען זיך״) במצב של רעש ושמחה כו׳.

18) שיחת ליל א׳ דחה״ש תש״ה ס״ג (סה״ש תש״ה ע׳ 101 ואילך). וראה שיחת יום ב׳ דחה״ש תשט״ו בתחלתה (תורת מנחם - התוועדויות חי״ד ע׳ 111).

19) ראה פסדר״כ פ׳ בחודש השלישי (הובא ברוקח סרצ״ו).

ו. ולכאורה, סיפור זה תמוה מתחילתו עד סופו:

א) למה דוקא בנוגע לחג השבועות אמר לו אדמו״ר מהר״ש שצריך להיות בשמחה, ולא בנוגע לשאר המועדים, שכולם נקראים ״מועדים לשמחה״?

ב) כיון שחג השבועות הוא יום ההסתלקות של דוד המלך[20], הרי זה הזמן המתאים ביותר לאמירת תהלים, ספרו של דוד המלך. ואם כן, יהודי שנוהג בכל יום לומר תהלים בבכיות - למה לא ינהג כן גם בחג השבועות?

ז. ויובן על־פי האמור לעיל, שבחג השבועות, זמן מתן תורה, נמצאים בני ישראל במעמד ומצב של גירות, ולכן צריכים לקבל את התורה בשמחה דוקא.

- לאחרי קבלת התורה בחג השבועות, בכללות העבודה במשך כל השנה, ישנם חילוקים בפרטי אופני העבודה: יש מי שעבודתו בקו האהבה (חסד), יש מי שעבודתו בקו היראה (גבורה), ויש מי שעבודתו בקו הרחמים כו׳; אבל לקבלת התורה צריכים כולם להיות בשמחה.

ולהעיר, שאף ששמחה היא היפך השפלות, ובשביל קבלת התורה צריך להיות ענין השפלות דוקא, כמו שכתוב[21] ״מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח״, וכמו שכתוב[22] ״ונפשי כעפר לכל תהיה (ועל־ידי־זה) פתח לבי בתורתך״ - הנה ענין השפלות צריך להיות לאחרי קבלת התורה, ואילו קבלת התורה עצמה צריך להיות בשמחה דוקא.

* * *

ח. על־פי האמור לעיל בנוגע לקבלת התורה בשמחה - יובן גם בנוגע לענין הפנימיות:

קיום כל המצוות צריך להיות לכל לראש בפועל ממש, במעשה או בדיבור, ונוסף לזה, צריך להיות גם בפנימיות, ולא די בכך שמקיים את המצוה ״בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני .. מצות אנשים מלומדה״[23].

אבל אף־על־פי־כן, גם כאשר חסר בקיום המצוות אפילו במעשה בפועל - הרי אמרו רז״ל[24] ״ישראל אף־על־פי שחטא ישראל הוא״, ואפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון[25]. ועל־אחת־כמה־וכמה בנוגע לקיום המצוות בפנימיות - הרי אמרו רז״ל[26] ״לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אף־על־פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה״, אף שכל זמן שהעסק בתורה ומצוות הוא ״שלא לשמה״, אין זה בפנימיות.

אמנם, כאשר מדובר אודות גר שבא להתגייר - צריך לקבל על עצמו קיום כל המצוות, ולא רק במעשה ובדיבור, אלא גם במחשבה, והיינו, שלא די בכך שמקבל על עצמו לקיים את המצוות במעשה בפועל, אבל מחשבתו תהיה בענין אחר, אלא קבלת המצוות צריכה להיות בכל פנימיותו.

והמשל לזה מ״מלכותא דארעא״ - שהיא ״כעין מלכותא דרקיעא״[27] - כפי שרואים באמריקא, שכדי לקבל ״אזרחות״ צריך להסכים לקיים את כל חוקי המדינה, ומי שלא מוכן לקבל על עצמו חוק מסויים, לא יתקבל בתור ״אזרח״; מה־שאין־כן מי שהוא כבר אזרח, אזי לא מקפידים עליו כל כך.

וכיון שבכל שנה מתחדש כללות הענין דמתן תורה שהוא בדוגמת ענין הגירות, מובן, שקבלת התורה צריכה להיות בפנימיות, היינו, לקבל על עצמו לקיים את כל עניני התורה ומצוות, וכאמור, לא רק במעשה ובדיבור, אלא גם במחשבה.

---

20) ירושלמי (ביצה פ״ב ה״ד. חגיגה פ״ב ה״ג) הובא בתוד״ה אף עצרת (חגיגה יז, א).
21) ישעי׳ נז, טו.
22) תפלת ״אלקי נצור״ (ברכות יז, א). וראה לקו״ת במדבר טו, סע״ב ואילך. ובכ״מ.
23) ישעי׳ כט, יג.
24) סנהדרין מד, רע״א.
25) חגיגה בסופה. וש״נ.
26) פסחים נ, ב. וש״נ.
27) ברכות נח, א.

ט. ולהעיר:

ישנם הטוענים שאף שבודאי צריכים לקיים את כל המצוות, מכל־מקום, יש גם מצוות קלות שאדם דש בעקביו[28].

ומוסיפים לטעון, שעיקר הזהירות צריכה להיות בנוגע למעשה ודיבור, אבל בנוגע למחשבה - הרי הוא חפשי לחשוב מה שרוצה; לפעמים חושב אודות ענינים ששייכים למשה רבינו, ולפעמים חושב אודות ענינים הפכיים, באמרו, שאין מענישים על מחשבה[29]. ומבטיח להיזהר שלא תהיה לזה השפעה על כח הדיבור, ועל־אחת־כמה־וכמה על המעשה בפועל.

וכמו כן כשמדובר אודות ענין הקשור עם רגש שבלב, וכמו אהבת ישראל, שצריך לחוש אפילו כלפי יהודי שאינו מכירו ומעולם לא ראהו[30] - טוען הוא שאין זה שייך אליו; אם יש ביכלתו לעזור לו על־ידי מעשה בפועל, או על־ידי־זה שידבר עם פלוני שיעזור לו - בודאי יעשה זאת, אבל לא מתוך הרגש הלב.

אבל, האמת היא שיהודי צריך לקיים את כל המצוות: רמ״ח מצוות עשה כנגד רמ״ח אברים, ושס״ה מצוות לא תעשה כנגד שס״ה גידים[31], באופן שלא יחסר אצלו שום אבר כו׳, אלא יהיה שלם ותמים[32], והשלימות שלו צריכה להיות לא רק במעשה ודיבור, אלא גם במחשבה, ואדרבה: כיון שכח המחשבה הוא נעלה יותר, אזי הזהירות צריכה להיות גדולה יותר[33].

ואכן, סוף כל סוף יהיה כל אחד מישראל במעמד ומצב כזה, שהרי ״לא ידח ממנו נדח״[34]. ובאופן כזה צריכה להיות קבלת התורה מלכתחילה.

(וסיים כבוד קדושת אדמו״ר שליט״א:)

יתן השם יתברך שתהיה לנו ״אזרחות״ טובה - על־ידי קבלת התורה בשמחה ובפנימיות, ובאופן שמזה תומשך נתינת כח על כל השנה כולה.

* * *

י. ידועה תורת רבינו הזקן[35] על הפסוק[36] ״משכני אחריך נרוצה״:

״משכני״ - הוא ענין יציאת מצרים.

״אחריך נרוצה״ - המסירת נפש דקריעת ים סוף שפעלה את הענין ד״נרוצה״.

״הביאני המלך חדריו״[36] - הוא ענין מתן תורה, שבזה ישנם ריבוי מדריגות. ומה עשו היהודים הפשוטים - ״נגילה ונשמחה בך״[36], בכ״ב אותיות התורה.

והנה, הפירוש הפשוט בזה - שכאשר מדובר אודות אותיות התורה, הרי זה ענין השייך לכל, גם לאנשים פשוטים; אבל בעומק יותר, הנה דוקא בענין ד״נגילה ונשמחה בך״ - בכ״ב אותיות התורה - בא לידי ביטוי ענין קבלת התורה לאמיתתו.

יא. והענין בזה:

הפירוש ד״משכני״ הוא - שהקב״ה מושך ומוציא אותו, ולא שהוא בעצמו יוצא. ובאופן כזה היתה היציאה ממצרים - שהרי בני ישראל עצמם לא היו יכולים לצאת ממצרים, כמאמר רז״ל[37] שאפילו עבד לא היה יכול לברוח משם, ולכן הוצרך הקב״ה להוציא אותם ממצרים - ״משכני״.

---

28) תנחומא ופרש״י ר״פ עקב.
29) ראה קידושין מ, א.
30) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ״ט) בהוספות סקל״ג. וש״נ (נעתק ב״היום יום״ טו כסלו. וראה גם שם ג אדר א).
31) זח״א קע, ב.
32) ראה לקו״ת נצבים מה, ג. ובכ״מ.
33) ראה רמב״ם הל׳ תשובה פ״ז ה״ג. תניא אגה״ק סוסכ״ב. ובכ״מ.
34) ע״פ שמואל־ב יד, יד. וראה תניא ספל״ט. הל׳ ת״ת לאדה״ז פ״ד סה״ג.
35) שיחת ליל א׳ דחה״ש תש״ג ס״ב (סה״ש תש״ג ס״ע 118). וראה גם לקו״ת ויקרא ב, סע״ד ואילך. ובכ״מ.
36) שה״ש א, ד.
37) מכילתא יתרו יח, יא. פרש״י שם, ט.

אמנם, לאחרי שהקב״ה הוציא את בני ישראל ממצרים - דרש ותבע מהם שיהיה ענין של עבודה גם מצדם.

וענין זה נפעל בעיקר לאחרי ששה ימים הראשונים לצאתם ממצרים, בשביעי של פסח, בעת קריעת ים סוף - שהרי קריעת ים סוף היתה קשורה עם המסירות נפש של נחשון בן עמינדב, שקפץ לים[38], שזהו ענין של מסירות נפש במעשה בפועל.

ואז התחילה גם המסירות נפש בפועל של כל בני ישראל שהלכו במדבר - כדברי הנביא[39]: ״לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה״:

בהיותם בארץ מצרים - לאחרי ש״בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים״[40] - היה לבני ישראל כל המצטרך להם, שהרי ארץ מצרים היתה מבורכת בגשמיות כו׳. ואף־על־פי־כן, יצאו ממצרים באופן ש״גם צדה לא עשו להם״[41], ״מגיד שבחן של ישראל, שלא אמרו היאך נצא למדבר בלא צדה, אלא האמינו והלכו כו׳״[42].

אלא שזהו רק מה שהחליטו כו׳ ולא הקשו כו׳, אבל עדיין היו בארץ מצרים*; ואילו המסירות נפש בפועל ד״לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה״**, היתה רק לאחרי קריעת ים סוף, שאז יצאו למדבר ולא מצאו מים[47].

ועל־ידי־זה נפעל הענין ד״נרוצה״ (על דרך מה שכתוב[48] ״כי ברח העם״) - שאין זה באופן של התיישבות, על־פי השכל, כי, מצד השכל הפשוט אין מקום להנהגה כזו שששים ריבוא אנשים, לבד מנשים וטף, יצאו למדבר, ״ארץ לא זרועה״, אלא זוהי הנהגה של מסירות נפש - לא רק מסירת הרצון, אלא מסירת כל מציאותו, אפילו גופו, בשביל קיום רצונו יתברך.

ודוקא באופן כזה היה יכול להיות הענין ד״הביאני המלך חדריו״, שזהו ענין דמתן תורה:

התורה - חכמתו ורצונו של הקב״ה שלמעלה מגדר שכל האנושי - אינה כמו כל שאר החכמות שמשיגים אותם על־ידי יגיעה בלבד (כמאמר[49] ״יגעת ומצאת״), אלא יש צורך בהכנה מוקדמת - ״ברכו בתורה תחלה״[50], ״אשר בחר בנו מכל העמים״, שזהו תנאי מוקדם לכך ש״נתן לנו את תורתו״[51], ולכן לא די בהלימוד כשלעצמו, אלא הלימוד צריך להיות כדי לכוין אל האמת, ולהתאחד עם הקב״ה כו׳[52].

וזהו גם הטעם לכך ש״עובד כוכבים ומזלות שעוסק בתורה חייב מיתה, שנאמר[53] תורה צוה לנו משה מורשה״, אם מצד גזל, או מצד גילוי עריות (״מורשה מאורסה״)[54], והיינו, לפי שלימוד התורה יכול להיות רק לאחרי הקדמת הבחירה - ״אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו״, ולולי זאת, לא יתכן שתהיה התלבשות רצונו וחכמתו יתברך בשכל האדם באופן של יחוד נפלא כו׳ (כמבואר בתניא[55]).

---

*) שהרי היה זה ברעמסס, ומשם ק״כ מיל לסוכות[43], וכל זה בתוך ארץ מצרים, ואחר כך ״ויחנו באתם אשר בקצה המדבר״[44]. ובפירוש רש״י על הפסוק[45] ״וישובו ויחנו לפני פי החירות .. לפני בעל צפון״: ״הוא פיתום״ - ארץ מצרים.

**) שאין זה המדבר שאודותיו אמר משה לפרעה ״דרך שלשת ימים נלך במדבר״ והסכים פרעה על זה[46] - שלזה אין צורך במסירות נפש כו׳.

---

38) סוטה לז, א. מכילתא בשלח יד, כב.
39) ירמי׳ ב, ב.
40) ר״ה יא, רע״א.
41) בא יב, לט.
42) פרש״י עה״פ.
43) פרש״י שם, לז.
44) בשלח יג, כ.
45) שם יד, ב.
46) וארא ח, כג־כד.
47) בשלח טו, כב.
48) שם יד, ה.
49) מגילה ו, רע״ב.
50) ראה נדרים פא, א. וש״נ.
51) נוסח ברכת התורה.
52) ראה ר״ן שם.
53) ברכה לג, ד.
54) סנהדרין נט, א ובפרש״י. וש״נ.
55) פ״ה.

וכללות הענין בזה - שכדי לקבל את התורה צריך יהודי להיות שונה מכל העולם, והיינו, להתעלות ולצאת מהמדידה וההגבלה של העולם,

- שזהו כללות הענין דארץ מצרים, מלשון מיצרים וגבולים[56], ולכן, עכו״ם שנמצא במיצרים וגבולים של העולם, אינו יכול להשיג את התורה שלמעלה מהעולם, ואדרבה: על־ידי לימוד התורה הרי הוא משנה סדרי בראשית ומביא לידי קלקול -

וכידוע מאמר רבינו הזקן[57] בענין ״צאינה וראינה״ (ששייך לחג השבועות)[58], שזהו גם תוכן הענין ד״נרוצה״.

וזהו שלא מספיק הענין ד״משכני״, באופן של אתערותא דלעילא, אלא צריך להיות גם אתערותא דלתתא - ״אחריך נרוצה״, שזהו ענין הריצה והמסירת נפש שלמעלה מן הדעת, ודוקא על־ידי־זה תוכל התורה לחדור את מציאות האדם בפנימיות, בנפשו האלקית, וגם בנפשו הבהמית ובגופו, מאחר שהפך והעלה אותם למעלה מהעולם.

וזהו גם מה שכתוב ״הביאני המלך חדריו״, לשון רבים - דלכאורה, ענין התורה שייך רק לראש האדם ושכלו, ומהו ענין ״חדריו״ לשון רבים - כי, כדי ״לקחת״ תורתו של הקב״ה, לא מספיק ענין הראש (שכל) בלבד, אלא התורה צריכה לחדור את כל ציור הקומה, עד לעקב, שבזה ניכר שענין התורה אצלו אינו ענין של שכל בלבד, אלא הוא ענין שלמעלה מגדרי העולם, שלכן חודר את כל ציור הקומה שלו.

ועל זה מסיים ״נגילה ונשמחה בך - בכ״ב אותיות התורה״, ששייך ליהודים פשוטים דוקא, שנתינת התורה לישראל באה לידי ביטוי דוקא בכך שהתורה חודרת גם בבחינת ״עקב״ שבבני ישראל, האנשים פשוטים שאינם שייכים להבנה והשגה, שגם אצלם יש הענין ד״נגילה ונשמחה בך״, על־ידי כ״ב אותיות התורה, שזהו בחינת הדומם שבתורה[59].

יב. ועל־פי המדובר כמה פעמים שכל הענינים שבכללות התורה וכללות עם ישראל ישנם גם בחייו של כל אחד מישראל - כן הוא גם בנוגע להאמור לעיל בענין ״משכני אחריך נרוצה״ בשייכות לקבלת התורה:

נוסף לכך שבנוגע לכללות הזמן דקבלת התורה ישנו הענין ד״משכני״, מימות החול ליום־טוב - צריך להיות גם הענין ד״נרוצה״, כולל גם ריצה כפשוטה, ברגלים.

וענין זה מתבטא במנהג שיסד כבוד קדושת מורי וחמי אדמו״ר[60] - לילך ברגלים למקומות רחוקים כדי לשמח יהודים בשמחת יום־טוב בכלל, ובשמחה דקבלת התורה בפרט.

ומהנכון, שאלו שעשו כן בפועל, יאמרו לחיים, בשמחה ובפנימיות, ועל־ידי־זה ימשיכו השמחה אצל כל אלו שביקרו אותם, בתוככי כללות ישראל, בטוב הנראה והנגלה, על כל השנה כולה[61].

* * *

יג. בסוף הלכות פסח, בסימן תצ״ד[62], כותב רבינו הזקן:

״נוהגין בכל המקומות לאכול מאכלי חלב ביום א׳ של שבועות, ומנהג אבותינו תורה היא, כי הרבה טעמים נאמרו עליו״[63].

---

56) ראה תו״א שמות מט, סע״ד ואילך. וארא נז, ב ואילך. יתרו עא, ג ואילך. ובכ״מ.

57) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע׳ שלח. וש״נ (נעתק ב״היום יום״ כג שבט).

58) שה״ש ג, יא. וראה תענית כו, ב (במשנה). וראה גם לקו״ת שה״ש כד, ד ואילך.

59) ראה לקו״ת חוקת נח, א. ברכה צה, ג. ובכ״מ.

60) ראה גם שיחת יום ב׳ דחה״ש דאשתקד (תורת מנחם - התוועדויות ח״מ ע׳ 54).

61) יש לציין, שכאשר הקהל חזר מה״תהלוכה״, הביע כ״ק אדמו״ר שליט״א את ברכתו (ע״י הרב חדקוב), שכיון שכבר הי׳ הענין ד״משכני . . נרוצה״, יהי׳ גם הענין ד״הביאני המלך חדריו״ (המו״ל).

62) סט״ז.

63) ראה גם שיחת יום ב׳ דחה״ש תשי״ג ס״ו ואילך (תורת מנחם - התוועדויות ח״ח ע׳ 210 ואילך). וש״נ.

ופירוש הדברים - בפשטות - שרבינו הזקן ממליץ על קיום מנהג זה, ״כי הרבה טעמים נאמרו עליו״, כך, שגם אם טעם אחד אינו מכוון, הרי ישנם טעמים נוספים כו׳.

אך לכאורה אינו מובן: בנוגע לקיום מנהג ישראל בגלל ש״תורה היא״[64] - אין הגבלה אם זהו מנהג שיש בו ״הרבה טעמים״, או רק טעם אחד?

זאת ועוד: מקור דברי אדמו״ר הזקן הוא ב׳מגן אברהם׳, אבל שם הלשון הוא ״יש הרבה טעמים .. ומנהג אבותינו תורה היא״ [כי, ברמ״א[65] כתב ״ונוהגין בכל מקום לאכול מאכלי חלב ביום ראשון של שבועות״, וכותב על זה טעם, ועל זה מוסיף ה׳מגן אברהם׳: ״יש הרבה טעמים״, ומסיים ״ומנהג אבותינו תורה היא״]; ואילו רבינו הזקן מהפך את סדר הדברים - שמקדים תחילה ״ומנהג אבותינו תורה היא״, ואחר כך כותב ״כי הרבה טעמים נאמרו עליו״, שמשמעות הלשון היא, שהטעם לכך שצריכים לקיים מנהג זה הוא לפי ש״הרבה טעמים נאמרו עליו״. ולכאורה תמוה, שהרי גם אם יש בו רק טעם אחד, ״מנהג אבותינו תורה היא״. וכיון שרבינו הזקן משנה מלשון ה׳מגן אברהם׳, מודגש יותר הדיוק שבדבר!

יד. ויש לבאר תחילה דיוק הלשון ״מנהג .. תורה היא״ - דלכאורה, בנוגע למנהג שצריך לקיימו [כמו המנהג לאכול מאכלי חלב בחג השבועות, ועל־דרך־זה בשאר מנהגים (כמו מנהגי ראש חודש או מנהגי חנוכה וכיוצא בזה) בענינים של עשה טוב, וכן בענינים של לא תעשה, כמו מנהג הנשים שלא לעשות מלאכה בזמן ספירת העומר[66]] - מתאים יותר הלשון ״מצוה״ או ״חובה״, ולא הלשון ״תורה״, שהרי אין זה ענין של לימוד?

טו. ויובן בהקדם ביאור אחד החילוקים שבין תורה למצוות[67]:

מצוות - ענינם אחד הוא: ציווי הקב״ה, כמודגש בנוסח הברכה שהוא בכל המצוות בשוה: ״אשר קדשנו במצוותיו וצוונו״. - יש אמנם חילוקים בהסגולה שבקיום המצוות, שיש סגולה מיוחדת במצות תפילין, שעל־ידי נעשית המשכת המוחין בז״א[68], ועל־ידי־זה גם בעולם, וסגולה מיוחדת במצות הקרבנות, ש״כל החי עולה לה׳ על־ידי בהמה אחת וכל הצומח על־ידי עשרון סולת אחד בלול בשמן כו׳״[69], וכיוצא בזה בשאר המצוות; אבל אופן קיום כל המצוות הוא ענין אחד - ציווי הקב״ה.

אבל תורה - ענינה הוא הבנה והשגה, וכמ״ש[70] ״כי היא חכמתכם ובינתכם״, ובפרט תורה שבעל פה, ש״אם אינו מבין הפירוש אינו נחשב לימוד כלל״[71], ולכן מודגש בה ענין של ריבוי והתחלקות דוקא, ולא באופן של נקודה אחת, שהרי בנקודה אחת לא שייך הבנה והשגה, כי אם כאשר הענין בא באופן של ריבוי והתחלקות דוקא.

ולהעיר:

יש אמנם בתורה גם ענין של התכללות, כידוע מה שכתב הרס״ג[72] שכל תרי״ג מצוות (וכן ז׳ מצוות דרבנן[73]) כלולים בעשרת הדברות, ובעומק יותר, כמאמר הבעל־שם־טוב[74] (שחג השבועות הוא יום ההילולא שלו) שכל עשרת הדברות כלולים בתיבת ״אנכי״, ועד שכלולים באות א׳ ד״אנכי״. וכמו כן יש בכל עניני התורה נקודה אחת השוה בכולם, כמודגש בכך שבכל אות ואות שבספר תורה תלויה כשרות הספר תורה כולה[75].

---

64) ראה ירושלמי פסחים פ״ד ה״א. תוד״ה נפסל - מנחות כ, ב. מהרי״ל - הובא ברמ״א יו״ד סשע״ו ס״ד. מנהגים ישנים מדורא ע׳ 153. ועוד.

65) שם ס״ג.

66) טושו״ע ואדה״ז שם סוסתצ״ג.

67) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ״א ע׳ 151. וש״נ.

68) ראה תורת מנחם סה״מ אלול ע׳ רס. וש״נ.

69) תניא פל״ד (מג, ב).

70) ואתחנן ד, ו.

71) הל׳ ת״ת לאדה״ז ספ״ב. וש״נ.

72) הובא בפרש״י משפטים כד, יב.

73) של״ה שטז, סע״א בשם ״קדמונים״. כתר תורה (לר״ד ויטאל) הובא בתורת העולה להרמ״א ח״ג פל״ח. וראה גם שיחת יום ב׳ דחה״ש דאשתקד הערה 135 (תורת מנחם - התוועדויות ח״מ ע׳ 56). לעיל ע׳ 325 הערה 10. וש״נ.

74) ראה בן פורת יוסף כג, ד. וראה גם שיחת יום ב׳ דחה״ש תשכ״ג סי״ב (תורת מנחם חל״ז ס״ע 30). שם חמ״ב ריש ע׳ 110. וש״נ.

75) ראה גם לעיל ס״ע 28. וש״נ.

אבל, ענין זה אינו שייך להבנה והשגה שבתורה, אלא לענין הקריאה בתורה, ש"קורא להקב"ה לבוא אליו כביכול, כאדם הקורא לחבירו .. וכבן קטן הקורא לאביו כו'"[76]. ומטעם זה, הנה גם מי "שאינו מבין אפילו פירוש המלות מפני שהוא עם הארץ .. מברך ברכת התורה .. כשעולה לספר תורה"[71].

ואילו מצד ענין ההבנה וההשגה שבתורה, "חכמתכם ובינתכם" - מודגש בתורה ענין ההתחלקות והריבוי דוקא.

ומובן, שלא די בענין הקריאה בתורה, אלא צריך להיות גם ענין ההבנה וההשגה בתורה. ובאותיות הקבלה - שלא די בבחינת פנימיות עתיק, אלא יש צורך שיומשך גם בפנימיות אבא[77].

טז. וחילוק זה (שכל המצוות הם נקודה אחת, ואילו בתורה ישנו ענין ההתחלקות והריבוי דוקא) הוא (לא בגלל שמדריגת התורה היא למטה ממדריגת המצוות, אלא אדרבה) בגלל מעלת התורה על המצוות:

ידוע[78] שמצוות הם בחינת הרצון, ותורה - שיש בה גם ענין ההבנה וההשגה - היא בחינת התענוג.

ומהחילוקים שביניהם[79] - שברצון אין התחלקות, והיינו, שבכל הענינים שבהם מתבטא הרצון הרי זה אותו רצון, מה־שאין־כן התענוג, הרי אינו דומה התענוג שבשמיעה לתענוג שבראיה, התענוג שבשכל עמוק, ועד לתענוג שבפנימיות הנפש, שכל מין תענוג הוא מהות אחר.

ולכן: מצוות שענינם רצון - ענינם אחד, ואילו תורה שענינה תענוג - יש בה ריבוי והתחלקות.

וזהו שאמרו רז"ל בנוגע למתן תורה ש"על כל דיבור ודיבור פרחה נשמתן"[80], "לפי שבכל דיבור מעשרת הדברות היה גילוי עונג פרטי המלובש בדיבור זה בלבד שאינו דומה לגילוי העונג שבדיבור השני"[81], ולכן, גם כאשר החזיר הקב"ה את הנשמה שפרחה בדיבור הראשון, אין זה מועיל לגבי ההתפעלות המחודשת מצד התענוג שבדיבור השני שבגללו פרחה הנשמה עוד הפעם.

יז. ועל־פי־זה מובן גם בנוגע ללשון "מנהג אבותינו תורה היא", "תורה" דייקא (ולא (רק) "מצוה" או "חובה"), ללמדנו, שגם מנהגי ישראל שלא נאמרו בתורה שבכתב או בתורה שבעל פה, פועלים בני ישראל שתהיה בהם גם מעלת התורה, שענינה הבנה והשגה, שלכן יש בה ענין התענוג (ולא רק ענין הרצון).

וענין זה מרמז רבינו הזקן בדיוק ושינוי לשונו גבי מנהג אכילת מאכלי חלב בחג השבועות - "ומנהג אבותינו תורה היא כי הרבה טעמים נאמרו עליו" (שמקדים הפיסקא "מנהג אבותינו תורה היא" לפיסקא "הרבה טעמים נאמרו עליו", ומוסיף תיבת "כי"):

אכילת מאכלי חלב בחג השבועות קשורה עם עריבות ומתיקות ("געשמאַק") התורה, שנמשלה לחלב ודבש, כמו שכתוב[82] "דבש וחלב תחת לשונך" - שזהו העונג שבתורה מחמת הלימוד והבנת והשגת התורה.

וזהו שמדגיש רבינו הזקן, שמעלה זו שבתורה היא גם בעניני מנהג ישראל - "ומנהג אבותינו תורה היא כי הרבה טעמים נאמרו עליו", שגם במנהגי ישראל ישנו ענין ה"טעם" - עריבות ומתיקות - שבתורה, ובמילא יש בהם גם ענין הריבוי ("הרבה טעמים"), שזהו הריבוי שבתורה שמצד ענין ההבנה וההשגה והתענוג כנ"ל.

וענין זה מרמז רבינו הזקן בהלכות השייכות לחג השבועות, זמן מתן תורתנו, כי: ישנם הטוענים שדי בכך שמקבלים את התורה עצמה בשמחה ובפנימיות, אבל בנוגע למנהגים - אין זה נוגע כו'. ולכן מדגיש רבינו הזקן מעלת מנהגי ישראל במנהג אכילת מאכלי חלב בחג השבועות, המדגיש ענין קבלת

---

76) תניא ספל"ז.

77) ראה לקו"ת נצבים מט, ד. וש"נ. וראה גם סה"מ ה'ש"ת ס"ע 49, ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם.

78) ראה תורת מנחם - התוועדויות חל"ז ע' 5. וש"נ.

79) ראה לקו"ת במדבר יח, ב.

80) שבת פח, ב.

81) לקו"ת שם.

82) שה"ש ד, יא. וראה חגיגה יג, א. רמב"ם הל' יסוה"ת ספ"ב.

התורה בשמחה ועונג (״דבש וחלב תחת לשונך״), ללמדנו, שקבלה זו כוללת גם מנהגי ישראל, שהם בכלל תורה, עם ״הרבה טעמים״.

* * *

יח. כ״ק אדמו״ר שליט״א צוה לנגן ניגון שלש התנועות (דהבעל־שם־טוב, הרב המגיד ואדמו״ר הזקן). ואחר כך צוה לנגן ואמר מאמר דיבור המתחיל ועשית חג שבועות להוי׳ אלקיך.

* * *

יט. האמור לעיל בביאור דיוק לשון רבינו הזקן אודות המנהג לאכול מאכלי חלב בחג השבועות, ״כי הרבה טעמים נאמרו עליו״, שבזה מודגש ענין הטעם והעונג שצריך להיות בתורה (״דבש וחלב תחת לשונך״) - יש לקשר גם עם אחד הטעמים שהובא לאכילת מאכלי חלב בחג השבועות, שהוא זכר לשתי הלחם שהיו מקריבין בחג השבועות, כי כאשר ״אוכלים מאכל חלב ואחר כך מאכל בשר, וצריכין להביא עמהם ב׳ לחם על השולחן שהוא במקום המזבח, ויש בזה זכרון לשני הלחם שהיו מקריבין ביום הבכורים״[65].

כלומר: נוסף על אכילת מאכלי חלב בחג השבועות - צריכים לאכול גם מאכלי בשר, שהרי ״מצוה לאכול בשר בכל יום־טוב״ (כמובא בשולחן ערוך אדמו״ר הזקן הנ״ל[62]). ובהדגשה יתירה בחג השבועות - כדאיתא בגמרא[83] ״הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם .. יום שניתנה בו תורה״, ״שישמח בו במאכל ומשתה להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה בו״[84], ו״רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תילתא, אמר, אי לאו האי יומא דקא גרים וכו׳״, וכמו שכתב רבינו הזקן בשולחן ערוך[85] ש״לפיכך אינו דומה לשאר יום טוב ושבתות שמותר להתענות בהם תענית חלום״, אלא ״אסור להתענות תענית חלום בחג השבועות״[86]. וכיון שבחג השבועות צריכים לאכול הן מאכלי חלב והן מאכלי בשר - צריכים להביא עמהם ב׳ לחם, ויש בזה זכרון לשתי הלחם.

וכיון שכל עניני התורה הם בדיוק, הרי מובן, שיש קשר בין מנהג אכילת מאכלי חלב (המורה על עונג האדם בלימוד התורה) לזכרון לשתי הלחם.

כ. ויש לבאר תחילה תוכן הענין שאסור להתענות תענית חלום בחג השבועות, כדי ״להראות שנוח ומקובל לישראל יום שניתנה בו התורה״[85] - בהקדם ביאור כללות ענין החלום בעבודת האדם[86].

מבואר בדרושי חסידות[87] על הפסוק[88] ״בשוב ה׳ את שיבת ציון היינו כחולמים״, שהעבודה בזמן הגלות היא בדוגמת חלום שבו יכולים להתחבר שני הפכים, ודוגמתו בעבודת בני ישראל לבוראם בזמן הגלות, שבשעת התפילה ולימוד התורה יכולה להיות התעוררות אהבה ויראה בשלימות, ולאחרי כן יכול להתנהג להיפך לגמרי. ואף־על־פי־כן, ״לא יפול לב האדם עליו״ לומר שההתעוררות שבתפילה אינה ענין אמיתי הקשורה בעצם מציאותו, דאם לא כן, איך יתכן שבמשך זמן קצר ישתנה אל ההיפך לגמרי (היפך עצם מציאותו) - כיון שזהו מצד המעמד ומצב דזמן הגלות, ש״אותותינו לא ראינו גו׳ ולא אתנו יודע עד מה״[89], שלכן יכולה להיות התגברות הלעומת זה כו׳, ומכל־מקום אין זה אלא ״חלום״, שיש בו חיבור שני הפכים, שלכן אין זו סתירה שגם ההתעוררות שלו בשעת התפילה היא ענין אמיתי.

וזוהי הנחמה שבפסוק ״בשוב ה׳ את שיבת ציון היינו כחולמים״ - דלכאורה, כיון שקאי על זמן הגאולה, למה נאמר ונכתב בתורה בתור הוראה נצחית בדורות שלפני ביאת המשיח - כיון שנוגע גם בזמן הזה, כדי להתמודד עם היצר הרע שא׳ מתכסיסיו הוא לפעול יאוש ונפילת הרוח, היפך השמחה וטוב לבב שצריך להיות בעבודת ה׳.

---

83) פסחים סח, ב.
84) פרש״י שם.
85) שם סי״ח.
86) ראה גם שיחת יום ב׳ דחה״ש דאשתקד סי״ד (תורת מנחם - התוועדויות ח״מ ע׳ 48 ואילך). וש״נ.
87) תו״א וישב כח, ג ואילך.
88) תהלים קכו, א.
89) שם עד, ט.

ובכן: ענין החלום, ובמילא גם תענית חלום - יכול להיות בכל שאר הימים טובים, ואפילו בשבתות, אבל לא בחג השבועות, שאז אין שליטה ללעומת זה כו׳.

כא. ויובן על־פי מה שנתבאר לעיל (סעיף א ואילך) בנוגע לנוסח הברכה של כבוד־קדושת מורי וחמי אדמו״ר - ״קבלת התורה בשמחה ובפנימיות״:

אף שלכאורה צריכים להיות כל עניני המועדים והשבתות וכל עניני תורה ומצוות בשמחה ובפנימיות, מכל־מקום, יש חילוק עיקרי בזה - שבכל השנה כולה אמרו רז״ל[26] ״לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף־על־פי שלא לשמה״, אף שלעת־עתה חסר בענין השמחה והפנימיות; מה־שאין־כן בחג השבועות, שאז נעשה מחדש הענין דמתן תורה, שזהו ענין של גירות - הרי זה צריך להיות בשמחה ובפנימיות דוקא, כנ״ל בארוכה.

וזהו הטעם לשלילת תענית חלום בחג השבועות דוקא, ״להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה בו״, כי זהו כל החידוש דחג השבועות, שאז הוא זמן ה״גירות״ שצריך להיות בשמחה ובפנימיות דוקא, ולכן לא שייך שביום זה יהיה מצב של ״חלום״ שנותן מקום לענין הפכי כו׳.

אך עדיין אינו מובן: במשך המעת־לעת דחג השבועות, ועל־אחת־כמה־וכמה בחוץ לארץ שהיום־טוב הוא במשך ב׳ ימים - יכולים להיות כמה וכמה רגעים שבהם לא נמצאים במעמד ומצב של קבלת התורה בשמחה ובפנימיות?

כב. ויש לבאר זה על־פי דברי רבינו הזקן[90] בפנימיות הענינים (ומזה יובן גם בנגלה דתורה), בביאור ״הטעם מה שחג השבועות אינו אלא יום אחד בלבד, מה־שאין־כן בפסח וסוכות שהן ז׳ ימים״.

[ובהקדמה - שלא שייך לשאול למה נקבע חג השבועות ליום אחד ולא לשבעה ימים, כמו פסח וסוכות; יכולים רק לשאול מהי ההוראה (״תורה״ מלשון הוראה[91]) שיכולים ללמוד מענין זה, ובשביל לימוד ההוראה יש צורך בביאור טעם הדבר - לא רק בנוגע לכללות הענין, אלא גם בנוגע לפרטים שבו.

ואף שהרמב״ם כותב ב׳מורה נבוכים׳[92] שרק בנוגע לכללות המצוה שייך ליתן טעם (ויש מצוות שלא נודע הטעם גם לכללות המצוה, כמו לחם הפנים, שעל זה כותב הרמב״ם[93] ״איני יודע לכך טעם״), מה־שאין־כן בנוגע לפרטי המצוה - הרי על־ידי שנתגלתה פנימיות התורה נתבארו כמה וכמה טעמים גם בנוגע לפרטי המצוות, וכפי שמצינו בספר המצוות לה׳צמח־צדק׳, שמבאר טעמי המצוות בשייכות לעבודת ה׳].

ומבאר בזה רבינו הזקן, ש״חג השבועות הוא זמן קבלת התורה שהוא בבחינת הכתר, שהוא בחינת יחידה שלמעלה מהתחלקות ז׳ מדות שנק׳ ז׳ ימים למעלה, וכדמיון מולד הלבנה שהיא בנקודה אחת בלבד כו׳״.

והענין בזה - שענינם של חג הפסח וחג הסוכות הוא מצוות פרטיות, כמו מצות קרבן פסח, מצות חמץ ומצה, ועל־דרך־זה בחג הסוכות; מה־שאין־כן ענינו של חג השבועות הוא כללות נתינת התורה ומצוות. ובהתאם לכך מתבטא הדבר גם בענין הזמן, שחג הפסח וחג הסוכות באים בהתחלקות פרטי הזמן - שבעת ימים, מה־שאין־כן חג השבועות, שגם בהמשכתו למטה הוא למעלה מהתחלקות פרטי הזמן - נקודה אחת.

כג. ועדיין צריך להבין: הרי גם ביום אחד (ועל־אחת־כמה־וכמה בב׳ ימים, כבחוץ לארץ) ישנה התחלקות הזמן לכמה וכמה שעות ורגעים, ומהו הפירוש שחג השבועות הוא ״בחינת יחידה שלמעלה מהתחלקות .. נקודה אחת״?

---

90) תו״א (הוספות) יתרו קט, סע״ד.

91) ראה רד״ק לתהלים יט, ח. גו״א ר״פ בראשית (בשם הרד״ק). זח״ג נג, ב.

92) ח״ג פכ״ו.

93) שם פמ״ה.

אך הענין בזה - על־פי ביאור הגאון הרגצ׳ובי[94] - שיש מציאות של נקודה אחת, אלא שמתפשטת במשך כל כ״ד שעות המעת־לעת, אבל גם לאחרי התפשטותה נשארת נקודה אחת, שלכן, הרי זה באופן שתופסים את כולה (או לאידך גיסא - שלא תופסים מאומה).

כלומר: נקודה זו היא בעצם למעלה מגדר זמן, אלא זהו כפי שהבחינה שלמעלה מזמן מאירה בתוך גדרי הזמן, שלכן גם בתוך הזמן הרי היא נקודה שאינה נחלקת.

[ועל דרך מה שנתבאר לעיל במאמר[95] בענין ״כמים הפנים לפנים״[96], שהמים הם פשוטים, ונראים בהם פני האדם המסתכל בהם, אבל גם אז המים עצמם אינם משתנים כלל ונשארים בפשיטותם, כי גם מהות הפנים הנראים במים אינו אלא מהות המים עצמם[97]. וכן הוא למעלה, שאור אין־סוף שלמעלה מהצמצום הוא פשוט בתכלית הפשיטות ולא שייך בו שום ציור כלל, וזה שעלה ברצונו יתברך לברוא את העולם מחמת התענוג שיהיה במעשה התחתונים, אינו עושה שום שינוי בו יתברך, כי הכל מיניה וביה ונשאר בפשיטותו.

ומעין זה הוא בענין כ״ד שעות המעת־לעת דחג השבועות, שהם נקודה אחת - שזהו לפי שבזמן זה נמשכת ומתגלה נקודה שהיא בעצם למעלה מגדר זמן, ולכן, גם כפי שנמשכת בתוך זמן, הרי היא נשארה בפשיטותה למעלה מגדר התחלקות, כך שכל המשך זמן זה הוא בבחינת נקודה אחת].

וזהו גם כללות ענין התורה - שענינה הוא עצם פשיטות אור אין־סוף ברוך־הוא שלמעלה מגדר התחלקות, אלא שניתנה למטה באופן שמתחלקת לריבוי פרטים ופרטי פרטים, אבל גם לאחרי ירידתה בבחינת התחלקות נשארת היא עצם אחד שלמעלה מגדר התחלקות.

וענין זה בא לידי הדגשה בשעת מתן תורה, שאז ניתנה התורה כפי שהיא למעלה מהתחלקות, שזהו ענין עשרת הדברות שבהם נכללות כל תרי״ג מצוות (כמבואר ברס״ג[72]), וגם עשרת הדברות עצמם נאמרו ״בדיבור אחד״[98] דוקא, ועד להתכללות של כל עשרת הדברות באות א׳ דתיבת ״אנכי״ (כנ״ל סעיף ט״ו), והרי הזמן דהברת אות א׳ עם הניקוד שלה הוא ״רגע כמימרא״[99], שעל־פי דין הרי זה שיעור זמן שאין פחות ממנו - נקודה אחת.

וזהו ענין ה״נקודה אחת״ של המעת־לעת דחג השבועות, שהוא הרגע דאמירת עשרת הדברות, שבו ניתנה התורה כפי שהיא למעלה מגדר התחלקות, אלא שנקודה זו מתפשטת בכל כ״ד שעות המעת־לעת - כשם שה״א״ ד״אנכי״ כולל ומתפשט בכל עשרת הדיברות, וכל תרי״ג מצוות התורה.

והטעם שהתפשטות הנקודה היא במשך כ״ד שעות המעת־לעת, לא פחות ולא יותר, הוא - על־פי דברי הגמרא במסכת נזיר[100] ש״יומא מיפסקי מהדדי״, ״כדכתיב[101] ויהי ערב ויהי בקר יום אחד״, היינו, שסדר הבריאה הוא באופן שמעת־לעת הוא מציאות אחת - נקודה אחת, ולכן מתפשטת הנקודה דחג השבועות במשך המעת־לעת דוקא.

כד. ובנוגע לענינו:

כיון שרצונו של הקב״ה שקבלת התורה תהיה בשמחה ובפנימיות, הרי לא יתכן שבמשך כל המעת־לעת דחג השבועות לא יהיה רגע אחד - כפשוטו - שבו יהיה חפץ באמת, בשמחה ובפנימיות, למלא רצונו של הקב״ה.

ורגע זה מספיק בשביל שתהיה אצלו הנקודה דחג השבועות (שמתפשטת במשך כל המעת לעת) - קבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

---

94) ראה בארוכה מפענח צפונות פ״ג. וש״נ.

95) ד״ה בשעה שעלה משה למרום פ״ד ואילך; ד״ה ועשית חג שבועות פ״ג ואילך (לעיל ע׳ 343 ואילך; ע׳ 354 ואילך).

96) משלי כז, יט.

97) המשך הענין, דלכאורה אין משל זה מכוון לנמשל למעלה לענין פשיטות אוא״ס שלפני הצמצום - נכלל בד״ה בשעה שעלה הנ״ל פ״ה (לעיל ע׳ 345).

98) מכילתא ופרש״י יתרו כ, א. וראה גם לקמן סל״ח ואילך.

99) ראה ברכות ז, א.

100) ז, א.

101) בראשית א, ה.

וכיון שבחג השבועות יש אצל כל אחד מישראל קבלת התורה בשמחה ובפנימיות, הרי מובן, שלא שייך אצלו מעמד ומצב של ״היינו כחולמים״, ובמילא, אין נתינת מקום ל״תענית חלום״ בחג השבועות.

וכשם שהנקודה דמתן תורה מתפשטת בתוך גדרי הזמן, בכל כ״ד שעות המעת־לעת דחג השבועות, כך היא חודרת את כל מציאותו של האדם לקבל את התורה בשמחה ובפנימיות, עד שגם גופו הגשמי שמח בקבלת התורה - ״שישמח בו במאכל ומשתה להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה בו״.

כה. על־פי כל הנ״ל יובן הקשר דסעודות חג השבועות - שבאו להורות ״שנוח ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה בו״ - לזכרון לשתי הלחם דוקא.

והענין בזה:

״לחם״ - רומז על התורה, ו״שתי הלחם״ - כמו שכתוב[102] ״לכו לחמו בלחמי״ - רומזים על שתי הבחינות שבתורה, תורה שבכתב ותורה שבעל־פה[103], שהחילוק הכללי ביניהם הוא - שתורה שבכתב נקראת ״לחמי״ (לחם שלי), של הקב״ה, להיותה בתכלית הדיוק על כל אות וקוץ כו׳ כפי שניתנה מלמעלה, באופן ד״לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו״[104]; ואילו תורה שבעל־פה נקראת ״לחמו״ (לחם שלו), של האדם הלומד, שעל ידו ניתוסף בתורה - ״לאפשא לה״[105] - ריבוי בלי גבול, כמו שכתוב[106] ״ועלמות אין מספר״, ״אלו ההלכות״, על־ידי־זה שכל אחד מישראל מתייגע ומוצא את חלקו בתורה - כמו שכתוב[107] ״ותן חלקנו בתורתך״ - שבו צריך להוסיף ולחדש.

וענין ״שתי הלחם״ שמקריבים בחג השבועות מורה על חיבור שני הלחמים יחד, כי ענין התורה הוא - המשכת ״לחמי״, היינו תורתו של הקב״ה כפי שהיא למעלה מגדר התחלקות, בתוך ״לחמו״, שהיא התורה שנלמדת על־ידי בני ישראל; והרי זהו כל ענין התורה - שהתורה שלמעלה מתפשטת בתוך גדרי הזמן והמטה, שלכן, גם כפי שניתנה למטה, בתוך גדרי הזמן, נשארת היא תורת ה׳ שלמעלה מגדרי הזמן.

כו. וזהו אחד הביאורים במאמר רז״ל[108] ״כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה מסיני״ - דלכאורה הרי זה דבר והיפוכו: מחד גיסא, חידוש של התלמיד ותיק, ולאידך גיסא, דבר שנאמר למשה מסיני?

וידוע שיש בזה ב׳ ביאורים[109]:

א) בסיני ניתנו הכללים והיסודות של התורה, ועליהם בנוי חידושו של התלמיד ותיק.

ב) ביאור עמוק יותר:

תורתו של הקב״ה היא בעצם למעלה מגדר זמן, דכשם שהקב״ה היה הוה ויהיה כאחד, ואין אצלו שום הגבלה של חילוקי הזמנים דעבר הוה ועתיד, כך לא שייך ההתחלקות דעבר הוה ועתיד בתורה; אלא שהתורה ניתנה למטה בתוך גדרי הזמן דעבר הוה ועתיד, אך גם כפי שניתנה למטה נשארת היא במהותה למעלה מגדר התחלקות הזמן.

וזהו ביאור שני הקצוות בחידושים שנתחדשו על ידי תלמיד ותיק:

ברגע דמתן־תורה - אמירת עשרת הדברות בדיבור אחד - היה גילוי נקודה העצמית דתורה כפי שהיא למעלה מגדר התחלקות (כנ״ל סעיף כ״ג), כולל התחלקות דזמן - עבר הוה ועתיד, ובמילא נכלל בנקודה

---

102) משלי ט, ה.

103) זח״א (בהשמטות) רס, א. וראה לקו״ת אמור לז, ב. ובכ״מ.

104) פ׳ ראה יג, א.

105) זח״א יב, ב. וראה תו״א מקץ לח, ג. לט, ד. ובכ״מ.

106) שה״ש ו, ח. וראה תורת מנחם סה״מ תשרי ע׳ שעב. וש״נ.

107) אבות פ״ה מ״כ. וראה לקו״ש חי״ג ע׳ 116 ואילך, ובהערה 34 שם.

108) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ״ב ה״ד. שמו״ר רפמ״ז. ועוד.

109) ראה שיחת יום ב׳ דחה״ש דאשתקד ס״ב (תורת מנחם - התוועדויות ח״מ ע׳ 37 ואילך). וש״נ.

זו גם חידושו של התלמיד ותיק שיתחדש בעתיד; אלא שאחר כך נמשכה ה״נקודה״ של התורה בגדרי הזמן דעבר הוה ועתיד, ומצד גדרי הזמן הרי זה חידושו של התלמיד ותיק שחידש ענין זה בתורה בזמן זה - כמה דורות לאחרי מתן־תורה, ומכל־מקום, הרי זה חלק מתורת ה׳ שניתנה ברגע דמתן תורה.

כז. והנה, על־פי הנ״ל שענין ״שתי הלחם״ מורה על חיבור ״לחמו בלחמי״, שגם התורה הנלמדת למטה על ידי האדם היא בעצם ״לחמי״, תורתו של הקב״ה שלמעלה מגדר התחלקות - יובן עוד ענין ב״שתי הלחם״:

משמעות לשון הזהר[110] הוא שהיו מקריבים את שתי הלחם על גבי המזבח. אבל, זהו היפך הדין ש״שתי הלחם .. נאכלים לכהנים, ואין בהם למזבח״[111], ולא עוד אלא שהמעלה מהם על גבי המזבח עובר בלא תעשה[112].

והענין הוא[113]:

התורה מצד עצמה - הנה גם כאשר נלמדת על־ידי האדם למטה שנמצא במצב של היפך הטהרה, נאמר עליה[114] ״הלא כה דברי כאש״, ״מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה״[115], כך, שבכל מקום שנמצאת הרי היא - לאמיתו של דבר - על גבי המזבח.

וזוהי משמעות דברי הזהר ששתי הלחם - גם התורה כפי שנלמדת על ידי האדם למטה, ״לחמו״ - קרבים על גבי המזבח, שהם לחמו של הקב״ה (וכנ״ל, שזהו תוכן ענין הקרבת שתי הלחם בחג השבועות - חיבור ״לחמו״ ב״לחמי״).

אלא שאין ההלכה כן, והדין בפועל ממש הוא שאין מקריבים את שתי הלחם על גבי המזבח, אלא הם נאכלים לכהנים, כי, כל ענין נתינת התורה למטה הוא - שהתורה שלמעלה מהתחלקות תומשך ותתפשט בגדרי הזמן גופא.

וענין זה הוא בהתאם לכללות התכלית דמתן תורה - לפעול בירור העולם, שלכן ניתנה התורה למטה דוקא, כדברי הגמרא[116] שכאשר מלאכי השרת ביקשו שתינתן להם התורה, השיבו להם: ״למצרים ירדתם כו׳ יצר הרע יש ביניכם״, והיינו, שהסיבה לכך שהתורה לא ניתנה למלאכים היא לפי שאינם שייכים לבירור ארץ מצרים [ואדרבה - כמבואר בכתבי האריז״ל[117] בפירוש מאמר רז״ל[118] ״אני ולא מלאך״, שאילו היה מלאך יורד למצרים, הנה מצד גודל הטומאה כו׳, לא זו בלבד שלא היה יכול להוציא את בני ישראל משם, אלא הוא בעצמו היה נשקע שם]; מלאכים - יכולים רק למלא שליחות, אבל אינם יכולים לפעול בירור וזיכוך כו׳[119]. ומזה מובן, שהבירור דמצרים ויצר הרע כו׳ הוא ענין עיקרי בתורה, ולכן ניתנה לבני ישראל דוקא, אשר, להיותם ״נצר מטעי מעשה ידי להתפאר״[120], הנה גם בהיותם למטה במצב של ״יצר הרע יש ביניכם״, הרי ״לא ידח ממנו נדח״[34], ובודאי שסוף כל סוף יפעלו בירור העולם, החל מבירור היצר הרע, כמאמר רז״ל[121] ״בכל לבבך, בשני יצריך״, ועד לבירור ארץ מצרים (״למצרים ירדתם״).

ובהתאם לכך, הנה גם שתי הלחם נאכלים לכהנים, שנעשים מאכל אדם שקשור עם ענין הבירורים כו׳.

וכן הוא בנוגע למנהגם של ישראל בחג השבועות, ש״אוכלים מאכל חלב ואחר כך מאכל בשר, וצריכין להביא עמהן ב׳ לחם על השולחן שהוא במקום המזבח, ויש בזה זכרון לשני הלחם שהיו מקריבין

110) ח״ב קפג, ב.
111) מנחות עד, ב (במשנה).
112) שם נז, ב.
113) הביאור ע״פ נגלה - ראה בארוכה ״רשימות״ חוברת קמז ע׳ 6 ואילך. אג״ק ח״א ס״ע שז ואילך.
114) ירמי׳ כג, כט.
115) ברכות כב, א.
116) שבת פח, סע״ב ואילך.
117) סידור האריז״ל בהגש״פ במקומו. הובא בלקו״ת צו טז, א.
118) הגש״פ (פיסקא ויוציאנו).
119) ראה המשך תער״ב ח״ב ע׳ תתצט.
120) ישעי׳ ס, כא.
121) ספרי ופרש״י ואתחנן ו, ה.

ביום הביכורים״ - שבמנהג זה יש זכרון לענין חיבור שני הלחמים ד״לכו לחמו בלחמי״, שמצד זה הנה גם התורה כפי שירדה למטה נמצאת תמיד על גבי המזבח (כנ״ל בדברי הזהר); ולאידך גיסא, הרי זה צריך לחדור את מציאות האדם (ה״מטה״) באופן שגם בגופו הגשמי מרגיש ש״נוח ומקובל לישראל יום שנתנה בו התורה״, כפי שבא לידי ביטוי בסעודות דחג השבועות.

כח. ומכאן באים לבירור הספק בדברי האחרונים בנוגע לשתי הלחם[122]:

איתא במשנה[123]: ״העומר היה מתיר במדינה (לאכול החדש בכל המקומות[124]), ושתי הלחם במקדש״ (שקודם שתי הלחם אין מביאין מנחה מתבואה חדשה[124]).

אך יש להסתפק בנוגע ל״שתי הלחם במקדש״ - אם זה בגדר ״מתיר״ כמו העומר במדינה, או שאין זה בגדר ״מתיר״, כיון שאין איסור להקריב חדש קודם שתי הלחם, אלא שיש תנאי בשתי הלחם שצריכים להיות ״מנחה חדשה״[125], ובמילא אין להקריב מתבואה חדשה קודם שתי הלחם, כדי ששתי הלחם יהיו ״מנחה חדשה״.

אמנם, על־פי המבואר לעיל בביאור גדרה ותכליתה של תורה, מובן, ששתי הלחם הוא בגדר מתיר.

ובהקדים - שכיון ששתי הלחם הם קרבנות היום דחג השבועות, הרי הם קשורים עם ענינו של היום, ״יומא דקא גרים״[83] (על דרך מאמר רז״ל[126] ״מגלגלין זכות ליום זכאי״), שזהו הענין דמתן־תורה, וכנ״ל ששתי הלחם רומזים על הענין ד״לכו לחמו בלחמי״.

ועל־פי המבואר לעיל בארוכה, שאף שהתורה מצד עצמה היא למעלה מהעולם (והיא תמיד ״על גבי המזבח״), הרי התכלית של מתן־תורה הוא לפעול בירור העולם (בירור דארץ מצרים ויצר הרע), על־ידי ירידת התורה והתלבשותה בגדרי העולם - יש ללמוד גם בנוגע לשתי הלחם (שרומזים על ענין התורה), שהחיוב שיהיו ״מנחה חדשה״ הוא לא רק תנאי בשתי הלחם עצמם (כשם שצריכים לבוא מן החטים[127], וחמץ[128] דוקא), אלא הוא גם בגדר ״מתיר״ לאחרים, בהתאם לכללות ענין התורה, שהיא לא רק לעצמה, אלא גם לפעול על ענינים אחרים.

ולהעיר: ידוע הכלל שמביא ה׳צמח־צדק׳[129], שאין להכריע ולפסוק על־פי קבלה, כפי שמוסכם אפילו אצל מקובלים, ועל־אחת־כמה־וכמה אצל בעלי נגלה. אבל בנדון דידן, הרי מפורש במשנה ש״העומר היה מתיר במדינה ושתי הלחם במקדש״, ובגמרא נתפרש להדיא הלשון ״מתיר״ גם בנוגע לשתי הלחם - ״מהו שיתירו כו׳״[123]. והרי פשטות הלשון ״מתיר״ מורה שענינו הוא להתיר לאחרים, ועל דרך הדם שנקרא מתיר, לפי שמתיר בשר הקרבן לאכילה, וכן הקומץ נקרא מתיר, לפי שמתיר את השיריים[130]. ונמצא, שהגדר ד״מתיר״ בנוגע לשתי הלחם הוא על־פי נגלה דתורה, ובמילא, כן הוא גם בפנימיות הענינים, בעבודת האדם - כאמור שענינה של התורה (שתי הלחם) הוא לפעול גם הבירור דארץ מצרים ויצר הרע כו׳.

[ומטעם זה, הנה כאשר לומדים ענין בתורה, הן בנגלה דתורה והן בפנימיות התורה, גם כאשר מדובר אודות סדר השתלשלות, עניני הספירות, נשמות וכו׳, צריך לבוא מזה ״בכן״ בנוגע לעבודה בפועל אצל נשמה בגוף בעולם הזה הגשמי, וכדברי כבוד קדושת מורי וחמי אדמו״ר[131] שזהו על דרך הפתגם ״אין חכם כבעל הנסיון״[132], וכל זמן שלא נתנסה בפועל ממש, יש להסתפק אם אכן יודע ומבין את השכל לאשורו].

---

122) בהבא לקמן - ראה לקו״ש חל״ב ע׳ 134 ואילך, ובהנסמן שם. תורת מנחם - התוועדויות ח״מ ע׳ 244 ואילך. וש״נ.

123) מנחות סח, ב.

124) פי׳ הרע״ב (ועוד) שם (פ״י מ״ו).

125) אמור כג, טז.

126) תענית כט, א. וש״נ.

127) תשא לד, כב ובפרש״י.

128) אמור שם, יז. מנחות נב, ב.

129) חידושים על הש״ס לשבת פי״ט מ״ב (נד, ד), למקואות פ״א מ״ו (קעב, סע״א). הובא באג״ק ח״י ע׳ יד.

130) רמב״ם הל׳ פסולי המוקדשין פי״ח ה״ז.

131) סה״מ ה׳ש״ת ע׳ יא. וראה גם לעיל ע׳ 322 הערה 3. וש״נ.

132) עקידה פ׳ נח (שער יד ד״ה [הקדמה] השלישית). מעבר יבוק שער ב.

וזהו גם המשך הענינים ד״עומר .. ושתי הלחם״[133] - שתחילה צריך להיות הבירור ד״עומר״, שבא מן השעורים[123], מאכל בהמה [כדאיתא בגמרא במסכת פסחים[134] ״יוחנן חקוקאה .. אמרו ליה חיטין נעשו יפות, אמר להם שעורים נעשו יפות, אמרו ליה צא ובשר לסוסים ולחמורים״], ואחר כך צריך להיות הבירור ד״שתי הלחם״, שבאות מן החטים, מאכל אדם (כמאמר רז״ל[135] עץ הדעת חטה היתה), שלאחרי הבירור - כלום ״אדם מביא חטין חטין כוסס כו׳״[136] - נעשים ראויים לאכילת אדם.

כט. וענין זה מודגש מיד בהתחלת עשרת הדיברות - ״אנכי הוי׳ אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים״[137]:

אף־על־פי שבריאת שמים וארץ הוא פלא גדול יותר מאשר יציאת מצרים, מכל־מקום, לא נאמר ״אנכי הוי׳ אלקיך אשר בראתי שמים וארץ״[138], אלא ״אשר הוצאתיך מארץ מצרים״ דוקא, כי, ביציאת מצרים התחיל כללות הענין דמתן תורה (כמובן גם מדברי הגמרא במסכת יבמות[5], שהתחלת הגירות היתה על־ידי המילה ביציאת מצרים, וסיומה על־ידי טבילה והזאה במתן תורה), כמו שכתוב[139] ״וארא אל אברהם וגו׳ ושמי הוי׳ לא נודעתי להם״, ״לא ניכרתי להם במדת אמיתית שלי״[140], ״לכן אמור לבני ישראל אני הוי׳ והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים וגו׳״[141], שאז (ביציאת מצרים) התחיל כללות החידוש דמתן תורה - שבטלה הגזירה שעליונים לא ירדו לתחתונים כו׳[142], שזהו כללות הענין דבירור המטה.

וזהו כללות הענין דמתן תורה - שהא׳ ד״אנכי״, נקודה שלמעלה מהתחלקות (שלכן חג השבועות אינו שבעת ימים, כמו חג הפסח וחג הסוכות, אלא יום אחד), נמשכת ומתפשטת בכל פרטי הענינים שבעולם, לבררם ולזככם, עד שגם הם יהיו חדורים באחדות הוי׳.

וכהרמז בתיבת ״אחד״, כמו שכתב הסמ״ק[143] שגם בד׳ רוחות העולם ובז׳ רקיעים וארץ (ח׳) נמשך וחודר הא׳, אלופו של עולם - כפי שהקב״ה הוא למעלה משמות, שלכן נרמז באות א׳, נקודה שלמעלה מהתחלקות.

ועל זה נאמר[144] ״ביום ההוא יהיה ה׳ אחד ושמו אחד״, ״לא כעולם הזה .. נכתב ביו״ד ה״י ונקרא באל״ף דל״ת (״לא כשאני נכתב אני נקרא״, היינו, שבגילוי (נקרא) ישנו רק ענין האדנות, שיכול להיות בעל כרחו), אבל לעולם הבא כולו אחד, נקרא ביו״ד ה״י ונכתב ביו״ד ה״י״[145], כפי שיתגלה בקרוב ממש, בגאולה האמיתית והשלימה על־ידי משיח צדקנו.

* * *

ל. בכמה דרושי חסידות השייכים לחג השבועות[146], הובא ונתבאר מאמר רז״ל[147] ״דוד זמירות קרית להו״ - מכמה טעמים, וגם מצד זה שחג השבועות הוא יום ההילולא של דוד המלך, ״נעים זמירות ישראל״[148].

ותוכן הדברים:

---

133) ראה גם לקו״ש שם ע׳ 136 ואילך.
134) ג, סע״ב. וראה גם התוועדויות תש״נ ח״ב ע׳ 258 ואילך. וש״נ.
135) ברכות מ, סע״א.
136) יבמות סג, א.
137) יתרו כ, ב.
138) ראה תורת מנחם סה״מ סיון ע׳ שח. וש״נ.
139) וארא ו, ג.
140) פרש״י עה״פ.
141) שם, ו.
142) שמו״ר פי״ב, ג. ועוד.
143) הובא בב״י או״ח סס״א. שו״ע ואדה״ז שם ס״ו. וראה לקו״ת תזריע כג, ג. ובכ״מ.
144) זכרי׳ יד, ט.
145) פסחים נ, סע״א. וש״נ.
146) ראה לקו״ת במדבר יח, א ואילך (מחה״ש תקע״א - ראה רשימת הכת״י שבסוף הספר). מאמרי אדהאמ״צ במדבר ח״ב ע׳ תקכ ואילך (מחה״ש תקפ״ו). וראה גם אוה״ת דרושים לשבועות ע׳ קכו. שם בהוספות ע׳ 67.
147) ראה במדב״ר פ״ד, כ. פכ״א, יב. תנחומא פינחס ח. סוטה לה, סע״א.
148) שמואל־ב כג, א. וראה שהש״ר פ״ד, ד (בתחלתה).

איתא בגמרא במסכת סוטה[149]: ״מפני מה נענש דוד, מפני שקרא לדברי תורה זמירות, שנאמר[150] זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי (כשהייתי בורח מפני אויבי ואגור מפניהם, הייתי משתעשע בחוקיך והיו לי לזמירות לשעשעני), אמר לו הקב״ה, דברי תורה שכתוב בהן[151] התעיף עיניך בו ואיננו, אתה קורא אותן זמירות, הריני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו, דכתיב[152] ולבני קהת לא נתן (משה עגלות) כי עבודת הקודש וגו׳ (לפי שיש עליהם לשאת בכתף), ואיהו אתיי׳ בעגלתא״.

ולכאורה, תמוה הדבר ביותר, וכמדובר כמה פעמים שדוקא בנוגע לדברים הכי פשוטים לא מצינו שמישהו יתעכב עליהם:

מדובר כאן אודות דוד, שגדלה מעלתו אפילו קודם שנמשח למלך, ועל אחת כמה וכמה לאחרי שנמשח למלך ונקרא ״משיח ה׳״[153], וכמסופר בגמרא במסכת ברכות[154] אודות גודל מעלתו בלימוד התורה עם הסנהדרין כו׳. ואם כן, איך יתכן שלא ידע מעלת התורה, וקרא לה בשם ״זמירות״?

והגע עצמך: הפסוק ״זמירות היו לי חוקיך גו׳״ הוא במזמור קי״ט בתהלים, כלומר, לאחרי שדוד שיבח את הקב״ה בקי״ח אופנים, עד שהגיע לאופן הקי״ט, ואיך יתכן שעדיין לא הכיר חס וחלילה במעלת התורה שאינה ענין של ״זמירות״ בלבד?!

לא. שאלה זו היא גם לאחרי כל מה שנתבאר בענין זה בדרושי חסידות - החל מאגרת הקודש[155], ב׳לקוטי תורה׳[156], בספר המצוות לה׳צמח צדק׳[157], ועוד דרושים[158]:

תוכן הביאור הוא - ש״זמירות היו לי חוקיך״ אמר דוד בעת צרתו, בהיותו בחוץ לארץ, במעמד ומצב ש״גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה׳״[159], ולכן היה מרנן ומזמר לשמח לבו בעסק התורה, על־ידי ההתבוננות שכל עניני העולם - ובמילא גם צרותיו כו׳ - אינם תופסים מקום כלל לגבי מעלת התורה.

וכמבואר באגרת הקודש[155] פרטי ההתבוננות, ״שכל העולמות עליונים ותחתונים - ״מה רבו מעשיך ה׳״[160] ו״מה גדלו מעשיך ה׳״[161] - תלויים בדקדוק מצוה א׳, ד״מ אם הקרבן כשר, נעשה יחוד עליון ועולים כל העולמות לקבל חיותם ושפעם, ואם שינה, שקיבל הדם בשמאלו ד״מ או שלא בכלי שרת כשר או שהיתה חציצה, אזי נתבטלה עליות העולמות וחיותם ושפעם כו׳״.

ומוסיף: ״וכן בתפילין כשרות מתגלים מוחין עליונים דזו״נ שהם מקור החיים לכל העולמות, ובדקדוק אחד נפסלין ומסתלקין המוחין״ - דיש לומר[162], שכוונתו להדגיש שענין זה ״שכל העולמות כו׳ תלויים בדקדוק מצוה א׳״ הוא לא רק בנוגע לעבודה שנעשית בבית המקדש על־ידי כהנים כו׳, אלא כן הוא גם בנוגע להנחת תפילין שנעשית על־ידי כל איש ישראל, בכל זמן ובכל מקום, גם בזמן הגלות ובארץ העמים (כמו דוד עצמו שהיה אז בחוץ לארץ, כנזכר לעיל).

וממשיך לבאר בענין ההתבוננות: ״והלכך, המתבונן מה גדלו מעשי ה׳ שבריבוי העולמות וכל צבאם, ואיך כולם בטלים במציאות לגבי דקדוק א׳ מדקדוקי תורה שהוא עומק מחשבה העליונה וחכמתו יתברך .. מזה נתבונן גדולת עומק מחשבתו יתברך .. ומעלתה לאין קץ ותכלית על מעלות חיות כל העולמות, שכל חיותם שופע מדקדוק אחד ממנה כו׳״.

ומסיים: ״אך מה שהיה משתבח בתהלת התורה במעלתה זו, ואמר זמירות היו לי כו׳, נענש על זה, ואמר לו הקב״ה זמירות קרית להו, משום שבאמת מעלתה זו שכל העולמות בטלים לגבי דקדוק אחד ממנה היא מבחינת אחוריים של עומק המחשבה (כפי שמבאר בהמשך הענין ש״התורה ניתנה בבחינת

149) שם (ובפרש״י).
150) תהלים קיט, נד.
151) משלי כג, ה.
152) נשא ז, ט.
153) שמואל־ב יט, כב.
154) ג, ב ואילך.
155) קו״א ד״ה דוד זמירות קרית להו (קס, סע״א ואילך).
156) שבהערה 146.
157) מצות משא הארון בכתף (דרמ״צ מא, א ואילך).
158) תו״ח מקץ עח [ריט], ד ואילך. מאמרי אדהאמ״צ דלעיל הערה 146. יהל אור ע׳ תסב ואילך. ועוד.
159) שמואל־א כו, יט. וראה כתובות קי, סע״ב.
160) תהלים קד, כד.
161) שם צב, ו.
162) ראה גם תורת מנחם סה״מ שבט ע׳ תטז. וש״נ.

פנים ואחור, כדכתיב[163] .. והיא כתובה פנים ואחור״) .. אבל פנימית שבעומק שהוא פנימית התורה .. אין לשבחה כלל בתהלת חיות כל העולמות, מאחר דלא ממש חשיבי, ובבחינת פנימיותה אינה שמחת לבב אנוש ושעשועיו, אלא כביכול שמחת לב ושעשוע המלך הקב״ה שמשתעשע בה, כי אלקים הבין דרכה וידע מקומה ומעלתה בידיעת עצמו כביכול אבל נעלמה מעיני כל חי[164] .. וזש״ה[165] ואהיה אצלו שעשועים, אצלו דוקא וכו׳״.

״ולפי שתפס דוד בבחינת אחוריים, לכך נענש בשכחה הבאה מן בחינת אחוריים, ונעלם ממנו לפי שעה מ״ש עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו, לחבר וליחד את הכתפיים, שהן בחינת אחוריים, אל עבודת הקדש, היא ח״ע, בבחינת פנים, שמשם נמשכו הלוחות שבארון, כמו שכתוב[166] כתובים משני עבריהם כו׳, וכמו שכתוב בירושלמי דשקלים[167] שלא היתה בהן בחינת פנים ואחור״.

אמנם, לאחרי כל הביאור הנ״ל - עדיין אינו מובן:

הפסוק ״ואהיה אצלו גו׳ שעשועים״ שבספר משלי נאמר אמנם על־ידי שלמה, לאחרי דוד; אבל כבר בזמן משה רבינו אמרו על התורה ״חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם״[80], וכפירוש רש״י, ש״באלפים שנה שקדמה תורה לעולם[168] היו עתידין דורות הללו להבראות .. והעבירן ולא בראן, ונתנה לכ״ו דורות, הרי שחסרו תתקע״ד מאלף״, כך, שברור הדבר, שדוד, שלמד תורה בשקידה עצומה כו׳, בודאי ידע את מעלת התורה (לא רק כפי שהיא בשייכות לעולמות, שכולם תלויים בדקדוק אחד מדקדוקי תורה, אלא גם) כפי שהיא למעלה באין ערוך מעולמות.

ובפרט על פי המבואר בדרושי חסידות[169] בפירוש מאמר רז״ל[169] ״אלפים שנה קדמה תורה לעולם״, שאין הכוונה לקדימה בזמן, שהרי גם הזמן הוא נברא (כתורת המגיד[170]), ובריאתו היתה יחד עם בריאת שמים וארץ, אלא הכוונה היא לקדימה במעלה - אלפיים מדריגות, שזהו ענין שבאין ערוך לגמרי.

ומודגש יותר בכך שהתורה נקראת ״הודך״ (כפי שביקשו המלאכים[80]: ״תנה הודך על השמים״[171]) - הודו של הקב״ה, שזהו ענין שבאין ערוך לגמרי משייכות לעולמות.

ואם כן כיצד יתכן שדוד היה משתבח ״בתהלת חיות כל העולמות״, במקום להדגיש את מעלתה העיקרית של התורה, שבאין ערוך לגמרי משייכות לעולמות?!

לב. ויובן על פי המבואר בענין זה במקום אחר - כמאמר רז״ל בירושלמי[172] ״דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר״:

ענין זה נתבאר גם ב׳תורה אור׳[173], ושם מוסיף רבינו הזקן לבאר הטעם שהיה דוד מזמר ומרנן לשמח לבו בעסק התורה בעת צרתו - לא רק כדי שהצרות לא יהיו תופסים מקום אצלו כו׳, בגלל שכל העולמות בטלים לגבי דקדוק א׳ של תורה, אלא עוד זאת - מפני שהוצרך לבטל את המנגדים כו׳.

וזה לשונו: ״דוד המלך עליו השלום היה צריך לפי שעה - בבית מגורי, שהיו שונאין לו, ואין דינים נמתקין אלא בשרשן[174], דהיינו בשרש התהוות העולמות כו׳ - להתענג ולשמוח בחלקו אשר הוא ממשיך בתורתו לקיום וחיות העולמות, שעל־ידי־זה ממילא יתבטלו כל המונעים, מאחר שמקבלים חיותם ממנה והם בטלים לגבה, וכשממשיך אורה למטה, תפול עליהם אימתה ופחד, והיו כלא היו״.

---

163) יחזקאל ב, יו״ד.
164) איוב כח, כא.
165) משלי ח, ל.
166) תשא לב, טו.
167) פ״ו סה״א.
168) מדרש תהלים צ, ד. ויק״ר פי״ט בתחלתה.
169) ראה ד״ה אלפיים שנה דיום ב׳ דחה״ש תשי״א בתחלתו (תורת מנחם - התוועדויות ח״ג ע׳ 133 ואילך). וש״נ. וראה גם שם חמ״ב ע׳ 309.
170) ראה סידור (עם דא״ח) שער הק״ש עה, סע״ד ואילך. הנסמן בתורת מנחם - התוועדויות ח״ג שם.
171) תהלים ח, ב.
172) ר״ה פ״ג סה״ה. ברייתא דל״ב מדות טו. תוס׳ כריתות יד, סע״א.
173) מקץ לב, א.
174) תניא פל״א (לט, ב). וראה זח״א קנא, א ובמק״מ שם. פע״ח שער השופר פ״א.

וכפי שממשיך לבאר[175] ש"זו היא העצה שיעצו חז"ל (במסכת גיטין[176]) השכם והערב עליהם, דהיינו שיהא בבחינת עליהם, מעלה מעלה וגבוה מהם, דהיינו בבחינת עסק התורה שהיא גבוה ונעלה מאד, שהיא מקור חיותם, ולכן הם כלים ומתבטלין מאליהן וממילא נדחים כו'".

כלומר: כל דבר יש לו שרש בתורה - לא רק משה, מרדכי ואסתר, אלא אפילו המן, כמאמר רז"ל[177] "המן מן התורה מניין כו'". ולכן, כאשר דוד היה במעמד ומצב שהיה צריך להנצל "מכף כל אויביו"[178] ולבטל את המנגדים כו' - הוצרך לפעול זאת באמצעות שרשם ומקורם, ולכן הזכיר את מעלת התורה שהיא שרש (חיות וקיום) העולמות, כדי להמתיקן בשרשן.

לג. ועל פי זה מתורצת השאלה, היתכן שדוד שיבח את התורה "בתהלת חיות כל העולמות", ולא במעלתה האמיתית שהיא באין ערוך לגמרי משייכות לעולמות:

בודאי ידע דוד מעלתה האמיתית של התורה, שהיא "חמודה גנוזה כו'", "הודך", באין ערוך לגמרי משייכות לעולמות; אבל, באותו זמן, "בבית מגורי", הוצרך להדגיש דוקא את מעלת התורה שהיא "חיות כל העולמות" (אף שזהו רק בחינת אחור שבתורה), כיון שדוקא על־ידי־זה יוכל לבטל את המנגדים כו'.

משל למה הדבר דומה - שכאשר יש שאלה בענין שנידון בשולחן ערוך חלק אורח־חיים, צריך ללמוד שולחן ערוך חלק אורח־חיים, ולא חלק יורה־דעה, ועל־דרך־זה להיפך. ודוגמתו בנדון דידן: כאשר יש צורך לבטל את המנגדים כו' - אזי צריכים להדגיש דוקא את מעלת התורה שהיא שורש ומקור העולמות, אשר, עם היותו בחינת אחור שבתורה, הרי זהו חלק התורה שבאמצעותו יכולים להלחם עם המנגד כו' (כמו הלכות מלחמות), ולא יועיל להדגיש את המעלה שהיא באין ערוך לגמרי משייכות לעולמות.

לד. אלא שעל פי זה נשאלת השאלה לאידך גיסא: אם כן, מה היתה הטענה "דוד זמירות קרית להו", ועד כדי כך שנענש על זה?!

וענין זה מבאר רבינו הזקן[173] - על ידי הוספת תיבה אחת - שהעונש היה "לא על שלמד בענין זה, אלא על ששיבחם בזו המעלה לחוד שהוא מקור וחיות כל העולמות, שבאמת הוא גבוה למעלה מעלה מבחינת קיום וחיות כל העולמות כו'".

כלומר: הן אמת שבאותה שעה שהוצרך דוד לבטל את המנגדים כו' הוצרך להדגיש את מעלת התורה שהיא מקור וחיות כל העולמות, אבל, ביחד עם זה, היה לו להוסיף ולהזכיר גם את מעלת התורה כפי שהיא למעלה מעלה מבחינת קיום וחיות כל העולמות, כי, דבריו של דוד נעשו חלק - פסוק - בתורה, עבור כל ישראל, גם מי שנמצא במעמד ומצב של מנוחה, שמחה וטוב לבב (שאינו צריך לבטל מנגדים כו'), ולכן לא די לומר שהתורה היא בבחינת "זמירות", כיון שאז עלולים שאר בני ישראל לשכוח אודות מעלתה העיקרית של התורה, שהיא "נעלמה מעיני כל חי".

ועל־פי־זה יומתק ענין נוסף: כשם שבאמירת "זמירות היו לי חוקיך" לא היה חסרון אצל דוד בעצמו (שהרי הוצרך לכך בשביל לבטל את המנגדים כו'), והחסרון הוא רק בהמסובב מזה בנוגע לאחרים, שעלולים לשכוח את מעלתה האמיתית של התורה - כך גם העונש על זה ("הריני מכשילך .. בעגלתא") היה באופן שהמכשול לא אירע אצל דוד בעצמו, כי אם אצל אחרים, אלא שדוד היה הגורם והסיבה לכך.

לה. ויש להוסיף ולבאר הענין שאצל דוד עצמו לא היה חסרון בכך ששיבח את התורה בענין ה"זמירות" - בעומק יותר:

ידוע המבואר (בהמשך ההילולא דכבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר[179], וכן בדרושי חסידות שלפני

175) ראה גם תורת מנחם סה"מ תמוז ע' יד ואילך. וש"נ.
176) ז, א.
177) חולין קלט, ב. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חי"ג ע' 146. וש"נ.
178) שמואל־ב כב, א. תהלים יח, א.
179) ד"ה באתי לגני תש"י פי"א ואילך (סה"מ תש"י ע' 131 ואילך). וראה גם סה"מ תש"ט ע' 124 ואילך.

זה[180], עד למאמרי רבינו הזקן[181]) במעלת מדת הנצח, שעל זה נאמר[182] ״נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם״, שזוהי דרגא שאינה סובלת ואין בה שינויים - ״אתר דלא אשתני״[183], וכן הוא באדם למטה, שמדת הנצח נטועה ומושרשת בעצם הנפש, שבה לא שייך שינויים.

והענין בזה:

בכל כחות הנפש יש שינויים מקטנות לגדלות וכיוצא בזה, וכמו בכח השכל והחכמה, שנוסף על השינויים מקטנות לגדלות, הנה ״הלכתא בעיא צילותא״, ו״אי אמרה לי אם קריב כותחא לא תנאי״[184], ועל דרך זה בנוגע להרגש הלב, וכן בנוגע למחשבה דיבור ומעשה; אבל בנוגע לענין החיות (ועל דרך זה בענין הרצון לחיות) הקשור עם עצם הנפש - אין שינויים.

[ועל־פי־זה יש לבאר גם בנגלה דתורה, בנוגע לשיעור אכילה דיום הכפורים - ״ככותבת״ - שזהו שיעור השוה לכל, הן אצל תינוק והן אצל עוג מלך הבשן, ד״קים להו לרבנן כו׳ דבהכי מיתבא דעתי״[185]:

לכאורה אינו מובן: אם השיעור דכותבת ״מיתבא דעתי״ של עוג מלך הבשן - הרי בשביל אדם רגיל מספיק שיעור פחות מזה; ואם אדם רגיל זקוק לככותבת כדי שתהיה ״מיתבא דעתיה״ - זקוק עוג מלך הבשן לשיעור גדול יותר?

אך הענין הוא - ששיעור זה קשור עם כללות החיות שמצד עצם הנפש, שאינו נמדד לפי שיעור הגוף, ובמילא, אין בו שינויים בין תינוק לעוג מלך הבשן].

וזוהי גם המעלה המיוחדת שבמדת הנצח - שקשורה עם עצם הנפש, ולכן, מדת הנצח אינה כמו כל הכחות שהם בהגבלה, וכמו כח השכל, שיגיעת השכל היא רק עד מדה מסויימת, וכדי שתהיה יגיעה גדולה יותר הרי זה דוקא כשיש תשוקה מיוחדת, או הבטחת איזה דבר מיוחד; מה־שאין־כן מדת הנצח היא למעלה מהגבלות, וכפי שרואים במוחש, שבשביל ענין הנצחון עושה האדם גם דברים שאין להם מקום בשכל והם היפך השכל.

ומוסיף כבוד קדושת מורי וחמי אדמו״ר בהמשך ההילולא[179], ש״ענין הנצחון שייך בגדול דוקא .. והוא על דרך שאמרו רז״ל[186] כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם .. וכל מי שגדול יותר, מדת הנצחון הוא ביותר אצלו, ולכן, המלך שגדול מכל העם (ועד לאופן של התנשאות על העם, כמו שכתוב[187] ״שום תשים עליך מלך״, ״שתהא אימתו עליך״[188]) .. הנה בו שייך ענין הנצחון יותר, לגלות רצונו וחפצו ולהוציא נצחונו״.

וממשיך לבאר, ש״ענין הנצחון הוא דוקא כשיש מנגד המונע ומעכב .. אז עומד בנצחון כנגדו .. ובשביל ניצוח המנגד הרי מבזבז כל סגולות האוצרות דהון יקר הנאסף והנקבץ במשך כמה שנים מדור אחר דור, ואשר מעולם לא השתמש מזה לשום דבר, וכמוס וחתום מעין כל רואה, הנה בעת ניצוח המלחמה הוא מבזבז כל האוצרות .. ועוד יותר, שגם חייו משליך המלך מנגדו כו׳״.

וענין זה הוא ביתר שאת ויתר עז במלכות דוד, כמבואר ב׳תורה אור׳[189] ש״מלכות דוד נלקחה ממקום עליון שהיא מבחינת כי לא אדם הוא״, ש״אין שם שינויים כלל״, ״וזהו שאמר שמואל לשאול וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כו׳ .. שמאחר שכבר ניתנה לדוד אי אפשר להעביר המלוכה ממנו״.

ונמצא שמלכות דוד היא מבחינת ״נצח״ ש״לא ינחם״ - ״אתר דלא אשתני״, ש״לכן דוד[190] מלך

---

180) תו״ח בשלח רכא, ד ואילך. אוה״ת שם ע׳ תערב ואילך. סה״מ תרכ״ט ע׳ סד ואילך. פר״ת ע׳ רמא ואילך. ועוד.
181) סה״מ תקס״ה ח״ב ע׳ תתקפט ואילך.
182) שמואל־א טו, כט.
183) ראה זהר ח״א רכא, סע״א ואילך. ח״ג קז, סע״א.
184) עירובין סה, א.
185) יומא פ, ב. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח״ל ע׳ 151. וש״נ.
186) שם כב, סע״ב ואילך.
187) פ׳ שופטים יז, טו.
188) סנהדרין כב, א (במשנה). וש״נ.
189) יתרו עב, ג.
190) ר״ה כה, א.

ישראל חי וקיים״[191], ועל מלכותו נאמר[192] ״וישב על כסא הוי״ - ״המשכת בחינת אני[193] ה׳ לא שניתי״[194].

[ואף־על־פי שפסוק זה נאמר גבי שלמה, הרי ענין זה התחיל אצל דוד המלך עצמו, אלא שנמשך גם כן אצל שלמה, שמלכותו היא המשך של מלכות דוד, שלכן לא היה צריך משיחה לולי ״היתה שם מחלוקת״[195], ועד כדי כך, שבשעה שהובטחה מלכותו של שלמה, נאמר[196] ״יחי .. המלך דוד לעולם״].

לו. ובנוגע לענינו:

כיון שמדובר אודות דוד לאחרי שנמשח למלך באופן ד״נצח ישראל לא ישקר וגו׳״, מובן גודל חומר ההתנגדות של אויבי דוד, כיון שזהו ענין שנגע במדת הנצחון של דוד המלך - ״נצח ישראל״,

ועד שבזה תלוי גם אמיתית נבואת שמואל - כדאיתא במדרש[197] ״כיון שראה דוד עצמו מצומצם ביד שאול, התחיל אומר, על חנם משח אותי שמואל ואמר לי משחך ה׳ למלך, היכן היא אותה ההבטחה שהבטיח אותי. ומנין שאמר כן, אני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב[198] [והיינו, שאם מלכות דוד תתקיים רק במשך כמה שנים ואחר כך תיפסק, הרי זה ענין של ״כזב״, כמו נהרות המכזבין אחת לשבע שנים כו׳[199]]. מיד אמר לו הקב״ה, כוזב אתה קורא לשמואל (בתמיה), מעיד אני עליו שהוא נאמן כו׳״.

וכיון שכן, הרי מובן, שדוד היה צריך לעשות כל התלוי בו (ולדוגמא: להיות נוקם ונוטר כנחש, וכיוצא בזה) כדי לבטל את המנגדים כו׳, גם כאשר בשביל זה יהיה צורך להשתמש במעלת התורה (שהיא מקור וחיות כל העולמות כו׳, כנ״ל בארוכה) - שהרי מדובר אודות ״נצח ישראל״, ענין נעלה ביותר שלמעלה מסדר השתלשלות כו׳, בחינת ״כי לא אדם הוא״, ״אתר דלא אשתני״.

כלומר: הצורך של דוד לבטל את המנגדים היה לא מצד הענינים של סדר ההשתלשלות, אלא גם מצד הענינים שלמעלה מהשתלשלות (היינו בחינת התורה כפי שהיא למעלה מעולמות) - מאחר שענין זה נוגע לבחינת ״כי לא אדם הוא״, ״אתר דלא אשתני״. ומזה מובן עוד יותר שאצל דוד עצמו לא היה חסרון כלל בענין זה.

ואף־על־פי־כן, בגלל ששיבח את התורה ״בזו המעלה לחוד״ (כנ״ל מדברי רבינו הזקן ב׳תורה אור׳) - נענש דוד [אף שבנוגע לענינים אחרים מצינו ש״שאול (נכשל) באחת ועלתה לו״ (לרעה), ואילו ״דוד (נכשל) בשתים ולא עלתה לו״ (לרעה)[200]], והיינו, שגם כאשר משתמשים בתורה בשביל ענין הכי נעלה כמו ״נצח ישראל״, אי אפשר שלא להזכיר את מעלתה העיקרית של התורה - ״נעלמה מעיני כל חי״, ״ואהיה אצלו אמון״[165].

לז. והוראה מזה - בנוגע ללימוד התורה על־ידי כל אחד מישראל:

כיון שבהקדמה למתן־תורה ביקשו המלאכים שתינתן להם התורה שהיא ״חמודה גנוזה״, ״נעלמה מעיני כל חי״, ואף־על־פי־כן, לא ניתנה התורה למלאכים, אלא דוקא לבני ישראל למטה, במעמד ומצב ש״למצרים ירדתם״ ו״יצר הרע יש ביניכם״ - יכולים לחשוב שכל ענין התורה הוא לפעול בירור היצר הרע וארץ מצרים.

ומה גם שבירור היצר הרע וארץ מצרים (היינו, לא ביטול מציאותם, אלא הבירור שלהם) הוא ענין נעלה ביותר - שהרי על־ידי־זה משלימים תכלית כוונת הבריאה, שנתאווה הקב״ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים[201].

---

191) תו״א שם.
192) דברי הימים־א כט, כג.
193) מלאכי ג, ו.
194) סה״מ תרס״ב ע׳ שנד. תרפ״ה ע׳ שמג. תש״ח ע׳ 288.
195) רמב״ם הל׳ מלכים פ״א הי״ב.
196) מלכים־א א, לא.
197) מדרש תהלים ושוח״ט יח, ב.
198) תהלים קטז, יא.
199) פרה פ״ח מ״ט.
200) יומא כב, ב (ובפרש״י) - הובא בתו״א יתרו שם.
201) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב״ר ספ״ג. במדב״ר פי״ג, ו. תניא רפל״ו. ובכ״מ.

ובפרט על־פי הידוע[202] שענין הדירה הוא לעצמותו יתברך, כמו דירת האדם, שבה נמצאים לא רק לבושיו וכליו, או אפילו חיצוניותו, אלא הדירה היא גם לעצמיות האדם, כמובן ממאמר רז״ל[203] ״כל מי שאין לו בית אינו אדם״.

אמנם, למרות גודל העילוי שבפעולת התורה בבירור העולם (יצר הרע ומצרים), שעל־ידי־זה נעשית דירה לו יתברך בתחתונים - צריך לידע שאין זה מגיע לאמיתית ענין התורה, שעל זה נאמר ״ואהיה אצלו אמון״.

ומזה מובן גם בנוגע ללימוד התורה[204], שאף שהתחלת הלימוד צריך להיות כדי לידע את המעשה אשר יעשון כו׳ (שענין זה קשור עם פעולת התורה בעולם), מכל־מקום, צריך לידע שזהו רק התחלת הלימוד, ולימוד זה נכלל במאמר רז״ל[26] ״לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף־על־פי שלא לשמה״; ואילו התכלית היא שיהיה אצלו לימוד התורה לשמה - לשם התורה עצמה, והיינו, שלא יחשוב כלל אודות מציאות העולמות (גם לא אודות בירור העולם כו׳), כי אם אודות עצם ענין התורה, ש״אורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד״[205].

* * *

לח. בנוגע לכללות הענין דמתן תורה, שהתחלתו[206] ב״וידבר אלקים גו׳ אנכי גו׳״ עד ״לא תחמוד גו׳״, אמרו רז״ל[98] שכל עשרת הדיברות נאמרו בדיבור אחד, ואחר כך חזרו ונפרטו כל דיבור בפני עצמו, ובזה יש חילוקי דעות[207] - אם כל הדברות נפרטו על־ידי הקב״ה בעצמו, או על־ידי משה, או שיש חילוק בין שני דיברות הראשונות שנאמרו מפי הגבורה (נוסף על אמירת כל עשרת הדיברות בדיבור אחד), לשאר ח׳ הדברות שנאמרו על־ידי משה.

ויש לבאר תוכן הענין דאמירת עשרת הדיברות בדיבור אחד בנוגע לעבודת האדם.

ובהקדמה:

עצם הענין דאמירת עשרת הדיברות בדיבור אחד הוא דבר המובן - לא בגלל שהקב״ה צריך להראות את כחו לעשות דבר שאי אפשר לאדם לעשותו, דמאי קא משמע לן, הרי הקב״ה הוא ״כל יכול״, אלא לפי שכן הוא סדר הגילוי מלמעלה, שתחילה נמשך כללות הענין כפי שהוא למעלה מהתחלקות, ככל הענינים שלמעלה שהם באופן של אחדות שלמעלה מהתחלקות, ואחר כך נמשכים ומתגלים גם פרטי הדברים[208].

אלא שעל פי זה צריך להבין לאידך גיסא: מדוע רק עשרת הדיברות נאמרו בדיבור אחד, הרי כל התורה ומצוות נמשכים ממקום האחדות כו׳, ואם כן, היתה כל התורה כולה צריכה להיאמר בדיבור אחד. ולהעיר, שאכן מצינו שכל מצוות התורה כלולים בתר״ך אותיות של עשרת הדיברות[73], אם כי ברמז בלבד. אבל לא מצינו שנאמרו בדיבור אחד, מלבד עשרת הדיברות. וטעמא בעי.

ובעיקר - יש צורך לבאר גם את ההוראה שיכולים ללמוד מזה שעשרת הדיברות נאמרו בדיבור אחד, ככל עניני התורה (כולל גם תורה שבעל פה), שאינם סיפורים בעלמא, אלא יש בהם הוראה בעבודת האדם.

לט. ויש לומר הביאור בזה:

מטבע הדברים - קל יותר לקיים דיבור אחד מאשר עשרה דברות, שיש בהם כמה וכמה תיבות ואותיות - תר״ך אותיות, וזאת - אפילו אם כולם היו מסוג אחד, ועל־אחת־כמה־וכמה כשיש בהם חלוקה

---

202) ראה תורת מנחם סה״מ שבט ע׳ שח. וש״נ.

203) ראה יבמות סג, רע״א ובתוד״ה שאין שם. וראה גם שיחת יום ב׳ דחה״ש תשכ״ב סכ״ה (תורת מנחם - התוועדויות חל״ד ס״ע 42). וש״נ.

204) ראה גם תורת מנחם סה״מ אדר ע׳ נט ואילך. וש״נ.

205) זהר הובא בתניא פ״ד, רפכ״ג. וראה זהר ח״א כד, א. ח״ב ס, א. תקו״ז ת״ו (כא, ב). תכ״ב (סד, א). ועוד.

206) יתרו כ, א ואילך.

207) ראה תו״ש ליתרו (עה״פ) ס״ח ובמילואים שם. וש״נ.

208) ראה גם תורת מנחם סה״מ סיון ע׳ שכו ואילך.

למצוות עשה ומצוות לא תעשה, שקיומם קשור עם תנועות הפכיות בנפש כו׳ (אם להתאמץ לעשות מה שצריך, או למנוע את עצמו שלא לעשות דבר האסור).

ומזה מובן, שכאשר יהודי יודע שכל עשרת הדברות נאמרו בדיבור אחד, היינו, שלאמיתתו של דבר הם ענין אחד, הרי זה פועל שיהיה לו קל יותר לקיימם.

ובפשטות: יהודי צריך לקבל על עצמו ענין אחד (דיבור אחד) - כמו הקדמת נעשה לנשמע[10], או כמו שכתוב[209] ״מה ה׳ אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה׳״ (״לא באת עלי אלא באחת״[210]), ואז יוכל לקיים את כל ריבוי הענינים שבתורה ומצוות בקלות יותר, והיינו, שהקושי שבקיום התורה ומצוות יהיה רק כמו הקושי שבקיום ענין אחד בלבד.

ועוד ענין בזה:

התחלת עשרת הדיברות הוא הדיבור ד״אנכי״ ו״לא יהיה לך״. ובנוגע לציוויים אלו, הרי בודאי שכל אחד מישראל, מבלי הבט על מעמדו ומצבו, אינו זקוק ל״מגיד מישרים״ שיסביר לו שצריך לקיים ציוויים אלו; כיון שנולד יהודי, הרי הוא מאמין בה׳, ומוסר נפשו על קדושת ה׳ שלא לעבוד עבודה זרה חס ושלום[211] - שזהו מה שכתוב בתחילת עשרת הדברות ״אנכי ה׳ אלקיך״ - ״אלקיך״ לשון יחיד (״דיין פערזענלעכער״), כי הוא יתברך ״כחך וחיותך״[212], ובמילא יש בו ענין האמונה כו׳.

וכיון שביחד עם ״אנכי״ ו״לא יהיה לך״ נאמרו גם כל שאר הדברות ״בדיבור אחד״, הנה התוקף והוודאות כו׳ שבקיום ״אנכי״ ו״לא יהיה לך״ פועל גם בנוגע לכל שאר הדברות, ובמילא גם בנוגע לכל עניני התורה ומצוות שכלולים בהם[213].

מ. ומזה באים לנקודה נוספת:

בעשרת הדיברות יש אמנם ענינים שהם בין אדם למקום ויש ענינים שהם בין אדם לחבירו, כמודגש בחלוקת עשרת הדיברות לשני לוחות, באופן שבלוח הראשון הם הענינים שבין אדם למקום, ובלוח השני הם הענינים שבין אדם לחבירו (״לא תרצח״ עד ״לא תחמוד״)[214]. אבל אף־על־פי־כן, נאמרו כל עשרת הדיברות בדיבור אחד, כדי להדגיש שבעצם הם ענין אחד, כך, שגם קיום הענינים שבין אדם לחבירו צריך להיות בגלל ציווי הקב״ה, כמו הענינים שבין אדם למקום[215].

לכאורה, יכול אדם להתנהג בהגינות וביושר (״ערליך״) כלפי חבירו, מבלי לקשר זאת עם אופן ההנהגה בינו לבין קונו. אך על זה אומרים לו, שכל עשרת הדיברות נאמרו בדיבור אחד, ובמילא, אי אפשר לחלק ביניהם; כולם ניתנו מרועה אחד, שצוה על קיומם, אלא שנתן בחירה חפשית, ומבקש ״ובחרת בחיים״[216], בתורת חיים, ובמצוותי׳ עליהם נאמר[217] ״וחי בהם״.

ולכן, הדרך היחידה להבטיח את קיום המצוות שבין אדם לחבירו היא על־ידי־זה שיודעים שזהו ציווי ה׳, היינו, ש״אנכי ה׳ אלקיך״ הוא זה שצוה ״לא תחמוד גו׳״.

- אם הוא מבין זאת, בודאי טוב, אבל גם אם אינו מבין הטעם שצריכים להיות תלויים זה בזה, אין זה משנה המציאות שבדיבור אחד נאמרו!

ויש להוסיף, שגם אם בדורות שלפני זה היה מקום לויכוח בזה, הרי ראינו זאת בדור האחרון אצל אלו - ימ״ש - שעברו על כל הענינים שבין אדם לחבירו באופן של רציחה מבהילה!

באותה מדינה גרו שמונים מליון בני אדם, וביניהם מלומדים כו׳, ולכאורה תמוה כיצד שייך אצלם הנהגה אכזרית כזאת?! - אלא סיבת הדבר היא - בלשון הכתוב[218]: ״רק אין יראת אלקים במקום הזה

---

209) עקב יו״ד, יב.
210) מדרש תהלים כז, ד. יל״ש שם רמז תשו.
211) תניא פי״ד. פי״ח־ט.
212) ראה לקו״ת במדבר טז, סע״ד. בלק עג, ג. פינחס פ, א. ר״פ ראה. תורת מנחם סה״מ חשון ע׳ רסח. סיון ע׳ שלח. תמוז ריש ע׳ ט. ועוד.
213) ראה תניא רפ״כ.
214) רמב״ן יתרו כ, יג. נת׳ בלקו״ש חל״ו ע׳ 90 ואילך.
215) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל״ג ע׳ 105. וש״נ.
216) נצבים ל, יט.
217) אחרי יח, ה.
218) וירא כ, יא.

והרגוני גו'", והיינו, שאף־על־פי שהאפשרות ד"הרגוני" הוא ענין שבין אדם לחבירו, ואילו הענין ד"יראת אלקים" הוא ענין שבין אדם למקום, אף־על־פי־כן, הרי הם שייכים זה לזה, כך, שגם ההנהגה בין אדם לחבירו תלויה באופן ההנהגה בין אדם למקום[219].

וזוהי ההוראה מאמירת עשרת הדברות בדיבור אחד, והתחלתם היא ב"אנכי ה' אלקיך" - שהרי גם "סדר" בתורה הוא ענין של תורה[220]:

הסדר של קבלת התורה הוא - שלכל לראש צריך לקבל על עצמו הענין ד"אנכי ה' אלקיך", ואזי יבוא בדרך ממילא לקיום "לא תשא", "כבד את אביך גו'", עד "לא תחמוד גו'".

- לאחר קבלת התורה, אזי "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אף־על־פי שלא לשמה כו'" (כנ"ל סעיף כ"א), ובנדון דידן, שגם אם יקיים מצוות שבין אדם לחבירו בשביל כבוד, הנה לכל הפחות יקיים אותם בפועל ממש; אבל ענין זה גופא הוא לפי "שמתוך שלא לשמה בא לשמה", והיינו, שסוף כל סוף יבוא לקיים מצוות אלו מפני היותן ציווי ה'.

והוודאות בכך שכאשר יעסוק בקיום המצוות בפועל, "אף־על־פי שלא לשמה", הרי זה "יגרור" אותו לבוא אל האמת ("לשמה"), היא - לפי ש"עשרת הדברות בדיבור אחד נאמרו", ונמצא, שגם המצוות שבין אדם לחבירו קשורות ומאוחדות עם "אנכי ה' אלקיך", ולכן, על־ידי קיום מצוות אלו יבא סוף כל סוף להכרת האמת, שגם קיום "לא תרצח" ו"לא תחמוד" תלוי ב"אנכי ה' אלקיך", שהוא המצווה עליהם.

וגם אם נדמה לו שענין זה אינו מונח אצלו באמת, ואינו "אוחז" כן באמת אלא רק בדמיונות - ומי הוא זה שרוצה לחיות עם "שקר" - ילך אצל חכם...

והעיקר, שהכל נדפס כבר בספרים, ויכול לקנות ספר בשביל פרוטות אחדות, ויראה שם את האמת, שאזהרת "לא תרצח" ו"לא תחמוד" היא מ"אנכי ה' אלקיך"!

מא. ויש לקשר האמור לעיל שגם ענינים שבין אדם לחבירו (דברים שגם שכל האנושי מחייב אותם) תלויים ב"אנכי ה' אלקיך" - עם סיפור נוסף בנוגע למתן תורה:

אמרו חז"ל[221] "כשנתן הקב"ה את התורה, צפור לא צווח, עוף לא פרח, שור לא געה וכו', אלא העולם שותק ומחריש ויצא הקול אנכי ה' אלקיך".

וההוראה מזה - שאין ליהודי להסתגר בד' אמותיו, להתפלל וללמוד תורה לעצמו, ואילו העולם שמסביבו ישאר במעמד ומצב של "רשות הרבים", "טורי דפרודא"[222] - באופן שמקצת מחייו שייך להקב"ה ומקצת כו'... - אלא בהכרח שתהיה גם פעולת התורה בעולם.

ישנם השואלים: מה לעוף ושור ולמתן־תורה?! - תורה היא ענין שכלי, ושייכת למי שהוא בעל שכל, שיכול להתייגע בשכלו שבמוחו ולהסביר זאת לאחרים וכו'; אבל עוף ושור - מה להם ולתורה?! ובמילא, כשמדובר אודות ענינים השייכים לעוף ושור וכיוצא בזה - טוענים הם - אין לתורה בעלות עליהם.

והמענה על זה - שנתינת התורה על־ידי הקב"ה היתה באופן שחדר את העולם כולו, לא רק בסוג המדבר, אלא גם בסוג החי, הצומח והדומם. ובאופן כזה צריכה להיות גם קבלת התורה על־ידי בני ישראל - "משה קיבל תורה מסיני ומסרה כו'"[223] לכל בני ישראל עד סוף כל הדורות - שתחדור ותפעל לשנות את כל הבריאה כולה[224].

מב. אך עדיין יכול יהודי לשאול: כיצד יוכל הוא - יהודי אחד - לפעול על כל העולם, בה בשעה

---

219) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ח ס"ע 252 ואילך. וש"נ.

220) ראה פסחים ו, ב. של"ה חלק תושבע"פ, כלל לשונות בתחלתו (תב, ב).

221) שמו"ר ספכ"ט.

222) ראה תניא ספל"ג. ובכ"מ.

223) אבות רפ"א.

224) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תשכ"ג ס"כ (תורת מנחם - התוועדויות חל"ז ע' 37). וש"נ.

שאפילו כל בני ישראל ביחד הם ״המעט מכל העמים״[225], אפילו ביחס למין המדבר, ועל־אחת־כמה־וכמה ביחס לכל שאר הנבראים מסוג החי, הצומח והדומם?!

והמענה לזה - בהתחלת עשרת הדיברות - ״אנכי ה׳ אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים״:

בני ישראל היו בארץ מצרים עבדים לפרעה מלך מצרים, שהיה מושל בכיפה[226], במשך זמן רב - מאתיים ועשר שנים, ג׳ דורות (כמו שכתוב[227] ״ודור רביעי ישובו הנה״), כך, שהדור השני נולד מלכתחילה במעמד ומצב של עבדות, ללא בעלות עצמית, ולא ראו חירות מימיהם.

ואף־על־פי־כן, כשהגיע הזמן לצאת ממצרים - לא הועיל התוקף של פרעה ואלהי מצרים כו׳, והוכרח ״ביד חזקה״[228] לשלח את בני ישראל מארץ מצרים, והיינו, שפרעה בעצמו צוה על בני ישראל לצאת מארצו.

אלא שכל זה תלוי בכך שאצל בני ישראל היה ״ויאמן העם וישמעו כי פקד ה׳ את בני ישראל״[229] (״פקד פקדתי״[230]), ולא רק באופן של אמונה בלבד, אלא אמונה זו באה לידי ביטוי גם בכך ש״ויקדו וישתחוו״[229], בכל ציור הקומה שלהם; ועל־ידי־זה נעשה הענין ד״הוצאתיך מארץ מצרים״, באופן שלא רק שעניני העולם לא נלחמו נגד בני ישראל, אלא אדרבה, ש״ביד חזקה יגרשם מארצו״[228], כנ״ל.

וזהו תוכן התחלת עשרת הדיברות - ״אנכי ה׳ אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים״, שהקב״ה אומר לכל אחד ואחד מישראל (״אלקיך״ - לשון יחיד, כנ״ל), שעל־ידי שמקבל על עצמו ״אנכי ה׳ אלקיך״ (על דרך שהיה במצרים ש״ויאמן העם גו׳״), הנה על־ידי־זה ״הוצאתיך מארץ מצרים״, כי זהו כחה של התורה, שחודרת ופועלת בכל הבריאה כולה, בכל אומות העולם, וגם בסוג החי, הצומח והמדבר.

וסיפור זה מהוה לימוד והוראה בנוגע לחג השבועות בכל שנה, שבו קורין עשרת הדיברות, ואז מתחדש כללות הענין דמתן תורה:

כל אחד מישראל, יהיה מי שיהיה, אפילו אם במשך ג׳ דורות לא ידע אודות יהדות - יכול להחליט ולקבל את התורה, כל עשרת הדיברות, מ״אנכי״ עד ״לא תחמוד״, וכל עניני התורה ומצוות שכלולים בעשרת הדיברות, מבלי להתפעל כלל מפרעה וארץ מצרים כו׳.

אלא שצריך לקבל את התורה באופן של ״נעשה ונשמע״ באמת, ללא ספיקות כו׳.

ומזה נמשך הכח גם לאחרי חג השבועות - כאשר הולכים מהר סיני, לאחרי ״סילוק שכינה״[231] - לילך לבטח דרכו במשך כל השנה כולה, שתהיה שנה טובה ומבורכת בכל עניני תורה ומצוות, ועל־ידי־זה זוכים לברכת ה׳ בכל המצטרך, בבני חיי ומזוני רויחי.

* * *

מג. אודות הכנת בני ישראל למתן־תורה, מספרת התורה, שהקב״ה אמר למשה ״כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל״[232], ודרשו חז״ל[233] ״בית יעקב אלו הנשים, תאמר להן בלשון רכה״, ״ותגיד לבני ישראל .. לזכרים דברים הקשין כגידין״.

ולכאורה אינו מובן: כאשר מספרים לבני ישראל שהקב״ה מתכונן לתת להם את התורה - מה נוגע החילוק בין אנשים לנשים; הרי עשרת הדיברות שייכים הן לאנשים והן לנשים בשוה, ולמה צריך לחלק ביניהם בעת ההכנה למתן תורה?!

---

225) ואתחנן ז, ז.
226) ראה מכילתא בשלח יד, ה. שמו״ר פט״ו, יו״ד. זח״ב ו, א.
227) לך לך טו, טז.
228) ס״פ שמות.
229) שם ד, לא.
230) שם ג, טז.
231) פרש״י יתרו יט, יג.
232) שם, ג.
233) פרש״י עה״פ. וראה מכילתא שם. שמו״ר פכ״ח, ב. נת׳ בלקו״ש חל״א ע׳ 93 ואילך.

אך הענין הוא - כאמור לעיל (סעיף מ"א) שהתכלית אינה להסתגר בישיבה, בבית־הכנסת ובית־המדרש ולעסוק בתורה, אלא צריכים לפעול שהתורה תומשך ותחדור בעולם, כפי שהיה בעת מתן תורה, ש"שור לא געה וכו', אלא העולם שותק ומחריש".

ובנוגע לפעולה בעולם (התכלית דמתן תורה) - יש חילוק עיקרי בין אופן העבודה של אנשים לאופן העבודה של נשים, ובהתאם לכך יש גם חילוק בין אנשים לנשים באופן ההכנה למתן תורה, כדי שידעו מה שמקבלים על עצמם.

מד. ויובן מהחילוק בין אנשים לנשים בקשר ובשייכות ליציאה מארץ מצרים (שזוהי ההתחלה דמתן תורה, "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים") - שאף־על־פי שבהיותם במצרים היו כולם, הן האנשים והן הנשים, במעמד ומצב של עבדות, ובצאתם ממצרים נעשו כולם במעמד ומצב של חירות, מכל־מקום, יש חילוק בין האנשים לנשים בנוגע לאופן העבדות, ובמילא גם בנוגע לחירות:

העבדות של האנשים התבטאה "בעבודה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה"[234], בבניית פיתום ורעמסס שישמשו "ערי מסכנות לפרעה", "חזקות ובצורות לאוצר"[235], החל מחיפוש ואסיפת קש ותבן בכל רחבי ארץ מצרים לצורך עשיית הלבנים[236]; ואילו העבדות של הנשים התבטאה בעיקר בגזירת פרעה "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו"[237], כיון שהנשים מטבען רחמניות יותר על עולליהן[238].

ומזה מובן גם החילוק בין אנשים לנשים בנוגע לענין החירות שנעשה ביציאת מצרים:

אנשים - תפקידם הוא מחוץ לבית, בחרישה וזריעה בשדה, או בבניית בתים וכיוצא בזה לצורך הפרנסה (כמו שכתוב[239] "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה", שצריך לעשות כלי שבו תשרה ברכת ה' בענין הפרנסה), ומטבע הדברים, הנה במילוי התפקיד שמחוץ לבית, באים במגע, משא ומתן כו' עם אנשים שונים, גם מאומות העולם (שהרי "אתם המעט מכל העמים"), כך, שהתעסקותם בבניית בנינים (וכיוצא בזה) יכולה להיות בשתי אופנים: כרצון פרעה, או - להבדיל - כרצון משה.

רצונו של פרעה - שיבנו עבורו "ערי מסכנות", "חזקות ובצורות לאוצר", כלומר, אורח־חיים שמטרתו היחידה היא להרויח עוד כמה דולרים, ולקנות עוד רהיטים כו', כדי שיוכל להתחרות עם השכנים...

ולעומת זאת, רצונו של משה הוא להיפך - שהרי משה "תיקן להם את יום השבת לנוח"[240], והיינו, שהעיקר הוא ענין המנוחה של יום השבת, "שבת לה'"[241], וכל התכלית של ששת ימי המעשה היא בשביל המנוחה והשביתה ביום השבת (כמו בתחלת הבריאה, שתכליתה היא "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם"[242], "ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו"[243]),

- כמבואר בספרי מוסר[244] שהמנוחה של יום השבת היא התכלית של המלאכה בששת ימי החול, ולא להיפך, שגם זמן המנוחה תכליתו ומטרתו לאסוף כח כדי להמשיך ולהתייגע ולהרויח עוד כסף... -

ולכן, הנה גם בששת ימי המעשה עצמם שבהם עוסק בעובדין דחול, בחרישה וזריעה וכיוצא בזה, נרגש אצלו שתכלית ומטרת ההתעסקות בעובדין דחול במשך כמה וכמה שעות היא בשביל מחצית־השעה, שעה או שתים שמקדיש להקב"ה, לתפילה, ללימוד התורה ולעשיית מצוה, מצות תפילין, מצות צדקה או עשיית טובה ליהודי - שזהו ה"שבת" שבששת ימי המעשה גופא[245].

ועל זה באה ההוראה מסיפור חז"ל בנוגע לפיתום ורעמסס, "שראשון ראשון מתרוסס .. פי תהום

---

234) שמות א, יד.
235) שם, יא ובפרש"י.
236) שם ה, ז ואילך.
237) שם א, כב.
238) ואע"פ ש"ויעבידו מצרים את בנ"י בפרך" (שם, יג), "שהיו מחליפין מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים" (סוטה יא, ריש ע"ב) - הרי מובן, שעיקר עבודת האנשים הי' בבניית פיתום ורעמסס.
239) פ' ראה טו, יח.
240) שמו"ר פ"א, כח.
241) יתרו כ, יו"ד.
242) בראשית ב, א.
243) שם, ג.
244) ראה גם ס' הגיוני מוסר חוברת ב (ירושלים תש"י) ע' סט. ועוד.
245) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"ז ע' 279. וש"נ.

בולעו"[246] - שכאשר המטרה היחידה היא האוצרות הגשמיים, כרצון פרעה, הרי זה דבר שאין לו קיום; ובמילא, צריכה להיות ההנהגה כרצון משה - שהתכלית של כל העובדין דחול היא בשביל "שבת לה'", ובזה מתבטא אצלם ענין החירות.

וכל זה - בנוגע לאנשים, שבדרך כלל ("התורה על הרוב תדבר"[247]) עסוקים הם בענינים שמחוץ לבית;

אבל הנשים - הרי "כל כבודה בת מלך פנימה"[248], ועיקר התעסקותה בעניני הבית, ולכל לראש - לידת וגידול הילדים, "כל הבן הילוד .. וכל הבת - תחיון"[237].

ואצל הנשים מתבטא ענין החירות - בכך שאינן נשמעות לגזירת פרעה "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו":

ובהקדם המדובר פעם[249] אודות תוכנה הרוחני של גזירה זו - ש"היאור" (הנילוס) היה ה"עבודה זרה" של מצרים, לפי שהיה מקור פרנסתם, כיון שאין גשמים יורדים במצרים, והיו לוקחים מים מהנילוס להשקות את השדות כדי שיצמיחו תבואה. וזהו תוכן גזירת פרעה "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" - שיש להשליך את ילדי ישראל לנילוס שהוא העבודה זרה של מצרים, היינו, שכל מציאותו, ראשו ולבו ידיו ורגליו, תהיה מונחת ושקועה במנהגי ונימוסי המדינה כו', שלפי דעתם הם מקור פרנסתם; "וכל הבת תחיון" - אתם המצריים תחיון אותה ברוחה של מצרים, על־ידי־זה שתשדכו אותה עם עובדי הנילוס.

בשלמא ארץ ישראל - טוען פרעה - "למטר השמים תשתה מים"[250], על־ידי־זה שהקב"ה "משיב הרוח ומוריד הגשם", ולכן הסדר הוא ש"הכל תולין עיניהם כלפי מעלה"[251], והיינו, שבני ישראל נושאים עיניהם אליו יתברך שימשיך להם גשמים; אבל בארץ מצרים - אין צורך להביט השמימה ולבקש מהקב"ה כו'; לא זו הדרך להרויח "דולר"... אלא סומכים על דרכי הטבע, וצריך רק להשיג "דלי" כדי להביא מים מהנילוס ולהשקות השדה.

הן אמת - ממשיך פרעה - שכאשר הייתם בארץ כנען היה הסדר שסומכים על הגשם, אבל מה נוגע לכם מה שהיה בעבר, הרי עכשיו נמצאים אתם במצרים ששם באה הפרנסה מן הנילוס.

וזוהי טענת פרעה גם בימינו: עניני יהדות, תורה ומצוותיה - שייכים לזקנים שחיו מעבר לים; אבל בנוגע ל"הבן הילוד", אלו שנולדו במצרים, לאחרי ש"וימת יוסף"[252] - "פאַרגעסט אויף די אַלטע צייטן"[253]... ובמקום לשלוח אותם ל"חדר", ששם יעשו מהם בעלי־מום ("קאַליקער'ס") כמותכם - "היאורה תשליכוהו", כדי שיגדל כמו שאר אנשי המדינה, מדינה כזו שהעומד בראשה הוא "מושל בכיפה"[226], וישתתף עמהם בבנינה של המדינה לתהלה ולתפארת...

אך האמת היא, שעל־ידי־זה גדל ילד שמאבד את כל מהותו בתור אדם (אפילו אינו־יהודי!), כיון שנעשה משועבד לגמרי לענין הפרנסה[254], ורק בסופו של דבר "תופסים" מה קרה לילדים - שפרעה לקח אותם והשקיע אותם ב"קירות" של מצרים[255]!

ובענין זה מתבטאת היציאה לחירות של הנשים - שלא להשמע לגזירת פרעה "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וגו'", אלא להעמיד בנים ובנות ש"כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה'"[256], ובאופן ש"הם הכירוהו תחילה"[257], אפילו לפני נשיאי ישראל!

---

246) סוטה יא, סע"א.
247) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.
248) תהלים מה, יד. וראה רמב"ם הל' אישות פי"ג הי"א.
249) ראה תורת מנחם - התוועדויות חל"ו ריש ע' 130. וש"נ.
250) עקב יא, יא.
251) ב"ר פי"ג, ט.
252) שמות א, ו.
253) = תשכחו על זמן העבר...
254) ומה גם שבנוגע לענין הפרנסה גופא, הרי זה כמו בהיות בנ"י בשעבוד מצרים, שבנו מדינה כזו ש"אין עבד יכול לברוח משם" (נסמן לעיל הערה 37), כך, שהמדינה לא משאירה "דולר" עבורם...
255) סנהדרין קיא, א. וראה בהנסמן בתו"ש שמות ב, כד (אות קצה).
256) ישעי' סא, ט.
257) סוטה יא, ב.

מה. ובהתאם לכך היתה גם ההכנה למתן תורה:

בנוגע למהות התורה עצמה - הנה ״תורה אחת לכולנה״[258], אבל כשמדובר אודות ההכנה למתן תורה - יש צורך להדגיש את אופן העבודה המיוחד שנדרש מכל סוג - אנשים ונשים - בפני עצמו.

ועל זה אמר הקב״ה למשה: לכל לראש - ״כה תאמר לבית יעקב״, ״אלו הנשים״, כיון שהנשים הן אלו שצריכות להתעסק בענין העיקרי דלידת וגידול הבנים.

ובפשטות:

לפני שמדברים עם האנשים אודות בנין בתי־כנסיות ובתי־מדרשות וישיבות כו׳ (שיתנו ל״משולח״ סכום גדול יותר כו׳) - צריכים להבטיח את מציאותם של התלמידים שילמדו בישיבות.

ולכן יש לדבר תחילה עם הנשים, שבהן תלויים כל פרטי הענינים הקשורים עם לידת הילדים, כמו תלית ״שיר המעלות״, עריכת ״שלום זכר״, וכיוצא בזה, ועוד לפני זה - על־ידי שמירת טהרת המשפחה, וגם לאחרי כן הרי הנשים הן אלו שעוסקות בגידול וחינוך הילדים - לשלוח אותם לגן־ילדים שבו אומרים ״שמע ישראל״, ואחר כך לחדר ולישיבה שבהם ילמדו תורה שבכתב ותורה שבעל־פה כו׳.

מו. וסיפור זה אודות ההכנה למתן תורה באופן ד״כה תאמר לבית יעקב״, ״אלו הנשים״, ואחר כך ״ותגיד לבני ישראל״, האנשים - מהוה גם לימוד והוראה לכל בני ובנות ישראל בכל הדורות:

כאשר בן ובת ישראל מתכוננים לבנות בית בישראל על יסודי התורה ומצוות, שיהיה בבחינת ״ועשו לי מקדש״[259], כמו המשכן שהקימו בני ישראל תיכף לאחרי קבלת התורה - צריכים להזהיר תחילה את הכלה בנוגע לכל פרטי הענינים ד״כל הבן הילוד גו׳״, ורק אחר כך צריכים להזהיר גם את החתן בנוגע לענינים השייכים אליו כו׳, בהתאם לאופן ההכנה למתן תורה, שזהו ענין הנישואין של הקב״ה וכנסת ישראל, כמאמר רז״ל[260] ״ביום חתונתו זה מתן תורה״.

ועל־ידי־זה זוכים לבית מבורך בכל טוב - מיוסד על ״לקח טוב נתתי לכם״[261], ״את החיים ואת הטוב .. ובחרת בחיים״[262] - בגשמיות וברוחניות.

* * *

מז. נזכר לעיל (סעיף מ״ד) אודות החילוק שבין ארץ ישראל לארץ מצרים, שארץ ישראל ״למטר השמים תשתה מים״, ובהתאם לכך, הנהגתו של יהודי היא באופן שבנוגע לכל הענינים הוא מביט השמימה - בתורה, לראות מהו רצונו של הקב״ה; מה־שאין־כן בארץ מצרים (חוץ לארץ), שאין יורדים גשמים, וההנהגה היא על־פי דרך הטבע כו׳.

וענין זה מתבטא גם בכך שיש מצוות שקיומם הוא רק בארץ ישראל - מצוות התלויות בארץ, כמו תרומות ומעשרות וכיוצא בזה, מה־שאין־כן בחוץ לארץ.

אמנם, לאחר חורבן בית המקדש, בזמן הגלות - הנה גם המצוות התלויות בארץ חיובם רק מדרבנן[263], בתור ״סימן״ לקיומם בזמן שבית המקדש קיים[264], ועל־ידי־זה זוכים לקיימן בשלימותן לעתיד לבוא.

מח. ובהמשך לזה - כאן המקום להזכיר אודות כפר חב״ד, ששם עוסקים בחרישה וזריעה כו׳ תוך כדי הקפדה על קיום המצוות התלויות בארץ, כולל ובמיוחד בנוגע לשנה הבאה שהיא שנת השמיטה, שמקפידים על שמירת שביעית ללא היתרים, וכדרשת רז״ל[265] על הפסוק[266] ״גבורי כח עושי דברו״, ״בשומרי שביעית הכתוב מדבר״.

---

258) ע״פ לשון התניא רפמ״ד, וספמ״ו.
259) תרומה כה, ח.
260) תענית כו, ב (במשנה).
261) משלי ד, ב.
262) נצבים ל, טו־יט.
263) ראה רמב״ם הל׳ תרומות ספ״א.
264) ראה רמב״ן אחרי יח, כה.
265) ויק״ר בתחלתו.
266) תהלים קג, כ.

- ולהעיר גם מהשייכות לחג השבועות, שהרי במאמר רז"ל הנ"ל יש דעה ש"בישראל שעמדו לפני הר סיני הכתוב מדבר, שהקדימו עשיה לשמיעה, ואמרו כל[267] אשר דבר ה' נעשה ונשמע", כדאיתא בגמרא[10] "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, יצתה בת קול ואמרה, מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו, שנאמר[266] ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, ברישא עושי והדר לשמוע", כפי שהובא ונתבאר בארוכה ב'לקוטי תורה'[268]. -

ויהי רצון שתתקיים אצלם הבטחת הקב"ה - במענה לטענה "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית גו'"[269] - "וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית וגו'"[270],

ועוד ועיקר - שבשנה הבאה יוכלו כבר לקיים מצות שביעית בשלימותה, בגאולה האמיתית והשלימה על־ידי משיח צדקנו.

ובפרט לאחרי ההתחלה בזה[271] - שכבר נמצאים שם אלו שיצאו ממעמד ומצב ד"הנדחים בארץ מצרים"[272], במיצר ודחקות, וגזירות על עניני יהדות, כמו שמירת שבת וכיוצא בזה, ונתקבלו על־ידי אחיהם וקרוביהם באופן שפתחו את ביתם לרווחה עבורם, ברוח נדיבה כו' - הנה התחלה זו תפעל שיצאו משם כל בני ובנות ישראל,

וילכו - ביחד עם כל בני ובנות ישראל בכל העולם כולו - לקבל פני משיח צדקנו, "כימי צאתך מארץ מצרים"[273], "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"[274], בחסד וברחמים, בטוב הנראה והנגלה למטה מעשרה טפחים.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר מהר"ש, ניגון רבינו הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' - ג' פעמים), והניגון "ניע זשוריצי כלאָפּצי" (ועמד מלא קומתו ורקד על מקומו בשמחה רבה).

לאחר ברכת המזון על הכוס, תפלת ערבית והבדלה - נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הקדוש לכל הנאספים שיחיו מ"כוס של ברכה"].

בס"ד. שיחת שבת פרשת נשא, י"ב סיון, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. דובר לעיל[1] אודות נוסח ברכת כבוד־קדושת מורי־וחמי אדמו"ר לחג השבועות: "קבלת התורה בשמחה ובפנימיות" - דלכאורה אינו מובן:

ענין השמחה - צריך להיות לא רק בחג השבועות, "זמן מתן תורתנו", אלא גם בכל ה'ימים טובים', שנקראים "מועדים לשמחה", ובכל עניני תורה ומצוות, וכמו שכתב הרמב"ם בסוף הלכות לולב: "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה .. עבודה גדולה היא .. שנאמר[2] .. עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב"; וכן בנוגע לענין הפנימיות - שבאופן כזה צריך להיות קיום כל עניני התורה ומצות, ולא באופן ד"בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני .. מצות אנשים מלומדה"[3]. ואם כן, מהו הטעם שכבוד־קדושת מורי־וחמי אדמו"ר הדגיש בברכתו את ענין השמחה והפנימיות בנוגע לחג השבועות דוקא?

---

267) משפטים כד, ז.
268) במדבר יב, ג ואילך.
269) בהר כה, כ.
270) שם, כא.
271) ראה גם לעיל ע' 250. וש"נ.
272) ישעי' כז, יג.
273) מיכה ז, טו.
274) בא יו"ד, ט.
1) שיחת יום ב' דחה"ש בתחלתה (תורת מנחם חמ"ג ע' 366 ואילך).
2) תבוא כח, מז.
3) ישעי' כט, יג.

ונתבאר בזה, על־פי דברי הגמרא במסכת יבמות[4] שבמתן תורה היה ענין הגירות של בני ישראל (מילה במצרים, וטבילה והזאה בהר סיני), והרי ענין הגירות מוכרח להיות בשמחה ובפנימיות, כמובן מזה שכאשר גר בא להתגייר משתדלים להניאו ומערימים עליו קשיים כו'[5], ורק כאשר רואים שהוא חפץ בכך באמת - בשמחה ובפנימיות - אזי מקבלים אותו; מה־שאין־כן לאחרי שכבר נתגייר, ונעשה ככל איש ישראל מתולדתו - הרי אמרו רז"ל[6] "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אף־על־פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה", אף־על־פי שלעת־עתה, כשמקיים תורה ומצות שלא לשמה, אלא בשביל איזו פניה צדדית כו' - אין זה בשמחה ובפנימיות.

ב. והנה, כשדובר בענין זה, נזכר בין הדברים גם מאמר הגמרא[7] "מכאן מודעא רבה לאורייתא".

ושאלו על זה, שלכאורה, הרי זה היפך המדובר, שכיון שמתן תורה הוא ענין של גירות, צריך להיות בשמחה ובפנימיות דוקא - שהרי הפירוש ד"מודעא רבה לאורייתא" הוא "שאם[8] יזמינם לדין, למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם, יש להם תשובה, שקבלוה באונס"?

אך כנראה שלא תפסו כללות הענין - לגבי מה נזכר מאמר הגמרא הנ"ל, כדלקמן.

ג. ובהקדים השאלה על הביאור הנ"ל בענין "קבלת התורה בשמחה ובפנימיות", שזהו מצד ענין הגירות שבמתן תורה - דלכאורה: ענין הגירות היה כאשר בני ישראל קיבלו את התורה בפעם הראשונה, ואין זה שייך ל"זמן מתן תורה" שבכל שנה ושנה?

ונתבאר בזה, שכיון ש"הימים האלה נזכרים ונעשים"[9], הנה בכל שנה חוזר ומתחדש הענין דמתן תורה, ולא עוד אלא שבכל שנה ושנה נמשך גילוי אור חדש, נעלה יותר כו'[10], וכמובן גם ממאמר רז"ל בגמרא[11] "צדיקים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר[12] ילכו מחיל אל חיל". ועד שהגילוי החדש דמתן תורה הוא בדוגמת ענין הגירות. ולכן הרי זה צריך להיות בשמחה ובפנימיות.

אך עדיין אינו מובן: כיון ש"התורה היא נצחית"[13], ו"לא תהא מוחלפת"[14], הרי מובן, שבמתן תורה קיבלו בני ישראל את התורה (לא רק לשנה אחת, אלא גם) על כל השנים שלאחרי זה עד סוף כל הדורות, כך, שכל הגילויים החדשים שבמהלך השנים הרי הם כלולים כבר במתן תורה בפעם הראשונה, ואם כן, מהו הצורך בקבלת התורה בשמחה ובפנימיות בכל שנה ושנה?

אך על זה הובא (בהתוועדות הנ"ל) מאמר רז"ל "מכאן מודעא רבה לאורייתא", שמזה מוכח, שאף־על־פי שבשעת מתן תורה קיבלו בני ישראל את התורה בשמחה (שהרי לולי זאת לא יכול להיות ענין הגירות, כנזכר לעיל), מכל־מקום, גם לדורות יש ענינים שבהם צריך להיות קבלה חדשה מרצונם הטוב, כדלקמן.

ד. ויובן בהקדים קושיית המפרשים[15] על מאמר רז"ל[7] "מלמד שכפה הקדוש־ברוך־הוא עליהם את ההר כגיגית .. מכאן מודעא רבה לאורייתא" - דלכאורה אינו מובן: הרי כבר בחמשה בסיון (לפני מתן תורה בששה בסיון) היו בני ישראל מוכנים לקבל את התורה מרצונם הטוב, באמרם "כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע"[16], ואם כן, למה "כפה הקדוש־ברוך־הוא עליהם את ההר כגיגית", עד כדי כך, ש"מכאן מודעא רבה לאורייתא"?!

---

4) מו, א־ב. וש"נ.
5) שם מז, א־ב.
6) פסחים נ, ב. וש"נ.
7) שבת פח, א.
8) פרש"י שם.
9) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.
10) ראה תניא אגה"ק סי"ד.
11) ברכות בסופה. וש"נ (ע"פ הגירסא בשל"ה בהקדמה (יז, א). עמה"מ שער הדיקנא פ"ח (סא, ג). ועוד).
12) תהלים פד, ח.
13) תניא רפי"ז.
14) עיקר הט' מי"ג העיקרים. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט. הל' מלכים פי"א סה"ג. פיה"מ סנהדרין פ' חלק יסוד התשיעי.
15) תוד"ה כפה - שבת שם.
16) משפטים כד, ז.

והתירוץ המקובל על זה ב"עולם הלומדות" הוא[17] - שאמירת "נעשה ונשמע" היתה רק על תורה שבכתב, אבל בנוגע לתורה שבעל־פה היה זה באופן ש"כפה הקדוש־ברוך־הוא עליהם את ההר כגיגית", ועל זה אמרו "מכאן מודעא רבה לאורייתא", אלא ש"הדור קבלוה בימי אחשורוש, דכתיב[18] קיימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר"[7].

ה. אך עדיין אינו מובן:

כאשר בני ישראל אמרו "נעשה ונשמע" על תורה שבכתב, בודאי ידעו שתינתן להם גם תורה שבעל־פה, שהרי תורה שבעל־פה היא הפירוש של תורה שבכתב, כמו שכתב הרמב"ם[19] "כל המצוות שניתנו לו למשה בסיני, בפירושן ניתנו, שנאמר[20] ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה. תורה, זו תורה שבכתב, והמצוה, זו פירושה. וצונו לעשות התורה על פי המצוה, ומצוה זו היא הנקראת תורה שבעל־פה", כך, שללא ה"פירוש" אי אפשר לקיים את מצוות התורה.

וכפי שמבאר רבינו הזקן[21] ש"רצון העליון ברוך־הוא המלובש בתרי"ג מצות שבתורה שבכתב הוא מופלא ומכוסה טמיר ונעלם, ואינו מתגלה אלא בתורה שבעל־פה, כמו מצות תפילין על־דרך־משל, שנאמר בתורה שבכתב וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך[22], והוא מאמר סתום ונעלם, שלא פירש הכתוב איך ומה לקשור, ומהו טוטפות, והיכן הוא בין עיניך ועל ידך, עד שפירשה תורה שבעל־פה כו', וכן כל מצוות שבתורה, בין מצוות־עשה בין מצוות לא־תעשה, אינן גלויות וידועות ומפורשות אלא על־ידי תורה שבעל־פה".

וכיון שכן, הרי על כרחך צריך לומר שאמירת "נעשה ונשמע" בנוגע לתורה שבכתב כוללת גם תורה שבעל־פה?

ו. ויש לבאר זה על פי דברי הגמרא[23] "אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם", דכיון שעדיין לא בא הדבר לעולם, אינו יכול להתחייב ולשעבד את עצמו כו', ולכן גם כאשר מקבל על עצמו בדיבור, אין לזה תוקף כלל.

ובנוגע לענייננו - החילוק בין תורה שבכתב לתורה שבעל־פה:

אף שגם בנוגע לתורה שבכתב, הרי כאשר בני ישראל אמרו "נעשה ונשמע" (קודם מתן־תורה), עדיין היתה התורה אצלם בבחינת "דבר שלא בא לעולם", וכפי שטען "ההוא צדוקי": "עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו"[7] (קודם ששמעתם אותה היאך היא קשה ואם תוכלו לעמוד בה, קבלתם עליכם לקיימה[8]), מכל־מקום, היה זה כבר בתוך המעת־לעת דמתן תורה, ובהיותם כבר במעמד ומצב היותר נעלה דמתן תורה, כדברי הגמרא[24] "ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן", ולכן, הועילה הקבלה ד"נעשה ונשמע" על תורה שבכתב.

מה־שאין־כן תורה שבעל־פה - הרי רובא דרובא (מלבד המקצת שהיה נוגע להם מיד) ניתנה לאחרי חטא העגל, כדאיתא בגמרא במסכת נדרים[25]: "אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד", ורק לאחרי חטא העגל, בעת לוחות שניות (לאחרי ש"סלחתי כדברך" ביום הכיפורים[26]), ניתנה להם גם תורה שבעל־פה (כולל גם פלפולא דאורייתא (הוויות דאביי ורבא), שניתן למשה, ו"נהג בה טובת עין ונתנה לישראל"[27]), וכמבואר בפרטיות בגמרא במסכת עירובין[28] "כיצד סדר המשנה" (כיצד למדו ישראל תורה שבעל־פה); ולאחרי שנשתנה מעמדם ומצבם של בני ישראל, כדאיתא

17) ראה מפרשי הע"י לשבת שם. וראה גם תורת מנחם חמ"ג ע' 24. וש"נ.
18) אסתר ט, כז.
19) בהקדמה לספר הי"ד בתחלתה.
20) משפטים שם, יב.
21) תניא אגה"ק סכ"ט (קנ, ב).
22) ואתחנן ו, ח.
23) גיטין מג, רע"א. ועוד.
24) שבת קמו, רע"א. וש"נ.
25) כב, ב.
26) תנחומא פקודי יא. ועוד.
27) שם לח, א.
28) נד, ב (ובפרש"י) - הובא בפרש"י עה"ת תשא לד, לב.

בזהר[29] שבחטא העגל חזרה זוהמתן (אלא שלא חזרה לגמרי, כמו קודם שפסקה זוהמתן במתן תורה[30], וכדמוכח מדברי הגמרא[31] בנוגע לזוהמא דעובדי כוכבים ומזלות).

ומזה מובן, שבעת אמירת "נעשה ונשמע" היתה תורה שבעל־פה דוקא בבחינת "דבר שלא בא לעולם", ולכן, לא הועילה הקבלה ד"נעשה ונשמע" בנוגע לתורה שבעל־פה, ועל זה אמרו רז"ל "מלמד שכפה הקדוש־ברוך־הוא עליהם את ההר כגיגית .. מכאן מודעא רבה לאורייתא".

ז. ועל־פי־זה יובן גם בנוגע לזמן מתן תורה בכל שנה ושנה:

כשם שאמירת "נעשה ונשמע" על תורה שבכתב לא הועילה בנוגע לתורה שבעל־פה (עד כדי כך שעל זה אמרו רז"ל "מכאן מודעא רבה לאורייתא"), בגלל שבעת אמירת "נעשה ונשמע" היתה תורה שבעל־פה עדיין בבחינת "דבר שלא בא לעולם" - כן הוא גם בנוגע להעילוי בכללות הענין דמתן תורה שצריך להיות בכל שנה ושנה, שעל זה לא מועילה הקבלה שהיתה במתן תורה בפעם הראשונה, כיון שאז היה עילוי זה עדיין בבחינת "דבר שלא בא לעולם".

כלומר: הן אמת שמצד נצחיות התורה נמשך ונפעל כללות הענין דמתן תורה בפעם הראשונה על כל השנים שלאחרי־זה עד סוף כל הדורות, אבל אף־על־פי־כן, כיון שבכל שנה ושנה נמשך גילוי אור חדש, ומצד זה ניתוסף עילוי אצל האדם שמקבל את התורה, ועד לעילוי שבאין־ערוך, הרי מובן, שלגבי העילוי שמתחדש בזמן מתן תורה בשנת ה'תשכ"ה, לא מועילה קבלת התורה בשנה שעברה, כיון שעילוי זה היה אז בבחינת "דבר שלא בעולם".

ובפשטות: כיון שאינו יודע באיזה מעמד ומצב יהיה בשנה הבאה, אין שום תוקף לכל מה שמקבל על עצמו עתה.

ומזה מובן, שבכל שנה ושנה צריכה להיות קבלת התורה בשמחה ובפנימיות, ולא די בכך שבשנה שעברה היתה אצלו קבלת התורה בשמחה ובפנימיות - כי העילוי שנתחדש בשנה זו היה אז בבחינת "דבר שלא בא לעולם", ועל זה לא הועילה הקבלה דשנה שעברה, ובשביל החידוש דמתן תורה שבשנה זו - שהוא באופן של גירות (כנ"ל בארוכה) - צריכה להיות קבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

ועל־ידי־זה נמשך על כל השנה כולה, ועד שזוכים לשלימות הענין דמתן תורה - בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

* * *

ח. הביאור בפירוש רש"י ריש פרשתנו, "נשא את ראש בני גרשון גם הם", "כמו שצויתיך על בני קהת לראות כמה יש שהגיעו לכלל עבודה" - שמנין בלשון "נשא" מורה על החשיבות, שהם בעלי כח[32], שראויים לעבודת משא, וענין זה שייך בעיקר אצל בני קהת, שכל עבודתם היא עבודת משא; ובתור טפל

29) ח"א נב, ב. קכו, ב. ח"ב קצג, סע"ב.

30) ראה לקו"ש חכ"א ע' 151 הערה 52 ובהנסמן שם.

31) שבת קמה, ב.

32) בענין הצורך בבעלי כח בשביל השמירה "שלא יקרב זר" מצד גודל תשוקתו ליקרב לה' (ע"ד שני בני אהרן, "בקרבתם לפני ה'"*), ודוקא בעל כח יכול למונעו מליקרב (הערה 56 בלקו"ש שבפנים) - הוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א בבת־שחוק: ובמכ"ש וק"ו: ומה עתה נדחפים (לאו דוקא בשביל לשמוע דבר תורה, אלא גם) בשביל שיריים... ומרוב הדחיפות יכולים להישבר שולחנות וכיו"ב, ויש צורך בבעלי כח לשמור על הסדר - עאכו"כ בדור ההוא, דור דעה, ולאחרי ש"סלחתי כדברך", שהיו במעלת בעלי תשובה שלמעלה מצדיקים, שעבודתם היא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה - הרי בודאי היתה אצלם תשוקה גדולה ליקרב לאוהל מועד, בידעם שבד' אמות אלו צמצם הקב"ה את עצמותו בין בדי הארון (ראה ב"ר פ"ה, ז). וכפי שמצינו במ"ת שהי' צורך באזהרה מיוחדת שבנ"י לא יתקרבו להר סיני - "הגבל את ההר וקדשתו" (יתרו יט, כג). ומובן, שכדי שכמה אלפים לויים יוכלו לעצור את כל ישראל מליקרב לאוהל מועד, הוצרכו הלויים להיות בעלי כח ביותר, לא רק ברוחניות, אלא גם בגשמיות.

*) וע"ד סיפור החסידים (אף שלא שמעתיו מכ"ק מו"ח אדמו"ר) אודות הבעש"ט, שקודם התפלה הי' נפרד מבני ביתו כו', מפני שלא ידע אם ישאר בחיים לאחרי התפלה (ראה גם צוואת הריב"ש סל"ה־מב), כיון שענין התפלה הוא השתפכות הנפש, כמ"ש (שמואל־א א, טו) "ואשפוך את נפשי לפני הוי'".

- אצל בני גרשון ("גם הם"), שתפקידם היה "לעבוד ולמשא"; מה־שאין־כן בני מררי שבהם נאמר[33] "וזאת משמרת (לשון מינוי) משאם", אבל לא הוצרכו לשאת בעצמם.

ואף שבני גרשון ובני מררי השתמשו שניהם בעגלות (ורק בני קהת נשאו בכתף), מכל־מקום, בני גרשון היו צריכים לשאת את היריעות בכתף עד לעגלות שעמדו מחוץ לעמודי החצר (כיון שלא יכלו להעביר את העגלות, שרחבן היה חמש אמות[34], בין עמודי החצר, שביניהם היו חמש אמות יחד עם עובי העמוד), מה־שאין־כן בני מררי, לאחרי שהעמיסו את עמודי החצר על גבי העגלות, קירבו את העגלות עד מקום עמידת קרשי המשכן - הוגה על־ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס[35] ב'לקוטי שיחות' חלק י"ח עמוד 46 ואילך.

* * *

ט. מאמר (כעין שיחה) דיבור־המתחיל נשא את ראש גו'.

* * *

י. הביאור בפירוש רש"י בסוף פרשתנו, "וידבר אליו", "למעט את אהרן מן הדברות", "וישמע את הקול", "יכול קול נמוך, תלמוד לומר את הקול, הוא הקול שנדבר עמו בסיני, וכשמגיע לפתח היה נפסק ולא היה יוצא חוץ לאוהל" - שכיון שאהרן לא שמע את הדברות גם בהיותו באוהל מועד, יש מקום לומר שהיה קול נמוך, ולכן שמעו רק משה, בגלל שחושיו הטבעיים היו בהתגברות יתירה. ולכן "תלמוד לומר את הקול, הוא הקול שנדבר עמו בסיני", שהיה קול גדול, ורק בדרך נס לא היה נשמע אלא למשה. ומכל־מקום הוצרך משה לבוא לאוהל מועד, כי "כשמגיע לפתח היה נפסק ולא היה יוצא חוץ לאוהל".

ובפנימיות הענינים: הפסקת הקול בפתח המשכן (במקום) הוא כמו הפסקת הקול בסיני לאחרי מתן תורה (בזמן), כדי שיהיה מקום לבחירה חפשית, וכדי לפעול 'דירה בתחתונים'. וההוראה בעבודה, שאל יאמר האדם די לי בעבודתי בהתאחדות עם קולו של הקדוש־ברוך־הוא על־ידי לימוד התורה, אלא עיקר המכוון הוא להמשיך בכל העולם - הוגה על־ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק י"ג עמוד 20 ואילך.

יא. ויש להוסיף בנוגע להוראה בעבודה - בפרטיות יותר:

יהודי יכול לטעון: למה לו לצאת לעולם - מוטב שיעסוק בתורה, שעל זה אמרו רז"ל[36] "כל הקורא ושונה הקדוש־ברוך־הוא קורא ושונה כנגדו"[37], כך, שעל־ידי לימוד התורה יש אצלו גילוי העצמות, כמו במתן תורה, כמובן מזה שהקדוש־ברוך־הוא צמצם עצמותו בין שני בדי הארון[38] (ענין התורה).

ומה גם - ממשיך לטעון - שכשם שהגילוי דמתן תורה חדר בגשמיות העולם, שזהו שעל־ידי מתן תורה נעשה קיום העולם באופן ש"ארץ יראה ושקטה"[39], כן הוא גם בנוגע להגילוי שנעשה על־ידי לימוד התורה, שחודר גם בגוף - כמובן ממאמר רז"ל[40] "מה להלן באימה וביראה כו' אף כאן כו'",

33) פרשתנו ד, לא.

34) שבת צט, א. - ואף שהחשבון שבגמרא הוא בנוגע לקרשים שנשאו בני מררי, ולא בנוגע ליריעות וקלעי החצר שנשאו בני גרשון, ולכאורה, העגלות של בני גרשון היו יכולות להיות קטנות יותר*, הרי, כיון שכל העגלות ניתנו ע"י נשיאי ישראל, והם לא ידעו באיזה אופן תהי' חלוקת העגלות בין נושאי המשכן (איזה לבני גרשון ואיזה לבני מררי), מסתבר לומר שכל העגלות היו שוות במדתם - ברוחב ה' אמות, כדי שכל עגלה תהי' ראוי' לשאת את הקרשים.

35) בשילוב שיחת ש"פ נשא תשל"ד.

36) תדבא"ר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.

37) נזכר גם מארז"ל ש"נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית" (שבת יו"ד, א. וש"נ).

38) נסמן לעיל הערה 32.

39) תהלים עו, ט. וראה שבת פח, א. וש"נ.

40) ברכות כב, א. וש"נ.

*) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר על קושיא זו, שזוהי "אַ בעל־הבית'שע קשיא", ע"פ שכל. והוסיף בבת־שחוק, שכל מי שיש לו עוד בעל־הבית'שע קושיות, יכול לחטוף ("אַריינכאַפּן") ולשאול אותן עד מנחה...

וכפי שמבאר רבינו הזקן[41] "שלכאורה אינו מובן דמיון זה .. שהרי במעמד הר סיני וכל העם רואים את הקולות, ופנים בפנים דבר ה', מה־שאין־כן בעסק התורה של כל אדם כשלומד בפני עצמו, אלא .. גם עסק התורה שבכל אחד ובכל זמן הוא דבר ה' ממש שנאמר למשה מסיני וכו'", והיינו, שגם כאשר נמצאים כאן בברוקלין, בשבת פרשת נשא ה'תשכ"ה (וגם כאשר ישנים באמצע ההתוועדות...), ישנו גילוי העצמות, יחד עם המרכבה העליונה, שרפים וחיות ואופני הקודש! אלא מאי, הוא לא רואה זאת - הרי ידוע הפתגם[42]: וכי בגלל שהסוס חושב אודות התבן, לא קיימת מציאותו של המלאך?!...

ומצד גילוי העצמות שישנו בלימוד התורה - נעשית אצלו תנועה של כלות הנפש לצאת מהעולם: למה לו לאכול ולישון - טוען הוא - מוטב שתכלה נפשו ("אויסגיין") באלקות; זוהי עבודה נעלית ועריבה יותר!

ועל זה אומרים לו:

לכל לראש - צריך לידע שהענין של כלות הנפש כו' הוא היפך הכוונה, ובלשון הכתוב[43]: "והזר הקרב יומת"!

ולהעיר, שמפסוק זה למדים ש"משורר ששיער .. במיתה", להיותו "זר דאותה עבודה"[44]. וענינו בעבודה:

"משורר" - עבודתו בשיר וגעגועים כו'. ואילו ענין ה"שוער" - שפותח וסוגר הדלתות - הוא על־דרך המבואר בענין "דוד זמירות קרית להו"[45] אודות "המתבונן מה גדלו מעשי ה' שבריבוי העולמות וכל צבאם, ואיך כולם בטלים במציאות לגבי דקדוק אחד מדקדוקי תורה .. אשר בדקדוק קל עולים כל העולמות ומקבלים חיותם ושפעם או להיפך חס־ושלום"[46] - על־דרך פתיחת הדלת או סגירתה.

והנה, אף שעבודת ה"משורר" (בשיר וגעגועים כו') היא למעלה מעבודת ה"שוער", מכל־מקום, "משורר ששיער", כיון שאינו רגיל בזה, יכול להיות אצלו ענין של כלות הנפש, מצד החידוש שבדבר - כמשל ציפור המדברת[47], שאף שאין זה בערך לדיבור האדם על פי שכל, מכל־מקום, מצד החידוש שבדבר, הרי זה מעורר שחוק ותענוג אצל המלך, וכן הוא למעלה, בענין ביטול הנבראים, וכמו שכתוב[48] "אדם ובהמה תושיע ה'", על־ידי־זה שמשים עצמו כבהמה כו'[49].

וכיון שמצד החידוש שבדבר (לגבי עבודתו כ"משורר") יכול להיות שתכלה נפשו כו', לכן, חייב מיתה, בגלל שהביא עצמו לידי כך.

ונוסף לזה:

למרות שגילוי העצמות שבמתן תורה הוא באופן ש"אני הוי' לא שניתי"[50], הנה בנוגע לדיבור דמתן תורה (שבא לאחרי כמה פרסאות ומסכים כו') יש שינוי - ש"כשמגיע לפתח היה נפסק ולא היה יוצא חוץ לאוהל", ושם נדרשת העבודה דבירור העולם כו'.

ודוגמתו בעבודת האדם - שיש זמן שבו מסתיימת העבודה ב"אוהל מועד" (לימוד התורה), ואז צריך לצאת מ"אוהל מועד" [כי, באוהל מועד אין מקום לענין של רשות, ואסור לשהות שם ללא צורך[51], ומיד בגמר העבודה צריך לצאת] - כדי לפעול בעולם, שזהו עיקר המכוון.

ומה שאמרו רז"ל[52] "עשה תורתך קבע" - הכוונה בזה היא באיכות, אבל בכמות - עיקר העבודה היא בעניני הרשות, "בכל דרכיך דעהו"[53].

---

41) תו"א יתרו סז, ב.
42) ראה תורת מנחם חל"ו ע' 270 ואילך. וש"נ.
43) במדבר א, נא. ועוד.
44) ערכין יא, ב.
45) ראה סוטה לה, סע"א.
46) תניא קו"א קס, סע"א ואילך.
47) ראה לקו"ת ס"פ במדבר. ובכ"מ.
48) תהלים לו, ז.
49) חולין ה, ב.
50) מלאכי ג, ו.
51) וכפי שמצינו ש"אין ישיבה בעזרה" (יומא כה, א. וש"נ).
52) אבות פ"א מט"ו.
53) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

לקוטי שיחות חג השבועות כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

א.

טענת המלאכים: "תנה הודך על השמים"

על מתן תורה מסופר בגמרא[1]: "בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש־ברוך־הוא: רבונו של־עולם, מה לילוד אשה בינינו? אמר להם: לקבל תורה בא. אמרו לפניו: חמודה גנוזה, שגנוזה... — אתה מבקש ליתנה לבשר־ודם? מה אנוש כי תזכרנו...[2] תנה הודך על השמים[3]. אמר לו הקדוש־ברוך־הוא למשה, החזיר להן תשובה... אמר לפניו: רבונו של עולם, תורה שאתה נותן לי, מה כתיב בה[4] — אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. אמר להם: למצרים ירדתם? לפרעה השתעבדתם? תורה למה תהא לכם?! שוב מה כתיב בה[5] — לא יהיה לך אלקים אחרים, בין עמים אתם שרויין, שעובדין עבודה זרה? (וכך שאל משה את המלאכים על הדברות האחרים:) כלום אתם עושים מלאכה.. משא ומתן יש ביניכם.. אב ואם יש לכם.. קנאה יש ביניכם יצר הרע יש ביניכם.. מיד הודו לו להקדוש־ברוך־הוא...".

נאמר בספרים[6], שהיסוד ההלכתי לטענת המלאכים "תנה הודך על השמים" הוא דין "בר מצרא":

ההלכה קובעת[7] שכאשר אדם מוכר קרקע לרעהו, זכאי בר־המצר, השכן הגובל לקרקע זו, לקחת את הקרקע מן הלוקח, כי טובתו היא שכל קרקעותיו יהיו סמוכות זו לזו[8], ונאמר בתורה[9] "ועשית הישר והטוב בעיני ה'".

וזו היתה טענת המלאכים: התורה היא גנוזה[10], נמצאת במרום, ואף הם שם, ולכן חל על כך הדין של בר־מצרא לקבל את התורה, ולפיכך — "תנה הודך על השמים".

[ובזה מובן כיצד רצו המלאכים לקחת את התורה לאחר[11] שכבר נאמר בה "צו את בני ישראל", "דבר אל בני ישראל" וכדומה, כי ההלכה לגבי בר־מצרא קובעת, שגם לאחר המכירה מסלקים את הלוקח מן השדה ונותנים אותו לבר־המצר[12]].

כדי להפריך את טענתם[13], מציינים המפרשים[14] מספר תירוצים, ומהם:

א) ההלכה לגבי בר־מצרא חלה רק לגבי קרקע, ולא לגבי מטלטלין[15], והתורה איננה קרקע[16].

---

1) שבת פח, ב ואילך.

2) תהילים ח, ה.

3) תהילים שם, ב.

4) יתרו כ, ב.

5) יתרו שם, ג.

6) בס' שתי ידות (להר"א חזקוני. אמשטרדאם תפ"ו) ר"פ תרומה מביא זה בשם המדרש. ובס' שארית יעקב (להרי"י אלגאזי. קושט' תקי"א. ליוורנו תק"נ) פ' במדבר בשם "כת הקודמי' ז"ל", "ראשונים". ובפני דוד (להחיד"א) פ' יתרו דהוא "שוגרת ומשוגרת". ושקו"ט בזה בהרבה ספרים — ומהם (נוסף על הנ"ל): באר יצחק (להר"י שאנגי'. שאולינקי תצ"ה) פ' יתרו דרוש ב'. ראש דוד (להחיד"א) פ' יתרו. חסדי אבות לאבות (להנ"ל) פ"ג מי"ד. מערכי לב (להר"י חזן. שאולניקי תקפ"א) ערך מ"ת דרוש י"ב. ברית אבות (להר"א בורייאט. ליוורנו תרכ"ב) פ' יתרו. שפת אמת עה"ת פ' יתרו. פתח שער לנחל יצחק ח"א וח"ב. וראה אנציקלופדיא תלמודית מע' בר מצרא.

7) ב"מ ק"ח א. רמב"ם הל' שכנים פי"ב ה"ה. טושו"ע חו"מ סי' קעה ס"ו.

8) רש"י ב"מ שם. רמב"ם שם.

9) ואתחנן ו, יח. ובתשובות מיימוניות לס' קנין (סי' טז) שהוא קרוב למ"ע.

10) ועפ"ז יומתק זה שלא אמרו בקיצור חמודה שגנוזה.

11) אבל ראה ב"ר פ"א, ד.

12) ואדרבא, עיקר דינא דב"מ הוא על הלוקח שצריך להסתלק, ולא על המוכר (פרש"י ב"מ שם, ב ד"ה עכו"ם. ועוד*), וראה בס' מערכי לב שם, שמטעם זה אמר הקב"ה למשה שהוא יחזיר להם תשובה ולא השיב להם בעצמו, כי טענת המלאכים היתה על משה (הלוקח).

ומה שהמלאכים טענו להקב"ה** — י"ל: א) כיון שסו"ס צריך משה להחזירה לשמים א"כ הפוכי מטרתא למה לי — ע"ד כתובות קי, א (משא"כ בדזבין לעכו"ם (ב"מ שם, ב)). ב) החיוב שעל הלוקח — מטיל על המוכר האיסור דלפני עוור. (אבל עפ"ז צ"ע — דסו"ס יש על המוכר איסור (אף שאינו איסור דבר מצרא), משא"כ הפוכי מטרתא — טרחא בעלמא).

13) לכאורה אפשר לומר, שתוכן תשובת משה היא שהתורה אינה שייכת בשמים כלל, ובמילא אין בזה מצרא וב"מ — אבל ראה לקמן בפנים ס"ה, שטענת המלאכים היתה (לא על חלק הפשט, כ"א) על חלק הסוד שבתורה.

14) בהתירוצים שהובאו לקמן — ראה בס' שנסמנו בהערה 6.

15) העיטור ח"א אות מ' מכירת קרקעות*** — הובא במ"מ הל' שכנים פי"ג ה"ד. הר"י ברצלוני — הובא בטור שם. שו"ע סנ"ג.

16) להעיר מתניא (פ"ד) "ומשם נסעה וירדה כו'".

בס' ברית אבות כ', שלתורה דין קרקע יש לה כי היא קיום העולם והעולם נברא על ידה. אבל צ"ע: א) סוף־סוף התורה עצמה היא דבר המטלטל, ומאי נפק"מ שע"י הוא קיום העולם. ב) העולם נברא בשביל התורה ולא להיפך, ח"ו. ג) זה שע"י הוא בריאת וקיום העולם הוא רק בחי' אחוריים שבה ולא בחי' פנים (תניא קו"א ד"ה דוד זמירות. ובכ"מ). וראה לקמן הערה 54.

---

*) וראה לקו"ש חי"ט ס"ע 55 ואילך.

) במערכי לב שם כ' דהקב"ה **גילה להם שטענתם היא רק כלפי משה. אבל עפ"ז צ"ל שידענו דין דב"מ – לבד כללות ענינו שהוא על הלוקח!

***) בעיטור שם: אפי' מטלטלין. אבל במ"מ שם: **לבר** ממטלטלי. וראה שער החדש לעיטור שם אות קסז.

ב) הדין של בר־מצרא הוא רק לגבי מכירה ולא לגבי מתנה[17], והתורה ניתנה במתנה.

ג) ישראל קרובים אל הקדוש־ברוך־הוא, כמו שנאמר[18] "מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו", יתר על־כן: ישראל הם "בנים למקום"[19], ולגבי קרובים[20], ובודאי בנים[21], לא חל הדין של בר־מצרא.

ד) על משה רבינו נאמר[22] שהוא היה "איש האלוקים", ועל כך נאמר במדרש[23] "מחציו ולמטה איש, מחציו ולמעלה האלוקים", ואם כך, משה רבינו היה "בר־מצרא" לתורה שהיא בשמים.

ה) על הפסוק[24] "ויעמוד העם על משה מן הבוקר עד הערב" אומרים חז"ל[25], שמשה רבינו היה "דן דין אמת לאמיתו" ואז "כאילו נעשה שותף להקדוש־ברוך־הוא במעשה בראשית". וההלכה קובעת[26], שאם הלוקח הוא שותפו של המוכר, לא חל הדין של בר־מצרא[27].

ב.
השאלות על התירוצים שלעיל

לכאורה אפשר לשאול על שני התירוצים האחרונים: הרי משה קבל תורה מסיני[28] עבור כל[29] ישראל[30], ולא רק עבור עצמו?

יש המפרשים: א) שכל ישראל הם בני־מצרא לתורה, כי נשמות ישראל "גזורות מתחת כסא הכבוד"[31].

ב) בשעת מתן תורה היו כל ישראל שותפים לקדוש־ברוך־הוא, כי הם כבר קבלו את מצות שבת במרה[32], לפני מתן תורה, ואמרו חז"ל[33] "כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו... כאילו נעשה שותף להקדוש־ברוך־הוא במעשה בראשית".

ג.
העיקר חסר מן הספר

אבל, לגבי כל התירוצים דלעיל, העיקר חסר מן הספר – אף אחד מהם אינו מוזכר בתשובת משה למלאכים[34].

ואדרבה: בשלשת התירוצים האחרונים נאמר, לכאורה, ההיפך מטענת משה רבינו: בתירוצים אלה מודגש שמשה, וכל יהודי, קרוב לקדוש־ברוך־הוא, קשור אל השמים, והוא שותף לקדוש־ברוך־הוא. ואילו בגמרא נאמר ההיפך: שהתורה כרוכה בירידה למצרים, ומבטאת את הגשמיות של הלוקח, ועד ל"קנאה", "יצר הרע", וכדומה.

ד.
שאלות נוספות על שני התירוצים הראשונים

כמו־כן מתעורר קושי על כל אחד משני התירוצים הראשונים, בנוסף לשאלה הכללית הנ"ל:

א) על התירוץ הראשון: הדין של "בר־מצרא" אינו חל על מטלטלין, כי הטעם לדין בר־מצרא הוא ששדותיו יהיו סמוכים, וטעם זה אינו מתאים למטלטלין, שאותם אפשר לקנות בכל מקום ולהביאם אליו[35]. טעם זה אינו מתאים בענין התורה[36], אשר אותה אי־אפשר להשיג בשום מקום אחר[37].

---

17) ב"מ שם, רע"ב. רמב"ם שם פי"ג ה"א. טושו"ע שם סנ"ד.

18) ואתחנן ד, ז.

19) אבות פ"ג מי"ד. ראה יד, א. שמות ד, כב־כג.

20) כגירסת הבה"ג (הובא בב"י – בשם הר"ן לטור חו"מ שם ד"ה ואפילו. ד"ה וכתב עוד) בב"מ שם ד"קרוב ות"ח לית בהו משום דינא דב"מ".

21) תשובת הרי"ף הובא בשטמ"ק לב"מ שם. ובש"ך חו"מ שם סק"ל: ולזה הדעת נוטה לכאורה וצ"ע.

22) ר"פ ברכה. תהלים צ, א.

23) דב"ר פי"א ד. מדרש תהלים (באבער) מזמור צ. וראה ספרי ר"פ האזינו (ועד"ז בת"י ותיב"ע שם. תנחומא שם ב): משה קרוב לשמים.

24) יתרו יח, יג.

25) שבת י, א. וש"נ.

26) רמב"ם שם פי"ב ה"ה. רא"ש ב"מ שם סל"א. נמוק"י שם. טושו"ע שם סמ"ט.

27) תי' זה הוא אליבא דמ"ד (זבחים קטז, א) יתרו קודם מ"ת בא (כמ"ש בס' באר יצחק).

28) אבות פ"א מ"א. ובשבת שם: תורה שאתה נותן לי.

29) חוץ מפילפולא דאורייתא שניתנה למשה אלא שנהג בה טובת עין ונתנה לישראל (נדרים לח, א).

30) ופשוט דאין לומר שהאדם ב"מ לשמים (יותר מהמלאכים) מצד זה שהוא מורכב "מן העליונים" (ב"ר פ"ח, יא. פי"ב, ח), ובג' (ד') דברים דומה (רק – דומה) למלאכי השרת (חגיגה טז, א. אדר"נ פל"ז, ב. ב"ר פ"ח שם).

31) זח"ג כט, רע"ב. וראה הנסמן בנצוצי זהר לזח"א קיג, א.

32) סנהדרין נו, ב.

33) שבת קיט, רע"ב.

34) ומ"ש במפרשים, דבזה שא"ל הקב"ה למשה "אחוז בכסא כבודי" רמז לתשובה (דלעיל ס"ב) דנשמות גזורות מתחת כסא הכבוד – אינו מובן, שהרי בדברי משה אין כל רמז לזה. וראה מ"ש במפרשים הנ"ל – ע"ד הפלפול – בכמה תירוצים דלעיל.

35) ומ"ש בסמ"ע (חו"מ שם סקצ"ז) "דדוקא בקרקע שהוא קנין עולם תקנו דין מצרנות כו' ולא בהני" – היינו לפי ששם איירי שא' מן השותפין רוצה למכור ובזה לא שייך טעם המבואר בפנים. והא דמפרש (וכן בפרישה לטור) שבשו"ע איירי בנדון דשותפות* – י"ל, כי בלא"ה פשוט שאין שייך במטלטלין דדב"מ מטעם המבואר בפנים.

36) ואין להקשות דא"כ שוב בטל הדין דבר מצרא, שהרי דינא דב"מ הוא רק אם הלוקח יכול לקנות שדה במק"א –

*) ובפרט שבמקור הדין (נסמן בהערה 15) לא נזכר שאיירי בנדון דשותפות. וראה השקו"ט בב"י לטור שם ד"ה אבל לא במטלטלין.

ב) על התירוץ השני: לגבי התורה ישנם שלשה ביטויים: (א) "ירושה"[38], כנאמר[39] "תורה ציווה לנו משה מורשה...". (ב) "מכירה", כמאמר חז"ל[40] "אמר הקדוש־ברוך־הוא לישראל מכרתי לכם תורתי...". (ג) "מתנה", כמאמר חז"ל[41] "ג' מתנות טובות נתן הקדוש־ברוך־הוא לישראל... תורה...". וכנוסח התפילה: זמן מתן תורתנו[42]. שלשה ביטויים אלה מראים על שלשה אופנים בשייכות התורה לישראל, כמוסבר בכמה מקומות[43]. ואם כך, התורה שייכת לישראל גם בענין של "מכר", ולכן חל עליה הדין של בר־מצרא[44].

ה.
תירוצים נוספים והשאלות עליהם

ישנו תירוץ נוסף, המתאים, לכאורה, לדברי הגמרא, והמובא לאחר הקדמת המפרשים[45], שטענת המלאכים היתה על חלק הסוד שבתורה: גם המלאכים יודעים שלחלק הפשט והמעשה שבתורה אין להם קשר, אבל טענתם לגבי דין בר־מצרא היתה על חלק הסוד. וכיון שלישראל ניתנה התורה כולה, והמלאכים יכלו לקבל רק חלק ממנה, הרי ההלכה במקרה כזה היא[46]: "מכר כל נכסיו לאחד, לית בה משום דינא דבר־מצרא".

כן ישנו דין[47] שאם בר־המצר צריך את הנכס לרווחים, והלוקח צריך זאת משום דחקו – "דחיקא ליה שעתא", לא חל הדין של בר־מצר. וכך בענינו: הזדקקות בני ישראל לתורה היא כמי ש"דחיקא ליה שעתא", כי התורה היא חיותם של ישראל ("הם חיינו"), ובאמצעות התורה מנצח היהודי את היצר הרע, כמאמר חז"ל[48] "בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין". ואילו המלאכים רצו את חלק הסוד שבתורה, ואין להם יצר הרע, וזה כמי שרוצה את הנכס לרווחים.

אך על תירוצים אלו אפשר לשאול: דברי משה "למצרים ירדתם.. כלום אתם עושים מלאכה.. משא ומתן.. אב ואם.. יצר הרע יש ביניכם", שלמלאכים אין קשר לחלק הפשט שבתורה, לא היו חידוש לגביהם. המלאכים ידעו זאת קודם לכן, וביקשו מלכתחילה את חלק הסוד שבתורה. ואילו התשובה על כך, ש"מכר כל נכסיו לאחד, לית בה משום דינא דבר־מצרא", או שהתורה היא חיותם של ישראל, אינה מוזכרת בדברי משה אפילו ברמז?

הזדקקות ישראל לתורה – "דחיקא ליה שעתה" – עקב מלחמת היצר, היא הסבר של המצב שבו "יצר הרע יש ביניכם". אבל מדברי משה רבינו ומהרחבתו "כלום אתם עושים מלאכה.. משא ומתן.. אב ואם יש לכם" נראה, שתשובתו למלאכים איננה על מלחמת היצר, אלא על הענין הכללי, שחלק הפשט והמעשה שבתורה אינו מתאים להם.

ו.
התורה - בניית בית לה'

והביאור בזה הוא:

מטרת התורה היא הגשמת כוונת הבריאה של "נתאווה[49] הקדוש־ברוך־הוא להיות לו (יתברך[50])

כי בקשת המלאכים תנה הודך על השמים פשיטא דהיינו שתהי' רק כמ"ש בלקו"ת תזריע (כג, ב. ובאוה"ת (שם כרך ב' ע' תקלא ואילך)) – הלימוד בעולם המלאכים) יצירה, והוא עתה בלימוד תנ"ך ורז"ל בכתהאריז"ל (ליקוטי תנ"ך והש"ס שלו וכו'), ו(רק) באופן כזה ילמדוה ג"כ בנ"י נשמות בגוף בעוה"ז, אבל אז עיקרה בשמים כי (למטה ידועה רק מציאות הרוחנית ולא מהותה. ואפילו אם גם בזה ישתוו עם המלאכים – בכ"ז) קל יותר הבנתה למלאכים, שהם יותר רוחניים, ובנ"י יצטרכו ליגיעה יותר (ולמשלים מהגשם – דוגמת קניה במק"א).

37) כי לאחר שניתנה תורה למטה – "לא בשמים היא" (ב"מ נט, ב).

38) ונוגע להלכה – ראה סנהדרין נט, א.

39) ברכה לג, ד.

40) שמו"ר פל"ג, א. וראה ברכות ה, א: בא וראה שלא כמדת הקב"ה כו' אדם מוכר חפץ כו'.

41) ברכות שם. וראה ב"ר פ"ו, ה: ג' דברים ניתנו מתנה לעולם. וראה שמו"ר פכ"ח, א: במתנה נתנה לו. ועד"ז שם פל"ג, ב. וראה שבת קה, א: אנא .. יהבית.

42) ראה המשך וככה תרל"ז פע"א: וי"ל מתן תורה הוא בחי' מתנה שבתורה. בנוגע לנוסח ברכת התורה – ראה לקו"ש חי"ג ע' 115 הערה 23.

43) ראה בכ"ז בארוכה: המשך וככה שם פס"ו. סח. ד"ה אם רוח המושל תר"ל פ"ג. ד"ה תורה צוה תרנ"ד. ד"ה אם רוח המושל תרצ"ה פ"ד ואילך (סה"מ קונט' ח"ב שסא, א ואילך). ד"ה תורה צוה תש"ב. לקו"ש שם ס"ב ואילך.

44) במכ"ש מהא דמתנה שיש בה אחריות יש בה דינא דב"מ (ראה בהמצוין בהערה 17). וגם לפמ"ש הרשב"ם (ב"ב נא, א ד"ה ה"ג במס'. וראה תוד"ה ולמה קידושין כו, א) דהיכא שכתב בשטר לשון מכר ומתנה לית בה דדב"מ – הרי מפורש שם הטעם כי "במתנה ביקש ליתנה לו ולמה כתב לו בלשון מכר כדי ליפות כחו". אבל בתורה הרי ישנם ב' ענינים ואופנים נפרדים דמכר ומתנה, ומצד המכר שייך בזה דדב"מ.

45) אלשיך לתהילים מזמור ח. חדא"ג שבת כאן. ועוד. וראה בכמה מהס' שנסמנו בהערה 6. וראה אוה"ת בשלח ע' תרמו ואילך.

46) ב"מ קח, ב. רמב"ם שם פי"ב ה"ו. טושו"ע שם סל"ו.

47) רש"י ב"ב ה, א ד"ה ארבעה. בעה"מ לב"מ שם, הובא בנמוק"י ב"מ שם. העיטור אות מ' מכירת קרקעות. רמ"א בשו"ע שם סמ"ט. ופליגי על התוס' ב"ב שם ד"ה ארבעה. רמב"ן במלחמות ב"מ שם. הג"מ שם פי"ב הי"ג. דיעה הב' ברמ"א שם.

48) קידושין ל, ב.

49) תנחומא נשא טז. ועוד. תניא פל"ו.

50) כן הי' מוסיף (פעמים רבות) כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע – נתבאר בלקו"ש חי"ט ע' 27 ואילך.

דירה בתחתונים". וידוע[51] הדיוק שבמילה "דירה", שכשם שבדירה נמצא האדם בכל עצמותו, כך נתאווה הקדוש־ברוך־הוא שעצמותו ממש ישכון "בתחתונים". רצון זה מתגשם באמצעות התורה, שדרכה "אותי אותם לוקחים"[52].

לפי זה מופרכת טענת המלאכים לגבי דין של בר־מצרא: ההלכה היא[53], שאם בר־המצר רוצה את השדה לשם זריעה, והלוקח רוצה אותו לשם בניית בית, נותנים את השדה ללוקח, כי "ישוב עדיף ולית בה משום דינא דבר־מצרא". וכך בענייננו[54]: מטרת התורה היא עשיית דירה לה' בתחתונים – "בית"[55], ולכן מופרכת טענת המלאכים, ואין כאן דין של בר־מצרא.

וזאת היתה תשובת משה רבנו "למצרים[56] ירדתם.. כלום אתם עושים מלאכה.. משא ומתן יש ביניכם...": התורה שייכת לישראל, כפי שהיא קשורה לישוב העולם, עולם הזה הגשמי (בין עמים.. קנאה), כי היא ניתנה כדי לעשות לה' דירה בתחתונים[57].

ז.

ע"י עבודת התחתונים מתרוממים גם העליונים

אמנם, גם העליונים, המלאכים, זקוקים לשפע האלקי שעל־ידי התורה, כי גם בעולמות העליונים, כפי שהם מצד עצמם, מאירה רק הארה מן האלקות, וגם שם יש "ירידה מאור פניו יתברך"[58];

ובאמצעות עבודת התחתונים יורדת העצמיות של האלקות, "דירה לו יתברך" גם אל העליונים, אל כל "סדר ההשתלשלות"[59].

וידוע[60] המשל על־כך: כאשר רוצים להרים בנין באמצעות "כלי ההגבהה הנקרא ליווער (=מנוף)", צריך להניח את המנוף מתחת ל"חלקים התחתונים שבו דוקא", כי אילו ירימו "מאמצע... לא היה מגביה התחתונים".

לכן מוכרחים לתת את התורה דוקא בעולם הזה "התחתון... שאין תחתון למטה ממנו"[61], ועל־ידי־זה מתרומם כל ה"בנין" של "סדר ההשתלשלות".

וזאת הדגיש משה בתשובתו "קנאה יש ביניכם יצר הרע יש ביניכם", כדי להדגיש כיצד העולם הוא "התחתון במדרגה שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו יתברך... עד שהוא מלא קליפות..."[59]

ח.

כח ההתחדשות - רק בתחתונים

אך עדיין אינו מובן: אמנם, כדי לעשות לה' דירה בתחתונים צריכה התורה להיות למטה. אך עדיין קיימת טענת המלאכים לפי דין של בר־מצרא: בכל זאת הם בני המצר, והם רוצים לעשות לה' דירה ("בית") לפחות בעליונים?

הכרחי אפוא לומר, שדירה לו יתברך, – המשכת עצמותו ית' – למטה, אי־אפשר כלל לפעול באמצעות עבודת המלאכים[62], אפילו לא בעולמות העליונים. רק על־ידי עבודת התחתונים "נמשכת" עצמותו ית' אל "סדר ההשתלשלות".

ההסבר לכך הוא: כח ה'עצמות' שבתורה מתגלה ומתבטא רק בעבודת הנשמה כאשר היא נמצאת בתוך

---

51) אוה"ת בלק ר"ע תתקצז. המשך תרס"ו בתחילתו (ס"ע ג') ובכ"מ.

52) ויק"ר פ"ל, יג (לענין מצות). וראה שמו"ר ר"פ תרומה. פל"ג, ו. תנחומא תרומה ג. וראה תניא פמ"ז. ועוד.

53) ב"מ שם. רמב"ם שם פי"ד ה"א טושו"ע שם סכ"ו.

54) ראה עד"ז בס' שארית יעקב (שבהערה 6), שמכיון שבתורה נברא העולם, ותנאי התנה הקב"ה במע"ב אם ישראל מקבלים תורתי מוטב וא"ל אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו, הר"ז דוגמת הדין דארעא לבתי עדיף משום דישוב עדיף לן. אבל טעם זה אינו מספיק, כי: א) גם החיות של עולמות העליונים תלוי' בתורה* (ראה תניא רפכ"ג. קו"א ד"ה דוד זמירות. ובכ"מ), ב) זהו רק בחי' אחוריים שבתורה ולא בחי' "פנים" שבה (קו"א שם). ג) ועיקר: זה שקיום העולם הוא ע"י התורה אינו נרמז כלל בתשובת משה.

משא"כ עפמש"כ בפנים, שתשובת משה היא כי התכלית של נתינת התורה הוא לעשות לו ית' דירה בתחתונים – דוגמת ישוב וחיזוק העולם. ובזה מתבטא עצם ופנימיות התורה – ראה לקמן ס"ח והערה 63.

55) להעיר מהמבואר (ד"ה בשעה שהקדימו תשי"ב. ד"ה יבחר לנו תשכ"ג) שהכוונה דדירה בתחתונים (שמושרשת בעצמותו ית'), היא הסיבה (וע"ד) מה שכל אדם יש לו רצון מוחלט בעצמותו לבנות בית.

56) מל' מיצר וגבול, בחי' העלם והסתר (תו"א מט, ד. ועוד) – כללות עוה"ד שאינו מאיר שם גילוי אלקותו ית' שלמעלה מן הטבע (ראה שם נ, ב – לענין זמן הגלות).

57) וראה מדרש תהלים מזמור ח: א"ל אינה ראוי' להתקיים בכם .. והיכן היא מתקיימת בתחתונים שנאמר אנכי עשיתי ארץ ואדם עלי' בראתי.

58) תניא פל"ו. וראה ד"ה באתי לגני ה'תשי"א פ"ד.

59) להעיר מד"ה נ"ח תרמ"ג ספ"א [נדפס ב"התמים" ח"ג ע' מז].

60) תו"א ד, א.

61) תניא שם.

62) ראה אוה"ת ויצא תתנה, ב. וראה ג"כ אוה"ת בשלח שבהערה 43.

---

*) ואף שזה תלוי **בקיום** התורה, היינו קיום המצות הכתובות בתורה (שזהו פי' מרז"ל בראשית בשביל התורה ועוד), **במעשה** המצות של התחתונים (תניא וקו"א שם) – הרי (לולא הטעם דלקמן) זהו מפני שהתורה ניתנה למטה, שהרי פשוט שכשביקשו המלאכים תנה **הודך** על השמים – גם קיום המצות כלול בזה (אלא שהוא ברוחניות). ולהעיר ממרז"ל (ראה תניא פ"ד ופ"כ) דאהוי"ר הם שרש כל מ"ע ומל"ת – ואהוי"ר ה"ה עבודת המלאכים וכו'. וראה תניא רפל"ט.

המיצרים והגבולות שבעולם הזה[63]. הנשמה יורדת לעולם שהוא "מלא קליפות וסטרא אחרא שהן נגד ה' ממש"[59]. ובעולם הזה השפל היא לוחמת ביצר הרע, מתגברת על ההעלמות וההסתרים, והופכת אותם מחושך לאור. עבודה זו של "אתכפיא" (=הכנעה) ו"אתהפכא" (=הפיכה) של ה"קליפות" (=כוחות הטומאה) "שהן נגד ה' ממש" לענין של קדושה, היא עבודה של התחדשות, הפיכת ה"יש" ל"אין", וכח ההתחדשות הזה נובע מעצמותו ית', שרק הוא לבדו בכחו וביכולתו לברוא (לחדש) יש מאין[64], והוא נותן את הכח להפיכת יש לאין[65].

וגם מעלה זו דכח ההתחדשות, מרומזת בתשובת משה - בטענה "אב ואם יש לכם":

ידוע[66], שכח ההולדה הוא כעין התחדשות מאין ליש, וכח זה אינו קיים אצל המלאכים[67].

ולכן טען משה רבנו, שכח ההתחדשות קיים רק אצל הנשמות למטה, שבאמצעות עבודתן בעולם הזה הן "מולידות" – הופכות את הדברים התחתונים, ואת כל "סדר ההשתלשלות", לדירה לעצמותו ומהותו יתברך.

(משיחת יום ב' דחג השבועות תשי"ח)

63) ראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות סי"ט (בביאור מרז"ל – קידושין ל, ב – בראתי יצה"ר וברא'תי לו תורה תבלין), דעצם התורה שמיוחדת בעצמותו ית' מתבטא דוקא בזה שהיא תבלין להיצה"ר.

64) אגה"ק סי' כ (קל, רע"ב).

65) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 23 ואילך. חי"ב ע' 74־5. וש"נ.

66) המשך שמח תשמח תרנ"ז ע' 3 ואילך. וראה לקו"ת שה"ש מ, א.

67) לקו"ת שם (לט, ד ואילך). ביאוה"ז ה, ד.

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שישי עמוד ב

הזיקה הבהמה בגופה יש בזה חיוב נזק שלם. וכָּל אופן שֶׁבְּזָב הנוגע בטהור יהא הלה טָהוֹר, דהיינו, אם זרק הזב איזה חפץ על הטהור, אזי באופן כזה בְּנִזְקִין של בהמה מְשַׁלֵּם הבעלים חֲצִי נֶזֶק, שאם הזיקה הבהמה בכוחה ולא בגופה, וכגון שהתיזה צרורות על כלי ושברתו, אין הבעלים משלמים אלא חצי נזק, וכדעת חכמים, שהלכה היא למשה מסיני שעל נזקי צרורות משלמים הבעלים חצי נזק.

מקשה הגמרא: וְרָבָא צְרוֹרוֹת אָתָא לְאַשְׁמוּעִינָן – וכי רבא בא להשמיענו שעל נזקי צרורות משלמים חצי נזק, הלא דין זה כבר נשנה במשנתינו.

ומתרצת: לֹא, רָבָא עֶגְלָה מוֹשֶׁכֶת בְּקָרוֹן קָא מַשְׁמַע לָן – כוונת רבא להשמיענו דין חדש, שאם היה קרון קשור לעֶגְלָה, ומשכתו בדרך הילוכה על גבי הכלים ונשברו, חייבים הבעלים לשלם נזק שלם מדין רגל, ואין דנים נזק זה כצרורות, שהלא אף בזב שהיה יושב בקרון הדין כן, שאם דרס הקרון על גבי כלים הרי הם טמאים משום מדרס הזב.

הגמרא מביאה ברייתא כדברי רבא: תַּנְיָא כְּוָתֵיהּ דְּרָבָא, בְּהֵמָה מוּעֶדֶת לְשַׁבֵּר בְּדֶרֶךְ הִלּוּכָהּ, כֵּיצַד, בְּהֵמָה שֶׁנִּכְנְסָה לַחֲצַר הַנִּזָּק וְהִזִּיקָה בְּגוּפָהּ דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ, וּכְשֶׁעָרָה דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ, בְּאוּכָהּ שֶׁעָלֶיהָ, וּבְשִׁלְיָהּ [– משא] שֶׁעָלֶיהָ, וּבְפַרוּמְבָּיָא [– רסן] שֶׁבְּפִיהָ, וּבְזוֹג [– פעמון] שֶׁבְּצַוָּארָהּ, וַחֲמוֹר שהזיק בְּמַשָּׂאוֹ, וְעֶגְלָה המוֹשֶׁכֶת בְּקָרוֹן על גבי כלים ושיברתם, בכל אחד מאופנים אלו מְשַׁלֵּם הבעלים נֶזֶק שָׁלֵם משום תולדות רגל. ולמדים אנו מברייתא זו כדברי רבא, שעֶגְלָה המושכת קרון על גבי כלים ושיברתם, משלמים הבעלים נזק שלם.

ברייתא נוספת העוסקת בדין נזקי רגל: תָּנוּ רַבָּנָן, תַּרְנְגוֹלִים שֶׁהָיוּ מְחַטְּטִין [– מנקרים] בְּחֵבֶל שהיה קשור בו דְּלִי, וְעל ידי ניקורם נִפְסַק [– נחתך] הַחֶבֶל וְנִשְׁבַּר הַדְּלִי, מְשַׁלְּמִין הבעלים נֶזֶק שָׁלֵם כדין נזקי רגל, שכן דרך התרנגולים לנקר, ואין דנים את שבירת הדלי כנזקי צרורות.

ספק בדין נזקי רגל: בָּעֵי רָבָא, בהמה שדָּרְסָה עַל כְּלִי וְלֹא שִׁבְרַתּוּ, וְנִתְגַּלְּגֵל הכלי על ידי דריסתה לְמָקוֹם אַחֵר וְנִשְׁבַּר שם, מַהוּ – כיצד יש לדון נזק זה, בָּתַר מֵעִיקָּרָא אָזְלִינָא וְגוּפֵיהּ הוּא – האם יש לדון לפי תחילת המעשה שדרסה הבהמה על הכלי בגופה, ולפיכך יש לחייב הבעלים נזק שלם מדין רגל, אוֹ דִּלְמָא בָּתַר תְּבַר מָנָא אָזְלִינָא וּצְרוֹרוֹת נִינְהוּ – או שמא יש לדון לפי שעת שבירת הכלי, ובאותה שעה לא נשבר הכלי על ידי גוף הבהמה אלא מכוחה, ולפיכך יש לדונו כצרורות ואין הבעלים משלמים אלא חצי נזק.

הגמרא מנסה לפשוט ספק זה מדברי רבה: תִּפְשׁוֹט לֵיהּ לספק זה מִדְּרַבָּה, דְּאָמַר רַבָּה אדם שזָרַק כְּלִי של חבירו מֵרֹאשׁ הַגַּג, וּבָא אדם אַחֵר וּשְׁבָרוֹ לכלי זה בְּמַקֵּל קודם שהגיע לקרקע, פָּטוּר השובר וחייב הזורק, דְּאַמְרִינַן לֵיהּ לבעל הכלי, מָנָא תְּבִירָא תָּבַר – כלי שבור שבר, שמשעה שנזרק הכלי מראש הגג כבר נידון הוא כשבור, ולפיכך יש לחייב את הזורק ולא את השובר. ומוכח מדברי רבה, שיש לדון את סוף המעשה כאילו נעשה כבר בתחילתו, ואם כן אף לענין ספיקו של רבא יש לומר כן, שמשעה שדרס התרנגול על הכלי נידון הוא כשבור, ולפיכך יש לחייב הבעלים נזק שלם כדין רגל, ולא חצי נזק כדין צרורות.

דוחה הגמרא, לְרַבָּה פְּשִׁיטָא לֵיהּ לְרָבָא מִבַּעְיָא לֵיהּ – לרבה אכן היה פשוט הדבר שיש לדון את סוף המעשה כאילו נעשה כבר בתחילתו, ולדבריו, כשזרק התרנגול את הכלי ונשבר לאחר מכן יש לחייב הבעלים נזק שלם, אך רבא נסתפק בענין זה.

הגמרא מנסה לפשוט את ספיקו של רבא מדברי הברייתא: תָּא שְׁמַע, הִידּוּם – אם שבר התרנגול כלי על ידי רקידתו, אֵינוֹ מוּעָד לכך ואינו משלם נזק שלם, וְיֵשׁ אוֹמְרִים חֲרֵי זֶה מוּעָד.

מבררת הגמרא: הִידּוּם סַלְקָא דַּעְתָּךְ – וכי תעלה על דעתך שאם רקד התרנגול על כלי ושברו לא ישלמו הבעלים נזק שלם, הלא אין זה שינוי ונזקי רגל ממש הוא. אֶלָּא לֵאו כוונת הברייתא היא לְהִידּוּם וְהַתִּיז – שרקד התרנגול על הכלי, ועל ידי כך ניתז הכלי ונתגלגל למקום אחר ונשבר שם. וּבְהָא קָמִפְּלְגֵי, דְּמַר סָבַר בָּתַר מֵעִיקָּרָא אָזְלִינָן – דעת היש אומרים הסוברים שמועד הוא לשלם נזק שלם היא, שיש לדון את סוף המעשה כאילו נעשה כבר בתחילתו, ולפיכך משעה שהתיז התרנגול את הכלי נידון הוא כשבור, ונמצא ששברו בגופו ומשלם בעליו נזק שלם, וּמַר סָבַר בָּתַר תְּבַר מָנָא אָזְלִינָן – ודעת תנא קמא הסובר שאינו מועד היא, שיש לילך לפי שעת שבירת הכלי, ומאחר שבשעה זו לא דרס עליו התרנגול בגופו, אין לדונו כנזקי רגל אלא כנזקי צרורות, ולפיכך אינו מועד לשלם נזק שלם אלא חצי נזק בלבד.

דוחה הגמרא: לֹא – אין הברייתא עוסקת באופן שהתיז התרנגול את הכלי עצמו,

לקוטי שיחות פרשת נשא כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

א.
הסוגים השונים של נזירות

בדיני נזיר שבפרשתנו[1] — כגון: איסורו לשתות יין, ו"תער לא יעבור על ראשו", ו"כל ימי הזירו לה' על נפש מת לא יבוא", וכן גילוח ראשו והקרבנות שעליו להביא אם נטמא, וכדומה — נקבע שהם אמורים הן לגבי נזיר לזמן מוגדר (שלושים יום, או יותר), והן לגבי "נזיר עולם", נזיר לתמיד[2].

ההבדל[3] ביניהם הוא רק בכך שלנזיר לתקופה מסויימת אסור להתגלח עד סוף ימי נזירותו, ואילו לנזיר עולם מותר להתגלח כאשר הכביד שערו, מי"ב חודש לי"ב חודש[4], והוא מביא אז את הקרבנות שעל נזיר להביא כשיגלח.

ישנו סוג נוסף של נזירות שאינו מפורש בתורה, אך מצוי בנביאים, בהפטרת פרשתנו[5] — "נזיר שמשון". על שמשון נאמר[6]: "ומורה לא יעלה על ראשו כי נזיר אלקים יהיה הנער מן הבטן". גם הוא נזיר עולם, אך לא חלים עליו כל דיני הנזירות, כי מותר לו להיטמא למתים[7], וכן יש הלכות נוספות השונות אצל נזיר שמשון.

ולפיכך, כאשר אדם אומר "הריני נזיר כשמשון", הרי לדעת רבי יהודה[8], וכך פוסק הרמב"ם[9], הוא אסור ביין ובתגלחת, אך מותר לו להיטמא למתים.

ב.
הלימוד על שמואל משמשון

במשנה שבסיום מסכת נזיר, נאמר: "נזיר היה שמואל, כדברי רבי נהוראי, שנאמר[10]: ומורה לא יעלה על ראשו. נאמר בשמשון "ומורה", ונאמר בשמואל "ומורה", מה "מורה" האמורה בשמשון נזיר, אף "מורה" האמורה בשמואל — נזיר. אמר רבי יוסי והלא אין מורה אלא של בשר־ודם, אמר לו רבי נהוראי הלא כבר נאמר[11]: ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני, שכבר הי' עליו מורה של בשר־ודם".

וצריך להבין:

מזה שרבי נהוראי לומד ששמואל היה נזיר, בדרך של 'גזירה שוה' משמשון, יוצא, שלפי דעתו היה שמואל נזיר מאותו סוג של שמשון[12], שהרי "אין גזירה שוה למחצה[13]".

אבל הרמב"ם פוסק[14], ש"שמואל הרמתי נזיר עולם היה". כלומר, חלו עליו כל דיני הנזירות. וכאמור, נזיר עולם אסור להיטמא למתים, כאשר הכביד שערו מותר לו לגלחו בתער ועליו להקריב שלוש בהמות[15], הוא יכול "לשאול" על נדרו ולבטלו[16], ואילו נזיר שמשון מותר להיטמא למתים, כאשר מכביד שערו הוא אינו מגלחו, וכן לא קיים לגביו ענין "שאלה" על הנדר[17].

יותר מכך: בתלמוד הירושלמי[18] לומדים מן הפסוק

*) וסיום מס' נזיר.
1) ו ג, ואילך.
2) ראה ספרי שם, ה. ח. יג*. רמב"ם הל' נזירות פ"ג הי"ב.
3) רמב"ם שם.
4) כדעת רבי — נזיר ד, סע"ב.
5) שמזה מובן שפרשת נזיר היא פרשה עיקרית בהסדרה.
6) שופטים יג, ה. וראה במדב"ר בפ' נזיר (פרשתנו פ"י, ה) דדריש כל הפרשה דשופטים שם "ויהי איש אחד מצרעה".
7) נזיר שם, סע"א ואילך. רמב"ם שם הי"ג.
8) נזיר שם, ב.
9) שם הי"ד.

10) שמואל א א, יא.
11) שמואל שם טז, ב.
12) זבחים מח, א. וש"נ.
13) ראה פי' רבי' ישעי' שמואל א א, יא: פי' נראה שנדרה להיות נזיר כמו שמשון האמור בו כו'.
14) הל' נזירות שם הט"ד.
15) נזיר ד, א (במשנה). רמב"ם שם הי"ב.
16) תוד"ה מה בין (נזיר שם).
17) נזיר יד, א. מכות כב, א. רמב"ם שם הי"ד.
18) נזיר פ"א סה"ב.

*) וכפי' הזית רענן ביל"ש כאן ומת"כ לבמדב"ר (פ"י, יז) דההמשך בספרי שם ("... קרבן טומאה... אלא במי שיש פסק לנזרו") אינו ממעט נזיר עולם מקרבן טומאת. ובצפנ"נ עה"ת פרשתנו שם: דר"ל כאן למעט נזיר שמשון מן טמאים. ודלא כפי' מהרז"ו לבמדב"ר שם, וצפנ"נ על הרמב"ם הל' שבועות פ"ו ה"א. הל' נזירות פ"ו הט"ו (נעתקו בצפנ"נ עה"ת פרשתנו ע' סא ואילך).

"כן יעשה על תורת נזרו", שנזירות שמשון[19] "אינה תורה"[20], והרמב"ם פוסק[21] "שמשון לא היה נזיר גמור" —

וכיצד ניתן ללמוד משמשון לגבי שמואל ענין של "נזיר עולם"[22], אשר כל דיני הנזירות חלים עליו[23].

ומתרצים המפרשים[24], שהלימוד על שמואל משמשון אינו בדרך של 'גזירה שוה', אלא רק גילוי בעלמא ש"מורה" הוא ענין של נזירות[25] בדיוק כאצל שמשון, ולא כדעת רבי יוסי שהכוונה היא ליראה, ומכך מובן מאליו, שאמו של שמואל התכוונה להזירו לכל ימי חייו.

אך מלשון המשנה "נאמר בשמשון ומורה ונאמר בשמואל ומורה, מה מורה האמורה בשמשון נזיר אף מורה האמורה בשמואל נזיר", לשון המשמשת בדרך כלל ל'גזירה שוה', ויותר מכך ובעיקר: מזה שנאמר "מה מורה... נזיר..." (ולא "מה מורה... תער..."), ואף לא בדומה ללשון בסיום הענין "מורה של מתכות" או "של נזירות") מובן, שאין זה גילוי בלבד למשמעות המילה "מורה", אלא שלומדים ענין של נזירות שמואל מנזירות שמשון.

ג.
דברי הגמרא על המשנה בסוף מס' נזיר, והשאלות על כך

בהמשך למשנה נאמר בגמרא: "אמר ליה רב לחייא בריה (=אמר רב לבנו חייא) חטוף ובריך (=רש"י: חטוף כוס של ברכה ובריך ברכת זימון), וכן אמר ליה רב הונא לרבה בריה: חטוף ובריך, למימרא (=שמא תאמר) דמברך עדיף, והתניא (=הרי שנינו): רבי יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך, ואמר ליה רבי נהוראי: השמים! כך הוא, תדע, שהרי גוליירים (=חלשים) מתגרין במלחמה וגבורים נוצחין, תנאי היא (=זוהי מחלוקת תנאים), דתניא: אחד המברך ואחד העונה אמן במשמע, אלא שממהרין למברך תחלה".

ולא מובן, מהו הקשר של דברי הגמרא למשנה במסכת נזיר? הרי זהו ענין של ברכות המתאים למסכת ברכות, ואכן הענין מובא במסכת ברכות[26].

יש מפרשים[27], שכוונת הגמרא היא להביא מאמר נוסף של רבי נהוראי בהקשר למאמרו המובא במשנה, כי מאמריו של רבי נהוראי מוזכרים מעט מאד בש"ס[28], ובמיוחד כאשר בענין המובא בגמרא מוזכרים גם דברי רבי יוסי, כבמשנה המדוברת.

אך קשה להסביר כך, כי: א) הגמרא אינה פותחת בדברי רבי יוסי "גדול העונה אמן יותר מן המברך" ובהבאת דברי האמוראים לאחר מכן, אלא ב"אמר ליה רב לחייא בריה"... ב) לפי הסדר בגמרא מתחילים עם הדעה הנוגדת לרבי יוסי ולרבי נהוראי. ג) ובכלל — במשנה חולקים רבי נהוראי ורבי יוסי זה על זה, ואילו בגמרא שיטתם זהה.

יותר מזה בלתי מובן סיום הגמרא "אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: תלמידי חכמים מרבים שלום

---

19) בירושלמי מדובר לא בשמשון עצמו אלא במי שתופס עצמו בשמשון. אבל ראה שו"ת מהרי"ט (ח"א ס"ד. ח"ב סכ"ד) שפי' "אינה תורה" דאין כל תורת נזירות עליו שמותר ליטמא למתים*, שזה גם בשמשון עצמו.

20) בשירי קרבן ומראה הפנים לירושלמי שם הוכיחו דהרמב"ם לא ס"ל כהירושלמי הנ"ל, שהרי פסק (שם פ"ד ה"ט) שנזירות שמשון דוחה סתם נזירות — אבל ראה צפע"נ שם בפי' דברי הרמב"ם ד"מ"מ זה ודאי דהנזירות (של תורה) חלה עליו.. מחמת טעם הירושלמי דזה תורה וזה אינו תורה".

21) הל' נזירות פ"ג הי"ג.

22) ראה גם ספרי זוטא (פרשתנו עה"פ וזאת תורת הנזיר. ובמדב"ר פ"י, יז) ומנין אתה מרבה הנזיר נזירות עולם ת"ל תורת יכול שאתה מרבה הנזיר נזירות שמשון ת"ל זאת. וראה צפע"נ מהדו"ת (פו, סע"ד ואילך) דנזיר עולם "יש בו קדושה.. והוה הגוף בעצם בגדר קדושה" (משא"כ נזיר שמשון "אין עליו גדר עצם קדושה") — אף שגם נזיר עולם "הוה הלכה", "מין נזירות בפ"ע" (צפע"נ מהדו"ת כז, ב. הל' נזירות פ"ג הי"א־י"ב. הל' שבועות פ"ו ה"א — נעתקו בצפע"נ עה"ת פרשתנו ע' ס ואילך).

23) כמו שהקשה הרדב"ז ברמב"ם שם פ"ג הט"ז. תויו"ט בהמשנה דסוף מס' נזיר. ועיי"ש תירוצו, ובאורח מישור לנזיר בסופו (ועוד) השיג עליו.

24) ראה רדב"ז שם, ובפורש באורח מישור שם. קול הרמ"ז למשניות. ובכ"מ.

25) ראה רדב"ז שם: "אלא דמורה היינו לשון נזירות". ולכאורה הכוונה דמורה פי' תער (כמ"ש באורח מישור וקול הרמ"ז שם. וכן במד"ר (פ"י, ה) ובפרש"י (שופטים שם) במורה דשמשון), וכשנדרה חנה "ומורה לא יעלה על ראשו" — שלא תגלח את שמואל — הוה נדר לכל הענינים שבנזיר, כהדין באומר הריני נזיר מן התגלחת שנעשה נזיר גמור וכל דקדוקי נזירות עליו (נזיר ג, ב. רמב"ם שם פ"א ה"ט). וראה רלב"ג שמואל שם: ובכאן רמז כו'. וראה לקמן הערה 65.

26) נג, סע"ב.

27) הגהות יעבץ לסוף נזיר.

28) במשנה סוף קדושין. ובסיום המסכתא. אבות פ"ד מי"ד. וראה עירובין יג, ב.

---

*) אבל ראה ר"ן נדרים פג, רע"ב "דטומאה אינה תלוי' בנזירות דאשכחן נזירות בלא טומאה שהרי נזיר שמשון אסור ביין ומטמא למתים". וראה צפע"נ הל' נזירות פ"א ה"ט. שירי קרבן לירושלמי שם (בסוף ההלכה). ציונים לתורה כלל כא.

בעולם שנאמר וכל בניך למודי ה׳ ורב שלום בניך״[29] – דברים אלו, לכאורה, אינם קשורים למשנה ולא לגמרא[30], וגם אם המטרה היא לסיים בדבר טוב[31], גם אז צריך להיות איזשהו קשר לענין הקודם[32], ובנוסף לכך, גם הענין הקודם מסיים בטוב, בענין של ברכה[33].

ד.
דיוקים בלשון הגמרא

בנוסף לכך יש להבין כמה דיוקים בלשון הגמרא:

א) מה מחדש רבי נהוראי על דברי רבי יוסי ״גדול העונה אמן יותר מן המברך״ באמרו ״השמים – בשבועה – כך הוא״, ובהוכחה ״תדע שהרי גוליירים מתגרים במלחמה וגבורים נוצחין״?

ב) במספר מקומות בגמרא[34] כאשר מובא במאמר ״אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם...״ מסיימים אותו[35] ב״אל תקרי בניך אלא בוניך״, ואילו בסוף מסכת נזיר לא נמצא סיום זה[36], לפי רוב הגרסאות.

ה.
כיצד נהיה שמואל לנזיר?

כדי להבין כל זאת, יש להקדים את קושיית הרד״ק[37]: כיצד נעשה שמואל נזיר? לא ייתכן לומר שזה עקב נדרה של חנה אמו – ״ונתתיו לה׳ כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו״ – שהרי: א) שמואל לא הי׳ אז בעולם, והנדר לא חל עליו[38]. ב) אף אילו היה שמואל אז בעולם, אין בכחו של נדר חנה להפוך את שמואל לנזיר, כי ההלכה[39] קובעת ש״האיש מדיר את בנו בנזיר ואין האשה מדירה את בנה בנזיר״.

אם נאמר שגם אלקנה נדר נדר, ולאחר הולדת שמואל[40], כיצד ייתכן שהתורה מספרת על נדר חנה, שלא הפך את שמואל לנזיר, ומשמיטה את העיקר, את נדר אלקנה?

כן לא ייתכן לומר[41] שלאחר שנדרה חנה, ״קיים״ בעלה, אלקנה, את נדרה[42], ונתן לו תוקף, כי אז נשארת השאלה, שהרי שמואל לא היה עדיין

---

29) ולהעיר שגם בפרשתנו (ראה בריש המסכתא: תנא אקרא קאי) כ״ה המשך הכתובים, דלאחר פרשת נזיר באה ברכת כהנים, שהיא: א) ברכה הכי כללית (ראה ספרי עה״פ), ב) כולל הסכמה (עניית אמן) – שגדול מהמברך – ״ואני אברכם.. הקב״ה מסכים על ידם״ (חולין מט, א)*, ג) מסיים ב״שלום״, ובפרט ע״פ הספרי עה״פ: ״גדול השלום כו׳ שנאמר וכל בניך למודי ה׳ ורב שלום בניך״. וראה לקו״ת פרשתנו כז, א.

30) וכמו שלא הובא בברכות שם.

31) כמ״ש בתוס׳ סוף נדה.

32) ראה חידושי אגדות נדה שם.

33) חדא״ג כאן. וראה מה שכ׳ (וגם ההמשך דגדול העונה אמן יותר כו׳ להמשנה) ע״ד הדרוש, וכן בעוד כמה ספרים.

34) בסיום מסכתות בני״ך וגם בתמיד (לב, ב).

35) בסוף ברכות. ובסוף כריתות לפנינו הוא בחצאי ריבוע. בסוף יבמות לפנינו ליתא. ובהגהות הגרי״ב הגי׳ שם ״אל תקרי כו׳״. ראה יפה עינים שם. בתמיד שם לפנינו ליתא. אבל לפי הגירסא בשטמ״ק (ובהגהות חק נתן) איתא שם.

36) ולפי גירסת הב״ח צ״ל גם במס׳ נזיר. וראה לקמן הערה 83.

37) שמואל א א, יא. ועד״ז באברבנאל שם (קושיא החמישית).

38) ואין לתרץ עפמ״ש הרמב״ם (הל׳ ערכין פ״ו הל״א ואילך) שאם אמר הרי עלי להקדישו הרי זה חייב להקדישו כשיבא לעולם משום נדרו (ואת״ל שמה שאמרה ״ונתתיו לה׳.. ומורה לא יעלה על ראשו״ הוי כל׳ הנ״ל**) וראה שושנים לדוד סוף נזיר – כי הרי״ז (רק) מחייב את חנה להדירו כשיבוא לעולם, ולא מצינו בקרא שחנה נדרה כן לאח״ז. ודוחק לומר (כבשש״ל שם) שזהו מש״א שם (פסוק כב) ״כי אמרה לאשה גו׳״. אבל להעיר מרד״ק שם ״וישב שם עד עולם – כמו שנדרה עליו ונתתיו לה׳״, ושם (פסוק יא) פי׳ ״שיהי׳ נזיר קודש לה׳״.

וגם לפמ״ש בצפע״נ ריש הל׳ נזירות ״אם הדירו מרחם הוה נזיר עולם.. וכן שמואל ג״כ הי׳ כך״ – צ״ע אם שייך להדירו מרחם קודם עיבורה (ראה תוד״ה לאחר (יבמות צג, ב). וראה קצוה״ח (ונה״מ) סי׳ ר״ט סק״א). וראה הערה 49.

ולהעיר, דלדעת ר׳ מאיר (ד״לא ר׳ מאיר שמו אלא ר׳ נהוראי״ – עירובין יג, ב) אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם (ערכין כ, ב).

39) נזיר כח, ב.

40) לכאורה כצ״ל בכוונת הרד״ק.

41) וכפי׳ הכלי יקר – הובא בצוארי שלל להחיד״א (בהפטורת יום א׳ דר״ה). אהבת יהונתן (בהפטורת יום א׳ דר״ה).

42) אבל צ״ע לאיזה צורך הוא שהרי בלא״ה אינו יכול להפר אלא נדרי עינוי נפש או דברים שבינו לבינה (נדרים עט, א־ב. רמב״ם הל׳ נדרים פי״ב ה״א). ולהעיר מאהבת יהונתן שם.

---

*) ראה ד״ה אריב״ל תרכ״ט בסופר. לקו״ש ח״י ע׳ 42. וראה ד״ה גדול העונה אמן (תשכ״ב) דגדול העונה אמן הוא דוגמת ואברבה מברכך ברכתו של הקב״ה שמרובה על העיקר.

**) אבל ראה רמב״ם הל׳ מכירה פכ״ב הט״ו דגם בל׳ ״יהי׳ הקדש.. הרי זה חייב לקיים דברו״. וראה טושו״ע חו״מ סי׳ רי״ב ס״ז ואילך. לח״מ הל׳ ערכין שם. סמ״ע (סקכ״ב). ש״ך (סק״ז) וט״ז בשו״ע שם.

בעולם[43]? ואף אילו כבר היה שמואל בעולם, לא מובן[44]: כאשר בעל "מקיים" את נדר אשתו הוא נותן תוקף לנדר זה, הוא מחייב את הנודר – אשתו – לקיים את הנדר[45], אך כיצד ייתכן שהסכמה זו תגרום לדבר חדש (הדרת הבן) שאיננו קיים בנדר האשה – אין האשה מדירה את בנה?

ו.

כיצד נהיה שמשון לנזיר?

בדומה לכך ניתן לשאול לגבי שמשון: הרמב"ם[21] אומר "שמשון לא היה נזיר גמור". מכך מובן[46] שחלה עליו קדושת[47] נזירות, ולא רק התנהגות בדרך של נזירות, והינזרות מיין ומתגלחת, אלא שהוא לא היה נזיר גמור[48]. ואינו מובן: אם "לא נדר בנזיר אלא המלאך הפרישו מן הטומאה" כיצד ייתכן שהמלאך גרם לכך שמציאותו (ה"חפצא") של שמשון הפכה לנזיר, גם אם אינו נזיר גמור – הרי המלאך, שליח, יכול למסור ציווי, מצוה על דרך התנהגות, עתידות וכדומה, אך היכן אנו מוצאים שהוא יכול לקדש דבר, ובענינו – להטיל נזירות על בן אדם.

גם כאן לא ייתכן לומר, ולפחות לדעת הרמב"ם, שאביו מנוח הזירו[49], כי הרמב"ם אומר מפורשות "שהרי לא נדר בנזיר אלא המלאך הפרישו מן הטומאה[50].

יותר מכך, דבר זה מוכח מן המסופר בתנ"ך: בתחלה הורה המלאך לאשת מנוח כיצד עליה לנהוג "ועתה השמרי נא ואל תשתי יין ושכר ואל תאכלי כל טמא" וכן לגבי הנער "ומורה לא יעלה על ראשו כי נזיר אלקים יהיה הנער מן הבטן", ואילו לאחר מכן, כאשר שאל מנוח את המלאך "מה יהיה משפט הנער ומעשהו" ענה לו המלאך אודות אופן התנהגותה של אשת מנוח "כל אשר צויתיה תשמור", אך אינו עונה לו דבר בקשר לשמשון עצמו[51],

---

43) כקושיית האברבנאל שם.

באברבנאל שם תירץ שחנה ביארה זה באמרה שבעבורו ובסיבתי לבד נולד הנער (ולא מצד אלקנה כלל), א"כ יש יכולת בידי להדירו (וראה גם שו"ת חת"ס חו"מ סי' ט'. וראה אהבת יהונתן בהפטורת פרשתנו לגבי שמשון). וצ"ע מקור גדר זה בהלכה.

44) וראה גם צוארי שלל שם.

45) בצוארי שלל שם מביא בשם הר"י חאגיז (בעץ החיים סוף נזיר) דאלקנה הסכים בפה מלא והדירו בנזיר וכה אמר עשי הטוב בעיניך כו' (ועד"ז פי' בשושנים לדוד סוף נזיר. וכ"ה בספורנו פרשתנו ו, ח) – אבל אינו מובן: הרי הסכמת אלקנה לנדר חנה "ומורה גו'" רק נרמזת בקרא "עשי הטוב בעיניך גו'", כי פשטות הכתוב שם "וישב שם עד עולם" לא איירי בנזירות (אבל ראה רד"ק שם הובא לעיל הערה 38). וא"כ צ"ע – ובל' הרד"ק – "האיך הניח הפסוק לספור עיקר הנדר כו'"? ועכצ"ל, שנדר חנה לחוד – המפורש בקרא – הוא שגרם נזירות שמואל.

46) וראה בקול הרמ"ז לנזיר פ"א מ"ב.

47) ראה תוד"ה לא – נזיר ד, ב. ולהעיר מצפע"נ מהדו"ת (שבהערה 22): "משא"כ בנזיר שמשון.. אין עליו גדר עצם קדושה רק דין כו'". וראה בצפע"נ (שנסמנו בהערות 22, 38. ועוד) בגדר נזיר שמשון.

48) ומפשטות לשון הגמרא (נזיר שם) "רש"א.. שלא מצינו בשמשון שיצאת נזירות מפיו" (וכן מירושלמי פ"א סה"ב) משמע, דגם ר"ש ס"ל שהי' גדר נזירות על שמשון ("חלה מפי הדיבור"). וכן מוכח מתוד"ה שלא מצינו – נזיר שם. מאירי שם ("ולר' שמעון הואיל ושמשון לא הי' נדור כו'"). ועוד. וראה אורח מישור כאן בפי' הירושלמי. קה"ע לירושלמי שם ד"ה מ"ט. אבל ראה עוד פי' בירושלמי בשירי קרבן שם. ועוד.

אבל מרש"י* (נזיר שם ד"ה ושמשון) דגריס "ושמשון לאו נזיר הוא", משמע דלא הי' נזיר כלל**, ודלא כבתוס' שם דגריס "שמשון לאו נדור הוה". ועפ"ז מובן הנפק"מ בין ב' הנוסחאות.

ואין לומר שזהו רק לדעת ר"ש, וכפי' ר' עזריאל (הובא בשטמ"ק שם) דקושיית הגמרא "ושמשון לאו נזיר הוא" היא רק אליבא דר"ש (ולדעת ר"י הי' נזיר נדור), וכן מוכרח לפרש לדעת הראשונים (נסמנו בהערה הבאה) שלדעת ר"י הי' שמשון נזיר נדור – כי מזה שפרש"י (ד"ה שאין. ד"ה גבי) דכ"ע היינו "בין לר' יעקב בין לר' יוסי" (ולא ר"י ור"ש – כבכמה ראשונים), מוכח, דס"ל שמחלוקת ר"י ור"ש היא אם בענין דבר הנדור (ולגבי נזיר שמשון), ולא בנוגע לנזירת שמשון עצמו.

49) כמ"ש בכס"מ פ"ג מהל' נזירות הי"ג בדעת הרמב"ם. וכסברא זו (ועוד תירוצים: דשמשון קבל עליו נזירות אח"כ; דהמלאך חוזר למנוח שיצוה לבנו שיקבל עליו נזירות) כ' (בדעת ר"י) בפי' הרא"ש, שטמ"ק, שיטה לחכמי איוורא (ועוד) לנזיר ד, ב. וראה אית דמפרשי בפרש"י (־ריב"ן) מכות כב, א ד"ה נזיר שמשון. ריטב"א שם. פנ"מ לירושלמי נזיר פ"ז סה"א.

בכס"מ שם כ' (ע"פ פרש"י) "דמאי דכתיב כי נזיר אלקים יהי' הנער מנוח הוא דקאמר לי'". ולכאורה צ"ע, שהרי אז הי' לפני עיבורה*** ואיך אפשר להדירו אז (ראה לעיל הערה 38). ואולי גם כוונת הכס"מ שאמר "כי נזיר אלקים יהי' הנער" – דכשיולד**** ידירו בנזיר (וע"ד מ"ש בנו"ב מהדו"ת יו"ד סי' קנ). וכ"מ לפי גי' רש"י שלפנינו "דלמנוח קאמר כו'". וראה אורח מישור בפרש"י.

50) כמו שהקשה בתויו"ט פ"א מ"ב. וראה לח"מ שם. וברדב"ז שם: כגון שהדירו אביו הי' נוהג בו כל דברי נזירות. וכ"כ בנוב"י שם. וראה מאירי בגמרא שם שכ' ש"אין נראה כן" (כל התירוצים שהובאו בהערה 49 לדעת ר"י). וגם בפי' הריב"ן (וריטב"א) – ראה שקו"ט במפרשים.

51) ראה גם צוארי שלל הפטורת פרשתנו.

---

*) ראה שד"ח (כרך ט') כללי הפוסקים סי' ח (אות ה') אם הפי' דמס' נזיר הוא מרש"י.

**) ולא קשה מלישנא דקרא "כי נזיר אלקים כו'", כי גם הרמב"ם כ' (בפיה"מ לנזיר ד, א): "ענינו פרוש". ובהל' נזירות שם "המלאך הפרישו". וראה לקמן הערה 64.

***) ולהעיר מבמדב"ר (פ"ר, ה) באותה שעה קבלה הרחם ובאברבנאל שופטים שם.

****) בתויו"ט רפ"ז נזיר: דהאב אפשר להדיר את בנו בנזיר רק משהגיע לחינוך כו'. והקשו מהירושלמי שבפנים ההערה ועוד – ראה אורח מישור והון עשיר שם. ועוד. וראה נוב"י שבפנים ההערה.

ועוד: אם אצל שמשון ושמואל היתה נזירותם מפני הענין של "האיש מדיר את בנו בנזיר", כיצד ייתכן לומר שענין זה, ש"האיש מדיר את בנו בנזיר" הוא "הלכה היא בנזיר", הלכה למשה מסיני, ובלשון הרמב"ם[52]: "אין לו סמך בכתוב ולא רמז", בעוד אשר זהו סיפור מפורש בנביאים[53].

ז.
גר קטן שגדל ולא מחה

ההסבר לכך הוא:

אי אפשר לומר ששמשון ושמואל היו נזירים מפני שהם בעצמם קבלו על עצמם נזירות[54], כי: א) אין מוצאים לכך רמז בפסוקים. ב) לגבי שמשון אומר הרמב"ם במפורש "שהרי לא נדר בנזיר".

מצד שני, מלשון המשנה "שנאמר ומורה לא יעלה על ראשו, נאמר בשמשון ומורה ונאמר בשמואל ומורה, מה מורה האמורה בשמשון נזיר..." – שאלו הם הפסוקים הכתובים בענין ציווי המלאך ונדר חנה, מובן, שהנזירות אצלם באה מציווי המלאך ומנדר חנה, אך כיון שאין די בכך בלבד, הכרחי לומר, שענינים אלה היו מעין גורם לנזירות, כדלהלן.

כדי להבין זאת, יבואר תחלה דין בדומה לכך[55]:

לגבי גר קטן, אשר "מטבילין אותו על דעת בית דין", או כאשר הוא מתגייר ביחד עם אביו[56], קובעת ההלכה[57], שכאשר "הגדילו יכולין למחות". וכיון שהגדילו שעה אחת ולא מיחו שוב אינם יכולים למחות.

ויש לומר, שההסבר לכך הוא: למרות שכאשר גיירו את הקטן הוא נעשה גר[58], בכל זאת, מדוע הוא יכול מאוחר יותר למחות על כך ולהיות שוב גוי כבתחילה.

מפני שהגיור בקטנותו הוא רק מעשה של גיור, אך אין הוא מתקדש בקדושת ישראל עד שנעשה גדול[59]. אך כאשר גדל ולא מחה, הוא מתקדש בקדושת ישראל למפרע, ולכן אין הוא חייב שוב בטבילה ובהטפת דם ברית, אלא מסתפקים במעשה הגיור, של בית הדין או של אביו, בהיותו קטן[60].

בדומה לכך – ולא ממש – כל גר אשר נימול ועדיין לא טבל, הרי למרות שהוא "מברך[61]... למול את הגרים", ושוב "למול... בריתי יומם ולילה..."

הוא יכול לאחר מכן לבטל כל זאת, והוא שב להיות גוי כמקודם.

ויותר מכך – כפירוש הרמב"ן[62] – לכן "משהינן מצות טבילה" כדי שיוכל לבטל זאת.

ובספרי ה"אחרונים" האריכו במשמעותה של מילת גר.

מעין זה בענינו:

ציווי המלאך "ומורה לא יעלה על ראשו כי נזיר אלקים יהיה הנער מן הבטן" לא יכול היה לקדש את שמשון בקדושת נזירות, אלא רק לחייבו בדיני ובהנהגות נזירות[63], ששמשון לא יתגלח ולא ישתה יין[64].

כך גם נדרה של חנה "ומורה לא יעלה על ראשו", הוא נדר שרק מחייב לנהוג בנזירות ובפרישות, יותר מכך, אפילו לגבי הנהגות נזירות לא היה הנדר יכול לחול על שמואל, כי שמואל לא נדר זאת. חנה נדרה על עצמה לדאוג לכך ששמואל ינהג בכל דיני הנזירות "כל ימי חייו"[65].

---

52) פיה"מ נזיר פ"ד מ"ו.

53) וראה רמב"ם בהקדמתו לפיה"מ ד"ה וכאשר דהלמ"מ אין לו רמז בקרא. ולהעיר מאנציקלופדיא תלמודית ערך הלמ"מ (ע' שסז־ח) וש"נ. אבל ראה שו"ת מהרי"ט ח"א סי' כ' בסופו. כ"ב יו"ד סי' כד.

54) ראה ראשונים שנסמנו בהערה 49 לענין שמשון.

55) להעיר משטמ"ק נדרים יז, א: מחוקי הנזירות הוא שמיד שקבל אדם בעצמו להיות נזיר נאסר ודברים הללו דומה לגר לנתגייר כו'.

56) פרש"י כתובות יא, א ד"ה הגדילו. ריטב"א ורשב"א בשטמ"ק שם. טושו"ע יו"ד סרס"ח ס"ז.

57) כתובות שם. רמב"ם הל' מלכים פ"י ה"ג. טושו"ע יו"ד שם ס"ז־ח.

58) ולדעת כמה (תוד"ה מטבילין כתובות שם (בסופו). תוד"ה קטן סנהדרין סח, ב (בסופו). ריטב"א ורשב"א בשטמ"ק כתובות שם) הוי גרים מדאורייתא. ובריטב"א שם בסופו "וכן דעת הרמב"ם".

59) ראה תוס' סנהדרין שם: "דמועיל להו מילה וטבילה של קטנות.. ומתוך שנתגדלו ולא מיחו היינו קבלה". אבל גם לפי דעת הריטב"א (בשטמ"ק שם ד"ה גר קטן) דבגר קטן קבלת מצות אינו מעכב, מוכרח לפרש כבפנים – מכיון שיכולים למחות, כבפנים.

וראה שו"ת שאג"א בהוספות (משו"ת בית אפרים) סי' א בתחלתו.

60) וכן מפורש בשטמ"ק שם בשם הרשב"א ("עוד תירץ הרשב"א") ובתוס' סנה' שם.

61) טושו"ע יו"ד סרס"ח ס"ה.

62) הובא בט"ז שם סק"ד.

63) ע"ד עובר על דברי הנביא – ראה מהרי"ט ח"א ס"כ.

64) ועפ"ז יובן בפשטות ל' הרמב"ם בפיה"מ "המלאך אמר לאמו כי נזיר אלקים כו' ענינו פרוש", וכן בהל' נזירות: "המלאך הפרישו מן הטומאה", כי דבור ופעולת המלאך הי' רק (הנהגה של) הפרשה, ולא קדושת נזירות. ואילו לפי דברי הרדב"ז והריב"ל (שהובא בכס"מ) שהי' נדור רק מצד המלאך לא הול"ל הל' "פרוש" "הפרישו".

65) ואף שזה שאמרה "ומורה לא יעלה על ראשו" – שלילת התגלחת

אך כאשר הם גדלו ולא מחו, הם המשיכו לנהוג ולקיים את דיני הנזירות[66], הם התקדשו בקדושת נזירות[67] למפרע – אצל שמשון[68] ש"היה אסור ביין ואסור בתגלחת"[69], ואצל שמואל, שהוא יהיה "נזיר עולם" לכל ימי הנזירות.

אין זה נדר שלהם, כי נדר צריך להיעשות באופן של החלטה בדיבור, או לפחות בלב[70]. אבל עצם המשכתם בהתנהגות של נזירות כפי שהיה עד אז, והעדר מחאה מצדם גרמו לכך שקדושת הנזירות חלה עליהם למפרע[71].

בדומה לאמור לעיל לגבי גר קטן, שאין הוא חייב שוב במעשה הגיור, ודי במעשה הגיור שעבר בקטנותו.

ח.

ה'גזירה שוה' בין שמשון ושמואל

לפי זה מובנת דעתו של רבי נהוראי אשר לומד נזירות שמואל משמשון, למרות ששמשון לא היה "נזיר גמור", ו"היה מותר להיטמא למתים...":

לימוד זה הוא לא רק אסמכתא משמשון שבמילה "מורה" הכוונה היא ל"תער", אלא זוהי גזירה שוה כלשון המשנה בפשטות, ו"אין 'גזירה שוה' למחצה" – רבי נהוראי לומד משמשון, שאי המחאה נגד ההתנהגות באופן של "ומורה לא יעלה", שהיא התנהגות של נזירות (ולא תוספת של כמות, שנאסרים עליו ענינים נוספים שלא היו אסורים עליו לפני כן, כפי שהיה אצל שמשון ענין הטומאה למתים, אלא) שבאותם ענינים שבהם היה מצווה, ונהג על פיהם למעשה, השפיעה אי המחאה, והוסיפה באיכות, שמדיני ההתנהגות באופן של נזירות נהייתה קדושת נזירות למפרע.

ולכן לומדים אצל שמואל, שאי מחאתו על ההתנהגות שנהגה אמו חנה עד אז, עקב נדרה, גרמה למפרע שקדושת הנזירות חלה על שמואל.

ט.

המחלוקת בענין הברכה היא דוגמא לשיטות השונות במשנה

לפי זה יוצא שתמצית ומשמעות דברי רבי נהוראי היא: דבר שהוא, לכאורה, רק הסכמה והמשך לעיקר הדבר ויסודו – משפיע יותר מאשר התחלת הדבר ויסודו כשלעצמו.

ולכך מביאה הגמרא דוגמא, דיון והסבר בדברי המשנה: "אמר ליה רב לחייא בריה חטוף ובריך, וכן אמר ליה רב הונא לרבה בריה חטוף ובריך". המברך הוא זה אשר מביע את הברכה[72], והעונה אמן רק מסכים לברכת המברך, בדומה לאמור לעיל לגבי נזיר, שיש ענין עיקרי, ונוספת לו הסכמה מאוחרת יותר[73]. אך מדבריהם של האמוראים "חטוף ובריך", שיש

– הי' רק נדר, ואיך אפ"ל בזה שהוי נדר לכל הענינים שבנזיר* כהאומר הריני נזיר מן התגלחת (נסמן לעיל הערה 25) – י"ל, מפני שבנדרים הלך אחר לשון בנ"א (נדרים ל, סע"ב. וש"נ) ולאחר שילפינן מהכתוב "מיין ושכר יזיר" שהוי נזיר מכולם, ה"ז כוונת חנה כשנדרה.

66) ראה הל' נזירות למהריק"ש אות לג. נוב"י שם. ועד"ז כ' בקול הרמ"ז סוף נזיר (בנוגע לשמואל).

67) בתוספתא נזיר (פ"ג ה"ט. הובא בתוד"ה גילח נזיר כח, ב. ועוד) איתא דכשהאב מדיר את בנו בנזיר בטלה הימנו נזירות אביו כשהביא שתי שערות. ועפ"ז כ"ש בנדו"ד שמתחילה לא הי' עליהם קדושת נזירות כלל, דבטלה גם בדלא מיחו; אבל לכמה דיעות נזירתו הוי עליו "אפי' לכשיגדל" – ראה: רש"י סוטה (כג, א) ד"ה האיש. רש"י ד"ה ושמשון – נזיר ד, ב. תוס' שם. רש"י ד"ה קאים נזיר ל, א. רע"ב סוטה ספ"ג [ומ"ש בתויו"ט שם – ראה רש"ש. חידושי הרצ"ה קלישר שם]. מנ"ח מצוה שסח (וראה שם מצוה שעו בסופה, דאפשר דגם הרמב"ם ס"ל כדעת רש"י דהנזירות לא בטלה, ואינו מוכרח מ"ש בתויו"ט). ובצפע"נ ריש הל' נזירות מחלק בין הדירו מרחם דלא בטל (ע"פ הירושלמי נזיר פ"ד ה"ו) או הדירו אח"כ.

ואולי י"ל, שגם להדיעות שנתבטלה הנזירות, היינו שנתבטלה נזירות שהדירו אביו והקרבנות דאביו (ראה צפע"נ הל' נזירות פ"ב הי"ג), אבל אם לא מיחה וממשיך להתנהג בנזירות, הרי"ז כקבלת עצמו ונזירות מחדש (ע"ד המבואר בפנים). וראה סוגיית הגמרא נזיר כט, ב ואילך. ואכ"מ.

68) לכאורה קשה דלפ"ז הי' שמשון יכול להשאיל על נזירותו, וברמב"ם (פ"ג הי"ד) כ' דנזיר שמשון אינו יכול לשאול על נזירותו לפי "שנזירות שמשון לעולם היתה" – אבל [גם את"ל שכוונת הרמב"ם היא (לא רק שבפועל היתה נזירות עולם, ולכן כשמתפיס בנזיר שמשון אינו יכול להשאיל – כ"א) שבעצם נזירות שמשון "לעולם היתה" (כפי הכס"מ שם)] – אפ"ל בכמה אופנים ומהם:

א) שאלה שייכת בענין שכולו של השואל. ב) לא מצינו שאלה למחצה. ג) העדר המחאה אינו מוסיף עוד ענין כ"א שמאשר (או גם מעלה) אותו הענין – ועיין רש"י (ריב"ן) מכות שם.

69) לכאורה אפשר לתרץ עפ"ז קושיית מפרשי הרמב"ם (הל' נזירות פ"ג הי"ג) איך אפשר להתפיס בשמשון והרי בענין שיתפיס בדבר הנדור ושמשון לאו נדור – כי מצד העדר מחאתו הו"ע נדור (ראה הל' נזירות למהריק"ש שם). – אבל בתוד"ה שמשון (נזיר ד, ב) לא משמע כן.

70) אף ש(בדוחק) י"ל שההנהגה שלהם בנזירות מוכיחה על קבלה בלב. וא"צ הכתוב להזכירה.

71) ראה עד"ז בלקט הקמח (להר"מ חגיז) הל' נדרים ונזירות והפרת הבעל: באב שהדיר את בנו הקטן כו' דאע"ג.. אין כח האב יפה להשביע ולהדיר כו' מ"מ כו' אחר שהגדיל וידע נדר אביו שתק וקיימו בדבריו הוי כאילו הוא עצמו ביטא מתחלה בשפתיו וחייב מה"ת לקיים כו'.

72) ובפרט ע"פ פי' הרמב"ם הל' ברכות פ"א הי"א (כס"מ שם).

73) ראה עד"ז בשושנים לדוד (לפי פירושו – הובא לעיל הערה 45 – שהסכמת אלקנה לנדר חנה היא שפעלה נזירות שמואל).

*) והא דשמשון הי' אסור גם ביין – ראה תויו"ט נזיר פ"א מ"ב (ד"ה אינו מקיל).

להזדרז ולומר את הברכה, רואים, שההתחלה בענין זה חשובה יותר מאשר ההסכמה המאוחרת יותר.

וממשיכה הגמרא "למימרא דמברך עדיף", שהמברך, המתחיל, חשוב ובעל תוקף יותר מן העונה אמן, שהוא המסיים ומשלים את הברכה – "והתניא", שגם בכך נוקטים רבי יוסי ורבי נהוראי בשיטתם.

ההסבר לכך הוא: המחלוקת בין רבי יוסי לרבי נהוראי במשנה אם שמואל היה נזיר, אינה רק מחלוקת בביאור לשון הפסוק אם כוונת המילה "מורה" אצל שמואל היא נזירות, אלא גם בסברא[74]: שיטת רבי יוסי היא שהסכמה יכולה רק להוסיף ולחזק את התחלת הדבר, אך אינה יכולה לגרום לחידוש ולשלימות איכותית בענין שעליו היא אמורה, ולכן הוא סובר שרק שמשון יכול היה להיעשות לנזיר על ידי העדר מחאתו –

כי: א) גם לפני הסכמתו היה שמשון מצווה באופן התנהגות של נזירות. ב) אף לאחר הסכמתו הוא לא נהיה נזיר גמור[75], חסרה לו השלימות של קדושת הנזירות[76].

לעומת זאת, דעתו של רבי נהוראי היא, שהסכמה היא בעצמה חידוש ויכולה לשנות במהות הענין, היא חזקה באיכות יותר מהתחלת הדבר, עד כדי כך שהיא גורמת לשלימות איכותית בו, ולכן נעשה גם שמואל לנזיר על ידי העדר מחאתו, למרות ש: א) לפני הסכמת שמואל לא חלה עליו שום חובה לגבי אופן התנהגותו, היתה זו רק חובת חנה, עקב נדרה, ב) על־ידי אי־מחאתו נעשה שמואל לנזיר גמור בקדושת נזירות – נזיר עולם.

ואלה הן גם שיטותיהם לגבי עניית אמן, שהיא הסכמה לברכת המברך:

רבי יוסי אומר "גדול העונה אמן יותר מן המברך", יש יתרון בהסכמה על פני תחילת הדבר כיתרון של מי שגדול יותר על פני מי שגדול סתם, אך אין בכך חידוש מהותי, ושלימות באיכות הברכה.

רבי נהוראי אומר "השמים – בשבועה – כך הוא", כדי להדגיש את התוקף והשינוי האיכותי שנוצר בענין. המעלה של העונה אמן אינה רק "גדול יותר", אלא זוהי מהות חדשה לעומת המברך. ולכן הוא מביא את ההוכחה "תדע שהרי גוליירים (חלשים) מתגרין במלחמה וגבורים נוצחים".

ההבדל בין מי שמתחיל את הדבר לבין מי שמסכים לו מאוחר יותר, דומה להבדל שבין חלשים המתחילים במלחמה לבין גבורים שמנצחים בה, "חלשים" הוא כנדר חנה, אשר לא הטיל שום חובה על שמואל, וכך גם בענין המברך. הענין אינו מושלם (נצחון), וייתכן שתהא בו אפשרות של מחאה כשל גר קטן המבטלות אותו. ואילו מי ש"עונה אמן", המסכים עם תחלת הענין, הוא כמו "גבורים"[77] אין הוא פועל הוספה ותוספת חיזוק בדבר, אלא "נוצחין", הוא גורם למצב חדש, לשלימות בברכה (נוצחין), וכך גם שמואל שהתקדש בנזירות עולם.

י.

"תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם"

לפי זה ניתן להבין מדוע מובא כאן הסיום "אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא, תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך": ולכאורה, צריך היה לומר "חכמים מרבים שלום", מהו הדיוק בביטוי "תלמידי חכמים"?

אלא, שאת ההבדל בין תלמידי חכמים לבין חכמים בגמרא כאן[78], ניתן להסביר באופן זה: "חכמים" הם בעלי המשנה, כנאמר "שנו חכמים במשנתם", "שנו חכמים בלשון המשנה"[79]. "תלמידי חכמים" הם התלמידים של החכמים, הם אלה אשר לומדים מבעלי המשנה, ודוקא הם מרבים שלום בעולם.

הסיבה לכך היא כנאמר בגמרא[80] "התנאים מבלי עולם.. שמורין הלכה מתוך משנתן", כיון שידיעת הטעמים אינה מושלמת, ייתכן שידמו בין דברים שאינם דומים, ויסיקו מכך הוראה, מסקנה מוטעית[81], כמאמר חז"ל[82] "אין שלום.. זה הפורש מתלמוד למשנה".

---

74) דאין לומר שמחלוקתם הוא רק בנוגע לשמואל אם הי' נזיר, כי מאי דהוה הוה. ודוחק לומר שכל האריכות הוא רק לברר דין האומר "הריני כשמואל" מבלי כל סברא בעצם הפלוגתא. ועי' פיהמ"ש סוף המס'.

75) וי"ל שזהו פי' נזיר "גמור" – גם מציאותו ה"חפצא" שלו, ולא רק שהמעשה וההנהגה שלו נתקדש בקדושת נזירות.

76) והיינו, שגם אם הי' המלאך מצווהו על כל דיני נזיר (וע"ד נדר חנה שהי' לכל דיני נזירות) לא הי' אפשר להיות נזיר גמור, כי העדר המחאה א"א שישלים ויגמור ("נוצחין") קדושת נזירות גמורה.

77) ראה תוספות שם שהם סוג צבא אחר (פרשים) מגוליירים.

78) משא"כ בירושל' מו"ק פ"ג ה"ז (הובא בפוסקים) וכיו"ב – המדברים במעלת ודרגת חכם לגבי ת"ח וכו'. ולהעיר מש"ך ליו"ד סי"ח סקכ"ט (ובשו"ע אדה"ז שם). ועוד. מהקדמת החוו"ד לפי' לשו"ע חיו"ד. ואכ"מ.

79) רפ"ו דאבות.

80) סוטה כב, א.

81) פרש"י שם ד"ה שמורין.

82) חגיגה י, א. וראה פרש"י שם.

בכך מודגש ההסבר בדומה לדעת רבי יוסי ורבי נהוראי:

בדומה לנאמר במשנה לגבי נזירות שמואל ושמשון ובגמרא לגבי העונה אמן אחר המברך: למרות ששמואל ושמשון היו זקוקים לנדר חנה ולציווי המלאך, בכל זאת "פעולתם", הסכמתם לכך, גרמה למעלה ולחידוש איכותי יותר מאשר התחלת הענין. וכך גם העונה אמן זקוק למברך, והוא רק מסכים לברכתו, אך בכל זאת הוא משפיע יותר מאשר המברך עצמו.

וכך גם לגבי תלמידי חכמים, למרות שהם תלמידים בלבד ונזקקים לחכמים ולבעלי המשנה, בכל זאת הם משפיעים יותר מאשר החכמים עצמם, ומרבים שלום בעולם, לעומת החכמים עצמם, אשר לא זו בלבד שאין הם מרבים שלום בעולם, אלא יותר מכך, הם כאמור, "מבלי העולם"[83].

יא.

"מברך" - יחודא עילאה; "עונה אמן" - יחודא תתאה

כדי להבין את הקשר שבין דברי הגמרא לבין המשנה בפנימיות הענינים, יש להקדים ולבאר מדוע מוסבר ענין זה, שהסכמה מוסיפה ומשפיעה יותר מאשר התחלת הדבר, דוקא בענין הנזיר:

יש איסורים והגבלות שהתורה מצווה מצד עצמה. נזיר מקבל על עצמו איסורים והגבלות, יותר מציווי התורה כשלעצמה, ועל־ידי־זה נוספת קדושה בו ובעולם בכלל[84]. כמוסבר בתורת החסידות[85], שנזיר "ממשיך" ומוסיף בתוך סדר ההשתלשלות שפע שמקורו למעלה מסדר השתלשלות.

ולכן מודגשת אצל הנזיר עצמו המעלה והתוספת הנוצרת על ידי המקבל – יותר מאשר על ידי המשפיע והמתחיל את הענין.

וזוהי המשמעות של מעלת ה"עונה אמן" על פני ה"מברך"[86]:

ה"מברך" הוא זה אשר יוצר את הברכה וההמשכה מלמעלה למטה, וגורם ל'יחודא עילאה' בעולם. כלומר, נוצר ענין של אתהפכא מצד גילוי האור מלמעלה.

ה"עונה אמן" הוא המסכים לברכה, שגם למטה יסכימו להמשכה מלמעלה, כ'יחודא תתאה', מלמטה למעלה, ענין של אתכפיא בעבודה רוחנית.

אך למרות זאת "גדול העונה אמן יותר מן המברך", מצד המעלה של 'יחודא תתאה' (מקבל[87]) ואתכפיא[88] על פני 'יחודא עילאה' (משפיע) ואתהפכא.

---

83) אבל מכיון שלפנ"ז במשנה ובגמרא יש ב' שיטות דר"י ור"נ, אם הסכמה – "עונה אמן" – הוא רק גדול יותר או שהוא ענין חדש נוסף, ולא נפסקה כאן ההלכה, י"ל שגם בסיום הגמרא נרמזות ב' הדיעות. וי"ל שזהו הנפק"מ באם ישנה ההוספה "א"ת בניך אלא בוניך", או לא:

"א"ת בניך כו'", טעמו כי "תיבת בניך (שבסוף הכתוב מיותר מאחר שאמר ברישא וכל בניך למודי ה' די לו לומר.. ורב שלומם" (של"ה חלק תושבע"פ תג, ב). ולפ"ז אין "בניך" הב' מיותר, ד"בניך" הם ה"בוניך" (ראה שבת קיד, א). וכל הכתוב מדבר בסוג א' – תלמידי חכמים, שהם דוקא מרבים שלום בעולם – כדעת ר"נ שמעלת העונה אמן (ת"ח) על המברך (חכמים) הוא בענין חדש.

משא"כ לפי רוב הדפוסים שליתא כאן "א"ת בניך כו'" והובא רק הכתוב, הרי הכתוב מדבר בשני סוגים, שכל א' נק' "בניך": א) "וכל בניך למודי ה'" – תלמידי חכמים (וכמ"ש במצו"ד שם), ב) "בניך" השני – חכמים שגם הם מרבים שלום בעולם. והוא כדעת ר"י שרק "גדול העונה אמן יותר כו'", אבל לא גדר חדש כנ"ל. [אלא שמ"מ העיקר הם תלמידי חכמים (בדוגמת "גדול העונה כו'"), שלכן: א) ר"א אר"ח מזכיר רק תלמידי חכמים. ב) גם בהכתוב, זה שחכמים מרבים שלום הוא רק בוא"ו המוסיף*].

84) וע"ד ענין הנדרים בכלל (שגם "הנזירות הוא נדר מכלל נדרי איסור" – רמב"ם ריש הל' נזירות שמוסיף ע"ע גדרים וסייגים יותר ממה שאסרה התורה, ונמשך עי"ז גילוי נעלה יותר (ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 58 וש"נ). אלא שבנדרים הרי (בגלוי) הוא איסור חפצא (ראה נדרים ב, ב) קדושה בהחפץ – ראה לקו"ש שם הערה 12, ונזירות הרי (בגילוי) נעשה קדוש בקדושת הגוף (כבספרי בפסוק ח. ראה צפע"נ שבהערה 22), וממילא נאסר (ראה שו"ת מהרי"ט ח"א סי' נג).

85) ראה לקו"ת אמור לא, ד ואילך. שה"ש לו, ד. וראה אוה"ת משפטים ע' א'רלו: נזירות שמשון מא"א.

86) ראה לקו"ת ויקרא ב, רע"ד. אוה"ת עקב ע' תקיח ואילך. וש"נ. ביאוה"ז (להצ"צ) עקב ע' תקעה. ועוד. וראה ד"ה גדול העונה אמן תשכ"ב.

באוה"ת ובביאוה"ז שם: דברוך מתחיל בבי"ת שהוא בחי' חכמה ואמן מתחיל באל"ף שהוא כתר כו'. ועפ"ז מובנת ביותר השייכות לנזיר שממשיך מבחי' הכתר, כבלקו"ת שבהערה הקודמת.

87) ראה תו"א ר"פ ויגש. תו"ח שם. ובכ"מ.

88) להעיר מתו"א ויקהל פט, ג. קיד, ד.

---

*) ואף ש"שלום" נאמר בבניך הב' "ורב שלום בניך" – הרי י"ל ד"ורב שלום" קאי (גם) אַלפניו, ב) בסגנון אחר קצת: פשוטו דקרא ד"כל בניך" (א) יהיו "למודי ה'", ועוד ו(ב) "רב שלום (בניך)". ומדלא קיצר כו' "שלומם" היתור דבניך מרבה עוד סוג (הקרוב ביותר להנ"ל) – חכמים (וע"ד אופן הלימוד דאל תקרי).

יב.

הדרגות השונות במשמעות הפנימית של "עונה אמן"

אך במעלת ה"עונה אמן" יש שתי דרגות: בזמן הזה, אמנם יש מעלה בעבודת הבירורים והאתכפיא שלמטה, אך כיון שעבודה זו אינה בשיא השלימות, המעלה העיקרית היא באתהפכא על פני אתכפיא.

דרגא אחרת תהיה לעתיד לבוא, שאז תתגלה דוקא החשיבות של עבודת ה"מטה"[81], כי הזיכוך והבירור יהיה מושלם לחלוטין[89] – ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ – אתהפכא שנובעת מאתכפיא, ולכן תהיה דוקא נשמה בגוף, ונשמה ניזונית מן הגוף[90].

ואלה הן שתי השיטות של רבי יוסי ורבי נהוראי:

רבי יוסי – בגימטריא אלקים[91] (בגימטריא הטבע[92]) – אומר "גדול העונה אמן יותר מן המברך", ושמשון הוסיף בקדושת נזירותו על־ידי אי־מחאתו יותר מכפי שהיא היתה מצד ציווי המלאך, ואמנם, יש מעלה באתכפיא ובעבודת ה"מטה" על פני ה"מברך" – המשכה מלמעלה. אך יחד עם זאת קשור[93] "יוסי" לשם "יוסף" בלשון הקודש, המצביע על המשכה וגילוי מלמעלה[94].

ולכן מדבר רבי יוסי על המעלה בזמן הזה, ש"יחודא תתאה" ואתכפיא אינם נעלים על פני ה"מברך", "יחודא עילאה" ואתהפכא, באופן של אין־ערוך (שמשון אינו נזיר גמור), כי יש מעלה בהמשכה מלמעלה הגורמת לאתהפכא.

לעומת זאת רבי נהוראי אינו שם בלשון הקודש – דבר המצביע על גילוי של התורה כפי שהיא מצד עצמה מלמעלה – אלא זהו שם בשפת התרגום – של שבעים אומות, כפי ש"מתברר" ומתעלה להיות שם בתורה[95].

יחד עם זאת, משמעות השם של רבי נהוראי היא אור[96], אך לא בלשון הקודש "מאיר"[97], אלא בלשון התרגום.

לפיכך הוא מדבר אודות מעלתו של העונה אמן לעתיד לבוא, שהיא נעלית לאין־ערוך על פני המברך – "השמים", "ונוצחין" – כי אז תתגלה בשלימותה המעלה של עבודת הבירורים, עבודת ה"מטה"[98], בירור עניני העולם והלשונות של שבעים אומות[99], עד אשר תהיה בעבודת ה"מטה" גם המעלה של גילוי אור, נהוראי, של אתהפכא. אתהפכא הבאה על־ידי אתכפיא, הצירוף של יחודא עילאה ויחודא תתאה[100].

(משיחות י"ב תמוז, ה' מנ"א תשכ"ה*)

---

89) ראה תניא פל"ז. ובכ"מ.

90) ראה המשך וככה תרל"ז פצ"א־ב. וראה ד"ה לכל תכלה תרנ"ט.

91) זח"ג רכג, א (וראה סנהדרין נו, רע"א ובפרש"י ד"ה בכל יום). המשך וככה שם פ"פ.

92) פרדס שער י"ב פ"ב.

93) ראה בדיני שמות (הל' גיטין).

94) תו"א ויגש מד, א.

95) תו"א משפטים עז, ד ואילך.

96) ראה עירובין (יג, ב): ר' נהוראי שמנהיר עיני חכמים.

97) ראה עירובין שם "לא ר"מ שמו אלא ר' נהוראי".

ועפ"ז יובן ויומתק מה שנקרא כאן ר"נ, משא"כ במחלוקת במשפחות נדבת העצים (תענית כח, א) איתא שם ר' מאיר ור' יוסי, דשם מדגיש ר"מ המעלה בענין הביטול שבתורה אור – דוד, ולכן איתא שם "רבי מאיר" – אור בלה"ק, ורבי יוסי (שהוא קיצור משם יוסף) לגבי מאיר, מדגיש המעלה שבבירורים, יואב – ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 87.

98) ויומתק ביותר השייכות לנזירת שמואל ע"פ מ"ש בלקו"ת להאריז"ל (שמואל בתחלתו) שחנה בגימט' ס"ג, שזהו"ע מעלת הבירורים ואתעדל"ת שיהי' לעת"ל, דב"ן יתעלה בס"ג למעלה ממ"ה (ע"ח – הובא ונתבאר בלקו"ת בחקותי מז, ג. ובכ"מ. וראה שם במדבר ו, א).

ואף שבנדו"ד חנה עשתה ההתחלה ענין המברך (דוגמת שם מ"ה) – הרי אמרו גדול העונה אמן יותר מן המברך (שלו – שעליו עונה אמן) וכמה דרגות במברך (וראה גם ביאוה"ז (עקב קיט, ד ואילך), בחילוק דברה"נ, ברכת המצות וכו'), ושייכות מיוחדת לנדו"ד דנזירות שמואל ודשמשון (דלמדין זמ"ז) דשניהם התחלתן בנקבה, שסו"ס – תסובב גבר, לעת"ל.

99) ראה אוה"ת תצא ע' תתקפ: עניית אמן כענין תרגום שהוא בירור ק"נ שיוכלל בקדושה.

100) ראה אוה"ת שם. פ' עקב שם. ויצא ע' 1724.

ע"פ הנ"ל יובן גם בסיום המס' במעלת תלמידי חכמים – מקבל, יחו"ת, לגבי חכמים – יחו"ע, שהם מרבים שלום בעולם, יחוד יחו"ע ויחו"ת (ראה לקו"ת פרשתנו כז, א), שלרוב הנוסחאות אינו מפורש הלימוד "א"ת בניך אלא בוניך", כי עכשיו עדיין אינו מפורש (מאיר) בגילוי האי"ע שבמעלת יחו"ת שלעת"ל.

*) יום סיום אמירת קדיש אחרי הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה – אמו של – יבלח"ט – כ"ק אדמו"ר שליט"א. וראה לעיל הערה 98.

בראשית כט, טז: וּלְלָבָן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה לֵאָה וְשֵׁם הַקְּטַנָּה רָחֵל:

יח

ביאור, דאם האשה היא בבחי' קדושה – כרחל ולאה – אז היא בונה ומקיימת את הבית, משא"כ אם האשה אינה מתנהגת בקדושה ובצניעות, ורמז לזה בגמ' (סוטה ג:) זנותא בביתא כי קריא לשומשמי" – שומשום" בגי' רחל, לאה, בית" זה לעומת זה

א"ר[1] חסדא זנותא בביתא כי קריא לשומשמי, וא"ר חסדא תוקפא בביתא כי קריא לשומשמי, אידי ואידי באיתתא אבל בגברא לית לן בה.

סוטה ג, ב

קריא, תולעת של שומשמין, כך הזנות מחרבת את הבית.

תוקפא, כעס.

אידי ואידי, תוקפא וזנותא דאמרינן דמחרבת את הבית.

באיתתא, כשהאשה מזנה או כעסנית, לפי שהאשה מתעסקת בזנוני' ואינה עושה מלאכתה, ולא משמרת בית ומפקרת את של בעלה למנאפים.

רש"י

מה[2] שהוא באיתתא דוקא, ולא בגברא.

הוא, כי אשה גופה נמשלה לבית ואהל, כמארז"ל[3] על פסוק שובו[4] לכם לאהליכם, שאהל קאי על האשה, ומשל משלו חכמים באשה[5] חדר פרוזדור ועלי'. ואם האיתתא היא צנועה ואינה כעסנית, שזהו בחי' אשה דקדושה, אז הבית הוא בשלימות כמ"ש[6] צופי' הליכות ביתה, וכתיב[7] חכמות נשים בנתה ביתה, שהיא בונה ביתה. משא"כ כשהיא זונה או כעסנית, אז נחרב הבית, כמ"ש[8] ואולת בידה תהרסנה שמהרסת את הבית.

אמנם, מה שהוא ע"י זנות וכעס דוקא, וגם מהו הדמיון כי קריא לשומשמי, ובעל המימרא הוא רב חסדא דוקא.

הנה שומשום הוא ב' פעמים שֵׁם. והוא ב' בחי' נוקבין לאה ורחל, שכ"א מהם נקראת שֵׁם, כמ"ש[9] שם הגדולה לאה ושם הקטנה רחל והיינו בינה ומלכות בכלל[10], כי לאה מבחי' בינה[11], והיינו מ"ש בשמואל ב' סימן ו'[12] ארון אלקים אשר נקרא שם שם הוי' כו', כתיב ב' פעמים שם סמוכים זה לזה רומז על בינה ומלכות[13] לאה ורחל וכו'[14].

והנה הנוקבין בינה ומלכות הם בחי'[15] גבורות, אך בסטרא דקדושה דהיינו הנוקבין דקדושה, הגבורות הם ממותקות בחסדים, ועל־דרך מ"ש[16] אלקים ברב חסדך, שם אלקים הוא בחי' גבורות, והוא ברב חסדך,

---

1) [תרגום ללה"ק] אמר רב חסדא, זנותא בביתא" אם יש זנות בבית, כי קריא לשומשמי" הרי זה דומה לתולעת האוכל השומשמין, כך הזנות בבית מחריב ואוכל את הבית. ואמר רב חסדא תוקפא בביתא" אם יש כעס בבית, הרי זה כי קריא לשומשמי" כמו תולעת האוכל השומשמי, והגמ' ממשיך אידי ואידי באיתתא" הן הזנות והן הכעס הוא דוקא באשה, אבל בגברא לית לן בה" אבל באיש אין מה לחשוש.

2) מבאר כאן כמה שאלות בגמ':

א) למה הוא דוקא באשה?

ב) מהו הטעם דדוקא ע"י זנות וכעס?

ג) מה הדמיון לשומשמי" דוקא?

ד) ולמה אמר זה רב חסדא" דוקא"?

3) (עבודה זרה ה.) לך אמר להם שובו לכם לאהליכם **לשמחת עונה**", פרש"י: לשמחת עונה. שעד עתה נאסר להן אל תגשו אל אשה.

4) דברים ה, כז.

5) מסכת נדה פרק ה משנה ז. ראה גם לעיל סוף סימן יא.

6) משלי לא, כז. ופי' מצודת דוד: **צופי'**: מבטת בהליכות ביתה ומיישרת דרכם בצניעות וביראת ה'".

7) שם יד, א. ופי' מצודת דוד: **חֲכָמוֹת נשים**: כל אחת מן החכמות שבנשים בנתה ביתה ר"ל מעמדת את ביתה על בסיסה".

8) ראה שם. **ואולת בידה תהרסנה**: אשה שוטה מהרסת ביתה בידי'".

9) בדרך אפשר י"ל (גם) כוונתו: מאותיות שומש"ם נעשה תיבות שם־ושם", וזה מרומז בפסוק **שם** הגדולה לאה **ושם** הקטנה רחל", וד"ל.

10) ראה לעיל סימן טז. יז. דמבואר בזהר (ראה לעיל סימן יז הערה 2), דמ"ש שם הגדולה לאה ושם הקטנה רחל, הגדולה" הוא ה־גדולה, והקטנה" הוא ה־קטנה, והביאור: ראה אגרת התשובה פרק ד', דהד' אותיות דהשֵׁם הם, אות י' בחי' חכמה (אמונה), ה' ראשונה בינה" (שכל), אות ו' ששה מדות (ז"א), ה' אחרונה מלכות (בחי' דיבור ומעשה). נמצא לאה ה־גדולה בחי' בינה, ורחל ה־קטנה בחי' מלכות.

11) מלכות דתבונה" (לקוטי לוי יצחק כאן).

12) פסוק ב: ויקם וילך דוד וכל העם אשר אתו מבעלי יהודה להעלות משָׁם את ארון האלקים אשר שֵׁם שֵׁם ה' צבאות ישב הכרבים עליו", ופי' במצודת דוד: **אשר נקרא שֵׁם**: אשר נקרא עליו שֵׁם, וחזר ומפרש מהו השֵׁם, ואמר, שֵׁם ה' צבאות ישב הכרבים הוא הנקרא עליו.

13) ראה גם לעיל סימן טז.

14) והמחברם יחד הוא יוסף* שכתוב בו עד תאוות גבעות עולם, שמחבר התרין עלמין כמ"ש בזהר הקדוש פרשת וארא דף כב, ע"א, היינו מה שיוסף הוא בן פר"ת גי' ב' פעמים ש"ם, שמחבר הב' פעמים שֵׁם" (תורת לוי יצחק כאן).

*) ראה בכ"ז לעיל סימן טז. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ג' פרשת ויחי פרק מט פסוק כו.

15) ראה לקוטי תורה שיר השירים מח, ג. ד.

16) תהלים סט, יד. וראה בפנים בתורת לוי יצחק **ורב** חסד" רמז לבעל המימרא **רב** חסדא" ע"ש.

שנמתק בחסדים, וכתיב ברב חסדך, היינו בכתר ששם הוא בחי'[17] ורב חסד, נצר חסד, שם הגבורות ממותקות לגמרי ובתכלית וכו'.

והיינו[18] שומשו"ם שהיא גימטריא ור"ב חס"ד נצ"ר חס"ד במכוון.

והנה, ור"ב חס"ד[19] גימטריא לאה ורחל, נצ"ר[20] חס"ד גימטריא בי"ת במכוון.

וכמדומה שבמס' בבא בתרא בפרק המוכר את הבית[21] איתא שסתם בית ארכו ח' אמות ורחבו ו' אמות.

הרוחב הוא תיקון הו'[22], ורב חסד, והוא רוחב במרחב י"ה. ועיין בע"ח[23] שער א"א פי"א, ובפרי עץ חיים שער הסליחות פרק ח', ובשער השופר פ"א.

ואורך ח', הוא תיקון הח' נצר חסד, והוא באורך, כי המזל נצר חסד[24] נמשך באורך מלמעלה למטה, והוא ארוך יותר, מכל שאר התיקונים כידוע.

והיינו כשהאשה היא בבחי' אשה דקדושה, בבחי' לאה ורחל אז היא בונה ומקיימת את הבית[25]. וכמ"ש[26] כרחל וכלאה אשר בנו שתיהן את בית ישראל, הרי שהן בנו את הבית.

לקוטי לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד מח

---

17) פירוש: הי"ג מדות הרחמים — מבחי' כתר — ששם הוא רב חסד", ונצר חסד", שהגבורות נמתקין לגמרי בחי' רחמים.

18) שומשו"ם בגי' 692, וכן ור"ב (208), + חס"ד (72), + נצ"ר (340), + חס"ד (72) = 692.

19) ור"ב (בגי' 208), + חס"ד (72) = 280, וכן לא"ה (36), + ורח"ל (244) = 280.

20) נצ"ר (340), + חס"ד (72) = 412, וכן בי"ת 412.

21) דף צח, ב.

22) פירוש: בפרי עץ חיים שער הסליחות פרק ד', מבאר איך הם הי"ג מדות הרחמים. [שמות לד, ו] והוא: א) אל", ב) רחום", ג) וחנון", ד) ארך", ה) אפים", ו) ורב חסד", ז) ואמת", ח) נצר חסד", ט) לאלפים", י) נשא עון", יא) ופשע", יב) וחטאה", יג) ונקה".
ומבאר שם, דבשערות הזקן — הדיקנא, יש י"ג חלקים, הנקראים י"ג תיקוני דיקנא, והם כנגד הי"ג מדות הרחמים, ותיקון הששה ורב חסד" הוא כנגד חלק הזקן שתחת פאות הראש, וז"ל: ממקום שמתחיל להתרחב מעט שהוא מקום התחלת עצם הלחיים שהוא יוצא כמין זויות תחת האוזן, משם ולמטה הוא רחב יותר משל מעלה, וזהו נקרא ורב חסד ע"ש.
הרי מבואר דרב חסד" הוא רוחב".
נמצא תיקון הו' הוא ורב **חסד**", ותיקון הח' הוא נצר **חסד**", והוא רמז דבית" דקדושה הוא כולו חסדים, וזהו שהוא ו" **רחבו** (כנגד תיקון הו') — ורב **חסד**", ח" **ארכו** (כנגד תיקון הח') — נצר **חסד**" (ראה הערה 24), וזהו הקשר **רב חסד**", לבעל המימרא רב חסדא" וד"ל.
וזהו לאה, ורחל, בית" בגימטריא ורב חסד נצר חסד", דהם בונים בית דקדושה דכולו חסדים.

23) שער יג.

24) בפרי עץ חיים שער הסליחות פרק ד' (הנזכר לעיל בהערה 22), מבאר שם דבשערות הזקן — הדיקנא — הנה חלק הזקן מהפה ולמטה (דהוא כללות **עובי** ואורך הזקן **ועיקר** הזקן הנמשך למטה) והם שערות על גבי שערות עבה וארוך מאוד, הנה החלק הנראה בחוץ — חלק המגולה — הוא תיקון נצר חסד", והחלק המכוסה שהוא נגד הגרון (החלק היותר בפנים לצד הגרון) הוא תיקון ונקה", ע"ש.
הרי מבואר דתיקון נצר חסד" הוא לאורך". (ראה גם לקמן סימן קנז).

25) וי"ל הכוונה, דהשני ענינים כעס וזנות הם כנגד רב חסד" נצר חסד", דכשיש רב חסד" אז אין כעס, דכעס הוא גבורה, וברב חסד" הוא גבורות ממותקות, וכשיש נצר חסד" אז אין זנות, דחסד דקליפה הוא זנות. ראה לקמן סימן עט. פ.

26) רות ד, יא.

המשך מעמוד רלג

האמור כוונתי תועלת זכירת שם צדיק ונשיא, מיוסד בהוראת חז"ל בכ"מ ובפרט ע"פ המבואר בספרי קבלה ומואר בספרי חסידות אשר השם הוא המקשר הנשמה עם הגוף, ז. א. ממשיך מהנשמה אשר נצחית היא בעניני הגשם פה למטה, וכשמזכירים שם צדיק ונשיא מעורר זה את הנשמה של בעל השם והתעוררותה פועלת גם למטה ובפרט כשהמדובר בנשיא ישראל שתפקידו ופעולתו בחיים בעלמא דין היתה טובת הרבים ופעולה להנהגת הרבים, ובודאי לדכוותי' אין צורך באריכות בהאמור.

החותם מעין הפתיחה שיבשר טוב בעניניו הפרטים וגם מפעולותיו בהפצת היהדות המסורתית בכל מקום שידו מגעת.

בכבוד.

נ.ב. נפגשתי עם מר ל. אליאב שי' שכמדומה הוא הממונה על פתוח החבל בו נכלל גם ים המלח וסביבתו, ואתענין האם נפגש עמו ונתקרבו זל"ז והרי בפגישת שנים מבני ישראל יחדיו יש לקוות להוספת אור בעולם (קטן זה האדם הנפגשים עצמם ובעולם כפשוטו).

בסגנון הכתוב, נדברו - איש אל רעהו - בענינים - דיראי ה'.

ו, ז – לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא יטמא להם במותם כי נזר אלקיו על ראשו

ביאור דנזיר נק' קדוש, דפורש עצמו מן היין, דחטא עה"ד הי' ע"י גפן, דגרם כתנות עור בעין, (דקודם החטא, וכן) לע"ל יהי' כתנות אור באלף, וזהו "נזר אלקיו עליו" דהוא בגדר אדה"ר קודם החטא וכו'

כתיב אצל הנזיר (במדבר ו, ז) כי נזר אלקיו על ראשו כמו שכתוב בכהן כי נזר שמן משחת אלקיו עליו, כי הנזיר הוא כמו כהן שלא יטמא למת ונקרא קדוש.

אמנם יש יותר מעלה בנזיר, כי הכהן לא זכה להנזר אלא על ידי שמן המשחה, אבל הנזיר נזר אלקיו עליו, ודבר זה צריך ביאור, ויתבאר גם כן בזה מה שאמר (שם שם, ב) כי יפליא לנדור נדר נזיר ויהי' מופלא פירושו מכוסה ונעלם כמו כי לא נפלאת היא ממך.

והענין כי אילו לא חטא אדם הי' גופו קדוש כתנות אור[1] ועתה נעשה כתנות עור ובשר חומר והושם בגן עדן לעבדה ולשמרה כי הי' ראוי לעבודה כי לא הי' זר. ועתה בהתלבשות כתנות עור נעשה זר עד בוא אהרן שהוא במקום אדם ונתקן הזרות שבו על ידי שמן משחת קודש. ועיין לעיל בפרשת תצוה[2] מה שכתבתי מזה בענין משה רבינו ע"ה שהי' משמש בחלוק לבן, כלומר שלא הי' זר מעולם, כי מעת שנולד נתמלא הבית אורה עד שלבסוף קרן אור פניו והוא הי' מלובש בכתנות אור, וזהו חלוק הלבן נמצא לא הי' זר ולא הוצרך לתיקון כי לא בא הזרות אלא לאחר שנסתלק כתנות אור המאיר, ונגנז זה האור עד לעתיד כמו שנגנז אור העליון, ומשה רבינו ע"ה זכה תיכף לאורה.

הנה הנזיר שפירש את עצמו מהיין כוונתו הוא לילך במופלא, כלומר במה שנתכסה להיות כאדם קודם שחטא דהיינו היפך התאוה שגרם לאדם להיות נפשט מכתנות אור, והי' על ידי גפן כי גפן הי' והוא אומר הריני נזיר כלומר אפרוש את עצמי מהתאוות בכל יכולתי וקובע זמן במה שאפשר לגופו להתקיים כי מה שהוא הכרחי לקיום הגוף כדי שתשאר הנשמה דביקה בגוף אין זה נקרא הולך אחר התאוה.

והנה נצטווה לגדל שער ואחר כך במלאת ימי נזרו לגלח, כי אין ספק שהשער הגדל ביותר אז הגלוח הגמור יפסיד תואר בן אדם ואינו מבקש תאוה, מה-שאין-כן בדרך אמצעי מסלסל בשערו.

ואיתא בנזיר ריש פרק קמא (ד, ב) אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא (בלשון הגמרא חוץ מאדם אחד שבא אלי מן הדרום יפה עינים) אלא פעם אחד בא אחד לפני מן הדרום ראיתיו יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו בני מה ראית להשחית שערך זה נאה, אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי והלכתי למלאות [לשאוב] מים מן המעיין ונסתכלתי בבואה שלי ופחז יצרי עלי ובקש לטורדני מן העולם, אמרתי לו רשע למה [ריקה מפני מה] אתה מתגאה בעולם שאינו שלך [שסופך להיות] במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה, העבודה שאגלחך לשמים. (מיד) עמדתי ונשקתיו על ראשו ואמרתי לו (בני) כמותך ירבו (נודרי נזירות) [נזירים בישראל], עליך הכתוב אמר (במדבר ו, ב) איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה', עד כאן.

וזהו נזר אלקיו עליו, כלומר נכנס בגדר אדם הראשון קודם שחטא שלא הי' זר ואז הי' נזר אלקיו בלי שום אמצעי כמו הכהן שהוצרך לשמן, וזה הנזר עליו כל זמן נזרו אבל בכלות הזמן וישוב להיות כשאר בני אדם אזי מסתלק ממנו הנזר ועל זה הוצרך להביא קרבנות דוגמא של אדם הראשון שהוצרך לקרבן אחר שחטא כמו שאמרו רז"ל (שבת כח, ב) שור שהקריב אדם, וזהו טעם קרבן הנזיר.

של"ה עה"ת

ו, כג – דבר אל אהרן ואל בניו לאמור[3] כה תברכו את בני ישראל אמור להם

ג' ברכות של ברכת כהנים יתקיים רק לע"ל וזהו "אמור" בתוס' וא"ו, כשיבואו תולדות מלא וא"ו – משיח, ורמזים בזה

ג' ברכות של ברכת כהנים בעולם הזה לא נתקיימו כלל רק לעתיד לבוא, אמור להם מלא בו' כשיבואו תולדות[4] מלא בו', על כן וקרבנו ו' יתירה[5] גבי נחשון, כי שמו של משיח קודם שנברא העולם[6], בראשי"ת שית דרגין שמעיטה בהם משיח וירם קרן משיחו.

מגלה עמוקות

---

1) **אדם הי' גופו קדוש כתנות אור:** עיין בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בראשית סימן שמ. פרשת ויקרא סימן יב. לג. פרשת צו סימן ו. לקמן סימן קלא. פרשת תזריע סימן קס.

2) **ועיין לעיל בפרשת תצוה מה שכתבתי:** עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת מצורע סימן כג אות כד. כה. לב.

3) **כה תברכו את בני ישראל:** עיין בענין ברכת כהנים, ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת תצוה סימן קנב.

4) **כשיבואו תולדות מלא בו':** עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בחוקותי סימן קמב, ובהנסמן שם.

5) **וקרבנו ו' יתירה גבי נחשון:** עיין בזה לקמן סימן קיב. (קיד).

6) **שמו של משיח קודם שנברא העולם:** עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בראשית סימן א, ובהנסמן שם.

◆ יום ראשון ו׳ סיון ◆

ד (כא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

כא וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(כב) נָשֹׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם־הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם׃

כב קַבֵּל יָת חֵשְׁבַּן בְּנֵי גֵרְשׁוֹן אַף אִנּוּן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן לְזַרְעַיָתְהוֹן׃

רש״י◄ נָשֹׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם־הֵם • כְּמוֹ שֶׁצִּוִּיתִיךָ עַל בְּנֵי קְהָת, לִרְאוֹת כַּמָּה יֵשׁ שֶׁהִגִּיעוּ לִכְלָל עֲבוֹדָה.

(כג) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה עַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקֹד אוֹתָם כָּל־הַבָּא לִצְבָא צָבָא לַעֲבֹד עֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃

כג מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵלָא עַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין תִּמְנֵי יָתְהוֹן כָּל דְּאָתֵי לְחַיָּלָא חֵילָא לְמִפְלַח פָּלְחָנָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא׃

(כד) זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפְּחֹת הַגֵּרְשֻׁנִּי לַעֲבֹד וּלְמַשָּׂא׃

כד דֵּין פּוּלְחַן זַרְעַית גֵּרְשׁוֹן לְמִפְלַח וּלְמַטּוֹל׃

(כה) וְנָשְׂאוּ אֶת־יְרִיעֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד מִכְסֵּהוּ וּמִכְסֵה הַתַּחַשׁ אֲשֶׁר־עָלָיו מִלְּמַעְלָה וְאֶת־מָסַךְ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃

כה וְיִטְלוּן יָת יְרִיעַת מַשְׁכְּנָא וְיָת מַשְׁכַּן זִמְנָא חוֹפָאֵהּ וְחוֹפָאָה דְסַסְגּוֹנָא דִּי עֲלוֹהִי מִלְּעֵלָא וְיָת פְּרָסָא דִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃

רש״י◄ אֶת־יְרִיעֹת הַמִּשְׁכָּן • עֶשֶׂר הַתַּחְתּוֹנוֹת. וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד • יְרִיעוֹת עִזִּים הָעֲשׂוּיוֹת לְאֹהֶל עָלָיו. מִכְסֵהוּ • עוֹרוֹת אֵילִים מְאָדָּמִים. מָסַךְ פֶּתַח • וִילוֹן הַמִּזְרָחִי.

(כו) וְאֵת קַלְעֵי הֶחָצֵר וְאֶת־מָסַךְ פֶּתַח שַׁעַר הֶחָצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מֵיתְרֵיהֶם וְאֶת־כָּל־כְּלֵי עֲבֹדָתָם וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה לָהֶם וְעָבָדוּ׃

כו וְיָת סְרָדֵי דַרְתָּא וְיָת פְּרָסָא דְמַעֲלָנָא דִּתְרַע דַּרְתָּא דִּי עַל מַשְׁכְּנָא וְעַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר וְיָת אַטּוּנֵיהוֹן וְיָת כָּל מָנֵי פָּלְחַנְהוֹן וְיָת כָּל דִּי יִתְמְסַר לְהוֹן וְיִפְלְחוּן׃

רש״י◄ אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן • כְּלוֹמַר, הַקְּלָעִים וְהַמָּסָךְ שֶׁל חָצֵר, הַסּוֹכְכִים וּמְגִנִּים עַל הַמִּשְׁכָּן וְעַל מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת סָבִיב. וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה לָהֶם • כְּתַרְגּוּמוֹ: ״וְיָת כָּל דִּי יִתְמְסַר לְהוֹן״ — לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן.

(כז) עַל־פִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו תִּהְיֶה כָּל־עֲבֹדַת בְּנֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי לְכָל־מַשָּׂאָם וּלְכָל עֲבֹדָתָם וּפְקַדְתֶּם עֲלֵהֶם בְּמִשְׁמֶרֶת אֵת כָּל־מַשָּׂאָם׃

כז עַל מֵימַר אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יְהֵי כָּל פָּלְחַן בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְכָל מַטּוּלְהוֹן וּלְכֹל פָּלְחַנְהוֹן וּתְמַנּוּן עֲלֵיהוֹן בְּמַטְרָא יָת כָּל מַטּוּלְהוֹן׃

רש״י◄ עַל־פִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו • וְאֵיזֶה מֵהַכֹּהֲנִים מְמַנֶּה עֲלֵיהֶם? בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן.

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

(כב) **נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם.** לְפִי שֶׁבִּמְנָיָן דִּלְעֵיל (ג יד־לט) דְּמִבֶּן חוֹדֶשׁ וָמַעְלָה נִמְנוּ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן תְּחִילָּה, לְפִי שֶׁהָיָה [הַ]גָּדוֹל מִבְּנֵי לֵוִי, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מו יא) וּבְנֵי לֵוִי גֵּרְשׁוֹן קְהָת וּמְרָרִי, וּבִמְנָיָן זֶה דְּמִבֶּן שְׁלֹשִׁים וָמַעְלָה נִמְנוּ בְּנֵי קְהָת תְּחִילָּה, לְפִי שֶׁעִיקַּר הָעֲבוֹדָה עֲלֵיהֶם, הָאָרוֹן וְהַמִּזְבֵּחוֹת, לְכָךְ הִזְכִּיר עַל בְּנֵי גֵרְשׁוֹן **גַּם הֵם**, כְּלוֹמַר לֹא הַנִּחְתִּים לְגִמְרֵי מִלְּמָנוֹת אֶלָּא **גַּם הֵם** תִּמְנֶה: תורה כג

(כח) זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי בְּאֹהֶל מוֹעֵד וּמִשְׁמַרְתָּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן׃ ס

כח דֵּין פָּלְחַן זַרְעַית בְּנֵי גֵרְשׁוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא וּמַטַּרְתְּהוֹן בִּידָא דְּאִיתָמָר בַּר אַהֲרֹן כַּהֲנָא׃

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו'", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע".

התוועדויות חלק א תשמ"ה עמוד 351

הפטרה ליום ראשון של שבועות

יחזקאל פרק א

עטרת מרים

א א וַיְהִי | בִּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּרִבִיעִי בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ וַאֲנִי בְתוֹךְ־הַגּוֹלָה עַל־נְהַר־כְּבָר נִפְתְּחוּ הַשָּׁמָיִם וָאֶרְאֶה מַרְאוֹת אֱלֹהִים: ב בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ הִיא הַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְגָלוּת הַמֶּלֶךְ יְוָיָכִין: ג הָיֹה הָיָה דְבַר־יְהוָה אֶל־יְחֶזְקֵאל בֶּן־בּוּזִי הַכֹּהֵן בְּאֶרֶץ כַּשְׂדִּים עַל־נְהַר־כְּבָר וַתְּהִי עָלָיו שָׁם יַד־יְהוָה: ד וָאֵרֶא וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן־הַצָּפוֹן עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת וְנֹגַהּ לוֹ סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ כְּעֵין הַחַשְׁמַל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: ה וּמִתּוֹכָהּ דְּמוּת אַרְבַּע חַיּוֹת וְזֶה מַרְאֵיהֶן דְּמוּת אָדָם לָהֵנָּה: ו וְאַרְבָּעָה פָנִים לְאֶחָת וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם לְאַחַת לָהֶם: ז וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה וְכַף רַגְלֵיהֶם כְּכַף רֶגֶל עֵגֶל וְנֹצְצִים כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל: ח יְדֵי אָדָם מִתַּחַת כַּנְפֵיהֶם עַל אַרְבַּעַת רִבְעֵיהֶם וּפְנֵיהֶם וְכַנְפֵיהֶם לְאַרְבַּעְתָּם: ט חֹבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחוֹתָהּ כַּנְפֵיהֶם לֹא־יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּן אִישׁ אֶל־עֵבֶר פָּנָיו יֵלֵכוּ: י וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אַרְיֵה אֶל־הַיָּמִין לְאַרְבַּעְתָּם וּפְנֵי־שׁוֹר מֵהַשְּׂמֹאול לְאַרְבַּעְתָּן וּפְנֵי־נֶשֶׁר לְאַרְבַּעְתָּן: יא וּפְנֵיהֶם וְכַנְפֵיהֶם פְּרֻדוֹת מִלְמַעְלָה לְהֵם לְחִיוֹת מְכוּסוֹת בָּהֵם, לְאִישׁ לְכָל פָּנִים הָיָה שְׁתַּיִם שְׁתֵּי כְנָפַיִם חֹבְרוֹת נוֹגְעוֹת אִישׁ אֶל אָחִיו לְכַסּוֹת בָּהֵם הַפָּנִים, וּשְׁתַּיִם וּשְׁתֵּי כְנָפַיִם הָיוּ מְכַסּוֹת אֵת גְּוִיֹּתֵיהֶנָּה יב וְאִישׁ

עטרת מרים

א וַיְהִי | בִּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הָאַחֲרוֹן שֶׁגָּלוּ בוֹ בָּרְבִיעִי בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ וַאֲנִי אָז הָיִיתִי בְתוֹךְ אַנְשֵׁי הַגּוֹלָה חוּץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַל־נְהַר בְּשֵׁם כְּבָר נִפְתְּחוּ הַשָּׁמָיִם וָאֶרְאֶה מַרְאוֹת אֱלֹהִים מַרְאוֹת הַשְּׁכִינָה: ב בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ הָאָמוּר, הִיא הָיְתָה הַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְגָלוּת הַמֶּלֶךְ יְוָיָכִין: ג אַחַר סִיפּוּר הַמַּרְאָה שֶׁל פָּסוּק הַבָּא הָיֹה הָיָה דְבַר־יְהוָה אֶל־יְחֶזְקֵאל בֶּן־בּוּזִי הַכֹּהֵן לְגַלֵּם אֶת הַגּוֹלִים שֶׁיִּדְעוּ שֶׁהַשְּׁכִינָה עִמָּהֶם גַּם בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ כַּשְׂדִּים וְהַמַּרְאוֹת רָאָה כְּשֶׁעָמַד עַל־נְהַר־כְּבָר בְּמָקוֹם טָהוֹר עַל הַמַּיִם וַתְּהִי עָלָיו שָׁם יַד־יְהוָה כֹּחַ הַנְּבוּאָה: ד וָאֵרֶא וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן־הַצָּפוֹן עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת מִתְלַהֵב וּבוֹעֵר וְנֹגַהּ וּזְרִיחָה לוֹ סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ כְּעֵין הַחַשְׁמַל שֶׁהוּא הָאֵשׁ הַזֶּה כְּלִי הָעֶשֶׁן מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: ה וּמִתּוֹכָהּ מִתּוֹךְ הַנֹּגַהּ רָאָה דְּמוּת אַרְבַּע חַיּוֹת וְזֶה תּוֹאַר מַרְאֵיהֶן דְּמוּת גּוּף אָדָם לָהֵנָּה: ו וְאַרְבָּעָה פָנִים אָדָם וְאַרְיֵה וְשׁוֹר וְנֶשֶׁר, אֶחָד לְכָל רוּחַ לְאֶחָת לְכָל חַיָּה, וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם לְאַחַת לָהֶם לְכָל פַּרְצוּף: ז וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה שָׁוָה, מִבְּלִי עִקּוּם פְּרָקִים וְכַף תַּחְתִּיּוֹת רַגְלֵיהֶם כְּכַף כִּרְמוּת כַּף רֶגֶל עֵגֶל וְנֹצְצִים כְּאִלּוּ מַשְׁלִיכִים נִיצוֹצוֹת אֵשׁ

אֶל־עֵבֶר פָּנָיו יֵלֵכוּ אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה־שָׁמָּה
הָרוּחַ לָלֶכֶת יֵלֵכוּ לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּן: יג וּדְמוּת
הַחַיּוֹת מַרְאֵיהֶם כְּגַחֲלֵי־אֵשׁ בֹּעֲרוֹת כְּמַרְאֵה
הַלַּפִּדִים הִיא מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיּוֹת וְנֹגַהּ
לָאֵשׁ וּמִן־הָאֵשׁ יוֹצֵא בָרָק: יד וְהַחַיּוֹת רָצוֹא
וָשׁוֹב כְּמַרְאֵה הַבָּזָק: טו וָאֶרְאֶה הַחַיּוֹת וְהִנֵּה
אוֹפַן אֶחָד בָּאָרֶץ אֵצֶל הַחַיּוֹת לְאַרְבַּעַת פָּנָיו:
טז מַרְאֵה הָאֹפַנִּים וּמַעֲשֵׂיהֶם כְּעֵין תַּרְשִׁישׁ
וּדְמוּת אֶחָד לְאַרְבַּעְתָּן וּמַרְאֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם
כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאוֹפָן בְּתוֹךְ הָאוֹפָן: יז עַל־
אַרְבַּעַת רִבְעֵיהֶן בְּלֶכְתָּם יֵלֵכוּ לֹא יִסַּבּוּ
בְּלֶכְתָּן: יח וְגַבֵּיהֶן וְגֹבַהּ לָהֶם וְיִרְאָה לָהֶם
וְגַבֹּתָם מְלֵאֹת עֵינַיִם סָבִיב לְאַרְבַּעְתָּן: יט וּבְלֶכֶת
הַחַיּוֹת יֵלְכוּ הָאֹפַנִּים אֶצְלָם וּבְהִנָּשֵׂא הַחַיּוֹת
מֵעַל הָאָרֶץ יִנָּשְׂאוּ הָאֹפַנִּים: כ עַל אֲשֶׁר
יִהְיֶה־שָׁם הָרוּחַ לָלֶכֶת יֵלֵכוּ שָׁמָּה הָרוּחַ לָלֶכֶת
וְהָאֹפַנִּים יִנָּשְׂאוּ לְעֻמָּתָם כִּי רוּחַ הַחַיָּה בָּאֹפַנִּים: כא
בְּלֶכְתָּם יֵלֵכוּ וּבְעָמְדָם יַעֲמֹדוּ
וּבְהִנָּשְׂאָם מֵעַל הָאָרֶץ יִנָּשְׂאוּ הָאֹפַנִּים לְעֻמָּתָם כִּי רוּחַ הַחַיָּה
בָּאֹפַנִּים: כב וּדְמוּת עַל־רָאשֵׁי הַחַיָּה רָקִיעַ כְּעֵין הַקֶּרַח הַנּוֹרָא נָטוּי
עַל־רָאשֵׁיהֶם מִלְּמָעְלָה: כג וְתַחַת הָרָקִיעַ כַּנְפֵיהֶם יְשָׁרוֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחוֹתָהּ
לְאִישׁ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד הָיוּ שְׁתַּיִם מְכַסּוֹת לָהֵנָּה לָהֶם, וְלִכְפָנִים זֶה הָיוּ
וּלְאִישׁ שְׁתַּיִם מְכַסּוֹת לָהֵנָּה לָהֶם
אֵת גְּוִיֹּתֵיהֶם: כד וָאֶשְׁמַע אֶת־
קוֹל הַרְעָשַׁת כַּנְפֵיהֶם כְּקוֹל מַיִם רַבִּים הִשּׁוֹטְפִים וּכְקוֹל־שַׁדַּי בְּדַבְּרוֹ
בְּסִינַי, הַקּוֹל הַהוּא שָׁמַעְתִּי בְּלֶכְתָּם
כְּקוֹל הֲמֻלָּה הֲמִיָּה וְשָׁאוֹן כְּקוֹל
מַחֲנֶה מֵהֲמוֹן עָם. בְּעָמְדָם
תְּרַפֶּינָה כַנְפֵיהֶן לֹא הִרְעִישׁוּ אָז
בְּכַנְפֵיהֶם לְהַשְׁמִיעַ קוֹל: כה וַיְהִי מָתַי
עָמְדוּ הַחַיּוֹת וְלֹא הִרְעִישׁוּ, כְּשֶׁהָיָה
הַקּוֹל יוֹצֵא מֵעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר
עַל־רֹאשָׁם כְּשֶׁהָיָה הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא
מְדַבֵּר אֶל הַנְּבִיאִים, אֲבָל בְּעָמְדָם אָז
תְּרַפֶּינָה כַנְפֵיהֶן: כו וּמִמַּעַל
לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁם רָאִיתִי
דָּבָר מִזְהִיר כְּמַרְאֵה אֶבֶן־סַפִּיר
וְהוּא כִּדְמוּת כִּסֵּא וְעַל דְּמוּת
הַכִּסֵּא רָאִיתִי דְּמוּת כְּמַרְאֵה

עטרת מרים

אֶת גּוּפָתָן: יב וְאִישׁ כָּל חַיָּה מֵהַחַיּוֹת אֶל מוּל עֵבֶר פָּנָיו יֵלֵכוּ כִּי הָיָה
לָהֶם פָּנִים בְּכָל רוּחַ, אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִהְיֶה־שָׁמָּה הָרָצוֹן שֶׁל הָרוּחַ לָלֶכֶת
יֵלֵכוּ הֹלְכוּ וְלֹא יִסַּבּוּ מִצַּד אֶל צַד בְּלֶכְתָּן: יג וּדְמוּת הַחַיּוֹת מַרְאֵיהֶם
כְּגַחֲלֵי־אֵשׁ בֹּעֲרוֹת כְּמַרְאֵה הַלַּפִּדִים הַמַּרְאֶה הַזֶּה הִיא הָיְתָה מִתְהַלֶּכֶת
בֵּין הַחַיּוֹת לְכוּלָּן הָיָה הַמַּרְאֶה הַהִיא
וְנֹגַהּ הָאָרָה יְתֵרָה וּמְרוּבָּה הָיָה לָאֵשׁ
וּמִן מַרְאֵה הָאֵשׁ הָיָה יוֹצֵא כְּעֵין
בָּרָק: יד וְהַחַיּוֹת לֹא עָמְדוּ בְּמָקוֹם
אֶחָד אֶלָּא הָיוּ רָצוֹא וָשׁוֹב בִּמְהִירוּת
רַב כְּמַרְאֵה הַבָּזָק: טו וָאֶרְאֶה
הִסְתַּכַּלְתִּי אֶל הַחַיּוֹת וְרָאִיתִי וְהִנֵּה
דְּמוּת אוֹפַן אֶחָד בָּאָרֶץ לְמַטָּה מִן
הַחַיּוֹת אֵצֶל כָּל אֶחָד מֵהַחַיּוֹת עָמַד
אוֹפַן אֶחָד לְאַרְבַּעַת פָּנָיו לֹא הָיָה
אֶלָּא אוֹפַן אֶחָד: טז מַרְאֵה
הָאֹפַנִּים וּמַעֲשֵׂיהֶם כְּעֵין
תַּרְשִׁישׁ כְּעֵין גַּוַּן הַתְּכֵלֶת זָךְ וּבָהִיר עַד
שֶׁיַּרְאֶה בּוֹ מֵעֵבֶר אֶל עֵבֶר וּדְמוּת
אֶחָד לְאַרְבַּעְתָּן לְאַרְבַּעַת הָאֹפַנִּים
וּמַרְאֵיהֶם תּוֹאַר פְּנֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם
וּפְעוּלָּתָם הָיָה כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאוֹפָן
בְּתוֹךְ הָאוֹפָן לְהִתְגַּלְגֵּל לְכָל רוּחַ
מִבְּלִי סִבּוּב וְהַחְזָרָה: יז מִכֵּיוָן שֶׁהָיוּ
מִתְגַּלְגְּלִים לְכָל צַד עַל־אַרְבַּעַת
רִבְעֵיהֶן צִדְדֵיהֶן, בְּלֶכְתָּם בְּחֵפֶץ
לֶכְתָּם יֵלֵכוּ לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּן:
יח וְגַבֵּיהֶן וְגֹב שֶׁלָּהֶם וְגֹבַהּ לָהֶם
וְיִרְאָה לָהֶם אֲשֶׁר מְאֵימִים הֵם
לְרוֹאֶה אוֹתָם וְגַבֹּתָם וְגַבּוֹת עֵינַיִם
שֶׁלָּהֶם מְלֵאֹת עֵינַיִם סָבִיב לִרְאוֹת
לְכָל רוּחַ לְאַרְבַּעְתָּן: יט וּבְלֶכֶת
הַחַיּוֹת יֵלְכוּ גַּם הָאֹפַנִּים אֶצְלָם
וּבְהִנָּשֵׂא הַחַיּוֹת עַצְמָן מֵעַל
הָאָרֶץ לַעֲלוֹת לְמַעְלָה יִנָּשְׂאוּ גַּם
הָאֹפַנִּים: כ עַל אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
יִהְיֶה־שָׁם הָרוּחַ הָרָצוֹן מֵהָאֵל
יִתְבָּרֵךְ הָרוֹכֵב בָּהּ לָלֶכֶת יֵלֵכוּ הַחַיּוֹת
כִּי שָׁמָּה גַּם רְצוֹן הָרוּחַ לָלֶכֶת
וְהָאֹפַנִּים כַּאֲשֶׁר יִנָּשְׂאוּ הַחַיּוֹת
לְמַעְלָה לְעֻמָּתָם גַּם הָאֹפַנִּים יִנָּשְׂאוּ
כִּי רוּחַ הַחַיָּה תִּקּוּעָה בָּאֹפַנִּים:
כא בְּלֶכְתָּם בְּעֵת יֵלְכוּ הַחַיּוֹת יֵלְכוּ
גַּם הָאֹפַנִּים וּבְעָמְדָם יַעֲמֹדוּ
וּבְהִנָּשְׂאָם מֵעַל הָאָרֶץ יִנָּשְׂאוּ

עטרת מרים

הָאֹפַנִּים לְעֻמָּתָם כִּי רוּחַ הַחַיָּה בָּאֹפַנִּים: כב וּדְמוּת הַשָּׁטוּחַ וּפְרוּשׂ
עַל־רָאשֵׁי הַחַיָּה שֶׁל רָקִיעַ כְּעֵין כְּגַוַּן הַקֶּרַח הַנּוֹרָא הַמַּטִּיל אֵימָה עַל
רוֹאָיו בַּעֲבוּר הַפְּלָגַת זֹהַר הָיָה נָטוּי עַל־רָאשֵׁיהֶם מִלְּמַעְלָה: כג וְתַחַת
הָרָקִיעַ כַּנְפֵיהֶם שֶׁל הַחַיּוֹת הָיוּ יְשָׁרוֹת מְכֻוָּנוֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחוֹתָהּ
לְאִישׁ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד הָיוּ שְׁתַּיִם
מְכַסּוֹת לָהֵנָּה לָהֶם, וְלִכְפָנִים זֶה הָיוּ
וּלְאִישׁ שְׁתַּיִם מְכַסּוֹת לָהֵנָּה לָהֶם
אֵת גְּוִיֹּתֵיהֶם: כד וָאֶשְׁמַע אֶת־
קוֹל הַרְעָשַׁת כַּנְפֵיהֶם כְּקוֹל מַיִם
רַבִּים הַשּׁוֹטְפִים וּכְקוֹל־שַׁדַּי בְּדַבְּרוֹ
בְּסִינַי, הַקּוֹל הַהוּא שָׁמַעְתִּי בְּלֶכְתָּם
כְּקוֹל הֲמֻלָּה הֲמִיָּה וְשָׁאוֹן כְּקוֹל
מַחֲנֶה מֵהֲמוֹן עָם. בְּעָמְדָם
תְּרַפֶּינָה כַנְפֵיהֶן לֹא הִרְעִישׁוּ אָז
בְּכַנְפֵיהֶם לְהַשְׁמִיעַ קוֹל: כה וַיְהִי מָתַי
עָמְדוּ הַחַיּוֹת וְלֹא הִרְעִישׁוּ, כְּשֶׁהָיָה
הַקּוֹל יוֹצֵא מֵעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר
עַל־רֹאשָׁם כְּשֶׁהָיָה הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא
מְדַבֵּר אֶל הַנְּבִיאִים, אֲבָל בְּעָמְדָם אָז
תְּרַפֶּינָה כַנְפֵיהֶן: כו וּמִמַּעַל
לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁם רָאִיתִי
דָּבָר מִזְהִיר כְּמַרְאֵה אֶבֶן־סַפִּיר
וְהוּא כִּדְמוּת כִּסֵּא וְעַל דְּמוּת
הַכִּסֵּא רָאִיתִי דְּמוּת כְּמַרְאֵה

עטרת מרים

אָדָם עָלָיו מִלְּמַעְלָה: כז כַּאֲשֶׁר הִסְתַּכַּלְתִּי לִרְאוֹת מַרְאֵה הָאָדָם הַיּוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא וָאֵרָא | כְּעֵין כְּבוֹן חַשְׁמַל כְּמַרְאֵה־אֵשׁ זָךְ וְנָקִי, וְהָיָה לוֹ כְּעֵין בֵּית מַרְאֵה אֵשׁ לוֹ סָבִיב כֵּן הוּא מִמַּרְאֵה מָתְנָיו וּלְמַעְלָה אֲבָל וּמִמַּרְאֵה מָתְנָיו וּלְמַטָּה רָאִיתִי כְּמַרְאֵה־אֵשׁ וְנֹגַהּ הָאָרָה וּזְרִיחָה הָיָה לוֹ סָבִיב: כח כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בֶּעָנָן בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם כֵּן מַרְאֵה הַנֹּגַהּ סָבִיב הוּא מַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד־יְהוָה נוֹסֵעַ מִבֵּית

הַכִּפֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְּמַעְלָה: כז וָאֵרָא | כְּעֵין חַשְׁמַל כְּמַרְאֵה־אֵשׁ בֵּית־לוֹ

עטרת מרים

הַמִּקְדָּשׁ כִּדְמוּת מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל הַמֶּרְכָּבָה וְנוֹסֵעַ וָאֶרְאֶה אֶת כָּל זֶה, אָז וָאֶפֹּל עַל־פָּנַי לְהִשְׁתַּחֲוֹות מוֹל ה׳ וָאֶשְׁמַע קוֹל מְדַבֵּר וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם עֲמוֹד עַל רַגְלֶיךָ וגו׳: יב לְאַחַר שֶׁגָּמַר דְּבָרָיו צִוָּה אֶל הָרוּחַ לִשְׂאֹתוֹ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר בְּנֵי הַגּוֹלָה שָׁם וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ וָאֶשְׁמַע אַחֲרַי מִמְּקוֹם הַנְּבוּאָה שֶׁהָיִיתִי שָׁם קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל שֶׁהָיָה אוֹמֵר בָּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ כְּמוֹ שֶׁהָיָה בִּהְיוֹתוֹ בִּמְקוֹמוֹ בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים אַף עַל־פִּי שֶׁפֵּר מִמְּקוֹמוֹ:

סָבִיב מִמַּרְאֵה מָתְנָיו וּלְמַעְלָה וּמִמַּרְאֵה מָתְנָיו וּלְמַטָּה רָאִיתִי כְּמַרְאֵה־אֵשׁ וְנֹגַהּ לוֹ סָבִיב: כח כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בֶּעָנָן בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם כֵּן מַרְאֵה הַנֹּגַהּ סָבִיב הוּא מַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד־יְהוָה וָאֶרְאֶה וָאֶפֹּל עַל־פָּנַי וָאֶשְׁמַע קוֹל מְדַבֵּר: ג יב וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ וָאֶשְׁמַע אַחֲרַי קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל בָּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ:

◆ יום שני ז׳ סיון ◆

הפטרה ליום שני של שבועות בחו"ל

חבקוק פרק ב

ב כ וַיהוָה בְּהֵיכַל קָדְשׁוֹ הַס מִפָּנָיו כָּל־
הָאָרֶץ: **ג** א תְּפִלָּה לַחֲבַקּוּק הַנָּבִיא עַל
שִׁגְיֹנוֹת: ב יְהוָה שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי יְהוָה
פָּעָלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חַיֵּיהוּ בְּקֶרֶב שָׁנִים תּוֹדִיעַ
בְּרֹגֶז רַחֵם תִּזְכּוֹר: ג אֱלוֹהַּ מִתֵּימָן יָבוֹא וְקָדוֹשׁ
מֵהַר־פָּארָן סֶלָה כִּסָּה שָׁמַיִם הוֹדוֹ וּתְהִלָּתוֹ
מָלְאָה הָאָרֶץ: ד וְנֹגַהּ תִּהְיֶה כָּאוֹר קַרְנַיִם
מִיָּדוֹ לוֹ וְשָׁם חֶבְיוֹן עֻזּוֹ: ה לְפָנָיו יֵלֶךְ דֶּבֶר
וְיֵצֵא רֶשֶׁף לְרַגְלָיו: ו עָמַד | וַיְמַדֵּד אָרֶץ רָאָה
וַיִּתַּר גּוֹיִם וַיִּתְפֹּצְצוּ הַרְרֵי־עַד שַׁחוּ גִּבְעוֹת
עוֹלָם הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ: ז תַּחַת אָוֶן רָאִיתִי
אָהֳלֵי כוּשָׁן יִרְגְּזוּן יְרִיעוֹת אֶרֶץ מִדְיָן:

עטרת מרים

ב אוּלָם ה׳ אֲשֶׁר בְּזִיתֶם אוֹתוֹ וְחִלַּלְתֶּם כְּלֵי הַיֵּכָל קָדְשׁוֹ, וַיהוָה עֲדַיִן שׁוֹכֵן הוּא בְּהֵיכַל קָדְשׁוֹ בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל, עִם כָּל זֶה הַס שׁוֹתְקִים מִפָּנָיו מִפְּנֵי אֵימָתוֹ כָּל־הָאָרֶץ כִּי הוּא הַמַּשְׁגִּיחַ בָּהֶם וְרוֹאֶה כָּל מַעֲשֵׂיהֶם: **א** תְּפִלָּה לַחֲבַקּוּק הַנָּבִיא עַל שִׁגְיֹנוֹת בַּעֲבוּר שֶׁשָּׁנָג וְהִתְרַעֵם מוּל ה׳: **ב** יְהוָה שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ מַה שֶּׁאָמַרְתָּ לִי מֵהַגָּלוּת וְאֶרְכּוֹ וְהִנֵּה יָרֵאתִי עַד מְאֹד. לָכֵן אֲבַקֵּשׁ מִמְּךָ אַתָּה יְהוָה פָּעָלְךָ עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁמּוֹר עֲלֵיהֶם כְּדֵי בְּקֶרֶב שָׁנִים הָאֵלֶּה לֹא יִכְלוּ, חַיֵּיהוּ עוֹרְרֵהוּ וַהֲשִׁיבֵהוּ, וְגַם בְּקֶרֶב שָׁנִים הָאֵלֶּה שֶׁאָנוּ בְּפַחַד תּוֹדִיעַ כִּי אַף בְּרֹגֶז בְּעֵת הָרוֹגֶז רַחֵם תִּזְכּוֹר: **ג** הֲלֹא אַתָּה הוּא אֱלוֹהַּ כְּשֶׁבָּאתָ לִיתֵּן אֶת הַתּוֹרָה חָזַרְתָּ עַל עֲשָׂו מִתֵּימָן אֶרֶץ אֱדוֹם וְלֹא קִבַּלּוּהָ, וְאַחַר כָּךְ יָבוֹא וְקָדוֹשׁ מֵהַר־פָּארָן מֵאֶרֶץ יִשְׁמָעֵאל כִּי גַּם הֵם לֹא קִבַּלּוּהָ סֶלָה לְעוֹלָם, וּמָתַי כִּסָּה שָׁמַיִם הוֹדוֹ בְּעֵת מַתַּן הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל בְּסִינַי וּתְהִלָּתוֹ וְזֹהֲרוֹ אָז מָלְאָה הָאָרֶץ:

ד בְּמַתַּן הַתּוֹרָה זָכוּ לִרְאוֹת וְנֹגַהּ מַרְאֵה כְּבוֹד ה׳ כְּאֵשׁ אוֹכֶלֶת בְּרֹאשׁ הָהָר אוֹתָם אֹהָלִים רָאִיתִי אֲהָלֵי כוּשָׁן יִרְגְּזוּן יְרִיעוֹת אֶרֶץ מִדְיָן:

עטרת מרים

כָּאוֹר הַיּוֹם תִּהְיֶה קַרְנַיִם קֶרֶן עוֹר פְּנֵי מֹשֶׁה כִּי מִיָּדוֹ מִיַּד ה׳ בָּא זֹאת לוֹ לְמֹשֶׁה, וְשָׁם בְּסִינַי חֶבְיוֹן מַה שֶּׁהָיָה נֶחְבָּא עַד הַיּוֹם הַהוּא נִגְלָה עֻזּוֹ הַלּוּחוֹת: **ה** בְּכִבּוּשׁ הָאָרֶץ לְפָנָיו לִפְנֵי הָאָרוֹן יֵלֵךְ הֶלֶךְ הַדֶּבֶר הַצִּרְעָה לַהֲרוֹג אֶת הַכְּנַעֲנִים וְיֵצֵא רֶשֶׁף זִיקֵי אֵשׁ הַמְּכִיאִים אֶת הַדֶּבֶר הוֹלֵךְ קָרוֹב לְרַגְלָיו: **ו** כַּאֲשֶׁר עָמַד הָאָרוֹן בְּאֶרֶץ כְּבוּשׁוֹ אוֹתָהּ יִשְׂרָאֵל וַיְמַדֵּד אֶרֶץ וְחִלְּקוּהָ לִשְׁבָטִים בְּמִדָּה, כַּאֲשֶׁר רָאָה הָאָרוֹן וְשָׁם עֵינוֹ בָּאָרֶץ וַיִּתֵּר הָיָה מַעֲתִיק גּוֹיִם אֶת הַכְּנַעֲנִים לְגֵרְשָׁם מֵאַרְצָם וַיִּתְפֹּצְצוּ וְנִשְׁתַּבְּרוּ הַרְרֵי־עַד שֶׁרֵי הַכְּנַעֲנִים שַׁחוּ כְּרָעוּ וְנָפְלוּ גִּבְעוֹת עוֹלָם הַתַּקִּיפִים וְהֶעָרִיצִים שֶׁלָּהֶם, מֵאַחַר שֶׁכָּל הֲלִיכוֹת עוֹלָם מוֹלִיכֵי וּמַנְהִיגֵי הָעוֹלָם לוֹ שֶׁל הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת בָּהֶם כִּרְצוֹנוֹ: **ז** הִזְכִּיר עַתָּה גִּבּוֹרוֹת שֶׁעָשָׂה לָנוּ בְּמִלְחֲמוֹת כּוּשָׁן רִשְׁעָתַיִם עַל יְדֵי עָתְנִיאֵל בֶּן קְנַז וּבְמִלְחֶמֶת גִּדְעוֹן עִם מִדְיָן, וְאָמַר תַּחַת אָוֶן בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם הַעֲמָדָה וְקִיּוּם כִּי הֵקִים ה׳ אֶת עָתְנִיאֵל וְהִפִּיל

עטרת מרים

ח הֲבִנְהָרִים חָרָה יְהוָה אִם־בַּנְּהָרִים אַפֶּךָ כְּשֶׁקְּרַע אֶת הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל אִם־בַּנְּהָרִים אַפֶּךָ לְהַחֲרִיב מִימָיו, אִם־בַּיָּם עֶבְרָתֶךָ לְהַחֲרִיב מִימָיו כְּשֶׁקְּרַע אֶת הַיָּם, אֶלָּא הַסִּבָּה הָיְתָה כִּי תִרְכַּב עַל־סוּסֶיךָ מַרְכְּבֹתֶיךָ יְשׁוּעָה לְהוֹשִׁיעַ עַמְּךָ וְלֵכֶן בְּקָעָתָ הַמַּיִם לָלֶכֶת דֶּרֶךְ הַבְּקִיעָה. וְהַכֹּל עִנְיָן מְלִיצָה:

ט עָרְיָה תֵעוֹר נִגְלֶה נִגְלִית קַשְׁתֶּךָ גְּבוּרָתֶךָ, שְׁבֻעוֹת מַטּוֹת בִּשְׁבוּעוֹת שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ לַשְּׁבָטִים אֹמֶר סֶלָה הוּא מַאֲמָר הַמִּתְקַיֵּם לְעוֹלָם, וּכְמוֹ נְהָרוֹת תִּבַּקַּע בְּקִעָתָ לָהֶם הָאָרֶץ לָתֵת לָהֶם מַיִם רַבִּים: י כַּאֲשֶׁר רָאוּךָ הָרֵי אַרְנוֹן עוֹבֵר לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל יָחִילוּ חָלוּ וְרָעֲדוּ הָרִים וְנִתְקָרְבוּ זֶה לָזֶה וְהָרְגוּ אֶת הַנִּסְתָּרִים בִּבְקִעֵי הֶהָרִים זֶרֶם מַיִם מֵי הַבְּאֵר עָבָר בֵּין הֶהָרִים וְהֶעָלָה מֵאֲבָרֵי הַהֲרוּגִים לְהוֹדִיעַ הַנֵּס לְיִשְׂרָאֵל נָתַן תְּהוֹם קוֹלוֹ מֵהֶעוֹמֶק הִשְׁמִיעַ מֵי הַבְּאֵר קוֹלוֹ לְפָרְסֵם הַנֵּס רוֹם רוֹמְמוּת יָדָיהוּ כֹּחַ יַד הַמָּקוֹם נָשָׂא אָז עַד לְמַעְלָה כִּי כֻּלָּם הִכִּירוּ בְּנִפְלְאוֹתָיו:

יא בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁמֶשׁ יָרֵחַ כָּל אֶחָד מֵהֶם עָמַד זְבֻלָה בְּמָדוֹר שֶׁלּוֹ וְלֹא הָלְכָה מַהֲלָכָהּ אֶלָּא לְאוֹר חִצֶּיךָ חִצֵּי הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא יְהַלֵּכוּ לְנֹגַהּ בְּרֶק חֲנִיתֶךָ: יב בְּזַעַם בְּזַעַמְךָ עַל שִׁבְעָה גּוֹיִם תִּצְעַד רַמְסָתָ יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ בְּאַף תָּדוּשׁ גְּרִשְׁתָּ אֶת שִׁבְעַת גּוֹיִם: יג מֵעוֹלָם יָצָאתָ לְיֵשַׁע לְהוֹשִׁיעַ אֶת עַמֶּךָ לְיֵשַׁע אֶת־מְשִׁיחֶךָ חִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה כִּי מָחַצְתָּ כָּל רֹאשׁ מִבֵּית רָשָׁע מִמַּחֲנֵה סַנְחֵרִיב עַל יְדֵי הַמַּלְאָךְ עָרוֹת גִּלִּיתָ אֶת הַיְסוֹד עַד־צַוָּאר הֶאֱבַדְתָּ כָּל הַמַּחֲנֶה סֶלָה עַד עוֹלָם וְלֹא יוֹסִיפוּ לָקוּם: יד סַנְחֵרִיב, נָקַבְתָּ בְמַטֶּיו בְּמַטֵּהוּ כָּל רֹאשׁ אַנְשֵׁי הַיּוֹשְׁבִים בְּעָרֵי פְּרָזָיו בְּלִי חוֹמָה, כִּי מֵרוֹב אַנְשָׁיו לֹא יְכִילֵם מָקוֹם מוּקָף חוֹמָה, הֵם יִסְעֲרוּ בָּאוּ בְּרוּחַ סְעָרָה לְהָפִיצֵנִי בָּאֲרָצוֹת אֲחֵרוֹת, אֲבָל עֲלִיצָתָם סוֹף שִׂמְחַת הַצְּלָחָתָם הָיָה

עטרת מרים

כְּמוֹ אֵלּוּ שֶׁחָשְׁבוּ לֶאֱכֹל אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה עָנִי מְעוּפָּה וּלְכַלּוֹתָם בַּמִּסְתָּר בַּמִּדְבָּר, כְּמוֹ מִצְרִים שֶׁרָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם לְכַלּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם: טו דָּרַכְתָּ רְמַסְתָּ בַּיָּם בְּסוּסֶיךָ הֵם הָעֲנָנִים עֲלֵיהֶם חֹמֶר וּבַעֲרֵמַת מַיִם רַבִּים בְּאֹת לְהִלָּחֵם עִמָּהֶם וּלְאַבְּדָם: טז אֲמַר הַנָּבִיא שָׁמַעְתִּי מֵהַצָּרָה שֶׁיִּהְיוּ בָּהּ יִשְׂרָאֵל בָּעֵת הַהִיא בְּיוֹם בֹּא גּוֹג, וּבַעֲבוּרָהּ וַתִּרְגַּז תֶּחֱרַד בִּטְנִי לְקוֹל הַשְּׁמוּעָה צָלְלוּ רָעֲדוּ שְׂפָתַי, מֵרוֹב הַצַּעַר יָבוֹא רָקָב רִקָּבוֹן בַּעֲצָמַי וְתַחְתַּי בְּכָל מָקוֹם עָמְדִי אֶרְגַּז אֶחֱרַד, כִּי שָׁמַעְתִּי אֲשֶׁר אָנוּחַ הָיִיתִי חָשׁוּב שֶׁאָנוּחַ בְּאַרְצִי אַחַר שׁוּבִי מֵהַגָּלוּת לְאַרְצִי, וְהִנֵּה נֶהֱפַכְתָּ מְנוּחָתִי לְיוֹם צָרָה כִּי הוּא הַיּוֹם שֶׁחָשַׁב גּוֹג לַעֲלוֹת לְעַם יְרוּשָׁלַיִם וְיִשְׂרָאֵל יְגוּדֶנּוּ וְיָבִיא עָלָיו גְּדוּדֵי הָעַמִּים: יז כִּי־תְאֵנָה יִשְׂרָאֵל לֹא־תִפְרָח עֲדַיִן לֹא קָנוּ גְּבוּרָה וְאֻמְּצוּת הַלֵּב לַעֲמוֹד בְּמִלְחָמָה לְמוּלָם וְאֵין יְבוּל עֲדַיִן אֵין פְּרִי בַּגְּפָנִים כִּחֵשׁ כְּחוּשׁ מַעֲשֵׂה־זַיִת וּשְׂדֵמוֹת וּשְׂדוֹת תְּבוּאָה לֹא־עָשָׂה אֹכֶל עֲדַיִן לֹא הִצְמִיחוּ מַאֲכָל גֶּזֶר מִמִּכְלָה צֹאן דַּיִן הַצֹּאן נִכְרַת מִמָּקוֹם כֶּלֶאוֹ כִּי מָעֲטוּ וְאֵין בָּקָר בָּרְפָתָיִם הִנֵּה יִשְׂרָאֵל בִּהְיוֹתָם בְּבָבֶל נִתְמַעֲטוּ, וְאֵיךְ יַעֲמְדוּ מוּל הָמוֹן הָרַב הַזֶּה: יח עַם כָּל זֶה וַאֲנִי בְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בַּיהוָה אֶעֱלֹזָה אָגִילָה אֶשְׂמַח בְּמִשְׁעֶנֶת ה׳ וּבְגִבּוּרוֹת בֵּאלֹהֵי יִשְׁעִי: יט עַם כִּי אֲנַחְנוּ הַמְּעַט, הִנֵּה יֱהוָה אֲדֹנָי לִי בִּמְקוֹם חֵילִי וַיָּשֶׂם רַגְלַי קַלּוֹת כָּאַיָּלוֹת לְרִדּוּף אַחַר הָאוֹיֵב וְעַל־בָּמוֹתַי יַדְרִיכֵנִי יַדְרִיךְ אוֹתִי לִרְדּוֹף עַל גְּבֵהֵי הֶהָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹת יְרוּשָׁלַיִם, לַמְנַצֵּחַ לֵכֶן לַיּוֹי הַמְנַצֵּחַ בְּשִׁיר בִּנְגִינוֹתַי לְנַגְּנָה בַּנֹּגֵן אֲשֶׁר יִחַדְתִּי לָהּ:

ח הֲבִנְהָרִים חָרָה יְהוָה אִם־בַּנְּהָרִים אַפֶּךָ אִם־בַּיָּם עֶבְרָתֶךָ כִּי תִרְכַּב עַל־סוּסֶיךָ מַרְכְּבֹתֶיךָ יְשׁוּעָה: ט עָרְיָה תֵעוֹר קַשְׁתֶּךָ שְׁבֻעוֹת מַטּוֹת אֹמֶר סֶלָה נְהָרוֹת תִּבַּקַּע־אָרֶץ: י רָאוּךָ יָחִילוּ הָרִים זֶרֶם מַיִם עָבָר נָתַן תְּהוֹם קוֹלוֹ רוֹם יָדֵיהוּ נָשָׂא: יא שֶׁמֶשׁ יָרֵחַ עָמַד זְבֻלָה לְאוֹר חִצֶּיךָ יְהַלֵּכוּ לְנֹגַהּ בְּרֶק חֲנִיתֶךָ: יב בְּזַעַם תִּצְעַד־אָרֶץ בְּאַף תָּדוּשׁ גּוֹיִם: יג יָצָאתָ לְיֵשַׁע עַמֶּךָ לְיֵשַׁע אֶת־מְשִׁיחֶךָ מָחַצְתָּ רֹאשׁ מִבֵּית רָשָׁע עָרוֹת יְסוֹד עַד־צַוָּאר סֶלָה: יד נָקַבְתָּ בְמַטָּיו רֹאשׁ פְּרָזָיו יִסְעֲרוּ לַהֲפִיצֵנִי עֲלִיצָתָם כְּמוֹ־לֶאֱכֹל עָנִי בַּמִּסְתָּר: טו דָּרַכְתָּ בַיָּם סוּסֶיךָ חֹמֶר מַיִם רַבִּים: טז שָׁמַעְתִּי | וַתִּרְגַּז בִּטְנִי לְקוֹל צָלְלוּ שְׂפָתַי יָבוֹא רָקָב בַּעֲצָמַי וְתַחְתַּי אֶרְגַּז אֲשֶׁר אָנוּחַ לְיוֹם צָרָה לַעֲלוֹת לְעַם יְגוּדֶנּוּ: יז כִּי־תְאֵנָה לֹא־תִפְרָח וְאֵין יְבוּל בַּגְּפָנִים כִּחֵשׁ מַעֲשֵׂה־זַיִת וּשְׂדֵמוֹת לֹא־עָשָׂה אֹכֶל גֶּזֶר מִמִּכְלָה צֹאן וְאֵין בָּקָר בָּרְפָתָיִם: יח וַאֲנִי בַּיהוָה אֶעֱלֹזָה אָגִילָה בֵּאלֹהֵי יִשְׁעִי: יט יֱהוָה אֲדֹנָי חֵילִי וַיָּשֶׂם רַגְלַי כָּאַיָּלוֹת וְעַל־בָּמוֹתַי יַדְרִיכֵנִי לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹתָי:

(כט) בְּנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית־אֲבֹתָם תִּפְקֹד אֹתָם:

כט בְּנֵי מְרָרִי לְזַרְעַיְתְהוֹן לְבֵית אֲבָהַתְהוֹן תִּמְנֵי יָתְהוֹן:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ספר השיחות תשמ״ח כרך ב עמ׳ 465)

בְּנֵי מְרָרִי . . תִּפְקֹד אֹתָם (ד, כט)

לא נֶאֱמַר בָּהֶם נְשִׂיאַת רֹאשׁ, כְּפִי שֶׁנֶּאֱמַר בִּקְהָת וּבְגֵרְשׁוֹן. וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה עֲבוֹדַת הַמִּשְׁכָּן דָּרְשָׁה שְׁנֵי תְּנָאִים. **מְצִיאוּת** – נְדִיבַת הַלֵּב וְחָכְמַת לֵב. וְזֶה בָּא לִידֵי בִּטּוּי בִּקְהָת וְגֵרְשׁוֹן, שֶׁנִּשְׂאוּ אֶת הַכֵּלִים הַיּוֹתֵר חֲשׁוּבִים. **בִּטּוּל** – "לִי לִשְׁמִי", בְּלִי פְּנִיּוֹת אִישִׁיּוֹת. וְזֶה בָּא לִידֵי בִּטּוּי בִּמְרָרִי (לְשׁוֹן מְרִירוּת וּבִטּוּל), שֶׁנִּשָּׂא אֶת הַקְּרָשִׁים. לָכֵן לֹא נֶאֱמַר בּוֹ נְשִׂיאַת רֹאשׁ, כִּי מַעֲלָתוֹ הִיא הַבִּטּוּל וְהַפַּשְׁטוּת.

(ל) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקְדֵם כָּל־הַבָּא לַצָּבָא לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד:

ל מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵלָּא וְעַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין תִּמְנִנּוּן כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא לְמִפְלַח יָת פָּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא:

(לא) וְזֹאת מִשְׁמֶרֶת מַשָּׂאָם לְכָל־עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וַאֲדָנָיו:

לא וְדָא מַטְּרַת מַטּוּלְהוֹן לְכָל פָּלְחַנְהוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא דַּפֵּי מַשְׁכְּנָא וְעַבְרוֹהִי וְעַמּוּדוֹהִי וְסַמְכוֹהִי:

(לב) וְעַמּוּדֵי הֶחָצֵר סָבִיב וְאַדְנֵיהֶם וִיתֵדֹתָם וּמֵיתְרֵיהֶם לְכָל־כְּלֵיהֶם וּלְכֹל עֲבֹדָתָם וּבְשֵׁמֹת תִּפְקְדוּ אֶת־כְּלֵי מִשְׁמֶרֶת מַשָּׂאָם:

לב וְעַמּוּדֵי דְּדַרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר וְסַמְכֵיהוֹן וְסִכֵּיהוֹן וְאַטּוּנֵיהוֹן לְכָל מָנֵיהוֹן וּלְכֹל פָּלְחַנְהוֹן וּבִשְׁמָהָן תִּמְנוּן יָת מָנֵי מַטְּרַת מַטּוּלְהוֹן:

רש״י◄ **וִיתֵדֹתָם וּמֵיתְרֵיהֶם** • שֶׁל עַמּוּדִים, שֶׁהֲרֵי יְתֵדוֹת וּמֵיתְרֵי הַקְּלָעִים בְּמַשָּׂא בְּנֵי גֵרְשׁוֹן הָיוּ; וִיתֵדוֹת וּמֵיתָרִים הָיוּ לַיְרִיעוֹת וְלַקְּלָעִים מִלְּמַטָּה, שֶׁלֹּא תַּגְּבִיהֵם הָרוּחַ, וִיתֵדוֹת וּמֵיתָרִים הָיוּ לָעַמּוּדִים סָבִיב לִתְלוֹת בָּהֶם הַקְּלָעִים בִּשְׂפָתָם הָעֶלְיוֹנָה בִּכְלוֹנְסוֹת וְקַנְדָּסִין כְּמוֹ שֶׁשְּׁנוּיָה בְּ״מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן״.

(לג) זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי לְכָל־עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן:

לג דֵּין פָּלְחַן זַרְעַית בְּנֵי מְרָרִי לְכָל פָּלְחַנְהוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא בִּידָא דְּאִיתָמָר בַּר אַהֲרֹן כַּהֲנָא:

(לד) וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּנְשִׂיאֵי הָעֵדָה אֶת־בְּנֵי הַקְּהָתִי לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם:

לד וּמְנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְרַבְרְבֵי כְּנִשְׁתָּא יָת בְּנֵי קְהָת לְזַרְעַיְתְהוֹן וּלְבֵית אֲבָהַתְהוֹן:

(לה) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לַצָּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

לה מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵלָּא וְעַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא לְפָלְחָנָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא:

(לו) וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם אַלְפַּיִם שְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:

לו וַהֲווֹ מִנְיָנֵיהוֹן לְזַרְעַיְתְהוֹן תְּרֵין אַלְפִין שְׁבַע מְאָה וְחַמְשִׁין:

(לז) אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי כָּל־הָעֹבֵד בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: ס

לז אֵלֵין מִנְיָנֵי זַרְעַית קְהָת כָּל דְּפָלַח בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא דִּי מְנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל מֵימְרָא דַיְיָ בִּידָא דְמֹשֶׁה:

(לח) וּפְקוּדֵי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְמִשְׁפְּחוֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם:

לח וּמִנְיָנֵי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְזַרְעַיָתְהוֹן וּלְבֵית אֲבָהַתְהוֹן:

(לט) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לַצָּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

לט מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵלָא וְעַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא לְפָלְחָנָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא:

(מ) וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם אַלְפַּיִם וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים:

מ וַהֲווֹ מִנְיָנֵיהוֹן לְזַרְעַיָתְהוֹן לְבֵית אֲבָהַתְהוֹן תְּרֵין אַלְפִין וְשִׁית מְאָה וּתְלָתִין:

(מא) אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כָּל־הָעֹבֵד בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה:

מא אֵלֵין מִנְיָנֵי זַרְעַית בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כָּל דְּפָלַח בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא דִּי מְנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל מֵימְרָא דַיְיָ:

(מב) וּפְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם:

מב וּמִנְיָנֵי זַרְעַית בְּנֵי מְרָרִי לְזַרְעַיָתְהוֹן לְבֵית אֲבָהַתְהוֹן:

(מג) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לַצָּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

מג מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵלָא וְעַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא לְפָלְחָנָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא:

(מד) וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּמָאתָיִם:

מד וַהֲווֹ מִנְיָנֵיהוֹן לְזַרְעַיָתְהוֹן תְּלָתָא אַלְפִין וּמְאָתָן:

(מה) אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה:

מה אֵלֵין מִנְיָנֵי זַרְעַית בְּנֵי מְרָרִי דִּי מְנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל מֵימְרָא דַיְיָ בִּידָא דְמֹשֶׁה:

(מו) כָּל־הַפְּקֻדִים אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּנְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַלְוִיִּם לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם:

מו כָּל מִנְיָנָיָא דִּי מְנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְרַבְרְבֵי יִשְׂרָאֵל יָת לֵוָאֵי לְזַרְעַיָתְהוֹן וּלְבֵית אֲבָהַתְהוֹן:

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

(לז) **עַל פִּי ה׳ בְּיַד מֹשֶׁה.** בִּבְנֵי קְהָת וּבְנֵי מְרָרִי כְּתִיב **בְּיַד מֹשֶׁה**, וּבִבְנֵי גֵרְשׁוֹן לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא **עַל פִּי ה׳**, וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁבַּפָּרָשָׁה שֶׁל מַעְלָה דְּאַל תַּכְרִיתוּ וגו׳ מִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי (לעיל פסוק יח) כְּתִיב וַיְדַבֵּר ה׳ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן, לְפִיכָךְ כְּתִיב כָּאן דְּמֹשֶׁה פָּקַד וּמִפִּי הַגְּבוּרָה נֶאֱמַר לְמֹשֶׁה, וּבִבְנֵי מְרָרִי דְּלָא כְּתִיב בְּהוּ 'וַיְדַבֵּר ה׳' אֶלָּא בְּנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם וגו׳ (פסוק כט), פֵּירֵשׁ בְּסוֹף הַפָּרָשָׁה דְּ**עַל פִּי ה׳ בְּיַד מֹשֶׁה** הָיָה. אֲבָל גַּבֵּי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כְּתִיב לְמַעְלָה (פסוק כא) וַיְדַבֵּר ה׳ אֶל מֹשֶׁה, אֲבָל אַהֲרֹן לֹא נִזְכַּר כְּלָל, לְפִיכָךְ לֹא הוּצְרַךְ גַּבֵּי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן 'בְּיַד מֹשֶׁה': תורה לח

(מז) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לַעֲבֹד עֲבֹדַת עֲבֹדָה וַעֲבֹדַת מַשָּׂא בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃

מז מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵלָּא וְעַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין כָּל דְּאָתֵי לְמִפְלַח פָּלְחָן פָּלְחָנָא וּפָלְחַן מַטּוּל בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא׃

רש״י◄ **עֲבֹדַת עֲבֹדָה** • הוּא הַשִּׁיר בִּמְצִלְתַּיִם וְכִנּוֹרוֹת, שֶׁהִיא עֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה אַחֶרֶת. **וַעֲבֹדַת מַשָּׂא** • כְּמַשְׁמָעוֹ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ׳ 49)

כְּמַשְׁמָעוֹ (רש״י ד, מז)

כַּוָּנָתוֹ, שֶׁלֹּא נְפָרֵשׁ שֶׁ״עֲבוֹדַת מַשָּׂא״ הִיא ״עֲבוֹדָה **לְמַשָּׂא**״, הַיְינוּ טְעִינַת הָעֲגָלוֹת, שֶׁהִיא עֲבוֹדָה לְמַשָּׂא הָעֲגָלוֹת. וְרַשִּׁ״י שׁוֹלֵל פֵּרוּשׁ זֶה, שֶׁכֵּן עֲבוֹדָה זוֹ, שֶׁנַּעֲשֵׂית עַל יְדֵי שְׁנֵי לְוִיִּם אוֹ יוֹתֵר, יְכוֹלָה לְהֵעָשׂוֹת גַּם עַל־יְדֵי לֵוִי שֶׁהוּא מֵעַל לְגִיל חֲמִשִּׁים (רש״י בהעלתך ח, כה), וְאֵינָהּ שַׁיָּכֶת לַמִּנְיָן מִבֶּן שְׁלֹשִׁים עַד בֶּן חֲמִשִּׁים.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ע״פ לקו״ש כרך יח עמ׳ 44 ואילך – מתוך ׳לקראת שבת׳)

שִׁירַת הַלְוִיִּים בִּמְצִלְתַּיִם וְכִנּוֹרוֹת דַּוְקָא

מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לַעֲבֹד עֲבֹדַת עֲבֹדָה הוּא הַשִּׁיר בִּמְצִלְתַּיִם וְכִנּוֹרוֹת, שֶׁהִיא עֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה אַחֶרֶת (ד, מז. ובפרש״י)

יֵשׁ לְעַיֵּן, מַדּוּעַ אֵין רַשִּׁ״י מֵבִיא כְּלָל אֶת הַשִּׁירָה בַּפֶּה? כֵּן יֵשׁ לְדַיֵּק מַה שֶּׁהֵבִיא רַשִּׁ״י רַק ״מְצִלְתַּיִם וְכִנּוֹרוֹת״, וַהֲרֵי בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ הַלְוִיִּים מְנַגְּנִים בְּעוֹד כו״כ כֵּלִים (ראה רמב״ם הל׳ כלי המקדש פ״ג ה״ד)?

וְיֵשׁ לוֹמַר בָּזֶה בְּאֹפֶן מְחֻדָּשׁ, דְּהִנֵּה זֶה שֶׁרַק הַלְוִיִּים הַצְּעִירִים מֵחֲמִשִּׁים שָׁנָה הָיוּ רְאוּיִים לַעֲבוֹדַת הַמִּשְׁכָּן, מְפָרֵשׁ רַשִּׁ״י (במדבר ד, ג ד״ה נשא) כִּי ״הַיּוֹתֵר עַל בֶּן חֲמִשִּׁים כֹּחוֹ מַכְחִישׁ״.

וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, הֲרֵי שִׁירָה בַּפֶּה, אוֹ בִּנְבָלִים וַחֲלִילִים וְכִיו״ב, הִיא עֲבוֹדָה קַלָּה בְּיוֹתֵר, וְאֵין צְרִיכִים לַעֲבוֹדָה זוֹ כֹּוֹחַ רַב, וְא״כ מַדּוּעַ רְאוּיִים לַעֲבוֹדָה זוֹ רַק אֵלּוּ שֶׁהֵם פְּחוּתִים מֵחֲמִשִּׁים שָׁנָה, הֲרֵי גַּם הַמְּבֻגָּרִים יוֹתֵר יְכוֹלִים לָשִׁיר בַּפֶּה, אוֹ לִנְשֹׁךְ בַּחֲלִילִים וּנְבָלִים?

וְלָכֵן מְתָרֵץ רַשִּׁ״י, שֶׁבְּדֶרֶךְ הַפְּשָׁט אֵין הַמִּדְבָּר כָּאן עַל שִׁירָה בַּפֶּה אוֹ בִּנְבָלִים, אֶלָּא רַק בִּנְגִינָה ״בִּמְצִלְתַּיִם וְכִנּוֹרוֹת״, שֶׁהֵם עֲבוֹדוֹת הַקְשׁוּרוֹת עִם עֲשִׂיָּה וּמְלָאכָת יָד, וּבִפְרָט מְצִלְתַּיִם שֶׁהֵם ״ב׳ חֲתִיכוֹת רְחָבוֹת שֶׁל מַתֶּכֶת״ (רש״י ד״ה עבידתא, ערכין יג, ב), וְהָעֲבוֹדָה בָּהֶם מַצְרִיכָה כֹּחַ רַב. וְלָכֵן רַק הַלְוִיִּים הַצְּעִירִים מִ״בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה״ רְאוּיִים לִמְלָאכָה זוֹ. וק״ל.

(מח) וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם שִׁמֹנַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וּשְׁמֹנִים׃

מח וַהֲווֹ מִנְיָנֵיהוֹן תְּמַנְיָא אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה וְתַמְנָן׃

(מט) עַל־פִּי יְהוָה פֻּקַד אוֹתָם בְּיַד־מֹשֶׁה אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְעַל־מַשָּׂאוֹ וּפְקֻדָיו אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ פ

מט עַל מֵימְרָא דַיְיָ מְנָא יָתְהוֹן בִּידָא דְמֹשֶׁה גְּבַר גְּבַר עַל פָּלְחָנֵהּ וְעַל מַטּוּלֵהּ וּמִנְיָנוֹהִי דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃

רש״י◄ **וּפְקֻדָיו אֲשֶׁר־צִוָּה ה׳ אֶת־מֹשֶׁה** • וְאוֹתָן הַפְּקֻדִים הָיוּ בַּמִּצְוָה ״מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְעַד בֶּן חֲמִשִּׁים״.

◆ יום שלישי ח׳ סיון ◆

ה (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

(מז) **לַעֲבֹד עֲבֹדַת עֲבֹדָה.** שְׁחִיטָה הֶפְשֵׁט וְנִיתּוּחַ שֶׁהֵם עֲבוֹדַת הַכֹּהֲנִים, וְזֶה הָיוּ עוֹשִׂין הַלְוִיִּים כִּדְכְתִיב בְּעֶזְרָא (ו כ), וּבְדִבְרֵי הַיָּמִים (ב׳ לה יא), וְגַבֵּי פֶּסַח שֶׁל חִזְקִיָּה שֶׁהָיוּ הַלְוִיִּים מַפְשִׁיטִין (שם כט לד): תורה מח

(ב) צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשַׁלְּחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה כָּל־צָרוּעַ וְכָל־זָב וְכֹל טָמֵא לָנָפֶשׁ׃

ב פַּקֵּד יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִישַׁלְּחוּן מִן מַשְׁרִיתָא כָּל דִּסְגִיר וְכָל דְּדָאֵב וְכֹל דִּמְסָאָב לִטְמֵי נַפְשָׁא דֶּאֱנָשָׁא׃

רש״י◄ צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ׳ • פָּרָשָׁה זוֹ נֶאֱמְרָה בַּיּוֹם שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן, וּשְׁמוֹנָה פָּרָשִׁיּוֹת נֶאֱמְרוּ בוֹ בַּיּוֹם, כִּדְאִיתָא בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין בְּפֶרֶק ׳הַנִּזְקִין׳ (דף ס). וִישַׁלְּחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה • שָׁלֹשׁ מַחֲנוֹת הָיוּ שָׁם בִּשְׁעַת חֲנָיָתָן: תּוֹךְ הַקְּלָעִים הִיא מַחֲנֵה שְׁכִינָה, חֲנֵית הַלְוִיִּם סָבִיב – כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ בְּפָרָשַׁת ״בְּמִדְבַּר סִינַי״ – הִיא מַחֲנֵה לְוִיָּה. וּמִשָּׁם וְעַד סוֹף מַחֲנֵה הַדְּגָלִים לְכָל אַרְבַּע הָרוּחוֹת הִיא מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל. הַצָּרוּעַ נִשְׁתַּלַּח חוּץ לְכֻלָּן; הַזָּב מֵתָר בְּמַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וּמְשֻׁלָּח מִן הַשְּׁתַּיִם. וְטָמֵא לָנֶפֶשׁ מֵתָר אַף בְּשֶׁל לְוִיָּה, וְאֵינוֹ מְשֻׁלָּח אֶלָּא מִשֶּׁל שְׁכִינָה. וְכָל זֶה דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ מִן הַמִּקְרָאוֹת בְּמַסֶּכֶת פְּסָחִים (דף סז). טָמֵא לָנֶפֶשׁ • דִּמְסָאָב לִטְמֵי נַפְשָׁא דֶּאֱנָשָׁא. אוֹמֵר אֲנִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן עַצְמוֹת אָדָם בִּלְשׁוֹן אֲרָמִי, וְהַרְבֵּה יֵשׁ בִּב״ר (פע״ח): אַדְרְיָאנוּס שְׁחִיק טְמַיָּא – שְׁחִיק עַצְמוֹת.

(ג) מִזָּכָר עַד־נְקֵבָה תְּשַׁלֵּחוּ אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה תְּשַׁלְּחוּם וְלֹא יְטַמְּאוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם׃

ג מִדְּכַר עַד נוּקְבָא תְּשַׁלְּחוּן לְמִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא תְּשַׁלְּחֻנּוּן וְלָא יְסָאֲבוּן יָת מַשְׁרִיתְהוֹן דִּי שְׁכִינְתִּי שָׁרְיָא בֵּינֵיהוֹן׃

(ד) וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְשַׁלְּחוּ אוֹתָם אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ פ

ד וַעֲבָדוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשַׁלְּחוּ יָתְהוֹן לְמִבָּרָא כְּמָא דִּי מַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה כֵּן עֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

(ה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

ה וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(ו) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל־חַטֹּאת הָאָדָם לִמְעֹל מַעַל בַּיהוָה וְאָשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא׃

ו מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר אוֹ אִתְּתָא אֲרֵי יַעְבְּדוּן מִכָּל חוֹבֵי אֱנָשָׁא לְשַׁקָּרָא שִׁקָּר קֳדָם יְיָ וְיֵחוֹב אֱנָשָׁא הַהוּא׃

רש״י◄ לִמְעֹל מַעַל בַּה׳ • הֲרֵי חָזַר וְכָתַב כָּאן פָּרָשַׁת גּוֹזֵל וְנִשְׁבַּע עַל שֶׁקֶר, הִיא הָאֲמוּרָה בְּפָרָשַׁת וַיִּקְרָא (ויקרא ה): ״וּמָעֲלָה מַעַל בַּה׳ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ וְגוֹ׳״, וְנִשְׁנֵית כָּאן בִּשְׁבִיל שְׁנֵי דְּבָרִים שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ בָּהּ: הָאֶחָד שֶׁכָּתוּב ״וְהִתְוַדּוּ״, לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ חַיָּב חֹמֶשׁ וְאָשָׁם עַל־פִּי עֵדִים עַד שֶׁיּוֹדֶה בַּדָּבָר. וְהַשֵּׁנִי – עַל גֶּזֶל הַגֵּר שֶׁהוּא נִתָּן לַכֹּהֲנִים.

(ז) וְהִתְוַדּוּ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהֵשִׁיב אֶת־אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִישִׁתָו יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ׃

ז וִיוַדּוּן יָת חוֹבֵיהוֹן דִּי עֲבָדוּ וְיָתֵב יָת חוֹבְתֵהּ בְּרֵישֵׁהּ וְחֻמְשֵׁהּ יוֹסֵף עֲלוֹהִי וְיִתֵּן לְדָחֲב לֵהּ׃

רש״י◄ אֶת־אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ • (ב״ק קיא) הוּא הַקֶּרֶן שֶׁנִּשְׁבַּע עָלָיו. לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ • (כתובות יט) לְמִי שֶׁנִּתְחַיֵּב לוֹ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ע״פ לקו״ש כרך לח עמ׳ 18 ואילך)

תְּשׁוּבָה בְּמִצְוָה כְּלִלִית

וְהִתְוַדּוּ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ (ה, ז)

צִוָּנוּ לְהִתְוַדּוֹת עַל הָעֲווֹנוֹת . . וְלֵאמֹר אוֹתָם עִם הַתְּשׁוּבָה . . וְהוּא אָמְרוֹ . . וְהִתְוַדּוּ (סהמ״צ להרמב״ם מ״ע עג)

כְּבָר הִקְשׁוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת עַל הָרַמְבַּ״ם (מנ״ח מצוה שסד. ועוד), מַדּוּעַ מָנָה רַק הִוּדּוּי לְמִצְוָה, וְאֶת הַתְּשׁוּבָה עַצְמָהּ לֹא מָנָה. וּבֵאֲרוּ בְּאוֹפַנִּים שׁוֹנִים.

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה בְּדֶרֶךְ הַדְּרוּשׁ:
אָמְרוּ חֲז"ל שֶׁרְמַ"ח מִצְוֹת־עֲשֵׂה הֵם כְּנֶגֶד רְמַ"ח אֵיבָרָיו שֶׁל אָדָם (מכות כג, סע"ב) וְשָׁסָ"ה מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה הֵם כְּנֶגֶד שָׁסָ"ה גִּידִים (זח"א קע, ב). וּמְבֹאָר בְּסִפְרֵי חֲסִידוּת, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל נְשָׁמָה "תַּרְיָ"ג מִינֵי כֹּחוֹת וְחַיּוּת" (תניא פרק נא), וְכַאֲשֶׁר הָאָדָם הוּא שָׁלֵם בִּשְׁמִירַת כָּל הַתַּרְיָ"ג מִצְוֹת, אָז הוּא "תָּמִים וְשָׁלֵם בְּכָל אֵיבְרֵי הַנֶּפֶשׁ כּוּ', מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן אִם חִסַּר מִצְוָה אַחַת אוֹ פָּגַם בָּהּ הֲרֵי נַעֲשָׂה מְחֻסָּר אֵיבָר" (לקוטי תורה נצבים מה, ג).

אַךְ מִצְוֹת הַתְּשׁוּבָה בְּכֹחָהּ לְתַקֵּן אֶת הָאֵיבָרִים הַפְּגוּמִים, כִּי הַתְּשׁוּבָה מַגִּיעָה מֵעֹמֶק דְּלִבָּא וּמֵעֶצֶם הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהוּא מְקוֹר הַחַיּוּת שֶׁל הַ"תַּרְיָ"ג מִינֵי כֹּחוֹת וְחַיּוּת". וְלָכֵן נִמְשָׁךְ מִשָּׁם חַיּוּת חֲדָשָׁה לְתַקֵּן הָאֵבָר הַפְּגוּם.
וְלָכֵן לֹא נִמְנֵית מִצְוַת הַתְּשׁוּבָה שֶׁבַּלֵּב בְּמִנְיַן הַמִּצְוֹת, כִּי נִמְנוּ רַק הַמִּצְוֹת שֶׁהֵם כְּנֶגֶד כֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ, אַךְ מִצְוַת הַתְּשׁוּבָה מַגִּיעָה מֵעֹמֶק הַנֶּפֶשׁ שֶׁלְּמַעְלָה מִכֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ, עַד שֶׁבְּכֹחָהּ לְתַקֵּן אֶת הַפְּגָמִים שֶׁבַּכֹּחוֹת, וְרַק מִצְוַת הַוִּדּוּי שֶׁהִיא בַּפֶּה יְכוֹלָה לְהַמְּנוֹת בְּמִנְיַן הַמִּצְוֹת.

(ח) וְאִם־אֵין לָאִישׁ גֹּאֵל לְהָשִׁיב הָאָשָׁם אֵלָיו הָאָשָׁם הַמּוּשָׁב לַיהוָה לַכֹּהֵן מִלְּבַד אֵיל הַכִּפֻּרִים אֲשֶׁר יְכַפֶּר־בּוֹ עָלָיו:

ח וְאִם לֵית לִגְבַר פָּרִיק לַאֲתָבָא חוֹבְתָא לֵהּ חוֹבְתָא דִּמְתַב קֳדָם יְיָ לְכַהֲנָא בַּר מִדְּכַר כְּפוּרַיָּא דִּי יְכַפֵּר בֵּהּ עֲלוֹהִי:

רש"י◄ **וְאִם־אֵין לָאִישׁ גֹּאֵל•** שֶׁמֵּת הַתּוֹבֵעַ שֶׁהִשְׁבִּיעוֹ וְאֵין לוֹ יוֹרְשִׁים. **לְהָשִׁיב הָאָשָׁם אֵלָיו•** כְּשֶׁנִּמְלַךְ זֶה לְהִתְוַדּוֹת עַל עֲוֹנוֹ. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: וְכִי יֵשׁ לְךָ אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין לוֹ גּוֹאֲלִים, אוֹ בֵּן, אוֹ בַּת, אוֹ אָח, אוֹ שְׁאֵר בָּשָׂר הַקָּרוֹב מִמִּשְׁפַּחַת אָבִיו לְמַעְלָה עַד יַעֲקֹב? אֶלָּא זֶה הַגֵּר שֶׁמֵּת וְאֵין לוֹ יוֹרְשִׁים. **הָאָשָׁם הַמּוּשָׁב•** זֶה הַקֶּרֶן וְהַחֹמֶשׁ. **לַה' לַכֹּהֵן•** קְנָאוֹ הַשֵּׁם, וּנְתָנוֹ לַכֹּהֵן שֶׁבְּאוֹתוֹ מִשְׁמָר. **מִלְּבַד אֵיל הַכִּפֻּרִים•** הָאָמוּר בְּ'וַיִּקְרָא' שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהָבִיא.

(ט) וְכָל־תְּרוּמָה לְכָל־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה:

ט וְכָל אַפְרָשׁוּתָא לְכָל קוּדְשַׁיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי יְקָרְבוּן לְכַהֲנָא דִּלֵּהּ יְהֵי:

רש"י◄ **וְכָל־תְּרוּמָה וְגוֹ'•** אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: וְכִי תְּרוּמָה מַקְרִיבִין לַכֹּהֵן? וַהֲלֹא הוּא הַמְחַזֵּר אַחֲרֶיהָ לְבֵית הַגְּרָנוֹת?! וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר "אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַכֹּהֵן"? אֵלּוּ הַבִּכּוּרִים, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שמות כג): "תָּבִיא בֵּית ה' אֱלֹהֶיךָ", וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה יֵּעָשֶׂה בָּהֶם? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה", בָּא הַכָּתוּב וְלִמֵּד עַל הַבִּכּוּרִים שֶׁיִּהְיוּ נִתָּנִין לַכֹּהֵן.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 29)

וַהֲלֹא הוּא הַמְחַזֵּר אַחֲרֶיהָ לְבֵית הַגְּרָנוֹת (רש"י ה, ט) יֵשׁ לִשְׁאֹל, מַדּוּעַ מְדַיֵּק "**לְבֵית** הַגְּרָנוֹת", וְלֹא נָקַט "**בְּבֵית** הַגְּרָנוֹת". וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה אָמְרוּ רַז"ל "הַכֹּהֲנִים . . הַמְסַיְּעִים . . בְּבֵית הַגְּרָנוֹת (לָדוּשׁ וְלִזְרוֹת כְּדֵי שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ הַתְּרוּמוֹת), אֵין נוֹתְנִין לָהֶם תְּרוּמָה בִּשְׂכָרָן, וְאִם עוֹשִׂין כֵּן חִלְּלוּ". לָכֵן כָּתַב "**לְבֵית**", וְלֹא שֶׁמְּסַיְּעֵי בְּבֵית הַגְּרָנוֹת עַצְמוֹ (וְגַם בָּזֶה נִרְאֶה עַד כַּמָּה יֵשׁ לְדַיֵּק בְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י).

(י) וְאִישׁ אֶת־קָדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ אִישׁ אֲשֶׁר־יִתֵּן לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה:

י וּגְבַר יָת מַעֲשַׂר קוּדְשֵׁהּ דִּלֵּהּ יְהוֹן גְּבַר דִּיתֵן לְכַהֲנָא דִּלֵּהּ יְהֵי:

רש"י◄ **וְאִישׁ אֶת־קָדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ•** לְפִי שֶׁנֶּאֱמְרוּ מַתְּנוֹת כְּהֻנָּה וּלְוִיָּה, יָכוֹל יָבוֹאוּ וְיִטָּלוּם בִּזְרוֹעַ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְאִישׁ אֶת־קָדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ", מַגִּיד, שֶׁטּוֹבַת הֲנָאָתָן לַבְּעָלִים, וְעוֹד מִדְּרָשִׁים הַרְבֵּה דָּרְשׁוּ בּוֹ בַּ'סִּפְרֵי'. וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה (תנחומא פ' ראה): "וְאִישׁ אֶת־קָדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ", מִי שֶׁמְּעַכֵּב מַעֲשְׂרוֹתָיו וְאֵינוֹ נוֹתְנָן, לוֹ יִהְיוּ הַמַּעֲשְׂרוֹת, סוֹף שֶׁאֵין שָׁדֵהוּ עוֹשָׂה אֶלָּא אֶחָד מֵעֲשָׂרָה שֶׁהִיתָה לְמוּדָה לַעֲשׂוֹת. **אִישׁ אֲשֶׁר־יִתֵּן לַכֹּהֵן•** מַתָּנוֹת הָרְאוּיוֹת לוֹ. **לוֹ יִהְיֶה•** מָמוֹן הַרְבֵּה.

◆ יום רביעי ט׳ סיון ◆

(יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

יא וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(יב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ וּמָעֲלָה בוֹ מָעַל׃

יב מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן גְּבַר גְּבַר אֲרֵי תִסְטֵי אִתְּתֵהּ וּתְשַׁקַּר בֵּהּ שְׁקָר׃

רש״י◄ **אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ** • מַה כָּתוּב לְמַעְלָה מִן הָעִנְיָן? ״וְאִישׁ אֶת־קָדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ״, אִם אַתָּה מְעַכֵּב מַתְּנוֹת הַכֹּהֵן, חַיֶּיךָ שֶׁתִּצְטָרֵךְ לָבֹא אֶצְלוֹ לְהָבִיא לוֹ אֶת הַסּוֹטָה. **אִישׁ אִישׁ** • לְלַמֶּדְךָ, שֶׁמּוֹעֶלֶת בִּשְׁתַּיִם: בְּאִישׁ מִלְחָמָה שֶׁל מַעֲלָה, וְאִישָׁהּ מִלְּמַטָּה. **כִּי־תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ** • שָׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ: אֵין הַמְנָאֲפִין נוֹאֲפִין עַד שֶׁתִּכָּנֵס בָּהֶן רוּחַ שְׁטוּת, דִּכְתִיב: ״כִּי־תִשְׂטֶה״, וּכְתִיב בּוֹ (משלי ז): ״נֹאֵף אִשָּׁה חֲסַר־לֵב״. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: ״כִּי־תִשְׂטֶה״ - תֵּט מִדַּרְכֵּי צְנִיעוּת וְתִחָשֵׁד בְּעֵינָיו, כְּמוֹ (שם ד) ״שְׂטֵה מֵעָלָיו וַעֲבֹר״ (שם ז): ״אַל יִשְׂטְ אֶל־דְּרָכֶיהָ לִבֶּךָ״. **וּמָעֲלָה בוֹ מָעַל** • וּמַהוּ הַמַּעַל?.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי לקוטי שיחות כרך ב עמוד 311 ואילך – מתוך ׳לקראת שבת׳)

חֲשִׁיבוּת הַזְּהִירוּת בְּצִוּוּי הַקָּבָּ״ה

אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ (ה, יב)

אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה אֶלָּא־אִם־כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת, שֶׁנֶּאֱמַר: אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ, תִּשְׂטֶה כְּתִיב (סוטה ג, א).

יֵשׁ לְבָאֵר מַה שֶּׁהָרְאִיָּה לָעִנְיָן דְּאֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה כו׳ נִלְמָד מִדִּין סוֹטָה:

דִּין סוֹטָה שַׁיָּךְ רַק בְּאֵשֶׁת אִישׁ וְלֹא בִּפְנוּיָה. וְהִנֵּה, יִשְׂרָאֵל נִמְשְׁלוּ לְאִשָּׁה וְהַקָּבָּ״ה לְבַעַל, וּמִכֵּיוָן שֶׁ״אֵיזוֹהִי אִשָּׁה כְּשֵׁרָה הָעוֹשָׂה רְצוֹן בַּעְלָהּ״ (תַּנָּא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ רַבָּא פֶּרֶק ט (בְּשִׁנּוּי לָשׁוֹן קָצָת)), וּמִזֶּה שֶׁבָּזֶה נוֹגֵעַ שֶׁלֹּא לַעֲבֹר אֲפִילּוּ עַל רָצוֹן קַל, שֶׁהֲרֵי אֲפִילּוּ אִם מְשַׁנִּים קְצָת מֵרְצוֹן הַבַּעַל הֲרֵי אֵין זֶה ״עוֹשָׂה רְצוֹן בַּעְלָהּ״, הֲרֵי כֵּן הוּא בְּיִשְׂרָאֵל וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁכָּל עֲבֵרָה נוֹגַעַת מִכֵּיוָן שֶׁגַּם עַל־יְדֵי עֲבֵרָה קַלָּה נִפְרָדִים רַחֲמָנָא־לִצְלָן מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְלָכֵן לוֹמְדִים עִנְיָן זֶה מֵהַפָּסוּק ״כִּי תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ״, עַל־מִנָּת לְהַדְגִּישׁ שֶׁגַּם עֲבֵרָה קַלָּה נוֹגַעַת - עַל־דֶּרֶךְ אִשָּׁה וּבַעַל.

(יג) וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת־זָרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה׃

יג וְיִשְׁכַּב גְּבַר יָתֵהּ שָׁכְבַת זַרְעָא וְיֶהֱי מְכַסָּא מֵעֵינֵי בַעְלָהּ וּמִטַּמְּרָא וְהִיא מְסָאֲבָא וְסָהִיד לֵית בַּהּ וְהִיא לָא אִתְאֲחָזַת׃

רש״י◄ **וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ** • (סוטה כו) אִישׁ, פְּרָט לְקָטָן וּמִי שֶׁאֵינוֹ אִישׁ. **אֹתָהּ שִׁכְבַת־זָרַע** • (יבמות צה) שְׁכִיבָתָהּ פּוֹסֶלֶת אוֹתָהּ וְאֵין שְׁכִיבַת אֲחוֹתָהּ פּוֹסֶלֶת אוֹתָהּ, כַּמַּעֲשֶׂה בִּשְׁתֵּי אֲחָיוֹת שֶׁהָיוּ דּוֹמוֹת זוֹ לָזוֹ. **וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ** • (סוטה כז) פְּרָט לְסוּמָא. הָא אִם הָיָה רוֹאֶה וּמְעַמְעֵם (סְפָרִים אֲחֵרִים: וּמַעְלִים), אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ. **וְנִסְתְּרָה** • שִׁעוּר שֶׁתִּרָּאֶה לְטֻמְאַת בִּיאָה. **וְעֵד אֵין בָּהּ** • הָא אִם יֵשׁ בָּהּ אַפִּלּוּ עֵד אֶחָד שֶׁאָמַר: נִטְמֵאת! לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה. **וְעֵד אֵין בָּהּ** • בַּטֻּמְאָה, אֲבָל יֵשׁ עֵדִים לַסְּתִירָה. **נִתְפָּשָׂה** • נֶאֱנְסָה, כְּמוֹ (דברים כב): ״וּתְפָשָׂהּ וְשָׁכַב עִמָּהּ״.

(יד) וְעָבַר עָלָיו רוּחַ־קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהִוא נִטְמָאָה אוֹ־עָבַר עָלָיו רוּחַ־קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהִיא לֹא נִטְמָאָה׃

יד וְיַעְבַּר עֲלוֹהִי רוּחַ קִנְאָה וִיקַנֵּא יָת אִתְּתֵהּ וְהִיא מְסָאֲבָא אוֹ עֲבַר עֲלוֹהִי רוּחַ קִנְאָה וִיקַנֵּא יָת אִתְּתֵהּ וְהִיא לָא מְסָאֲבָא׃

רש״י◄ **וְעָבַר עָלָיו** • קֹדֶם לַסְּתִירָה. **רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא** • פֵּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ (סוטה ג): לְשׁוֹן הַתְּרָאָה, שֶׁמַּתְרֶה בָּהּ: אַל תִּסָּתְרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי. **וְהִוא נִטְמָאָה אוֹ־עָבַר עָלָיו וְגוֹ׳** • כְּלוֹמַר, הוּא הִתְרָה בָּהּ וְעָבְרָה עַל הַתְּרָאָתוֹ, וְאֵין יָדוּעַ אִם נִטְמְאָה אִם לָאו.

(טו) **וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אֶל־הַכֹּהֵן וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנָהּ עָלֶיהָ עֲשִׂירִת הָאֵיפָה קֶמַח שְׂעֹרִים לֹא־יִצֹק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לְבֹנָה כִּי־מִנְחַת קְנָאֹת הִוא מִנְחַת זִכָּרוֹן מַזְכֶּרֶת עָוֹן:**

טו וַיַיְתִי גַּבְרָא יָת אִתְּתֵהּ לְוָת כַּהֲנָא וַיַיְתִי יָת קָרְבָּנַהּ עֲלַהּ חַד מִן עַסְרָא בִּתְלַת סְאִין קְמְחָא שְׂעָרִין לָא יְרִיק עֲלוֹהִי מִשְׁחָא וְלָא יִתֵּן עֲלוֹהִי לְבֻנְתָּא אֲרֵי מִנְחַת קִנְאָתָא הוּא מִנְחַת דּוּכְרָנָא מַדְכֶּרֶת חוֹבָא:

רש״י◄ **קֶמַח • שֶׁלֹּא יְהֵא מִסֹּלֶת. שְׂעֹרִים •** וְלֹא חִטִּים (סוטה יב); הִיא עָשְׂתָה מַעֲשֵׂה בְּהֵמָה, וְקָרְבָּנָהּ מַאֲכַל בְּהֵמָה. **לֹא־יִצֹק עָלָיו שֶׁמֶן •** שֶׁלֹּא יְהֵא קָרְבָּנָהּ מְהֻדָּר, שֶׁהַשֶּׁמֶן קָרוּי ״אוֹר״, וְהִיא עָשְׂתָה בַּחֹשֶׁךְ. **וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לְבֹנָה •** שֶׁהָאִמָּהוֹת נִקְרָאוֹת ״לְבוֹנָה״, שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ד): ״אֶל גִּבְעַת הַלְּבוֹנָה״, (סוטה ה) **וְהִיא** פִּירְשָׁה מִדַּרְכֵּיהֶן. **כִּי־מִנְחַת קְנָאֹת הוּא •** הַקֶּמַח הַזֶּה. קֶמַח – לְשׁוֹן זָכָר. **מִנְחַת קְנָאֹת •** מְעוֹרֶרֶת עָלֶיהָ שְׁתֵּי קְנָאוֹת: קִנְאַת הַמָּקוֹם וְקִנְאַת הַבַּעַל.

(טז) **וְהִקְרִיב אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהֶעֱמִדָהּ לִפְנֵי יְהוָה:**

טז וַיְקָרֵב יָתַהּ כַּהֲנָא וַיְקִימִנַּהּ קֳדָם יְיָ:

(יז) **וְלָקַח הַכֹּהֵן מַיִם קְדֹשִׁים בִּכְלִי־חָרֶשׂ וּמִן־הֶעָפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל־הַמָּיִם:**

יז וְיִסַּב כַּהֲנָא מֵי כִּיּוֹר בְּמָן דַּחֲסָף וּמִן עַפְרָא דִּי יְהֵי בִּיסוֹדֵי מַשְׁכְּנָא יִסַּב כַּהֲנָא וְיִתֵּן לְמַיָּא:

רש״י◄ **מַיִם קְדֹשִׁים •** שֶׁקֻּדְּשׁוּ בַּכִּיּוֹר, (כתובות עב) לְפִי שֶׁנַּעֲשָׂה (הַכִּיּוֹר) מִנְּחֹשֶׁת – מַרְאוֹת הַצּוֹבְאוֹת, וְזוֹ פִּירְשָׁה מִדַּרְכֵּיהֶן, שֶׁהָיוּ נִבְעָלוֹת לְבַעֲלֵיהֶן בְּמִצְרַיִם תַּחַת הַתַּפּוּחַ, וְזוֹ קִלְקְלָה לְאַחֵר – תִּבָּדֵק בּוֹ. **בִּכְלִי־חָרֶשׂ •** (סוטה ז) הִיא הִשְׁקְתָה אֶת הַנּוֹאֵף יַיִן מְשֻׁבָּח בְּכוֹסוֹת מְשֻׁבָּחִים, לְפִיכָךְ תִּשְׁתֶּה מַיִם הַמָּרִים בִּמְקֻדָּה בְּזוּיָה שֶׁל חֶרֶס.

(יח) **וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וּפָרַע אֶת־רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל־כַּפֶּיהָ אֶת מִנְחַת הַזִּכָּרוֹן מִנְחַת קְנָאֹת הִוא וּבְיַד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים:**

יח וַיְקִים כַּהֲנָא יָת אִתְּתָא קֳדָם יְיָ וְיִפְרַע יָת רֵישָׂא דְּאִתְּתָא וִיהֵב עַל יְדָהָא יָת מִנְחַת דּוּכְרָנָא מִנְחַת קִנְאָתָא הִיא וּבִידָא דְּכַהֲנָא יְהוֹן מַיָּא מְרִירַיָּא מְלַטְטַיָּא:

רש״י◄ **וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן וְגוֹ׳ •** וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר ״וְהֶעֱמִדָהּ לִפְנֵי ה׳״? אֶלָּא מַסִּיעִין הָיוּ אוֹתָהּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם כְּדֵי לְיַגְּעָהּ וְתִטְּרֵף דַּעְתָּהּ וְתוֹדֶה. **וּפָרַע •** (שם יד. ספרי) סוֹתֵר אֶת קְלִיעַת שְׂעָרָהּ כְּדֵי לְבַזּוֹתָהּ. מִכָּאן לִבְנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁגִּלּוּי הָרֹאשׁ גְּנַאי לָהֶן. **לִפְנֵי ה׳ •** (ספרי) בְּשַׁעַר נִקָּנוֹר, הוּא שַׁעַר הָעֲזָרָה הַמִּזְרָחִי, דֶּרֶךְ כָּל הַנִּכְנָסִים. **וְנָתַן עַל־כַּפֶּיהָ •** לְיַגְּעָהּ, אוּלַי תִּטְּרֵף דַּעְתָּהּ וְתוֹדֶה וְלֹא יִמָּחֶה שֵׁם הַמְיַחֵד עַל הַמַּיִם. **הַמָּרִים •** עַל שֵׁם סוֹפָן שֶׁהֵם מָרִים לָהּ. **הַמְאָרְרִים •** הַמַּחְסִרִים אוֹתָהּ מִן הָעוֹלָם, לְשׁוֹן (יחזקאל כד): סִלּוּן מִמְּאִיר. וְלֹא יִתְּכֵן לְפָרֵשׁ מַיִם אֲרוּרִים, שֶׁהֲרֵי קְדוֹשִׁים הֵן. וְלֹא אֲרוּרִים כָּתַב הַכָּתוּב, אֶלָּא מְאָרְרִים אֶת הָאַחֵרִים. וְאַף אוֹנְקְלוֹס לֹא תִּרְגֵּם לִיטַיָּא, אֶלָּא מְלַטְטַיָּא, שֶׁמַּרְאוֹת קְלָלָה בְּגוּפָהּ שֶׁל זוֹ.

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

ה (טו) **מַזְכֶּרֶת עָוֹן.** שְׁאָר מִנְחוֹת בָּאוֹת לְכַפֵּר עָוֹן, מִנְחַת חוֹטֵא וּמִנְחַת נְדָבָה, וְנוֹתְנִין בָּהֶן שֶׁמֶן לְבוֹנָה כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הַקָּרְבָּן מְתֻמָּר וְעוֹלֶה לְרֵיחַ נִיחוֹחַ, אֲבָל זוֹ שֶׁאֵינָהּ בָּאָה לְהַזְכִּיר זְכוּת אֶלָּא לְגַלְגֵּל עָוֹן, לְפִיכָךְ לֹא יְהֵא קָרְבָּנָהּ מְהוּדָּר (ראה סוטה טו.): תורה טז

(יט) וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל־הָאִשָּׁה אִם־לֹא שָׁכַב אִישׁ אֹתָךְ וְאִם־לֹא שָׂטִית טֻמְאָה תַּחַת אִישֵׁךְ הִנָּקִי מִמֵּי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה:

יט וַיְיוֹמֵי יַתַּהּ כַּהֲנָא וַיֵּימַר לְאִתְּתָא אִם לָא שְׁכִיב גְּבַר יָתִיךְ וְאִם לָא סְטִית לְאִסְתָּאֲבָא בַּר מִבַּעֲלִיךְ הֲוֵי זַכָּאָה מִמַּיָּא מְרִירַיָּא מְלַטְטַיָּא הָאִלֵּין:

רש״י ◄ **וְהִשְׁבִּיעַ וְגוֹ׳** • וּמַה הִיא הַשְּׁבוּעָה? אִם לֹא שָׁכַב – הִנָּקִי, הָא אִם שָׁכַב – חִנְקִי (סִפְרִים אֲחֲרִים: לֹא תִּנָּקִי), שֶׁמִּכְּלָל לָאו אַתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן, אֶלָּא שֶׁמִּצְוָה לִפְתֹּחַ בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת תְּחִלָּה לִזְכוּת.

(כ) וְאַתְּ כִּי שָׂטִית תַּחַת אִישֵׁךְ וְכִי נִטְמֵאת וַיִּתֵּן אִישׁ בָּךְ אֶת־שִׁכְבְתּוֹ מִבַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ:

כ וְאַתְּ אֲרֵי סְטִית בַּר מִבַּעֲלִיךְ וַאֲרֵי אִסְתָּאֲבְתְּ וִיהַב גְּבַר בִּיךְ יָת שְׁכֻבְתֵּהּ בַּר מִבַּעֲלִיךְ:

רש״י ◄ **וְאַתְּ כִּי שָׂטִית** • ״כִּי״ מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן ״אִם״.

(כא) וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה בִּשְׁבֻעַת הָאָלָה וְאָמַר הַכֹּהֵן לָאִשָּׁה יִתֵּן יְהוָה אוֹתָךְ לְאָלָה וְלִשְׁבֻעָה בְּתוֹךְ עַמֵּךְ בְּתֵת יְהוָה אֶת־יְרֵכֵךְ נֹפֶלֶת וְאֶת־בִּטְנֵךְ צָבֶה:

כא וְיוֹמֵי כַּהֲנָא יָת אִתְּתָא בְּמוּמָתָא דִּלְוָטָא וְיֵימַר כַּהֲנָא לְאִתְּתָא יְהֵב יְיָ יָתִיךְ לְלַוָּט וּלְמוּמֵי בְּגוֹ עַמִּיךְ בְּדִיהֵב יְיָ יָת יַרְכִּיךְ מַסְיָא וְיָת מְעַיְכִי נְפִיחִין:

רש״י ◄ **בִּשְׁבֻעַת הָאָלָה** • שְׁבוּעָה שֶׁל קְלָלָה. **יִתֵּן ה׳ אוֹתָךְ לְאָלָה וְגוֹ׳** • שֶׁיִּהְיוּ הַכֹּל מְקַלְּלִין בִּיךְ: יְבוֹאֵךְ כְּדֶרֶךְ שֶׁבָּא לִפְלוֹנִית. **וְלִשְׁבֻעָה** • (סוטה יח, שבועות כד) שֶׁיִּהְיוּ הַכֹּל נִשְׁבָּעִין בִּיךְ: לֹא יֵאָרַע לִי כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵרַע לִפְלוֹנִית. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ישעיה סה): ״וְהִנַּחְתֶּם שִׁמְכֶם לִשְׁבוּעָה לִבְחִירַי״, שֶׁהַצַּדִּיקִים נִשְׁבָּעִים בְּפֵרְעָנוּתָן שֶׁל רְשָׁעִים, וְכֵן לְעִנְיַן הַבְּרָכָה (בראשית יא): ״וְנִבְרְכוּ וְגוֹ׳״ (שם מח): ״בְּךָ יְבָרֵךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר״. **אֶת־יְרֵכֵךְ** • בַּקְּלָלָה הִקְדִּים יֶרֶךְ לְבֶטֶן, לְפִי שֶׁבָּהּ הִתְחִילָה בַּעֲבֵרָה תְּחִלָּה. **צָבָה** • כְּתַרְגּוּמוֹ: נְפוּחָה.

(כב) וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמֵעַיִךְ לַצְבּוֹת בֶּטֶן וְלַנְפִּל יָרֵךְ וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן׳ אָמֵן:

כב וְיֵעֲלוּן מַיָּא מְלַטְטַיָּא הָאִלֵּין בִּמְעַיְכִי לַאֲפָחָא מְעִין וּלְאַמְסָאָה יַרְכָּא וְתֵימַר אִתְּתָא אָמֵן אָמֵן:

רש״י ◄ **לַצְבּוֹת בֶּטֶן** • כְּמוֹ לְהַצְבּוֹת בֶּטֶן. זֶהוּ שְׁמוּשׁ פַּתָּח שֶׁהַלָּמֶ״ד נְקוּדָה בּוֹ. וְכֵן (שמות יג): ״לַנְחֹתָם הַדֶּרֶךְ״, (דברים א): ״לַרְאֹתְכֶם בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ־בָהּ״. וְכֵן לַנְפֵּל יָרֵךְ, לְהַנְפִּיל יָרֵךְ, שֶׁהַמַּיִם מְצַבִּים אֶת הַבֶּטֶן וּמַפִּילִים אֶת הַיָּרֵךְ. **לַצְבּוֹת בֶּטֶן וְלַנְפֵּל יָרֵךְ** • בִּטְנוֹ וִירֵכוֹ שֶׁל בּוֹעֵל. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא שֶׁל נִבְעֶלֶת? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר אֶת־יְרֵכֵךְ נֹפֶלֶת וְאֶת־בִּטְנֵךְ צָבָה; הֲרֵי שֶׁל נִבְעֶלֶת אָמוּר. **אָמֵן אָמֵן** • קַבָּלַת שְׁבוּעָה: ״אָמֵן״ עַל הָאָלָה, ״אָמֵן״ עַל הַשְּׁבוּעָה. ״אָמֵן״ אִם מֵאִישׁ זֶה, ״אָמֵן״ אִם מֵאִישׁ אַחֵר. ״אָמֵן״ שֶׁלֹּא שָׂטִיתִי אֲרוּסָה וּנְשׂוּאָה, שׁוֹמֶרֶת יָבָם וּכְנוּסָה.

(כג) וְכָתַב אֶת־הָאָלֹת הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בַּסֵּפֶר וּמָחָה אֶל־מֵי הַמָּרִים:

כג וְיִכְתּוֹב יָת לְוָטַיָּא הָאִלֵּין כַּהֲנָא בְּסִפְרָא וְיִמְחוֹק לְמַיָּא מְרִירַיָּא:

(כד) וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים וּבָאוּ בָהּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים לְמָרִים:

כד וַיַּשְׁקֵי יָת אִתְּתָא יָת מַיָּא מְרִירַיָּא מְלַטְטַיָּא וְיֵעֲלוּן בַּהּ מַיָּא מְלַטְטַיָּא לְמְרִירוּ:

רש״י ◄ **וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה** • אֵין זֶה סֵדֶר הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁהֲרֵי בִּתְחִלָּה מַקְרִיב מִנְחָתָהּ, אֶלָּא הַכָּתוּב מְבַשֶּׂרְךָ שֶׁכְּשֶׁיַּשְׁקֶנָּה יָבֹאוּ בָהּ לְמָרִים, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: בֶּטֶן וְיָרֵךְ, מִנַּיִן לִשְׁאָר כָּל הַגּוּף? תַּלְמוּד לוֹמַר: וּבָאוּ בָהּ, בְּכֻלָּהּ. אִם כֵּן, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר ״בֶּטֶן וְיָרֵךְ״? לְפִי שֶׁהֵן הִתְחִילוּ בַּעֲבֵרָה תְּחִלָּה, לְפִיכָךְ הִתְחִיל מֵהֶם הַפֻּרְעָנוּת. **לְמָרִים** • לִהְיוֹת לָהּ רָעִים וּמָרִים.

(כה) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֵת מִנְחַת הַקְּנָאֹת וְהֵנִיף אֶת־הַמִּנְחָה לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיב אֹתָהּ אֶל־הַמִּזְבֵּחַ:

כה וְיִסַּב כַּהֲנָא מִידָא דְּאִתְּתָא יָת מִנְחַת קְנָאָתָא וִירִים יָת מִנְחָתָא קֳדָם יְיָ וִיקָרֵב יָתַהּ לְמַדְבְּחָא:

רש״י◄ **וְהֵנִיף** • מוֹלִיךְ וּמֵבִיא, מַעֲלֶה וּמוֹרִיד, וְאַף הִיא מְנִיפָה עִמּוֹ, שֶׁיָּדָהּ לְמַעְלָה מִיָּדוֹ שֶׁל כֹּהֵן. **וְהִקְרִיב אֹתָהּ** • זוֹ הִיא הַגָּשָׁתָהּ בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית שֶׁל מִזְבֵּחַ קֹדֶם קְמִיצָה כִּשְׁאָר מִנְחוֹת.

(כו) וְקָמַץ הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה וְאַחַר יַשְׁקֶה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־הַמָּיִם:

כו וְיִקְמוֹץ כַּהֲנָא מִן מִנְחָתָא יָת אִדְכַּרְתַּהּ וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא וּבָתַר כֵּן יַשְׁקֵי יָת אִתְּתָא יָת מַיָּא:

רש״י◄ **אַזְכָּרָתָהּ** • הוּא הַקֹּמֶץ, שֶׁעַל־יְדֵי הַקְּטָרָתוֹ, הַמִּנְחָה בָּאָה לְזִכָּרוֹן לְגָבֹהַּ.

(כז) וְהִשְׁקָהּ אֶת־הַמַּיִם וְהָיְתָה אִם־נִטְמְאָה וַתִּמְעֹל מַעַל בְּאִישָׁהּ וּבָאוּ בָהּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים לְמָרִים וְצָבְתָה בִטְנָהּ וְנָפְלָה יְרֵכָהּ וְהָיְתָה הָאִשָּׁה לְאָלָה בְּקֶרֶב עַמָּהּ:

כז וְיַשְׁקִנַּהּ יָת מַיָּא וּתְהֵי אִם אִסְתָּאֲבַת וְשַׁקְרַת שְׁקַר בְּבַעְלַהּ וְיֵעֲלוּן בַּהּ מַיָּא מְלַטְטַיָּא לְמִרְירוּ וְיִפְּחוּן מְעָהָא וְתִתְמְסֵי יַרְכַּהּ וּתְהֵי אִתְּתָא לְלָוַט בְּגוֹ עַמַּהּ:

רש״י◄ **וְהִשְׁקָהּ אֶת־הַמַּיִם** • לְרַבּוֹת שֶׁאִם אָמְרָה: אֵינִי שׁוֹתָה! לְאַחַר שֶׁנִּמְחֲקָה הַמְּגִלָּה, מְעַרְעֲרִין אוֹתָהּ וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל־כָּרְחָהּ, אֶלָּא־אִם־כֵּן אָמְרָה: טְמֵאָה אֲנִי (סוטה כז). **וְצָבְתָה בִטְנָהּ וְגוֹ׳** • אַף־עַל־פִּי שֶׁבַּקְּלָלָה הִזְכִּיר יֶרֶךְ תְּחִלָּה, הַמַּיִם אֵינָן בּוֹדְקִין אֶלָּא כְּדֶרֶךְ כְּנִיסָתָן בָּהּ. **וְהָיְתָה הָאִשָּׁה לְאָלָה** • כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי, שֶׁיִּהְיוּ הַכֹּל אָלִין בָּהּ. **בְּקֶרֶב עַמָּהּ** • הֶפְרֵשׁ יֵשׁ בֵּין אָדָם הַמִּתְנַוֵּל בְּמָקוֹם שֶׁנִּכָּר, לְאָדָם הַמִּתְנַוֵּל בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ נִכָּר.

(כח) וְאִם־לֹא נִטְמְאָה הָאִשָּׁה וּטְהֹרָה הִוא וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע:

כח וְאִם לָא אִסְתָּאֲבַת אִתְּתָא וְדַכְיָאָה הִיא וְתִפּוֹק זַכָּאָה וְתַעְדֵּי עִדּוּי:

רש״י◄ **וְאִם־לֹא נִטְמְאָה הָאִשָּׁה** • בִּסְתִירָה זוֹ. **וּטְהוֹרָה הִיא** • מִמָּקוֹם אַחֵר. **וְנִקְּתָה** • מִמַּיִם הַמְאָרְרִים, וְלֹא עוֹד אֶלָּא ״וְנִזְרְעָה זָרַע״ – אִם הָיְתָה יוֹלֶדֶת בְּצַעַר, תֵּלֵד בְּרֶוַח, אִם הָיְתָה יוֹלֶדֶת שְׁחוֹרִים, יוֹלֶדֶת לְבָנִים (סוטה כז).

(כט) זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאֹת אֲשֶׁר תִּשְׂטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ וְנִטְמָאָה:

כט דָּא אוֹרַיְתָא דְּקִנְאָתָא דִּי תִסְטֵי אִתְּתָא בַּר מִבַּעְלַהּ וְתִסְתָּאֲב:

(ל) אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תַּעֲבֹר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהֶעֱמִיד אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֵת כָּל־הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

ל אוֹ גְבַר דִּי תֶעְבַּר עֲלוֹהִי רוּחַ קִנְאָה וִיקַנֵּא יָת אִתְּתֵהּ וִיקֵם יָת אִתְּתָא קֳדָם יְיָ וַיַעֲבֵד לַהּ כַּהֲנָא יָת כָּל אוֹרַיְתָא הָדָא:

רש״י◄ **אוֹ אִישׁ** • כְּמוֹ (שמות כא): ״אוֹ נוֹדַע״. כְּלוֹמַר, אִם אִישׁ קַנַּאי הוּא, לְכָךְ ״וְהֶעֱמִיד אֶת־הָאִשָּׁה״.

(לא) וְנִקָּה הָאִישׁ מֵעָוֹן וְהָאִשָּׁה הַהִוא תִּשָּׂא אֶת־עֲוֹנָהּ:

לא וִיהֵי זַכָּאָה גַּבְרָא מֵחוֹבָא וְאִתְּתָא הַהִיא תְּקַבֵּל יָת חוֹבַהּ:

רש״י◄ **וְנִקָּה הָאִישׁ מֵעָוֹן•** אִם בְּדָקוּהָ הַמַּיִם, אַל יִדְאַג לוֹמַר: ״חַבְתִּי בְּמִיתָתָהּ!״ נָקִי הוּא מִן הָעֹנֶשׁ. דָּבָר אַחֵר: מִשֶּׁיִּשְׁקֶנָּה, תְּהֵא אֶצְלוֹ בְּהֶתֵּר וְנִקָּה מֵעָוֹן, שֶׁהַסּוֹטָה אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ (ספרי)•

ו (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי יַפְלִא לִנְדֹּר נֶדֶר נָזִיר לְהַזִּיר לַיהוָה:

ב מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן גְּבַר אוֹ אִתְּתָא אֲרֵי יְפָרֵשׁ לְמִדַּר נֹדֶר נְזִירוּ לְמֵיזַר קֳדָם יְיָ:

רש״י◄ **כִּי יַפְלִא•** יַפְרִישׁ. לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת נָזִיר לְפָרָשַׁת סוֹטָה? לוֹמַר לְךָ: שֶׁכָּל הָרוֹאֶה סוֹטָה בְּקִלְקוּלָהּ יַזִּיר עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן, שֶׁהוּא מֵבִיא לִידֵי נִיאוּף (סוטה ב)• **נֶדֶר נָזִיר•** אֵין נְזִירָה בְּכָל מָקוֹם אֶלָּא פְּרִישָׁה, אַף כָּאן שֶׁפִּרֵשׁ מִן הַיַּיִן. **לְהַזִּיר לַה׳•** לְהַבְדִּיל עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן לְשֵׁם שָׁמַיִם.

(ג) מִיַּיִן וְשֵׁכָר יַזִּיר חֹמֶץ יַיִן וְחֹמֶץ שֵׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל־מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וַעֲנָבִים לַחִים וְיבֵשִׁים לֹא יֹאכֵל:

ג מֵחֲמַר חֲדַת וְעַתִּיק יִזַּר חַל דַּחֲמַר חֲדַת וְחַל דַּחֲמַר עַתִּיק לָא יִשְׁתֵּי וְכָל מַתְרוּת עִנְּבִין לָא יִשְׁתֵּי וְעִנְּבִין רַטִּיבִין וִיבֵשִׁין לָא יֵיכוּל:

רש״י◄ **מִיַּיִן וְשֵׁכָר•** כְּתַרְגּוּמוֹ: ״מֵחֲמַר חֲדַת וְעַתִּיק״, שֶׁהַיַּיִן מְשַׁכֵּר כְּשֶׁהוּא יָשָׁן. **וְכָל־מִשְׁרַת•** לְשׁוֹן צְבִיעָה בְּמַיִם אוֹ בְּכָל מַשְׁקֶה. וּבִלְשׁוֹן מִשְׁנָה יֵשׁ הַרְבֵּה: ״אֵין שׁוֹרִין דְּיוֹ וְסַמְמָנִים״, ״נָזִיר שֶׁשָּׁרָה פִּתּוֹ בְּיַיִן״•

(ד) כֹּל יְמֵי נִזְרוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מִגֶּפֶן הַיַּיִן מֵחַרְצַנִּים וְעַד־זָג לֹא יֹאכֵל:

ד כֹּל יוֹמֵי נִזְרֵהּ מִכֹּל דְּיִתְעֲבֵד מִגַּפְנָא דְּחַמְרָא מִפּוּרְצָנִין וְעַד עִצּוּרִין לָא יֵיכוּל:

רש״י◄ **חַרְצַנִּים•** (נזיר לד) הֵם הַגַּרְעִינִין. **זָג•** הֵם הַקְּלִפּוֹת שֶׁמִּבַּחוּץ, שֶׁהַחַרְצַנִּים בְּתוֹכָן כְּעִנְּבָל בַּזּוּג.

(ה) כָּל־יְמֵי נֶדֶר נִזְרוֹ תַּעַר לֹא־יַעֲבֹר עַל־רֹאשׁוֹ עַד־מְלֹאת הַיָּמִם אֲשֶׁר־יַזִּיר לַיהוָה קָדֹשׁ יִהְיֶה גַּדֵּל פֶּרַע שְׂעַר רֹאשׁוֹ:

ה כָּל יוֹמֵי נֹדֶר נִזְרֵהּ מַסְפַּר לָא יֶעְבַּר עַל רֵישֵׁהּ עַד מִשְׁלַם יוֹמַיָּא דְּיַנְזֵר קֳדָם יְיָ קַדִּישׁ יְהֵי מַרְבֵּי פִּרוּעַ שְׂעַר רֵישֵׁהּ:

רש״י◄ **קָדֹשׁ יִהְיֶה•** (ספרי) הַשֵּׂעָר שֶׁלּוֹ, לְגַדֵּל הַפֶּרַע שֶׁל שְׂעַר רֹאשׁוֹ. **פֶּרַע•** נָקוּד פַּתָּח קָטָן (סֶגוֹל), לְפִי שֶׁהוּא דָּבוּק לִשְׂעַר רֹאשׁוֹ – פֶּרַע שֶׁל שֵׂעָר. וּפֵרוּשׁ שֶׁל פֶּרַע: גִּדּוּל שֶׁל שֵׂעָר. וְכֵן (ויקרא כא) אֶת רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע. וְאֵין קָרוּי ׳פֶּרַע׳ פָּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם.

(ו) כָּל־יְמֵי הַזִּירוֹ לַיהוָה עַל־נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֹא:

ו כָּל יוֹמִין דְּיַנְזֵר קֳדָם יְיָ עַל נַפְשָׁא דְּמֵתָא לָא יֵיעוּל:

(ז) לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לְאָחִיו וּלְאַחֹתוֹ לֹא־יִטַּמָּא לָהֶם בְּמֹתָם כִּי נֵזֶר אֱלֹהָיו עַל־רֹאשׁוֹ:

ז לְאֲבוּהִי וּלְאִמֵּהּ לְאַחוּהִי וּלְאַחָתֵהּ לָא יִסְתָּאַב לְהוֹן בְּמוֹתְהוֹן אֲרֵי כְּלִילָא דֵּאֱלָהֵהּ עַל רֵישֵׁהּ:

(ח) כָּל יְמֵי נִזְרוֹ קָדֹשׁ הוּא לַיהוָה:

ח כֹּל יוֹמֵי נִזְרֵהּ קַדִּישׁ הוּא קֳדָם יְיָ:

רש״י◄ **כֹּל יְמֵי נִזְרוֹ קָדֹשׁ הוּא•** זוֹ קְדֻשַּׁת הַגּוּף מִלְּהִטָּמֵא לְמֵתִים.

(ט) וְכִי־יָמוּת מֵת עָלָיו בְּפֶתַע פִּתְאֹם וְטִמֵּא רֹאשׁ נִזְרוֹ וְגִלַּח רֹאשׁוֹ בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְגַלְּחֶנּוּ׃

ט וַאֲרֵי יְמוּת מֵתָא עֲלוֹהִי בִּתְכַף שָׁלוּ וְיִסָּאֵב רֵישׁ נִזְרֵהּ וִיגַלַּח רֵישֵׁהּ בְּיוֹמָא דְּדָכוּתֵהּ בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה יְגַלְּחִנֵּהּ׃

רש״י ◄ בְּפֶתַע • זֶה אֹנֶס. פִּתְאֹם • זֶה שׁוֹגֵג. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: פֶּתַע פִּתְאֹם, דָּבָר אֶחָד הוּא: מִקְרֶה שֶׁל פִּתְאֹם. וְכִי־יָמוּת מֵת עָלָיו • בָּאֹהֶל שֶׁהוּא בּוֹ. בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ • בְּיוֹם הַזָּיָתוֹ. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בַּשְּׁמִינִי, שֶׁהוּא טָהוֹר לְגַמְרֵי? תַּלְמוּד לוֹמַר: בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. אִי שְׁבִיעִי, יָכוֹל אֲפִלּוּ לֹא הִזָּה? תַּלְמוּד לוֹמַר: בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ.

(י) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יָבִא שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃

י וּבְיוֹמָא תְּמִינָאָה יַיְתִי תְּרֵין שַׁפְנִינִין אוֹ תְּרֵין בְּנֵי יוֹנָה לְוָת כַּהֲנָא לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃

רש״י ◄ וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יָבִא שְׁתֵּי תֹרִים • לְהוֹצִיא אֶת הַשְּׁבִיעִי. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְהוֹצִיא אֶת הַתְּשִׁיעִי? קָבַע זְמַן לַקְּרֵבִין וְקָבַע זְמַן לַמַּקְרִיבִין: מַה קְּרֵבִין הִכְשִׁיר שְׁמִינִי וּמִשְׁמִינִי וָהָלְאָה, אַף מַקְרִיבִין — שְׁמִינִי וּמִשְׁמִינִי וָהָלְאָה.

(יא) וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה וְכִפֶּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל־הַנָּפֶשׁ וְקִדַּשׁ אֶת־רֹאשׁוֹ בַּיּוֹם הַהוּא׃

יא וְיַעְבֵּד כַּהֲנָא חַד לְחַטָּאתָא וְחַד לַעֲלָתָא וִיכַפֵּר עֲלוֹהִי מִדְּחָב עַל מֵתָא וִיקַדַּשׁ יָת רֵישֵׁהּ בְּיוֹמָא הַהוּא׃

רש״י ◄ מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנָּפֶשׁ • שֶׁלֹּא נִזְהַר מִטֻּמְאַת הַמֵּת, רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר אוֹמֵר: שֶׁצִּעֵר עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן. וְקִדַּשׁ אֶת־רֹאשׁוֹ • לַחֲזוֹר וּלְהַתְחִיל מִנְיַן נְזִירוּתוֹ.

(יב) וְהִזִּיר לַיהוָה אֶת־יְמֵי נִזְרוֹ וְהֵבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ לְאָשָׁם וְהַיָּמִים הָרִאשֹׁנִים יִפְּלוּ כִּי טָמֵא נִזְרוֹ׃

יב וְיַזֵּר קֳדָם יְיָ יָת יוֹמֵי נִזְרֵהּ וְיַיְתִי אִמַּר בַּר שַׁתֵּהּ לַאֲשָׁמָא וְיוֹמַיָּא קַדְמָאֵי יִבְטְלוּן אֲרֵי אִסְתָּאַב נִזְרֵהּ׃

רש״י ◄ וְהִזִּיר לַה׳ אֶת־יְמֵי נִזְרוֹ • יַחֲזוֹר וְיִמְנֶה נְזִירוּתוֹ כְּבַתְּחִלָּה. וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְּלוּ • לֹא יַעֲלוּ מִן הַמִּנְיָן.

(יג) וְזֹאת תּוֹרַת הַנָּזִיר בְּיוֹם מִלֹּאת יְמֵי נִזְרוֹ יָבִיא אֹתוֹ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃

יג וְדָא אוֹרַיְתָא דִּנְזִירָא בְּיוֹם מִשְׁלַם יוֹמֵי נִזְרֵהּ יַיְתִי יָתֵהּ לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃

רש״י ◄ יָבִיא אֹתוֹ • יָבִיא אֶת עַצְמוֹ; וְזֶה אֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה ׳אֶתִּי״ם׳ שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דּוֹרֵשׁ כֵּן, כֵּיוֹצֵא בּוֹ (ויקרא כב): ״וְהִשִּׁיאוּ אוֹתָם עָוֹן אַשְׁמָה״ — אֶת עַצְמָם; כֵּיוֹצֵא בּוֹ (דברים לד): ״וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּי״, הוּא קָבַר אֶת עַצְמוֹ.

(יד) וְהִקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ לַיהוָה כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ תָּמִים אֶחָד לְעֹלָה וְכַבְשָׂה אַחַת בַּת־שְׁנָתָהּ תְּמִימָה לְחַטָּאת וְאַיִל־אֶחָד תָּמִים לִשְׁלָמִים׃

יד וִיקָרֵב יָת קָרְבָּנֵהּ קֳדָם יְיָ אִמַּר בַּר שַׁתֵּהּ שְׁלִים חַד לַעֲלָתָא וְאִמַּרְתָּא חֲדָא בַּת שַׁתֵּהּ שְׁלִמְתָּא לְחַטָּאתָא וּדְכַר חַד שְׁלִים לְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא׃

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

ו (יא) מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנָּפֶשׁ. יֵשׁ לְפָרֵשׁ מִלְּשׁוֹן קִלְעַ אֶל הַשַּׁעֲרָה וְלֹא יַחֲטָא (שופטים כ טז), שֶׁהֶחֱטִיא אֶת הַנֶּפֶשׁ וּמְנָעָהּ מִן הַיַּיִן. וְקָרוֹב הוּא לִדְרָשַׁת רַבּוֹתֵינוּ ז״ל (תענית יא.) עַל שֶׁצִּיֵּר עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן: תורה יב

(טו) וְסַל מַצּוֹת סֹלֶת חַלֹּת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם׃

טו וְסַל פַּטִּיר סֵלְתָּא גְּרִיצָן דְּפִילָן בְּמִשְׁחָ וְאִסְפּוּגִין פַּטִּירִין דְּמִשְׁיְחִין בְּמִשְׁחָ וּמִנְחַתְּהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן׃

רש״י ◄ **וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם** • שֶׁל עוֹלָה וּשְׁלָמִים. לְפִי שֶׁהָיוּ בַּכְּלָל וְיָצְאוּ לִדּוֹן בְּדָבָר חָדָשׁ – שֶׁיַּטְעִינוּ לֶחֶם – הֶחֱזִירָן לִכְלָלָן שֶׁיַּטְעִינוּ נְסָכִים כְּדִין עוֹלָה וּשְׁלָמִים. **חַלֹּת בְּלוּלֹת וּרְקִיקֵי מַצּוֹת** • (מנחות עז) עֶשֶׂר מִכָּל מִין.

(טז) וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וְעָשָׂה אֶת־חַטָּאתוֹ וְאֶת־עֹלָתוֹ׃

טז וִיקָרֵב כַּהֲנָא קֳדָם יְיָ וַיַעְבֵּד יָת חַטָּאתֵהּ וְיָת עֲלָתֵהּ׃

(יז) וְאֶת־הָאַיִל יַעֲשֶׂה זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה עַל סַל הַמַּצּוֹת וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶת־מִנְחָתוֹ וְאֶת־נִסְכּוֹ׃

יז וְיָת דִּכְרָא יַעְבֵּד נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא קֳדָם יְיָ עַל סַלָּא דְּפַטִּירַיָּא וְיַעְבֵּד כַּהֲנָא יָת מִנְחָתֵהּ וְיָת נִסְכֵּהּ׃

רש״י ◄ **זֶבַח שְׁלָמִים לַה׳ עַל סַל הַמַּצּוֹת** • יִשְׁחַט אֶת הַשְּׁלָמִים עַל־מְנָת לְקַדֵּשׁ אֶת הַלֶּחֶם. **אֶת־מִנְחָתוֹ וְאֶת־נִסְכּוֹ** • שֶׁל אַיִל.

(יח) וְגִלַּח הַנָּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת־רֹאשׁ נִזְרוֹ וְלָקַח אֶת־שְׂעַר רֹאשׁ נִזְרוֹ וְנָתַן עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר־תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים׃

יח וִיגַלַּח נְזִירָא בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא יָת רֵישׁ נִזְרֵהּ וְיִסַּב יָת שְׂעַר רֵישׁ נִזְרֵהּ וְיִתֵּן עַל אֶשָּׁתָא דִּי תְחוֹת דּוּדָא דְּנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא׃

רש״י ◄ **וְגִלַּח הַנָּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד** • (ספרי) יָכוֹל יְגַלַּח בָּעֲזָרָה? הֲרֵי זֶה דֶּרֶךְ בִּזָּיוֹן! אֶלָּא "וְגִלַּח הַנָּזִיר" – לְאַחַר שְׁחִיטַת הַשְּׁלָמִים, שֶׁכָּתוּב בָּהֶן (ויקרא ג): "וּשְׁחָטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד". **אֲשֶׁר־תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים** • תַּחַת הַדּוּד שֶׁהוּא מְבַשְּׁלָן בּוֹ, לְפִי שֶׁשַּׁלְמֵי נָזִיר הָיוּ מִתְבַּשְּׁלִין בָּעֲזָרָה שֶׁצָּרִיךְ לִטֹּל הַכֹּהֵן הַזְּרוֹעַ אַחַר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל וּלְהָנִיף לִפְנֵי ה׳.

(יט) וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־הַזְּרֹעַ בְּשֵׁלָהּ מִן־הָאַיִל וְחַלַּת מַצָּה אַחַת מִן־הַסַּל וּרְקִיק מַצָּה אֶחָד וְנָתַן עַל־כַּפֵּי הַנָּזִיר אַחַר הִתְגַּלְּחוֹ אֶת־נִזְרוֹ׃

יט וְיִסַּב כַּהֲנָא יָת דְּרָעָא בְּשֵׁלָא מִן דּוּכְרָא וּגְרִיצָתָא פַּטִּירְתָּא חֲדָא מִן סַלָּא וְאִסְפּוּג פַּטִּיר חַד וְיִתֵּן עַל יְדֵי נְזִירָא בָּתַר דִּגַלַּח יָת נִזְרֵהּ׃

רש״י ◄ **הַזְּרֹעַ בְּשֵׁלָהּ** • לְאַחַר שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה.

(כ) וְהֵנִיף אוֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ הוּא לַכֹּהֵן עַל חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְעַל שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְאַחַר יִשְׁתֶּה הַנָּזִיר יָיִן׃

כ וִירִים יָתְהוֹן כַּהֲנָא אַרְמָא קֳדָם יְיָ קוּדְשָׁא הוּא לְכַהֲנָא עַל חַדְיָא דַאֲרָמוּתָא וְעַל שָׁקָא דְּאַפְרָשׁוּתָא וּבָתַר כֵּן יִשְׁתֵּי נְזִירָא חַמְרָא׃

רש״י ◄ **קֹדֶשׁ הוּא לַכֹּהֵן** • הַחַלָּה וְהָרְקִיק וְהַזְּרוֹעַ – תְּרוּמָה הֵן לַכֹּהֵן. **עַל חֲזֵה הַתְּנוּפָה** • מִלְּבַד חָזֶה וָשׁוֹק הָרְאוּיִים לוֹ מִכָּל שְׁלָמִים, מוּסָף עַל שַׁלְמֵי נָזִיר הַזְּרוֹעַ הַזֶּה. לְפִי שֶׁהָיוּ שַׁלְמֵי נָזִיר בַּכְּלָל, וְיָצְאוּ לִדּוֹן בַּדָּבָר הֶחָדָשׁ – לְהַפְרֶשֶׁת זְרוֹעַ – הֵצְרַךְ לְהַחֲזִירָן לִכְלָלָן, לִדּוֹן אַף בְּחָזֶה וָשׁוֹק.

(כא) זֹאת תּוֹרַת הַנָּזִיר אֲשֶׁר יִדֹּר קָרְבָּנוֹ לַיהוָה עַל־נִזְרוֹ מִלְּבַד אֲשֶׁר־תַּשִּׂיג יָדוֹ כְּפִי נִדְרוֹ אֲשֶׁר יִדֹּר כֵּן יַעֲשֶׂה עַל תּוֹרַת נִזְרוֹ׃ פ

כא דָּא אוֹרַיְתָא דִּנְזִירָא דִּי יִדַּר קָרְבָּנֵהּ קֳדָם יְיָ עַל נִזְרֵהּ בַּר מִדְּתַדְבֵּק יְדֵהּ כְּפוּם נִדְרֵהּ דִּי יִדַּר כֵּן יַעְבֵּד עַל אוֹרַיְתָא דְּנִזְרֵהּ׃

רש״י◄ **מִלְּבַד אֲשֶׁר־תַּשִּׂיג יָדוֹ•** שֶׁאִם אָמַר: הֲרֵינִי נָזִיר עַל־מְנָת לְגַלֵּחַ עַל מֵאָה עוֹלוֹת וְעַל מֵאָה שְׁלָמִים. **כְּפִי נִדְרוֹ אֲשֶׁר יִדֹּר כֵּן יַעֲשֶׂה•** מוּסָף עַל תּוֹרַת נִזְרוֹ — עַל תּוֹרַת הַנָּזִיר, מוּסָף וְלֹא יְחַסֵּר, שֶׁאִם אָמַר: הֲרֵינִי נָזִיר חָמֵשׁ נְזִירֵיוֹת עַל־מְנָת לְגַלֵּחַ עַל ג׳ בְּהֵמוֹת הַלָּלוּ, אֵין אֲנִי קוֹרֵא בּוֹ: ״כַּאֲשֶׁר יִדֹּר כֵּן יַעֲשֶׂה״.

(כב) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:**

כב **וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:**

(כג) **דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם: ס**

כג **מַלֵּל עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי לְמֵימַר כְּדֵין תְּבָרְכוּן יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֵּימְרוּן לְהוֹן:**

רש״י◄ **אָמוֹר לָהֶם•** כְּמוֹ זָכוֹר, שָׁמוֹר. בְּלַעַ״ז דישנ״ט (זאגענד). **אָמוֹר לָהֶם•** (ספרי) שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּם שׁוֹמְעִים.

אָמוֹר• (תנחומא) מָלֵא, לֹא תְּבָרְכֵם בְּחִפָּזוֹן וּבְבֶהָלוּת, אֶלָּא בְּכַוָּנָה וּבְלֵב שָׁלֵם.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (׳לקוטי שיחות׳ פרשת נשא חלק י״ח)

שְׁתֵּי הַדְּגְמָאוֹת שֶׁמַּבִּיא רַשִׁ״י לְ״אָמוֹר לָהֶם״ - ״כְּמוֹ זָכוֹר שָׁמוֹר״ - אֵינָן מַסְבִּירוֹת רַק אֶת **הַמִּלִּים** ״אָמוֹר לָהֶם״, אֶלָּא גַּם מְהַוּוֹת הַקְדָּמָה לְבִרְכַּת כֹּהֲנִים:

אֶת ״יְבָרֶכְךָ״ מְפָרֵשׁ רַשִׁ״י ״שֶׁיִּתְבָּרְכוּ נְכָסֶיךָ״, וְעַל ״יִשְׁמְרֶךָ״ אוֹמֵר רַשִׁ״י ״שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ עָלֶיךָ שׁוֹדְדִים לִיטוֹל מָמוֹנְךָ (וְרַשִׁ״י מַרְחִיב כֵּיצַד מִתְרַחֵשׁ עִנְיָן זֶה אֵצֶל בָּשָׂר־וָדָם) שֶׁהַנּוֹתֵן מַתָּנָה... מַה הַנָּאָה יֵשׁ לוֹ בְּמַתָּנָה זוֹ, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא הַנּוֹתֵן הוּא הַשּׁוֹמֵר״. וְלִכְאוֹרָה אֵינָהּ מוּבָנֶת הָאֲרִיכוּת בְּפֵירוּשׁ רַשִׁ״י ״כֵּיוָן שֶׁבָּאִים לִסְטִים וְנוֹטְלִים אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ **מַה הַנָּאָה יֵשׁ לוֹ בְּמַתָּנָה זוֹ**״, כִּי, לִכְאוֹרָה, זֶהוּ דָּבָר פָּשׁוּט, וּמָה רַשִׁ״י מוֹסִיף בְּכָךְ?

אֶלָּא בְּכָךְ מַדְגִּישׁ רַשִׁ״י שֶׁ״יְבָרֶכְךָ וְיִשְׁמְרֶךָ״ אֵינָם שְׁנֵי עִנְיָנִים שׁוֹנִים, אֶלָּא בְּרָכָה אַחַת ״שֶׁיִּתְרַבּוּ נְכָסֶיךָ״ בְּאֹפֶן שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שׁוֹמֵר אֶת הַנְּכָסִים, כִּי לוּלֵא ״יִשְׁמְרֶךָ״, הֲרֵי ״מַה הַנָּאָה יֵשׁ לוֹ״, אֵין שׁוּם בְּרָכָה בְּ״יְבָרֶכְךָ״.

בְּדוֹמֶה לְכָךְ ״יִשָּׂא ה׳ פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם״ אֵינָם שְׁנֵי עִנְיָנִים שׁוֹנִים, אֶלָּא בְּרָכָה אַחַת הַכּוֹלֶלֶת חִיּוּב וּשְׁלִילָה, ״וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם״ יִתְּכֵן רַק כַּאֲשֶׁר ״יִשָּׂא ה׳ פָּנָיו אֵלֶיךָ״ - יִכְבֹּשׁ כַּעֲסוֹ.

לָכֵן מְפָרֵשׁ רַשִׁ״י עַל ״אָמוֹר לָהֶם״ (אֲמִירַת הַבְּרָכוֹת), שֶׁבְּרָכָה זוֹ הִיא ״כְּמוֹ זָכוֹר שָׁמוֹר״: הַזְּכִירָה וְהַשְׁמִירָה בְּשַׁבָּת אֵינָם שְׁנֵי עִנְיָנִים שׁוֹנִים, אֶלָּא עִנְיָן אֶחָד, עַד־כְּדֵי־כָּךְ שֶׁ״זָכוֹר וְשָׁמוֹר בְּדִבּוּר אֶחָד נֶאֶמְרוּ״ הַזְּכִירָה הִיא מְשֻׁלֶּמֶת כַּאֲשֶׁר יֶשְׁנָהּ שְׁמִירַת שַׁבָּת. וְכָךְ גַּם ״אָמוֹר לָהֶם״: כָּל בְּרָכָה שֶׁמְּבָרְכִים הַכֹּהֲנִים אֶת יִשְׂרָאֵל כּוֹלֶלֶת חִיּוּב וּשְׁמִירָה (שְׁלִילָה), וְזֶהוּ עִנְיָן אֶחָד, כִּדְלִעֵיל, שֶׁ״יְבָרֶכְךָ - יִתְבָּרְכוּ נְכָסֶיךָ״ הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל ״וְיִשְׁמְרֶךָ״ - ״הוּא הַנּוֹתֵן הוּא **הַשּׁוֹמֵר**״, וְרַק אָז הַבְּרָכָה מְשֻׁלֶּמֶת.

וּבְהֶמְשֵׁךְ לְכָךְ, מְפָרֵשׁ רַשִׁ״י ״אָמוֹר לָהֶם, שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּם שׁוֹמְעִים״, שֶׁהַהֲכָנָה לְכָךְ שֶׁהַבְּרָכָה תִּהְיֶה בְּאֹפֶן כָּזֶה - בְּרָכָה אַחַת הַכּוֹלֶלֶת חִיּוּב וּשְׁמִירָה - הִיא כַּאֲשֶׁר אֵצֶל יִשְׂרָאֵל, וְאֵצֶל כַּוָּנַת הַכֹּהֲנִים יִהְיוּ שְׁנֵי הָעִנְיָנִים: הַחִיּוּב - הַבְּרָכָה הִיא בְּלְשׁוֹן יָחִיד לְכָל אֶחָד בְּמִיְּחָד, הֵן בַּאֲמִירַת הַכֹּהֲנִים וְהֵן בִּשְׁמִיעַת וּבְהַרְגָּשַׁת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּמִצַּד שֵׁנִי: ״שֶׁיִּהְיוּ **כֻּלָּם** שׁוֹמְעִים״, כָּל יָחִיד שׁוֹמֵעַ שֶׁמְּבָרְכִים אֶת הַיְּהוּדִי הָאַחֵר וְאֶת כָּל הָאֲחֵרִים, כִּדְלִעֵיל, וְזֶהוּ עִנְיָן שֶׁל שְׁלִילָה, הִתְבַּטְּלוּת מְציאוּתוֹ הָעַצְמִית.

וְכַאֲשֶׁר ״כָּלָנוּ כְּאֶחָד״ - זֶהוּ הַכְּלִי לְ״בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ״, עַד לִכְלָלוּת הַבְּרָכָה ״וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם״, שֶׁהוּא ״שְׁקוּל כְּנֶגֶד הַכֹּל״, וְעַד לַשְׁלֵמוּת בְּכָךְ בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ שֶׁ״**שָׁלוֹם**״ שְׁמוֹ, שֶׁאָז יִהְיֶה ״אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים כֻּלָּם שָׂפָה בְּרוּרָה לִקְרֹא כֻּלָּם בְּשֵׁם ה׳ לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד״ - ״כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה׳ כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים״.

(כד) **יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: ס**

כד **יְבָרְכִנָּךְ יְיָ וְיִטְּרִנָּךְ:**

רש״י◄ **יְבָרֶכְךָ•** שֶׁיִּתְבָּרְכוּ נְכָסֶיךָ. **וְיִשְׁמְרֶךָ•** שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ עָלֶיךָ שׁוֹדְדִים לִטֹּל מָמוֹנְךָ, שֶׁהַנּוֹתֵן מַתָּנָה לְעַבְדּוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְשָׁמְרוֹ מִכָּל אָדָם, וְכֵיוָן שֶׁבָּאִים לִסְטִים עָלָיו וְנוֹטְלִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ, מַה הַנָּאָה יֵשׁ לוֹ בְּמַתָּנָה זוֹ? אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא הַנּוֹתֵן, הוּא הַשּׁוֹמֵר. וְהַרְבֵּה מִדְרָשִׁים דָּרְשׁוּ בּוֹ בַּ״סִּפְרֵי״.

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

(כד) **יְבָרֶכְךָ ה׳ וְיִשְׁמְרֶךָ. יְבָרֶכְךָ** בְּעוֹשֶׁר, **וְיִשְׁמְרֶךָ** שֶׁתַּעֲשֶׂה הַמִּצְוֹת, כִּדְדָרְשִׁינַן (מכילתא מס׳ דפסחא ט) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמִּצְוֹת (שמות יב יז). דָּבָר אַחֵר, **יְבָרֶכְךָ** בְּבָנִים, **וְיִשְׁמְרֶךָ** בְּבָנוֹת, שֶׁהַנְּקֵבוֹת צְרִיכוֹת שְׁמִירָה (תנחומא י): תורה כה

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי לקוטי־שיחות כרך לג עמוד 50 ואילך – מתוך ׳לקראת שבת׳)

יְבָרֶכְךָ – שֶׁיִּתְבָּרְכוּ נְכָסֶיךָ

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ:

יְבָרֶכְךָ – שֶׁיִּתְבָּרְכוּ נְכָסֶיךָ (ו, כד. ובפרש״י)

יֵשׁ לְעַיֵּן, דִּבְפַשְׁטוּת בִּרְכַּת ״יְבָרֶכְךָ״ הִיא בְּרָכָה כְּלָלִית שֶׁהַקָּבָּ״ה יְבָרֵךְ אֶת הָאָדָם בְּכָל עִנְיָנָיו, וְאִם כֵּן מַדּוּעַ פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י שֶׁהַבְּרָכָה הִיא ״יִתְבָּרְכוּ נְכָסֶיךָ״ שֶׁהִיא עַל הַנְּכָסִים בִּלְבַד?

וְיֵשׁ לוֹמַר בָּזֶה, דְּהִנֵּה בְּפָרָשַׁת בְּחֻקּוֹתַי נִתְפָּרְשׁוּ רִבּוּי בְּרָכוֹת לִמְקַיְּמֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְאִם כֵּן קָשֶׁה מַה הַחִדּוּשׁ בְּבִרְכַּת כֹּהֲנִים עַל הַבְּרָכוֹת שֶׁבְּפָרָשַׁת בְּחֻקּוֹתַי (וְכֵן הִקְשׁוּ בְּפַעֲנֵחַ רָזָא וּמוֹשֵׁב זְקֵנִים כָּאן)?

וְלָכֵן פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י שֶׁהַבְּרָכָה כָּאן הִיא ״יִתְבָּרְכוּ נְכָסֶיךָ״, שֶׁהִיא בְּרָכָה מְיֻחֶדֶת שֶׁאֵינָהּ נִכְלֶלֶת בְּפָרָשַׁת בְּחֻקּוֹתַי.

דִּבְפָרָשַׁת בְּחֻקּוֹתַי, עִקַּר הַבְּרָכוֹת הוּא בְּעִנְיַן רִבּוּי הַטּוּב בְּכַמּוּת שֶׁיִּשְׁפַּע לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, וּכְשֶׁמְּדַבֵּר עַל הַתְּבוּאָה וְהַפֵּרוֹת, הַבְּרָכָה הִיא רַק שֶׁ״הַפֵּרוֹת יִהְיוּ מִשְׁתַּמְּרִין״ (רש״י שם, י ד״ה ואכלתם).

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כָּאן הַבְּרָכָה הִיא ״שֶׁיִּתְבָּרְכוּ נְכָסֶיךָ״, דְּפֵרוּשׁוֹ שֶׁהַנְּכָסִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְהָאָדָם כְּבָר („נְכָסֶיךָ״), יִתְבָּרְכוּ וְיִתְרַבּוּ יוֹתֵר מִכְּפִי מִדָּתָם וְטִבְעָם. עַל־דֶּרֶךְ שֶׁמָּצִינוּ בְּיִצְחָק – ״וַיִּמְצָא בַּשָּׁנָה הַהִיא מֵאָה שְׁעָרִים״ (תולדות כו, יב), דְּאַף־עַל־פִּי שֶׁ״הָאָרֶץ קָשָׁה וְהַשָּׁנָה קָשָׁה״, ״עָשְׂתָה עַל אַחַת שֶׁאֲמָדוּהָ מֵאָה״ (פרש״י שם).

(כה) יָאֵר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: ס

כה יַנְהַר יְיָ שְׁכִנְתֵּהּ לְוָתָךְ וִירַחֵם יָתָךְ:

רש״י◄ **יָאֵר ה׳ פָּנָיו אֵלֶיךָ•** יַרְאֶה לְךָ פָּנִים שׂוֹחֲקוֹת, פָּנִים צְהֵבוֹת. **וִיחֻנֶּךָּ•** (ספרי) יִתֵּן לְךָ חֵן.

(כו) יִשָּׂא יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם: ס

כו יִסַּב יְיָ אַפֵּהּ לְוָתָךְ וִישַׁוֵּי לָךְ שְׁלָם:

רש״י◄ **יִשָּׂא ה׳ פָּנָיו אֵלֶיךָ•** יִכְבֹּשׁ כַּעֲסוֹ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ממאמר שבת פרשת קרח, א׳ דר״ח תמוז, ה׳תשל״ג)

מֵהַטְּעָמִים עַל זֶה שֶׁהַסִּיּוּם וְהַחוֹתָם דְּבִרְכַּת כֹּהֲנִים הוּא וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם, הוּא כִּי הַכְּלִי לְרִיבּוּי בְּרָכָה, וְעַד לְרִיבּוּי בִּלְתִּי מוּגְבָּל [דְּרִיבּוּי הַהַשְׁפָּעָה דְּבִרְכַּת כֹּהֲנִים הוּא (בְּשָׁרְשׁוֹ) רִיבּוּי בִּלְתִּי מוּגְבָּל, וְכַנַּ״ל שֶׁשּׁוֹרֶשׁ הַהַשְׁפָּעָה דְּבִרְכַּת כֹּהֲנִים הוּא לְמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת], הוּא הַשָּׁלוֹם, דְּלֹא מָצָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כְּלִי מַחֲזִיק בְּרָכָה לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא הַשָּׁלוֹם. וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַשַּׁיָּכוּת דְּמַעֲלַת הָאִתְהַפְּכָא לְעִנְיַן הַמְּהִירוּת דִּשְׁקָדִים, כִּי אֲמִיתִּית עִנְיַן הַמְּהִירוּת הוּא, דְּזֶה שֶׁגַּם לְמַטָּה הַהַשְׁפָּעָה הִיא בְּרִיבּוּי הוּא לֹא רַק מִפְּנֵי שֶׁהַהַמְשָׁכָה שֶׁמִּלְּמַעְלָה אֵינָהּ מִתְעַכֶּבֶת אֶלָּא גַּם שֶׁהַמַּטָּה הוּא כְּלִי לְזֶה עַל־יְדֵי הַשָּׁלוֹם שֶׁבּוֹ, וַאֲמִיתִּית עִנְיַן הַשָּׁלוֹם הוּא כְּשֶׁגַּם הַמּוּטָב נֶהְפַּךְ לְטוֹב.

וְתַכְלִית הַשְּׁלֵימוּת דְּשָׁלוֹם זֶה (שֶׁגַּם הָאוֹיֵב נֶהְפַּךְ לְאוֹהֵב) יִהְיֶה בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ בְּקָרוֹב מַמָּשׁ, שֶׁאָז יִהְיֶה שָׁלוֹם בְּרִיבּוּי וּבְרָכָה בְּרִיבּוּי, רִיבּוּי בִּלְתִּי מוּגְבָּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב פְּרָזוֹת תֵּשֵׁב יְרוּשָׁלַיִם, בְּלִי מְדִידוֹת וְהַגְבָּלוֹת.

(כז) וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם: ס

כז וִישַׁוּוּן יָת בִּרְכַּת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנָא אֲבָרְכִנּוּן:

רש״י◄ **וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי•** (ספרי) יְבָרְכוּם בַּשֵּׁם הַמְפֹרָשׁ. **וַאֲנִי אֲבָרְכֵם•** (חולין מט) לְיִשְׂרָאֵל, וְאַסְּכִים עִם הַכֹּהֲנִים. דָּבָר אַחֵר: ״וַאֲנִי אֲבָרְכֵם״ — לַכֹּהֲנִים.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ע״פ לקו״ש חל״ג עמ׳ 50 ואילך – מתוך ׳לקראת שבת׳)

וִיהִי־רָצוֹן שֶׁעַל־יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ וַעֲבוֹדָתֵנוּ, וּבִפְרָט בְּאוֹפָן דְּלִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין, יְקַיֵּם מַה שֶּׁכָּתוּב כָּאן וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי גוֹ׳, שֶׁיִּהְיֶה גִּילוּי שֵׁם הַוָּיָה, כְּשֵׁם שֶׁאֲנִי נִכְתָּב כָּךְ אֲנִי נִקְרָא, לֹא רַק ״זֶה זִכְרִי״ אֶלָּא ״זֶה שְׁמִי לְעוֹלָם״, שֶׁבִּמְקוֹם שֶׁיִּהְיֶה ׳לְעֹלָם כְּתִיב׳ מִלְּשׁוֹן הֶעְלֵם, יִהְיֶה שֵׁם הַוָּיָה בְּגִלּוּי, וּכְבָר הָיָה לְעוֹלָמִים מֵעֵין זֶה בִּשְׁעַת מַתַּן־תּוֹרָה, כַּמְבוֹאָר בַּתַּנְיָא, דְּיֵשׁ לוֹמַר שֶׁמַּה שֶׁכָּתוּב לְעוֹלָמִים לְשׁוֹן רַבִּים יֵשׁ בּוֹ ב׳ פֵּירוּשִׁים, א׳ שֶׁנִּמְשָׁךְ הַגִּילוּי בְּכָל עוֹלָמוֹת אֲצִילוּת־בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, ב׳ שֶׁהַגִּילוּי הוּא בְּאוֹפָן נִצְחִי, לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים, וּבְגָלוּי יִהְיֶה זֶה בְּאֶלֶף הַשְּׁבִיעִי כַּמְבוֹאָר בַּהַגָּדָה בַּתַּנְיָא שָׁם (וּבַאֲרוּכָה בְּכַמָּה דְּרוּשִׁים) דְּעִיקַּר קִבָּלַת הַשָּׂכָר הוּא בָּאֶלֶף הַשְּׁבִיעִי, אָמְנָם טוֹעֲמָיהָ חַיִּים זָכוּ, וְטוֹעֲמִים מִכָּל תַּבְשִׁיל וְתַבְשִׁיל גַּם בָּאֶלֶף הַשִּׁשִּׁי בְּעֶרֶב שַׁבָּת, בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ מַמָּשׁ, בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ.

◆ יום חמישי י׳ סיון ◆

ז (א) וַיְהִי בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וַיִּמְשָׁחֵם וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם:

א וַהֲוָה בְּיוֹמָא דְשֵׁיצֵי מֹשֶׁה לַאֲקָמָא יָת מַשְׁכְּנָא וְרַבִּי יָתֵהּ וְקַדִּישׁ יָתֵהּ וְיָת כָּל מָנוֹהִי וְיָת מַדְבְּחָא וְיָת כָּל מָנוֹהִי וְרַבְּנוּן וְקַדִּישׁ יָתְהוֹן:

רש״י ◄ **וַיְהִי בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה •** (במדבר רבה) ״כַּלּוֹת״ כְּתִיב (רָצָה לוֹמַר בְּפַתָּח וְלֹא ״כְּלוֹת״ בְּשִׁוָּא וְדוּ״ק) יוֹם הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן הָיוּ יִשְׂרָאֵל כְּכַלָּה הַנִּכְנֶסֶת לַחֻפָּה. **כַּלּוֹת מֹשֶׁה •** בְּצַלְאֵל וְאָהֳלִיאָב וְכָל חֲכַם לֵב עָשׂוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן וּתְלָאוֹ הַכָּתוּב בְּמֹשֶׁה, לְפִי שֶׁמָּסַר נַפְשׁוֹ עָלָיו לִרְאוֹת תַּבְנִית כָּל דָּבָר וְדָבָר, כְּמוֹ שֶׁהֶרְאָהוּ בָּהָר לְהוֹרוֹת לְעוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה וְלֹא טָעָה בְּתַבְנִית אַחַת. וְכֵן מָצִינוּ בְּדָוִד, לְפִי שֶׁמָּסַר נַפְשׁוֹ עַל בִּנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״זְכוֹר ה׳ לְדָוִד אֵת כָּל עֳנוֹתוֹ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לַה׳ וְגוֹ׳״, לְפִיכָךְ נִקְרָא עַל שְׁמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א יב): ״רְאֵה בֵיתְךָ דָוִד״. **בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים •** וְלֹא נֶאֱמַר ״בְּיוֹם הָקִים״, מְלַמֵּד, שֶׁכָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים הָיָה מֹשֶׁה מַעֲמִידוֹ וּמְפָרְקוֹ, וּבְאוֹתוֹ הַיּוֹם הֶעֱמִידוֹ וְלֹא פֵּרְקוֹ, לְכָךְ נֶאֱמַר: ״בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים״, אוֹתוֹ הַיּוֹם כָּלוּ הֲקָמוֹתָיו, וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן הָיָה (גיטין ס). בַּשֵּׁנִי נִשְׂרְפָה הַפָּרָה, בַּשְּׁלִישִׁי הִזּוּ הַזָּיָה רִאשׁוֹנָה וּבַשְּׁבִיעִי גִּלְּחוּ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ע״פ לקו״ש חכ״ח עמ׳ 40 – מתוך ׳לקראת שבת׳)

הָעֲגָלוֹת הָיוּ מִגִּדְרֵי הַמִּשְׁכָּן עַצְמוֹ

וַיְהִי בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים אֶת־הַמִּשְׁכָּן . . וַנְּשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל . . וַיָּבִיאוּ אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה . . עֲגָלָה עַל־שְׁנֵי הַנְּשִׂאִים (ז, א)

וְלִכְאוֹרָה דְּבַר פֶּלֶא הוּא, שֶׁהֲרֵי מָצִינוּ שֶׁאֶת נִדְבַת הַמִּשְׁכָּן תָּרְמוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בִּנְדִיבוּת לֵב גְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר (וְכִלְשׁוֹן הַכָּתוּב ״דַּיָּם . . וְהוֹתֵר״ (ויקהל לו, ז)), וְדַוְקָא נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל יִתְרְמוּ בְּצִמְצוּם גָּדוֹל כָּל־כָּךְ – עֲגָלָה אַחַת עַל ב׳ נְשִׂיאִים? [וּבִפְרָט שֶׁתְּרוּמָתָם בְּיוֹם זֶה הָיְתָה בִּזְרִיזוּת גְּדוֹלָה, עַל מִנַּת לְתַקֵּן עִכּוּבָם בְּנִדְבוֹת מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, וּמַדּוּעַ צִמְצְמוּ בְּכַמּוּת הַתְּרוּמָה].

וְהַבֵּאוּר בָּזֶה: אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (במדב״ר פי״ב, טז): ״וּמִי נָתַן לָהֶם הָעֵצָה הַזֹּאת שִׁבְטוֹ שֶׁל יִשָּׂשכָר, שֶׁכָּךְ אָמְרוּ לָהֶם: מִשְׁכָּן שֶׁעֲשִׂיתֶם פּוֹרֵחַ הוּא בָּאֲוִיר, אֶלָּא הִתְנַדְּבוּ עֲגָלוֹת שֶׁתִּהְיוּ נוֹשְׂאִים אוֹתוֹ בָּהֶם״. וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁכִּיוָן שֶׁעַל־יְדֵי הִתְנַדְּבוּת הָעֲגָלוֹת, נַעֲשָׂה הַמִּשְׁכָּן מִמִּשְׁכָּן ״פּוֹרֵחַ בָּאֲוִיר״ לְמִשְׁכָּן נִשָּׂא, הֲרֵי אֵין הָעֲגָלוֹת אֵיזֶה אֶמְצָעִי לְסִיּוּעַ לַמִּשְׁכָּן, כִּי־אִם תְּרוּמָתָם הִוּתָה חֵלֶק מֵהַמִּשְׁכָּן עַצְמוֹ שֶׁנַּעֲשָׂה לְמִשְׁכָּן הַנִּשָּׂא בַּעֲגָלוֹת, דְּכִיוָן שֶׁהַמִּשְׁכָּן הָיָה ״אֹהֶל מוֹעֵד״, שֶׁעִנְיָנוֹ שֶׁהוּא נִשָּׂא מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, הֲרֵי שֶׁאִלּוּלֵי הָעֲגָלוֹת הָיָה חָסֵר בִּשְׁלֵמוּת הַמִּשְׁכָּן עַצְמוֹ.

וּבָזֶה יוּבַן הַטַּעַם שֶׁהֵבִיאוּ רַק שֵׁשׁ עֲגָלוֹת, שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁכָּל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן הָצְרְכוּ לִהְיוֹת מְדֻיָּקִים בְּתַכְלִית לְלֹא כָּל יִתּוּר בְּכַמּוּת וּבְגֹדֶל הַכְּלִי, עַל־דֶּרֶךְ־זֶה הָעֲגָלוֹת, כִּיוָן שֶׁמַּטְרָתָם שְׁלֵמוּת הַמִּשְׁכָּן, הָצְרְכוּ לִהְיוֹת בְּתַכְלִית הַדִּיּוּק כְּפִי הַצֹּרֶךְ דְּהַמִּשְׁכָּן, וּלְכָךְ לֹא הִפְלִיגוּ הַנְּשִׂיאִים בִּתְרוּמָתָם.

(ב) וַיַּקְרִיבוּ נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁי בֵית אֲבֹתָם הֵם נְשִׂיאֵי הַמַּטֹּת הֵם הָעֹמְדִים עַל־הַפְּקֻדִים:

ב וּקְרִיבוּ רַבְּרְבֵי יִשְׂרָאֵל רֵישֵׁי בֵּית אֲבָהַתְהוֹן אִנּוּן רַבְּרְבֵי שִׁבְטַיָּא אִנּוּן דְּקַיְמִין עַל מְנְיָנַיָּא:

רש״י ◄ **הֵם נְשִׂיאֵי הַמַּטֹּת •** (ספרי) שֶׁהָיוּ שׁוֹטְרִים עֲלֵיהֶם בְּמִצְרַיִם, וְהָיוּ מֵכִּים עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ה): ״וַיֻּכּוּ שֹׁטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ׳״. **הֵם הָעֹמְדִים עַל־הַפְּקֻדִים •** שֶׁעָמְדוּ עִם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּשֶׁמָּנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר א): ״וְאִתְּכֶם יִהְיוּ וְגוֹ׳״.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי לקוטי שיחות כרך כח עמוד 40 ואילך – מתוך ׳לקראת שבת׳)

בְּכָל פֵּרֶט צָרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לַעֲבוֹדַת ה׳

וַיַּקְרִיבוּ נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל . . שֵׁשׁ־עֶגְלֹת צָב.. עֲגָלָה עַל־שְׁנֵי הַנְּשִׂאִים (ז, ב־ג)

עֲגָלוֹת אֵלּוּ שֶׁנְּדְבוּ הַנְּשִׂיאִים הִשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶם לְצֹרֶךְ נְשִׂיאַת הַקְּרָשִׁים וְהַמִּשְׁכָּן, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (ז, ז־ח) ״אֵת שְׁתֵּי הָעֲגָלוֹת וגו׳ נָתַן לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּפִי עֲבוֹדָתָם. וְאֵת אַרְבַּע הָעֲגָלוֹת וגו׳ נָתַן לִבְנֵי מְרָרִי כְּפִי עֲבוֹדָתָם״.

וְלִכְאוֹרָה תְּמוּהַּ הַדָּבָר בְּיוֹתֵר, דְּאַף שֶׁבְּנוּגֵעַ לַמִּשְׁכָּן וּלְבֵית הַמִּקְדָּשׁ יֵשׁ כְּלָל שֶׁ"אֵין עֲנִיּוּת בִּמְקוֹם עֲשִׁירוּת" (שבת קב, ב), מִכָּל־מָקוֹם נִדְּבוּ הַנְּשִׂיאִים רַק אַרְבַּע עֲגָלוֹת לְצֹרֶךְ נְשִׂיאַת הַקְּרָשִׁים הַמְּרֻבִּים, שֶׁרַק בְּדֹחַק הִסְפִּיקוּ לִנְשִׂיאַת הַקְּרָשִׁים (עיין שבת צט, א).

וְיֵשׁ לְבָאֵר בָּזֶה, דְּאַף שֶׁבַּמִּשְׁכָּן הָיָה הַכֹּל צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּרִחֲבוּת וּבַעֲשִׁירוּת, מִכָּל־מָקוֹם הָיָה כָּל דָּבָר בַּמִּשְׁכָּן מְנֻצָּל לְגַמְרֵי לְתַכְלִיתוֹ וּבְכָל פְּרָטָיו, מִבְּלִי שֶׁהָיָה אֲפִילוּ פְּרָט אֶחָד מְיֻתָּר. וְכִדְאִיתָא בְּסִפְרֵי (פרשתנו ז, פה) "הָיוּ כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ מְכֻוָּנִים בְּמִשְׁקָלָן כֻּלָּן כְּאֶחָד, לֹא רִיבָּה כוּ׳".

וְאִם־כֵּן, מִכֵּיוָן שֶׁאַרְבַּע עֲגָלוֹת הִסְפִּיקוּ לִנְשִׂיאַת הַקְּרָשִׁים, הֲרֵי בְּאֵם הָיוּ מִשְׁתַּמְּשִׁים בְּעוֹד עֲגָלוֹת, לֹא הָיוּ עֲגָלוֹת אֵלּוּ מְנֻצָּלוֹת לְגַמְרֵי וּלְכָל תַּכְלִיתָן.

וּמִזֶּה יֵשׁ לִלְמֹד הוֹרָאָה נִפְלָאָה בְּדַרְכֵי עֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁ"כָּל מַה שֶּׁבָּרָא הַקָּבָּ"ה בְּעוֹלָמוֹ לֹא בָּרָא דָּבָר אֶחָד לְבַטָּלָה" (שבת עז, ב). דְּאַל יֹאמַר הָאָדָם: הֲרֵי רֹב שָׁעוֹת הַיּוֹם הִקְדַּשְׁתִּי לַעֲבוֹדַת ה׳, וּמַה בְּכָךְ בְּאֵם יֵלְכוּ כַּמָּה רְגָעִים לְבַטָּלָה? אֶלָּא עָלָיו לָדַעַת שֶׁכָּל רֶגַע וּפְרָט בְּחַיָּיו צָרִיךְ לִהְיוֹת מְנֻצָּל לְגַמְרֵי לַעֲבוֹדַת ה׳ וְלִכְבוֹדוֹ יִתְבָּרֵךְ.

(ג) וַיָּבִיאוּ אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה שֵׁשׁ־עֶגְלֹת צָב וּשְׁנֵי עָשָׂר בָּקָר עֲגָלָה עַל־שְׁנֵי הַנְּשִׂאִים וְשׁוֹר לְאֶחָד וַיַּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן:

ג וְאַיְתִיוּ יָת קָרְבָּנֵיהוֹן קֳדָם יְיָ שִׁית עֶגְלָן כַּד מְחַפְּיָן וּתְרֵי עֲשַׂר תּוֹרִין עִגְלְתָא עַל תְּרֵין רַבְרְבַיָּא וְתוֹר לְחַד וְקָרִיבוּ יָתְהוֹן לָקֳדָם מַשְׁכְּנָא:

רש"י◄ **שֵׁשׁ־עֶגְלֹת צָב•** אֵין "צָב" אֶלָּא מְחֻפִּים, וְכֵן (ישעיה סו): "וּבַצַּבִּים וּבַפְּרָדִים" — עֲגָלוֹת מְכֻסִּים קְרוּיִים "צַבִּים". **וַיַּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן•** שֶׁלֹּא קִבֵּל מֹשֶׁה מִיָּדָם עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַמָּקוֹם. אָמַר רַבִּי נָתָן: מָה רָאוּ הַנְּשִׂיאִים לְהִתְנַדֵּב כָּאן בִּתְחִלָּה, וּבִמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן לֹא הִתְנַדְּבוּ תְּחִלָּה? אֶלָּא כָּךְ אָמְרוּ הַנְּשִׂיאִים: יִתְנַדְּבוּ צִבּוּר מַה שֶּׁיִּתְנַדְּבוּ וּמַה שֶּׁמְּחַסְּרִין אָנוּ מַשְׁלִימִין, כֵּיָן שֶׁרָאוּ שֶׁהִשְׁלִימוּ צִבּוּר אֶת הַכֹּל, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לו): "וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דַּיָּם", אָמְרוּ: מֵעַתָּה מַה לָּנוּ לַעֲשׂוֹת? הֵבִיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְהַמִּלּוּאִים לָאֵפוֹד וְלַחֹשֶׁן, לְכָךְ הִתְנַדְּבוּ כָּאן תְּחִלָּה.

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

ד וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמֵימָר:

(ה) קַח מֵאִתָּם וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְנָתַתָּה אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי עֲבֹדָתוֹ:

ה קַבֵּל מִנְּהוֹן וִיהוֹן לְמִפְלַח יָת פֻּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא וְתִתֵּן יָתְהוֹן לְלֵוָאֵי גְּבַר כְּמִסַּת פֻּלְחָנֵהּ:

(ו) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָעֲגָלֹת וְאֶת־הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם:

ו וּנְסִיב מֹשֶׁה יָת עֶגְלָתָא וְיָת תּוֹרֵי וִיהַב יָתְהוֹן לְלֵוָאֵי:

(ז) אֵת׀ שְׁתֵּי הָעֲגָלוֹת וְאֵת׀ אַרְבַּעַת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּפִי עֲבֹדָתָם:

ז יָת תַּרְתֵּין עֶגְלָתָא וְיָת אַרְבְּעָא תּוֹרֵי יְהַב לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּמִסַּת פֻּלְחַנְהוֹן:

רש"י◄ **כְּפִי עֲבֹדָתָם•** שֶׁהָיָה מַשָּׂא בְּנֵי גֵרְשׁוֹן קַל מִשֶּׁל מְרָרִי, שֶׁהָיוּ נוֹשְׂאִים הַקְּרָשִׁים וְהָעַמּוּדִים וְהָאֲדָנִים.

(ח) וְאֵת׀ אַרְבַּע הָעֲגָלֹת וְאֵת׀ שְׁמֹנַת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי מְרָרִי כְּפִי עֲבֹדָתָם בְּיַד׀ אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן:

ח וְיָת אַרְבַּע עֶגְלַן וְיָת תְּמַנְיָא תּוֹרֵי יְהַב לִבְנֵי מְרָרִי כְּמִסַּת פֻּלְחַנְהוֹן בִּידָא דְּאִיתָמָר בַּר אַהֲרֹן כַּהֲנָא:

(ט) וְלִבְנֵי קְהָת לֹא נָתָן כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ׃

ט וּלְבְנֵי קְהָת לָא יְהַב אֲרֵי פָּלְחַן קוּדְשָׁא עֲלֵיהוֹן בְּכַתְפָּא נָטְלִין׃

רש״י◄ כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם • מַשָּׂא דְּבַר הַקְּדֻשָּׁה: הָאָרוֹן וְהַשֻּׁלְחָן וְגוֹ׳, לְפִיכָךְ ״בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ״.

(י) וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֵת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂיאִם אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ׃

י וְקָרִיבוּ רַבְרְבַיָּא יָת חֲנֻכַּת מַדְבְּחָא בְּיוֹמָא דְּרַבִּיוּ יָתֵהּ וְקָרִיבוּ רַבְרְבַיָּא יָת קָרְבַּנְהוֹן קֳדָם מַדְבְּחָא׃

רש״י◄ וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֵת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ • לְאַחַר שֶׁהִתְנַדְּבוּ הָעֲגָלוֹת וְהַבָּקָר לְשֵׁאת הַמִּשְׁכָּן, נִשְׂאָם לִבָּם לְהִתְנַדֵּב קָרְבְּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ לְחֲנֻכּוֹ. וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ • כִּי לֹא קִבֵּל מֹשֶׁה מִיָּדָם עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַגְּבוּרָה.

(יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם יַקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָּנָם לַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ׃ ס

יא וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה רַבָּא חַד לְיוֹמָא רַבָּא חַד לְיוֹמָא יַקְרְבוּן יָת קָרְבַּנְהוֹן לַחֲנֻכַּת מַדְבְּחָא׃

רש״י◄ יַקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָּנָם לַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ • (זבחים כא) וַעֲדַיִן לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מֹשֶׁה הֵאֵיךְ יַקְרִיבוּ; אִם כְּסֵדֶר תּוֹלְדוֹתָם, אִם כְּסֵדֶר הַמַּסָּעוֹת, עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: יַקְרִיבוּ לַמַּסָּעוֹת אִישׁ יוֹמוֹ.

(יב) וַיְהִי הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת־קָרְבָּנוֹ נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב לְמַטֵּה יְהוּדָה׃

יב וַהֲוָה דְּמְקָרֵב בְּיוֹמָא קַדְמָאָה יָת קָרְבָּנֵהּ נַחְשׁוֹן בַּר עַמִּינָדָב לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה׃

רש״י◄ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן • אוֹתוֹ הַיּוֹם נָטַל עֶשֶׂר עֲטָרוֹת: רִאשׁוֹן לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, רִאשׁוֹן לַנְּשִׂיאִים וְכוֹ׳ כִּדְאִיתָא בְּ׳סֵדֶר עוֹלָם׳. לְמַטֵּה יְהוּדָה • יְחֵסוֹ הַכָּתוּב עַל שִׁבְטוֹ, וְלֹא שֶׁגָּבָה מִשִּׁבְטוֹ וְהִקְרִיב. אוֹ אֵינוֹ אוֹמֵר ״לְמַטֵּה יְהוּדָה״, אֶלָּא שֶׁגָּבָה מִשִּׁבְטוֹ וְהֵבִיא? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״זֶה קָרְבַּן נַחְשׁוֹן״, מִשֶּׁלּוֹ הֵבִיא.

(יג) וְקָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃

יג וְקָרְבָּנֵהּ מְגִסְתָּא דִכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלֵהּ מִזְרָקָא חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָּא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח לְמִנְחָתָא׃

רש״י◄ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת • לְמִנְחַת נְדָבָה.

(יד) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃

יד בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הֲוָה דְּדַהַב מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

ז (יב) **וַיְהִי הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן.** מִשְּׁמַע אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהַקְרִיב רִאשׁוֹן שֶׁאֵינוֹ גָּדוֹל שֶׁבַּשְּׁבָטִים, שֶׁהֲרֵי רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן גְּדוֹלִים מִמֶּנּוּ, אֶלָּא שֶׁהוּא תְּחִילָּה לְכָל דָּבָר כִּדְבָרִישִׁית לְעֵיל. אִי נַמִי, לְפִי שֶׁהָיָה נָשִׂיא וְגִיסוֹ שֶׁל אַהֲרֹן כֹּהֵן גָּדוֹל:

בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן. [אֶחָד] בְּנִיסָן הָיָה: תורה יג

(יג) **וְקָרְבָּנוֹ.** וָא״ו יְתֵירָה, שֶׁלֹּא יָגִיס דַּעְתּוֹ עַל שֶׁזָּכָה לְהַקְרִיב רִאשׁוֹן, לְכָךְ כְּתִיב **וְקָרְבָּנוֹ**, דְּמִשְּׁמַע שֶׁיֵּשׁ אַחֵר שֶׁקְּדָמוֹ, דְּוָא״ו מוֹסִיף עַל עִנְיָן רִאשׁוֹן (במדב״ר יג ח). וּלְכָךְ נַמִי לֹא הוּזְכַּר בּוֹ ׳נָשִׂיא׳ כְּמוֹ בָּאֲחֵרִים (שם יג יז):

קַעֲרַת כֶּסֶף אַחַת [שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ]. כְּנֶגֶד יוֹכֶבֶד שֶׁהָיְתָה בַּת מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה [בְּעֵת שֶׁנּוֹלַד מֹשֶׁה] (במדב״ר יג כ):

מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף [שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ]. כְּנֶגֶד מֹשֶׁה שֶׁהָיָה שָׁקוּל כְּשִׁבְעִים זְקֵנִים (ראה במדב״ר שם):

שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים. יָכוֹל אַהֲרֹן אֵינוֹ כָּמוֹהוּ, תַּלְמוּד לוֹמַר **שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים,** שְׁנֵיהֶם שָׁוִים (ילקוט רמז תשי״ד): תורה יד

(יד) **כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב [מְלֵאָה קְטֹרֶת].** כְּנֶגֶד עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת שֶׁקִּבֵּל מֹשֶׁה, שֶׁמְּלֵאוֹת רֵיחַ טוֹב כִּקְטוֹרֶת (במדב״ר יג טו). וְיֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִכָּאן מַה

רש״י◄ **עֲשָׂרָה זָהָב•** כְּתַרְגּוּמוֹ: מִשְׁקַל עֶשֶׂר שְׁקָלֵי הַקֹּדֶשׁ הָיָה בָּהּ. **מְלֵאָה קְטֹרֶת•** לֹא מָצִינוּ קְטֹרֶת לְיָחִיד וְלֹא עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, אֶלָּא זוֹ בִּלְבַד. וְהוֹרָאַת שָׁעָה הָיְתָה.

(טו) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:

טו תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא:

רש״י◄ **פַּר אֶחָד•** מִיֵּחָד שֶׁבְּעֶדְרוֹ.

(טז) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

טז צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא:

רש״י◄ **שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת•** לְכַפֵּר עַל קֶבֶר הַתְּהוֹם (עיין בראב״ם) וְטֻמְאַת סָפֵק.

(יז) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב: פ

יז וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קֻרְבָּנָא דְּנַחְשׁוֹן בַּר עַמִּינָדָב:

(יח) בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי הִקְרִיב נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר נְשִׂיא יִשָּׂשְׂכָר:

יח בְּיוֹמָא תִּנְיָנָא קָרִיב נְתַנְאֵל בַּר צוּעָר רַבָּא דְּיִשָּׂשְׂכָר:

רש״י◄ **הִקְרִיב נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר:**

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

שֶׁאָמְרוּ חֲזַ״ל (חולין פז.), כּוֹס שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן שָׁוָה אַרְבָּעִים זְהוּבִים, וְהָכִי פֵּירוּשוֹ דִּקְרָא, **אַחַת** מִ**כַּף**, דְּהַיְינוּ מֵאָה בְּרָכוֹת שֶׁחַיָּיב אָדָם לְבָרֵךְ בְּכָל יוֹם כְּמִנְיַן **כַּף**, **עֲשָׂרָה זָהָב**, שָׁוָה עֲשָׂרָה זְהוּבִים, וְאִם כֵּן כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבַּע בְּרָכוֹת שָׁוָה אַרְבָּעִים זְהוּבִים: תורה טו

(יז) **וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים.** כְּנֶגֶד כָּל הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ג יז) וְכָל נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם: **בָּקָר שְׁנַיִם.** שֶׁכְּתוּבָה בִּשְׁנֵי לוּחוֹת: **אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה.** חֲמִשָּׁה כְּנֶגֶד חָמֵשׁ דִּבְּרוֹת עַל לוּחַ זֶה וְחָמֵשׁ עַל לוּחַ זֶה. **כְּבָשִׂים [בְּנֵי שָׁנָה] חֲמִשָּׁה.** כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה (במדב״ר יד יז). וְכָל שְׁאָר ׳עַתּוּדִים׳ כְּתִיב חָסֵר וָא״ו וְזֶה מְלֵא, לְפִי שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ בְּאוֹתוֹ יוֹם שִׁשָּׁה דְּבָרִים, רִאשׁוֹן לְכְהוּנָּה, רִאשׁוֹן לִנְשִׂיאִים, רִאשׁוֹן לְקָרְבָּנוֹת, רִאשׁוֹן לֶחֳדָשִׁים, רִאשׁוֹן לִיצִיאַת מִצְרַיִם, רִאשׁוֹן לֶאֱסוֹר הַבָּמוֹת, זֶה מָצָאתִי (ראה מדרש תדשא יז). וְלָא נְהִירָא לִי, שֶׁהֲרֵי בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת פֶּרֶק רַבִּי עֲקִיבָא (פז:) מַסִּיק, אוֹתוֹ הַיּוֹם נָטַל עֶשֶׂר עֲטָרוֹת וכו׳, אֲלָמָּא נִתְחַדְּשׁוּ יוֹתֵר מִשִּׁשָּׁה דְּבָרִים. לְכָךְ נִרְאֶה לִי דְּוָקָא״ו **דִּוְקָרְבָּנוֹ** אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לִלְמוֹד שֶׁלֹּא יִתְגָּאֶה, וָא״ו דְּהָכָא רָמֵז לְשִׁשָּׁה צַדִּיקִים שֶׁיָּצְאוּ מִנַּחְשׁוֹן (במדב״ר יג ח, יא), כִּדְפָרִישִׁית לְעֵיל:

וּמַאי טַעְמָא לֹא הִקְרִיבוּ אֶלָּא דָּבָר מוּעָט, **פַּר אֶחָד, אַיִל אֶחָד,** מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁיָּצָא לַדֶּרֶךְ וְהָיוּ מְבִיאִין לְפָנָיו סְעוּדָה לְפִי הַדֶּרֶךְ וּלְפִי הַפּוּנְדָּק, אָמַר לָהֶם הַמֶּלֶךְ כָּךְ אַתֶּם מְכַבְּדִים אוֹתִי, אָמְרוּ לוֹ אֲדוֹנֵנוּ הַמֶּלֶךְ בַּדֶּרֶךְ אָנוּ נוֹתְנִין לְפִי הַדֶּרֶךְ וּלְפִי הַפּוּנְדָּק, אֲבָל כְּשֶׁתִּכָּנֵס נִכָּנֵס עִמְּךָ לַפַּלְטֵרִין שֶׁלְּךָ, אָז תִּרְאֶה כַּמָּה אָנוּ מְכַבְּדִין אוֹתְךָ. כָּךְ כְּשֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן הִקְרִיבוּ הַנְּשִׂיאִים קִמְעָא, אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא זֶהוּ כְּבוֹדִי בְּדָבָר מוּעָט, אָמְרוּ לְפָנָיו רִבּוֹן הָעוֹלָמִים בַּמִּדְבָּר אָנוּ עוֹמְדִין וּלְפִי הַמִּדְבָּר אָנוּ מַקְרִיבִין לְפָנֶיךָ, אֲבָל כְּשֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ וְתִכָּנֵס לְתוֹךְ פַּלְטֵרִין שֶׁלְּךָ, אָז תִּרְאֶה כַּמָּה קָרְבָּנוֹת וְכַמָּה פָּרִים נַקְרִיב לְפָנֶיךָ, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (תהלים נא כ״כא) הֵיטִיבָה בִרְצוֹנְךָ אֶת צִיּוֹן וגו׳ אָז תַּחְפֹּץ׳ וְבִחֵי צֶדֶק עוֹלָה וְכָלִיל אָז יַעֲלוּ עַל מִזְבַּחֲךָ פָרִים, וְלֹא פַּר אֶחָד. וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בִּשְׁלֹמֹה כְּשֶׁחָנַךְ אֶת הַבַּיִת, מַה כְּתִיב שָׁם (מלכים א׳ ח סג), וַיִּזְבַּח שְׁלֹמֹה אֵת זֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף וְצֹאן מֵאָה וְעֶשְׂרִים אָלֶף וַיַּחְנְכוּ אֶת בֵּית ה׳, וְכֵן בִּימֵי עֶזְרָא כְּתִיב (עזרא ו יז) וְהַקְרִבוּ לַחֲנֻכַּת בֵּית אֱלָהָא דְּנָה תּוֹרִין מְאָה דִּכְרִין מָאתַיִן אִמְּרִין אַרְבַּע מְאָה (במדב״ר יג א): תורה יח

(יח־יט) **בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי הִקְרִיב וגו׳ נְשִׂיא יִשָּׂשְׂכָר.** לְפִי שֶׁשִּׁבְטוֹ שֶׁל יִשָּׂשְׂכָר הָיוּ חֲכָמִים בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים א׳ יב לג) וּמִבְּנֵי יִשָּׂשְׂכָר יוֹדְעֵי בִינָה לָעִתִּים, לְכָךְ זָכוּ לְהַקְרִיב בַּשֵּׁנִי, וְעַל פִּי הַדִּיבּוּר הָיָה. וּלְכָךְ כְּתִיב **הִקְרִב,** רָחוֹק הָיָה וְנִתְקָרֵב (תנחומא יד). וְרַשִּׁ״י פֵּירֵשׁ בְּעִנְיָן אַחֵר, וְגַם פֵּירֵשׁ לָמָּה **הִקְרִב** חָסֵר יו״ד: תורה כ

(יט) הִקְרֵב אֶת־קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:

יט קְרִיב יָת קָרְבָּנֵהּ מְגִסְתָּא דְּכַסַף חָדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרְקָא חַד דְּכַסַף מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסְלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סְלְתָּא דְּפִילָא בִּמְשַׁח לְמִנְחָתָא:

רש״י ◄ **הִקְרֵב אֶת־קָרְבָּנוֹ** • מַה תַּלְמוּד לוֹמַר ״הִקְרִיב״ בְּשִׁבְטוֹ שֶׁל יִשָּׂשכָר, מַה שֶּׁלֹּא נֶאֱמַר בְּכָל הַשְּׁבָטִים? לְפִי שֶׁבָּא רְאוּבֵן וְעִרְעֵר וְאָמַר: דַּיֵּי שֶׁקָּדְמַנִי יְהוּדָה אָחִי, אַקְרִיב אֲנִי אַחֲרָיו! אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: מִפִּי הַגְּבוּרָה נֶאֱמַר לִי שֶׁיַּקְרִיבוּ כְּסֵדֶר מַסָּעָן לְדִגְלֵיהֶם, לָכֵן אָמַר: ״הִקְרֵב אֶת־קָרְבָּנוֹ״, וְהוּא חָסֵר יוֹ״ד, שֶׁהוּא מְשַׁמֵּשׁ: ״הַקְרֵב״ לְשׁוֹן צִוּוּי, שֶׁמִּפִּי הַגְּבוּרָה נִצְטַוּוּ: ״הַקְרֵב״. וּמַהוּ ״הִקְרִיב, הִקְרִיב״ שְׁתֵּי פְּעָמִים? שֶׁבִּשְׁבִיל שְׁנֵי דְּבָרִים זָכָה לְהַקְרִיב שְׁנֵי לַשְּׁבָטִים: אַחַת שֶׁהָיוּ יוֹדְעִים בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דה״ב א יב): ״וּמִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לָעִתִּים״, וְאַחַת — שֶׁהֵם נָתְנוּ עֵצָה לַנְּשִׂיאִים לְהִתְנַדֵּב קָרְבָּנוֹת הַלָּלוּ. וּבִיסוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן מָצָאתִי: אָמַר רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר: נְתַנְאֵל בֶּן צוּעָר הִשִּׂיאָן עֵצָה זוֹ. **קַעֲרַת־כֶּסֶף** • מִנַּיִן אוֹתִיּוֹתָיו בְּגִימַטְרִיָּא תתק״ל, כְּנֶגֶד שְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן. **שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ** • עַל שֵׁם שֶׁכְּשֶׁהֶעֱמִיד תּוֹלְדוֹת לְקִיּוּם הָעוֹלָם, בֶּן מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ה): ״וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמְאַת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בִּדְמוּתוֹ וְגוֹ׳״. **מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף** • בְּגִימַטְרִיָּא תק״כ, עַל שֵׁם נֹחַ שֶׁהֶעֱמִיד תּוֹלְדוֹת, בֶּן ת״ק שָׁנָה, וְעַל שֵׁם עֶשְׂרִים שָׁנָה שֶׁנִּגְזְרָה גְּזֵרַת הַמַּבּוּל קֹדֶם תּוֹלְדוֹתָיו — כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי אֵצֶל (שם ה): ״וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה״, לְפִיכָךְ נֶאֱמַר: ״מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף״ וְלֹא נֶאֱמַר: ״מִזְרָק כֶּסֶף אֶחָד״ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בַּקְּעָרָה, לוֹמַר שֶׁאַף אוֹתִיּוֹת שֶׁל ״אֶחָד״ מִצְטָרְפוֹת לַמִּנְיָן. **שִׁבְעִים שֶׁקֶל** • כְּנֶגֶד שִׁבְעִים אֻמּוֹת שֶׁיָּצְאוּ מִבָּנָיו.

(כ) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:

כ בָּזִיכָא חָדָא מַתְקַל עַשַׂר סְלְעִין הִיא דְּדַהַב מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא:

רש״י ◄ **כַּף אַחַת** • כְּנֶגֶד הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה מִיָּדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. **עֲשָׂרָה זָהָב** • כְּנֶגֶד עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת. **מְלֵאָה קְטֹרֶת** • גִּימַטְרִיָּא שֶׁל ״קְטֹרֶת״ תַּרְיַ״ג מִצְוֹת, וּבְלִבַּד שֶׁתַּחֲלִיף קוֹ״ף בְּדָלֶ״ת עַל־יְדֵי א״ת ב״ש ג״ר ד״ק.

(כא) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:

כא תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא:

רש״י ◄ **פַּר אֶחָד** • כְּנֶגֶד אַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (בראשית יח): ״וַיִּקַּח בֶּן־בָּקָר״. **אַיִל אֶחָד** • כְּנֶגֶד יִצְחָק (שם כב): ״וַיִּקַּח אֶת־הָאַיִל וְגוֹ׳״. **כֶּבֶשׂ־אֶחָד** • כְּנֶגֶד יַעֲקֹב (שם ל): וְהַכְּשָׂבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב״.

(כב) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

כב צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא:

רש״י ◄ **שְׂעִיר־עִזִּים** • לְכַפֵּר עַל מְכִירַת יוֹסֵף, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שם לז): ״וַיִּשְׁחָטוּ שְׂעִיר עִזִּים״.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ׳ 46)

לְכַפֵּר עַל מְכִירַת יוֹסֵף (רש״י ז, כב)

יֵשׁ לִשְׁאֹל, מַדּוּעַ הֵבִיא גַּם נְשִׂיא בִּנְיָמִין שְׂעִיר עִזִּים לְכַפֵּר, וַהֲרֵי בִּנְיָמִין לֹא הָיָה קָשׁוּר כְּלָל לִמְכִירָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף. וְיֵשׁ לוֹמַר, עַל שֶׁלֹּא חִפֵּשׂ אוֹתוֹ כָּל אוֹתָן הַשָּׁנִים. אוֹ יֵשׁ לוֹמַר, כְּדֵי לְכַפֵּר עַל יַעֲקֹב אָבִיו, שֶׁשָּׁלַח אֶת יוֹסֵף לִשְׁכֶם. וּשְׁנֵי הַדְּבָרִים שַׁיָּכִים לְכָל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט.

(כג) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר:

כג וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קָרְבַּן נְתַנְאֵל בַּר צוּעָר:

רש״י ◄ **וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם** • כְּנֶגֶד מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן שֶׁנִּתְּנוּ שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם. **אֵילִם עַתֻּדִים כְּבָשִׂים** • שְׁלֹשָׁה מִינִים — כְּנֶגֶד כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים, וּכְנֶגֶד תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים; שָׁלֹשׁ חֲמִשִּׁיּוֹת כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה חֲמָשִׁין וְחָמֵשׁ הַדִּבְּרוֹת הַכְּתוּבִין עַל לוּחַ אֶחָד וְחָמֵשׁ הַכְּתוּבִין עַל הַשֵּׁנִי, עַד כָּאן מִיסוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן.

(כד) בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי זְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן׃

כד בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה רַבָּא לִבְנֵי זְבוּלֵן אֱלִיאָב בַּר חֵלוֹן׃

רש״י ◄ **בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נָשִׂיא וְגוֹ׳** • בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי הָיָה נָשִׂיא הַמַּקְרִיב לִבְנֵי זְבוּלֻן, וְכֵן כֻּלָּם, אֲבָל בִּנְתַנְאֵל שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: ״הִקְרִיב נְתַנְאֵל״, נוֹפֵל אַחֲרָיו הַלָּשׁוֹן לוֹמַר ״נָשִׂיא יִשָּׂשכָר״, לְפִי שֶׁכְּבָר הִזְכִּיר שְׁמוֹ וְהַקְרָבָתוֹ, וּבַשְּׁאָר — שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בָּהֶן ״הִקְרִיב״, נוֹפֵל עֲלֵיהֶן לָשׁוֹן זֶה ״נָשִׂיא לִבְנֵי פְּלוֹנִי״, אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה הַנָּשִׂיא הַמַּקְרִיב לְשֵׁבֶט פְּלוֹנִי.

(כה) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃

כה קַרְבָּנֵהּ מְגִסְתָּא דְכַסַּף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלֵהּ מִזְרָקָא חַד דְכַסַּף מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָּא דְפִילָא בְמִשַּׁח לְמִנְחָתָא׃

(כו) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃

כו בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא דְדְהַב מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃

(כז) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃

כז תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא׃

(כח) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃

כח צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא׃

(כט) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילֵם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן׃ פ

כט וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קָרְבַּן אֱלִיאָב בַּר חֵלוֹן׃

(ל) בַּיּוֹם הָרְבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן־שְׁדֵיאוּר׃

ל בְּיוֹמָא רְבִיעָאָה רַבָּא לִבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בַּר שְׁדֵיאוּר׃

(לא) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃

לא קַרְבָּנֵהּ מְגִסְתָּא דְכַסַּף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלֵהּ מִזְרָקָא חַד דְכַסַּף מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָּא דְפִילָא בְמִשַּׁח לְמִנְחָתָא׃

(לב) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃

לב בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא דְדְהַב מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃

(לג) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃

לג תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא׃

(לד) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

לד צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא:

(לה) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיצוּר בֶּן־שְׁדֵיאוּר: פ

לה וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קָרְבַּן אֱלִיצוּר בַּר שְׁדֵיאוּר:

(לו) בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי:

לו בְּיוֹמָא חֲמִישָׁאָה רַבָּא לִבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בַּר צוּרִישַׁדָּי:

(לז) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:

לז קָרְבָּנֵהּ מְגִסְתָּא דִּכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרָקָא חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָּא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח לְמִנְחָתָא:

(לח) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:

לח בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא דְּדַהַב מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא:

(לט) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:

לט תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא:

(מ) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

מ צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא:

(מא) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי: פ

מא וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קָרְבַּן שְׁלֻמִיאֵל בַּר צוּרִישַׁדָּי:

◆ יום שישי י"א סיון ◆

(מב) בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי נָשִׂיא לִבְנֵי גָד אֶלְיָסָף בֶּן־דְּעוּאֵל:

מב בְּיוֹמָא שְׁתִיתָאָה רַבָּא לִבְנֵי גָד אֶלְיָסָף בַּר דְּעוּאֵל:

(מג) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:

מג קָרְבָּנֵהּ מְגִסְתָּא דִּכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרָקָא חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָּא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח לְמִנְחָתָא:

(מד) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:

מד בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא דְּדַהַב מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא:

(מה) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:

מה תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא:

(מו) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

מו צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא:

(מז) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל: פ

מז וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קָרְבַּן אֱלִיסָף בַּר דְּעוּאֵל:

(מח) בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע בֶּן־עַמִּיהוּד:

מח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה רַבָּא לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע בַּר עַמִּיהוּד:

(מט) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:

מט קָרְבְּנֵהּ מְגִסְתָּא דִכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סִלְעִין הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרָקָא חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין סִלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָּא דְּפִילָא בְּמְשַׁח לְמִנְחָתָא:

(נ) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:

נ בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סִלְעִין הִיא דְּדַהַב מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא:

(נא) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:

נא תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא:

(נב) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

נב צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא:

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

(מח) **בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי אֶפְרַיִם.** וְשַׁבָּת הָיָה, שֶׁהֲרֵי 'בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן' רִאשׁוֹן הָיָה לְמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית (שבת פז:). וּלְפִי שֶׁיּוֹסֵף הָיָה שׁוֹמֵר שַׁבָּת קוֹדֶם שֶׁנִּיתְּנָה הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מג טז) וּטְבֹחַ טֶבַח וְהָכֵן, וְאֵין הֲכָנָה אֶלָּא לְשַׁבָּת שֶׁנֶּאֱמַר (שמות טז ה) וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁבִּזְכוּת זֶה יָכִין בִּנְךָ קָרְבָּנוֹ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, שֶׁאֵין קָרְבָּן יָחִיד דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (תהלים ס ט) לִי גִלְעָד וְלִי מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם מָעוֹז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחֹקְקִי. וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם לָמָּה בָּנָה אֵלִיָּהוּ בָּמָה בְּהַר הַכַּרְמֶל בִּשְׁעַת אִיסּוּר הַבָּמוֹת, 'לִי גִלְעָד', כְּלוֹמַר עַל פִּי הַדָּבָר הָיָה. וְאִם יֹאמַר לְךָ אָדָם שִׁבְעָה דְּבָרִים עָשָׂה גִּדְעוֹן, פַּר הַנֶּעֱבָד, וּפַר הַמּוּקְצָה, וּבְנָה מִזְבֵּחַ, וְכָרַת עֵצִים מִן הָאֲשֵׁרָה, וְהִקְרִיב קָרְבָּן בַּלַּיְלָה, וְעַל יְדֵי עַצְמוֹ בְּלֹא כֹהֵן, וְהָיָה בֵּין הַכּוֹמְרִים. כָּל מַה שֶׁעָשָׂה עַל פִּי הַגְּבוּרָה עָשָׂה, שֶׁנֶּאֱמַר (שופטים ו כה־כו) וַיְהִי בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיֹּאמֶר לוֹ ה' קַח אֶת פַּר הַשּׁוֹר אֲשֶׁר לְאָבִיךָ וגו' וְהַעֲלִיתָ עוֹלָה בַּעֲצֵי הָאֲשֵׁרָה אֲשֶׁר תִּכְרֹת, וּבָנִיתָ מִזְבֵּחַ לַה' אֱלֹהֶיךָ עַל רֹאשׁ הַמָּעוֹז הַזֶּה. וְהַיְינוּ דִּכְתִיב 'לִי מְנַשֶּׁה', שֶׁגִּדְעוֹן מִשֵּׁבֶט מְנַשֶּׁה הוּא. 'וְאֶפְרַיִם מָעוֹז רֹאשִׁי', אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם יְהוֹשֻׁעַ חִילֵּל אֶת הַשַּׁבָּת בִּירִיחוֹ, עַל פִּי הַגְּבוּרָה עָשָׂה, דִּכְתִיב (יהושע ו ג) וְסַבּוֹתֶם אֶת הָעִיר וגו' כֹּה תַעֲשֶׂה שֵׁשֶׁת יָמִים וגו', וּכְתִיב (שם פסוק ד) וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תָּסֹבּוּ אֶת הָעִיר שֶׁבַע פְּעָמִים, וְאִי אֶפְשָׁר שִׁבְעָה יָמִים בְּלֹא שַׁבָּת. וּלְפִי שֶׁכְּבָשָׂהּ בְּיוֹם שַׁבָּת קוֹדֶשׁ אָמַר תְּהֵא כֻּלָּהּ קוֹדֶשׁ לַה'. וְכֵן עַתָּה הִתִּיר לְשֵׁבֶט אֶפְרַיִם לְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת בִּשְׁבִיל קָרְבַּן יָחִיד. 'יְהוּדָה מְחֹקְקִי', אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם דָּוִד עָבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא דָּוִד הַבָּא מִשֵּׁבֶט יְהוּדָה לִמֵּד הַבַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה כִּסּוּפֵר מְחוֹקֵק הַמְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים נא טו) אֲלַמְּדָה פֹשְׁעִים דְּרָכֶיךָ וְחַטָּאִים אֵלֶיךָ יָשׁוּבוּ (תנחומא כח). וְכֵן מִסִּיק בְּרֵישׁ עֲבוֹדָה זָרָה (ד:), לֹא הָיָה דָּוִד רָאוּי לְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה דְּבַת שֶׁבַע, אֶלָּא כְּדֵי לִיתֵּן פִּתְחוֹן פֶּה לְבַעֲלֵי תְשׁוּבָה:

חסלת פרשת נשא

(נג) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילֵם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִישָׁמָע בֶּן־עַמִּיהוּד׃ פ

נג וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרִין חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קָרְבַּן אֱלִישָׁמָע בַּר עַמִּיהוּד׃

(נד) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי נָשִׂיא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר׃

נד בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה רַבָּא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בַּר פְּדָהצוּר׃

(נה) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃

נה קֻרְבָּנֵהּ מְגִסְתָּא דִכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרָקָא חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָּא דְּפִילָא בְּמְשַׁח לְמִנְחָתָא׃

(נו) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃

נו בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא דְּדַהַב מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃

(נז) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃

נז תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא׃

(נח) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃

נח צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא׃

(נט) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילֵם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר׃ פ

נט וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרִין חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קָרְבַּן גַּמְלִיאֵל בַּר פְּדָהצוּר׃

(ס) בַּיּוֹם הַתְּשִׁיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי בִנְיָמִן אֲבִידָן בֶּן־גִּדְעֹנִי׃

ס בְּיוֹמָא תְּשִׁיעָאָה רַבָּא לִבְנֵי בִנְיָמִן אֲבִידָן בַּר גִּדְעֹנִי׃

(סא) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃

סא קֻרְבָּנֵהּ מְגִסְתָּא דִכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרָקָא חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָּא דְּפִילָא בְּמְשַׁח לְמִנְחָתָא׃

(סב) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃

סב בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא דְּדַהַב מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃

(סג) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃

סג תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא׃

(סד) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃

סד צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא׃

(סה) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילֵם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲבִידָן בֶּן־גִּדְעֹנִי׃ פ

סה וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קָרְבַּן אֲבִידָן בַּר גִּדְעוֹנִי׃

(סו) בַּיּוֹם הַשְּׁעִירִי נָשִׂיא לִבְנֵי דָן אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדָּי׃

סו בְּיוֹמָא עֲשִׂירָאָה רַבָּא לִבְנֵי דָן אֲחִיעֶזֶר בַּר עַמִּישַׁדָּי׃

(סז) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃

סז קֻרְבָּנֵהּ מְגִסְתָּא דִכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלֵהּ מִזְרָקָא חַד דִכְסַף מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָּא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח לְמִנְחָתָא׃

(סח) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃

סח בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא דְּדְהַב מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃

(סט) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃

סט תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא׃

(ע) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃

ע צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא׃

(עא) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילֵם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדָּי׃ פ

עא וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קָרְבַּן אֲחִיעֶזֶר בַּר עַמִּישַׁדָּי׃

(עב) בְּיוֹם עַשְׁתֵּי עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא לִבְנֵי אָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן׃

עב בְּיוֹמָא חַד עֲשַׂר יוֹמִין רַבָּא לִבְנֵי אָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בַּר עָכְרָן׃

(עג) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃

עג קֻרְבָּנֵהּ מְגִסְתָּא דִכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלֵהּ מִזְרָקָא חַד דִכְסַף מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָּא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח לְמִנְחָתָא׃

(עד) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃

עד בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא דְּדְהַב מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃

(עה) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃

עה תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא׃

(עו) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃

עו צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא׃

(עז) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן׃ פ

עז וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׂא גְּדָיֵי חַמְשָׂא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׂא דֵּין קָרְבַּן פַּגְעִיאֵל בַּר עָכְרָן׃

(עח) בְּיוֹם שְׁנַיִם עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא לִבְנֵי נַפְתָּלִי אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן׃

עח בְּיוֹמָא תְּרֵי עַשַׂר יוֹמִין רַבָּא לִבְנֵי נַפְתָּלִי אֲחִירַע בַּר עֵינָן׃

(עט) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃

עט קָרְבָּנֵהּ מְגִסְתָּא דִכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלֵהּ מִזְרָקָא חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָּא דְּפִילָא בְּמְשַׁח לְמִנְחָתָא׃

(פ) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃

פ בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עַשַׂר סְלְעִין הִיא דְּדַהַב מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמָיָא׃

(פא) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃

פא תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא׃

(פב) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃

פב צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא׃

(פג) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן׃ פ

פג וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׂא גְּדָיֵי חַמְשָׂא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׂא דֵּין קָרְבַּן אֲחִירַע בַּר עֵינָן׃

◆ שבת קודש י"ב סיון ◆

(פד) זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ מֵאֵת נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל קַעֲרֹת כֶּסֶף שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מִזְרְקֵי־כֶסֶף שְׁנֵים עָשָׂר כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה׃

פד דָּא חֲנֻכַּת מַדְבְּחָא בְּיוֹמָא דְּרַבִּיוּ יָתֵהּ מִן רַבְרְבֵי יִשְׂרָאֵל מְגִיסֵי כַסְפָּא תַּרְתָּא עַשְׂרֵי מַזְרְקֵי כַסְפָּא תְּרֵין עַשַׂר בָּזִיכֵי דְּדַהֲבָא תַּרְתָּא עַשְׂרֵי׃

רש"י ◄ **בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ** • בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁנִּמְשַׁח הִקְרִיב, וּמָה אֲנִי מְקַיֵּם "אַחֲרֵי הִמָּשַׁח"? שֶׁנִּמְשַׁח תְּחִלָּה וְאַחַר־כָּךְ הִקְרִיב, אוֹ "אַחֲרֵי הִמָּשַׁח" – לְאַחַר זְמַן וְלֹא בָּא לִלְמוֹד בְּיוֹם הִמָּשַׁח, אֶלָּא לוֹמַר שֶׁנִּמְשַׁח בַּיּוֹם? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר (ויקרא ז): "בְּיוֹם מָשְׁחוֹ אֹתָם", לָמַדְנוּ שֶׁנִּמְשַׁח בַּיּוֹם. וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר: "בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ"? בַּיּוֹם שֶׁנִּמְשַׁח – הִקְרִיב. **קַעֲרַת כֶּסֶף שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה** • (ספרי במ"ר) הֵם הֵם שֶׁהִתְנַדְּבוּ וְלֹא אֵרַע בָּהֶם פְּסוּל.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 47)

וְלֹא אֵרַע בָּהֶם פְּסוּל (רש"י ז, פד)

עֲבֹדָה זוֹ נִרְמֶזֶת בַּפָּסוּק שֶׁבּוֹ נִכְלְלִים יַחַד קָרְבְּנוֹתֵיהֶם שֶׁל כָּל הַנְּשִׂיאִים. וְאַף בַּתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בִּמְקוֹם קָרְבָּן, כָּךְ: הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ לְקַבֵּל עָלָיו מִצְוַת־עֲשֵׂה שֶׁל אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַתְּפִלָּה, וְגַם בְּעֵת הַתְּפִלָּה עָלָיו לְאַחֵד אֶת עַצְמוֹ עִם הַכְּלָל, שֶׁהֲרֵי גַּם תְּפִלַּת הַיָּחִיד נֶאֱמֶרֶת בְּלַשּׁוֹן רַבִּים. וְאָז מְבֻטָּח לוֹ שֶׁלֹּא יְהֵא 'פְּסוּל' בִּתְפִלָּתוֹ, כְּמַאֲמַר "אֵין הַקָּבָּ"ה מוֹאֵס בִּתְפִלָּתָן שֶׁל רַבִּים".

(פה) שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקְּעָרָה הָאַחַת כֶּסֶף וְשִׁבְעִים הַמִּזְרָק הָאֶחָד כֶּסֶף הַכֵּלִים אַלְפַּיִם וְאַרְבַּע־מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

פה מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלָא דִּמְגִיסָתָא חֲדָא דְּכַסְפָּא וְשַׁבְעִין דְּמִזְרְקָא חַד כֹּל כְּסַף מָנְיָא תְּרֵין אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה בִּסְלְעֵי קוּדְשָׁא:

רש"י◄ **שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקְּעָרָה הָאַחַת וְגוֹ'** • מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ", וְלֹא פֵּירֵשׁ בְּאֵיזוֹ שֶׁקֶל, לְכָךְ חָזַר וּשְׁנָאָהּ כָּאן וְכָלַל בְּכֻלָּן "כֹּל כֶּסֶף הַכֵּלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ".

כֹּל כֶּסֶף הַכֵּלִים וְגוֹ' • (ספרי) לְמֶדְךָ שֶׁהָיוּ כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ מְכֻוָּנִים בְּמִשְׁקָלָן, שׁוֹקְלָן אֶחָד אֶחָד וְשׁוֹקְלָן כֻּלָּן כְּאֶחָד, לֹא רִבָּה וְלֹא מִעֵט.

(פו) כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה מְלֵאֹת קְטֹרֶת עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה הַכַּף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ כָּל־זְהַב הַכַּפּוֹת עֶשְׂרִים וּמֵאָה:

פו בָּזִיכֵי דְּדַהֲבָא תְּרֵתֵי עַשְׂרֵי מַלְיַן קְטֹרֶת בּוּסְמָנְיָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלָא דְּבָזִיכָא בִּסְלְעֵי קוּדְשָׁא כָּל דְּהַב בָּזִיכְיָא מְאָה וְעַשְׂרִין:

רש"י◄ **כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה** • לָמָּה נֶאֱמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר "כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב" — הִיא שֶׁל זָהָב וּמִשְׁקָלָהּ עֲשָׂרָה שְׁקָלִים שֶׁל כֶּסֶף. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא כַּף אַחַת שֶׁל כֶּסֶף וּמִשְׁקָלָהּ עֲשָׂרָה שְׁקָלִים שֶׁל זָהָב, וְשִׁקְלֵי זָהָב אֵין מִשְׁקָלָם שָׁוֶה לְשֶׁל כֶּסֶף? תַּלְמוּד לוֹמַר "כַּפּוֹת זָהָב" — שֶׁל זָהָב הָיוּ (ספרי).

(פז) כָּל־הַבָּקָר לָעֹלָה שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים אֵילִם שְׁנֵים־עָשָׂר כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנֵים עָשָׂר וּמִנְחָתָם וּשְׂעִירֵי עִזִּים שְׁנֵים עָשָׂר לְחַטָּאת:

פז כָּל תּוֹרֵי לַעֲלָתָא תְּרֵי עַשַׂר תּוֹרִין דִּכְרִין תְּרֵי עַשַׂר אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא תְּרֵי עַשַׂר וּמִנְחַתְהוֹן וּצְפִירֵי בַר עִזִּין תְּרֵי עַשַׂר לְחַטָּאתָא:

(פח) וְכֹל בְּקַר זֶבַח הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה פָּרִים אֵילֵם שִׁשִּׁים עַתֻּדִים שִׁשִּׁים כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁשִּׁים זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הִמָּשַׁח אֹתוֹ:

פח וְכֹל תּוֹרֵי לְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא עַשְׂרִין וְאַרְבְּעָא תּוֹרִין דִּכְרִין שִׁתִּין גַּדְיָין שִׁתִּין אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא שִׁתִּין דָּא חֲנֻכַּת מַדְבְּחָא בָּתַר דְּרַבִּיוּ יָתֵהּ:

(פט) וּבְבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת־הַקּוֹל מִדַּבֵּר אֵלָיו מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים וַיְדַבֵּר אֵלָיו: פפפ

פט וְכַד עָלִיל מֹשֶׁה לְמַשְׁכַּן זִמְנָא לְמַלָּא עִמֵּהּ וּשְׁמַע יָת קָלָא דְּמִתְמַלֵּל עִמֵּהּ מֵעִלָּוֵי כַּפֻּרְתָּא דִּי עַל אֲרוֹנָא דְּסַהֲדוּתָא מִבֵּין תְּרֵין כְּרוּבַיָּא וּמִתְמַלֵּל עִמֵּהּ: פ פ פ

רש"י◄ **וּבְבֹא מֹשֶׁה** • שְׁנֵי כְּתוּבִים הַמַּכְחִישִׁים זֶה אֶת זֶה, בָּא שְׁלִישִׁי וְהִכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם. כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: (ויקרא א) : "וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד" — וְהוּא חוּץ לַפָּרֹכֶת, וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר: (שמות כח) : "וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת". בָּא זֶה וְהִכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם: מֹשֶׁה בָּא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד, וְשָׁם שׁוֹמֵעַ אֶת הַקּוֹל הַבָּא מֵעַל הַכַּפֹּרֶת. **מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרוּבִים** • הַקּוֹל יוֹצֵא מִן הַשָּׁמַיִם לְבֵין שְׁנֵי הַכְּרוּבִים, וּמִשָּׁם יָצָא לְאֹהֶל מוֹעֵד. **מִדַּבֵּר** • כְּמוֹ "מִתְדַּבֵּר". כְּבוֹדוֹ שֶׁל מַעְלָה לוֹמַר כֵּן: מְדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, וּמֹשֶׁה שׁוֹמֵעַ מֵאֵלָיו. **וַיְדַבֵּר אֵלָיו** • (ספרי) לְמֵעֵט אֶת אַהֲרֹן מִן הַדִּבְּרוֹת. **וַיִּשְׁמַע אֶת־הַקּוֹל** • יָכוֹל קוֹל נָמוּךְ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֶת־הַקּוֹל", הוּא הַקּוֹל שֶׁנִּדְבַּר עִמּוֹ בְּסִינַי, וּכְשֶׁמַּגִּיעַ לַפֶּתַח הָיָה נִפְסָק וְלֹא הָיָה יוֹצֵא חוּץ לָאֹהֶל (במדבר רבה) :

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך יג פרשת נשא)

מ"יֵינָהּ שֶׁל תּוֹרָה" שֶׁבְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י:

לִכְאוֹרָה זֶה עַצְמוֹ דּוֹרֵשׁ בֵּאוּר: מִכֵּיוָן שֶׁעַל־פִּי טֶבַע הָיָה הַקּוֹל צָרִיךְ לִהְיוֹת נִשְׁמַע לְמֶרְחוֹק גַּם מִחוּץ לְאֹהֶל מוֹעֵד, לָמָּה נִפְסַק כְּשֶׁהִגִּיעַ לַפֶּתַח (וּמִשּׁוּם כָּךְ הוּזְקַק מֹשֶׁה לָבוֹא "אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ")? וּבִפְרָט שֶׁהָיָה בָּזֶה גַּם מִיְּחִד לְהַפְסִיק אֶת הַקּוֹל!

וְהַסְבָּרָה בָּזֶה (בִּפְנִימִיּוּת הָעִנְיָנִים) מְבוֹאֶרֶת בְּמַה שֶׁכָּתַב רַשִׁ"י "הוּא הַקּוֹל שֶׁנִּדְבַּר עִמּוֹ בְּסִינַי":

בַּקּוֹל "שֶׁנִּדְבַּר עִמּוֹ בְּסִינַי" מְצִינוּ גַּם כֵּן עִנְיָן שֶׁל הֶפְסֵק, אֶלָּא שֶׁהֶפְסֵק זֶה הָיָה לֹא **בַּמָּקוֹם** כְּמוֹ בַּקּוֹל שֶׁבַּמִּשְׁכָּן, אֶלָּא **בַּזְּמַן**. שֶׁלְּאַחֲרֵי מַתַּן תּוֹרָה, "בִּמְשֹׁךְ הַיּוֹבֵל", נִפְסַק הַקּוֹל דְּמַתַּן תּוֹרָה, וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: "כְּשֶׁיִּמְשֹׁךְ הַיּוֹבֵל הוּא סִימָן סִלּוּק שְׁכִינָה **וְהַפְסָקַת הַקּוֹל**".

וּכְשֵׁם שֶׁטַּעַם הַפְסָקַת הַקּוֹל דְּמַתַּן תּוֹרָה (בַּזְּמַן) מוּבָן הוּא, כִּי אִילּוּ הָיָה נִמְשֹׁךְ גַּם לְאַחֲרֵי מַתַּן תּוֹרָה, הָיָה זֶה שׁוֹלֵל אֶת עִנְיָן הָעֲבוֹדָה הַתְּלוּיָה בִּבְחִירָתָם הַחָפְשִׁית שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי **בְּהִגָּלוֹת** הַ'קּוֹל גָּדוֹל' "אָנֹכִי הֲוָי' - אֶלֹקֶיךָ" - אֵין מָקוֹם לִבְחִירָה בְּאֹפֶן הָפְכִּי,

- כֵּן הוּא גַּם בְּהַפְסָקוֹת הַקּוֹל שֶׁבַּמִּשְׁכָּן (בַּמָּקוֹם) שֶׁ"הוּא הַקּוֹל שֶׁנִּדְבַּר עִמּוֹ בְּסִינַי": אִילּוּ הָיָה קוֹלוֹ וְדִבּוּרוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְשָׁךְ בָּעוֹלָם (בִּקְבִיעוּת וּבְתְמִידוּת) גַּם מִחוּץ לְאֹהֶל מוֹעֵד, הֲרֵי אָז הָיָה נַעֲשֶׂה הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בִּבְחִינַת אֹהֶל מוֹעֵד, וְלֹא הָיָה מָקוֹם וְאֶפְשָׁרוּת לִבְחִירָה חָפְשִׁית.

וְעוֹד: נִתְאַוָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לִהְיוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה **בְּתַחְתּוֹנִים** דַּוְקָא, הַיְנוּ שֶׁדַּוְקָא "תַּחְתּוֹן" כָּזֶה שֶׁמִּצַּד־עַצְמוֹ אֵין בּוֹ (בְּגִילּוּי) קוֹלוֹ וְדִבּוּרוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, יַמְשִׁיכוּ וִיגַלּוּ בּוֹ אֶת קוֹלוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְיֵעָשֶׂה עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת **הָאָדָם** לְדִירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ.

קע"ו פסוקים, עמו"ס סימן. חסלת פרשת נשא

הפטרה לפרשת נשא לשמו"ת ולקריאה בציבור נדפסה בעמוד רמא

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום חמישי עמוד א

מתרצת הגמרא: **לֹא קַשְׁיָא**, לעולם אפא הוא צבוע, ושני מיני צבועים
יש, **כָּאן** – רבי מאיר בברייתא עוסק **בְּצָבוּעַ זָכָר, וּכָאן** – במשנה
מדובר **בְּצָבוּעַ** [אפא] **נְקֵבָה** והיא נקראת גם ברדלס. כלומר, רבי
מאיר מוסיף על המשנה שגם צבוע זכר מועד מתחילתו. והוצרך
להוסיפו לפי שהיה מקום לטעות שדינו שונה מאחר שהוא משתנה
למינים אחרים, כִּדְתַנְיָא, **צָבוּעַ זָכָר לְאַחַר שֶׁבַע שָׁנִים נַעֲשָׂה עֲטַלֵּף.**
עֲטַלֵּף לְאַחַר שֶׁבַע שָׁנִים נַעֲשָׂה עֲרָפֶד. עֲרָפֶד לְאַחַר שֶׁבַע שָׁנִים
נַעֲשָׂה קִימוֹשׁ. קִימוֹשׁ לְאַחַר שֶׁבַע שָׁנִים נַעֲשָׂה חוֹחַ. חוֹחַ לְאַחַר שֶׁבַע
שָׁנִים נַעֲשָׂה שֵׁד.
ומוסיפה הברייתא **שׁשִׁדְּרוֹ שֶׁל אָדָם לְאַחַר שֶׁבַע שָׁנִים נַעֲשָׂה נָחָשׁ.**
ומבארת הגמרא, **וְהָנֵי מִילֵּי** – דבר זה נאמר רק בשדרתו של אדם **דְּ**לֹא
כָּרֵע בְּמוֹדִים – כשאמר מודים אנחנו לך בתפילת שמונה עשרה.
הגמרא חוזרת לבאר את דברי רבי אלעזר בברייתא:
אָמַר מַר, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר אַף הַצָּבוּעַ,

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום חמישי עמוד ב

כָּל עֲצָתָם עָלַי לְמָוֶת', שאכן על איסור אשת איש יש עונש מיתה,
אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר שֶׁחֲשָׁדוּהוּ מִזּוּנָה, מַאי לַמָּוֶת, הלא על זונה פנויה
אין חיוב מיתה. מתרצת הגמרא: כוונת ירמיה 'עֲצָתָם עָלַי לַמָּוֶת'
שֶׁהִשְׁלִיכוּהוּ לְבֵאר טִיט כדי להורגו. כמובא בנביא (שם לח ו).
ביאור המשך תפילתו של ירמיה: **דְּרַשׁ רָבָא, מַאי דִּכְתִיב** (שם יח כג)
'יִהְיוּ מְכֻשָּׁלִים לְפָנֶיךָ, בְּעֵת אַפְּךָ עֲשֵׂה בָהֶם', אָמַר יִרְמְיָה לִפְנֵי
הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אֲפִילּוּ בְּשָׁעָה שֶׁבְּנֵי ענתות **עוֹשִׂין**
צְדָקָה, הַכְּשֵׁילֵם בִּבְנֵי אָדָם שֶׁאֵינָן מְהוּגָּנִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יְקַבְּלוּ עֲלֵיהֶן
שָׂכָר:
הגמרא מבארת את המשך הפסוק בענין קבורת חזקיהו: נאמר (דברי
הימים ב' לב לג) **'וְכָבוֹד עָשׂוּ לוֹ בְּמוֹתוֹ', מְלַמֵּד שֶׁהוֹשִׁיבוּ יְשִׁיבָה** –
תלמידים שיעסקו בתורה **עַל קִבְרוֹ** – סמוך לקברו. **וּפְלִיגֵי בָּהּ רַבִּי נָתָן**
וְרַבָּנָן לכמה ימים הושיבו את הישיבה. **חַד אָמַר שְׁלֹשָׁה** ימים,

---

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שבת קודש עמוד ב

צריך לשלם אלא חצי נזק בלבד כדין נזקי קרן.
מתרצת הגמרא: **דְּדָחִיק לֵיהּ עָלְמָא** – הברייתא עוסקת באופן
שכשהוצרכה הבהמה להטיל גלליה עמדה במקום צר, והעיסה היתה
מונחת תחתיה שם, ולפיכך אין זה משונה שהטילה גללים לעיסה.
שבה הגמרא ומקשה: אם אכן נחלקו רב יהודה ורבי אלעזר במחלוקת
סומכוס ורבנן, אם כן מדוע נחלקו באופן כזה שהטילה בהמה גללים
לעיסה, **וְלֵימָא** – שיאמר **רַב יְהוּדָה שֶׁהָלְכָה כְּסוּמְכוֹס, וְלֵימָא** –
ויאמר **רַבִּי אֶלְעָזָר שֶׁהָלְכָה כְּרַבָּנָן.**
מתרצת הגמרא: **גְּלָלִים אִצְטְרִיכָא לֵיהּ** – ישנו חידוש באופן זה
שהטילה גללים, **סַלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא שֶׁהוֹאִיל וּכְתַר גּוּפֵיהּ גְּרִירִין** –
מאחר שהגללים יוצאים מגוף הבהמה, **כְּגוּפֵיהּ דָּמֵי,** ולפיכך יש לדון
את נזקי העיסה כנזקי גופה ולא כנזקי צרורות, **קָא מַשְׁמַע לָן** שאין זה
כך, אלא נזקי צרורות הם.
הגמרא מנסה לפשוט את ספיקו של רבא מברייתא אחרת: **תָּא שְׁמַע,**
דְּתָנֵי רָמִי בַּר יְחֶזְקֵאל, תַּרְנְגוֹל שֶׁהוֹשִׁיט את **רֹאשׁוֹ** לְתוֹךְ **אֲוִיר** של
כְּלִי זְכוּכִית, וְתָקַע בּוֹ – קרא בקול גדול, **וּשְׁבָרוֹ** – ונשבר הכלי
מחמת הקול, **מְשַׁלֵּם** בעל התרנגול **נֶזֶק שָׁלֵם.**
וְמאידך, מצינו דעה החולקת בזה, **דְּאָמַר רַב יוֹסֵף, אָמְרֵי בֵּי רַב** –
אמרו התלמידים בבית מדרשו של רב, **שׁוּם שֶׁצָּנַף** [– השמיע קול]
וְחָמוֹר שֶׁנָּעַר וְשִׁיבֵּר אֶת הַכֵּלִים על ידי הקול, **מְשַׁלֵּם** הבעלים **חֲצִי**
נֶזֶק.
מַאי לָאו – האם אין הם עוסקים **בִּכְגוֹן דְּעָבַד תְּלָתָא זִימְנֵי** – באופן
שעשו כן והזיקו בקולותיהם שלש פעמים,
את נזקי העיסה כנזקי גופה ולא כנזקי צרורות, **קָא מַשְׁמַע לָן** שאין זה

שיעורי תהלים לשבוע פרשת נשא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ו' סיון פרק כ, מפרק לה עד סוף פרק לח	**יום רביעי - ט' סיון** פרק כ, מפרק מט עד סוף פרק נד
יום שני - ז' סיון פרק כ, מפרק לט עד סוף פרק מג	**יום חמישי - י' סיון** פרק כ, מפרק נה עד סוף פרק נט
יום שלישי - ח' סיון פרק כ, מפרק מד עד סוף פרק מח	**יום שישי - י"א סיון** פרק כ, מפרק ס עד סוף פרק סה
שבת קודש - י"ב סיון פרק כ מפרק סו עד סוף פרק סח	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ו' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עה, ליקוטי אמרים... עד עמ' עו, יתברך ויתעלה.

ליקוטי אמרים חלק שני

הנקרא בשם חינוך קטן

מלוקט מפי ספרים ומפי סופרים קדושי עליון נ"ע
מיוסד על פרשה ראשונה של קריאת שמע:

חינוך

חינוך קטן

לִקּוּטֵי אֲמָרִים חֵלֶק שֵׁנִי הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "חִנּוּךְ קָטָן" מְלֻקָּט מִפִּי סְפָרִים וּמִפִּי סוֹפְרִים – כך הוא גם לשונו הקדוש של רבנו הזקן בדף–השער של החלק הראשון – "מלוקט מפי ספרים ומפי סופרים" – וכפי שהרבי הקודם נשמתו־עדן מביא בשיחותיו הקדושות, מקובל שהכוונה ב"ספרים" לספרי השל"ה הקדוש והמהר"ל מפראג, וב"סופרים" – לבעל־שם־טוב ולהרב המגיד ממזריטש, **קְדוֹשֵׁי עֶלְיוֹן נִשְׁמָתָם־עֵדֶן, מְיֻסָּד עַל פָּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע*** - לפי דברי רבנו הזקן להלן, באות מילים אלו כדי להסביר שני אופני ההבנה באחדות ה', המתבטאים ב"שמע ישראל" וב"ברוך שם כבוד מלכותו כו'", עליהם נאמר בזהר, ש"שמע ישראל" הוא "יחודא עילאה" – הפן הנעלה יותר בהבנת אחדות ה', ו"ברוך שם" – "יחודא תתאה" – הפן הנמוך יותר בהבנת אחדות ה'. על שני אלה מיוסד החלק השני של "לקוטי אמרים", הנקרא "שער היחוד והאמונה".

(מלות כותרת אלו הן גם כן לשון המחבר, רבנו הזקן):

"חֲנֹךְ לַנַּעַר עַל פִּי דַּרְכּוֹ, גַּם כִּי יַזְקִין לֹא יָסוּר מִמֶּנָּה"[1]. **הִנֵּה, מִדַּכְתִּיב** – ממה שהפסוק אומר: **"עַל פִּי דַּרְכּוֹ"**, – שיש לחנך את הנער לפי הדרך **שלו, מַשְׁמַע שֶׁאֵינָהּ** – דרך זו, **דֶּרֶךְ הָאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ,** – זוהי דרך לנער בלבד, ואינה הדרך האמיתית, **וְאִם־כֵּן מַאי מַעֲלִיּוּתָא** – מהי המעלה בכך עד, **שֶׁ"גַּם כִּי יַזְקִין לֹא יָסוּר מִמֶּנָּה"?** – אדרבה, כשיתבגר – עליו, אכן, לסור מדרכו של ה"נער", כדי להגיע לדרך האמיתית. מהי המעלה, איפוא, שלא יסור מדרך זו? **אַךְ, הִנֵּה מוּדַעַת זֹאת,** – דבר ידוע הוא, **כִּי שָׁרְשֵׁי עֲבוֹדַת ה' וְיִסּוֹדוֹתֶיהָ**[2] **הֵן דְּחִילוּ וְרִחֵימוּ,** – יראת ה' ואהבת ה' הן השרשים והיסודות של עבודת ה', המתבטאת בקיום תורה ומצוות במחשבה דיבור ומעשה – להיזהר מכל מצוות לא־תעשה ולקיים כל מצוות־עשה: **יראת ה'** משפיעה ופועלת שיהודי יישמר מכל לא־תעשה, **ואהבת ה'** משפיעה ופועלת שיקיים כל מצות־עשה מתוך רגש פנימי של הנפש (**הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א**: כדלעיל רפ"ד), כפי המוסבר להלן: **הַיִּרְאָה** - **שֹׁרֶשׁ וְיִסּוֹד לְ"סוּר מֵרָע",** – שלא לעשות מה שאסור לעשות[3], **וְהָאַהֲבָה** – היא שורש ויסוד, **לְ"וַעֲשֵׂה טוֹב",** **וְקִיּוּם כָּל מִצְוֹת־עֲשֵׂה דְּאוֹרַיְתָא וּדְרַבָּנָן,** – מצוות שמן התורה ומצוות שמדרבנן, **כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמָן.** – בחלק הראשון של ספר ה"תניא". כפי המקובל בין חסידים, היתה סברא אצל רבנו הזקן, שחלק זה (השני מספר ה"תניא") יהיה החלק הראשון, וחמישים ושלשה הפרקים של החלק הראשון, יהיו החלק השני. לכן, כשהוא מתייחס כאן לחלק הראשון, הוא משתמש בלשון "כמו **שיתבאר**" להלן. (**וּמִצְוַת הַחִנּוּךְ** – לחנך את הקטן, **הִיא גַּם־כֵּן בְּמִצְוַת־עֲשֵׂה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ'אֹרַח חַיִּים' סִימָן שמ"ג):** – כיוון שיש לחנך את הקטן לא רק במצוות לא־תעשה אלא גם במצוות־עשה, ומאחר שאהבת ה' היא השורש והיסוד לכל מצוות־עשה (**הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א**: "נוסף ע"ז שאהבה עצמה – וכן יראה – הן מ"ע פרטיות") יש לומר שקיימת בחינת אהבה המשמשת שורש ויסוד למצוות־העשה שמקיימים מצד חינוך. כלומר, אהבה זו אינה דומה למדריגת האהבה המשמשת שורש ויסוד למצוות־העשה הנעשות על־ידי האדם במצב של תמידיות, בהיותו גדול ומחוייב במצוות. אלא, מכיון שאהבה זו משמשת שורש לקיום מצוות־העשה שמקיימים אותן בתור חינוך בלבד, נכללת גם אהבה זו בסוג של חינוך – לא אהבה יציבה, שאפשר להישאר אתה לתמיד. להלן יוסבר אופן החינוך לאהבה זו, שגם עליה מתאים לומר "חנוך לנער על פי דרכו", שכן, קיימת כאן מעלה שגם "כי יזקין" לא יסור ממנה. **וְהִנֵּה, בְּאַהֲבָה כְּתִיב** - כתוב, **בְּסוֹף פָּרָשַׁת עֵקֶב: "אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ, לְאַהֲבָה אֶת ה' וְגו'".** **וְצָרִיךְ לְהָבִין, אֵיךְ שַׁיָּךְ לְשׁוֹן "עֲשִׂיָּה" גַּבֵּי אַהֲבָה** – שהיא רגש **שֶׁבַּלֵּב?** – הלשון "עשיה" מתאים על דבר של מעשה. כיצד, איפוא, מתאים להשתמש בלשון עשיה לגבי אהבה שהיא

זאת כי שרשי עבודת ה' ויסודותיה הן דחילו ורחימו היראה שרש ויסוד לסור מרע והאהבה לועשה טוב וקיום כל מ"ע דאוריית' ודרבנן כמו שיתב' במקומן (ומצות החינוך היא ג"כ במ"ע כמ"ש בא"ח סימן שמ"ג): והנה באהבה כתיב כם"פ עקב אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה את ה' וגו' וצריך להבין איך שייך לשון עשייה גבי אהבה שבלב אך

לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה הנה מדכתיב על פי דרכו משמע שאינה דרך האמת לאמיתו וא"כ מאי מעליותא שגם כי יזקין לא יסור ממנה. אך הנה מודעת

---

1. משלי כב, ו. **2.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א**: "ב' הל' יל"ה: **שרש** – שממנו נמצאים ונמשכים. **יסוד** – שגם בשעת מעשה המצוה מתקיים עי"ז [ובפ"ד: נמשכות... קיום אמיתי]". **3.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א**: "וצ"ע שלא הוסיף כאן "כל מל"ת" כדלקמן באהבה. וכדלעיל בפ"ד. ואולי נשמטה תיבה **אחת** וצ"ל לקמן 'כל מ"ע ומל"ת דאורייתא'".

*) **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א**: "כדאי להוסיף שבסו"ס פלח הרמון ח"א (קה"ת, תשי"ד) הערות מר"ה מפאריטש ע"ז. מראי מקומות – נמצאו באוה"ת להצ"צ (לחנוכה)".

רגש שבלב? – להלן יוסבר, שישנה אהבה שאדם משיג אותה על־ידי התבוננות, על־ידי התעמקותו בענינים המעוררים אהבה זו. לכן מתאים להשתמש לגבי אהבה **זו** בלשון של עשיה – ליצור ולפתח בתוכו אהבה זו. דבר זה יוסבר להלן אחרי הדיון במדריגה העליונה יותר של אהבה, שלגביה לא מתאים להשתמש בלשון עשיה, מפני שאין זו אהבה הנוצרת ונפעלת על־ידי האדם: הוא רק עושה הכנה שאהבה זו תוכל להתגלות אצלו. **אַךְ הָעִנְיָן הוּא, דְּיֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי אַהֲבַת ה'. הָאַחַת, הִיא כְּלוּת הַנֶּפֶשׁ בְּטִבְעָהּ אֶל בּוֹרְאָהּ,** – בטבע הנפש ישנה אהבה כזו של "כלות הנפש".

ליקוטי חלק שני אמרים

הענין הוא דיש שני מיני אהבת ה' האחת היא כלות הנפש בטבעה אל בוראה כאשר תתגבר נפש השכלית על החומר ותשפילהו ותכניעהו תחתיה אזי תתלהב ותתלהט בשלהבת העולה מאליה ותגל ותשמח בה' עושה ותתענג על ה' תענוג נפלא והזוכים למעלת אהבה רבה זו הם הנקראים צדיקים כדכתיב שמחו צדיקים בה' אך לא כל אדם זוכה לזה כי לזה צריך זיכוך החומר במאד מאד וגם תורה ומעשים טובים הרבה לזכות לנשמה עליונה שלמעלה ממדרגת רוח ונפש כמ"ש בר"ח שער האהבה. והשנית היא אהבה שכל אדם יוכל להגיע אליה כשיתבונן היטב בעומקא דלבא בדברים המעוררים את האהבה לה' בלב כל ישראל. הן דרך כלל כי הוא חיינו ממש וכאשר האדם אוהב את נפשו וחייו. כן יאהב את ה' כאשר יתבונן וישים אל לבו כי ה' הוא נפשו האמיתית וחייו ממש כמ"ש בזהר ע"פ נפשי אויתיך וגו'. והן דרך פרט שכשיבין וישכיל

שהרי הנפש האלקית היא "חלק אלקה ממעל ממש", היא חלק מעצם ה"אין־סוף" – לכן יש בה, מצד הטבע, אהבה כזו של כליון לעצמותה, ל"אין־סוף" ברוך־הוא. הרי מובן שאהבה זו אין צורך ליצור – ואף אין יכולת ליצור אותה – כיוון שהיא נמצאת בטבע הנפש האלקית; אך יש לגלות אהבה זו של הנפש האלקית, שגם לב הבשר הגשמי ירגיש באהבה ובכלות הנפש אלו. כיצד היא אכן מתגלה? **כַּאֲשֶׁר תִּתְגַּבֵּר נֶפֶשׁ הַשִּׂכְלִית עַל הַחֹמֶר** – של הגוף, **וְתַשְׁפִּילֵהוּ וְתַכְנִיעֵהוּ תַּחְתֶּיהָ,** – דבר המתבטא בעבודת הנפש האלקית – לתקן את הנפש הבהמית ולזכך את הגוף על־ידי הנפש השכלית: על־ידי שהשכל מבין עניני אלקות. שכן, השכל של הנפש האלקית והשגתו באלקות הם במצב מרומם ונעלה יותר מאשר להשפיע על הגוף, ואילו הנפש השכלית שהיא השכל הטבעי של האדם, כאשר הוא מבין אלקות, הרי זה כבר קרוב לגוף ומשפיע על חומר הגוף, להכניעו אל הנפש באופן של "הגברת הצורה על החומר". וכשהנפש השכלית יוצרת השפלת והכנעת חומר הגוף – **אֲזַי תִּתְלַהֵב וְתִתְלַהֵט** – הנפש, **בְּשַׁלְהֶבֶת הָעוֹלָה מֵאֵלֶיהָ,** – לא שלהבת של אהבה הנוצרת על־ידי התבוננות, אלא שלהבת של אהבה המתלקחת בנפש עצמה; שכן, בנפש קיימת אהבה זו, אלא שבתחילה כיסה עליה חומר הגוף ולא היה באפשרותה להתגלות – ועתה היא מתגלה, **וְתָגֵל וְתִשְׂמַח בַּה' עוֹשָׂה, וְתִתְעַנֵּג עַל ה'** – בקב"ה, **תַּעֲנוּג נִפְלָא.** – בעבודה מסוג אחר משמש התענוג כשכר על העבודה, ואילו באהבה ועבודה זו, התענוג הוא באהבה ובעבודה עצמית. **וְהַזּוֹכִים לְמַעֲלַת אַהֲבָה רַבָּה זוֹ - הֵם הַנִּקְרָאִים צַדִּיקִים,** – אופן האהבה של צדיקים הוא בתענוג ושמחה, **כִּדְכְתִיב:** – כמו שכתוב[4]: **"שִׂמְחוּ צַדִּיקִים בַּה'"** – כלומר, אופן העבודה בצדיקים הוא אהבה בשמחה ותענוג. למרות שכאמור לעיל, זוהי אהבה שמצד הנפש האלקית הנמצאת בכל אחד מישראל, ואם כך, הרי היתה צריכה להיות יכולת בכל יהודי להגיע לאהבה כזו – מוסבר מיד להלן, שלא כל אחד יכול להגיע לכך, כי לשם כך נדרשת עבודה רבה ועבודה גדולה מאד, כדי לזכך את החומר שלא יפריע ליכולת קליטת אהבה כזו. **אַךְ, לֹא כָּל אָדָם זוֹכֶה לָזֶה,** – להגיע לאהבה זו, שאז הוא במדריגת צדיק, **כִּי לָזֶה צָרִיךְ** – לשם כך נדרש, **זִכּוּךְ הַחֹמֶר** – של הגוף, **בִּמְאֹד מְאֹד, וְגַם** – נדרשים לשם כך, לימוד **תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים הַרְבֵּה,** כדי **לִזְכּוֹת לִנְשָׁמָה עֶלְיוֹנָה שֶׁלְּמַעְלָה מִמַּדְרֵגַת רוּחַ** – שעל־ידי־זה זוכה האדם לדרגת "נשמה" שהיא העליונה בין שלש הדרגות: "נפש", "רוח", "נשמה", כי מצד מדריגת ה"רוח" העבודה היא במדות שבלב, **וְנֶפֶשׁ,** – מצד ה"נפש" אופן קיום המצוות הוא בקבלת עול – אלא זו מדריגה של נשמה, שמבחינתה העבודה היא של שכל – כלשון הכתוב: "ונשמת שדי תבינם" – המשפיע על החומר להכניעו ולזככו. **כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּ'רֵאשִׁית חָכְמָה' שַׁעַר הָאַהֲבָה.** – שאהבה כזו קשורה במדריגה של נשמה דוקא – על־כל־פנים מובן, שעל אהבה זו לא מתאים לומר שהאדם יפעל וייצר אותה בתוכו – שכן, אין באפשרותו ליצור אותה; הוא יכול רק להכשיר ולזכך את **עצמו**, כך שהאהבה שמהנפש תתגלה בתוכו, וכן אין ביכולת כל אחד להגיע לכך. **וְהַשֵּׁנִית,** – הבחינה השניה של אהבה **הִיא אַהֲבָה שֶׁכָּל אָדָם יוּכַל לְהַגִּיעַ אֵלֶיהָ,** – כל אדם יכול להגיע למדריגת אהבה זו, – כיצד? – **כְּשֶׁיִּתְבּוֹנֵן הֵיטֵב בְּעֻמְקָא דְּלִבָּא** – בעומק הלב, שהתבוננות היא באופן שהיא באה בלב, **בַּדְּבָרִים הַמְעוֹרְרִים אֶת הָאַהֲבָה לַה' בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל.** – ישנם ענינים המעוררים את האהבה (השניה) להקב"ה בלב יהודי – וכאשר הוא יתבונן בענינים אלה – **הֵן דֶּרֶךְ כְּלָל,** –גם כשהוא מתבונן באופן כללי, **כִּי הוּא** – הקב"ה, **חַיֵּינוּ מַמָּשׁ,** –**הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "במבואר לעיל פמ"ד", **וְכַאֲשֶׁר הָאָדָם אוֹהֵב אֶת נַפְשׁוֹ וְחַיָּיו - כֵּן יֹאהַב אֶת ה', כַּאֲשֶׁר יִתְבּוֹנֵן וְיָשִׂים אֶל לִבּוֹ כִּי ה' הוּא נַפְשׁוֹ הָאֲמִתִּית וְחַיָּיו מַמָּשׁ,** – שהרי הקב"ה הוא הנפש והחיות של נפשו, וממילא הקב"ה הוא חייו האמיתיים – לכן ההתעמקות בזה תעורר בו אהבה להקב"ה, כאהבת האדם לנפשו ולחייו, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר עַל פָּסוּק: "נַפְשִׁי אִוִּיתִךְ וְגוֹ'".** – הזהר מפרש, ש"נפשי" הכוונה על הקב"ה: "נפשי", מפני שאתה, ריבונו של עולם, הוא נפשי וחיי, לכן "אויתיך", אני אוהב אותך ומתאוה לך[5]. **וְהֵן דֶּרֶךְ פְּרָט,** – וגם כשיתבונן באופן פרטי – "במבואר לעיל פמ"ו" – **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א, שֶׁכְּשֶׁיָּבִין וְיַשְׂכִּיל בִּגְדֻלָּתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא**

---

4. תהלים צז, יב. 5. **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "שכ"ז הוא ענין כללי – חיים ואהבת חיים. ואין שייך בזה (כ"כ) חילוקי דבקות

ליקוטי חלק שני אמרים

דֶּרֶךְ פְּרָטִית – כגון, בפרטי גדלות האלקות, שהקב"ה הוא "ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, וכולא קמיה כלא חשיבי" – הרי כשיתבונן בפרטי הגדלות, **כַּאֲשֶׁר יוּכַל שֶׁאֵת בְּשִׂכְלוֹ וּמַה שֶׁלְּמַעְלָה מִשִּׂכְלוֹ.** – ענינים שבכוח שכלו להבין, יבין אותם ב"ידיעת החיוב" – וענינים שלמעלה מהבנתו, יבין אותם ב"ידיעת השלילה", שאין הוא מבין את הדבר עצמו, אלא רק כפי שהדבר מושלל מענינים וגדרים מסויימים. כלומר, עניני האלקות שלמעלה מהבנתו, יבין אותם לכל הפחות איך הקב"ה מושלל מענין ומושג זה וזה – בכך יש כבר גם מדה מסויימת של ידיעה באלקות; **וְאַחַר־כָּךְ** – אחרי שיתבונן בפרטי גדלות ה', **יִתְבּוֹנֵן בְּאַהֲבַת ה' הַגְּדוֹלָה וְנִפְלָאָה אֵלֵינוּ,** – בני ישראל, אהבה שהביאה לכמה פרטי ענינים: **לֵירֵד** – לרדת, **לְמִצְרַיִם "עֶרְוַת הָאָרֶץ",** – שם "ירד" כביכול הקב"ה, **לְהוֹצִיא נִשְׁמוֹתֵינוּ מִ"כּוּר הַבַּרְזֶל", שֶׁהוּא הַ"סִּטְרָא־אָחֳרָא" רַחֲמָנָא־לִצְלָן,** – בה היו בני ישראל שקועים רחמנא־ליצלן בהיותם במצרים – והוא יתברך הוציאנו משם, **לְקָרְבֵנוּ אֵלָיו וּלְדַבְּקֵנוּ בְּשִׁמּוֹ מַמָּשׁ, וְהוּא וּשְׁמוֹ אֶחָד,** – ועל־ידי היותנו דבוקים בשמו התדבקנו בו יתברך. **דְּהַיְנוּ,** – כלומר: **שֶׁרוֹמְמָנוּ מִתַּכְלִית הַשִּׁפְלוּת וְהַטֻּמְאָה לְתַכְלִית הַקְּדֻשָּׁה, וּגְדֻלָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁאֵין לָהּ קֵץ וְתַכְלִית[6],** – ואחרי שיבין במפורט את גדלות הקב"ה, ולאחרי שיתעמק באהבת הקב"ה הגדולה לבני ישראל – **אֲזַי "כַּמַּיִם הַפָּנִים אֶל פָּנִים"** – הרי "לב האדם לאדם", הלב, האהבה שחש אדם לזולתו, מעוררת אהבה חוזרת מהזולת אליו; כך גם בענינו, האהבה שהראה ומראה הקב"ה לבני ישראל, תשפיע "כמים הפנים לפנים", **שִׁתְתְעוֹרֵר הָאַהֲבָה בְּלֵב כָּל מַשְׂכִּיל וּמִתְבּוֹנֵן בְּעִנְיָן זֶה בְּעֻמְקָא דְּלִבָּא,** – בעומק הלב, **לֶאֱהֹב אֶת ה' אַהֲבָה עַזָּה, וּלְדַבְּקָה בּוֹ בְּלֵב וָנֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמָהּ בַּאֲרִיכוּת.**

– היכן שמדובר אודות האהבה שבבחינת "כמים הפנים", והוא בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בפרקים מ"ו עד מ"ט.

וְהִנֵּה, עִנְיַן אַהֲבָה זוֹ – האהבה הבאה מהתבוננות, **רָצָה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם לִטַּע** – לטעת, **בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל, בְּפָרָשָׁה[7]: "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל וְגו'",** בַּפָּסוּק: "הֵן לַה' אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם וְגו'", – בפסוק זה מדובר אודות גדלות ה'; ובפסוקים הבאים אחריו מובאים ענינים המראים על אהבתו הגדולה של הקב"ה לבני ישראל: **רַק בַּאֲבוֹתֶיךָ חָשַׁק וְגו', וּמַלְּתֶם וְגו', בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ וְגו',** – ירדו אבותיך מצרימה ועתה שמך ה' אלקיך ככוכבי השמים לרוב, דבר הדורש, כפי שהפסוק אומר להלן, את הענין של: **וְאָהַבְתָּ וְגו'"[8].** – להגיע לאהבת ה'. **וְלָכֵן סִיֵּם דְּבָרָיו** – בפרשה זו, **עַל אַהֲבָה זוֹ: "אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם לַעֲשֹׂתָה"[9],** – שלכאורה לא מובן, כיצד מתאים לומר על אהבה – שהיא רגש שבלב – לשון עשיה? – אלא, מפני שמדובר על אהבה הבאה מהתבוננות, עליה מתאים הלשון "לעשותה", משום, **שֶׁהִיא אַהֲבָה עֲשׂוּיָה בַּלֵּב, עַל־יְדֵי הַבִּינָה וְהַדַּעַת** – ההבנה והעמקה, **בְּדְבָרִים הַמְּעוֹרְרִים אֶת הָאַהֲבָה.** – ברם, לכאורה אפשר לשאול: מכיוון שיש לעורר אהבה זו על־ידי התבוננות, היה על הפסוק להורות בתחילה שצריכים להתבונן? מעיר רבנו הזקן מיד, שאכן: **וְעַל זֶה צִוָּה כְּבָר תְּחִלָּה** – בפרשה ראשונה של "קריאת שמע": **"וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ"[10], כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה תָּבֹא לְאַהֲבָה אֶת ה', כְּדַאי״תָא** – כפי שמובא **בַּ"סִּפְרֵי" עַל פָּסוּק זֶה[11]. וְהִנֵּה, עַל אַהֲבָה זוֹ הַשֵּׁנִית** – הבאה מהתבוננות, **שֶׁיָּךְ לְשׁוֹן מִצְוָה וְצִוּוּי,** – כלשון הפסוק "אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה". שהרי, לכאורה, לא מתאים להשתמש לגבי אהבה זו בלשון של ציווי, כיוון שאהבה היא הרי רגש הלב, וממה נפשך: אם יש לו רגש זה, מיותר הרי הציווי; ואם חסר לו רגש זה, מה יועיל הציווי? – ברם, לגבי אהבה **זו** מכיון שהיא באה מהתבוננות, מתאים להשתמש בלשון ציווי: ציווי שיתבונן ויעורר את האהבה. **דְּהַיְנוּ** – כלומר, כוונת הציווי היא: **לָשׂוּם לִבּוֹ וְדַעְתּוֹ בִּדְבָרִים הַמְּעוֹרְרִים אֶת הָאַהֲבָה. אֲבָל בְּאַהֲבָה רִאשׁוֹנָה,** – לגבי מדריגת האהבה הראשונה אודותה דובר לעיל, **שֶׁהִיא שַׁלְהֶבֶת הָעוֹלָה מֵאֵלֶיהָ,** – ואין היא אהבה שיוצרים אותה, **לֹא שַׁיָּךְ לְשׁוֹן צִוּוּי וּמִצְוָה כְּלָל. וְלֹא עוֹד,** – לא זו בלבד שמדריגת אהבה ראשונה זו אי אפשר ליצור על־ידי התבוננות, שלכן לא מתאים לגביה לשון ציווי, **אֶלָּא שֶׁהִיא** – אהבה זו היא **מַתָּן שְׂכָרָן שֶׁל צַדִּיקִים, לִטְעֹם מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא בָּעוֹלָם הַזֶּה,** – העולם הבא הוא הרי הענין של "נהנין מזיו השכינה" – תענוג

ופרטים וכו'". **6.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וככל שידע בפרטיות יותר ריחוק הערך וכו' תגדל יותר האהבה – עיין פמ"ר". **7.** עקב י, יב – יד – טו – טז – כד. **8.** שם יא, א. **9.** יא, כב. **10.** ואתחנן ו, ו. **11.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז מובנים דברי הספרי הסתומים שם: איני יודע כו' ת"ל כו' לבבך – מה מוסיף בזה על מש"נ (ומובא שם) ואהבת את ה"א בכל לבבך וק"ל".

ליקוטי חלק שני אמרים

מאלקות, ומזה נהנים צדיקים בעולם הזה, באהבה זו, **שֶׁעָלֶיהָ** – על מדריגת אהבה זו, **נֶאֱמַר**[12]: **"עֲבוֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת כְּהֻנַּתְכֶם"**[13], – שישנו אופן עבודה שבא כמתנה מלמעלה, **כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמָהּ** – היכן שמדובר אודות מדריגת אהבה בתענוגים. להלן מסיים רבנו הזקן את אשר התחיל להסביר במה מתבטאת מעלת "חנוך לנער על פי דרכו", עד ש"גם כי יזקין לא יסור ממנה", כלומר, כש"יזקין", כשיגיע למדריגה עליונה יותר, לא יסור מדרך העבודה שהיא ענין של "חנוך לנער" בלבד. כדי להקל על הבנת הענין, הרי הביאור בקצרה הוא:

שעליה נאמר עבודת מתנה אתן את כהונתכם כמו שיתב' במקומה אך הנה ידוע ליודעים טעמא דקרא מאי דכתיב כי שבע יפול צדיק וקם ובפרט שהאדם נקרא מהלך ולא עומד וצריך לילך ממדרגה למדרגה ולא לעמוד במדרגה אחת לעולם וכין מדרגה למדרגה טרם שיגיע למדרגה עליונה ממנה הוא בבחי' נפילה ממדרג' הראשונ' אך כי יפול לא יוטל כתיב ואינה נקראת נפילה אלא לגבי מדריגתו הראשונה ולא לגבי שאר כל אדם ח"ו שאעפ"כ הוא למעלה מכל האדם בעבודתו כי נשאר בה בחי' רשימו ממדריגתו הראשונה אך עיקרה מאהבה שנתחנך והורגל בה מנעוריו בטרם שהגיע למדרגת צדיק וז"ש גם כי יזקין וגו'. והנה ראשית הדברים המעוררים האהבה והיראה ויסודן היא האמונה הטהורה ונאמנה ביחודו ואחדותו יתברך וית':

המדריגה הראשונה מסייעת למדריגה השניה. ואילו ב"מהלך" אמיתי, ההולך ועולה ממדריגה אחת למדריגה שניה, שהיא עליונה שלא בערך – מפריעה אז המדריגה הראשונה למדריגה העליונה השניה, ולכן מן ההכרח שיסור לגמרי ממדריגתו הראשונה, כדי שיוכל להגיע למדריגה השניה[15], **וְצָרִיךְ** – האדם המהלך, **לֵילֵךְ** – ללכת, **מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, וְלֹא לַעֲמֹד בְּמַדְרֵגָה אַחַת לְעוֹלָם,** – שכאמור, גם כשהמדריגה (העליונה) השניה היא בערך למדריגה הראשונה, הן נקראות שתיהן מדריגה **אחת, וּבֵין מַדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה טֶרֶם שֶׁיַּגִּיעַ לְמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה מִמֶּנָּה, הוּא בִּבְחִינַת "נְפִילָה" מִמַּדְרֵגָה הָרִאשׁוֹנָה.** – כך, שאז אין לו את מדריגתו הגבוהה של אהבה בתענוגים. **אַךְ "כִּי יִפֹּל לֹא יוּטָל" כְּתִיב**[16], –גם כשהוא נופל, אין הוא ניטל לגמרי מעבודתו, **וְאֵינָהּ נִקְרֵאת נְפִילָה** – מה שאומרים **"כי יפול" ו"שבע יפול** צדיק", שלפעמים הצדיק הוא במצב של נפילה, אין זה נקרא נפילה, **אֶלָּא לְגַבֵּי מַדְרֵגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה,** – בהשוואה למדריגתו המעולה הקודמת לפני ה"נפילה", זה נקרא נפילה, **וְלֹא לְגַבֵּי שְׁאָר כָּל אָדָם חַס־וְשָׁלוֹם,** – שיהיה חלילה למטה מאלה שאינם במדריגת צדיק, **שֶׁאַף־עַל־פִּי־כֵן** – למרות ה"נפילה" שלו, **הוּא לְמַעְלָה מִכָּל הָאָדָם בַּעֲבוֹדָתוֹ, כִּי נִשְׁאַר בָּהּ** – בעבודתו, **בְּחִינַת רְשִׁימוּ** – רושם, **מִמַּדְרֵגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה. אַךְ עִקָּרָהּ** – עיקר עבודתו באה אז **מֵאַהֲבָה שֶׁנִּתְחַנֵּךְ וְהֻרְגַּל בָּהּ מִנְּעוּרָיו, בְּטֶרֶם** – לפני, **שֶׁהִגִּיעַ לְמַדְרֵגַת צַדִּיק.** – ולמדריגה העליונה יותר של אהבה; שאז היתה עבודתו באהבה זו הבאה מהתבוננות, האהבה של "חינוך" – הנה גם כעת עיקר עבודתו הוא באהבה זו. **וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "גַּם כִּי יַזְקִין וְגוֹ'".** – מ"דרכו", בה מחנכים את ה"נער". – לא נאמר "גם בזקנתו לא יסור ממנה", שגם כשיהיה קשיש לא יסור מהדרך בה נתחנך, אלא כתוב "כי יזקין" – כשהוא בתהליך של התבגרות כלומר: בהליכתו ועלייתו ממדריגה למדריגה, ובהיותו בין מדריגה אחת לשניה (שזה "כי יזקין", שהוא בתהליך של התבגרות ושל התעלות למדריגה עליונה יותר) – לא יסור אז מהדרך (מהאהבה) בה נתחנך בנערותו. **וְהִנֵּה, רֵאשִׁית הַדְּבָרִים הַמְּעוֹרְרִים הָאַהֲבָה וְהַיִּרְאָה וִיסוֹדָן** – אהבה ויראה הן הרי, כאמור, השורש והיסוד לעבודת ה', וראשית ויסוד האהבה והיראה[17], **הִיא הָאֱמוּנָה הַטְּהוֹרָה וְנֶאֱמָנָה בְּיִחוּדוֹ וְאַחְדוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ וְיִתְעַלֶּה:** – "אחדותו" היינו מה שכל הנבראים מאוחדים אתו ובטלים לגמרי אליו. – אמונה טהורה, היינו

---

12. קרח יח, ז. **13.** על הפירוש שבחינת כהונה בעבודת האדם היא מדריגת אהבה בתענוגים, כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צע"ג אם כן הוא – ויל"ע אגה"ק רסי"ח". **14.** משלי כד, טז. **15.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א**: "בדוגמא דר"ז צם דלישכח בבלי כו' (ב"מ פה, א)". **16.** תהלים לז, כד. **17.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א**: "לכאורה כ"מ (קצת) הפי' גם בפלח הרמון, אלא שלפ"ז זהו **סותר הנ"ל**

ש"לוקחים" באמונה את הענינים שלמעלה מהשכל ונתפסים בכוח האמונה בלבד. שכן, זה הרי ענין כוח האמונה לתפוס מה שלמעלה מהשכל. שהרי דבר שהשכל יכול לתפוס ו"לוקחים" אותו באמונה, אין זו תפיסה בחוש ובכוח הנכון, כי "כל חוש תופס מוחשו": על שכל "לקחת" ענינים של שכל, ועל אמונה "לקחת" ענינים שלמעלה מהשכל. וכיוון שבענינים שהוא מאמין בהם ישנם כאלה שאפשר להבין אותם – אין זו אמונה טהורה. דוקא כשבשכל מבינים מה שניתן להבנה, והאמונה היא רק במה שלמעלה מהבנה, אז היא אמונה טהורה. כמו בענין אחדות ה', שישנם בו ענינים שהשכל יכול וצריך להבין אותם, וישנם בו ענינים שהם למעלה מהבנה, צריכים איפוא להסביר את הענינים שביכולת השכל להבינם, כדי שהאמונה תהיה טהורה ונקיה רק בענינים שלמעלה מהבנה.

יום שני ז' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 152, שער היחוד והאמונה... עד עמ' עז, וקב"ה כולא חד:

שַׁעַר הַיִּחוּד וְהָאֱמוּנָה

(השורות דלהלן, משמשות כמבוא ל"שער היחוד והאמונה")

לְהָבִין מְעַט מִזְעַר מַה שֶּׁכָּתוּב בַּזֹּהַר, דְּ"שְׁמַע יִשְׂרָאֵל כו'" - הוּא יְחוּדָא עִלָּאָה, וְ"בָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" - הוּא יְחוּדָא תַּתָּאָה. - **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "תוכן שער היחוד והאמונה הוא" – להבין, ולו במעט משהו ממה שכתוב בזהר (ח"א יח, א. יב, א. ועוד), ש"שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" הוא האופן העליון ביותר בהבנת אחדות ה', ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" (המלה "ועד" בחילופי אותיות היא "אחד", כנאמר בזהר), הוא האופן התחתון יותר בהבנת אחדות ה', להבין, איך יתכנו שני אופני הבנה באחדות ה', עליון ותחתון, וביאורם –

שער היחוד והאמונה

להבין מעט מזער מ"ש בזהר דשמע ישראל כו' הוא יחודא עילאה ובשכמל"ו הוא יחודא תתאה:

פרק א וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. וצריך להבין וכי תעלה על דעתך שיש אלהים נשרה במים מתחת לארץ שצריך להזהיר כ"כ והשבות אל לבבך. הנה כתיב לעולם ה' דברך נצב בשמים ופי' הבעש"ט ז"ל כי דברך שאמרת יהי רקיע בתוך המים וגו' תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים ומלובשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם כדכתיב ודבר אלהינו יקום לעולם ודבריו חיים וקיימים לעד כו' כי אילו היו האותיות

פֶּרֶק א. כתוב[1]: **"וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ, כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת - אֵין עוֹד"**[2] – פירושו הפשוט של הפסוק הוא, שאין א-ל נוסף בשמים ממעל ועל הארץ ומתחת לארץ. **וְצָרִיךְ לְהָבִין: וְכִי תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁיֵּשׁ אֱלֹהִים נִשְׁרֶה** – שרוי **בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ, שֶׁצָּרִיךְ לְהַזְהִיר כָּל־כָּךְ "וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ"?** – כלומר, להתבונן היטב ולשים לב כי אין הדבר כך? **הִנֵּה, כְּתִיב**[3]**: "לְעוֹלָם, ה', דְּבָרְךָ נִצָּב בַּשָּׁמָיִם", וּפֵרֵשׁ הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב זַ"ל:** – הסביר בראריכות, ובביאור באופן של הפצה[4] שפירוש הפסוק הוא: **כִּי דְּבָרְךָ** – של הקב"ה, **שֶׁאָמַרְתָּ "יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם וְגו'"** – שמדיבור ואותיות אלו נברא רקיע השמים, **תֵּבוֹת וְאוֹתִיּוֹת אֵלּוּ, הֵן נִצָּבוֹת וְעוֹמְדוֹת לְעוֹלָם בְּתוֹךְ רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, וּמְלֻבָּשׁוֹת בְּתוֹךְ כָּל הָרְקִיעִים לְעוֹלָם לְהַחֲיוֹתָם,** – **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "ול"ק – שהדבר נאמר **מכבר**, לפני כמה אלפים שנה" – **כְּדִכְתִיב:** – כמו שכתוב[5]: **"וּדְבַר אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם", "וּדְבָרָיו חַיִּים וְקַיָּמִים לָעַד כו'"** – ולא זו בלבד שהדברים מתייחסים לנברא כמו "בשמים", הקיים תמיד (השמים וצבא השמים שמש וירח כו' "קיימים באיש": כל פרט שבהם קיים תמיד) – אלא גם צבא הארץ (ה"קיימין במין": המין בלבד קיים, ואילו הנבראים הפרטיים מתחלפים) מן ההכרח שבכל נברא תתקיים תמיד החיות האלקית שבראה אותו, ותיצור ותחיה אותו מחדש, כפי שהדבר הוא לגבי "שמים", שהדיבור מוכרח לעמוד בו תמיד, כפי שהוא מבאר להלן, **כִּי אִלּוּ הָיוּ**

– שבאים ע"י הבינה ודעת כו' (היפך, דאמונה, ובפרט – טהורה), או ע"י האהבה העליונה – (דרק באבותיך גו'). – וכנראה הפי' שצ"ל האמונה הטהורה ביחודו כו' (יחו"ע ויחו"ת וכו'. שבא לבארם עתה) ואיך מעוררת האהוי"ר כו'? ע"י הבינה ודעת בכ"ז (ושאעפ"כ באבותיך חשק גו' והוא חייו כו') וכו'. ולפ"ז הפי': 'ראשית הדברים' – שכמה 'דברים' ישנם (שה' חייו, גדלות ה' וכו' – כדלעיל) וראשית כולם האמונה כו'. והוא ע"ד מש"כ פל"ג 'כשיעמיק כו' באמונה כו' באמונתו ביחוד ה' כו' כל התרי"ג מצות'. ועד"ז באגה"ק להצ"צ (דרמ"צ סוף ע' 226): אמונת ה' אחד כו' אך כדי שיבוא... בגילוי כו' ע"י התבוננות כו' (עיי"ש). ועייג"כ הקדמה לשער האמונה (ע' 14): ואחר חיזוק האמונה כו' התבוננות ביחו"ע ויחו"ת כו' אהוי"ר כו'". **1.** ואתחנן ד, לט. **2.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א**: "שזה בא בהמשך לקודמו אתה הראת (בעת מ"ת), שאז וידבר גו' (ד, יב) פן תשחיתון גו' (- מלמטה מטה) דגה אשר במים מתחת לארץ (ועד למעלה) תשא עיניך השמימה גו'". **3.** תהלים קיט, פט. **4.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א**: "וכמובא בלקו"ת ר"פ אחרי שנקודת הענין היא במד"ת" [על הפסוק]. **5.** ישעי' מ, ח.

שער היחוד והאמונה

מסתלקות כרגע ח"ו וחוזרות למקורן היו כל השמים אין ואפס ממש והיו כלא היו כלל וכמו קודם מאמר יהי רקיע כו' ממש וכן בכל הברואים שבכל העולמות עליונים ותחתונים ואפי' ארץ הלזו הגשמית ובחי' דומם ממש אילו היו מסתלקות ממנה כרגע ח"ו האותיות מעשרה מאמרות שבהן נבראת הארץ בששת ימי בראשית היתה חוזרת לאין ואפס ממש כמו לפני ששת ימי בראשית ממש וז"ש האר"י ז"ל שגם בדומם ממש כמו אבנים ועפר ומים יש בחי' נפש וחיות רוחנית דהיינו בחי' התלבשות אותיות הדבור מעשרה מאמרו' המחיות ומהוות את הדומם להיות יש מאין ואפס שלפני ששת ימי בראשית ואף שלא הוזכר שם אבן בעשרה מאמרות שבתורה אעפ"כ נמשך חיות לאבן ע"י צירופים וחילופי אותיו' המתגלגלות ברל"א שערים פנים ואחור כמ"ש בס' יצירה עד שמשתלשל מעשרה מאמרות ונמשך מהן צירוף שם אבן והוא חיותו של האבן וכן בכל הנבראים שבעולם השמות שנקראים בהם בלשון הקדש הן הן אותיות הדבור המשתלשלו' ממדרגה למדרגה מעשרה מאמרות שבתורה ע"י חילופים ותמורות האותיות ברל"א שערים עד שמגיעות ומתלבשות באותו נברא להחיותו לפי שאין פרטי הנבראים יכולים לקבל חיותם מעשרה מאמרות עצמן שבתורה שהחיות הנמשך מהן עצמן גדול מאד מבחי'

1 **הָאוֹתִיּוֹת** – של המאמר האלקי שברא את השמים,
2 **מִסְתַּלְּקוֹת כְּרֶגַע חַס־וְשָׁלוֹם וְחוֹזְרוֹת לִמְקוֹרָן** – לאותה
3 דרגה באלקות שממנה באות האותיות, **הָיוּ כָּל הַשָּׁמַיִם** – כל
4 הרקיעים, **אַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ, וְהָיוּ כְּלֹא הָיוּ כְּלָל, וּכְמוֹ קֹדֶם**
5 **מַאֲמַר "יְהִי רָקִיעַ כו'"**
6 **מַמָּשׁ** – שאז לא הייתה
7 קיימת כלל שום מציאות
8 של רקיע, כך גם עתה לא
9 היתה קיימת שום מציאות
10 של רקיע אילו האותיות
11 היו מסתלקות ממנו. להלן
12 מסביר רבנו הזקן,
13 שהדברים אמורים לא רק
14 לגבי רקיע, אלא כך הדבר
15 גם בכל הנבראים: **וְכֵן**
16 **בְּכָל הַבְּרוּאִים שֶׁבְּכָל**
17 **הָעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים**
18 **וְתַחְתּוֹנִים, וַאֲפִלּוּ אֶרֶץ**
19 **הַלָּזוֹ הַגַּשְׁמִית וּבְחִינַת**
20 **דּוֹמֵם מַמָּשׁ,** – הדברים
21 הדוממים שבהם לא
22 נראית שום תנועה של
23 חיות ושל רוחניות, גם לא
24 החיות הנראית ב"צומח"
25 כשגדל מקטן לגדול,
26 ואילו ב"דומם", כמו
27 אדמה, אבנים וכדומה,
28 לא נראית שום חיות,
29 אלא חומר בלבד – אף־
30 על־פי־כן גם ב"דומם"
31 קיים תמיד הכוח האלקי
32 שברא אותו, **אֵלּוּ הָיוּ מִסְתַּלְּקוֹת מִמָּנָּה כְּרֶגַע חַס־וְשָׁלוֹם**
33 **הָאוֹתִיּוֹת מֵעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶן נִבְרֵאת הָאָרֶץ בְּשֵׁשֶׁת**
34 **יְמֵי בְּרֵאשִׁית** – בתחילת בריאת העולם, **הָיְתָה** – הארץ,
35 **חוֹזֶרֶת לְאַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ, כְּמוֹ לִפְנֵי שֵׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית**
36 **מַמָּשׁ** – שאז הרי לא היתה קיימת שום מציאות של ארץ, כך
37 לא הייתה קיימת גם עתה שום מציאות של ארץ. **וְזֶהוּ שֶׁכָּתַב**[6]
38 **הָאֲרִ"י זַ"ל, שֶׁגַּם בְּדוֹמֵם מַמָּשׁ, כְּמוֹ אֲבָנִים וְעָפָר וּמַיִם,** –
39 בהם לא נראית שום חיות ושום רוחניות, **יֵשׁ בְּחִינַת נֶפֶשׁ**
40 **וְחַיּוּת רוּחָנִית.** דְּהַיְנוּ, – איזו חיות רוחנית ישנה ב"דומם",
41 מאחר שגם החיות שקיימת ב"צומח", איננה נמצאת בו? – זו
42 **בְּחִינַת הִתְלַבְּשׁוּת אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר, מֵעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת**
43 **הַמְּחַיּוֹת וּמְהַוּוֹת אֶת הַדּוֹמֵם, לִהְיוֹת** – שיהא הדומם **יֵשׁ**
44 **מֵאַיִן וָאֶפֶס שֶׁלִּפְנֵי שֵׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית** – שבמקום המצב
45 שלפני ששת ימי בראשית שאז לא היתה קיימת שום מציאות
46 של "דומם", אלא רק "אין ואפס" – תהיה עכשיו מציאות של
47 "דומם", באמצעות האותיות של "עשרה מאמרות" – ואם כן,
48 האותיות של "עשרה מאמרות" הן הנפש והחיות הרוחנית של
49 ה"דומם".
50 **וְאַף שֶׁלֹּא הֻזְכַּר שֵׁם "אֶבֶן" בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה,** –
51 כיצד, איפוא, אנו אומרים
52 שב"אבן" נמצאות
53 האותיות של "עשרה
54 מאמרות" שבתורה? **אַף־**
55 **עַל־פִּי־כֵן נִמְשָׁךְ חַיּוּת**
56 **לָאֶבֶן** – מ"עשרה
57 מאמרות", **עַל־יְדֵי**
58 **צֵרוּפִים וְחִלּוּפֵי אוֹתִיּוֹת,**
59 – אות אחת מחליפה את
60 השניה, לדוגמה: האות
61 אל"ף מתחלפת באות
62 ה"א, כי שתיהן הן ממוצא
63 אחד, וכדומה,
64 **הַמִּתְגַּלְגְּלוֹת בְּרל"א**
65 **שְׁעָרִים פָּנִים וְאָחוֹר,** –
66 המתגלגלות ומתחלפות
67 לפי מאתים שלושים
68 ואחד אופנים, באופן של
69 "פנים ואחור"[7], **כְּמוֹ**
70 **שֶׁכָּתוּב בְּסֵפֶר יְצִירָה,**
71 **עַד שֶׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל מֵעֲשָׂרָה**
72 **מַאֲמָרוֹת וְנִמְשָׁךְ מֵהֶן**
73 **צֵרוּף** – האותיות המהוות
74 **שֵׁם "אֶבֶן", וְהוּא** –
75 צירוף האותיות
76 המשתלשלות מ"עשרה
77 מאמרות" ומצטרפות
78 למלה "אבן", הן **חַיּוּתוֹ שֶׁל הָאֶבֶן. וְכֵן בְּכָל הַנִּבְרָאִים**
79 **שֶׁבָּעוֹלָם, הַשֵּׁמוֹת שֶׁנִּקְרָאִים בָּהֶם** – הנבראים, **בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ**
80 – לשון הקודש היא הלשון שבה נברא העולם – והשמות בלשון
81 הקודש של הדברים קשורים למהותם – שלא כמו בשפות
82 אחרות, שהן שפות־הסכמה בלבד, שבני אדם החליטו לקרוא
83 לדבר מסויים בשם מסויים – הרי השמות בהם נקראים
84 הנבראים בלשון הקודש – **הֵן הֵן אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר,**
85 **הַמִּשְׁתַּלְשְׁלוֹת מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה מֵעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת**
86 **שֶׁבַּתּוֹרָה, עַל־יְדֵי חִלּוּפִים וּתְמוּרוֹת הָאוֹתִיּוֹת בְּרל"א**
87 **שְׁעָרִים, עַד שֶׁמַּגִּיעוֹת וּמִתְלַבְּשׁוֹת בְּאוֹתוֹ נִבְרָא לְהַחֲיוֹתוֹ.**
88 **לְפִי שֶׁאֵין פְּרָטֵי הַנִּבְרָאִים** – (לא הנבראים הכלליים כמו
89 שמים, ארץ, או שמש וירח, אלא) הנבראים הפרטיים, אינם
90 **יְכוֹלִים לְקַבֵּל חַיּוּתָם מֵעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת עַצְמָן שֶׁבַּתּוֹרָה,**
91 **שֶׁהַחַיּוּת הַנִּמְשָׁךְ מֵהֶן** – מ"עשרה מאמרות" **עַצְמָן** - **גָּדוֹל**
92 **מְאֹד מִבְּחִינַת הַנִּבְרָאִים פְּרָטִיִּים,** – מלהיות החיות של

---

6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מע"ח ש"נ (פ"ב, יוד)". **7.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אויסגערעכנט בפרטיות בס' הפרדס ש' הצירוף פ"ה" — מפורטים בפרוטרוט בספר הפרדס שער הצירוף פרק ה.

הנבראים, **וְאֵין כֹּחַ בָּהֶם** – בנבראים הפרטיים, **לְקַבֵּל הַחַיּוּת, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁיּוֹרֵד הַחַיּוּת וּמִשְׁתַּלְשֵׁל מִמַּדְרֵגָה** – שלה, **לְמַדְרֵגָה פְּחוּתָה מִמֶּנָּה,** – וירידה זו נעשית **עַל־יְדֵי חִלּוּפִים וּתְמוּרוֹת הָאוֹתִיּוֹת, וְגִימַטְרִיָּאוֹת שֶׁהֵן חֶשְׁבּוֹן הָאוֹתִיּוֹת,** – החיות היא לא רק על־ידי חילוף אות אחת בשניה, אלא גם על־ידי חישוב חשבון האות, **עַד שֶׁיּוּכַל** – שתוכל החיות, **לְהִתְצַמְּצֵם וּלְהִתְלַבֵּשׁ וּלְהִתְהַוּוֹת מִמֶּנּוּ** – מהחיות, **נִבְרָא פְּרָטִי. וְזֶה שְׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרְאוּ לוֹ** – השם שקוראים לנברא, **בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, הוּא כְּלִי לַחַיּוּת הַמְצֻמְצָם בְּאוֹתִיּוֹת שֵׁם זֶה, שֶׁנִּשְׁתַּלְשֵׁל מֵעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם** – ב"עשרה מאמרות", **כֹּחַ וְחַיּוּת לִבְרֹא יֵשׁ מֵאַיִן, וּלְהַחֲיוֹתוֹ** – את ה"יש" הנברא, **לְעוֹלָם,** – מדוע יש בהם כח זה? – הרי זה מפני **דְּאוֹרַיְיתָא וְקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא** – התורה והקדוש־ברוך־הוא **כֻּלָּא חַד** – הם כולם אחד. וכשם שיש בכוחו של הקב"ה לברוא יש מאין, כך יש ל"עשרה מאמרות" שבתורה הכוח והחיות לברוא "יש" מ"אין".

שער היחוד והאמונה

הנבראים פרטיים ואין כח בהם לקבל החיות אלא ע"י שיורד החיות ומשתלשל ממדרגה למדרגה פחותה ממנה ע"י חילופים ותמורות האותיות וגימטריאות שהן חשבון האותיות עד שיוכל להתצמצם ולהתלבש ולהתהוות ממנו נברא פרטי וזה שמו אשר יקראו לו בלה"ק הוא כלי לחיות המצומצם באותיות שם זה שנשתלשל מעשרה מאמרות שבתורה שיש בהם כח וחיות לברוא יש מאין ולהחיותו לעולם דאורייתא וקב"ה כולא חד:

יום שלישי ח' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עז, פרק ב. והנה... עד עמ' 154, המים אינו כן.

פֶּרֶק ב. בפרק הקודם, פרק א', הסביר רבנו הזקן, שהכוח האלקי שברא כל נברא, חייב להתקיים תמיד בנברא, לברוא אותו ולהחיותו מחדש. שכן, אם הכוח האלקי שברא את הנברא היה חוזר למקורו, היה הופך הנברא ל"אין ואפס", הוא היה מתבטל ממציאותו, כפי שהיה לפני שנברא.

וְהִנֵּה, מִכָּאן – ממה שהוסבר עד עתה, שהכוח האלקי שברא את הנברא חייב להתקיים תמיד בנבראו, לבראו ולהחיותו מחדש, **תְּשׁוּבַת הַמִּינִים, וְגִלּוּי שֹׁרֶשׁ טָעוּתָם,** – של המינים. הכוונה ב"מינים" כאן, היא לא לאלה שכופרים בחידוש העולם, שהעולם נברא על־ידי הבורא – בכך הם מודים, אלא **הַכּוֹפְרִים בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית וּבְאוֹתוֹת וּמוֹפְתֵי הַתּוֹרָה,** – הם כופרים בכך שהקב"ה משגיח בהשגחה "פרטית" על כל נברא ויצור, וכופרים גם באותות ובמופתים הכתובים בתורה; מדוע הם אכן כופרים בכך, למרות שהם מודים שהקב"ה ברא את העולם? הרי זה מפני **שֶׁטּוֹעִים בְּדִמְיוֹנָם הַכּוֹזֵב,** – הם טועים בהשוואתם הכוזבת והם טועים גם בנוסף לכך. שכן, גם לפי השוואתם הכוזבת צריך להיות אחרת מכפי שהם חושבים, כפי שמובן מההסבר הבא: **שֶׁמְּדַמִּין** – שהם משווים **מַעֲשֵׂה ה' "עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ" לְמַעֲשֵׂה אֱנוֹשׁ וְתַחְבּוּלוֹתָיו, כִּי כַּאֲשֶׁר יֵצֵא לַצּוֹרֵף כְּלִי** – כשכלי יוצא מתחת ידי האומן, **שׁוּב אֵין הַכְּלִי צָרִיךְ לִידֵי הַצּוֹרֵף, כִּי** – שהרי, **אַף שֶׁיָּדָיו** – של האומן, **מְסֻלָּקוֹת הֵימֶנּוּ** – מהכלי, **וְהוֹלֵךְ לוֹ בַּשּׁוּק** - **הַכְּלִי קַיָּם בְּתַכְנִיתוֹ וְצַלְמוֹ מַמָּשׁ כַּאֲשֶׁר יָצָא מִידֵי הַצּוֹרֵף, כָּךְ מְדַמִּין** – משווים, **הַסְּכָלִים הָאֵלּוּ מַעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ.** – שאחרי שהקב"ה ברא שמים וארץ, אין הם צריכים להזדקק יותר, חלילה, להקב"ה, בוראם, ולכן הם כופרים בהשגחה פרטית ובאותות ובמופתים שבתורה המראים שהקב"ה משגיח על הנבראים ולפעמים גם משנה, על־ידי נסים ומופתים, את טבע הנבראים. **אַךְ טֶרֶם מֵרְאוֹת עֵינֵיהֶם,** – את, **הַהֶבְדֵּל הַגָּדוֹל שֶׁבֵּין מַעֲשֵׂה אֱנוֹשׁ וְתַחְבּוּלוֹתָיו, שֶׁהוּא** – מעשה האנוש, **יֵשׁ מִיֵּשׁ,** – מדבר שכבר קיים יוצר האדם יצירה נוספת, כפי המשל המובא להלן, על כלי הנוצר מחתיכת כסף, שהכסף הוא דבר שכבר קיים, **רַק שֶׁמְּשַׁנֶּה** – האומן את **הַצּוּרָה וְהַתְּמוּנָה** – של החומר: **מִתְּמוּנַת**

שער היחוד והאמונה

פרק ב והנה מכאן תשובת המינים וגילוי שורש טעותם הכופרים בהשגחה פרטית ובאותו' ומופתי התורה שטועי' בדמיונם הכוזב שמדמין מעשה ה' עושה שמי' וארץ למעשה אנוש ותחבולותיו כי כאשר יצא לצורף כלי שוב אין הכלי צריך לידי הצורף כי אף שידיו מסולקות הימנו והולך לו בשוק הכלי קיים בתבניתו וצלמו ממש כאשר יצא מידי הצורף כך מדמין הסכלים האלו מעשה שמים וארץ אך טח מראות עיניהם ההבדל הגדול שבין מעשה אנוש ותחבולותיו שהוא יש מיש רק שמשנה הצורה והתמונה מתמונת

---

*) על השאלה, כיצד אפשר לשכנע את ה"מינים" הכופרים במופתי התורה וגם בקריעת ים סוף, על ידי השתמשות בדוגמה של קריעת ים סוף? – ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אין זה מכוון אליהם – שהרי אומרים להד"ם – כ"א זהו מעין מאמר המוסגר, המבאר **אליבא דאמת** – איך שזהו פלא גדול וכו' [כן בזה מסולקת קושיא עצומה לכאורה ודוקא אצל המאמינים דאין לדמות מעשה ה' עושה שו"א למעשה כו' ולכן מעשיו עצמאים לגמרי אחרי שבראם – אלא שקרי"ס שהוליך ה' מוכיחה שאינו]".

שער היחוד והאמונה

חתיכת כסף לתמונת כלי למעשה שמים וארץ שהוא יש מאין והוא פלא גדול יותר מקריעת ים סוף עד"מ שהוליך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה ויבקעו המים ונצבו כמו נד וכחומה ואילו הפסיק ה' את הרוח כרגע היו המים חוזרים וניגרים במורד כדרכם וטבעם ולא קמו כחומה בלי ספק אף שהטבע הזה במים גם כן נברא ומחודש יש מאין שהרי חומת אבנים נצבת מעצמה בלי רוח רק שטבע המים אינו כן

חֲתִיכַת כֶּסֶף לִתְמוּנַת כְּלִי, – הרי כיוון שלא יצר כאן מציאות חדשה, שהרי המציאות, החומר של הכלי, היתה קיימת גם לפני עשיית הכלי; וגם הצורה והתבנית של הכלי שיצר האומן מחתיכת הכסף, אין בהם באמת משום חידוש בכסף, כי מציאות הכסף נבראה כך, שהיא ניתנת לעיצוב בכל מיני צורות ותבניות של כלים – הרי שהאדם לא חידש חידוש מהותי במציאות הכסף, ולכן אין הכלי, אחרי יצירתו, צריך להזדקק לידי האדם שיצר אותו – ואילו ה"מינים" אינם רואים כיצד אי אפשר להשוות יצירת כלי – **לְמַעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁהוּא יֵשׁ מֵאַיִן.** – לפני שנבראו השמים והארץ, הם היו אין ואפס, הם לא היו קיימים כלל, ועם התהוותם הם נעשו בבחינת "יש" דבר ממשי – הרי שנתחדש כאן דבר חדש שלא היה קיים מקודם כלל. ומכיוון שנוצרת כאן יצירה מהותית חדשה – יסביר להלן – מן ההכרח, איפוא, שהכוח שיצר חידוש זה יהווה תמיד את החידוש, שאם לא כן – יתבטל הדבר ממציאותו. **וְהוּא** – בהתהוותם של שמים וארץ "יש מאין", **פֶּלֶא גָּדוֹל יוֹתֵר מִקְּרִיעַת יַם סוּף עַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל,** – שהיתה על־ידי שֶׁהוֹלִיךְ ה' **אֶת הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עַזָּה כָּל הַלַּיְלָה** – כלומר, הכוח שבקע את הים התלבש ברוח הקדים **וַיַּבְקְעוּ הַמַּיִם, וְנִצְּבוּ כְּמוֹ נֵד וּכְחוֹמָה,** – שלא זו בלבד שהמים לא המשיכו בזרימתם הטבעית, אלא גם עמדו כחומה בצורה. **וְאִלּוּ הִפְסִיק ה' אֶת הָרוּחַ כְּרֶגַע - הָיוּ הַמַּיִם חוֹזְרִים וְנִגְּרִים בַּמּוֹרָד כְּדַרְכָּם וְטִבְעָם, וְלֹא קָמוּ כְּחוֹמָה בְּלִי סָפֵק,** – כלומר, אין מקום לחשוב כלל, שהמים היו נשארים עומדים כחומה אחרי שהרוח היתה מפסיקה לנשוב עליהם בחזקה, אלא בודאי היו המים חוזרים לטבעם וניגרים מלמעלה למטה. **אַף שֶׁהַטֶּבַע הַזֶּה בַּמַּיִם גַּם כֵּן נִבְרָא וּמְחֻדָּשׁ יֵשׁ מֵאַיִן,** – שבמקום שמקודם היה "אין", שלא היה טבע כזה – נעשה "יש", נתהווה טבע כזה. כלומר, כפי שמפרש הרבי שליט"א – שטבע זה במים, הניגרים תמיד ואינם עומדים כחומה, גם הוא נברא "יש מאין": לא רק מציאות המים נבראה "יש מאין", אלא שגם נברא במים הטבע להיות ניגרים ולא לעמוד כחומה. הרי כשהרוח החזקה משפיעה על המים שיעמדו כחומה, אין זה באופן שנוצר דבר חדש לגמרי, "יש מאין", אלא רק שינוי "יש" אחד (טבע המים להיות ניגרים) ל"יש" שני (לעמוד כחומה); ואף על פי כן, כדי שהמים יעמדו באופן של חידוש, מן ההכרח שעל הכוח הפועל חידוש זה, לברוא את החידוש בלי הפסק – הרוח מוכרחה תמיד ובאופן סדיר לעשות את המים עומדים כחומה – וכשכוח זה מפסיק לרגע פעילותו זו, מתבטל החידוש. אם כן מוכיח הדבר שגם **בחידוש** של "יש" מ"יש", מן ההכרח שהכוח המחדש לא יפסיק מלברוא את החידוש. וכלפי מה שדובר שטבע המים להיות ניגרים הוא בריאה "יש מיש" ולא ענין עצמי במים – כלומר, שנאמר, שאם נוצרת מציאות של מים, מן ההכרח שעליהם להיות ממילא דבר שניגר מלמעלה למטה (כמו למשל, הענין מה שנברא תופס מקום, הרי זה ענין עצמי בנברא, באופן שעל תפיסת המקום שלו אין בריאה מיוחדת "יש מאין", אלא עם יצירת נברא הוא ממילא באופן שהוא תופס מקום, ואילו מה שהמים ניגרים אינו כך), אלא טבע זה עצמו הוא בריאה "יש מאין" – על כך מביא רבנו הזקן מיד להלן ראיה ממה שישנם נבראים, כמו קיר, חומה, העומדים מעצמם מבלי להזדקק לכוח אחר שיחזיק אותם – **שֶׁהֲרֵי חוֹמַת אֲבָנִים נִצֶּבֶת מֵעַצְמָהּ בְּלִי רוּחַ** – שיחזיק אותה, **רַק שֶׁטֶּבַע הַמַּיִם אֵינוֹ כֵּן;** – ואם למים יש טבע לא להיות עומדים, אלא להיות ניגרים מלמעלה למטה, הרי שטבע זה הוא בריאה "יש מאין" במים עצמם, הרי שהכוח האלקי שברוח, לא היה צריך ליצור מציאות חדשה "יש מאין", דבר חדש שלא היה לפני כן בנבראים, אלא רק שינוי "יש" אחד ל"יש" שני – מן הטבע להיות ניגרים, לטבע של עמידה כחומה – ואף־על־פי־כן יש בכך משום פלא־חידוש גדול, עד שלשם כך מוכרח הכוח מחדש לברוא תמיד את החידוש (ובאם לאו – מתבטל החידוש מיד), הרי מכל־שכן וקל־וחומר שבחידוש של "יש מאין", שזה התהוותם של כל הנבראים, על הכוח האלקי שברא אותם, לברוא את החידוש תמיד ובלי הפסק, שיהיו "יש" ולא יחזרו ל"אין" כלפני בריאתם – הרי שגם לפי ההשוואה הכוזבת, מה שהמינים מדמים מעשה שמים וארץ ("יש מאין") ליצירתו של אדם שהיא רק "יש מיש", צריכים לומר שגם בשינוי מ"יש" אחד ל"יש" שני ובאופן של חידוש (כמו מטבע המים להיות ניגרים, לטבע של עמידה כחומה) מוכרח הכוח לחדש זאת באופן תמידי; דבר זה עצמו כבר מחייב, שהכוח האלקי שברא את הנברא חייב לעמוד תמיד בנברא ולברוא אותו תמיד בלי הפסק. כך, שנוסף על הכזב שבהשוואתם, הם גם טועים, בחשבם שהכוח המחדש אינו מוכרח לעמוד תמיד בחידוש – ואם בקריעת ים סוף, שינוי "יש" אחד לשני בלבד, מן ההכרח שהכוח המחדש יברא את החידוש תמיד ובלי הפסק.

יום רביעי ט' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 154, וכ"ש וק"ו בבריאת... עד עמ' 154, בעולם הבריאה:

וְכָל־שֶׁכֵּן וְקַל־וָחֹמֶר בְּבְרִיאַת – הנבראים, **יֵשׁ מֵאַיִן, שֶׁהִיא לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, וְהַפְלֵא וָפֶלֶא יוֹתֵר מִקְּרִיעַת יַם סוּף, עַל־אַחַת־כַּמָּה־וְכַמָּה שֶׁבְּהִסְתַּלְּקוּת כֹּחַ הַבּוֹרֵא מִן הַנִּבְרָא חֵס־וְשָׁלוֹם - יָשׁוּב הַנִּבְרָא לְאַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ. אֶלָּא צָרִיךְ לִהְיוֹת כֹּחַ הַפּוֹעֵל** – המהווה את הנברא, **בַּנִּפְעָל** – בנברא, **תָּמִיד, לְהַחֲיוֹתוֹ וּלְקַיְּמוֹ. וְהֵן הֵן בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר מֶעֱשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרְאוּ** – הנבראים. לכן אומר הפסוק: "לעולם הוי' **דברך** נצב בשמים" – הדיבור, שהוא הכוח האלקי שברא את הנברא, מוכרח לעמוד תמיד בנברא לברוא אותו ולהחיותו מחדש* **וְעַל זֶה נֶאֱמַר:** – על מה שדובר לעיל, שהחיות האלקית שבראה את הנברא מוכרחת לעמוד תמיד בנברא לבראו ולהחיותו מחדש, אומר הפסוק[1]: **"וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם"** – אתה מחיה את השמים ואת הארץ ואת כל הנבראים שבתוכם – הנזכרים בתחילת הפסוק, **אַל תִּקְרֵי "מְהַוֶּה"**, – כך נאמר ב"ראשית חכמה" ובשל"ה (מח, ב. ע, א) שלמרות שנאמר "מחיה", אין הכוונה שהקב"ה מחיה בלבד את הנבראים, שבתחילה ברא אותם ועתה הוא רק נותן להם חיים בלבד, כמו מה שהנשמה נותנת לגוף, אלא הכוונה היא שהחיות גם מחדשת את קיומו של הנברא, **דְּהַיְנוּ יֵשׁ מֵאַיִן,** – דבר קיים מדבר שלא היה קיים, ובלעדי החיות האלקית לא היה הדבר נמצא כלל, ועל־ידי החיות הדבר הוא "יש", דבר קיים. **וְ"אַתָּה"** – המלה "אתה", **הֵן בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת מֵאַלֶּ"ף** – האות הראשונה באותיות – **וְעַד תָּי"ו,** – האות האחרונה באותיות – זהו הא' והת' שבמלה "אתה", **וְהַהֵ"א** – שבמלת "אתה", **הִיא** – רומזת על **ה' מוֹצְאוֹת הַפֶּה,** – חמשת המוצאות של הדיבור, **מְקוֹר הָאוֹתִיּוֹת.** – זהו פירוש "ואתה מחיה את כולם", ש"אתה" – האותיות שלמעלה, הבאות מה' המוצאות שלמעלה, מקור האותיות, הן מחיות כל הנבראים באופן של התהוות "יש מאין", שהתהוות "יש מאין" באה בעיקר מצד **האותיות**, ולא מצד האור המאיר **על־ידי** האותיות. **וְאַף שֶׁאֵין לוֹ** – להקב"ה, **דְּמוּת הַגּוּף** – כיצד, איפוא, אומרים אנו שקיים ענין האותיות למעלה, ואשר מהן דוקא באה ההתהוות "יש מאין"? **־חֲרֵי מִקְרָא מְלֵא דִּבֵּר הַכָּתוּב: "וַיְדַבֵּר ה'", "וַיֹּאמֶר ה'",** – ענין של דיבור ושל אותיות, **וְהִיא** – מה שכתוב "וידבר ה', ויאמר ה'", הכוונה **לִבְחִינַת הִתְגַּלּוּת הַכ"ב אוֹתִיּוֹת עֶלְיוֹנוֹת לַנְּבִיאִים, וּמִתְלַבְּשׁוֹת** – האותיות העליונות, **בְּשִׂכְלָם וְהַשָּׂגָתָם** – של הנביאים, **כְּמַרְאֵה הַנְּבוּאָה,** – ולא רק בשכלם ובהשגתם, אלא **וְגַם בְּמַחֲשַׁבְתָּם וְדִבּוּרָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[2]: "רוּחַ ה' דִּבֶּר בִּי, וּמִלָּתוֹ עַל לְשׁוֹנִי", וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָאַר"י זַ"ל [בְּשַׁעַר הַנְּבוּאָה].** – הרי, שקיים למעלה ענין של אותיות, השייכות להתלבש עד במחשבתם ודיבורם של הנביאים. **וּכְעֵין זֶה** – דומה לכך, **הִיא הִתְלַבְּשׁוּת הָאוֹתִיּוֹת** – שלמעלה, **בַּבְּרוּאִים, כִּדְכְתִיב:** – כמו שכתוב[3]: **"בִּדְבַר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ, וּבְרוּחַ פִּיו** – נבראו, **כָּל צְבָאָם",** – הרי זה ענין של "דיבור" ו"רוח פה", כמו שבנבואה הוא ענין של "דיבור" ו"רוח ה'" **רַק שֶׁהִיא** – מה שהדיבור מתלבש בנבראים, הוא **עַל־יְדֵי הִשְׁתַּלְשְׁלוּת רַבּוֹת וַעֲצוּמוֹת, עַד שֶׁיּוֹרְדוּת לַעֲשִׂיָּה גּוּפָנִית,** – בעולם העשיה, שהוא עולם גופני בעל נבראים גופניים **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַשָּׂגַת הַנְּבִיאִים הִיא** – בעולם **בַּאֲצִילוּת הַמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה:** – וממדריגה עליונה זו, מאיר ומתגלה לנביאים. ברם, על כל פנים, מדובר כאן על האותיות שלמעלה המתלבשות בנבראים להחיותם באופן של התהוות יש מאין.

שער היחוד והאמונה

וכ"ש וק"ו בבריאת יש מאין שהיא למעלה מהטבע והפלא ופלא יותר מקריעת ים סוף עאכ"ו שבהסתלקו' כח הבורא מן הנברא ח"ו ישוב הנברא לאין ואפס ממש אלא צריך להיות כח הפועל בנפעל תמיד להחיותו ולקיימו והן הן בחי' אותיות הדבור מעשרה מאמרות שבהם נבראו וע"ז נאמר ואתה מחיה את כולם אל תקרי מחיה אלא מהוה דהיינו יש מאין ואתה הן בחי' האותיות מאל"ף ועד תי"ו והה"א היא ה' מוצאות הפה מקור האותיות ואף שאין לו דמות הגוף הרי מקרא מלא דבר הכתוב וידבר ה' ויאמר ה' והיא בחי' התגלות הכ"ב אותיות עליונות לנביאי' ומתלבשות בשכלם והשגתם במראה הנבואה וגם במחשבתם ודיבורם כמ"ש רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני וכמ"ש האר"י ז"ל [בשער הנבואה] וכעין זה היא התלבשות האותיות בברואים כדכתיב בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם רק שהיא ע"י השתלשלות רבות ועצומות עד שיורדות לעשיה גופנית משא"כ השגת הנביאי' היא באצילו' המתלבשת בעולם הבריאה:

---

1. נחמיה ט, ו. 2. שמואל ב, כג, ב. 3. תהלים לג, ו.

יום חמישי י׳ סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ׳ עח, פרק ג והנה... עד עמ׳ עח, א״כ אפס בלעדו באמת.

פֶּרֶק ג. לעיל הסביר רבנו הזקן, שהכוח האלקי שברא את הנברא, חייב להתקיים תמיד בנברא לבראו ולהחיותו מחדש, ושאלה הן האותיות שלמעלה, הבאות מ״מוצא פי ה׳״, המתלבשות בנברא ומחיות אותו באופן של התהוות "יש מאין".

וְהִנֵּה, אַחֲרֵי הַדְּבָרִים וְהָאֱמֶת הָאֵלֶּה, – שהוסברו לעיל, שהכוח האלקי מוכרח "לעמוד" תמיד בנברא ולברוא אותו בלי הפסק מ"אין ליש". **כָּל מַשְׂכִּיל עַל דָּבָר יָבִין לַאֲשׁוּרוֹ, אֵיךְ שֶׁכָּל נִבְרָא יֵשׁ** – למרות שהנברא נראה ל"מציאות", ל"יש", הרי **הוּא בֶּאֱמֶת נֶחְשָׁב לְאַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ לְגַבֵּי כֹּחַ הַפּוֹעֵל וְרוּחַ פִּיו** – של הקב"ה, **שֶׁבִּנְפָעֵל,** – בדבר הנברא, **הַמְהַוֶּה אוֹתוֹ תָּמִיד וּמוֹצִיאוֹ** – בלי הפסק, **מֵאַיִן מַמָּשׁ לְיֵשׁ.** – שבמקום שיהיה "אין" – דבר שאינו בנמצא – כפי שהיה לפני שנברא – יהיה "יש", דבר קיים. – כיוון שהכוח האלקי צריך תמיד לברוא את הנברא מ"אין" ל"יש", ובלעדי כוח זה, היה הנברא הופך ל"אין ואפס", הרי שהכוח האלקי הוא כל מציאותו של הנברא, וממילא הנברא הוא כלא כלום לגבי הכוח האלקי הממציא בלי הפסק את מציאותו של הנברא. **וּמַה שֶּׁכָּל נִבְרָא וְנִפְעָל נִרְאֶה לָנוּ לְיֵשׁ וּמַמָּשׁוּת,** – כדבר מציאותי וממשי, ולא ככוח אלקי רוחני בלבד, **זֶהוּ מַחֲמַת** – מפני, **שֶׁאֵין אָנוּ מַשִּׂיגִים וְרוֹאִים בְּעֵינֵי בָשָׂר אֶת כֹּחַ ה׳ וְרוּחַ פִּיו שֶׁבִּנְבְרָא, אֲבָל אִלּוּ נִתְּנָה רְשׁוּת לָעַיִן לִרְאוֹת וּלְהַשִּׂיג אֶת הַחַיּוּת וְרוּחֲנִיּוּת שֶׁבְּכָל נִבְרָא, הַשּׁוֹפֵעַ בּוֹ מִמּוֹצָא פִּי ה׳ וְרוּחַ פִּיו** – אילו היינו רואים בעיני בשר ומבחינים באותו כוח אלקי רוחני השופע בכל נברא, האותיות מ"מוצא פי ה׳". **לֹא הָיָה גַּשְׁמִיּוּת הַנִּבְרָא וְחָמְרוֹ וּמַמָּשׁוֹ נִרְאֶה כְּלָל לְעֵינֵינוּ, כִּי הוּא** – החומר והממשות של הנברא, **בָּטֵל בִּמְצִיאוּת מַמָּשׁ** – נחשב כאפס, **לְגַבֵּי הַחַיּוּת וְהָרוּחֲנִיּוּת שֶׁבּוֹ, מֵאַחַר** – כיוון, **שֶׁמִּבַּלְעֲדֵי הָרוּחֲנִיּוּת** – שבנברא, **הָיָה** – הנברא, **אַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ, כְּמוֹ קֹדֶם שֵׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית מַמָּשׁ,** – שאז היה "אין ואפס" ממש; **וְהָרוּחֲנִיּוּת הַשּׁוֹפֵעַ עָלָיו** – על הנברא, **מִמּוֹצָא פִּי ה׳ וְרוּחַ פִּיו, הוּא לְבַדּוֹ הַמּוֹצִיאוֹ תָּמִיד מֵאֶפֶס וָאַיִן לְיֵשׁ, וּמְהַוֶּה אוֹתוֹ** – החיות האלקית מקיימת את הנברא ועושה אותו לדבר ממשי, **אֹם־כֵּן אֶפֶס בִּלְעָדוֹ בֶּאֱמֶת.** – אין הוא באמת כלום, מלבד החיות הרוחנית המקיימת אותו, כיון שרק היא, היא המציאות האמיתית; ואילו הנברא, הנברא ללא הרף מן החיות הרוחנית, אין מציאותו אמיתית. שכן, כל מציאותו באה רק ממה שהחיות הרוחנית "עומדת" בו תמיד ומעניקה לו את מציאותו.

שער היחוד והאמונה

פרק ג והנה אחרי הדברי׳ והאמת האלה כל משכיל על דבר יבין לאשורו איך שכל נברא ויש הוא באמת נחשב לאין ואפס ממש לגבי כח הפועל ורוח פיו שבנפעל המהוה אותו תמיד ומוציאו מאין ממש ליש ומה שכל נברא ונפעל נראה לנו ליש וממשו׳ זהו מחמת שאין אנו משיגים ורואים בעיני בשר את כח ה׳ ורוח פיו שבנברא אבל אילו ניתנה רשות לעין לראות ולהשיג את החיות ורוחניות שבכל נברא השופע בו ממוצא פי ה׳ ורוח פיו לא היה גשמיות הנברא וחומרו וממשו נראה כלל לעינינו כי הוא בטל במציאות ממש לגבי החיות והרוחניות שבו מאחר שמבלעדי הרוחניו׳ היה אין ואפס ממש כמו קודם ששת ימי בראשי׳ ממש והרוחניות השופע עליו ממוצא פי ה׳ ורוח פיו הוא לבדו המוציאו תמיד מאפס ואין ליש ומהוה אותו א״כ אפס בלעדו באמת

יום שישי י״א סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ׳ עח, והמשל לזה... עד עמ׳ 156, המאיר ואפס בלעדו.

וְהַמָּשָׁל לָזֶה – שאנו אומרים, שהנבראים, למרות שהם נראים בעינינו כ"יש" ו"מציאות", אין הם לאמיתו של דבר, מציאות אמיתית, כיוון שכל מציאותם הוא הכוח האלקי שבהם, המשל **לכך הוא, אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ הַמֵּאִיר לָאָרֶץ וְלַדָּרִים** – עליה, כלומר, קרני השמש, **שֶׁהוּא זִיו וְאוֹר הַמִּתְפַּשֵּׁט מִגּוּף הַשֶּׁמֶשׁ וְנִרְאֶה** – אור זה, **לְעַיִן כֹּל,** – כפי שהוא **מֵאִיר עַל הָאָרֶץ וּבְחַלַּל הָעוֹלָם. וְהִנֵּה, זֶה פָּשׁוּט,** – ודאי הדבר, **שֶׁאוֹר וְזִיו הַזֶּה יֶשְׁנוֹ** – אותו זיו, קרני השמש שמגיעים לארץ, נמצאים, **גַּם כֵּן בְּגוּף וְחֹמֶר כַּדּוּר הַשֶּׁמֶשׁ עַצְמוֹ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, שֶׁאִם** – שהרי אם אור זה, **מִתְפַּשֵּׁט וּמֵאִיר לְמֵרָחוֹק כָּל־כָּךְ,** – עד לארץ, **כָּל־שֶׁכֵּן שֶׁיּוּכַל לְהָאִיר בִּמְקוֹמוֹ מַמָּשׁ,** – כלומר, בכדור השמש עצמו; **רַק שֶׁשָּׁם בִּמְקוֹמוֹ מַמָּשׁ** – בכדור השמש עצמו, **נֶחְשָׁב הַזִּיו הַזֶּה לְאַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ, כִּי** – הוא, **בָּטֵל מַמָּשׁ בִּמְצִיאוּת לְגַבֵּי גּוּף כַּדּוּר הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהוּא** – כדור השמש,

שער היחוד והאמונה

והמשל לזה הוא אור השמש המאיר לארץ ולדרים שהוא זיו ואור המתפשט מגוף השמש ונראה לעין כל מאיר על הארץ ובחלל העולם והנה זה פשוט שאור וזיו הזה ישנו ג״כ בגוף וחומר כדור השמש עצמו שבשמים שאם מתפשט ומאיר למרחוק כ״כ כ״ש שיוכל להאיר במקומו ממש רק ששם במקומו ממש נחשב הזיו הזה לאין ואפס ממש כי בטל

מהווה מְקוֹר הָאוֹר וְהַזִּיו הַזֶּה, שֶׁהַזִּיו וְהָאוֹר הַזֶּה אֵינוֹ רַק מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כְּשֶׁהוּא - הזיו, בִּמְקוֹרוֹ בְּגוּף הַשֶּׁמֶשׁ - אֵין נוֹפֵל עָלָיו שֵׁם - אינו מוגדר בתואר "יֵשׁ" כְּלָל, רַק שֵׁם שֶׁל "אַיִן" וְ"אֶפֶס", כִּי בֶּאֱמֶת הוּא - הזיו, שָׁם - בתוך גוף כדור השמש, לְאַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ, שֶׁאֵין מֵאִיר שָׁם רַק מְקוֹרוֹ לְבַדּוֹ, שֶׁהוּא גּוּף הַשֶּׁמֶשׁ הַמֵּאִיר, וְאֶפֶס בִּלְעָדוֹ. - הרי, למרות שהאור המתפשט מהשמש נמצא בודאי בשמש עצמה, אף על פי כן, אין הוא יכול להיחשב כ"יש". אך באיזה אופן הוא נמצא שם? - באופן שהוא בטל במציאות, וכשאנו רוצים להגדיר מי נמצא שם במציאות - הרי זה רק על השמש עצמה ולא על האור והזיו.

ממשי, שהרי השמש עצמה איננה נמצאת כאן, רק אורה וזיווה.

שער היחוד והאמונה

ממש במציאות לגבי גוף כדור השמש שהוא מקור האור והזיו הזה שהזיו והאור הזה אינו רק הארה מאירה מגוף ועצם כדור השמש רק בחלל העולם תחת כל השמים ועל הארץ שאין כאן גוף כדור השמש במציאות נראה כאן האור והזיו הזה ליש ממש לעין כל ונופל עליו כאן שם יש באמת משא"כ כשהוא במקורו בגוף השמש אין נופל עליו שם יש כלל רק שם אין ואפס כי באמת הוא שם לאין ואפס ממש שאין מאיר שם רק מקורו לבדו שהוא גוף השמש המאיר ואפס בלעדו

יום שבת קודש י"ב סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 156, וכדברים האלה... עד עמ' 156, צריך להקדים:

וְכַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מַמָּשׁ, בִּדְמוּתָם כְּצַלְמָם, הֵם כָּל הַבְּרוּאִים לְגַבֵּי שֶׁפַע הָאֱלֹהִי מְרוּחַ פִּיו, הַשּׁוֹפֵעַ עֲלֵיהֶם וּמְהַוֶּה אוֹתָם, וְהוּא - "רוח פיו" של הקב"ה, מְקוֹרָם, וְהֵם עַצְמָם - הנבראים, אֵינָם רַק כְּמוֹ אוֹר וְזִיו מִתְפַּשֵּׁט מִן הַשֶּׁפַע וְרוּחַ ה' הַשּׁוֹפֵעַ וּמִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם - בתוך הנבראים, וּמוֹצִיאָם מֵאַיִן לְיֵשׁ, וְלָכֵן הֵם - הנבראים, בְּטֵלִים בִּמְצִיאוּת לְגַבֵּי מְקוֹרָם, כְּמוֹ אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁבְּטֵל בִּמְצִיאוּת וְנֶחְשָׁב לְאַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ, וְאֵינוֹ נִקְרָא בְּשֵׁם "יֵשׁ" כְּלָל כְּשֶׁהוּא בִּמְקוֹרוֹ, - גוף כדור השמש, רַק תַּחַת הַשָּׁמַיִם שֶׁאֵין שָׁם מְקוֹרוֹ, - שם נקרא האור והזיו בשם "יש", ואילו בתוך גוף כדור השמש, אין הוא נקרא בשם "יש" כלל. כָּךְ כָּל הַבְּרוּאִים אֵין נוֹפֵל עֲלֵיהֶם שֵׁם "יֵשׁ" כְּלָל, אֶלָּא לְעֵינֵי בָשָׂר שֶׁלָּנוּ, - נראים הנבראים כ"יש". מדוע? מפני שֶׁאֵין אָנוּ רוֹאִים וּמַשִּׂיגִים כְּלָל אֶת הַמְּקוֹר, - של הנבראים שֶׁהוּא רוּחַ ה' הַמְּהַוֶּה אוֹתָם, וְלָכֵן - מפני שאין אנו רואים ומשיגים את מקורם של הנבראים, נִרְאֶה לְעֵינֵינוּ גַּשְׁמִיּוּת הַנִּבְרָאִים וְחֻמְרָם וּמַמָּשָׁם שֶׁהֵם יֵשׁ גָּמוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּרְאֶה אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ יֵשׁ גָּמוּר כְּשֶׁאֵינוֹ בִּמְקוֹרוֹ. - אלא נמצא בחלל העולם או על הארץ. כך, שרק לגבי עיני הבשר שלנו, מכיוון שאין הן רואות את מקור הנבראים, הרי לגביהן הנבראים הם כאילו היו מחוץ למקורם (כמו אור השמש כשהוא נמצא מחוץ לשמש שהיא מקורו). אבל האמת היא, שהמקור נמצא בהם, למרות שאין אנו רואים אותו, ולכן אין הם באמת מציאות כלל, אלא הם בטלים במציאות למקורם. רַק שֶׁבָּזֶה אֵין הַמָּשָׁל דּוֹמֶה לַנִּמְשָׁל לְגַמְרֵי לִכְאוֹרָה, - יש, לכאורה, הבדל בין המשל לבין הנמשל, שֶׁבַּמָּשָׁל - של אור השמש לגבי השמש, אֵין הַמְּקוֹר - השמש, נמצא בִּמְצִיאוּת כְּלָל בַּחֲלַל הָעוֹלָם וְעַל הָאָרֶץ שֶׁנִּרְאֶה שָׁם אוֹרוֹ לְיֵשׁ גָּמוּר, - הרי כיוון שהשמש המקור,

שער היחוד והאמונה

וכדברים האלה ממש בדמותם כצלמם הם כל הברואים לגבי שפע האלהי מרוח פיו השופע עליהם ומהוה אותם והוא מקורם והם עצמם אינם רק כמו אור וזיו מתפשט מן השפע ורוח ה' השופע ומתלבש בתוכם ומוציאם מאין ליש ולכן הם בטלים במציאות לגבי מקורם כמו אור השמש שבטל במציאות ונחשב לאין ואפס ממש ואינו נקרא בשם יש כלל כשהוא במקורו רק תחת השמים שאין שם מקורו כך כל הברואי' אין נופל עליהם שם יש כלל אלא לעיני בשר שלנו שאין אנו רואים ומשיגים כלל את המקור שהוא רוח ה' המהוה אותם. ולכן נראה לעינינו גשמיות הנבראים וחומרם וממשם שהם יש גמור כמו שנרא' אור השמש יש גמור כשאינו במקורו רק שבזה אין המשל דומה לנמשל לגמרי לכאורה שבמשל אין המקור במציאות כלל בחלל העולם ועל הארץ שנראה שם אורו ליש גמור משא"כ כל הברואי'

אינה נמצאת שם כלל, לכן אור השמש הוא שם בבחינת מציאות, ומובן מדוע הוא נראה כמציאות. **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כָּל הַבְּרוּאִים הֵם בִּמְקוֹרָם תָּמִיד,** – שהרי המקור, הכוח האלקי, נמצא תמיד בתוך הנברא ובורא אותו תמיד מחדש מ"אין" ל"יש", **רַק שֶׁאֵין הַמָּקוֹר נִרְאֶה לְעֵינֵי בָּשָׂר.** – אך, באמת הם נמצאים תמיד במקורם, ואם כך – **וְלָמָּה אֵינָן בְּטֵלִים בִּמְצִיאוּת לִמְקוֹרָם?** – מדוע אין ביטולם במציאות של הנבראים, באופן שייראה איך הם בטלים במציאות, וממילא לא לתת מקום לראות את הנבראים כ"יש" וכ"מציאות"? **אַךְ לְהָבִין זֶה - צָרִיךְ לְהַקְדִּים:** – רבנו הזקן יסביר בפרק הבא, שדבר זה בא מהכוח האלקי של צמצום והעלם המכסה על האור ועל החיות האלקית ו"פועל" שהנבראים יוכלו להיראות כ"יש" וכ"מציאות", למרות שבאמת הם בטלים במציאות.

שער היחוד והאמונה

הם במקורם תמיד רק שאין המקור נראה לעיני בשר ולמה אינן בטלים במציאות למקורם אך להבין זה צריך להקדים:

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שני עמוד ב

דְּאַזְקֵיהּ תּוֹרָא דְּשׁוּאֵל לְתוֹרָא דְּמַשְׁאִיל, והשואל חייב בנזקי שורו של המשאיל. דוחה הגמרא: הרי מבואר בברייתא ששור תם משלם חצי נזק, ומדוע, **לֵימָא** לֵיהּ – יאמר המשאיל לשואל, הרי **אִילּוּ אִיתְּזַק מֵעָלְמָא** – אם שורי היה ניזוק על ידי שור אחר **בָּעֵית לְשַׁלּוּמֵי כּוּלֵּיהּ תּוֹרָא** – היית צריך לשלם לי נזק שלם, שהרי השאלתיו לך, ושואל חייב אפילו באונסין, **הַשְׁתָּא דְּאַזְקֵיהּ תּוֹרָא דִּידָךְ** – עתה, ששורך הוא שהזיקני, **פַּלְגָּא נִיזְקָא הוּא דְּמְשַׁלַּמְתְּ לִי** – וכי רק חצי נזק תשלם לי, הרי ודאי אתה חייב לשלם לי נזק שלם. מבארת הגמרא: **לְעוֹלָם, דְּאַזְקֵיהּ תּוֹרָא דְּמַשְׁאִיל לְתוֹרָא דְּשׁוּאֵל,** וְמה שהקשית שהמשאיל צריך להפטר כיון שהשואל חייב בשמירת שורו שלא יזיק, יש ליישב, **דְּהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, שֶׁקִּבֵּל עָלָיו** השואל את **שְׁמִירַת גּוּפוֹ** של שור המשאיל, שלא יוזק,

---

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שלישי עמוד א

והסיפא בדעת חכמים, **דְּהָא אָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה** לגבי ביאור המשנה להלן (טו:), **שִׁינְּנָא** – תלמיד חכם מחודד בתלמודו, **שֶׁבּוֹק מַתְנִיתִין** – הנח את טרחתך ליישב את המשנה לפי תנא אחד, **וְתָא אַבַּתְרָאֵי** – ובוא אחרי, כלומר אמור כמוני, **שַׁרֵישָׁא רַבִּי טַרְפוֹן וְסֵיפָא רַבָּנָן,** ואף את הברייתא כאן יש להעמיד כך. נמצא לפי זה שאין בברייתא ארבעה כללים ממש, אלא הכלל הראשון והרביעי עוסקים באותו אופן של חצר השותפים, והראשון הוא בשיטת רבי טרפון, והרביעי בשיטת חכמים.

מביאה הגמרא תירוץ נוסף על הסתירה בברייתא: **רָבִינָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבָּא אָמַר,** לעולם **כּוּלָּהּ** – כל הברייתא **כְּרַבִּי טַרְפוֹן הִיא, וּמַאי 'לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה'** שנאמר בכלל הרביעי, אין הכוונה לחצר ששייכת לגמרי רק לניזק, אלא **לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה** – אינה משותפת לשניהם **לְפֵירוֹת, אֶלָּא דְּחַד,** והיינו שרק לניזק מותר להכניס פירות, אך היא שייכת **לָזֶה וּלְזֶה לְשָׁוְוִרִים,** דממילא יש חילוק בין סוגי הנזקים, **לְגַבֵּי** נזקי **שֵׁן, הַוְיָא לָהּ כְּחָצֵר הַנִּיזָּק,** שהרי רק הוא רשאי להכניס לשם את פירותיו, אך **לְגַבֵּי קֶרֶן הַוְיָא לָהּ כִּרְשׁוּת הָרַבִּים,** וקרן תמה חייבת שם אף לרבי טרפון רק חצי נזק.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי,** מדוע אמרה הברייתא שיש בה **אַרְבָּעָה** כללים, הלא רק **שְׁלֹשָׁה** כללים **הֲווּ,** והיינו השלשה הראשונים, ואילו בכלל הרביעי לא התחדש דין נוסף, שהרי לגבי שן נחשבת חצר זו כרשות הניזק, והתבאר בכלל הראשון ששן חייבת בחצר הניזק, ואילו לגבי קרן נחשבת חצר זו כרשות הרבים, וכבר התבאר בכלל השלישי שקרן חייבת ברשות הרבים.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק,**

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום רביעי עמוד א

דוחה הגמרא: אכן פלגא נזקא קנסא, **וְתָנָא וְשַׁיֵּיר** – המשנה כתבה כמה חילוקים, והשאירה כמה חילוקים שלא כתבה, ואין להוכיח מכך.

שואלת הגמרא: הלא בדרך כלל אין משיירת המשנה דבר אחד בלבד, **וּמַאי שַׁיֵּיר דְּהַאי שַׁיֵּיר** – מה החילוק הנוסף ששיירה המשנה. משיבה הגמרא, **שַׁיֵּיר חֲצִי כּוֹפֶר** – שהמועד להרוג אדם משלם כופר שלם, ואילו התם פטור מלשלם אף חצי כופר.

דוחה הגמרא: **אִי מִשּׁוּם** ששיירה המשנה **לְחֲצִי כּוֹפֶר, לַאו שִׁיּוּרָא הוּא** – אין זה שיור, שלכך לא חילקה המשנה כן, משום **שֶׁהָא מַנִּי** – מיהו התנא של המשנה, **רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הִיא, דְּאָמַר תָּם מְשַׁלֵּם חֲצִי כּוֹפֶר,** ונמצא ששניהם משלמים כופר, וחילוק זה שהתם משלם חצי כופר והמועד כופר שלם לא הוצרכה המשנה לכתוב, שנכלל במה שאמרה שמועד משלם נזק שלם ותם חצי נזק.

ראיה נוספת: **תָּא שְׁמַע,**

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום רביעי עמוד ב

כִּרְשׁוּת הַנִּיזָּק, וְהָאָדָם, ומבואר ששור המזיק ברשות הניזק משלם נזק שלם גם בנזקי קרן תמה, ואם כן **אֶתָּאן** [–באנו] לִדעת **רַבִּי טַרְפוֹן דְּאָמַר מְשׁוּנֶּה קֶרֶן כַּחֲצַר הַנִּיזָּק נֵזֶק שָׁלֵם הוּא דְּמְשַׁלֵּם.** וכי יתכן שהרישא של המשנה היא כרַבָּנָן וְהסיפא כרַבִּי טַרְפוֹן.

משיבה הגמרא: **אִין** – אכן כך נשנתה משנתינו, **דְּהָאָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה, שִׁינְּנָא** – חריף, **שֶׁבּוֹק מַתְנִיתִין** – הנח מלטרוח ליישב את המשנה לפי תנא אחד, **וְתָא אַבַּתְרָאֵי** – ותלך אחרי, כלומר תפרש כמוני שאני מעמיד את **הַרִישָׁא** כדעת **רַבָּנָן** ואת **הַסֵּיפָא** כדעת **רַבִּי טַרְפוֹן.**

הגמרא מביאה תירוץ אחר: **רַבִּי אֶלְעָזָר מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אָמַר,**

יום ראשון

יום רביעי — ו סיון, א דחה"ש — ה'תש"ג

בִּשְׁעַת קְרִיאַת עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת עוֹמְדִים וּפְנֵיהֶם אֶל הַסֵּפֶר תּוֹרָה, אֵין אוֹמְרִים אַקְדָּמוּת.

שיעורים. חומש: נשא, רביעי עם פירש"י.
תהלים: לה־לח.
תניא: לקוטי אמרים .. הנקרא בשם . . . ואחדותו ית'.

הִסְתַּלְּקוּת הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב - בַּיּוֹם הָרְבִיעִי א דְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת תק"ך, וּמְנוּחָתוֹ כָּבוֹד בְּמֶעֶזִיבּוּשׁ. אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן אָמַר עַל זֶה - יוֹם ד כ בְּכִסְלֵו תקנ"ט בְּפִעֶטֶרְבּוּרְג - בַּיּוֹם הָרְבִיעִי נִטְּלוּ הַמְּאוֹרוֹת.

יום שני

יום חמישי — ז סיון, ב דחג השבועות [בחו"ל] — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, חמישי עם פירש"י.
תהלים: לט־מג.
תניא: שער היחוד . . . כולא חד.

בְּשִׂיאוּת בַּפַּיִם:

כְּשֶׁאוֹמְרִים תֵּבֵת יְבָרֶכְךָ - הַמִּתְבָּרֵךְ רֹאשׁוֹ בָּאֶמְצַע. ה' - מֵסֵב רֹאשׁוֹ לִימִינוֹ, שֶׁהִיא שְׂמֹאל הַמְבָרֵךְ. וְיִשְׁמְרֶךָ - בָּאֶמְצַע. יָאֵר - לִשְׂמֹאלוֹ שֶׁהִיא יְמִין הַמְבָרֵךְ וְכוּ'. שָׁלוֹם - רֹאשׁוֹ בָּאֶמְצַע. אֲמִירַת רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם - בְּשָׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים מְנַגְּנִים דַּוְקָא, אֲבָל כְּשֶׁאוֹמְרִים הַתֵּבוֹת צָרִיךְ לְשַׂמְּחוֹ. כְּשֶׁמְנַגְּנִים לְ"וְיָשֵׂם", אוֹמְרִים רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם . . . הַצַּדִּיק. כְּשֶׁמְנַגְּנִים לְתֵבַת "לְךָ" - וְאִם . . . אֱלִישָׁע. לְ"שָׁלוֹם" - וּכְשֵׁם . . . לְטוֹבָה. כְּשֶׁאוֹמְרִים [הַכֹּהֲנִים] "שָׁלוֹם" - אוֹמְרִים [הַקָּהָל] "וְתִשְׁמְרֵנִי וּתְחָנֵנִי וְתִרְצֵנִי". "אַדִּיר בַּמָּרוֹם" אוֹמְרִים אַחַר עֲנִיַּת אָמֵן, כְּשֶׁעֲדַיִן הַטַּלִּית עַל פָּנָיו.

יום שלישי

יום ששי — ח סיון, אסרו חה"ש [בחו"ל] — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, ששי.
תהלים: מד־מח.
תניא: פרק ב. והנה . . . "154" אינו כן.

דער עולם הזה הגשמי איז א געמיש פון גינוניא של הקב"ה (א צוזאמענקונפט פלאַץ, וואו השי"ת כביכול קומט זיך צוזאמען מיט דעם אדם בחיר הנבראים) און גנת אגוז (בגימטריא חטא). און השי"ת גיט א בחירה חפשית צום מענשען, אז דער מענש קען זיך אליין אויסקלייבן א וועג אין לעבען.

הָעוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי הוּא תַּעֲרֹבֶת שֶׁל "גִּינוּנְיָא" שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא (מְקוֹם מִפְגָּשׁ, שֶׁבּוֹ ה' יִתְבָּרֵךְ כִּבְיָכוֹל מִזְדַּמֵּן עִם הָאָדָם בְּחִיר הַנִּבְרָאִים) וְ"גִּנַּת אֱגוֹז" [=הַמִּלָּה 'אֱגוֹז' עִם הַכּוֹלֵל] (בְּגִימַטְרִיָּא חֵטְא) . וְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מַעֲנִיק בְּחִירָה חָפְשִׁית לָאָדָם, שֶׁהָאָדָם יָכוֹל לִבְחֹר בְּעַצְמוֹ דֶּרֶךְ בַּחַיִּים.

יום רביעי

שבת — ט סיון — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, שביעי עם פירש"י.
תהלים: מט־נד.
תניא: וכ"ש . . . "154" הבריאה.

די וועלט דארף האָבען טהרת האויר. טהרת האויר איז נאָר דורך אותיות התורה. די אותיות שבתורה זיינען א שמירה כללית און א שמירה פרטית. חלוקת השתא סדרי

משנה (בעל־פה) איז א "ובלכתך בדרך"־דיקער. די משנה משניות וואָס מען וועט חזר'ן וואו מען וועט זיין, אין וואָס פאר א פלאַץ מען וועט זיין, וועט באלייכטען די פארבינדונג פון ישראל מיט קוב"ה. משנה איז אותיות נשמה. עס איז זייער שווער צו געפינען די ווערטער אויסצודריקען דעם גרעסטען תועלת בעזה"י אין דער שמירה כללית און דער שמירה פרטית, וואָס דער כסדר'דיגער חזר'ן משניות וועט בעזה"י ברייגגען. און עס פעלען אויס די ווערטער צו באַשרייבען דעם גרויסען נחת רוח, וואָס מען וועט פארשאַפען דעם בורא עולם ב"ה.

הָעוֹלָם זָקוּק לְטָהֲרַת הָאֲוִיר. טָהֲרַת הָאֲוִיר הִיא רַק עַל יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה. הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה הֵן שְׁמִירָה כְּלָלִית וּשְׁמִירָה פְּרָטִית. חֲלַקַּת הַשִּׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה (בְּעַל פֶּה) הִיא "וּבְלֶכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ". הַמִּשְׁנָה־מִשְׁנָיוֹת שֶׁיְּשַׁנְּנוּ אוֹתָם הֵיכָן שֶׁיִּמָּצְאוּ, בְּאֵיזֶה מָקוֹם שֶׁיִּמָּצְאוּ – יָאִירוּ אֶת הַקֶּשֶׁר שֶׁל יִשְׂרָאֵל עִם קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא. מִשְׁנָה הִיא אוֹתִיּוֹת נְשָׁמָה. קֶשֶׁה מְאֹד לִמְצֹא אֶת הַמִּלִּים לְהַבִּיעַ אֶת הַתּוֹעֶלֶת הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר, בְּעֶזְרַת ה' יִתְבָּרֵךְ, בַּשְּׁמִירָה הַכְּלָלִית וּבַשְּׁמִירָה הַפְּרָטִית, שֶׁהַחֲזָרָה הַסְּדִירָה שֶׁל מִשְׁנָיוֹת תָּבִיא, בְּעֶזְרַת ה' יִתְבָּרֵךְ, וַחֲסֵרוֹת הַמִּלִּים לְתָאֵר אֶת גֹּדֶל נַחַת הָרוּחַ שֶׁיִּגְרְמוּ לְבוֹרֵא עוֹלָם בָּרוּךְ־הוּא.

יום חמישי

יום ראשון — י סיון — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהעלותך, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: נה־נט.
תניא: פרק ג. והנה . . . אפס בלעדו.

רבינו הזקן ענה לאחד בהכנסו ליחידות: ...בני ישראל ווערען אָנגערופען נרות. א נר איז כלול פון כלי פתילה שמן ואש. מען מוז אבער אָנצינדען דעם אש און דעמאָלט איז דאָס מאיר. בא דיר איז א גוטער נר, אָבער עס פעלט דיר דער אָנצינדער. דורך הכאה בכח אין דעם אבן של נפש הבהמית, געהט ארויס א ניצוץ אש, וועלכער צינדט אָן דעם אש אלקי.

רַבֵּנוּ הַזָּקֵן עָנָה לְאֶחָד בְּהִכָּנְסוֹ לִיחִידוּת: ...בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְרוּיִים נֵרוֹת. נֵר כָּלוּל מִכְּלִי, פְּתִילָה, שֶׁמֶן וְאֵשׁ. אַךְ חַיָּבִים לְהַצִּית אֶת הָאֵשׁ, וְאָז הוּא מֵאִיר. הַנֵּר שֶׁבְּךָ הוּא טוֹב, אַךְ חָסֵר לְךָ הַמַּדְלִיק; עַל־יְדֵי הַכָּאָה בְּכֹחַ בְּאֶבֶן שֶׁל נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, נִתָּז נִיצוּץ אֵשׁ, שֶׁמַּצִּית אֶת הָאֵשׁ הָאֱלֹקִי.

יום שישי

יום שני — יא סיון — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהעלותך, שני עם פירש"י.
תהלים: ס־סה.
תניא: והמשל . . . ־156־ ואפס בלעדו.

משיחות אאמו"ר: אין דער עבודה פון עבודת ה' ע"ד החסידות, זיינען פאראן אלע מדריגות ... די דרגא פון מת באדארף קיין סך הסבר ניט האָבען. עס איז אבער אויך פאראן – ת"ל – תחית המתים אין עבודה רוחנית. א מת איז קאלט, עס איז ניטאָ אזא קאלטע זאך ווי שכל הטבעי און שכל אנושי, און ווען דער שכל הטבעי פארשטעהט א השגה אלקית און די מדות שבשכל ווערען נתפעל און געירירט פון דעם געשמאק שכלי, איז דאָס דער אמת'ער תחית המתים.

מִשִּׂיחוֹת אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ"ב]: בְּסֵדֶר הָעֲבוֹדָה שֶׁל עֲבוֹדַת ה' עַל דֶּרֶךְ הַחֲסִידוּת, נִמְצָאוֹת כָּל הָרָמוֹת.. דַּרְגַּת מֵת אֵינָהּ זְקוּקָה לְהֶסְבֵּר רַב. אַךְ קַיֶּמֶת גַּם - תּוֹדָה לַה' - תְּחִיַּת הַמֵּתִים בַּעֲבוֹדָה רוּחָנִית. מֵת הוּא קַר, אֵין דָּבָר כָּל־כָּךְ קַר כְּמוֹ הַשֵּׂכֶל הַטִּבְעִי וְשֵׂכֶל אֱנוֹשִׁי, וְכַאֲשֶׁר הַשֵּׂכֶל הַטִּבְעִי מֵבִין הַשָּׂגָה אֱלֹקִית, וְהַמִּדּוֹת שֶׁבַּשֵּׂכֶל מִתְפַּעֲלוֹת וּמְגִיבוֹת מֵהָעֲרֵבוּת הַשִּׂכְלִית - הֲרֵי זוֹ תְּחִיַּת הַמֵּתִים הָאֲמִתִּית.

שבת קודש

יום שלישי | יב סיון | ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהעלותך, שלישי עם פירש"י.
תהלים: סו־סח.
תניא: וכדברים . . . "156" להקדים.

בְּבִרְכַּת "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ": נִהְיָה – הַיּוּ"ד בְּקָמַץ וְלֹא בְּסֶגוֹל.

אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ"ב] כּוֹתֵב בְּאֶחָד מִמִּכְתָּבָיו: אֶהוֹב אֶת הַבִּקֹּרֶת, כִּי הִיא תַּעֲמִידְךָ עַל הַגֹּבַהּ הָאֲמִתִּי.

אגרות קודש

ב"ה, ר"ח סיון, ה'תשכ"א
ברוקלין, נ.י.

הוו"ח אי"א נו"מ משכיל על דבר טוב

בעל מרץ ורב פעלים עוסק בצ"צ וכו'

מוה"ר יצחק שי' המכונה ד"ר לוין

שלום וברכה!

לקראת חג השבועות, זמן מתן תורתנו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנני בזה להביע ברכתי,

בלשון הרב הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע:

לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

בכבוד ובברכת החג.

לכתבו - בבעית כתיבת דברי הימים של השואה האחרונה ודהתקופה שלפני' שצ"ל בזהירות גדולה - אף שבודאי כן הוא, אבל ראינו בעבר בכגון דא, שבאם מעכבים התחלת פעולה עד שתובטח כל השלימות הדרושה בה, ברובא דרובא אינה באה לפועל כלל. ובפרט בנדו"ד שחשש קרוב לודאי "שיקדמנו אחר" (ולא ברחמים ובעין יפה בהנוגע להחרדים).

בידעי שייכות והתענינות כת"ר בחינוך בנות ישראל - מוסג"פ העתק מכתבי ורשימת דברים בענין זה ותקותי שימצא בהם חפץ.

הסגר המצורע

יום ראשון ו' סיון ה'תשע"ו

הלכות טומאת צרעת פרק א, הלכה י: לֹא הָיָה בָּהּ שֵׂעָר לָבָן וְלֹא מִחְיָה – יַסְגִּר שִׁבְעַת יָמִים.

לדעת רש"י (בפרושו עה"ת ויקרא יג ד) הכהן סוגר את בעל הנגע בתוך הבית שלא ייראה החוצה עד סוף שבעת הימים. ובתוספת הרא"ש (מו"ק ז, ב) הוסיף כי לשיטת רש"י הכוונה שהוא סגור בבית "ואין אדם נכנס אליו, דהיינו הסגר, שיהא סגור בבית כל שבעת הימים" אך העיר שמשמעות לשון הפסוק "והסגיר ... את הנגע" היא הסגר הנגע ולא הסגר האדם, ולכן פירש שההסגר הוא באחד משני דרכים אלו:

א. שיסגיר את הנגע על ידי סימון בצבע סביב הנגע, "כדי שיהא ניכר אם פשה, כי הפשיון מטמא בכל שהוא, והחכם שבחכמים אי אפשר לו לעמוד בטביעת עין על פשיון כל שהוא אם לא יעשה סימן סביב". [וכתב ה'מנחת חינוך' (מצוה קסט), שלדעת הרמב"ם אינו מסמן סביב הנגע שהרי כתב להלן (פ"ט ה"ד) "מת הכהן שראהו תחילה... רואהו כהן אחר, ואין השני יכול לטמאו בפשיון, שאין יודע אם פשה או לא פשה", ואם הכהן הראשון צריך לסמן את הנגע – הרי גם השני יוכל לדעת אם פשה הנגע?]

ב. שיחבוש את הנגע בבד וכדו', כדי לסגור ולהגן עליו שלא יוסר על ידי מכה או שפשוף וחיכוך.

וה'משנה למלך' (להלן פי"ד ה"ז) פירש שההסגר ענינו אמירת הכהן לבעל הנגע שהוא מוסגר וצריך להמתין לבדיקה אחר שבעת ימים, אך אין צורך לעשות פעולה כל שהיא.

ועוד דנו ראשונים האם הסגר המצורע הוא בתוך המחנה או מחוץ לשלוש מחנות. לדעת רש"י (מו"ק ז, א) מצורע מוסגר אינו צריך לצאת מחוץ לשלוש מחנות, אך כתבו התוספות (שם, ד"ה אמר) שרש"י חזר בו שהרי מפורש (מגילה ח, ב) שלענין שילוח מחוץ למחנה, המוסגר והמוחלט שווים.

והקשה המאירי (מגילה שם): "שמא תאמר אם המוסגר טעון שילוח, היאך אתה קוראהו מוסגר, והרי מחוץ למחנה הוא?" ותירץ: "אפשר שבבית שחוץ למחנה הוא עומד".

טומאת ספק

יום שני ז' סיון ה'תשע"ו

הלכות טומאת צרעת פרק ב, הלכה ט: סָפֵק שֵׂעָר לָבָן קָדַם סָפֵק הַבַּהֶרֶת קָדְמָה – הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁטֻּמְאָתוֹ בְּסָפֵק.

בדין זה נחלקו תנאים: לדעת רבי יהושע, כאשר מתעורר ספק האם האדם טהור או טמא, מאחר ועד עתה היה טהור, יש להעמידו על חזקתו ולומר שלא נטמא, אך לדעת חכמים הוא טמא. והרמב"ם פסק כחכמים אך הדגיש שגם לדעתם אין זו טומאה וודאית אלא חוששים לכך מספק.

ולכאורה קשה על כך:

בגמרא (סנהדרין פז, ב) הובאה הלכה זו כדוגמא לדין זקן ממרא שנחלק על חכמי הדור באיסור שיש בו כרת, שלדעת חכמים הסוברים שהוא טמא אם נכנס למקדש עבר על איסור כרת, ולדעת רבי יהושע לא עבר (רש"י שם ד"ה ספק), ולדברי הרמב"ם קשה, הרי גם לדעת חכמים אין באיסור זה כרת שהרי זה רק ספק!

ומבאר הגרי"ז מבריסק:

אכן, כל עוד לא התברר הספק, גם לדעת חכמים אינו נחשב כטמא מדאורייתא ואם יכנס למקדש לא עבר באיסור כרת, אך אם לאחר מכן יתברר בוודאות שהבהרת קדמה לשער, לדעת רבי יהושע אפילו באופן זה לא עבר על איסור למפרע, שהרי בשעת הספק נפסק שהוא טהור, ורק מכאן ולהבא הוא טמא, אך לדעת חכמים כבר מלכתחילה נפסקה הלכה שצריך לחשוש לצד הספק שמא הוא טמא, ואם לאחר מכן מתברר שהיה טמא, נמצא שעבר על איסור בוודאי (חידושי הגרי"ז נזיר סה, ב).

טהרת ספק נגע

יום שלישי ח' סיון ה'תשע"ו

הלכות טומאת צרעת פרק ו, הלכה ה: כָּל סָפֵק נְגָעִים, חוּץ מִשְּׁנֵי סְפֵקוֹת שֶׁמָּנִינוּ כְּבָר, טָהוֹר עַד שֶׁלֹּא נִזְקַק לְטֻמְאָה; אֲבָל מִשֶּׁנִּזְקַק לְטֻמְאָה – סְפֵקוֹ טָמֵא.

הלכה זו שספק נגע שלא הוחלט ("שלא נזקק לטומאה") טהור, נלמדת ב'תורת כהנים' (תזריע פ"ד, ח) מהפסוק "וראהו הכהן וטמא אותו" – "את הודאי הוא מטמא ואינו מטמא את הספק". אך התוספות (נזיר סה, ב, ד"ה אי הכי) כתבו שאין צורך בפסוק כדי לטהר ספק נגע שלא הוזקק לטומאה אלא יש לטהרו כי מעמידים הדבר על חזקתו.

וכתב ה'פני יהושע' (חולין י, ב ב' בגמרא מנא), שטומאת נגעים שונה משאר דיני טומאה: בדיני טומאה לא הולכים על פי החזקה אלא כל ספק ברשות היחיד ספקו טמא, וברשות הרבים ספקו טהור, ואילו בטומאת נגעים, אם לא הוחלט ספקו טהור אפילו ברשות היחיד.

וב'מי נפתוח' (פרפר לא, ס"ק ב) נתן טעם להבדל בין נגעים לשאר הטומאות: טהרת וטומאת נגעים תלויה בדיבורו של הכהן, והגמרא (נזיר שם) לומדת מהפסוק "לטהרו או לטמאו" שכאשר יש ספק על הכהן לטהר את הנגע "הואיל ופתח בו הכתוב בטהרה תחילה".

והנה, שני הספקות שבהם פסק הרמב"ם לטמא הם: א. ספק אם בהרת קדמה או שער לבן קדם (לעיל פ"ב ה"ט) ב. בהרת שפשתה, וספק אם היא הבהרת שפשתה או שמא

הראשונה הלכה וזו בהרת אחרת ואין כאן פשיון, וספק זה טמא (לעיל פ"ד ה"ו). ויש לעיין: מדוע נשתנו משאר ספק נגעים שספיקם טהור?

ואכן, בספק הראשון – אם בהרת קדמה או שער לבן קדם – הקשו כבר התוספות (נדה יט, א ד"ה רבי יהושע), מדוע אין מעמידים את האדם על חזקת הטהרה? ותירצו, כי מכיון שדרך השיער להיפגע מהנגע וכתוצאה מכך הוא מלבין, מסתבר שהבהרת קדמה וגרמה להלבנת השיער.

ובספק השני - אם זו אותה בהרת שפשתה, או שזו אחרת – יש להעמיד על החזקה שהבהרת הקודמת לא הלכה אלא זו היא אותה בהרת ופשתה (פירוש הרא"ש נגעים פ"ה מ"א).

מאיזו עיר משלחים את המצורע?

יום רביעי ט' סיון ה'תשע"ו

הלכות טומאת צרעת פרק י, הלכה ז: דִּין הַמְּצֹרָע שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מוֹשָׁב לְבַדּוֹ חוּץ לָעִיר, שֶׁנֶּאֱמַר: מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ. וְדָבָר זֶה בָּעֲיָרוֹת הַמֻּקָּפוֹת חוֹמָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

כתב הרע"ב (כלים פ"א מ"ז) שהמצוה היא בעיירות המוקפות חומה מימות יהושע בן נון (וראה פיה"מ להרמב"ם ערכין פ"ט מ"ו) כי במצורע נאמר "מחוץ למחנה מושבו", והכוונה חוץ למחנה ישראל, וכשכבש יהושע את הארץ קידש את העיירות שהיו מוקפות חומה בימיו שיהיו כמחנה ישראל.

והנה, בספר מלכים (ב. ז, ג) מסופר אודות ארבעה אנשים מצורעים שישבו בפתח שער העיר, כי שולחו מהעיר שומרון "כדין המצורע, כמו שנאמר 'מחוץ למחנה מושבו'" (רש"י ומצוד"ד שם).

ובתוספות רעק"א (כלים פ"א מ"ז) הביא קושית חכם אחד: העיר שומרון לא היתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, שהרי נבנתה בידי עמרי, כנאמר (מלכים א. טז, כד) "ויקן את ההר שומרון... ויקרא את שם העיר אשר בנה... שומרון". ואם כן, מדוע נשלחו המצורעים מחוץ לעיר?

ותירץ: בתרגום יונתן על פסוק זה נאמר "וזבין ית כרכא דשומרון", היינו שעמרי קנה את העיר שהיתה קיימת אלא שחיזק וביסס אותה ונתן לה את שמה 'שומרון', ואפשר לומר שכן היתה מוקפת חומה מימות יהושע בו נון.

אך הגר"י עטלינגר (בנין ציון החדשות סי' ס) הקשה על זה:

הרי בגמרא (סנהדרין קב, ב) נאמר "מפני מה זכה עמרי למלכות? מפני שהוסיף כרך אחד בארץ ישראל", ומזה מובן שבנה את העיר וקודם לכן לא היתה קיימת!

ולכן לדעתו הוצאת המצורעים לא היתה מדין התורה לשלח את המצורע אלא משום שעמרי רצה להשוות את העיר שומרון לירושלים, כנאמר ב'תנא דבי אליהו' (פרק ט), שכאשר בנה את העיר אמר: "כשם שירושלים למלכי יהודה, כך שומרון למלכי ישראל" ומטעם זה שלחו את המצורעים מן העיר ולא משום שהיתה מוקפת חומה.

טהרת המצורע בזמן הזה

יום חמישי י' סיון ה'תשע"ו

הלכות טומאת צרעת פרק יא, הלכה ו: טָהֲרַת מְצֹרָע זוֹ נוֹהֶגֶת בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת.

בפירוש המשניות (נגעים יד, יג) הסתפק הרמב"ם האם טהרת מצורע נוהגת בזמן הזה, שכן טהרת מצורע על ידי גילוח הראש והזקן מותרת רק משום ש'עשה דוחה לא תעשה' שהרי בתגלחת הוא עובר על 'לא תעשה' של הקפת הראש והשחתת הזקן, אלא שה'עשה' של טהרת המצורע דוחה אותם, ויש להסתפק האם כלל זה ('עשה דוחה לא תעשה') נאמר רק כאשר ה'עשה' מתקיים בשלמות ובזמן הזה שאי אפשר להקריב קרבנות וה'עשה' של טהרת המצורע מתקיים רק בחלקו, אין טהרת המצורע נוהגת.

ולמסקנה הוכיח הרמב"ם מה'ספרא' (הובא בירושלמי סוטה פ"ב ה"ב) שגם לאחר חורבן הבית נוהגת מצות טהרת המצורע (וכיון שאינו יכול להקריב קרבנותיו הרי הוא מחוסר כיפורים) ואכן כתב כאן שטהרת מצורע נוהגת אף "שלא בפני הבית".

ובספר 'תולדת אדם' (פרק ו) מבאר שלדעת הרמב"ם זה שאי אפשר להקריב קרבנות אינו מעכב כי כל אחת מהשתיים, טהרת המצורע והבאת הקרבנות, היא מצוה בפני עצמה. וה'כלי חמדה' (דברים כב, יא, אות ב) הוסיף שדוקא בזמן הבית שאפשר להקריב קרבנות, כל זמן שלא הביא קרבנותיו לא קיים מצות טהרת מצורע בשלמות, אבל בזמן שאין בית המקדש קיים, תגלחת המצורע אינה רק חלק מהמצוה, אלא המצוה בשלמותה.

וכתבו אחרונים, שלמעשה בזמן הזה לא נהגו לטהר מצורעים. ומהטעמים לכך:

א. טהרת מצורע היא כדי שייטהר ויבוא אל המחנה ואל ביתו, ובזמן הזה שאין שילוח מחנות נוהג אפילו בארץ ישראל (תוספות ברכות ה, ב ד"ה הא), אין צריך להיטהר (שאילת יעבץ, א, סי' קלו).

ב. הכהנים בזמן הזה אינם מיוחסים אלא כהני חזקה, ומאחר שטהרת המצורע מדאורייתא, אין לסמוך על חזקת כהונה ואם יגלח שערותיו יעבור מספק על הלאוים של הקפת הראש והשחתת הזקן (תולדת אדם שם).

האם הלעיסה בכלל האכילה?

יום שישי י"א סיון ה'תשע"ו

הלכות טומאת צרעת פרק טז, הלכה ו: אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁנִּכְנַס לְבֵית מְנֻגָּע... חֲרֵי הָאָדָם טָמֵא מִיָּד, וּבְגָדָיו טְהוֹרִים עַד שֶׁיִּשְׁהֶה שָׁם כְּדֵי שֶׁיֵּאָכֵל אָדָם וְיֹאכַל כְּשָׁלֹשׁ בֵּיצִים פַּת חִטִּים כְּלִפְתָּן.

שיעור זה של 'כדי אכילת פרס' (חצי כיכר בעלת נפח של שש ביצים), נאמר גם לגבי מצוות שקיומן באכילת שיעור 'כזית' במשך זמן שאינו עולה על 'כדי אכילת פרס'.

ודנו הפוסקים האם זמן האכילה נמדד מתחילת הלעיסה או מאחר ועיקר האכילה היא הנאת הגרון, הרי הוא נמדד מתחילת הבליעה (והשאלה מצויה לגבי אכילת מצה שהיא קשה ולעיסתה אורכת זמן ניכר)?

ויש שהוכיחו זאת מהלכה זו שמשערים כדי אכילת 'פת חיטים בלפתן' ופירש הרמב"ם (פירוש המשניות נגעים יג, א) שפת החיטים טעימה יותר מפת אחרת, והלפתן מוסיף לה טעם ולכן היא נאכלת בקצב מהיר כי 'לא יצטרך ללעוס אותו שיעור רב', ומוכח שהלעיסה בכלל האכילה, כי אם השיעור נמדד מתחילת הבליעה, אין הבדל בין פת חיטים בלפתן למאכל אחר (שו"ת שבט הקהתי ח"ה סי' רס).

אמנם, יתכן שיש לחלק בין שיעור כדי אכילת פרס שבהלכה זו לשיעור כדי אכילת פרס של צירוף אכילה, שהרי כאן השיעור באכילת הפרס עצמו (שלוש ביצים), ואילו שם מדובר על אכילה של כזית במשך זמן של אכילת פרס.

ואכן יש סוברים שהתנאי של 'פת חיטים בלפתן' נאמר רק בשיעור אכילת פרס של הנכנס לבית המנוגע, אך כדי אכילת פרס של אכילת כזית אינו נמדד בפת חיטים בלפתן אלא במאכל שבו מדובר, ובאכילת מצה, למשל, צריך לאכול את ה'כזית' בתוך שיעור זמן של אכילת מצה בגודל שלוש ביצים (ראה מנחת חינוך שיג, ובמצורן ב'מדות ושיעורי תורה' ע' שדמ הערה 80).

אך אדמו"ר הזקן (סדר ברכה"נ ח, ב) כותב בפירוש שגם לענין צירוף כזית בכדי אכילת פרס משערים בפת חטים בלפתן, וכנראה שלדעתו מדין נגעים למדים ש'פרס' הוא שיעור אכילה חשובה ומזה למדו גם לענין צירוף אכילת כזית (ראה מדות ושעורי תורה שם הערה 70), ולפי זה לכאורה ניתן להוכיח מכאן גם ששיעור אכילת כזית בכדי אכילת פרס הוא מזמן הלעיסה.

איזו 'פקידה' ממעטת על יד 'מעת לעת'?

שבת קודש י"ב סיון ה'תשע"ו

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ג, הלכה ד: הַנִּדָּה וְהַזָּבָה וְשׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם... כֻּלָּם מְטַמְּאוֹת לְמַפְרֵעַ מֵעֵת לְעֵת אוֹ מֵפְקִידָה לִפְקִידָה.

לדעת חכמים (נדה ב, א) "מעת לעת ממעטת מפקידה לפקידה, ומפקידה לפקידה ממעטת מעת לעת". כלומר, אם הבדיקה ('הפקידה') הקודמת בה נמצאת טהורה היתה לפני יותר מעשרים וארבע שעות ('מעת לעת') ועכשיו בדקה ונמצאת טמאה, הרי היא מטמאת למפרע רק את הטהרות שעשתה בתוך עשרים וארבע שעות. ואם הבדיקה הקודמת היתה לפני פחות מעשרים וארבע שעות, אינה מטמאת אלא מהבדיקה הקודמת.

והנה, רש"י (שם) מפרש הלכה זו "מפקידה לפקידה ממעטת על יד מעת לעת" - "כגון בדקה עצמה שחרית ומצאה טהורה וחזרה ובדקה ערבית", כי העוסקת בטהרות חייבת לבדוק פעמיים ביום, פעם שחרית ופעם בין השמשות(שם יא, א), ואם בבדיקת שחרית היתה טהורה ובבדיקת ערבית נמצאת טמאה, אינה מטמאה אלא טהרות שנעשו לאחר בדיקת שחרית.

ומביא ה'משנה למלך' ש'הרב המנהיר' (מהר"ם מלובלין, נדה שם) דייק מלשון רש"י, שרק בדיקת שחרית או ערבית ממעטת על יד 'מעת לעת', כי כיון שחכמים תיקנו בדיקות אלו, האשה מדקדקת בהן, אבל אם תבדוק עצמה באמצע היום אין הבדיקה ממעטת (כי בבדיקה שאינה מתקנת חכמים יתכן שלא בדקה היטב), אלא טמאה מבדיקת שחרית.

והקשו אחרונים (חת"ס יו"ד סי' קפז, ערוך לנר נדה ו, ב , ועוד):

מסופר בגמרא (נדה שם) ששפחתו של רבן גמליאל אפתה כיכרות של תרומה ובין כיכר לכיכר בדקה עצמה, וכאשר בדקה לאחר אפיית הכיכר האחרונה ומצאה שהיא טמאה, אמר לה רבן גמליאל שכל הכיכרות, חוץ מהאחרונה, טהורות כיון שהיתה בדיקה לאחר אפייתן. ואם כן, גם בדיקה שאינה מתקנת חכמים נחשבת 'פקידה' וממעטת 'מעת לעת'!

ותירצו:

בדרך כלל בדיקה שאינה חובה מתקנת חכמים יתכן שלא תיעשה כראוי, אבל כיון שבדיקת השפחה בין כיכר לכיכר היתה כדי לטהר תרומה, ולפני כל בדיקה שטפה ידיה במים (כמסופר שם) כדי לשמור על טהרת התרומה, בוודאי נעשתה הבדיקה כראוי, ולכן אף שהבדיקה לא היתה חובה מתקנת חכמים טיהר רבן גמליאל את הכיכרות.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – ו'-י"ב סיון תשע"ו

יום ראשון ו' סיון ה'תשע"ו

הִלְכוֹת פָּרָה אֲדֻמָּה

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר[1]

1) יבאר כלי חרס שהיה בו אפר חטאת ונגע בו שרץ מצידו, הניח הכלי על גבי השרץ או על גבי אוכל שני וכיוצא בו, אם אפר חטאת ניצל בצמיד פתיל, או מים שאינם מקודשים וכלי הטהור לחטאת, היה עומד במקום שאינו טהור לחטאת והוציא ידו עם כלי שיש בו מי חטאת לחוץ, הזייה שעברה על גבי טומאה, כלי שיש בו אפר חטאת וכלי שיש בו קדש שנגעו זה בזה, הגביה או הסיט שני הכלים בידו, וכל ספק טומאות שהוא טהור לגבי תרומה מה דינו לחטאת, הספיקות שתולין בהם את התרומה מה דינם לגבי חטאת.

א. כְּלִי חֶרֶס שֶׁהָיָה בּוֹ אֵפֶר חַטָּאת וְנָגַע בּוֹ שֶׁרֶץ מִצִּדּוֹ[2] - טָהוֹר, שֶׁאֵין כְּלִי חֶרֶס מְטַמֵּא מִגַּבּוֹ אֲפִלּוּ לְגַבֵּי חַטָּאת. הִנִּיחַ הַכְּלִי עַל גַּבֵּי הַשֶּׁרֶץ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִטְמָא הַכְּלִי - הֲרֵי הָאֵפֶר טָמֵא; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר, וְאֵין זֶה מָקוֹם טָהוֹר. וְלֹא עַל גַּבֵּי הַשֶּׁרֶץ בִּלְבַד, אֶלָּא אֲפִלּוּ הִנִּיחוֹ עַל גַּבֵּי אֹכֶל שֵׁנִי[3] וְכֵיוֹצֵא בּוֹ מִדְּבָרִים שֶׁטִּמְאָתָן טֻמְאָה קַלָּה וְהֵם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים - הֲרֵי נִטְמָא הָאֵפֶר; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּמָקוֹם טָהוֹר[4] - שֶׁלֹּא יִהְיֶה עַל [גַּבֵּי] שׁוּם טֻמְאָה בָּעוֹלָם. וְכֵן כְּלִי חֶרֶס שֶׁהָיָה בּוֹ אֵפֶר חַטָּאת וְנָתוּן עַל אֲרֻבָּה שֶׁבְּבֵית טָמֵא[5]: אִם הָיָה הַכְּלִי מְשֻׁלְּשָׁל לַבַּיִת[6] - נִטְמָא הָאֵפֶר וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּאֲרֻבָּה פּוֹתֵחַ טֶפַח[7]; וְאִם לֹא הָיָה מְשֻׁלְּשָׁל[8], אִם הָיָה בָּאֲרֻבָּה פּוֹתֵחַ טֶפַח - טָמֵא[9].

2) מצד הכלי ולא מתוכו. 3) שהוא שני לטומאה ואינו עושה שלישי בחולין. [יש מקום להסתפק מה דינו של שלישי בתרומה ושל רביעי בקודש. יש פנים לכאן ולכאן. ומלשונו של רבינו, שכתב "אוכל שני" יש להסיק ששלישי ורביעי אינם נקראים מקום טמא לעניין זה]. 4) פירוש, חכמים עשו דבריהם כשל תורה וכשם שדברים הטמאים מדאורייתא פוסלים מן התורה את האפר שעל גביהם, אף על פי שהנגיעה בכלי אינה מטמאה, כך גזרו חכמים גם בדברים הטמאים מדבריהם. [ואפשר גם לפרש, שהאפר פסול מן התורה, מפני שהמקום הטמא מדברי חכמים אינו נקרא טהור. וסיוע קל לפירוש זה אתה מוצא בסיום דברי רבינו: שלא יהיה על גבי "שום טומאה בעולם". אולם זה מכניס אותנו לבעייה הסבוכה שהתלבטו בה רבים - ראשונים ואחרונים - אם גזירת חכמים מועילה לעניינים שהם דברי תורה]. 5) שיש בו דברים המטמאים באוהל. 6) לחלק הארובה הנמצא בתוך הבית ולא יצא מפי הארובה לבית. 7) טפח אורך וטפח רוחב ברום טפח ואין טומאה נכנסת בפחות משיעור זה. והטעם, מפני שאין המקום טהור. שהרי האפר בתוך הבית הטמא וזה דומה לכלי חרס העומד על השרץ. 8) אלא מונח על פי הארובה. 9) מפני שהטומאה נכנסת לארובה והכלי אינו חוצץ ונכנסת הטומאה לתוך הכלי.

ב. הָיָה הַכְּלִי שֶׁל אֶבֶן[10], בֵּין שֶׁיֵּשׁ בָּהּ פּוֹתֵחַ טֶפַח בֵּין שֶׁאֵין בָּהּ - הָאֵפֶר טָהוֹר[11].

10) שאינו מקבל טומאה כלל אפילו מדברי סופרים לא מגבו ולא מתוכו. 11) כשאינו משולשל (כסף משנה). מפני שאינו מקבל טומאה כלל הוא חוצץ.

ג. וְכֵן כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֵפֶר אוֹ מַיִם מְקֻדָּשִׁים וּמֻקָּף צָמִיד פָּתִיל[12] וְנָתוּן בְּאֹהֶל הַמֵּת - הֲרֵי הָאֵפֶר וְהַמַּיִם טְמֵאִים. שֶׁאֵין אֵפֶר הַחַטָּאת נִצֶּלֶת בְּצָמִיד פָּתִיל; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּמָקוֹם טָהוֹר, וְאֵין זֶה מָקוֹם טָהוֹר.

12) לשון המקרא (במדבר יט, טו) ופירושו, כלי חרס מכוסה בכיסוי מהודק ומחובר.

ד. וְכֵן אֲכָלִין וּמַשְׁקִין שֶׁל קֹדֶשׁ[13] אֵינָן נִצָּלִין בְּצָמִיד פָּתִיל[14]. אֲבָל מַיִם שֶׁאֵינָן מְקֻדָּשִׁין וּכְלֵי רֵיקָן הַטָּהוֹר לְחַטָּאת - נִצָּל בְּצָמִיד פָּתִיל. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיוּ הַבְּעָלִים טְהוֹרִים; אֲבָל אִם נִטְמְאוּ הַבְּעָלִים - נִפְסְלוּ הַמַּיִם בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֵן. כֵּיצַד? הָיוּ מֵימָיו מֻקָּפִין צָמִיד פָּתִיל וְהוּא וָהֵם[15] בְּאֹהֶל הַמֵּת - שְׁנֵיהֶן טְמֵאִים. הָיָה הוּא מִבַּחוּץ וְהַמַּיִם שֶׁאֵינָן מְקֻדָּשִׁין מִבִּפְנִים[16] - שְׁנֵיהֶן טְהוֹרִין[17]. הוּא בִּפְנִים וְהַמַּיִם בַּחוּץ - כְּשֵׁם שֶׁהוּא טָמֵא, כָּךְ מֵימָיו פְּסוּלִין[18].

13) חגיגה כה, א: אין הקודש ניצל בצמיד פתיל. 14) משנה שם. והטעם, מפני שלא כתבה תורה "במקום טהור" אלא באפר לבד, ומים המקודשים נפסלים מפני האפר שבהם. 15) המים שאינם מקודשים. 16) באוהל המת בצמיד פתיל. 17) נתבאר למעלה, שמים שאינם מקודשים ניצולים בצמיד פתיל. 18) מפני שאדם טמא שומר עליהם (זר זהב ומנחת בכורים, וראה למעלה פרק ט הלכה י"ז).

ה. הַטָּהוֹר לְחַטָּאת שֶׁהָיָה עוֹמֵד עַל גַּבֵּי הַתַּנּוּר[19] וְכֵיוֹצֵא בּוֹ מִכֵּלִים שֶׁאֵינָם טְהוֹרִים לְחַטָּאת וּפָשַׁט יָדוֹ חוּץ לַתַּנּוּר וּכְלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מֵי חַטָּאת בְּיָדוֹ, וְכֵן קָנֶה הַמֻּטָּל עַל גַּבֵּי הַתַּנּוּר וּשְׁנֵי כֵּלִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מֵי חַטָּאת תְּלוּיִין בּוֹ אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן - הֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִין, לְפִי שֶׁאֵינָן בְּמָקוֹם הַטָּהוֹר לְחַטָּאת, וְהוֹאִיל וְהֵם נִשְׁעָנִין עַל הַתַּנּוּר - הֲרֵי הֵן כְּאִלּוּ מֻנָּחִין עַל גַּבָּיו. אֲבָל אִם הָיָה עוֹמֵד עַל הַתַּנּוּר וּבְיָדוֹ כְּלִי רֵיקָן

הַטָּהוֹר לְחַטָּאת אוֹ מַיִם שֶׁאֵינָן מְקֻדָּשִׁין - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין[20] כְּמוֹת שֶׁהָיוּ. הָיָה עוֹמֵד חוּץ לַתַּנּוּר וּפָשַׁט יָדוֹ לַחֲלוֹן וְנָטַל כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מֵי חַטָּאת וְהֶעֱבִירוֹ עַל גַּבֵּי הַתַּנּוּר - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. וְכֵן הַדָּיָה שֶׁעָבְרָה עַל גַּבֵּי טֻמְאָה[21], כְּגוֹן מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב[22] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה[23].

19) של חרס, שאינו נעשה אב הטומאה לעולם ולפיכך אינו מטמא את האדם שנגע בו ברגלו. 20) לא הקפידה תורה על מקום טהור אלא באפר בלבד, ולא נטמאו מנגיעת ידיו מפני שהאדם עצמו לא נטמא. 21) זרק את המים במקום טהור ועברו על פני טומאה ונפלו על הטמא הטעון הזאה העומד במקום טהור. 22) של זב שמטמאים טומאה חמורה, ומכל שכן אם עברה על שרץ ונבילה. 23) ומטהרת את המוזה. בתוספתא פרה פרק י הלכה ג אמרו, שבזה אף רבי עקיבא מודה, ופירש אביי בזבחים (צג, א) מפני שהטיפה כבר נעקרה מידו אין מקום לגזור שמא יניחנה במקום הטמא.

ו. כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מֵי חַטָּאת וּכְלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קֹדֶשׁ שֶׁנָּגְעוּ זֶה בָּזֶה - הֲרֵי נִטְמָא כְּלִי שֶׁל חַטָּאת וְכֹל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, אֲבָל כְּלִי הַקֹּדֶשׁ טָהוֹר כְּשֶׁהָיָה. וְכֵן אִם נָגַע הַטָּהוֹר לְחַטָּאת בִּשְׁנֵיהֶן בִּשְׁתֵּי יָדָיו כְּשֶׁהֵן מֻנָּחִין עַל הָאָרֶץ - הֲרֵי נִטְמָא שֶׁל חַטָּאת; שֶׁהֲרֵי הַטָּהוֹר לְחַטָּאת נִטְמָא בִּנְגִיעַת הַכְּלִי שֶׁאֵינוֹ טָהוֹר לְחַטָּאת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְחָזַר וְטִמֵּא אֶת מֵי חַטָּאת.

ז. הִגְבִּיהַּ[24] שְׁנֵי הַכֵּלִים בִּשְׁתֵּי יָדָיו[25] - שְׁנֵיהֶן טְמֵאִין. זֶה שֶׁל חַטָּאת נִטְמָא - מִפְּנֵי שֶׁנָּגַע בּוֹ אָדָם שֶׁנָּגַע בִּכְלִי שֶׁאֵינוֹ טָהוֹר לְחַטָּאת; וְשֶׁל קֹדֶשׁ נִטְמָא - מִפְּנֵי זֶה שֶׁהִגְבִּיהוֹ וְהוּא טָמֵא בִּנְשִׂיאַת מֵי נִדָּה, שֶׁהֵן מְטַמְּאִין בְּמַשָּׂא מִפְּנֵי שֶׁנִּטְמְאוּ[26] מֵחֲמַת הַכְּלִי שֶׁל קֹדֶשׁ. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה הַכְּלִי שֶׁל קֹדֶשׁ כָּרוּךְ בִּבְגֶד וְהִגְבִּיהוֹ בַּבֶּגֶד וְלֹא נָגַע בּוֹ[27], וְהִגְבִּיהַּ הַחַטָּאת[28] בְּיָדוֹ שְׁנֵיָּה - שְׁנֵיהֶן טְהוֹרִין; שֶׁהֲרֵי לֹא נָגַע בַּכְּלִי[29] וְלֹא נִטְמָא לְחַטָּאת. אֲבָל אִם הָיָה נוֹגֵעַ בִּכְלִי הַקֹּדֶשׁ בְּיָדוֹ, אֲפִלּוּ הָיָה שֶׁל חַטָּאת בְּבֶגֶד - שְׁנֵיהֶם טְמֵאִין[30].

24) האדם הטהור לחטאת. 25) והוא הדין אם נגע בשל קודש והגביה את של חטאת. 26) צריך להיות: שנטמא, פירוש מפני שהאדם נטמא לחטאת בנגיעתו בכלי של קודש מטמאים אותו מי החטאת במשא ואף על פי שלא נגע במים עצמם, אבל כל זמן שהוא טהור לחטאת, אין מי חטאת מטמאים אותו (רבינו במשנתנו שורש ז). 27) בכלי עצמו. 28) אף על פי שאינו כרוך בנייר. 29) וכלי זה אינו מטמא במשא. 30) טומאת משא פירושה אפילו בלי נגיעה. ואם כן נטמא הנושא כלי החטאת וחוזר ומטמא את כלי הקודש בנגיעתו.

ח. הִסִּיט[31] אֶת שְׁנֵי הַכֵּלִים בְּיָדוֹ וְלֹא נָגַע בָּהֶן - שְׁנֵיהֶן טְהוֹרִין; שֶׁאֵין הַכְּלִי שֶׁאֵינוֹ טָהוֹר לְחַטָּאת מְטַמֵּא אֶת הַטָּהוֹר לְחַטָּאת עַד שֶׁיִּגַּע בּוֹ בְּיָדוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה רָאוּי לְמִדְרָס, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

31) הזיז.

ט. כָּל סְפֵק הַטֻּמְאוֹת שֶׁהוּא טָהוֹר לְגַבֵּי תְּרוּמָה[32], כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר - הֲרֵי הוּא טָהוֹר לְחַטָּאת; וְכָל הַסְּפֵקוֹת שֶׁתּוֹלִין בָּהֶן אֶת הַתְּרוּמָה, אִם נוֹלְדוּ בְּחַטָּאת[33] - הֲרֵי אֵלּוּ נִשְׁפָּכִין[34]. וְאִם נַעֲשׂוּ טְהָרוֹת[35] עַל גַּבֵּי אוֹתָן כֵּלִים וְאָדָם שֶׁנּוֹלְדוּ לָהֶן סְפֵקוֹת אֵלּוּ שֶׁהַחַטָּאוֹת נִשְׁפָּכִין עֲלֵיהֶן - הֲרֵי אוֹתָן הַטְּהָרוֹת תְּלוּיוֹת[36]. וְהָרְפָּסוֹת[37] אֵינָן כְּכֵלִים, וַהֲרֵי הֵן טְהוֹרוֹת לִתְרוּמָה וּלְקֹדֶשׁ וּלְחַטָּאת.

32) שלושה סוגי ספק טומאה הם לעניין תרומה: א. ספק טומאה, ששורפים את התרומה שנולד בה הספק; ב. שאין שורפים אותה אבל גם לא אוכלים אותה (בלשון המשנה: "תולים"); ג. התרומה נשארה בטהרתה, ספקות אלה לסוגיהם נתבארו במסכת טהרות פרק ה. 33) אם נולדו ספקות כאלה במי חטאת. 34) תרומה שהיא ראוייה לאכילה אסור לאבדה בידיים ולפיכך אם נולד בה ספק טומאה אסור לשורפה שמא היא טהורה, אבל מי חטאת שאפילו לא נטמאו אינם ראויים לשתייה מותר לשפוך אותם. 35) חולין שנעשו בטהרת חטאת. 36) ואין אנו אומרים הואיל ומי חטאת נשפכים על ספק זה, גם חולין על טהרת חטאת יישרפו, אלא הן תלויות. והטעם, מפני שהמים אינם דבר מאכל ומשתה אין כל הפסד אם שופכים אותם, שהרי אינם ראויים להזאה. אבל הטהרות ראויות לאכילה ולא גזרו עליהן. 37) שבכות מעץ.

י. דְּבֵלָה[38] שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה[39] לְתוֹךְ מֵי חַטָּאת וּנְטָלָהּ וַאֲכָלָהּ: אִם יֵשׁ בָּהּ כְּבֵיצָה[40] - הַמַּיִם טְמֵאִין, בֵּין שֶׁהָיְתָה הַדְּבֵלָה טְמֵאָה בֵּין שֶׁהָיְתָה טְהוֹרָה; שֶׁכָּל הָאֲכָלִין, אֲפִלּוּ אֹכֶל קֹדֶשׁ, אֵינוֹ טָהוֹר לְחַטָּאת. וְהָאוֹכְלָהּ חַיָּב מִיתָה[41], מִפְּנֵי שֶׁאָכַל תְּרוּמָה טְמֵאָה[42]. וְאִם אֵין בָּהּ כְּבֵיצָה - הַמַּיִם בְּטָהֳרָתָן; שֶׁאֵין הָאֹכֶל מְטַמֵּא אֲחֵרִים עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ כְּבֵיצָה, בֵּין לִתְרוּמָה בֵּין לְקֹדֶשׁ בֵּין לְחַטָּאת.

38) תאינים יבשות שנדרסו בעיגול ונדבקו לגוש אחד. 39) מעצמה לא מרצון הבעלים. 40) אוכלים פחות משיעור זה אינם מטמאים. 41) בידי שמים. 42) יש למחוק את המלה "טמאה" ובמקומה לכתוב: והוא כבר נטמא ממי נדה (כתב יד תימן), שהאוכל תרומה טמאה אינו חייב מיתה, ובנידון שלפנינו חייב מיתה מפני שנטמא בנגיעת מי חטאת שלא לצורך הזאה. וטמא שאכל תרומה חייב מיתה בידי שמים.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר[1]

1) יבאר הנוגע במי חטאת שלא לצורך הזאה, וכמה שיעור הזאה, הנוגע בהן אחר שעשו מצוותן והנוגע במי חטאת שנפסלו, מי חטאת שנפלו לתוכם מי מעיין או מי פירות, ואפר פרה שנתערב באפר מקלה, אפר כשר שנתנו על גבי

מים פסולים נגע בהם הטהור לתרומה, מי חטאת אם בטלים בטיט, ופרה ששתתה מי חטאת, המזה ממים שמזים עליהם לרבים ואחר כך נמצאו המים פסולים, ודין המזה באזוב הטמא לחטאת, והמגביה כלי שהיזה עליו והרי עליו מים.

א. הַנּוֹגֵעַ בְּמֵי חַטָּאת שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ הַזָּאָה[2], בֵּין אָדָם בֵּין כֵּלִים - טָמֵא, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּגָדִים בִּשְׁעַת מַגָּעוֹ[3]; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַנֹּגֵעַ בְּמֵי הַנִּדָּה יִטְמָא עַד הָעָרֶב. הִנֵּה לָמַדְתָּ, שֶׁמֵּי הַנִּדָּה אָב מֵאָבוֹת הַטֻּמְאוֹת שֶׁל תּוֹרָה. וְטֻמְאַת מַגָּעָן בְּכָל שֶׁהוּא[4]. וְאִם הָיָה בָּהֶן כְּדֵי הַזָּאָה - מְטַמְּאִין בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא[5], וְהַנּוֹגֵעַ בָּהֶן אוֹ שֶׁנּוֹשְׂאָן שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ - מְטַמֵּא בְּגָדִים בִּשְׁעַת מַגָּעוֹ[6] אוֹ בִּשְׁעַת מַשָּׂאוֹ עַד שֶׁיִּפְרֹשׁ מִמְּטַמְּאָיו[7]. שֶׁנֶּאֱמַר: וּמַזֶּה מֵי הַנִּדָּה יְכַבֵּס בְּגָדָיו. אֵינוֹ מְדַבֵּר בְּמַזֶּה עַל הַטָּמֵא[8]; אִם טִהֵר אֶת הַטָּמֵא, קַל וָחֹמֶר שֶׁיִּהְיֶה הוּא טָהוֹר. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: וּמַזֶּה מֵי הַנִּדָּה - לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא לְשַׁעוּר[9], שֶׁהַנּוֹגֵעַ אוֹ הַנּוֹשֵׂא מֵי נִדָּה שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן כְּדֵי הַזָּיָה שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ הַזָּאָה - טָמֵא וּמְטַמֵּא בְּגָדִים דִּין תּוֹרָה. וְכַמָּה הוּא שִׁעוּר הַזָּאָה? כְּדֵי שֶׁיִּטְבֹּל רֹאשֵׁי גִבְעוֹלִין שֶׁל אֵזוֹב בַּמַּיִם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁמֵּי חַטָּאת מְטַמְּאִין? בִּזְמַן שֶׁנָּגַע בָּהֶן אוֹ נְשָׂאָן שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ קֹדֶם שֶׁיַּעֲשׂוּ מִצְוָתָן; אֲבָל אַחַר שֶׁעָשׂוּ מִצְוָתָן - אֵינָן מְטַמְּאִין כְּלָל[10]. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁטָּבַל אֶת הָאֵזוֹב וְהִזָּה עַל הָאָדָם הַטָּמֵא אוֹ עַל הַכֵּלִים, וְהָיוּ הַמַּיִם שׁוֹתְתִין וְיוֹרְדִין מֵעַל הַטָּמֵא לָאָרֶץ, וְכֵן הַמַּיִם הַנִּתָּזִין בִּשְׁעַת הַזָּאָה עַל הָאָרֶץ אוֹ עַל הַטָּהוֹר - הֲרֵי אוֹתָן הַמַּיִם טְהוֹרִים[11], וְהַנּוֹגֵעַ בָּהֶן וְהַנּוֹשְׂאָן טָהוֹר. הִטְבִּיל אֶת הָאֵזוֹב לְהַזּוֹת עַל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה[12] - הֲרֵי הַמַּיִם הַמְנַטְּפִין[13] כְּשֵׁרִין לְהַזּוֹת מֵהֶן[14], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[15]. לְפִיכָךְ מְטַמְּאִין טֻמְאַת מֵי חַטָּאת, לְפִי שֶׁלֹּא עָשׂוּ מִצְוָתָן, שֶׁהֲרֵי הַטְּבִילָה הָיְתָה לְשֵׁם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה[16].

2) אבל לצורך הזאה אינם מטמאים (נדה ט, א). 3) כלומר, אפילו בשעת מגעו. ומכל־שכן אם נגע בכלים אחר שפירש מן המים. והמדובר, כשאין במים כשיעור הזאה. 4) אפילו טיפה קטנה מטמאה במגע. 5) בלי נגיעה, כגון הרבה כלים מונחים זה על גבי זה והמים בעליון, והגביה את כולם ונגע רק בתחתון, או שהזיזם ממקומם בלי נגיעה (ספרי חוקת, פיסקא קכט). 6) בכלים פ"א מ"ב, שנינו גבי מי חטאת: "וחשוכי בגדים במגע". ופירש רבינו, למנוע בגדים מטומאה כשנגע האדם במי חטאת ולא נשא אותם. ולכאורה דברי רבינו כאן מנוגדים למשנה זו, אולם בפ"ו מהלכות אבות הטומאות הי"ג, מפרש רבינו מה שסתם כאן, וכתב: "מי חטאת . . . הנוגע בהם מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא, שאי־אפשר שיגע במים שלא יסיט אותם, וכבר ביארנו שאחד הנושא ואחד המסיט", והמשנה תתפרש שאינו מיטמא משום מגע, אבל משום משא - מיטמא (כסף־משנה). 7) והבגדים שנגע בהם אחר שפירש מן הטומאה - טהורים, מפני שהאדם הוא ראשון לטומאה, וכלים אינם מיטמאים בנגיעה אלא מאב הטומאה. ב'תורת כהנים' פרשת מצורע פרשתא ב ה"ט, דרשו: "ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו" - בשעת מגעו מטמא בגדים, פירש - אינו מטמא בגדים. ומכאן למדו לשאר מטמאים במשא. 8) נדה ט. 9) ללמדנו מה היא כמות המים המטמאה במשא ומטמאה בגדים. 10) משנה פרה פי"ב, מ"ד. 11) מפני שנעשה בהם כבר מה שציוותה תורה. 12) על הבהמה או על כלי אבנים. 13) מן האזוב לכלי טהור. 14) כשיטביל בהם את האזוב לשם הזאה על דבר המקבל טומאה, מפני שהטבילה הראשונה היא פסולה. 15) למעלה פ"י ה"ט. ראה בהערות שם. 16) כלומר, אפילו הזה על דבר המקבל טומאה לא נעשה מצוותם, מפני שכשהטבילה פסולה, גם ההזאה שלאחריה פסולה, ולפיכך המים שנשארו באזוב מטמאים.

ב. אֵין מֵי חַטָּאת[17] מְטַמְּאִין אֶת הַכֹּל קֹדֶם שֶׁיַּעֲשׂוּ מִצְוָתָן עַד שֶׁיִּהְיוּ[18] טְהוֹרִין וּכְשֵׁרִין לְהַזָּאָה. אֲבָל מֵי חַטָּאת שֶׁנִּפְסְלוּ, כְּגוֹן שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהֶן מַיִם אוֹ שֶׁשָּׁתְתָה מֵהֶן בְּהֵמָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מֵאֵלּוּ הַדְּבָרִים הַפּוֹסְלִין אוֹתָן[19]: אִם נָגַע בָּהֶן הַטָּהוֹר לִתְרוּמָה - נִטְמָא[20], בֵּין שֶׁנָּגַע בְּיָדָיו בֵּין שֶׁנָּגַע בִּשְׂאָר גּוּפוֹ[21]; נָגַע בָּהֶן אָדָם הַטָּהוֹר לְחַטָּאת וַאֲפִלּוּ בְּיָדָיו - הֲרֵי הוּא טָהוֹר[22] כְּמוֹת שֶׁהָיָה[23].

17) שם פ"ט מ"ח. 18) פירוש, אלא אם הם. 19) נמנו למעלה בפ"ט הי"א, יב ויג. 20) ואסור לאכול תרומה מגזירת חכמים. אבל מן התורה, כיון שנפסלו ואינם ראויים להזאה אינם מטמאים (כסף־משנה). ולא גזרו אלא לתרומה, אבל לא לחולין. 21) ראה הלכה ג. 22) "לפי שהוא (המים) ממין מה שהוא טהור לו (להאדם)". לשון רבינו בפירושו שם. התכוון לומר, מפני שמי חטאת כשרים אינם מטמאים את הטהור לחטאת, לא גזרו חכמים בפסולים, ואף־על־פי שהוא נוגע שלא לצורך הזאה. 23) צ"ל: כמות שהיה (כת"י תימן).

ג. מֵי חַטָּאת[24] שֶׁנִּטְמְאוּ וְנָגַע בָּהֶן אַחַר שֶׁנִּטְמְאוּ אָדָם הַטָּהוֹר לִתְרוּמָה, בֵּין בְּיָדָיו בֵּין בְּגוּפוֹ - נִטְמָא[25]. וְאִם נָגַע בָּהֶן הַטָּהוֹר לְחַטָּאת בְּיָדָיו - נִטְמָא[26]; נָגַע בִּשְׂאָר גּוּפוֹ - הֲרֵי הוּא טָהוֹר[27] כְּמוֹת שֶׁהָיָה.

24) שם. 25) כמו בנפסלו. 26) כל גופו. והטעם, מפני שנגע במשקין טמאים. 27) שמשקין אינם מטמאים במגע בגוף.

ד. מֵי חַטָּאת[28] שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹכָן מֵי מַעְיָן אוֹ מֵי מִקְוֶה אוֹ מֵי פֵּרוֹת: אִם רֹב מֵי חַטָּאת - מְטַמְּאִין בְּמַשָּׂא[29]; וְאִם רֹב מֵי פֵּרוֹת - אֵין מְטַמְּאִין; מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה - מְטַמְּאִין. אֵפֶר פָּרָה שֶׁנִּתְעָרֵב בְּאֵפֶר מִקְלֶה[30] וְקִדֵּשׁ בְּכֻלָּן: אִם הָיָה הָרֹב אֵפֶר פָּרָה - מְטַמְּאִין[31] בְּמֵי נִדָּה; וְאִם הָיָה הָרֹב אֵפֶר מִקְלֶה - אֵין מְטַמְּאִין בְּמַגָּע[32] אֲבָל מְטַמְּאִין בְּמַשָּׂא[33].

28) תוספתא פרה פ"ט ה"ג. 29) את הטהור לתרומה, אבל לא את הטהור לחטאת (חזון־איש, ראה ה"ב). ונראה שגם במגע מטמא, כדברי רבינו בפ"ו מהלכות אבות הטומאות הי"ג, שאי־אפשר ליגע במים ולא להסיטם. 30) אפר עצי חולין שרופים. 31) משנה פרה פ"ט, ז. 32) מפני שאפר באפר אינו נבלל יפה. ומכיוון שהרוב הוא אפר מקלה, אנו אומרים: באפר מקלה נגע. 33) בכורות כג, א. והטעם, מפני שנשא גם את אפר הפרה.

1 **ה. אֵפֶר כָּשֵׁר[34] שֶׁנְּתָנוֹ עַל גַּבֵּי הַמַּיִם שֶׁאֵינָן רְאוּיִין**
2 **לְקַדְּשָׁן וְנָגַע בָּהֶן הַטָּהוֹר לִתְרוּמָה, בֵּין בְּיָדָיו בֵּין**
3 **בְּגוּפוֹ - נִטְמָא. נָגַע בָּהֶן הַטָּהוֹר לְחַטָּאת, אֲפִלּוּ בְּיָדָיו**
4 **- הֲרֵי זֶה טָהוֹר כְּמוֹת שֶׁהָיָה[35].**

34) שם, מ"ט. 35) כל דיניהם שווים למי חטאת שנפסלו (ה"ג).

5 **ו. מֵי חַטָּאת[36] שֶׁנִּפְסְלוּ - לֹא יְגַבְּלֵם בְּטִיט, שֶׁלֹּא**
6 **יַעֲשֵׂם תַּקָּלָה לַאֲחֵרִים, שֶׁמָּא יִגַּע בַּטִּיט וְיִטְמָא; שֶׁמֵּי**
7 **חַטָּאת אֵינָם בְּטֵלִין בְּטִיט, שֶׁנֶּאֱמַר: חַטָּאת הִיא[37].**

36) שם מ"ה. 37) בפירושו למשנה מביא רבינו דרשה זו בשם הספרי, אולם בספרי שבידינו לא מצאתיה.

8 **ז. פָּרָה שֶׁשָּׁתָת[38] מֵי חַטָּאת, אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁחֲטָה**
9 **בְּתוֹךְ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת[39] - בְּשָׂרָהּ טָהוֹר[40].**
10 **שֶׁנֶּאֱמַר: לְמִשְׁמֶרֶת לְמֵי נִדָּה; בִּזְמַן שֶׁהֵן שְׁמוּרִין -**
11 **אֵינָן בְּטֵלִין, אֲבָל בִּזְמַן שֶׁשְּׁתָתָן פָּרָה - בָּטְלוּ,**
12 **שֶׁהֲרֵי אֵינָם שְׁמוּרִים[41].**

38) שם. 39) ולא נתעכלו עדיין. 40) אף־על־פי שנגע אחר שחיטה במי החטאת שבמעיה. 41) ספרי חוקת, פיסקא קכה. פסק כר' יהודה במשנתנו נגד תנא־קמא, מפני שאמרו בספרי (שם): "וכבר הלכה זו נשאלה לפני שלושים ושמונה זקנים ביבנה, וטיהרו את בשרה", וכן נאמר שם בשם ר' יוסי הגלילי ור' טרפון (כסף־משנה).

13 **ח. הַמַּזֶּה[42] מֵחֲלוֹן שֶׁמִּזִּין מִמֶּנּוּ עַל הָרַבִּים, וְהֵזָּה**
14 **עָלָיו וְנִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ, וְאַחַר כָּךְ נִמְצְאוּ הַמַּיִם פְּסוּלִין**
15 **- הֲרֵי זֶה פָּטוּר[43]; שֶׁחֶזְקַת הַמַּיִם שֶׁמִּזִּין מֵהֶן עַל**
16 **הָרַבִּים שֶׁהֵן כְּשֵׁרִין, וַהֲרֵי זֶה כְּאָנוּס[44]. אֲבָל אִם הֵזָּה**
17 **עָלָיו מֵחֲלוֹן שֶׁל יָחִיד וְנִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ וְנִמְצְאוּ הַמַּיִם**
18 **פְּסוּלִין - חַיָּב בְּקָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד[45], מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לוֹ**
19 **לִבְדֹּק עַל הַמַּיִם וְאַחַר כָּךְ יִכָּנֵס לַמִּקְדָּשׁ. מַחֲלִיקִים[46]**
20 **הָיוּ הָעָם בַּמַּיִם שֶׁשּׁוֹתִתִּים בָּאָרֶץ מֵחֲלוֹן שֶׁל רַבִּים[47],**
21 **וְדוֹרְסִים אוֹתָן וְנִכְנָסִים לַמִּקְדָּשׁ, וְלֹא הָיוּ חוֹשְׁשִׁין**
22 **לָהֶן שֶׁמָּא פְּסוּלִין הֵן.**

42) שם פי"ב מ"ד. 43) מלהביא קרבן, כאדם טמא ששגג ונכנס למקדש. 44) מפני שלא היה צריך לחקור אם המים היו כשרים. [בפירושו למשנתנו, מוסיף רבינו עוד טעם ואומר, שאפילו אם היה ספק שמא הוא טמא, הרי אמרו, ספק טומאה ברשות הרבים - ספיקו טהור]. 45) עשיר מביא כשבה או שעירה, ועני מביא שתי תורים או שני בני יונה, ועני מדוכא ("דלי דלות") מביא סולת. ברוב החטאות, אין הבדל בין עשיר לעני, ונקראות "חטאת קבועה". 46) שם. 47) דרך החלון הזה היו מזים על טמאים רבים, ונאספו שם מים, והעם היו מתחלקים ובגדיהם מתלכלכים (רבינו שם).

23 **ט. הַמַּזֶּה[48] בְּאֵזוֹב הַטָּמֵא[49] לְחַטָּאת[50]: אִם יֵשׁ בּוֹ**
24 **כְּבֵיצָה - הַמַּיִם פְּסוּלִין[51] וְהַזָּיָתוֹ [פְּסוּלָה]; אֵין בּוֹ**
25 **כְּבֵיצָה - הַמַּיִם כְּשֵׁרִים[52] וְהַזָּאָתוֹ פְּסוּלָה[53]. וְאֵזוֹב**
26 **זֶה[54] מְטַמֵּא חֲבֵרוֹ וַחֲבֵרוֹ לַחֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה,**
27 **שֶׁאֵין מוֹנִין לְחַטָּאת[55].**

48) שם מ"ו. 49) כגון שלקטו לאכילה (ראה פרק יא ה"ז). 50) והוא טהור לקודש. 51) ואם היה טמא לתרומה או לקודש, המים טמאים ולא רק פסולים (רבינו בפירושו). 52) שאין אוכל טמא מטמא אחרים בפחות משיעור זה (הלכות טומאת אוכלים פ"ד ה"א). 53) שנאמר (במדבר יט, יט): "והזה הטהור", בין האדם המזה ובין האזוב שבו מזים. 54) כשיש בו כביצה. 55) ראה למעלה פי"ג ה"ו.

28 **י. הַמַּגְבִּיהַּ[56] כְּלִי שֶׁהֻזָּה עָלָיו וַהֲרֵי עָלָיו הַמַּיִם כְּדֵי**
29 **הַזָּאָה - טָהוֹר; שֶׁהַמַּיִם שֶׁעָשׂוּ מִצְוָתָן אֵינָן מְטַמְּאִין,**
30 **כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[57].**

56) שם מ"ה "אוחז הוא הטהור בקורדום". 57) למעלה ה"א.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּעַן

הִלְכוֹת טֻמְאַת צָרַעַת

יֵשׁ בִּכְלָלָן שְׁמוֹנֶה מִצְוֹת. שֵׁשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֵּרְטָן: א) לְהוֹרוֹת בְּצָרַעַת אָדָם כְּדִינָהּ הַכָּתוּב בַּתּוֹרָה. ב) שֶׁלֹּא יָקֵץ סִימָנֵי טֻמְאָה. ג) שֶׁלֹּא יְגַלַּח הַנֶּתֶק. ד) שֶׁיִּהְיֶה הַמְּצֹרָע מְפֻרְסָם בִּקְרִיעַת בְּגָדָיו וּפְרִיעַת רֹאשׁוֹ וַעֲטִיָּה עַל שָׂפָם. ה) טָהֳרַת צָרַעַת. ו) שֶׁיְּגַלַּח הַמְּצֹרָע אֶת כָּל שְׂעָרוֹ כְּשֶׁיִּטְהַר. ז) דִּין צָרַעַת הַבֶּגֶד. ח) דִּין צָרַעַת הַבַּיִת.

וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

1) יבאר אי זהו צרעת עור הבשר, וכמה מראות בה, ואם מצטרפים זה עם זה, מראה הפיתוך ומראה נגע שאינו עמוק מעור הבשר, שיעור כל נגע צרעת, וכל מקום שנאמר בהרת אם הוא דווקא, שלשה סימני טומאה הם בצרעת עור הבשר.

31 **א. צָרַעַת עוֹר הַבָּשָׂר[2] הוּא שֶׁיַּלְבִּין מָקוֹם מִן הָעוֹר[3],**
32 **וְתִהְיֶה הַלַּבְנוּנִית כִּקְרוּם בֵּיצָה[4] וּמִקְּרוּם בֵּיצָה**
33 **וּלְמַעְלָה[5]. אֲבָל לַבְנוּנִית שֶׁהִיא דֵּהָה[6] מִקְּרוּם הַבֵּיצָה**
34 **וּלְמַטָּה - אֵינָהּ צָרַעַת, אֶלָּא בֹּהַק[7] הוּא.**

2) האמורה בתורה (ויקרא יג, ב): אדם כי יהיה בעור בשרו

וכו' והיה בעור בשרו לנגע צרעת. 3) להוציא צרעת בראש או בזקן, שדיניה יתבארו לקמן בפ"ח. במה דברים אמורים, כשהלבנונית קשורה באיזו שהיא מחלת העור, אבל סתם כתם לבן בעור בריא לגמרי - אינו צרעת. וכן שנינו ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"א ה"ו: "והיה בעור בשרו לנגע", מלמד שהוא מצטער ממנו. ברור שהכוונה שהנגע גורם לו כאב או גירוי מצער (ראה 'התורה והמצוה' למלבי"ם שם). 4) כקרום הרך שבפנים ולא הקליפה הקשה החיצונית ('תפארת ישראל' נגעים פ"א מ"א ב'בועז'). 5) לבנונית יותר עזה. 6) כהה. 7) שנאמר (שם, לט): בוהק הוא פרח בעור טהור הוא.

1 **ב. וְאַרְבַּע מַרְאוֹת[8] יֵשׁ בְּצָרַעַת עוֹר הַבָּשָׂר, וְאֵלּוּ הֵן:**
2 **לֹבֶן עַז בְּיוֹתֵר שֶׁאֵין לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ, שֶׁהוּא נִרְאֶה**
3 **בְּעוֹר הַבָּשָׂר כַּשֶּׂלֶג, הוּא הַנִּקְרָא בַּהֶרֶת[9]. וְלֹבֶן שֶׁהוּא**
4 **דֹּהֶה מִזֶּה מְעַט, שֶׁנִּרְאֶה כְּצֶמֶר נָקִי שֶׁל כֶּבֶשׂ בֶּן**
5 **יוֹמוֹ[10], הוּא הַנִּקְרָא[11] שְׂאֵת[12]. וְלֹבֶן שֶׁדֹּהֶה מִן הַשְּׂאֵת**
6 **מְעַט, שֶׁנִּרְאֶה כְּסִיד הַהֵיכָל[13], הוּא תּוֹלֶדֶת הַבַּהֶרֶת[14],**
7 **וְנִקְרֵאת סַפַּחַת[15]. וְלֹבֶן שֶׁדֹּהֶה מִסִּיד הַהֵיכָל מְעַט,**
8 **וַהֲרֵי הוּא כִּקְרוּם בֵּיצָה[16], הִיא תּוֹלֶדֶת הַשְּׂאֵת, וְגַם**
9 **זֶה נִקְרָא סַפַּחַת. הִנֵּה לָמַדְתָּ[17], שֶׁהַמַּרְאֶה שֶׁהוּא**
10 **כְּסִיד הַהֵיכָל הוּא סַפַּחַת הַבַּהֶרֶת, וְהַמַّרְאֶה שֶׁהוּא**
11 **כִּקְרוּם בֵּיצָה הִיא סַפַּחַת הַשְּׂאֵת; שֶׁאֵין לְשׁוֹן סַפַּחַת**
12 **אֶלָּא טְפֵלָה. מִכָּאן אָמְרוּ: מַרְאוֹת נְגָעִים - שְׁתַּיִם**
13 **שֶׁהֵן אַרְבַּע[18]: בַּהֶרֶת וְסַפַּחְתָּהּ, שְׂאֵת וְסַפַּחְתָּהּ.**

8) נגעים פ"א מ"א. 9) האמורה בתורה (שם, ב): אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת. ונקראה כך על שם הלובן העז והבהיר, כמו "בהיר הוא בשחקים" (איוב לז, כא) – רש"י בפירושו על התורה. וב'תורת כהנים' (פרשת נגעים, פ"ב ה"ב) שנינו: "וכמה תהא לבנוניתה? כשלג, שנאמר (במדבר יב, י) והנה מרים מצורעת כשלג". 10) ביום שנולד, ואחר שרחצו את צמרו כדי לנקותו (רבינו בפירושו על המשנה שם). 11) בתורה, שם. 12) כחכמים במשנה שם נגד דעת רבי מאיר. רבינו בפירושו למשנה שם אומר שהכתוב (שם, לט): "שאת לבנה או בהרת לבנה" מוכיח שאלו הן הלבנות ביותר. 13) של בית המקדש, שהוא לבן מאד, מפני שמלבינים את ההיכל בכל שנה, כמפורש במס' מדות פ"ג מ"ד ('תפארת ישראל' שם). 14) הנגעים המפורשים בתורה – בהרת ושאת – נקראים אבות, והנלמדים מדרשה כטפלים להם - נקראים תולדות, ונלמדו מהמילה "ספחת". ראה בהערה הבאה. 15) בגמרא שבועות ו, ב - אמרו: ואין ספחת אלא טפילה, וכן הוא אומר (שמואל־א ב, לו): ספחני נא אל אחת הכהונות. 16) רבינו נוקט שיטת רבי עקיבא (שבועות ה, ב) שארבעת המראות הם "זו למעלה מזו", פירוש נבדלים הם זה מזה בדרגת חוזק לבנוניתם ומסודרים בהתאם לכך, בהרת שלבנוניתה עזה ביותר נשנית בראש, ואחריה מראה השאת שהוא כצמר לבן, והשאת לבנוניתה למעלה מלובן סיד ההיכל, וסיד למעלה מקרום ביצה שלבנוניתו דיהה משלוש הקודמות. אבל לרבנן ההבדל הוא בסוג הלבנונית, לובן השלג והסיד הוא מסוג מיוחד שאינו דומה לסוג הלובן של צמר וקרום ביצה (ראב"ד כאן. והרמב"ן בפירושו על התורה (ויקרא יג, ג) מבאר שסוג לובן הבהרת הוא מבריק ומסנוור מה־שאין־כן סוג השאת. וראה 'תפארת ישראל' בתחילת מס' נגעים שחילק ג"כ את המראות לשני סוגים: מזהיר ובלתי מזהיר). 17) מזה שאמרנו, שהבהרת יותר לבנה משאת, וסיד יותר לבן מקרום ביצה, יש ללמוד שסיד הוא טפל לבהרת, וקרום ביצה טפל לשאת. 18) בגמרא שם משמע, ששיטת רבי עקיבא: "זו למעלה מזו, וזו למעלה מזו" מנוגדת לשיטת אבות ותולדות השנויה בנגעים פ"א מ"א, ומכאן תמיהה חמורה על דברי רבינו כאן שנוקט שתי השיטות המנוגדות זל"ז. ב'כסף משנה' עמד על תמיהה זו ומבאר, שאמנם השקלא־וטריא במס' שבועות שם מסתמכת על ניגוד בין שתי השיטות, אבל לפי המסקנה שם ו, א - אפשר שגם רבי עקיבא מודה באבות ותולדות כפי שנשנו במשנתנו. ביאור נוסף בהערה הבאה.

14 **ג. אַרְבַּע מַרְאוֹת נְגָעִים אֵלּוּ - כֻּלָּן מִצְטָרְפִין זֶה עִם**
15 **זֶה[19], בֵּין לְהָקֵל בֵּין לְהַחְמִיר[20]; בֵּין בִּתְחִלַּת רְאִיַּת**
16 **הַנֶּגַע[21], בֵּין בְּסוֹף הַשִּׁבְעָה[22], בֵּין לְאַחַר שֶׁנִּפְטַר**
17 **הַמִּצְרָע[23] אוֹ נֶחְלַט[24]. כֵּיצַד? אֶחָד נֶגַע שֶׁהָיָה כֻּלּוֹ**
18 **לָבָן כְּשֶׂלֶג אוֹ כְּסִיד הַהֵיכָל אוֹ כְּצֶמֶר נָקִי אוֹ כִּקְרוּם**
19 **בֵּיצָה, וְאֶחָד נֶגַע שֶׁהָיָה מִקְצָת הַלֹּבֶן כְּמַרְאֵה הַבַּהֶרֶת**
20 **וּמִקְצָתוֹ כְּמַרְאֵה הַשְּׂאֵת וּמִקְצָתוֹ כְּמַרְאֵה הַסַּפַּחַת[25] -**
21 **הַכֹּל כְּמַרְאֶה אֶחָד הוּא חָשׁוּב. אִם כֵּן, לָמָּה מְנָאוּם**
22 **חֲכָמִים[26] וְאָמְרוּ: מַרְאוֹת נְגָעִים - שְׁתַּיִם שֶׁהֵן**
23 **אַרְבַּע?[27] כְּדֵי לְהָבִין בַּמַּרְאוֹת[28]. שֶׁכָּל כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ**
24 **מַכִּיר[29] הַמַּרְאוֹת וּשְׁמוֹתֵיהֶן כְּשֶׁמְּלַמְּדִין אוֹתוֹ**
25 **וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ - לֹא יִרְאֶה הַנֶּגַע, עַד שֶׁיָּבִין וְיַכִּיר[30]**
26 **וְיֹאמַר: זוֹ הִיא הַבַּהֶרֶת וְזוֹ הִיא סַפַּחְתָּהּ[31], זוֹ הִיא**
27 **הַשְּׂאֵת וְזוֹ הִיא סַפַּחְתָּהּ.**

19) בנגעים שם מ"ג, אנו שונים: "ארבעה מראות הללו מצטרפים זע"ז", ומשמע שאין כל הגבלה בדבר, ואפילו שתי התולדות או תולדה של שאת עם בהרת, שיש ביניהן הבדל של שלוש דרגות, גם כן מצטרפות. וכן משמע מ'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"א ה"ד, שדרשו: והיה (פירוש, נאמר בתורה (שם יג, ב): "והיה לנגע צרעת" בלשון יחיד, ולא נאמר "והיו", והרי הכתוב מדבר בנגעים רבים) מלמד שמצטרפים זה עם זה, מפני שכולם נחשבים כאחד (ראה רש"י שבועות ו, א ד"ה ואע"ג, ורא"ש בפירושו למשנתנו). אמנם בסוגיה שם משמע, שמי ששונה אבות ותולדות סובר שתולדה מצטרפת רק עם אב שלה, אולם זה נאמר בשקלא־וטריא, אבל לפי המסקנה שם אליבא דרבי עקיבא, שדרגות הלובן אינן קובעות בצירוף, ונאמרו רק לשם לימוד טבעי הנגעים, אפשר שגם אבות ותולדות לא נקבעו לענין דיני צירוף אלא לשם לימוד טבעי הנגעים ומראותיהם "וכל כהן שאינו בקיא בהם ובשמותיהם אינו רואה את הנגעים" (גמרא שם). 'כסף משנה'. וראה דברי רבינו בסוף הלכה זו. 20) בין אם הצירוף מביא

הקלה למצורע, בין אם הוא מחמיר עליו. כיצד? נקדים עיקרי דיני נגעי עור בשר: א. אדם שלקה בנגע מביאים אותו אל הכהן. ב. אם מצא הכהן נגע גדול כגריס (שיעורו יתבאר לקמן ה"ז) ויש בו שתי שערות שהלבינו או מחיה (בשר חי) כעדשה, הוא מודיע שהמנוגע הוא מצורע מוחלט. ג. אם אין בנגע אחד משני הסימנים האלה, הכהן מסגירו לשבעה ימים (פרטי ההסגר יבוארו לקמן). ד. אם לא פשה (= התרחב) הנגע אחרי שבעת הימים וגם לא נולדו בו סימני הטומאה שאמרנו למעלה, מסגירו הכהן שנית לשבוע. ה. אם אחרי הסגר שני לא נולדו בו אחד משלושת סימני הטומאה – שתי שערות לבנות, מחיה, פשיון – מטהרו הכהן. ולעולם אין הסגר שלישי בנגעי אדם (ראה סוף הפרק כאן. וראה רש"י בפירושו על התורה ויקרא יג, ו. וברבינו אליהו מזרחי שם). ו. אם פשה הנגע אחרי הסגר ראשון או הסגר שני - הוא מצורע מוחלט. ז. אם אחרי ההסגר או אחרי שהוחלט התרחבה הצרעת ופרחה בכל גופו – טהור. ח. אם פרחה הצרעת בכל הגוף בתחילה, דינה ככל נגע ומסגירים את המנוגע. ועכשיו נפרש. 21) כאן הצירוף הוא לחומרא בלבד, כגון שהיה במנוגע כחצי גריס מראה בהרת וכחצי גריס מראה שאת, מצטרפים לשיעור גריס ומסגירים אותו כשאין בנגע סימני טומאה או מחליטים אותו כשיש בו סימן טומאה (ראה דין ב). 22) של הסגר ראשון או הסגר שני. ויש בשניהם להקל ולהחמיר. כיצד? היתה בו בהרת כגריס ונסגר, ואחרי שבעת הימים ירדה הלבנונית ונמצא מראה שאת, אין אנו אומרים שזה נגע חדש וטעון הסגר ראשון, אלא דנים שני המראות כנגע אחד ומסגירים אותו שנית, ואינו טעון הסגר שלישי (ראה דין ה). ולהחמיר כיצד? היתה בו בהרת כגריס, ואחרי ההסגר הוכהה הלבנונית של מחצית הנגע והפך למראה שאת, אין אנו דנים את שני החצאים כשני נגעים שונים פחותים מכגריס אלא מצטרפים ודנים אותם כנגע אחד. וכן בסוף הסגר שני הצירוף הוא לפעמים להקל ולפעמים להחמיר. להקל כיצד? היתה בו בהרת כשני גריסים, ואחרי הסגר שני, מצאו במקום הנגע גריס או יותר שאת, והשאר כמה שהיה, אין אנו אומרים נגע חדש – שאת – הוא זה וטעון הסגר, אלא מצטרפים ונגע אחד הוא שלא פשה בהסגר שני – וטהור (ראה דין ה). ולהחמיר: ניתוספה אפילו פחות מכגריס שאת, הרי זה פשיון ומחליטים את המנוגע (ראה דין ו). 23) פירוש, שטיהרוהו ופטרוהו מדיני נגעים, היינו, כשלא נמצאו סימני טומאה – שיער לבן, פשיון, מחיה – אחרי הסגר שני. ואם אחרי שפטרוהו פשתה הצרעת, הוא מצורע מוחלט ואפילו אם הפשיון היה ממראה אחד - מצטרף הוא לנגע הראשון. 24) אם אחר החליטה פרח נגע ממראה אחר בכל הגוף, אנו דנים שני המראות כנגע אחד ומטהרים אותו (ראה דין ז). כל הדינים שלמעלה, נשנו בקיצור במסכת נגעים פ"א מ"ג. 25) כסיד ההיכל או כקרום ביצה, ואפילו אין בנגע שיעור גריס אלא אם נצרף כל ארבעת המראות – מצטרפים. 26) שם מ"א. 27) ויותר רצוי היה לומר: מקרום ביצה ולמעלה – טמא. 28) שלימדו הכהנים להכיר ולראות הנגעים. 29) שבועות ו, א. 30) אין בזה סתירה לדברי רבינו לקמן (פ"ט ה"ב): "ואפילו היה הכהן קטן או שוטה, החכם אומר לו והוא מחליט", מפני ששם מדובר כשכהן אינו סומך על עצמו כלל ואומר מה שהחכם מלמדו, כמו שמבאר שם רבינו, וכאן כשהכהן רוצה לסמוך על בינתו ואינו מזדקק להוראותיו של חכם בקיא, אסור לו לראות נגעים עד שיבין ויכיר ('קרית ספר', וראה ב'כסף משנה' שם הסבר אחר). 31) לקמן (שם) כותב רבינו שצריך להיות בקיא גם בנגעי בתים ובגדים.

ד. הָיָה בְּמַרְאֵה הַלֵּבָן מֵאַרְבַּע מַרְאוֹת אֵלּוּ מִקְצָת אַדְמוּמִיּוּת מְעֹרֶבֶת בּוֹ - גַּם זֶה נֶגַע צָרַעַת הוּא; שֶׁנֶּאֱמַר: אוֹ בַהֶרֶת לְבָנָה אֲדַמְדָּמֶת, וְהוּא הַדִּין לַשְׂאֵת[32] וְלַסַּפַּחַת שֶׁל שְׂאֵת וּלְסַפַּחַת הַבַּהֶרֶת. וְהַמַּרְאֶה הַזֶּה, שֶׁהוּא מְעֹרָב מִלַּבְנוּנִית וּמְעַט אֹדֶם, הוּא הַנִּקְרָא פָּתוּחַ[33]. וְכֵיצַד מַרְאֵה הַפָּתוּחַ בְּאַרְבַּע מַרְאוֹת אֵלּוּ? כְּאֵלּוּ הֵן אַרְבַּע כּוֹסוֹת[34] מְלֵאוֹת חָלָב[35], וְנִתְעָרֵב בַּכּוֹס הָרִאשׁוֹנָה שְׁנֵי טִפֵּי דָם, וּבַשְּׁנִיָּה אַרְבָּעָה טִפִּין, וּבַשְּׁלִישִׁית שְׁמוֹנָה טִפִּין, וּבָרְבִיעִית שִׁשָּׁה עָשָׂר טִפִּין. הַפָּתוּחַ שֶׁבַּבַּהֶרֶת הוּא הַמַּרְאֶה הָרְבִיעִי, וְהַפָּתוּחַ שֶׁבַּשְּׂאֵת - כְּמַרְאֶה כּוֹס שְׁלִישִׁית, וְהַפָּתוּחַ שֶׁבְּסַפַּחַת הַבַּהֶרֶת - כְּמַרְאֶה הַכּוֹס הַשְּׁנִיָּה, וְהַפָּתוּחַ שֶׁבְּסַפַּחַת הַשְּׂאֵת - כְּמַרְאֶה הַכּוֹס הָרִאשׁוֹנָה[36].

32) נגעים פ"א מ"ב. ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ד ה"ג, אנו שונים: "יכול (אפשר לחשוב) השאת תטמא חלקה (בלי תערובת אדמומית) והברת תטמא בפתוח (בתערובת כזו, שהרי "אדמדמת" נכתבה בתורה אצל בהרת בלבד), מנין ליתן את האמור בבהרת בשאת, ואת האמור בשאת בבהרת? תלמוד־לומר צרעת היא". ופירש רבינו במשנה (שם) מפני שגם בבהרת בשאת כתוב "צרעת היא" למדים זו מזו. (זוהי אחת המידות שהתורה נדרשת בהן ונקראת "גזירה שוה", היינו שבשני מקומות נמצאת אותה המילה, ולומדים מזה ששני הענינים דינם שווה). 33) מעורב בלשון ארמית. בתרגום יונתן בן עוזיאל (איוב כה, ב): "פתיכין אשא ומיא", פירוש: מעורבים אש ומים ('תוספות יום־טוב' במשנתנו). 34) סתם כוס מחזיקה רביעית הלוג ('מראה כהן' סי' ד). 35) שבועות ו, א. 36) רבינו מפרש, שבהרת הלבנה ביותר אין אדמומית ניכרת בה אלא־אם־כן תתערב כמות גדולה של אודם, ובמראות הכהים ניכרת אדמומית כשנתערבה כמות יותר קטנה, וכל מה שהלבנונית מחלישה והולכת, מצטמצמת כמות החומר האדום הדרושה, כדי שתהיה ניכרת (הראב"ד מהפך את הסדר, וראה 'כסף משנה').

ה. כָּל הַמַּרְאוֹת הָאֵלּוּ, בֵּין הַלָּבָן בֵּין הַפָּתוּחַ[37], מְצָטְרְפִין זֶה עִם זֶה וּכְמַרְאֶה אֶחָד הֵן חֲשׁוּבִין. וּבֵין שֶׁהָיָה הַנֶּגַע כֻּלּוֹ לָבָן אוֹ מִקְצָתוֹ לָבָן וּמִקְצָתוֹ אֲדַמְדַּם - הַכֹּל כְּמַרְאֶה אֶחָד הוּא, בֵּין לְהָקֵל בֵּין לְהַחְמִיר.

37) למעלה בה"ג השמיענו רבינו שארבעה המראות החלקים (בלי תערובת אדמימות) מצטרפים, וכאן מוסיף

ואומר שגם הפתוכים מצטרפים, מפני שדין צירוף מראות נגעים נשנה (בנגעים פ"א מ"ג) אחרי דיני הפתוכים, ומשמע שכל האמור למעלה כלול בדין צירוף.

1 **ו. כָּל מַרְאֵה צָרַעַת עוֹר הַבָּשָׂר[38] אֵינָהּ קְרוּיָה נֶגַע[39]**
2 **וְלֹא מִטַּמְּאָה עַד שֶׁיִּהְיֶה מַרְאֵה הַנֶּגַע עָמֹק מֵעוֹר**
3 **הַבָּשָׂר[40]. לֹא עָמֹק בִּמְשִׁישָׁתוֹ[41], אֶלָּא בְּמַרְאִית הָעַיִן,**
4 **כְּמַרְאֵה הַחַמָּה הַנִּרְאִית לָעַיִן עֲמֻקָּה מִן הַצֵּל. אֲבָל**
5 **אִם הָיָה מַרְאֵה הַלֹּבֶן אוֹ הַפָּתוּחַ בְּשָׁוֶה עִם שְׂאָר**
6 **הָעוֹר אוֹ גָּבוֹהַּ מִן הָעוֹר - אֵינוֹ נֶגַע, אֶלָּא כְּמוֹ צֶמַח**
7 **מִן הַצְּמָחִים הָעוֹלִים בַּגּוּף.**

38) כל הנגעים שבגוף האדם, חוץ מנגעי הראש והזקן, נקראים צרעת עור הבשר. ודיני נגעי ראש וזקן יתבארו לקמן בפ"ח. 39) בין המראות הלבנים ובין הפתוכים. 40) שבועות ו, ב. כתוב בתורה (ויקרא יג, ג): "ומראה הנגע עמוק מעור בשרו". ומה שאמרו בגמרא (שם): "אין שאת אלא גבוה" פירושו, שגבוהה ממראה הבהרת מפני שהיא כהה ממנה, אבל עמוקה ממראה העור (כסף־משנה). 41) שיהיה העור הבריא גבוה ממש ממקום הנגע, ומורגש במשמוש היד. "ומראה הנגע עמוק, אין ממשו עמוק" ('תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ב ה"ה). התכוון לומר, שאפילו אין הנגע עמוק ממש מבשר העור אלא מראהו — נקרא צרעת, אבל גם כשהוא עמוק ממש דין צרעת עליו אם מראהו עמוק ('קרית ספר').

8 **ז. שִׁעוּר כָּל נִגְעֵי צָרַעַת, בֵּין צָרַעַת אָדָם בֵּין צָרַעַת**
9 **בְּגָדִים - כִּגְרִיס[42] הַקִּלְקִי[43] שֶׁהוּא מְרֻבָּע[44]. וְהוּא**
10 **מָקוֹם מְרֻבָּע מֵעוֹר הַבָּשָׂר כְּדֵי צְמִיחַת שְׁלֹשִׁים**
11 **וְשֵׁשׁ[45] שְׂעָרוֹת, שֵׁשׁ שְׂעָרוֹת אֹרֶךְ וְשֵׁשׁ שְׂעָרוֹת רֹחַב.**
12 **וְכָל הַפָּחוֹת מִזֶּה[46] אֵינוֹ נֶגַע צָרַעַת[47].**

42) נגעים פ"ו מ"א. 43) מין פול שהוא יותר גדול מפול רגיל, ונקרא כך על שם המקום שהוא גדל שם. 44) פירוש, הפול עצמו הוא מרובע. כך מפרש רבינו במס' מעשרות פ"ה מ"ח: "ומן הפולים מין אחד שהגרגרים שלו גדולים (גדילים?) מרובעים מיוחסים למקום, והוא הידוע כגריס הקלקי". (וראה רא"ש כאן שפירש, שהגריס הוא עגול אלא שמוסיפים עליו את ארבע הקרנות ומשלימים לריבוע). 45) כלומר, לא כעוביין של שלושים ושש שערות, אלא כשטח המקום שגדלות בו בממוצע (ש"ך יו"ד סי' קצ ס"ק יח). 46) משש שערות באורך וכן ברוחב, ואע"פ שיש בו כדי לרבעו ויצטרף למקום 36 שערות. 47) ראה בהלכה הבאה.

13 **ח. נֶגַע שֶׁהָיָה רָחְבּוֹ כְּדֵי צְמִיחַת חָמֵשׁ שְׂעָרוֹת, אֲפִלּוּ**
14 **הָיָה אָרְכּוֹ אַמָּה - הֲרֵי זֶה טָהוֹר, וְאֵינוֹ נֶגַע צָרַעַת**
15 **עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ רִבּוּעַ כִּגְרִיס[48]. וְכָל הַשִּׁעוּרִין הֲלָכָה**
16 **לְמֹשֶׁה מִסִּינַי[49].**

48) באורך כגריס וברוחב כגריס. בפירושו על המשנה (שם) מבאר רבינו, שאין תבנית הנגע צריכה להיות מרובעת ממש, אלא שתתפוס מקום שאפשר להכניס בו גריס מרובע ולא יחרוג מגבולות הנגע. 49) עירובין ד, א.

17 **ט. כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּהֶרֶת[50] - הוּא הַדִּין לִשְׁאָר**
18 **אַרְבַּע מַרְאוֹת[51] שֶׁל לֹבֶן אוֹ שֶׁל פָּתוּחַ. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה**
19 **הַנֶּגַע כִּגְרִיס אוֹ יָתֵר, וְיִהְיֶה עָמֹק מֵעוֹר הַבָּשָׂר. וְזֶה**
20 **הוּא שֶׁאָנוּ קוֹרִין אוֹתוֹ בַּהֶרֶת סְתָם[52]. בַּהֶרֶת שֶׁהִיא**
21 **עַזָּה כְּשֶׁלֶג נִרְאִית בְּאָדָם שֶׁהוּא לָבָן כֵּהֶה[53], וּבַהֶרֶת**
22 **שֶׁהִיא כֵּהָה נִרְאִית בְּכוּשִׁי[54] עַזָּה. לְפִיכָךְ אֵין מְשַׁעֲרִין**
23 **הַכֹּל אֶלָּא בְּבֵינוֹנִי[55], שֶׁאֵינוֹ לֹא לָבָן וְלֹא שָׁחֹר.**

50) פירוש, שנאמר איזה דין שהוא בבהרת. 51) בפירושו על המשנה (שם) כותב רבינו, שלמדו מ'גזירה שוה', נאמר בבהרת "צרעת", ונאמר בנגעים אחרים "צרעת", ליתן בכל הנגעים את האמור בבהרת. 52) לפי הענין מסתיימת כאן ה"ט, ומכאן ואילך ענין בפני עצמו. 53) לפעמים אפילו למטה מקרום ביצה. 54) שעורו שחור. 55) לפי מראה עורו של אדם בינוני, לא בהיר ביותר ולא כהה ביותר. כחכמים, במס' נגעים פ"ב מ"א.

24 **י. שְׁלֹשָׁה סִימָנֵי טֻמְאָה הֵן בִּצְרַעַת עוֹר הַבָּשָׂר[56]:**
25 **שֵׂעָר לָבָן, וְהַמִּחְיָה[57], וְהַפִּשְׁיוֹן[58]. וּשְׁלָשְׁתָּן מְפֹרָשִׁין**
26 **בַּתּוֹרָה. כֵּיצַד? מִי שֶׁנּוֹלְדָה בּוֹ בַּהֶרֶת וּבָהּ שֵׂעָר לָבָן**
27 **אוֹ מִחְיַת בָּשָׂר חַי, כְּשֶׁיִּרְאֵהוּ הַכֹּהֵן - יַחְלִיטוֹ וְיֹאמַר**
28 **טָמֵא. לֹא הָיָה בָּהּ שֵׂעָר לָבָן וְלֹא מִחְיָה - יִסָּגֵר[59]**
29 **שִׁבְעַת יָמִים. וּבַשְּׁבִיעִי רוֹאֵהוּ: אִם נוֹלַד בַּבַּהֶרֶת שֵׂעָר**
30 **לָבָן אוֹ מִחְיָה, אוֹ שֶׁפָּשְׁתָה וְהוֹסִיפָה - הֲרֵי זֶה מֻחְלָט;**
31 **לֹא נוֹלַד בָּהּ לֹא מִחְיָה וְלֹא שֵׂעָר לָבָן וְלֹא פָּשְׁתָה**
32 **בָּעוֹר - יַסְגִּיר שָׁבוּעַ שֵׁנִי. אִם נוֹלַד בָּהּ אֶחָד מִשְּׁלָשְׁתָּן**
33 **- מַחְלִיטוֹ, וְאִם לָאו - הֲרֵי זֶה טָהוֹר וְיִפְטָרֵנוּ; שֶׁאֵין**
34 **בְּנִגְעֵי עוֹר הַבָּשָׂר הֶסְגֵּר יָתֵר עַל שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת[60]. וְאִם**
35 **לְאַחַר שֶׁפְּטָרוֹ וְטָהֵר פָּשָׂה הַנֶּגַע אוֹ נוֹלַד בּוֹ שֵׂעָר לָבָן**
36 **אוֹ מִחְיָה - הֲרֵי זֶה מֻחְלָט טֻמְאָה[61].**

56) ראה למעלה הערה לז. 57) בשר בריא באמצע הנגע. 58) התרחבות הנגע. פרטי דיניהם מבוארים בפרקים הבאים. 59) ב'משנה למלך' לקמן פי"ד ה"ה כתב שאין סוגרים אותו ממש בבית, אלא הכהן אומר לו: הנך מוסגר, אולם רש"י בפירושו על התורה אומר שהכהן מסגירו ממש, וכן כתב גם בנדרים נו, ב. והר"ן וה'תוספות' שם קיבלו דעתו. 60) ראה מה שכתבנו למעלה ה"ג (דין ה).

37 **יא. בַּהֶרֶת שֶׁהָיְתָה עַזָּה כְּשֶׁלֶג וּלְאַחַר הַהֶסְגֵּר נַעֲשֵׂית**
38 **כִּקְרוּם בֵּיצָה, אוֹ שֶׁהָיְתָה בַּתְּחִלָּה כִּקְרוּם בֵּיצָה**
39 **וְנַעֲשֵׂית כְּשֶׁלֶג - הֲרֵי הִיא כְּמוֹת שֶׁהָיְתָה[62]; שֶׁאֵין**
40 **עַזּוּת הַמַּרְאֶה סִימַן טֻמְאָה, וְלֹא כְּהִיָּתוֹ סִימַן טָהֳרָה.**
41 **אֶלָּא אִם נִתְמַעֵט מֵאַרְבַּע מַרְאוֹת וְנַעֲשֵׂית כֵּהָה**
42 **מִקְּרוּם בֵּיצָה, שֶׁהֲרֵי נַעֲשֵׂית בּהַק[63], וּלְפִיכָךְ טָהוֹר.**
43 **אִם כֵּן, מַהוּ זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: וְהִנֵּה כֵּהָה הַנֶּגַע**
44 **וְלֹא פָשָׂה הַנֶּגַע בָּעוֹר וְטָהֲרוֹ הַכֹּהֵן?[64] שֶׁאִם כָּהָה**
45 **מֵאַרְבַּע מַרְאוֹת[65] - טָהוֹר. וְכֵן אִם לֹא כֵּהָה וְלֹא פָשָׂה**
46 **וְלֹא נוֹלַד בּוֹ לֹא שֵׂעָר לָבָן וְלֹא מִחְיָה - הֲרֵי זֶה**
47 **טָהוֹר[66].**

61) נגעים פ"ג מ"ג. 62) שם פ"ד מ"ז. דינה כאילו לא נשתנה כלל. 63) ראה למעלה ה"א. 64) ומשמע שכהיית הנגע הוא סימן טהרה, וכן אפשר ללמוד לכאורה מכאן שאם לא כהה – טמא. 65) למטה מקרום ביצה. 66) ומה שאמרה תורה "ולא פשה" הכוונה או לא פשה, כמו "ומכה אביו ואמו מות יומת" (שמות כא, טו). ורש"י בפירושו על התורה אומר, ש"כהה הנגע" טהור, אבל לא כהה אפילו לא פשה – טמא. (והרמב"ן שם מפריך דעת רש"י ופסק כדעת רבינו. ראה 'תוספות יום־טוב' שם פ"א מ"ג).

יום שני ז' סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

1) יבאר שיער לבן שהוא סימן טומאה, וכמה שערות יהיו ושיעורם, לובן השערות מטמא בכל מראה ובאי זה מקום יהיו, אם קדם שיער לבן את הבהרת, שיער פקודה אם הוא סימן טומאה, היתה בו בהרת כגריס ובה שתי שערות והוחלט והלך ממנה כחצי גריס וטהר.

1 **א. שֵׂעָר לָבָן שֶׁהוּא סִימַן טֻמְאָה בְּצָרַעַת - אֵין פָּחוֹת**
2 **מִשְׁתֵּי שְׂעָרוֹת[2]. וְכַמָּה יִהְיֶה אָרְכָּן? כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ נִטָּלוֹת**
3 **בְּזוּג[3]. הָיְתָה אַחַת אֲרֻכָּה וְאַחַת קְצָרָה מִשִּׁעוּר זֶה, אוֹ**
4 **אַחַת שְׁחֹרָה[4] וְאַחַת לְבָנָה, אוֹ אַחַת מִלְּמַטָּה וְנֶחְלְקָה**
5 **מִלְּמַעְלָה וְנִרְאֵית כִּשְׁתַּיִם, אוֹ שֶׁהָיָה עִקָּרָן מַשְׁחִיר[5]**
6 **וְרֹאשָׁן מַלְבִּין[6] - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. הָיָה עִקָּרָן מַלְבִּין**
7 **וְרֹאשָׁן מַשְׁחִיר, אַף עַל פִּי שֶׁהַלָּבָן כָּל שֶׁהוּא - טָמֵא.**

2) בתורת כהנים על הכתוב (ויקרא יג, ג): "ושער בנגע הפך לבן" דרשו: "ושער - מיעוט שיער שניים", פירוש "שערה" משמעותה - אחת, אבל "שיער" הוא שם כולל היינו שם המין וכולל כמה פרטים. 3) שאפשר יהיה לגוזזן במספריים. במשנה נדה נב, ב נחלקו תנאים בדבר שיעורן של השערות, ובגמרא שם אמר מר עוקבא: "הלכה כדברי כולם להחמיר", ומפני שלדעת רבינו (בפירושו למשנה שם) שיעור זה הוא הקטן שבכולם קיבלו כאן להלכה. ולקמן בפרק ח הלכה ו בעניין שתי שערות שחורות שהן מצילות בנגעי ראש וזקן ומטהרות את המנוגע, מצריך רבינו השיעור הגדול היינו כדי לכוף ראשן לעיקרן גם כן להחמיר. [נראה שרבינו מפרש שמר עוקבא, באמרו: "הלכה כדברי כולם להחמיר" לא התכוון להגיד שמחמירים מפני הספק, אלא קבע הלכה וודאית, שלטמא ולפסול מספיק השיעור הקטן, אבל להציל מן הטומאה או מן הפסול צריך שיעור גדול, ולפיכך סתם רבינו כאן וכן לקמן בפרק ח הלכה ו וכתב סתם "טמא" ולא כתב "טמא מספק". והוכחה חותכת לפירושו זה ממה ששנינו בנגעים פרק ה משנה א: "ספק נגעים טהור", וכן פסק רבינו לקמן פרק ו הלכה ה, ולמה החמירו כאן? שמע מינה, שהלכה וודאית אמרו ולא חומרא מפני הספק]. 4) לאו דווקא שחורה, אלא כל צבע שהוא חוץ מלבן, ונקט שחורה, מפני שרוב בני האדם במקומם ובזמנם שערותיהם שחורות היו. 5) אפילו כל שהוא. 6) בתורת כהנים פרשת נגעים פרשתא ב הלכה ב למדו זה מהכתוב (שם) "ושער בנגע הפך לבן". משמע חלק השיער שנוגע בנגע הלבין.

8 **ב. שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת לְבָנוֹת שֶׁהֵן בְּתוֹךְ הַנֶּגַע, אַף עַל**
9 **פִּי שֶׁיֵּשׁ שֵׂעָר שָׁחוֹר בֵּינֵיהֶן וְהֵן מְפֻזָּרוֹת אַחַת כָּאן**
10 **וְאַחַת כָּאן - הֲרֵי אֵלּוּ סִימַן טֻמְאָה[7]. אֲפִלּוּ הָיָה**
11 **הַנֶּגַע כִּגְרִיס מְצֻמְצָם - אֵין מְקוֹם שֵׂעָר הַשָּׁחוֹר**
12 **מִמֶּעֶטוֹ[8]. וּבֵין שֶׁהָיוּ שְׁתֵּי הַשְּׂעָרוֹת בְּתוֹךְ הַבַּהֶרֶת**
13 **וְהִיא מַקַּפְתָּן וּבֵין שֶׁהָיוּ בְּסוֹפָהּ - הֲרֵי זֶה טָמֵא[9].**
14 **אֲבָל אִם הָיוּ בְּצִדָּהּ מִבַּחוּץ - הֲרֵי זֶה טָהוֹר[10], עַד**
15 **שֶׁיִּהְיֶה הָעוֹר שֶׁצּוֹמְחוֹת בּוֹ שְׁתֵּי הַשְּׂעָרוֹת הַלְּבָנוֹת**
16 **לָבָן. הָיוּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת בְּתוֹךְ הַנֶּגַע[11] וְשׁוֹכְבוֹת חוּצָה**
17 **לוֹ[12] - טָמֵא[13]; הָיוּ חוּצָה לוֹ וְשׁוֹכְבוֹת בְּתוֹכוֹ -**
18 **אֵינָן סִימַן טֻמְאָה[14].**

7) ששיער לבן מטמא וכו' במכונס ובמפוזר". וכשהן מפוזרות יש ביניהן שערות מצבע הטבעי. 8) אם היה נגע כגריס מצומצם ובו שיער שחור אין אנו אומרים שמקום השיער השחור ממעט את גודל הנגע ואין בו שיעור כגריס, ולמדנו למעלה בפרק א הלכה ז שפחות מכגריס אינו מטמא (שם משנה ד). ומובן מאליו ששיער לבן - שהוא סימן טומאה וודאי אינו ממעט. 9) שם משנה ג אמרו: "מטמא וכו' במבוצר ושלא במבוצר", פירוש בין שהשערות מוקפות נגע כעין בצורה מוקפת חומה ובין כשאין הנגע מקיף אותן אלא עומדות על גבולו ממש. 10) שם משנה א: שער לבן מטמא בתוך הנגע בלבד. 11) פירוש, צמחו בתוך הנגע. 12) נכפפו לצד העור הבריא ושוכבות עליו. 13) תורת כהנים פרשת נגעים פרשתא ב הלכה ב: "ושער בנגע, להביא את מה שבתוכו (פירוש שצמח בתוך הנגע) ואפילו שוכב חוצה לו". 14) שם: "פרט שחוצה לו ושוכב בתוכו".

19 **ג. לֵבֶן[15] הַשְּׂעָרוֹת מְטַמֵּא בְּכָל מַרְאֶה, בֵּין שֶׁהָיוּ**
20 **לְבָנוֹת כְּשֶׁלֶג בֵּין שֶׁהָיוּ לְבָנוֹת לֵבֶן דֵּהֶה בְּיוֹתֵר[16],**
21 **הוֹאִיל וּמַרְאֵיהֶן לָבָן - טָמֵא.**

15) נגעים פרק ד משנה א: "ששיער לבן ... ומטמא בכל מראה לובן". 16) אפילו למטה מקרום ביצה, "ומראה הנגע עמוק - אין שער לבן עמוק" (תורת כהנים פרשת נגעים פרק ב, ה).

22 **ד. אֵין שֵׂעָר לָבָן סִימַן טֻמְאָה עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּגוּף**
23 **הַבַּהֶרֶת[17]. כֵּיצַד? בַּהֶרֶת וּבְתוֹכָהּ שְׁחִין אוֹ מִכְוָה אוֹ**
24 **בֹּהַק אוֹ מִחְיַת הַשְּׁחִין אוֹ מִחְיַת הַמִּכְוָה, וּשְׁתֵּי**
25 **שְׂעָרוֹת לְבָנוֹת בְּתוֹךְ הַשְּׁחִין אוֹ הַמִּכְוָה אוֹ הַבֹּהַק**
26 **שֶׁבְּתוֹךְ הַנֶּגַע - אֵינָן סִימַן טֻמְאָה[18], וַהֲרֵי זוֹ כְּבַהֶרֶת**
27 **שֶׁאֵין בָּהּ שֵׂעָר לָבָן וַיַּסְגִּיר. אַף עַל פִּי שֶׁהַבַּהֶרֶת**
28 **מַקֶּפֶת[19] אֶת הַשְּׁחִין אוֹ אֶת הַמִּכְוָה אוֹ אֶת מִחְיָתָן אוֹ**
29 **אֶת הַבֹּהַק שֵׁיֵּשׁ בָּהֶן שְׁתֵּי הַשְּׂעָרוֹת. וְכֵן אִם הָיָה**
30 **שְׁחִין אוֹ מִכְוָה אוֹ מִחְיָתָן אוֹ בֹּהַק מַקִּיף אֶת שְׁתֵּי**
31 **הַשְּׂעָרוֹת[20] - הֲרֵי אֵלּוּ אֵינָן סִימַן טֻמְאָה[21], וַהֲרֵי**
32 **הַבַּהֶרֶת כְּבַהֶרֶת שֶׁאֵין בָּהּ שֵׂעָר לָבָן וַיַּסְגִּיר.**

17) נגעים פרק א, משנה ה. נקדים פירוש המונחים: א. שחין - מכה בעור שלא מחמת האש ונפשט העור; ב. מכווה - כמו שחין, אבל מכוויית אש; ג. מחיית השחין - התחיל להתרפאות ועלתה על השחין כעין קליפה דקה. בתורה: "צרבת השחין"; ד. מחיית המכווה - כמו מכוות השחין; ה. בוהק, ראה למעלה פרק א הלכה א. 18) והמדובר כשהשחין או המכווה הם פחות מכגריס, שאם הם כגריס, מטמאים מחמת עצמם מבלי צירוף הבהרת כשיש בהם שיער לבן. 19) אין אנו רואים את השערות כאילו הן בתוך הבהרת, ומכל שכן אם הבהרת אינה מקיפה אותם מכל צדדיהם, שזה כבהרת הסמוכה לשחין שהיא טהורה אפילו כשיש בה סימני טומאה, מפני שהבהרת אינה מטמאה אלא אם כן "כל שחוצה לנגע הוא בעור הבשר וראוי לפשיון" (לשון רבינו שם), ומקום השחין או המכווה אינו ראוי לכך, ואם פשה הנגע לתוכם אין זה סימן טומאה. 20) והם מחלקים את הבהרת לשני חלקים: בהרת פנימית שבה שתי שערות והיא מוקפת טבעת של שחין ובהרת חיצונה בצורת טבעת. 21) מפני שאין השערות שבבהרת הפנימית מועילה לבהרת החיצונה. והפנימית גם כן אינה מטמאה מפני שאין עור בשר ראוי לפשיון מקיף אותה. במשנה שם נמצא עוד דין אחד: "או שחילקן", פירוש, השחין נכנס בין שתי השערות והפריד ביניהן - טהור.

1 **ה. הָלְכוּ לָהֶן הַשְּׁחִין[22] וְהַבֹּהַק וְהַמִּכְוָה שֶׁהִקִּיפוּ אֶת**
2 **הַשְּׂעָרוֹת הַלְּבָנוֹת אוֹ נִסְמָכִין לָהֶן אוֹ חוֹלְקִין אוֹתָן,**
3 **וְנִמְצְאוּ שְׁתֵּי הַשְּׂעָרוֹת בְּתוֹךְ הַבַּהֶרֶת[23] בְּגוּפָהּ[24] בְּסוֹף**
4 **הַשָּׁבוּעַ הָרִאשׁוֹן אוֹ בְּסוֹף הַשָּׁבוּעַ הַשֵּׁנִי - הֲרֵי זֶה**
5 **מֻחְלָט; וְאִם לֹא הָלְכוּ לָהֶן - יִפְטְרֶנּוּ[25].**

22) בסוף הסגר ראשון או שני וכן מסיים רבינו לקמן. 23) כגון שנרפא השחין לגמרי והתפשטה הבהרת למקומו וכן בבוהק המדובר כשהתפשטה שמה הבהרת. 24) בלי הפסק שחין או מכווה בינן ובין הבהרת. 25) יטהרנו, כדין כל בהרת שלא נולדו בה סימני טומאה אחרי ההסגר. והמדובר בסוף הסגר שני, אבל אם לא הלכו בסוף שבוע ראשון אין פוטרין אותו אלא מסגירים אותו שנית.

6 **ו. אֵין שֵׂעָר לָבָן[26] סִימַן טֻמְאָה עַד שֶׁתַּקְדִּים הַבַּהֶרֶת**
7 **אֶת הַשֵּׂעָר הַלָּבָן; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִיא הָפְכָה שֵׂעָר לָבָן -**
8 **שֶׁתַּהֲפֹךְ אוֹתוֹ[27] הַבַּהֶרֶת. אֲבָל אִם קָדַם שֵׂעָר לָבָן אֶת**
9 **הַבַּהֶרֶת - הֲרֵי הִיא כְּבַהֶרֶת שֶׁאֵין בָּהּ סִימַן טֻמְאָה**
10 **וְיַסְגִּיר.**

26) שם פרק ד משנה יא: "אם בהרת קדמה לשיער לבן - טמא, ואם שיער לבן קדם לבהרת - טהור". 27) כלומר, המלה "והיא" נמשכת אל הצרעת. והכוונה, שהצרעת הפכה את השיער השחור ללבן.

11 **ז. הָיְתָה בּוֹ בַּהֶרֶת וּבָהּ שֵׂעָר לָבָן וְהֻחְלַט בּוֹ, וְאַחַר**
12 **כָּךְ הָלְכָה הַבַּהֶרֶת וְהִנִּיחָה שֵׂעָר לָבָן בִּמְקוֹמוֹ**
13 **וְטָהֵר[28], וְאַחַר כָּךְ חָזְרָה בַּהֶרֶת אַחֶרֶת בִּמְקוֹם הַבַּהֶרֶת**
14 **הָרִאשׁוֹנָה וַהֲרֵי הַשֵּׂעָר לָבָן בְּתוֹכָהּ - זֶהוּ הַנִּקְרָא**
15 **שְׂעַר פִּקֵּדָה[29], וְאֵינוֹ סִימַן טֻמְאָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִיא**
16 **הָפְכָה שֵׂעָר לָבָן - שֶׁהֲפָכַתּוּ הִיא, לֹא שֶׁהֲפָכַתּוּ**
17 **חֲבֶרְתָּהּ[30].**

28) אף על פי שהשערות נשארו, המנוגע טהור כיוון שהבהרת נתרפאה. 29) כאילו הבהרת הראשונה שהלכה לה הפקידה כאן את שערותיה הלבנות (רבינו בפירושו על המשנה). 30) והפירוש, שאינה מטמאה אלא אם נגע זה הפך את השיער ללבן אבל לא כשנגע אחר עשה זאת.

18 **ח. הָיְתָה בּוֹ בַּהֶרֶת כִּגְרִיס וּבָהּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת וְהֻחְלַט,**
19 **וְהָלַךְ מִמֶּנָּה כַּחֲצִי גְרִיס וְטָהֵר[31], וְנִשְׁאֲרוּ שְׁתֵּי**
20 **הַשְּׂעָרוֹת בַּחֲצִי גְרִיס הַנִּשְׁאָר, וְחָזַר כַּחֲצִי גְרִיס**
21 **בְּמָקוֹם זֶה שֶׁהָלַךְ וַהֲרֵי שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת לְבָנוֹת בַּבַּהֶרֶת**
22 **כִּגְרִיס - אֵינָן סִימַן טֻמְאָה[32], עַד שֶׁיַּהֲפֹךְ שְׁתֵּי**
23 **הַשְּׂעָרוֹת בַּהֶרֶת אַחַת.**

31) מפני שלא נשאר בה כשיעור. 32) גם במקרה זה אין אנו אומרים שחצי הגריס שהלך הוא הוא שחזר, אלא אנו רואים את הגריס החדש כצירוף של שתי בהרות ויוצא מזה שבהרת אחרת הפכה את השיער.

24 **ט. בַּהֶרֶת כַּחֲצִי גְרִיס וְאֵין בָּהּ כְּלוּם, וְנוֹלְדָה בְּצִדָּהּ[33]**
25 **בַּהֶרֶת כַּחֲצִי גְרִיס וּבָהּ שַׂעֲרָה אַחַת - הֲרֵי זוֹ**
26 **לְהַסְגִּיר[34]. בַּהֶרֶת כַּחֲצִי גְרִיס וּבָהּ שַׂעֲרָה אַחַת,**
27 **וְנוֹלְדָה לָהּ בַּהֶרֶת כַּחֲצִי גְרִיס וּבָהּ שַׂעֲרָה אַחַת - הֲרֵי**
28 **זוֹ לְהַסְגִּיר[35]. בַּהֶרֶת כַּחֲצִי גְרִיס וּבָהּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת,**
29 **וְנוֹלְדָה לָהּ בַּהֶרֶת כַּחֲצִי גְרִיס וּבָהּ שַׂעֲרָה אַחַת - הֲרֵי**
30 **זוֹ לְהַסְגִּיר[36]. בַּהֶרֶת כַּחֲצִי גְרִיס וְאֵין בָּהּ כְּלוּם,**
31 **וְנוֹלְדָה לָהּ בַּהֶרֶת כַּחֲצִי גְרִיס וּבָהּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - הֲרֵי**
32 **זוֹ לְהַחְלִיט, שֶׁהֲרֵי קָדְמָה בַּהֶרֶת לִשְׁתֵּי הַשְּׂעָרוֹת**
33 **הַלְּבָנוֹת[37]. סָפֵק שֵׂעָר לָבָן קָדַם סָפֵק הַבַּהֶרֶת קָדְמָה**
34 **- הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה[38]. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁטֻּמְאָתוֹ בְּסָפֵק.**

33) כלומר, סמוך לה ללא הפסק עור בריא ביניהם. 34) ואפילו אם גם בחצי גריס השני אין כלום גם כן מסגירים. בבא זו אין בה כל חידוש ונאמרה כהקדמה לבבות הבאות אחריה, וכולן נשנו בסדר "לא זו אף זו". פירוש, כל בבא יש בה יותר חידוש. 35) אף על פי שיש בה שתי שערות לבנות אין מחליטים אלא מסגירים, מפני שהשערה הראשונה נהפכה על ידי חצי הגריס הראשון ולא על ידי כל הנגע. שנינו בתורת כהנים פרשת נגעים פרשתא ג, הלכה ו: "והיא הפכה, שהפכה כולה את כולו ולא שהפכה כולה את מקצתו". 36) ולא להחליט, מפני שחצי הנגע הפך את שתי השערות ולא כולו. וברור, שמכל שכן אם אין שערה בחצי השני הדין כך. 37) כשנהפכו ללבן הייתה כבר בהרת שלימה והפכה "כולה את כולו". 38) כתנא קמא שם בסוף הפרק. בבבא מציעא פא, א מסופר, ששאלה זו נידונה בשמים בישיבה של מעלה, הקדוש ברוך הוא אמר טהור וכל בני הישיבה אמרו טמא, ושאלו את רבה בר נחמני ואמר טהור. ומבאר הכסף משנה כאן, שנקבעה הלכה: "תורה לא בשמים היא", פירוש, הקדוש ברוך הוא מסר לחכמי ישראל את הסמכות

הבלעדית להכריע הלכות, וההכרעה בישיבה של מעלה אינה קובעת.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

1) יבאר המחייה שהיא סימן טומאה כמה שיעורה ואם היתה מפוזרת, אם המחייה מטמאה בכל מראה ואם צריך שתהיה בגופה של בהרת, ודין אם קדמה מחייה את הבהרת או בהרת למחייה, בהרת כגריס מצומצם ובאמצע כעדשה מצומצמת, איזה הם ראשי איברים שאינם מטמאים במחייה.

1 **א. אֵין הַמִּחְיָה[2] סִימַן טֻמְאָה עַד שֶׁתִּהְיֶה כַּעֲדָשָׁה[3]**
2 **מְרֻבַּעַת[4] אוֹ יָתֵר עַל זֶה. וְכַמָּה שִׁעוּרָהּ? כְּדֵי צְמִיחַת**
3 **אַרְבַּע שְׂעָרוֹת[5], שְׁתַּיִם אֹרֶךְ וּשְׁתַּיִם רֹחַב[6]. וְהוּא**
4 **שֶׁתִּהְיֶה הַמִּחְיָה בְּאֶמְצַע הַבַּהֶרֶת, וְהַבַּהֶרֶת מַקֶּפֶת**
5 **אוֹתָהּ מִכָּל צַד[7], וְהִיא יְתֵרָה עַל הַמִּחְיָה רֹחַב שְׁתֵּי**
6 **שְׂעָרוֹת אוֹ יָתֵר. אֲבָל אִם הָיְתָה הַמִּחְיָה בְּצַד הַבַּהֶרֶת**
7 **- אֵינָהּ סִימַן טֻמְאָה. הָיְתָה מְפֻזֶּרֶת, כְּגוֹן שֶׁהָיָה בָּשָׂר**
8 **חַי כְּחַרְדָּל בְּמָקוֹם זֶה וּבָשָׂר חַי כְּחַרְדָּל בְּמָקוֹם אַחֵר,**
9 **אַף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל בְּאֶמְצַע הַבַּהֶרֶת - אֵינָן מִצְטָרְפִין**
10 **לְכַעֲדָשָׁה[8], עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּמָקוֹם אֶחָד בְּאֶמְצַע הַבַּהֶרֶת**
11 **כַּעֲדָשָׁה מְרֻבָּע אוֹ יָתֵר.**

2) בשר חי בתוך הבהרת הוא אחד משלושת סימני הטומאה, שהם: שערות לבנות, פשיון, מחיה. ומרומזים בנוטריקון של המלה "שפם" (שערות, פשיון, מחיה) שנאמרה במצורע (ויקרא יג, מה "ועל שפם יעטה").
3) נגעים פ"ד מ"ה. 4) העדשה היא עגולה, ומוסיפים עליה את הקרנות כדי לרבעה. תבניתה של המחיה אינה קובעת אלא גודלה, ואינה סימן טומאה אלא כשיש בה מקום להכניס בו עדשה שמילאו את קרנותיה ועשאוה רבוע, שאורכו ורחבו שוים. שם פ"א מ"ה. וראה רבינו בפירושו למשנה שם פ"ו, א. 5) משנה שם. 6) ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פרשתא ג ה"ז, שנינו: מה שיער לבן מקום שתי שערות, אף מחיה מקום שתי שערות. 7) שם פ"א, מ"ה: "מבוצרת". פירוש, כעיר מבצר המוקפת חומה מכל צדדיה, שנאמר בתורה (שם, ט "ומחית בשר חי בשאת"), וההיקף צריך להיות ברוחב של שתי שערות ('תורת כהנים' שם ה"ט). 8) נגעים פ"א מ"ה: "מכונסת ונתפזרה . . . הרי אלו להקל".

12 **ב. הַמִּחְיָה מְטַמְּאָה בְּכָל מַרְאֶה[9], בֵּין שֶׁהָיָה מַרְאֵה**
13 **הַמִּחְיָה אָדֹם אוֹ שָׁחוֹר אוֹ לָבָן. וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה**
14 **הַלֹּבֶן מֵאַרְבַּע הַמַּרְאוֹת שֶׁבְּאַרְנוּ[10].**

9) משנה שם פ"ד, ב. 10) למעלה בפ"א. ואם מראה שלה כלובן ארבעה המראות, אין זה בשר חי אלא נגע.

15 **ג. אֵין הַמִּחְיָה[11] סִימַן טֻמְאָה עַד שֶׁתִּהְיֶה בְּגוּפָהּ שֶׁל**
16 **בַּהֶרֶת. כֵּיצַד? בַּהֶרֶת שֶׁהָיְתָה[12] בְּאֶמְצַע[13] שְׁחִין אוֹ**
17 **מִכְוָה אוֹ מִחְיָה[14] אוֹ בֹהַק, וְהַמִּחְיָה בְּתוֹךְ הַשְּׁחִין אוֹ**
18 **בְּתוֹךְ הַמִּכְוָה אוֹ בְּתוֹךְ מִחְיָתָן אוֹ בְּתוֹךְ הַבֹּהַק, אַף**
19 **עַל פִּי שֶׁהַמִּחְיָה בְּאֶמְצַע הַבַּהֶרֶת - אֵינָהּ סִימַן**
20 **טֻמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַשְּׁחִין אוֹ הַמִּכְוָה אוֹ**
21 **בְּתוֹךְ הַבֹּהַק אוֹ מִחְיָתָן. וְכֵן אִם הִקִּיף הַשְּׁחִין אוֹ**
22 **מִחְיָתוֹ וְהִמִּכְוָה אֶת מִחְיָתָהּ[15] וְהַבֹּהַק אֶת הַמִּחְיָה[16],**
23 **אוֹ שֶׁנִּסְמַךְ אֶחָד מֵהֶן לַמִּחְיָה מִצִּדָּהּ, אוֹ שֶׁחָלַק אֶחָד**
24 **מֵהֶן אֶת הַמִּחְיָה וְנִכְנַס לְתוֹכָהּ - אֵינָהּ סִימַן טֻמְאָה,**
25 **וַהֲרֵי זוֹ כְּבַהֶרֶת שֶׁאֵין בָּהּ סִימָן וְיַסְגִּיר. הָלְכוּ לָהֶן**
26 **הַשְּׁחִין אוֹ הַמִּכְוָה אוֹ הַבֹּהַק שֶׁהָיוּ תַּחַת הַמִּחְיָה אוֹ**
27 **שֶׁהָיוּ בְּצִדָּהּ אוֹ שֶׁהָיוּ מַקִּיפִין אוֹתָהּ אוֹ שֶׁהָיוּ נִכְנָסִין**
28 **לְתוֹכָהּ, וְנִמְצֵאת הַמִּחְיָה לְבַדָּהּ בְּתוֹךְ הַבַּהֶרֶת בְּסוֹף**
29 **שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן אוֹ בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי - הֲרֵי זֶה יַחֲלִיט;**
30 **אִם לֹא הָלְכוּ לָהֶן - יִפְטֹר[17].**

11) נגעים פ"א מ"ה. 12) בדפוס רומי (ר"מ) ובכת"י תימן, הגירסא "שהיה" (והיא הגירסא הנכונה). 13) צ"ל: באמצעה (כת"י תימן), כלומר שבאמצע הבהרת היה שחין או מכווה. 14) מחית שחין או מחית מכווה. ראה למעלה פ"ב ה"ד. 15) טעות סופר, וצ"ל "או" מחייתו . . . " או" מחייתה. וכן הגירסא בכת"י תימן ובדפוס רומא (ר"מ). 16) אף־על־פי שהמחיה מטמאה בכל מראה, אינה זהה עם בוהק. שבוהק הוא לובן קשור במחלה - אלא שהוא למטה מקרום ביצה, אבל מחיה בשר בריא הוא ('תוספות יום טוב' נגעים פ"ו מ"ו). 17) כל הדינים שבהלכה זו, מתאימים להאמור למעלה בפ"ב ה"ד וה"ה, בדין שער לבן. ראה שם.

31 **ד. הַמִּחְיָה סִימַן טֻמְאָה לְעוֹלָם[18], בֵּין שֶׁקָּדְמָה מִחְיָה**
32 **אֶת הַבַּהֶרֶת בֵּין שֶׁקָּדְמָה בַּהֶרֶת אֶת הַמִּחְיָה, לְפִי**
33 **שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בָּהּ 'וְהִיא הָפְכָה'[19]. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה:**
34 **וְהִיא הָפְכָה שֵׂעָר לָבָן וּמִחְיַת בָּשָׂר חַי בַּשְּׂאֵת - אֵינוֹ**
35 **צָרִיךְ לִשְׁנֵיהֶן, לִשְׂעָר וּלְמִחְיָה, אֶלָּא כָּל אֶחָד מֵהֶן**
36 **סִימַן טֻמְאָה; וְלֹא נֶאֱמַר שֵׂעָר לָבָן עִם הַמִּחְיָה אֶלָּא**
37 **לִתֵּן שִׁעוּר לַמִּחְיָה, שֶׁתִּהְיֶה כְּדֵי לְקַבֵּל שֵׂעָר לָבָן,**
38 **שֶׁהוּא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת.**

18) שם פ"ד מ"ג: "שהמחיה מטמאה . . . הפוכה ושלא הפוכה", פירוש: בין שהבהרת הפכה למחיה ובין שהמחיה קדמה לבהרת. 19) ראה למעלה פ"ב ה"ו (ב'תורת כהנים' פרשת נגעים, אמרו לימוד אחר, וידועה דרכו של רבינו להביא את הלימוד שלדעתו הוא יותר פשוט, ואף־על־פי שבתלמוד או במדרשי הלכה נאמר לימוד אחר).

39 **ה. בַּהֶרֶת כְּגְרִיס מְצֻמְצָם[20] וּבְאֶמְצָעָהּ מִחְיָה כַּעֲדָשָׁה**
40 **מְצֻמְצֶמֶת - הֲרֵי זֶה מֻחְלָט. נִתְמַעֲטָה הַבַּהֶרֶת[21] אוֹ**
41 **שֶׁנִּתְמַעֲטָה הַמִּחְיָה[22] - טָהוֹר[23]. וְכֵן אִם רָבְתָה**
42 **הַמִּחְיָה שֶׁבְּתוֹךְ בַּהֶרֶת זוֹ - טָהוֹר; שֶׁאֵין הַבַּהֶרֶת**
43 **מְטַמְּאָה בְּמִחְיָה עַד שֶׁתִּהְיֶה יְתֵרָה עַל הַמִּחְיָה רֹחַב**
44 **שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת מִכָּל צַד[24]. הָיְתָה הַמִּחְיָה פְּחוּתָה**
45 **מִכַּעֲדָשָׁה וְרָבְתָה הַמִּחְיָה עַד שֶׁנַּעֲשֵׂית כַּעֲדָשָׁה - הֲרֵי**
46 **זֶה מֻחְלָט[25]. נִתְמַעֲטָה הַמִּחְיָה מִמַּה שֶׁהָיְתָה אוֹ**
47 **שֶׁהָלְכָה לָהּ[26] - הֲרֵי זוֹ כְּמוֹת שֶׁהָיְתָה[27], וְאֵין כָּאן**
48 **סִימַן טֻמְאָה.**

20) ביחד עם העדשה שבתוכה. 21) מבחוץ. 22) אחרי

הסגר. 23) נתמעטה הבהרת - טהור, מפני שאין בה כגריס. ואם נתמעטה המחיה – טהור, מפני שאין בה כעדשה. ומשמיענו שאע"פ שפשתה הבהרת אינה מטמאה משום פשיון, מפני שאין פשיון מטמא אלא כשפשה חוץ לנגע (לקמן פ"ד ה"א) וכאן פשה לתוכו. 24) ומכיוון שכל הבהרת היא כגריס מצומצם, היינו שש שערות באורך וברוחב (למעלה פ"א ה"ז), והעדשה שבאמצעה תופסת יותר משתי שערות, לא נשאר מקום שתי שערות מכל צד. 25) שהרי נולד סימן טומאה. 26) פירוש, הבהרת נכנסה לתוך המחיה ומיעטה אותה או תפסה כל מקומה. 27) ומסגירים את המנוגע. ואינה מטמאה משום פשיון, מפני שאין פשיון מטמא אלא כשפשה מחוץ לנגע, כמו שביארנו למעלה. והמדובר כשנתמעטה אחר הסגר הראשון, אבל אחר הסגר שני - טהור. מחלוקת ר' מאיר ורבנן שם פ"ו מ"ג, ופסק כרבים. [בעדשה מצומצמת, גם ר' מאיר מודה שהוא טהור כשנתמעטה או הלכה, שהרי היה כאן סימן טומאה והלך לו. אבל מחיה פחותה מכעדשה אינה סימן טומאה, ודינה כעור בלתי מנוגע, ולפיכך אם פשה הנגע לתוכה - טמא. דעת ר' מאיר שפשיון מבפנים מטמא (תפארת ישראל שם)]. ראה פירוש רבינו למשנתנו, ועליו מסתמך ביאורנו כאן.

1 **ו. בַּהֶרֶת[28] יְתֵרָה מִכִּגְרִיס וּבָהּ מִחְיָה יְתֵרָה מִכַּעֲדָשָׁה,**
2 **וְרָבוּ אוֹ שֶׁנִּתְמַעֲטוּ - טָמֵא; וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְמַעֵט**
3 **בַּהֶרֶת מִכִּגְרִיס, וְלֹא תִּתְמַעֵט הַמִּחְיָה מִכַּעֲדָשָׁה, וְלֹא**
4 **תִּקְרַב הַמִּחְיָה לְסוֹף הַבַּהֶרֶת בְּפָחוֹת מִכְּדֵי צְמִיחַת**
5 **שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[29].**

28) שם מ"ד. 29) בפרק זה.

6 **ז. בַּהֶרֶת[30] כִּגְרִיס וּבָשָׂר חַי כַּעֲדָשָׁה אוֹ יָתֵר מַקִּיפָהּ**
7 **מִבַּחוּץ, וּבַהֶרֶת שְׁנִיָּה מַקֶּפֶת אֶת הַבָּשָׂר הַחַי - הֲרֵי**
8 **הַבַּהֶרֶת הַפְּנִימִית לְהַסְגִּיר, שֶׁהֲרֵי אֵין בָּהּ סִימַן**
9 **טֻמְאָה[31], וּבַהֶרֶת הַחִיצוֹנָה לְהַחְלִיט[32], שֶׁהֲרֵי הַמִּחְיָה**
10 **בְּאֶמְצָעָהּ. נִתְמַעֵט הַבָּשָׂר הַחַי שֶׁבֵּינֵיהֶן[33] אוֹ שֶׁהָלַךְ**
11 **כֻּלּוֹ, בֵּין שֶׁהָיָה מִתְמַעֵט וְכֻלֶּה מִבִּפְנִים בֵּין שֶׁהָיָה**
12 **מִתְמַעֵט מִבַּחוּץ - הֲרֵי שְׁתֵּיהֶן כְּבַהֶרֶת אַחַת שֶׁאֵין בָּהּ**
13 **סִימַן טֻמְאָה[34].**

30) שם מ"ה. 31) מפני שהמחיה אינה בבהרת אלא מחוצה לה. 32) כתנא־קמא שם, האומר שמחיה זו מבוצרת היא ע"י הבהרת החיצונה. 33) ונשאר פחות מכעדשה. 34) והפשיון אינו סימן טומאה, מפני שפשה לתוך המחיה. פסק כר' עקיבא, ואף־על־פי שהמחיה אינה סימן טומאה לפנימית, אין הפשיון שלה לתוך המחיה נקרא פשיון מבחוץ (ראה ה"ה). ואין הבדל בין אם היתה המחיה כעדשה מצומצמת, ובין אם היתה גדולה יותר, ולא כר' שמעון שם במ"ו.

14 **ח. בַּהֶרֶת שֶׁהָיְתָה בְּרֹאשׁ אִיבָּר[35] מִן הָאִיבָּרִים,**
15 **וְהַמִּחְיָה בְּאֶמְצַע הַבַּהֶרֶת בְּרֹאשׁ הָאִיבָּר - אֵינָהּ סִימַן**
16 **טֻמְאָה. מִפְּנֵי שֶׁהַמִּחְיָה חוֹלֶקֶת אֶת הַנֶּגַע, וְנִמְצָא**
17 **מִקְצָתוֹ שׁוֹפֵעַ וְיוֹרֵד מִכָּאן וּמִקְצָתוֹ שׁוֹפֵעַ וְיוֹרֵד**
18 **מִכָּאן, וְנֶאֱמַר בִּנְגָעִים: וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן - שֶׁיִּהְיֶה רוֹאֶה**
19 **הַנֶּגַע כֻּלּוֹ כְּאַחַת. וְאֵלּוּ הֵן רָאשֵׁי אֵיבָרִים שֶׁאֵינָם**
20 **מְטַמְּאִין בְּמִחְיָה: רָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹת יָדַיִם וְרַגְלַיִם,**
21 **וְרָאשֵׁי אָזְנַיִם, וְרֹאשׁ הַחֹטֶם[36], וְרֹאשׁ הָעֲטָרָה[37],**
22 **וְרָאשֵׁי דַדַּיִן שֶׁל אִשָּׁה. אֲבָל רָאשֵׁי דַדַּיִן שֶׁל אִישׁ**
23 **וְהַיִּבֶּלֶת וְהַדִּלְדּוּלִין[38] מִטַּמְּאִין בְּמִחְיָה[39].**

35) שם מ"ו. נאמרו פירושים רבים על משנה זו. והכסף־משנה כאן מפרש לדעת רבינו, שיש הבדל בין בהרת בלי מחיה ובין בהרת שיש בה מחיה, והמדובר בהלכה זו כשיש בראש האבר מקום כגריס, ואף־על־פי־כן אינה נראית כאחת אם יש באמצעה מחיה, אבל אם אין בה מחיה היא נראית כאחת. ולפיכך כתב רבינו בה"ט: "שהיה מקומן יושב כגריס מטמאים בנגעים" פירוש, אם אין מחיה חולקת אותם. [אולם אין פירוש זה מתיישב לפי דברי התוספתא נגעים פ"ה, עיין־שם וצריך־עיון. ראה השגת הראב"ד כאן, ופירוש הרא"ש על המשנה]. 36) האף. 37) ראש אבר הזכרות. 38) גידול חולני על העור (רבינו בפירושו על המשנה). 39) שם במשנה, אומר ר' אליעזר, שגם יבלות ודלדולים אינם מטמאים, ומשמע שתנא־קמא חולק עליו. ופסק רבינו - כדרכו בכל מקום – כתנא־קמא. ולא נתבאר טעם ההבדל בין אלה ובין ראשי איברים (ראה 'תוספות יום טוב' שם).

24 **ט. וְכָל רָאשֵׁי אֵיבָרִים[40] אֵלּוּ שֶׁהָיָה מְקוֹמָן יוֹשֵׁב**
25 **כִּגְרִיס - מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים; אֲבָל אִם הָיוּ עֲגֻלִּין כְּרֹב**
26 **בְּרִית בְּנֵי אָדָם - טְהוֹרִין. כֵּיצַד? בַּהֶרֶת כִּגְרִיס בְּרֹאשׁ**
27 **חָטְמוֹ אוֹ בְּרֹאשׁ אֶצְבָּעוֹ שׁוֹפַעַת אֵילַךְ וְאֵילַךְ -**
28 **טָהוֹר; שֶׁנֶּאֱמַר: וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן - עַד שֶׁיִּרְאֶהוּ כֻּלּוֹ**
29 **כְּאַחַת.**

40) תוספתא נגעים פ"ב. ראה ה"ח והערות שם.

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

1) יבאר כמה שיעור פשיון המטמא, ומאי זה מראה, ואם פשה לתוך הנגע, אי זה פשיון הוא סימן טומאה, ובהרת שנכנסה אחר הפטור ופשתה כמות שהיתה, בהרת כגריס ובה כעדשה ושיער לבן בתוך המחייה והחליטו, הטמא שהוחלט בתחילת או בסוף שבוע ראשון או שני.

30 **א. הַפִּשְׁיוֹן מְטַמֵּא בְּכָל שֶׁהוּא[2]. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה**
31 **הַפִּשְׁיוֹן מֵאַחַת מִמַּרְאוֹת הַנְּגָעִים[3]; אֲבָל אִם הָיָה**
32 **הַפִּשְׁיוֹן מַרְאֶה בֹּהַק - אֵינוֹ פִּשְׁיוֹן. וְאֵין הַפִּשְׁיוֹן**
33 **סִימַן טֻמְאָה עַד שֶׁיִּפְשֶׁה חוּץ לַנֶּגַע[4]; אֲבָל אִם פָּשָׁה**
34 **לְתוֹךְ הַנֶּגַע - הֲרֵי הוּא כְּמוֹת שֶׁהָיָה. כֵּיצַד? בַּהֶרֶת**
35 **וּבְתוֹכָהּ בָּשָׂר חַי פָּחוֹת מִכַּעֲדָשָׁה וְהִסְגִּירָהּ, וּבְסוֹף**
36 **הַשָּׁבוּעַ נִתְמַעֲטָה הַמִּחְיָה מִמָּה שֶׁהָיְתָה[5] אוֹ שֶׁהָלַךְ**
37 **הַבָּשָׂר הַחַי כֻּלּוֹ - אֵין זֶה פִּשְׁיוֹן; שֶׁאֵין הַבַּהֶרֶת**
38 **פּוֹשָׁה לְתוֹכָהּ אֶלָּא חוּצָה לָהּ.**

2) נגעים פ"ד מ"א. 3) שם. ואפילו הפשיון אינו ממראה הנגע הראשון. ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ב הי"ד,

שנינו: "המראות שהאום (הנגע העיקרי) מטמא – הפשיון מטמא". 4) ראה למעלה פ"ג ה"ה וה"ז. 5) והבהרת תפסה מקומה.

1 **ב. אֵין הַפִּשְׁיוֹן סִימַן טֻמְאָה עַד שֶׁיִּהְיֶה אַחַר הֶסְגֵּר[6];**
2 **אֲבָל אִם בָּא בַּתְּחִלָּה וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע שֶׁהוּא**
3 **פּוֹשֶׁה וְהוֹלֵךְ - אֵינוֹ מַחְלִיטוֹ, אֶלָּא מַסְגִּירוֹ עַד סוֹף**
4 **הַשָּׁבוּעַ וְיִרְאֶה.**

6) נגעים פ"ג מ"ג: "ובפסיון (מטמא) בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני". וכן משמע שם בפ"ד מ"ב. ב'תורת כהנים' שם הי"ג למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ז): "אחרי הראותו אל הכהן".

5 **ג. אֵין הַבַּהֶרֶת[7] פּוֹשָׁה לְתוֹךְ הַשְּׁחִין וְלֹא לְתוֹךְ**
6 **הַמִּכְוָה, וְלֹא לְתוֹךְ מִחְיַת הַשְּׁחִין[8] וְלֹא לְתוֹךְ מִחְיַת**
7 **הַמִּכְוָה, וְלֹא לָרֹאשׁ וְלֹא לַזָּקָן אַף עַל פִּי שֶׁנִּקְרְחוּ**
8 **וְהָלַךְ הַשֵּׂעָר מֵהֶן; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם פָּשֹׂה תִּפְשֶׂה**
9 **הַמִּסְפַּחַת בָּעוֹר[9]. אֲבָל בַּהֶרֶת שֶׁפָּשְׂתָה לְתוֹךְ הַבֹּהַק -**
10 **הֲרֵי זֶה פִּשְׁיוֹן[10].**

7) שם פ"ו מ"ח. 8) שם פ"א, מ"ה. וראה למעלה פ"ב ה"ד פירוש המונחים. 9) ולא בשחין ומכווה, ולא בראש ובזקן שהתורה קבעה להם דינים מיוחדים לענין נגעים (ראה לקמן פ"ח). 10) מפני שבוהק אינו נגע, ודינו ככל עור בשר. (ומה שאמרו ב'תורת כהנים' פרשת נגעים סוף פ"ב "פרט שפשה לבוהק" הכוונה שהפשיון הוא מראה בוהק. ראה שם).

11 **ד. הַשְּׁחִין[11] וְהַמִּכְוָה וְהַבֹּהַק וּמִחְיַת הַשְּׁחִין וּמִחְיַת**
12 **הַמִּכְוָה שֶׁהֵן חוֹלְקִין בֵּין הָאוֹם לַפִּשְׁיוֹן[12] - אֵינוֹ**
13 **סִימַן טֻמְאָה. הִסְגִּירוֹ[13] וְהָלְכוּ לָהֶן עַד שֶׁנִּמְצָא[14]**
14 **הַפִּשְׁיוֹן סָמוּךְ לָאוֹם - הֲרֵי זֶה מֻחְלָט.**

11) משנה, שם. 12) אחרי שבוע ההסגר, פשה הנגע והפשיון אינו נוגע בבהרת, ואחד מאלה מבדיל בינו לבינה. 13) הסגר שני. 14) אחרי שבעת ימי ההסגר.

15 **ה. בַּהֶרֶת כִּגְרִיס[15] וּפָשְׂתָה[16] כַּחֲצִי גְרִיס וָעוֹד[17],**
16 **וְהָלַךְ מִן הָאוֹם[18] כַּחֲצִי גְרִיס[19], אַף עַל פִּי שֶׁהַנּוֹתָר**
17 **מִן הָאוֹם עִם הַפִּשְׁיוֹן יָתֵר מִכִּגְרִיס - [הֲרֵי] זֶה**
18 **טָהוֹר[20]. הָיְתָה כִּגְרִיס וּפָשְׂתָה כִּגְרִיס וָעוֹד[21], וְהָלְכָה**
19 **לָהּ הָאוֹם[22] - תֵּרָאֶה בַּתְּחִלָּה[23] וְיַסְגִּיר שָׁבוּעַ אַחַר**
20 **שָׁבוּעַ[24]. הָיְתָה בוֹ בַּהֶרֶת וְהִסְגִּירוּ, וְהָלְכָה הַבַּהֶרֶת[25]**
21 **בְּסוֹף יְמֵי הֶסְגֵּר[26], וְחָזְרָה בַּהֶרֶת בִּמְקוֹמָהּ[27] כְּמוֹת**
22 **שֶׁהָיְתָה[28] - הֲרֵי הוּא כְּמוֹ שֶׁהָיָה[29]. נִתְמַעֲטָה [בְּתוֹךְ**
23 **יְמֵי הֶסְגֵּר] וּפָשְׂתָה וְחָזְרָה כְּמוֹת שֶׁהָיְתָה[30], אוֹ**
24 **שֶׁפָּשְׂתָה[31] וְנִתְמַעֵט הַפִּשְׁיוֹן וְחָזְרָה[32] כְּמוֹת שֶׁהָיְתָה -**
25 **הֲרֵי זֶה יַסְגִּיר[33] אוֹ יִפְטַר[34].**

15) שם פ"ד מ"ט. 16) אחרי ההסגר. 17) משהו יותר מחצי גריס. 18) מצדו השני נתמעט הנגע. 19) והתוצאה היא פשיון כשיעור ה"ועוד". 20) כחכמים, שם. ונימוקם: הנגע הראשון נתמעט ולא נשאר בו כשיעור, והרי כולו כאילו אינו, ולפיכך אין הפשיון מצטרף עם הנותר להשלים את שיעורו, והחדש לבדו אינו כגריס. (רבינו דילג על הדין שבמשנה ח "שפשתה כחצי גריס", מפני שפסק כחכמים שמטהרים בכחצי גריס ועוד, ומכל־שכן בכחצי גריס מצומצם. והמשנה באה להשמיענו דעתו של רבי עקיבא שמחלק בין שני המקרים. ראה שם מ"ח ומ"ט, וראה כסף־משנה לקמן ה"ה, ד"ה באור). 21) והוא־הדין אם פשתה כגריס מצומצם, ורבינו נקט לשון המשנה (שם) שרבי עקיבא חולק ומטמא בכגריס ועוד, אבל בכגריס מודה לחכמים. 22) ונשאר כל הפשיון שיש בו כגריס ועוד, היינו יותר מהאום. 23) צ"ל: כתחילה. כחכמים שם, בהתאם למה שביארנו למעלה בפשיון של כחצי גריס, שהפשיון נידון כנגע חדש. 24) פירוש, שני הסגרים חדשים אם לא פשתה הבהרת אחרי ההסגר הראשון (שהוא למעשה הסגר שני), ויוצא מזה אפשרות של שלושה הסגרים. 25) שם מ"ז. 26) במשנה שלפנינו, הגירסה: "הלכה וחזרה בסוף שבוע". ואפשר לפרש, שהלכה באמצע ימי ההסגר וחזרה בסופם. ונראה שגירסת רבינו במשנה היא: "הלכה בסוף שבוע וחזרה". 27) באותו מקום עצמו של הבהרת הראשונה. 28) לא יתירה על הראשונה ולא פחותה ממנה. 29) כלומר, אין דנים אותה כנגע חדש להטיל עליו שני הסגרים, אלא דיו בהסגר נוסף אחד. ומדובר כשלא פטר הכהן את המנוגע לפני שחזרה, אבל אם פטרו - דינה כבהרת חדשה. במשנה שם, אמרו: "לאחר הפטור תראה כתחילה". 30) אחרי ההסגר. 31) בתוך ימי ההסגר. 32) בסוף ההסגר. 33) אם הוא בסוף שבוע ראשון. 34) אם המקרה הוא בסוף שבוע שני. ומשמיענו רבינו שאין זה פשיון כלל, ודין הנגע כאילו לא נשתנה כלל. ומקור דין זה ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ב ה"ז: "שאם כנס ופשה, כאילו לא כנס. ואם פשה וכנס, כאילו לא פשה", שכל השינויים בתוך ימי ההסגר אינם לא מעלים ולא מורידים (ראה ראב"ד וכסף־משנה).

26 **ו. בַּהֶרֶת כִּגְרִיס[35] וּפָשְׂתָה כִּגְרִיס[36], וְנוֹלַד[37] בַּפִּשְׁיוֹן**
27 **מִחְיָה אוֹ שֵׂעָר לָבָן, וְהָלְכָה לָהּ הָאוֹם - תֵּרָאֶה**
28 **בַּתְּחִלָּה[38]. הָיְתָה בוֹ בַּהֶרֶת כִּגְרִיס וְהִסְגִּירוּ, בְּסוֹף**
29 **הַשָּׁבוּעַ וַהֲרֵי הִיא כְּסֶלַע[39], סָפֵק שֶׁהִיא הִיא[40] סָפֵק**
30 **שֶׁהִיא אַחֶרֶת[41] בָּאָה תַּחְתֶּיהָ - הֲרֵי זֶה טָמֵא[42].**

35) שם מ"ו. מחלוקת רבי עקיבא וחכמים. 36) והוחלט. 37) אחרי שפשתה והוחלט, אבל אם בא הפשיון ביחד עם המחיה או עם שיער לבן, מודים חכמים שנשאר בטומאתו הראשונה ('תפארת ישראל'. ראה שם טעמו של דבר). 38) כאילו הוא נגע חדש, וצריך הכהן להתבונן בסימני הטומאה. כחכמים שם נגד דעת רבי עקיבא האומר שנשאר בטומאתו הראשונה מפני הפשיון (רבינו בפירושו על המשנה, שם). (נראה, שרבינו שם מתכוון לבאר מהו ההבדל שבין רבי עקיבא לחכמים, שהרי לדברי שניהם המנוגע טמא, ולפיכך הוא מפרש, שלדעת חכמים שזה נגע חדש צריך הכהן לבדוק את כל הפרטים המחייבים במחיה ובשיער לבן, אבל רבי עקיבא לשיטתו שהפשיון הוא חלק

מהנגע הראשון ואין צורך בבדיקת כהן. ומכאן, שאם לא נולד סימן טומאה חדש והלכה האום, אף־על־פי שנשאר הפשיון כגריס – טהור לדעת חכמים. ור"ש שם כתב שההבדל הוא לענין קרבנות, לדעת רבי עקיבא מביא קרבן אחד, ולדעת חכמים – שנים. ובגליון הש"ס על ה'ירושלמי' מועד קטן פ"א ה"ה מעיר, שב'ירושלמי' שם נשאלה שאלה זאת: "מה ביניהון?" ומתפלא למה לא הזכירו רבינו והר"ש וגם ה'כסף משנה' את ה'ירושלמי' הזה). 39) שם פ"ה מ"א. הסלע גדול מגריס. 40) ופשתה והיא טמאה. 41) וטעונה הסגר. 42) רבינו לא ביאר כאן אם ספק טמא או ודאי טמא. ומפירושו על המשנה כאן משמע שהוא ספק טמא כמו בספק אם בהרת קדמה לשיער לבן או להיפך בסוף פ"ב.

1 **ז. בַּהֶרֶת כִּגְרִיס[43] וְחוּט יוֹצֵא מִמֶּנָּה[44], אִם יֵשׁ בּוֹ**
2 **רֹחַב שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - זוֹקְקָהּ[45] לְשֵׂעָר לָבָן וּלְפִשְׁיוֹן[46],**
3 **אֲבָל לֹא לְמִחְיָה[47]; שֶׁאֵין הַמִּחְיָה סִימַן טֻמְאָה עַד**
4 **שֶׁתַּקִּיף אוֹתָהּ הַבַּהֶרֶת וְיִהְיֶה בֵּין סוֹף הַמִּחְיָה וְסוֹף**
5 **הַבַּהֶרֶת רֹחַב צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת. הָיוּ שְׁתֵּי בֶּהָרוֹת**
6 **וְחוּט יוֹצֵא מִזּוֹ לָזוֹ: אִם יֵשׁ בּוֹ רֹחַב שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת -**
7 **מְצָרְפָן, וְאִם לָאו - אֵינוֹ מְצָרְפָן[48].**

43) שם מ"ה. 44) פס מנוגע צר. 45) פירוש, דין החוט כבהרת עצמה. 46) אם יש שתי שערות לבנות בתוך החוט, או אם התרחב החוט המנוגע – טמא. 47) כי אי אפשר לה למחיה שהוא סימן טומאה, להימצא במקום צר שכזה, כמו שמסיים רבינו, אבל אם רוחב החוט הוא כמקום צמיחת שש שערות, ובאמצע המחיה רחבה שתי שערות – מטמאה. 48) כאן מסתיימת ה"ז לפי הענין.

8 **ח. בַּהֶרֶת שֶׁטָּהֲרָה[49] מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר[50] אוֹ מִתּוֹךְ הֶחְלֵט,**
9 **שֶׁהָלְכוּ מִמֶּנָּה סִימָנֵי טֻמְאָה[51] - אֵין מַסְגִּירִין בָּהּ**
10 **לְעוֹלָם[52].**

49) תוספתא נגעים פ"ב. 50) שהסגירה פעמיים ולא נולדו סימני טומאה. 51) או שפרחה בכל גופו (ראה לקמן פ"ז ה"א). 52) ואם נולדו בה סימני טומאה כגון פשיון, שיער לבן או מחיה – מחליטים, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

11 **ט. בַּהֶרֶת[53] שֶׁכָּנְסָה אַחַר הַפִּטּוּר[54] וּפָשְׁתָה לִכְמוֹת**
12 **שֶׁהָיְתָה[55], אוֹ שֶׁפָּשְׁתָה וְחָזְרָה לִכְמוֹת שֶׁהָיְתָה - הֲרֵי**
13 **הוּא בְּטָהֳרָתוֹ[56].**

53) מדובר כשהיתה כגריס מצומצם (ראב"ד כאן), אבל כשהיא יותר מכגריס ופחתה לכגריס וחזרה ופשתה, הרי זה פשיון ומטמא (כן משמע במשנה נגעים פ"ט, מ"ג. וראה כסף־משנה כאן). 54) מפני שלא פשתה ולא נולדו בה מחיה או שתי שערות לבנות. 55) לפני הפיטור. 56) ואף־על־פי שאמרנו בה"ח שפשיון אחרי פיטור מטמא, היינו אם הנגע גדול משהיה בשעת הפיטור.

14 **י. בַּהֶרֶת[57] כִּגְרִיס וּבָהּ מִחְיָה כַּעֲדָשָׁה[58] וְשֵׂעָר לָבָן**
15 **בְּתוֹךְ הַמִּחְיָה וְהֶחְלִיטוֹ[59], וּלְאַחַר הֶחְלֵט הָלְכָה**
16 **הַמִּחְיָה[60] - טֻמְאָה מִפְּנֵי שֵׂעָר לָבָן[61]; הָלַךְ הַשֵּׂעָר לָבָן**
17 **- טֻמְאָה מִפְּנֵי הַמִּחְיָה. הָיָה הַשֵּׂעָר לָבָן בְּתוֹךְ הַבַּהֶרֶת**
18 **וְהָלַךְ לוֹ - טֻמְאָה מִפְּנֵי הַמִּחְיָה; הָלְכָה הַמִּחְיָה -**
19 **טֻמְאָה מִפְּנֵי שֵׂעָר לָבָן.**

57) שם פ"ד מ"ו. 58) לשון המשנה. שתי בבות בהלכה זו: א. שיער לבן בתוך המחיה: ב. שיער לבן בתוך הבהרת, ושתיהן שנויות שם במחלוקת רבי שמעון וחכמים, רבי שמעון מטהר וחכמים מטמאים. ומדובר שם, בבא ראשונה כשהבהרת לבדה – בלי המחיה – היא כגריס, והבבא השניה עוסקת במקרה שאין בבהרת כגריס אלא ביחד עם מחייתה. ומכאן שינוי הלשון בבבא כגריס", ובשתיהן באה המשנה להשמיענו כוחו של רבי שמעון שהוא מטהר אפילו כשהבהרת לבדה היא כגריס אם השיער הלבן הוא במחיה, ואם אין בבהרת כגריס הוא מטהר אפילו אם השיער הוא בתוך הבהרת ממש (ראה שם נימוקו). וחכמים מטמאים אפילו כשאין בבהרת כגריס בלי המחיה והשיער הלבן נמצא במחיה. רבינו פוסק כחכמים, ולפיכך דילג בבבא שניה על המילים: "היתה היא ומחייתה כגריס", כי שתי הבבות עוסקות באותו המקרה עצמו, היינו כשאין בבהרת כגריס אלא עם המחיה ואעפ"כ טמא, וכל־שכן אם יש בה כגריס (ראה פירוש רבינו למשנה שם, וראה 'תפארת ישראל' שם "יכין' אות מב ומה, ולשונו של רבינו בפירושו למשנה שם, מוכיחה את נכונות פירושי). 59) מפני שני סימני הטומאה. 60) ונתפשטה הבהרת לתוכה ונמצא השיער הלבן בתוך הבהרת. 61) ואע"פ שאמרנו למעלה (פ"ב ה"ו) שאם קדם שיער לבן לבהרת אינו סימן טומאה, והרי כאן היה שיער לבן במקום זה לפני שהגיעה הבהרת, סוברים חכמים שהמחיה נחשבת כחלק מאותו הנגע, והתורה אמרה (ויקרא יג, ג) "ושער בנגע הפך לבן" ('תורת כהנים' פרשת נגעים פ"א פרשתא ב' ה"ז).

20 **יא. בַּהֶרֶת[62] וּבָהּ מִחְיָה וּפִשְׁיוֹן[63]: הָלְכָה הַמִּחְיָה -**
21 **טֻמְאָה מִפְּנֵי הַפִּשְׁיוֹן; הָלַךְ הַפִּשְׁיוֹן - טֻמְאָה מִפְּנֵי**
22 **הַמִּחְיָה. וְכֵן בְּשֵׂעָר לָבָן וּבְפִשְׁיוֹן. הֶחְלִיטוֹ[64] בְּשֵׂעָר**
23 **לָבָן וְהָלַךְ הַשֵּׂעָר וְחָזַר בּוֹ שֵׂעָר לָבָן אַחֵר אוֹ שֶׁנּוֹלְדָה**
24 **לוֹ מִחְיָה אוֹ פִּשְׁיוֹן, אוֹ שֶׁהֶחְלִיטוֹ בְּמִחְיָה וְהָלְכָה**
25 **הַמִּחְיָה וְנוֹלְדָה לוֹ מִחְיָה אַחֶרֶת אוֹ שֵׂעָר לָבָן אוֹ**
26 **פִּשְׁיוֹן, אוֹ שֶׁהֶחְלִיטוֹ בְּפִשְׁיוֹן וְהָלַךְ הַפִּשְׁיוֹן וְחָזַר בּוֹ**
27 **פִּשְׁיוֹן אַחֵר אוֹ שֶׁנּוֹלְדָה בָּהּ מִחְיָה אוֹ שֵׂעָר לָבָן -**
28 **הֲרֵי זֶה בְּטֻמְאָתוֹ כְּמוֹת שֶׁהָיָה[65]. אֶחָד הַטֻּמְאָה**
29 **שֶׁהֶחְלַט בַּתְּחִלָּה[66] אוֹ שֶׁהֶחְלַט בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן**
30 **אוֹ בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי[67] אוֹ אַחַר הַפִּטּוּר[68], הוֹאִיל**
31 **וְהֶחְלַט מִכָּל מָקוֹם - אֵינוֹ טָהוֹר עַד שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר בּוֹ**
32 **סִימַן טֻמְאָה, לֹא סִימַן הֶחְלֵט[69] וְלֹא סִימָן אַחֵר[70].**

62) שם מ"ז. 63) פירוש, אחר ההסגר נמצאו בה שני סימני טומאה אלה, שהרי פשיון לפני ההסגר אינו מטמא (למעלה ה"ב). 64) כאן מתחילה בבא חדשה, ואינה קשורה עם הדינים שלפניה. 65) ואינה זקוקה להערכת כהן. 66) בראייה ראשונה של הכהן, כגון שהיו בו מחיה או שערות לבנות. 67) ע"י אחד מסימני הטומאה.

68) אחר שטיהרו הכהן נולד בו סימן טומאה והוחלט, ואחר־כך הלך סימן זה ובא במקומו אחר. 69) מחיה ושער לבן. 70) פשיון, שאינו סימן החלט בתחילה, אלא אחר הסגר.

יום שלישי ח' סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

1) יבאר אי זו היא מכווה ושחין וצרבת השחין ודיניהם, ואם מצטרפים זה עם זה, שחין שנעשה מכווה או בהיפך, ומי שהסגירו בעור הבשר ובסוף השבוע נעשית שחין, ואי זה קרח גיבח ומה דינם, והראש והזקן שלא העלו שיער מעולם.

1 **א. מִי שֶׁהָיְתָה לוֹ מַכָּה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְנִפְשַׁט הָעוֹר**
2 **מֵחֲמַת הַמַּכָּה: אִם הָיְתָה הַמַּכָּה מֵחֲמַת הָאֵשׁ, כְּגוֹן**
3 **שֶׁנִּכְוָה בְּגַחֶלֶת אוֹ בְּרֶמֶץ[2] אוֹ בְּבַרְזֶל אוֹ בְּאֶבֶן שֶׁלִּבְנוֹ**
4 **בָּאֵשׁ[3] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - הֲרֵי זוֹ נִקְרֵאת מִכְוָה; וְאִם**
5 **הָיְתָה הַמִּכְוָה[4] שֶׁלֹּא מֵחֲמַת הָאֵשׁ, בֵּין שֶׁלָּקָה בְּאֶבֶן**
6 **אוֹ בְּעֵץ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן בֵּין שֶׁהָיְתָה הַמִּכְוָה מֵחֲמַת חֲלִי**
7 **הַגּוּף, כְּגוֹן גָּרֶב אוֹ חֲזָזִית[5] שֶׁהִפְסִיד הָעוֹר, אוֹ**
8 **שַׁחֶפֶת אוֹ קַדַּחַת וְדַלֶּקֶת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁהִשְׁחִיתוּ**
9 **הָעוֹר - הֲרֵי זֶה נִקְרָא שְׁחִין.**

2) אפר חם. 3) אבל מכה באבן וברזל שנתלבנו במעיינות חמים או בלוע הר געש אינה מכווה אלא שחין. 4) בכתב־יד תימן: "המכה". 5) מיני צמחים חולניים בעור.

10 **ב. לִבֵּן שַׁפּוּד[6] וְהִכָּה בּוֹ[7]: אִם הָיָה רֹאשׁוֹ (מְבֹרָז)**
11 **[כַּדּוּר] - הֲרֵי זוֹ מִכְוָה, וְאִם הָיָה רֹאשׁוֹ חַד[8] - הֲרֵי**
12 **זוֹ סָפֵק[9] אִם הִיא מִכְוָה אוֹ שְׁחִין. לָקָה בְּמֵי טְבֶרְיָא**
13 **אוֹ בְּגֶפֶת[10] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - הֲרֵי זֶה שְׁחִין.**

6) כעין רומח. 7) מכת דקירה. 8) לא חד ממש אלא מחודד קצת וההכאה פוצעת. 9) אבעיא שלא נפשטה שם, אבל בסכין חד ממש אמר שם "חידודה קודם לליבונה" כלומר, הפצע מחוד הסכין קודם להכווייה ולפיכך נידון כשחין. 10) רש"י שם פירש: פסולת זיתים שנסחטו להוציא שמנם.

14 **ג. הַשְּׁחִין וְהַמִּכְוָה כָּל זְמַן שֶׁהֵן מַכּוֹת טְרִיּוֹת הֵן**
15 **נִקְרָאִין מוֹרִידִין, וְאֵינָן מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים כְּלָל. חָיוּ**
16 **הַשְּׁחִין וְהַמִּכְוָה וְנִתְרַפְּאוּ רִפּוּי גָּמוּר, אַף עַל פִּי**
17 **שֶׁהַמָּקוֹם צַלֶּקֶת וְאֵינָהּ דּוֹמָה לִשְׂאָר הָעוֹר - הֲרֵי הֵן**
18 **כְּעוֹר הַבָּשָׂר לְכָל דָּבָר, וּמִתְטַמְּאִין בִּשְׁלֹשָׁה סִימָנִין[11]**
19 **וְיֵשׁ בָּהֶן הֶסְגֵּר שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.**

11) פשיון, שיער לבן ומחייה.

20 **ד. הִתְחִילוּ[12] הַשְּׁחִין וְהַמִּכְוָה לִחְיוֹת וּלְהִתְרַפְּאוֹת**
21 **וְנַעֲשֵׂית עֲלֵיהֶן קְלִפָּה כִּקְלִפַּת הַשּׁוּם - זוֹ הִיא צָרֶבֶת**
22 **הַשְּׁחִין הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה וּמִחְיַת הַמִּכְוָה הָאֲמוּרָה שָׁם,**
23 **וּמִטַּמְּאוֹת בִּשְׁנֵי סִימָנִין: בְּשֵׂעָר לָבָן אוֹ בִּפְשִׁיוֹן[13],**
24 **וְאֵין בָּהֶן הֶסְגֵּר אֶלָּא שָׁבוּעַ אֶחָד[14]. כֵּיצַד? בַּהֶרֶת[15]**
25 **שֶׁהָיְתָה בְּצָרֶבֶת הַשְּׁחִין אוֹ בְּמִחְיַת הַמִּכְוָה: אִם הָיָה**
26 **בָּהּ שֵׂעָר לָבָן - יַחְלִיט; לֹא הָיָה בָּהּ שֵׂעָר לָבָן -**
27 **יַסְגִּיר שָׁבוּעַ אֶחָד. וְיִרְאֶה בְּסוֹף הַשָּׁבוּעַ: אִם נוֹלַד**
28 **בָּהּ שֵׂעָר אוֹ פָּשְׂתָה - יַחְלִיט; וְאִם לֹא נוֹלַד בָּהּ כְּלוּם**
29 **- יִפְטֹר. פָּשְׂתָה לְאַחַר הַפִּטּוּר אוֹ נוֹלַד בָּהּ שֵׂעָר לָבָן**
30 **- יַחְלִיט[16].**

12) שם. בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ו הלכה ה שנינו: "שחין", יכול (יכול אני לפרש) מורד, תלמוד לומר "ונרפא", אי "ונרפא" יכול עד שייעשה צלקת (שיתרפא לגמרי, ותישאר במקומו צלקת בלבד), תלמוד לומר "שחין", הא כיצד? נרפא ולא נרפא. 13) אבל מחייה אינה סימן טומאה. 14) ואם לא נולד סימן טומאה אחר ההסגר - טהור. בתורה נאמר רק הסגר אחד בשחין ומכווה. 15) כבר ביארנו, שבכל מקום שרבינו כותב "בהרת" סתם ללא קשר עם דירוג הלבנונית, הכוונה לכל ארבעת המראות, שלג, צמר, סיד, קרום ביצה. 16) בזה דין שחין ומכווה כדין נגע בעור הבשר.

31 **ה. הַשְּׁחִין וְהַמִּכְוָה אֵין מִצְטָרְפִין[17] זֶה עִם זֶה.**
32 **לְפִיכָךְ חִלְּקָן הַכָּתוּב, לוֹמַר שֶׁאֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם**
33 **זֶה. וְאֵין פּוֹשִׁין זֶה לָזֶה, וְאֵין פּוֹשִׁין לְעוֹר הַבָּשָׂר,**
34 **וְלֹא בַּהֶרֶת עוֹר הַבָּשָׂר פּוֹשָׂה לְתוֹכָן. כֵּיצַד? הָיָה**
35 **שְׁחִין בְּצַד הַמִּכְוָה וּבַהֶרֶת כִּגְרִיס בִּשְׁתֵּיהֶן[18] - הֲרֵי**
36 **זֶה טָהוֹר. הָיְתָה בְּאַחַת מֵהֶן וּפָשְׂתָה לַשֵּׁנִיָּה אוֹ**
37 **שֶׁפָּשְׂתָה לְעוֹר הַבָּשָׂר - טָהוֹר[19]. הָיְתָה בַּהֶרֶת בְּעוֹר**
38 **הַבָּשָׂר וּפָשְׂתָה לְאַחַת מֵהֶן - אֵינוֹ פִּשְׁיוֹן. הָיָה בְּתוֹךְ**
39 **כַּפּוֹ צָרֶבֶת שְׁחִין כִּגְרִיס[20] וּבָהּ בַּהֶרֶת כִּגְרִיס[21] -**
40 **יַסְגִּיר; שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְשֵׂעָר לָבָן[22] וְלֹא**
41 **לְפִשְׁיוֹן, שֶׁמָּא יִוָּלֵד לוֹ שְׁחִין אַחֵר בְּצִדָּהּ וְתִתְפַּשֶּׂה**
42 **לְתוֹכוֹ.**

17) אם היו בו כחצי גריס שחין וכחצי גריס מכווה אין מצטרפים לכגריס ומטהרים את המנוגע, ואף על פי שדיני שחין ומכווה שווים. בתורת כהנים שם למדו מהכתוב "או ... מכוות אש" המלה "או" באה לחלק ביניהם. 18) בשניהם יחד. 19) והפשיון מטמא רק אם פשה במקום אותה המחייה עצמה. 20) מצומצם. 21) ומילא את כל מקום הצרבת ואם כן אין כל אפשרות של פשיון, שהרי אמרנו שאינה פושה לעור הבשר. 22) אין שערות צומחות על כף היד.

43 **ו. שְׁחִין שֶׁנַּעֲשָׂה מִכְוָה - בִּטְּלָה מִכְוָה אֶת הַשְּׁחִין[23];**
44 **וּמִכְוָה שֶׁנַּעֲשֵׂית שְׁחִין - בִּטֵּל שְׁחִין הַמִּכְוָה. אִם אֵין**
45 **יָדוּעַ אִם שְׁחִין הָיָה אִם מִכְוָה - אֵין בְּכָךְ כְּלוּם[24];**
46 **שֶׁשְּׁנֵיהֶם סִימָן אֶחָד וְטֻמְאָה אַחַת, וְלֹא חִלְּקָן הַכָּתוּב**
47 **אֶלָּא לוֹמַר שֶׁאֵין מִצְטָרְפִין.**

23) השני מבטל את הראשון. ונפקא מינה לעניין צירוף, שאמרנו בהלכה הקודמת שאינם מצטרפים זה עם זה. 24) ומטמא.

ז. הִסְגִּירוֹ בְּבַהֶרֶת שֶׁבִּשְׂחִין וּבְסוֹף הַשָּׁבוּעַ נַעֲשָׂה עוֹר הַבָּשָׂר[25], אוֹ שֶׁהִסְגִּירוֹ בְּעוֹר הַבָּשָׂר וּבְסוֹף הַשָּׁבוּעַ נַעֲשֵׂית שְׂחִין - יֵרָאֶה בַּתְּחִלָּה[26].

25) נתרפא לגמרי ויש לפנינו עכשיו נגע בעור הבשר. 26) צריך להיות: כתחילה. כאילו הוא נגע חדש וטעון שני הסגרים.

ח. מִי שֶׁנָּשַׂר[27] כָּל שְׂעַר רֹאשׁוֹ, בֵּין מֵחֲמַת חֹלִי[28] בֵּין מֵחֲמַת מַכָּה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְגַדֵּל שֵׂעָר, בֵּין שֶׁאָכַל דְּבָרִים הַמַּשִּׁירִין אֶת הַשֵּׂעָר אוֹ סָךְ דְּבָרִים שֶׁהִשִּׁירוּ שְׂעָרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁרָאוּי לְגַדֵּל לְאַחַר זְמַן, הוֹאִיל וְאִבֵּד כָּל שְׂעַר רֹאשׁוֹ עַתָּה - הֲרֵי זֶה נִקְרָא קֵרֵחַ אוֹ גִּבֵּחַ. אִם נָשַׂר שְׂעָרוֹ מִן הַקָּדְקֹד[29] וּלְמַטָּה שׁוֹפֵעַ לְאָחוֹר וְעַד פִּקָּה שֶׁל צַוָּאר[30] - נִקְרָא קֵרֵחַ; וְאִם נָשַׂר מִן הַקָּדְקֹד וּלְמַטָּה שׁוֹפֵעַ לְפָנָיו עַד כְּנֶגֶד פַּדַּחְתּוֹ[31] - נִקְרָא גִּבֵּחַ.

27) הלכה זו היא כעין הקדמה להלכות הבאות עד סוף הפרק העוסקות בדיני נגעים שבקרחת ובגבחת. כתוב בתורה (ויקרא יג, מ) "קרח הוא טהור הוא" ובפסוק שלאחריו כתוב: "גבח הוא טהור הוא". ובפסוקים הבאים נכתבו דיני הנגעים שפרחו בקרחת או בגבחת. ובכן הקרחת והגבחת כשהן לעצמן אינן מטמאות, אלא הנגעים שבהן, ומבאר רבינו בהלכה זו פירוש שני המונחים האלה. 28) בתורת כהנים פרשת נגעים פרק י הלכה ו גורס רבינו: יכול נשר מחמת חולי יהא טהור (פירוש, לא יטמא בנגעים)? תלמוד לומר "קרחת וגבחת", מה קרחת בידי שמים אף גבחת בידי שמים. או (אם כן) מה קרחת שאינה ראוייה לגדל שער אף גבחת שאינה ראוייה לגדל שיער, מניין אכל נשם (סם שמשיר את השערות) סך נשם? תלמוד לומר קרחת קרחת (פעמיים) - ריבה (כל קרחת שהיא. - כסף משנה). ראה לקמן בפרק ח מה בין נתק לנגע בקרחת וגבחת. 29) הנקודה האמצעית בגובה הראש. 30) החוליה הראשונה מחוליות הצוואר. 31) מצחו.

ט. הַקָּרַחַת וְהַגַּבַּחַת מְטַמְּאוֹת[32] בִּשְׁנֵי סִימָנִין: בְּמִחְיָה וּבְפִשְׁיוֹן, וְיֵשׁ בָּהֶן הֶסְגֵּר שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת; שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן: כִּמַרְאֵה צָרַעַת עוֹר בָּשָׂר[33]. וּלְפִי שֶׁאֵין בָּהֶן שֵׂעָר, אֵין הַשֵּׂעָר הַלָּבָן סִימַן טֻמְאָה בָּהֶן[34]. וְכֵיצַד מְטַמְּאִין בִּשְׁנֵי סִימָנִין וּבִשְׁנֵי שָׁבוּעוֹת? שֶׁאִם הָיְתָה בַּהֶרֶת בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ בְּגַבַּחְתּוֹ וְהָיְתָה בָּהּ מִחְיָה - יַחְלִיט; לֹא הָיְתָה בָּהּ מִחְיָה - יַסְגִּיר. וְיִרְאֶה בְּסוֹף הַשָּׁבוּעַ: אִם נוֹלְדָה בָּהּ מִחְיָה אוֹ פִּשְׁיוֹן - יַחְלִיט; לֹא נוֹלַד בָּהּ כְּלוּם - יַסְגִּיר שָׁבוּעַ שֵׁנִי. פָּשָׁת אוֹ שֶׁנּוֹלַד בָּהּ מִחְיָה - יַחְלִיט; לֹא נוֹלַד בָּהּ כְּלוּם - יִפְטֹר. וְאִם פָּשָׁת אוֹ נוֹלַד בָּהּ מִחְיָה לְאַחַר הַפִּטּוּר - יַחְלִיט[35].

32) אם נראה בהן נגע. 33) משמע שדינן כעור בשר. 34) פירוש, אפילו אם צמח שיער לבן. כן כתוב בפירוש בתורת כהנים שם ולמדו זה מהמלה "היא". 35) כאמור למעלה בנגעי עור בשר.

י. הַקָּרַחַת וְהַגַּבַּחַת אֵינָן מִצְטָרְפוֹת זוֹ עִם זוֹ; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ בְּגַבַּחְתּוֹ - מְלַמֵּד שֶׁהֵן שְׁתַּיִם. וְאֵין פּוֹשׁוֹת מִזּוֹ לָזוֹ וְלֹא לִשְׁאָר עוֹר הַבָּשָׂר, וְלֹא בַּהֶרֶת עוֹר הַבָּשָׂר פּוֹשָׁה לְתוֹכָן.

יא. הַקָּרַחַת אוֹ הַגַּבַּחַת אוֹ הַזָּקָן שֶׁנִּקְרַח וְנַעֲשָׂה בָּהֶן שְׂחִין אוֹ מִכְוָה - מִטַּמְּאִין כַּשְׂחִין וְכַמִּכְוָה שֶׁבְּעוֹר הַבָּשָׂר; שֶׁהָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקָן שֶׁנִּקְרְחוּ - כְּעוֹר הַבָּשָׂר לְכָל דָּבָר, אֶלָּא שֶׁאֵין מִטַּמְּאִין בְּשֵׂעָר לָבָן. הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן קֹדֶם שֶׁיִּצְמַח בָּהֶן הַשֵּׂעָר וַעֲדַיִן לֹא הֶעֱלוּ שֵׂעָר מֵעוֹלָם[36], וְכֵן הַדִּלְדּוּלִין שֶׁבָּרֹאשׁ וְשֶׁבַּזָּקָן - הֲרֵי הֵן כְּעוֹר הַבָּשָׂר וּמִתְטַמְּאִין בִּשְׁלֹשָׁה סִימָנִין[37] וּשְׁנֵי שָׁבוּעוֹת. וְכֵן זְקַן הָאִשָּׁה וְהַסָּרִיס[38] עַד שֶׁלֹּא הֶעֱלוּ שֵׂעָר - הֲרֵי הֵן כְּעוֹר הַבָּשָׂר; וְאִם הֶעֱלוּ שֵׂעָר - הֲרֵי הֵן כִּזְקַן הָאִישׁ, שֶׁמִּתְטַמֵּא בִּנְתָקִין כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְאֵינוֹ מִתְטַמֵּא בְּבַהֶרֶת.

36) כגון נער שטרם צמח לו זקן ותינוק רך שטרם צמחו שערות ראשו. 37) פשיון, מחייה ושיער לבן. 38) הסנטר.

פֶּרֶק שִׁשִּׁי[1]

1) יבאר מקומות באדם שאינם מתטמאים בבהרת ומה דינם, גוי שהיתה בו בהרת והתגייר או בעובר, נולד בקמט ונגלה ונשתנה מראהו, וכל ספק הנגעים אם ספיקם טהור.

א. אֵלּוּ מְקוֹמוֹת[2] בָּאָדָם שֶׁאֵין מִתְטַמְּאִין בְּבַהֶרֶת: תּוֹךְ הָעַיִן, וְתוֹךְ הָאֹזֶן, וְתוֹךְ הַחֹטֶם, וְתוֹךְ הַפֶּה, וְהַקְּמָטִים שֶׁבַּבֶּטֶן, וְהַקְּמָטִים שֶׁבַּצַּוָּאר, וְתַחַת הַדַּד, וּבֵית הַשָּׁחִי[3], וְכַף הָרֶגֶל[4], וְהַצִּפֹּרֶן, וְהָרֹאשׁ וְהַזָּקָן שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן שֵׂעָר, וְהַשְּׂחִין וְהַמִּכְוָה הַמּוֹרִדִין[5]. כָּל אֵלּוּ הַמְּקוֹמוֹת אֵין מִתְטַמְּאִין בִּנְגָעִים, וְאֵין מִצְטָרְפִין בִּנְגָעִים, וְלֹא הַנֶּגַע פּוֹשֶׂה לְתוֹכָן, וְאֵין מִתְטַמְּאִין מִשּׁוּם מִחְיָה, וְאֵין מְעַכְּבִין אֶת הַהוֹפֵךְ כֻּלּוֹ לָבָן[6]. שֶׁנֶּאֱמַר: בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ, וְכָל אֵלּוּ אֵינוֹ עוֹר גָּלוּי, אֶלָּא מֵהֵן שֶׁאֵינוֹ עוֹר[7] וּמֵהֵן שֶׁהוּא עוֹר וְהוּא מְכֻסֶּה וְאֵינוֹ גָּלוּי[8]. וְאֹדֶם הַשְּׁפָתַיִם נִדּוֹן כְּבֵית הַסְּתָרִים[9] וְאֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים.

2) משנה נגעים פ"ו, ח. 3) תחת הזרוע, במקום שהיא מחוברת לגוף. 4) הבשר העגול בשטח התחתון שבעקב. אבל לא שאר העקב הנמשך לפנים, מחוץ לעצם הרגל. 5) כך בכ"י תימן, וכן תיקן הכסף־משנה. בדפוסים החדשים: והמורדין. ראה למעלה פרק ה הלכה ג. 6) אם פרחה הצרעת בכל הגוף אחרי הסגר או אחרי החלט - טהור (לקמן פ"ז ה"א). ומלמדנו רבינו כאן, שאם נשאר עור בריא במקומות האלה אין זה מעכב, ומטהרים אותו. 7) צפורן, וכף הרגל שעורה קשה (הרא"ש בפירושו על המשנה),

אולם בכסף־משנה כתב שכף הרגל אינה גלויה כמו שאר חלקי העקב, ולפיכך אינה בכלל "בעור בשרו". 8) המקומות הללו נקראים "בית הסתרים". 9) תוספתא שם פ"ב ה"ו (גירסת הגר"א). והטעם, מפני שאינו נראה כשהאדם סוגר את פיו בהידוק שפתיים. ראה כסף־משנה.

1 **ב. הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן שֶׁנָּשַׁר כָּל שְׂעָרָן, וְהַשְּׁחִין וְהַמִּכְוָה**
2 **שֶׁהֶעֱלוּ צָרֶבֶת - מִטַּמְּאִין בְּבַהֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[10],**
3 **וְאֵינָן מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה, וְאֵין נֶגַע עוֹר הַבָּשָׂר**
4 **פּוֹשֶׁה לְתוֹכָם, וְאֵינָן מִטַּמְּאִים מִשּׁוּם מִחְיָה, אֲבָל**
5 **מְעַכְּבִין אֶת הַהוֹפֵךְ כֻּלּוֹ לָבָן[11].**

10) בפ"ה ה"ג וה"ט. כפל רבינו כאן את הדינים האלה, מפני הבבא האחרונה, שלא נכתבה למעלה. 11) בניגוד למקומות שנמנו בהלכה הקודמת שאינם מעכבים. (ראה ההערה שם). משנה נגעים פ"ו ח.

6 **ג. בַּהֶרֶת[12] הַסְּמוּכָה לָרֹאשׁ אוֹ לָעַיִן אוֹ לָאֹזֶן וְכַיּוֹצֵא**
7 **בָּהֶן אוֹ לַשְּׁחִין אוֹ לַמִּכְוָה - טְהוֹרָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְרָאָה**
8 **הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע בְּעוֹר הַבָּשָׂר - שֶׁיִּהְיֶה כֹּל שֶׁחוּצָה**
9 **לַנֶּגַע בְּעוֹר הַבָּשָׂר וְרָאוּי לְפִשְׁיוֹן.**

12) ר' יוסי בר' יהודה, בתוספתא נגעים פ"ב ה"ו. פסק רבינו כמותו, אף־על־פי שב'תורת כהנים' משמע שהתנא־קמא חולק עליו, מפני שבתוספתא שם פ"א ה"י נאמר כדבריו בלשון "סתם" (כסף־משנה).

10 **ד. אֵלּוּ בֶּהָרוֹת[13] טְהוֹרוֹת: עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהָיְתָה בּוֹ**
11 **בַּהֶרֶת וְנִתְגַּיֵּר[14], הָיְתָה בְּעֵבֶר[15] וְנוֹלַד, בְּקֶמֶט וְנִגְלָה,**
12 **בָּרֹאשׁ וּבַזָּקָן כְּשֶׁהָיָה בָּהֶן שֵׂעָר וְנִקְרְחוּ וְנָשַׁר כָּל**
13 **הַשֵּׂעָר וְנִתְגַּלְּתָה הַבַּהֶרֶת, הָיְתָה בַּשְּׁחִין וּבַמִּכְוָה**
14 **כְּשֶׁהֵן מוֹרִידִין וְהֶעֱלוּ צָרֶבֶת - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרוֹת. וְכֵן**
15 **אִם הָיְתָה הַבַּהֶרֶת בָּרֹאשׁ אוֹ בַּזָּקָן קֹדֶם שֶׁיַּעֲלוּ שֵׂעָר**
16 **מֵעוֹלָם וְהֶעֱלוּ שֵׂעָר וְהָלַךְ הַשֵּׂעָר, אוֹ שֶׁהָיְתָה הַבַּהֶרֶת**
17 **בָּעוֹר וַנַעֲשָׂה מְקוֹמָהּ שְׁחִין אוֹ מִכְוָה וְחָיוּ וַהֲרֵי הֵן**
18 **כְּעוֹר הַבָּשָׂר, אַף עַל פִּי שֶׁתְּחִלָּתָהּ וְסוֹפָהּ טְמֵאִין,**
19 **הוֹאִיל וְהָיְתָה טְהוֹרָה בֵּינְתַּיִם - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה[16].**
20 **נִשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיהֶן, בֵּין שֶׁהֵעִזּוּ[17] אוֹ שֶׁכָּהוּ - יֵרָאֶה**
21 **בַּתְּחִלָּה[18]. כֵּיצַד? עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהָיְתָה בּוֹ בַּהֶרֶת**
22 **כִּקְרוּם בֵּיצָה[19] וּלְאַחַר שֶׁנִּתְגַּיֵּר נַעֲשֵׂית כַּשֶּׁלֶג, אוֹ**
23 **שֶׁהָיְתָה כַּשֶּׁלֶג וּלְאַחַר שֶׁנִּתְגַּיֵּר נַעֲשֵׂית כִּקְרוּם בֵּיצָה**
24 **- תֵּרָאֶה בַּתְּחִלָּה. וְכֵן בְּקָטָן שֶׁנּוֹלַד, וּבְקֶמֶט שֶׁנִּגְלָה,**
25 **וּבְרֹאשׁ וּבְזָקָן שֶׁנִּקְרְחוּ, וּבִשְׁחִין וּבְמִכְוָה שֶׁחָיוּ: אִם**
26 **נִשְׁתַּנָּה מַרְאֵה אוֹתָן הַבֶּהָרוֹת - יֵרָאוּ בַּתְּחִלָּה, וְאִם**
27 **לָאו - טְהוֹרוֹת.**

13) משנה שם פ"ז, א. 14) ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פרק א' ה"א וה"ב, למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ב): "אדם כי יהי' בעור בשרו" בלשון עתיד, משמע שהנגעים שפרחו לפני מתן־תורה אף־על־פי שנשארו אחרי שניתנה תורה - אינם מטמאים. ומכאן למדו, שהנגעים אינם מטמאים אלא כשנולדו בשעה שהיו ראויים לטמא ובמקום הראוי לטומאה. 15) שאינו מקום גלוי. 16) כחכמים, נגד דעת ר' אליעזר בן יעקב שם. ואף־על־פי שאמרו (עירובין סא, ב) משנת ר' אליעזר קב ונקי (פירוש, הלכה כמותו), סובר רבינו שזה נאמר במחלוקת עם יחיד, אבל אין הלכה כמותו נגד רבים (ראה שו"ת חוות יאיר, סי' צד. וראה רא"ש עירובין פ"ד סימן ב בשם רבינו חננאל, שרק במאה ושנים מקומות - מספר "קב" - הלכה כמותו, וראה יד מלאכי אות תטו). 17) שלבנוניתם נעשתה יותר עזה. 18) צ"ל: כתחילה, וכן הוא בדפוס רומי (ר"מ), וכן יש לתקן להלן. פירוש, כאילו הוא נגע חדש. 19) רבינו נקט השינויים הקיצוניים. ומובן שהוא־הדין בשינויים שביניהם, מראה צמר לבן שנשתנה למראה שלג או קרום ביצה.

28 **ה. כָּל סְפֵק[20] נְגָעִים, חוּץ מִשְּׁנֵי סְפֵקוֹת שֶׁמָּנִינוּ**
29 **כְּבָר[21], טָהוֹר עַד שֶׁלֹּא נִזְקַק לְטֻמְאָה[22]; אֲבָל**
30 **מִשֶּׁנִּזְקַק לְטֻמְאָה - סְפֵקוֹ טָמֵא[23]. כֵּיצַד? שְׁנַיִם**
31 **שֶׁבָּאוּ אֵצֶל כֹּהֵן, בָּזֶה בַּהֶרֶת כִּגְרִיס וּבָזֶה כְּסֶלַע,**
32 **וְהִסְגִּירָן, וּבְסוֹף הַשָּׁבוּעַ הָיָה בָּזֶה כְּסֶלַע וּבָזֶה כְּסֶלַע**
33 **וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵיזֶה מֵהֶן פָּשְׁתָה[24], בֵּין בִּשְׁנֵי אֲנָשִׁים בֵּין**
34 **בְּאִישׁ אֶחָד[25] - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁיַּדַּאי**
35 **פָּשָׁה הַנֶּגַע בָּזֶה[26], הוֹאִיל וְאֵינוֹ יָדוּעַ אֵי זוֹ הִיא**
36 **הַבַּהֶרֶת שֶׁפָּשְׁתָה - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. עַד שֶׁיֵּדַע בְּאֵי זֶה**
37 **נֶגַע טְמֵאוֹ[27].**

20) שם פ"ה מ"א. 21) בפ"ב ה"ט: ספק אם בהרת קדמה או שיעור לבן קדם. ובפרק ד' ה"ו: בהרת כגריס, ואחרי ההסגר מצא כסלע, ספק אם היא אותה הבהרת ופשתה או הראשונה הלכה וזו אחרת היא. 22) שלא הוחלט, ואפילו אם הוסגר. 23) שם משנה ד', וה'. 24) אינו זוכר במי היתה בהרת כגריס לפני ההסגר, ובמי כסלע. 25) שהיו בו שני נגעים, אחד כגריס ואחד כסלע, ואחרי ההסגר שניהם כסלע, ואינו זוכר איזה היה כגריס ואיזה כסלע. 26) באדם זה. 27) ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פרשתא ד ה"ח: "וטמא אותו" (ויקרא יג, ג) - את הוודאי הוא מטמא, ואינו מטמא את הספק. פירוש, את הנגע הוודאי, אבל לא את הנגע הספק, ואפילו באדם אחד - טהור, מפני שאין אנו יודעים איזה נגע פשה.

38 **ו. מִשֶּׁנִּזְקַק[28] לְטֻמְאָה - סְפֵקוֹ טָמֵא. כֵּיצַד? שְׁנַיִם**
39 **שֶׁבָּאוּ אֵצֶל כֹּהֵן, בָּזֶה בַּהֶרֶת כִּגְרִיס וּבָזֶה כְּסֶלַע,**
40 **וְהִסְגִּירָם, בְּסוֹף הַשָּׁבוּעַ וַהֲרֵי בָּזֶה כְּסֶלַע וָעוֹד וּבָזֶה**
41 **כְּסֶלַע וְעוֹד - שְׁנֵיהֶן טְמֵאִין[29]. חָזְרוּ שְׁנֵיהֶן לִהְיוֹת**
42 **כְּסֶלַע, שֶׁהֲרֵי הָלַךְ הַפִּשְׁיוֹן[30] מֵאֶחָד מֵהֶן[31], הוֹאִיל**
43 **וְאֵינוֹ יָדוּעַ אֵי זֶהוּ - שְׁנֵיהֶן טְמֵאִים[32], עַד שֶׁיַּחְזְרוּ**
44 **שְׁנֵיהֶן לִהְיוֹת כִּגְרִיס. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ: מִשֶּׁנִּזְקַק לְטֻמְאָה**
45 **- סְפֵקוֹ טָמֵא. וְכֵן מִי שֶׁהָיְתָה בּוֹ בַּהֶרֶת וּבָהּ שֵׂעָר**
46 **לָבָן שֶׁקָּדַם אֶת הַבַּהֶרֶת[33] וְשֵׂעָר לָבָן שֶׁהֲכָכָתוּ**
47 **הַבַּהֶרֶת[34], וְאֵינוֹ יָדוּעַ זֶה שֶׁקָּדַם[35] מִזֶּה שֶׁנֶּהְפַּךְ: אִם**
48 **מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר נִסְתַּפֵּק לוֹ[36] - הֲרֵי זֶה טָהוֹר[37], וְאִם אַחַר**
49 **הֶחְלִט[38] - הֲרֵי זֶה טָמֵא. אַף עַל פִּי שֶׁהָלַךְ שֵׂעָר**

אֶחָד[39] מֵהֶן וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵי זֶה הָלַךְ, אִם הַשֵּׁעָר שֶׁהָיָה סִימַן טֻמְאָה אוֹ הַשֵּׁעָר הָאַחֵר.

28) משנה שם. 29) שהרי אין כאן ספק כלל. דין זה אינו הדוגמה לנזקק לטומאה, אלא הבבא שלאחריה. 30) כולו. 31) מזה שבתחילה היה בו כסלע. 32) ב'תורת כהנים' שם סוף ה"ט, למדו: "וטיהרו" - את הוודאי הוא מטהר, ואינו מטהר את הספק. 33) ואינו סימן טומאה (למעלה פ"ב ה"ו) והוסגר. 34) והוא סימן טומאה. פירוש, שאחרי ההסגר נמצאו ארבע שערות לבנות, שתים שקדמו לבהרת ושתים שנולדו בבהרת. 35) אין הכהן מכיר בין השיער שקדם לשיער שנהפך. 36) אחר ההסגר מצא את ארבע השערות, ולא הבחין בין אלו שקדמו לבהרת ובין אלו שהבהרת הפכה אותן. 37) אע"פ שבוודאי יש כאן סימן טומאה - מפני שאינו יודע איזו שערות הן המטמאות, כמו שאמרנו בפשיון. 38) כגון שמתחילה הכיר והחליט ואחר־כך נשרו שתים, ואינו יודע איזו נשרו. 39) "שיער" הוא שם קיבוצי ולשון זכר, ו"שערה" משמעותה שערה יחידה. רבינו דייק וכתב "שיער אחד". והכוונה, שאחד משני הסוגים - סוג שקדם וסוג שנהפך - הלך ואינו יודע איזהו. ומה שאמר "אף־על־פי" הכוונה: לא רק כשהלכה אחת ונשארו שלוש, אלא אפילו אם הלכו שתים, ואפשר שלא נשאר כלום מסימן הטומאה - טמא. [אפשר גם לפרש, שדווקא אם הלך סוג שלם טמא, אבל אם אפשר שהלכה אחת מסוג זה והשניה מסוג השני - טהור, מפני שבכל שערה שהלכה יש להסתפק אולי היא נהפכה ולא נשארו שתי שערות מטמאות, והרי כאן שני ספיקות להקל]. מקור דין זה בתוספתא נגעים פ"ב ה"ה.

ז. מִי שֶׁבָּא[40] אֵצֶל כֹּהֵן וְרָאָהוּ שֶׁצָּרִיךְ הֶסְגֵּר אוֹ שֶׁהוּא פָּטוּר, וְעַד שֶׁלֹּא הִסְגִּירוֹ אוֹ פְּטָרוֹ נוֹלְדוּ לוֹ סִימָנֵי טֻמְאָה - הֲרֵי זֶה יַחְלִיט. וְכֵן אִם רָאָהוּ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִימָנֵי טֻמְאָה וְקֹדֶם שֶׁיַּחְלִיטוֹ וְיֹאמַר לוֹ 'טָמֵא אַתָּה' הָלְכוּ לָהֶן סִימָנֵי טֻמְאָה: אִם הָיָה בַּתְּחִלָּה אוֹ בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן - יַסְגִּירוֹ[41], וְאִם הָיָה בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי אוֹ לְאַחַר הַפִּטּוּר - יִפְטֹר אוֹתוֹ.

40) משנה נגעים פ"ז, ג. 41) אבל אם נולדו סימני טומאה בתוך ימי ההסגר יישאר בהסגרו, בין שהלכו להם ובין שנשארו (תפארת ישראל).

פֶּרֶק שְׁבִיעִי[1]

1) יבאר מי שהיתה בו בהרת והוחלט באחד מסימני טומאה, ודין הבא בתחילה והוא כולו הפך לבן, ואם החליטו בשיער לבן והשחירו שתיהם, אם פרחה הצרעת בכולו כאחת או שפרחה מעט מעט, היתה בו בהרת כגריס ובה מחייה כעדשה והוחלט במחייה ופרחה צרעת בכולו, ראשי אברים שאינם מטמאים משום מחייה אם מטמאים הנהפך כולו לבן, מי שאינו ראוי ליטמא בנגע הבהרת אם מעכב ההופך כולו לבן, ודין יש נגע שנשכר מפני שהקדים להראותו לכהן ויש מפסיד.

א. מִי שֶׁהָיְתָה[2] בּוֹ בַּהֶרֶת וְהֻחְלַט בְּאֶחָד מִסִּימָנֵי טֻמְאָה, בֵּין בַּתְּחִלָּה[3] בֵּין אַחַר הֶסְגֵּר[4], אוֹ שֶׁהֻסְגַּר, וְאַחַר כָּךְ[5] פָּרְחָה הַצָּרַעַת בְּכֻלּוֹ וְנֶהְפַּךְ לָבָן, בֵּין שֶׁנֶּהְפַּךְ מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר[6] בֵּין מִתּוֹךְ הֶחְלֵט - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. אֲבָל אִם הֻסְגַּר וְלֹא נוֹלַד לוֹ סִימַן טֻמְאָה וְנִפְטַר, וּלְאַחַר הַפִּטּוּר פָּרְחָה הַצָּרַעַת בְּכֻלּוֹ - הֲרֵי זֶה טָמֵא מֻחְלָט[7].

2) משנה, נגעים פ"ח, א. 3) כשבא אל הכהן היה בו אחד מסימני טומאה והוחלט. 4) בסוף שבוע ראשון או שני, נמצא סימן טומאה והוחלט. 5) זה נמשך על כל המקרים שנאמרו למעלה. 6) ולא הוחלט עדיין. ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ד ה"ו: ופריחת הסגר תלמוד־לומר: "וטיהר את הנגע... טהור הוא" – לרבות את כולן. 7) במשנה שם אמרו: הפורח מן הטמא – טהור... מן הטהור – טמא.

ב. הַבָּא בַּתְּחִלָּה[8] וְהוּא כֻּלּוֹ הָפַךְ לָבָן: אִם הָיְתָה בּוֹ מִחְיָה אוֹ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת לְבָנוֹת - מַחְלִיטִין אוֹתוֹ; אִם אֵין שָׁם סִימַן טֻמְאָה - מַסְגִּירִין אוֹתוֹ שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן. נוֹלַד לוֹ שֵׂעָר לָבָן אוֹ מִחְיָה - מַחְלִיטוֹ; לֹא נוֹלַד בּוֹ כְּלוּם - מַסְגִּירוֹ שָׁבוּעַ שֵׁנִי. לֹא נוֹלַד לוֹ סִימַן טֻמְאָה - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. שֶׁדִּין בַּהֶרֶת זוֹ הַגְּדוֹלָה כְּדִין הַקְּטַנָּה. הֶחְלִיטוֹ בְּשֵׂעָר לָבָן[9] שֶׁנּוֹלַד בּוֹ וְהִשְׁחִירוּ שְׁתֵּיהֶן אוֹ אַחַת מֵהֶן, הִקְצִירוּ שְׁתֵּיהֶן אוֹ אַחַת מֵהֶן, נִסְמַךְ הַשְּׁחִין לִשְׁתֵּיהֶן אוֹ לְאַחַת מֵהֶן, הִקִּיף הַשְּׁחִין אֶת שְׁתֵּיהֶן אוֹ אַחַת מֵהֶן, אוֹ שֶׁחִלְּקָן הַשְּׁחִין וּמִחְיַת הַשְּׁחִין וְהַמִּכְוָה וּמִחְיַת הַמִּכְוָה וְהַבֹּהַק - הֲרֵי זֶה טָהוֹר[10]. נוֹלַד לוֹ שֵׂעָר לָבָן אַחֵר אוֹ מִחְיָה - הֲרֵי זֶה טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁבָּא כֻּלּוֹ לָבָן בַּתְּחִלָּה[11]. אֶחָד שֶׁפָּרְחָה הַצָּרַעַת בְּכֻלּוֹ כְּאַחַת וְאֶחָד[12] שֶׁפָּשְׁתָה וּפָרְחָה מְעַט מְעַט עַד שֶׁהִלְבִּין כֻּלּוֹ, אִם מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר אוֹ מִתּוֹךְ הֶחְלֵט - טָהוֹר[13], וְאִם אַחַר הַפִּטּוּר - טָמֵא[14], וְאִם בַּתְּחִלָּה - יַסְגִּיר[15]. אֶחָד שֶׁהָיָה כֻּלּוֹ מַרְאֶה אֶחָד אוֹ שֶׁהָיָה כֻּלּוֹ לָבָן בְּאַרְבַּע הַמַּרְאוֹת שֶׁבַּלֶּבֶן וּבְאַרְבַּע שֶׁל פָּתוּךְ[16] - הַכֹּל מִצְטָרְפִין[17], בֵּין לְטַהֲרוֹ בֵּין לְטַמְּאוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

8) שם מ"ז. 9) לבא בתחילה כולו לבן, אבל אם נהפך אחר החלט או מתוך הסגר - אין שיער לבן מטמאו (ראה לקמן ה"ג). 10) כמו בבהרת קטנה (למעלה פ"ב ה"ב, ופ"ג ה"ג). 11) טעם זה נמשך לדין שיער לבן, שאינו מטמא את הנהפך כולו לבן מתוך טומאה, וכאן מטמא מפני שבא בתחילה (ראה בהערה הקודמת), אבל מחיה מטמאה אפילו כשלא באה בתחילה אלא נהפך מתוך טומאה. ראה לקמן ה"ג. 12) אחד... ואחד, תוקן עפ"י כת"י תימן, ופירושו בין... ובין. בדפוסים: אחר... ואחר. 13) 'תורת כהנים' שם פ"ג ה"ה: "אין לי אלא שפרחה כולה כאחת, פורחת וחוזרת פורחת וחוזרת מנין? תלמוד־לומר: ואם פרוח תפרח". "חוזרת" היינו מפסיקה את הפריחה ('חפץ

חיים'). 14) נתבאר בהלכה א. 15) ואינו טמא, שהפשיון מטמא אחר הסגר בלבד. 16) אדמומית מעורבת בלובן. 17) נגעים פ"א מ"ג.

1 **ג. הָיְתָה בּוֹ[18] בַּהֶרֶת כִּגְרִיס וּבָהּ מִחְיָה כַּעֲדָשָׁה**
2 **וְהֶחְלַט בַּמִּחְיָה, וּפָרְחָה הַצָּרַעַת בְּכֻלּוֹ[19] וְאַחַר כָּךְ**
3 **הָלְכָה הַמִּחְיָה[20], אוֹ שֶׁהָלְכָה הַמִּחְיָה תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ**
4 **פָּרְחָה בְּכֻלּוֹ[21] - הֲרֵי זֶה טָהוֹר[22], וַאֲפִלּוּ נוֹלַד לוֹ שֵׂעָר**
5 **לָבָן[23]. נוֹלְדָה בּוֹ מִחְיָה - טָמֵא; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבְיוֹם**
6 **הֵרָאוֹת בּוֹ בָּשָׂר חַי יִטְמָא. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה כַּעֲדָשָׁה**
7 **מְרֻבַּעַת[24] אוֹ יָתֵר. הָיְתָה בּוֹ בַּהֶרֶת וּבָהּ שֵׂעָר לָבָן**
8 **וְהֶחְלַט בְּשֵׂעָר לָבָן, וְאַחַר כָּךְ פָּרְחָה בְּכֻלּוֹ, אַף עַל פִּי**
9 **שֶׁשֵּׂעָר לָבָן בִּמְקוֹמוֹ עוֹמֵד - טָהוֹר; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבְיוֹם**
10 **הֵרָאוֹת בּוֹ בָּשָׂר חַי יִטְמָא - בְּמִחְיָה מִתְטַמֵּא זֶה**
11 **שֶׁנֶּהְפַּךְ כֻּלּוֹ לָבָן אַחַר הֶחְלֵט אוֹ אַחַר הֶסְגֵּר, וְאֵינוֹ**
12 **מִטַּמֵּא בְּשֵׂעָר לָבָן[25]. הֶחְלִיטוֹ בְּפִשְׁיוֹן וְאַחַר כָּךְ**
13 **פָּשְׁתָה וּפָרְחָה בְּכֻלּוֹ - טָהוֹר. וְאִם נִרְאֵית בּוֹ מִחְיָה -**
14 **טָמֵא.**

18) שם פ"ח מ"ב. 19) וכל זמן שנשארה המחיה, עודנו בטומאתו. 20) פשתה הצרעת לתוכה. 21) לפני שטיהרו הכהן מפני שנעלם סימן הטומאה. 22) שהרי נהפך בזמן טומאה. 23) כחכמים במשנה שם, שהפך לבן מיטמא במחיה בלבד. ב'תורת כהנים' שם פ"ה ה"ד, דורש רבי עקיבא מהכתוב (ויקרא יג, יד) "וביום הראות בו בשר חי יטמא" בשר חי החוזר טמא, ואין שיער לבן החוזר טמא. ופסוק זה בהפך לבן נאמר. 24) כשיעור טומאתה בנגע קטן. פסק כרבי יוסי ב'תורת כהנים' שם ה"א, נגד דעת רבי מאיר שמחיה אחר הפיטור בהופך לבן מטמאה בכל שהיא. 25) ואפילו אם נטמא בתחילה – לפני שהפך כולו לבן – ע"י אותו שיער לבן עצמו.

15 **ד. אַף רָאשֵׁי אֵיבָרִים שֶׁאֵינָן מִטַּמְּאִין מִשּׁוּם מִחְיָה[26]**
16 **שֶׁבְּתוֹךְ הַבַּהֶרֶת, מִטַּמְּאִין וּמְעַכְּבִין אֶת הַנֶּהְפַּךְ כֻּלּוֹ**
17 **לָבָן[27]. כֵּיצַד? מֻחְלָט אוֹ מֻסְגָּר שֶׁהִלְבִּין כֻּלּוֹ בְּצָרַעַת**
18 **חוּץ מִכַּעֲדָשָׁה[28] בָּשָׂר חַי אַפְלוּ בְּרֹאשׁ אֶצְבָּעוֹ אוֹ**
19 **בְּרֹאשׁ חָטְמוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - הֲרֵי הוּא בְּטֻמְאָתוֹ. וְכֵן**
20 **זֶה שֶׁנֶּהְפַּךְ כֻּלּוֹ לָבָן וְטָהַר, אִם חָזַר בּוֹ כַּעֲדָשָׁה בָּשָׂר**
21 **חַי אַפְלוּ בְּרֹאשׁ אֶחָד מִן הָאֵיבָרִים - הֲרֵי זֶה מֻחְלָט.**
22 **נֶהְפַּךְ כֻּלּוֹ לְמַרְאֵה צָרַעַת חוּץ מִכַּעֲדָשָׁה, אַפְלוּ**
23 **בְּרֹאשׁ אֶחָד מִן הָאֵיבָרִים, שֶׁנֶּהְפַּךְ לְבֹהַק - הֲרֵי זֶה**
24 **טָמֵא מֻחְלָט[29]; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִנֵּה כִסְּתָה הַצָּרַעַת - לֹא**
25 **הִבְהַק[30]. אַפְלוּ הָיְתָה מִקְצָת הָעֲדָשָׁה בָּשָׂר חַי**
26 **וּמִקְצָתָהּ בֹּהַק - הֲרֵי זוֹ סִימַן טֻמְאָה[31]. נֶהְפַּךְ כֻּלּוֹ**
27 **לְמַרְאֵה צָרַעַת וְטָהַר, וְאַחַר כָּךְ חָזַר בּוֹ בָּשָׂר כְּמַרְאֵה**
28 **הַבֹּהַק[32] - הֲרֵי זֶה טָהוֹר, עַד שֶׁיֵּרָאֶה בּוֹ כַּעֲדָשָׁה בָּשָׂר**
29 **חַי; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבְיוֹם הֵרָאוֹת בּוֹ בָּשָׂר חַי - לֹא בֹהַק[33].**
30 **חָזַר בּוֹ כַּעֲדָשָׁה מִקְצָתָהּ בָּשָׂר חַי וּמִקְצָתָהּ בֹּהַק -**
31 **אֵינוֹ סִימַן טֻמְאָה[34] וַהֲרֵי הוּא בְּטָהֳרָתוֹ.**

26) ראה למעלה פ"ג ה"ח. 27) ואין דינם כדין המקומות שנמנו בפ"ו ה"א שאינם מעכבים. 28) משמע מדבריו שאם נשאר פחות מכעדשה אינו מעכב אפילו בתחילה ומטהרים אותו (ראה 'משנה אחרונה' נגעים פ"ח מ"ד). 29) שם פ"ח מ"ו. 30) שבוהק אינו נגע ואינו מטמא (למעלה פ"א ה"א), ולפיכך הוא מעכב בנהפך כולו לבן. 31) כל בבא זו, החל מ"אפילו" אינה צריכה לגופה, שהרי לא כל־שכן היא מהבבא שלפניה, ונכתבה מפני דין חזרה שבסוף ההלכה. 32) בכל מקום שבגוף, ולא דוקא בראשי איברים. 33) [בפירושו על המשנה, מביא רבינו לימוד אחר: כתוב בתורה (ויקרא יג, טז־יז): "או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן... טהור הוא" ולא נכתב: "ונהפך גם כן טהור].

34) כל זמן שאין בו מחיה ממש כעדשה. במשנה שם, שנינו: "וחכמים אומרים בוהק פחות מכעדשה סימן טומאה בתחילה ואין סימן טומאה בסוף". ומפרש רבינו, כגון שנוסף על הבוהק היתה שם גם מחיה, וביחד – הבוהק עם המחיה – יש בכעדשה. (הראב"ד גורס במשנה: "בוהק ופחות מכעדשה" ומפרש, בוהק כעדשה או מחיה פחות מכעדשה הם סימן טומאה בתחילה אבל לא בחזרה (ראה 'תפארת ישראל' שם 'יכין' אות נט ביאור הגירסא). ורבינו לשיטתו שפחות מכעדשה גם בתחילה אינו מעכב (ראה למעלה הערה כו), ולפיכך הוכרח לפרש כמו שכתבנו).

32 **ה. כָּל טָמֵא שֶׁפָּרְחָה הַצָּרַעַת בְּכֻלּוֹ[35] - טָהוֹר, נִתְגַּלָּה**
33 **מִמֶּנּוּ כַּעֲדָשָׁה בָּשָׂר חַי - נִטְמָא. חָזַר וְנִתְכַּסָּה בְּצָרַעַת**
34 **- טָהוֹר, חָזַר וְנִתְגַּלָּה - נִטְמָא, אַפְלוּ מֵאָה פְּעָמִים[36].**
35 **הִתְחִיל[37] הַבָּשָׂר הַחַי לְהִתְגַּלּוֹת וַהֲרֵי הוּא מוֹסִיף**
36 **וְהוֹלֵךְ וְהַצָּרַעַת מִתְמַעֶטֶת - הֲרֵי זֶה בְּטֻמְאָתוֹ עַד**
37 **שֶׁתִּתְמַעֵט הַבַּהֶרֶת מִכִּגְרִיס.**

35) אם נשאר פחות מכעדשה, הרי זה ככולו. 36) שם מ"ד. 37) שם מ"א, אמרו: "חזרו בו ראשי איברים טמא עד שתתמעט בהרתו מכגריס". נקטה ראשי איברים לרבותא, שאפילו אם נתגלו רק ראשי איברים, שאינם מטמאים במחיה – טמא, ומכל־שכן אם נתגלו מקומות שבשאר הגוף.

38 **ו. כָּל הָרָאוּי[38] לִטַּמֵּא בְּנֶגַע הַבַּהֶרֶת[39] - מְעַכֵּב הַהוֹפֵךְ**
39 **כֻּלּוֹ לָבָן[40], וְכֹל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לִטַּמֵּא בְּנֶגַע הַבַּהֶרֶת -**
40 **אֵינוֹ מְעַכֵּב. כֵּיצַד? פָּרְחָה בְּכֻלּוֹ אֲבָל לֹא בְּרֹאשׁ**
41 **וּבַזָּקָן, בַּשְּׁחִין וּבַמִּכְוָה הַמּוּרְדִין, אוֹ שֶׁנִּשְׁאַר פָּחוֹת**
42 **מִכַּעֲדָשָׁה[41] בָּשָׂר חַי סָמוּךְ לַשְּׁחִין וְלַמִּכְוָה הַמּוּרְדִין**
43 **וְלָרֹאשׁ וְלַזָּקָן - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. חָזַר הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן**
44 **וְנִקְרְחוּ, וְכֵן אִם חָיוּ הַשְּׁחִין וְהַמִּכְוָה וְהֶעֱלוּ צָרֶבֶת[42]**
45 **- הֲרֵי זֶה טָמֵא[43] עַד שֶׁתִּפְרַח הַצָּרַעַת בָּהֶן, שֶׁהֲרֵי הֵן**
46 **רְאוּיִין לְבַהֶרֶת[44]. חָיוּ בָהּ שְׁתֵּי בֶּהָרוֹת[45], אַחַת יֵשׁ בָּהּ**
47 **סִימַן טֻמְאָה וְאַחַת טְהוֹרָה, וּפָרְחָה הַטְּהוֹרָה**
48 **לַטֻּמְאָה[46] וְאַחַר כָּךְ פָּרְחָה בְּכֻלּוֹ - הֲרֵי זֶה טָהוֹר,**
49 **מִפְּנֵי שֶׁהָיָה מֻחְלָט בְּטֻמְאָה[47], אַף עַל פִּי שֶׁהַטְּהוֹרָה**
50 **הִיא שֶׁפָּרְחָה. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ הָיוּ אַחַת בִּשְׂפָתוֹ**
51 **הָעֶלְיוֹנָה וְאַחַת בִּשְׂפָתוֹ הַתַּחְתּוֹנָה, אוֹ בִּשְׁתֵּי**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

1 אֶצְבְּעוֹתָיו אוֹ בִּשְׁנֵי רִיסֵי עֵינָיו, וּכְשֶׁהֵן נִדְבָּקִין זֶה
2 לָזֶה נִרְאִין שְׁתֵּי הַבֶּהָרוֹת כְּבַהֶרֶת אַחַת[48], הוֹאִיל
3 וּפְרִיחָה בְּכֻלּוֹ[49] - טָהוֹר.

38) שם מ"ה. 39) שאם תצמח במקום זה, בהרת עם אחד מסימני טומאה – תטמא. 40) אם נשאר ממקום זה כעדשה שלא פשתה בו הצרעת (ראה למעלה הערה לב). 41) ואם כן, יש כאן שני צדדים מחמירים: א. מקום הראש יותר מכעדשה: ב. פחות מכעדשה בשר חי בעור, אף־על־פי־כן טהור ('קרית ספר'). 42) אף־על־פי שדיני נגע בשחין ומכווה שונים מדיני בהרת בעור הבשר, הם מעכבים. ומכל־שכן אם נתרפאו לגמרי, שהרי דינם כעור בשר (למעלה פ"ה, ה"ג). 43) ואף־על־פי שבשעה שפרחה בכולו לא היו מקומות אלה ראויים לבהרת. ונראה, שמדובר כשלא טיהרו הכהן עדיין, אבל אם טיהרו לפני שנקרחו או נתרפאו אין הקריחה והריפוי מטמאים ('משנה אחרונה'). מפרשי המשנה וכן נושאי־כלי רבינו מעירים, שבמשנה שבידינו כתוב בכל אלה "טהורים", ורק בכחצי עדשה נאמר שם "טמא". ונראה שגירסה אחרת נמצאה בספרים שהגיעו לידי רבינו (כסף־משנה). 44) עכשיו, כשהביאם לפני הכהן. 45) שם מ"ו. 46) וכל־שכן אם פרחה מטמאה לטהורה ('קרית ספר' ו'משנה אחרונה'. ראה 'תפארת ישראל' 'בועז' אות ח). 47) האדם היה כבר טמא, ואם כן כל גופו כלול בטומאה זו ופרח מן הטמא (הרא"ש בפירושו על המשנה אומר טעם אחר: מפני שהטהורה נתבטלה בטמאה. וכן פירש ה'ברטנורא'). 48) וכשהן מרוחקות, נראה בשר בריא שביניהן. 49) כשהן מחוברות. דין זה מבואר במשנה שם, ורבינו הוסיף את שתי המילים: "ולא עוד", מפני שלדעתו גם בבא זו עוסקת בפריחה בכולו, אבל מפרשים אחרים סוברים, שזוהי בבא בפני עצמה, ומדובר כשהיה חצי גריס בשפה זו וחצי גריס בזו, וכן בריסים ובאצבעות. ולפי פירושם אין מקום לומר "ולא עוד". (ונראה שזאת היא כוונת הראב"ד בהשגתו).

4 ז. יֵשׁ[50] מַרְאֶה נִגְעוֹ לַכֹּהֵן וְנִשְׁכָּר מִפְּנֵי שֶׁהִקְדִּים
5 לְהַרְאוֹתוֹ וְלֹא נִתְאַחֵר, וְיֵשׁ מַרְאֶה וּמַפְסִיד. כֵּיצַד?
6 מִי שֶׁהָיָה מֻחְלָט וְהֻלְכוּ לָהֶן סִימָנֵי טֻמְאָה, וְלֹא
7 הִסְפִּיק לְהַרְאוֹתוֹ לַכֹּהֵן עַד שֶׁפָּרְחָה בְּכֻלּוֹ - טָהוֹר;
8 וְאִלּוּ קָדַם וְהֶרְאָה לַכֹּהֵן וּפְטָרוֹ קֹדֶם שֶׁיֵּהָפֵךְ וְנֶהְפַּךְ
9 אַחַר הַפִּטּוּר - הָיָה מֻחְלָט, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[51]. הָיְתָה בּוֹ
10 בַּהֶרֶת וְאֵין בָּהּ כְּלוּם[52], וְלֹא הִסְפִּיק לְהַרְאוֹתוֹ לַכֹּהֵן
11 עַד שֶׁפָּרְחָה בְּכֻלּוֹ - הֲרֵי זֶה טָמֵא וְצָרִיךְ הֶסְגֵּר; וְאִלּוּ
12 קָדַם וְהֶרְאָה לַכֹּהֵן וְהִסְגִּירוֹ קֹדֶם שֶׁיֵּהָפֵךְ וְנֶהְפַּךְ
13 מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר - הָיָה טָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[53].

50) שם מ"י. 51) למעלה ה"א. 52) כל סימן טומאה. 53) שם.

יום רביעי ט' סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁמִינִי[1]

1) יבאר הנתקים ובכמה סימנין מטמאים ואם יש בהם הסגר וכל דיניהם, כיצד מגלחים את הנתק, ומה שיער צהוב האמור בתורה, הראש והזקן אם מעכבים זה את זה ואם מצטרפים.

14 א. נִגְעֵי הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן הוּא שֶׁיִּפֹּל הַשֵּׂעָר שֶׁבָּהֶן
15 מֵעִקָּרוֹ וְיִשָּׁאֵר מְקוֹם הַשֵּׂעָר פָּנוּי. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא
16 נֶתֶק[2]. וְאֵין נֶתֶק פָּחוֹת מִכְּגְרִיס[3] הַמְרֻבָּע. בֵּין שֶׁהָיָה
17 מַרְאֵהוּ עָמֹק בֵּין שֶׁלֹּא הָיָה עָמֹק. וְלֹא נֶאֱמַר עָמֹק
18 בִּנְתָקִין אֶלָּא לוֹמַר לְךָ: מַה מַּרְאֶה עָמֹק - בִּידֵי
19 שָׁמַיִם, אַף נֶתֶק הַמִּטַּמֵּא - בִּידֵי שָׁמַיִם; לְהוֹצִיא
20 שֶׁנִּתְקוּ אָדָם[4], שֶׁהוּא טָהוֹר. וְהָאִשָּׁה וְהַסָּרִיס שֶׁהֵעֶלָּה
21 זְקָנָם שֵׂעָר - הֲרֵי זֶה מִטַּמֵּא בִּנְתָקִים[5].

2) ואפילו אין כל שינוי בעור, מריטת השיער עצמו הוא הנגע. וחלקו על רבינו רבים וסוברים שאין נגע בלי שינוי בעור. ולפי שיטת רבינו יש לשאול: מה בין קרחת וגבחת ובין נתק? ומבאר שם בכסף משנה, שקרחת וגבחת פירושן, שנקרח כל הצד האחורי או לצד הפנים וזהו דבר טבעי ולא חולני, ונתק הוא אם נקרח באמצע הראש או הזקן ושערות מקיפות את הקרחת מכל צדדיה. 3) "הקיש נגע לנתק, מה נגע (בעור הבשר) אינו פחות מכגריס אף נתק אינו פחות מכגריס". 4) שהשערות לא נפלו מאליהן אלא אדם מרט אותן. 5) תוספתא נגעים פרק ד הלכה ז: "זקן האשה והסריס ... משהעלו שיער הרי הן כזקן לכל דבר".

22 ב. הַנִּתָּקִין מִטַּמְּאִין בִּשְׁנֵי סִימָנִים: בְּשֵׂעָר צָהֹב דַּק
23 וּבִפְשִׁיּוֹן, וְיֵשׁ בָּהֶן הֶסְגֵּר שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת. וְכָל זֶה
24 מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה. כֵּיצַד? מִי שֶׁנּוֹלַד לוֹ נֶתֶק בְּרֹאשׁוֹ אוֹ
25 בִּזְקָנוֹ: אִם הָיוּ בוֹ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת צְהֻבּוֹת דַּקּוֹת וְלֹא
26 יוֹתֵר[6] וְאֵין שָׁם בַּנֶּתֶק שֵׂעָר שָׁחוֹר כְּלָל - יַחְלִיט; לֹא
27 הָיָה בּוֹ שֵׂעָר לֹא שָׁחוֹר וְלֹא צָהֹב - יַסְגִּיר שָׁבוּעַ
28 אֶחָד. וּבַשְּׁבִיעִי רוֹאֵהוּ: אִם נוֹלַד בּוֹ שֵׂעָר צָהֹב דַּק
29 אוֹ שֶׁפָּשָׂה הַנֶּתֶק - יַחְלִיט; נוֹלְדוּ בּוֹ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת
30 שְׁחוֹרוֹת - יִפְטֹר אוֹתוֹ; לֹא פָּשָׂה וְלֹא נוֹלַד בּוֹ שֵׂעָר
31 צָהֹב וְלֹא שֵׂעָר שָׁחוֹר - יְגַלֵּח סְבִיבוֹת הַנֶּתֶק וְלֹא
32 יְגַלֵּח הַנֶּתֶק[7] וַיַּסְגִּיר שָׁבוּעַ שֵׁנִי. וְחוֹזֵר וְרוֹאֵהוּ בְּסוֹף
33 שָׁבוּעַ שֵׁנִי: אִם פָּשָׂה הַנֶּתֶק אוֹ נוֹלַד בּוֹ שֵׂעָר צָהֹב
34 דַּק - יַחְלִיט; לֹא נוֹלַד בּוֹ כְּלוּם - יִפְטֹר, שֶׁאֵין הֶסְגֵּר
35 בִּנְתָקִין יָתֵר עַל שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת. וְאִם אַחַר שֶׁפְּטָרוֹ נוֹלַד
36 בּוֹ שֵׂעָר צָהֹב אוֹ פָּשָׂה - יַחְלִיט[8].

6) טעות סופר, צריך להיות "או יותר" וכן הוא בכתב יד תימן. בתורת כהנים שם: "ושער", מיעוט שער שתי שערות. 7) בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ט הלכה ז שנינו: וכי מה יש בו (בנתק לגלח)? ... סמוך לנתק לא יגלח, הא כיצד? מגלח חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך לו, כדי שיהא ניכר אם פשה. 8) כדין נגע בעור הבשר.

37 ג. כֵּיצַד מְגַלְּחִין אֶת הַנֶּתֶק? מְגַלֵּחַ חוּצָה לוֹ וּמַנִּיחַ
38 שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת סָמוּךְ לוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִכָּר הַפִּשְׁיּוֹן.
39 וְתִגְלַחְתּוֹ כְּשֵׂרָה בְּכָל אָדָם[9], שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִתְגַּלָּח[10]. וְכֵן
40 כְּשֵׂרָה בְּכָל דָּבָר[11]. וַאֲפִלּוּ הָיָה נָזִיר[12] - הֲרֵי זֶה
41 מְגַלֵּחַ. הִסְגִּירוֹ וְלֹא גִּלְּחוֹ - הֲרֵי זֶה מֻסְגָּר.

9) ואינה זקוקה לכהן כגילוח הטהרה אחר שנתרפא. 10) משמע בכל אופן שהוא. 11) ולאו דווקא בתער כתגלחת הטהרה. 12) שאסור לו לגלח שערו.

ד. שֵׂעָר צָהֹב הָאָמוּר בַּתּוֹרָה הוּא שֶׁיִּהְיֶה כְּתַבְנִית[13] הַזָּהָב. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר דַּק הוּא שֶׁיִּהְיֶה קָצָר[14]; אֲבָל אִם הָיָה אָרֹךְ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא צָהֹב כְּתַבְנִית הַזָּהָב - אֵינוֹ סִימַן טֻמְאָה.

13) כגון. 14) משאר השערות, אבל צריך להיות בו כדי שיינטל בזוג.

ה. שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת הַצְּהֻבּוֹת הַדַּקּוֹת סִימַן טֻמְאָה בֵּין שֶׁהָיוּ זוֹ בְּצַד זוֹ בֵּין שֶׁהָיוּ מְרֻחָקוֹת זוֹ מִזּוֹ, בֵּין שֶׁהָיוּ בְּאֶמְצַע הַנֶּתֶק בֵּין שֶׁהָיוּ בְּסוֹף הַנֶּתֶק, בֵּין שֶׁקָּדַם הַנֶּתֶק אֶת הַשֵּׂעָר הַצָּהֹב בֵּין שֶׁקָּדַם הַשֵּׂעָר הַצָּהֹב אֶת הַנֶּתֶק - הֲרֵי הוּא סִימַן טֻמְאָה. וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ נִטָּלוֹת בְּזוּג[15], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בַּשֵּׂעָר הַלָּבָן.

15) שאפשר יהיה לגזור אותן במספריים, כמו בשיער לבן למעלה בפרק ב הלכה א ושם הסברו בפרוטרוט.

ו. הַשֵּׂעָר הַשָּׁחוֹר הַמַּצִּיל בִּנְתָקִין[16] אֵין פָּחוֹת מִשְּׁתֵּי שְׂעָרוֹת. וְאֵינָן מַצִּילוֹת עַד שֶׁיִּהְיֶה אָרְכָּן כְּדֵי לָכֹף רֹאשָׁן לְעִקָּרָן[17]. בֵּין שֶׁהָיוּ זוֹ בְּצַד זוֹ בֵּין שֶׁהָיוּ מְפֻזָּרוֹת. וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ בְּאֶמְצַע הַנֶּתֶק[18] וְיִשָּׁאֵר מִן הַנֶּתֶק פָּנוּי בֵּין הַשֵּׂעָר הַשָּׁחוֹר שֶׁבְּתוֹכוֹ וּבֵין הַשֵּׂעָר שֶׁחוּצָה לוֹ כְּדֵי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת; אֲבָל אִם נִשְׁאֲרוּ הַשְּׁתֵּי שְׂעָרוֹת הַשְּׁחוֹרוֹת בְּצַד הַנֶּתֶק בְּסוֹפוֹ - אֵינָן מַצִּילוֹת. כֵּיצַד מַצִּילוֹת? שֶׁאִם נִשְׁאַר בְּתוֹךְ הַנֶּתֶק שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת שְׁחוֹרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹלַד בַּנֶּתֶק שֵׂעָר צָהֹב דַּק אוֹ שֶׁפָּשָׁה - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. הֶחְלִיטוּ בְּשֵׂעָר צָהֹב אוֹ בְּפִשְׁיוֹן וְצָמַח בַּנֶּתֶק שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת שְׁחוֹרוֹת - טָהֹר הַנֶּתֶק, וּמַצִּילוֹת מִיַּד הַפִּשְׁיוֹן וּמִיַּד הַשֵּׂעָר הַצָּהֹב. בֵּין שֶׁצָּמְחוּ בְּאֶמְצַע הַנֶּתֶק בֵּין שֶׁצָּמְחוּ בְּסוֹפוֹ. שֶׁהַצּוֹמֵחַ[19] מַצִּיל בְּכָל מָקוֹם[20], וְהַנִּשְׁאָר[21] אֵינוֹ מַצִּיל עַד שֶׁיִּהְיֶה רָחוֹק מִן הַקָּמָה[22] שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת.

16) אם נמצא בנתק שיער שחור, בין שנשאר בתחילה בין שצמח אחר ההסגר - טהור. לפני ההסגר כתוב בתורה (ויקרא יג, לא): "ושער שחור אין בו והסגיר" ודרשו בתורת כהנים (שם פרק ח הלכה ט): ואם יש בו פטור; ולאחר ההסגר כתוב בתורה בפירוש (שם לז): ושער שחור צמח בו נרפא הנתק טהור הוא. 17) שיעור זה הוא יותר גדול מהשיעור ניטלות בזוג. 18) ולא על גבול הנתק ממש סמוך לשערות המקיפות אותו, וזה נקרא "מבוצר" בלשון המשנה. 19) אחרי החלט. 20) אפילו אינו מבוצר. 21) השערות השחורות שלא נקרחו כלל. 22) השיער הבריא המקיף את הנתק.

ז. שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת שֶׁצָּמְחוּ, אַחַת שְׁחוֹרָה וְאַחַת לְבָנָה[23] אוֹ צְהֻבָּה, אַחַת אֲרֻכָּה וְאַחַת קְצָרָה - אֵינָן מַצִּילוֹת.

23) שתי שערות ושתיהן שחורות מצילות ואין לבנה מצטרפת להציל.

ח. נֶתֶק שֶׁהֶחְלַט בְּשֵׂעָר צָהֹב אוֹ בְּפִשְׁיוֹן וְנוֹלַד בּוֹ שֵׂעָר שָׁחוֹר וְטָהֵר, אַף עַל פִּי שֶׁהָלַךְ הַשֵּׂעָר הַשָּׁחוֹר - הֲרֵי זֶה טָהוֹר, עַד שֶׁיִּוָּלֵד בּוֹ שֵׂעָר צָהֹב אַחֵר אוֹ יִפְשֶׁה פִּשְׁיוֹן אַחֵר מֵאַחַר שֶׁהָלַךְ הַשֵּׂעָר הַשָּׁחוֹר. שֶׁנֶּאֱמַר: נִרְפָּא הַנֶּתֶק טָהוֹר הוּא - כֵּיוָן שֶׁנִּתְרַפֵּא טָהוֹר הוּא, אַף עַל פִּי שֶׁסִּימָנֵי טֻמְאָה בִּמְקוֹמָן[24].

24) כלומר, סימני הטומאה שהוחלט על ידם נשארו במקומם, אבל אם נולדו סימני טומאה חדשים מטמאים.

ט. הֶחְלִיטוּ בְּשֵׂעָר צָהֹב, בֵּין שֶׁהֶחְלִיטוּ בַּתְּחִלָּה בֵּין שֶׁהֶחְלִיטוּ בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן אוֹ בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי אוֹ שֶׁהֶחְלִיטוּ אַחַר הַפִּטּוּר[25], וְהָלַךְ הַשֵּׂעָר הַצָּהֹב וְנוֹלַד בּוֹ שֵׂעָר צָהֹב אַחֵר אוֹ שֶׁנּוֹלַד לוֹ פִּשְׁיוֹן - הֲרֵי זֶה מֻחְלָט כְּשֶׁהָיָה[26]. וְכֵן אִם הֶחְלִיטוּ בְּפִשְׁיוֹן, בֵּין בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן אוֹ בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי אוֹ אַחַר הַפִּטּוּר, וְהָלַךְ הַפִּשְׁיוֹן וְחָזַר פִּשְׁיוֹן אַחֵר אוֹ שֶׁנּוֹלַד לוֹ שֵׂעָר צָהֹב - הֲרֵי זֶה מֻחְלָט כְּשֶׁהָיָה. עַד שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר סִימַן טֻמְאָה אוֹ עַד שֶׁיַּצְמִיחַ בּוֹ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת שְׁחוֹרוֹת.

25) כשצמחו שתי שערות צהובות. 26) וכל הדינים הללו מתאימים למה שנאמר למעלה בסוף פרק ד בנגעי עור ובשר.

י. שְׁנֵי נְתָקִים זֶה בְּצַד זֶה[27] וְשִׁיטָה[28] שֶׁל שֵׂעָר שָׁחוֹר מַפְסֶקֶת בֵּינֵיהֶן[29], וְנִפְרַץ[30] הַשֵּׂעָר הַשָּׁחוֹר [וְנֶתֶק] מִמָּקוֹם אֶחָד - הֲרֵי הוּא כְּמוֹת שֶׁהָיָה[31], שֶׁהַשֵּׂעָר הַשָּׁחוֹר הַנִּשְׁאָר בֵּינֵיהֶן הֲרֵי הוּא בְּצַד הַנֶּתֶק; נִפְרְצָה הַשִּׁטָּה מִשְּׁנֵי מְקוֹמוֹת[32] - טָהוֹר, שֶׁהֲרֵי הַנִּשְׁאָר מִן הַשִּׁטָּה בְּאֶמְצַע הַנֶּתֶק. וְכַמָּה יִהְיֶה בְּכָל פִּרְצָה מֵהֶן? אֵין פָּחוֹת מִמָּקוֹם צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת[33]. וְאִם הָיְתָה פִּרְצָה מִמָּקוֹם אֶחָד כִּגְרִיס - הֲרֵי זֶה טָמֵא; שֶׁהַפִּרְצָה עַצְמָהּ נֶתֶק אַחֵר[34], וַהֲרֵי שֵׂעָר שָׁחוֹר בְּצִדּוֹ וְאֵינוֹ כָּנוּס לְתוֹכוֹ. נֶתֶק שֶׁהַשֵּׂעָר הַשָּׁחוֹר מַקִּיפוֹ וְנֶתֶק אַחֵר מַקִּיף אֶת הַשֵּׂעָר הַשָּׁחוֹר: נִפְרַץ הַשֵּׂעָר שֶׁבֵּינֵיהֶן מִמָּקוֹם אֶחָד - טָמֵא[35]; שֶׁהַנֶּתֶק הַפְּנִימִי לֹא נִצַּל[36], שֶׁהֲרֵי הַשֵּׂעָר הַשָּׁחוֹר בְּצִדּוֹ, לֹא בְּתוֹכוֹ. נִפְרַץ הַשֵּׂעָר מִשְּׁנֵי מְקוֹמוֹת - טָהוֹר, וַאֲפִלּוּ הָיְתָה פִּרְצָה כִּגְרִיס[37]; שֶׁהֲרֵי הַנֶּתֶק הַפְּנִימִי וְהַחִיצוֹן נַעֲשׂוּ נֶתֶק אֶחָד וְשֵׂעָר שָׁחוֹר בָּאֶמְצַע. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה הַפִּרְצָה כְּדֵי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת אוֹ יָתֵר.

27) ובכל אחד מהם כגריס. 28) שורה. 29) ואינו מציל, מפני שאינו מבוצר. 30) למעלה או למטה והשיער השחור נשאר בלתי מבוצר. 31) במשנה כתוב "טמא" ומפרשי המשנה מבארים שטמא מפני שנגע אחד פשה. ורבינו מפרש, שהמדובר כשנפרץ לפני ההסגר ופשיון אינו

מטמא אלא אחר הסגר (ראה למעלה פרק ד הלכה ב), ולפיכך הוא מפרש שלא טמא ממש אמרו, אלא הכוונה שהשיער השחור אינו מציל וטעון הסגר. 32) למעלה ולמטה ואם כן הפרצות מחברות את שני הנתקים והשיער השחור מוקף נתק מכל צדדיו. 33) פחות מזה אינו נקרא מבוצר. 34) קשה להבין, למה אינו נידון כפשיון הנתק הראשון. ראה משנה אחרונה על המשנה, ששינה הגירסה כאן. ונראה שרבינו התכוון לומר שאם נולדה פירצה באמצע השיטה ואינה מגיעה עד הנתקים הראשונים דינה כנתק חדש ואין אנו אומרים שמפני שהיא עומדת בין שני הנתקים תידון כחלק מהם. 35) האדם. 36) אבל החיצון ניצל, שהרי השער השחור שבו מבוצר. 37) אין אנו דנים אותה כנגע חדש.

1 **יא. נֶתֶק שֶׁהָיָה חוּט יוֹצֵא מִמֶּנּוּ, וְכֵן שְׁנֵי נְתָקִין**
2 **שֶׁחוּט יוֹצֵא מִזֶּה לָזֶה[38], אִם יֵשׁ בְּרֹחַב הַחוּט**
3 **הַנָּתוּק[39] כְּדֵי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - זוֹקְקִין לְטַמֵּא[40]**
4 **בְּשֵׂעָר צָהוֹב דַּק וּפְשִׁיוֹן וּמַצִּילִין בַּצּוֹמֵחַ בּוֹ[41]; אֲבָל**
5 **שֵׂעָר שָׁחוֹר הַנִּשְׁאָר בְּאוֹתוֹ הַחוּט אֵינוֹ מַצִּיל עַד**
6 **שֶׁיִּהְיֶה רֹחַב הַחוּט כְּגְרִיס[42].**

38) ומחברם. 39) הנגוע בנתק. 40) אם נולד בחוט אחד מסימני הטומאה הרי זה כאילו נולדו בנתקים עצמם. 41) אם צמח בחוט שיער שחור הוא מציל ואפילו אם יש סימן טומאה בנתקים. 42) מפני שהמשואר אינו מציל אלא במבוצר ואי אפשר שיהיה מבוצר אם אין ברוחב החוט כגריס היינו מקום צמיחת שש שערות, שהרי אינו נקרא מבוצר אלא אם הוא מוקף נתק ברוחב שתי שערות מכאן ומכאן ושתי השערות השחורות באמצע וביחד שש שערות.

7 **יב. מִי שֶׁהָיָה בְּרֹאשׁוֹ נֶתֶק כְּגְרִיס וּפָשָׂה הַנֶּתֶק [עַל]**
8 **כָּל רֹאשׁוֹ וְלֹא נִשְׁאַר שָׁם שֵׂעָר כְּלָל אֶלָּא פָּחוֹת**
9 **מִשְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - הֲרֵי זֶה טָהוֹר, בֵּין שֶׁנִּתַּק כֻּלּוֹ מִתּוֹךְ**
10 **הֶסְגֵּר אוֹ מִתּוֹךְ הֶחְלֵט אוֹ אַחַר הַפִּטּוּר; שֶׁנֶּאֱמַר:**
11 **קֵרֵחַ הוּא טָהוֹר הוּא[43]. וְכֵן אִם הָיָה הַנֶּתֶק בִּזְקָנוֹ**
12 **וְנִתַּק כָּל זְקָנוֹ - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין זֶה**
13 **מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, קַבָּלָה הִיא, שֶׁאִם הָלַךְ כָּל**
14 **שְׂעַר הַזָּקָן - טָהוֹר הוּא. וְיִתְטַמֵּא עוֹר הַזָּקָן שֶׁקָּרַח[44]**
15 **בְּנִגְעֵי עוֹר הַבָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.**

43) כך דרשו בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ו, הלכה ב. ראה למעלה פרק ז הלכה א, שבהרת אם פרחה בכולו אחר הפיטור - טמא, מפני שדין פריחה נאמר בתורה שם בקשר לכתוב "טמא הוא" (שם יג, יא) ומשמע שהפריחה מטהרת אחר הטומאה בלבד. 44) והוא הדין לעור הראש.

16 **יג. הַבָּא בַּתְּחִלָּה וְכָל רֹאשׁוֹ נָתוּק אוֹ כָּל זְקָנוֹ נָתוּק**
17 **- יַסְגִּיר[45] שָׁבוּעַ אֶחָד. אִם לֹא נוֹלַד לוֹ שֵׂעָר צָהֹב -**
18 **יַסְגִּיר שָׁבוּעַ שֵׁנִי. אִם נוֹלַד לוֹ שֵׂעָר צָהֹב דַּק - טָמֵא;**
19 **לֹא נוֹלַד לוֹ - יִפָּטֵר. נוֹלַד לוֹ אַחַר הַפִּטּוּר שֵׂעָר צָהֹב**
20 **- הֲרֵי זֶה מֻחְלָט. נוֹלַד לוֹ שֵׂעָר שָׁחוֹר[46] - הֲרֵי זֶה**
21 **טָהוֹר[47]. הַבָּא כֻּלּוֹ נָתוּק רֹאשׁ אוֹ זָקָן וְנוֹלַד לוֹ שֵׂעָר**
22 **שָׁחוֹר[48] - טָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. הָלַךְ הַשֵּׂעָר הַשָּׁחוֹר**
23 **- טָמֵא מִשּׁוּם פִּשְׁיוֹן[49].**

45) ואין זה דומה לקרחת וגבחת שנקרח רק חצי הראש, אבל אם נקרח כולו הרי זה נתק. 46) אחר שצמח שיער הצהוב. 47) ואפילו הלך השחור ונשאר הצהוב, כמו בנתק קטן. 48) אחר ההסגר. 49) תוספתא שם. והמדובר כששיער השחור הוא מן הצד, אבל אם הוא באמצע אינו מטמא משום פשיון, שהרי אין הנגע פושה לתוכו אלא מחוצה לו.

24 **יד. הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן אֵינָן מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה[50], וְאֵינָן**
25 **מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה, וְאֵין פּוֹשִׁין מִזֶּה לָזֶה; שֶׁנֶּאֱמַר:**
26 **צָרַעַת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקָן - מְלַמֵּד שֶׁהֵן חֲשׁוּבִין שְׁנַיִם.**
27 **וְאִי זֶהוּ זָקָן? מֵהַפֶּרֶק שֶׁל לְחִי הָעֶלְיוֹן עַד פִּקָּה שֶׁל**
28 **גַּרְגֶּרֶת. מוֹתֵחַ אֶת הַחוּט מֵאֹזֶן לְאֹזֶן, כֹּל שֶׁמִּן הַחוּט**
29 **וּלְמַעְלָה - הֲרֵי הוּא מִכְּלַל הָרֹאשׁ, וּמִן הַחוּט וּלְמַטָּה**
30 **- מִכְּלַל הַזָּקָן.**

50) אם פרח בכל הראש ולא פרח בזקן - טהור, וכן להיפך. פסק כרבי יהודה.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי[1]

1) יבאר מי הם המתטמאים בנגעים, והכשרים לראות שטומאה וטהרה תלויים בהם, כהן המטמא את הטהור או איפכא, הכהן שרואהו בתחלה הוא שרואהו בסוף, אין רואים נגעים אלא ביום ובאיזו שעה מן היום, וחתן שנראה בו נגע, אין מסגירים ולא פוטרים אלא ביום שיראה בו תחילה או בשביעי או בי"ג, אם מסגירים או מחליטים בתוך ימי הסגר, ואם רואים שני נגעים כאחד, אם יאמר הכהן לנגוע לך ושוב, אין הכהן צריך לבדוק במקום מוסתר, וכיצד יעמוד לפני הכהן כשהוא בודק.

31 **א. הַכֹּל[2] מִתְטַמְּאִין בִּנְגָעִים, אֲפִלּוּ קָטָן בֶּן יוֹמוֹ[3]**
32 **וְהָעֲבָדִים[4], אֲבָל לֹא עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְלֹא גֵּר תּוֹשָׁב[5].**
33 **וְהַכֹּל כְּשֵׁרִין[6] לִרְאוֹת אֶת הַנְּגָעִים. וְכָל הַנְּגָעִים אָדָם**
34 **רוֹאֶה אוֹתָן, חוּץ מִנִּגְעֵי עַצְמוֹ[7].**

2) משנה נגעים פ"ג, א. 3) משנה נדה מג, ב. ובגמרא שם מד, א למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ב): "אדם כי יהיה בעור בשרו", משמע אדם כל שהוא. 4) עבדים כנענים שנימולו ונטבלו לשם עבדות, והם חייבים בכל המצוות שהנשים חייבות בהן. 5) גוי שקיבל עליו שבע מצוות, שבני נוח (כל בני אדם חוץ לבני ישראל) מצווים עליהם (ראה סנהדרין נו, א). 6) כלומר, כל כהן. ואפילו אינו בקי בנגעים במראיהם ובשמותיהם. ובהלכה הבאה מבאר רבינו בפרוטרוט. 7) נגעים פ"ב מ"ה. אבל רשאי לראות נגעי קרוביו. כתנא־קמא שם.

35 **ב. אַף עַל פִּי[8] שֶׁהַכֹּל כְּשֵׁרִין לִרְאוֹת נְגָעִים, הַטֻּמְאָה**
36 **וְהַטָּהֳרָה תְּלוּיָה בַּכֹּהֵן. כֵּיצַד? כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ**
37 **לִרְאוֹת - הֲחָכָם רוֹאֶהוּ וְאוֹמֵר לוֹ: אֱמֹר טָמֵא[9],**
38 **וְהַכֹּהֵן אוֹמֵר טָמֵא; אֱמֹר טָהוֹר, וְהַכֹּהֵן אוֹמֵר טָהוֹר;**

הַסְגִּירוֹ, וְהוּא מַסְגִּירוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: וְעַל פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל רִיב וְכָל נָגַע. וַאֲפִלּוּ הָיָה הַכֹּהֵן קָטָן אוֹ שׁוֹטֶה - הֶחָכָם אוֹמֵר לוֹ וְהוּא מַחְלִיט אוֹ פּוֹטֵר אוֹ סוֹגֵר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה הַכֹּהֵן סוֹמֵךְ עַל דִּבְרֵי הֶחָכָם; אֲבָל אִם הָיָה הַכֹּהֵן רוֹאֶה וְסוֹמֵךְ עַל עַצְמוֹ - אָסוּר לוֹ לִרְאוֹת נֶגַע מִכָּל נְגָעִים עַד שֶׁיּוֹרֶנּוּ רַבּוֹ, וְיִהְיֶה בָּקִי בְּכָל הַנְּגָעִים וּבִשְׁמוֹתֵיהֶן בְּנִגְעֵי אָדָם כֻּלָּם וּבְנִגְעֵי בְּגָדִים וּבְנִגְעֵי בָּתִּים[10].

8) שם פ"ג ה"א. 9) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. 10) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה הי"ז.

ג. כֹּהֵן[11] שֶׁטִּמֵּא אֶת הַטָּהוֹר אוֹ טִהֵר אֶת הַטָּמֵא - לֹא עָשָׂה כְּלוּם; שֶׁנֶּאֱמַר: טָמֵא הוּא וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן[12], טָהוֹר הוּא וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן. וּמְצֹרָע שֶׁנִּרְפָּא, בֵּין מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר בֵּין מִתּוֹךְ הֶחְלֵט, אֲפִלּוּ אַחַר כַּמָּה שָׁנִים - הֲרֵי זֶה בְּטֻמְאָתוֹ עַד שֶׁיֹּאמַר לוֹ כֹּהֵן טָהוֹר אַתָּה[13].

11) תוספתא נגעים פ"א הי"ב; 'תורת כהנים' נגעים פרק ט הי"ז. 12) כלומר, אם הוא טמא יכול הכהן לטמאו, ואם לאו - אין בכוחו לטמאו. וכך בטהרה. 13) תוספתא שם ה"ו.

ד. אֵין הַכֹּהֵן רַשַּׁאי[14] לְטַמֵּא אֶת הַטָּמֵא עַד שֶׁיִּהְיוּ עֵינָיו בִּמְקוֹם הַנֶּגַע בְּעוֹר הַבָּשָׂר שֶׁחוּצָה לוֹ. וְכֹהֵן שֶׁרָאָהוּ[15] הַנֶּגַע בַּתְּחִלָּה - הוּא שֶׁרוֹאֵהוּ בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן וּבְסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, וְהוּא שֶׁמַּסְגִּירוֹ אוֹ מַחְלִיטוֹ אוֹ פּוֹטְרוֹ. מֵת הַכֹּהֵן שֶׁרָאָהוּ תְּחִלָּה אוֹ שֶׁחָלָה - רוֹאֵהוּ כֹּהֵן אַחֵר[16]. וְאֵין הַשֵּׁנִי יָכוֹל לְטַמְּאוֹ בְּפִשְׁיוֹן, שֶׁאֵין יוֹדֵעַ אִם פָּשָׂה אִם לֹא פָּשָׂה אֶלָּא רִאשׁוֹן. וְנֶאֱמָן כֹּהֵן[17] לוֹמַר: נֶגַע זֶה פָּשָׂה וְנֶגַע זֶה לֹא פָּשָׂה, וְשֵׂעָר לָבָן זֶה קָדַם אֶת הַבַּהֶרֶת אוֹ בַּהֶרֶת זוֹ קָדְמָה אֶת שֵׂעָר לָבָן.

14) שם ה"י. ראה למעלה פ"ו ה"ג והערות שם. 15) תוספתא שם הי"א ויב, ו'תורת כהנים' שם ב, ד. 16) שם. 17) פירוש, אם מפני סיבה שהיא, עבר הענין מידו ליד כהן אחר.

ה. חָלָל[18] פָּסוּל[19] לִרְאַיַּת נְגָעִים; שֶׁנֶּאֱמַר: אַחַד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים - בִּכְהֻנָּתָם. אֲבָל בַּעֲלֵי מוּמִין כְּשֵׁרִים[20] לִרְאַיַּת נְגָעִים, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה סוּמָא וַאֲפִלּוּ בְּאַחַת מֵעֵינָיו[21]. וַאֲפִלּוּ כֹּהֵן שֶׁכֵּהָה מְאוֹר עֵינָיו[22] לֹא יִרְאֶה אֶת הַנְּגָעִים, שֶׁנֶּאֱמַר: לְכָל מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן.

18) שנולד מאשה שכהן אסור בה. 19) 'תורת כהנים' נגעים פ"א ה"ח: יכול שאני מרבה חללים? תלמוד לומר "הכהנים", כלומר, מי שהוא בקדושת כהונה. 20) שם. מפני שנאמר (ויקרא יג, ב): או אל אחד מבניו, ובעל מום הוא גם כן מבניו, וחלה עליו קדושת כהונה, אלא שאסור בעבודת הקרבנות. 21) נגעים פ"ב מ"ג. 22) שם. עיני הכהן - "עיני" משמע שתי עיניים, ומהמילה "לכל" לומדים שצריכה ראיה מליאה ולא כהה. וב'תוספות יום טוב' שם מפרש, שאם כהתה ראיית עין אחת כשר. שסומא בעין אחת אמרו שפסול, אבל כהייה דוקא בשתי עיניו.

ו. אֵין רוֹאִין אֶת הַנְּגָעִים אֶלָּא בַּיּוֹם[23], בֵּין לְהַסְגִּיר בֵּין לְהַחְלִיט בֵּין לִפְטֹר, שֶׁהֲרֵי בְּכָל הָעִנְיָן הוּא אוֹמֵר 'בַּיּוֹם' 'וּבַיּוֹם'. וְאֵין רוֹאִין לֹא בְּשַׁחֲרִית[24] וְלֹא בֵּין הָעַרְבַּיִם וְלֹא בְּתוֹךְ הַבַּיִת וְלֹא בְּיוֹם הַמְּעֻנָּן, לְפִי שֶׁכֵּהָה נִרְאֵית עַזָּה; וְלֹא בַּצָּהֳרַיִם, לְפִי שֶׁעַזָּה נִרְאֵית כֵּהָה[25]. אֵימָתַי רוֹאִין אוֹתָן? בְּשָׁעָה רְבִיעִית[26] וּבַחֲמִישִׁית וּבַשִּׁמִינִית וּבַתְּשִׁיעִית. בֵּין נִגְעֵי אָדָם בֵּין נִגְעֵי בְּגָדִים וּבָתִּים[27].

23) 'תורת כהנים' נגעים פרק ב, ה"א. 24) שם, ומשנה נגעים פ"ב, ב. 25) מפני שאור השמש חזק אז. 26) כר' יהודה שם. 27) כתוב בתורה (ויקרא יד, נד-נה): "לכל נגע הצרעת ולנתק ולצרעת הבגד ולבית", הוקשו כל הנגעים זה לזה (לקמן פי"ג הי"ד).

ז. בְּכָל יוֹם רוֹאִין אֶת הַנְּגָעִים, חוּץ מִשַׁّבָּת[28] וְיוֹם טוֹב[29]. חָל יוֹם שְׁבִיעִי שֶׁלּוֹ לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב - מַעֲבִירִין לַאֲחוֹרָיו[30]. וְיֵשׁ בַּדָּבָר[31] לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר. שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה בְּיוֹם שַׁבָּת זֶה, שֶׁהוּא יוֹם הָרְאוּי לֵרָאוֹת, טָמֵא[32], וּלְמָחָר יֵלְכוּ לָהֶן סִימָנֵי טֻמְאָה[33]; וְאֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה טָהוֹר, וּלְמָחָר יִוָּלְדוּ לוֹ סִימָנֵי טֻמְאָה[34]. וְאֵין דָּנִין אוֹתוֹ אֶלָּא בִּשְׁעַת רְאִיָּתוֹ לְאַחַר הַשַּׁבָּת.

28) כחכמים במשנה נגעים פ"א, ד. 29) משנה שם פ"ג, ב. ומועד קטן ז, א. פסק כחכמים שאין רואים נגעים כל ימי הרגל (אפילו בחול המועד). ראה לקמן ה"ח. 30) לאחר השבת. 31) דחייה זו גורמת. 32) ואם יראנו הכהן - יטמא. 33) ויסגירנו שנית, ובשבוע שני - יטהרנו. זה הוא להקל. 34) אע"פ שסימני טומאה מטמאים גם אחרי הפטור, יש כאן להחמיר, שאם היה רואה אותו בשבת אחר הסגר ראשון, היה מסגירו שנית. ואפשר שבתוך ימי ההסגר ילכו להם סימני הטומאה ויהיה טהור, וגם בשבוע שני יש בדחייה זו להחמיר, שאם היה רואה את הנגע בשבת היה מטהרו, וכשיבואו סימני טומאה למחר יישאר בטהרתו עד שיראנו הכהן ויטמאנו.

ח. חָתָן[35] שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע - נוֹתְנִין לוֹ כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה[36]. וְכֵן אִם נִרְאָה בִּבְגָדָיו אוֹ בְּבֵיתוֹ[37] - אֵין רוֹאִין אוֹתָן עַד לְאַחַר הַמִּשְׁתֶּה. וְכֵן בָּרֶגֶל[38] נוֹתְנִין לוֹ כָּל יְמוֹת הָרֶגֶל. שֶׁנֶּאֱמַר: וְצִוָּה הַכֹּהֵן וּפִנּוּ אֶת הַבַּיִת וְגוֹמֵר[39]. אִם הִמְתִּינָה תּוֹרָה לִדְבַר הָרְשׁוּת שֶׁלֹּא יִטַּמְּאוּ כֵּלָיו, קַל וָחֹמֶר לִדְבַר מִצְוָה[40].

35) נגעים שם. 36) כלומר, אין רואים את נגעו עד שיעברו שבעת ימים מיום החתונה, שהם לו ימי משתה ושמחה. 37) ראה לקמן פי"ג וי"ד דיני נגעי בגדים, ובפט"ו דיני נגעי בתים. 38) הכוונה לחול המועד, שהרי

ב'יום טוב' נאמר כבר למעלה בהלכה ז. 39) והכתוב מסיים: "ולא יטמא כל אשר בבית", פירוש, שהכהן יצוה לפנות את כל הנמצא בבית לפני שהוא יבוא לראות ואפשר שיטמאנו ויהיה הכל טמא. 40) שמחת חתן וכלה או שמחת הרגל.

1 ט. אֵין מַסְגִּירִין וְלֹא מַחְלִיטִין וְלֹא פּוֹטְרִין אֶלָּא
2 בְּיוֹם שֶׁיֵּרָאֶה בּוֹ בַּתְּחִלָּה[41], אוֹ בַּשְּׁבִיעִי[42], אוֹ בְּיוֹם
3 שְׁלִשָׁה עָשָׂר בַּנְּגָעִים שֶׁמַּסְגִּירִין בָּהֶן שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת[43],
4 מִפְּנֵי שֶׁיּוֹם שְׁבִיעִי עוֹלֶה לְמִנְיַן רִאשׁוֹן וּלְמִנְיַן
5 שָׁבוּעַ שֵׁנִי בְּכָל הַנְּגָעִים, בֵּין בְּנִגְעֵי אָדָם בֵּין בְּנִגְעֵי
6 בָּתִּים וּבְגָדִים.

41) כשיש בו כגריס ומראהו מקרום ביצה ולמעלה, ואין בו לא שיער לבן ולא מחיה - מסגירים; כשיש בו מחיה או שתי שערות לבנות - מחליטים; וכשמראהו למטה מקרום ביצה או הוא פחות מכגריס - פוטרים. 42) אבל אם נשתנה הנגע בתוך שבעה - אין מתחשבים כלל בשינוי זה, בין להקל ובין להחמיר. 43) להוציא שחין ומכוה שאין להם אלא הסגר של שבוע אחד (למעלה פ"ה ה"ג).

7 י. אֵין מַסְגִּירִין[44] בְּתוֹךְ יְמֵי הֶסְגֵּר[45], וְלֹא מַחְלִיטִין
8 בְּתוֹךְ יְמֵי הֶסְגֵּר אִם נוֹלַד לוֹ סִימַן הֶחְלֵט[46], וְלֹא
9 מַחְלִיטִין הַמֻּחְלָט אִם נוֹלַד לוֹ נֶגַע אַחֵר, וְלֹא
10 מַסְגִּירִין אוֹתוֹ בְּתוֹךְ יְמֵי חֲלוּטוֹ אִם נוֹלַד לוֹ נֶגַע
11 אַחֵר שֶׁרָאוּי לְהִסָּגֵר. אֲבָל אִם הָיוּ בּוֹ שְׁנֵי נְגָעִים
12 וְרָאָה זֶה וְחָזַר וְרָאָה זֶה[47] - הֲרֵי זֶה מֻתָּר לוֹמַר לוֹ:
13 הֲרֵי אַתָּה מֻסְגָּר בָּזֶה וּמֻחְלָט בָּזֶה, אוֹ מֻחְלָט בָּזֶה
14 וּמֻסְגָּר בָּזֶה. בֵּין בַּתְּחִלָּה בֵּין בַּסּוֹף, בֵּין בְּסוֹף שָׁבוּעַ
15 רִאשׁוֹן בֵּין בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי[48]. וְאֵין רוֹאִין שְׁנֵי נְגָעִים
16 כְּאַחַת[49], בֵּין בִּשְׁנֵי אֲנָשִׁים בֵּין בְּאִישׁ אֶחָד; שֶׁנֶּאֱמַר:
17 וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע.

44) שם, פ"ג, א. 45) אם נולד בו נגע שני, אין הכהן נזקק לו כלל. 46) ונראה, שהוא הדין אם נולד בו נגע שני בתוך ימי ההסגר ובו סימני טומאה. 47) לפני שהסגירו מפני הנגע הראשון. 48) תוספתא פ"א ה"י. 49) בבת אחת, אלא מתבונן באחד ואחר־כך מתבונן בשני. משנה נגעים פ"א א.

18 יא. נָגוּעַ[50] שֶׁבָּא לְכֹהֵן לִרְאוֹתוֹ - לֹא יֹאמַר לוֹ לֵךְ
19 וָשׁוּב, אֶלָּא נִזְקָק לוֹ מִיָּד. בָּאוּ לְפָנָיו שְׁנַיִם - רוֹאֶה
20 אֶת הָרִאשׁוֹן, מַסְגִּירוֹ אוֹ פּוֹטְרוֹ אוֹ מַחְלִיטוֹ, וְחוֹזֵר
21 וְרוֹאֶה אֶת הַשֵּׁנִי[51].

50) תוספתא שם פ"א הי"א. 51) אחר שגמר את כל הטיפול בראשון.

22 יב. אֵין הַכֹּהֵן[52] זָקוּק לְבַקֵּשׁ[53] תַּחַת אַצִּילֵי יָדָיו[54] שֶׁל
23 נָגוּעַ אוֹ בֵּין פִּחְדָיו[55] אוֹ בְּתוֹךְ הַקְּמָטִים שֶׁמָּא שָׁם
24 נֶגַע, שֶׁנֶּאֱמַר: לְכָל מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן[56]. וְכֵן בְּהוֹפֵךְ
25 כֻּלּוֹ לָבָן[57]. וְכֵיצַד יַעֲמֹד[58] לִפְנֵי הַכֹּהֵן? אִם אִישׁ הוּא
26 - נִרְאֶה עָרֹם, וְעוֹמֵד כְּעוֹדֵר[59] וּכְמוֹסֵק[60] זֵיתִים. וְאִם
27 אִשָּׁה הִיא - נִרְאֵית עֲרֵמָה, וְיוֹשֶׁבֶת כְּעוֹרֶכֶת[61]
28 וְכִמְנִיקָה אֶת בְּנָהּ[62] וּכְאוֹרֶגֶת[63] בְּעוֹמְדִים[64], שֶׁמַּגְבַּהַּת
29 יָדָהּ הַיְמָנִית עַד שֶׁיִּגָּלֶה בֵּית הַשֶּׁחִי. אִם הָיָה הַנֶּגַע
30 נִרְאֶה בָּהֶן בִּזְמַן שֶׁהֵן עוֹמְדִין[65] כָּךְ - הֲרֵי זֶה טָמֵא;
31 וְאִם אֵינוֹ נִרְאֶה בָּהֶן כְּשֶׁהֵן עוֹמְדִין כָּךְ - אֵין נִזְקָקִין
32 לוֹ. וּכְשֵׁם שֶׁהָאָדָם נִרְאֶה לְנִגְעוֹ, כָּךְ הוּא נִרְאֶה
33 לְתִגְלַחְתּוֹ[66]. שֶׁאִם לֹא יֵרָאֶה שֵׂעָר בְּכָל בְּשָׂרוֹ כְּשֶׁיַּעֲמֹד
34 עָרֹם כְּעוֹדֵר וּכְמוֹסֵק אוֹ כְּשֶׁתֵּשֵׁב הָאִשָּׁה כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרַנּוּ
35 - הֲרֵי זוֹ תִּגְלַחַת כְּשֵׂרָה, וְאֵין כֹּהֵן זָקוּק לְחַפֵּשׂ בִּשְׂאָר
36 מְקוֹמוֹת שֶׁמָּא נִשְׁאָר בָּהֶן שֵׂעָר, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא
37 צָרִיךְ לְגַלַּח הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[67].

52) נגעים פ"ב, מי"ד. 53) לחפש. המקומות שאינם נראים אלא כשבודקים אותם במיוחד, נקראים בית הסתרים ואינם מטמאים בנגעים. ראה למעלה פ"ו ה"א. 54) זרועותיו, בבית השחי. 55) אשכיו. פירוש, במקום שהגוף מכסה את כיס האשכים ואינו נראה. 56) נגע הנראה לעיניים בלי טיפול כל שהוא. 57) שהוא טהור (למעלה פ"ז ה"א). אם נשארו מקומות בית הסתרים בלי נגע - אינם מעכבים את הטהרה. 58) יש מקומות שהם נסתרים בעמידה שכזו, ונגלים בעמידה באופן אחר. 59) כחופר אדמה שהוא מפשק רגליו. עמידה זו קובעת למקומות שברגל. 60) לוקט זיתים, שהוא מגביה ידו. כך בודקים המקומות שהזרועות מכסות. 61) לשה את העיסה, ודרכה לפשק קצת את רגליה, ומה שמתגלה אז אינו נקרא בית הסתרים, מפני שאין דרכה של אשה לחפור באדמה - מספיק שיעור זה. ואף־על־פי שבאיש מטמאים גם המקומות הנגלים כשהוא עודר ואינם נגלים בשעת לישה. 62) לנגע שהיא תחת הדד. 63) לנגע סביב בית השחי. 64) לא כאריגה בפלך שהיא יושבת ואורגת, אלא כאריגה בכלי גדול שעומדים ואורגים. 65) יש להוסיף את המלה "כך", וכן הוא בדפוס רומא (ר"מ). 66) במצורע שנתרפא, כתבה תורה (ויקרא יד, ט): "וגלח את כל שערו". ראה נגעים פ"ד מ"ב, ו'תוספות יום טוב' ומשנה אחרונה שם. 67) לקמן פי"א ה"א.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי[1]

1) יבאר התולש סימני טומאה או הכוה המחייה או הקוצץ הנגע קודם שיבא לכהן או אחר כך, מי שנקצצה בהרתו שלא בכוונה, והתולש שערה לבנה אחת ונפלה השנייה וכו', ודין מי שהיתה בהרת בערלתו אם ימול, והנהגת המצורע המוחלט והמצורעת, מה בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט, ודין שניהם לטומאה.

38 א. הַתּוֹלֵשׁ[2] סִימָנֵי טֻמְאָה[3], בֵּין כֻּלָּן בֵּין מִקְצָתָן, אוֹ
39 הַכּוֹוֶה אֶת הַמַּחְיָה[4], כֻּלָּהּ אוֹ מִקְצָתָהּ, אוֹ הַקּוֹצֵץ
40 הַנֶּגַע כֻּלּוֹ[5] מִבְּשָׂרוֹ אוֹ מִן הַבֶּגֶד אוֹ מִן הַבַּיִת, בֵּין
41 קֹדֶם שֶׁיָּבֹא לַכֹּהֵן בֵּין בְּתוֹךְ הֶסְגֵּר אוֹ בְּתוֹךְ הֶחְלֵט
42 אוֹ אַחַר הַפִּטּוּר - הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה.
43 שֶׁנֶּאֱמַר: הִשָּׁמֶר[6] בְּנֶגַע הַצָּרַעַת לִשְׁמֹר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת
44 כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹרוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִם

1) יבאר התולש סימני טומאה או הכוה המחייה או הקוצץ הנגע קודם שיבא לכהן או אחר כך, מי שנקצצה בהרתו שלא בכוונה, והתולש שערה לבנה אחת ונפלה השנייה וכו', ודין מי שהיתה בהרת בערלתו אם ימול, והנהגת המצורע המוחלט והמצורעת, מה בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט, ודין שניהם לטומאה.

תִּשְׁמְרוּ - שֶׁלֹּא יִתְלַשׁ אוֹ שֶׁיָּקֵץ[7]. אֲבָל אֵינוֹ לוֹקֶה עַד שֶׁיּוֹעִילוּ מַעֲשָׂיו, וְאִם לֹא הוֹעִילוּ - אֵינוֹ לוֹקֶה[8]. כֵּיצַד? הָיְתָה בּוֹ בַּהֶרֶת וּבָהּ שָׁלֹשׁ שְׂעָרוֹת לְבָנוֹת וְתָלַשׁ אַחַת[9], כָּוָה מִקְצָת הַמִּחְיָה וְנִשְׁאַר מִמֶּנָּה כַּעֲדָשָׁה[10] - אֵינוֹ לוֹקֶה, שֶׁהֲרֵי הוּא טָמֵא כְּשֶׁהָיָה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וּמַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת[11]. וְכֵן הַמְגַלֵּחַ אֶת הַנֶּתֶק - לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶת הַנֶּתֶק[12] לֹא יְגַלֵּחַ. וְאֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיְּגַלֵּחַ כָּל הַנֶּתֶק בְּתַעַר[13]. וּמֵתָּר לַמְּצֹרָע לִשָּׂא בְּמוֹט עַל כְּתֵפוֹ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הַצָּרַעַת[14] וְלִקְשֹׁר הַסִּיב[15] עַל רַגְלוֹ, וְאִם הָלְכוּ סִימָנֵי טֻמְאָה - יֵלְכוּ. וְהוּא שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לְכָךְ.

2) נגעים פ"ז, מ"ד. 3) שיער לבן שבבהרת, ושיער צהוב שבנתק. 4) בשר חי שבתוך הבהרת הוא סימן טומאה, ואם נכוותה אין דינה כמחיה ואינה מטמאה. 5) כלומר, עצמו ולא את סימני הטומאה שבו. והוא־הדין אם קצץ מקצתו. 6) וכל מקום שנאמר: "השמר", או "פן", או "אל" הוא לא־תעשה (מכות יז, ב ובכמה מקומות). 7) 'ספרי' פרשת כי־תצא פיסקא רעד. רבינו לא פירש מהו דין קוצץ נגע טהור לגמרי כגון בוהק. רש"י במסכת שבת קלב, ב - אומר בפירוש שעובר בלא־תעשה. 8) במס' שבת צד, ב - נחלקו רב ששת ורב נחמן בדין זה, רב ששת אמר פטור, ורב נחמן אומר חייב, ופסק כרב ששת (ב'תוספות' עירובין לב, א ד"ה רב ששת, כתבו בשם רבינו שמשון, ש'בעל הלכות גדולות' פוסק כרב ששת באיסורים, וכרב נחמן בדינים. וכן כתב שם הרא"ש בשם 'תשובות הגאונים'). 9) ונשארו שתיים והן מטמאות. 10) שיעור מחיה לטמא (למעלה פ"ג ה"א). 11) מדרבנן, ומספר המכות לפי שיקול דעת בית־הדין. 12) פירוש, שתי שערות הגובלות את הנתק (ראה פ"ח ה"ב וה"ג). 13) כתגלחת הטהרה (לקמן פי"א ה"א). 14) ואפשר שהמוט יעביר אותה (תוספתא שם פ"ג ה"ב). 15) חוטים הנכרכים סביב הדקל, ועושים מהם חבלים.

ב. הַתּוֹלֵשׁ סִימָנֵי טֻמְאָה אוֹ שֶׁכָּוָה אֶת הַמִּחְיָה עַד שֶׁלֹּא בָּא אֵצֶל כֹּהֵן - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. וְכֵן אִם עָשָׂה כֵּן בִּימֵי הֶסְגֵּר - הֲרֵי זֶה טָהוֹר לְאַחַר יְמֵי הֶסְגֵּר[16]. וְאִם תְּלָשָׁן אַחַר שֶׁהֶחֱלַט בָּהֶן - הֲרֵי זֶה מֻחְלָט כְּשֶׁהָיָה, וְאֵין לוֹ טָהֳרָה עַד שֶׁתִּפְרַח הַצָּרַעַת בְּכֻלּוֹ אוֹ עַד שֶׁתִּתְמַעֵט בַּהַרְתּוֹ מִכִּגְרִיס[17].

16) אם לא מצא סימן טומאה אחר. פסק כרבי עקיבא במשנה נגעים פ"ז מ"ד, מפני שבתוספתא שם ה"ג קיבלו דבריו רבן גמליאל ורבי יהושע (ראה ביאור הגר"א שם). 17) כחכמים במשנה, שם.

ג. מִי שֶׁנִּקְצְצָה בַּהַרְתּוֹ כֻּלָּהּ שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה - טָהוֹר[18]. קְצָצָהּ בְּכַוָּנָה: אִם קָצַץ כָּל הַבָּשָׂר הַחַי הַמַּקִּיפָהּ אֲפִלּוּ כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה - אֵין לוֹ טָהֳרָה עוֹלָמִית[19]; קְצָצָהּ בְּצִמְצוּם - אֵין לוֹ טָהֳרָה עַד שֶׁתִּפְרַח בְּכֻלּוֹ.

18) משנה, שם. 19) בתוספתא שם ה"ה אמרו, שבזה הכל מודים שאין לו טהרה כלל, אפילו אם תפרח בכולו. והטעם, שמא לא היתה פורחת בבשר החי שקצץ, אבל אם נשאר מקצת בשר חי ופרחה בכולו טהור אפילו לדעת רבי אליעזר במשנה (מפני שאפשר לתלות ולומר, כשם שפרחה באותו מקצת הנשאר, כך היתה פורחת בכל החוט המקיף): במה נחלקו? כשקצץ בצמצום את הבהרת. ורבינו פסק כחכמים, שם.

ד. הַתּוֹלֵשׁ[20] שַׂעֲרָה לְבָנָה אַחַת וְנָשְׁרָה הַשְּׁנִיָּה - הֲרֵי זֶה טָהוֹר[21]. הָיוּ שָׁלֹשׁ, תָּלַשׁ שְׁתַּיִם וְנָשְׁרָה אַחַת - הֲרֵי זֶה בְּטֻמְאָתוֹ[22]. הָיְתָה בּוֹ מִחְיָה כַּעֲדָשָׁה[23], כָּוָה חֶצְיָהּ וְהָלַךְ חֶצְיָהּ - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. הָיְתָה יְתֵרָה מִכַּעֲדָשָׁה: כָּוָה הַמּוֹתָר[24] וְהָלַךְ כַּעֲדָשָׁה - הֲרֵי זֶה טָהוֹר[25]; כָּוָה כַּעֲדָשָׁה וְהָלַךְ הַמּוֹתָר - הֲרֵי זֶה טָמֵא.

20) תוספתא שם ה"ג וה"ד. 21) שאפילו אם לא תלש היה נטהר. 22) שאלמלי לא תלש היו נשארות שתי שערות. ומשמיענו, שאין אנו אומרים כשם שנשרה האחת שנשארה, כך היו נושרות גם השתים שנתלשו. 23) מצומצמת. 24) החלק העולה על עדשה מצומצמת. 25) מכיוון שגם בלי מעשיו הוא טהור. הכלל המונח ביסוד דינים אלה הוא: המעשה שעשה באיסור אינו מועיל לטהר, אבל גם אינה גורמת לטומאה במקרה שגם בלי מעשה האסור היה טהור.

ה. מִי שֶׁהָיְתָה[26] בַּהֶרֶת בְּעָרְלָתוֹ - יִמּוֹל, וְאַף עַל פִּי שֶׁהִיא מִילָה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ[27]; שֶׁמְּצֹרַעַת עֲשָׂאָהּ דּוֹחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה בְּכָל מָקוֹם. וְאִם מָל וְהָלַךְ בְּעוֹר הָעָרְלָה סִימָן שֶׁהָיָה מֻחְלָט בּוֹ[28] - הֲרֵי זֶה חַיָּב בְּקָרְבָּן מְצֹרָע[29].

26) משנה, שם סוף הפרק. 27) גמרא שבת קלב, ב. מילה בזמנה היינו ביום השמיני ללידתו, ואחר יום זה הוא שלא בזמנה. 28) שכבר החליטו הכהן. 29) שהרי נטהר בטומאתו, אבל מוסגר שמל והעביר סימן הטומאה פטור מן הקרבן, מפני שלא נטמא מעולם (תוספתא שם פ"ג ה"ו).

ו. מִצְוַת עֲשֵׂה[30] שֶׁיִּהְיֶה הַמְּצֹרָע הַמֻּחְלָט מְכֻסֶּה[31] רֹאשׁ כָּל יְמֵי חִלּוּטוֹ, וְעוֹטֶה עַל שָׂפָם כְּאָבֵל, וּפוֹרֵם[32] בְּגָדָיו, וּמוֹדִיעַ הָעוֹבְרִים עָלָיו שֶׁהוּא טָמֵא; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע וְגוֹמֵר. אֲפִלּוּ כֹּהֵן גָּדוֹל[33] שֶׁנִּצְטָרַע פּוֹרֵעַ[34] וּפוֹרֵם, שֶׁעֲשֵׂה דּוֹחֶה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה. וְאָסוּר בִּשְׁאִילַת שָׁלוֹם כָּל יְמֵי חִלּוּטוֹ כְּאָבֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: וְעַל שָׂפָם יַעְטֶה - שֶׁיִּהְיוּ שְׂפָתָיו דְּבוּקוֹת. אֲבָל קוֹרֵא וְשׁוֹנֶה וְדוֹרֵשׁ. וְאָסוּר לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס כָּל יְמֵי חִלּוּטוֹ. וְנוֹהֵג בְּכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים. וְהֲרֵי הוּא מֵתָר בִּרְחִיצָה וּבְסִיכָה וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל[35] וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה[36] וְזוֹקֵף אֶת מִטָּתוֹ[37] כִּשְׁאָר הָעָם.

30) כל זה כתוב בתורה (ויקרא יג, מה) ומבואר בגמרא

מועד קטן, דף טו וטז. 31) מלשונו של רבינו משמע, שפריעה האמורה בתורה, פירושה כיסוי הראש. וזוהי דעת רבי עקיבא במועד קטן טו, א. אולם ב'ספר המצוות' לא־תעשה קסג, פירש שהכוונה לגידול שיער, כרבי אליעזר שם, וכן פירש את האמור בכהן גדול (שם כא, י): "את ראשו לא יפרע", וכן פסק להלכה פ"ה מהל' כלי המקדש ה"ו. וצ"ע. 32) קורע. 33) שנאמר בו (שם) את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום. 34) ראה הערה ל. 35) כל שלושת הדברים הללו הם בעיה שלא נפשטה במועד קטן שם, ופסק להקל. 36) מחלוקת תנאים שם ז, ב - ופסק כרבי יהודה להקל. 37) ולא כאבל שצריך להפוך את המיטה.

1 **ז. דִּין הַמְּצֹרָע שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מוֹשָׁב לְבַדּוֹ חוּץ לָעִיר,**
2 **שֶׁנֶּאֱמַר: מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ. וְדָבָר זֶה בָּעֲיָרוֹת**
3 **הַמֻּקָּפוֹת חוֹמָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּלְבַד[38].**

38) במסכת כלים פ"א מ"ז, שנינו: עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה, שמשלחים מתוכן את המצורעין.

4 **ח. הַמְּצֹרַעַת[39] אֵינָהּ פּוֹרַעַת וְאֵינָהּ פּוֹרֶמֶת וְלֹא עוֹטָה**
5 **עַל שָׂפָם, אֲבָל יוֹשֶׁבֶת הִיא מִחוּץ לָעִיר וּמוֹדִיעָה**
6 **לָאֲחֵרִים שֶׁהִיא טְמֵאָה. וְלֹא הַמְּצֹרָעִים בִּלְבַד, אֶלָּא**
7 **כָּל הַמְטַמְּאִים אֶת הָאָדָם[40] חַיָּבִין לְהוֹדִיעַ לַכֹּל שֶׁהֵן**
8 **טְמֵאִין, כְּדֵי שֶׁיִּפָּרְשׁוּ מֵהֶן; שֶׁנֶּאֱמַר: וְטָמֵא טָמֵא**
9 **יִקְרָא - הַטָּמֵא מוֹדִיעַ שֶׁהוּא טָמֵא.**

39) משנה, סוטה כג, א. ובגמרא שם למדו זה מן הכתוב (שם יג, מד) "איש צרוע הוא" ולא אשה. 40) 'תורת כהנים' נגעים פי"ב ה"ט.

10 **ט. וְטֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס פּוֹרֵעַ וּפוֹרֵם וְעוֹטֶה עַל**
11 **שָׂפָם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק[41].**

41) ומחמירים בו כמו בכל ספק של תורה.

12 **י. אֶחָד מְצֹרָע מֵסְגֵּר וְאֶחָד[42] מְצֹרָע מֵחְלָט לְעִנְיַן**
13 **טֻמְאָה[43]. וְאֵין בֵּין מְצֹרָע מֵסְגֵּר לִמְצֹרָע מֵחְלָט לְעִנְיַן**
14 **טֻמְאָה, אֶלָּא פְּרִיעָה וּפְרִימָה וְתִגְלַחַת וְצִפֳּרִים,**
15 **שֶׁהַטָּהוֹר מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר פָּטוּר מִן הַתִּגְלַחַת וּמִן**
16 **הַצִּפֳּרִים וְהַטָּהוֹר מִתּוֹךְ הֶחְלֵט חַיָּב בָּהֶן, אֲבָל טֻמְאַת**
17 **שְׁנֵיהֶן שָׁוָה בְּכָל דָּבָר.**

42) דין אחד לשניהם. 43) אבל לענין חיוב קרבנות אינם שוים, שהמוחלט חייב להביא אשם ולוג שמן, והטהור מתוך הסגר אינו מביא. ולמה הוציא רבינו כאן מן הכלל פריעה ופרימה תגלחת וציפורים, ולא כתב קרבנות? מפני שמדובר לפני טהרתו, וכל ד' הדברים שמונה רבינו הם בעודו בטומאתו, אבל קרבנות מביא אחרי שנטהר (ראה לקמן פי"א ה"ב).

18 **יא. הַמְּצֹרָע[44] - אָב מֵאָבוֹת הַטֻּמְאוֹת[45]. מְטַמֵּא אָדָם**
19 **וְכֵלִים בְּמַגָּעוֹ וּכְלֵי חֶרֶס בַּאֲוִירוֹ[46], וּמְטַמֵּא אָדָם**
20 **בְּמַשָּׂא[47], וּמְטַמֵּא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב[48] אֲפִלּוּ תַּחַת אֶבֶן[49]**
21 **כְּזַב וּכְזָבָה. שֶׁנֶּאֱמַר: וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְטָהֵר. מִפְּי**
22 **הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁטָּהֵר מִלְּטַמֵּא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב[50].**
23 **וְאֶחָד הַמֻּסְגָּר וְאֶחָד הַמֻּחְלָט בְּכָל אֵלּוּ[51].**

44) כלים פ"א ה"א. 45) הטומאות שמטמאות אדם וכלים נקראות אב הטומאה, והנוגע בהן נעשה ראשון לטומאה והוא מטמא אוכלין ומשקין אבל לא אדם וכלים. 46) כלי חרס אינו מיטמא כשנגעה טומאה בדופנו החיצון אלא מתוכו, ואפילו לא נגעה הטומאה בכלי עצמו אלא היתה תלויה באוירו – טמא (ראה הל' כלים פי"ג ה"א וה"ב). 47) אף־על־פי שלא נגע בו, כגון שישב על קרש ובא זה והרים את הקרש מצדו השני, בין אם הטמא הרים את הטהור ובין להיפך. 48) שם מ"ד. אם שכב או ישב על סדינים וכדומה – טמאים, ואפילו אם היו עשרה סדינים זה תחת זה והמצורע שכב או ישב על העליון ולא נגע באחרים – כולם טמאים. 49) שהיו הסדינים תחת אבן והוא ישב על האבן, אין האבן מצילה מן הטומאה (ראה כסף־משנה, שהקשה מפסחים סז, שאמרו שם: זב חמור ממצורע, שכן עושה משכב ומושב. וראה משנה־למלך כאן). 50) ומשמע שלפני־זה מטמא משכב ומושב. 51) כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

24 **יב. חֻמְרָא יְתֵרָה יֵשׁ בִּמְצֹרָע, שֶׁמְּטַמֵּא בְּבִיאָתוֹ[52]**
25 **לְבַיִת, בֵּין בִּימֵי הֶחְלֵט בֵּין בִּימֵי הֶסְגֵּר. כֵּיצַד? נִכְנַס**
26 **לְבַיִת - נִטְמָא[53] כָּל אֲשֶׁר בַּבַּיִת, בֵּין אָדָם בֵּין כֵּלִים,**
27 **אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָגַע בָּהֶן, נַעֲשׂוּ רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה.**
28 **שֶׁנֶּאֱמַר: מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ[54] - מַה הוּא טָמֵא[55],**
29 **אַף מוֹשָׁבוֹ טָמֵא. הָיָה עוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן וְעָבַר אָדָם**
30 **טָהוֹר תַּחַת הָאֵילָן - נִטְמָא[56]. הָיָה הַטָּהוֹר עוֹמֵד תַּחַת**
31 **הָאֵילָן וְעָבַר הַמְּצֹרָע תַּחְתָּיו - לֹא טִמְּאָהוּ; וְאִם עָמַד**
32 **- נִטְמָא, שֶׁהֲרֵי נַעֲשָׂה לוֹ מוֹשָׁב. סָפֵק עָמַד סָפֵק לֹא**
33 **עָמַד - טָהוֹר[57]. הִכְנִיס הַמְּצֹרָע רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ[58] לְבַיִת -**
34 **נִטְמָא כֹּל שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכוֹ[59]. נִכְנַס[60] לְבֵית הַכְּנֶסֶת -**
35 **עוֹשִׂין לוֹ מְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים[61] וּרְחָבָה**
36 **אַרְבַּע אַמּוֹת[62] עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִכְנָס רִאשׁוֹן וְיוֹצֵא**
37 **אַחֲרוֹן, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מוֹשָׁבוֹ לְבַדּוֹ וְלֹא יַעֲמֹד עִם הָעָם**
38 **בְּעִרְבּוּב וִיטַמֵּא אוֹתָם.**

52) שם. ונגעים פי"ג, מי"א. 53) משמע אפילו לא שהה כהרף עין, ויצא. כדעת תנא־קמא במשנה נגעים שם. 54) המקום שהוא נמצא בו. 55) 'תורת כהנים' פי"ב, הי"ד. 56) דין זה והבאים אחריו עד "ואם עמד נטמא", מבוארים במס' נגעים שם מ"ז. 57) משנה, טהרות פ"ו, מ"ב. ראה מה שכתב רבינו שם בפירושו. 58) ושאר גופו מחוץ לבית. 59) נגעים, שם מ"ח. 60) כלומר, כשהוא רוצה להכנס. 61) מכל צד. 62) והשטח המוקף מחיצות אלו דינו כחדר בפני עצמו שהוא "מושבו", ובית הכנסת מחוץ למושבו, אבל שטח מוקף מחיצות נמוכות מעשרה טפחים או קצרות מארבע אמות אינו מושב בפני עצמו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יום חמישי י' סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר[1]

1) יבאר שטהרת המצורע ותגלחתו מצוות־עשה וכיצד מטהרים אותו, ודין שחיטת הצפור והתגלחת והזייה, ושאר מעשיו אם כשרים בלילה, ודין טהרת מצורע איפה ומתי נוהגת, והכשרים לטהר מצורע, ואם מטהרים שנים כאחת, צפור השחוטה והמשתלחת אם הן מותרות בהנאה וכל דיניהן.

1 **א. טָהֳרַת מְצֹרָע מִצְוַת עֲשֵׂה[2], וְתִגְלַחְתּוֹ כְּשֶׁיִּטְהַר**
2 **מִצְוַת עֲשֵׂה[3]. כֵּיצַד מְטַהֲרִין אֶת הַמְּצֹרָע? מֵבִיא**
3 **מִזְרָק[4] שֶׁל חֶרֶשׂ חָדָשׁ, וְקַבָּלָה הִיא[5] שֶׁיִּהְיֶה [חָדָשׁ],**
4 **וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ רְבִיעִית[6] מַיִם חַיִּים[7] הָרְאוּיִין לְקַדֵּשׁ**
5 **אוֹתָן מֵי חַטָּאת[8], וְשִׁעוּר זֶה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וּמֵבִיא**
6 **שְׁתֵּי צִפָּרִים דְּרוֹר[9] טְהוֹרוֹת[10] לְשֵׁם טָהֳרַת צָרַעַת[11],**
7 **שֶׁנֶּאֱמַר: וְלָקַח לַמְטַהֵר. וְשׁוֹחֵט אֶת הַבְּרוּרָה[12]**
8 **שֶׁבִּשְׁתֵּיהֶן עַל הַמַּיִם שֶׁבִּכְלִי חֶרֶס, וּמְמַצֶּה עַד שֶׁיִּהְיֶה**
9 **הַדָּם נִכָּר בַּמַּיִם, וְחוֹפֵר וְקוֹבֵר הַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה**
10 **בְּפָנָיו[13]. וְדָבָר זֶה קַבָּלָה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה. וְנוֹטֵל עֵץ**
11 **אֶרֶז, וּמִצְוָתוֹ שֶׁיִּהְיֶה אָרְכּוֹ אַמָּה וְעָבְיוֹ כִּרְבִיעַ כֶּרַע**
12 **מִכַּרְעֵי הַמִּטָּה[14], וְאֵזוֹב שֶׁאֵין לוֹ שֵׁם לְוַי[15], כְּמוֹ**
13 **שֶׁבַּאַרְנוּ, אֵין פָּחוֹת מִטְּפַח[16], וּשְׁנֵי תּוֹלַעַת[17], מִשְּׁקָלוֹ**
14 **שֶׁקֶל. וְאִם טְעָמוֹ[18] - פְּסָלוֹ[19], כִּצְבִיעַת הַתְּכֵלֶת[20]. וְכָל**
15 **הַשְּׁעוּרִים - הֲלָכָה[21]. וְלוֹקֵחַ עִם שְׁלָשְׁתָּן הַצִּפּוֹר**
16 **הַחַיָּה. וְאַרְבָּעָה מִינִין אֵלּוּ[22] מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. וְעֵץ**
17 **אֶרֶז וְאֵזוֹב שֶׁנִּתְקַלְּפוּ[23] - פְּסוּלִין. וְכוֹרֵךְ הָאֵזוֹב עִם**
18 **הָאֶרֶז בְּלְשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית[24], וּמַקִּיף[25] לָהֶן רָאשֵׁי**
19 **אֲגַפַּיִם וְרֹאשׁ הַזָּנָב שֶׁל צִפּוֹר הַחַיָּה, וְטוֹבֵל אַרְבַּעְתָּן**
20 **בַּמַּיִם שֶׁבִּכְלִי וּבְדָם שֶׁעֲלֵיהֶן, וּמַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים עַל**
21 **אַחַר יָדוֹ שֶׁל מְצֹרָע, וּמְשַׁלֵּחַ אֶת הַצִּפּוֹר. וְכֵיצַד**
22 **מְשַׁלְּחָהּ? עוֹמֵד בָּעִיר וְזוֹרְקָהּ חוּץ לַחוֹמָה. וְאֵינוֹ**
23 **הוֹפֵךְ פָּנָיו לֹא לַיָּם וְלֹא לָעִיר וְלֹא לַמִּדְבָּר[26],**
24 **שֶׁנֶּאֱמַר: מִחוּץ לָעִיר אֶל פְּנֵי הַשָּׂדֶה. שִׁלְּחָהּ וְחָזְרָה**
25 **- חוֹזֵר וּמְשַׁלְּחָהּ, אֲפִלּוּ מֵאָה פְּעָמִים[27]. וְאַחַר כָּךְ**
26 **מְגַלֵּחַ הַכֹּהֵן אֶת הַמְּצֹרָע. כֵּיצַד מְגַלְּחוֹ[28]? מַעֲבִיר**
27 **תַּעַר עַל כָּל בְּשָׂרוֹ הַנִּרְאֶה, אֲפִלּוּ בֵּית הַשָּׁחִי וּבֵית**
28 **הָעֲרָוָה שֵׂעָר שֶׁעַל כָּל הַגּוּף, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה כִּדְלַעַת.**
29 **שֶׁנֶּאֱמַר: אֶת כָּל שְׂעָרוֹ[29]. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר רֹאשׁוֹ**
30 **וּזְקָנוֹ וְגַבּוֹת עֵינָיו[30]? לְרַבּוֹת כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן, וּלְמַעֵט**
31 **שֵׂעָר שֶׁבְּתוֹךְ הַחֹטֶם, לְפִי שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה[31]. וְאַחַר כָּךְ**
32 **מְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטוֹבֵל, וְיִטְהַר מִלְּטַמֵּא בְּביאָה וּמִלְּטַמֵּא**
33 **מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, וְיִכָּנֵס לִפְנִים מִן הַחוֹמָה, וּמוּנֶה**
34 **שִׁבְעַת יָמִים. וְאָסוּר בָּהֶן בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, שֶׁנֶּאֱמַר:**
35 **מִחוּץ לְאָהֳלוֹ[32] - מְלַמֵּד שֶׁאָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.**
36 **וְהַמְּצֹרַעַת מֻתֶּרֶת[33] בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.**

2) מצוה זו כוללת כל האמור בתורה (ויקרא יד, ד - ח) וגם תגלחת ראשונה בכלל. 3) בפני עצמה. והכוונה לתגלחת שנייה שהכהן מגלחו ביום השביעי לתגלחתו הראשונה. כן כתב רבינו במפורש בספר המצוות עשה קיא. [בספר המצוות שם מבאר רבינו למה תגלחת שנייה אינה כלולה במצוה של הבאת הקרבנות, ואף על פי שזו וזו הן גמר הטהרה: "...תכלית תגלחתו היא טהרתו מלטמא ... ואילו תכלית הבאת קרבנותיו היא להשלים כפרתו"]. 4) ספל גדול. 5) אמנם בגמרא סוטה טו, ב דרשו "מה מים חיים שלא נעשתה בהם מלאכה אף כלי שלא נעשתה בו מלאכה" סובר רבינו שדרשה זו "אסמכתא" ואינה דרשה גמורה. 6) רביעית הלוג - שמונים גרם בערך. 7) מי מעיין או נהרות שוטפים. 8) לתת בהם אפר פרה אדומה להזאה על אדם שנטמא במת. 9) מין צפרים חפשיות, שאינן מקבלות תרבות. 10) כשרות לאכילה. 11) שיקח אותן הכהן בכוונה לשם טהרת צרעת, אבל אינו צריך לקבוע, שלוקח לטהרת מצורע זה. דין זה שנינו בתורת כהנים מצורע פרשתא א הלכה ו: "ולקח למיטהר" לשם מיטהר, בין איש בין אשה בין קטן, מיכן אמרו: לקח לאיש כשרות לאשה, לאשה כשרות לאיש, לבית כשר למצורע, למצורע כשר לבית. 12) הבריאה יותר. 13) בפני המצורע. 14) נגעים פרק י"ד משנה ו. ולא נתפרש שיעור כרע המטה. 15) אלא קוראים לו "איזוב" סתם והוא שיח ראוי למאכל אדם. 16) נדה כו, א תני רבי חייא: איזוב - טפח. 17) צמר צבוע במיץ גרגירים אדומים שבתוכם כמו יתוש ומכאן השם "תולעת". ויש מפרשים צמר צבוע בדם תולעת או בנוזל המתמצה מביצי תולעת. 18) פירוש, אם טבל בנוזל זה צמר אחר. 19) פסול לצבוע בו הצמר לטהרת צרעת. 20) תכלת הוא צמר צבוע בדם ברייה שבים, ששמה חילזון. וגם בה פוסלת טעימה. 21) קבלה איש מפי איש עד משה רבינו, שקיבלה מסיני (עירובין ד, א ובכמה מקומות בתלמוד). 22) צפרים, ארז, איזוב ושני תולעת. 23) שהורדה קליפתם. 24) היא תולעת השני שנאמרה למעלה, ומפני שהיא ארוכה וכתבנית של לשון נקראה: לשון של זהורית. 25) מקרב, אבל אינו קושר אותה. וכן במסכת ביצה לב, ב "אין מקיפים שתי חביות", בעירובין ל, ב "שלא מן המוקף", בחולין מו, ב אין מקיפין בבועי, ועוד. 26) בתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ב הלכה ה אנו שונים: שלא יעמוד ביפו וישלחנה לים, שלא יעמוד בגבת וישלחנה למדבר, שלא יעמוד חוץ לעיר וישלחנה לעיר. 27) תוספתא נגעים פרק ח הלכה ד. שם אמרו: "חמש ושש פעמים" ומובן שהכוונה הרבה פעמים בלי הגבלה, והמדובר, כשלא הגיעה עדיין אל השדה, אבל כשהגיעה לשדה דינה ככל הצפרים והיא מותרת באכילה ולטהרת מצורע אחר. 28) תגלחת ראשונה. 29) לרבות מקומות שאינם גלויים. 30) פסוק זה נכתב בתגלחת שנייה, ולמדו ראשונה משנייה. 31) כלל, ואינו דומה לשיער של בית השחי, שנגלה לפעמים כשהאדם מגביה זרועו (כסף משנה). 32) "וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים" ודרשו (בגמרא מועד קטן ז, ב) אהלו זו אשתו. 33) כריתות ח, ב "מחוץ לאהלו" ולא מחוץ לאהלה. לא ביאר רבינו אם אסור בתשמיש המטה בימי חלוטו (לפני ריפויו). במועד קטן ז, ב נחלקו בזה רבי יוסי ברבי יהודה ורבי ושם אמרו שהמלך יותם נולד לעוזיהו בימי צרעתו,

ומזה למד רבי שמותר בתשמיש המטה, שהרי עוזיהו שמר על המצוות כמו שכתוב (מלכים־ב טו, ג): "ויעש הישר בעיני ד'". ונכשל רק בהקרבת קרבנות.

ב. כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים[34] הָאֵלּוּ עֲדַיִן הוּא אַב הַטֻּמְאָה. מְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים בְּמַגָּע, לֹא בְּמַשָּׂא. שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר: וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֵּס אֶת בְּגָדָיו וְגוֹמֵר - מִלַּמֵּד שֶׁהָיָה מְטַמֵּא בְּגָדִים. וּכְשֵׁם שֶׁהָיָה מְטַמֵּא בְּגָדִים בְּמַגָּע, כָּךְ מְטַמֵּא אָדָם בְּמַגָּע; שֶׁכָּל הַמְטַמֵּא בְּגָדִים - מְטַמֵּא אָדָם. וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְגַלְּחוֹ הַכֹּהֵן תִּגְלַחַת שְׁנִיָּה רָאשׁוֹנָה, וּמְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטוֹבֵל, וְיִטְהַר מִלְּטַמֵּא אֲחֵרִים, וַהֲרֵי הוּא כְּכָל טְבוּלֵי יוֹם[35] וְאוֹכֵל בְּמַעֲשֵׂר. הֶעֱרִיב שִׁמְשׁוֹ - אוֹכֵל בִּתְרוּמָה[36]; הֵבִיא כַּפָּרָתוֹ - אוֹכֵל בַּקָּדָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[37].

34) נגעים פרק י"ד משנה ב: "מטמא כשרץ", ושרץ מטמא אדם וכלים במגע ולא במשא. 35) טמא שטבל ביום נקרא טבול יום עד שקיעת השמש ואסור לאכול תרומה וקדשים ומותר באכילת מעשר שני. 36) אף על פי שלא הקריב עדיין קרבנותיו, שמחוסרי כפרה מותרים באכילת תרומה. 37) בפרק א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א.

ג. כְּשֶׁהוּא מְגַלֵּחַ בִּשְׁתֵּי הַתִּגְלָחוֹת אֵינוֹ מְגַלֵּחַ אֶלָּא בְּתַעַר. וְאִם גִּלַּח שֶׁלֹּא בְּתַעַר אוֹ שֶׁהִנִּיחַ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. וְאֵינוֹ מְגַלְּחוֹ אֶלָּא כֹּהֵן. וְאִם שִׁיֵּר שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת בְּתִגְלַחַת רִאשׁוֹנָה וְגִלְּחָן בַּשְּׁנִיָּה - לֹא עָלְתָה לוֹ אֶלָּא תִּגְלַחַת אַחַת בִּלְבַד, וַהֲרֵי הִיא רִאשׁוֹנָה[38]. וְכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לְטָהֲרַת הַמְּצֹרָע.

38) וצריך תגלחת שנייה אחר שבעת ימים.

ד. תִּגְלַחַת[39] הַמְּצֹרָע וּטְבִילָתוֹ וְהַזָּאָתוֹ אֵינָן מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ, וּשְׁאָר כָּל מַעֲשָׂיו מְעַכְּבִים.

39) בתוספתא שם הלכה ו אמרו: "תגלחת של (מצוה) מצורע, טבילתו והזאתו מעכבים ושאר כל מעשיו אינם מעכבים". ובתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ב הלכה ד למדו, שדברים הנעשים בגופו של המצורע - מעכבים, והנעשים שלא בגופו, כגון שליחת הציפור החיה וכיבוס בגדים, אינם מעכבים.

ה. שְׁחִיטַת הַצִּפּוֹר וְהַתִּגְלַחַת וְהַהַזָּיָה - בַּיּוֹם, וּשְׁאָר כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה. אֵלּוּ - בַּאֲנָשִׁים, וּשְׁאָר כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בַּאֲנָשִׁים בֵּין בְּנָשִׁים. אֵלּוּ - בְּכֹהֲנִים, וּשְׁאָר כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בְּכֹהֲנִים בֵּין בְּיִשְׂרָאֵל.

ו. טָהֳרַת מְצֹרָע זוֹ נוֹהֶגֶת בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת. וְכֹהֵן שֶׁטִּמְּאוֹ מִצְוָה לְטַהֲרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ. וְהַכֹּל כְּשֵׁרִין[40] לְטַהֵר אֶת הַמְּצֹרָע, אֲפִלּוּ זָב[41] וַאֲפִלּוּ טְמֵא מֵת. וְאֵין מְצֹרָע מְטַהֵר מְצֹרָע. וְאֵין מְטַהֲרִין שְׁנֵי מְצֹרָעִין כְּאַחַת, שֶׁאֵין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת.

40) כל הכהנים. 41) בתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא א, ה, דרשו שטהרת מצורע היא בכהן שמותר לו להיכנס למחנה, אשר המצורע אסור להיכנס לה, ולפיכך כהן מצורע אינו כשר לטהרת מצורע, ומכאן נלמד שזב וטמא מת, שאינם משתלחים מחוץ לערים מוקפות חומה כמצורע - כשרים לטהרה.

ז. עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנִי תּוֹלַעַת שֶׁטְּהֵר בָּהֶן מְצֹרָע זֶה - מְטַהֵר בָּהֶן מְצֹרָעִים אֲחֵרִים. וְכֵן צִפּוֹר הַמִּשְׁתַּלַּחַת מֵתָּר לְטַהֵר בָּהּ מְצֹרָעִים אֲחֵרִים מֵאַחַר שֶׁנִּשְׁתַּלְּחָה, וּמֵתֶּרֶת בַּאֲכִילָה[42]. אֲבָל הַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה. וּמֵאֵימָתַי תֵּאָסֵר? מִשְּׁעַת שְׁחִיטָתָהּ. שְׁחָטָהּ וְאֵין שָׁם אֵזוֹב וְלֹא עֵץ אֶרֶז וְלֹא שְׁנִי תּוֹלַעַת[43] - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה, שֶׁשְּׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה[44]. וְהָאוֹכֵל כְּזַיִת מִצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה - עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה. שֶׁנֶּאֱמַר: וְזֶה אֲשֶׁר לֹא תֹאכְלוּ מִהֶם. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁזֶּה לְרַבּוֹת הַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה. וְנֶאֱמַר: טְהוֹרָה תֹּאכֵלוּ - הָא אַחֶרֶת לֹא תֹאכֵלוּ; וְלָאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה - עֲשֵׂה.

42) והמדובר כשהגיעה לשדה וחזרה, אבל אם חזרה תיכף אחר שילוחה ולא הגיעה כלל לשדה, כתב רבינו למעלה בהלכה א שצריך לשלחה אפילו מאה פעמים. 43) ואמרנו למעלה בהלכה א שהבאתם מעכבת ואם כן השחיטה לא נעשתה כהלכתה. 44) מחלוקת תנאים שם ורבינו פוסק בכל מקום ששחיטה שאינה ראוייה שמה שחיטה (פרט לכיסוי הדם).

ח. אֵין לוֹקְחִין שְׁתֵּי הַצִּפֳּרִים מִצִּפֳּרֵי עִיר הַנִּדָּחַת, וְלֹא מִצִּפֳּרִים שֶׁהֶחֱלִיפָן בַּעֲבוֹדָה זָרָה, וְלֹא מִצִّפֳּרִים שֶׁהָרְגוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ. וּמִצְוָתָן[45] שֶׁיִּהְיוּ שְׁתֵּיהֶן שָׁווֹת בְּמַרְאֶה, בְּקוֹמָה וּבְדָמִים, וּלְקִיחָתָן כְּאַחַת. אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן שָׁווֹת אוֹ שֶׁלָּקַח אַחַת הַיּוֹם וְאַחַת לְמָחָר - כְּשֵׁרוֹת. לָקַח שְׁתֵּי הַצִּפֳּרִים לְשֵׁם אִישׁ - כְּשֵׁרוֹת לְטַהֵר בָּהֶן אִשָּׁה; לְשֵׁם אִשָּׁה - כְּשֵׁרוֹת לְטַהֵר בָּהֶן אִישׁ; לְטַהֵר בָּהֶן בַּיִת מְנֻגָּע - כְּשֵׁרוֹת לְטַהֵר אָדָם; לְקָחָן לְאָדָם - כְּשֵׁרוֹת לְבַיִת מְנֻגָּע. שֶׁנֶּאֱמַר: וְלָקַח לַמְּטַהֵר.

45) לכתחילה.

ט. שָׁחַט[46] אַחַת מֵהֶן וְנִמְצֵאת שֶׁלֹּא הָיְתָה דְּרוֹר - יִקַּח זוּג לַשְּׁנִיָּה, וְהָרִאשׁוֹנָה מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה. שָׁחַט הָאַחַת וְנִמְצֵאת טְרֵפָה - יִקַּח זוּג לַשְּׁנִיָּה, וְהָרִאשׁוֹנָה מֻתֶּרֶת בַּהֲנָאָה.

46) לשון המשנה שם, ובתוספתא שם פרק ח הלכה ח ישנן גירסאות שונות. ראה ראב"ד וכסף משנה ולחם משנה, ולהלכה: אם השחוטה אינה דרור יקח זוג לשנייה, שהרי לא נקבע לה עדיין בן זוג דרור, והראשונה מותרת באכילה, מפני שאינה ציפור מצורע: ואם רצה המצורע רשאי הוא להביא שתי ציפורים אחרות ואז שתיים הראשונות מותרות

באכילה (לפי התוספתא), שציפור אחת אינה נקבעת אלא זוג; אם שחט אחת ונמצאת טריפה מותרת בהנאה ואסורה באכילה מפני הטריפות. ואף על פי שרבינו פסק למעלה בהלכה ז ששחיטה שאינה ראוייה שמה שחיטה, אין שחיטת הטריפה מועילה לקבוע את השנייה כבת זוגה, מפני שהתורה כתבה "חיות טהורות" ולמדו מזה בתורת כהנים פרשת מצורע א, יב, שטריפות אינן כשרות לטהרת מצורע. וכל אלו הדינים כוחם יפה גם כשהשנייה אינה דרור או שנולדה בה טריפות לפני שחיטת הראשונה.

1 **י. נִשְׁפַּךְ הַדָּם[47] - מַנִּיחִין אֶת הַמִּשְׁתַּלַּחַת עַד**
2 **שֶׁתָּמוּת[48]. מֵתָה הַמִּשְׁתַּלַּחַת - יִשְׁפַּךְ הַדָּם[49] וְיִקַּח**
3 **שְׁתַּיִם אֲחֵרוֹת.**

47) לפני ההזאות. 48) ואסור לקחת לה בת זוג, מפני ששחיטת הראשונה קבעה אותה לבת זוגה ואינה ראוייה לזוג אחר, מה שאין כן כשנטרפה לפני השחיטה, ששחיטה פסולה אינה קובעת. מובן שגם השחוטה אסורה בהנאה. 49) המדובר, כשמתה לפני ההזאות, שהזאות מעכבות, אבל אם מתה המשתלחת אחר ההזאות - נטהר המצורע והשילוח אינו מעכב.

פֶּרֶק שְׁנֵים עָשָׂר[1]

1) יבאר שיעור צרעת בגדים וכמה סימני טומאה יש בהם ואם מצטרפין, וכל דיניהם, קרחת וגבחת הבגדים, ואם הם צבועים או שתיו צבוע וערבו לבן, ודין כמה שיעור בגד מטמא בנגעים.

4 **א. צָרַעַת בְּגָדִים - כִּגְרִיס[2], כְּצָרַעַת אָדָם; אֲבָל פָּחוֹת**
5 **מִכִּגְרִיס - טָהוֹר. וּשְׁלֹשָׁה סִימָנֵי טֻמְאָה יֵשׁ בָּהֶן:**
6 **יְרַקְרַק, אֲדַמְדַּם, וְהַפִּשְׁיוֹן. וּשְׁלָשְׁתָּן מְפֹרָשִׁין**
7 **בַּתּוֹרָה[3]. יְרַקְרַק הוּא הַיָּרֹק שֶׁבַּיְּרַקִּין[4], שֶׁהוּא יָרֹק**
8 **הַרְבֵּה, כְּכְנַף הַטָּוָס וּכְהוּצִי הַדֶּקֶל[5]; וַאֲדַמְדַּם הוּא**
9 **אָדֹם שֶׁבָּאֲדֻמִּים, שֶׁהוּא אָדֹם הַרְבֵּה, כִּזְהוֹרִית[6] יָפָה.**
10 **וּשְׁנֵי מַרְאוֹת אֵלּוּ מִצְטָרְפִין[7] זֶה עִם זֶה. בְּמַרְאֵה**
11 **יְרַקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם מַסְגִּירִין אֶת הַבֶּגֶד, וְאִם עָמַד**
12 **בְּמַרְאֶה זֶה שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת[8] - מַחְלִיטִין וְשׁוֹרְפִין[9]. וְכֵן**
13 **אִם פָּשָׂה[10] - מַחְלִיטִין וְשׁוֹרְפִין[11]. כֵּיצַד? בֶּגֶד**
14 **שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע יְרַקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם - מַסְגִּירוֹ שִׁבְעַת**
15 **יָמִים, וּבַשְּׁבִיעִי רוֹאֶה: אִם פָּשָׂה - מַחְלִיטוֹ וְשׁוֹרֵף**
16 **אֶת כָּל הַבֶּגֶד[12]; וְאִם עָמַד בְּמַרְאֵהוּ וְלֹא פָּשָׂה, אוֹ**
17 **שֶׁפָּשָׂה וְכָהָה[13] מִשְּׁנֵי הַמַּרְאוֹת שֶׁהֶסְגֵּר בָּהֶן, אוֹ**
18 **שֶׁהוֹסִיף הַמַּרְאֶה לְהַאְדִּים וּלְהוֹרִיק וְלֹא פָּשָׂה - יְכַבֵּס**
19 **מְקוֹם הַנֶּגַע וַיַּסְגִּיר שִׁבְעַת יָמִים שֵׁנִית[14]. וּבְסוֹף**
20 **שָׁבוּעַ שֵׁנִי, שֶׁהוּא יוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר, רוֹאֶה: אִם כָּהָה**
21 **לְמַרְאֶה שְׁלִישִׁית[15] - הֲרֵי זֶה טָעוּן כִּבּוּס וְטָהוֹר[16];**
22 **וְאִם נִשְׁתַּנָּה הַנֶּגַע מִמַּה שֶׁהָיָה, כְּגוֹן שֶׁהָיָה יְרַקְרַק**
23 **וְנַעֲשָׂה אֲדַמְדַּם אוֹ אֲדַמְדַּם וְנַעֲשָׂה יְרַקְרַק - קוֹרֵעַ**
24 **מְקוֹם הַנֶּגַע וְשׁוֹרֵף[17] מַה שֶּׁקָּרַע, וְתוֹפֵר מַטְלִית[18]**
25 **בַּמָּקוֹם שֶׁקָּרַע, וּפוֹטֵר שְׁאָר הַבֶּגֶד, וּמְכַבְּסוֹ כֻּלּוֹ**
26 **כִּבּוּס שֵׁנִי וּמִטְּבִילוֹ וְטָהֵר; וְאִם עָמַד בַּמַּרְאֶה שֶׁהֶסְגֵּר**
27 **בּוֹ בַּתְּחִלָּה - יַחְלִיטוֹ וְיִשְׂרוֹף אֶת כֻּלּוֹ[19].**

2) 'תורת כהנים' פרשת נגעים פרק יד, ה"ד. ראה למעלה פ"א ה"ז. 3) ויקרא יד, מט. 4) שם ה"ב. 5) עלים של עץ התמר. 6) צמר צבוע אדום. פסק כסומכוס, בתוספתא נגעים פ"א ה"ג. 7) 'תורת כהנים' שם ה"ב. 8) שני הסגרים בני שבוע ימים. 9) את כל הבגד. 10) בשבוע ראשון. 11) מיד, בלי הסגר שני. 12) מפורש בתורה (שם יג, נב). 13) ומראהו ירוק בינוני או אדום בינוני. 14) שני המקרים הראשונים, היינו: א. עמד במראהו אבל לא פשה, ב. פשה וכהה - מבוארים בנגעים פי"א מ"ה, אבל הדין השלישי: או שהוסיף המראה וכו', קשה לפרשו, ולכאורה דומה לגמרי לדין הראשון. והמבי"ט בקרית־ספר פירש, שהאדמימות או הירקות נתחזקו עוד יותר ממה שהיו לפני ההסגר. 15) אבל מירקרק לאדמדם או להיפך - יבואר דינו בפיסקה הבאה. 16) ב'תורת כהנים' נגעים פרק טו ה"ו, אמרו: "והנה כהה הנגע" למראה שני ולא למראה שלישי. פסוק זה מדבר אחרי הסגר שני, ומצריך קריעת מקום הנגע, ומשמע מזה שאם נשתנה למראה שלישי אינו צריך קריעה. 17) דין זה למד רבינו מדרשת ה'תורת כהנים' המובאה בהערה הקודמת, שהכתוב "והנה כהה" מדבר במראה שני, היינו מירקרק לאדמדם ולהיפך. דעת רבינו, שכל מה שאינו ירקרק או אדמדם, אפילו הוא ירוק או אדום - נקרא מראה שלישי, וכן כל מראה אחר שהוא. ו"מראה שני" היינו מירקרק לאדמדם ומאדמדם לירקרק. ובכסף־משנה מבאר, שרבינו מפרש את הכתוב (שם, נה) "והנה לא הפך הנגע את עינו והנגע לא פשה טמא הוא באש תשרפנו" שלא הפך אפילו למראה שני, ורק אז הוא טמא. ומכאן, שאם הפך למראה שני אינו טמא, ודינו כמו אם כהה. הראב"ד משיג על הלכה זו בצורה חריפה, וראה כסף־משנה. 18) טלאי. "ומנין שהוא טולה עליו מטלית? תלמוד לומר: ואם תראה עוד (ויקרא יג, נז), ואין עוד אלא מקומו" (תורת כהנים שם ה"ד). פירוש, ואם יישאר חור במקום שהיה בו הנגע - אין אפשרות שייראה שם נגע שנית. 19) שם משנה ה: העומד בשני - יישרף.

28 **ב. נֶגַע[20] שֶׁהָיָה יְרַקְרַק וּפָשָׂה אֲדַמְדַּם אוֹ שֶׁהָיָה**
29 **אֲדַמְדַּם וּפָשָׂה יְרַקְרַק - הֲרֵי זֶה פִּשְׁיוֹן[21].**

20) שם משנה ד. 21) ב'תורת כהנים' נגעים פרק יד, ב, דרשו מהכתוב "והיה" בלשון יחיד, מלמד שמצטרפים זה עם זה.

30 **ג. נֶגַע שֶׁהָיָה בְּאֶמְצָעוֹ מָקוֹם נָקִי בְּלֹא נֶגַע וּפָשָׂה לוֹ**
31 **הַנֶּגַע - אֵינוֹ פִּשְׁיוֹן, עַד שֶׁיִּפְשֶׂה לַחוּץ[22]. שֶׁאֵין**
32 **פִּשְׁיוֹן הַנֶּגַע לְתוֹכוֹ פִּשְׁיוֹן בֵּין בְּאָדָם בֵּין בְּבְגָדִים**
33 **וּבָתִּים.**

22) "מה נתק שאין הפשיון לתוכו, כך נגע שאין הפשיון לתוכו". 'תורת כהנים' שם פרק ח ה"ד, ראה למעלה פ"ד ה"א.

34 **ד. הַפִּשְׁיוֹן[23] הַסָּמוּךְ[24] בִּבְגָדִים - כָּל שֶׁהוּא[25],**
35 **וְהָרָחוֹק אוֹ הַחוֹזֵר - כִּגְרִיס. כֵּיצַד? בֶּגֶד שֶׁהֶסְגֵּר**

וְנוֹלַד בּוֹ נֶגַע אַחֵר כִּגְרִיס רָחוֹק מִן הַנֶּגַע שֶׁהֵסִגַּר בּוֹ - הֲרֵי זֶה פִּשְׁיוֹן וְיִשָּׂרֵף; וְאִם הָיָה פָּחוֹת מִכִּגְרִיס - אֵין מַשְׁגִּיחִין בּוֹ. וְכֵן בֶּגֶד שֶׁקָּרַע מִמֶּנּוּ הַנֶּגַע בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְחָזַר בּוֹ נֶגַע כִּגְרִיס - יִשָּׂרֵף. וְכֵן בֶּגֶד שֶׁפָּשָׂה בּוֹ הַנֶּגַע אַחַר שֶׁנִּפְטַר[26] - יִשָּׂרֵף.

23) נגעים פי"א מ"ז. 24) לנגע העיקרי = לאום. 25) אפילו פשה פחות מכגריס - טמא. 26) שטיהרו אותו.

ה. מִי שֶׁמְּכַבֵּס[27] אֶת הַנֶּגַע בְּשָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, צָרִיךְ לְכַבֵּס מְעַט מִן הַבֶּגֶד שֶׁחוּצָה לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: אֵת אֲשֶׁר בּוֹ הַנָּגַע[28]. וְכָל נִגְעֵי בְּגָדִים שֶׁמְּכַבְּסִין אוֹתָן - מַעֲבִירִין עֲלֵיהֶן שִׁבְעָה סַמְמָנִין[29] שֶׁמַּעֲבִירִין עַל הַכֶּתֶם, כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּעֲבִירִין עַל הַכְּתָמִים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[30] בְּעִנְיַן נִדָּה.

27) 'תורת כהנים' שם פט"ו ה"ה. 28) ולא נאמר "את הנגע", משמע המקום שהנגע בו. 29) זבחים צה, א. 30) בפרק ט מהלכות איסורי ביאה, הלכה לו.

ו. בֶּגֶד[31] שֶׁקָּרַע מִמֶּנּוּ מְקוֹם הַנֶּגַע וְתָפַר מַטְלִית, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְחָזַר נֶגַע כִּגְרִיס עַל הַבֶּגֶד - מַתִּיר[32] אֶת הַמַּטְלִית וּמַצִּילָהּ[33], וְשׁוֹרֵף שְׁאָר הַבֶּגֶד. חָזַר הַנֶּגַע עַל הַמַּטְלִית - שׁוֹרֵף אֶת הַכֹּל[34].

31) נגעים שם מ"ו. 32) מפרידה מן הבגד. 33) מן הטומאה, מפני שבאה מבגד טהור. 34) במשנה, הגירסא: "שורף את הבגד". ומפרש רבינו שהכוונה לכל הבגד עם המטלית, שהוא עכשיו חלק מן הבגד (קרית ספר). והר"ש במשנה שם מפרש, שהמטלית נידונה כבגד בפני עצמו, ואם יש בה שלוש על שלוש (מרובע של שלוש אצבעות) מסגירה כדין כל נגע, ואם אין בה כשיעור זה אינה מיטמאה בנגעים כלל. ובתוספתא נגעים פ"ו ה"ו משמע כדברי הר"ש, אבל רבינו הסתמך על המשנה, שנאמר בה סתם: שורף את הבגד.

ז. הַטּוֹלֶה[35] מִן הַמֶּסְגָּר[36] בְּטָהוֹר[37] וְחָזַר נֶגַע עַל הַבֶּגֶד - שׁוֹרֵף אֶת הַמַּטְלִית[38]. חָזַר עַל הַמַּטְלִית - הַבֶּגֶד הָרִאשׁוֹן הַמֶּסְגָּר יִשָּׂרֵף[39], וְהַמַּטְלִית תְּשַׁמֵּשׁ אֶת הַבֶּגֶד שֶׁהִיא תְּפוּרָה בּוֹ בְּסִימָנִין[40]: אִם עָמַד בְּעֵינָיו שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת אוֹ פָּשָׂה - שׁוֹרְפִין הַכֹּל[41].

35) משנה שם. 36) חתך מבגד שהיה בו נגע ונסגר ונטהר. 37) תפר את החתיכה הזו בבגד שלא נראה בו נגע מעולם. 38) מכיון שהיה לה זיקה לבגד מנוגע, אין זיקה זו נפקעת ממנה ע"י חיבורה לבגד טהור, ודינה כאילו חזר בה הנגע. מובן מאליו, שהבגד הראשון יישרף. 39) מפני שלא פקעה זיקתו למטלית, והריהו כאילו חזר לבגד עצמו. 40) פירוש, צריך להסגיר את הבגד השני, שהרי נולד בו נגע, וסימני הטומאה או הטהרה שיוולדו במטלית, כוחם יפה לגבי כל הבגד. יוצא מזה, שלמטלית יש זיקה בשני הבגדים. 41) ואם עבר הנגע נטהר הבגד, אבל המטלית תישרף, שהרי הוצרכה שריפה כשחזר לה הנגע ואין לה טהרה עולמית (קרית ספר. וראה ברטנורא).

ח. בֶּגֶד שֶׁבָּא כֻּלּוֹ בַּתְּחִלָּה יְרַקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם - מַסְגִּירוֹ[42] שָׁבוּעַ אַחַר שָׁבוּעַ. אִם עָמַד בּוֹ שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת - יִשָּׂרֵף. אֲבָל בֶּגֶד שֶׁהִסְגִּירוֹ וּפָשָׂה הַנֶּגַע בְּכֻלּוֹ וְנַעֲשָׂה יְרַקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם, אוֹ שֶׁפְּטָרוֹ וְאַחַר שֶׁפְּטָרוֹ בָּא כֻּלּוֹ יְרַקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם - הֲרֵי זֶה טָהוֹר[43]. כָּנָס וּפָשָׂה - יִשָּׂרֵף.

42) כדין נגע קטן. ראה למעלה פ"ז ה"ב. 43) ברייתא סנהדרין פז, ב: "ר' נתן בן אבטולמוס אומר: מנין לפריחה בבגדים שהיא טהורה? נאמר קרחת וגבחת באדם, ונאמר קרחת וגבחת בבגדים. מה להלן פרח בכולו טהור, אף כאן פרח בכולו טהור". והשווה רבינו דין פריחה בבגדים לדין נתקים, שהפריחה מטהרת בהם אפילו אחר הפיטור (למעלה פ"ח הי"ב), ולא כבהרת שהפריחה מטמאה רק מתוך החלט או מתוך הסגר (ראה פ"ז ה"א). ראה ראב"ד ומשנה־למלך.

ט. בֶּגֶד[44] שֶׁמּוֹכִין יוֹצְאִין עַל פָּנָיו מִן הָאָרִיג, כְּגוֹן סָגוֹס[45] שֶׁל צֶמֶר, וְנִרְאָה בּוֹ נֶגַע - אֵינוֹ מִתְטַמֵּא, עַד שֶׁיֵּרָאֶה הַנֶּגַע בַּמּוֹכִין וּבָאָרִיג עַצְמוֹ[46]. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בִּבְגָדִים: בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ, קָרַחְתּוֹ - אֵלּוּ הַשְּׁחָקִים[47], גַּבַּחְתּוֹ - אֵלּוּ הַחֲדָשִׁים[48].

44) נגעים פי"א מי"א. 45) באידיש - פליש, שחוטים יוצאים מהאריג ובולטים על פניו. 46) בשניהם יחד. 47) אריג ישן שנקרחו המוכין שיצאו ממנו. 48) 'תורת כהנים' פרשת נגעים פט"ו ה"ט. גבחתו = גבהתו, שחי"ת וה"א מתחלפים (קרבן אהרן בשם פסיקתא זוטרתא).

י. הַבְּגָדִים[49] הַצְּבוּעִים אֵינָן מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים, בֵּין שֶׁצְּבוּעִין בִּידֵי אָדָם בֵּין שֶׁצְּבוּעִין בִּידֵי שָׁמַיִם[50], עַד שֶׁיִּהוּ לְבָנִים[51]. בֶּגֶד שֶׁשְּׁתִיוֹ[52] צָבוּעַ וְעֵרְבוֹ[53] לָבָן, עֵרְבוֹ צָבוּעַ וְשִׁתְיוֹ לָבָן - הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַנִּרְאֶה[54]. פָּחוֹת מִשָּׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת עַל שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת מִן הָאָרִיג[55] אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים[56].

49) שם מ"ג. 50) בטבע, כגון צמר מטלאים שחורים. 51) ב'תורת כהנים' שם פי"ג ה"ד דרשו מהכתוב לפשתים ולצמר (ויקרא יג, מח) מה פשתים לבנה, אף צמר לבנה. הפשתן הוא לבן מטבעו, ושם דרשו: "מה פשתים כברייתו, אף צמר כברייתו", פירוש, אין דרך העולם לצבוע פשתן. 52) חוטי האורך. 53) חוטי הרוחב המעורבים בשתי. 54) מה שבולט ונראה יותר לעין. זה תלוי בסוג האריגה. תוספתא נגעים פ"ה ה"ג. 55) וחוטי צמר ופשתים, נאמר שיעורם בפרק הבא. 56) מפני שאינו ראוי לכלום. משנה נגעים פי"ב, ב.

יא. בֶּגֶד[57] שֶׁאָרַג בּוֹ פָּחוֹת מִשָּׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ וְנִרְאָה בּוֹ נֶגַע וְאַחַר כָּךְ הִשְׁלִימוֹ לְשָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ - טָהוֹר[58].

57) שם. 58) שאין הנגע מטמא אלא אם נולד במקום ובזמן הראויים לטמא. ראה למעלה פ"ו ה"ד.

יב. הַתּוֹפֵר[59] מַטְלִיּוֹת שֶׁאֵין בְּכָל אַחַת מֵהֶן שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ וְעָשָׂה מֵהֶן בֶּגֶד - הֲרֵי זֶה מְטַמֵּא בִּנְגָעִים; שֶׁהַתָּפוּר כְּאָרוּג, וְכֻלּוֹ בֶּגֶד אֶחָד הוּא.

59) דין זה נלמד מהמשנה המובאת בהלכה הבאה.

יג. בֶּגֶד[60] שֶׁהוּא מַטְלִיּוֹת מַטְלִיּוֹת[61], מֵהֶן צְבוּעִין וּמֵהֶן לְבָנִים[62], וְנִרְאָה נֶגַע בַּלָּבָן שֶׁבּוֹ[63] - מַסְגִּירִין אוֹתוֹ. אִם עָמַד שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת - נִטְמָא כֻּלּוֹ וְיִשָּׂרֵף[64]. וְכֵן אִם פָּשָׂה הַנֶּגַע בְּמַטְלִית לְבָנָה אַחֶרֶת - הֲרֵי זֶה פִּשְׁיוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם צָבוּעַ[65]. הָיָה כֻּלּוֹ צָבוּעַ וּבוֹ פַּס אֶחָד לָבָן, אֲפִלּוּ כִּגְרִיס[66], וְנִרְאָה בּוֹ נֶגַע[67] - יַסְגִּיר; שֶׁאִם עָמַד בְּעֵינָיו וְלֹא הוֹסִיף וְלֹא כָּהָה שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת - יִשָּׂרֵף[68].

60) שם פי"א משנה ז. 61) כל הבגד תפור מחתיכות קטנות. 62) "קייטא" בלשון המשנה. 63) אם נראה בצבוע אינו מטמא כלל, כמו שנתבאר למעלה ה"י. 64) כמו בגד שכולו לבן, שמקום הנגע קובע. 65) מפני שבבגדים מטמא פשיון הרחוק מן הנגע. והמדובר כשהפשיון הוא כגריס, אבל בפחות מגריס אין פשיון רחוק מטמא. ראה למעלה ה"ד. 66) פירוש, אפילו כל הפס הלבן אינו גדול יותר מכגריס, ואם כן אין לנגע הגדול כגריס אפשרות של פשיון, שהרי הפשיון לצבוע אינו מטמא. 67) כגריס, שפחות משיעור זה אינו טעון הסגר. 68) ואם כן, אפשר שיטמא בלא פשיון. כר' יהודה בן בתירה במשנה שם.

פֶּרֶק שְׁלִשָׁה עָשָׂר[1]

1) יבאר מין הבגדים שמטמאים בנגעים, בגד מוסגר שצבעו או מכרו לגוי או נתערב באחרים, בגד מוחלט שנתערב באחרים, ובגדים המנוגעים שמשלחים אותם חוץ לעיר.

א. אֵין מְטַמֵּא[2] בִּנְגָעִים אֶלָּא בִּגְדֵי צֶמֶר וּפִשְׁתִּים בִּלְבַד, אוֹ הַשְּׁתִי אוֹ הָעֵרֶב[3] שֶׁל צֶמֶר וּפִשְׁתִּים, וְכָל כְּלֵי הָעוֹר, בֵּין קָשֶׁה בֵּין רַךְ. אַף הָעוֹר הַצָּבוּעַ בִּידֵי שָׁמַיִם[4] מְטַמֵּא בִּנְגָעִים. וְהַלְּבָדִים[5] - כִּבְגָדִים, וּמְטַמְּאִין בִּנְגָעִים. וְהָאֹהָלִים[6] מְטַמְּאִין בִּנְגָעִים, בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל צֶמֶר וּפִשְׁתִּים בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל עוֹר.

2) בתורה (ויקרא יג, מז – מח) נמנו רק אלה המפורשים כאן. 3) בצמר, השתי הם חוטים דקים והערב יותר עבים, אבל בפשתן אין הבדל ניכר (רבינו בפירושו על המשנה, נגעים פי"א, מ"ח). 4) עור בעל גוון לא לבן מטבעו, אבל הצבוע בידי אדם אינו מטמא. בפרק הקודם אמרנו שצמר ופשתים מטמאים רק לבנים ולא בעלי גוון אחר ואפילו הם מטבעם כך, אבל עור מטמא אף הצבוע, בתנאי שהוא כך בידי שמים. פסק כרבי שמעון (שם מ"ג) נגד רבי יהודה, מפני שגם רבי מאיר סובר כמותו בצבוע בידי אדם (כסף־משנה). 5) צמר שאינו טווי, אלא דופקים עליו בכוח עד שהוא מתחבר. 6) 'תורת כהנים' פרשת נגעים פי"ג, הי"ב.

ב. כָּל הַבְּגָדִים[7] שֶׁל צֶמֶר וּפִשְׁתִּים מְטַמְּאִין בִּנְגָעִים, חוּץ מִבִּגְדֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. הַלּוֹקֵחַ בְּגָדִים מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - יֵרָאוּ בַּתְּחִלָּה[8]. בֶּגֶד שֶׁהוּא כִּלְאַיִם[9] מִן הַצֶּמֶר וּמִן הַפִּשְׁתִּים - מְטַמֵּא בִּנְגָעִים[10].

7) שם מ"א. אפילו של נשים ועבדים וקטנים (רבינו בפירושו על המשנה). ראה למעלה פ"ט ה"א. 8) אם נולד בהם נגע לפני שקנה אותם הישראל, דנים את הנגע כאילו נולד עכשיו בידי ישראל. ואין זה דומה לגוי שנתגייר או עובר ונולד שנגעם אינו מטמא כלל (למעלה פ"ו ה"ד), מפני שבגד זה ראוי היה לטמא בנגעים גם לפני כן, אלא שבעליו אינם ראויים, אבל שם אותו הגוף עצמו לא היה ראוי (הר"ש בפירושו שם). ומדובר כשראה הכהן את הנגע לפני שקנאה ישראל, והסגירה או החליטה בטעות, כגון שחשב שהבגד של ישראל, שאם לא כן - גם בבגד של ישראל אין מביאין בחשבון את הימים שקדמו לראיית הכהן (משנה־למלך לקמן פי"ד הי"ב). 9) מעורב. 10) 'תורת כהנים' שם פי"ג ה"ב. ואע"פ שאסור ללבשו.

ג. צֶמֶר גְּמַלִּים[11] וְצֶמֶר רְחֵלִים שֶׁטְוָאָן זֶה עִם זֶה: אִם רֹב מִן הַגְּמַלִּים - אֵינוֹ מְטַמֵּא[12] בִּנְגָעִים, וְאִם רֹב מִן הָרְחֵלִים - מְטַמֵּא בִּנְגָעִים[13]; מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה - מְטַמֵּא בִּנְגָעִים. וְהוּא הַדִּין בְּפִשְׁתָּן וְקַנָּבוֹס[14] שֶׁטְּרָפָן זֶה בָּזֶה. וְרָחֵל בַּת עֵז[15] - אֵין הַצֶּמֶר שֶׁלָּהּ מְטַמֵּא בִּנְגָעִים. בֶּגֶד שֶׁהָיָה שִׁתְּיוֹ פִּשְׁתָּן וְעֶרְבּוֹ קַנָּבוֹס אוֹ שִׁתְּיוֹ קַנָּבוֹס וְעֶרְבּוֹ פִּשְׁתָּן - אֵינוֹ מְטַמֵּא[16] בִּנְגָעִים. וְכֵן אִם הָיָה שִׁתְּיוֹ אוֹ עֶרְבּוֹ פִּשְׁתָּן אוֹ צֶמֶר וְהַשְּׂאָר נוֹצָה שֶׁל עִזִּים וְכַיּוֹצֵא בָּהּ - אֵינוֹ מְטַמֵּא בִּנְגָעִים.

11) שם מ"ב. 12) שהצמר בטל ברוב. 13) מפני שהצמר לא נתבטל ברוב (בתוספתא פ"ה מטהר רבי שמעון בן יהודה, מפני שזה כספק, וספק נגעים להקל. ראה 'תפארת ישראל' כאן). 14) גדל בשדה ודומה לפשתן (האנף בלע"ז). 15) בכורות יז, א. 16) ואין הולכים בזה אחר הנראה כמו בערבו לבן ושתיו צבוע (ראה למעלה פי"ב ה"י). תוספתא נגעים פ"ה ה"ג: "בגד ששתיו סריקין ועירבו צמר, שתיו צמר ועירבו סריקין - אינם מטמאין בנגעין". ומפרש רבינו שסריקין הוא מין משי. והר"ש במשנה נגעים פי"א מ"ד פירש – צמר צבוע.

ד. הָעוֹר[17] שֶׁאֵינוֹ מְעֻבָּד - אֵינוֹ מְטַמֵּא בִּנְגָעִים[18]. וְכֵן הָעוֹר שֶׁהוּא גֹּלֶם קֹדֶם שֶׁעָשָׂה מִמֶּנּוּ כֵּלִים - אֵינוֹ מְטַמֵּא בִּנְגָעִים; שֶׁנֶּאֱמַר: כְּלִי הָעוֹר[19]. וְכָל כְּלֵי הָעוֹר, בֵּין פְּשׁוּטֵיהֶן[20] בֵּין מְקַבְּלֵיהֶן[21] כָּל שֶׁהֵן - מְטַמְּאִין בִּנְגָעִים.

17) כדי שהעור יהיה ראוי לשימוש רצוי, מעבדים אותו ע"י שרייה ממושכת במים שנותנים בהם מלח, קמח ועפצים. 18) 'תורת כהנים' פי"ג ה"ט וה"י. 19) שם. 20) דברים שאין להם בית קיבול, כגון לוחות, כסאות וכדומה.

21) כלים שיש להם בית קיבול, כגון נאדות. (בהל' כלים פ"א ה"י כותב רבינו, שפשוטי כלי עור אינם מקבלים טומאה, וברור שהוא מחלק בין קבלת טומאה ובין טומאת נגעים, והסתמך בזה על ה'תורת כהנים' שם הי"ב שמרבה עורות אוהלים מן הכתוב (ויקרא יג, נא) "לכל אשר יעשה העור למלאכה", ראה משנה־למלך כאן).

1 **ה. עוֹרוֹת חַיָּה שֶׁבַּיָּם[22] - אֵין מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים. חִבֵּר**
2 **לָהֶן מִן הַגָּדֵל בָּאָרֶץ, אֲפִלּוּ חוּט אוֹ מִשִּׁיחָה שֶׁל צֶמֶר**
3 **אוֹ פִּשְׁתִּים אוֹ עוֹר בְּהֵמָה וְחַיָּה הַמְעֻבָּדִין כָּל**
4 **שֶׁהוּא[23], וְעָשָׂה מֵהֶן כֵּלִים - מִטַּמְּאִין[24] בִּנְגָעִים.**
5 **וְהוּא שֶׁיְּחַבְּרֵנוּ לוֹ כְּדֶרֶךְ חִבּוּרֵי בְּגָדִים לְטֻמְאָה[25].**

22) משנה, נגעים פ"א, מ"א. 23) שם. ב'תורת כהנים' שם ה"ט למדו זה מן הכתוב "או בעור". בין שהמשיחה מצמר ופשתים ובין שהיא מעור – מטמאה בכל שהיא. 24) גם העור הימי. ראה 'תוספות יום־טוב' כאן. 25) היינו לא פחות משתי תפירות, שלגבי קבלת טומאה מועיל חיבור זה לדון שני החלקים כבגד אחד, שאם נגעה טומאה באחד מהם נטמא כל הבגד.

6 **ו. כָּל כְּלִי[26] הָרָאוּי לְהִתְטַמֵּא בִּשְׂאָר הַטֻּמְאוֹת[27], אַף**
7 **עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִתְטַמֵּא בְּמִדְרַס הַזָּב[28] מִפְּנֵי שֶׁלֹּא**
8 **נַעֲשָׂה לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב - הֲרֵי זֶה מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים.**
9 **כְּגוֹן קֶלַע[29] שֶׁל סְפִינָה, וְהַפָּרֹכֶת, וְשָׁבִיס[30] שֶׁל**
10 **שְׁבָכָה[31], וּמִטְפְּחוֹת סְפָרִים[32], וְהָאַבְנֵט, וּרְצוּעוֹת**
11 **מִנְעָל וְסַנְדָּל שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן רֹחַב כִּגְרִיס[33] - הֲרֵי אֵלּוּ וְכֹל**
12 **כַּיּוֹצֵא בָּהֶן מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׂאָר**
13 **הַכֵּלִים, כְּגוֹן כָּרִים וּכְסָתוֹת. הַחֵמֶת[34] וְהַתֶּרְמָל[35]**
14 **נִרְאִין כְּדַרְכָּן[36], וּפוֹשֶׁה הַנֶּגַע מִתּוֹכָן לַאֲחוֹרֵיהֶן**
15 **וּמֵאֲחוֹרֵיהֶן לְתוֹכָן[37]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן מִכְּלֵי**
16 **הָעוֹר[38] הַכְּפוּלִין.**

26) שם מי"א. 27) כגון נגיעה בשרץ או בטמא מת. 28) הזב מטמא את הדבר שדרס ("דרס" כולל שכב, ישב ורכב) עליו אפילו לא נגע בו, כגון שאבן מונחת על הדבר הראוי לטמא מדרס (פרטי דיני מדרס, מבוארים בהל' מטמאי משכב ומושב). 29) מפרש. 30) הצעיף הדק שהנשים משלשלות על פניהן ('תפארת ישראל'). 31) הכיפה שהן חובשות על הראש (רבינו בפירושו למשנה, כלים פכ"ד מט"ז). 32) שאינן מצוירות ואינן מיוחדות לספרים בלבד, אבל מצוירות ראויות רק לספרים. ולפיכך אינן מקבלות טומאה כלל, מפני שאינן בגד, אלא חומר גלם (ראה פכ"ב מהל' כלים ה"ו). 33) שהרי בפחות מכגריס אין נגע מטמא כלל. 34) נאד. 35) ילקוט, שהרועים שמים בהם חפציהם. 36) הנאד והילקוט דרכם להיות קשורים תמיד מצד אחד, והכפלים שבמקום הקשר אינן נראים. והנגע שבכפלים אלה אינו מטמא מפני שאינו נראה אלא־אם־כן מתירים את הקשר. 37) אם נולד נגע בצד זה ופשה מצד שני, הרי זה פשיון ומטמא מפני שלפעמים מהפכים אותם ומשתמשים בהם כשהם מהופכים.

38) משמע שבבגדים אין הנגע פושה מצד לצד. וכן משמע בתוספתא נגעים פ"ה הי"ג.

17 **ז. סָדִין[39] הַמְקֻמָּט - מַפְשִׁיטִין אֶת קְמָטָיו וְרוֹאִין אֶת**
18 **נִגְעוֹ.**

39) תוספתא שם פ"א ה"ה.

19 **ח. הַשְּׁתִי וְהָעֵרֶב[40], בֵּין שֶׁל צֶמֶר בֵּין שֶׁל פִּשְׁתָּן,**
20 **מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִין מִיָּד מִשִּׁיטָּוו, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא לִבֵּן**
21 **הַפִּשְׁתָּן[41] וְלֹא שָׁלַק הַצֶּמֶר[42]. וְכַמָּה יִהְיֶה[43] בִּפְקֻעַת[44]**
22 **שֶׁל טָוִי וְתִטַּמָּא בִּנְגָעִים? כְּדֵי לֶאֱרֹג מִמֶּנּוּ שָׁלֹשׁ עַל**
23 **שָׁלֹשׁ שְׁתִי וָעֵרֶב, בֵּין שֶׁהָיְתָה כֻּלָּהּ שְׁתִי בֵּין שֶׁהָיְתָה**
24 **כֻּלָּהּ עֵרֶב[45]. הָיְתָה הַפְּקֻעַת מְקֻבֶּצֶת מִחוּטִים פְּסוּקִין[46]**
25 **- אֵינָהּ מִטַּמְּאָה בִּנְגָעִים.**

40) חוטים טווים, המיוחדים לשתי או לערב. 41) את הפשתן מבשלים במים חמים ומתלבן. 42) את הצמר אין מבשלים אלא שורים אותו במים חמים, כדי לרככו (רבינו בפירושו על המשנה). פסק כחכמים, בנגעים פי"א מ"ח. 43) שם. 44) חוטים כרוכים על קנה חלול. 45) כל החוט היה מסוג אחד. 46) ולא קשרם, אלא הם מונחים זה על זה, אבל אם קשרם – מטמאים ('ברטנורא', וכן משמע גם מלשונו של רבינו בפירושו שם, שכתב: יחובר חוט "על" חוט).

26 **ט. שְׁתֵּי פַּקְעִיּוֹת[47] הַמְעֹרָרוֹת זוֹ לְזוֹ בְּחוּט[48], וְכֵן**
27 **הַשְּׁתִי שֶׁמְּקֻצָּתוֹ לָפוּף[49] עַל הַכֹּבֶד הָעֶלְיוֹנָה[50]**
28 **וּמִקְּצָתוֹ לָפוּף עַל הַכֹּבֶד הַתַּחְתּוֹנָה, וְכֵן שְׁנֵי דַּפֵּי**
29 **חָלוּק[51] שֶׁמְּעֹרָרוֹת בְּחוּט אֶחָד, וְנִרְאָה הַנֶּגַע בְּאֶחָד**
30 **מֵהֶן - הַשְּׁנִי טָהוֹר, אַף עַל פִּי שֶׁחוּט אֶחָד מְחַבֵּר**
31 **בֵּינֵיהֶן. נִרְאָה הַנֶּגַע בְּנֶפֶשׁ הַמַּסֶּכֶת[52] וּבַשְּׁתִי**
32 **הָעוֹמֵד[53], אַף עַל פִּי שֶׁמִּקְּצָת הַנֶּגַע בַּבֶּגֶד[54] וּמִקְּצָתוֹ**
33 **בַּשְּׁתִי[55] - הֲרֵי זֶה טָמֵא. נִרְאָה הַנֶּגַע בַּשְּׁתִי הָעוֹמֵד**
34 **לְבַדּוֹ[56] - הָאֲרוּג טָהוֹר[57]; נִרְאָה בָּאֲרוּג לְבַדּוֹ[58] -**
35 **הַשְּׁתִי הָעוֹמֵד טָהוֹר[59]. נִרְאָה בַּסָּדִין - שׁוֹרֵף אֶת**
36 **הַנִּימִין[60]; נִרְאָה בַּנִּימִין - הַסָּדִין טָהוֹר[61]. פָּשָׂה מִן**
37 **הַנִּימִין לַסָּדִין - הַסָּדִין טָמֵא[62].**

47) משנה, שם פי"א, מ"ט. 48) מחוברות זו לזו בחוט הכרוך על שתיהן. 49) כרוך. 50) בכסא האריגה קבועות שתי קורות עגולות, העליונה בראש האריג ועליה כרוכים חוטי השתי שטרם נארגו והם מחוברים לחוטים שנארגו כבר המונחים על הקורה התחתונה. 51) משנה, שם. בתקופת המשנה היו החלוקים עשויים משני חלקים (ועל שם כך נקרא "חלוק") אחד תלוי לאדם מלפניו, והשני מגבו, וקושרים את שני החלקים בחוט או ברצועה, והאורג עושה שני החלקים במחובר ומשאיר ביניהם רצועה של חוטי שתי לבדם, והקונה גוזר במקום זה ומפרידם. 52) האריג שיש בו שתי וערב נקרא "מסכת", ונפש המסכת הוא חוט הערב שהאורג הכניסו כבר לתוך השתי אלא שאינו צמוד עדיין לאריג, והאורג מכה עליו בכלי המיוחד

לכך ונצמד לאריג. ונקרא נפש, מפני שהוא נמצא בשתי ומחזקו, כנפש היושבת בתוך הגוף ומחזקת אותו. 53) חוטי השתי המתוחים בכסא האריגה מוכנים לאריגה. 54) כלומר, בנפש המסכת שהיא כבר חלק מהבגד הנארג. 55) העומד. במשנה שם שנינו: "בנפש המסכת ובשתי העומד, הרי אלו מיטמאים בנגעים מיד", ומפרש רבינו כגון שהנגע היה מקצתו בשתי, ומקצתו בנפש המסכת. 56) ובנפש לא נראה. 57) כל האריג, ואפילו נפש המסכת, טהורה. אם מקצת הנגע בשתי ומקצתו בנפש, הנגע מצרפם. ואם לאו משתייך חוט הנפש לאריג בלי כל זיקה לחוט השתי. ודוגמה לכך אתה מוצא בסוף הלכה זו בדין נימים. 58) אפילו בנפש המסכת. 59) מאותו הנימוק עצמו שנאמר בנראה בחוט העומד לבדו. וכתב הר"ש, שמדובר כשדעתו לקצצו ולא לארוג יותר וטהור חלק החוט שייפרד מן האריג, אבל אם בדעתו לארוג - לא גרע החוט מנימין שבסדין שבסוף הלכה זו (פירוש זה, מסלק כל הקשיים שהתלבטו בהם רבים). 60) נגעים פי"א מ"י. נימין הם החוטים שמשאירים בקצות הסדין או הטלית לנוי והם טפלים לסדין, ולפיכך הנגע שבסדין מטמא גם אותם. 61) שהסדין אינו טפל לנימין. 62) תוספתא נגעים פ"ה ה"י. (גירסת הגר"א שם: הסדין טהור. וראה ר"ש במשנה כאן, שהביא תוספתא זו בגירסת אחרת).

1 **י. חָלוּק[63] שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע - מַצִּיל אֶת הָאִמְרִיּוֹת[64]**
2 **שֶׁבּוֹ. אֲפִלּוּ הָיְתָה הָאִמְרָה צֶמֶר אוֹ פִּשְׁתִּים[65] -**
3 **מַצִּילָה וְאֵינָהּ נִשְׂרֶפֶת.**

63) משנה, שם. 64) על שפת החלוק תופרים חתיכת בד עבה או פס זהב שתופרים על שפת החלוק לקישוט. 65) צבוע שאינו מיטמא בנגעים (רא"ש בפירושו למשנה), אבל אימרות מצמר לבן טמאות. ב'תורת כהנים' נגעים פט"ו ה"ג, דרשו דין זה מן הכתוב (ויקרא יג, נז) "אשר בו הנגע", היינו דבר המיטמא בנגעים. [במשנה: "אפילו הן ארגמן", ונדחק שם ה'תוספות יום־טוב' לפרש את ה"אפילו". ולפי מה שאמרנו, שאינו מציל את הלבן, מובנת המילה "אפילו", היינו לא רק מין שאינו מטמא כלל בנגעים, כגון מתכת או צמר גמלים וכדומה, אלא אפילו ארגמן שהוא צמר מציל אותו מפני שהוא צבוע, ואף־על־פי שבבגד עצמו שמקצתו צבוע ונולד נגע בחלק הלבן הכל טמא (למעלה פי"ב הי"ג), גזירת הכתוב היא באמריות. וכן משמע ב'תורת כהנים' שם).

4 **יא. בֶּגֶד[66] מֻסְגָּר שֶׁצְּבָעוֹ אוֹ מְכָרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים -**
5 **טָהוֹר[67]. וְכֵן אִם נִתְעָרֵב בַּאֲחֵרִים[68] - כֻּלָּן טְהוֹרִים[69].**
6 **קִצְּצוֹ[70] וְעָשָׂהוּ מוֹכִין[71] פָּחוֹת מִשָּׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ -**
7 **טָהוֹר[72], וּמֻתָּר בַּהֲנָיָתוֹ[73]. הָיְתָה בָּהֶן אַחַת שָׁלֹשׁ עַל**
8 **שָׁלֹשׁ וְנִרְאָה בָּהּ נֶגַע - הִיא לְבַדָּהּ טְמֵאָה.**

66) שם מי"ב. 67) נתבאר למעלה (ה"א), שבגדי גויים אינם מטמאים בנגעים, וכן צבועים, ומפני שאינם ראויים לטומאה עכשיו אינם מיטמאים, אף־על־פי שבשעה שנולד הנגע היו ראויים, תוספתא שם פ"ה ה"י. 68) ואי אפשר להכיר את המנוגעים, כגון אם המוסגר פשה וכהה וצריך להסגירו שנית (למעלה פי"ב ה"א) ונתערב במנוגעים כהים כמותו מתחילה. 69) שכל אחד הוא ספק מנוגע לפני שנזקק לטומאה (= לפני שנחלט) וספק נגעים כגון זה – להקל. וישנה עוד אפשרות של תערובת, כגון שנתערב בבגדי גויים מנוגעים. מס' נגעים פי"א מי"ב. 70) לבגד מוסגר. שם. 71) חתיכות דקות מאוד. 72) שאין הטומאה חלה על מטליות קטנטות. 73) בגד מנוגע אסור בהנאה, שהרי התורה מצווה לשורפו. ומשמיענו, שלא רק הטומאה אינה חלה עליהם אלא גם איסור הנאה לא חל.

9 **יב. בֶּגֶד מֻחְלָט[74] שֶׁנִּתְעָרֵב[75] בַּאֲחֵרִים - כֻּלָּן טְמֵאִין**
10 **וְיִשָּׂרְפוּ, אֲפִלּוּ אֶחָד בְּכַמָּה אֲלָפִים[76]. וְכֵן אִם קִצְּצוֹ**
11 **וְעָשָׂהוּ מוֹכִין - הֲרֵי הֵן טְמֵאִין[77], וְאָסוּר בַּהֲנָיָתָן.**

74) שם. 75) ואינו מכירו, כגון בבגדי גויים או כגון שקרע מטלית מן הבגד שהיה מנוגע ונטהר, ותפר במקום החור מטלית אחרת ואח"כ חזר הנגע למטלית שקרע ונטמא הבגד (למעלה פי"ב ה"ז) ונתערב בבגדים מטולאים כמותו. 76) כיון שנזקק לטומאה, ספיקו טמא. ולמה אינו בטל ברוב? הרא"ש במשנה מפרש, שמוסגר אינו חמור כל כך, ולכן בטל ברוב, אבל מוחלט החמור - אינו בטל. ב'תורת כהנים' נגעים פי"ד הלכה י"א, דרשו: "צרעת ממארת" (ויקרא יג, נא) תן בו מאירה שלא תהנה ממנו. 77) טומאת החלט אינה נפקעת ע"י השינוי.

12 **יג. אֶחָד בֶּגֶד[78] אוֹ כְּלִי עוֹר אוֹ שְׁתִי אוֹ עֵרֶב הַמֻּסְגָּר**
13 **אוֹ הַמֻּחְלָט לְעִנְיַן טֻמְאָה. הֲרֵי הוּא אָב מֵאָבוֹת**
14 **הַטֻּמְאָה, כְּאָדָם מְצֹרָע[79] לְכָל דָּבָר. מְטַמֵּא בְּמַגָּע**
15 **וּבְמַשָּׂא וּבְביאָה, וְעוֹשֶׂה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב אֲפִלּוּ מִתַּחַת**
16 **הָאֶבֶן[80]. כֵּיצַד? בֶּגֶד מְנֻגָּע אוֹ שְׁתִי אוֹ עֵרֶב אוֹ כְּלִי**
17 **עוֹר הַמְנֻגָּעִין שֶׁהִכְנִיס מֵהֶן אֲפִלּוּ כְּזַיִת[81] לְבַיִת טָהוֹר**
18 **- נִטְמָא כָּל אֲשֶׁר בַּבַּיִת, בֵּין אָדָם בֵּין כֵּלִים, וְנַעֲשׂוּ**
19 **כֻּלָּן רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה. וְכֵן מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב הַמֻּנָּח תַּחַת**
20 **הָאֶבֶן, וְהִנִּיחַ כְּזַיִת מֵהֶן לְמַעְלָה מִן הָאֶבֶן - נִטְמָא**
21 **הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמּוֹשָׁב.**

78) ב'תורת כהנים' שם פט"ז, למדו זה מהיקש לבית המנוגע. 79) ראה למעלה פ"י הי"א והי"ב. 80) ראה ראב"ד וכסף־משנה. 81) נגעים פי"ג מ"ח.

22 **יד. מַטְלִית שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שָׁלֹשׁ[82] עַל שָׁלֹשׁ, אַף עַל פִּי**
23 **שֶׁאֵין בָּהּ כְּזַיִת - כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס רֻבָּהּ לְבַיִת טָהוֹר**
24 **טִמְאַתוּ[83]. הָיוּ בָהּ כַּמָּה זֵיתִים[84] - כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס מִמֶּנָּה**
25 **כְּזַיִת לְבַיִת טָהוֹר נִטְמָא. אַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַשְּׁעוּרִין**
26 **הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי[85], הֲרֵי הוּא אוֹמֵר[86]: לְכָל נֶגַע**
27 **הַצָּרַעַת וְלַנָּתֶק, וּלְצָרַעַת הַבֶּגֶד וְלַבָּיִת - הִקִּישׁ נִגְעֵי**
28 **אָדָם לְנִגְעֵי בְּגָדִים וּבָתִּים. וְהִשְׁוָה הַמְּצֹרָע לְמֵת[87],**
29 **שֶׁנֶּאֱמַר: אַל נָא תְּהִי כַּמֵּת. מָה הַמֵּת בִּכְזַיִת, אַף אֵלּוּ**
30 **בִּכְזַיִת.**

82) אצבעות. 83) תוספתא נגעים פ"ז ה"ו. פסק כתנא־קמא. 84) ברייתא יבמות קג, ב. 85) עירובין ד, ב.

86) בהקדמתו לפירוש המשנה מבאר רבינו, שכמה הלכות שנאמרו למשל בעל־פה, יש להן רמז במקרא, ואומר רבינו כאן, שזו אחת מהן. 87) 'ספרי' בהעלותך, פיסקא קה.

1 **טו. בְּגָדִים הַמְנַגְּעִים[88] - מְשַׁלְּחִין אוֹתָן חוּץ לָעִיר,**
2 **בֵּין שֶׁהָיְתָה מֵקֶפֶת חוֹמָה בֵּין שֶׁאֵינָהּ מֵקֶפֶת. וְזֶה**
3 **חֹמֶר בִּבְגָדִים מִבָּאָדָם[89].**

88) תוספתא שם פ"ז הי"ג. 89) שאדם המנוגע משתלח מערים מוקפות חומה בלבד (למעלה פ"י ה"ז).

יום שישי י"א סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר[1]

1) יבאר שיעור צרעת בתים וכמה סימני טומאה יש בהם ומה בין זה לזה, ודין כשיראה נגע בתוך הבית איך יאמר האומר לכהן, ובית אפל אם פותחים בו חלונות, התנאים שיהיו בבית לטמא בנגעים, וירושלים וחוצה לארץ אם מטמאים, בתי גויים שבארץ ישראל והלוקח בתים מגוים.

4 **א. צָרַעַת בָּתִּים - כִּשְׁנֵי גְרִיסִין[2] זֶה בְּצַד זֶה. נִמְצָא**
5 **רֹחַב הַנֶּגַע כְּמוֹ מְקוֹם צְמִיחַת שֵׁשׁ שְׂעָרוֹת[3] בַּגּוּף,**
6 **וְאָרְכּוֹ כִּשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שְׂעָרוֹת בְּרִבּוּעַ[4]. וְהַפָּחוֹת**
7 **מִשְּׁעוּר זֶה בְּבָתִּים - טָהוֹר. וְכָל הַשִּׁעוּרִין הֲלָכָה**
8 **לְמֹשֶׁה מִסִּינַי[5].**

2) נגעים פרק י"ב משנה ג. נגעי אדם ובגדים שיעורם כגריס (למעלה פרק א הלכה ז) ונאמר בנגעי בתים: וראה את הנגע והנה הנגע (ויקרא יד, לז) הרי זה בא ללמד ששיעורם כשני נגעים. 3) שיעור הגריס. 4) לא כגריס מעוגל. 5) דעת רבינו, שהדרשה שהבאנו למעלה אינה דרשה גמורה אלא אסמכתא לשיעור שקיבל משה מסיני בעל פה.

9 **ב. שְׁלֹשָׁה סִימָנֵי טֻמְאָה[6] יֵשׁ בְּבָתִּים: מַרְאֵה יְרַקְרַק,**
10 **וַאֲדַמְדַּם, וְהַפְּשִׁיּוֹן. וְכֻלָּן מִפֹּרָשִׁין בַּתּוֹרָה. וּשְׁנֵי**
11 **הַמַּרְאוֹת מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה[7]. וּפְשִׁיּוֹן הַסָּמוּךְ[8] - כָּל**
12 **שֶׁהוּא, וְהָרָחוֹק[9] - כִּגְרִיס. אֲבָל הַחוֹזֵר אַחַר הִטּוֹחַ -**
13 **כִּשְׁנֵי גְרִיסִין.**

6) לא הוברר למה קרא רבינו למראות אלה "סימני טומאה", הלא בנגעי אדם אין ארבעת המראות נקראים סימני טומאה אלא "נגע", ומראות אחרים אינם נגע כלל, וסימני הטומאה הם: פשיון, ושיער לבן ומחייה. 7) למד דין זה מבגדים (למעלה יב, א). 8) נוגע באום (אום = נגע העיקרי). 9) אם יש הפסק בינו לבין האום.

14 **ג. אֵין נִגְעֵי בָּתִּים מְטַמְּאִין עַד שֶׁיִּהְיֶה מַרְאֵה הַנֶּגַע**
15 **שָׁפָל מִן הַקִּיר[10]; שֶׁנֶּאֱמַר: שְׁקַעֲרוּרֹת - שֶׁיִּהְיוּ**
16 **שׁוֹקְעִין בַּקִּירוֹת. וּבִשְׁנֵי הַמַּרְאוֹת[11] מַסְגִּירִין אוֹ**
17 **מַחְלִיטִין[12], וּבְפְשִׁיּוֹן נוֹתְּצִין[13], וְאִם פָּשָׂה אַחֲרֵי**
18 **הִטּוֹחַ - נוֹתֵץ אֶת כָּל הַבַּיִת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.**

10) כמו בנגעי אדם שצריכים להיות עמוק מן העור. 11) ירקרק או אדמדם. 12) כלומר, אין מחליטים לעולם אלא באחד משני המראות האלה. 13) את המקום המנוגע.

19 **ד. כְּשֶׁיִּרְאֶה נֶגַע בַּבַּיִת - אֲפִלּוּ חָכָם, שֶׁיּוֹדֵעַ וַדַּאי**
20 **שֶׁזֶּה נֶגַע, לֹא יִגְזֹר וְיֹאמַר: נֶגַע נִרְאָה לִי בַּבַּיִת, אֶלָּא**
21 **אוֹמֵר לַכֹּהֵן[14]: כְּנֶגַע נִרְאָה לִי בַּבַּיִת. וְצִוָּה הַכֹּהֵן וּפִנּוּ**
22 **אֶת הַבַּיִת, אֲפִלּוּ חֲבִילֵי עֵצִים וַחֲבִילֵי קָנִים[15], וְאַחַר**
23 **כָּךְ יָבוֹא הַכֹּהֵן וְיִכָּנֵס וְיִרְאֶה הַנֶּגַע.**

14) משום כבודו של כהן. בתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ה הלכה ז אמרו: יאמר לו הכהן דברי כבושים (תוכחת מוסר): "בני, אין הנגעים באים אלא על לשון הרע שנאמר (דברים כד, ח־ט): "השמר בנגע הצרעת וכו' זכור את אשר עשה ד' למרים". מה עניין זה לזה? אלא ללמד שלא נענשה אלא על לשון הרע (שדיברה במשה)". מטרת התוכחה הזו היא לעוררו לתשובה ושיישמר מלשון הרע. 15) שאינם מקבלים טומאה במקום אחר, גזרה התורה שייטמאו בבית המנוגע. ומפני שהתורה חסה על ממונם של ישראל ציוותה לפנותם לפני שיבוא הכהן ויסגיר את הבית. בירורנו כבר כמה פעמים, שטומאת נגעים תלוייה בדברי הכהן וכל זמן שלא הסגיר או החליט הכל טהור.

24 **ה. בַּיִת אָפֵל - אֵין פּוֹתְחִין בּוֹ חַלּוֹנוֹת לִרְאוֹת אֶת**
25 **נִגְעוֹ[16]; אֶלָּא אִם אֵין הַנֶּגַע נִרְאָה בּוֹ - טָהוֹר. וְאַחַר**
26 **שֶׁיִּרְאֶה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע יֵצֵא וְיַעֲמֹד עַל פֶּתַח הַבַּיִת**
27 **בְּצַד הַמַּשְׁקוֹף וְיַסְגִּיר אוֹ יַחְלִיט[17] אוֹ יִפְטֹר;**
28 **שֶׁנֶּאֱמַר: וְיָצָא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת וְהִסְגִּיר אֶת־הַבַּיִת. -**
29 **לֹא שֶׁיַּסְגִּיר וְהוּא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, אוֹ בְּתוֹךְ הַבַּיִת הַמְנֻגָּע,**
30 **אוֹ תַּחַת הַמַּשְׁקוֹף, אֶלָּא בְּצַד פִּתְחוֹ[18]. וְאִם עָמַד**
31 **תַּחַת הַמַּשְׁקוֹף אוֹ שֶׁהָלַךְ לְבֵיתוֹ וְהִסְגִּיר - הֲרֵי זֶה**
32 **מֻסְגָּר.**

16) שם פרק ב משנה ג. תורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ה, הלכה י"א: "כנגע נראה לי" - ולא לאורי. 17) במשנה אמרו דין זה בהסגר בלבד וכן בתורת כהנים. ודעת רבינו שאין הבדל בזה בין החלט ופיטור ובין הסגר. 18) עומד על יד פתח הבית המנוגע מבחוץ ואומר: הבית מוסגר, אבל אינו צריך לסוגרו ממש (משנה למלך. ודעת רש"י ור"ן בנדרים נו, ב שסגירה ממש אמרו).

33 **ו. אֵין הַבַּיִת מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ אַרְבַּע**
34 **אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ יָתֵר, וְיִהְיֶה לוֹ אַרְבָּעָה**
35 **כְּתָלִים, וְהוּא בָּנוּי בָּאָרֶץ בַּאֲבָנִים וְעָפָר וְעֵצִים,**
36 **שֶׁנֶּאֱמַר: אֶת אֲבָנָיו וְאֶת עֵצָיו וְאֶת עֲפָרוֹ. אֲבָל אִם**
37 **הָיָה בּוֹ פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, אוֹ**
38 **שֶׁהָיָה עָגֹל, אוֹ שֶׁהָיָה בַּעַל שְׁלֹשָׁה כְּתָלִים אוֹ בַּעַל**
39 **חֲמִשָּׁה, אוֹ שֶׁהָיָה בָּנוּי בִּסְפִינָה אוֹ תָּלוּי עַל אַרְבַּע**
40 **קוֹרוֹת[19] - אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. הָיָה בָּנוּי עַל אַרְבָּעָה**
41 **עַמּוּדִים[20] - מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים.**

19) הבולטות מתקרת בית, ועליהן בנוי הבית המנוגע. 20) בארבע זויותיו והגג נשען עליהם.

ז. כַּמָּה אֲבָנִים יִהְיוּ בּוֹ? אֵין פָּחוֹת מִשְּׁמוֹנֶה, שְׁתֵּי אֲבָנִים בְּכָל כֹּתֶל, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה כָּל כֹּתֶל רָאוּי לְנֶגַע; שֶׁאֵין הַבַּיִת מִטַּמֵּא בְּנִגְעִים עַד שֶׁיֵּרָאֶה בּוֹ כִּשְׁנֵי גְרִיסִין עַל שְׁתֵּי אֲבָנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: אֶת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֵן הַנָּגַע. וְכַמָּה עֵצִים[21] יִהְיוּ בּוֹ? כְּדֵי לִתֵּן תַּחַת הַמַּשְׁקוֹף[22]. וְעָפָר? כְּדֵי לָתֵת בֵּין פַּצִּים[23] לַחֲבֵרוֹ. אֲבָל אִם הָיָה בּוֹ פָּחוֹת מִשֶּׁעוּרִים אֵלּוּ - אֵינוֹ מִטַּמֵּא בְּנִגְעִים.

21) שם משנה ד. רבינו בפירושו למשנה אומר שצריך שיהיו שני עצים. ונראה שכוונתו כאן לשיעור גושם של שני העצים. 22) הכוונה לעץ שהנגרים מחברים באמצע המשקוף, כדי שהדלת תתעכב על ידו. 23) הסדקים שבין נדבכי האבנים או בין הקורות והאבנים.

ח. הַלְּבֵנִים וְהַשַּׂיִשׂ אֵינָן חֲשׁוּבִין כַּאֲבָנִים. בַּיִת שֶׁאֶחָד מִצִּדָּיו מְחֻפֶּה בְּשַׂיִשׂ וְאֶחָד בְּסֶלַע וְאֶחָד בִּלְבֵנִים וְאֶחָד בְּעָפָר - אֵינוֹ מִטַּמֵּא בְּנִגְעִים.

ט. בַּיִת שֶׁלֹּא הָיוּ בּוֹ אֲבָנִים וְעֵצִים כַּשִּׁעוּר וְנִרְאָה בּוֹ נֶגַע וְאַחַר כָּךְ הֵבִיא לוֹ אֲבָנִים וְעֵצִים וְעָפָר - טָהוֹר[24].

24) מפני שבשעת ראיית הנגע לא היה הבית ראוי לטמא בנגעים.

י. בַּיִת שֶׁסִּכְּכוֹ בִּזְרָעִים - בִּטְּלָן[25]. הוֹאִיל וּמְשַׁמְּשִׁין תַּשְׁמִישׁ עֵץ - הֲרֵי הֵן כְּעֵץ, וְאִם נִטְמָא הַבַּיִת - נִטְמְאוּ עִמּוֹ טֻמְאָה חֲמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

25) ביטל את הזרעים לגבי הבניין ואין עליהם דין אוכלים שאינם מטמאים טומאה חמורה.

יא. יְרוּשָׁלַיִם וְחוּצָה לָאָרֶץ אֵין מִטַּמְּאִין בְּנִגְעִים; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם, וּירוּשָׁלַיִם לֹא נִתְחַלְּקָה לַשְּׁבָטִים[26]. וּבָתֵּי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל[27] אֵין מִטַּמְּאִין בְּנִגְעִים.

26) ואינה אחוזתכם, מגילה כו, א. ופסוק זה ממעט גם חו"ל, מפני שאינה אחוזתם של עם ישראל. 27) אפילו שבארץ ישראל.

יב. הַלּוֹקֵחַ בָּתִּים מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - יֵרָאֶה בַּתְּחִלָּה[28].

28) כאילו נולד הנגע כשהבית ביד ישראל. אם נולד בהם נגע לפני שקנה אותם הישראל דנים את הנגע כאילו נולד עכשיו בידי ישראל. ואין זה דומה לגוי שנתגייר או עובר ונולד שנגעם אינו מטמא כלל (למעלה פרק ו הלכה ד), מפני שבית זה ראוי היה לטמא בנגעים גם לפני כן, אלא שבעליו אינם ראויים, אבל שם אותו הגוף עצמו לא היה ראוי. והמדובר כשראה הכהן את הנגע לפני שקנאה ישראל, והסגירה או החליטה בטעות, כגון שחשב שהבית של ישראל, שאם לא כן גם בבית של ישראל אין מביאין בחשבון את הימים שקדמו לראיית הכהן.

יג. בַּיִת שֶׁצִּדּוֹ אֶחָד עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְצִדּוֹ אֶחָד יִשְׂרָאֵל, צִדּוֹ אֶחָד בָּאָרֶץ וְצִדּוֹ אֶחָד בְּחוּצָה לָאָרֶץ - אֵינוֹ מִטַּמֵּא בְּנִגְעִים. וּשְׁאָר כָּל הַבָּתִּים שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִטַּמְּאִין בְּנִגְעִים בֵּין צְבוּעִים בִּידֵי אָדָם בֵּין צְבוּעִים בִּידֵי שָׁמַיִם[29].

29) ולא כבגדים שרק הלבנים מיטמאים.

יד. בֵּית הָאִשָּׁה[30], בֵּית הַשִּׁתָּפִין, בֵּית הַכְּנֶסֶת אוֹ בֵּית הַמִּדְרָשׁ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן דִּירָה לַחַזָּנִין אוֹ לַתַּלְמִידִים - מִטַּמְּאִין בְּנִגְעִים.

30) יומא יא, ב מפרש שם בגמרא, מפני שנאמר (ויקרא יד, לה): "ובא אשר לו הבית" אפשר יעלה על דעתך לדרוש: לו ולא לה, לו ולא להם (בית השותפים), משמיענו שמיטמאים, מפני שנאמר (שם, לד): "בבית ארץ אחוזתכם" משמע כל בית שהוא בארץ ישראל.

טו. קִירוֹת הָאֵבוּס[31] וְקִירוֹת הַמְּחִיצָה[32] שֶׁבַּבַּיִת - אֵין מִטַּמְּאִין בְּנִגְעִים.

31) אם בנה קיר בבית, כדי לתלות עליו את האבוס להאכיל בו את בהמתו. 32) בפירושו על המשנה מפרש רבינו שהכוונה לתקרה שנעשתה לצל להגן על בהמותיו מפני השמש ואפילו היא בבית ממש אינה מיטמאה בנגעים.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר[1]

1) יבאר הסגר נגעי בתים ואיך חולץ האבנים שבהם הנגע כשחולץ, ודין בית ועלייה על גביו שנראה בו נגע, והבונה אבנים מסוגרות בבית טהור, כיצד מטהרים בית המנוגע אחר חליצה וטיחה.

א. נִגְעֵי בָּתִּים יֵשׁ בָּהֶן הֶסְגֵּר שְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת[2], שֶׁהֵן תִּשְׁעָה עָשָׂר יוֹם; שֶׁיּוֹם שְׁבִיעִי עוֹלֶה לְכָאן וּלְכָאן, וְיוֹם שְׁלִשָּׁה עָשָׂר עוֹלֶה לְכָאן וּלְכָאן. נִמְצָאתָ אַתָּה לָמֵד, שֶׁאִם צָרִיךְ לִשְׁלִשָּׁה שָׁבוּעוֹת - רוֹאֵהוּ בַּשְּׁבִיעִי, וּבְיוֹם שְׁלִשָּׁה עָשָׂר, וּבְיוֹם תִּשְׁעָה עָשָׂר. וְהֶסְגֵּר בָּתִּים שְׁלִשָּׁה שָׁבוּעוֹת אֵינוֹ מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה. וְכֵן רֹב דִּינֵי נִגְעֵי בָּתִּים דִּבְרֵי קַבָּלָה הֵן.

2) נגעים פ"ג מ"ז.

ב. וְכָל הַדִּינִין הַמְּפֹרָשִׁין בָּהֶן בַּתּוֹרָה וּבְדִבְרֵי קַבָּלָה כָּךְ הֵם: כְּשֶׁיָּבוֹא הַכֹּהֵן וְיִרְאֶה הַנֶּגַע שׁוֹקֵעַ יְרַקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ, סַגִּיר שִׁבְעַת יָמִים. וַאֲפִלּוּ מְצָאוֹ כֻּלּוֹ[3] בַּתְּחִלָּה יְרַקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם - סַגִּיר[4]. וּבַשְּׁבִיעִי רוֹאֵהוּ: אִם כָּהָה הַנֶּגַע, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הָלַךְ - קוֹלֵף מְקוֹם הַנֶּגַע בִּלְבַד, וְהַבַּיִת טָהוֹר; מְצָאוֹ שֶׁעָמַד בְּעֵינָיו וְלֹא פָּשָׂה - מַסְגִּיר שָׁבוּעַ שֵׁנִי. וְרוֹאֵהוּ בְּיוֹם שְׁלִשָּׁה עָשָׂר: אִם כָּהָה הַנֶּגַע אוֹ הָלַךְ לוֹ - קוֹלֵף מְקוֹם הַנֶּגַע וּמְטַהֵר אֶת הַבַּיִת בְּצִפָּרִים; וְאִם מָצָא הַנֶּגַע שֶׁפָּשָׂה בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי אוֹ שֶׁעָמַד בְּעֵינוֹ - חוֹלֵץ אֶת הָאֲבָנִים שֶׁבָּהֶן הַנֶּגַע וּמַקְצֶה[5] הֶעָפָר אֶל מִחוּץ לָעִיר[6] וְטָח אֶת כָּל הַבַּיִת וּמַסְגִּירוֹ שָׁבוּעַ שְׁלִישִׁי. וּבְיוֹם תִּשְׁעָה עָשָׂר רוֹאֵהוּ: אִם חָזַר

בּוֹ נֶגַע כִּשְׁנֵי גְרִיסִין - הֲרֵי זֶה פִּשְׁיוֹן אַחֲרֵי הִטּוֹחַ, וְנוֹתֵץ אֶת כָּל הַבַּיִת; וְאִם לֹא חָזַר בּוֹ נֶגַע - מְטַהֲרוֹ בְּצִפֳּרִים. וְכָל זְמַן שֶׁיַּחֲזוֹר בּוֹ הַנֶּגַע קֹדֶם שֶׁיְּטַהֲרוֹ בְּצִפֳּרִים - הֲרֵי זֶה יִנָּתֵץ; וְאִם נִרְאָה בּוֹ נֶגַע אַחֵר שֶׁטְּהָרוֹ בְּצִפֳּרִים - יֵרָאֶה בַּתְּחִלָּה. וְכֵן אִם פָּשָׂה הַנֶּגַע בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן - חוֹלֵץ אֶת הָאֲבָנִים שֶׁבָּהֶן הַנֶּגַע וְקוֹצֶה הֶעָפָר חוּץ לָעִיר וְטָח אֶת כָּל הַבַּיִת וּמַסְגִּירוֹ שָׁבוּעַ שֵׁנִי. וְרוֹאֶה: אִם מָצָא בּוֹ נֶגַע כִּשְׁנֵי גְרִיסִין - הֲרֵי זֶה פִּשְׁיוֹן אַחֲרֵי הִטּוֹחַ, וְנוֹתֵץ אֶת כָּל הַבַּיִת; וְאִם לֹא חָזַר בּוֹ נֶגַע - מְטַהֲרוֹ בְּצִפֳּרִים. וְכָל זְמַן שֶׁיֵּרָאֶה בּוֹ נֶגַע קֹדֶם טָהֳרָה בְּצִפֳּרִין - יִנָּתֵץ; וְאִם נִרְאָה בּוֹ אַחַר שֶׁטְּהָרוֹ בְּצִפֳּרִים - יֵרָאֶה בַּתְּחִלָּה.

3) כל הבית. 4) כמו בנגעי אדם ונגעי בגדים. 5) קולף. 6) פירוש, שופכו מחוץ לעיר. כל הדינים שבהלכה זו, מפורשים במשנה שם פי"ג, א.

ג. כְּשֶׁהוּא חוֹלֵץ[7] אֶת הָאֲבָנִים שֶׁבָּהֶן הַנֶּגַע - אֵינוֹ חוֹלֵץ פָּחוֹת מִשְּׁתֵּי אֲבָנִים[8]. וְאֵינוֹ נוֹטֵל אֲבָנִים מִצַּד זֶה וּמִבִּיאָן לְצַד זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְלָקְחוּ אֲבָנִים אֲחֵרוֹת. וְלֹא עָפָר מִצַּד זֶה וּמֵבִיא לְצַד זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָפָר אַחֵר יִקַּח וְטָח אֶת הַבָּיִת. וְאֵינוֹ טָח בְּסִיד, אֶלָּא בְּעָפָר, שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָפָר אַחֵר יִקַּח וְגוֹמֵר. אֵינוֹ מֵבִיא אֶבֶן[9] אַחַת תַּחַת שְׁתַּיִם[10] שֶׁחָלַץ, וְלֹא שְׁתֵּי אֲבָנִים תַּחַת אֶבֶן אַחַת חֲלוּצָה[11], אֶלָּא מֵבִיא שְׁתַּיִם תַּחַת שְׁתַּיִם. וְיֵשׁ לוֹ לְהָבִיא שְׁתַּיִם תַּחַת שָׁלֹשׁ[12].

7) שם פי"ב מ"ו. 8) שנאמר (ויקרא יד, מ): "וחלצו את האבנים" בלשון רבים. 9) גדולה. 10) קטנות. 11) אין לפרש שהמדובר כשחלץ רק אבן אחת, שהרי אמרנו בראש הלכה זו, שאינו חולץ פחות משתיים. ובעל־כרחינו לומר, שהכוונה, שאסור להביא שתי אבנים תחת אבן אחת שחלץ, ואפילו אם חלץ כמה אבנים, ואע"פ שמותר להביא פחות ממספר החולצות. ראה תפארת ישראל שם, יכין אות נא, ו'תוספות יום טוב'. 12) אם הוציא שלוש, מותר להביא במקומן שתים גדולות, שלא הקפידה אלא שיחלוץ יותר מאחת, ושיביא יותר מאחת (ראה בהערה הקודמת שאין להביא שתים במקום חלוצה אחת, אפילו אם חלץ יותר מאחת).

ד. הָיָה הַכְּתֹב[13] בֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ - שְׁנֵיהֶן חוֹלְצִין וּשְׁנֵיהֶן קוֹצִים אֶת הֶעָפָר וּשְׁנֵיהֶם מְבִיאִין אֲבָנִים אֲחֵרוֹת[14], אֲבָל בַּעַל הַבַּיִת[15] מֵבִיא לְבַדּוֹ אֶת הֶעָפָר; שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָפָר אַחֵר יִקַּח וְטָח[16] - אֵין חֲבֵרוֹ מִטַּפֵּל עִמּוֹ בְּטִיחָה.

13) שם. 14) שכל המעשים האלה כתובים בלשון רבים: וחלצו, העפר אשר הקצו, ולקחו אבנים אחרות. 15) שהנגע בו. 16) בלשון יחיד.

ה. אֶבֶן שֶׁבְּזָוִית[17], בִּזְמַן שֶׁהוּא חוֹלֵץ - חוֹלֵץ אֶת כֻּלָּהּ, וּבִזְמַן[18] שֶׁהוּא נוֹתֵץ - נוֹתֵץ אֶת שֶׁלּוֹ[19] וּמַנִּיחַ אֶת שֶׁל חֲבֵרוֹ[20]. וְיֵשׁ בַּדָּבָר סָפֵק, אִם תִּהְיֶה זוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ כְּמוֹ יָד לְאֶבֶן שֶׁלּוֹ[21].

17) וחלק ממנה בבית המנוגע, וחלקה השני נכנס לבית אחר. 18) שנאמר "וחלצו". 19) את הבית המנוגע. 20) שנאמר "ונתץ" בלשון יחיד. 21) פירוש, אם חלק האבן שבבית חבירו נידון כבית־יד לחלק שלו, ומביאה את הטומאה לבית חבירו, שהרי אבן המנוגעת מטמאה באוהל. בעיא שלא נפשטה בחולין קכח, ב.

ו. בַּיִת[22] שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע וְהָיְתָה עֲלִיָּה עַל גַּבָּיו[23] - נוֹתֵן אֶת הַקּוֹרוֹת לָעֲלִיָּה[24]; נִרְאָה בָּעֲלִיָּה - נוֹתֵן אֶת הַקּוֹרוֹת לַבַּיִת. לֹא הָיְתָה עֲלִיָּה עַל גַּבָּיו - אֲבָנָיו וְעֵצָיו וַעֲפָרוֹ כֻּלָּן נִתָּצִין עִמּוֹ[25]. וּמַצִּיל אֶת הַמַּלְבְּנִין[26] וְאֶת סְרִיגֵי הַחַלּוֹנוֹת[27].

22) נגעים פי"ג מ"ג. 23) ובה אין נגע. 24) כלומר, הקורות נחשבו כאילו הן מן העליה והן טהורות, וכשהוא נותץ את הבית מעמיד עמודים תחת התקרה לתמוך את העליה. 25) מכיוון שאין בנין אחר לצרפן אליו, הרי הן חלק מבנין המנוגע. 26) במשנה שם, מפרש רבינו שהם "ממעל לשטח הקורה". 27) שבכות שבחלונות, העשויות לשמירה על התינוקות שלא יפלו מן החלון.

ז. הַלּוֹקֵחַ אֲבָנִים[28] מִבַּיִת מְסֻגָּר[29] וּבְנָאָן בְּבֵית טָהוֹר: חָזַר הַנֶּגַע לַמְּסֻגָּר[30] - חוֹלֵץ אֶת הָאֲבָנִים[31] שֶׁבַּטָּהוֹר; נִרְאָה נֶגַע עַל הָאֲבָנִים שֶׁבָּנָה - הַמְּסֻגָּר יִנָּתֵץ[32], וְהַבַּיִת הַשֵּׁנִי מַסְגִּירִין אוֹתוֹ[33] בְּנֶגַע זֶה, כְּדִין כָּל בַּיִת שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע בַּתְּחִלָּה.

28) שם מ"ה. 29) אחרי שחלצן (ראה למעלה ה"ב). 30) לבית שממנו לקח את האבנים, וצריך לנתצו. 31) את האבנים שלקח מאותו בית ובנאן בבית הטהור, שהרי הן חלק מהבית הטעון נתיצה. 32) מפני שחזר הנגע לאבנים השייכות לבית. 33) ואין חולצים אותן מיד, מפני שצריכים לראות את הנגע בשביל הבית השני (ראה למעלה פי"ב ה"ז בדין בגדים).

ח. כֵּיצַד מְטַהֲרִין[34] אֶת הַבַּיִת הַמְנֻגָּע? אַחַר הַחְלִיצָה וְהַטִּיחָה מֵבִיא מַיִם חַיִּים בִּכְלִי חֶרֶס וּשְׁתֵּי צִפֳּרִים וְעֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנֵי תּוֹלַעַת, כְּטָהֳרַת אָדָם שֶׁבֵּאַרְנוּ לְכָל דָּבָר. אֶלָּא שֶׁבְּאָדָם מַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים לְאַחַר יָדוֹ שֶׁל מְצֹרָע, וּבְבַיִת מַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים עַל הַמַּשְׁקוֹף שֶׁל בַּיִת מִבַּחוּץ. וּשְׁאָר כָּל מַעֲשֵׂיהֶן שָׁוִין.

34) כל הדינים שבהלכה זו, מפורשים בתורה (ויקרא יד) ומבוארים במשנה (שם פי"ד).

פֶּרֶק שִׁשָּׁה עָשָׂר[1]

1) יבאר שבית המנוגע אב מאבות הטומאות, ואם אסור בהנאה, ודין בית מוסגר ואבניו אם מטמאים מאחוריהם, והמוסגר והמוחלט אם מטמא בביאה, אם צריך הכנסת רוב בבית המנוגע, וכמה ישהה וייטמאו בגדיו, מי שהיה עומד בבית המנוגע ופשט ידיו חוץ לבית או בהיפך, המציל

מכוסה באוהל המת אם מציל מכוסה בבית המנוגע כו', שינוי האמור בבגדים ובבתים שקראוהו תורה צרעת שהיא אות ופלא בישראל.

א. בַּיִת הַמְנֻגָּע - אָב[2] מְאַבּוֹת הַטֻּמְאוֹת[3], כָּל הַנּוֹגֵעַ בּוֹ נִטְמָא. וְכֵן אֲבָנִים שֶׁחוֹלְצִין מִמֶּנּוּ אַחַר הֶסְגֵּר אוֹ אֲבָנִים וְעֵצִים וְעָפָר שֶׁל בַּיִת כְּשֶׁנּוֹתְצִין אוֹתוֹ - כֻּלָּן אָבוֹת טֻמְאוֹת, וְכָל כְּזַיִת מֵהֶם מְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא[4] וּבְבִיאָה. כֵּיצַד? אִם נִכְנַס כְּזַיִת[5] מִהֶן לְבַיִת טָהוֹר - נִטְמָא כֹּל אֲשֶׁר בַּבַּיִת מֵאָדָם וְכֵלִים, שֶׁכֻּלָּן מְטַמְּאִין בְּבִיאָה כְּאָדָם מְצֹרָע. וְכֻלָּן אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה. וְאִם שְׂרָפָן וְעָשָׂה מֵהֶן סִיד - הֲרֵי זֶה אָסוּר בַּהֲנָאָה. שֶׁנֶּאֱמַר: צָרַעַת מַמְאֶרֶת - תֵּן בּוֹ מְאֵרָה[6] וְאַל תֵּהָנֶה בּוֹ. וְכֻלָּן מְשַׁלְּחִין אוֹתָן חוּץ לָעִיר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מֻקֶּפֶת חוֹמָה[7].

2) נגעים פי"ג מ"ד. 3) ראה למעלה פי"ג הי"ג. 4) תוספתא נגעים פ"ו ה"ח. מטמאים במשא אפי' לא נגע בהם, כגון שהיו מונחים על עץ, שאינו מקבל טומאה והגביה את העץ. 5) שם מ"ח. 6) ב'תורת כהנים' (פ' נגעים יד, יא) נאמרה דרשה זו גבי בגדים המנוגעים, שגם בהם נאמר "צרעת ממארת". 7) שם פ' מצורע פ"ד ה"ד. נמצא, שהם חמורים יותר ממצורע. ראה למעלה פי"ג הט"ו בדין בגדים מנוגעים.

ב. בַּיִת מֻסְגָּר[8] אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא מִתּוֹכוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַבָּא אֶל הַבַּיִת כָּל יְמֵי הִסְגִּיר אֹתוֹ יִטְמָא עַד הָעָרֶב. אֲבָל הַמֻּחְלָט מְטַמֵּא מִתּוֹכוֹ וּמֵאַחוֹרָיו, שֶׁהַנּוֹגֵעַ בּוֹ מֵאַחוֹרָיו - טָמֵא. שֶׁנֶּאֱמַר: צָרַעַת מַמְאֶרֶת בַּבַּיִת טָמֵא הוּא. וְכִי טָהוֹר הָיָה?! אֶלָּא לְהוֹסִיף לוֹ טֻמְאָה עַל טֻמְאָתוֹ, שֶׁיִּהְיֶה כֻּלּוֹ טָמֵא[9] וִיטַמֵּא מֵאַחוֹרָיו. וְכֵן אֲבָנִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הַנֶּגַע בְּמֻסְגָּר מְטַמְּאִין מֵאַחוֹרֵיהֶן[10].

8) משנה, שם יג, ה. 9) דרשה זו נאמרה ב'תורת כהנים' שם פ"ד הי"ג. 10) תוספתא נגעים פ"ז ה"ד. והאבנים האחרות מתוכן בלבד, כאמור בראש ההלכה.

ג. אֶחָד הַמֻּסְגָּר וְהַמֻּחְלָט[11] מְטַמֵּא בְּבִיאָה[12]. כֵּיצַד? בַּיִת שֶׁהָיָה מֵסֵךְ[13] עַל גַּבֵּי בַּיִת מְנֻגָּע[14], בֵּין מֻחְלָט בֵּין מֻסְגָּר, אוֹ אֵילָן שֶׁהוּא מֵסֵךְ עָלָיו - הָעוֹמֵד תַּחַת הָאִילָן אוֹ הַנִּכְנָס לַבַּיִת הַחִיצוֹן טָמֵא, שֶׁהֲרֵי הוּא וְהַבַּיִת הַטָּמֵא תַּחַת אֹהֶל אֶחָד[15]. וְכֵן אֶבֶן מְנֻגַּעַת הַנִּכְנֶסֶת לְאֹהֶל וְהֻנַּחָה שָׁם - נִטְמָא כָּל אֲשֶׁר בָּאֹהֶל. הָיְתָה מֻנַּחַת תַּחַת הָאִילָן וְהַטָּהוֹר עוֹבֵר - נִטְמָא. הָיָה הַטָּהוֹר עוֹמֵד תַּחַת הָאִילָן וְעָבַר אָדָם בְּאֶבֶן מְנֻגַּעַת - לֹא טִמְּאָהוּ; וְאִם הִנִּיחָהּ שָׁם - טִמְּאָהוּ. שֶׁמּוֹשַׁב הַמְנֻגָּע כָּמוֹהוּ, בֵּין אָדָם בֵּין כֵּלִים בֵּין אֲבָנִים וְעֵצִים וַעֲפָרוֹ[16].

11) דינם שווה בענינים האמורים למטה. 12) אם כל הבית נכנס לאוהל אחר. 13) מכסה מלמעלה. 14) כגון שהבית המנוגע היה בנוי בתוך בית טהור, שתקרתו מכסה גגו של בית המנוגע. 15) כדעת רבי אלעזר, במס' נגעים שם מ"ו. 16) שם מ"ז. ראה למעלה פ"י הי"ב בהערות.

ד. הַמַּאֲהִיל[17] בְּיָדוֹ עַל אֶבֶן מְנֻגַּעַת אוֹ שֶׁהֶאֱהִילָה עָלָיו - טָהוֹר, עַד שֶׁיִּגַּע[18].

17) תוספתא נגעים פ"ז ה"ג. 18) ומה שאמרנו בה"ג שאבן המנוגעת מטמאה באוהל, היינו כשדבר אחר מאהיל על האבן ועל האדם או הכלי (הגר"א בביאור ה'תוספתא' שם).

ה. טָהוֹר[19] שֶׁנִּכְנַס לְבַיִת מְנֻגָּע דֶּרֶךְ אַחוֹרָיו, אֲפִלּוּ נִכְנַס כֻּלּוֹ חוּץ מֵחָטְמוֹ - טָהוֹר; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַבָּא אֶל הַבַּיִת - דֶּרֶךְ בִּיאָה טִמְּאָה תּוֹרָה[20].

19) גמרא שבועות יז, ב. 20) וכשנכנס כולו דרך אחוריו נטמא, ולא מפני הכניסה לבית, אלא מפני שהוא נמצא בתוך הבית, כמו הכלים הנמצאים בבית מלפני שנטמא, שהם טמאים. שם.

ו. טָהוֹר שֶׁהִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ לְבַיִת טָמֵא - נִטְמָא[21]. וְכֵן טַלִּית[22] טְהוֹרָה שֶׁהִכְנִיס מִמֶּנָּה שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ לְבַיִת טָמֵא - נִטְמֵאת. וְכֵן כְּלִי חֶרֶס[23] שֶׁהִכְנִיס אֲוִירוֹ לְבַיִת טָמֵא - נִטְמָא[24]. אֲבָל שְׁאָר כֵּלִים - עַד שֶׁיַּכְנִיס רֹב הַכְּלִי[25], מִשֶּׁיַּכְנִיס רֻבּוֹ נִטְמָא מִיָּד[26]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכֵלִים שֶׁנִּכְנְסוּ חֲלוּצִין[27]; אֲבָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁנִּכְנַס לְבַיִת מְנֻגָּע וְהוּא לָבוּשׁ בִּבְגָדָיו וְסַנְדָּלָיו בְּרַגְלָיו וְטַבְּעוֹתָיו בְּיָדָיו[28] - הֲרֵי הָאָדָם טָמֵא מִיָּד, וּבְגָדָיו טְהוֹרִים עַד שֶׁיִּשְׁהֶה שָׁם כְּדֵי שֶׁיָּסֵב[29] אָדָם וְיֹאכַל כְּשָׁלֹשׁ בֵּיצִים[30] פַּת חִטִּים בְּלִפְתָּן[31]. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַשֹּׁכֵב בַּבַּיִת יְכַבֵּס אֶת בְּגָדָיו, וְהָאֹכֵל בַּבַּיִת יְכַבֵּס אֶת בְּגָדָיו. וְכִי תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁאֵין בְּגָדָיו מִתְטַמְּאִין עַד שֶׁיֹּאכַל שָׁם?! אֶלָּא לִתֵּן שִׁעוּר לַשּׁוֹכֵב כְּאוֹכֵל. וְאֶחָד הַשּׁוֹכֵב אוֹ הַיּוֹשֵׁב אוֹ הָעוֹמֵד, אִם שָׁהָה כְּדֵי לֶאֱכֹל שִׁעוּר אֲכִילָה הָאֲמוּרָה - נִטְמְאוּ בְּגָדָיו.

21) כשנכנס דרך ביאה, ועל זה אמרה תורה: "והבא אל הבית וכו' יטמא עד הערב" (נגעים פי"ג מ"ח). 22) שם. 23) תוספתא פ"ז ה"ז. 24) כלי חרס מיטמא אם נגעה טומאה באויר שבתוכו, ואפילו לא נגעה בכלי עצמו, ולפיכך כשנגע אוירו באויר הבית — נטמא. 25) ורובו ככולו. 26) ואפילו הוציאם ללא כל שהיה. 27) שאין אדם מלובש בהם. 28) כלומר, באצבעותיו. 29) בתקופת המשנה ולפניה, נוהגים היו לאכול את הסעודות הקבועות בהסיבה, היינו נשענים על גבי בגדים רכים לשמאלם. 30) פחות מזה היא אכילת עראי. במשנה (שם מ"ט) אמרו: "כדי אכילת פרס (פרס = חצי ככר)". ודעת רבינו שחצי ככר הוא כשלוש ביצי תרנגולת בינוניות. 31) מכיון שפת חטים טעים, והלפתן מוסיף לו טעימות - הוא נאכל מהרה.

ז. מִי שֶׁנִּכְנַס[32] לְבַיִת מְנֻגָּע וְכֵלָיו עַל כְּתֵפָיו וְסַנְדָּלוֹ

1 וְטַבַּעְתּוֹ בְּכַפָּיו - הוּא וְהֵן טְמֵאִין מִיָּד; שֶׁאֵינוֹ מַצִּיל
2 מִלְּטַמֵּא מִיָּד אֶלָּא כֵּלִים שֶׁהוּא לָבוּשׁ בָּהֶן. וְכֵן
3 הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהַבְּהֵמָה שֶׁהָיוּ לְבוּשִׁין בְּכֵלִים
4 וְנִכְנְסוּ לַבַּיִת הַמְנֻגָּע - נִטְמְאוּ הַכֵּלִים מִיָּד[33]. אֲבָל
5 הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, כַּבְּהֵמָה.

32) שם מ"ט. דין זה הוא ביאור מורחב למה שנאמר בהלכה הקודמת: "בכלים שנכנסו חלוצים". 33) ככלים חלוצים. 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י: "יכול (אתה לחשוב) הבהמה והגוי יהו מצילים בגדים בבית המנוגע (שלא ייטמאו מיד), תלמוד־לומר: "וכבס בגדיו" (מכאן אתה למד) המטמא בגדים מציל בבית המנוגע, יצאו הבהמה והגוי שאין מטמאים בגדים (שהרי אינם מקבלים טומאה כלל) – אין מצילים בגדים בבית המנוגע.

6 ח. מִי שֶׁהָיָה[34] עוֹמֵד בְּבֵית מְנֻגָּע וּפָשַׁט יָדוֹ[35] חוּץ
7 לַבַּיִת וְטַבְּעוֹתָיו בְּיָדָיו[36], אִם שָׁהָה כְּדֵי אֲכִילַת
8 הַשְּׁעוּר - נִטְמְאוּ הַטַּבָּעוֹת אַף עַל פִּי שֶׁהֵם בַּחוּץ[37].
9 וְכֵן הָעוֹמֵד בַּחוּץ וּפָשַׁט יָדוֹ לְבֵית מְנֻגָּע - נִטְמְאוּ
10 יָדָיו בִּלְבַד מִיָּד[38]. וְאִם נִשְׁתַּהוּ שָׁם כְּדֵי אֲכִילַת
11 הַשְּׁעוּר - נִטְמְאוּ טַבְּעוֹתָיו, וְאִם לָאו - טְהוֹרוֹת[39].

34) משנה, שם. 35) לפני ששהה כשיעור. 36) על אצבעות ידיו. 37) מפני שהידים נגררות אחרי הגוף הנמצא בפנים. 38) טומאת ידים מדרבנן. 39) כחכמים, שם. ונימוקם, מכיוון שהכניסן דרך מלבוש אינן טמאות אלא אם שהו כשיעור, ואף־על־פי שגוף האדם נשאר בחוץ.

12 ט. כָּל הַמַּצִּיל[40] בְּצָמִיד פָּתִיל[41] בְּאֹהֶל הַמֵּת - מַצִּיל
13 מִכַּסֶּה[42] בְּבֵית מְנֻגָּע; וְכָל הַמַּצִּיל מִכַּסֶּה בְּאֹהֶל
14 הַמֵּת[43], אֲפִלּוּ הָיָה מְגֻלֶּה בַּבַּיִת הַמְנֻגָּע - הֲרֵי זֶה
15 טָהוֹר. כֵּיצַד? כְּלֵי חֶרֶס אוֹ כְּלֵי אֲבָנִים וּכְלֵי אֲדָמָה
16 וְכַיּוֹצֵא בָהֶן שֶׁהָיוּ אֲכָלִין וּמַשְׁקִין וְכֵלִים בְּתוֹכָן וְהָיוּ
17 מְכֻסִּין בַּבַּיִת הַמְנֻגָּע, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מֻקָּפִין צָמִיד
18 פָּתִיל - הֵן וְכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכָן טָהוֹר. הַבּוֹר וְהַדּוּת[44]
19 שֶׁבַּבַּיִת הַמְנֻגָּע[45], אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְגֻלִּין - כֵּלִים
20 שֶׁבְּתוֹכָן טְהוֹרִין.

40) שם מי"ב. 41) כל הכלים שאינם מקבלים טומאה כלל, כגון כלי אבנים וכלי אדמה וכן כלי חרס שהם מקבלים טומאה מתוכם ולא מגבם (אם נגעה טומאה בדופן הכלי מבחוץ) מצילים את מה שבתוכם מליטמא באוהל המת אם הם מכוסים ב"צמיד פתיל". פירוש, בכיסוי מהודק ומחובר יפה (ראה הל' טומאת מת פכ"א ה"א). 42) אפילו אין הכיסוי מחובר. כרבי יהודה שם. 43) מבואר לקמן. 44) בור – חפורה באדמה. דות – בנויה על הקרקע. 45) המצילים באוהל המת על מה שבתוכם כשהם מכוסים.

21 י. הַצָּרַעַת הוּא שֵׁם הָאָמוּר בְּשֶׁתָּפוּת, כּוֹלֵל עִנְיָנִים
22 הַרְבֵּה שֶׁאֵין דּוֹמִין זֶה לָזֶה. שֶׁהֲרֵי לֹבֶן עוֹר הָאָדָם
23 קְרוּי צָרַעַת, וּנְפִילַת קְצָת שְׂעַר הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקָן קְרוּי
24 צָרַעַת, וְשִׁנּוּי עֵין הַבְּגָדִים אוֹ הַבָּתִּים קְרוּי צָרַעַת.
25 וְזֶה הַשִּׁנּוּי הָאָמוּר בִּבְגָדִים וּבְבָתִּים, שֶׁקְּרָאתּוּ תּוֹרָה
26 צָרַעַת בְּשֶׁתָּפוּת הַשֵּׁם, אֵינוֹ מִמִּנְהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֶלָּא
27 אוֹת וָפֶלֶא הָיָה בְּיִשְׂרָאֵל כְּדֵי לְהַזְהִירָן מִלָּשׁוֹן הָרָע.
28 שֶׁהַמְסַפֵּר בְּלָשׁוֹן הָרָע - מִשְׁתַּנּוֹת קִירוֹת בֵּיתוֹ[46]. אִם
29 חָזַר בּוֹ - יִטְהַר הַבַּיִת; אִם עָמַד בְּרִשְׁעוֹ עַד שֶׁהֵתַּץ
30 הַבַּיִת - מִשְׁתַּנִּין כְּלֵי הָעוֹר שֶׁבְּבֵיתוֹ שֶׁהוּא יוֹשֵׁב
31 וְשׁוֹכֵב עֲלֵיהֶן. אִם חָזַר בּוֹ - יִטְהָרוּ; וְאִם עָמַד
32 בְּרִשְׁעוֹ עַד שֶׁיִּשְׂרְפוּ - מִשְׁתַּנִּין הַבְּגָדִים שֶׁעָלָיו. אִם
33 חָזַר בּוֹ - יִטְהָרוּ; וְאִם עָמַד בְּרִשְׁעוֹ עַד שֶׁיִּשְׂרְפוּ -
34 מִשְׁתַּנֶּה עוֹרוֹ וְיִצְטָרַע, וְיִהְיֶה מֻבְדָּל וּמְפֻרְסָם לְבַדּוֹ,
35 עַד שֶׁלֹּא יִתְעַסֵּק בְּשִׂיחַת הָרְשָׁעִים, שֶׁהוּא הַלֵּיצָנוּת
36 וְלָשׁוֹן הָרָע. וְעַל עִנְיָן זֶה מַזְהִיר בַּתּוֹרָה וְאוֹמֵר:
37 הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת. זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ אֱלֹהֶיךָ
38 לְמִרְיָם בַּדֶּרֶךְ. הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: הִתְבּוֹנְנוּ מָה אֵרַע
39 לְמִרְיָם הַנְּבִיאָה! שֶׁדִּבְּרָה בְּאָחִיהָ, שֶׁהָיְתָה גְּדוֹלָה
40 מִמֶּנּוּ בְּשָׁנִים וְגִדְּלַתּוּ עַל בִּרְכֶּיהָ וְסִכְּנָה בְּעַצְמָהּ
41 לְהַצִּילוֹ מִן הַיָּם, וְהִיא לֹא דִּבְּרָה בִּגְנוּתוֹ אֶלָּא טָעֲתָה
42 שֶׁהִשְׁוַתּוּ לִשְׁאָר נְבִיאִים, וְהוּא לֹא הִקְפִּיד עַל כָּל
43 הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד, וְאַף
44 עַל פִּי כֵן מִיָּד נֶעֱנְשָׁה בְּצָרַעַת; קַל וָחֹמֶר לִבְנֵי אָדָם
45 הָרְשָׁעִים הַטִּפְּשִׁים, שֶׁמַּרְבִּים לְדַבֵּר גְּדוֹלוֹת וְנִפְלָאוֹת.
46 לְפִיכָךְ רָאוּי לְמִי שֶׁרוֹצֶה לְכַוֵּן אֹרְחוֹתָיו לְהִתְרַחֵק
47 מִישִׁיבָתָן וּמִלְּדַבֵּר עִמָּהֶן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתָּפֵס אָדָם
48 בְּרֶשֶׁת רְשָׁעִים וְסִכְלוּתָם. וְזֶה דֶּרֶךְ יְשִׁיבַת הַלֵּצִים
49 הָרְשָׁעִים: בַּתְּחִלָּה מַרְבִּין בְּדִבְרֵי הֲבַאי, כָּעִנְיָן
50 שֶׁנֶּאֱמַר: וְקוֹל כְּסִיל בְּרֹב דְּבָרִים. וּמִתּוֹךְ כָּךְ בָּאִין
51 לְסַפֵּר בִּגְנוּת הַצַּדִּיקִים, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: תִּאָלַמְנָה
52 שִׂפְתֵי שָׁקֶר הַדֹּבְרוֹת עַל צַדִּיק עָתָק. וּמִתּוֹךְ כָּךְ יִהְיֶה
53 לָהֶן הֶרְגֵּל לְדַבֵּר בַּנְּבִיאִים וְלָתֵת דֹּפִי בְּדִבְרֵיהֶם,
54 כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּהְיוּ מַלְעִבִים בְּמַלְאֲכֵי הָאֱלֹהִים
55 וּבוֹזִים דְּבָרָיו וּמִתַּעְתְּעִים בִּנְבִיאָיו. וּמִתּוֹךְ כָּךְ בָּאִין
56 לְדַבֵּר בֵּאלֹהִים וְכוֹפְרִין בָּעִקָּר, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר:
57 וַיְחַפְּאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא כֵן עַל יְיָ
58 אֱלֹהֵיהֶם. וַהֲרֵי הוּא אוֹמֵר: שַׂתּוּ בַשָּׁמַיִם פִּיהֶם
59 וּלְשׁוֹנָם תִּהֲלַךְ בָּאָרֶץ. מִי גָּרַם לָהֶם לָשִׂית בַּשָּׁמַיִם
60 פִּיהֶם? לְשׁוֹנָם שֶׁהִלְכָה תְּחִלָּה בָּאָרֶץ. זוֹ הִיא שִׂיחַת
61 הָרְשָׁעִים, שֶׁגּוֹרֶמֶת לָהֶן יְשִׁיבַת קְרָנוֹת וִישִׁיבַת
62 כְּנֵסִיּוֹת שֶׁל עַמֵּי הָאָרֶץ וִישִׁיבַת בָּתֵּי מִשְׁתָּאוֹת עִם
63 שׁוֹתֵי שֵׁכָר. אֲבָל שִׂיחַת כְּשֵׁרֵי יִשְׂרָאֵל אֵינָהּ אֶלָּא
64 בְּדִבְרֵי תּוֹרָה וְחָכְמָה. לְפִיכָךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹזֵר
65 עַל יָדָן וּמְזַכֶּה אוֹתָן בָּהּ. שֶׁנֶּאֱמַר: אָז נִדְּבְרוּ יִרְאֵי יְיָ
66 אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, וַיַּקְשֵׁב יְיָ וַיִּשְׁמָע וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן
67 לְפָנָיו לְיִרְאֵי יְיָ וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ.

68 סְלִיקוּ לְהוּ הִלְכוֹת טֻמְאַת צָרַעַת

46) מקורות סיום נאה ומלבב זה הם: מדרש רבה ויקרא פרשה טז, גמרא ערכין טו ב, וטז, א. ותוספתא נגעים פ"ו ה"ו.

יום ש"ק י"ב סיון ה'תשע"ו

הִלְכוֹת מְטַמְּאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב

יֵשׁ בִּכְלָלָן אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְזֶהוּ פְּרָטָן: א) דִּין טֻמְאַת נִדָּה. ב) דִּין טֻמְאַת יוֹלֶדֶת. ג) דִּין טֻמְאַת זָבָה. ד) דִּין טֻמְאַת זָב.

וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

1) יבאר שזב וזבה נידה ויולדת כל אחת מארבעתן אב מאבות הטומאה, ודין קטן וקטנה וסריס אדם וסריס חמה טומטום ואנדרוגינוס, ודין דם הנידה ודם היולדת ושאר משקין היוצאים ממנה, ואם יצא הוולד מדופנה, ודין מקור האשה שנעקר או שהזיע, וזוב הזב וראייה ראשונה שלו ושל מצורע, משקין היוצאים מהם, ואם היה מוצץ ורוקק דם.

1 **א. הַזָּב[2] וְהַזָּבָה[3] וְהַנִּדָּה[4] וְהַיּוֹלֶדֶת[5] - כָּל אֶחָד**
2 **מֵאַרְבַּעְתָּן אָב מֵאָבוֹת הַטֻּמְאוֹת[6]. מְטַמֵּא כֵּלִים בְּמַגָּע,**
3 **וּמְטַמֵּא אָדָם בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא, וּמְטַמֵּא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב**
4 **וּמֶרְכָּב מִתַּחְתָּיו וְעוֹשֶׂה אוֹתָן אַב טֻמְאָה[7], וּמְטַמֵּא**
5 **מַדָּף[8] עַל גַּבּוֹ[9].**

2) כתוב בתורה (ויקרא טו, ב): "איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא". "בשרו" היינו אבר כלי הזרע (ספורנו). במסכת נדה לה, ב מוסר רב הונא סימני היכר בין זרע האדם הטבעי ובין זוב חולני. 3) שם כה: ואשה כי יזוב דמה, ימים רבים בלא עת נדתה ... טמאה היא. 4) האשה הרואה דם בהתאם לטבעה נקראת נדה וטמאה שבעת ימים. 5) יולדת זכר טמאה שבעת ימים כנידה ויולדת נקבה טמאה ארבעה עשר יום. 6) ראשי טומאות, שמטמאים גם אדם וכלים מה שאין כן בוולד הטומאה, שאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבד. ארבעה אלו נמנו במסכת כלים פרק א בין אבות הטומאות. ורבינו בהקדמתו לספר טהרות מונה אחד עשר חלקי אבות הטומאות. 7) דינים אלה כתובים בתורה (ויקרא פרק טו) ומפורשים במשנה זבים פרק ה ופרטיהם מבוארים לקמן. 8) זבים פרק ד משנה ו. רבינו מפרש שם שזה מלשון "ריחו נודף" שמורגש מרחוק בלי נגיעה. 9) דברים הנמצאים על גבי הזב ואינם נוגעים בו, כגון שכלים חוצצים בינם לבין הזב, טמאים מדף (שם), כלומר, טומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין, אבל לא אדם וכלים. ולפיך מסיים רבינו דיני משכב ומושב באמרו: "ועושה אותם אב הטומאה" ולאחר מכאן מוסיף: ומטמא מדף (פירוש, טומאה קלה) על גבו.

6 **ב. אֶחָד[10] זָבָה קְטַנָּה וְאֶחָד זָבָה גְּדוֹלָה, וְאֶחָד זָבָה**
7 **מֵחֲמַת עַצְמָהּ[11] אוֹ מֵחֲמַת אֹנֶס[12], וְאֶחָד זָב בַּעַל שְׁתֵּי**
8 **רְאִיּוֹת[13] אוֹ בַּעַל שָׁלֹשׁ - טֻמְאַת כֻּלָּן שָׁוָה לְטַמֵּא**
9 **אֲחֵרִים[14].**

10) נקדים דינים יסודיים אחדים, שידיעתם תקל הבנת ההלכות שלפנינו: א. איש הרואה ראייה אחת אין עליו דין זב אלא בעל קרי וטמא יום אחד ואינו מטמא משכב ומושב. ב. ראה שתי ראיות, בין ביום אחד בין בשני ימים בזה אחר זה, הרי הוא זב גמור לכל דבר מחוץ להבאת קרבנות, ואם ראה שלוש ראיות מחוייב הוא להביא קרבנות אחרי טהרתו. ג. אשה שראתה דם יום אחד, אפילו כמה ראיות, בתקופה שבין נידה לנידה (לדעת רבינו בפרק ו מהלכות איסורי ביאה כל ימי חיי האשה, החל מראיית דם ראשונה, מחולקים לתקופת נידה הנמשכת שבעת ימים ולתקופת זיבה של אחד עשר יום ולאחריהם מתחילה שנית תקופת נידה וכן לעולם) טמאה יום אחד ושומרת כל היום שלאחריו, ואם עבר בטהרה - טהורה אחר טבילה במקווה. ד. אם ראתה גם ביום השני, טמאה כל אותו היום ושומרת היא כל יום השלישי, ואם עבר בטהרה - טהורה. מובן שצריכה טבילה. ובשני המקרים האלה היא נקראת "שומרת יום כנגד יום", מפני שהיא שומרת יום טהרה נגד יום הטומאה, או "זבה קטנה". ה. אם תראה דם גם ביום השלישי תיקרא זבה גדולה וצריכה לספור שבעה ימים בטהרה וטובלת בליל שמיני, ולמחרת היום מביאה קרבנות. 11) בלי כל סיבה חיצונית. 12) על ידי השפעה של איזה מקרה שהוא, כגון שנבהלה או שקפצה וכדומה, אבל זב אינו מטמא באונס. 13) פרט לבעל ראייה אחת. 14) לעניין זה בלבד כולם שווים. אבל יש הבדלים שונים ביניהם ויבוארו בהלכות הבאות.

10 **ג. קְטַנָּה בַּת יוֹם אֶחָד מְטַמְּאָה בְּנִדָּה; בַּת עֲשָׂרָה**
11 **יָמִים - בְּזִיבָה[15]; בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד מְטַמְּאָה**
12 **אֶת בּוֹעֲלָהּ[16], כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.**

15) שבעת ימים הראשונים הם תקופת הנידה ואפילו ראתה דם בכולם דינה כנידה ולא כזבה. ואם תראה שלושה ימים בזה אחר זה, היינו, שמיני, תשיעי ועשירי תהיה זבה. 16) להיות אב הטומאה וליטמא שבעת ימים ככתוב בתורה (ויקרא טו, כד): "ואם שכוב ישכב איש אותה ... וטמא שבעת ימים". קטנה למטה מגיל זה אין בעילתה בעילה ודין בועלה כנוגע בה.

13 **ד. קָטָן בֶּן יוֹם אֶחָד מְטַמֵּא בְּזִיבָה. וְאֶחָד גֵּרִים**
14 **וַעֲבָדִים וְאֶחָד[17] יִשְׂרָאֵל מְטַמְּאִין בְּנִדָּה וּבְזִיבָה.**

17) בין ובין.

15 **ה. סְרִיס אָדָם[18], סְרִיס חַמָּה[19] מְטַמְּאִין בְּזִיבָה כִּשְׁאָר**
16 **הַבְּרִיאִין.**

18) שנסתרס על ידי אדם. 19) נולד סריס. מיום שראה את החמה הוא סריס (רבינו בפירושו למשנה יבמות פרק ח).

17 **ו. אֵין הָאִשָּׁה מְטַמְּאָה בְּלֵבֶן[20], וְלֹא הָאִישׁ בְּאֹדֶם[21];**
18 **אֶלָּא הָאִשָּׁה בְּאֹדֶם, וְהָאִישׁ בְּלֵבֶן.**

20) אם הזיבה היא לבנה. 21) בזיבה אדומה.

19 **ז. טֻמְטוּם[22] וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס[23] - נוֹתְנִין עֲלֵיהֶם חֲמָרֵי**
20 **הָאִישׁ וְחֲמָרֵי הָאִשָּׁה[24]: מְטַמְּאִין בְּלֵבֶן כְּאִישׁ,**

וּבְאָדָם כְּאִשָּׁה. וְטֻמְאָתָן בְּסָפֵק[25]. לְפִיכָךְ אֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים[26], וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו[27]. רָאָה לֹבֶן וְאָדֹם כְּאֶחָד - שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה וְאֶת הַקָּדָשִׁים[28], אֲבָל אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו; שֶׁנֶּאֱמַר: מִזָּכָר עַד נְקֵבָה תְּשַׁלְּחוּ[29] - עַד שֶׁיִּהְיֶה הַטֻּמְאָה טֻמְאַת זָכָר וַדַּאי אוֹ טֻמְאַת נְקֵבָה וַדָּאִית[30]. וְכֵן הַנּוֹגֵעַ בְּלֹבֶן וְאָדֹם שֶׁלּוֹ[31] כְּאַחַת[32] - אֵינוֹ חַיָּב עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו. נָגַע הוּא בְּעַצְמוֹ בְּלֹבֶן וְאָדֹם שֶׁרָאָה - הֲרֵי זֶה חַיָּב עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ.

22) שאיננו יודעים אם הוא איש או אשה. 23) ישנם בו סימנים הן של איש והן של אשה. 24) מפני שהם ספק איש ספק אשה וכל ספק איסור תורה - לחומרא. 25) אם ראו לובן, שמא הם זכרים, ואם ראו אודם, שמא הם נקיבות. 26) אם ראו זיבה ונגעו בתרומה, או קדשים ונטמאו, אין שורפים אותם כדין תרומה וקדשים טמאים, שמא הם טהורים ואסור לשרוף תרומה וקדשים טהורים. 27) אם נכנסו לבית המקדש או אכלו בשר קדשים בשוגג פטורים מקרבן, ובמזיד פטורים ממלקות אפילו התרו בהם למלקות. 28) שהרי טומאתם וודאית. 29) והכוונה להרחיק טמאים מבית המקדש. 30) ובנידון זה אין אנו יודעים אם טומאת זכר עליו או טומאת נקיבה. 31) של הטומטום ואנדרוגינוס. 32) ונטמא וודאי.

ח. דַּם הַנִּדָּה אוֹ דַם הַזָּבָה אוֹ דַם הַיּוֹלֶדֶת מְטַמֵּא בְּכָל שֶׁהוּא בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַדָּוָה בְּנִדָּתָהּ וְהַזָּב. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה[33] לָמְדוּ, שֶׁמַּדְוֶהָ כָּמוֹהָ. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ בְּעִנְיַן אִסּוּר נִדָּה, שֶׁחֲמִשָּׁה דָמִים טְמֵאִים בְּאִשָּׁה; אֲבָל אִם רָאֲתָה דָּם יָרֹק - הֲרֵי הוּא טָהוֹר. וְאֵינוֹ כְּמוֹ רֵקָהּ וּשְׁאָר מַשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מִמֶּנָּה[34], שֶׁהָרֹק מִתְעַגֵּל וְיוֹצֵא וְזֶה שׁוֹתֵת וְיוֹרֵד[35].

33) קבלה איש מפי איש עד משה רבינו. 34) שהם טמאים ומטמאים. 35) טומאת משקים היוצאים מזב וזבה למדנו מרוקם, שנאמר (ויקרא טו, ח): "וכי ירוק הזב בטהור וכו' וטמא עד הערב" ולפיכך מטמאים את הדומה לרוק בלבד.

ט. אִשָּׁה שֶׁיָּצָא הַוָּלָד מִדָּפְנָהּ וְיָצָא עִמּוֹ דָם מִן הַדֹּפֶן - הֲרֵי אוֹתוֹ דָם אָב מֵאָבוֹת הַטֻּמְאוֹת כְּדַם הַנִּדָּה וְהַלֵּדָה וְהַזִּיבָה, שֶׁהַמָּקוֹר[36] מְקוֹמוֹ טָמֵא[37]; וְהָאִשָּׁה טְהוֹרָה[38] עַד שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנָּה דָם דֶּרֶךְ הָרֶחֶם.

36) המקום בגוף שבו נקווים דמיה לצרכי תפקידיה הטבעיים המיוחדים לאשה. 37) והדמים הנקווים בו טמאים טומאה חמורה, לטמא אדם וכלים. 38) פירוש, אינה טמאה טומאת שבעה כנידה או יולדת, אבל טמאה יום אחד מפני שנגעה בדם הטמא.

י. מְקוֹר הָאִשָּׁה שֶׁנֶּעֱקַר[39] וְנָפַל לָאָרֶץ - הָאִשָּׁה טְמֵאָה טֻמְאַת עֶרֶב[40]. וְכֵן מָקוֹר שֶׁהִזִּיעַ כִּשְׁתֵּי טִפֵּי מַרְגָּלִיּוֹת[41] - הָאִשָּׁה טְמֵאָה טֻמְאַת עֶרֶב[42]. אֲבָל אֵינָהּ נִדָּה[43] עַד שֶׁתִּרְאֶה אֶחָד מֵחֲמִשָּׁה דָמִים הַמְטַמְּאִין אוֹתָהּ.

39) נעקרה ממנו חתיכת בשר. 40) מפני שנגעה בבשר המקור הטמא. 41) נוזל לבן, ויצאו דרך הרחם. 42) שכל מה שנמצא במקור הוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים טומאת ערב (יום הנגיעה עד הערב). 43) ליטמא שבעת ימים.

יא. הֵזִיעָה טִפָּה אַחַת - הֲרֵי הָאִשָּׁה טְהוֹרָה, שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא מִחוּץ לַמָּקוֹר[44].

44) והנוזלים הבאים מחוץ למקור שלא בימי טומאתה - טהורים.

יב. זוֹבוֹ שֶׁל זָב - אָב מֵאָבוֹת הַטֻּמְאוֹת כְּזָב, שֶׁנֶּאֱמַר: זוֹבוֹ טָמֵא הוּא. וּמִטַּמֵּא בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא בְּכָל שֶׁהוּא. רְאִיָּה רִאשׁוֹנָה שֶׁל זָב אֵינָהּ מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא וַהֲרֵי הִיא כְּשִׁכְבַת זֶרַע[45], בֵּין מֵאִישׁ גָּדוֹל בֵּין מֵאִישׁ קָטָן. וְכֵן הַמִּשְׁכָּבוֹת וְהַמּוֹשָׁבוֹת שֶׁיָּשַׁב עֲלֵיהֶם מִשֶּׁרָאָה רְאִיָּה רִאשׁוֹנָה עַד שֶׁרָאָה הַשְּׁנִיָּה - טְהוֹרִים. שֶׁאֵינוֹ קָרוּי זָב אֶלָּא אַחַר רְאִיָּה שְׁנִיָּה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מְחֻסְּרֵי כַּפָּרָה. רָאָה אַחַת מְרֻבָּה כִּשְׁתַּיִם[46] - אֵין טָמֵא אֶלָּא הַמֵּסִיט[47] טִפָּה אַחֲרוֹנָה[48].

45) טבעית שמטמאה במגע אבל לא במשא. 46) זיבה רצופה כשיעור טבילה וניגוב אחריה. היינו, כדי הילוך חמשים אמה של אדם בינוני. 47) מזיזה ממקומה על ידי דבר אחר ואינו נוגע בה. 48) שהרי טיפה זו עושה אותו זב, אבל הקודמות דינן כשכבת זרע.

יג. רְאִיָּה רִאשׁוֹנָה שֶׁל מְצֹרָע מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא. שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל צָרוּעַ וְכָל זָב וְכֹל טָמֵא לָנָפֶשׁ. הֲרֵי הַצָּרוּעַ כְּזָב גָּמוּר: מַה זָּב גָּמוּר - זוֹבוֹ מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא, אַף מְצֹרָע - רְאִיָּתוֹ הָרִאשׁוֹנָה מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא.

יד. רֹק הַזָּב וְשִׁכְבַת זַרְעוֹ וּמֵימֵי רַגְלָיו - כָּל אֶחָד מִשְּׁלָשְׁתָּן אַב טֻמְאָה דִּין תּוֹרָה, וּמְטַמֵּא בְּכָל שֶׁהוּא בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא[49]. הֲרֵי הוּא אוֹמֵר בְּרֹק: וְכִי יָרֹק הַזָּב בַּטָּהוֹר. וּמֵימֵי רַגְלָיו וְשִׁכְבַת זַרְעוֹ אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהֶם צִחְצוּחֵי זִיבָה[50] כָּל שֶׁהוּא.

49) כזוב. 50) טיפות זעירות.

טו. אֶחָד זָב וְאֶחָד נִדָּה וְיוֹלֶדֶת וְזָבָה - כָּל אֶחָד מֵהֶן רֵקוֹ וּמֵימֵי רַגְלָיו אַב טֻמְאָה כְּזָב. וְכֵן כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּהֲלָכוֹת אֵלּוּ הַזָּב - אֶחָד הַזָּב וְאֶחָד שְׁאָר הָאַרְבָּעָה[51].

51) כלומר, השאר של הארבעה.

טז. תִּשְׁעָה מַשְׁקִין בְּזָב. שְׁלֹשָׁה מֵהֶן אַב טֻמְאָה.

1 וָהֵן: רֵקוֹ, וְשִׁכְבַת זַרְעוֹ, וּמֵימֵי רַגְלָיו. כָּל אֶחָד
2 מֵאֵלּוּ מְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים בְּכָל שֶׁהוּא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.
3 שְׁלֹשָׁה מֵהֶן כְּוֶלֶד הַטֻּמְאָה. וְאֵלּוּ הֵן: דִּמְעַת עֵינוֹ,
4 וְדַם מַגֵּפָתוֹ[52], וַחֲלֵב הָאִשָּׁה. כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ כְּמַשְׁקִין
5 טְמֵאִין, שֶׁאֵין מְטַמְּאִין אָדָם[53] אֲבָל מְטַמְּאִין כֵּלִים
6 מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ. וּשְׁלֹשָׁה מֵהֶן טְהוֹרִין.
7 וְאֵלּוּ הֵן: זֵעָתוֹ, וְלֵחָה סְרוּחָה הַיּוֹצְאִים מִמֶּנּוּ,
8 וְהָרְעִי. הֲרֵי אֵלּוּ שְׁלֹשָׁה מִן הַזָּב וַחֲבֵרָיו[54] כְּמוֹתָן[55]
9 מִשְׁאָר הָאָדָם[56]. כִּיחוֹ וְנִיעוֹ[57] וְרִירוֹ[58] וּמֵי הָאַף שֶׁלּוֹ
10 - הֲרֵי הֵן כְּרֵקוֹ לְכָל דָּבָר, וּבִכְלַל הָרֹק הֵן חֲשׁוּבִין.
11 דָּם הַיּוֹצֵא מִפִּי אַמָּה[59] וְדָם הַשּׁוֹתֶת מִפִּיו - הֲרֵי הֵן
12 בִּכְלַל דַּם מַגֵּפָתוֹ. הָיָה מוֹצֵץ וְרוֹקֵק דָּם - הֲרֵי זֶה
13 מְטַמֵּא כְּרֹק; שֶׁהַדָּם שֶׁמּוֹצֵץ אִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּלֹא
14 צִחְצוּחֵי רֹק.

52) דם הזב מפצע שבגופו. 53) על ידי נגיעה, אבל מטמאים כששתה רביעית. 54) זבה נידה ויולדת. 55) דינם כמו משקין אלו. 56) מאנשים טהורים. 57) הליחה שהאדם מוציא על ידי שיעול או חרחור בגרון. 58) נוזל הזב מן הפה מאליו. 59) אבר הזכר.

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

1) יבאר דם נידה זבה ויולדת וזובו של זב אם מטמא לח ויבש, ודין המסיט כוס ששתה ממנה הזב או פשתן שטווהו נידה וכיוצא בזה, ודין דם או רוק טמא שנתערב במים או מי רגליו שנתערבו במי רגלים של גויים, אם שואלין כלי מי רגלים מכל מקום, וזבה או גויה שנתגיירה שנעקרו מימי רגליהן וטבלו והטילו, ודין מי היא המטמאה בזיבה ובנידה ובלידה.

15 א. דַּם נִדָּה[2] וְזָבָה וְיוֹלֶדֶת מְטַמֵּא לַח וְיָבֵשׁ, אֲבָל
16 זוֹבוֹ שֶׁל זָב וְרֵקוֹ וְשִׁכְבַת זַרְעוֹ אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא כָּל
17 זְמַן שֶׁהוּא לַח, אֲבָל יָבֵשׁ יוֹתֵר מִדַּאי אֵינוֹ מְטַמֵּא.
18 וְעַד כַּמָּה? אִם שׁוֹרִין אוֹתָן בְּפוֹשְׁרִין מֵעֵת לְעֵת
19 וְחוֹזֵר לְכַמּוֹת שֶׁהָיָה - הֲרֵי זֶה מְטַמֵּא בְּלַח[3]. אִם הָיוּ
20 הַמַּיִם פּוֹשְׁרִין בִּתְחִלָּתָן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן פּוֹשְׁרִין
21 בְּסוֹפָן[4]. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ דִּבְרֵי קַבָּלָה הֵן.

2) נדה נד, א. 3) ואם לא חזר, אלא נשאר יבש - טהור. 4) ואפשר שאם היו המים פושרים במשך כל המעת־לעת היה חוזר לכמות שהיה, אעפ"כ - טהור. כר' יהודה בן נקוסה שם נו, א (ראה כסף־משנה, ומדבריו משמע שגירסא אחרת היתה לפניו בהלכה זו, וראה משנה־למלך).

22 ב. פִּשְׁתָּן[5] שֶׁטְּוָאָתוֹ נִדָּה[6] - הַמְּסִיטוֹ[7] טָהוֹר[8]. וְאִם
23 הָיָה לַח[9] - מְטַמֵּא, מִפְּנֵי רֹק פִּיהָ.

5) תוספתא טהרות פ"ד ה"ו. 6) ודרכן של נשים להרטיב את החוטים ברוקן אגב טוויה. 7) מזיזו ממקומו בלי נגיעה ישירה. והוא־הדין לנוגע, ונקט "המסיטו" מפני הבבא הבאה, להשמיענו שלח מטמא גם בהיסט. 8) מפני שהרוק נתייבש, ואמרנו בהלכה הקודמת שרוק אינו מטמא אלא כשהוא לח. 9) כלומר, שהרוק לא נתייבש (בתוספתא שם חולק ר' יהודה ואומר, שאפילו נתייבש הרוק ונתלחלח הפשתן ע"י מים - טמא. ורבינו נקט לשונו של תנא־קמא, ולפיכך יש להניח שהתכוון לדעתו. עיין שם).

24 ג. זָב שֶׁהִנִּיחַ פִּיו עַל פִּי הַכּוֹס וְנִמְלַךְ שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹתוֹ
25 - הַמְּסִיט אֶת הַכּוֹס טָהוֹר[10]. שָׁתָה מִמֶּנּוּ כָּל
26 שֶׁהוּא - הַמְּסִיטוֹ טָמֵא, מִפְּנֵי מַשְׁקֵה פִּי הַזָּב[11].

10) ואין חוששים שמא נשאר רוק על הכוס. 11) כשהאדם שותה אי־אפשר שלא יתערב קצת רוק שבפיו עם המשקה. תוספתא טהרות פ"ה ה"ג.

27 ד. זָב שֶׁנָּשַׁךְ[12] אֶת הַפַּת וְאֶת הַבָּצָל - הַמְּסִיטָן[13]
28 טָהוֹר[14]. נָשַׁךְ אֶת הַקִּישׁוּת וְהַמְּלָפְפוֹן[15] - הַמְּסִיטָן
29 טָמֵא, מִפְּנֵי מַשְׁקֵה פִּי הַזָּב הַמִּתְעָרֵב בָּהֶן.

12) שם. 13) את הפת או את הבצל. 14) שאין הרוק מתערב עם דבר יבש. 15) שיש בהם הרבה לחות.

30 ה. קִלְפֵּי פּוּלִין[16] וּקְלִפֵּי תּוּרְמוֹסִין[17] שֶׁקְּצָצָן[18] הָעוֹבֵד
31 כּוֹכָבִים - הַמְּסִיטָן טָמֵא; שֶׁכָּל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
32 כְּזָבִים לְכָל דִּבְרֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[19]. הַקְּלִפִּין
33 שֶׁבַּשְּׁוָקִין[20] - הוֹלְכִין בָּהֶן אַחַר הָרֹב[21].

16) שם. 17) מין קטנית שטעמו מר, ושולקים אותו שבע פעמים להפיג מרירותו ואח"כ אוכלים אותו לקינוח סעודה (ביצה כד, ב). 18) בתוספתא, הגירסא "שפסקן". ופירש הגר"א שקלפם בפיו. 19) לקמן ה"ז. 20) ואין אנו יודעים אם הם של ישראל או של גויים. 21) אם רוב מביאי הקליפים לשוק הם גויים — טמאים, ואם רובם יהודים - טהורים.

34 ו. דָּם[22] טָמֵא שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמַיִם, אִם בָּטְלוּ מַרְאָיו -
35 הַכֹּל טָהוֹר. נִתְעָרֵב בְּדָם טָהוֹר וּבְיַיִן[23] - רוֹאִין אוֹתוֹ[24]
36 כְּאִלּוּ הוּא מַיִם[25]. וְכֵן רֹק טָמֵא שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמַיִם: אִם
37 הָיָה קָרוּשׁ[26] כִּבְרִיָּתוֹ - הֲרֵי זֶה טָמֵא; וְאִם נִמְחָה
38 בַּמַּיִם, אִם בָּטְלוּ מַרְאָיו - הַכֹּל טָהוֹר. נִתְעָרֵב בְּרֹק
39 אַחֵר - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא מַיִם. וְכֵן מֵי רַגְלָיו
40 שֶׁל טָמֵא שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּמַיִם: אִם בָּטְלוּ מַרְאֵיהֶן - הַכֹּל
41 טָהוֹר, וְאִם לָאוּ - טָמֵא. נִתְעָרֵב בְּיַיִן אוֹ בְּמֵי רַגְלַיִם
42 טְהוֹרִין - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא מַיִם. נִתְעָרְבוּ בְּמֵי
43 רַגְלַיִם שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב[27].
44 כֵּיצַד? כְּלִי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל וְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מְטִילִין
45 שָׁם מֵי רַגְלֵיהֶם: אִם רֹב עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - הַכֹּל טָמֵא,
46 וְאִם רֹב יִשְׂרָאֵל - הַכֹּל טָהוֹר; מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה - הַכֹּל
47 טָמֵא. וְכֵן אִם נִתְעָרֵב מֵי רַגְלֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים זֶה בְּמֵי
48 רַגְלֵי יִשְׂרָאֵל זֶה - הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב.

22) שם ה"ב. 23) יין אדום, ואין מראה הדם מתבטל בהם. 24) את הדם הטהור והיין. 25) אם היה מראה הדם בטל אלמלא נפל לכמות מים שכזו - טהור.

26) כלומר, סמיך (בכתב־יד תימן - "קשור"). 27) מפני שטומאת גויים מדרבנן - הקלו בתערובתם.

1 ז. שׁוּאֲלִין[28] [כְּלֵי] מֵי רַגְלַיִם מִכָּל מָקוֹם[29] וְאֵין
2 חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא שֶׁל נִדּוֹת הֵן, שֶׁלֹּא נֶחְשְׁדוּ בְּנוֹת
3 יִשְׂרָאֵל לְכַנֵּס אֶת מֵי רַגְלֵיהֶן כְּשֶׁהֵן נִדּוֹת.

28) שם. 29) מיהודים.

4 ח. חֶרֶס[30] שֶׁהָיָה הַזָּב אוֹ הַזָּבָה מְטִילִין בּוֹ מֵי רַגְלֵיהֶן
5 וְכִבְּסוֹ[31] פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה - הֲרֵי הַמַּשְׁקִין שֶׁכִּבְּסוֹ
6 בָּהֶן טְמֵאִין, וּפַעַם שְׁלִישִׁית - טְהוֹרִין, בֵּין שֶׁכִּבְּסוֹ
7 בְּמַיִם בֵּין שֶׁכִּבְּסוֹ בְּמֵי רַגְלַיִם[32], שֶׁהֲרֵי לֹא נִשְׁאַר בָּהּ
8 לַחְלוּחִית מֵימֵי רַגְלַיִם[33].

30) עביט של חרס. 31) שטפו. 32) טהורים. 33) של הזב.

9 ט. זָבָה[34] שֶׁנֶּעֱקְרוּ מֵימֵי רַגְלֶיהָ[35] בְּסוֹף שִׁבְעַת יְמֵי
10 הַסְּפִירָה, וְיָרְדָה וְטָבְלָה, וְהֵטִילָה מַיִם אַחַר הַטְּבִילָה
11 - הֲרֵי הֵן סָפֵק, אִם אַחַר עֲקִירָה הוֹלְכִין[36] וְזָבָה
12 הָיְתָה[37], אוֹ אַחַר הַיְצִיאָה[38] שֶׁהִיא טְהוֹרָה. וְכֵן[39]
13 עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים[40] שֶׁנֶּעֱקְרוּ מֵימֵי רַגְלֶיהָ, וְנִתְגַּיְּרָה
14 וְטָבְלָה, וְהֵטִילָה מַיִם אַחַר שֶׁטָּבְלָה - הֲרֵי זֶה סָפֵק,
15 אִם אַחַר עֲקִירָה הוֹלְכִין וַהֲרֵי הֵן כְּמֵי רַגְלֵי הָעוֹבְדֵי
16 כּוֹכָבִים הַטְּמֵאִים, אוֹ אַחַר יְצִיאָה וַהֲרֵי הֵם כְּמֵימֵי
17 רַגְלֵי יִשְׂרָאֵל הַטְּהוֹרִים.

34) נדה מג, א. בעיא שנשארה בתיקו. 35) נעקרו ממקומם, והזבה עיכבה אותם בגופה. 36) העקירה קובעת. 37) ומימי רגליה טמאים. 38) ההטלה. 39) שם. 40) שדינה כזבה מדרבנן.

18 י. הָעֲבָדִים[41] מִטַּמְּאִין בִּזִּיבָה וּבְנִדָּה וּבְלֵדָה[42]
19 כְּיִשְׂרָאֵל, אֲבָל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֵין מִטַּמְּאִין לֹא
20 בְּזִיבָה וְלֹא בְּנִדּוֹת וְלֹא בְּלֵדָה דִּין תּוֹרָה. שֶׁנֶּאֱמַר:
21 דַּבֵּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַרְתֶּם אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי
22 יִהְיֶה זָב - בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטַּמְּאִין בִּזִּיבָה, וְלֹא הָעוֹבְדֵי
23 כּוֹכָבִים. וְחַכָּמִים גָּזְרוּ עַל כָּל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
24 שֶׁיִּטַּמְּאוּ כְּזָבִים לְכָל דִּבְרֵיהֶן, זְכָרִים וּנְקֵבוֹת[43]. וְהוּא
25 שֶׁיִּהְיֶה הַזָּכָר בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים[44] וְיוֹם אֶחָד וּלְמַעְלָה,
26 וְהַנְּקֵבָה בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים[45] וְיוֹם אֶחָד וָמַעְלָה; אֲבָל
27 הַקְּטַנִּים לְמַטָּה מִזְּמַן זֶה - לֹא גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן טֻמְאָה.
28 שֶׁעִקַּר הַגְּזֵרָה הִיא, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא תִּינוֹק יִשְׂרָאֵל
29 רָגִיל אֵצֶל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּמִשְׁכַּב זְכוּר, וּפָחוֹת
30 מִזְּמַן זֶה אֵין בִּיאָתָן בִּיאָה. בְּעֵת שֶׁגָּזְרוּ עֲלֵיהֶן -
31 לֹא גָּזְרוּ עַל שִׁכְבַת זֶרַע[46] שֶׁלָּהֶן, אֶלָּא שִׁכְבַת זַרְעוֹ
32 שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים טְהוֹרָה כְּדִין תּוֹרָה. וּמִפְּנֵי מָה
33 לֹא גָּזְרוּ עָלֶיהָ טֻמְאָה? כְּדֵי לְהוֹדִיעַ שֶׁטֻּמְאָתָן
34 מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. שֶׁהֲרֵי הַכֹּל יוֹדְעִין, שֶׁאִלּוּ הָיוּ זָבִין
35 דִּין תּוֹרָה - הָיְתָה שִׁכְבַת זַרְעָם אַב הַטֻּמְאָה כְּשִׁכְבַת
36 זֶרַע הַזָּב. וּמֵאַחַר שֶׁיּוֹדְעִין בְּטֻמְאָתָם שֶׁהָיְתָה מִדִּבְרֵי
37 סוֹפְרִים, לֹא יָבוֹאוּ לִשְׂרֹף עָלֶיהָ תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים[47].
38 נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁזּוֹבוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְדַם נִדָּה
39 אוֹ דַּם זִיבָה וְלֵדָה שֶׁל בַּת עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים, וּבַת
40 עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים עַצְמָן אַף עַל פִּי
41 שֶׁהֵם נְקִיִּים מִן הַתּוֹרָה[48] מִדַּם הַזָּב, וְרֹק הָעוֹבְדֵי
42 כּוֹכָבִים וּמֵימֵי רַגְלֵיהֶן, וּמִשְׁכָּבָן וּמֶרְכָּבָן, וּבוֹעֵל
43 עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים - כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ אַב טֻמְאָה מִדִּבְרֵי
44 סוֹפְרִים[49]. לְפִיכָךְ אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ
45 וְקָדָשָׁיו[50], וְאֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה. וְכֵלָן
46 מְטַמְּאִין אָדָם וְכֵלִים בְּמַגָּע, וּמְטַמְּאִין אָדָם בְּמַשָּׂא,
47 כְּזָב לְכָל דָּבָר; אֶלָּא שֶׁהַטֻּמְאָה מִדִּבְרֵיהֶן, כְּמוֹ
48 שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְדַם הַנָּכְרִית - כְּרֵקָהּ וּכְמֵימֵי רַגְלֶיהָ,
49 מְטַמֵּא לַח וְאֵינוֹ מְטַמֵּא יָבֵשׁ[51].

41) זבים פ"ב מ"א, ו'תורת כהנים' פרק זבים פרשתא א, א. 42) שם, פרשת תזריע פרשתא א, א. 43) נדה לד, א. 44) עבודה זרה לו, ב. 45) שם לז, א. 46) טבעית. 47) תרומה וקדשים שנטמאו טומאה דאורייתא צריך לשרפם, וכשנטמאו מדרבנן אסור לשרפם ולאבדם בידיים. 48) המלים "מן התורה" אינן אלא בדפוס רומא (ר"מ), ולא בכת"י תימן. והגירסא הנכונה היא זו שבכת"י הנד': "אע"פ שהם נקיים מדם וזוב", פירוש, שלא ראו דם (הגויה) וזוב (הגוי). הכל כאן ברור, וביאור מיותר. [כנראה טעה המעתיק בפירוש המלה "נקיים", וחשב שהכוונה אינם טמאים, ולפיכך הוסיף את המלים "מן התורה", שהרי מדרבנן מטמאים, אולם הפירוש הנכון הוא כמו שכתבנו, שהם נקיים ולא ראו דם או זוב]. 49) כאן הכוונה גזירת חכמים. 50) ראה למעלה פ"א ה"ז. 51) שלא כדם ישראלית שמטמא לח ויבש. כבית־הלל במשנה שם.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

1) יבאר הבועל נידה אם הוא כנידה, והבא על הזבה או שומרת יום או יולדת, הנשים הטמאות למפרע ומה דינן.

50 א. בּוֹעֵל נִדָּה - כְּנִדָּה[2], שֶׁהוּא אָב מְאָבוֹת הַטֻּמְאָה
51 שֶׁל תּוֹרָה. מְטַמֵּא כֵּלִים בְּמַגָּע, וּמְטַמֵּא אָדָם בְּמַשָּׂא[3]
52 וּבְמַגָּע, וּמְטַמֵּא בְּהֶסֵּט[4], וּמְטַמֵּא מִשְׁכָּב וּמֶרְכָּב
53 כְּנִדָּה[5].

2) שנאמר (ויקרא טו, כד): "ואם שכוב ישכב איש אותה ותהי נדתה עליו". פירוש, הבועל טמא כנדה, 'תורת כהנים' פרשת זבים פ"ז, ה"ג. 3) אם הטהור נשא את בועל הנדה, או להיפך, נטמא אע"פ שלא נגע בו. 4) ולא נשא אותו – נטמא (מכאן יש ללמוד, שלדעת רבינו טומאת משא פירושה אפילו לא הניד את הטומאה, שאם לא כן, אין לך משא שאינן היסט. ראה 'תפארת ישראל' בהקדמתו לטהרות, אות ו). 5) לא כנדה ממש, שהרי משכב ומרכב של נדה הוא אב הטומאה, ושל בועל נדה דינו כראשון לטומאה, כמו שמבאר רבינו בה"ב, והתכוון רק ללמדנו, שמטמא משכב ומרכב אע"פ שלא נגע בהם כדין נדה, מה־שאין־כן בטמאים אחרים. לקמן פרק ששי יתבאר מה בין משכב למרכב (ראה משנה־למלך כאן).

ב. אֵין מִשְׁכַּב בּוֹעֵל נִדָּה וּמֶרְכָּבוֹ כְּמִשְׁכַּב נִדָּה וּמֶרְכָּבָהּ. שֶׁהַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמֶּרְכָּב שֶׁדָּרְסָה עָלָיו נִדָּה - אָב מֵאֲבוֹת הַטֻּמְאָה, וּמִשְׁכַּב בּוֹעֵל נִדָּה וּמֶרְכָּבוֹ - וְלַד טֻמְאָה[6], כְּכֵלִים שֶׁנּוֹגֵעַ בָּהֶן, שֶׁאֵינָן מְטַמְּאִין אָדָם וְלֹא כֵּלִים אֶלָּא אֲכָלִין וּמַשְׁקִין בִּלְבַד. וְלָמָּה נִגְרְעָה טֻמְאַת מִשְׁכָּבוֹ מִטֻּמְאַת מִשְׁכָּבָהּ?[7] מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמַר בְּבוֹעֵל נִדָּה: וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים; וְנֶאֱמַר בּוֹ: כָּל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו יִטְמָא. מֵאַחַר שֶׁנֶּאֱמַר: וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו, אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא מְטַמֵּא מִשְׁכָּב?! וְלָמָּה נֶאֱמַר? מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁהַכָּתוּב נִתְקוֹ[8] מִטֻּמְאָה חֲמוּרָה, מִלְּטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים, וּתְלָאוֹ בְּטֻמְאָה קַלָּה, שֶׁיִּהְיֶה מִשְׁכָּבוֹ וָלָד, וְלֹא יְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים אֶלָּא אֲכָלִין וּמַשְׁקִין בִּלְבַד, כִּשְׁאָר וַלְדוֹת הַטֻּמְאוֹת.

6) נדה לב, ב. 7) הלא כתבה תורה: "ותהי נדתה עליו", ומשמע שדינו כנידה ממש? 8) שם לג, א.

ג. אֶחָד הַבָּא עַל הַנִּדָּה אוֹ עַל שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם[9] אוֹ עַל הַיּוֹלֶדֶת. [בֵּין כְּדַרְכָּן בֵּין שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּן.] אֶחָד הַמְעָרֶה[10] וְאֶחָד הַגּוֹמֵר. בֵּין גָּדוֹל שֶׁבָּא עַל הַקְּטַנָּה בֵּין קָטָן שֶׁבָּא עַל הַגְּדוֹלָה - מִתְטַמֵּא מִשּׁוּם בּוֹעֵל נִדָּה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה הַבּוֹעֵל בֶּן תִּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד[11], וְהַנִּבְעֶלֶת הָיְתָה בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד[12]; אֲבָל פָּחוֹת מִכָּאן - אֵינוֹ מִתְטַמֵּא מִשּׁוּם בּוֹעֵל נִדָּה, אֶלָּא מִשּׁוּם נוֹגֵעַ בְּנִדָּה בִּלְבַד, שֶׁהוּא וָלָד וְאֵינוֹ אָב. וְכֵן בּוֹעֵל הַזָּב - הֲרֵי הוּא כְּנוֹגֵעַ בּוֹ[13]. וְאֶחָד הַנּוֹגֵעַ בַּזָּב אוֹ הַנִּבְעֶלֶת מִן הַזָּב[14].

9) ראה למעלה פ"א ה"ב בהערות דין ג, וד. 10) 'תורת כהנים' שם ה"א. ראה פ"א מהל' איסורי ביאה ה"י. 11) נדה מה, א. 12) שם מד, ב. 13) שם עג, א. 14) שם דרשו: היא מטמאה את בועלה, ואין הזב מטמא מה שהוא בועל.

ד. הַנִּדָּה וְהַזָּבָה וְשׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם וְהַיּוֹלֶדֶת אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאֲתָה דָּם - כֻּלָּם מְטַמְּאוֹת לְמַפְרֵעַ מֵעֵת לְעֵת אוֹ מִפְּקִידָה לִפְקִידָה[15]. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא מֵעֵת לְעֵת שֶׁבַּנִּדָּה. כֵּיצַד? אִשָּׁה שֶׁהָיְתָה טְהוֹרָה וְאֵין לָהּ וֶסֶת[16], וּבָדְקָה עַצְמָהּ בְּשַׁחֲרִית וּמָצְאָה טְהוֹרָה, וּבַחֲצִי הַיּוֹם בָּדְקָה עַצְמָהּ וּמָצְאָה דָּם - הֲרֵי כָּל הַטְּהָרוֹת שֶׁעָשְׂתָה מִשְּׁעַת פְּקִידָה רִאשׁוֹנָה עַד שְׁעַת פְּקִידָה שְׁנִיָּה טְמֵאוֹת לְמַפְרֵעַ[17]. וְכֵן אִם בָּדְקָה הַיּוֹם וּמָצְאָה טְהוֹרָה, וּלְאַחַר שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים בָּדְקָה וּמָצְאָה דָּם - כָּל הַטְּהָרוֹת שֶׁעָשְׂתָה מֵעֵת שֶׁבָּדְקָה וּמָצְאָה דָּם עַד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת[18] לְמַפְרֵעַ טְמֵאוֹת. וְעַד[19] שֶׁלְּאַחַר הַתַּשְׁמִישׁ - הֲרֵי הוּא כִּפְקִידָה, וְשֶׁלִּפְנֵי הַתַּשְׁמִישׁ - אֵינוֹ כִּפְקִידָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ בּוֹדֶקֶת בּוֹ יָפֶה[20].

15) מבדיקה לבדיקה. 16) זמן קבוע לראיית דם. רוב הנשים רואות דם אחת לחודש ביום מסוים. ואם ראתה שלוש פעמים באותו יום בחודש בשלושה חדשים רצופים, נקבע לה וסת ביום זה. 17) חוששים שמא בא הדם תיכף אחרי הבדיקה הראשונה ולא הרגישה בו. 18) אבל הטהרות שנגעה בהן לפני מעת לעת – טהורות, אף־על־פי שלא בדקה עצמה זמן רב. כחכמים במשנה, נדה ב, א. 19) המטלית שבדקה בו. 20) שם ה, א.

ה. אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ וֶסֶת וְרָאֲתָה דָּם בִּשְׁעַת וִסְתָּהּ - דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ[21] וְאֵינָהּ טְמֵאָה לְמַפְרֵעַ[22]. הִגִּיעַ שְׁעַת וִסְתָּהּ וְלֹא בָּדְקָה עַצְמָהּ, וּלְאַחַר יָמִים בָּדְקָה עַצְמָהּ וּמָצְאָה דָּם - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה לְמַפְרֵעַ וַהֲרֵי הִיא בְּחֶזְקַת נִדָּה מִשְּׁעַת וִסְתָּהּ. וְזוֹ הִיא טֻמְאַת וְסָתוֹת הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם. וְאִם מָצְאָה עַצְמָהּ טְהוֹרָה כְּשֶׁבָּדְקָה אַחַר הַוֶּסֶת - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה[23].

21) מטמאת רק את הטהרות שנגעה בהן משעת וסתה ואילך. משנה, שם ב, א. 22) משנה, שם לט, א. והטעם, שאנו מניחים שהדם בא בזמן הקבוע. 23) שם טז, א - מחלוקת רב ושמואל, ופסק כרב בהתאם למקובל שהלכה כרב נגד שמואל באיסורים. נימוקו של רב הוא: הבדיקה הוכיחה שלא בא דם ביום הוסת.

ו. כָּל אִשָּׁה[24] שֶׁיֵּשׁ לָהּ וֶסֶת[25] - תַּרְגִּישׁ בְּעַצְמָהּ: מִפַּהֲקֵת, אוֹ מִתְעַטֶּשֶׁת, אוֹ חוֹשֶׁשֶׁת[26] פִּי כְּרֵסָהּ[27] וְשִׁפּוּלֵי מֵעֶיהָ[28], אוֹ אוֹחֲזָתָהּ צַמְרוּרִית[29], אוֹ רֹאשָׁהּ כָּבֵד עָלֶיהָ אוֹ אֵיבָרֶיהָ כְּבֵדִין וְכַיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ. וְיֵשׁ אִשָּׁה שֶׁדַּרְכָּהּ לִרְאוֹת בְּעֵת שֶׁתַּתְחִיל בָּהּ מִקְרֶה אֶחָד מֵאֵלּוּ מִיָּד בִּתְחִלָּתוֹ, וְיֵשׁ אִשָּׁה שֶׁתַּמְתִּין[30] בְּמִקְרֶה זֶה שָׁעָה אוֹ שְׁתַּיִם וְאַחַר כָּךְ תִּרְאֶה הַדָּם בְּסוֹף הַוֶּסֶת. הָיְתָה לְמוּדָה[31] לִהְיוֹת רוֹאָה בִּתְחִלַּת הַוֶּסֶת - כָּל הַטְּהָרוֹת שֶׁעָשְׂתָה בְּתוֹךְ הַוֶּסֶת טְמֵאוֹת[32]; הָיְתָה לְמוּדָה לִהְיוֹת רוֹאָה בְּסוֹף הַוֶּסֶת - כָּל הַטְּהָרוֹת שֶׁעָשְׂתָה בְּתוֹךְ הַוֶּסֶת טְהוֹרוֹת[33], וְאֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת אֶלָּא מִשָּׁעָה שֶׁדַּרְכָּהּ לִרְאוֹת עַד עֵת שֶׁמָּצְאָה דָּם.

24) משנה, שם סג, א. 25) כשם שקובעת וסת לימים (ראה הלכה ד), כך קובעת וסת למקרים, והמשנה הנ"ל מתפרשת בגמרא שם בווסתות למקרים ("וסתות דגופא"), אולם מלשונו של רבינו כאן משמע שמדובר באשה שיש לה וסת קבוע איזה שהוא, ומטבען של הנשים שתופעות המנויות כאן קודמות לראיית הדם. 26) מרגישה כבדות וכאב. 27) מקום הטבור. 28) אותו מקום. 29) צמרמרות. 30) שתמשיך ותשאר במצב זה. 31) רגילה בכך. 32) אם בדקה בסוף הווסת ומצאה דם, אבל אם לא מצאה – טהורות, כמו שנתבאר בה"ה. 33) משנה, שם.

ז. הָרוֹאָה כֶּתֶם[34] - טְמֵאָה לְמַפְרֵעַ עַד עֵת הַפְּקִידָה[35]. וְכֵן הַבָּגֶד שֶׁנִּמְצָא עָלָיו הַכֶּתֶם טָמֵא לְמַפְרֵעַ[36]. וְעַד

1 כַּמָּה? עַד שֶׁתֹּאמַר: בְּדַקְתִּי הֶחָלוּק הַזֶּה וְלֹא הָיָה
2 עָלָיו כֶּתֶם. אֲפִלּוּ כִּבְּסָתוּ וְלֹא בְּדָקַתּוּ[37] - טָמֵא מִקֹּדֶם
3 הַכִּבּוּס לְמַפְרֵעַ עַד שְׁעַת בְּדִיקָה. וַאֲפִלּוּ נִמְצָא הַכֶּתֶם
4 לַח[38] - הֲרֵי זֶה מְטַמֵּא לְמַפְרֵעַ עַד שְׁעַת הַבְּדִיקָה;
5 שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: מִיָּמִים הָיָה שָׁם[39] וְעַתָּה נָפְלוּ עָלָיו מַיִם
6 וְנַעֲשָׂה לַח.

34) שם ד, ב - אם מצאה כתם של דם על גופה או על בגדה (דיני כתם מבוארים בהל' איסורי ביאה פ"ט). 35) אפילו אם עבר יותר ממעת לעת משעת הפקידה (רבינו בפירושו למשנה). יוצא מזה חומרא בכתם יותר מבראיית דם ממש, שהרי בראייה קובע הזמן הקצר יותר: או מעת לעת או שעת הבדיקה (ראה למעלה ה"ד). וטעמו של דבר מבואר בכסף־משנה בשם הר"י קורקוס, מפני שאפשר לה שלא להרגיש בכתם זמן רב, אבל אם היא מוצאת עכשיו דם ממש - אין לחשוש שמא בא לפני זמן רב. 36) הטהרות שנגעו בבגד אחרי שנבדק — טמאות. 37) כשהיא אומרת שלא בדקתו, אבל בסתם אנו תולים שבדקה לפני הכביסה. שם נו, ב. 38) אין אנו אומרים שהלחות מוכיחה שהכתם טרי ולא הספיק להתייבש. כתנא־קמא במשנה שם נו, א. 39) ונתייבש.

7 ח. וְכָל הַנָּשִׁים שֶׁדַּיָּן שְׁעָתָן[40] - כִּתְמָן כִּרְאִיָּתָן[41],
8 וְאֵינוֹ מְטַמֵּא אוֹתָן לְמַפְרֵעַ. כָּל אֵלּוּ הַנָּשִׁים
9 הַטְּמֵאוֹת לְמַפְרֵעַ, בֵּין רָאֲתָה דָּם בֵּין מָצְאָה כֶּתֶם
10 - מְטַמְּאוֹת מִשְׁכָּב וּמֶרְכָּב לְמַפְרֵעַ לְטַמֵּא אָדָם
11 וּבְגָדִים. וְכֵן רֵקָן וּמֵימֵי רַגְלֵיהֶן טְמֵאִין לְמַפְרֵעַ.
12 וַאֲפִלּוּ כְּלִי חֶרֶשׂ הַמֻּקָּף צָמִיד פָּתִיל[42] מְטַמְּאוֹת
13 אוֹתוֹ לְמַפְרֵעַ. אֲבָל אֵינָן מְטַמְּאוֹת אֶת הַבּוֹעֵל
14 לְמַפְרֵעַ מִשּׁוּם בּוֹעֵל נִדָּה, אֶלָּא מִשּׁוּם נוֹגֵעַ
15 בְּלִבַּד[43]. אֲבָל הָרוֹאָה כֶּתֶם - הַבּוֹעֵל אוֹתָהּ מֵאַחַר
16 שֶׁנִּמְצָא הַכֶּתֶם טָמֵא מִשּׁוּם בּוֹעֵל נִדָּה[44].

40) אשה שיש לה וסת קבוע, וארבע נשים המנויות לקמן פ"ד ה"א. 41) דין הכתם כדין ראיית דם, כרבי חנינא בן אנטיגנוס שם ה, א. 42) כיסוי צמוד ומהודק לכלי. כלי חרס שכזה אינו מיטמא בטומאת מת וכדומה אלא בהיסט ע"י נדה וזב וזבה. 43) ואינו מטמא משכב ומושב. שם ו, א. כתנא־קמא בברייתא. 44) משנה, שם יד, א. "ומודים חכמים לרבי עקיבא ברואה כתם שמטמאה את בועלה".

17 ט. מְעֻבֶּרֶת שֶׁהוֹצִיא הָעֻבָּר אֶת יָדוֹ וְהֶחֱזִירָהּ - אִמּוֹ
18 טְמֵאָה לֵדָה[45]. וְטֻמְאַת יוֹלֶדֶת יָד[46], וְטֻמְאַת מֵעֵת
19 לְעֵת[47] אוֹ מִפְּקִידָה לְפְקִידָה לְמַפְרֵעַ כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[48],
20 וְטֻמְאַת וְסָתוֹת[49], וְטֻמְאַת כְּתָמִים[50] - הַכֹּל מִדִּבְרֵי
21 סוֹפְרִים. וְטֻמְאָתָן מִסָּפֵק. לְפִיכָךְ אֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן
22 תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים[51], אֶלָּא תּוֹלִין[52]. וְכֵן חֵלֶב שֶׁנַּעֲשׂוּ
23 עַל טָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ[53] שֶׁנִּטְמְאוּ בְּאֵלּוּ - תּוֹלִין. אֲבָל
24 הַנַּעֲשִׂים עַל טָהֳרַת הַתְּרוּמָה, וְחֵלֶב הַטְּבוּלִין
25 לְחַלָּה[54] - אֵין מִתְטַמְּאִין[55] בְּכָל אֵלּוּ הַטֻּמְאוֹת שֶׁהֵן
26 מִדִּבְרֵיהֶן. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר, שֶׁכָּל אַחַת מֵאֵלּוּ הַנָּשִׁים,
27 וּמִשְׁכָּבָן וּמֶרְכָּבָן וְרֵקָן וּמֵימֵי רַגְלֵיהֶן, וּבוֹעֵל רוֹאָה
28 כֶּתֶם מֵאַחַר שֶׁנִּמְצָא הַכֶּתֶם, וּבוֹעֵל יוֹלֶדֶת מֵאַחַר
29 שֶׁיָּצָא הָאֵיבָר[56] וְחָזַר - כֻּלָּן אָבוֹת טֻמְאוֹת מִדִּבְרֵי
30 סוֹפְרִים.

45) מימרא של רב הונא, שם כח, א. 46) בספרים שלפנינו, הקיפו בטעות בסוגריים את המלה "יד". הכוונה לדין שנאמר למעלה: "שהוציא העובר את ידו". ומשמיענו רבינו שטומאתה מדברי סופרים כמו הטומאות האחרות המנויות כאן. בדפוס רומא (ר"מ) ובכת"י תימן, אין סוגריים. 47) ראה למעלה ה"ד. נדה טו, א: "מעת לעת דרבנן". 48) המעתיק שמחק את המילה "יד", העמיד כאן נקודה ויש למחקה. 49) אשה שיש לה וסת קבוע ובדקה עצמה זמן מסויים אחרי שעת וסת ומצאה דם — טמאה למפרע עד שעת הוסת (ראה למעלה ה"ה). וטומאה למפרע זו היא מדרבנן. כרב נחמן בר יצחק לדעת רב, שם טז, א. 50) שם טו, א: "וכתמים דרבנן". 51) ראה למעלה פ"ב ה"י. 52) לא אוכלים אותם ולא שורפים. נשארים ועומדים בספק. 53) חסידים הראשונים הקפידו שחוליהם ייעשו באותה הזהירות וההרחקה מכל טומאה המחייבות בקדשים, ויש מהם הקפידו רק כטהרת תרומה שהיא נמוכה מטהרת קודש. 54) עיסה שלא הפרישו ממנה חלה, נקראת "טבל". 55) שם. ודף ז, א כלשון אחרון. 56) של העובר.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ו'־י"ב סיון תשע"ו

יום ראשון ו' סיון ה'תשע"ו

הִלְכוֹת חֲגִיגָה

יֵשׁ בִּכְלָלָן שֵׁשׁ מִצְוֹת. אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: א) לְהֵרָאוֹת פְּנֵי ה'. ב) לָחוֹג בְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים. ג) לִשְׂמֹחַ בָּרְגָלִים. ד) שֶׁלֹּא יֵרָאֶה רֵיקָם. ה) שֶׁלֹּא יַעֲזֹב לֵוִי מִלְּשַׂמְּחוֹ וְלִתֵּן לוֹ מַתְּנוֹתָיו בָּרְגָלִים. ו) לְהַקְהִיל אֶת הָעָם בְּחַג הַסֻּכּוֹת בְּמוֹצָאֵי שְׁמִטָּה.

וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

1) יבאר ששלש מצוות נצטוו ישראל בכל רגל משלש רגלים, ומה הן, ואם הנשים חייבות בהן.

1 **א. שָׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה נִצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל בְּכָל רֶגֶל[2]**
2 **מִשָּׁלֹשׁ רְגָלִים[3], וְאֵלּוּ הֵן: הָרְאִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: יֵרָאֶה כָּל**
3 **זְכוּרְךָ[4]; וְהַחֲגִיגָה, שֶׁנֶּאֱמַר: תָּחֹג לַה' אֱלֹהֶיךָ[5];**
4 **וְהַשִּׂמְחָה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ[6]. הָרְאִיָּה הָאֲמוּרָה**
5 **בַּתּוֹרָה הִיא: שֶׁנִּרְאֶה פָּנָיו בָּעֲזָרָה בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן[7]**
6 **שֶׁל חַג, וְיָבִיא עִמּוֹ קָרְבַּן עוֹלָה[8], בֵּין מִן הָעוֹף בֵּין**
7 **מִן הַבְּהֵמָה[9]. וּמִי שֶׁבָּא לָעֲזָרָה בְּיוֹם רִאשׁוֹן וְלֹא**
8 **הֵבִיא עוֹלָה - לֹא דַיּוֹ שֶׁלֹּא עָשָׂה מִצְוַת עֲשֵׂה, אֶלָּא**
9 **עוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא[10] יֵרָאוּ פָנַי**
10 **רֵיקָם[11]. וְאֵינוֹ לוֹקֶה עַל לָאו זֶה, שֶׁהֲרֵי לֹא עָשָׂה**
11 **מַעֲשֶׂה[12]. הַחֲגִיגָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה הִיא: שֶׁיַּקְרִיב**
12 **שְׁלָמִים[13] בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג[14] בְּבוֹאוֹ**
13 **לְהֵרָאוֹת[15]. וְהַדָּבָר יָדוּעַ, שֶׁאֵין הַשְּׁלָמִים בָּאִים אֶלָּא**
14 **מִן הַבְּהֵמָה[16]. וּשְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלּוּ, שֶׁהֵן הָרְאִיָּה**
15 **וְהַחֲגִיגָה, אֵין הַנָּשִׁים חַיָּבוֹת בָּהֶן[17]. וְהַשִּׂמְחָה**
16 **הָאֲמוּרָה בָּרְגָלִים הִיא: שֶׁיַּקְרִיב שְׁלָמִים יָתֵר עַל**
17 **שַׁלְמֵי חֲגִיגָה[18], וְאֵלּוּ הֵם הַנִּקְרָאִים שַׁלְמֵי שִׂמְחַת**
18 **חֲגִיגָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שָּׁם וְשָׂמַחְתָּ**
19 **לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ[19]. וְנָשִׁים חַיָּבוֹת בְּמִצְוָה זוֹ[20].**

2) חגיגה ו, ב: "דתניא, רבי יוסי הגלילי אומר: שלש מצוות נצטוו ישראל בעלותם לרגל". 3) פסח, שבועות וסוכות. 4) שם נאמר: "שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני האדון ה'". 5) ב'ספר המצוות' (מצות־עשה נב) כתב: "והוא אמרו יתעלה (שמות כג, יד), שלש רגלים תחוג לי בשנה". 6) פסוק זה נאמר בחג הסוכות. ובחג השבועות נאמר (דברים טז, יא): "ושמחת לפני ה' אלוקיך", וב'ספרי' (שם, יב) אמרו: "וזכרת כי עבד היית בארץ וכו' מלמד שכל שנוהגים בעצרת, נוהגים בפסח וכו'". 7) אבל שאר הימים, אינם אלא תשלומין של ראשון (להלן ה"ד). 8) אבל אם בא לעזרה בשאר ימים (אחרי שקיים כבר חובת הראיה ביום הראשון של החג) – אינו חייב להביא קרבן עולה, וכרבי יוחנן (חגיגה ז.). 9) בברייתא שם ז, א: "ולא יראה פני ריקם, בזבחים. אתה אומר בזבחים או אינו אלא בעופות ובמנחות, ודין הוא וכו' אף ראיה האמורה לגבוה - זבחים (ולא עופות ומנחות)". הרי מפורש שעולת ראיה אינה אלא מן הבהמה ולא מן העוף, אבל במכילתא (פ' משפטים) במקום "או אינו אלא בעופות ובמנחות" נאמר: "או אינו אלא בכספים", ולפי זה אינו ממעט עופות, שגם הם בכלל הזבחים (ראה 'מאירי' חגיגה ז. ובכסף־משנה כאן בשם מהר"י קורקוס). 10) צריך לומר "ולא". 11) וכל זה אינו אלא אם לא השלים בשאר הימים, אבל אם והשלים והביא קרבן בשאר הימים, הרי הם תשלומין של הראשון ואינו עובר על ה'לאו' ועל ה'עשה' ('קרית ספר'). 12) ולאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו (פי"ח מהל' סנהדרין ה"ב). 13) תוספתא חגיגה פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 22, 232) "איזו היא חגיגה, שלמים הבאים לחגיגה". וכ"ה במדרש הגדול (שמות כג, יד) "תחוג לי, שיקריב שלמי חגיגה". 14) חגיגה ט, א: "דתניא, וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים (ויקרא כג, מא) יכול יהא חוגג והולך כל שבעה, ת"ל אותו, אותו אתה חוגג ואי אתה חוגג כל שבעה, א"כ למה נאמר שבעה – לתשלומין". 15) שם ו, ב: "רבי יוסי הגלילי אומר: שלש מצוות נצטוו ישראל בעלותם לרגל: ראיה וחגיגה ושמחה". 16) ולא מן העוף, ראה פ"א מהל' מעשה הקרבנות הי"א: "השלמים באים מן הכבשים ומן העזים ומן הבקר וכו' ואין העוף בא לשלמים". 17) שם ו, ב: "דתניא, רבי יוסי הגלילי וכו' יש בשמחה מה שאין בשתיהן, שהשמחה נוהגת באנשים ובנשים, מה שאין בשתיהן". שהן מצוות־עשה שהזמן גרמא, והכתוב לא ריבה אותן במיוחד כמו שריבה אצל שמחה (רש"י). ושם ד, א - אמרו "זכור, להוציא את הנשים". 18) כלומר, נוסף לשלמי חגיגה, מקריב גם שלמי שמחה. 19) פסוק זה לא נאמר בשמחת החג אלא בהר עיבל, הרי שנראה מכאן שהשמחה היא בזביחת קרבן שלמים, כמו כן אצלנו שמחת החג היא ע"י זביחת שלמים, שכך למדנו ב'ספרי' (דברים טז, יא) "נאמר כאן שמחה, ונאמרה להלן (בהר עיבל) שמחה. מה שמחה האמורה להלן – שלמים, אף שמחה האמורה כאן – שלמים". 20) של שמחה (חגיגה ו:) "דתניא, רבי יוסי הגלילי וכו' יש בשמחה מה שאין בשתיהן (בחגיגה וראי') שהשמחה נוהגת באנשים ובנשים", שנאמר (דברים יד, כו) "ושמחת אתה וביתך" (רש"י שם). וכרבי זירא (ראש השנה ז:) שהחיוב עליה. ולא כאביי שאמר (שם) "אשה בעלה משמחה", שאין החובה עליה אלא על בעלה (לחם־משנה פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הי"ד. וראה בראב"ד וכסף־משנה כאן).

20 **ב. הָרְאִיָּה[21] וְהַחֲגִיגָה[22] אֵין לָהֶן שִׁעוּר מִן הַתּוֹרָה,**
21 **שֶׁנֶּאֱמַר: אִישׁ כְּמַתְּנַת יָדוֹ[23] וְגוֹמֵר. אֲבָל מִדִּבְרֵי**
22 **סוֹפְרִים[24], שֶׁלֹּא יְהֵא קָרְבַּן עוֹלַת רְאִיָּה פָּחוֹת מִשָּׁוֶה**
23 **מָעָה כֶּסֶף[25], וְלֹא שַׁלְמֵי חֲגִיגָה פָּחוֹת מִשָּׁוֶה שְׁתֵּי**
24 **כֶּסֶף[26]. וּמִצְוָה לְהָבִיא כְּפִי עָשְׁרוֹ[27], שֶׁנֶּאֱמַר: כְּמַתְּנַת**
25 **יָדוֹ[28].**

21) פאה פ"א מ"א: "ואלו דברים שאין להם שיעור כו' הראיון וכו'". 22) בחגיגה ז, א - על דברי המשנה, פאה שם: "אמר רבי יוחנן, כסבורין אנו לומר הראיון אין לו שיעור למעלה, אבל יש לו שיעור למטה, עד שבא רבי הושעיא ברבי, ולימד אין לו שיעור לא למעלה ולא למטה. אבל חכמים אומרים, הראי' מעה כסף והחגיגה שתי כסף", הרי שגם החגיגה אין לה שיעור מן התורה, וראה להלן. 23) "מפשטות הפסוק נראה שאין כאן שיעור אלא כפי מה שירצה, והפסק הזה מוסב על הפסוקים הקודמים של מצות קרבן ראיה וקרבן חגיגה" ('קרית ספר'). 24) דברי רבי יוחנן (חגיגה שם, הובאו למעלה). 25) משקלו שש עשרה שעורות כסף. ראה מה שכתב רבינו בפירוש המשניות, בתחילת מס' חגיגה. 26) שתי מעות כסף, שלושים ושתים שעורות (פירוש המשניות, שם). ופסק כבית הלל (משנה, חגיגה ב.) ולא כבית שמאי הסוברים ההיפך מזה: שהחגיגה

היא מעה כסף והראיה שתי כסף. 27) שהשיעור של מעה כסף ושתי כסף זהו רק "לפחות", אבל למי שידו משגת - מצוה עליו להביא כפי השגתו. 28) משנה, חגיגה ח, ב.

ג. שַׁלְמֵי שִׂמְחָה לֹא נָתְנוּ בָּהֶן חֲכָמִים שִׁעוּר[29]. בְּעֵת שֶׁיַּעֲלֶה אָדָם לִירוּשָׁלַיִם לָחוֹג, אִם הָיוּ בְּיָדוֹ קָרְבְּנוֹת הָרְאִיָּה - יְבִיאֵם, אוֹ יַעֲלֶה עִמּוֹ כֶּסֶף[30] לִקְנוֹת בּוֹ הַקָּרְבָּן. וְאִם אֵין בְּיָדוֹ כֶּסֶף - לֹא יָבִיא שָׁוֶה כָסֶף[31]. אֲפִלּוּ הָיָה בְּיָדוֹ שָׁוֶה כַּמָּה זְהוּבִים - אָסוּר[32] לוֹ לַעֲלוֹת רֵיקָם בְּלֹא כֶּסֶף וְלֹא קָרְבָּן. וְלָמָּה אָסְרוּ שֶׁיַּעֲלֶה בְּיָדוֹ שָׁוֶה כֶּסֶף? גְּזֵרָה שֶׁמָּא לֹא יִמְצָא לִמְכֹּר, אוֹ שֶׁמָּא יִמָּצְאוּ הַמָּעוֹת סִיגִים[33].

29) שהרי במשנה (חגיגה ב.) לא הוזכר שיעור אלא לענין חגיגה וראיה, אבל לא לענין שמחה. ומשום כך ודאי שאין לשלמי שמחה שום שיעור (לחם־משנה). "ומצוה להביא שלמי שמחה כפי עשרו" ('מאירי' חגיגה, על המשנה). 30) מטבע של כסף. 31) בכורות מט, ב - במשנה: "וכולן וכו' בכסף ובשוה כסף חוץ משקלים", ובגמרא (שם נא.): "תנא, חוץ מן השקלים ומעשר והראיון (= עולת ראיה)". 32) מדרבנן. 33) בכורות, שם: "והראיון, תני רב יוסף שלא יביא סיגה לעזרה", ומפרשה רבינו כפירוש ה'תוספות' (שם ד"ה והראיון), שזוהי נתינת טעם על זה שלא יביא שוה כסף, שמא ימצאו סיגים בחתיכת הכסף ולא תשווה שתי מעות. ומה שכתב רבינו "שמא לא ימצא למכור" לא נזכר שם בגמרא. (ומה שכתב "המעות" צריך לומר, שכוונתו לשווה המעות).

ד. מִי שֶׁלֹּא הִקְרִיב בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן[34] עוֹלַת רְאִיָּתוֹ וְשַׁלְמֵי חֲגִיגָתוֹ[35] - הֲרֵי זֶה מַקְרִיבָן בִּשְׁאָר יְמוֹת הָרֶגֶל; שֶׁנֶּאֱמַר: שִׁבְעַת יָמִים תָּחוֹג לַה' אֱלֹהֶיךָ - מְלַמֵּד שֶׁכֻּלָּן רְאוּיִין לַחֲגִיגָה[36]. וְכֻלָּן תַּשְׁלוּמֵי רִאשׁוֹן הֵם[37].

34) של חג הפסח, וראה להלן ה"ז לענין חג הסוכות וחג השבועות. 35) ושלמי שמחה לא כתב כי בכל ימי החג הוא חייב בשמחה, ואין זה מטעם תשלומין ('תוספות יום־טוב' חגיגה פי"א מ"ו). (וזוהי כוונת התוספתא פ"א שם (עמוד 22, 232) "שמחה נוהגת וכו' כל שבעה, מה־שאין־כן בשתיהם". ועי' 'תוספות' שם ז: ד"ה יש בשמחה). 36) מכילתא, פרשת בא: "רבי יוסי הגלילי אומר, שבעת ימים תחוג לה' אלוקיך (דברים טז) להביא שבעת ימי הפסח שיטענו חגיגה, או אינו אלא בחג (=הסוכות), כשהוא אומר וחגותם אותו חג לה' (ויקרא כז) הרי חג אמור, ומה אני מקיים שבעת ימים תחוג לה', להביא שבעת ימי הפסח שיטענו חגיגה". וכן בחגיגה ט, א. ואע"פ שפסוק זה נאמר בחגיגה ולא בראיה – למדו ראיה מחגיגה לענין זה ('תוספות' שם ב. ד"ה תשלומין). וראה ב'קרית ספר' כאן. 37) עיקר המצוה להקריב ביום ראשון של החג (ראה למעלה ה"א, ולהלן ה"ה), ורק אם לא הקריב בראשון חייב להשלימן באחד מימות הרגל, כדעת רבי יוחנן במס' חגיגה שם, ודלא כרבי אושעיא.

ה. וּמִצְוָה לְהַקְדִּים וּלְהַקְרִיב בָּרִאשׁוֹן[38]. לֹא הִקְרִיב בָּרִאשׁוֹן, בֵּין שׁוֹגֵג בֵּין מֵזִיד[39] - יַקְרִיב בַּשֵּׁנִי[40]. וְכָל הַמְאַחֵר - הֲרֵי זֶה מְגַנֶּה[41], וְעָלָיו נֶאֱמַר: נוּגֵי מִמּוֹעֵד אָסַפְתִּי[42].

38) אף כי אפשר להשלים במשך שאר ימי החג, מצוה להקדים ולהקריב בראשון שהוא עיקר החיוב, ראה למעלה ה"א. 39) (במשנה (חגיגה שם): "מי שלא חג ביו"ט הראשון של חג, חוגג את כל הרגל". ולשון "מי שלא חג", שנאמרה סתם, משמעה בין בשוגג בין במזיד. וכן לענין פסח שני, שאף הוא תשלומין לפסח ראשון אליבא דרבי נתן, גם מזיד מביא פסח שני (כן נראה בפסחים צג. שהברייתא אמרה שגם מזיד מביא פסח שני, והגמרא שם אינה מחלקת בין רבי לרבי נתן). ומה שאמרו בברכות כו, א - שאם ביטל תפילת שחרית במזיד אינו משלים במנחה, היינו משום שעבר זמנה של שחרית, אבל כאן כל הרגל זמנו הוא). 40) ולא יאחר בשלישי וכו' וכו'. 41) ובחגיגה ז, ב - נקרא פושע (הגהות 'יד איתן' על הרמב"ם, והגהות הרש"ש מגילה ח.). 42) ברכות כח, א: "כדמתרגם רב יוסף, תברא אתי על שונאיהון דבית ישראל על דאחרו זמני מועדיא דבירושלים", פירוש: שבר יבוא על שונאיהם של ישראל (בלשון סגי נהור) על אשר איחרו את זמני המועדים בירושלים. ומפרש רבינו, שזמני המועדים הם קרבנות הרגלים שאיחרו ולא הקריבו בזמנן, ביום ראשון, ולא כדברי ה'תוספות' שם ד"ה כדמתרגם (הגהות 'יד איתן', וחידושים ומקורים להרש"ש על הרמב"ם).

ו. עָבַר הָרֶגֶל[43] וְלֹא חַג[44] - אֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ[45]. וְעַל זֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ[46] נֶאֱמַר: מְעֻוָּת לֹא יוּכַל לִתְקֹן.

43) משנה, חגיגה ט, א. 44) לא הביא קרבנות החג. 45) כיון שעבר הרגל אינו מחויב להקריבם. אבל מביאם בתור נדבה, ואם אבדו או מתו אינו חייב באחריותם, כדין קרבנות נדבה (ראה 'טורי אבן' חגיגה שם). 46) הוא מה שאמר רבי שמעון בן מנסיא במשנה, שם: "איזהו מעוות שאינו יכול להתקן, זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר", וראה ב'מאירי' חגיגה שם שכתב, שרבי שמעון בן מנסיא לא בא אלא להוסיף: שכל העובר עבירה שאי־אפשר לו להשיבה, הוא בכלל מעוות לא יוכל לתקון.

ז. מִי שֶׁלֹּא חַג בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג הַסֻּכּוֹת[47] - חוֹגֵג אֶת כָּל הָרֶגֶל וּבְיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁהוּא שְׁמִינִי[48]. וְאַף הַשְּׁמִינִי תַּשְׁלוּמֵי רִאשׁוֹן הוּא[49]. וְכֵן מִי שֶׁלֹּא חַג בְּיוֹם חַג הַשָּׁבוּעוֹת - חוֹגֵג כָּל שִׁבְעָה, וְיֵשׁ לוֹ תַּשְׁלוּמִין כָּל שִׁשָּׁת יָמִים שֶׁלְּאַחַר חַג הַשָּׁבוּעוֹת. וְדָבָר זֶה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה נֶאֱמַר, שֶׁחַג הַשָּׁבוּעוֹת כְּחַג הַמַּצּוֹת לְתַשְׁלוּמִין[50].

47) משנה, חגיגה שם. ולענין חג הפסח, ראה למעלה ה"ד. 48) שמיני עצרת. 49) אף־על־פי שלענין פז"ר קש"ב הוא כרגל בפני עצמו (סוכה מז.), לענין תשלומין הרי הוא תשלומין של ראשון, ולמדו כן מפסוק מפורש בגמרא שם. 50) בחגיגה יז, א: "א"ר אלעזר וכו' מנין לעצרת שיש לה

תשלומין כל שבעה, שנאמר (דברים טז) בחג המצות ובחג השבועות וכו' מקיש חג השבועות לחג המצות. מה חג המצות יש לה תשלומין כל שבעה, אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שבעה".

ח. עוֹלַת רְאִיָּה וְשַׁלְמֵי חֲגִיגָה אֵינָן דּוֹחִין לֹא אֶת הַשַּׁבָּת[51] וְלֹא אֶת הַטֻּמְאָה[52], לְפִי שֶׁאֵין לָהֶן זְמַן קָבוּעַ כְּקָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר; שֶׁאִם אֵינוֹ חוֹגֵג הַיּוֹם - חוֹגֵג לְמָחָר[53], כְּמוֹ שֶׁבִּאַרְנוּ[54]. אֲבָל דּוֹחִין אֶת יוֹם טוֹב[55]. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַקְרִיבִין בְּיוֹם טוֹב נְדָרִים וּנְדָבוֹת[56] - מַקְרִיבִין עוֹלַת רְאִיָּה וְשַׁלְמֵי חֲגִיגָה וְשַׁלְמֵי שִׂמְחָה; שֶׁאֵין אֵלּוּ נְדָרִים וּנְדָבוֹת, אֶלָּא חוֹבוֹת.

51) שלעולם אין מקריבין אותם בשבת שבחג. 52) אם נטמאו הבעלים או הכהנים או כלי השרת, אין מקריבים אותם. 53) שכל קרבן שקבוע לו זמן דוחה את הטומאה ואת השבת, ואלו אין קבוע להם זמן, שהרי יש להם תשלומין כל שבעה, "וכיון דאית להו תשלומין כל שבעה, לא דחו את השבת. ומכיון שלא דחו שבת, לא דחו טומאה" (פסחים עו:) והוא־הדין לעולת ראיה, שאף היא יש לה תשלומין (כסף־משנה). 54) למעלה ה"ד וה"ז. 55) כדעת בית הלל (חגיגה יז.) ואף כי אין קבוע להם זמן ואפשר להשלים בשאר ימי הרגל — יש לחוש שמא יפשע או יאנס בשאר ימי המועד ולא יביא (ביצה כ: ורש"י שם). 56) מחלוקת (שם יט: כ:) ופסק לחומרא. כיון שאין קבוע להם זמן, ואפשר להקריבן אחר החג (שם).

ט. כְּשֶׁמַּקְרִיב הַמַּקְרִיב עוֹלַת רְאִיָּתוֹ וְשַׁלְמֵי חֲגִיגָתוֹ וְשִׂמְחָתוֹ בְּיוֹם טוֹב - סוֹמֵךְ עֲלֵיהֶן[57] בְּכָל כֹּחוֹ[58], כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה בִּשְׁאָר הַיָּמִים. אַף עַל פִּי שֶׁסְּמִיכָה אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת[59], כְּמוֹ שֶׁבִּאַרְנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת[60], לֹא גָּזְרוּ עָלֶיהָ מִשּׁוּם שְׁבוּת[61].

57) בעולת נדבה נאמר (ויקרא א, ד) "וסמך את ידו", ובעולת חובה נאמר (שם ט, טז) "ויקרב את העולה ויעשה במשפט". ואמרו בברייתא (ביצה כ.) "כמשפט עולת נדבה, למד על עולת חובה שטעונה סמיכה", וגם אצל שלמי חובה כתוב (שם ג, א־ב) "ואם זבח שלמים קרבנו — וסמך ידו", ולמדו בית הלל (ביצה שם) משלמי נדבה ועולת חובה, - ששלמי חובה אף הם טעונין סמיכה. 58) חגיגה טז, ב. 59) שאם לא סמך, גם־כן נתכפר (מנחות צג. במשנה ובברייתא שם צג:). 60) פ"ג הי"ב. 61) שגזרו חכמים, שלא לעלות באילן ולא לרכוב על גבי בהמה בשבת וביום טוב (ביצה לו:), וכשסומך בכל כחו הרי הוא משתמש בבעלי חיים, ואף־על־פי־כן לא גזרו בה משום שבות, וראה בחגיגה טז, ב.

י. הַמַּפְרִישׁ עוֹלַת רְאִיָּתוֹ וָמֵת - הַיּוֹרְשִׁין חַיָּבִין לַהֲבִיאָהּ[62]. מֵתָר לְהַקְרִיב בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד נְדָרִים וּנְדָבוֹת[63]; שֶׁנֶּאֱמַר: אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד מִנִּדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם[64], מִכְּלָל שֶׁקְּרָבִין בְּרֶגֶל[65]. לְעֹלֹתֵיכֶם - כְּמוֹ עוֹלַת מִצְוָה וְעוֹלַת יוֹלֶדֶת[66].

וּלְמִנְחֹתֵיכֶם - לְהָבִיא מִנְחַת חוֹטֵא וּמִנְחַת קְנָאוֹת[67]. וּלְשַׁלְמֵיכֶם - לְרַבּוֹת שַׁלְמֵי נָזִיר[68]. הַכֹּל קְרֵבִין בַּמּוֹעֵד[69], וְאֵין קְרֵבִין בְּיוֹם טוֹב.

62) בכורות נא, ב. וראה גם ב"ירושלמי" חגיגה פ"א ה"א. 63) תמורה יד, ב. ביצה יט, ב. חגיגה ז, א. 64) וגו' לעולותיכם ולמנחותיכם ולנסיכם ולשלמיכם. 65) תמורה, שם. 66) תמורה, שם. שהמצורע והיולדת מביאים קרבן עולה בעת טהרתם (ויקרא יב, ו לענין יולדות, ושם יד, כ לענין מצורע). 67) תמורה, שם. מנחת חוטא, היא המנחה שמקריב העני כשיתחייב חטאת ולא הגיעה ידו (שם ה, יא), ומנחת קנאות היא מנחת סוטה, כשמשקין את הסוטה מביא בעלה מנחה (במדבר ה, טו). 68) תמורה, שם. שביום מלאות לו ימי נזירותו מביא איל לשלמים (במדבר ו, יד). 69) כלומר, בחולו של מועד.

יא. וּמִי שֶׁהָיָה לוֹ אוֹכְלִים מְרֻבִּים[70] וּנְכָסִים מוּעָטִין - מֵבִיא שַׁלְמֵי חֲגִיגָה מְרֻבִּין וְעוֹלוֹת רְאִיָּה מוּעָטִין[71]. הָיוּ לוֹ אוֹכְלִין מוּעָטִין[72] וּנְכָסִים מְרֻבִּין - מֵבִיא עוֹלוֹת רְאִיָּה מְרֻבּוֹת וְשַׁלְמֵי חֲגִיגָה מוּעָטוֹת[73]. הָיוּ זֶה וָזֶה מוּעָט - עַל זֶה אָמְרוּ[74]: לֹא יִפְחֹת מִמָּעָה לְעוֹלָה וּשְׁתֵּי כֶּסֶף לִשְׁלָמִים. זֶה וָזֶה מְרֻבֶּה - עַל זֶה נֶאֱמַר: כִּבְרַכַּת ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ.

70) כלומר, בני ביתו מרובים. 71) משנה, חגיגה ח, ב. 72) שם במשנה. 73) הואיל והאוכלים מועטין, שמא ישאירו ויבוא לבית הפסול ('מאירי'). 74) ראה למעלה ה"ב.

יום שני ז' סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

1) יבאר אם כל האנשים חייבים בראיה, ושהחייב בראיה חייב בחגיגה.

א. נָשִׁים וַעֲבָדִים פְּטוּרִין מִן הָרְאִיָּה. וְכָל הָאֲנָשִׁים חַיָּבִים בָּרְאִיָּה, חוּץ מֵחֵרֵשׁ וְאִלֵּם, וְשׁוֹטֶה וְקָטָן, וְסוּמָא וְחִגֵּר[2], וְטָמֵא וְעָרֵל, וְכֵן הַזָּקֵן וְהַחוֹלֶה וְהָרָךְ[3] וְהֶעָנֹג מְאֹד[4] שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לַעֲלוֹת עַל רַגְלֵיהֶן. כָּל אֵלּוּ הָאֲחַד עָשָׂר פְּטוּרִין, וּשְׁאָר כָּל הָאֲנָשִׁים חַיָּבִין בָּרְאִיָּה. הַחֵרֵשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְדַבֵּר[5], אֲפִלּוּ חֵרֵשׁ בְּאָזְנוֹ אַחַת[6] - פָּטוּר מִן הָרְאִיָּה. וְכֵן הַסּוּמָא בְּעֵינוֹ אַחַת אוֹ חִגֵּר בְּרַגְלוֹ אַחַת - פָּטוּר. הָאִלֵּם, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ - פָּטוּר. טֻמְטוּם[7] וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס[8] - פְּטוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סְפֵק אִשָּׁה[9]. מִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין[10] - פָּטוּר מִפְּנֵי צַד עַבְדּוּת שֶׁבּוֹ[11]. וּמִנַּיִן שֶׁכָּל אֵלּוּ פְּטוּרִין מִן הָרְאִיָּה? הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: יֵרָאֶה כָל זְכוּרְךָ[12] - לְהוֹצִיא אֶת הַנָּשִׁים. וּמִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁאֵין הַנָּשִׁים חַיָּבוֹת בָּהּ - אֵין הָעֲבָדִים חַיָּבִים בָּהּ[13]. וְעוֹד, הֲרֵי נֶאֱמַר: בְּבוֹא כָל יִשְׂרָאֵל - לְהוֹצִיא הָעֲבָדִים. וְנֶאֱמַר: בְּבוֹא כָל

29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44

1 יִשְׂרָאֵל לֵרָאוֹת - כְּשֵׁם שֶׁהֵן בָּאִין לְהֵרָאוֹת לִפְנֵי
2 ה'[14], כָּךְ הֵם בָּאִים לִרְאוֹת הֵדַר קָדְשׁוֹ וּבֵית
3 שְׁכִינָתוֹ. לְהוֹצִיא סוּמָא, שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה[15]. אֲפִלּוּ
4 נִסְמֵית עֵינוֹ אַחַת, שֶׁהֲרֵי אֵין רְאִיָּתוֹ שְׁלֵמָה[16]. וְשָׁם
5 נֶאֱמַר: לְמַעַן יִשְׁמְעוּ - לְהוֹצִיא מִי שֶׁאֵין לוֹ
6 שְׁמִיעָה גְּמוּרָה[17]. וּלְמַעַן יִלְמְדוּ - לְהוֹצִיא מִי
7 שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר[18]; שֶׁכָּל הַמְצֻוֶּה לִלְמֹד - מְצֻוֶּה
8 לְלַמֵּד[19]. וְנֶאֱמַר: בַּעֲלֹתְךָ לֵרָאוֹת אֶת פְּנֵי ה' - מִי
9 שֶׁיָּכוֹל לַעֲלוֹת בְּרַגְלָיו, לְהוֹצִיא חִגֵּר וְחוֹלֶה וְזָקֵן
10 וְעָנֵג[20]. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁאֵין
11 הַטָּמֵא רָאוּי לְבִיאָה[21], וְכֵן הֶעָרֵל מָאוּס כַּטָּמֵא[22].

2) שוטה הוא "מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים" (פרק ט מהלכות עדות הלכה ט) וכדעת ר' יוחנן (חגיגה ג:), שאפילו שוטה באחד מן הדברים הרי הוא שוטה. וקטן הוא זה, שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית, אבל אם הוא יכול לאחוז בידו של אביו, חייב אביו להעלותו כדי לחנכו במצוות. 3) שאינו יכול לעלות ברגליו. 4) מפונק, שאינו הולך ברגליו אלא ברכיבה. ובמשנה שם: "ומי שאינו יכול לעלות ברגליו" וכן בברייתא (ד.) ופירשו בגמרא שם, שהכוונה גם לאנשים מפונקים. 5) מכיוון שאינו שומע פטור מהראייה (חגיגה ב:). 6) שם ג. דברי ר' תנחום, ולמד כן ממה שנאמר (דברים לא, יא) "באזניהם", שחרש באזנו אחת פטור מן הראייה. 7) שאין לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות, אלא הוא אטום. 8) "שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות וספק הוא אם הוא זכר אם נקבה". 9) ואשה פטורה מן הראיה. ומטעם ספק ערל זכר (ראה ביבמות עב. ופרק י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ט שאסור בתרומה מטעם זה) אינו אסור, שהרי כל פטורו של ערל אינו אלא משום שהוא מאוס (להלן בסוף ההלכה, עיין שם), וטומטום שהוא אטום ואי אפשר למולו, אינו מאוס, כמו שכתבו התוספות ביבמות עב: דיבור המתחיל התם. וראה במשנה למלך. ובגמרא (חגיגה ד.) פירשו שפטור טומטום הוא אפילו כשביציו בחוץ וניכר שהוא זכר ובכל זאת מיעטו הכתוב מן הראיה, ומדברי רבינו לא נראה כן. 10) "אם היה עבד של שני שותפין ושחררו אחד מהן, או אם היה לו אדון אחד וקבל ממנו (מהעבד) קצת דמיו ושחרר מקצתו באלו הדמים, נחשב לחצי עבד וחצי בן חורין, אבל אם שחרר אותו האדון חציו על ידי שטר, הרי זה אינו כלום לפי שעיקר אצלנו המשחרר חצי עבדו לא קנה וזהו בשטר". 11) שנאמר (שמות כג, יז) "יראה כל זכורך אל פני האדון ה'", ודרשו (בחגיגה ד.) "מי שאין לו אלא אדון אחד, יצא זה (עבד) שיש לו אדון אחר". ולא נצרכה דרשה זו אלא למי שחציו עבד וחציו בן חורין, אבל עבד שלם יש היקש של "לה" "לה" מאשה שהוא פטור (חגיגה שם). 12) חגיגה ד. ואף כי מצות עשה שהזמן גרמא היא ונשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא - יש צורך במיעוט זה של כל זכורך כדי שלא נלמד בגזירה שווה את הלימוד של "ראיה ראיה" ממצוות הקהל שנשים חייבות בה. 13) לפי שבשפחה נאמר: "או חופשה לא ניתן לה" (ויקרא יט, כ) ובאשה נאמר: "וכתב לה ספר כריתות" (דברים כד, א) ולמדו עבד ושפחה בגזירה שווה "לה" "לה" מאשה, שכל מצוה שהאשה חייבת בה אין העבד חייב בה (חגיגה ד.). 14) כלומר, כמו שהקב"ה רואה אותם. 15) בגמרא שם ממעטים סומא ממצות ראיה מן הפסוק "שלוש רגלים" (שמות שם יד) "רגלים פרט לחיגר ולחולה ולסומא וכו'". 16) ואין הוא בא לראות כשם שהוא בא להיראות, שהקב"ה רואהו בשתי עיניו והוא אינו רואה אלא בעין אחת (חגיגה ב.) אבל בגמרא (שם) למדו כן ממה שנאמר (שמות שם, יז) "יראה", ולומדים יראה יראה מה לראות בשתי עיניו אף ליראות בשתי עיניו. 17) בחגיגה ג. למדו מפסוק זה למדבר ואינו שומע. ואילו חרש באזנו אחת למדו ממה שנאמר (דברים לא, יא) "באזניהם" ולא חרש באזנו אחת. וראה בלחם משנה. 18) אף אם הוא שומע ויכול ללמוד לעצמו. 19) וזה שאינו מדבר איננו יכול ללמד לאחרים. ושם בגמרא אמרו: "קרי ביה למען יְלַמְּדוּ". 20) בגמרא שם ד. למדו דברים אלו ממה שנאמר (שמות כג, יד) "רגלים - פרט לחיגר ולחולה ולסומא ולזקן שאינו יכול לעלות ברגליו". 21) שאסור לטמא להיכנס למקדש. ושם ד: למדו שטמא פטור מן הראיה ממה שנאמר (דברים יב, ה־ו) "ובאת שמה והבאתם שמה" - "כל שישנו בביאה (בכניסה למקדש) ישנו בהבאה (הבאת קרבן) וכל שאינו בביאה אינו בהבאה". 22) בחגיגה שם: "רבי עקיבא אומר איש איש (ויקרא כב, ד) לרבות את הערל (כטמא)". אבל ביבמות עב: פירשה רב יוסף משום דמאיס, כלומר לא מריבוי הכתוב אלא מפני שהוא מאוס, וללמדנו שלא השוויהו לטמא מכל וכל, אלא דווקא לעניין גבוה כגון בראייה ובביאת מקדש ועבודת קרבנות. אבל למי חטאת, כשר ערל לקדש ולהזות.

12 ב. הַמְקַמֵּץ, וְהוּא שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְקַבֵּץ צוֹאַת כְּלָבִים
13 וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן לְעַבֵּד הָעוֹרוֹת[23] אוֹ לִרְפוּאָה, וְכֵן
14 הַמְצָרֵף נְחֹשֶׁת בַּמַּחְצָב שֶׁלּוֹ[24] וְהָעַבְדָּנִין[25], אַף עַל פִּי
15 שֶׁהֵן מְאוּסִין מִפְּנֵי מְלַאכְתָּן - הֲרֵי אֵלּוּ מְטַהֲרִין גּוּפָן
16 וּמַלְבּוּשָׁן וְעוֹלִין בִּכְלַל יִשְׂרָאֵל לֵרָאוֹת[26].

23) "ראיתי ששורין בהן הבגדים לפני כיבוסן יום או יומיים", וראה רש"י בבא בתרא יז. דיבור המתחיל נברכת הכובסין. 24) כלומר כורה נחושת ממקום מוצאו מן הארץ, וכרבה בר בר חנה בכתובות שם. 25) מעבדי עורות. 26) בחגיגה ד. ז: "אחרים אומרים המקמץ והמצרף נחושת והבורסי פטורין מן הראיה, שנאמר (שמות כג) "כל זכורך" מי שיכול לעלות עם כל זכורך יצאו אלו שאינן ראויין לעלות עם כל זכורך (שריחן רע)". וראה במאירי (שם) שכתב שאין הלכה כאחרים ואדרבה "כל לרבות הוא ולא למעט, ויטהרו גופם ומלבושם ויעלו". והכסף־משנה כתב שם בשם הר"י קורקוס ש"אחרים" אינם ממעטים אלא בעודם במאיסותם, אבל כשיטהרו הרי הם כשאר כל אדם.

17 ג. כָּל קָטָן שֶׁיָּכוֹל לֶאֱחֹז בְּיָדוֹ שֶׁל אָבִיו וְלַעֲלוֹת
18 מִירוּשָׁלַיִם לְהַר הַבַּיִת[27] - אָבִיו חַיָּב לְהַעֲלוֹתוֹ
19 וּלְהֵרָאוֹת בּוֹ, כְּדֵי לְחַנְּכוֹ בַּמִּצְוֹת; שֶׁנֶּאֱמַר: יֵרָאֶה כָל

זְכוּרְךָ[28]. וְאִם הָיָה הַקָּטָן חִגֵּר אוֹ סוּמָא אוֹ חֵרֵשׁ, אֲפִלּוּ בְּאַחַת - אֵינוֹ חַיָּב לְחַנְּכוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא רָאוּי לִרְפוּאָה[29]; שֶׁאִלּוּ הָיָה גָּדוֹל וְהוּא כָּךְ[30] - הָיָה פָּטוּר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

27) כבית הלל במשנה חגיגה ב. ולא כבית שמאי, שמחייבים גם אם יכול לרכוב על כתיפיו של אביו, שהוא קטן ביותר. 28) ברייתא שם ובגמרא אמרו, שחינוך הקטן אינו אלא מדרבנן והפסוק "כל זכורך" אינו אלא אסמכתא בעלמא. ורבינו נמשך אחר לשון הברייתא (לחם משנה). 29) וכשיתרפא יהיה חייב, בכל זאת אין חיוב על אביו לחנכו עכשיו. 30) לפיכך לא חייבו את אביו לחנכו.

ד. כָּל הַחַיָּב בִּרְאִיָּה - חַיָּב בַּחֲגִיגָה, וְכָל הַפָּטוּר מִן הָרְאִיָּה - פָּטוּר מִן הַחֲגִיגָה. וְכֻלָּן חַיָּבִין בְּשִׂמְחָה, חוּץ מֵחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן[31] וְעָרֵל וְטָמֵא. חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן - מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן בְּנֵי חִיּוּב הֵרֵי הֵן פְּטוּרִין מִכָּל מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה; וְעָרֵל וְטָמֵא - מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן אוֹכְלִים בַּקֳּדָשִׁים וְאֵינָן רְאוּיִין לְבִיאָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ[32] וּבְהִלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת.

31) שם בדף ב: וחרש הוא שאינו שומע ואינו מדבר, אבל מדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר חייב בשמחה (שם). 32) בפרק ג לעניין טמא. ובפרק ב הלכה יב לעניין ערל (שמשלח קרבנותיו, אבל הוא עצמו אינו בא לעזרה).

ה. מִי שֶׁהָיָה חִגֵּר אוֹ סוּמָא בְּיוֹם רִאשׁוֹן וְנִתְרַפֵּא בַּשֵּׁנִי - פָּטוּר מִן הָרְאִיָּה וּמִן הַחֲגִיגָה, שֶׁבְּיוֹם חוֹבָתוֹ הָיָה פָּטוּר; שֶׁכָּל יְמוֹת הֶחָג[33] תַּשְׁלוּמֵי רִאשׁוֹן הֵן[34], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְכֵן אִם נִטְמָא בְּלֵילֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁטָּהַר לְמָחָר[35] - פָּטוּר[36]. אֲבָל אִם נִטְמָא בְּיוֹם רִאשׁוֹן[37] - הֲרֵי זֶה חַיָּב לְהָבִיא חֲגִיגָתוֹ וּרְאִיָּתוֹ בְּתוֹךְ יְמֵי הָרֶגֶל כְּשֶׁיִּטְהַר.

33) כלומר שאר ימי החג. 34) כר' יוחנן שם. וכיוון שביום הראשון לא היה בר חיוב, אין עליו חיוב להשלים בשאר הימים. 35) ביום שני של חג. 36) שהרי טמא פטור מן הראיה והחגיגה, ראה למעלה הלכה א, וכיוון שנפטר ביום הראשון לא היה לו אף רגע של חיוב ביום, שהרי נטמא בלילה, - שוב אינו חייב להשלים בשאר הימים. וכדעת חזקיה (שם) שהוא רבו של ר' יוחנן (מאירי שם ולחם משנה). 37) שהיה לו רגע של חיוב ביום לפני שנטמא, שוב יש עליו חיוב תשלומין בשאר הימים.

ו. מִי שֶׁבָּא לָעֲזָרָה בְּתוֹךְ יְמֵי הֶחָג[38] - אֵינוֹ חַיָּב לְהָבִיא עוֹלָה בְּיָדוֹ בְּכָל עֵת שֶׁיִּכָּנֵס[39]. שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם - אֵינוֹ אֶלָּא בְּעִקַּר הָרֶגֶל בִּלְבַד, שֶׁהוּא יוֹם רִאשׁוֹן אוֹ תַּשְׁלוּמֵי רִאשׁוֹן[40]. וְאִם הֵבִיא בְּכָל עֵת שֶׁיָּבִיא - מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ וּמַקְרִיבִין אוֹתָהּ לְשֵׁם עוֹלַת רְאִיָּה, שֶׁהָרְאִיָּה אֵין לָהּ שִׁעוּר.

38) כל הלכה זו היא כדעת רבי יוחנן החולק על ריש לקיש, ולפי הלשון הראשון שבגמרא חגיגה ז. הסובר שאין למצות ראיה שיעור, בין לראיית פנים ובין לעניין הבאת קרבן, וראה במאירי שם הטעם שאנו פוסקין כלשון ראשון אף כי בכל התלמוד אנו פוסקין כלשון אחרון. 39) כיוון שכבר הקריב פעם אחת. 40) אם לא חג ביום הראשון שחייב בתשלומין בשאר הימים.

ז. הִפְרִישׁ[41] עֶשֶׂר בְּהֵמוֹת לַחֲגִיגָתוֹ וְהִקְרִיב מֵהֶן מִקְצָתָן בָּרִאשׁוֹן וּפָסַק[42] - שׁוּב אֵינוֹ חוֹזֵר וּמַקְרִיב הַשְּׁאָר[43], שֶׁהֲרֵי שִׁיֵּר אוֹתָם[44]. וְאִם לֹא פָּסַק, אֶלָּא דְּחָקוֹ הַיּוֹם וְלֹא יָכוֹל לְהַקְרִיב הַיּוֹם[45] - מַקְרִיב הַשְּׁאָר לְמָחָר[46].

41) סתם ולא פירש שמפריש ליום ראשון. 42) הפסיק ולא הקריב את השאר, והיה לו עוד שהות להקריב ביום, וכמו כן היו לו אוכלין. 43) בחגיגה ח: "אמר ריש לקיש הפריש עשר בהמות לחגיגתו והקריב חמש ביום טוב ראשון חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני, ר' יוחנן אמר כיוון שפסק שוב אינו מקריב, אמר ר' אבא ולא פליגי (ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש) כאן (ר' יוחנן, מיירי) בסתם (הפריש את הבהמות סתם) וכאן (רבי שמעון בן לקיש מיירי) במפרש (שאמר מפורש שהוא מפריש את כולן ליום ראשון, חוזר ומקריבן שאינו אלא תשלומי ראשון - רש"י שם). 44) ומגלה על ידי כך, שאין רצונו שיהיו ליום ראשון. 45) פירוש, שהזמן היה דחוק ולא הספיק להקריב את הכל, וכמו כן אם לא היו לו אוכלין במדה מספקת (גמרא שם). 46) שהרי אין כאן שום גילוי שאין רצונו שיהיו ליום ראשון, והרי זה כמפרש ליום ראשון, שבוודאי מקריב אחר כך, שאין זה אלא תשלומין לראשון.

ח. עוֹלַת רְאִיָּה אֵינָהּ בָּאָה אֶלָּא מִן הַחֻלִּין[47], כִּשְׁאָר הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁאָדָם חַיָּב בָּהֶן[48]. אֲבָל שַׁלְמֵי חֲגִיגָה בָּאוֹת מִמְּעוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי הַמְעֹרָבוֹת עִם מָעוֹת חֻלִּין[49], לוֹקֵחַ מִן הַתַּעֲרֹבֶת בְּהֵמָה וּמַקְרִיבָהּ שַׁלְמֵי חֲגִיגָה[50]. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה שִׁעוּר אֲכִילָה רִאשׁוֹנָה מִן הַחֻלִּין[51]. מִפְּנֵי שֶׁשַּׁלְמֵי חֲגִיגָה חוֹבָה, וְכֹל שֶׁהוּא חוֹבָה אֵינוֹ בָּא אֶלָּא מִן הַחֻלִּין[52].

47) כלומר, אין קונים אותה אלא במעות חולין ולא במעות הקדש (משנה חגיגה ז: וגמרא שם). 48) שכל דבר של חובה צריך להביאו ממעות של חולין. ולמדו זאת ממה שנאמר (דברים טז, י) "ועשית חג שבועות לה' אלוקיך מסת נדבת ידך אשר תיתן" - "מסת, מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין", - "מסת" הוא חולין, כמו שנאמר (אסתר י, א) "וישם המלך אחשורוש מס על הארץ" (חגיגה ח.). 49) כבית הלל (חגיגה ח.) ולמדו זאת ממה שנאמר (דברים שם) "כאשר יברכך ה' אלוקיך", ובזה ריבתה התורה גם תערובת (שם). 50) כר' יוחנן החולק על ריש לקיש, שסובר טופלין (מחברין) מעות למעות ואין טופלין בהמה לבהמה ולא כחזקיה הסובר להיפך, ועיין כסף משנה. וכל זה אינו אלא בחגיגה שמצינו בה ריבוי בתורה (ראה למעלה). אבל עולת ראיה אינה באה אלא מן החולין בלבד. 51) צריך שיהיה במעות של החגיגה מעות של חולין

בשיעור של אכילה הראשונה. כן הוא בחגיגה שם וברייתא של חזקיה וסובר רבינו שהוא הדין לר' יוחנן (כסף משנה). 52) לפיכך צריך שיהיה שיעור אכילה ראשונה מן החולין.

ט. וְיוֹצֵא אָדָם יְדֵי חוֹבַת שַׁלְמֵי חֲגִיגָה בְּמַעֲשַׂר בְּהֵמָה[53]. וְאֵין מְבִיאִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְעַשֵּׂר בְּיוֹם טוֹב[54].

53) חגיגה ח. "תניא כוותיה דחזקיה (שסובר טופלין בהמה לבהמה ואין טופלין מעות למעות) "מסת" (דברים טז) מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין. בית שמאי אומרים יום ראשון מן החולין, מכאן ואילך מן המעשר. ובית הלל אומרים אכילה ראשונה מן החולין, מכאן ואילך מן המעשר ושאר כל ימות הפסח אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה", ומפרש רש"י שהמדובר בשאר ימות הפסח הוא לעניין שמחה, אבל רבינו מפרש שהמדובר הוא לעניין שלמי חגיגה שיוצאין ידי חובת שלמי חגיגה במעשר בהמה. 54) "ואי אפשר לעשר ביום טוב משום סקרתא" (חגיגה שם). כלומר משום הצבע האדום שצובע את המעשר. ולולא זה מותר להקריב, ואין זה כנדרים ונדבות שאינם קרבים ביום טוב (למעלה פרק א הלכה ח), לפי שמקריבו לשם חגיגה, ולולא זה מותר להקדישו ביום טוב אף על פי שאין מקדישים ביום טוב, לפי שחייב מן התורה להקדישו.

י. יוֹצְאִין יִשְׂרָאֵל יְדֵי חוֹבַת שַׁלְמֵי שִׂמְחָה בִּנְדָרִים וּנְדָבוֹת[55] וּבְמַעֲשַׂר בְּהֵמָה[56], וְהַכֹּהֲנִים[57] - בְּחַטָּאת[58] וּבְאָשָׁם[59] וּבִבְכוֹר[60] וּבְחָזֶה וָשׁוֹק[61]; שֶׁמִּצְוָה זוֹ[62] הִיא לִשְׂמֹחַ בַּאֲכִילַת בָּשָׂר לִפְנֵי ה'[63], וַהֲרֵי אָכְלוּ[64]. אֲבָל אֵין יוֹצְאִין יְדֵי חוֹבָתָן לֹא בְּעוֹפוֹת וְלֹא בִּמְנָחוֹת, שֶׁאֵינָן בָּשָׂר הַמְשַׂמֵּחַ[65]. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בִּפְסָחִים, שֶׁחֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר[66] רְשׁוּת. לְפִיכָךְ[67] אֵין אָדָם יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבַת חֲגִיגָה[68], אֶלָּא יוֹצֵא בָּהּ חוֹבַת שִׂמְחָה[69].

55) שנדר (=שאמר הרי עלי שלמים) או שנדב (=שאמר הרי זה שלמים) כל השנה, ושלמים נאכלים לבעלים והביאן כשעלה לרגל, ושלמי נדרים ונדבות קריבין ביום טוב לשם שלמי שמחה. 56) נראה שגם בשלמי שמחה אין מביאין אותו ביום טוב, גזירה שמא יעשר, כמו שכתב לעניין שלמי חגיגה (למעלה הלכה ט). 57) יוצאין ידי חובתן. 58) שבשרה נאכל לזכרי כהונה בעזרה, ראה בפרק ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. 59) שבשרו נאכל לזכרי כהונה בעזרה כחטאת. 60) שבשרו נאכל לכהנים (שם הלכה כה). 61) שהורמו משלמי העולים לרגל, והם נאכלים לכהנים. 62) של שמחה. 63) ואין שמחה אלא בבשר (פסחים ק ט.) ודרשינן בחגיגה ח. מהכתוב "ושמחת בחגך" (דברים ז, יד) "לרבות כל מיני שמחות לשמחה". 64) ואין צורך להקריב באופן מיוחד שלמי שמחה, שלא ההקרבה היא המצוה, אלא אכילת בשר הקרבנות, והרי אכלו. 65) בגמרא שם ח: "רב אשי אמר מ"ושמחת" נפקא, יצאו אלו שאין בהן שמחה". 66) בחודש ניסן. 67) כלומר, משום שהיא רשות, יוצא בה ידי חובת שמחה, שאם הייתה חובה, לא היו יוצאין בה משום שמחה, כיוון שגם היא מצוה לפסח, וכמו שאינו יוצא בחגיגה חובת שלמי שמחה, שהרי שלוש מצוות נצטוו לחג, כן אם הייתה חגיגת י"ד חובה לא היה יוצא בה ידי חובת שמחה (אור שמח). 68) כלומר, חגיגת חמשה עשר. כמבואר למעלה (הלכה ח) שאינה באה אלא מן החולין. 69) פסחים ע. ברייתא של בן תימא. וסובר רבינו שחכמים אינם חולקים עליו, אלא במה שאמר שאינה נאכלת אלא ליום ולילה, אבל במה שאמר "יוצא בה ידי חובת שמחה ואינו יוצא בה ידי חובת חגיגה" - אינם חולקים עליו.

יא. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שַׁלְמֵי נֶדֶר אוֹ נְדָבָה[70] וּשְׁחָטָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב[71], אַף עַל פִּי שֶׁאֲכָלָן בְּיוֹם טוֹב - אֵינוֹ יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבַת חֲגִיגָה, שֶׁאֵינָהּ בָּאָה אֶלָּא מִן הַחֻלִּין, אֲבָל יָצָא בָּהּ יְדֵי חוֹבַת שִׂמְחָה.

70) בפסחים עא. "כי אתא רבין אמר רבי אלעזר שלמים ששחטן מערב יום טוב יוצא בהן משום שמחה ואין יוצא בה משום חגיגה". ובתוספות (שם ע:) דיבור המתחיל שלמים, כתבו שאפילו אם הקדישן מתחילה לשם חגיגה אינו יוצא בה ידי חגיגה, כיוון ששחטן מערב יום טוב, אבל מדברי רבינו שכתב "מי שהיו לו שלמי נדר או נדבה", נראה שאם הקדישם לשם חגיגה, יוצא בה ידי חגיגה, ואין צריך לשחוט דווקא ביום טוב. 71) כן הוא בגמרא שם. ונאמר כן משום הסיפא, להשמיענו שאף על פי ששחטם מערב יום טוב יוצא בהם משום שלמי שמחה. אבל לעניין חגיגה אינו יוצא בהם, אף אם שחטן ביום טוב.

יב. אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁחָטָן קֹדֶם הָרֶגֶל, הוֹאִיל וְאוֹכֵל מֵהֶן בָּרֶגֶל - יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ; שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לִשְׁחֹט שַׁלְמֵי שִׂמְחָה בִּשְׁעַת שִׂמְחָה.

יג. לֹא יָבִיא אָדָם תּוֹדָה[72] בְּיוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר[73], מִפְּנֵי הֶחָמֵץ שֶׁבָּהּ[74], שֶׁאֵין מְבִיאִין קָדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל[75]. וְאִם הֵבִיא[76] - יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבַת שִׂמְחָה[77], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[78].

72) קרבן הודאה על הנס שנעשה לו. 73) בניסן. 74) שעל קרבן תודה מקריב לחם חמץ (ויקרא ז, יג). 75) לשריפה. משום שאינו יכול לאכול חמץ בערב פסח אלא עד ארבע שעות ומתוך כך חמץ שבה בא לידי נותר (ביצה יט: וברש"י שם). 76) כלומר בארבעה עשר, כנ"ל. 77) כלומר, בליל הפסח (שאילו למחר, היא נפסלת בלינה. וראה בכסף משנה ולחם משנה) ואף על פי שאמרו (פסחים עא.) שאין חובת שמחה אלא בליל יום טוב אחרון של חג, שיש שמחה לפניו, ולא בליל יום טוב ראשון של חג, שאין שמחה לפניו - זה אינו אלא בשאר ימים טובים, אבל בליל יום טוב ראשון של פסח, שיש בו בעצמו שמחה, שהרי אוכלים בו הפסח ויוצאים בו ידי חובת שמחה, כמו שיוצאים בבכור ובמעשר בהמה, יש בו גם חובת שמחה. 78) למעלה בהלכה י, שיוצאין ידי חובת שלמי שמחה בנדרים ונדבות, ובהלכה יב שאינו צריך לשחוט שלמי שמחה בשעת שמחה.

יד. הָאוֹמֵר: הֲרֵי עָלַי תּוֹדָה שֶׁאֵצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתִי לְשֵׁם חֲגִיגָה[79] - חַיָּב לְהָבִיא תּוֹדָה[80], וְאֵינוֹ יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חֲגִיגָה; שֶׁאֵין חֲגִיגָה בָּאָה אֶלָּא מִן הַחֻלִּין[81]. כְּשֶׁיִּזְבַּח אָדָם שַׁלְמֵי חֲגִיגָה וְשַׁלְמֵי שִׂמְחָה - לֹא יִהְיֶה אוֹכֵל הוּא וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ בְּלִבַּד וִידַמֶּה שֶׁיַּעֲשֶׂה מִצְוָה גְּמוּרָה, אֶלָּא חַיָּב לְשַׂמֵּחַ הָעֲנִיִּים וְהָאֻמְלָלִים, שֶׁנֶּאֱמַר[82]: וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה[83]. מַאֲכִיל הַכֹּל וּמַשְׁקֶה כְּפִי עָשְׁרוֹ. וּמִי שֶׁאָכַל זְבָחָיו וְלֹא שִׂמַּח אֵלּוּ עִמּוֹ - עָלָיו נֶאֱמַר: זִבְחֵיהֶם כְּלֶחֶם אוֹנִים לָהֶם, כָּל אֹכְלָיו יִטַּמָּאוּ, כִּי לַחְמָם לְנַפְשָׁם. וּמִצְוָה בַּלֵּוִי יוֹתֵר מִן הַכֹּל[84], לְפִי שֶׁאֵין לוֹ לֹא חֵלֶק וְלֹא נַחֲלָה[85], וְאֵין לוֹ מַתָּנוֹת בַּבָּשָׂר. לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְזַמֵּן לְוִיִּים עַל שֻׁלְחָנוֹ וּלְשַׂמְּחָם, אוֹ יִתֵּן לָהֶם מַתָּנוֹת בָּשָׂר עִם מַעֲשֵׂר שֶׁלָּהֶם[86], כְּדֵי שֶׁיִּמְצְאוּ בּוֹ צָרְכֵיהֶם. וְכָל הָעוֹזֵב אֶת הַלֵּוִי מִלְּשַׂמְּחוֹ וְשׁוֹהֶה מִמֶּנּוּ מַעְשְׂרוֹתָיו בָּרְגָלִים[87] - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תַּעֲזֹב אֶת הַלֵּוִי[88].

79) כלומר, מפריש קרבן תודה ומתנה שהוא מפריש אותו לשם תודה בתנאי, שיוכל לצאת בו ידי חובת החגיגה. 80) נתחייב מיד בהבאת תודה. 81) שמיד שאמר הרי עלי תודה נתחייב להביאה, וכשמתנה אחר כך על מנת לצאת בו ידי חובת החגיגה, אין זה כלום, כיוון שכבר נתחייב בתודה, ואין החגיגה באה אלא מן החולין. 82) בעניין שמחת החג. 83) "כדדרש רב יהודה בר' סימן בפסיקתא, אתה יש לך ד' בני בית, בנך, בתך, עבדך ואמתך, אף אני יש לי ד', הלוי, הגר, היתום והאלמנה, וחייב אתה לשמח את כולם. 84) שהרי הקדימו הכתוב לכולם. וכן הוא בספרי (פרשת ראה לדברים טז, יד) "אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך", - "חביב חביב קודם". 85) כמו שנאמר: "והלוי אשר בשעריך לא תעזבנו כי אין לו חלק ונחלה עמך". 86) מעשר ראשון שצריך לתת ללוי (פרק א מהלכות מעשרות הלכה א). 87) כלומר, שעוזב אותו מלשמחו בשלמי שמחה וחגיגה, או שמשהה מעשרותיו ברגלים. 88) שכל מקום שנאמר השמר, פן ואל, אינו אלא לא תעשה.

יום שלישי ח' סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

1) יבאר שמצות־עשה להקהיל כל ישראל בכל מוצאי שמיטה בעלותם לרגל.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַקְהִיל[2] כָּל יִשְׂרָאֵל, אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וְטַף, בְּכָל מוֹצָאֵי שְׁמִטָּה[3] בַּעֲלוֹתָם לָרֶגֶל וְלִקְרוֹת בְּאָזְנֵיהֶם מִן הַתּוֹרָה פָּרָשִׁיּוֹת[4] שֶׁהֵן מְזֻרְזוֹת אוֹתָן בְּמִצְוֹת וּמְחַזְּקוֹת יְדֵיהֶם בְּדָת הָאֱמֶת. שֶׁנֶּאֱמַר: מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים בְּמֹעֵד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסֻּכּוֹת. בְּבוֹא כָּל יִשְׂרָאֵל לֵרָאוֹת וְגוֹמֵר. הַקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטַּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ וְגוֹמֵר[5].

2) הסמ"ג (הלכות חגיגה) כתב, שהמצוה מוטלת על כל אחד ואחד מישראל לבוא ולשמוע אל המלך כשקורא את פרשיות התורה. ומדברי רבינו נראה, שחוץ מזה יש גם מצוה להקהיל את העם, והחיוב הוא על ב"ד הגדול שבירושלים או על המלך (הגאון אדר"ת בקונטרס "זכר למקדש"). 3) במוצאי השנה השביעית, וראה להלן הלכה ג. 4) ראה להלן הלכה ג, איזו פרשיות. 5) "למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת" (שם לא, יג).

ב. כָּל הַפָּטוּר מִן הָרְאִיָּה - פָּטוּר מִמִּצְוַת הַקְהֵל[6], חוּץ מִן הַנָּשִׁים וְהַטַּף[7] וְהֶעָרֵל[8]. אֲבָל הַטָּמֵא פָּטוּר מִמִּצְוַת הַקְהֵל; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּבוֹא כָּל יִשְׂרָאֵל, וְזֶה אֵינוֹ רָאוּי לְבִיאָה. וְהַדָּבָר בָּרוּר שֶׁהַטֻּמְטוּם וְהָאַנְדְּרוֹגִינוֹס חַיָּבִין, שֶׁהֲרֵי הַנָּשִׁים חַיָּבוֹת[9].

6) בחגיגה ג. למדו מצות ראיה בגזירה־שוה "ראיה ראיה" מהקהל, שכתוב בה: "הקהל את העם וכו' בבוא כל ישראל ליראות". ו"כשם שלמדנו בסוגיא זו ראיה מהקהל, כך נראה ללמוד הקהל מראיה, וכל הפטור מראיה פטור מהקהל, חוץ וכו' וכן כתבוה גדולי המחברים" (מאירי שם). 7) שמפורשין בפסוק הקהל וכו' והנשים והטף. ובחגיגה שם אמרינן אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה הם באים? כדי ליתן שכר למביאיהם. ועבדים פטורים, שאינן בכלל "כל ישראל", ראה למעלה פ"ב הלכה א ובלחם־משנה כאן. 8) אף כי ערל הוא כטמא לענין פטור ראיה (ראה למעלה פ"ב הלכה א), אינו כטמא לענין הקהל. שגם בראיה אינו כטמא אלא מדרבנן, מטעם שהוא מאוס, אבל מן התורה הוא ראוי לביאה, ולפיכך חייב הוא בהקהל, שהרי ראוי הוא ליראות מן התורה (ראה מה שכתב הרב בצ"י רבינוביץ בקובץ "הקהל"). 9) וכל פטורם של טומטום ואנדרוגינוס ממצות ראיה אינו אלא משום שהם ספק אשה (ראה למעלה פ"ב הלכה א).

ג. אֵימָתַי[10] הָיוּ קוֹרִין? בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג הַסֻּכּוֹת, שֶׁהוּא תְּחִלַּת יְמֵי חֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד[11] שֶׁל שָׁנָה שְׁמִינִית. וְהַמֶּלֶךְ הוּא שֶׁיִּקְרָא בְּאָזְנֵיהֶם[12]. וּבְעֶזְרַת הַנָּשִׁים הָיוּ קוֹרִין[13]. וְקוֹרֵא כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב[14]. וְאִם קָרָא מֵעֹמֶד - הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח[15]. מֵהֵיכָן הוּא קוֹרֵא? מִתְּחִלַּת חֲמַשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים[16] עַד סוֹף פָּרָשַׁת 'שְׁמַע'[17], וּמִדַּלֵּג לְ'וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ'[18] וְגוֹמֵר, וּמִדַּלֵּג לְ'עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר'[19], וְקוֹרֵא מֵ'עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר' עַל הַסֵּדֶר עַד סוֹף בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת[20], עַד 'מִלְּבַד הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת אִתָּם בְּחֹרֵב'[21], וּפוֹסֵק.

10) משנה בסוטה מא. 11) בגמרא שם "ואי כתב רחמנא בחג הסוכות, הוה־אמינא אפילו יו"ט אחרון, כתב רחמנא בבוא כל ישראל מאתחלתא דמועד". 12) במשנה שם. [ואם אין מלך בישראל, קורא הכהן הגדול. ראה בספרי

"זמנים" עמודים פא ועח והערה 3]. 13) בגמרא שם מא: 14) במשנה שם. 15) שם במשנה "אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד ושבחוהו חכמים". [ואעפ"י ש"המלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול" - כיון שעשה כן מחמת המצוה אין זה בזיון (גמרא שם). ואין זה דומה למה שאמרו (סנהדרין יח.) שהמלך אינו חולץ, אעפ"י שיש מצוה לחלוץ (עיין שם יט: וראה בפ"ב מהלכות מלכים הלכה ג) - שבחליצה זו המצוה היא לבזות את היבם, שאינו רוצה להקים לאחיו שם, כמו שכתב בהגהות מיימוני, פ"ד מהלכות יבום הלכה ח ("זמנים" עמוד פב). ואמנם במצות יבום, שאינה לשם בזיון, כתב רבינו בהלכות מלכים שם טעם אחר, עיין שם]. 16) שם במשנה. 17) דברים ו, ט. 18) ומתחיל פרשת והיה אם שמוע (דברים יא, יג) עד סוף הפרשה (שם, כא). 19) שם יד, כב. 20) במשנה שם: "עשר תעשר, כי תכלה לעשר, ופרשת המלך וברכות וקללות עד שגומר כל הפרשה", ופירש רש"י מדלג לעשר תעשר, ומשם מדלג וקורא וכי תכלה לעשר, וברכות וקללות, ומשם חוזר למפרע וקורא אשימה עלי מלך (שם יז, יד) ואעפ"י שפרשת המלך מפסקת בין "עשר תעשר" ל"כי תכלה", קורא את אלה (עשר תעשר וכי תכלה) יחד שלא להפסיק במעשרות, ואח"כ קורא את פרשת המלך. ורבינו שכותב שמ"עשר תעשר" הוא קורא על הסדר עד סוף הברכות, ולא כתב שמדלג וקורא "כי תכלה לעשר", וכמו כן לא כתב שקורא "פרשת המלך" - גורס במשנה: "עשר תעשר וברכות וקללות עד שגומר כל הפרשה" (לחם־משנה). 21) שם כח, סט. וראה ספרי שופטים על הפסוק "וכתב לו את משנה התורה הזאת" (שם יז, יח): "אין קורין ביום הקהל אלא משנה תורה". וברש"י (סוטה שם) מפרש הטעם למה קורין פרשיות הללו, משום שמ"אלה הדברים" עד "שמע" יש בהן קבלת עול מלכות שמים, "והיה אם שמוע" יש בה קבלת עול מצוות, וברכות וקללות יש בהן קבלת בריתות של תורה, "עשר תעשר" משום שהוא זמן אסיף ומתנת עניים והפרשת תרומות ומעשרות.

1 **ד. כֵּיצַד הוּא קוֹרֵא? תּוֹקְעִין בַּחֲצוֹצְרוֹת בְּכָל**
2 **יְרוּשָׁלַיִם, כְּדֵי לְהַקְהִיל אֶת הָעָם[22]. וּמְבִיאִין בִּימָה**
3 **גְּדוֹלָה, וְשֶׁל עֵץ הָיְתָה[23], וּמַעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּאֶמְצַע**
4 **עֶזְרַת נָשִׁים[24], וְהַמֶּלֶךְ עוֹלֶה וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ[25], כְּדֵי**
5 **שֶׁיִּשְׁמְעוּ קְרִיאָתוֹ, וְכָל יִשְׂרָאֵל הָעוֹלִים לֶחָג**
6 **מִתְקַבְּצִין סְבִיבָיו. וְחַזַּן הַכְּנֶסֶת[26] נוֹטֵל סֵפֶר תּוֹרָה**
7 **וְנוֹתְנוֹ לְרֹאשׁ הַכְּנֶסֶת[27], וְרֹאשׁ הַכְּנֶסֶת נוֹתְנוֹ לַסְּגָן[28],**
8 **וּסְגָן לְכֹהֵן גָּדוֹל, וְכֹהֵן גָּדוֹל לַמֶּלֶךְ, כְּדֵי לְהַדְּרוֹ בְּרֹב**
9 **בְּנֵי אָדָם[29]. וְהַמֶּלֶךְ מְקַבְּלוֹ כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד[30]. וְאִם**
10 **רָצָה - יָשַׁב[31]. וּפוֹתֵחַ וְרוֹאֶה[32] וּמְבָרֵךְ כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבָרֵךְ**
11 **כָּל קוֹרֵא בַּתּוֹרָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת[33], וְקוֹרֵא הַפָּרָשִׁיּוֹת**
12 **שֶׁאָמַרְנוּ[34] עַד שֶׁהוּא גּוֹמֵר, וְגוֹלֵל וּמְבָרֵךְ לְאַחֲרֶיהָ**
13 **כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבָרְכִין בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת[35]. וּמוֹסִיף שֶׁבַע**
14 **בְּרָכוֹת[36], וְאֵלּוּ הֵן: רְצֵה[37] ה' אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל**
15 **וְכוּ'. מוֹדִים[38] אֲנַחְנוּ לָךְ וְכוּ'. אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ מִכָּל**
16 **הָעַמִּים וְכוּ' עַד מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים[39], כְּדֶרֶךְ**
17 **שֶׁמְּבָרְכִין בַּתְּפִלָּה[40]. הֲרֵי שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת כְּמַטְבֵּעָן[41].**
18 **רְבִיעִית מִתְפַּלֵּל עַל הַמִּקְדָּשׁ שֶׁיַּעֲמֹד[42], וְחוֹתֵם בָּהּ:**
19 **בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַשּׁוֹכֵן בְּצִיּוֹן. חֲמִישִׁית מִתְפַּלֵּל עַל**
20 **יִשְׂרָאֵל שֶׁתַּעֲמֹד מַלְכוּתָם, וְחוֹתֵם בָּהּ: הַבּוֹחֵר**
21 **בְּיִשְׂרָאֵל[43]. שִׁשִּׁית מִתְפַּלֵּל עַל הַכֹּהֲנִים שֶׁיִּרְצֶה הָאֵל**
22 **עֲבוֹדָתָם, וְחוֹתֵם בָּהּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַכֹּהֲנִים.**
23 **שְׁבִיעִית מִתְחַנֵּן וּמִתְפַּלֵּל בָּהּ כְּפִי מַה שֶּׁהוּא יָכוֹל[44],**
24 **וְחוֹתֵם בָּהּ: הוֹשַׁע יְיָ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַמְּךָ**
25 **צְרִיכִין לְהִוָּשֵׁעַ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.**

22) בתוספתא סוטה פ"ז: אותו היום עמדו הכהנים בגדירות ובפרצות, וחצוצרות של זהב בידם ותוקעין ומריעין" 23) במשנה סוטה מא. "עושין לו בימה של עץ בעזרה". 24) שם מא: 25) שם במשנה: "והוא יושב עליה". 26) שמש הכנסת. 27) כן הוא במשנה שם. וראש הכנסת הוא זה שעל פיו נחתכין דברי הכנסת, מי יפטיר בנביא, מי יפרוס על שמע, מי ירד לפני התיבה (רש"י שם מ:). 28) סגנו של כהן גדול המשמש במקומו כשאירעה לו טומאה (שם מב.). 29) וכן כתב בפירוש המשניות שם: "ואמנם היו נותנין הס"ת מיד ליד לכבוד ולתפארת". וכן כתב שם מ: "ונתינת הספר איש לאיש משום כבוד, שנאמר ברוב עם הדרת מלך". ולכאורה נראה מדבריו, שהכוונה להדר ולכבד את ספר התורה, אבל בגמרא (שם מא:) "אמר אביי, כולה משום כבודו של מלך". הרי שהמדובר לכבד את המלך, וראה במאירי סוטה שם, שכתב כלשון רבינו בפירוש המשניות. ונראה מדבריו שהמדובר הוא לכבוד המלך. 30) שם במשנה. 31) כלומר, אם רצה מקבל את ספר התורה כשהוא בישיבה. וראה בקונטרס "זכר למקדש" זצ"ל שכתב שרבינו למד כן ממה שאמרו במשנה (סוטה שם): "אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד", שמיותר מה שמזכיר שעמד וקבל, וע"כ הכוונה שגם לקבל את ספר התורה מותר בישיבה. 32) כר' יהודה, במגילה לב. 33) בפי"ב מהלכות תפילה הלכה ה: "כל אחד ואחד מן הקורין פותח ספר תורה ומביט למקום שהוא קורא, ואח"כ אומר ברכו וכו' וכל העם עונין וכו' וחוזר ומברך בא"ה אשר בחר בנו וכו'". 34) למעלה בהלכה ג. 35) ברכת בא"ה וכו' אשר נתן לנו את תורתו וכו', ראה בהלכות תפילה שם. 36) במשנה שם: "ברכות שכהן גדול מברך אותן, המלך מברך אותן, אלא שנותן של רגלים תחת מחילת העון". ושם מ: במשנה "ומברך עליה שמונה ברכות, על התורה (ברכת התורה שלאחריה), ועל העבודה ועל ההודייה ועל מחילת העון ועל המקדש ועל ישראל ועל הכהנים (ועל ירושלים) והשאר תפילה". 37) היא ברכת העבודה, שכתוב בה "והשב את העבודה". 38) היא ברכת ההודייה. 39) שם במשנה: "אלא שנותן של רגלים תחת מחילת העון" (שבברכת כהן גדול, ראה בפ"ג מהלכות עבודת יוהכ"פ הלכה יא). 40) של שלש רגלים. 41) כלומר, תפילות אלו הן קבועות לכל ואינן מיוחדות לכהן, כמו שאר התפילות שלהלן. 42) מתפלל ברכה בפני עצמה, שענינה הוא שיעמוד המקדש. 43) כלומר: ברוך אתה ה' הבוחר בישראל. ראה בהלכות עבודת יוהכ"פ שם.

44) כפי מה שהוא רגיל להתחנן ולהתפלל, ראה הלכות עבודת יוהכ"פ שם.

1 **ה. הַקְּרִיאָה וְהַבְּרָכוֹת - בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ[45]; שֶׁנֶּאֱמַר:**
2 **תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת - בִּלְשׁוֹנָהּ[46]. אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ**
3 **שָׁם לוֹעֲזוֹת[47].**

45) הקריאה שהיא בלשון הקודש, מפורש במשנה סוטה לב. "ואלו נאמרין בלשון הקודש וכו' ופרשת המלך". ועל הברכות שהוא בלה"ק כתב ב"מים חיים" (הובאו דבריו בקובץ "הקהל" במאמרו של הרב בצ"י רבינוביץ) "אפשר שלמד רבינו מברכות כה"ג שהיו בלה"ק, כדתנן בפ' ואלו נאמרין (סוטה שם) דמה טעם יש לחלק בין ברכות לברכות, אבל במתניתין הזכיר מקודם ברכות כה"ג, ולא נקט פרשת כה"ג לאשמועינן שאף הברכות יהיו בלה"ק, ומעתה תו ליכא למיטעי בפרשת המלך, ולפיכך לא חש התנא ולא נקט ברכות המלך אלא פרשת המלך". 46) לימוד זה מן הפסוק הזה אינו גמרא בסוטה, ואולי לקחו רבינו ממקור אחר. 47) הם המדברים בשפה זרה, ואינם מבינים בלשון הקודש. ובקונטרס "זכר למקדש" להאדר"ת זצ"ל כתב: "פשוט הדבר שתיבות אלו "אע"פ שיש שם לועזות" שייכת להלכה ו' שלאחריה, וצ"ל: אע"פ שיש שם לועזות, וגרים שאינם מכירין וכו' (קובץ "הקהל" עמוד קיח). [ויותר מסתבר כי המלים "וגרים שאינן מכירין" שייכות למעלה הלכה ה, ומהמלים "חייבים להכין" מתחילה הלכה ו].

4 **ו. וְגֵרִים שֶׁאֵינָן מַכִּירִין[48] חַיָּבִין[49] לְהָכִין לִבָּם**
5 **וּלְהַקְשִׁיב אָזְנָם לִשְׁמֹעַ בְּאֵימָה וְיִרְאָה וְגִילָה בִּרְעָדָה**
6 **כַּיּוֹם שֶׁנִּתְּנָה בּוֹ בְּסִינַי. אֲפִלּוּ חֲכָמִים גְּדוֹלִים,**
7 **שֶׁיּוֹדְעִים כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, חַיָּבִין לִשְׁמֹעַ בְּכַוָּנָה**
8 **גְּדוֹלָה יְתֵרָה[50]. וּמִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִשְׁמֹעַ[51] - מְכַוֵּן לִבּוֹ**
9 **לִקְרִיאָה זוֹ; שֶׁלֹּא קְבָעָהּ הַכָּתוּב אֶלָּא לְחַזֵּק דָּת**
10 **הָאֱמֶת[52]. וְיִרְאֶה עַצְמוֹ כְּאִלּוּ עַתָּה נִצְטַוָּה בָּהּ וּמִפִּי**
11 **הַגְּבוּרָה שׁוֹמְעָהּ, שֶׁהַמֶּלֶךְ שָׁלִיחַ הוּא לְהַשְׁמִיעַ דִּבְרֵי**
12 **הָאֵל.**

48) בלשון הקודש. והם חייבים בהקהל, כמפורש למעלה בהלכה א. 49) [כאן מתחילה הלכה ו, כמבואר למעלה]. 50) "ונראה שלמד כן ממה שנאמר בענין "ואל כל זקני ישראל" (שם לא, ט) ואח"כ נאמר "באזניהם" (שם לא, יא) שאף הם בכלל" (הרב בצ"י רבינוביץ בקובץ "הקהל" שם). [או ממה שנאמר (שם שם, יב) "ולמען ילמדו", ואמרו בחגיגה ג. קרי ביה: "למען יְלַמְּדוּ", הרי שמדובר בחכמים המלמדים לאחרים]. 51) שנמצא במרחק רב מן הקורא, אבל חרש שאינו שומע, שפטור מן הראיה (למעלה פ"ב הלכה א), פטור גם מ"הקהל", כמבואר למעלה הלכה ב. וראה לחם־משנה. 52) ראה למעלה הלכה א.

13 **ז. יוֹם הַקְּהֵל שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - מְאַחֲרִין אוֹתוֹ**
14 **לְאַחַר הַשַּׁבָּת[53], מִפְּנֵי תְּקִיעַת הַחֲצוֹצְרוֹת[54]**
15 **וְהַתְּחִנּוֹת[55] שֶׁאֵינָן דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת.**

53) משנה במגילה ה. "אבל זמן עצי כהנים ותשעה באב חגיגה והקהל, מאחרין ולא מקדימין". 54) ראה למעלה הלכה ד. בירושלמי מגילה פ"א הלכה ו: "באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין וכו' ר' בא בריה דרבי חייה בר בא אמר, מפני התקיעה. ר' יצחק בי ר' חייה אמר, מפני הבימה. ויעשו אותה מאתמול, שלא לדחוק את העזרה. א"ר מתניה, על שם לא תטע לך אשרה כל עץ". [ופסק רבינו כר' בא, כי הרי הביאוה לעזרת נשים (למעלה הלכה ד) ושם אין איסור של "לא תטע לך אשרה", ראה בכסף־משנה לפ"א מהלכות בית הבחירה הלכה ט]. 55) ראה למעלה הלכה ד שהברכה השביעית, שבירך המלך אחרי קריאת התורה, היה "מתחנן ומתפלל בה כפי מה שהוא יכול", וראה בפ"א מהלכות תעניות הלכה ו ש"אין תוקעין בהן (בשבתות ובימים־טובים) לא בשופר ולא בחצוצרות, ולא זועקים ומתחננים בהם בתפילה".

סְלִיקוּ לְהוֹ הִלְכוֹת חֲגִיגָה בְּסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא

יום רביעי ט' סיון ה'תשע"ו

הִלְכוֹת בְּכוֹרוֹת

יֵשׁ בִּכְלָלָן חָמֵשׁ מִצְוֹת. שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשָׁלֹשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פִּרְטָן: א) לְהַפְרִישׁ בְּכוֹרוֹת. ב) שֶׁלֹּא יֵאָכֵל בְּכוֹר תָּמִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם. ג) שֶׁלֹּא יִפָּדֶה הַבְּכוֹר. ד) לְהַפְרִישׁ מַעֲשַׂר בְּהֵמָה. ה) שֶׁלֹּא יִגָּאֵל מַעֲשַׂר בְּהֵמָה.

וְכָלַלְתִּי הַמַּעֲשֵׂר עִם הַבְּכוֹר, לְפִי שֶׁמַּעֲשֵׂה שְׁנֵיהֶם אֶחָד, וְהַכָּתוּב כְּלָלוֹ עִמּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶת[1] דָּמָם תִּזְרֹק. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ[2], שֶׁזֶּה דַּם מַעֲשַׂר וְדַם בְּכוֹר[3].

וּבְאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

1) צ"ל: את. 2) פסחים סד, ב. 3) שם נאמר שהכוונה גם לפסח (וראה פ"ה מהל' מעשה הקרבנות הי"ז). (ויתכן שלכך הסמיך רבינו הל' בכורות להל' קרבן פסח).

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[4]

4) יבאר שמצות־עשה להפריש כל פטר רחם הזכרים, באדם ובבהמה טהורה ובחמור.

16 **א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ[5] כָּל פֶּטֶר רֶחֶם[6] הַזְּכָרִים[7],**
17 **בֵּין בָּאָדָם בֵּין בְּבְהֵמָה טְהוֹרָה בֵּין מִמִּין הַחֲמוֹר[8],**
18 **בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁלֵמִים בֵּין שֶׁהָיוּ טְרֵפוֹת[9]. שֶׁנֶּאֱמַר: קַדֶּשׁ**
19 **לִי כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם**
20 **וּבַבְּהֵמָה. וְכֻלָּן לַכֹּהֲנִים[10].**

5) "ולהבדיל למה שראוי שיעשה בהם" ('ספר המצוות' מצות־עשה עט). 6) פירוש, נפתח הרחם בו תחילה, והוא בכור מן האם. 7) שהרי נאמר (שמות יג, יב — טו) "והעברת כל פטר רחם, וכו' אשר יהי' לך הזכרים לה' וכו' וכל בכור אדם בבניך תפדה וגו' כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה". הרי כי רק הזכרים קדושים בבכורה (סמ"ג עשין קמד). 8) כמו שנאמר (שם, יג) "וכל פטר חמור תפדה בשה", "ופטר חמור תפדה בשה" (שם לד, כ). ודרשו

בבכורות ה, ב. ז, א: "פטר חמור, פטר חמור, שני פעמים, פטרי חמורים אמרתי לך, ולא פטרי סוסים וגמלים". 9) כך נלמד ממה שכתב להלן פ"ג ה"י. (וכן מפורש בחולין קלו, ב: "בכור, אפילו טריפה"). אבל אין זה אלא בבהמה ולא באדם, וכן מפורש בפי"א מהל' ביכורים הי"ז. שטריפה אינו חייב בחמש סלעים (הגהות 'מים חיים' על הרמב"ם). וראה בהל' שחיטה מפ"ה עד סוף פ"ט כל מיני הטריפות. 10) כמו שנאמר (במדבר יח, טו) "כל פטר רחם וכו' באדם ובבהמה יהיה לך" (= לאהרן הכהן, שבו התחיל הפסוק שם, ה).

1 **ב. בְּכוֹר אָדָם וּבְכוֹר חֲמוֹר נִפְדִּים[11] וּפִדְיוֹנָם[12]**
2 **לַכֹּהֲנִים[13], וּבְכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה נִשְׁחָט בָּעֲזָרָה כִּשְׁאָר**
3 **קָדְשִׁים קַלִּים[14]; זוֹרְקִין דָּמוֹ וּמַקְטִיר אֵמוּרָיו, כְּמוֹ**
4 **שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת[15], וּשְׁאָר הַבָּשָׂר נֶאֱכָל**
5 **לַכֹּהֲנִים[16]. שֶׁנֶּאֱמַר: אַךְ פָּדֹה תִפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם,**
6 **וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה. אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר לֹא**
7 **תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם. וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לָךְ.**

11) כמו שנאמר (שמות יג, ג) "וכל פטר חמור תפדה בשה וכו' וכל בכור אדם בבניך תפדה". 12) פדיון הבן שהוא חמש סלעים, ופדיון פטר חמור שהוא השה. 13) חלה פ"ד מ"ט: "ואלו ניתנין לכל כהן וכו' ופדיון הבן ופדיון פטר חמור". ונלמד ממה שנאמר (במדבר יח, טו) "אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה", והדברים הנ"ל נמשכים למה שנאמר למעלה שם: "וידבר ה' אל אהרן ואני הנה נתתי לך וגו' כל פטר רחם וגו' יהיה לך, אך פדה תפדה", כלומר שתקבל פדיון מבכור אדם ומבכור בהמה טמאה (ראה 'קרית ספר' כאן). 14) זבחים נו, א - במשנה, אבל אין פודין אותו. ראה להלן הי"ז. 15) פ"ה הי"ז, ופ"ט הכ"ה. 16) פ"ט מהל' מעשה הקרבנות, שם.

8 **ג. בְּכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁהוּא בַּעַל מוּם, בֵּין שֶׁנּוֹלַד**
9 **בְּמוּמוֹ בֵּין שֶׁנָּפַל בּוֹ מוּם[17] אַחַר שֶׁהָיָה תָּמִים - הֲרֵי**
10 **הוּא לַכֹּהֵן. אִם רָצָה, אוֹכְלוֹ בְּכָל מָקוֹם[18] אוֹ מוֹכְרוֹ**
11 **אוֹ מַאֲכִילוֹ לְמִי שֶׁיִּרְצֶה, אֲפִלּוּ לְנָכְרִי[19], מִפְּנֵי שֶׁהוּא**
12 **חֻלִּין[20]. שֶׁנֶּאֱמַר: וְכִי יִהְיֶה בוֹ מוּם פִּסֵּחַ אוֹ עִוֵּר**
13 **וְגוֹמֵר, הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יַחְדָּו יֹאכְלֻנּוּ[21] כַּצְּבִי וְכָאַיָּל[22].**
14 **וַהֲרֵי הוּא נִכְסֵי כֹּהֵן[23].**

17) ב'ספרי' פ' ראה (לדברים טז, כא) "אין לי אלא שנולד תמים ונעשה בעל מום, נולד בעל מום ממעי אמו מנין, תלמוד־לומר כל מום רע". 18) שעד כאן לא למדנו בס"פ איזהו מקומן (זבחים נו:) שהבכור נאכל בכל העיר אלא בתם, אבל בעל מום נאכל בכל מקום (כסף־משנה). 19) כבית־הלל במשנה, בכורות לב, ב. 20) אבל אסור בגיזה ועבודה (פ"א מהל' מעילה ה"ט). 21) בכת"י תימן ליתא. וכן הוא בפסוק. 22) "ואכהן קאי, שלכהן הוא אומר לעיל מזה בפסוק כ "לפני ה' אלקיך תאכלנו שנה בשנה" ('קרית ספר' כאן), וראה בכורות כח, א - שהגמרא לומדת שבכור בעל מום ניתן לכהן, מן הפסוק (במדבר יח, יח) "ובשרם יהי' לך" – "לימד על בכור בעל מום שנותנו לכהן שלא מצינו לו בכל התורה כולה", ומפרש רש"י שלא מצינו בכל התורה כולה שניתנו לכהן, אבל רבינו מפרש כפירוש ה'תוספות' שלא מצינו בכל התורה כיוצא בזה שבעל מום יתנו לכהן, שהרי חטאות ואשמות שמקריבין אותן - הבשר לכהן, וכשהם בעלי מום, כשם שהמזבח מפסיד כך גם הכהן מפסיד, אבל בכור אפילו כשהוא בעל מום נותנו לכהן, ולכן יש צורך לחזור עליו בתורה "יהי' לך", אבל בלי זה, ממשמעות הפסוק הוא שזהו לכהן ('קרית ספר' שם). 23) שהרי מקדשים בו את האשה, כמפורש במס' מעשר שני פ"א מ"ב ('הר המוריה').

15 **ד. מִצְוָה לְהַקְדִּישׁ בְּכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה, וְיֹאמַר: הֲרֵי**
16 **זֶה קֹדֶשׁ. שֶׁנֶּאֱמַר[24]: תַּקְדִּישׁ לַה' אֱלֹהֶיךָ[25]. וְאִם לֹא**
17 **הִקְדִּישׁוֹ - הֲרֵי זֶה מִתְקַדֵּשׁ מֵאֵלָיו, וּקְדֻשָּׁתוֹ מֵרֶחֶם**
18 **הִיא[26].**

24) שם נאמר: "כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר, תקדיש לד' אלקיך". 25) ערכין כט, א: "לכדתניא, מנין לנולד בכור בעדרו, שמצוה להקדישו, שנאמר "הזכר תקדיש". 26) ערכין, שם.

19 **ה. מִצְוַת בְּכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה נוֹהֶגֶת בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה**
20 **לָאָרֶץ[27]. וְאֵין מְבִיאִין בְּכוֹרוֹת מִחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֶץ.**
21 **שֶׁנֶּאֱמַר: וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מַעְשַׂר דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ**
22 **וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ; מִמָּקוֹם שֶׁאַתָּה מֵבִיא**
23 **מַעְשַׂר דָּגָן[28] - אַתָּה מֵבִיא בְּכוֹר בָּקָר וָצֹאן, וּמִמָּקוֹם**
24 **שֶׁאֵין אַתָּה מֵבִיא מַעְשַׂר דָּגָן - אִי אַתָּה מֵבִיא בְּכוֹר**
25 **בָּקָר וָצֹאן, אֶלָּא הֲרֵי הוּא כְּחֻלִּין וְיֵאָכֵל בְּמוּמוֹ[29].**
26 **וְאִם הֵבִיא - אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ[30], וְלֹא יִקְרַב אֶלָּא**
27 **יֵאָכֵל בְּמוּמוֹ. וּמִצְוָה זוֹ[31] נוֹהֶגֶת בֵּין בִּפְנֵי הַבַּיִת בֵּין**
28 **שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת[32], כְּמוֹ מַעְשַׂר דָּגָן[33]. וְאֵינָהּ נוֹהֶגֶת**
29 **בְּמֻקְדָּשִׁין כְּשֶׁהֵן בִּקְדֻשָּׁתָן[34] קֹדֶם שֶׁיִּפָּדוּ, בֵּין קָדְשֵׁי**
30 **מִזְבֵּחַ בֵּין קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת[35].**

27) כן היא הגירסה האמיתית. וכן נראה בכמה מקומות בתלמוד, שקדושת בכור נוהגת גם בחוצה לארץ (כסף־משנה). וכן כתב בספר 'מעשה רוקח' וז"ל: "ובספר כתיבת־יד מצאתי כתוב, מצות בכור בהמה טהורה נוהגת בארץ ובחוצה לארץ", וכן ראיתי בספרי כתב־יד הנמצאים פה מצרים וכו' שמצא כתוב בנוסח מוגה בחתימת רבינו (= הרמב"ם)". ובכמה מספרי רבינו היה כתוב "מצות בכור בהמה טהורה אינה נוהגת אלא בארץ". וכן היתה הנוסחה לפני הראב"ד, הרמב"ן, הרשב"א והר"ן, וכולם תמהו עליו (כסף־משנה). וראה ב'ספר המצוות' מצות־עשה עט ובהערה שם. ועי' להלן פ"ג ה"ב. 28) ומעשר דגן אינו מביא אלא מן הארץ, שהיא מצוה שתלויה בארץ ונוהגת רק בארץ (ראה קידושין לו:). 29) הראב"ד משיג עליו (על מה שכתב הרי הוא כחולין). שהרי אף רבי עקיבא לא אמר אלא לענין הקרבה שאין מקריבין בכור שהביאו מחוצה לארץ, אבל קדושת בכור יש בו ואינו נגזז ונעבד ואינו נאכל אלא במומו. אבל בכסף־משנה הביא: "אלא יאכל במומו", וכן

הוא בכת"י תימן ובדפוס רומי. 30) כסתם משנה, בסוף מסכת חלה. וכרבי עקיבא בתמורה כא, ב. 31) של קדושת בכור. 32) כלומר, בין בזמן שבית־המקדש קיים ובין בזמן הזה (שקלים פ"ח מ"ח). 33) שהוקשו זה לזה, למעלה בהלכה זו. וכן כתב ב'ספר המצוות' שם. 34) כלומר, מצות בכורה אינה נוהגת בבהמות של הקדש, כך מדייקת הגמרא בכורות יד, א - מדברי המשנה, שם. 35) אבל אם נפדו הבהמות, יש הבדל בין קדשי מזבח (= בהמה שהוקדשה כשהיא תמימה בלי מום ליקרב על המזבח) לבין קדשי בדק הבית (= בהמה שהוקדשה כשהיא בעלת מום שאינה קריבה על המזבח אלא נמכרת והמעות לבדק הבית), שקדשי מזבח אף אם נפדו אינם חייבים בבכורה, וקדשי בדק הבית אם נפדו חייבים בבכורה, ראה להלן פ"ה ה"ח.

1 **ז. הַכֹּל חַיָּבִין בִּבְכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה: כֹּהֲנִים לְוִיִּים[36]**
2 **וְיִשְׂרְאֵלִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַבְּכוֹר לַכֹּהֵן, אִם נוֹלַד לוֹ**
3 **בְּכוֹר - מַקְרִיב דָּמוֹ וְאֵמוּרָיו כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ[37], וְאוֹכֵל**
4 **שְׁאָר הַבָּשָׂר בְּתוֹרַת בְּכוֹר. שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר**
5 **יִוָּלֵד בִּבְקָרְךָ וּבְצֹאנְךָ וְגוֹמֵר[38]. אֲבָל בְּכוֹר אָדָם וּבְכוֹר**
6 **בְּהֵמָה טְמֵאָה - כֹּהֲנִים וּלְוִיִּים פְּטוּרִין[39], כְּמוֹ**
7 **שֶׁבַּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מַתְּנוֹת כְּהֻנָּה[40].**

36) משנה, בכורות יג, א. 37) למעלה ה"ב. 38) וזה מכוון גם לכהן, וכתוב שם (טו, כ) "לפני ה' אלהיך תאכלנו". 39) משנה, שם: "כהנים ולויים פטורים מפדיון הבן ומפטר חמור". 40) הל' ביכורים (עם שאר מתנות כהונה) פי"א ה"ט, ופי"ב שם הי"ד.

8 **ח. הַבְּכוֹר נֶאֱכָל בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ[41] בֵּין תְּמִימִים[42] בֵּין בַּעַל**
9 **מוּם[43]. שֶׁנֶּאֱמַר: לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ שָׁנָה**
10 **בְּשָׁנָה. וְכִי יִהְיֶה בוֹ מוּם, בִּשְׁעָרֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ.**
11 **וּמֵאֵימָתַי מוּנֶה לוֹ?[44] אִם תָּם הוּא - מוּנֶה לוֹ מִיּוֹם**
12 **שְׁמִינִי, שֶׁהוּא רָאוּי לְהַקְרָבָה[45]; וְאִם נוֹלַד בַּעַל**
13 **מוּם[46] - מוּנֶה לוֹ מִיּוֹם שֶׁנּוֹלַד. וְהוּא שֶׁכָּלוּ לוֹ**
14 **חֲדָשָׁיו[47], שֶׁהֲרֵי נִרְאָה[48] לַאֲכִילָה בְּיוֹם לִדָּתוֹ[49]; אֲבָל**
15 **אִם לֹא יָדַע בְּוַדַּאי שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו - מוּנֶה לוֹ מִיּוֹם**
16 **שְׁמִינִי[50].**

41) כלומר, מצוה לאכלו בתוך שנתו ולא לאחרו יותר (משנה שם כו:). ואם איחרו לאחר שנתו עובר ב"לא תעשה", אבל אינו נפסל בכך (להלן הי"ג). 42) בזמן שבית המקדש היה קיים, שמקריבו והכהן אוכלו. 43) גם בזמן הזה. 44) התחלת שנתו (ר"ה ו:). 45) שנאמר (ויקרא כב, כז). "ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן". 46) אבל אם נולד תם ונעשה בעל מום – מונין לו מיום השמיני ('תוספות' ר"ה ז. ד"ה הא). 47) פירוש, שילדה אחרי שכלו לה חדשי הריונה: בבהמה גסה תשעה חדשים, ובבהמה דקה חמשה חדשים. 48) שראוי. 49) ר"ה ז, א. 50) שמא לא מלאו חדשי הריונה, והוולד הוא נפל ואסור באכילה, עד שיעברו שמונה ימים ויצא מספק נפל.

17 **ט. נוֹלַד לוֹ מוּם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ - רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ כָּל שְׁנַיִם**
18 **עָשָׂר חֹדֶשׁ[51]. נוֹלַד לוֹ מוּם בְּסוֹף שְׁנָתוֹ - מֻתָּר לְקַיְּמוֹ**
19 **שְׁלֹשִׁים יוֹם מִיּוֹם שֶׁנִּפַּל בּוֹ הַמּוּם, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא**
20 **מִתְאַחֵר לְאַחַר שְׁנָתוֹ[52]. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁנִּפַּל בּוֹ מוּם**
21 **בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לִפְנֵי גְּמַר שְׁנָתוֹ[53] - מַשְׁלִימִין לוֹ**
22 **חֲמִשָּׁה עָשָׂר אַחַר שְׁנָתוֹ[54]. נוֹלַד לוֹ מוּם אַחַר שְׁנָתוֹ**
23 **- אֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ אֶלָּא עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם[55] וְיֵאָכֵל.**

51) משנה, בכורות שם, ובגמרא שם כח, א - אמרו: שנים עשר חודש ולא יותר. 52) וכל זה משום השבת אבידה לבעלים, כלומר לכהן שהוא הבעלים, שאם לא ימצא הישראל כהן כדי לתת לו, ויצטרך לשחטו מיד, יסריח הבשר, ויפסיד הכהן. ולכן אמרו שרשאי לקיימו שלשים יום (בכורות כח. וברש"י שם). 53) ברייתא, שם. 54) מדובר כאן בזמן הזה, שהדין הוא (ראה להלן ה"י) שמקיים את הבכור אפילו כמה שנים עד שיפול בו מום (רע"ב, בכורות פ"ד מ"ב). 55) שם במשנה.

24 **י. הַבְּכוֹר בַּזְּמַן הַזֶּה[56] - מַנִּיחוֹ עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם**
25 **וְיֵאָכֵל[57].**

56) שאי־אפשר להקריבו ולאוכלו בתוך שנתו. 57) שם.

26 **יא. וְעַד שֶׁלֹּא נִרְאָה לְהַרְאוֹתוֹ לְחָכָם[58] רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ**
27 **שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים[59]. וּמִשֶּׁנִּרְאָה לְהַרְאוֹתוֹ לְחָכָם[60]:**
28 **אִם נוֹלַד בּוֹ מוּם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ - רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ כָּל**
29 **שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ[61]; נוֹלַד אַחַר שְׁנָתוֹ - מְקַיְּמוֹ**
30 **שְׁלֹשִׁים יוֹם[62].**

58) כלומר, שעדיין לא נפל בו מום שיצטרך להראותו לחכם מומחה, שיתיר לו לשחטו, ראה להלן פ"ג ה"א. 59) ברייתא, שם. 60) כלומר, נפל בו מום ויש צורך להראותו לחכם שיתיר לשוחטו. 61) ולא יותר. 62) משום השבת אבידה לבעלים (שם). וראה למעלה מה שהבאנו מדברי רש"י.

31 **יב. שָׁנָה שֶׁל בְּכוֹר הִיא שְׁנַת לְבָנָה תְּמִימָה, שְׁנַיִם**
32 **עָשָׂר חֹדֶשׁ מִיּוֹם לְיוֹם. וְאִם הָיְתָה שָׁנָה מְעֻבֶּרֶת -**
33 **נִתְעַבְּרָה לוֹ, וּמוּנֶה לוֹ שְׁלֹשָׁה עָשָׂר חֹדֶשׁ[63]. נוֹלְדוּ**
34 **לוֹ שְׁנֵי טְלָאִים[64], אֶחָד בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר שֶׁל אָדָר**
35 **הָרִאשׁוֹן וְאֶחָד בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אָדָר שֵׁנִי: זֶה שֶׁנּוֹלַד**
36 **בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אָדָר שֵׁנִי - כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ יוֹם רִאשׁוֹן**
37 **בַּאֲדָר שֶׁל שָׁנָה הַבָּאָה[65] עָלְתָה לוֹ שָׁנָה, וְזֶה שֶׁנּוֹלַד**
38 **בַּחֲצִי אֲדָר רִאשׁוֹן - לֹא עָלְתָה לוֹ שָׁנָה עַד חֲצִי**
39 **אֲדָר שֶׁל שָׁנָה הַבָּאָה. הוֹאִיל וְנוֹלַד בְּחֹדֶשׁ הָעִבּוּר,**
40 **מוֹנִין אוֹתוֹ לוֹ[66].**

63) כחכמים (ר"ה ו: ערכין לא:) בניגוד לדעת רבי, הסובר כי שנה תמימה היא שלש מאות וששים וחמשה ימים, כמנין ימות החמה, ואין הבדל בין שנה פשוטה לשנה מעוברת. 64) משתי בהמות שלא ביכרו, שיש על הטלאים קדושת בכור (ערכין, שם). 65) והשנה הבאה היא שנה פשוטה ולא מעוברת. 66) כן הוא בערכין שם: "דאמר ליה את נחית לעיבורא", "שקנית בחודש העיבור בט"ו באדר הראשון (ראה ראש השנה יט: ברש"י ד"ה כמה,

וב'תוספות' ד"ה אדר, שאדר ראשון הוא חודש העיבור) גלית אדעתך דשנת עיבור את רוצה לחשוב, הילכך לא נגמרה (שנתה) (שנתך) עד ט"ו באדר" ('רבינו גרשום' שם).

יג. עָבַר וְאֵחֵר הַבְּכוֹר[67] לְאַחַר שְׁנָתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה[68], אִם הָיָה תָּם - הֲרֵי זֶה לֹא נִפְסַל, אֶלָּא מַקְרִיבוֹ; וְאִם הָיָה בַּעַל מוּם - שׁוֹחֲטוֹ בְּכָל מָקוֹם. שֶׁנֶּאֱמַר: מַעֲשַׂר דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ - מַקִּישׁ בְּכוֹר לְמַעֲשַׂר: מַה מַּעֲשֵׂר אֵינוֹ נִפְסָל מִשֶּׁנָּה לַחֲבֵרְתָּהּ[69], אַף בְּכוֹר אֵינוֹ נִפְסָל מִשֶּׁנָּה לַחֲבֵרְתָּהּ.

67) ר"ה ה, ב. 68) של "לא תאחר לשלמו" (דברים כג, כב), וראה 'מנחת חינוך' מצוה יח אות ו. 69) כלומר, אם השהה מעשר שני משנה אחת לשניה, אין המעשר שני נפסל בכך, שהרי נאמר (שם יד, כח) "מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך וגו'" (רש"י ר"ה ה: ד"ה מה מעשר).

יד. אֵין נוֹתְנִין אֶת הַבְּכוֹר לַכֹּהֵן כְּשֶׁיִּוָּלֵד[70], שֶׁאֵין זוֹ גְּדֻלָּה לַכֹּהֵן[71]; אֶלָּא יְטַפֵּל בּוֹ בְּעָלָיו עַד שֶׁיַּגְדִּיל מְעַט וְיִתְּנֶנּוּ לַכֹּהֵן. וְעַד כַּמָּה יִשְׂרָאֵל חַיָּבִין לְהִטַּפֵּל בַּבְּכוֹר? בְּהֵמָה דַּקָּה[72] - שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּבְגַסָּה[73] - חֲמִשִּׁים יוֹם. וְאִם אָמַר לוֹ הַכֹּהֵן: תְּנֵהוּ לִי בְּתוֹךְ זְמַן זֶה וַאֲנִי אֲטַפֵּל לְעַצְמִי - אֵינוֹ רַשַּׁאי לִתְּנוֹ לוֹ[74]; שֶׁזֶּה כְּמוֹ מְסַיֵּעַ עַל מַתְּנוֹתָיו[75], וּכְבָר בֵּאַרְנוּ בִּתְרוּמוֹת[76], שֶׁהַכֹּהֲנִים הַמְסַיְּעִין בְּבֵית הַגְּרָנוֹת[77] וּבְבֵית הַמִּטְבָּחַיִם[78] וּבְתוֹךְ הָרוֹעִים[79] - אֵין נוֹתְנִין לָהֶם מַתְּנוֹתֵיהֶן בִּשְׂכָרָן[80].

70) מיד אחרי היוולדו. משנה, בכורות כו, ב. 71) שהרי אמרה תורה (שמות כט, כט) "למשחה", והיינו "לגדולה". והבכור מיד עם היוולדו יש לבעליו טורח ועמל בטיפול בו (פירוש המשניות, שם). 72) איל ותיש. 73) שור. 74) משנה, בכורות שם. 75) כלומר, מסייע לבעל הבכור כדי שיתנהו לו ולא לכהן אחר. 76) פי"ב מהל' תרומות ה"כ. 77) כדי לקבל שם תרומה תמורת סיועם. 78) כדי לקבל שם זרוע, לחיים וקיבה. 79) לשמור או להאכיל את הבקר כדי לקבל עבור זה את הבכורות. 80) אלא א"כ נתן להם שכר סיועם תחילה (רבינו, שם).

טו. הָיָה הַבְּכוֹר בַּעַל מוּם[81] וְאָמַר לוֹ בְּתוֹךְ זְמַן זֶה: תְּנֵהוּ לִי שֶׁאוֹכְלֶנּוּ עַתָּה, אוֹ שֶׁהָיָה תָּמִים[82] וְאָמַר לוֹ: תְּנֵהוּ לִי בְּתוֹךְ זְמַן זֶה שֶׁאַקְרִיבֶנּוּ עַתָּה - הֲרֵי זֶה נוֹתְנוֹ לוֹ[83]. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁהַבְּכוֹר נוֹתֵן לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה[84].

81) שם במשנה. 82) בזמן המקדש. שם. 83) שהרי אינו מטפל בהם כלל, ואין זה נחשב כנותן לו הבכור בשכר טיפולו. 84) בין לחבר בין לעם־הארץ (חלה פ"ד מ"ט) ואינו ניתן לאנשי משמר ככל הקרבנות (מהרי"ט אלגאזי פרק ד' אות מג, ו'מנחת חינוך' מצוה יח, אות יח. וכן כתב רש"י בזבחים קב: ד"ה את דמם).

טז. כֹּהֵן שֶׁאָכַל כְּזַיִת[85] מִבְּכוֹר תָּמִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם - לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה[86], שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ מַעֲשַׂר דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ. וְכֵן זָר שֶׁאָכַל כְּזַיִת מִבְּכוֹר, בֵּין לִפְנֵי זְרִיקָה[87] בֵּין לְאַחַר זְרִיקָה - לוֹקֶה. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ[88], שֶׁזּוֹ אַזְהָרָה אַף לְזָר שֶׁאָכַל בְּכוֹר בֵּין לִפְנֵי זְרִיקָה בֵּין לְאַחַר זְרִיקָה.

85) סתם אכילה בכזית. 86) משנה, מכות יז, א. וראה בפי"א מהל' מעשה הקרבנות ה"ה. 87) זריקת הדם. 88) במס' מכות שם, וב'ספרי' (דברים יב, יז).

יז. הַבְּכוֹר[89] אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ[90], שֶׁנֶּאֱמַר: אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר אוֹ בְּכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ בְּכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה. וְכֵן אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא תָּם[91], שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא עוֹמֵד לְקָרְבָּן אֵין לַכֹּהֵן בּוֹ זְכוּת כְּדֵי לְמָכְרוֹ[92]. וּבַזְּמַן הַזֶּה, שֶׁאֵין בַּיִת[93], הוֹאִיל וְהוּא עוֹמֵד לַאֲכִילָה[94] - הֲרֵי הוּא מֻתָּר לְמָכְרוֹ וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא תָּמִים[95], בֵּין לְכֹהֵן בֵּין לְיִשְׂרָאֵל[96].

89) בכור בהמה טהורה. אבל בכור אדם ובכור חמור – נפדים, ראה למעלה ה"ב. 90) לעשותו חולין. 91) תמורה ז, ב. ואפילו כשהוא חי וכל־שכן כשהוא שחוט, שאין בשר קודש נמכר, ראה להלן הי"ח. 92) משום שעומד להקרבה. ואף שהתורה זיכתה אותו לכהן – לא זיכתה אותו עד כדי כך שיוכל למוכרו ('מעשה רוקח', וראה לחם־משנה). 93) בית המקדש, ואין מקריבין את הבכור אלא מניחו עד שיפול בו מום, ראה למעלה ה"י. 94) אחר שיפול בו מום, יש לכהן בו זכות בכולו ומיד. 95) תמורה, שם. שבבכור לא אסרה תורה אלא לפדותו, אבל לא אסרה למכרו. וראה להלן פ"ו ה"ה בדין מעשר בהמה. 96) כן מסקנת הגמרא שם ח, ב. ואין כאן חשש שמא מוזיל לו בכדי שכל פעם שיהא לו בכור יתננו לו, ונמצא שהוא ככהן המסייע בבית הגרנות (למעלה הי"ד) – אין חוששים לכך שבוודאי לא יוזיל לו עכשיו מחמת סיכוי קלוש שבעתיד (שם).

יח. בְּכוֹר בַּעַל מוּם - יֵשׁ לַכֹּהֵן לְמָכְרוֹ[97] בְּכָל זְמַן, בֵּין לִפְנֵי הַבַּיִת בֵּין שֶׁלֹּא לִפְנֵי הַבַּיִת[98], בֵּין חַי בֵּין שָׁחוּט[99]. וּכְשֶׁהוּא מוֹכֵר בְּשַׂר בְּכוֹר בַּעַל מוּם - מוֹכְרוֹ בַּבַּיִת[100] אֲבָל לֹא בַּשּׁוּק, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי מִזְבֵּחַ[101]. אֲבָל בְּשַׂר בְּכוֹר תָּמִים אֵינוֹ נִמְכָּר[102], מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּשַׂר קֹדֶשׁ[103]. וְכֹהֲנִים שֶׁנִּמְנוּ עַל הַבְּכוֹר[104] - מֻתָּרִין לִשְׁקוֹל מָנָה כְּנֶגֶד מָנָה[105].

97) ראה למעלה ה"ג. 98) כלומר, בין בזמן שבית המקדש היה קיים ובין בזמן הזה (שם ז:). 99) שם. 100) משום זלזול בקדשים. משנה, בכורות לא, א: "כל פסולי המוקדשין נמכרין באטליז וכו' חוץ מן הבכור והמעשר שהנייתן לבעלים, פסולי המוקדשין הנייתן להקדש". כלומר: כשנמכרין באטליז יש הרבה קונים והבשר נמכר ביוקר, וכשהבשר נמכר בבית אין הרבה קונים

ונמכר בזול, לכן בפסולי המוקדשין שהרווח ממכירת הבשר הוא להקדש, התירו לזלזל בקדשים. אבל בבכור שהרווח לבעלים, שהוא הכהן, לא התירו לזלזל בו ולמכרו באטליז. 101) פ"א הי"ב. 102) פשוט הוא. וכן נראה בפרק קמא דתמורה שם (כסף־משנה). 103) "ובזיון קדשים הוא, שאין הדרך לעשות סחורה בדבר שקרב ממנו למזבח" (רש"י שם). 104) כלומר, שהם שותפים בו. 105) משנה, בכורות לא, ב: "ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור", ומפרשה רבינו בבכור תם, והיינו, "שיחלקו אותה לששה או לשבעה חלקים ונותנים חלק בכף זה וחלק בכף זה. ר"ל כפות מאזנים וכו'" (רבינו בפיה"מ שם).

יט. הַמַּפְשִׁיט[106] בְּכוֹר בַּעַל מוּם[107] - הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְהַפְשִׁיטוֹ בְּאֵי זֶה דֶּרֶךְ שֶׁיִּרְצֶה. אִם רָצָה לְהַרְגִּיל - מַרְגִּיל[108]. וְכֵן שְׁאָר פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין[109], אִם רָצָה לְהַפְשִׁיט מִן הָרֶגֶל - מַפְשִׁיט.

106) את העור. 107) אבל בבכור תם לא התירו, ראה להלן. 108) כלומר, אם רוצה להפשיט דרך הרגלים, מפשיט, ואע"פ שזה נראה כבזיון, שפושטן בשביל הנפחים, או כדי לשים בו דבש בעודו על הבכור, אין בזה איסור, לפי שבבכור בעל־מום אינו קדוש. ורק לדעת בית שמאי ולדעת רבי אלעזר ברבי שמעון אסור לעשות כן כמפורש בתמורה כד, א. אבל לדעת בית הלל וחכמים החולקים על רבי אלעזר ברבי שמעון, לא אסרו לעשות כן (כסף־משנה). וכל זה בבכור בעל מום, אבל בתם חששו לבזיון קדשים כנ"ל. 109) בברייתא שם אסרו לעשות כן, ואף בזה סובר רבינו שכל זה לדעת בית שמאי ורבי אלעזר ברבי שמעון, אבל לחכמים גם זה מותר.

יום חמישי י' סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

1) יבאר המום שהבכור נשחט עליו או שירעה, ושצריך פטר רחם.

א. כָּל הַמּוּמִים הַקְּבוּעִים[2] הַפּוֹסְלִין אֶת הַקֳּדָשִׁים[3] וְנִפְדִּים עֲלֵיהֶן[4], אִם נָפַל אֶחָד מֵהֶן בַּבְּכוֹר - הֲרֵי זֶה נִשְׁחָט עָלָיו בְּכָל מָקוֹם[5]. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ אוֹתָן הַמּוּמִין בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי מִזְבֵּחַ, שֶׁהָרָאוּי מֵהֶן לִהְיוֹת בְּזָכָר[6] שִׁשִּׁים וְשִׁבְעָה[7].

2) כלומר, קבועים לעולם ואינם עוברים. כגון חתיכת אבר וכדומה. 3) להקריבם למזבח. 4) שמצוה לפדות פסולי המוקדשין. 5) כלומר, שוחטו ואוכלו בכל מקום כחולין. 6) שמספר המומין הראויים להיות בבכור שהוא זכר, הוא יותר מאשר אצל נקבה בי"ב מומין שבאברי הזרע (לחם משנה). 7) בפרק ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ו כתב שיש שלושה ושבעים מומים. אבל זה אינו אלא בזכרים ובנקבות בגדי ובטלה וטומטום ואנדרוגינוס. אבל בבכור שור זכר חסרים ששה מומים.

ב. וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁמָּנִינוּ שָׁם שֶׁאֵין הַקָּרְבָּן מִן הַמֻּבְחָר[8], וְאֵין הַקֳּדָשִׁים קְרֵבִין בָּהֶן וְלֹא נִפְדִּין עֲלֵיהֶן[9], כָּךְ אֵין הַבְּכוֹר נִשְׁחָט עֲלֵיהֶן וְלֹא קָרֵב[10], אֶלָּא יִהְיֶה עוֹמֵד עַד שֶׁיִּוָּלֵד לוֹ מוּם קָבוּעַ. וְכֵן אִם נוֹלַד בַּבְּכוֹר מוּם עוֹבֵר - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ נִשְׁחָט בְּכָל מָקוֹם וְלֹא קָרֵב, אֶלָּא יִהְיֶה רוֹעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם קָבוּעַ וְיִשָּׁחֵט עָלָיו.

8) כלומר, שחסר בו משהו, אבל אינו מום. 9) "ואלו הן מי שבלובן עינו יבלת שאין בו שער אם נגממו קרניו וכו' אם נפגמו חיטיו הפנימיות וכו' לא קרבין ולא נפדין". 10) והטעם הוא, משום שהוא חסר ואין להקריב במקדש אלא שלם בתכלית השלימות וכן לא ישחט עליהן במדינה (=בכל מקום) לפי שאינם מומין קבועין.

ג. וְכֵן אִם נֶעֱבְדָה בּוֹ עֲבֵרָה[11], אוֹ שֶׁהָרַג[12] בְּעֵד אֶחָד[13] אוֹ עַל פִּי הַבְּעָלִים[14], אוֹ שֶׁהֵקְצָה[15] אוֹ נֶעֱבַד[16] - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי מִזְבֵּחַ.

11) שנרבע. 12) אדם. 13) כלומר, נעבדה בו עבירה בפני עד אחד או שהרג אדם בפני עד אחד. שאילו היו אלה בפני שני עדים - הורגין אותו. 14) שלעולם אינו נהרג אלא על פי שני עדים. 15) שהוזמן לעבודה זרה ולא נעבד עוד. 16) שעבדו לו בעבודה זרה.

ד. יוֹצֵא דֹּפֶן[17] וְהַבָּא אַחֲרָיו[18] - שְׁנֵיהֶן אֵינָן בְּכוֹר[19]. הָרִאשׁוֹן - מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ פֶּטֶר רֶחֶם[20], וְהָאַחֲרוֹן - מִפְּנֵי שֶׁקְּדָמוֹ אַחֵר[21]. אֲפִלּוּ יָצְאָה נְקֵבָה דֶּרֶךְ דֹּפֶן וְזָכָר דֶּרֶךְ רֶחֶם[22] - אֵינוֹ בְּכוֹר[23].

17) "והוא שישוסע חלצי האשה, אם תקשה עליה הלידה, ויצא העובר משם". כלומר, שלא יצא הוולד דרך הרחם אלא דרך הדופן. 18) דרך הרחם. 19) כרבי עקיבא שאינו בכור עד שיהא בכור לרחם ובכור ללידה. 20) וראה למעלה פרק א הלכה א שבכור הוא פטר־רחם. 21) ואינו ראשון ללידה, אף על פי שהוא ראשון לרחם. 22) שהוא ראשון לזכרים וגם ראשון לרחם. 23) שאינו ראשון לנולדים, ובכור לדבר אחד אינו בכור, שבכור צריך להיות ראשון לנולדים, ראשון לזכרים וראשון לרחם.

ה. בְּכוֹר שֶׁהוּא אַנְדְּרוֹגִינוֹס[24] - אֵין בּוֹ קְדֻשָּׁה כְּלָל, וַהֲרֵי הוּא כִּנְקֵבָה שֶׁאֵין בּוֹ לַכֹּהֵן כְּלוּם[25], וְעוֹבְדִים בּוֹ[26] וְגוֹזְזִים אוֹתוֹ[27] כִּשְׁאָר הַחֵלִין. נוֹלַד טֻמְטוּם[28] - הֲרֵי זֶה סְפֵק בְּכוֹר[29], וְיֵאָכֵל בְּמוּמוֹ לִבְעָלָיו[30]. בֵּין שֶׁהֵטִיל מַיִם[31] מִמְּקוֹם זַכְרוּת[32] בֵּין שֶׁהֵטִיל מִמְּקוֹם נַקְבוּת.

24) שיש לו גם אבר זכרות וגם אבר נקבות. 25) שאינו קדוש כלל, מפני שהוא ברייה בפני עצמה ואינו זכר. 26) כל מיני עבודות. 27) את שערו. ואילו הבכור, בין שהוא תם ובין שהוא בעל מום אסור לגזוז שערו ואסור לעבוד בו. 28) שאין לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות אלא הוא אטום. והוא ספק זכר ספק נקבה. 29) ואין שוחטין אותו כשהוא תם לא במקדש, שמא נקבה היא

ואינה קדושה, ולא במדינה שמא זכר הוא וצריך להקריבו על המזבח. 30) וכשנפל בו מום שוחטו בכל מקום ובעליו אוכלים אותו ואינו חייב לתיתו לכהן משום שמא נקבה היא ואינה קדושה והמוציא מחבירו עליו הראיה. 31) מי רגלים. וכל זה הוא לעניין טומטום ולא לאנדרוגינוס שהוא אינו קדוש כלל (כסף משנה). 32) ואף על פי שבבכורות מב: מפורש שאם משתין ממקום זכרות, לדברי הכל הוא זכר - פסק רבינו כהסוגיא שם נז. שלעולם ספק הוא (לחם משנה).

1 ו. רָחֵל[33] שֶׁיָּלְדָה כְּמִין עֵז אוֹ עֵז שֶׁיָּלְדָה כְּמִין רָחֵל
2 - פָּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה[34]; שֶׁנֶּאֱמַר: אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר[35] -
3 עַד שֶׁיִּהְיֶה הוּא שׁוֹר וּבְכוֹרוֹ שׁוֹר[36]. וְאִם הָיָה בּוֹ
4 מִקְצָת סִימָנֵי אִמּוֹ - הֲרֵי זֶה בְּכוֹר[37]. וְהוּא בַּעַל מוּם
5 קָבוּעַ[38], שֶׁאֵין לְךָ מוּם גָּדוֹל מִשְּׁנוּי בְּרִיָּתוֹ. אֲפִלּוּ
6 פָּרָה שֶׁיָּלְדָה כְּמִין חֲמוֹר[39] וְיֵשׁ בּוֹ מִקְצָת סִימָנֵי פָּרָה
7 - הֲרֵי זֶה בְּכוֹר לַכֹּהֵן, הוֹאִיל וּמִין הַחֲמוֹר יֵשׁ בּוֹ דִּין
8 בְּכוֹר[40]. אֲבָל אִם יָלְדָה מִין סוּס[41] אוֹ גָּמָל, אַף עַל
9 פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִקְצָת סִימָנֵי פָּרָה[42] - הֲרֵי הוּא סְפֵק
10 בְּכוֹר. לְפִיכָךְ יֵאָכֵל לַבְּעָלִים[43], וְאִם תְּפָסוֹ כֹּהֵן - אֵין
11 מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ[44].

33) כבשה. 34) ואף על פי שכל אחד משני המינים האלו חייב בבכורה. 35) וגומר: "או בכור כשב או בכור עז". 36) וכמו כן עד שיהא הוא כשב ובכורו כשב, שיהא הוא עז ובכורו עז. 37) וחייב ליתנו לכהן. 38) ונשחט בחוץ ופסול ליקרב למזבח. 39) אף שהפרה היא ממין טהור והחמור הוא ממין הטמא. 40) בעיא בגמרא (שם ו.) ואמרו שם: "ואם תמצי לומר כיון דאידי ואידי מיקדש בבכורה - קדוש" ולדעת רבינו זוהי פשיטות לבעיא (כסף משנה). 41) הפרה ילדה מין סוס, אבל חמור שילדה מין סוס ויש בו מקצת סימני חמור חייב בבכורה. 42) שהיה מקום לומר שמקצת הסימנים יחייבו אותו בבכורה כמו בזה שלמעלה. 43) שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ועל הכהן להוכיח שיש עליו דין בכור, ואוכלו מיד שהרי שינוי ברייתו הוא מום כנ"ל. ואינו אסור באכילה מפני שהוא כסוס וגמל, שהנולד מן הטהור - טהור. 44) כרב המנונא בבבא מציעא ו: ולא כרבה שם הסובר שמוציאין מידו.

12 ז. הַמַּטִּיל מוּם בַּבְּכוֹר[45], הוֹאִיל וְעָשָׂה עֲבֵרָה[46] -
13 קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְאֵינוֹ נִשְׁחָט עַל מוּם זֶה, עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ
14 מוּם אַחֵר מֵאֵלּוּ[47]. וְאִם מֵת זֶה הַחוֹטֵא - מֻתָּר לִבְנוֹ
15 לְשָׁחֳטוֹ עַל מוּם שֶׁעָשָׂה אָבִיו; שֶׁלֹּא קָנְסוּ בְּנוֹ
16 אַחֲרָיו.

45) אף ישראל, ראה בפירוש המשנה לרבינו לבכורות לד. על המשנה הצורם אוזן בכור, נראה שגם אם הישראל הטיל מום קנסו חכמים, אבל רש"י שם פירשה בכהן. 46) שאסור להטיל מום בקדשים, והמטיל מום בקדשים לוקה, שהרי נאמר (ויקרא כב, כא) "כל מום לא יהיה בו" ודרשו בו (שם לג:) שלא יטיל בו מום. 47) [ואף על פי שמטיל מום בקדשים אסור לאכלם משום "לא תאכל כל תועבה" - בכור אינו בכלל פסולי המוקדשין, ואינו אסור אלא משום קנס].

17 ח. הִרְגִּיל[48] לִבְכּוֹר שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, כְּגוֹן שֶׁנָּתַן
18 דְּבֵלָה[49] עַל אָזְנוֹ עַד שֶׁבָּא כֶּלֶב וּנְטָלָהּ וְחָתַךְ אָזְנוֹ,
19 אוֹ שֶׁהָלַךְ[50] בֵּין בַּרְזֶל וַעֲשָׂשִׂיּוֹת שֶׁל זְכוּכִית[51] כְּדֵי
20 שֶׁתִּקָּטַע יָדוֹ וְנִקְטְעָה[52], אוֹ שֶׁאָמַר לְנָכְרִי לְהַטִּיל בּוֹ
21 מוּם - הֲרֵי זֶה לֹא יִשְׁחוֹט עָלָיו. זֶה הַכְּלָל: כָּל מוּם
22 שֶׁנַּעֲשָׂה לְדַעְתּוֹ[53] - אָסוּר לוֹ לִשְׁחֹט עָלָיו, וְאִם
23 נַעֲשָׂה שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ - הֲרֵי זֶה שׁוֹחֵט עָלָיו.

48) גרם. 49) תאנה. 50) כלומר, שהוליך את הבכור. 51) חתיכות עבות של זכוכית. 52) למד זה ממעשהו של ר' צדוק (שם לו.) שנתן לו שעורים במקום דחוק מסורג בקוצים. 53) של בעל הבכור.

24 ט. אָמַר: אִלּוּ נָפַל בִּבְכוֹר זֶה מוּם הָיִיתִי שׁוֹחֲטוֹ,
25 וְשָׁמַע הַנָּכְרִי וְעָשָׂה בּוֹ מוּם - הֲרֵי זֶה שׁוֹחֵט עָלָיו,
26 שֶׁהֲרֵי לֹא נַעֲשָׂה בְּדַעְתּוֹ[54].

54) שהנכרי עשה את המום שלא בידיעת בעליו.

27 י. רְאִינוּהוּ[55] שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה הַמַּרְגִּיל לְהַטִּיל בּוֹ מוּם,
28 וְנָפַל בּוֹ מוּם, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִין אִם נִתְכַּוֵּן לְמוּם זֶה
29 אוֹ לֹא נִתְכַּוֵּן - הֲרֵי זֶה לֹא יִשְׁחוֹט עָלָיו[56]. כֵּיצַד?
30 כְּגוֹן שֶׁנָּתַן לוֹ שְׂעוֹרִים בְּמָקוֹם דָּחוּק מְסֹרָג
31 בְּקוֹצִים[57], וְכֵיוָן שֶׁאָכַל נֶחֱלַק שְׂפָתוֹ[58], אֲפִלּוּ הָיָה
32 חָבֵר[59] - הֲרֵי זֶה לֹא יִשְׁחוֹט עָלָיו[60]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא
33 בָּזֶה.

55) לכהן. 56) שנחשדו הכהנים להטיל מום בבכור. 57) כלומר, דפנות המקום הדחוק הזה היו קלועים בקוצים. 58) לשניים, שזהו מום. 59) תלמיד חכם. 60) כרבן גמליאל שם, שלא חילקו בין כהן עם הארץ לבין כהן תלמיד חכם לעניין חשד זה של הטלת מום בבכור.

34 יא. הָיָה בְּכוֹר רוֹדֵף אֶת הָאָדָם וּבְעָטוֹ כְּדֵי לְטָרְדוֹ[61],
35 וַאֲפִלּוּ בָעַט בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁרְדָפוֹ מִקֹּדֶם[62], וְנַעֲשָׂה בּוֹ
36 מוּם בִּבְעִיטָה זוֹ - הֲרֵי זֶה יִשָּׁחֵט עָלָיו.

61) לבלבלו שלא ירדוף אחריו שוודאי לא נתכוון להטיל בו מום. 62) כלומר, בעט בו לאחר רדיפה, שאפשר היה לחשוב שנתכוון להטיל בו מום, שהרי אינו רודפו עתה, ובכל זאת אומרים אנו שעודנו תחת הרושם והצער של הרדיפה, וכוונתו לטרדו ולא להטיל בו מום.

37 יב. קְטַנִּים שֶׁהֵטִילוּ מוּם בִּבְכוֹר דֶּרֶךְ שְׂחוֹק, וְכֵן
38 הַנָּכְרִי שֶׁעָשָׂה לְדַעְתּוֹ[63] - הֲרֵי זֶה יִשְׁחוֹט עָלָיו[64]. וְאִם
39 עָשׂוּ כְּדֵי לְהַתִּירוֹ - לֹא יִשְׁחוֹט עָלָיו.

63) של הגוי. 64) כיוון שלא נתכוון להתירו.

40 יג. בְּכוֹר שֶׁאֲחָזוֹ דָּם[65] - יַקִּיז[66], וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן
41 לַעֲשׂוֹת בּוֹ מוּם[67]. וְאִם נַעֲשָׂה בּוֹ מוּם בְּהַקָּזָה זוֹ -
42 הֲרֵי זֶה נִשְׁחָט עָלָיו[68].

65) שחלה על ידי ריבוי דם ויש בזה סכנה. 66) מותר להוציא דם מגופו. 67) וכגון שלא היה בהקזה זו הכרח שייעשה בו מום. 68) מחלוקת תנאים במשנה ובברייתא בכורות לג: ופסק כר' שמעון שסובר דבר שאין מתכוון מותר, אבל אם על ידי הקזה זו היה בהכרח שיפול בו מום, גם ר' שמעון אוסר, ש"מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות".

1 **יד. מֻתָּר לְהָטִיל מוּם בַּבְּכוֹר קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לַאֲוִיר**
2 **הָעוֹלָם[69], וְיִשָּׁחֵט עָלָיו[70]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?**
3 **בַּזְּמַן הַזֶּה, שֶׁאֵין שָׁם בַּיִת[71], מִפְּנֵי שֶׁסּוֹפוֹ לְהֵאָכֵל**
4 **בְּמוּמוֹ[72]; אֲבָל בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם[73] - אָסוּר[74].**

69) שכל זמן שלא נולד, אין עליו קדושת בכור (רש"י). 70) שהרי מותר להטיל בו מום. 71) בית מקדש. 72) ואינו עומד להקרבה. 73) ועומד להקרבה. 74) שעל ידי הטלת המום הוא מורידו מקדושתו.

5 **טו. עֵד שֶׁהֵעִיד מִפִּי עֵד אַחֵר שֶׁמּוּם זֶה נָפַל שֶׁלֹּא**
6 **לְדַעַת[75] - נֶאֱמָן[76]. אֲפִלּוּ אִשָּׁה[77] נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר: בְּפָנַי**
7 **נָפַל מוּם זֶה מֵאֵלָיו, וְיִשָּׁחֵט עָלָיו.**

75) שלא לדעתו של הכהן. אבל הכהן לעצמו אינו נאמן, כי הכהנים נחשדו על הבכורות. 76) שאף על פי שבכל העדויות אין עד מפי עד נאמן - בבכור הוא נאמן. 77) שהיא פסולה לעדות בכל מקום.

8 **טז. כָּל הַמּוּמִין הָרְאוּיִין לָבֹא בְּיִדֵי אָדָם[78] - נֶאֱמָן**
9 **הָרוֹעֶה עֲלֵיהֶן לוֹמַר מֵאֵלֵיהֶן נָפְלוּ וְלֹא נַעֲשׂוּ בְּכַוָּנָה,**
10 **וְיִשָּׁחֵט עֲלֵיהֶן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה**
11 **הָרוֹעֶה יִשְׂרָאֵל וְהַבְּכוֹר בְּיַד הַכֹּהֵן[79]; אֲבָל אִם הָיָה**
12 **הָרוֹעֶה כֹּהֵן וְהַבְּכוֹר עֲדַיִן הוּא בְּיַד בְּעָלָיו הַיִּשְׂרְאֵלִי[80]**
13 **- הֲרֵי זֶה אֵינוֹ נֶאֱמָן, וְחוֹשְׁדִין אוֹתוֹ שֶׁמָּא הוּא הִטִּיל**
14 **בּוֹ מוּם כְּדֵי שֶׁיִּתְּנֶנּוּ לוֹ.**

78) כגון נסמית עינו, נקטעה ידו, נסדקה אזנו, שאפשר לחשוש שאדם הטיל בו מום זה, ואף על פי כן נאמן הרועה. 79) כלומר, שהיה הישראל רועה בכורו של כהן. 80) כלומר, בתוך חמשים יום לגסה ושלושים לדקה.

15 **יז. כֹּהֵן שֶׁהֵעִיד לְכֹהֵן אַחֵר שֶׁמּוּם זֶה מֵאֵלָיו נָפַל -**
16 **נֶאֱמָן[81], וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶן שֶׁמָּא הֵם גּוֹמְלִים זֶה אֶת**
17 **זֶה[82]. שֶׁכָּל הַכֹּהֲנִים חֲשׁוּדִין לְהַטִּיל מוּם בַּבְּכוֹר כְּדֵי**
18 **לְאָכְלוֹ בַּחוּץ[83], וּלְפִיכָךְ אֵין נֶאֱמָנִין עַל יְדֵי עַצְמָן;**
19 **אֲבָל חֲבֵרוֹ מֵעִיד לוֹ, שֶׁאֵין אָדָם חוֹטֵא לְאַחֵר. אֲפִלּוּ**
20 **בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ שֶׁל כֹּהֵן מְעִידִין לוֹ עַל הַבְּכוֹר; אֲבָל**
21 **לֹא אִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּגוּפוֹ.**

81) כרבן שמעון בן גמליאל במשנה שם שמה שאמרו שהכהן אינו נאמן לומר שהמום נפל מאליו, אינו אלא בבכור שלו, שמא הטיל את המום בכוונה כדי שיוכל לאכלו בחוץ, אבל אם הבכור אינו שלו אין חשש זה. 82) כלומר, הוא מעיד על חבירו שהמום נפל מאליו, כדי שגם חבירו יעיד עליו כן, כשיהיה הדבר נוגע לבכור שלו - לזאת אין חוששין. 83) ומסתימת דברי רבינו נראה שגם בזמן המקדש נחשדו הכהנים, והיינו משום שאינם רוצים לשוחטו במקדש בגלל הקרבת האימורין או מפני שגר בריחוק מקום מירושלים וטורח עליו להביאו למקדש, ורוצה לשחטו מחוץ למקדש ולכך הוא חשוד להטיל בו מום שאינו אלא איסור לאו, כדי להינצל מאיסור שחיטת קדשים בחוץ שהוא בכרת. ובמהרי"ט אלגזי (הלכות בכורות פרק חמישי אות מז) הוכיח מדברי רש"י שהחשד הוא רק בזמן הזה.

22 **יח. בְּכוֹר שֶׁהָיָה בְּיַד כֹּהֵן וְנָפַל בּוֹ מוּם, וְהֵעִיד עָלָיו**
23 **עֵד אֶחָד שֶׁזֶּה הַמּוּם מֵאֵלָיו נָפַל[84], וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִים**
24 **אִם מוּם זֶה שׁוֹחֲטִין עָלָיו אֶת הַבְּכוֹר אוֹ אֵין שׁוֹחֲטִין**
25 **עָלָיו, וּבָא הַכֹּהֵן שֶׁהוּא בְּיָדוֹ וְאָמַר: הֲרֵאֵיתִי מוּם זֶה**
26 **לְמֻמְחֶה[85] וְהִתִּירוֹ לִשְׁחִיטָה - הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן. וְאֵין**
27 **חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא לֹא הֶרְאָהוּ וְשֶׁמָּא בְּכוֹר תָּם הוּא,**
28 **שֶׁלֹּא נֶחְשְׁדוּ לִשְׁחֹט קָדָשִׁים בַּחוּץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָוֹן**
29 **כָּרֵת[86], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.**

84) שהוא נאמן. 85) ואין צריך לנקוב בשם המומחה, וראה בלחם משנה. 86) אף על פי שנחשדו להטיל מום בבכור שאינו בכרת אלא בלאו.

30 **יט. וְכֵן נֶאֱמָן הַכֹּהֵן לוֹמַר עַל בְּכוֹר בַּעַל מוּם: בְּכוֹר**
31 **זֶה נְתָנוֹ לִי יִשְׂרָאֵל בְּמוּמוֹ[87] וְלֹא נָפַל בִּרְשׁוּתִי, כְּדֵי**
32 **לָחוּשׁ לוֹ שֶׁמָּא הוּא הֶטִּילוֹ[88]; שֶׁהַדָּבָר עָשׂוּי**
33 **לְהִגָּלוֹת, וְהוּא מִתְיָרֵא שֶׁמָּא יִשְׁאָלוּ בְּעָלָיו וְיֹאמְרוּ:**
34 **תָּמִים הָיָה בְּעֵת שֶׁנְּתָנוּהוּ לוֹ.**

87) ואף כאן אין צורך לומר "נתנו לי ישראל פלוני". 88) כלומר, משום כך בא לומר שזה לא נפל ברשותו, שלא יבואו לחשוד בו שהוא הטיל בו את המום.

יום שישי י"א סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

1) יבאר שאין שוחטין הבכור אלא על פי מומחה, ושאין רואין בכור לישראל בלא כהן.

35 **א. אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר[2] אֶלָּא עַל פִּי מֻמְחֶה שֶׁנְּתַן**
36 **לוֹ הַנָּשִׂיא שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל רְשׁוּת וְאָמַר לוֹ: הַתֵּר**
37 **בְּכוֹרוֹת בְּמוּמָן[3]. אֲפִלּוּ הָיָה מוּם גָּדוֹל וְגָלוּי לַכֹּל -**
38 **לֹא יַתִּירוּ אֶלָּא מֻמְחֶה שֶׁנְּטַל רְשׁוּת[4]. וְכָל הַבְּכוֹרוֹת**
39 **אָדָם רוֹאֶה[5], חוּץ מִבְּכוֹרֵי עַצְמוֹ[6].**

2) כלומר, אין שוחטין בכור בעל מום חוץ למקדש. 3) בסנהדרין ה. "כי הוה נחית רבה בר חנה לבבל, אמר ליה רבי חייא לרבי, בן אחי יורד לבבל, יורה? - יורה! ידין? - ידין! יתיר בכורות? - יתיר!" "ורבי, נשיא שבארץ ישראל היה ודבר זה הניחו להם לנשיאים להתגדר בו, כמו שאמרו בפרק אחרון של מסכת יומא (עח.)" - קרית ספר. 4) כן הוא בבכורות לו: שאפילו נסמית עינו ונקטעה ידו ויש שם מומחה, אינו ניתר אלא במומחה. ואם אין מומחה במקום הזה, ראה להלן הלכה ב. 5) כלומר, רואה המומחה

להתירם. 6) נגעים פ"ב משנה ה. ואף־על־פי שלא נחשדו כהנים לשחוט קדשים בחוץ, שזהו איסור כרת (למעלה פ"א הלכה י"ח), - זה אינו אלא לומר שמומחה אחר התירו לו, אבל הוא עצמו אין לו להתיר, שמא יתיר ב"דדמי" (=באומדנא ולא בוודאות), הואיל וקשה לו לטפל בבכור תם (תפארת ישראל שם, בועז אות ט. וראה בהגהות מצפה איתן לבכורות לו.).

1 **ב. אִם אֵין שָׁם מֻמְחֶה וְהָיָה הַמּוּם מִן הַמּוּמִין**
2 **הַגְּלוּיִין הַמַּבְהֲקִין[7], כְּגוֹן שֶׁנִּסְמֵית עֵינוֹ אוֹ נִקְטְעָה**
3 **יָדוֹ אוֹ נִשְׁבְּרָה רַגְלוֹ - הֲרֵי זֶה יִשָּׁחֵט עַל פִּי שְׁלֹשָׁה**
4 **בְּנֵי הַכְּנֶסֶת[8]. וְכֵן בְּכוֹר שֶׁיָּצָא לְחוּצָה לָאָרֶץ[9] וְנָפַל בּוֹ**
5 **מוּם מֻבְהָק[10] - הֲרֵי זֶה יֵאָתֵר עַל פִּי שְׁלֹשָׁה בְּנֵי**
6 **הַכְּנֶסֶת.**

7) משנה וגמרא, בבכורות שם. 8) כלומר, הדיוטות שאינם מומחים (ר"ש ורא"ש פ"ג דזבים משנה ב). ובטור ו'שולחן ערוך' יורה־דעה סימן שט: "החכמים קצת ואינם בקיאים". 9) בבכורות לו: "התרת בכור בחוצה לארץ על־פי שלשה בני הכנסת". [כלומר: כשם שבארץ ישראל מתירין שלשה בני הכנסת במקום שאין מומחה, כן מתירים בחוצה לארץ לעולם, אפילו במקום שיש מומחה, שהרי כל כחו של מומחה הוא בזה שנטל רשות מהנשיא שבארץ ישראל, ואילו לחוצה לארץ שלא מועילה רשותו של הנשיא (סנהדרין ה. ופ"ד מהלכות סנהדרין הלכה יד) - דינה תמיד כאילו אין שם מומחה (וראה בלחם־משנה). ויתכן כי דעת רבינו שרק בכור שנולד בארץ ישראל, שחל עליו דין מומחה, צריך שלשה בני הכנסת במקום המומחה (כשאין מומחה, או בחוצה לארץ שלעולם אין שם דין מומחה כנ"ל), אבל בכור שנולד בחוצה לארץ שלא חל עליו דין מומחה - אין צורך לשלשה בני הכנסת, ואם הוא מום גלוי ומובהק הרי זה מותר בלי התרה. ומה שמצאנו בדברי חז"ל שנזקקו להתרת מום בחוצה לארץ, זה הוא במום שאינו גלוי ומובהק, אבל במום גלוי ומובהק, אין צריך התרה. ודלא כדברי התוספות בבכורות שם ד"ה פסק. ועיין בכסף־משנה]. ורי"ט אלגזי מביא בשם מהר"י קורקוס, שהלשון "שיצא לחוצה לארץ" הוא לפי הנוסחא למעלה פ"א הלכה ה: "מצות בכור בהמה טהורה אינה נוהגת אלא בארץ", אבל לפי הנוסחא האמיתית שם ש"נוהגת בין בארץ ובין בחוץ לארץ", צריך להיות כאן: "שנולד בחוצה לארץ". 10) אבל אם המום אינו מובהק, אין להתיר על ידי שלשה בני הכנסת. שם בגמרא: "אמר רבא, ובמומין מובהקין וכו'. אי ממתניתין הוה־אמינא בחו"ל אפילו מומין שאין מובהקין וכו' קמ"ל".

7 **ג. אֵין רוֹאִין[11] אֶת הַבְּכוֹר לְיִשְׂרָאֵל עַד שֶׁיִּהְיֶה**
8 **כֹּהֵן עִמּוֹ; שֶׁמָּא יֹאמַר לוֹ הַמֻּמְחֶה: מוּם הוּא**
9 **וּמֻתָּר לִשְׁחֹט עָלָיו, וְיֵלֵךְ וְיִשְׁחָטֶנּוּ לְעַצְמוֹ וְלֹא**
10 **יִתְּנֶנּוּ לְכֹהֵן[12]. שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּד לֶאֱכֹל**
11 **קָדָשִׁים בַּחוּץ[13], חָשׁוּד הוּא לִגְזֹל מַתְּנוֹת כְּהֻנָּה[14].**
12 **לְפִיכָךְ, אִם הָיָה חָכָם וְיָדוּעַ שֶׁהוּא מְדַקְדֵּק עַל**
13 **עַצְמוֹ - רוֹאִין לוֹ[15]. הָיָה הַמּוּם גָּלוּי לַכֹּל, כְּגוֹן**
14 **שֶׁנִּקְטְעָה יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ, הוֹאִיל וֶהֱבִיאוֹ לֶחָכָם**
15 **הַמֻּמְחֶה - הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת מְדַקְדֵּק עַל עַצְמוֹ[16],**
16 **לְפִיכָךְ רוֹאִין לוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עִמּוֹ כֹּהֵן[17].**

11) כלומר, אפילו המומחה אינו רואה. 12) וראה למעלה פ"א הלכה ג, שאע"פ שבכור בעל מום הרי הוא כחולין ואינו קדוש - מחוייב הוא ליתנו לכהן. 13) שהרי בא לשאול למומחה אם הוא בעל מום ומותר לשוחטו או שהוא תם ואסור לשוחטו. 14) בכורות לו: וראה ברש"י שם ששחיטת קדשים בחוץ הוא איסור כרת, וגזילת כהנים הוא רק לאו בעלמא. 15) בקרית־ספר כתב שלא מצא דין זה בגמרא, והכסף־משנה כתב שהוציא רבינו דין זה מדין שבסמוך: "היה המום גלוי לכל וכו'". 16) שלא לעבור אפילו על איסור קל. 17) בכורות שם.

17 **ד. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר וְאַחַר כָּךְ הֶרְאָה אֶת מוּמוֹ,**
18 **אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מוּם גָּלוּי שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּנֶּה בַּשְּׁחִיטָה,**
19 **כְּגוֹן שֶׁנֶּחְתְּכָה יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ, הוֹאִיל וְנִשְׁחַט שֶׁלֹּא עַל**
20 **פִּי מֻמְחֶה - הֲרֵי זֶה אָסוּר[18], וְיִקָּבֵר כִּבְכוֹר שֶׁמֵּת[19].**

18) משנה שם כח. וכרבי מאיר שגוזין מומין שאינם משתנים לאחר שחיטה, משום "דוקין שבעין" שמשתנין לאחר שחיטה, ויש שם חשש שמא לפני השחיטה היה מום עובר ושוב נשתנה אחר השחיטה. 19) שבין קדשי מזבח ובין קדשי בדק הבית - אם מתו, יקברו (תמורה לב. ופי"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יא).

21 **ה. בְּכוֹר שֶׁהָיְתָה לוֹ בֵּיצָה אַחַת וּשְׁנֵי כִּיסִים[20], וּבְדָקוֹ**
22 **הַמֻּמְחֶה וְהוֹשִׁיבוּהוּ עַל הַרְגּוּזוֹ[21] וּמִעֲכוֹ[22] וְלֹא יָצְאַת**
23 **בֵּיצָה שְׁנִיָּה, וְהִתִּירוּ הַמֻּמְחֶה וְנִשְׁחַט וְנִמְצְאַת הַשְּׁנִיָּה**
24 **דְּבוּקָה בַּכְּסָלִים[23] - הֲרֵי זֶה מֻתָּר, הוֹאִיל וּמְעֻכוֹ. אֲבָל**
25 **אִם לֹא נִמְעַךְ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁחַט עַל פִּי מֻמְחֶה -**
26 **הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר[24].**

20) שהוא אחד מן המומין, ראה בפ"ז הלכות ביאת המקדש הלכה ח. 21) "הוא סוף חוליות השדרה, ויש מי שקורא עכוזו" (רבנו בפיה"מ בכורות מ. וכן הנוסחא במשניות שלפנינו שם). 22) לחץ כדי שהביצה השניה תכנס לתוך הכיס. 23) במעיים. 24) מחלוקת במשנה ובגמרא בכורות מ. "אין לו שתי ביצים בשני כיסין אלא בכיס אחד. אי נמי, שני כיסין וביצה אחת הרי זה מום. ר' ישמעאל אומר, יש לו שני כיסין בידוע שיש לו שתי ביצים. אין לו אלא כיס אחד, כמי שאין לו אלא ביצה אחת דמי. ואתא ר"ע למימר בידוע לא אמרינן, אלא מושיבו על עכוזו וממעך, אם יש ביצה סופו לצאת". וסובר רבינו שתנא־קמא האומר "שני כיסים וביצה אחת הרי זה מום" אינו חולק על ר' עקיבא האומר "מושיבו על עכוזו וממעך", אלא ר' עקיבא בא לפרש דברי תנא־קמא שאף הוא לא נתכוון אלא אחרי המיעוך. וכל זה אינו אלא אם נמצאה הביצה בכסלים, אבל אם לא נמצאת הביצה, הרי זה מום, אף אם לא מיעכו (מהרי"ט אלגאזי פ"ו אות נה בשם מהר"י קורקוס). וכן נראה בדברי רבינו למעלה (פ"ז מהלכות ביאת המקדש הלכה ח) שסתם וכתב, שמי שיש לו שני כיסים וביצה אחת - הרי זה מום.

ו. מִי שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה וְרָאָה אֶת הַבְּכוֹר[25] וְנִשְׁחַט עַל פִּיו - הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר, וִישַׁלֵּם מִבֵּיתוֹ[26]. וְכַמָּה מְשַׁלֵּם? רְבִיעַ לְדַקָּה וּמֶחֱצָה לְגַסָּה[27]. וּמִפְּנֵי מָה לֹא יְשַׁלֵּם כָּל דָּמָיו?[28] מִפְּנֵי שֶׁקָּנְסוּ אֶת בַּעַל הַבְּהֵמָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַשְׁהֶנָּה[29] וְלֹא יְגַדֵּל[30] בְּהֵמָה דַּקָּה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל[31].

25) היינו שקבע שהבכור הוא בעל מום, ומותר לשחטו בכל מקום. 26) כלומר, ישלם משלו, משנה בכורות כח. 27) שם כח: בגמרא. 28) בין בדקה ובין בגסה. 29) זהו טעם למה אינו משלם בגסה כל דמיו אלא מחצה בלבד - שקנס הוא על שהשהה בכור תם ולא הקריבו (רי"ט אלגאזי פ"ד סוף אות ל). 30) זהו טעם למה אינו משלם בדקה אלא רביע - שחוץ ממה שקנסוהו על השהשה אותו ולא הקריבו, ומטעם זה אינו משלם כל דמיו, הנה בדקה יש קנס נוסף: על שגידל בהמה דקה בארץ ישראל. וזהו כלשון שני ברש"י שם. 31) והרי חכמים אסרו לעשות כן (בבא קמא עט: במשנה, ופ"ה מהלכות נזקי ממון הלכה ב).

ז. הַנּוֹטֵל שְׂכָרוֹ לִהְיוֹת רוֹאֶה בְּכוֹרוֹת - אֵין שׁוֹחֲטִין עַל פִּיו[32]; אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מֻמְחֶה גָּדוֹל וְיָדְעוּ בּוֹ חֲכָמִים שֶׁאֵין כְּמוֹתוֹ וּפָסְקוּ לוֹ שָׂכָר עַל הָרְאִיָּה וְהַבִּקּוּר[33] בֵּין שֶׁנִּמְצָא בּוֹ מוּם בֵּין שֶׁנִּמְצָא תָּמִים[34]. וְלֹא יִטֹּל שָׂכָר עַל בְּהֵמָה זוֹ חוּץ מִפַּעַם אַחַת, וְרוֹאֶה אוֹתָהּ לְעוֹלָם כָּל זְמַן שֶׁמְּבִיאִין אוֹתָהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי חֲשָׁד[35].

32) משנה שם כח: וכתב הרמב"ן (הלכות בכורות שם) שהטעם הוא כמו במשנה הסמוכה (שם כט.) שאסור ליטול שכר הוראה, מפני שנאמר (דברים ד, ה) "ראה למדתי אתכם" - "מה אני בחנם, אף אתם בחנם". 33) שם במשנה: "אלא־אם־כן היה מומחה כאילא ביבנה, שהתירו לו חכמים להיות נוטל וכו'". וברמב"ן שם: "שכולם היו מביאים לו בכורותיהם לראות, וכל שעה ושעה היה צריך לראות והוא בטל ממלאכתו לגמרי, משום כך תקנו לו רבנן שכר וכו'". 34) כן הוא במשנה שם. והוצרכו לתקן כן, שלא יחשדוהו שבגלל השכר אמר שהוא בעל מום, ולכן פסקו לו שכר גם אם נמצא תם (גמרא שם). 35) שאמר על בהמה זו שהיא תם, בכדי שיביאו אותה עוד הפעם ויקבל שכר שנית, לכן תיקנו שלא יטול שכר אלא פעם אחת בלבד (גמרא שם).

ח. הֶחָשׁוּד עַל הַבְּכוֹרוֹת[36] לְמָכְרָן לְשֵׁם חֵלִין[37] - אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ אֲפִלּוּ בְּשַׂר צְבָאִים[38], מִפְּנֵי שֶׁהוּא דּוֹמֶה לִבְשַׂר עֵגֶל[39]. וְאֵין לוֹקְחִים מִמֶּנּוּ עוֹרוֹת שֶׁאֵינָן עֲבוּדִים[40], אֲפִלּוּ שֶׁל נְקֵבָה[41]; שֶׁמָּא יַחְתֹּךְ זַכְרוּתוֹ וְיֹאמַר: עוֹר נְקֵבָה הוּא. וְאֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ צֶמֶר[42], אֲפִלּוּ מְלֻבָּן[43], וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר צוֹאִי[44]. אֲבָל לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ[45] טְווּיִין[46] וּלְבָדִין[47] וְעוֹרוֹת עֲבוּדִים; שֶׁאֵינוֹ מְעַבֵּד עוֹר בְּכוֹר תָּמִים[48], מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְפַחֵד לַשְׁהוֹתוֹ אֶצְלוֹ[49], שֶׁמָּא יִשְׁמְעוּ הַדַּיָּנִים[50] וְיִקְנְסוּהוּ כְּפִי רִשְׁעוֹ[51].

36) תמימים (ראה ברי"ט אלגזי בכורות כט: סעיף לא, ומה שמביא בשם המהר"י קורקוס). 37) משנה שם כט: "החשוד על הבכורות אין לוקחין ממנו וכו'" ומפרשה רבינו שהוא חשוד למכור בשר בכור תם שהוא קודש, בתור בשר חולין. ואע"פ שבדרך כלל לא נחשדו על כך, ראה למעלה פ"ב הלכה יח. אבל רש"י פירש שהוא חשוד להטיל מום בבכור. 38) בשר צבי, שלא שייכת בו קדושת בכורה. 39) ויש חשש שימכור בשר עגל בכור תם, ויאמר שזה בשר צבי. 40) שאינם מעובדים. ושמא זה עור של בכור תם (משנה שם). 41) שלא שייכת בה קדושת בכור. ופסק כתנא־קמא, ולא כרבי אליעזר במשנה שם. 42) שם במשנה. 43) שאין בליבונו טורח רב, ויש חשש שמא הוא צמר בכור, וראה להלן. 44) צמר שלא הוציאו מתוכו הלכלוך, ולא היתה לו בזה שום טרחה, שבוודאי יש חשש שמא הוא צמר בכור. 45) שם במשנה. 46) חוטי צמר. והטוייה היא טרחה גדולה, ודרוש לה זמן מרובה. 47) יריעות צמר שלא נארגו מחוטי צמר אלא מצמר טרוף (רבינו בפיה"מ כלאים פ"ט משנה ט). 48) וכמו כן אינו טווה צמר או עושה מהצמר לבדים. 49) בזמן העיבוד. 50) ששחט בכור תם בחוץ. 51) לקבור את הבכור, ראה למעלה הלכה ד. ואם מכר - להחזיר להם המעות, ראה להלן הלכה ט. כן הוא שם בגמרא "אם איתא דבכור הוה, לא הוה טרח ביה. סבר, אי שמעו ביה רבנן, מפסדו ליה מינאי", ופירש"י "אי שמעי רבנן דבכור תם הוא וטעון קבורה ומפסדי ליה מינאי ומקפיד על טרחו ואינו מעבדן". משמע שהוא מקפיד על טורח העיבוד. ומדברי רבינו לא משמע הכי, אלא שמפרש שאינו רוצה להשהותו בידו שמא מתוך כך ישמעו הדיינים ויקנסוהו, וכשיצא מתחת ידו ישכח הדבר (לחם־משנה).

ט. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר וּמְכָרוֹ וְנוֹדַע[52] שֶׁלֹּא הֶרְאָהוּ לְמֻמְחֶה: מַה שֶּׁאָכְלוּ - אָכְלוּ, וְיַחֲזִיר לָהֶם אֶת הַדָּמִים[53]; וּמַה שֶּׁלֹּא נֶאֱכַל - יִקָּבֵר, וְיַחֲזִיר אֶת הַדָּמִים[54]. וְכֵן הַדִּין בְּמַאֲכִיל אֶת הַטְּרֵפָה[55], כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת מִקֶּה וּמִמְכָּר[56].

52) לבית־דין. 53) של הבשר שאכלו. 54) משנה שם לז. 55) כלומר, ששוחט את הפרה ומכרה, ונודע שהיא טרפה - מה שאכלו אכלו ויחזיר את הדמים, ומה שלא אכלו יחזירו לו את הבשר והוא יחזיר להם את הדמים (משנה שם). 56) פט"ז מהלכות מכירה הלכה יב.

י. בְּכוֹר שֶׁנִּמְצָא טְרֵפָה: אִם תָּמִים הוּא[57] וְנִמְצָא טְרֵפָה[58] אַחַר שֶׁהֻפְשַׁט[59] - הָעוֹר יִשָּׂרֵף, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין[60], וְהַבָּשָׂר יִקָּבֵר[61]; וְאִם בְּמוּמוֹ נִשְׁחַט[62] - הַבָּשָׂר יִקָּבֵר[63], וְיֵהָנוּ הַכֹּהֲנִים בְּעוֹרוֹ[64]. וְהוּא שֶׁנִּשְׁחַט עַל פִּי מֻמְחֶה[65].

57) ונשחט בעזרה כדי ליקרב על המזבח. 58) כלומר, התברר שהיה טריפה קודם לכן. 59) אבל אם נמצא טריפה לפני שהופשט - נחשב העור כמו הבשר, ואף הוא בקבורה (כסף־משנה). 60) פי"ט הלכה ט. 61) משנה בזבחים קג: "כל הקדשים שאירע בהן פסול קודם

להפשיטן, אין עורותיהן לכהנים (אלא נשרפין עם עורן - רש"י). לאחר הפשיטן, עורותיהן לכהנים. אמר רבי חנינא סגן הכהנים, מימי לא ראיתי עור שיוצא לבית השריפה (משהופשט, הכי מפרש לה בגמרא - רש"י). אמר רבי עקיבא, מדבריו למדנו שהמפשיט את הבכור ונמצא טריפה, שיאותו הכהנים בעורו (ואע"פ שפסול זה הי' בו קודם הפשט, הואיל ולא ניכר עד לאחר הפשט, יאותו הכהנים בעורו - רש"י). וחכמים אומרים, אין לא ראינו ראיה, אלא יצא לבית השריפה (הואיל וקודם הפשט היה בו פסול - רש"י)". ובגמרא שם קד. אמרו שר"ע עוסק בבעל מום ששוחטין אותו בכל ארץ ישראל, שאם נמצא טריפה הבשר יקבר והעור לכהנים, ור' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן שהלכה כר"ע. והלכתא כדברי חכמים, שהבשר בקבורה והעור בשריפה. ומפרש רש"י (וכמו כן רבינו בפיה"מ) שההלכה כר"ע בבעל מום, וכחכמים בתם. ור"ע וחכמים אינם חולקים, אלא שר"ע מדבר בבעל מום, וחכמים - בתם. וכן פסק רבינו. 62) ונמצא טריפה לאחר שהופשט. 63) כדין בכור שמת, שאפילו הוא בעל מום יקבר. 64) מפני שלא היה ניכר טריפתו עד לאחר שהופשט, וכרבי עקיבא, כנ"ל. 65) בגמרא שם אמרו, שאף ר"ע לא אמר אלא כשהתירו מומחה. אבל לא התירו מומחה, גם העור יקבר עם הבשר אף לאחר שהופשט.

1 **יא. הַבְּכוֹר שֶׁנֶּאֱכַל בְּשָׁרוֹ כַּהֲלָכָה, בֵּין תָּמִים בֵּין**
2 **בַּעַל מוּם[66] - כְּשֵׁם שֶׁמֻּתָּר לֵהָנוֹת בְּעוֹרוֹ, כָּךְ נֶהֱנִין**
3 **בְּגִזּוּתָיו[67]. אֲבָל כָּל צֶמֶר שֶׁנִּגְזַז מִמֶּנּוּ כְּשֶׁהוּא חַי,**
4 **אֲפִלּוּ נָשַׁר[68] - הֲרֵי הוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה[69], וַאֲפִלּוּ נָשַׁר**
5 **מִמֶּנּוּ אַחַר שֶׁנָּפַל בּוֹ מוּם[70]. וַאֲפִלּוּ אַחַר שְׁחִיטָתוֹ[71],**
6 **וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אַחַר מִיתָתוֹ[72]; שֶׁהֲרֵי[73] אוֹתוֹ הַצֶּמֶר**
7 **שֶׁנָּשַׁר מִמֶּנּוּ מֵחַיִּים בְּאִסּוּרוֹ עוֹמֵד. וְכֵן בְּמַעֲשֵׂר**
8 **בְּהֵמָה[74]. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מְעִילָה[75], שֶׁלֹּא גָזְרוּ**
9 **גְּזֵרָה זוֹ[76] אֶלָּא עַל הַבְּכוֹר וְעַל הַמַּעֲשֵׂר בִּלְבַד, מִפְּנֵי**
10 **שֶׁאֵינָן בָּאִין לְכַפָּרָה, שֶׁמָּא יַשְׁהֵם אֶצְלוֹ[77] כְּדֵי לִקַּח**
11 **כָּל הַצֶּמֶר שֶׁיִּנְשֹׁר מֵהֶם. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ[78], שֶׁמִּצְוָה**
12 **לְאָכְלוֹ תּוֹךְ שְׁנָתוֹ, בֵּין תָּמִים בֵּין בַּעַל מוּם[79].**

66) כלומר, תם שנשחט ולא נמצא בו פסול, ובעל מום שהותר על ידי מומחה. 67) בצמר שנגזז לאחר שחיטתו, כך נשמע מהמשנה בבכורות כח: (ראה להלן הלכה יב). 68) נתלש מעצמו, ראה שם כו: שאין הבדל בין תלש לבין נתלש מעצמו. 69) משום גזירה, ראה להלן בהלכה זו. אע"פ שעצם פעולת הגזיזה אסורה מן התורה (פ"א מהלכות מעילה הלכה ט). 70) שם כו. 71) כלומר, צמר זה שנשר ממנו בחייו, נשאר באיסורו אף לאחר שחיטתו. וכחכמים במשנה (שם כה.) ולא כעקביא מן מהללאל שמתיר לאחר שחיטה את הגיזה שנשר לפני השחיטה, וכדעת ר' יהודה במשנה שם בפירוש פלוגתתם, שכן פסק רב נחמן (שם כו.) כמותו. 72) שהרי לפי דברי ר' יהודה, מחלוקת חכמים ועקביא בן מהללאל אינה אלא אם שחטו. אבל אם מת, גם עקביא בן מהללאל אוסר את הצמר שנשר לפני המיתה. 73) כך בכ"י תימן ובדפוס רומי, וכן נכון.

74) אסרו חכמים בהנאה את הגיזה, ואע"פ שנתלשה מעצמה, והאיסור הוא בעינו אף לאחר שחיטה או לאחר מיתה. וכן הוא בבכורות כו. "דבכור ומעשר נמי, דכיון דלאו לכפרה אתו, משהו להו". 75) פ"א ה"י. 76) כלומר, איסור הנאה מן הגיזה. 77) בכורות שם. 78) למעלה פ"א הלכה ח. 79) ורש"י שם פירש, שחששו שמא יבוא לידי "גיזה ועבודה", כלומר לעבור על לאו של "לא תגוז" ו"לא תעבוד".

13 **יב. בְּכוֹר שֶׁהָיָה בּוֹ צֶמֶר מְדֻבְלָל[80] וּשְׁחָטוֹ: אֶת שֶׁהוּא**
14 **נִרְאֶה עִמּוֹ מִן הַגִּזָּה[81] - מֻתָּר בַּהֲנָאָה[82]; וְאֶת שֶׁאֵינוֹ**
15 **נִרְאֶה עִמּוֹ[83], וְהוּא הַצֶּמֶר שֶׁעִקְּרוֹ הָפוּךְ כְּלַפֵּי רֹאשׁוֹ[84]**
16 **- אָסוּר[85], שֶׁזֶּה כְּמוֹ שֶׁנָּשַׁר מֵחַיִּים[86].**

80) צמר שנתלש מן העור בעוד הבכור חי, אבל נשאר מסובך עם שאר הצמר שלא נתלש. 81) פירוש, כשיגזוז את שאר הצמר לאחר שחיטה, יהיה בצמר המדובלל שוה לשאר הצמר, ולא יהיה נראה כמובדל מהם. 82) משנה שם כה: שכיון שלא ניכר שהצמר נתלש מחיים, לא גזרו חכמים לאסרו, כמו שגזרו בצמר שנשר. 83) כלומר, שמורגש כי צמר זה מובדל משאר הצמר. 84) שכפול באמצעיתו, ושני ראשין נראין בחוץ (רש"י שם כו:). ונחלקו האמוראים שם במובן זה של "אינו נראה עם הגיזה" שבמשנה שם, ופסק רבינו כריש לקיש, וראה בכסף־משנה. 85) משנה שם כה: 86) שגזרו חכמים לאסרו בהנאה אפילו שחטו לבכור אחר־כך. ראה למעלה הלכה יא.

17 **יג. גִּזַּת בְּכוֹר[87], אֲפִלּוּ בַּעַל מוּם[88], שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּגִזֵּי**
18 **חֵלִין, אֲפִלּוּ אַחַת[89] בְּכַמָּה אֲלָפִים - הַכֹּל אֲסוּרִים.**
19 **הֲרֵי הוּא דָּבָר חָשׁוּב וּמְקַדֵּשׁ בְּכָל שֶׁהוּא[90]. הָאוֹרֵג**
20 **מְלֹא הַסִּיט[91] מִצֶּמֶר הַבְּכוֹר בְּבֶגֶד - יִדָּלֵק[92]; מִצֶּמֶר**
21 **הַמְּקַדְּשִׁין - מְקַדֵּשׁ בְּכָל שֶׁהוּא[93].**

87) [גיזה שלימה של בכור שלם שעשוה בחבילה, והוא דבר חשוב כדלהלן, ועיין בראב"ד וכסף־משנה]. וראה למעלה הלכה יא, שצמר שתלשו או שנתלש מבכור חי אסור בהנאה, בין תם בין בעל מום. 88) בכורות כה: "בעלי מומין אוסרין בכל שהן - בגיזת בכור בעל מום עסקינן". ואף כי במסקנא פירושה בבכור עצמו ולא בגיזה - סובר רבינו שהדין הנ"ל לא נדחה (כסף־משנה). 89) [גיזה שלימה של בכור שלם, כנ"ל]. 90) וכן כתב בפט"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה ט "שכל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום מן המקומות - אוסר בכל שהוא לפי חשיבותו". 91) הוא שתות הזרת (רבינו בפיה"מ ערלה פ"ג מ"ב, ובשבת לדף קה:) והוא רוחב שתי אצבעות (פ"ט מהלכות שבת הלכה יח). 92) ערלה פ"ג משנה ג. [ואע"פ שגיזה אינה דבר חשוב אלא אם כן היתה גיזה שלימה של בכור (ראה למעלה) - צמר ארוג שיש בו מלא הסיט, הוא דבר חשוב. ועיין כסף־משנה]. 93) משנה שם, שמוקדשין ראויים לפדיון - בניגוד לבכור שאינו ראוי לפדיון - והוא בכלל דבר שיש לו מתירין שאינו בטל אפילו באלף (פט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה י. וראה בראב"ד, בכסף־משנה ובלחם־משנה).

יום שבת קודש י"ב סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

1) יבאר דין בהמת השותפין, ואם יש לגוי חלק בה.

1 **א. בְּהֶמַת הַשֻּׁתָּפִין חַיֶּבֶת בַּבְּכוֹרָה[2]. לֹא נֶאֱמַר 'בְּקָרְךָ**
2 **וְצֹאנְךָ'[3] אֶלָּא לְמַעֵט שֻׁתָּפוּת הַנָּכְרִי[4], שֶׁאִם הָיָה שֵׁתֶף**
3 **בַּפָּרָה אוֹ בָּעֵבֶר, אֲפִלּוּ הָיָה לַנָּכְרִי אֶחָד מֵאֶלֶף בָּאֵם**
4 **אוֹ בַּוָּלָד[5] - הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה. הָיָה לוֹ[6]**
5 **בְּאֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם אֵבֶר אֶחָד[7], כְּגוֹן יָד אוֹ רֶגֶל[8] -**
6 **רוֹאִין: כֹּל שֶׁאִלּוּ יֵחָתֵךְ וְהָיָה בַּעַל מוּם - הֲרֵי זֶה**
7 **פָּטוּר[9]; וְאִם אֶפְשָׁר שֶׁיֵּחָתֵךְ אֵבֶר הַנָּכְרִי וְלֹא יִפָּסֵל[10]**
8 **- הֲרֵי זֶה חַיָּב בַּבְּכוֹרָה.**

2) מחלוקת תנאים בחולין קלו, א. ופסק רבינו כתנא־קמא. 3) שמשמע מזה: בקרך וצאנך שלך יחיד, ולא של שותפים. 4) אבל בשותפות של ישראל, יש ריבוי מהכתוב (דברים יב, ו) "והבאתם שמה עולותיכם וכו' ובכורות בקרכם וצאנכם", שהמשמעות היא בכור של שנים (שם קלה:). 5) פסק כחכמים, במס' בכורות ב, ב - שכל "שיד גוי באמצע פטורה מן הבכורה". ובגמרא שם ג, א - נלמד מהפסוק "כל בכור וגו' בבני ישראל" (שמות יג, א), "כל" עד שיהי' כל הבכור של ישראל, ומהפסוק "כל פטר רחם לי וכל מקנך תזכר" (שם לד, יט) משמע שרק אם כל המקנה שלו (כלומר, אם האם כולה של ישראל) – תזכר, תקדיש את הזכר שלה, ואם יש לגוי אפילו אחד מאלף – אין זה "כל בכור", בבני ישראל ולא "כל מקנך". 6) לנכרי. 7) כלומר: "היה לו שותפות באבר, אע"פ שאין כל האבר שלו (לחם־משנה). 8) כלומר: ביד או ברגל, והכוונה לאצבע שברגל או שביד, שאם היתה לו אצבע מיותרת בלי עצם, אם חתכה אינו נעשה בעל מום (ראה בכסף־משנה), אבל באופו אחר, לא יתכן שיחתוך ולא יהיה בעל מום. 9) שם, כדברי רבי יוחנן. 10) כגון שהיתה אצבע יתירה בידו או ברגלו ואין בו עצם, כנ"ל.

9 **ב. הַלּוֹקֵחַ עֵבֶר פָּרָתוֹ שֶׁל נָכְרִי[11], אוֹ הַמּוֹכֵר עֵבֶר**
10 **פָּרָתוֹ לְנָכְרִי[12], אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי[13] - הֲרֵי זֶה**
11 **פָּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה[14], וְאֵין קוֹנְסִין אוֹתוֹ עַל דָּבָר זֶה[15].**

11) שקונה מן הגוי את העובר ולא את אמו. 12) ישראל המוכר לגוי את העובר ולא את הפרה עצמה. 13) למכור לגוי בהמה גסה, שהיא מיוחדת לעשות בה מלאכה, כיון שהגוי עובד בה בשבת, וגזירת חכמים היא שמא ישאיל אותה או ישכיר אותה לגוי, ונמצא עובר על שביתת בהמתו (ע"ז יד: וטו. ופ"כ מהל' שבת ה"ג). 14) משנה, בכורות יג, א. 15) שעבר על האיסור למכור לנכרי, שיהיה חייב לפדות את העובר מן הגוי וליתנו לכהן, ראה שם ב, א.

12 **ג. הַמְקַבֵּל[16] בְּהֵמָה מִן הַנָּכְרִי לִהְיוֹת מְטַפֵּל בָּהּ**
13 **וְהַוְּלָדוֹת בֵּינֵיהֶם[17], אוֹ נָכְרִי שֶׁקִּבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל כָּזֶה[18] -**
14 **הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִים מִן הַבְּכוֹרָה[19]; שֶׁנֶּאֱמַר[20]: פֶּטֶר כָּל**
15 **רֶחֶם בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל - עַד שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל מִיִּשְׂרָאֵל.**

16) ישראל. 17) לשניהם. שבעד טרחתו בטיפול בבהמה מתחלקים הוולדות בשווה לגוי ולישראל. 18) שהגוי מטפל בבהמה, ובעד טרחתו יהיה לו חלק שוה בוולדות עם הישראל. 19) משנה, שם ב, א. וכן ברייתא שם ב, ב - מחלוקת חכמים ורבי יהודה, ופסק כחכמים. 20) ולפני זה, כתוב "קדש לי כל בכור וכו'". "ובריש בכורות (ג.) אמרינן דטעמא דרבנן משום דבכור, מקצת בכור משמע, ואתא "כל" לומר עד דאיתיה כולי', ולשון רבינו ז"ל מגומגם שלא הזכיר ראי' זו על כל בכור, כמ"ש אותה בגמרא (לחם־משנה). ובמשנה (ב.): "והמקבל הימנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה, שנאמר "בישראל" אבל לא באחרים". ופירש רש"י "שנאמר (במדבר ג, יג) הקדשתי לי כל בכור בישראל". ועי' 'שיטה מקובצת' שם. וראה ברי"ט אלגזי פ"א אות קטן א' (דפוס ווילנא, ב ע"א, ד"ה והנה צריך להבין).

16 **ד. הַמְקַבֵּל צֹאן מִן הַנָּכְרִי[21] בְּמָמוֹן קָצוּב[22], וּפָסַק**
17 **עִמּוֹ[23] שֶׁיִּהְיֶה הַשָּׂכָר בֵּינֵיהֶם[24] וְאִם פְּחָתוּ - פְּחָתוּ**
18 **לְיִשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי שֶׁבִּרְשׁוּת יִשְׂרָאֵל הֵם וַהֲרֵי הֵם**
19 **כְּקִנְיָנוֹ, הוֹאִיל וְאִם לֹא יִמְצָא הַנָּכְרִי אֶצְלוֹ מָמוֹן**
20 **אַחֵר לִגְבּוֹת מִמֶּנּוּ - יִגְבֶּה מִן הַבְּהֵמוֹת הָאֵלּוּ**
21 **וּמִוַּלְדוֹתֵיהֶן, נַעֲשָׂה כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַחֲרָיוּת עֲלֵיהֶן וְעַל**
22 **וַלְדוֹתֵיהֶן, וַהֲרֵי יַד הַנָּכְרִי בָּאֶמְצַע[25], וּפְטוּרִין מִן**
23 **הַבְּכוֹרָה[26] הֵם וּוַלְדוֹתֵיהֶן[27]. אֲבָל וַלְדֵי וַלְדוֹת[28] -**
24 **חַיָּבִין[29], שֶׁהֲרֵי שֶׁל יִשְׂרָאֵל הֵם, וְאֵין לַנָּכְרִי רְשׁוּת**
25 **עֲלֵיהֶן.**

21) משנה, בכורות טז, א. 22) כלומר, הנכרי מוסר את הבהמה לישראל בסכום מסוים של כסף שיתן לו הישראל אחר תקופה מסויימת, ראה רש"י במשנה שם. 23) התנה עמו. 24) שאם בגמר התקופה של עשר שנים יהיה שוויה של הבהמה יותר, יהיה ריווח זה לשניהם (ראה ב'טור' יו"ד סי' שכ). אבל רש"י מפרש (שם) שהתנאי היה שהוולדות יהיו לשניהם. 25) כדברי רבא, שם טז, ב. 26) שם, במשנה. 27) כלומר, הבכורות הנולדים מהן (מן הצאן) וכן הבכורות הנולדים מוולדותיהן שהם דור שלישי לצאן – פטורים מן הבכורה. 28) כלומר, אלו הנולדים מן הוולדות של הוולדות של הצאן, שהם דור רביעי לצאן. 29) שם, במשנה.

26 **ה. יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּתַן מָעוֹת לְנָכְרִי וְקָנָה לוֹ בָּהֶן בְּהֵמָה**
27 **מִנָּכְרִי[30] בְּדִינֵיהֶן[31], אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא מָשַׁךְ - קָנָה,**
28 **וְחַיֶּבֶת בַּבְּכוֹרָה[32]. וְכֵן אִם קָנָה הַנָּכְרִי מִיִּשְׂרָאֵל**
29 **בְּדִינֵיהֶם וְנָתַן מָעוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא מָשַׁךְ - קָנָה,**
30 **וּפְטוּרָה מִבְּכוֹרָה[33].**

30) מימרא של ריש לקיש, בבכורות יג, א. 31) בגמ' שם: "בדיניהם שפסקה להם תורה" שגוי קונה בהם. לפי דעת רבינו, הוא קונה בין בכסף ובין במשיכה (פ"א מהל' זכיה ומתנה הי"ד), ומקורו מהגמרא בע"ז עא, א. ודלא כסוגיית הגמרא בבכורות שם, שגוי קונה רק במשיכה (מגיד־משנה שם). 32) שכבר קנה ישראל את הבהמה, ואין לגוי בה שום חלק. 33) לפי שהיא של גוי (שם).

ו. גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר, וְאֵין יָדוּעַ אִם עַד שֶׁלֹּא נִתְגַּיֵּר יָלְדָה פָּרָתוֹ אוֹ אַחַר שֶׁנִּתְגַּיֵּר - הֲרֵי זֶה בְּכוֹר מִסָּפֵק[35].

34) שאם ילדה לפני שנתגייר, הרי היתה בהמת גוי ופטורה מן הבכורה, ואם ילדה אחר שנתגייר, חייבת בבכורה. 35) בחולין קלד, א: "תני רבי חייא, שמונה ספיקות נאמרו בגר, ד' לפטור וד' לחיוב וכו' ובכור בהמה טהורה". ודינו של בכור ספק הוא: שאינו קרב על המזבח ואינו נשחט בחוץ כשהוא תם, אלא ירעה עד שיפול בו מום ואז מותר לשחטו בחוץ ולאכלו. ואינו מחויב לתתו לכהן, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. עי' במשנה, שם. וראה להלן ה"ז, ופ"ה ה"ג, ובפ"ט מהל' ביכורים הי"ג.

ז. הַלּוֹקֵחַ[36] בְּהֵמָה מִן הַנָּכְרִי[37], וְאֵין יָדוּעַ אִם בִּכְּרָה אוֹ לֹא בִּכְּרָה[38], וְיָלְדָה אֶצְלוֹ - הֲרֵי זֶה סְפֵק בְּכוֹר. וְיֵאָכֵל בְּמוּמוֹ[39] לַכֹּהֲנִים, וְאֵינוֹ לַכֹּהֵן, שֶׁהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה.

36) ישראל הקונה. 37) ואם לקח ישראל בהמה מישראל, ראה להלן ה"ט. 38) כלומר: לא ידוע לישראל אם ילדה כבר פעם או לא. 39) בכורות יט, ב – במשנה, וכרבי עקיבא.

ח. לָקַח בְּהֵמָה מְנִיקָה[40] מִן הַנָּכְרִי - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא בְּנָהּ שֶׁל אַחֶרֶת הִיא מְנִיקָה[41], אֶלָּא הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת שֶׁיָּלְדָה[42]. וַאֲפִלּוּ הָיָה זֶה שֶׁמְּנִיקָה כְּמוֹ מִין אַחֵר, וַאֲפִלּוּ כְּמִין חֲזִיר[43] - הֲרֵי זוֹ פְּטוּרָה מִן הַבְּכוֹרָה[44]. וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁהִיא חוֹלֶבֶת[45] - פְּטוּרָה מִן הַבְּכוֹרָה, שֶׁרֹב הַבְּהֵמוֹת אֵינָן חוֹלְבוֹת אֶלָּא אִם כֵּן כָּבָר יָלְדוּ[46].

40) משנה, שם כג, ב - כדברי רשב"ג. ובגמרא (שם כד.) נפסקה הלכה כמותו. 41) מדובר שראינוה חולבת אע"פ שלא ילדה, והוא מן המיעוט שחולבות בלי לידה ('טור' יו"ד סי' שטז). והנולד עכשיו הרי הוא בכור. 42) לפי שאינה מרחמת על הוולד אלא־אם־כן ילדה (גמרא, שם). ואם כן זה שנולד עכשיו אינו בכור. 43) שוודאי אין הבהמה מרחמת על מין אחר, ואם כן זו שריחמה היא מן המיעוט, ויתכן שריחמה אע"פ שלא ילדה כלל. 44) חזקה שילדה אותו ולד, שאם לא כן לא היתה מרחמת עליו (ועי' ש"ך סי' שטז סק"ו). 45) ואין אנו יודעים אם ילדה או לא. ומדובר כשאינה מניקה. 46) בכורות כ, ב - כרבי יהושע.

ט. הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִיִּשְׂרָאֵל - הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת שֶׁבִּכְּרָה[47], עַד שֶׁיּוֹדִיעוּ הַמּוֹכֵר שֶׁעַדַיִן לֹא יָלְדָה; שֶׁאֵין הַיִּשְׂרָאֵל שׁוֹתֵק וְגוֹרֵם לוֹ לֶאֱכֹל קָדָשִׁים בַּחוּץ[48], וַדַּאי שֶׁבִּכְּרָה[49] וּלְפִיכָךְ מְכָרָהּ סְתָם.

47) מחלוקת בין רב, שמואל ורבי יוחנן, בבכורות כא, ב. ופסק רבינו כרבי יוחנן. 48) כלומר, כל הכרוך בזה: איסור שחיטה (פי"ט מהל' מעשה הקרבנות הט"ו) ואיסור אכילה (קידושין נז:). וכן צריך לפרש בדברי 'רבינו גרשום' בבכורות שם, שכתב: "דאיכא איסורא, אי אכיל ישראל לבכור". וכ"ה לשון הברייתא שם יט, א: "שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ". 49) כלומר, ילדה בכור מכבר.

י. בְּהֵמָה דַּקָּה שֶׁהִפִּילָה עֵגֶל שֶׁעֲדַיִן לֹא נִתְבָּאֵר צוּרָתוֹ הַרְבֵּה וְנִכֶּרֶת לַכֹּל[50], וְזֶהוּ הַנִּקְרָא טִנּוּף[51], אִם אָמְרוּ הָרוֹעִים: עֵגֶל הוּא אֶלָּא שֶׁנִּפְסְדָה צוּרָתוֹ - הֲרֵי זוֹ פְּטוּרָה מִן הַבְּכוֹרָה[52]. וְצָרִיךְ לְהַרְאוֹתוֹ לְרוֹעֶה חָכָם[53]. לְפִיכָךְ, הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִן הַנָּכְרִי, אֲפִלּוּ הָיְתָה קְטַנָּה וְיָלְדָה אֶצְלוֹ בְּתוֹךְ שְׁנָתָהּ[54] - הֲרֵי זֶה סְפֵק בְּכוֹר, שֶׁמָּא טִנּוּף הִפִּילָה בִּרְשׁוּת הַנָּכְרִי[55]. וְכֵן בְּהֵמָה גַּסָּה שֶׁהִפִּילָה שִׁלְיָא[56] - הֲרֵי זוֹ סִימַן וָלָד[57], שֶׁאֵין שִׁלְיָא בְּלֹא וָלָד[58], וְנִפְטְרָה מִן הַבְּכוֹרָה. וּמֻתָּר לְהַשְׁלִיךְ אוֹתָהּ הַשִׁّלְיָא לַכְּלָבִים[59]. שֶׁאֵין מִתְקַדֵּשׁ בַּבְּכוֹרָה[60] אֶלָּא זָכָר[61], וְחֶזְקַת הַנּוֹלָדִים מֶחֱצָה זְכָרִים וּמֶחֱצָה נְקֵבוֹת, וּכְבָר בֵּאַרְנוּ[62] שֶׁהַזָּכָר שֶׁאֵין בּוֹ מִקְצָת סִימָנֵי אִמּוֹ[63] אֵינוֹ מִתְקַדֵּשׁ בַּבְּכוֹרָה, וְנִמְצָא מִעוּט הַנּוֹלָדִים הֵן הַמִּתְקַדְּשִׁין בַּבְּכוֹרָה[64], וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְמִעוּט[65]. אֲבָל בְּהֵמַת קָדָשִׁים שֶׁהִפִּילָה שִׁלְיָא - תִּקָּבֵר[66], [שֶׁהַנְּקֵבוֹת בָּהּ כַּזְּכָרִים][67].

50) כלומר, אינה ניכרת לכל, אלא לרועים בלבד. 51) במשנה, שם: "שסימן הוולד בבהמה דקה - טינוף". כן הוא בגמרא שם כא, ב - לדעת רבא. 52) אם תלד לאחר מכן זכר, אינו בכור. 53) גמרא, שם. 54) אף־על־פי שאין דרכה לילד תוך שנה ראשונה לחייה. 55) שאפשר שטינפה תוך שנתה, וחזרה וילדה בתוך שנתה, כרבי עקיבא (במשנה, שם) וכרבי יהושע (בברייתא שם כ, א). 56) קרום שהעובר מונח בתוכו, ובהמה זו הפילה שליא ריקה. 57) במשנה שם, ובחולין עז, א. 58) משנה, נדה כו, א. 59) משנה, חולין שם. וראה להלן סוף הי"א. 60) שם בגמרא עז, ב. 61) ראה למעלה פ"א ה"א. 62) למעלה פ"ב ה"ו. 63) כמו כבש שילדה כמין עז או עז שילדה כמין כבש. וזה קורה רק לעתים רחוקות. 64) שהרי מחצית הנולדים הם נקבות שפטורות מבכורה, ומהמחצית השניה של הנולדים זכרים, יש מיעוט (אף כי הוא קטן) של נולדים שאין בהם מקצת סימני אמם שגם הם פטורין מן הבכורה, ואם כן רוב הנולדים אינם מתקדשים בבכורה. 65) ומותר להשליך השליא לכלבים. 66) משנה שם, ותמורה לג, ב. 67) כלומר, שגם נקבה שנולדה מבהמת קדשים – יש בה קדושה (בגמרא שם עז:).

יא. בְּהֵמָה גַּסָּה שֶׁהִפִּילָה חֲרֵרַת דָּם[68] - הֲרֵי זוֹ נִפְטֶרֶת מִן הַבְּכוֹרָה[69]; שֶׁחֶזְקָתָהּ שֶׁהַוָּלָד בְּתוֹכָהּ, וְרָבָה עָלָיו הַדָּם[70] וְהִפְסִידוֹ וּבִטְּלוֹ. וְקוֹבְרִין חֲרָרָה זוֹ[71] כְּמוֹ נֵפֶל מְבֻכָּרֶת[72], אַף עַל פִּי שֶׁאֵין חֲרָרָה זוֹ קְדוֹשָׁה[73]. וְלָמָּה קוֹבְרִין אוֹתָהּ?[74] כְּדֵי לְפַרְסֵם הַדָּבָר שֶׁנִּפְטֶרֶת מִן הַבְּכוֹרָה[75].

68) חתיכת דם. 69) כשתלד עוד, אין הוולד קדוש, כדברי רבי אליעזר בן יעקב במשנה, בכורות כא, ב. 70) כרבי יוחנן, בבכורות כב, א. וראה 'תוספות יום־טוב' נדה פ"ג מ"ד, ובלחם־משנה כאן. 71) משנה, בכורות, שם.

72) שקוברים אותו ככל קדשים שהפילו (תמורה לג:), אם הוא זכר. 73) שהרי רוב הנולדים אינם מתקדשים בבכורה, ראה למעלה ה"י בדין שליא. 74) ולא הותר להשליכו לכלבים כמו שליא, ראה למעלה שם. 75) בכורות כב, א. אבל בשליא אין צריך פרסום, שהכל יודעים שאין שליא בלא ולד (׳תוספות׳ נדה כז: ד"ה כדי. ו׳שיטה מקובצת׳ בבכורות שם).

1 **יב. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּעִנְיַן נִדָּה[76], שֶׁהַיּוֹלֶדֶת בְּאָדָם נִגְמָר**
2 **לְאַרְבָּעִים יוֹם[77], וְהַמַּפֶּלֶת לְפָחוֹת מֵאַרְבָּעִים - אֵינוֹ**
3 **וָלָד[78]. אֲבָל וְלַד בְּהֵמָה - לֹא עָמְדוּ חֲכָמִים עַל מִנְיַן**
4 **הַיָּמִים שֶׁיִּגָּמֵר בּוֹ[79]; אֲבָל אָמְרוּ[80], שֶׁהַמַּפֶּלֶת טִנּוּף[81]**
5 **- אֵינָהּ מִתְעַבֶּרֶת אַחֲרָיו[82] וְלֹא מְקַבֶּלֶת וָלָד אַחֵר[83]**
6 **לְפָחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם.**

76) פ"י מהל׳ איסורי ביאה ה"א־ב. 77) בכורות כא, ב. 78) ואינה צריכה לישב ימי טומאה כיולדת (הל׳ איסורי ביאה, שם). 79) בעיא של רב חסדא שם, ולא נפתרה. 80) דברי זעירי, שם. 81) ראה למעלה ה"י. 82) ואם הפילה בתוך שלשים יום, בוודאי אינו ולד. ואף בקדשים אינו טעון קבורה. 83) כפל לשון הוא מהקודם, וברש"י וב׳רבינו גרשום׳ שם: "משהתחילה לטנף אינה מקבלת זכר עד שלשים יום". ואולי יש לפרש כן גם בדברי רבינו.

7 **יג. בְּהֵמָה שֶׁיָּצְאָה מְלֵאָה[84] וּבָאָה רֵיקָנִית[85] - הַבָּא**
8 **אַחַר כֵּן[86] בְּכוֹר מִסָּפֵק[87], שֶׁמָּא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ פּוֹטֵר**
9 **בַּבְּכוֹרָה הִפִּילָהּ[88]. וְאֵין לְנִפְלֵי בְּהֵמָה פְּטִירַת רֶחֶם[89]**
10 **עַד שֶׁיַּעְגִּילוּ רֹאשׁ כְּפִקָּה שֶׁל עֵרֶב[90].**

84) בהמה מעוברת שיצאה לרעות בשדה. 85) וחזרה בו ביום ריקה. 86) פירוש, אם נתעברה לאחר זמן, שנית, וילדה זכר. 87) דין ספק, ראה למעלה ה"ו, ובהערה שם. 88) כגון שראשו לא היה עגול כפיקה של ערב, ואע"פ שרוב הבהמות יולדות ולד הפוטר מן הבכורה, כיון שרוב היולדות מטנפות יום קודם לכן וזו לא טנפה (וכגון שלא שהתה ביום הקודם בחוץ – ׳תוספות׳ נדה כט. ד"ה וזו) הרי זה סותר בכך את הכלל של רוב בהמות יולדות ולד הפוטר מן הבכורה (נדה שם). 89) אין הנפלים פוטרים מבכורה את הנולד לאחר מכן. 90) ככדור שבראש הפלך שטוות בו הנשים, חוט של "ערב" שהוא עבה יותר מהחוט של "שתי", אבל פחות מזה אינו פוטר מן הבכורה, כן הוא באהלות פ"ז מ"ד: "אין לנפלים פתיחת הקבר עד שיעגילו ראש כפיקה", ובבכורות כב, א: "כי אתא רבין, פירשה משמי׳ דרבי יוחנן, של אשה כשל "שתי", ושל בהמה כשל "ערב", ומפרשה רבינו לענין פטירת רחם, שאינו פוטר מן הבכורה עד שיהיה הראש גדול כפיקה של ערב, אבל אם הוא פחות מזה אינו פוטר מן הבכורה (ורש"י שם פירשה לענין טומאה כמו באשה). ועי׳ בהשגות הראב"ד ובלחם־משנה כאן. וראה בפכ"ה מהל׳ טומאת מת ה"ח וה"ט, וב׳תוספות יום־טוב׳ אהלות פ"ז מ"ד.

11 **יד. מְבַכֶּרֶת[91] הַמְקַשָּׁה לֵילֵד - מְחַתֵּךְ אֵבֶר אֵבֶר**
12 **וּמַשְׁלִיךְ לַכְּלָבִים[92], וְהַבָּא אַחֲרָיו בְּכוֹר[93]. יָצָא רֻבּוֹ[94]**
13 **- הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר[95], וְנִפְטְרָה מִן הַבְּכוֹרָה[96]. וְאִם חָתַךְ**
14 **אֵבֶר וְהִנִּיחוֹ[97], אֵבֶר וְהִנִּיחוֹ, עַד שֶׁהִשְׁלִים רֻבּוֹ - הֲרֵי**
15 **כָּל הָאֵיבָרִים צְרִיכִין קְבוּרָה, וְנִפְטְרָה מִן הַבְּכוֹרָה[98];**
16 **כֵּיוָן שֶׁיָּצָא רֻבּוֹ, בֵּין שָׁלֵם בֵּין מְחֻתָּךְ, וַהֲרֵי הוּא**
17 **לְפָנֵינוּ - נִתְקַדֵּשׁ לְמַפְרֵעַ.**

91) העומדת לילד בפעם הראשונה. 92) כשיוצא אבר שהוא מיעוט של הוולד, מחתכו ומשליכו לכלבים וכן כל אבר ואבר, והוא במשנה חולין סט, ב. לפי שכל זמן שלא יצא רוב הוולד, אינו קדוש בקדושת בכורה (רש"י שם). 93) במשנה, שם: "ונפטרה מן הבכורה". ומפרשה רבינו רק על מה שנאמר שם בסוף המשנה "יצא רובו הרי זה יקבר". ולא על תחילת המשנה, כשיצא חתוך אבר אבר והשליכם לכלבים, שכיון שאינו חשוב כיולד אינו פטר רחם, והבא אחריו בכור (עי׳ ש"ך יו"ד סי׳ שיט סק"ג). ודעת רש"י שם אינה כן. 94) וחתכו. 95) שביציאת הרוב חלה עליו קדושת בכור, ואנו קוראים עליו (דברים טו, יט) "אשר יוולד" (רש"י שם), ויקבר כדין בכור שמת, ראה למעלה פ"ג ה"ד. 96) במשנה, שם. 97) פירוש, שלא השליכו לכלבים. 98) כדברי רב הונא, בגמרא שם ע, א.

18 **טו. יָצָא שְׁלִישׁ[99] וּמְכָרוֹ לְנָכְרִי, וְחָזַר וְיָצָא שְׁלִישׁ**
19 **אַחֵר - נִתְקַדֵּשׁ לְמַפְרֵעַ[100] וְנִפְטְרָה מִן הַבְּכוֹרָה[101].**
20 **יָצָא שְׁלִישׁ דֶּרֶךְ דֹּפֶן[102] וּשְׁנֵי שְׁלִישִׁים דֶּרֶךְ רֶחֶם -**
21 **אֵינוֹ קָדוֹשׁ[103]; שֶׁהָרֹב הָרִאשׁוֹן[104] לֹא יָצָא דֶּרֶךְ רֶחֶם,**
22 **וּלְמַפְרֵעַ הוּא מִתְקַדֵּשׁ[105].**

99) שעדיין לא קדש בבכורה עד שיצא רובו. 100) מתחילת הלידה, ונתגלה כי מכירתו לגוי לא היתה מכירה כלל, שהרי אינו שלו, וכרב הונא ולא כרבה (חולין סט:). 101) שלש שנים אלו אין להן מקום כאן, כי אע"פ שלא נתקדשה למפרע – נפטרה מן הבכורה, והבא אחריו אינו בכור (׳כתר המלך׳), והן שייכות להלן בסוף ההלכה אחרי המילים "ולמפרע הוא מתקדש" (׳אור שמח׳, וראה להלן הערה קד). 102) שלא דרך הרחם, ראה למעלה פ"ב ה"ד. 103) גם זה מחלוקת בין רב הונא ורבה, ופסק כרב הונא. ראה למעלה בסמוך. 104) כלומר, השליש השני ביחד עם השליש הראשון. 105) כאן שייכות המילים "ונפטרה מן הבכורה" שנכתבו למעלה, שהרי גם יצא כולו דרך דופן – הבא אחריו אינו בכור, כמו שכתב רבינו למעלה פ"ב ה"ד (׳אור שמח׳).

23 **טז. יָצָא מִעוּט אֵבֶר גָּדוֹל, וַהֲרֵי זֶה הֵיוֹצֵא רֻבּוֹ שֶׁל**
24 **עֻבָּר[106] - נִפְטְרָה מִן הַבְּכוֹרָה[107], וְיִקָּבֵר הַיּוֹצֵא[108].**
25 **יָצָא חֲצִי הָעֻבָּר וְהוּא רֻבּוֹ שֶׁל אֵבֶר הַיּוֹצֵא[109] - הֲרֵי**
26 **זֶה סָפֵק אִם נִפְטְרָה מִן הַבְּכוֹרָה אוֹ לֹא נִפְטְרָה.**
27 **לְפִיכָךְ הַבָּא אַחֲרָיו סְפֵק בְּכוֹר.**

106) מדובר כשחתכו, ומיעוט העובר שנשאר בפנים ולא יצא דרך הרחם אלא דרך הדופן (ש"ך סי׳ שיט ס"ק יב). 107) אם ילדה לאחר מכן, שאין מיעוט זה של האבר שיצא, נגרר אחרי רוב אותו האבר שבפנים (חולין ע.). 108) כיון שחתכו. וראה למעלה הי"ד. 109) כלומר, בתוך החצי

הזה שיצא, נכלל רוב של אבר שמיעוטו נשאר בפנים, ונסתפקו (שם) אם המיעוט הזה שבפנים מצטרף לרוב האבר, ועל־ידי־זה הוא מרבה את החצי שיצא ועושה אותו לרוב, ונתקדש בבכורה, או לא. ואף כאן מדובר כשחתך היוצא, והחלק שבפנים יצא אחר־כך דרך הדופן (ש"ך, שם).

יז. בְּכוֹר[110] שֶׁכָּרְכוֹ[111] בְּסִיב[112] וְהוֹצִיאוֹ וְלֹא נָגַע בָּרֶחֶם, אוֹ שֶׁכָּרְכוֹ בְּשִׁלְיַת בְּהֵמָה[113] אַחֶרֶת, אוֹ שֶׁנִּכְרְכָה עָלָיו אֲחוֹתוֹ וְיָצָא[114], הוֹאִיל וְלֹא נָגַע בָּרֶחֶם מִכָּל מָקוֹם - הֲרֵי זֶה סְפֵק בְּכוֹר[115].

110) כל הלכה זו היא בעיא שלא נפשטה בגמרא שם. 111) כשיצא חלק ממנו, לפני שיצא רובו. 112) קרום דק הגדל והנכרך סביב הדקל (רש"י שם). 113) כלומר, בסיב שאינו מין בשר, אלא אפילו בשליא שהיא מין בשר, מסתפקים אנו שמא היא הציצה (אע"פ שכלל הוא בידינו "מין במינו אינו חוצץ", כמו שכתב רבינו בפ"ז מהל' לולב הי"ב). ובשלייתו לא הסתפקו, שכן הוא דרך הלידה, ואינה חוצצת (גמרא, שם). 114) כלומר, שעם הזכר נולדה גם נקבה, והיא נכרכה עליו באופן שהזכר לא נגע ברחם, כן הוא בגמרא שם: "כרכתו ואחותו והציאתו, מהו". וכגירסת 'רבינו חננאל' (מובא ב'תוספות' שם ד"ה כרכתו, "אחותו" במקום "ואחזתו"). 115) בכל אלו הסתפקו שם, אם זה נחשב לחציצה ואינו קדוש או שאין זה חציצה (ראה רש"י שם), ולא נפשטה הבעיא, ולכן פסק רבינו שהוא ספק בכור.

יח. הִדְבִּיק שְׁנֵי רְחָמִים זֶה לָזֶה[116] וְיָצָא מִזֶּה וְנִכְנַס לָזֶה[117] - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם נִפְטְרָה מִן הַבְּכוֹרָה הַבְּהֵמָה שֶׁנִּכְנַס בָּהּ הַבְּכוֹר, שֶׁהֲרֵי פָּטַר רֶחֶם[118]; אוֹ לֹא נִפְטְרָה עַד שֶׁיִּפְטֹר רַחְמָהּ וְלָדָהּ[119].

116) כשאחת מהן כורעת לילד (שם). 117) כשילדה יצא הוולד מן הרחם של זו ונכנס לרחם של השניה. 118) על־ידי־זה שנכנס לתוך רחמה ויצא ממנה. 119) כלומר, עד שוולד שלה יפטור רחמה, ולא שוולדה של אחרת יפטור רחמה.

יט. נִפְתְּחוּ[120] כָּתְלֵי בֵּית הָרֶחֶם וְיָצָא[121] - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם נִגִּיעַת רֶחֶם מְקַדֶּשֶׁת אוֹ אֲוִירוֹ[122].

120) כלומר, נתרחבו. 121) ובגלל שנתרחב הרחם, לא נגע הוולד בכותלי הרחם בעת שיצא. 122) שם, בעיא של רב אחא.

כ. נֶעֱקְרוּ כָּתְלֵי בֵּית הָרֶחֶם [וְנִתְּלוּ] בְּצַוָּארוֹ[123] - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם בִּמְקוֹמוֹ מְקַדֵּשׁ אוֹ מְקַדֵּשׁ אַף חוּץ לִמְקוֹמוֹ[124].

123) פירוש, שהרחם נעקר ממקום חיבורו ונתלה בצואר הוולד באופן שנסחב עם הוולד ביציאתו לאויר העולם ('רבינו גרשום' שם). 124) שם. בעיא של מר רב אשי.

כא. נִגְמְמוּ כָּתְלֵי בֵּית הָרֶחֶם[125] - אֵינוֹ קָדוֹשׁ[126]. נִפְרַץ מִקְצָתוֹ[127] וְעוֹמֵד מְרֻבֶּה עַל הַפָּרוּץ[128] וְיָצָא דֶּרֶךְ הַפָּרוּץ[129], אוֹ שֶׁהָיָה הַפָּרוּץ מְרֻבֶּה עַל הָעוֹמֵד וְיָצָא דֶּרֶךְ הָעוֹמֵד[130] - הֲרֵי זֶה סְפֵק בְּכוֹר[131].

125) "פירוש, נתעכלו שפתי בית הרחם" ('ערוך' ערך גם). 126) שם, אבעיא של רבי ירמיה מרבי זירא, ונפשטה בגמרא. 127) של הרחם. 128) החלק שנשאר בשלימות, מרובה על החלק הנפרץ. 129) שיש מקום לומר שכיון שהחלק השלם רב יותר מהנפרץ, הרי הוא כאילו כולו שלם. או שכיון שיצא דרך הפרוץ אין זו לידה (ראה רש"י, שם). 130) שיש מקום לומר כיון שהנפרץ הוא יותר מן החלק השלם, הרי הוא כאילו כולו נפרץ וכמו שיצא דרך הפרוץ, או אפשר שכיון שיצא דרך העומד, הרי זו לידה. 131) אבעיא של רבי זירא שם, ולא נפשטה.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ו'־י"ב סיון תשע"ו

יום ראשון ו' סיון ה'תשע"ו

מצות עשה קח. קא.

הַמִּצְוָה הַקּ"ח —— שֶׁצִּוָּנוּ בְּדִינֵי מֵי נִדָּה (מי הזאה, שמערבים בהן את אפר הפרה האדומה ומזים על טמא מת — אדם או כלי — לטהרו), הַמְּטַהֲרִים בְּאֹפֶן מְסֻיָּם וּמְטַמְּאִים בְּאֹפֶן אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת מִצְוָה זוֹ (הלכות פרה אדומה). דַּע, שֶׁשְּׁלֹשָׁה עָשָׂר מִינֵי הַטֻּמְאוֹת הָאֵלֶּה שֶׁקָּדַם מִנְיָנָם, וְהֵם: טֻמְאַת נְבֵלָה וְטֻמְאַת שְׁרָצִים וְטֻמְאַת אֲכָלִים וְטֻמְאַת נִדָּה וְטֻמְאַת יוֹלֶדֶת וְטֻמְאַת צָרַעַת אָדָם וְטֻמְאַת צָרַעַת הַבֶּגֶד וְטֻמְאַת צָרַעַת הַבַּיִת וְטֻמְאַת הַזָּב וְטֻמְאַת הַזָּבָה וְטֻמְאַת שִׁכְבַת זֶרַע וְטֻמְאַת מֵת וְטֻמְאַת מֵי נִדָּה וְטָהֳרָתָם —— כָּל־אֶחָד מֵהֶם מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה, וּבְכָל־מִצְוָה מֵאֵלֶּה יֵשׁ מִקְרָאוֹת הַרְבֵּה וְדִינִים וּתְנָאִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת "וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי" וּבְפָרָשַׁת "אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ" וּבְפָרָשַׁת "זֹאת תִּהְיֶה" וּבְפָרָשַׁת "וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָרָה אֲדֻמָּה"; וְאַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ כּוֹלְלוֹת כָּל־הַמִּקְרָאוֹת שֶׁבָּאוּ בְּטֻמְאוֹת אֵלּוּ. אֲבָל דִּינֵי כָּל־הַמִּינִים הָאֵלֶּה וְהִלְכוֹת כָּל־מִין מֵהֶם —— הֲרֵי סֵדֶר טְהָרוֹת כּוֹלֵל כָּל־זֶה. מֵהֶם מִינִים שֶׁנִּתְיַחֲדוּ לָהֶם מַסֶּכְתּוֹת —— מֵהֶן מַסֶּכֶת טְהָרוֹת וּמַסֶּכֶת מַכְשִׁירִין וּמַסֶּכֶת עֻקְצִים, שֶׁשָּׁלֹשׁ מַסֶּכְתּוֹת אֵלּוּ כּוֹלְלוֹת טֻמְאַת אֳכָלִין בִּלְבַד, וּבִשְׁבִילָהּ נִתְחַבְּרוּ; אַךְ אִם נִזְדַּמֵּן בָּהֶם דִּין מִדִּינֵי שְׁאָר הַטֻּמְאוֹת, הֲרֵי לֹא בָּאוּ שָׁם

אֶלָּא בְּמִקְרֶה. בְּדוֹמֶה לְכָךְ כּוֹלֶלֶת מַסֶּכֶת נִדָּה כָּל־דִּינֵי מִצְוֹת טֻמְאַת נִדָּה וְזָבָה וְטֻמְאַת יוֹלֶדֶת, וּבְמַסֶּכֶת כְּרֵתוֹת יֵשׁ גַּם־כֵּן חֵלֶק מִדִּינֵי טֻמְאַת יוֹלֶדֶת. מַסֶּכֶת נְגָעִים כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי נִגְעֵי אָדָם וּבֶגֶד וָבָיִת; וּמַסֶּכֶת זָבִים כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי זָב וְזָבָה וְשִׁכְבַת זֶרַע; וּמַסֶּכֶת אֳהָלוֹת כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי טֻמְאַת מֵת; וּמַסֶּכֶת פָּרָה כּוֹלֶלֶת דִּינֵי מֵי נִדָּה לְטַמֵּא וּלְטַהֵר. אֲבָל טֻמְאַת נְבֵלָה וְטֻמְאַת שֶׁרֶץ לֹא יְחֻדוּ לָהֶן מַסֶּכְתּוֹת, אֶלָּא דִּינֵיהֶן מְפֻזָּרִים בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּסֵדֶר זֶה, רֻבָּם בְּמַסֶּכֶת כֵּלִים וּטְהָרוֹת. וְכֵן דִּבְּרוּ עַל שְׁאֵלוֹת רַבּוֹת מִסּוּג זֶה בְּמַסֶּכֶת עֵדֻיּוֹת. וּכְבָר פֵּרַשְׁנוּ אָנוּ סֵדֶר זֶה כֻּלּוֹ, כְּלוֹמַר: סֵדֶר טְהָרוֹת, פֵּרוּשׁ שֶׁאֵין צָרִיךְ לְעַיֵּן בְּסֵפֶר אַחֵר עִמּוֹ בְּשׁוּם דָּבָר מֵעִנְיְנֵי הַטֻּמְאָה וְהַטָּהֲרָה.

הַמִּצְוָה הַק"א — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת אָדָם מְצֹרָע (שנראתה לבנונית בעורו) טָמֵא [מְטַמֵּא]. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי צָרַעַת אָדָם: מַה מִּמֶּנָּה טָמֵא וּמַה מִּמֶּנָּה טָהוֹר, מַה מִּמֶּנָּה צָרִיךְ הֶסְגֵּר (שבעת ימים), וּמַה שֶּׁאֵינוֹ צָרִיךְ, וּמַה שֶּׁצָּרִיךְ עִם הַהֶסְגֵּר — גִּלּוּחַ, כְּלוֹמַר: תִּגְלַחַת (מסביב) הַנֶּתֶק (שמו של נגע כשהוא במקום שער) — וְזוּלַת זֶה מִפְּרָטֵי דִּינָיהָ וְאֵיכוּת טֻמְאָתָהּ.

יום שני ז' סיון ה'תשע"ו

מצות לא תעשה שח. שז.

הַמִּצְוָה הַש"ח — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלִּתְלוֹשׁ סִימָנֵי צָרַעַת אוֹ לִכְוֹתָם (באש) כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתַּנֶּה מַרְאֶה, וְהוּא אָמְרוֹ: "הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע־הַצָּרַעַת" (דברים כד, ח). וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת תצא שם): "'הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת' (דברים כד, ח) — בְּלֹא־תַעֲשֶׂה". וּלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (נגעים פרק ז משנה ד): "הַתּוֹלֵשׁ סִימָנֵי טֻמְאָה וְהַכּוֹוֶה אֶת־הַמִּחְיָה (הבשר החי שבנגע) — עוֹבֵר בְּלֹא־תַעֲשֶׂה" וְלוֹקֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ.

הַמִּצְוָה הַש"ז — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלְּגַלֵּחַ שְׂעַר הַנֶּתֶק (נגע בשער), וְהוּא אָמְרוֹ: "וְאֶת־הַנֶּתֶק לֹא יְגַלֵּחַ" (ויקרא יג, לג). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת תזריע): "מִנַּיִן לְתוֹלֵשׁ סִימָנֵי טֻמְאָה מִתּוֹךְ נִתְקוֹ שֶׁעוֹבֵר בְּלֹא־תַעֲשֶׂה? שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶת־הַנֶּתֶק לֹא יְגַלֵּחַ".

יום שלישי ח' סיון ה'תשע"ו

מצות עשה קיב.

הַמִּצְוָה הַקי"ב — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לַעֲשׂוֹת הֶכֵּר בַּמְּצֹרָע כְּדֵי שֶׁיִּפָּרְשׁוּ מִמֶּנּוּ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרוּמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל־שָׂפָם יַעְטֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא" (ויקרא יג, מה). וְהָרְאָיָה שֶׁזּוֹהִי מִצְוַת עֲשֵׂה הִיא אָמְרָם בְּסִפְרָא (תזריע): "לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (בכהן גדול) "רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרוֹם" (שם כא, י), יָכוֹל אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מְנֻגָּע? וּמָה אֲנִי מְקַיֵּם: "בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרוּמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ" בְּכָל־אָדָם חוּץ מִכֹּהֵן גָּדוֹל, תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע" — אַף כֹּהֵן גָּדוֹל יִהְיוּ בְגָדָיו פְּרוּמִים, קָרוּעִים, וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָּרוּעַ, יְגַדֵּל פֶּרַע (כך נקרא שער הגדל פרא). בָּרוּר, אִם כֵּן, שֶׁפְּרִימָה אוֹ פְּרִיעָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּלֹא־תַעֲשֶׂה, וְהַכְּלָל הוּא אֶצְלֵנוּ: "כָּל־מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא עֲשֵׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה, אִם אַתָּה יָכוֹל לְקַיֵּם אֶת־שְׁנֵיהֶם מוּטָב; וְאִם לָאו יָבוֹא עֲשֵׂה וְיִדְחֶה אֶת־לֹא־תַעֲשֶׂה". וְכֵיוָן שֶׁמָּצָאנוּ שֶׁהֵם אוֹמְרִים, כִּי כֹּהֵן גָּדוֹל אִם נִצְטָרַע פּוֹרֵעַ וּפוֹרֵם, הֲרֵי רְאָיָה שֶׁזּוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה. וּכְבָר נִמְסַר לָנוּ בַּקַּבָּלָה, שֶׁגַּם שְׁאָר טְמֵאִים צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת לְעַצְמָם הֶכֵּר, כְּדֵי שֶׁיִּפָּרְשׁוּ בְּנֵי אָדָם מֵהֶם. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (שם): "טְמֵא מֵת וּבוֹעֵל נִדָּה וְכָל־הַמְטַמְּאִין אֶת־הָאָדָם מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא". עִנְיָנוֹ: כָּל־טָמֵא (שאינו פורם) צָרִיךְ לְהַכְרִיז עַל עַצְמוֹ שֶׁהוּא טָמֵא, וְהוּא: (שצריכין היכר כלומר, או שיכריז בפה מלא, והיינו בשאר טמאים ובמצורעת, או כבמצורע ש"יכריז" באמצעות סימני פריעה ופרימה שאז אין אלא צורך להכריז ממש בפה) שֶׁיָּשִׂים לְעַצְמוֹ הֶכֵּר הַמַּרְאֶה שֶׁהוּא טָמֵא וְשֶׁהֻנּוֹגֵעַ בּוֹ נִטְמָא, כְּדֵי שֶׁיִּבָּדְלוּ מִמֶּנּוּ. וּכְבָר נִתְבָּאֵר שֶׁהֶכֵּר זֶה שֶׁל מְצֹרָע אֵין כֻּלּוֹ (כל סימני ההיכרות) חוֹבָה לְנָשִׁים, וְהוּא אָמְרָם (סוטה כג.): "הָאִישׁ פּוֹרֵעַ וּפוֹרֵם וְאֵין הָאִשָּׁה פּוֹרַעַת וּפוֹרֶמֶת" אֲבָל עוֹטָה (מכסה בבגדיה) עַל שָׂפָם וּמוֹדִיעָה עַל עַצְמָהּ (בהכרזה ממש בפה) כְּשֶׁאָר הַטְּמֵאִים (ובהל' טומאת צרעת פרק ו הלכה ה פסק דאינה עוטה).

יום רביעי ט' סיון ה'תשע"ו

מצות עשה קי.

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה מֵאָה וְעֶשֶׂר — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ שֶׁתְּהֵא הַטָּהֲרָה מִן־הַצָּרַעַת עַל יְדֵי הַמַּעֲשֶׂה הַמִּפֹּרָשׁ בַּמִּקְרָא (ויקרא יד), וְהוּא: עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנֵי תוֹלַעַת (פיסת צמר צבועה במיץ אדום — היוצא מגרגירים המתאפיינים בתופעה שתולעת זעירה מצויה בכל אחד —) וּשְׁתֵּי צִפֳּרִים וּמַיִם חַיִּים, וְשֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהֶם כֹּל מַה־שֶּׁנִּזְכָּר. וּבְמַעֲשֶׂה הַזֶּה עַצְמוֹ יִטְהַר הָאָדָם וְהַבַּיִת. כְּמוֹ שֶׁבֵּאֵר הַכָּתוּב. הִנֵּה נִתְבָּאֵר לְךָ, שֶׁמִּינֵי הַדְּבָרִים הַמִּטַּהֲרִים מִן־הַטֻּמְאָה לְפִי תּוֹרָתֵנוּ, הֵם שְׁלֹשָׁה מִינִים: אֶחָד כְּלָלִי וּשְׁנַיִם הַמְיֻחָדִים לִשְׁנֵי מִינִים מִמִּינֵי הַטֻּמְאוֹת. הַכְּלָלִי — הוּא הַטָּהֲרָה בַּמַּיִם, שֶׁכָּל־טָמֵא לֹא תֵּשֵׁג לוֹ הַטָּהֲרָה אֶלָּא אַחַר שֶׁיִּטַּהֵר בַּמַּיִם; וְהַמִּין הַשֵּׁנִי — מֵי נִדָּה (מי הזאה עם אפר הפרה), וְהוּא דָּבָר מְיֻחָד לְטֻמְאַת מֵת; וְהַמִּין הַשְּׁלִישִׁי עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנֵי תוֹלַעַת וּשְׁתֵּי צִפֳּרִים וּמַיִם חַיִּים. וְהוּא דָּבָר מְיֻחָד לַצָּרַעַת. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ כָּל־דִּינֵי

1 מִצְוָה זוֹ, כְּלוֹמַר: טָהֲרַת מְצֹרָע הָרִאשׁוֹנָה — בְּמַסֶּכֶת
2 נְגָעִים (פרק יד).

יום חמישי י' סיון ה'תשע"ו

מצות עשה קיא.

הַמִּצְוָה הַקי"א — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוָּה הַמְּצֹרָע לְהִתְגַּלֵּחַ, וְהִיא לוֹ הַטָּהֲרָה הַשְּׁנִיָּה (שלב שני. אחרי מה שמבואר במצוה קי — שיעור קטז), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוֹף נְגָעִים (פרק יד), וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְגַלַּח" (ויקרא יד, ט). וּכְבָר הִזְכַּרְנוּ מִקֹּדֶם (מצות עשה צג) אֶת־דִּבְרֵיהֶם (ספרא ויקרא יד, ט): "שְׁלֹשָׁה מְגַלְּחִין וְתִגְלַחְתָּן מִצְוָה: הַנָּזִיר וְהַמְּצֹרָע וְהַלְוִיִּם". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוֹף נְגָעִים. וְכָאן אֲבָאֵר לְךָ מֵאֵיזֶה טַעַם מָנִינוּ תִּגְלַחַת מְצֹרָע מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ (מצות עשה עז), וְלֹא עָשִׂינוּ כֵּן בַּנָּזִיר אֶלָּא קָבַעְנוּ תִּגְלַחְתּוֹ וַהֲבָאַת קָרְבְּנוֹתָיו כְּמִצְוָה אַחַת (מצות עשה צג) — שֶׁהַמְּצֹרָע, אֵין קֶשֶׁר בֵּין תִּגְלַחְתּוֹ לַהֲבָאַת קָרְבְּנוֹתָיו, וְהַתַּכְלִית הַמֻּשֶּׁגֶת מִתִּגְלַחְתּוֹ אֵינָהּ הַתַּכְלִית הַמֻּשֶּׁגֶת מֵהֲבָאַת קָרְבְּנוֹתָיו לְפִי שֶׁהַמְּצֹרָע, טָהֲרָתוֹ תְּלוּיָה בְּתִגְלַחְתּוֹ (והבאת קרבנותיו למטרה שונה — לאכול קדשים). וּבְפֶרֶק ו' מִנְּזִירוּת (מד:) אָמְרוּ: "מַה בֵּין נָזִיר לִמְצֹרָע? אֶלָּא שֶׁזֶּה טָהֲרָתוֹ תְּלוּיָה בְּיָמָיו (בימי נזרו), כְּלוֹמַר: הַנָּזִיר, וּמְצֹרָע טָהֲרָתוֹ תְּלוּיָה בְּתִגְלַחְתּוֹ": אִם גִּלַּח הַמְּצֹרָע וְנִשְׁלְמָה תִּגְלַחְתּוֹ הַשְּׁנִיָּה — טָהַר מִלְּטַמֵּא כַּשֶּׁרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוֹף נְגָעִים, וְיִשָּׁאֵר מְחֻסַּר כִּפּוּרִים עַד שֶׁיָּבִיא קָרְבְּנוֹתָיו כִּשְׁאָר מְחֻסְּרֵי כִּפּוּרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם. לָכֵן, תַּכְלִית תִּגְלַחְתּוֹ הִיא טָהֲרָתוֹ מִלְּטַמֵּא כַּשֶּׁרֶץ, בֵּין שֶׁהֵבִיא קָרְבְּנוֹתָיו וּבֵין שֶׁלֹּא הֵבִיא; וְאִלּוּ תַּכְלִית הֲבָאַת קָרְבְּנוֹתָיו הִיא לְהַשְּׁלִים כַּפָּרָתוֹ כִּשְׁאָר מְחֻסְּרֵי כַּפָּרָה, כְּלוֹמַר: זָב וְזָבָה וְיוֹלֶדֶת (שאף שנטהרו אין מושלמת כפרתן לאכול בקדשים וכדומה, עד שיביאו קרבנותיהם). וּכְבָר הִזְכַּרְנוּ קֹדֶם לָכֵן (מצות עשה עה) אֶת־דִּבְרֵיהֶם: "אַרְבָּעָה מְחֻסְּרֵי כַּפָּרָה", וְשָׁם נִתְבָּאֵר, שֶׁאֵין הַנָּזִיר מְחֻסַּר כַּפָּרָה, אֶלָּא אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים בִּכְלָלוּתָם (ביחד), כְּלוֹמַר: הַתִּגְלַחַת וַהֲבָאַת קָרְבָּן — מַתִּירִים לוֹ לִשְׁתּוֹת יַיִן. וְאֵין אֶחָד מֵהֶם מַסְפִּיק בִּלְעֲדֵי הַשֵּׁנִי, אֶלָּא הַתִּגְלַחַת קְשׁוּרָה בַּקָּרְבָּן וְהַקָּרְבָּן קָשׁוּר בַּתִּגְלַחַת, וּבְכֻלָּם יַחַד תֵּשֵׁג הַתַּכְלִית הָאַחַת, וְהִיא: שֶׁיֵּתְּרוּ לוֹ דְּבָרִים שֶׁהָיוּ אֲסוּרִים עָלָיו בִּימֵי נְזִירוּתוֹ. וּבְפֶרֶק ו' מִנְּזִירוּת (מו.) אָמְרוּ: "גִּלַּח עַל הַזֶּבַח וְנִמְצָא פָּסוּל — תִּגְלַחְתּוֹ פְּסוּלָה וּזְבָחָיו לֹא עָלוּ לוֹ". הִנֵּה נִתְבָּאֵר לְךָ, שֶׁהַתִּגְלַחַת הִיא מִתְּנָאֵי הַזֶּבַח וְהַזֶּבַח מִתְּנָאֶיהָ. וְנִתְבָּאֵר עוֹד בַּתּוֹסֶפְתָּא (נזיר טו.): "שֶׁנָּזִיר שֶׁכָּלוּ (שהסתיימו) יָמָיו אָסוּר לְגַלֵּחַ וְלִשְׁתּוֹת יַיִן וּלְהִטַּמֵּא לַמֵּתִים" עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה כָּל־אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים וְהֵם (הקרבנות, נקראים) תִּגְלַחַת טָהֲרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ו' מִנְּזִירוּת, וְהוּא שֶׁיְּגַלֵּחַ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְיִזְרוֹק שְׂעָרוֹ תַּחַת הַדּוּד וְיַקְרִיב אֶת־הַקָּרְבָּנוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּכָּתוּב. וְאַתָּה תִּמְצָאֵם (שחז"ל) בְּרֹב הַמְּקוֹמוֹת קוֹרְאִים לַהֲבָאַת הַקָּרְבָּנוֹת 'תִּגְלַחַת'. וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ בִּמְקוֹמוֹת בַּמִּשְׁנָה (נזיר פרק ב משנה ה — יא:) (מי שמתבטא בלשון) "הֲרֵינִי נָזִיר וְעָלַי לְגַלֵּחַ נָזִיר (אחר)", הַכַּוָּנָה בָּזֶה: שֶׁיָּבִיא קָרְבְּנוֹת נָזִיר וְיַקְרִיבֵם בַּעֲדוֹ (הנזיר האחר). הִנֵּה נִתְבָּאֵר לְךָ שֶׁהַתִּגְלַחַת הִיא בִּטּוּי לַהֲבָאַת הַקָּרְבָּנוֹת. וְהַטַּעַם בְּכָךְ, שֶׁהֵם חֵלֶק מִמֶּנָּה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְעַל־יְדֵי הַכֹּל יַחַד יִסְתַּלֵּק דִּין הַנְּזִירוּת וְיִשְׁתֶּה הַנָּזִיר יַיִן. אֲבָל תִּגְלַחַת טֻמְאָה חֲרֵי הִיא מֵהִלְכוֹת הַמִּצְוָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ לְעֵיל (מצות עשה צג).

יום שישי י"א סיון ה'תשע"ו

מצות עשה קב. קג.

הַמִּצְוָה הַק"ב — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת בֶּגֶד מְנֻגָּע טָמֵא [מְטַמֵּא]. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי צָרַעַת בְּגָדִים: אֵיךְ מְטַמְּאִים וְאֵיךְ מְטַמְּאִים, מַה מֵּהֶם צָרִיךְ הֶסְגֵּר אוֹ קְרִיעָה אוֹ שְׂרֵפָה אוֹ רְחִיצָה וְטָהֲרָה וְזוּלַת זֶה, מִכֹּל מַה־שֶּׁנֶּאֱמַר בַּכָּתוּב וּמִמַּה שֶׁבָּא בַּקַּבָּלָה (מסכת נגעים פרק יא).

הַמִּצְוָה הַק"ג — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת בַּיִת מְנֻגָּע טָמֵא [מְטַמֵּא] וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טֻמְאַת בָּתִּים: אֵיזֶה מֵהֶם צָרִיךְ הֶסְגֵּר אוֹ נְתִיצַת הַקִּירוֹת אוֹ נְתִיצַת כֻּלּוֹ, בַּמֶּה מִטַּמֵּא וְאֵיךְ מְטַמֵּא.

יום שבת קודש י"ב סיון ה'תשע"ו

מצות עשה צט.

הַמִּצְוָה הַצ"ט — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת הַנִּדָּה טְמֵאָה [מְטַמְּאָה]. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טֻמְאַת נִדָּה וְכָל־דִּינֶיהָ.

ישעיה פרק כז א־ה

א בַּיּוֹם הַהוּא יִפְקֹד יְהוָה בְּחַרְבּוֹ הַקָּשָׁה וְהַגְּדוֹלָה וְהַחֲזָקָה עַל לִוְיָתָן נָחָשׁ בָּרִחַ וְעַל לִוְיָתָן נָחָשׁ עֲקַלָּתוֹן
וְהָרַג אֶת־הַתַּנִּין אֲשֶׁר בַּיָּם: (ס) ב בַּיּוֹם הַהוּא כֶּרֶם חֶמֶר עַנּוּ־לָהּ: ג אֲנִי יְהוָה נֹצְרָהּ לְרְגָעִים אַשְׁקֶנָּה
פֶּן יִפְקֹד עָלֶיהָ לַיְלָה וָיוֹם אֶצֳּרֶנָּה: ד חֵמָה אֵין לִי מִי־יִתְּנֵנִי שָׁמִיר שַׁיִת בַּמִּלְחָמָה אֶפְשְׁעָה בָּהּ אֲצִיתֶנָּה
יָחַד: ה אוֹ יַחֲזֵק בְּמָעוּזִּי יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם לִי שָׁלוֹם יַעֲשֶׂה־לִּי:

רש"י

(א) על לויתן נחש בריח וגו'. תרגום יונתן על מלכא דאתרברב כפרעה מלכא קדמאה ועל מלכא דאתגאי כסנחרב מלכא תנינא, בריח ל' פשוט כבריח הזה לפי שהוא ראשון: **עקלתון.** לשון כפול לפי שהוא שני, ואומר אני לפי שאלו שלש אומות חשובות מצרים ואשור ואדום לכך אמר על אלו כמו שאמר בסוף הענין ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים: **לויתן נחש בריח.** הוא מצרים: **לויתן נחש עקלתון.** הוא אשור: **והרג את התנין אשר בים.** היא יושבת בלב ימים וכן כתיים קרויים איי הים: **(ב) ביום ההוא.** בעת הגאולה ישירו לישראל זו היא כרם חמר הוציאה יינה הטוב, חמר וינוש בלע"ז: **(ג) אני ה' נוצרה.** בעת הגלות: **לרגעים אשקנה.** מעט מעט אני משקה אותה כוס פורענות הבאה עליה פן אפקד עליה בבת אחת ואכלנה לכך לילה ויום אני מתבונן בה ויונתן תירגם אם לא שאני פוקד עליהם עונות שהם מרגילים לפני לילה ויום הייתי מגין עליהם: **(ד) חמה אין לי.** אין לי פה להגביר חמתי על העכו"ם לפי שאף ישראל חוטאין ומדת הדין מקטרגת: **מי יתנני שמיר שית במלחמה.** בבני מלחמתי והוא ישמעאל מי יתנני ואוכל לפקוד עליהם ולא תוכל מדת הדין למחות שישובו ישראל בתשובה והיא נותנת אותי שמיר ושית בבני מלחמה אפסע פסיעה על מדת הדין ואפקוד עליהם אף יתרון ונוספות על עונם ואציתם יחד כן תרגום יונתן על האומות ורז"ל פירשו על ישראל והוא מוסב על הכר' חמה אין לי בכל הכעסים שהכעסני הכרם הזאת לא אוכל לשפוך חמתי לבערה מפני השבועה שנשבעתי לאבותיהם מי יתנני כימים שעברו לולי השבועה הייתי שמיר ושית ופושע בכרם ואציתנה יחד: **(ה) או יחזק במעוזי.** או ל' אם כמו או נודע כי שור נגח הוא (שמות כא) או יחזיק עמי במעוזי שלא יבקש מעוז אלא מעוזי אז יעשה שלום לי להניח דעתי ואפי שמתקשקשת בי על שאיני נוקם בצרי ואנקם בהם: **שלום יעשה לי.** ממדת הדין שלא יוכל לקטרג ולומר מה נשתנו אלו מאלו:

מצודת דוד

(א) יפקוד ה'. ישגיח להכות בחרבו: **על לויתן נחש בריח.** הוא משל על ישמעאל שהוא מבריח ברוב הישוב מהקצה אל הקצה כמו הלויתן שמבריח את הים מהקצה אל הקצה: **ועל לויתן נחש עקלתון.** הוא משל על שהוא מעוקל במעשיו כמו הלויתן שבעבור רוב ארכו מעקל עצמו במקומות מהים: **התנין אשר בים.** הוא משל על יתר האומות השוכנים באיי הים שאינם לא מאמונתם ולא מהמונם: **(ב) כרם חמר ענו לה.** כולם ירימו קול על ישראל לומר שהוא כרם המוציא יין משובח לא כמו לשעבר שנאמר בה ויקו לעשות ענבים ויעש באושים (לעיל ה): **(ג) אני ה' נוצרה.** מעתה אשמרה לא כמו לשעבר שנאמר בה הסר משוכתו והיה לבער וגו': **לרגעים אשקנה.** בכל רגע אשקה אותה במי מטר ולא כמו לשעבר שנאמר בה ועל העבים אצוה מהמטיר עליו מטר: **פן יפקוד עליה.** כי פן יהיה נחסר העלים שלה ע"י כמישה לכן אצרנה לילה ויום להשקותה בזמנה ורצה לומר אחוס אף על העלין וכל שכן על הענבים והוא דרך משל לומר אשפיע להם הרבה טובה מגדוליהם ועד קטניהם: **(ד) חמה אין לי.** גם מאז לא הערתי עליהם כל חמתי כי אם הייתי מעיר כל חמתי אז מי הוא שיתן לי שמיר ושית כלומר זה הכרם שנתן לי מאז שמיר ושית במקום ענבים אם היה לי חמה מרובה הייתי פוסע בה פסיעה אחת והייתי שורפה כולה כאחד במלחמה כשאני נלחם עמה להפרע ממנה על עוונותיה: **(ה) או יחזיק במעוזי.** ר"ל או הייתי שורפה כאחת או היה כ"א שב מדרכו לאחוז במעוז שלי היא התורה שהיא לחוזק ועוז: **יעשה שלום לי.** אז היה עושה שלום עמדי ולא הייתי נלחם בו: **שלום וכו'.** כפל הדבר לחוזק הענין:

מצודת ציון

(א) יפקוד. ענין השגחה: **לויתן.** הוא הדג הגדול שבים וכן תמשוך לויתן בחכה (איוב מ): **נחש.** הלויתן הוא דומה לנחש: **ברח.** כענין מטה ההושם לסגור השער ומבריח מקצה השער עד קצהו ולכן יקרא הלויתן בריח כי מבריח מקצה הים עד קצהו: **עקלתון.** ענין עקום ועוות כמו ארחות עקלקלות (שופטים ה): **התנין.** כן נקרא הדג הדומה למראית הנחש וכן התנינים הגדולים (בראשית א): **(ב) חמר.** ענינו יין משובח כמו תשתה חמר (דברים לב): **ענו.** ענין הרמת קול כמו וענו הלוים וגו' קול רם (שם כז): **לה.** עליה: **(ג) נוצרה.** ענין שמירה כמו נוצר חסד (שמות לד): **לרגעים.** מל' רגע: **יפקד.** ענין חסרון כמו כי יפקד מושבך (ש"א כ): **עליה.** עלי הגפנים: **אצרנה.** אשמרנה: **(ד) חמה.** ענין כעס: **שמיר שית.** כמו שמיר ושית ותחסר הוי"ו והם מיני קוצים וכן ועלה שמיר ושית (לעיל ה): **אפשעה.** כמו אפסעה בסמ"ך וענינו פסיעת הרגל: **אציתנה.** ענין הדלקה והבערה כמו ותצת בסבכי היער (לעיל ט): **(ה) יחזק.** ענין אחיזה כמו ויחזיקו האנשים בידו (בראשית יט): **במעוזו.** מלשון עוז וחוזק וכן נקראה התורה כמו שכתוב ה' עוז לעמו יתן (תהלים כט):

איוב פרק ג א־ט

א אַחֲרֵי־כֵן פָּתַח אִיּוֹב אֶת־פִּיהוּ וַיְקַלֵּל אֶת־יוֹמוֹ: (פ) ב וַיַּעַן אִיּוֹב וַיֹּאמַר: ג יֹאבַד יוֹם אִוָּלֶד בּוֹ וְהַלַּיְלָה
אָמַר הֹרָה גֶבֶר: ד הַיּוֹם הַהוּא יְהִי חֹשֶׁךְ אַל־יִדְרְשֵׁהוּ אֱלוֹהַּ מִמַּעַל וְאַל־תּוֹפַע עָלָיו נְהָרָה: ה יִגְאָלֻהוּ
חֹשֶׁךְ וְצַלְמָוֶת תִּשְׁכֹּן־עָלָיו עֲנָנָה יְבַעֲתֻהוּ כִּמְרִירֵי יוֹם: ו הַלַּיְלָה הַהוּא יִקָּחֻהוּ אֹפֶל אַל־יַחֵד בִּימֵי שָׁנָה
בְּמִסְפַּר יְרָחִים אַל־יָבֹא: ז הִנֵּה הַלַּיְלָה הַהוּא יְהִי גַלְמוּד אַל־תָּבֹא רְנָנָה בוֹ: ח יִקְּבֻהוּ אֹרְרֵי־יוֹם
הָעֲתִידִים עֹרֵר לִוְיָתָן: ט יֶחְשְׁכוּ כּוֹכְבֵי נִשְׁפּוֹ יַקַּוֶּה־לְאוֹר וָאָיִן וְאַל־יִרְאֶה בְּעַפְעַפֵּי־שָׁחַר:

רש"י

(ב) מענה איוב, ויען. ויצעק שכל ענייה האמורה בתורה אינה אלא לשון הרמת קול ואב לכולם וענו הלוים קול רם (דברים כז): **(ג) אולד בו.** לשון עתיד שהיה אומר הלואי ויאבד היום שהייתי עתיד להולד בו ואז לא הייתי נולד: **והלילה.** אף היא תאבד: **אמר.** שיאמר המבשר אשר עליו הדבר מוטל: **הורה גבר.** שעיבר אבי את אמי, בנקבה נוהג לומר הורתה ובזכר נוהג לומר הורה את הנקבה: **והלילה אמר.** זה א׳ מן המקומות שחיסר המקרא את דבריו מפני שלא הוצרך לפרש מי הוא ומליצתו אמר האומר, (ודומה לו הירוצין בסלע סוסים אם יחרוש בבקרים) היה לו לומר אם יחרוש אדם בבקרים ורז״ל אמרו מלאך הממונה על ההריון לילה שמו: **(ד) היום ההוא יהי חשך.** תמיד בכל שנה כשיגיע אותו יום: **אל ידרשהו אלוה ממעל.** לטובה: **ואל תופע עליו.** נהרה אורה כמו צוהר ומתרגמינן ניהור: **(ה) יגאלהו.** כמו לחם מגואל (מלאכי א) במה גאלנוך (שם) והוא ל׳ ליכלוך: **צלמות.** צל של מות (חשך) שאינו מאיר לעולם: **עננה.** אפילה: **כמרירי יום.** שדים המושלים בצהרים כמו קטב מרירי והוא מושל בצהרים שנאמר ומקטב ישוד צהרים (תהלים צא): **(ו) אל יחד.** אל ישמח כמו ויחד יתרו (שמות יח) (פ״א אל יתאחד סא״א): **(ז) גלמוד.** יחיד, וחסר מאדם ומכל בריה: **(ח) יקבוהו.** יקללוהו כמו קבה לי (במדבר כב): **אוררי יום.** המקללים את ימיהם, לפי שהם מכוונים לקלל קללה מתוך צערם: **העתידים עורר לויתן.** להיות עירירים במחברתם ליחד ליווי שלהם מחברת איש ואשתו מאין בנים, ובגמ׳ ירושלמי ראיתי עורר לויתן לקונן על ליווי שלהם כשימות כמו לא יערער על מתו: **(ט) נשפו.** חשך אישונו: **בעפעפי.** בזהרורי כמו ועפעפינו יזלו מים (ירמי׳ ט):

מצודת דוד

(א) אחרי כן. כאשר חלפו שבעת הימים: **ויקלל את יומו.** אשר נולד בו בחושבו שכל מקרי האדם המה מוגבלים ומסודרים לפי מערכות הכוכבים בעת הלידה וההריון ולזה הוכח גם הוא במכאוב כי לא מצא בעצמו עון אשר יחטא ואשם ולכן ממרירות לב קלל יומו על כי בו הורו מערכות הכוכבים בו לרעה: **(ג) יאבד.** היום אשר נולדתי בו יהיה אבוד ר״ל בכל שנה כשיבוא היום ההוא יהיה בו חושך עד שיהיה אבוד ממנו שם יום: **והלילה אמר הורה גבר.** ר״ל וכ״כ תהיה אבודה הלילה אשר המשכיל לדעת מתי היתה זמן העבור אמר באותה הלילה עיבר אבי את אמי (כי זמן הלידה נראה וידוע לכל אבל זמן העיבור לא יבין כ״א המשכיל בחכמה): **(ד) אל ידרשהו.** להשפיע בו טובה ממעל: **ואל תופע.** לא תזריח בו אורה: **(ה) יגאלוהו חשך וצלמות.** ילכלך ויטנף אותו ותשכון עליו חשכת הענן: **יבעתוהו.** יפחדוהו תוקף חמימות היום, ר״ל האידים העולים בסיבת תוקף החום ימנעו אורו: **(ו) הלילה ההוא.** אשר עיבר בו אבי את אמי: **יקחהו אופל.** האופל יקח אותו לחלקו לישמש בו: **אל יחד.** אל יתאחד בימי שנה להתחבר עמהם להיות כמותם ואל יבוא בימי מספר החדשים וכפל הדבר במ״ש: **(ז) יהי גלמוד.** כ״כ יגדל בו החשך עד שיהיה יחידי ר״ל לא ילכו בו חבורות אנשים יחד לטייל ולא תבוא בו א״כ רננה כי דרך חבורות אנשים ההולכים יחד לטייל אשר ישירו וירננו בדרך מהלכם אבל כשלא ילכו בו חבורות לא ישמע בו רננה: **(ח) יקבהו וגו׳.** הספדנים המאררים בהספדם את יום מיתת המת אשר יספדוהו ומוכנים המה לעורר אבלות ולמדו לשונם לארר ולקלל המה יקבוהו את הלילה ההוא: **(ט) כוכבי נשפו.** אף הכוכבים הגדולים הנראים בתחלת הלילה ובסופו גם המה יהיו חשוכים בהלילה ההוא עם כי אורם רב עד שלא ימנע הראותם בעבור קצת האורה אשר היא בתחלת הלילה ובסופו: **יקו.** הלילה ההוא יקוה שיבא אחריו אור השמש ולא יהיה כי לא תזרח השמש ביום שלאחריו ואפ׳ בבקיעת השחר וזהרו לא יראה הלילה ההוא כי לא יאיר אחריו אור השחר:

מצודת ציון

(ב) ויען. עניינו הרמת קול וכן וענו הלוים וגו׳ קול רם (דברים כז): **(ג) אולד.** אמר דבריו כאלו ידבר קודם הלידה: **(ד) תופע.** תזרח כמו הופיע מהר פארן (שם לג): **נהרה.** אורה כמו ונהורא עמיה שרא (דניאל ב): **(ה) יגאלהו.** כמו יגעלהו בעי״ן ועניינו טנוף ולכלוך וכן לחם מגואל (מלאכי א): **וצלמות.** צלו של מות הוא חשכת הקבר: **יבעתוהו.** מל׳ בעתה וחרדה: **כמרירי.** ענין חמימה כמו כתנור נכמרו (איכה ה) ובאה בהכפל למ״ד הפעל על משקל סגריר (משלי כז): **(ו) אופל.** חשך עב: **יחד.** מל׳ אחד: **(ז) גלמוד.** יחידי כמו עדת חנף גלמוד (לקמן טו): **(ח) יקבהו.** ענין קללה כמו לכה קבה לי (במדבר כב): **העתידים.** המוכנים כמו להיות עתידים ליום הזה (אסתר ג): **עורר.** מל׳ התעוררות: **לויתן.** ענין אבלות ובירושלמי לא תעורר אשה לויתה במועד (מ״ק פרק משקין): **(ט) נשפו.** תחלת הלילה וסופו שניהם קרואים נשף ובדרז״ל תרי נשפי הוו וכו׳ (ברכות ג) והוא ענין חשך כמו בנשף בערב יום (משלי ז): **בעפעפי.** הוא אישון העין והושאל לבקיעת אור השחר והוא האור הנוצץ בפאת המזרח טרם יגלה השמש שהוא נראה כפתיחת העין:

פרק חמישי

א הַלּוֹקֵחַ מִן הַנִּחְתּוֹם, כֵּיצַד הוּא מְעַשֵּׂר? נוֹטֵל כְּדֵי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וְחַלָּה, וְאוֹמֵר: "אֶחָד מִמֵּאָה מִמַּה שֶׁיֵּשׁ כָּאן, הֲרֵי בְּצַד זֶה מַעֲשֵׂר, וּשְׁאָר מַעֲשֵׂר סָמוּךְ לוֹ; זֶה שֶׁעָשִׂיתִי מַעֲשֵׂר עָשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלָיו, וְהַשְּׁאָר חַלָּה; וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּצְפוֹנוֹ אוֹ: בִּדְרוֹמוֹ, וּמְחֻלָּל עַל הַמָּעוֹת".

פירוש ברטנורא

ה א הלוקח מן הנחתום. כשהנחתום מוכר במדה גסה הלוקח ממנו חייב לתקן מה שהוא לוקח והנחתום פטור. והא דתנן לעיל בפרק ב׳ שהנחתומים חייבים להפריש כדי שיעור תרומת מעשר וחלה, התם מיירי במוכר במדה דקה שמפני שהוא משתכר הרבה הטילו עליו לעשר, אי נמי מפני התינוקות שלוקחים ממי שמוכר בדקה כדי שלא יאכלו טבלים הטילו עליו לתקן. מדה גסה ודקה מפורשים לעיל ספ״ב: **נוטל כדי תרומת מעשר.** דהיינו אחד ממאה וכדי חלה אחד ממ״ח. ולא שיפרישם מן הכבר שלקח מן הנחתום, אלא קובע להם מקום ומניחם מחוברים במקומם: **אחד ממאה ממה שיש כאן.** מכל מה שיש כאן משמע אף עם כדי שיעור חלה שהפריש עשוי מעשר, ונמצא מפריש מעשר אף מן החלה: **ושאר מעשר.** דהיינו עוד תשעה סמוך לו הרי קבע מקום לכל המעשר, ואותו האחד שקראתי לו שם מעשר תחילה עשוי תרומת מעשר על התשעה הסמוכים לו: **והשאר חלה.** א׳ ממ״ח שהפרשתי חלה: **ומעשר שני בצפונו או בדרומו.** קובע לו מקום ואחר כך מחללו, ואינו צריך להוסיף חומש:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה א

כבר בארנו, שלא תיקנו חכמים להפריש מן הדמאי אלא תרומת מעשר, אחד ממאה, לפי שיש בה עוון מיתה, שדינה כתרומה גדולה, ומעשר שני, שאין בו הפסד ממון, שהרי בעליו אוכלים אותו; ויש אומרים, כדי שלא לאכלו בטומאה או מחוץ לירושלים. אבל מעשר ראשון אין מפרישים, שכן מותר הוא לזרים ואין בו אלא גזל הלוי, וכיון שהוא ספק אומרים ללוי: "הבא ראיה שאינו מעושר וטול מעשרך", שהמוציא מחבירו עליו הראיה. והוא הדין למעשר עני, כמו שבארנו (לעיל ד, ג). ברם, קוראים שם למעשר ראשון, כפי שיבואר במשנתנו, כדי להפריש ממנו תרומת המעשר, שאין רשאים להפריש תרומת מעשר קודם המעשר. ותרומה גדולה אין מפרישים מן הדמאי, שלא נחשדו עליה עמי הארץ, כפי שהזכרנו כבר בהקדמה למסכתנו. – משנתנו באה ללמד כיצד מעשרים את הדמאי והיא מלמדת דין זה בפת של דמאי הלקוחה מנחתום, שמלבד תרומת מעשר ומעשר שני יש להפריש ממנה גם חלה.

הַלּוֹקֵחַ מִן הַנִּחְתּוֹם – פת של דמאי, שצריך להפריש ממנה גם חלה, **כֵּיצַד הוּא מְעַשֵּׂר** – פת זו? **נוֹטֵל** – חלק מן הפת, **כְּדֵי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר** – היינו אחד ממאה, **וְחַלָּה** – וכדי חלה, אחד מארבעים ושמונה, כלומר חלק הכולל שני השיעורים הללו המופרשים לכהן ($1/100 + 1/48 = 3/100$ ועוד $1/1000$ מכל הפת), **וְאוֹמֵר: "אֶחָד מִמֵּאָה מִמַּה שֶׁיֵּשׁ כָּאן** – במה שנטלתי, **הֲרֵי בְּצַד זֶה מַעֲשֵׂר** – כלומר שמשאיר את החלק שנטל מן הפת בצד הפת, ומסמן בו את מקומו של האחד ממאה וקורא לו שם "מעשר", היינו שהוא חלק ממעשר ראשון, **וּשְׁאָר מַעֲשֵׂר** – היינו עוד תשעה חלקים כמותו המשלימים את שיעור המעשר, הריהו **סָמוּךְ לוֹ** – סמוך לאחד ממאה שכבר עשיתי מעשר, והרי כל זה מעשר ראשון; **זֶה שֶׁעָשִׂיתִי מַעֲשֵׂר** – אותו האחד ממאה שקראתי לו בראשונה שם "מעשר", **עָשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלָיו** – על כל המעשר הראשון, **וְהַשְּׁאָר** – מה שנשאר בחלק שנטלתי, היינו האחד מארבעים ושמונה, **חַלָּה** – הרי זה חלה; ונותן את כל החלק הזה, הכולל את תרומת המעשר והחלה, לכהן; **וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי** – של הפת, **בִּצְפוֹנוֹ אוֹ: בִּדְרוֹמוֹ** – כלומר שקובע מקומו בצד צפון או בצד דרום של הפת; ויש מפרשים: בצפונו או בדרומו של המעשר הראשון שכבר נקבע תחילה מקומו בפת, **וּמְחֻלָּל עַל הַמָּעוֹת"** – והרי מעשר שני זה יוצא לחולין בפדיון שאני פודהו במעות שיעדתי לכך.

המפרשים מתעכבים על עניינים אחדים שבמשנתנו הטעונים הסבר, ונבארם כאן לפי סדרם במשנה:

א) הלוקח מן הנחתום... – בירושלמי שואלים: למעלה (ב, ד) שנינו, שהנחתום מפריש תרומת מעשר – "הנחתומים לא חייבו אותם חכמים להפריש אלא כדי תרומת מעשר וחלה", ואילו כאן שנינו: "הלוקח מן הנחתום, כיצד הוא מעשר" – היינו שהלוקח מפריש? אמנם יש מפרשים, ששם מדובר בנחתום חבר, ואילו משנתנו עוסקת בנחתום עם הארץ. אבל לירושלמי משמע שהנחתום כאן הוא כנחתום שם, כלומר שבשתי המשניות מדובר בנחתום חבר (ר״ש). ואם כן הרי הן סותרות זו את זו. ויש מחזקים קושיה זו, שאמנם אי אפשר לפרש משנתנו בנחתום עם הארץ, שהרי אין אנו מוצאים שנחשדו עמי הארץ על חלה ("תפארת ישראל" ועוד). ביישוב קושיה זו נחלקו בירושלמי ר׳ יוחנן ור׳ אלעזר: ר׳ יוחנן אמר, ששם מדובר בנחתום שעושה עיסתו בטהרה, הלכך הוא מפריש תרומת מעשר וחלה, הואיל וראויות הן לכהן לאכילה, ואילו במשנתנו מדובר בנחתום שעושה עיסתו בטומאה, כגון שלקח מעם הארץ תבואה שהוכשרה ונטמאה, הלכך לא הטריחוהו חכמים להפריש תרומת מעשר וחלה, כיון שאינה ראויה לכהן אלא להסיקה תחת תבשילו, והלוקח שיאכל הוא יפריש. ור׳ אלעזר אמר, ששם מדובר בנחתום שמוכר במידה דקה, כלומר ככרות יחידות, ומרויח הרבה, הלכך הטילו חכמים עליו להפריש; ויש אומרים הטעם, מפני התינוקות שלוקחים אצלו, שלא יאכלו טבלים, ואילו במשנתנו מדובר בנחתום שמוכר במידה גסה, הרבה ככרות ביחד, שאינו מרויח הרבה, לפיכך הלוקח ממנו חייב לתקן מה שהוא לוקח – עיין במפרשי המשנה שנקטו דעתו של ר׳ אלעזר ומפרשים משנתנו בנחתום חבר שמוכר במידה גסה, וזהו ששנינו: "הלוקח מן הנחתום, כיצד הוא מעשר"?...

ב) נוטל כדי תרומת מעשר וחלה ואומר: "אחד ממאה שיש כאן"... – משמע מכאן שמפרישים מעשר אף מן החלה, ושואלים בירושלמי: הלא שנינו (לעיל א, ג), שחלת עם הארץ פטורה מן הדמאי. אמנם לדעת ר׳ אושעיא שם, שהטעם הוא משום שאימת קדשים על עם הארץ ואינו נותן לכהן דבר שאינו מתוקן, אין מקום לקושיה, ששם מדובר בחלת עם הארץ שתיקן לו גבל חבר בטהרה שבכגון זה הכהן המקבל אותה פטור מלעשרה דמאי, ואילו חבר שקנה עיסה או כיכר של דמאי והפריש חלתה, חייב לעשרה דמאי; אבל לדעת ר׳ יוחנן שם, שהטעם הוא מפני שבשעה שגזרו על הדמאי לא גזרו להפריש גם על חלה, אם כן קשה משנתנו, מדוע מפריש כאן מעשר גם מן החלה. מסקנת הירושלמי היא (לאחר שקלא וטריא), ששם מדובר בכהן שמתארח אצל עם הארץ שעשה עיסתו בטהרה, היינו על ידי גבל חבר, ובכגון זה הקילו חכמים, שאינו צריך להפריש ממנה מעשר של דמאי. ומשנתנו הרי עוסקת בנחתום שמוכר לרבים, שבכגון זה חייב הלוקח להפריש מעשרות דמאי גם מהחלה. ויש עוקר את הקושיא מעיקרה, שאמנם גם משנתנו סוברת שאין צריך להפריש דמאי על החלה, ומה שאומר "אחד ממאה שיש כאן", כוונתו חוץ מהחלק הראוי לחלה.

ג) "נוטל כדי תרומת מעשר... – בארנו במשנה, שנוטל חלק מן הפת כשיעור אחד ממאה ואחד מארבעים ושמונה ומניחו אחר כך בצד הפת ואומר: "אחד ממאה שיש כאן הרי בצד זה מעשר" וכו׳. כך אמנם כותב הרמב״ם (הל׳ מעשר ט, ו): "הלוקח כיכר מן הנחתום מפריש ממנה כדי תרומת מעשר וחלה"... וכן בהלכה הקודמת: "כיצד מעשרין את הדמאי? מפריש כדי תרומת מעשר שהוא אחד ממאה מן הכל ומניחה בצד הפירות ואומר: זה מעשר ושאר מעשר סמוך לו"... אבל בפירושו למשנתנו כותב הרמב״ם, שלא יפריש את החלק מן הכיכר אלא יניחהו מחובר... וכן מפרש גם הרב מברטנורא: "נוטל כדי תרומת מעשר, דהיינו אחד ממאה, וכדי חלה אחד ממ״ח, ולא שיפרישו מן הכיכר... אלא קובע להם מקום ומניחם מחוברים במקומם".

ד) כדי תרומת מעשר וחלה – שני שיעורים ישנם בחלה: שיעורו של בעל הבית הוא אחד מעשרים וארבעה בעיסתו, ושיעורו של נחתום הוא אחד מארבעים ושמונה. רוב המפרשים פירשו במשנתנו "כדי חלה" – אחד מארבעים ושמונה, כלומר כשיעור שהנחתום היה צריך להפריש; וכך אמנם בארנו במשנה. ברם, יש מפרשים, שאם הלוקח הוא בעל בית, צריך הוא להפריש אחד מעשרים

ב הָרוֹצֶה לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר כְּאַחַת — נוֹטֵל אֶחָד מִשְּׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ וּשְׁלִישׁ וְאוֹמֵר: "אֶחָד מִמֵּאָה מִמַּה שֶׁיֵּשׁ כָּאן הֲרֵי זֶה בְּצַד זֶה חֻלִּין, וְהַשְּׁאָר תְּרוּמָה עַל הַכֹּל, וּמֵאָה חֻלִּין שֶׁיֵּשׁ כָּאן הֲרֵי זֶה בְּצַד זֶה מַעֲשֵׂר, וּשְׁאָר מַעֲשֵׂר סָמוּךְ לוֹ; זֶה שֶׁעָשִׂיתִי מַעֲשֵׂר עָשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלָיו, וְהַשְּׁאָר חַלָּה; וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּצְפוּנוֹ אוֹ: בִּדְרוֹמוֹ, וּמְחֻלָּל עַל הַמְּעוֹת".

פירוש ברטנורא

ב נוטל אחד משלשים ושלש ושליש. היינו שליש ממאה. ופאה שנוטל יש בהם ג' שלישים, שנים מהן לתרומה שהיא תרי ממאה ואחד לתרומת מעשר שהיא אחד ממאה. ואומר על אותה סאה שנטל אחד ממאה שיש כאן בין הכל דהיינו שליש אותה סאה: **הרי הוא בצד זה חולין.** פירוש ישאר חולין כמו שהוא עתה בטבלו בצד שני שלישים שעמו, והשאר דהיינו שני שלישים יהיו תרומה על הכל: **מהחולין שיש כאן.** דהיינו השליש שאמרתי עליו שישאר חולין. הרי זה בצד זה מעשר: **ושאר מעשר.** דהיינו עוד תשעה סמוך לשליש זה, אותם עשרה שלישים יהיו מעשר על המאה שלישים. ולאו דוקא עשרה אלא מעט פחות כפי המגיע לשנים של תרומה: **זה שעשיתי מעשר.** היינו השליש שקרא עליו שם מעשר תחלה עשוי תרומת מעשר על תשעה השלישים. ולא שליש שלם אלא חסר דבר מועט, ולהכי קאמר מהחולין שיש כאן דמשמע ולא כל החולין. ומתניתין אתיא כאבא אלעזר בן גומל דאמר בסוף פרק כל הגט (לא.) כשם שיש לו לבעל הבית רשות לתרום תרומה גדולה כך יש לו רשות לתרום תרומת מעשר. ואיהו נמי שרי להפריש תרומת מעשר באומד בעין יפה בפרק כל המנחות באות מצה (דף נד: נה.) הלכך אותו שליש שהוא מפריש משלם אע"פ שהיה ראוי להיות חסר מעט, בעין יפה הוא מפריש ושרי:

משניות מבוארות – קהתי

וארבעה, ואם הוא פלטר, היינו הלוקח ככרות מן הנחתום למכירה קמעונאית, הריהו מפריש אחד מארבעים ושמונה ("תפארת ישראל").

ה) **נוטל... ואומר:** "אחד ממאה ממה שיש כאן, הרי בצד זה מעשר, ושאר מעשר סמוך לו; זה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר עליו, והשאר חלה" — **יש שואלים,** משום מה תיקנו לעשר דמאי בסדר זה ולומר נוסח מסובך? למה לא תיקנו שיקרא שם לכל מעשר ראשון תחילה ואחר כך יפריש ממנו תרומת מעשר, דהיינו שיאמר: "עשרה ממאה בצד זה הרי הוא מעשר, ואחד מן העשרה שיש כאן הרי הוא תרומת מעשר"? בעל "תוספות יום טוב" כותב בענין זה: לפי שאינו מפריש אלא תרומת מעשר בלבד, ואילו המעשר הראשון אינו צריך להפרישו, כי אם לקרוא לו שם ולהפריש ממנו תרומת מעשר (שאינו רשאי להפריש תרומת מעשר קודם שקרא שם למעשר), הלכך אין צורך לקבוע מקום לשני השיעורים: תחילה לכל המעשר ואחר כך לתרומת מעשר שבו, אלא קובע מקום לשיעור אחד ממאה שיפרישו אחר כך, ואומר ששאר המעשר סמוך לו, בלא שיעור רק בסתם "שאר מעשר". ויש מבארים: שאילו היה מפריש או קורא שם לכל המעשר תחילה, היה מחויב ליתנו ללוי, שהרי זה כאילו מודה שאינו מעושר, לכן מפריש תחילה אחד ממאה ואומר: זה מעשר, כלומר זה ודאי אני צריך ליתן, ושאר מעשר סמוך לו, כלומר אם אני חייב בו, ואחר כך אומר: זה שאמרתי עליו שהוא מעשר הרי הוא תרומת מעשר על שאר המעשר, אם אני חייב בו. כללו של דבר, כיון שאינו נותן המעשר למה יקרא לו שם?! (רדב"ז). ברם, ר' עקיבא איגר מקשה על "תוספות יום טוב" שהנה במשנה הבאה מדובר בודאי טבל (כפי פירושו בשם הר"ש), וצריך ליתן את המעשר הראשון ללוי, ואף על פי כן נוסח העישור הוא כנוסח שבמשנתנו: "הרי זה בצד זה מעשר ושאר מעשר סמוך לו" וכו'. קושיה זו מוקשית איפוא גם על הרדב"ז. בעל "משנה ראשונה" כותב: "ונראה שמשום שחלה ותרומת מעשר שתיהן נקראות "ראשית", מצוה להקדים הפרשתן קודם לשאר המעשרות, אלא שבשעת הפרשה זו אי אפשר לקרות להן שם, שכל זמן שלא הפריש את המעשר אינו יכול לקרות שם לתרומת מעשר, וכן חלה אין לקרות לה שם קודם המעשר (כפי שנבאר עוד להלן). אבל מכל מקום מצוה לייחד להן מקום תחילה, וזהו ששנינו: נוטל כדי תרומת מעשר וחזלה — כלומר מייחד להן מקום שאלו יהיו תרומת מעשר וחלה אחר כך כשיקרא להן שם... ושתי הפרשות יש כאן: האחת בתחילה בלא קריאת שם, שמייחדן על מנת לקדשן אחר כך בקריאת שם, וזה מותר אף שלא מפריש המעשר, וההפרשה השנייה היינו שקורא להן שם, וזה אי אפשר אלא אחר המעשר... ודין זה אינו רק בדמאי אלא גם בודאי, שאף על פי שמעשר קודם לתרומת מעשר היינו בקריאת השם, אבל לגבי ייחוד מקום, מצוה לייחד מקום לתרומת מעשר קודם למעשר, כמו שמובא במשנה הבאה".

ו) "והשאר חלה, ומעשר שני בצפונו או בדרומו" — **בירושלמי אמרו:** למה מקדימים מעשר ראשון לחלה? משום שקדם לגורן (כלומר שחל חיובו בגורן קודם חיוב החלה) וכתוב בו "ראשית"; (כלומר שיש בו תרומת מעשר ותרומה נקראת "ראשית" — "ראשית דגנך" — דברים יח, ד), אבל מעשר שני אף על פי שקדם לגורן, הואיל ולא כתוב בו ראשית, מקדימים לו החלה, שכתוב בה "ראשית" — "ראשית עריסותיכם". מכאן סדר המעשר של הפת הוא: תחילה מעשר ראשון ותרומת מעשר — לפי שיש בו שני יתרונות: קודם לגורן וגם כתוב בו "ראשית"; אחר כך "חלה" שכתוב בה "ראשית", ולבסוף מעשר שני.

באור משנה ב

אגב ההלכה שבמשנה הקודמת באה משנה זו ללמד, כיצד מפרישים מטבל ודאי תרומה גדולה ותרומת מעשר כאחת, ומדובר כאן בכהן או בלוי, ששניהם חייבים להפריש תרומה ותרומת מעשר מתבואותיהם, כמו שדרשו חכמים מהפסוק (במדבר יח, כח): "כן תרימו גם אתם תרומת ה' מכל מעשרותיכם", "אתם" — אלו הלויים, "גם אתם" — לרבות הכהנים (רמב"ם על פי ספרי פרשת קורח), אלא שהכהן מעכב את התרומות לעצמו, והלוי נותן את התרומות לכהן, ולכן שייך לומר אצלם שמפרישים תרומה ותרומת מעשר כאחת. אבל ישראל אינו יכול להפריש תרומת מעשר, שהרי תרומת מעשר על הלוי להפריש ממעשר ראשון הניתן לו, ואם הישראל יפרישנה מן המעשר, הרי הוא מפריש מדבר שאינו שלו ואין תרומתו תרומה (ירושלמי). ברם, יש דעה (בבלי גיטין לא, א), שכשם שיש לבעל הבית רשות לתרום תרומה גדולה, כך יש לו רשות לתרום תרומת מעשר, ולפי דעה זו מדובר במשנתנו גם בישראל.

הָרוֹצֶה לְהַפְרִישׁ — מטבל ודאי, **תְּרוּמָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר כְּאַחַת** — תרומה היינו תרומה גדולה ששיעורה אחד מחמישים (שני אחוזים), ותרומת מעשר שיעורה אחד ממאה (אחוז אחד), והרוצה להפריש שתי התרומות הללו כאחת, **נוֹטֵל אֶחָד מִשְּׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ וּשְׁלִישׁ** — כלומר שלושה ממאה (3%), ונקט התנא "אחד משלושים ושלש ושליש" ולא שלושה ממאה, שאם יש לו מאה סאה תבואה קל לו יותר לחלקה לשלושה חלקים, שלושים ושלש ושליש לכל חלק, ולקחת סאה מכל חלק (**"תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"; "משנה ראשונה"**). ואולי הטעם הוא שדרך חכמים לנקוט "אחד מ..." כגון אחד מחמישים, ולא שניים ממאה וכיוצא בזה (**ר"ח אלבק**); ואף כאן נקט התנא: נוטל אחד משלושים ושלש ושליש, וכוונתו היא שלושה ממאה כמו שביארנו, **וְאוֹמֵר: "אֶחָד מִמֵּאָה** — מכל התבואה, **מִמַּה שֶׁיֵּשׁ כָּאן** — במה שנטלתי, **הֲרֵי זֶה בְּצַד זֶה חֻלִּין** — כלומר נשאר לפי שעה חולין כמו שהוא עכשיו בטבלו, **וְהַשְּׁאָר** — ממה שנטלתי, היינו השניים למאה, **תְּרוּמָה עַל הַכֹּל** — תרומה גדולה על כל התבואה, ששיעורה שניים ממאה (אחד מחמישים), כמו שהזכרנו לעיל. טעם נוסח זה, מפני שתרומה גדולה צריך להפריש באומד, ואילו תרומת מעשר — במידה מדוייקת; לפיכך הוא קובע תחילה מקום לאחד ממאה, ואחר כך אומר סתם "והשאר תרומה". ברם, לאחד ממאה קורא בתחילה שם "חולין" ולא "תרומת מעשר", שאסור להקדים תרומת מעשר לתרומה גדולה (**"שנות אליהו"**), ולאחר שקרא שם לתרומה גדולה הוא מוסיף ואומר: **וּמֵאָה חֻלִּין שֶׁיֵּשׁ כָּאן** — כלומר האחד ממאה שאמרתי תחילה שיהא חולין; ויש גורסים: ומהחולין שיש כאן, **הֲרֵי זֶה בְּצַד זֶה מַעֲשֵׂר** — היינו חלק ממעשר ראשון, **וּשְׁאָר מַעֲשֵׂר סָמוּךְ לוֹ** — ושאר המעשר, היינו עוד תשעה ממאה, כדי להשלים את שיעור המעשר, הריהו סמוך לאחד ממאה, ונמצא כולו מעשר ראשון; **זֶה שֶׁעָשִׂיתִי מַעֲשֵׂר** — אותו אחד ממאה שקראתי לו שם "מעשר", **עָשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלָיו** — על המעשר הראשון; **וְהַשְּׁאָר חַלָּה**

ג הַלּוֹקֵחַ מִן הַנִּחְתּוֹם, מְעַשֵּׂר מִן הַחַמָּה עַל הַצּוֹנֶנֶת, וּמִן הַצּוֹנֶנֶת עַל הַחַמָּה, אֲפִלּוּ מִטְּפוּסִין הַרְבֵּה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: חִטִּים שֶׁל אֶמֶשׁ הָיוּ מִשֶּׁל אֶחָד, וְשֶׁל הַיּוֹם הָיוּ מִשֶּׁל אַחֵר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסֵר בִּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וּמַתִּיר בַּחַלָּה.

ד הַלּוֹקֵחַ מִן הַפַּלְטֵר — מְעַשֵּׂר מִכָּל טְפוּס וּטְפוּס; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מֵאֶחָד עַל הַכֹּל. מוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה בְּלוֹקֵחַ מִן הַמַּנְפּוֹל, שֶׁהוּא מְעַשֵּׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד.

ה הַלּוֹקֵחַ מִן הֶעָנִי, וְכֵן הֶעָנִי שֶׁנָּתְנוּ לוֹ פְּרוּסוֹת פַּת אוֹ פִּלְחֵי דְבֵלָה — מְעַשֵּׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד; וּבַתְּמָרִים

פירוש ברטנורא

ג ומן הצוננת על החמה. אע"פ שהוא מעשר מן הרע על היפה סבר לה כר' אלעאי דאמר (קדושין מו:) התורם מן הרע על היפה תרומתו תרומה, ובדמאי התירו אפילו לכתחילה: **ואפילו מדפוסים הרבה.** ולא חיישינן שמא אתמול קנה הנחתום תבואה ממי שהוא מעשר והיום ממי שאינו מעשר ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב, דנחתום מחד גברא זבין אע"פ שהוא עושה מדפוסים הרבה: **רבי יהודה אוסר.** כששניהם של אמש או שניהם של היום מודה רבי יהודה לרבי מאיר דאפילו מדפוסים הרבה שרי, דלא חייש לדפוסים. אבל אחד של אמש ואחד של היום אפילו מדפוס אחד אסר, שאני אומר וכו': **ר' שמעון אוסר בתרומת מעשר.** דאפילו שניהם של היום או של אמש כיון דבשני דפוסים הוא אמרינן מתרי גברי זבן את התבואה ושמא האחד עישר והאחד לא ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב: **ומתיר בחלה.** דבחלה כולי עלמא מודו אפילו של אמש בשל היום ואפילו משני דפוסים, דאי נמי מתרי גברי זבן לא חיישינן שהרי אצל הנחתום מתחייבה בחלה שהוא גלגל את העיסה. והלכה כרבי שמעון:

ד פלטר. הוא הלוקח מן הנחתומים ככרות הרבה בבת אחת ומוכרן אחר כך בשוק אחד אחד: **מעשר מכל דפוס ודפוס דברי רבי מאיר.** דסבירא ליה לרבי מאיר פלטר מתרי תלתא נחתומי זבן, ואנו אומרים דפוס זה קנה מנחתום אחד והשני מנחתום אחר. ורבי יהודה סבר פלטר מחד נחתום זבן ואע"פ שהם משני דפוסים כולן מנחתום אחד הן, הלכך אם כולן משל אמש או משל היום מעשר מאחד על הכל כדין נחתום: **מנפול.** קונה מן פלטרין הרבה ומוכר לאחרים, וכיון שהוא רגיל לקנות מאנשים הרבה הלוקח ממנו מעשר על כל אחד ואחד. והלכה כרבי יהודה:

ה הלוקח מן העני. המחזר על הפתחים: **פלחי דבילה.** חתיכות של דבילה: **בולל ונוטל.** דורם התמרים או הגרוגרות ומערבן יחד והן נבללים ומתערבים

משניות מבוארות – קהתי

– יש נוסחות שאין גורסים פיסקה זו, וכן נראה נכון, שהרי לא מדובר במשנתנו בהפרשת חלה. ואלה שגורסים אותה מפרשים, שאגב המשנה הקודמת מוסיפה גם משנתנו "והשאר חלה", והיא באה ללמד, שאם הוא רוצה להפריש מפת תרומה ותרומת מעשר וחלה הרי הוא נוטל בתחילה גם כדי חלה, ואומר "והשאר חלה"; ואמנם בירושלמי מובאת ברייתא: הרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר וחלה כאחת, נוטל כדי תרומה ותרומת מעשר וחלה, וכמה הן? אחד מעשרים ($^2/_{100}$ תרומה ועוד $^1/_{100}$ תרומת מעשר ועוד כ־$^2/_{100}$ חלה = $^5/_{100}$ = $^1/_{20}$), ואומר: אחד ממאה שיש כאן הרי זה בצד זה חולין טבל, ועוד אחד מארבעים ושמונה סמוך לו חולין טבל, והשאר תרומה על הכל" וכו' (כמו במשנתנו) **וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּצְפוֹנוֹ אוֹ: בִּדְרוֹמוֹ, וּמְחֻלָּל עַל הַמָּעוֹת"** – כמו שבארנו במשנה הקודמת.

באור משנה ג

הלכה היא שאסור להפריש מעשרות מן הפטור ממעשר על החייב במעשר או מן החייב על הפטור. משנתנו דנה בכיכרות של דמאי, אם יש לחשוש שמא נאפו מקמח או מחיטים שנקנו מכמה בני אדם ואחד לא עישר.

הַלּוֹקֵחַ מִן הַנִּחְתּוֹם – כיכרות של דמאי, **מְעַשֵּׂר מִן הַחַמָּה** – מפריש מעשרות דמאי מן הכיכר החמה, **עַל הַצּוֹנֶנֶת** – על הכיכר הצוננת, כלומר מפת שנאפתה היום על פת שנאפתה אתמול, **וּמִן הַצּוֹנֶנֶת עַל הַחַמָּה** – ואף על פי שאסור לתרום מן הרע על היפה, היינו לכתחילה, אבל בדיעבד סובר התנא של משנתנו שהתורם מן הרע על היפה תרומתו תרומה; ברם, בדמאי התירו אף לכתחילה; **אֲפִלּוּ מִטְּפוּסִין הַרְבֵּה** – טפוסים היינו דפוסים (**רמב"ם**), כלומר אפילו אם הכיכרות שהוא מעשרן זו על זו עשויות בדפוסים שונים, בצורות שונות, ויש מקום לחשוש, שמא קנה הנחתום את הקמח או את החיטים מאנשים שונים, ואחד עישר ואחד לא עישר, ונמצא מעשר מן הפטור על החייב או מן החייב על הפטור, מכל מקום אין חוששים לכך, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר** – שלדעתו אין הנחתום קונה אלא מאדם אחד. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר** – לעשר מן החמה על הצוננת ולהיפך, **שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: חִטִּים שֶׁל אֶמֶשׁ** – החיטים שאפה מהן את הכיכרות אתמול, **הָיוּ מִשֶּׁל אֶחָד** – ממה שקנה אצל אדם אחד, **וְשֶׁל הַיּוֹם** – והחיטים שאפה מהן את כיכרותיו היום, **הָיוּ מִשֶּׁל אַחֵר** – ממה שקנה אצל אחר, כלומר שאפשר ששתי הכיכרות, הצוננת שהיא מאתמול והחמה שהיא מהיום, הן מחיטים שקנה משני בני אדם שאחד מהם עישר והשני לא, ונמצא שמפריש מן המעושר על שאינו מעושר או להיפך. ברם, בכיכרות של אותו יום, אפילו הן מדפוסים הרבה, אף רבי יהודה אינו חושש שמא מחיטי שני בני אדם הן. **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסֵר בִּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר** – שאפילו שתי הכיכרות נאפו באותו יום, אם הן משני דפוסים שונים, סובר רבי שמעון שאסור לעשר מזו על זו, שהדפוסים השונים מוכיחים, לדעתו, שקנה את החיטים או את הקמח משני בני אדם, ויש חשש שמא יעשר מן הפטור על החייב או להיפך, **וּמַתִּיר בַּחַלָּה** – אבל חלה מותר להפריש מכיכר אחת על השאר, שלא חל חיוב חלה על הכיכרות אלא אצל הנחתום שהוא מגלגל את העיסה, ולכן כל הכיכרות שלו חייבות בחלה. ואף רבי יהודה מודה לענין חלה שמפריש מכיכר אחת על הכל (**ירושלמי**).

באור משנה ד

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת בלוקח פת של דמאי מן הנחתום כיצד הוא מעשר, באה משנתנו ללמד בלוקח כיכרות של דמאי מן החנוני.

הַלּוֹקֵחַ – פת של דמאי, **מִן הַפַּלְטֵר** – חנווני הקונה כיכרות מנחתומים ומוכר לצרכנים, **מְעַשֵּׂר מִכָּל טְפוּס וּטְפוּס** – אם קנה כמה כיכרות שהן מדפוסים שונים, צריך הוא להפריש מעשרות דמאי מכל דפוס לחוד, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר** – שלדעתו הפלטר קונה מכמה נחתומים, ויש חשש שמא קנה הכיכרות שהן מדפוס אחד מנחתום שלא עישר, והכיכרות שהן מדפוס אחר מנחתום שעישר, ונמצא מפריש מן החייב על הפטור או להיפך. לפיכך מעשר מכל דפוס ודפוס. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מֵאֶחָד עַל הַכֹּל** – מפריש מכיכר אחת על כל הכיכרות שקנה, שלדעת רבי יהודה אין הפלטר קונה אלא מנחתום אחד, וכל נחתום עושה כמה דפוסים לכיכרותיו. ברם, אף לרבי יהודה אינו מפריש מאחד על הכל אלא אם כן כל הכיכרות שקנה נאפו באותו יום, כמו ששנינו במשנה הקודמת. **מוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה** – לרבי מאיר, **בְּלוֹקֵחַ מִן הַמַּנְפּוֹל** – מי שיש לו הזכות על מין סחורה להיות מוכרה היחידי בעיר, נקרא מנפול, ולכן מודה רבי יהודה בלוקח כיכרות מן המנפול, הואיל וזה ודאי קונה כיכרותיו מנחתומים שונים, **שֶׁהוּא מְעַשֵּׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד** – מכל דפוס ודפוס.

וּבַגְּרוֹגְרוֹת בּוֹלֵל וְנוֹטֵל. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁהַמַּתָּנָה מְרֻבָּה; אֲבָל בִּזְמַן שֶׁהַמַּתָּנָה מֻעֶטֶת — מְעַשֵּׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד.

וּ הַלּוֹקֵחַ מִן הַסִּיטוֹן, וְחָזַר וְלָקַח מִמֶּנּוּ שְׁנִיָּה — לֹא יְעַשֵּׂר מִזֶּה עַל זֶה, אֲפִלּוּ מֵאוֹתוֹ הַסּוּג, אֲפִלּוּ מֵאוֹתוֹ הַמִּין. נֶאֱמָן הַסִּיטוֹן לוֹמַר: מִשֶּׁל אֶחָד הֵם.

פירוש ברטנורא

ונמצא מפריש מן החיוב, דקסבר יש בלילה בדבר היבש. אבל פרוסות של לחם ופלחי דבילה אין נבללין ואתי לאפרושי מן הפטור על החיוב: **בזמן שהמתנה מרובה.** בזמן שהכל נותנין מתנה מרובה, שכל המתנות שוות אז מועלת בלילה: **אבל בזמן שהמתנה מועטת.** כלומר שמתנה אחת מעוטה מחברתה לא מהניא בלילה, דדלמא כל חד וחד לא מתרמי דידיה וחיישינן שמא מן הרוב מפריש על המועט. כך נראה פירוש משנה זו בירושלמי:

ו סיטון. סוחר הלוקח תבואה מבעלי בתים הרבה ביחד ומוכר לאחרים במדה גסה: **לא יעשר מזה על זה.** דשמא מה שלקח ממנו בשניה מאדם אחר קנאו, ואתי לאפרושי מן הפטור על החיוב: **ואפילו מאותו הסוג.** כלומר מאותה קופה. ודומה לו במסכת כלים (פט"ז מ"ג) הסוגים הגדולים: **ואפילו מאותו המין.** דשניהם שחמתית או שניהם לבנה. ואם אמר הסיטון דמאדם אחד קנה נאמן:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ה

משנתנו מוסיפה לדון בעישור פירות דמאי, שיש עליהם חשש שמא מקצתם מעושרים ומקצתם אינם מעושרים, ואסור לעשר מאלו על אלו, לפי שאין מעשרים מן הפטור על החייב, או להיפך.

הַלּוֹקֵחַ מִן הֶעָנִי – המחזר על הפתחים ומקבל דברי אוכל, **וְכֵן הֶעָנִי** – עצמו, **שֶׁנָּתְנוּ לוֹ פְּרוּסוֹת פַּת** – חתיכות לחם, **אוֹ פְּלָחֵי דְּבֵלָה** – חתיכות של תאנים דרוסות ודבוקות, והוא רוצה לעשרם משום דמאי, כמו ששנינו בגבאי צדקה (לעיל ג, א): "גובין סתם ומחלקים סתם והרוצה לתקן יתקן", **מְעַשֵּׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד** – כלומר שהלוקח מן העני מעשר מכל פרוסה ופרוסה ומכל פלח ופלח, ואילו העני עצמו מעשר ממתנת כל נותן ונותן, שאם אחד נתן לו כמה פלחים, יכול הוא לעשר מאחד מהם על כולם. ברם, אם המתנות כבר מעורבות אצלו, אף העני צריך להפריש מכל פרוסה ופלח, כמו הלוקח ממנו (**"תוספות אנשי שם"**). הטעם הוא, כמו שכבר ביארנו, שאנו חוששים שמא אחד עישר ואחד לא עישר, ויבוא לעשר מן הפטור על החייב או להיפך. **וּבַתְּמָרִים וּבַגְּרוֹגְרוֹת** – אם נתנו לו תמרים או גרוגרות, היינו תאנים יבשות, **בּוֹלֵל** – מערב הכל, **וְנוֹטֵל** – מעשר מן הבלול, שהואיל והתמרים או הגרוגרות הן חתיכות קטנות, הרי הם נבללים ומתערבבים יחד, ולפיכך אנו אומרים, שיש במעשר שהוא מפריש מהבלילה גם חתיכות שהן חייבות במעשר וגם חתיכות שהן פטורות, ונמצא מפריש מן החייב על החייב ומן הפטור על הפטור. ואף על פי שההלכה היא, שאין בלילה אלא בדבר לח, כגון יין או שמן, מכל מקום בדמאי הקילו חכמים, שיש בלילה אפילו בדבר יבש. ברם, פרוסות פת או פלחי דבילה חתיכות גדולות הן ואינן נבללות, ולכן דינן, כמו ששנינו ברישא, שמעשר מכל אחד ואחד. **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה** – רבי יהודה בא לפרש את דברי הסיפא: **אֵימָתַי** – בולל ונוטל? **בִּזְמַן שֶׁהַמַּתָּנָה מְרֻבָּה** – שהכל נותנים מתנה מרובה, במידה כמעט שווה. וכשהוא בוללם יחד נמצא שלכל הנותנים יש חלק בכל מנה שהוא מפריש מהבלילה, **אֲבָל בִּזְמַן שֶׁהַמַּתָּנָה מֻעֶטֶת** – כלומר בזמן שנותנים מתנות מועטות, שכל אחד נותן לפי יכולתו, ואין המתנות שוות, **מְעַשֵּׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד** – שאם יבלול אותן, הרי מתנה מרובה של אחד מתערבבת עם מתנה מועטת של אחר, ואנו חוששים שמא יפריש מן הרוב על המיעוט; הלכך אין בלילה מועילה, וצריך לעשר מכל אחד ואחד (**ר"ש; רא"ש**). בעל "תפארת ישראל" מבאר, שתמרים או גרוגרות מקבל העני הרבה מכל אחד, ולכן יש בלילה, מה שאין כן בפרוסות פת או פלחי דבילה, שאין העני מקבל מכל בעל בית אלא חתיכה אחת, ואף נדיב לב אינו נותן הרבה חתיכות אלא חתיכה גדולה ועבה, ולכן אין בהן בלילה. אמר רבי יהודה: אימתי יש בלילה בתמרים או בגרוגרות, בזמן שהמתנה מרובה – שקיבל העני מתנה מרובה, והוא מפריש הרבה תמרים או גרוגרות, הרי כשהוא בוללם יש במה שהפריש גם מן החייב וגם מן הפטור. אבל בזמן שהמתנה מועטת – שלא קיבל העני אלא מתנה מועטת, ולא יפריש למעשר כי אם דבר מועט, כגון תמר אחד או שניים, הרי זה כפרוסות פת ופלחי דבילה, שאין בהן בלילה, ולכן מעשר מכל אחד ואחד.

הרמב"ם מפרש דברי רבי יהודה בדרך אחרת: אימתי? בזמן שהמתנה מרובה – אם קיבל העני מתנה מרובה, הרי זה מוכיח שהנותן הוא נדיב לב, וייתכן איפוא שגם עישר, ולפיכך הקילו בכגון זה לבלול ולהפריש דמאי מהכל. אבל במתנה מועטת יש לחשוש יותר שהנותן לא עישר, שהרי מתנתו מוכיחה לעין שהוא קמצן, ובכגון זה אין בלילה מועילה, שאנו חוששים, שמא יפריש מדמאי על הודאי, היינו מן הפטור על החייב.

בעל "משנה ראשונה" כותב: נראה לי, שנקטה המשנה בתחילה "הלוקח מן העני", ואחר כך דין העני עצמו, לפי שהלוקח חייב לעשר דמאי מן הדין, ואילו העני עצמו פטור, אלא אם הוא רוצה – מתקן. ודע שדין זה של משנתנו אפילו העני יודע שלא קיבל אלא מחברים צריך לעשר, שהרי מאכילים את העניים דמאי, ושמא החברים נתנו לו מדמאי שבידיהם. "בולל ונוטל" — פירש הרב מברטנורא, לפי שסובר התנא של משנתנו יש בילה ביבש. וכן כותב הר"ש. והרא"ש מוסיף עוד טעם, שבדמאי הקילו. ונראה, שגם הר"ש והר"ב לא אמרו שסובר התנא יש בילה ביבש בכל מקום, אלא שבדמאי הקילו, וכן מסיק הר"ש שאין טעם ברור בזה להתיר בודאי אלא בדמאי. ונראה לי שמטעם זה מחלק רבי יהודה בין אם המתנות שוות לבין אם אינן שוות, כמפורש בברטנורא; שהרי אם יש בילה ביבש מן הדין, אין כאן טעם לחלק, שאפילו אם המתנות אינן שוות, כיון שנבלל, כל משהו שבו יש בו משניהם לפי חשבון, והרי מפריש מן הרוב שבו על הרוב, ומן המיעוט על המיעוט. וכן הקשה בעל "משנה למלך" בזה. אלא שבאמת מן הדין אין בילה אלא בלח כמו יין ושמן, ורק בדמאי הקילו שיש בילה גם ביבש, וסובר רבי יהודה, שאם המתנות אינן שוות לא הקילו כיון שברור לנו שמפריש מן הרוב על המיעוט, דכל דפריש מרובא פריש (כל הפורש — מן הרוב הוא פורש).

באור משנה ו

הַלּוֹקֵחַ – תבואה, **מִן הַסִּיטוֹן** – סוחר הקונה תבואה מבעלי שדות הרבה ומוכרה לחנוונים במידה גסה (בסיטונות), ולכן רשאי הוא למכור את הדמאי, והלוקח צריך לעשר (עיין לעיל ב, ד), **וְחָזַר וְלָקַח מִמֶּנּוּ שְׁנִיָּה** – פעם שנייה, **לֹא יְעַשֵּׂר מִזֶּה עַל זֶה** – מקנייה אחת על השניה, שמא מה שלקח ממנו בפעם השנייה קנה הסיטונאי מאדם אחר, ויבוא להפריש מן הפטור על החייב או להיפך, **אֲפִלּוּ מֵאוֹתוֹ הַסּוּג** – אפילו אם קנה בפעם השנייה מאותו הסוג, היינו הקופה או הסל, שלקח משם בראשונה, **אֲפִלּוּ מֵאוֹתוֹ הַמִּין** – כגון חיטה שחמתית או לבנה, לא יעשר מזה על זה. **נֶאֱמָן הַסִּיטוֹן לוֹמַר: מִשֶּׁל אֶחָד הֵם** – כלומר שאם אמר הסיטון שקנה הכל מאדם אחד, הרי הוא נאמן, והלוקח ממנו סומך עליו לעשר מזה על זה.

ז הַלּוֹקֵחַ מִבַּעַל הַבַּיִת, וְחָזַר וְלָקַח מִמֶּנּוּ שְׁנַיָּה — מְעַשֵּׂר מִזֶּה עַל זֶה, אֲפִלּוּ מִשְּׁתֵּי קֻפּוֹת, אֲפִלּוּ מִשְּׁתֵּי עֲיָרוֹת. בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהָיָה מוֹכֵר יָרָק בַּשּׁוּק, בִּזְמַן שֶׁמְּבִיאִין לוֹ מִגַּנּוֹתָיו — מְעַשֵּׂר מֵאֶחָד עַל הַכֹּל; וּמִגַּנּוֹת אֲחֵרוֹת — מְעַשֵּׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד.

ח הַלּוֹקֵחַ טֶבֶל מִשְּׁנֵי מְקוֹמוֹת — מְעַשֵּׂר מִזֶּה עַל זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: אֵין אָדָם רַשַּׁאי לִמְכּוֹר טֶבֶל אֶלָּא לְצֹרֶךְ.

ט מְעַשְּׂרִין מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל נָכְרִי, מִשֶּׁל נָכְרִי עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל כּוּתִים, מִשֶּׁל כּוּתִים עַל שֶׁל כּוּתִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹסֵר מִשֶּׁל כּוּתִים עַל שֶׁל כּוּתִים.

פירוש ברטנורא

ז מעשר מזה על זה. דכולו מעושר או כולו אינו מעושר. ובלבד שיהיה ממין אחד ובתוך שנתו, שאין תורמין משל שנה זו על [של] שנה אחרת: **ומגנות אחרות מעשר מכל אחת ואחת.** דבעלי הגנות שמא זה עישר וזה לא עישר:

ח משני מקומות. ששני המוכרים הודיעוהו שהוא טבל: **אלא לצורך.** כגון שנתערב לחברו חולין מועטין בטבל מרובה, שאין לטבל זה תקנה עד שיעשר עליו ממקום אחר. ודוקא לחבר מותר למכור טבל אבל לא לעם הארץ. וע"ה שנתערב לו חולין בטבל כיצד הוא עושה הולך אצל חבר והוא לוקח לו טבל ממקום אחר ומעשר לו:

ט משל ישראל על של עובד כוכבים. האי תנא סבר אין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מן המעשר ורבי מאיר היא, ואינה הלכה דקיימא לן יש קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מן המעשר דכתיב (ויקרא כה) והארץ לא תמכר לצמיתות הא אם נמכרה צמותה היא: **על של כותים.** פירות הכותים ודאי טבל מוכרין אותן. דאע"פ דכשאוכלין פירותיהן עשורי מעשרין, כשמוכרין אינן מעשרין דלא חיישי על לפני עור לא תתן מכשול: **רבי אלעזר אוסר משל כותים על של כותים.** דומנין דמעשר לנפשיה ונמלך ומוכרו, ושמא האחד מעושר והאחד לא ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב. ובזמן הזה הכותים עשאום כעובדי כוכבים גמורים לכל דבריהם:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ז

הַלּוֹקֵחַ – תבואה, **מִבַּעַל הַבַּיִת** – עם הארץ, שמוכר משדותיו בלבד, **וְחָזַר וְלָקַח מִמֶּנּוּ שְׁנַיָּה** – פעם שנייה, **מְעַשֵּׂר מִזֶּה עַל זֶה** – שכל התבואה מעושרת או כולה אינה מעושרת, **אֲפִלּוּ מִשְּׁתֵּי קֻפּוֹת** – שקנה בפעם הראשונה מקופה אחת, ובפעם השנייה מקופה אחרת, **אֲפִלּוּ מִשְּׁתֵּי עֲיָרוֹת** – שהתבואה היא משדותיו שיש לו בשתי עיירות, מכל מקום מעשר הלוקח מזה על זה, ובלבד שיהא הכל מאותו מין ומאותה שנה, שאסור לעשר ממין על שאינו מינו ומשל שנה זו על של שנה אחרת. **בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהָיָה מוֹכֵר יָרָק בַּשּׁוּק** – ולקח חבר ממנו, וחזר ולקח ממנו פעם שנייה, **בִּזְמַן שֶׁמְּבִיאִין לוֹ מִגַּנּוֹתָיו** – שאינו מוכר אלא ירק שמביאים לו מגנותיו, **מְעַשֵּׂר** – הלוקח, **מֵאֶחָד עַל הַכֹּל** – שכל הירק מעושר או כולו אינו מעושר; **וּמִגַּנּוֹת אֲחֵרוֹת** – אבל בזמן שמביאים ירק למוכר גם מגנות אחרות, אם לקח ממנו וחזר ולקח ממנו פעם שנייה, לא יעשר מזה על זה (**רמב"ם**), **אלא מְעַשֵּׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד** – שמא אחד מבעלי הגנות עישר ושני לא עישר, ויבוא להפריש מן הפטור על החייב או להיפך. בירושלמי אמרו, שאפילו אם מביאים לו מגנות אחרות, אם מעשרין הן לדעתו, כלומר שאומר המוכר שבעלי הגנות לא עישרו וצריך לעשרם, מעשר מזה על זה.

באור משנה ח

הַלּוֹקֵחַ טֶבֶל מִשְּׁנֵי מְקוֹמוֹת – ששני המוכרים הודיעו לו שהוא טבל ודאי, **מְעַשֵּׂר מִזֶּה עַל זֶה** – שהרי כולו לא מעושר, **אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ** – חכמים: **אֵין אָדָם רַשַּׁאי לִמְכּוֹר טֶבֶל** – שאסור להוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן, שמא ישכח להודיע לקונה ויכשילהו באכילת טבל, ולכן אין אדם רשאי למכור טבל **אֶלָּא לְצֹרֶךְ** – כגון שנתערב לחבירו חולין מועטים בטבל מרובה, שאין תקנה לטבל אלא אם כן מעשר עליו ממקום אחר; ואף בכגון זה אין מוכרים טבל אלא לחבר, אבל עם הארץ שנתערב לו חולין בטבל, הולך אצל חבר והוא לוקח לו טבל ממקום אחר ומעשר לו (**ירושלמי**); מכל מקום אם לא לצורך אסור למכור טבל; ואף על פי כן בדיעבד אם שני אנשים מכרו תבואה לחבר והודיעו לו שהיא טבל ודאי, הריהו מעשר מזה על זה.

באור משנה ט

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת: "הלוקח טבל משני מקומות, מעשר מזה על זה", מוסיפה משנתנו ללמד שאפילו בטבל של ישראל ותבואה של גוי או של כותי – מעשר מזה על זה. וכבר הזכרנו, שמחלוקת תנאים היא, אם תבואה של גוי בארץ ישראל חייבת במעשרות, או פטורה. יש סוברים, שאין קניין לגוי בארץ ישראל להפקיעה מידי מעשרות, כלומר גוי שקנה קרקע בארץ ישראל, אין קניינו קניין להפקיע מחיוב מעשרות, ומכאן – ישראל הלוקח תבואה מגוי חייב לעשרה. טעמם מבואר בירושלמי, שנאמר בעבדים כנענים (ויקרא כה, מו): "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה" – הקיש הכתוב שדה אחוזה לעבדים, מה עבדים אתם קונים מהם (שישראל קונה עבד כנעני לגופו), והם אינם קונים מכם (שגוי אינו קונה ישראל אלא למעשה ידיו ולא לגופו), אף שדה אחוזה אתם קונים מהם והם אינם קונים מכם. ועוד טעם, שנאמר (ויקרא כה, כג): "והארץ לא תימכר לצמיתות, כי לי הארץ", ודרשו: לא תימכר לצמיתות" – שלא תחול עליה מכירה לגוי שתהא מוחלטת לצמיתות; וכן דרשו (בבלי גיטין מז, א): "לי הארץ" – לי קדושת הארץ ואין קניינו של הגוי קניין להפקיעה מקדושתה שלא תתחייב במעשר (רש"י שם). ויש סוברים: יש קניין לגוי בארץ ישראל להפקיע ממעשרות, ולדעתם אפשר לדייק מן הכתוב "והארץ לא תימכר לצמיתות" – אבל אם נמכרה, מכירה צמותה וחלוטה היא (ירושלמי). ועוד טעם אמרו בבבלי (גיטין שם), שנאמר (דברים יח, ד) "ראשית דגנך" – ודרשו: דגנך ולא דגן נכרי. ומכאן לדעתם תבואה של גוי פטורה ממעשרות. – משנתנו היא, איפוא, לדעת הסוברים "אין קניין לגוי בארץ ישראל להפקיע מן המעשרות". בענין הכותים כבר הזכרנו, שהם השומרונים שהתגיירו מאימת האריות שהרגו בהם, כמסופר במלכים ב (פרק יז), והיו שומרים תורה שבכתב ומדקדקים בקצת המצוות. ברם, בענין המעשרות לא כולם היו זהירים ואף אלה שהיו זהירים במעשרות, היו מעשרים מה שהם אוכלים, אבל לא מה שהם מוכרים, שלא היו חוששים למה שכתוב (ויקרא יט, יד): "לפני עוור לא תתן מכשול", לפי שפירשוהו כפשוטו ממש. אמנם לאחר זמן בדקו אחריהם ומצאו להם דמות יונה בראש הר גריזים שהיו עובדים אותה, ומאז עשאום חכמים כגויים גמורים, אבל משנתנו עוסקת בכותים קודם שעשאום כגויים.

מְעַשְּׂרִין מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל – מותר לעשר מטבל ודאי של ישראל, **עַל שֶׁל נָכְרִי** – על תבואה שנלקחה מגוי; וכן מותר לעשר **מִשֶּׁל נָכְרִי עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל** – שסובר התנא של משנתנו: אין קניין לגוי בארץ ישראל להפקיע מן המעשר, כפי שבארנו לעיל (בהקדמה למשנתנו), ולכן התבואה הלקוחה מגוי חייבת במעשרות, וכשהוא מעשר משל ישראל על של גוי או להיפך, הרי זה מן החייב על החייב, **מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל כּוּתִים** – מעשרים מטבל ודאי של ישראל על תבואה שנלקחה מכותים, שהתבואה הנלקחת מכותים טבל ודאי היא, לפי שאינם מעשרים מה שהם מוכרים, כפי שביארנו לעיל; וכן **מִשֶּׁל כּוּתִים עַל שֶׁל כּוּתִים** – מי שלקח פירות מכותים אחדים, מעשר

י עָצִיץ נָקוּב, הֲרֵי זֶה כָּאָרֶץ. תָּרַם מֵהָאָרֶץ עַל עָצִיץ נָקוּב, מֵעָצִיץ נָקוּב עַל הָאָרֶץ — תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. מִשֶּׁאֵינוֹ

פירוש ברטנורא

י עציץ נקוב. כלי שמשימין בתוכו עפר וזורעים בו, אם נקוב כדי שרש קטן שהוא פחות מכזית הרי הוא כארץ ופירותיו טבל גמור דאורייתא: **תרם מן**

משניות מבוארות – קהתי

משל כותי אחד על של כותי אחר, מאותו הטעם שהזכרנו. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹסֵר מִשֶּׁל כּוּתִים עַל שֶׁל כּוּתִים** – יש מפרשים טעמו, לפי שיש חשש, שמא אחד מהם חשב מתחילה לאכול את הפירות ועישרם, ואחר כך נמלך עליהם למכרם, ואילו השני לא עישר פירותיו לפי שייעדם מתחילה למכירה, ונמצא מפריש מן הפטור על החייב או להיפך **(ר"ש; ברטנורא).** ברם, בירושלמי מבואר הטעם, שכשם שעשו חכמים פירות עמי הארץ דמאי משום שרובם מעשרים ומיעוטם אינם מעשרים, ואין מעשרים מן הדמאי על הדמאי, שמא זה מן הרוב וזה מן המיעוט, כך עשו פירות הכותים ודאי טבל משום שרובם אינם מעשרים מה שהם מוכרים לאחרים, ורק מועטים יש ביניהם המעשרים גם מה שמוכרים, ואין מעשרים משל כותים על של כותים, שמא זה מן הרוב וזה מן המיעוט ונמצא מפריש ממה שאינו מעושר על המעושר.

להרחבת בירור העניינים שבמשנתנו נביא פירושו של בעל "משנה ראשונה": מה ששנינו ברישא: "מעשרין משל ישראל על של נכרי" משמע, ש"משל ישראל", היינו מתבואה שגדלה בשדהו מותר לעשר על תבואה שלקח מן הנכרי. וצריך הדבר עיון. שהרי מה שלקח מהנכרי פטור מלעשר מן התורה, שנאמר (דברים יד, כב): "עשר תעשר את כל תבואת זרעך"... – ודרשו חכמים: תבואת זרעך ולא הלקוח, כלומר שהלוקח תבואה מאחרים אינו חייב לעשרה מן התורה אלא מדרבנן, ואם כן היאך מפריש משל תבואת זרעו שחייב בעישורה מן התורה, על התבואה שלקח מן הנכרי, שאינו חייב לעשרה מן התורה? – ואפילו אם נפרש שגם "משל ישראל" היינו מתבואה שלקח מישראל, בדומה ל"של נכרי", אין הענין מתיישב, שעדיין יש הבדל בין הלוקח מישראל ללוקח מנכרי, שהלוקח מישראל לאחר המירוח, חייב לעשר מדרבנן, ואילו תבואה שנלקחה מן הנכרי, לאחר שמירחה הנכרי, פטורה מן המעשר אפילו מדרבנן, כמו שכותב הרמב"ם (הל' תרומות א, יא): "פירות הנכרי שגדלו בקרקע שקנה בארץ ישראל, אם נגמרה מלאכתם ביד הנכרי, ומירחן הנכרי — פטורין מכלום, שנאמר: "דגנך ולא דגן נכרי" – מכאן שאין לבאר משנתנו אלא במי שלקח גם מישראל וגם מנכרי קודם המירוח, ונמרחו בידי הלוקח, שבכגון זה, חייב לעשר מן התורה בין מה שלקח מישראל בין מה שלקח מנכרי, כמו שכותב הרמב"ם (שם): "ואם לקחן ישראל (מן הנכרי) אחר שנתלשו, קודם שתיגמר מלאכתן, וגמרן ישראל, חייבין בכול מן התורה". וכן בלוקח מישראל כותב הרמב"ם: "הלוקח פטור מן התורה, שנאמר: "תבואת זרעך" (כמו שבארנו למעלה), וחייב מדבריהם. במה דברים אמורים? בשלקחן אחרי שנגמרו מלאכתן ביד מוכר. אבל אם נגמרו ביד לוקח, חייב לעשר מן התורה" (הל' מעשר ב, ב). ולפי פירוש זה גם יוצא, שמשנתנו היא המשך למשנה שלפניה, שכן במשנה הקודמת שנינו: "הלוקח טבל משני מקומות, מעשר מזה על זה". ובאה משנתנו ללמד: אפילו משל ישראל על של נכרי, כדי להשמיענו שאין קניין לנכרי להפקיע ממעשר (כמו שבארנו לעיל במשנה. – אך יש תימה בדברי "משנה ראשונה", למה לא פירש "משל ישראל" – מתבואה שגדלה בשדהו, כמו שפירש בתחילה לפי משמעות המשנה, שמותר לעשר ממנה על תבואה שקנה מנכרי קודם המירוח והוא מירחה, והרי אף בכגון זה החיוב בשניהם הוא מן התורה).

אבל הסיפא של משנתנו – "משל ישראל על של כותים" – אין לפרשה כמו ברישא, בכגון שלקח מישראל ומכותי קודם המירוח, שהרי בכגון זה נשאלת השאלה: מה באה המשנה להשמיענו? הרי דבר ברור ופשוט הוא! אלא צריך לבאר את הסיפא בכגון שלקח משניהם אחר המירוח, והישראל הודיעהו שמוכר לו טבל, ואילו הכותי מכר לו סתם, ובאה המשנה להשמיענו שהכותי חשוד למכור טבל, ולפיכך מעשר מזה על זה. אך לפי זה יוצא, שברישא מדובר בלקוח קודם מירוח, ובסיפא – בלקוח לאחר מירוח, ואין זה מתקבל על הדעת.

ברם, כל אותו הסבר הוא לשיטת הרמב"ם, שהלוקח מישראל לאחר המירוח אינו חייב לעשר מן התורה אלא מדרבנן, ואילו הלוקח קודם המירוח והוא מירחה, חייב לעשר מן התורה, כמו שהבאנו למעלה מתוך "משנה תורה". וכך היא גם שיטת רבנו תם (מבעלי התוספות), כמבואר בתוספות דיבור המתחיל: "תבואת זרעך ולא לוקח" (בבא מציעא פח, א). אבל יש שם בענין זה גם שיטה אחרת, שיטה הפוכה מזו של הרמב"ם ורבנו תם, והיא שיטת הריב"ם (רבנו יצחק בר' מרדכי, מבעלי התוספות) שהלוקח תבואה מישראל לאחר שנמרחה ביד המוכר, הואיל והתבואה נתחייבה כבר במעשרות שוב אין החיוב נפקע ממנה, וחייב הלוקח לעשרה מן התורה. והכתוב "תבואת זרעך" הבא למעט לקוח, היינו דווקא בתבואה שלא נמרחה ביד המוכר אלא ביד הלוקח, שבכגון זה אמנם אינו חייב לעשרה מן התורה אלא מדרבנן (ואף הר"ש שיטתו כך, לעיל פאה א, ד). ובלוקח תבואה מן הנכרי, הדין הוא להיפך, שאם נמרחה ביד המוכר הנכרי, פטור לגמרי, משום שכתוב: "דגנך" ולא דגן נכרי; ואם לא נמרחה ביד הנכרי אלא ביד הלוקח, חייב הלוקח לעשר מן התורה, שאין קניין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר; והכתוב "תבואת זרעך" אינו בא למעט אלא לוקח מישראל, אבל הלוקח מן הנכרי קודם מירוח, אין כאן "תבואת זרעך" של מוכר אלא תבואת הלוקח ממנו, ואינו נקרא לוקח; הלכך חיובו מן התורה (בדין הלוקח מן הנכרי אמנם הכל מודים. מכאן גם הערת תמיהתנו לעיל על הפירוש של בעל "משנה ראשונה" ברישא לפי שיטת הרמב"ם ורבנו תם).

אם נבוא, איפוא, ליישב משנתנו על פי שיטה זו, צריכים אנו לפרש את הרישא: מעשרין משל ישראל על של נכרי – ממה שגדל בשדהו של ישראל על מה שנלקח מנכרי קודם המירוח ונמרח ביד לוקח, שבשניהם החיוב הוא מן התורה, ובאה המשנה להשמיענו, שאין קניין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר. אבל אין לפרש: מתבואה שנלקחה מישראל על תבואה שנלקחה מנכרי, שהרי תבואה שנלקחה מישראל אינו חייב לעשרה מן התורה אלא אם כן לקחה ממנו לאחר המירוח (לפי שיטת הריב"ם), ואילו תבואה שנלקחה מנכרי אינו חייב לעשרה אלא כשלקחה ממנו קודם מירוח. ואין זה מסתבר לפרש זה לאחר מירוח וזה קודם מירוח. וגם אין לפרש בתבואה שנלקחה מישראל קודם מירוח, שהרי אינו חייב לעשרה אלא מדרבנן. מכאן שלשיטת הריב"ם אין לפרש את הרישא אלא ש"משל ישראל" היינו מתבואה שגדלה בשדהו, ו"על של נכרי" היינו תבואה שנלקחה מנכרי ונמרחה ביד ישראל, אבל בסיפא – "משל ישראל על של כותים" – יש לפרש: "משל ישראל" היינו מתבואה שגדלה משדהו, "על של כותים" – על תבואה שנלקחה מהם אחר המירוח, שאם לקחה קודם המירוח, הרי לשיטה זו אינו חייב לעשרה מן התורה אלא מדרבנן. ואם כן אף לשיטת הריב"ם אין הרישא והסיפא שבמשנתנו מתיישבות באופן שווה, שכן ברישא "על של נכרי" היינו תבואה שנלקחה מנכרי קודם המירוח ונמרחה ביד הלוקח, ואילו בסיפא "על של כותים" היינו תבואה שנלקחה מכותים לאחר המירוח. וכיון שבין לשיטת הרמב"ם ורבנו תם ובין לשיטת הריב"ם, אין משנתנו מתיישבת יפה, לפיכך מפרשים במסכת מנחות (סו, ב), שטעם משנתנו הוא, לפי שמירוח הנכרי אינו פוטר ממעשרות, כלומר שמשנתנו אינה עוסקת בענין קניין הנכרי, אם יש קניין או אין קניין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר, אלא בענין מירוח הנכרי, שיש סוברים: אין מפרישים מתבואה של ישראל על תבואה שנמרחה ביד נכרי, משום שמעשה המירוח של הנכרי פוטר את התבואה ממעשרות, ואפילו אם גדלה בשדה ישראל, ובא התנא של משנתנו לחלוק על דעה זו, והוא מלמדנו, שמעשרין משל ישראל על של נכרי, כלומר על תבואה שנלקחה מנכרי לאחר שנמרחה בידו, לפי שאין מירוח הנכרי פוטר מן המעשרות. ואמנם לפי זה מתיישבת משנתנו כפשוטה: מעשרין משל ישראל – מתבואה שגדלה בשדהו, על של נכרי – על תבואה שלקח מנכרי לאחר שנמרחה ביד הנכרי; וכן משל ישראל על של כותים – על מה שלקח מכותי לאחר שנמרח ביד הכותי. אלא שבאור זה אינו אלא לשיטת הריב"ם, שהלוקח לאחר המירוח מישראל חייב לעשר מן התורה. אבל לשיטת הרמב"ם צריך עיון.

באור משנה י

משנתנו באה ללמד דיני גידולי עציץ לענין תרומה ומעשרות. עציץ היינו כלי חרס שממלאים אותו עפר וזורעים בו. ושני מיני עציצים הם: א) עציץ נקוב, שהוא יונק גם מן הקרקע שעומד עליה. ב) עציץ שאינו נקוב.

עָצִיץ נָקוּב – שיש לו נקב בקרקעיתו כדי שורש קטן שהוא פחות מכזית **(רמב"ם), הֲרֵי זֶה כָּאָרֶץ** – דינו כארץ, משום שיונק ממנה, ומה שגדל בו חייב במעשרות מן התורה. **תָּרַם מֵהָאָרֶץ** – הפריש

נָקוּב עַל הַנָּקוּב, תְּרוּמָה וְיַחֲזוֹר וְיִתְרֹם. מִן הַנָּקוּב עַל שֶׁאֵינוֹ נָקוּב, תְּרוּמָה, וְלֹא תֵאָכֵל עַד שֶׁיּוֹצִיא עָלֶיהָ תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת.

יא תָּרַם מִן הַדְּמַאי עַל הַדְּמַאי, מִדְּמַאי עַל הַוַּדַּאי, תְּרוּמָה וְיַחֲזוֹר וְיִתְרֹם. מִן הַוַּדַּאי עַל הַדְּמַאי — תְּרוּמָה, וְלֹא תֵאָכֵל עַד שֶׁיּוֹצִיא עָלֶיהָ תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת.

פ ר ק ש ש י

א הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל, מִן הַנָּכְרִי וּמִן הַכּוּתִי, יְחַלֵּק לְפָנֵיהֶם. הַחוֹכֵר שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל, תּוֹרֵם וְנוֹתֵן לוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁנָּתַן לוֹ מֵאוֹתָהּ הַשָּׂדֶה וּמֵאוֹתוֹ הַמִּין; אֲבָל אִם נָתַן לוֹ מִשָּׂדֶה אַחֶרֶת אוֹ מִמִּין אַחֵר, מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ.

פירוש ברטנורא

הארץ. אפילו לכתחלה נמי מצי לתרום, ומשום סיפא נקט לשון דיעבד: **תרומה ויחזור ויתרום.** דמן הפטור על החיוב הפריש ולאו תרומה היא הלכך יחזור ויתרום, ומכל מקום כיון שקרא לה שם תרומה נותנה לכהן דלא ליתי לזלזולי בתרומה. ואין צריך להוציא עליה תרומה ומעשר כמו בסיפא משום דמדאורייתא לאו טבל הוא, אבל מן הנקוב על שאינו נקוב דמן החיוב על הפטור הפריש התרומה הויא טבל דאורייתא, הלכך לא יאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות:

יא מן הדמאי על הדמאי. דלמא האי מעושר והאי לא מעושר: **תרומה.** ואין צריך לתקן את התרומה כיון דספק הוא ורוב עמי הארץ מעשרים הן: **מן הודאי על הדמאי תרומה ולא תאכל.** דהוי דומיא דמפריש מן הנקוב על שאינו נקוב מן החיוב על הפטור, שאם הדמאי מעושר נמצאת התרומה טבל דאורייתא הלכך לא תאכל:

ו א המקבל שדה. למחצה לשליש ולרביע כדרך האריסין: **חולק לפניהם.** ואינו צריך לעשר חלק בעל השדה אבל מניח לפניהם חלק שכר הקרקע כשאינו מעושר, ולא חייבו חכמים למקבל שיעשר על חלקו של בעל השדה ויתן לו מה שפסק עמו כשהוא מעושר מפני ישוב א"י כדי שלא ימנעו מלקבל השדות

משניות מבוארות – קהתי

תרומה ממה שגדל בארץ, **עַל עָצִיץ נָקוּב** – על מה שגדל בעציץ נקוב, או שתרם **מֵעָצִיץ נָקוּב** – ממה שגדל בעציץ נקוב, **עַל הָאָרֶץ** – על מה שגדל בארץ, **תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה** – ולא רק בדיעבד תרומתו תרומה, אלא אפילו לכתחילה מותר לתרום מזה על זה, ולא נקט התנא לשון דיעבד אלא משום סיפא. **מִשֶּׁאֵינוֹ נָקוּב עַל הַנָּקוּב** – תרם ממה שגדל בעציץ שאינו נקוב על מה שגדל בעציץ נקוב, אף על פי שהגדל בעציץ שאינו נקוב פטור מתרומה וממעשר מן התורה, **תְּרוּמָה** – דינה כתרומה, שהואיל וקרא לה שם תרומה נותנה לכהן, כדי שלא יבוא לזלזל בתרומה, **וְיַחֲזוֹר וְיִתְרֹם** – על העציץ הנקוב, לפי שתרם ממה שפטור מן התורה, ואין זו תרומה לפטור את העציץ הנקוב החייב בתרומה ובמעשרות מן התורה. **מִן הַנָּקוּב עַל שֶׁאֵינוֹ נָקוּב** – אם הפריש ממה שגדל בעציץ נקוב על מה שגדל בעציץ שאינו נקוב, דהיינו מן החייב על הפטור, **תְּרוּמָה** – שם תרומה עליה, **וְלֹא תֵאָכֵל** – לכהן, **עַד שֶׁיּוֹצִיא עָלֶיהָ תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת** – שהואיל ותרם מן החייב על הפטור, הרי התרומה טבל מן התורה ואסורה באכילה לכהן עד שיפריש עליה תרומה ומעשרות. יש דעה, שיכול הכהן להפריש מתוך אותו חלק עצמו שקיבל כתרומה, אבל יש גורסים: "עד שיוציא עליה תרומות ומעשרות ממקום אחר" (**בבלי יבמות פט, ב; רמב"ם**), וכתבו התוספות, שהטעם הוא, כדי שלא יבואו להתיר את השיריים לזרים, ובאמת הרי הכל תרומה, שהרי תוקן בה העציץ שאינו נקוב שחיובו מדרבנן. ברם ברישא, כשתרם משאינו נקוב על הנקוב, אינו צריך להפריש עליה תרומה ומעשרות, לפי שאינה טבל מן התורה.

באור משנה יא

תָּרַם מִן הַדְּמַאי עַל הַדְּמַאי – שקנה פירות משני עמי הארץ והפריש תרומת מעשר מזה על זה, או **מִדְּמַאי עַל הַוַּדַּאי** – שהפריש מן הדמאי על טבל ודאי, **תְּרוּמָה** – מה שתרם הרי זה תרומה, שמא תרם מן החייב על החייב, **וַיַּחֲזוֹר וְיִתְרֹם** – מן הדמאי שתרם עליו או מן הודאי, שמא הדמאי שתרם ממנו הוא מעושר ונמצא תרם מן הפטור על החייב. **מִן הַוַּדַּאי עַל הַדְּמַאי** – תרם מטבל ודאי על דמאי, ואפשר שהדמאי הוא מעושר, ונמצא שתרם מן החייב על הפטור, **תְּרוּמָה** – מה שתרם תרומה היא, **וְלֹא תֵאָכֵל עַד שֶׁיּוֹצִיא עָלֶיהָ תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת** – שאם הדמאי מעושר, נמצאת התרומה טבל מן התורה, והרי זה דומה לתורם מן העציץ הנקוב על עציץ שאינו נקוב, ששנינו במשנה הקודמת, ולכן אסור לכהן לאוכלה עד שיפריש עליה תרומה ומעשרות. ברם, כשתרם מן הדמאי על הדמאי, אינו צריך להפריש עליה תרומה ומעשרות, מחשש שמא הדמאי שתרם ממנו אינו מעושר וזה שתרם עליו מעושר, ונמצא תרם מן החייב על הפטור, לפי שאין מעשרים דמאי אלא מספק, ורוב עמי הארץ מעשרים הם. ובירושלמי מבואר הטעם, שכשם שהקילו בתרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה, ששואל את עם הארץ ואוכל על פיו, כך הקילו גם בתרומת מעשר זו שאין צורך לתקנה.

באור משנה א

משנתנו דנה באריס ובחוכר, אם הם צריכים לעשר גם את החלק שהם נותנים לבעל השדה. אריס היינו המקבל שדה לעבדה על מנת להתחלק עם בעל השדה ביבול לפי המוסכם, כגון שני שלישים לאריס ושליש לבעל השדה. חוכר היינו השוכר שדה תמורת סכום קצוב, שנותן לבעל השדה מידה קצובה של תבואה לשנה, בין שתעשה השדה הרבה בין שתעשה מעט.

הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל – לעבדה בתנאי אריסות, שנותן לבעל השדה מחצה או שליש או רבע מהתבואה שהשדה עושה; וכן המקבל שדה **מִן הַנָּכְרִי וּמִן הַכּוּתִי** – או מן הכותי, **יְחַלֵּק לְפָנֵיהֶם** – כלומר יניח לפני בעלי השדה את חלקם, ואינו חייב להפריש ממנו תרומה ומעשרות. בירושלמי אמרו, שתיקנו חכמים במקבל שדה שלא יהא חייב לעשר חלקו של בעל השדה, כדי "שלא תבור ארץ ישראל" – כלומר שלא יימנעו מלקבל שדות באריסות ויהיו שדות ארץ ישראל בורות. **הַחוֹכֵר שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל** – בשכר קצוב, כמו שביארנו לעיל, **תּוֹרֵם** – חייב הוא להפריש תרומה גדולה מכל תבואת השדה, שלאחר שנמרחה התבואה אין להשהות התרומה, שאי אפשר לגורן שתיעקר אלא אם כן נתרמה ממנו תרומה (**ירושלמי**), **וְנוֹתֵן לוֹ** – למחכיר, מן התבואה שנתרמה, את שכר חכירתו, בניכוי התרומה שתרם מחלק זה (**ר"ש; רא"ש**). אבל אינו מעשר מה שנותן לו, והמחכיר עצמו מעשר מה שמקבל. **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתַי** – אין החוכר מעשר אלא תורם בלבד? **בִּזְמַן שֶׁנָּתַן לוֹ** – שכר חכירתו, **מֵאוֹתָהּ הַשָּׂדֶה** – שחכר ממנו, **וּמֵאוֹתוֹ הַמִּין** – שזרעה, שעל דעת כן חוכר אדם שדה, שיתן למחכיר בשכרו מהפירות הרגילים בה כשהם בטבלם, והרי הם כגדלים מעיקרם ברשות המחכיר, **אֲבָל אִם נָתַן לוֹ** – שכרו, **מִשָּׂדֶה אַחֶרֶת** – אפילו מאותו המין, **אוֹ מִמִּין אַחֵר** –

ב הַחוֹכֵר שָׂדֶה מִן הַנָּכְרִי, מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הַמְקַבֵּל שְׂדֵה אֲבוֹתָיו מִן הַנָּכְרִי, מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ.

ג כֹּהֵן וְלֵוִי שֶׁקִּבְּלוּ שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל – כְּשֵׁם שֶׁחוֹלְקִין בַּחֲלִין, כָּךְ חוֹלְקִין בַּתְּרוּמָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אַף הַמַּעַשְׂרוֹת שֶׁלָּהֶן, שֶׁעַל מְנָת כֵּן בָּאוּ.

פירוש ברטנורא

באריסות: **החוכר.** מקבל השדה בדבר קצוב כך וכך כורין לשנה בין שהיא עושה הרבה בין שהיא עושה מעט: **תורם ונותן לו.** אבל לא מעשר, דכל חוכר על מנת כן יורד לשדה שיתן לו חכירותו מפירות הגדלים בשדה בטבלם, ומיהו משום דאין להשהות התרומה דאי אפשר לגורן שתעקר אלא אם כן נתרמה משום הכי תורם ונותן לו, ומסתבר דמנכה לו התרומה מחכירותו דמאי שנא תרומה ממעשר: **אמר ר' יהודה.** אימתי סגי לחוכר שיתרום לבד ואינו מעשר, כשנותן לו חכירותו מאותה שדה ומאותו המין. אבל אם נתן לו משדה אחרת אף מאותו המין, או ממין אחר אף מאותה שדה כגון שזרע מקצת השדה מין אחר כשיעור חכירותו חייב אף לעשר, דדמי לפורע חובו. אי נמי אין דעת [המחכיר] לקבל פירות טבולים אלא כשפורע לו מאותה שדה ומאותו המין: **ב החוכר שדה מן העובד כוכבים.** קנס קנסו חכמים לחוכר שדה מן העובד כוכבים שיהא מעשר מה שנותן לו, כדי שלא יהא שום ישראל חוכר שדה ממנו ותשאר בורה בידו ומתוך כך יצטרך למכרה לישראל בדמים מועטים. ובמקבל באריסות לא קנסו שיותר חפץ העובד כוכבים בחכירות מבאריסות: **שדה של אבותיו.** שגזלה העובד כוכבים מאבותיו, וקנסוהו שיצטרך לעשר כדי שידחוק עצמו ויקנה מן העובד כוכבים שמתוך שהיא חביבה עליו שהיתה של אבותיו לא יניח לקבלה מן העובד כוכבים ביותר מן הראוי לה וכשיכבד עליו המעשר יקנה. וכוותיה דרבי יהודה קיימא לן דלא פליג תנא קמא עליה: **ג כשם שחולקין בחלין כך חולקים בתרומה.** כשנוטל בעל השדה מחצה ושליש ורביע ממה שהוציאה השדה נוטל גם כן מחצה ושליש ורביע מן התרומה והמעשרות המוטלות עליה ונותנן הוא לכל כהן ולוי שירצה: **אף המעשרות שלהן.** אם המקבל כהן כל התרומה שלו, ואם לוי הוא כל המעשר שלו: **שעל מנת כן.** ירדו לקבל שדה זו באריסות. ואין הלכה כר' אליעזר דאע"ג דעל מנת כן ירדו במה קנו:

משניות מבוארות – קהתי

אפילו מאותה השדה, כגון שזרע מקצת השדה מין אחר כשיעור שכר חכירתו, **מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ** – חייב הוא גם לעשר את התבואה שהוא נותן לו, שהרי הוא כפורע חובו מתבואתו, ואסור לפרוע חוב בתבואה הטבולה למעשרות.

באור משנה ב

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת שבמקבל שדה באריסות אין הבדל בין המקבל מישראל לבין המקבל מן הנכרי, ודינו שנותן לבעל השדה את חלקו בטבל, באה משנתנו ללמד שבחוכר שדה יש הבדל בין החוכר מישראל לבין החוכר מן הנכרי, שבחוכר מישראל שנינו "תורם ונותן לו", ואינו מעשר, אבל החוכר מן הנכרי חייב גם לעשר.

הַחוֹכֵר שָׂדֶה מִן הַנָּכְרִי – בשכר כמות מסויימת של תבואה לשנה, **מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ** – כלומר שהחוכר חייב לא רק להפריש תרומה אלא גם מעשרות ממה שהוא נותן לו בשכרו. בירושלמי נחלקו בטעם הלכה זו: יש סוברים, שאמנם מן הדין גם החוכר מן הנכרי פטור מלעשר כדין החוכר מישראל, לפי שיש קניין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מן המעשר, אלא שקנסו חכמים את החוכר שדה מן הנכרי, שיהא מעשר מה שנותן לו, כדי שלא יהא ישראל חוכר שדה מן הנכרי, ותישאר בורה בידו, ומתוך כך יהא נאלץ למכור שדהו לישראל בדמים מועטים. ברם, המקבל שדה באריסות מן הנכרי, לא קנסוהו חכמים שיהא מעשר מה שנותן לו, לפי שהנכרים בעלי השדות מעוניינים ביותר בחכירה ולא באריסות. ויש סוברים להיפך, שאמנם מן הדין חייב החוכר שדה, בין שהוא חוכר מן הנכרי בין שהוא חוכר מישראל, לתרום ולעשר מה שהוא נותן לו, שכן לדעתם אין קניין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר, והשכר שנותן החוכר למחכיר הוא תשלום חוב, ואסור לפרוע חוב בחלקם של הכהן והלוי, אלא שלגבי החוכר מן הנכרי תפשו חכמים מידת הדין, שיהא מעשר מה שנותן לו, כיון שהנכרי לא יעשר, ואילו לגבי החוכר מישראל הקילו חכמים ואמרו: תורם ואינו מעשר, מפני שבעל השדה יעשר בעצמו, ואפילו אם הוא עם הארץ, הרי רוב עמי הארץ מעשרים הם, ונמצא שהכהן והלוי לא יפסידו חלקם. ומה שחייבוהו לתרום, הטעם הוא כמו שכבר בארנו במשנה הקודמת, לפי שאי אפשר לגורן שתיעקר אלא אם כן נתרמה ממנו תרומה גדולה. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הַמְקַבֵּל שְׂדֵה אֲבוֹתָיו מִן הַנָּכְרִי** – שהיתה תחילה של אבותיו ועכשיו היא ביד הנכרי, שגזלה או קנאה מהם, אף על פי שהוא מקבל אותה באריסות, **מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ** – שקנסוהו חכמים שיהא מעשר מה שנותן לו, כדי שידחוק עצמו ויפדה את השדה מן הנכרי, שהואיל וחביבה עליו משום שהיתה של אבותיו לא יפסיק מלקבלה באריסות, וכשיכביד עליו ענין המעשר, יקנה מידו (**רש"י בבא מציעא קא, א; ירושלמי דמאי ו, ב**). ויש מבארים הטעם שקנסוהו, כדי שיכבד עליו המעשר ויימנע מלקבלה באריסות, אף שהיא שדה אבותיו, עד שתישאר השדה בורה בידי הנכרי ויצטרך למוכרה לישראל (**תוספות שם; רמב"ם**).

באור משנה ג

משנתנו דנה באריס שהוא כהן או לוי, אם הוא זוכה בתרומה או במעשר מחלקו של בעל השדה.

כֹּהֵן וְלֵוִי – או לוי, **שֶׁקִּבְּלוּ שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל** – באריסות, **כְּשֵׁם שֶׁחוֹלְקִין בַּחֲלִין** – האריס ובעל השדה, **כָּךְ חוֹלְקִין בַּתְּרוּמָה** – וכן במעשר, כלומר שהם נותנים לבעל השדה את חלקו כשאינו מעושר (כמו ששנינו במשנה א), ובעל השדה נותן מחלקו תרומה ומעשר לכל כהן ולוי שירצה. או אם האריס הפריש מכל התבואה תרומה ומעשר, נוטל בעל השדה את חלקו גם בתרומה ובמעשר, ובידו ליתנם לכל כהן ולוי שהוא רוצה. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אַף הַמַּעַשְׂרוֹת שֶׁלָּהֶן** – כלומר שאם האריס הוא כהן, כל התרומה היא שלו ("מעשרות" הוא כינוי לתרומה ולמעשר, כמו שכבר העירונו במקום אחר), ואם האריס הוא לוי, כל המעשר הוא שלו, **שֶׁעַל מְנָת כֵּן בָּאוּ** – לקבל את השדה באריסות, שהתרומה והמעשרות יהיו שלהם, כלומר אף על פי שלא התנו על כך עם בעל השדה, הרי זה כאילו התנו עמו, שדבר מובן מאליו הוא. ואין הלכה כרבי אליעזר.

יש נוסחאות שגורסים בדברי רבי אליעזר "המעשרות שלהן" (בלי תיבת "אף"). ולפי הגירסה שבמשנתנו הרבותא היא, שאפילו מעשר שהוא ראוי באכילה לישראל, מכל מקום אין חולקים בו אלא כולו של האריס הלוי ("תוספות יום טוב"; "מלאכת שלמה").

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף ל עמוד א. **אִתְּמַר נַמִּי** כרבי יוחנן שטעם המשנה שגזול פסול בשאר הימים הוא משום מצוה הבאה בעבירה, **אָמַר רַבִּי אַמִּי, יָבֵשׁ פָּסוּל** בכל הימים **מִפְּנֵי שֶׁאֵין הָדָר, גָּזוּל פָּסוּל** בכל הימים **מִשּׁוּם דַּהֲוָה לֵיהּ מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵירָה.**

אָמַר רַבִּי מַרְיוֹן אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, וְאָמְרֵי לָהּ תָּנֵי רַבָּה בַּר מָרִי מִשּׁוּם רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שְׁתֵּי תְּמָרוֹת - שני עצי דקל **יֵשׁ** בְּמקום שנקרא **גֵּיא בֶּן הִנֹּם** שהוא סמוך לירושלים, **וְעוֹלֶה עָשָׁן מִבֵּינֵיהֶם, וְזֶהוּ** - על עצי דקל אלו הוא **שֶׁשָּׁנִינוּ** במשנה **שִׁינֵּי הַר הַבַּרְזֶל כְּשֵׁרוֹת** ללולב, **וְזוֹ הִיא פִּתְחָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם,** ומשום כך עולה עשן שם:

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא, מִנַּיִן לְדין זה **שֶׁשּׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה, דִּכְתִיב** בספר מלכים לגבי הספר שמצא חלקיהו הכהן בבית ה' **'אֵת (הַדְּבָרִים) [כָּל דִּבְרֵי הַסֵּפֶר] אֲשֶׁר קָרָא (יֹאשִׁיָּהוּ) [מֶלֶךְ יְהוּדָה]', וְכִי יֹאשִׁיָּהוּ קָרָאן, וַהֲלֹא** מפורש קודם לכן באותה פרשה **שָׁפָן קָרָאן, דִּכְתִיב 'וַיִּקְרָאֵהוּ שָׁפָן (אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה) לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ', אֶלָּא** יש ללמוד **מִכָּאן,** שאף שיאשיהו עצמו לא קרא פסוקים אלו אלא רק שמע משפן, נחשב כאילו הוא עצמו קרא אותם, **לְפִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה.** מקשה הגמרא: מנין ששני הפסוקים כוונתם על אותה קריאה וניתן ללמוד מכאן ששומע כעונה, **וְדִילְמָא** - שמא היו כאן שתי קריאות, **וּבָתַר** - אחר **דִּקְרַאנְהוּ שָׁפָן** לפני המלך, חזר **וּקְרָא יֹאשִׁיָּהוּ** פעם נוספת בפני עצמו, ואין מכאן ראיה ששומע כעונה. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב אֲחָא בַּר יַעֲקֹב לֹא סָלְקָא דַּעְתָּךְ** - אי אפשר שיעלה על דעתינו לפרש כן, משום **דִּכְתִיב** באותה נבואה שנתנבאה חולדה הנביאה ואמרה את כל דברי הספר אשר קרא מלך יהודה, שהוסיפה אחר כך ואמרה ליאשיהו - **'יַעַן רַךְ לְבָבְךָ וַתִּכָּנַע לִפְנֵי ה' בְּשָׁמְעֲךָ' (אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה),** ויש לדייק **בְּשָׁמְעֲךָ וְלֹא בְּקָרְאֲךָ,** ומוכח שיאשיהו לא חזר וקרא את הספר בפני עצמו אלא רק שמע משפן שקראו לפניו, וממה שנאמר 'אשר קרא מלך יהודה' יש ללמוד ששומע כעונה.

אָמַר רָבָא, לֹא לֵימָא אִינִישׁ - אדם הקורא בעצמו את ההלל ואין אחר מקרא אותו, אל יאמר **'בָּרוּךְ הַבָּא'** וינשום בינתים, **וַהֲדַר** - ואחר כך יאמר **'בְּשֵׁם ה'".** לפי שבאופן זה נראה שהזכרת שם ה' אינה שייכת על דבריו הקודמים, והרי זה כמוציא שם שמים לבטלה, **אֶלָּא** יאמר **'בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם ה'' בַּהֲדָדֵי** - בבת אחת. **(אָמַר לֵיהּ רַב סַפְּרָא** גדול הדור שאתה חשוב **כְּמֹשֶׁה** בדורו, וכי **שַׁפִּיר קָאָמְרַת** שצריך לאומרם בהדי הדדי, הרי לא יתכן לומר שאם מפסיק באמצע נחשבת ההפסקה כאילו מזכיר שם שמים לבטלה, שכיון שממשיך וגומר את דבריו לאחר מכן, ברור הוא לכל שמסיים את דבריו הראשונים, **אֶלָּא הָתָם וְהָכָא** הואיל וכוונתו לסיים את דבריו, **אַסּוּגֵי מִילְּתָא הִיא וְלֵית לָן בָּהּ** - אין זה הפסק). עוד **אָמַר רָבָא, לֹא לֵימָא אִינִישׁ** בעניית הקדיש **יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא** ויפסיק וינשום בינתים, **וַהֲדַר** - ואחר כך ימשיך ויאמר **מְבָרַךְ, אֶלָּא** צריך שיאמר **יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא מְבָרַךְ בַּהֲדָדֵי. אָמַר לֵיהּ רַב סַפְּרָא,** גדול הדור שאתה חשוב **כְּמֹשֶׁה** בדורו, האם **שַׁפִּיר קָאָמְרַת, אֶלָּא** גם **הָתָם** בדין הקודם לגבי ברוך הבא בשם ה', **וְגַם הָכָא** בדין זה, נוקטים שסיום דבריו - **אַסּוּגֵי מִילְּתָא הוּא,** וְהואיל וכונתו לגמור **לֵית לָן בָּהּ.**

תָּנוּ רַבָּנַן, נאמר בפסוק **'עַרְבֵי נַחַל',** ללמד שרק מין הערבות **הַגְּדֵילוֹת עַל הַנַּחַל** כשרות, **פְּרָט לַצַּפְצָפָה** - מין ערבה ששמה צפצפה **הַגְּדֵילָה בֵּין הֶהָרִים** שפסולה. **אָמַר רַבִּי זֵירָא, מַאי קְרָאָה** - מניין יש ללמוד שצפצפה גרועה ואינה ממין ערבה ואין לרבות אותה מהנאמר 'ערבי', שנאמר **'קַח עַל מַיִם רַבִּים צַפְצָפָה שָׁמוֹ'** - בפסוק זה הוכיח הנביא את בני ישראל שקילקלו את מעשיהם, והמשילם לאילן הגדל על גבי מים רבים כלומר לעץ הערבה, שנעשה לאילן צפצפה, והיינו שנעשה גרוע, ומכאן יש ללמוד שצפצפה היא מין גרוע. **אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי** לרבי זירא, **וְדִילְמָא** הפסוק **פָּרוּשֵׁי קָא מְפָרֵשׁ,** דהיינו, **'קַח עַל מַיִם רַבִּים' וּמַאי נִיהוּ** - ומה היא אותה שגדילה על מים רבים **'צַפְצָפָה',** ולא בא הכתוב לומר שהערבה נעשית צפצפה. ענה לו רבי זירא: **אִם כֵּן מַאי 'שָׁמוֹ',** ומדוע לא אמר הכתוב רק 'קח על מים רבים צפצפה', ולכן מוכרח בפסוק פירושו של רבי זירא שהצפצפה היא גרועה, ויש ללמוד מזה לענין נטילת צפצפה בחג. אגב שהובא פסוק זה, מביאה הגמרא את פירושו של הפסוק. **אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֲנִי אָמַרְתִּי שֶׁיְּהוּ יִשְׂרָאֵל לְפָנַי כְּ'קַח עַל מַיִם רַבִּים', וּמַאי נִיהוּ עֲרָבָה** שהיא משובחת, **וְהֵן שָׁמוֹ עַצְמָן כַּצַּפְצָפָה שֶׁבֶּהָרִים** שהיא גרועה.

רש"י

שתי תמרות = שני דקלים. **גיא בן הנם** — סמוך לירושלים. **שיהא לולב יוצא למעלה מן ההדס** — כשם שהוא גבוה במינו מכולן. **שדרו** — לבד, שהעלים ארוכים למעלה לאחר שכלתה השדרה, שאין עוד עלין דבוקין ועולין בו. **אשר קרא המלך וגו'** — בספר שמצא חלקיה הכהן משתעי קרא, בספר מלכים (ב כב). **לא לימא איניש** — מי שאין אחר מקרא אותו לא לימא "ברוך הבא" וינשים בינתים והדר "בשם ה'", דלא קיימא אזכרה אמילתא דלעיל, ומיחזי כמוציאו לבטלה. **משה** — גדול הדור. **[שפיר קאמרת]** — בתמיה. **כל אסוקי מלתא** — הואיל וכוונתו לגמור — לית לן בה.

אגרות קודש

ב״ה, כ״ח אייר, תשכ״א
ברוקלין.

המשתתפים בההגרלה השנתית לנסיעה בחודש תשרי הבע״ל,
שהתקיימה בכפר חב״ד, מיסודו ובהנהלתו של כ״ק מו״ח אדמו״ר,
אשר שם צוה ה׳ את הברכה חיים
ה׳ עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת רשימת המשתתפים בההגרלה עם ההודעה ע״ד ההגרלה והזוכה בגורל שי׳.

ויהי רצון, כאמור מכבר, שהזוכה יוציא בנסיעתו את כל המשתתפים ויזכה אותם בכל המובנים הן בכמות והן באיכות.

ובפרט עפ״י גודל הענין דגורל כשנעשה כדבעי, כמבואר גם בתניא באגה״ק סוף סימן ז׳, ומקרא מלא דבר הכתוב בחיק יוטל את הגורל ומה׳ כל משפטו (משלי טז, לג).

וע״פ סיפור חסידים הראשונים בשם הרה״ח הרה״צ והרה״ג כו׳ הר״ה מפאריטש שכל הענינים וההידורים שעושה הי׳ בשביל עס זאל זיך בא אים בעסער אפלייגען א ווארט חסידות,

יהי רצון שגם בהאמור - נוסף על עניני הנסיעה, יתוסף גם ענין עקרי זה, ובכל המשתתפים, בתוככי כללות התמימים ואנ״ש, עס זאל זיך אפלייגן א ווארט חסידות באופן דהבנה עד כדי - בכן. ועוד (ובתקופתנו - גם זה עיקר) - לא יסתפקו כלל וכלל מיט א ווארט, כי אם מי שיש לו מנה ירצה מאתיים וכו׳.

ומובן וגם פשוט שאין לחכות לתועליות בהאמור עד הנסיעה בפועל, כי ההתחלה צריכה להיות מעת ההגרלה וההחלטה. וק״ל.

בברכה לבשורות טובות בהאמור, ובלשון רבנו נשיאנו הוא כ״ק מו״ח אדמו״ר - לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות

מ. שניאורסאהן

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שבת קודש עמוד א

1 **לָהּ כְּרַבִּי טַרְפוֹן, דְּאָמַר** (להלן כד:) **מְשׁוּנֶּה קֶרֶן** – קרן תמה, שהזיקה
2 **בַּחֲצַר הַנִּיזָּק, נָזֵק שָׁלֵם מְשַׁלֵּם** הבעלים. ולפיכך חייב בעל הכלב
3 לשלם נזק שלם על שריפת הגדיש שהיתה בחצירו של בעל הגדיש.
4 נמצא, שנחלקו התנאים בדין צרורות של קרן תמה ולא בדין נזקי
5 צרורות של רגל, ולא ניתן להוכיח האם התשלום עבור נזקי צרורות
6 של רגל הוא מגוף הבהמה דווקא, או אף מביתו של בעליה.
7 דוחה הגמרא: **וְלֹא הִיא** – אין הכרח לבאר את מחלוקתם של תנא
8 קמא ורבי אלעזר באופן כזה, אלא ניתן לבאר שנחלקו בדין נזקי
9 צרורות של רגל. **דְּמַאי טַעְמָא מוֹקְמִתְּ לָהּ כְּרַבִּי טַרְפוֹן** – מדוע
10 הוצרכנו להעמיד בנזקי קרן, ולומר שרבי אלעזר סובר כרבי טרפון,
11 **מְשׁוּם נָזֵק שָׁלֵם** – משום שהוקשה הדבר כיצד יתכן שלדעת רבי
12 אלעזר ישלם נזק שלם מגופו מדין צרורות של רגל, אך קושיא זו ניתן
13 ליישבה באופן אחר, **שרַבִּי אֱלִעֶזֶר סָבַר כְּסוּמְכוֹס, דְּאָמַר** שעל נזקי
14 **צְרוֹרוֹת נָזֵק שָׁלֵם מְשַׁלֵּם** הבעלים, **וְסָבַר לָהּ** אף **כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר**
15 (להלן מה:) **צַד תַּמּוּת בִּמְקוֹמָהּ עוֹמֶדֶת** – דהיינו, לדעת רבי יהודה,
16 בחיוב תשלום נזק שלם עבור נזקי קרן של שור מועד ישנם שני חלקים,
17 האחד, חצי נזק של שור תם, ובחצי זה דינו כשור תם שמשלם רק
18 מגופו, והשני, חצי נזק נוסף מדין שור מועד, ואותו משלם הבעלים
19 מביתו.
20 ומאחר שרבי אלעזר סובר גם כסומכוס וגם כרבי יהודה, נמצא
21 שכאשר משלם הבעלים נזק שלם עבור נזקי צרורות של רגל כדין שור
22 מועד, עליו לשלם חצי מגוף הבהמה כדין שור תם, ואת החצי השני
23 מביתו כדין שור מועד, **וְכִי קָתָנֵי מִגּוּפוֹ אַצַּד תַּמּוּת** – וכוונת רבי
24 אלעזר הסובר שמשלם מגוף הבהמה, היינו על החצי של צד תמות,
25 אך את החצי השני חייב הבעלים לשלם מביתו.
26 הגמרא מקשה על דחיה זו: **אָמַר לֵיהּ רַב סַמָּא בְּרֵיהּ דְּרַב אַשִּׁי**
27 **לְרָבִינָא, אֵימוּר דְּשָׁמְעַתְּ לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה** שצד תמות במקומה
28 עומדת, דווקא **בְּשהיה תָּם** מתחילה **וְנַעֲשָׂה מוּעָד,** אבל **בְּמוּעָד**
29 **מִתְּחִילָּתוֹ**

לְבַתַּר דְּנָפַק – לאחר שיצא רב נחמן, **אָמַר לְהוּ עוּלָּא** ליושבים לפניו, **הָכִי** [- כך] **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר**, גובים מהעבדים **אֲפִילּוּ מִיַּתְמֵי**, משום שדינם כקרקע.

אָמַר רַב נַחְמָן, אִשְׁתַּמְּטִין – השתמט ממני **עוּלָּא**, כשאמר שגובים עבדים מלקוחות רק באפותיקי, מפני שחשש שאנצחו בקושיות.

הֲוָה עוֹבְדָא [– היה מעשה] **בְּנַהַרְדְּעָא**, שתבעו מהיתומים חוב אביהם, **וְאַגְּבוּ** **דַּיְּנֵי דְּנַהַרְדְּעָא** – והדיינים של נהרדעא הגבו עבד שירשו מאביהם. וכן **הֲוָה עוֹבְדָא** – היה מעשה דומה **בְּפוּמְבְּדִיתָא, וְאַגְּבִיהּ** [– והגבה] **רַב חָנָא בַּר בִּיזְנָא** עבד שירשו מאביהם. **אָמַר לְהוּ רַב נַחְמָן** לדייני נהרדעא, **זִילוּ אַהֲדּוּרוּ** – לכו והחזירו את העבד ליתומים, כיון שטעיתם בדבר משנה, **וְאִי לָא** תחזירו, **מַגְּבִינָן לְכוּ לְאַפַּדְנַיְיכוּ** – אגבה מכם את ביתכם המפואר לשלם ליתומים.

אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן, הָא – הרי לפנינו **עוּלָּא** הסובר שעבדים נגבים מיתומים, **הָא** לפנינו אף **רַבִּי אֶלְעָזָר** הסובר כך, **הָא** לפנינו אף **דַּיְּנֵי דְּנַהַרְדְּעָא** הסוברים כך, **וְהָא** לפנינו אף **רַב חָנָא בַּר בִּיזְנָא** הסובר כך, **מַר** שסובר שאינם נגבים מיתומים, **כְּמַאן סָבִירָא לֵיהּ** – כמי הנך סובר, מהיכן למדת לחלוק על כל אותם חכמים.

אָמַר לֵיהּ רב נחמן לרבא, **אֲנָא מַתְנִיתָא יָדַעְנָא** [– אני יודע ברייתא], **דְּתָנֵי** [– ששנה] **אֲבִימִי, פְּרוּזְבּוּל חָל** רק **עַל הַקַּרְקַע** – אם ללוה יש קרקע, **וְאֵינוֹ חָל עַל הָעֲבָדִים** – אם יש לו רק עבדים. וכן, **מִטַּלְטְלִין נִקְנִין עִם הַקַּרְקַע**, שכשמקנה לחבירו קרקע ומטלטלין, אין צריך לעשות קנין גם במטלטלין, אלא אגב הקנין שעושה בקרקע, קונה גם את המטלטלין, **וְאֵינָן נִקְנִין עִם הָעֲבָדִים**, שכשמקנה לחבירו עבדים ומטלטלין, צריך לעשות קנין גם במטלטלין, כיון שעבדים דינם כמטלטלין, ואין קונים מטלטלין אגב מטלטלין. ומברייתא זו מוכח שהסוברים שעבדים דינם כקרקע טועים בדבר משנה.

הגמרא רוצה לתלות את הנדון אם עבדים דינם כקרקע או כמטלטלין במחלוקת תנאים: **לֵימָא כְּתַנָּאֵי** – האם נאמר שהנדון אם עבדים הם כקרקע או כמטלטלין, מחלוקת תנאים הוא, שנינו בברייתא, **מָכַר לוֹ עֲבָדִים וְכַרְקָעוֹת, הֶחֱזִיק** [– עשה קנין חזקה] **בַּעֲבָדִים, לֹא קָנָה** אגב כך את **הַכַּרְקָעוֹת**, וכן אם עשה קנין **בְּכַרְקָעוֹת, לֹא קָנָה** את **הָעֲבָדִים**. ואם מכר לו **כַּרְקָעוֹת וּמִטַּלְטְלִין**, אם **הֶחֱזִיק בְּקַרְקַע, קָנָה** אגב כך את **הַמִּטַּלְטְלִין**, אבל אם עשה קנין **בְּמִטַּלְטְלִין, לֹא קָנָה קַרְקַע**. ואם מכר לו **עֲבָדִים וּמִטַּלְטְלִין**, אם **הֶחֱזִיק בָּעֲבָדִים לֹא קָנָה** אגב כך את **הַמִּטַּלְטְלִין**, וכן אם עשה קנין **בְּמִטַּלְטְלִין לֹא קָנָה** את **הָעֲבָדִים**.

וקשה מברייתא אחרת, **וְהָתַנְיָא**, שאם מכר לו עבדים ומטלטלין, אם **הֶחֱזִיק בָּעֲבָדִים קָנָה** אגב כך את **הַמִּטַּלְטְלִין**. מבררת הגמרא, **מַאי לָאו בְּהָא קָמִפַּלְגִי** [– האם לא בכך נחלקו], **דְּמַר** – התנא בברייתא השניה **סָבַר, שֶׁעֲבָדִים כִּמְקַרְקְעֵי דָּמֵי** – יש להם דין קרקע, ולכן מטלטלין נקנים אגבם, **וּמַר** – והתנא בברייתא הראשונה **סָבַר, שֶׁעֲבָדִים כְּמִטַּלְטְלִין דָּמֵי** – דינם כמטלטלין, ואין מטלטלין נקנים אגב מטלטלין.

דוחה הגמרא, **אָמַר רַב אִיקָא בְּרֵיהּ דְּרַב אַמִּי, דְּכוּלֵּי עָלְמָא** – שתי הברייתות סוברות, **שֶׁעֲבָדִים כִּמְקַרְקְעֵי דָּמֵי, וְהָדְּתַנְיָא** בברייתא השניה שהחזיק בעבדים **קָנָה** מטלטלין, **שַׁפִּיר** – מובן היטב. **וְהָדְּתַנְיָא** בברייתא הראשונה שהחזיק בעבדים **לֹא קָנָה** מטלטלין, משום שסובר, שעל אף שדינם כקרקע, מכל מקום כדי לקנות באגב, **בְּעִינָן כַּרְקַע דּוּמְיָא דְּ'עָרִים מְצוּרוֹת בִּיהוּדָה'** – צריך שתהיה קרקע הדומה לערים הבצורות שביהודה, כשם שהערים הללו הן קרקעות **דְּלֹא נָיְידֵי**, אלא קבועות במקומם, כך כל קנין אגב חל רק על ידי קרקע קבועה במקומה, וכיון שעבד נע ממקום למקום, אי אפשר לקנות מטלטלין אגבו. והברייתא שהחזיק בעבדים קנה מטלטלין, סוברת שאין צורך שיהיה דומה לערי מצורות.

ומביאה הגמרא את המקור לקנין אגב: **דְּתָנֵן** (קידושין כו.), **נְכָסִים שֶׁאֵין לָהֶם אַחֲרָיוּת** – מטלטלין, **נִקְנִין** בקנין אגב **עִם נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם אַחֲרָיוּת** – קרקעות, כשקונים את הקרקעות באחד משלשת הקניינים, **בְּכֶסֶף, בִּשְׁטָר, וּבַחֲזָקָה**. מבררת הגמרא, **מְנָהֲנֵי מִילֵּי** – מנין שמטלטלין נקנין אגב קרקע. מבארת הגמרא, **אָמַר חִזְקִיָּה, דְּאָמַר קְרָא** (דברי הימים ב' כא ג), **וַיִּתֵּן לָהֶם אֲבִיהֶם מַתָּנוֹת רַבּוֹת לְכֶסֶף וּלְזָהָב וּלְמִגְדָּנוֹת, עִם עָרֵי מְצֻרוֹת בִּיהוּדָה'**, שיהושפט המלך נתן לבניו מתנות קרקעות ומטלטלין, והקנה להם את המטלטלין אגב הקרקעות.

הגמרא מביאה יש אומרים שביאר את הברייתות באופן אחר: **אִיכָּא דְּאָמְרֵי** – יש שאמרו, שכך **אָמַר רַב אִיקָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי, דְּכוּלֵּי עָלְמָא עַבְדֵי כְּמִטַּלְטְלִין דָּמֵי** [– לפי כולם עבדים דינם כמטלטלין], **וְהָדְּתַנְיָא** בברייתא הראשונה, החזיק בעבדים **לֹא קָנָה** מטלטלין, **שַׁפִּיר** – מיושב היטב, שאין מטלטלין נקנים אגב מטלטלין, **וְהָא דְּתַנְיָא** בברייתא השניה, החזיק בעבדים **קָנָה** מטלטלין, מדובר **בְּעוֹדָן עָלָיו**, שהמטלטלין נמצאים על העבד, וכשקונה את העבד נעשה העבד חצירו, וקונה את המטלטלין שעליו בקנין חצר, שחצירו של אדם אינו רק קרקע, אלא כל חפץ השייך לאדם, קונה לו את מה שבתוכו בקנין חצר.

מקשה הגמרא, **וְכִי עוֹדָן עָלָיו מַאי הָוֵי** – מה בכך שהמטלטלין על העבד, הלא **חָצֵר מְהַלֶּכֶת הִיא**, שאינו קבוע במקום אחד, **וְחָצֵר שֶׁמְּהַלֶּכֶת לֹא קָנָה** בעליה את המטלטלין שבתוכה, כיון שאינה דומה לחצר שקבועה במקומה. **וְכִי תֵּימָא**, ושמא תאמר שמדובר **בְּעוֹמֵד** העבד במקום אחד, **וְהָא אָמַר רָבָא, כָּל שֶׁאֵילּוּ מְהַלֵּךְ** ומתרחק מבעליו, **לֹא קָנָה** בעליו את המטלטלין שעליו, גם אם **עוֹמֵד וְיוֹשֵׁב לֹא קָנָה**, כיון שהאפשרות שלו ללכת מפקיעה ממנו שם חצר.

מתרצת הגמרא, **וְהִלְכָתָא** – המסקנא להלכה, שמדובר **בְּכָפוּת** – קשור, שאינו יכול ללכת, ומשתמר הוא לדעת בעליו כחצר, ואפשר לקנות עמו בקנין חצר.

נמצא שיש שני אופנים ליישב את הברייתות. א. שסוברים שעבד דינו כקרקע, והברייתא שלא קנה סוברת שצריך להיות דומה לערים מצורות ביהודה. ב. שסוברים שדינו כמטלטלין, והברייתא שקנה מדברת בכפות, וקונה מדין חצר.

שנינו בברייתא הראשונה, החזיק בקרקע לא קנה עבדים, מקשה הגמרא, **וְהָתַנְיָא** בתחילת הברייתא השניה, שאם מכר קרקע ועבדים, **הֶחֱזִיק בְּקַרְקַע קָנָה** גם את **הָעֲבָדִים**.

מתרצת הגמרא, **הָתָם** – הברייתא שאומרת שקונה העבדים באגב, מדובר **בְּעוֹמְדִין בְּתוֹכָהּ**, ובאופן זה נקנים אגב הקרקע.

מקשה הגמרא, **מִכְּלָל, דְּהַאי** – הברייתא שהחזיק בקרקע **לֹא קָנָה** עבדים, מדובר **כְּשֶׁאֵין עוֹמְדִין בְּתוֹכָהּ, הָנִיחָא לְהַךְ לִישְׁנָא** – זה מובן ללשון השני **דְּאָמַר רַב אִיקָא בְּרֵיהּ דְּרַב אַמִּי**, שלכולי עלמא **עַבְדֵי כְּמִטַּלְטְלֵי דָּמֵי, הַיְינוּ** – זו הסיבה **דְּאִי** [– שאם] **עוֹמְדִין בְּתוֹכָהּ אִין** – הם נקנים אגבה, **וְאִי לָא** עומדים בתוכה, **לֹא** נקנים אגבה. **אֶלָּא לְהַךְ לִישְׁנָא** – ללשון הראשון של רב איקא, **דְּאָמַר** שלכולי עלמא **עַבְדֵי כְּמִקַּרְקְעֵי דָּמֵי, לָמָּה לִי** – לשם מה צריך שיהיו **עוֹמְדִין בְּתוֹכָהּ, הָא אָמַר שְׁמוּאֵל, מָכַר לוֹ עֶשֶׂר שָׂדוֹת** המפוזרות **בְּעֶשֶׂר מְדִינוֹת, כֵּיוָן שֶׁהֶחֱזִיק** [– שעשה קנין חזקה] **בְּאַחַת מֵהֶן, קָנָה** את **כּוּלָּן**, ואין צורך לעשות קנין בכל אחת, וכיון שעבדים הם כקרקע, כשעשה קנין בקרקע קנה אותם גם אם עומדים במקום אחר.

מתרצת הגמרא בקושיה, **וְלִיטַעְמִיךְ** – וכי לשיטתך מובן, הרי גם **לְהַךְ לִישְׁנָא דְּאָמַר עַבְדֵי כְּמִטַּלְטְלִין דָּמֵי**, ונקנים אגב קרקע, קשה **לָמָּה לִי** – מדוע צריך שיהיה **עוֹמֵד בְּתוֹכָהּ**,

רש"י

לְבַתַּר דְּנָפַק. ר"נ: אָמַר לְהוּ עוּלָּא. לִיוֹשְׁבִין לְפָנָיו: הָכִי אָמַר ר' אֶלְעָזָר אֲפִילּוּ מִיתְּמֵי. דְּעַבְדָּא בְּמִקַּרְקְעֵי דְּמֵי: אִשְׁתַּמְּטִין עוּלָּא. נִשְׁמַט מִמֶּנִּי וְיָרֵא מִשּׁוּם דִּס"ל עַבְדָּא בְּמִטַּלְטְלֵי דְּמֵי וּמִתְּיָרֵא הוּא שֶׁמָּא אַקַּפְּדִנוּ בְּהֲלָכוֹת וּבְקוּשְׁיוֹת: הָוֶה עוּבְדָּא וְאַגְבוּ דַּיְּנֵי דְּנַהַרְדְּעָא. אֲפִי' מִיתְּמֵי: הָא עוּלָּא וְהָא ר' אֶלְעָזָר כּוּ'. דְּכוּלְּהוּ סְבִירֵי לְהוּ בְּמִקַּרְקְעֵי דְּמוּ: כַּר. דְּאָמַר בְּמִטַּלְטְלֵי בְּמִאן ס"ל: פְּרוּזְבּוּל. מִפְּרָשׁ בְּגִישִׁין (דף לו.) שֶׁתִּיקֵּן הִלֵּל הַזָּקֵן פְּרוּזְבּוּל כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּשְׁמַט שְׁבִיעִית הַמַּלְוֶה: חַל עַל הַקַּרְקַע. דְּכֵיוָן דְּלֹא מְחוּסְרֵי גוּבְיֵינָא וְזֶה כָּתַב לוֹ עֲלֵיהֶן שֶׁכָּל חוֹב שֶׁיֵּשׁ לוֹ עָלָיו שֶׁגִּבְּנוּ כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצֶה קַיְּימִי בְּרִשּׁוּתֵיהּ דְּמַלְוֶה: נִקְנִין עִם הַקַּרְקַע. אִם מָכַר לוֹ קַרְקַע וּמִטַּלְטְלִין וְהַחֵזִיק בַּקַּרְקַע קָנָה מִטַּלְטְלִין אע"פ שֶׁלֹּא מִשֶּׁלּוֹ: וְאֵין נִקְנִין עִם הָעֲבָדִים. שֶׁאִם הֶחֱזִיק בָּעֲבָדִים לֹא קָנָה מִטַּלְטְלִין וְיָכוֹל מוֹכֵר לְחַזֵּר בְּמִטַּלְטְלִין אֵלְמָא עַבְדָּא כְּמִטַּלְטְלִי: ה"נ בַּקַּרְקַע לֹא קָנָה עֲבָדִים. וְאע"ג דִּס"ל לְהַאי תַּנָּא עֲבָדִים כְּמִטַּלְטְלִין דְּמֵי אפ"ה לֹא קָנָה אֶלָּא א"כ עוֹמֵד הָעֶבֶד בְּתוֹכָהּ בְּשָׁעָה שֶׁהֶחֱזִיק בָּהּ כְּדִמְתַרֵּץ לְקַמָּן שֶׁאֵנִי מִטַּלְטְלֵי דְּנַיְּידֵי מִמְּטַלְטְלֵי דְּלֹא נַיְּידִי: דּוּמְיָא דְּעָרִים מְצוּרוֹת. דְּמַהַאי קְרָא נָפְקָא לָן בְּמַסֶּ' קִדּוּשִׁין דִּמִּטַּלְטְלִין נִקְנִין בְּחֲזָקָה קַרְקָעוֹת דִּכְתִיב וַיִּתֵּן לָהֶם אֲבִיהֶם מַתָּנוֹת עִם עָרֵי מְצוּרוֹת הִלְכָּךְ בְּעִינָן מִקַּרְקְעֵי דְּלֹא נַיְּידֵי כִּי הָתָם: חָצֵר מְהַלֶּכֶת הִיא. אִינָהּ קוֹנָה לִבְעָלֶיהָ כְּלוּם דְּלֹאו חָצֵר הִיא בְּמְהַלֶּכֶת: וְהִלְכְתָא. הָא דְּמִתְרַצִּינָן דְּקָנָה לֵיהּ עֶבֶד בְּעוֹדָן עָלָיו כְּגוּן שֶׁהָעֶבֶד כְּפוּת שֶׁאִינוֹ רָאוּי לִילֵךְ וְדָמֵי לְחָצֵר: וְהָתַנְיָא הֶחֱזִיק בַּקַּרְקַע קָנָה עֲבָדִים. וּלְעִיל קָתָנֵי דְּלֹא קָנָה: בְּעוֹמְדִין בְּתוֹכָהּ. וְהַהִיא דְּלְעִיל בְּשֶׁאֵין עוֹמְדִין בְּתוֹכָהּ: הָנִיחָא לְמָ"ד לְהַהִיא מַתְנִי' דְּעַבְדֵּי כְּמִטַּלְטְלִי דְּמֵי איקָא לְעִיל לְהַהִיא מַתְנִי' דְּעַבְדֵּי כְּמִטַּלְטְלִי דְּמֵי

כו':

הא

לְבַתַּר דְּנָפַק אָמַר לְהוּ עוּלָּא הָכִי אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אֲפִי' מִיתְּמֵי אָמַר ר"נ אִשְׁתַּמְּטִין עוּלָּא הֲוָה עוּבְדָּא בִּנְהַרְדְּעָא וְאַגְבוּ דַּיְּנֵי דִּנְהַרְדְּעָא הֲוָה עוּבְדָּא בְּפוּמְבְּדִיתָא וְאִגְּבִיהּ רַב חָנָא בַּר בִּיזְנָא אָמַר לְהוּ ר"נ זִילוּ אַהֲדוּרוּ וְאִי לָא מַגְבִּינָן לְכוּ לְאַפַּדְנֵיכוּ א"ל רָבָא לְר"נ הָא עוּלָּא הָא רַבִּי אֶלְעָזָר הָא דַּיְּנֵי דִּנְהַרְדְּעָא וְהָא רַב חָנָא בַּר בִּיזְנָא מַר כְּמַאן סְבִירָא לֵיהּ א"ל אֲנָא מַתְנִיתָא יָדַעְנָא דְּתָנֵי אֲבִימִי פְּרוּזְבּוּל חַל עַל הַקַּרְקַע וְאֵינוֹ חַל עַל הָעֲבָדִים מִטַּלְטְלִין נִקְנִין עִם הַקַּרְקַע וְאֵינָן נִקְנִין עִם הָעֲבָדִים לֵימָא כְּתַנָּאֵי מָכַר לוֹ עֲבָדִים וְקַרְקָעוֹת הֶחֱזִיק בָּעֲבָדִים לֹא קָנָה קַרְקָעוֹת בַּקַּרְקַע לֹא קָנָה עֲבָדִים קַרְקָעוֹת וּמִטַּלְטְלִין הֶחֱזִיק בַּקַּרְקַע קָנָה מִטַּלְטְלִין בַּמִּטַּלְטְלִין לֹא קָנָה קַרְקַע עֲבָדִים וּמִטַּלְטְלִין הֶחֱזִיק בָּעֲבָדִים לֹא קָנָה מִטַּלְטְלִין בַּמִּטַּלְטְלִין לֹא קָנָה עֲבָדִים וְהָתַנְיָא הֶחֱזִיק בָּעֲבָדִים קָנָה מִטַּלְטְלִין מַאי לָאו בְּהָא קָמִפְּלְגֵי דְּמַר סָבַר עֲבָדִים כְּמִקַּרְקְעֵי דָּמֵי וּמַר סָבַר עֲבָדִים כְּמִטַּלְטְלִין דָּמֵי אָמַר רַב אִיקָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי דְּכ"ע עֲבָדִי כְּמִטַּלְטְלִין דָּמֵי וְהָדְתַנְיָא לֹא קָנָה שַׁפִּיר הָא דְּתַנְיָא קָנָה בְּעוֹדָן עָלָיו וְכִי עוֹדָן עָלָיו מַאי חֲיֵי חָצֵר מְהַלֶּכֶת הִיא וְחָצֵר מְהַלֶּכֶת לֹא קָנָה וְכִי תֵּימָא בְּעוֹמֵד וְהָא אָמַר רָבָא כָּל שֶׁאֵילּוּ מְהַלֵּךְ לֹא קָנָה עוֹמֵד וְיוֹשֵׁב לֹא קָנָה וְהִלְכְתָא בְּכָפוּת וְהָתַנְיָא הֶחֱזִיק בַּקַּרְקַע קָנָה עֲבָדִים הָתָם בְּעוֹמְדִין בְּתוֹכָהּ מִכְּלַל דְּהַאי לֹא קָנָה כְּשֶׁאֵין עוֹמְדִין בְּתוֹכָהּ הָנִיחָא לְהַךְ לִישְׁנָא דְּאָמַר רַב אִיקָא בְּרֵיהּ דְּרַב אַמֵּי עַבְדֵּי כְּמִטַּלְטְלֵי דָּמֵי הַיְינוּ דְּאִי עוֹמְדִין בְּתוֹכָהּ אֵין אִי לֹא לֹא אֶלָּא לְהַךְ לִישְׁנָא דְּאָמַר עַבְדֵּי כְּמִקַּרְקְעֵי דָּמֵי לָמָּה לִי עוֹמְדִין בְּתוֹכָהּ הָא אָמַר שְׁמוּאֵל מָכַר לוֹ עֶשֶׂר שָׂדוֹת בְּעֶשֶׂר מְדִינוֹת כֵּיוָן שֶׁהֶחֱזִיק בְּאַחַת מֵהֶן קָנָה כּוּלָּן וְלִיטַעֲמֵיךְ לְהַךְ לִישְׁנָא דְּאָמַר עַבְדֵּי כְּמִטַּלְטְלִין דָּמֵי לָמָּה לִי עוֹמֵד בְּתוֹכָהּ

הא

בין ע"פ לְבִשְׁטָר דְּבִמְלְוָה בִּשְׁטָר גּוֹבֶה מִשּׁוּם נְעִילַת דֶּלֶת וּבְמִלְוָה עַל פֶּה לֹא גָּבֵי מִשּׁוּם דְּלִיבָּא קָלָא וּבִשְׁטָר אית לֵיהּ קָלָא אֲבָל מִיתְּמֵי מַה לִּי מִלְוָה ע"פ מַה לִּי מִלְוָה בִּשְׁטָר אֶלָּא וַדַּאי כָּל הֵיכָא דְּגָבֵי מִלְּקוּחוֹת מִשּׁוּם נְעִילַת דֶּלֶת גָּבֵי נַמִּי מִיתְּמֵי כְּמוֹ מִלְוָה בִּשְׁטָר אוֹ מִלְוָה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה לְמ"ד בִּכְתוּבָה בִּשְׁטָר דְּמֵי אוֹ בְּשֶׁעָמַד בְּדִין גָּבֵי נַמִּי מִיתְּמֵי אֲבָל בְּמִלְוָה עַל פֶּה בֵּיוָן דְּלֵיכָא חָשׁ לְעֲשׂוֹת שְׁטָר לְגִבּוּת מִלְּקוּחוֹת כִּי לֹא גָּבֵי נַמִּי מִיתְּמֵי לֵיכָא נְעִילַת דֶּלֶת וְה"פ א"ר אֶלְעָזָר אַפִּי' מִיתְּמֵי בְּלֹא אִפּוֹתִיקֵי מִשּׁוּם דְּהֲוֵי בְּקַרְקַע לֹא מִינְיָה פִּ' בְּלֹא אִפּוֹתִיקֵי לֹא גָּבֵי אֶלָּא מִינְיָה וּפְרִיקַ מִינְיָה לְכוּלִּ' וּמִשְּׁנֵי בְּאִפּוֹתִיקֵי וְגָבֵי נַמִּי מִיתְּמֵי וּמִלְּקוּחוֹת א"נ דְּקָרֵי מִינְיָה אע"ג דְּגָבֵי נַמִּי מִיתְּמֵי כֵּיוָן דְּמוּכַחַ הִלּוּה שֶׁעֲשָׂאוֹ אִפּוֹתִיקֵי קָא גָּבֵי:

זִילוּ אַהֲדוּרוּ. חָשֵׁיב לְהוּ כְּטוֹעֶה בְּדָבָר מִשְּׁנָה:

אֲנָא מַתְנִיתָא יָדַעְנָא. אע"ג דְּבַבְּמָה דוּכְתִּין אִשְׁכְּחָן דְּמִטַּלְטְלֵי דָּמֵי לְעִנְיָן אוֹנָאָה וּשְׁבוּעָה אוֹר"י דְּהָכָא לֹא אַיְּירֵי אֶלָּא בְּמִילֵּי דְּרַבָּנָן וְלִגְבּוֹת מִיתְּמֵי וּמִלְּקוּחוֹת וְסָבַר שֶׁעִבּוּדָא לְאוֹ דְּאוֹרַיְּיתָא וְלֹא גָּבֵי אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן וּלְעִנְיָן פְּרוּזְבּוּל וְקַרְקָעוֹת אגב דְּהֲוֵי נַמִּי מִדְּרַבָּנָן וְקָרֵא דְּעָרִים מְצוּרוֹת אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא הִיא וּלְקַמָּן דְּקָאָמַר לְהַךְ לִישְׁנָא דְּאָמַר עַבְדָּא בְּמִקַּרְקְעֵי דָּמֵי לָמָּה לִי עוֹמְדִים בְּתוֹכָהּ לְמ"ד נַמִּי כְּמִטַּלְטְלֵי דָּמֵי הַוָּה מָצֵי לְמִיפְרַךְ דְּהָא לֹא חָשֵׁיב כְּמִטַּלְטְלֵי אֶלָּא לְעִנְיָן מִילֵּי דְּרַבָּנָן אֶלָּא דִּבְלֹאו הָכֵי פָּרִיךְ שַׁפִּיר וְהָא דְּבָעֵי לְמִידַּק בְּפ' הַמּוֹכֵר אֶת הַבַּיִת (ב"ב סח.) אִי עַבְדָּא בְּמִטַּלְטְלֵי דָּמֵי אוֹ כְּמִקַּרְקְעֵי דָּמֵי מִמַּתְנִי' דְּהִיוּ בָהּ עֲבָדִים וּבְהֵמָה כּוּלָּן מְכוּרִין וּמְיַיְּתִי לָהּ נַמִּי בְּפֶרֶק מִי שֶׁמֵּת (שם קנ.) גְּבֵי מִטַּלְטְלִין שֶׁל פְּלוּגוֹ לֹא שַׁיְּיכָא הָכָא כְּלָל דְּהָתָם בְּלִשּׁוֹן בְּנֵי אָדָם תְּלִינָן:

פְּרוּזְבּוּל חַל עַל הַקַּרְקַע. אֵין כּוֹתְבִין פְּרוּזְבּוּל אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְכַלּוֹתוֹ וְאע"ג שֶׁכּוֹתְבִין עַל עָצִיץ נָקוּב (גיטין לז.) כֵּיוָן דְּחָשִׁיב קַרְקַע לֹא פְּלוֹג רַבָּנָן:

מָכַר לוֹ עֲבָדִים וְקַרְקָעוֹת. בְּקִנְיָן אגב אַיְּירֵי דְּאִי מִטַּעַם חָצֵר אַמַּאי מַפְלִיג בְּהֶחֱזִיק בְּקַרְקַע בֵּין עֲבָדִים לְמִטַּלְטְלִין דְּאִי מִשְּׁתַּמֶּרֶת לְדַעְתּוֹ בְּתַרְוַיְיהוּ קָנֵי וְאִי בְּאֵין מִשְּׁתַּמֶּרֶת לְדַעְתּוֹ בְּתַרְוַיְיהוּ לֹא קָנָה:

בְּעֵינָן דּוּמְיָא דְּעָרִים מְצוּרוֹת. וְהֶחֱזִיק בַּקַּרְקַע לֹא קָנָה עֲבָדִים מִשּׁוּם דְּאֵין קַרְקַע נִקְנֵי בְּאַגַּב: **וְהִלְכְתָא** בְּכָפוּת. רצ"ל נַמִּי דְּמַיְּירֵי בְּיָשֵׁן דְּכָפוּת מְהַנֵּי דְּלֹא הֲוֵי חָצֵר מְהַלֶּכֶת וְיָשֵׁן מְהַנֵּי דְּהֲוֵי מִשְּׁתַּמֶּרֶת לְדַעְתּוֹ כְּדַאמְרִינָן בְּגִישִׁין פֶּרֶק הַזּוֹרֵק (דף עח.) גְּבֵי כְּתֹב גֵּט לְאִשְׁתּוֹ וְנָתְנוּ בְּיַד עַבְדּוֹ יָשֵׁן וּמִשְּׁמַרְתּוֹ ה"ז גֵּט נִיעוּר אין גֵּט מִשּׁוּם דְּהֲוֵי חָצֵר הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּהּ וּפְרִיק יָשֵׁן אַמַּאי הֲוֵי גֵּט חָצֵר מְהַלֶּכֶת הוא וְכ"ת יָשֵׁן שֶׁאנִי וְהָאָמַר רָבָא כָּל שֶׁאֵילּוּ מְהַלֵּךְ לֹא קָנָה עוֹמֵד וְיוֹשֵׁב לֹא קָנָה וְאין לְפָרֵשׁ הִלְכְתָא בְּכָפוּת אפ"ה נִיעוּר אֵינוֹ גֵּט וְאין לְפָרֵשׁ הִלְכְתָא בְּכָפוּת כְּלוֹמַר לֹא חָשֵׁיב מְהַלֶּכֶת וְלֹא דָּמֵי לְעוֹמֵד וְיוֹשֵׁב וְכֵיוָן דְּכָפוּת מוֹעִיל יָשֵׁן נַמִּי מוֹעִיל דא"כ דִּבְשֶׁאֵין כָּפוּת אֵיְּירֵי רָבָא אַמַּאי קָאָמַר רָבָא נִיעוּר אין גֵּט מִשּׁוּם דְּהֲוֵי חָצֵר מְהַלֶּכֶת וְכן פ"ה פֶּרֶק הַזּוֹרֵק וְהִלְכְתָא בְּכָפוּת וּבְהֵהוּא קָאָמַר רָבָא דְּנִיעוּר אין גֵּט וְכן פָּסְקוּ הֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת דְּכָפוּת וְיָשֵׁן בְּעִינָן:

בְּעוֹמְדִין לְתוֹכָהּ. וְהָא דְּקָאָמַר לֹא קָנָה בְּאֵין עוֹמְדִין לְתוֹכָהּ וְאפ"ה בְּמִטַּלְטְלִין קָנָה דְּלֹא בְּעֵינָן צְבוּרִין וְהָא קי"ל דְּלֹא בְּעֵינָן צְבוּרִין מִגּוּפָהּ הֲוָה מָצֵי לְמִידַּק: **לָמָּה** לִי עוֹמְדִין בְּתוֹכָהּ. פִּי' עַל כָּרְחָךְ לֹא מִטַּעַם חָצֵר קָנָה דְּסִתָּם עֲבָדִים אין מִשְּׁתַּמֶּרֶת לְדַעְתּוֹ וְאָפִי' עוֹמֵד בְּצַד שָׂדֹהוּ דְּהֲוֵי עֶבֶד כְּצִבּוּר רָץ כְּדַרְכּוֹ וּמִטַּעַם אגב נַמִּי לֹא קָנָה דְּקַרְקַע אין נִקְנִית אגב קַרְקַע וְאָפִי' אָמַר קְנֵי קַרְקַע הַסְּמוּכָה לִתְחוּם וּאגבה תִּקְנֶה הָעֶלְיוֹנָה דְּהַשְׁתָּא הֲוֵי זוּ עַל גַּב זוּ לֹא קְנֵי בְּאַגַּב אֶלָּא כ"ב תְּחוּמִין דְּחִשֵּׁיב כְּמִחוּבָּר וְא"כ אִפִּי' אין עוֹמְדִין בְּתוֹכָהּ נַמִּי דְּהֲוֵי כְּעֶשֶׂר שָׂדוֹת בְּעֶשֶׂר מְדִינוֹת כֵּיוָן שֶׁהֶחֱזִיק בְּאַחַת מֵהֶן קָנָה כּוּלָּן וְהָא דְּקָאָמַר שְׁמוּאֵל בְּפֶרֶק חֲזָקָה הַבַּתִּים (ב"ב דף נד.) לֹא קָנָה אֶלָּא מְקוֹם מַכּוֹשׁוֹ בְּלִבֵּל הַיְינוּ בְּנִכְסֵי הַגֵּר דְּהַפְקֵר אֲבָל אם דַּעַת אַחֶרֶת מִקְנָה אוֹתוֹ קָנָה הַכֹּל וְהָא דְּקָאָמַר הָתָם דְּמִצַּר מַפְסִיק הַיְינוּ נַמִּי בְּנִכְסֵי הַגֵּר אוֹ בְּמָכַר וְלֹא נָתַן לָהֶם דְּמֵי כּוּלָּם בְּעֵינָן דִּדְמוּכַח בְּפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דף כז:)

שאני

תוספות

שאני מטלטלי. פי׳ שיש לדם דעת אבל בהמות לא חשיבי מטלטלי דניידי ונקנין באגב אפי׳ אין צבורים כדאמרינן בפ״ק דקידושין (דף כו:) טפח על טפח לפלוני ועמו מאה צאן: **שאני** מקרקעי דניידי. וא״ת אפילו לא ניידי הא תרי תשמישי נינהו והוי כחולסית ומצולה דמחזיק באחד מהן לא קנה האחר כדאמרינן בפ׳ המוכר (את) הבית (ב״ב סז.) לחד לישנא וי״ל דעבד וקרקע חשיב חד תשמיש לפי שהעבד ראוי לעבודת קרקע:

מאן תנא. כלומר פשיטא ליה דילא בא למעט ההקדשות דלית בהו מעילה כגון קרקע דכיון דהם נכסי גבוה מעילה לא מעלה ולא מורדת:

ומחיים מי אמר. תימה מאי קס״ד אי מתים לא אמר כ״ש לאחר שחיטה ואין לומר דה״פ ומחיים מי אמר במתנות כהונה בחלק שיש לכהנים בשלמים מדלא קאמר מתנות כהונה שאני דהמקדש בחלקו היינו מתנות כהונה חלק שיש לכהנים בשלמים אלא קאמר משום דלאחר שחיטה משלחן גבוה זכו משמע אבל מחיים הוי ממון בעלים אע״ג דהוי מתנות כהונה וא״ת אי הוה משני מתנות בכהונה שאני הוה משמע דחלק בעלים אפי׳ לאחר שחיטה הוי ממון בעלים ובפ״ב דיו״ט (ביצה כא.) נמי אמר דבעלים משלחן גבוה זכו וי״ל דה״מ לענין נדרים ונדבות דאינן קריבים בי״ט משום דעיקר שחיטה הוי בשביל גבוה ולא משום אכילת בעלים והוי לכם ולא לגבוה אבל פשיטא דחלק בעלים אפי׳ לאחר שחיטה הוי ממון בעלים לקדש בו אשה ולכל דבר וכן משמע דהמקדש בחלקו בחלק כהנים איירי דלשון המקדש בחלקו לא שייך אלא בחלק כהנים דבבעלים לא שייך בהן לשון חלק דעיקר הקרבן שלחן וקראי נמי דמיירתי בפ׳ האיש מקדש (קדושין דף נב:) אמתני׳ דהמקדש בחלקו וזה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש לא כתיב אלא בכהנים והא דקאמר התם לימא מתני׳ דלא בר׳ יוסי ומסיק כי קאמר ר׳ יוסי מחיים דיקא נמי דקתני המקדש בחלקו דמשמע לאחר שחיטה לא הוי לפי המסקנא דהכא אלא לפי מה דסלקא דעתיה מעיקרא דלפי המסקנא במתנות כהונה אפי׳ מחיים הוי ממון גבוה: **תם** חי אבל לא שחוט. הא לא איצטריך לאשמועינן דבבכור בזמן הזה מוקמינן לה דאין שייך בו מכירה לאחר שחיטה דמיתסר בהנאה אבל קמ״ל דמוכרין אותו חי אע״ג דמעשר אין נמכר דבאמת בו לא יגאל וכן איתא בפ״ק דתמורה (דף ה:): **ואיתיביה** רבא לר״נ. ובזמן שבית המקדש קיים מיירי דומיא דשלמים כדאמרינן בפ״ק דתמורה (דף ח.) א״נ בדפ״ה דלעניין לאתויי קרבן מעילה קדריש קרא דלא שייך אלא בזמן שבית המקדש קיים: **בבכור** בחו״ל. הא דלא תירץ בבכור בזמן הזה משום דדומיא דשלמים קתני בדפי׳ לעיל אבל ר״נ דלעיל המ״ל בבכור בחו״ל אבל זה הוא דוחק ונ״ל להעמיד בבכור בזמן הזה:

ואליבא דר״ש דאמר אם באו תמימים יקרבו. ור״ע פליג עליה בפ׳ אלו קדשים בתמורה (דף כא:) ואמר לא יקרבו דדריש מהקישא מקום שאי אתה מביא מעשר שני אי אתה מביא בכור ואע״ת ואמאי קאמר ואליבא דר״ש כ״ש אליבא דר״ע דאמר לא יקרבו דהוי ממונו וי״ל דמוקי לה בר״ש משום דדומיא דשלמים קתני דקריבים ועוד י״ל דע״כ לא מתוקמא כר״ע מדמצריך קרא לרבויי שהוא ממון בעלים: **לכתחילה** לא. פי׳ אין צריך להביאם בדמפרש בפ׳ אלו קדשים (שם) אמר ר״ש מה טעם לפי שכל הקדשים אין להם פרנסה במקומן פי׳ אין להם התרה אלא במקדש חוץ מן הבכור ומעשר שיש להם פרנסה במקומן פי׳ שנאכלין במומן ולהבי תלי לה בר״ש דבולה ר״ש היא וקצת היה נראה לגרוס ר׳ ישמעאל דהתם פריך אמתני׳ שאמר יקרבו מקן אנטונינוס שהביא בכורות מבבל ולא קבלם ומשני הא ר׳ ישמעאל הא בר״ש ומוכח התם שהמשנה בר׳ ישמעאל דבריהם דבן אנטונינוס בר״ע: **ואם** איתא לישני ליה. פי׳ ואם איתא דמחיים הוי ממונו לר׳ יוסי הגלילי אפי׳ במתנות כהונה דחזו להקרבה לישני ליה הא דר״ע אמר רבה בר אבוהו נפשך לא הוי בר״י הגלילי ולפי סברא זו לא יהיה אמת הא דמשמע לקמן בסוף הפרה (דף נג: ושם) דבכור לא הוי בכלל רעוהו אפי׳ בזמן הזה דפליגי אביי ורבא בשור ושור של פסולי המוקדשין שנגחו ופי׳ רבינו יהודאי גאון בבכור שור דלא פריק ליה ובפי׳ ע״ל כמו שאפרש שם בע״ה ומסתמא בימיהם פליגי בזמן הזה לב״ע הוי ממון הדיוט ומשני אלא מתנות כהונה שאני דה״ג ר״ח ורש״י ע״ג כן והשתא מלתיה דר״נ לא מיתוקמא אלא בר׳ יוסי הגלילי ופולוגתא דאביי ורבא לקמן נראה דדוקא מחיים הוי לרבנן ממון גבוה אפי׳ בעל מום דאסור בגיזה ועבודה אבל לאחר שחיטה לגמה יחשב ממון גבוה אפילו בזמן שבית המקדש קיים דהא אפילו לגברי שרי להאכיל בדתני׳ בפרק כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לג.) דאתקש לצבי ואיל:

רש״י

שאני מטלטלי. בפ״ק דקידושין (דף כו.) דמטלטלין נקנין עם הקרקע ולא בעינן שיהו עומדין לתוכה: **אלא מאי אית לך למימר בו**. והשתא דבעל ברחך אתית לתכי אפי׳ תימא לאידך לישנא דעבדא במקרקעי דמי ודקשיא לך דשמואל שאני מקרקעי דניידי דלא ניידי: **מעילה הוא**. דבעינן דלא להוי בהו בנבסים שאינו חייב בנזקין הא אי לית בהו מעילה אע״ג דמקדש קדשי [אני] חייב בנזקין כגון קדשים קלים שאין בהן מעילה מחיים אלא באימורין לאחר זריקת דם כדגרסינן במסכת מעילה (דף ז:): **מאן תנא**. דמחייב בנזקין אם הזיק שורו שור שלמים של חבירו: **ממון בעלים הן**. ושור רעהו קרינן ביה: **ומעלה מעל בה**. וכחש בעמיתו וגו׳ גבי שבועת הפקדון כתיב: **לרבות קדשים קלים**. הא דכתיב בה׳ לרבות קדשים קלים שאם הפקיד בהמת שלמים אצל חבירו וכפר ונשבע והודה משלם קרן וחומש ואשם ואע״ג דבקדשי שמים אין נשבעין עליהן כדגרסינן בפרק הזהב (ב״מ דף נו.) בקדשים קלים נשבעין: שהן ממונו. של חבירו וקרינן בהו בה׳ וכחש בעמיתו וכחש: המקדש. אשה בחלקו: **כי אמר ר׳ יוסי הגלילי**. ממון בעלים הוי: מחיים. שאחריות הוא עליה: **אבל לאחר שחיטה**. כי זכו בין כהנים בחזה ושוק בין בעלים בשאר הבשר משלחן גבוה זכו: **בכור מוכרין אותו**. בזמן הזה כדמוקי לה לקמן (והכהנים) מוכרין אותו לכהן: **תם חי**. ולוקח ימתין עד שיפול בו מום וישחטנו אבל תמים שחוט לא דאין לו תקנה אלא קבורה דאסור בהנאה דקדשים השחוטין בחוץ הוא: **ומקדשין בו**. כהנים: **את האשה**. דממונן הוא דבעליו של בכור היינו כהן דמשנולד הבכור שלו הוא: **לא שנו**. דבכור חי הוי ממון בעלים כשהוא תם אלא בזמן הזה: **זכייה בגוייהו**. מחיים: ואיתיביה גרסי׳: שהן ממונו. אפי׳ בזמן שבית המקדש קיים דהא קרא דשבועת הפקדון בזמן שבית המקדש הוא דמחייב ליה אשם: **ומשני רבינא**. הכא דקתני דממון בעלים הם בבכור הנולד בחו״ל בזמן המקדש עסקינן דלא קאי לתקרבה: **ואליבא דר״ש דאמר**. במסכת תמורה (דף כא.): **אם באו**. בכורות מחו״ל לא״י תמימים יקרבו: **באו אין לכתחילה לא**. אלא ירעו עד שיסתאבו והלכך כיון דלאו להקרבה קאי הוי ממון כהן: **ואם איתא**. דמחיים אמר רבי יוסי הגלילי דממון בעלים הן כדקתני מתני׳ דחיבין על נזקן ואוקימנא בר׳ יוסי הגלילי:

לישני

לישני

הָא קַיְימָא לָן – הרי נפסק להלכה (קידושין כו.), **דְּלֹא בְּעִינָן** – שאין צורך שיהיו **צְבוּרִין** בקרקע שנקנים אגבה.

אֶלָּא מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר – מה יש לך לומר, **דְּשַׁאנִי** – שונה דין **מִטַּלְטְלֵי דְּנַיְידֵי** – ניידים, **מִמִּטַּלְטְלֵי דְּלֹא נַיְידֵי** – שאינם ניידים, שרק אלו שאינם זזים לא צריך שיהיו צבורים, אבל אלו שזזים, צריכים להיות צבורים. **הָכִי נַמִּי** – כך יש לומר גם ללשון הראשון, שעל אף שעבדים דינם כקרקע, אינם נקנים עמה כשאינם בתוכה כשאר קרקעות, משום **שַׁאנִי** – שונה דין **מְקַרְקְעֵי דְּנַיְידֵי** – שהולכים ממקומם, **מִמְּקַרְקְעֵי דְּלֹא נַיְידֵי** – שאינם הולכים ממקומם. והחילוק הוא, **עַבְדָּא מְקַרְקְעֵי דְּנַיְידֵי הוּא,** ואינו מחובר לקרקע, ולכן כשאינו בתוכה לא מועיל הקנין שבקרקע לקנותו. אבל **הָתָם** – במוכר עשר שדות בעשר מדינות, **סַדְנָא דְּאַרְעָא חַד הוּא** – גוף הארץ אחד הוא, וכל הקרקעות מחוברות זו לזו כגוף אחד, ולכן די בקנין באחת מהשדות כדי לקנות את כולם:

שנינו במשנה (ט:) לגבי חיובי נזקין: **נְכָסִים שֶׁאֵין בָּהֶן מְעִילָה** (וכו'), שאם הוזקו חייב המזיקם בתשלומים: מדייקת הגמרא: משמע מלשון המשנה שבנכסים המוזקים **מְעִילָה הוּא דְּלֵית בְּהוּ** – רק מעילה אין בהם, כיון שאם יש בהם מעילה אינם בכלל 'שור רעהו', **הָא מַקְדַּשׁ קָדְשֵׁי** – אבל קדושה שאין בה מעילה אפשר שתהיה בהם, ואף שהם קדושים המזיקם חייב. מבררת הגמרא: **מַאן** – מי הוא **הַתַּנָּא** של משנתינו המחייב את המזיק נכסי הקדש, אם אין בהם מעילה. מבארת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,** משנתינו עוסקת **בְּקָדָשִׁים קַלִּים** כגון בהמת שלמים, שאין בהם מעילה כמבואר במעילה (ז:), **וְאַלִּיבָּא** – וכשיטתו **דְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, דְּאָמַר** שקדשים קלים **מָמוֹן בְּעָלִים הוּא,** והרי היא בכלל 'שור רעהו', והמזיקה חייב. מביאה הגמרא את דברי רבי יוסי הגלילי: **דְּתַנְיָא** בברייתא, לגבי כופר בפקדון ונשבע לשקר שחייב חומש ואשם, נאמר (ויקרא ה כא–כב) 'נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא **וּמָעֲלָה מַעַל בַּה'** **וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן'**, ודורשים את המילה 'וְכִחֵשׁ' גם לפניה וגם לאחריה, וכאילו נכתב 'בה' וכחש' 'בעמיתו וכחש', **לְרַבּוֹת** שומר שכפר בפקדון של **קָדָשִׁים קַלִּים,** שחייב חומש ואשם כיון **שֶׁהֵן** נחשבים **מָמוֹנוֹ** של המפקיד, ונמצא שיש כאן גם הכחשה בה' וגם הכחשה בעמיתו, **דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי.** וסובר רבי יוחנן שכמו כן לגבי נזקים יסבור רבי יוסי הגלילי שקדשים קלים הם ממון בעלים, והמזיקם חייב. מקשה הגמרא על רבי יוחנן: כיצד ניתן לומר שגם לגבי שאר הדינים סובר רבי יוסי הגלילי שקדשים קלים הם ממון בעלים, **וְהָתְנַן** במשנה בקידושין (נב:), כהן או ישראל **הַמְקַדֵּשׁ** אשה **בְּחֵלְקוֹ** שקיבל לאכילה בקרבן, **בֵּין בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים** כגון חטאת ואשם, **וּבֵין בְּקָדָשִׁים קַלִּים** כגון שלמים, **אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת,** כיון שאין זה ממונו. ולדברי רבי יוחנן, **לֵימָא** – האם נאמר שמשנה זו סוברת **דְּלֹא כְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי,** שהרי לדבריו שקדשים קלים הם ממון בעלים, אפשר לקדש בהם את האשה. מתרצת הגמרא: **אֲפִילּוּ תֵּימָא** שהמשנה בקידושין סוברת **כְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי,** כיון **דְּכִי אָמַר רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי** שקדשים קלים הם ממון בעלים, היינו **מֵחַיִּים** – כשהבהמה עדיין חיה, **אֲבָל לְאַחַר שְׁחִיטָה, אֲפִילּוּ רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי מוֹדֶה, דְּכִי קָא זָכוּ** – שזכיית הכהנים ובעל הקרבן בבשר, **מִשֶּׁלְּחָן נָכוֹהַּ קָא זָכוּ** – משלחנו של ה' הם זוכים, ואין זה נחשב כממונם, ולכן אינם יכולים לקדש בזה אשה. אך משנתינו עוסקת באופן שהזיק בהמה של קדשים קלים קודם שחיטה, וכיון שבאותו זמן סובר רבי יוסי הגלילי שהיא ממון בעלים, חייב המזיק לשלם, והוא הדין שיכול הבעלים לקדש בה את האשה.

הגמרא ממשיכה להקשות על דברי רבי יוחנן, שרבי יוסי הגלילי סובר שקדשים קלים נחשבים ממון בעלים לגבי כל דיני התורה. מקשה הגמרא: **וּמַחַיִּים** – וכשהבהמה עדיין בחיים, **מִי אָמַר** רבי יוסי הגלילי שקדשים קלים הם ממון בעלים לגבי שאר דיני התורה, **וְהָתְנַן** במשנה במעשר שני (פ"א מ"ב), **בְּכוֹר** בהמה טהורה, שהוא 'קדשים קלים', וממון הכהנים, **מוֹכְרִין אוֹתוֹ** – רשאים הכהנים שקיבלוהו למוכרו לכהנים אחרים, כשהוא **תָּם** – ללא מום, **חַי (ולא שחוט),** והלוקח ימתין עד שיפול בו מום ויאכלנו. אך אם נשחט כשהוא תם דינו בקדשים שנשחטו בחוץ, שאסורים בהנאה. **וּבכור בַּעַל מוּם** שפקעה קדושתו ומותר לשוחטו, נמכר בין **חַי** ובין **שָׁחוּט,** והלוקח יאכלנו. אומרת המשנה דין נוסף, **וּבין** בתם חי, ובין בבעל מום חי או שחוט, הכהנים שקיבלוהו **מְקַדְּשִׁין בּוֹ אֶת הָאִשָּׁה,** לפי שהוא ממונם. **וְאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ** בביאור המשנה, **לֹא שָׁנוּ** שהכהנים יכולים לקדש אשה בבכור, **אֶלָּא בִּבְכוֹר בַּזְּמַן הַזֶּה** שאין בית המקדש קיים, **דְּכֵינָן דְּלֹא חָזֵי** – אינו ראוי **לְהַקְרָבָה, אִית לְהוּ לַכֹּהֲנִים זְכָיָה בְּגַוָּיֵיהוּ** – יש לכהנים זכייה בו, והרי הוא ממונם, **אֲבָל בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים, דְּחָזֵי לְהַקְרָבָה, לֹא,** אלא הבכור נחשב כממון גבוה ואי אפשר לקדש בו. ומוכח שקדשים קלים חיים העומדים להקרבה הם ממון גבוה, ושלא כדברי רבי יוחנן האומר שאף בעודם חיים הם נחשבים כממון הבעלים לכל דיני התורה.

מוכיחה הגמרא שרב נחמן אמר חילוק זה בדעת רבי יוסי הגלילי, **וְהרי אֵיתִיבֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן** מהברייתא שהובאה לעיל, **'וּמַעֲלָה מַעַל בַּה", לְרַבּוֹת קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁהֵן מָמוֹנוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי,** וכיון שבהמשך הפרשה נאמר 'וְאֶת אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַה'' (שם ה כה), בודאי מדובר בזמן שבית המקדש קיים, ומוכח שאף בזמן שהקרבנות ראויים להקרבה סובר רבי יוסי הגלילי שהם נחשבים כממון הבעלים, ושלא כדברי רב נחמן. ומכך שהקשה רבא על רב נחמן מדברי רבי יוסי הגלילי מוכח שרב נחמן פירש את המשנה כשיטת רבי יוסי הגלילי, ומכל מקום הוא סובר שלדבריו קדשים קלים בזמן בית המקדש אינם ממון בעלים, ושלא כדברי רבי יוחנן.

מוכיחה הגמרא שאף רבינא אינו סובר כרבי יוחנן: **וּמְשַׁנֵּי** – ותירץ **רָבִינָא** את קושייתו של רבא, ואמר שדברי רבי יוסי הגלילי שקדשים קלים נחשבים ממון הבעלים נאמרו רק **בִּבְכוֹר בְּחוּץ לָאָרֶץ** ואף בזמן שבית המקדש קיים, **וְאַלִּיבָּא** – וכשיטתו **דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר** בתמורה (כא.) לגבי בכורות חוץ לארץ, **שֶׁאִם בָּאוּ** לארץ ישראל כשהם **תְּמִימִים, יִקָּרְבוּ** על המזבח, ומשמע שרק בדיעבד, **'אִם בָּאוּ', אִין** – אכן מקריבים אותם, אבל **לְכַתְּחִלָּה, לֹא** שולחים אותם לארץ ישראל להקרבה, וכיון שלכתחילה יש להשאיר את הבכור בחוץ לארץ ולא להקריבו, אמר רבי יוסי שהוא ממון בעלים, אבל קדשים קלים שבארץ ישראל בזמן שבית המקדש קיים, אינם נחשבים כממון בעלים, ואי אפשר לקדש בהם אשה, וכדברי רב נחמן. מסיימת הגמרא, **וְאִם אִיתָא** – ואם נכון הדבר **דְּכִי אָמַר רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי** שקדשים קלים **מָמוֹנוֹ הוּא מֵחַיִּים** היינו לגבי כל דיני התורה, נמצא שחכמים החולקים עליו יסברו שקדשים קלים הם ממון גבוה בחיי הקרבן, ואם כן מדוע אמר רבינא שרבי יוסי הגלילי עוסק בבכור בחוץ לארץ,

---

אגרות קודש

[אייר תשכ"א]

אבל על ידם אין מוכרח שנמשך יניקה (מאברהם, כביכול) לחיצונים - משא"כ ישמעאל - שאמר לו ישמעאל יחי' לפניך. ועד"ז - בירך יצחק לעשו (ועיין תו"א ד"ה אנכי מגן).

לִישַׁנֵּי – יתרץ רבינא כך, **הָא** – הברייתא הסוברת שקדשים קלים הם ממונו גם בזמן הבית, היא **רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, וְהָא** – דברי רב נחמן בביאור המשנה שאין לקדש אשה בבכור בזמן המקדש, נאמרו בשיטת **רַבָּנַן** הסוברים שקדשים קלים העומדים להקרבה הם ממון גבוה. ומכך שרבינא לא תירץ כן, מוכח שגם הוא סובר שרבי יוסי הגלילי סובר שקדשים קלים הם ממון בעלים רק לגבי שבועת הפקדון, ולא לכל דבר. ומוכח שאמוראים אלו סברו שלדעת רבי יוסי הגלילי קדשים קלים חיים אינם נחשבים כממון הבעלים לגבי כל דיני התורה, ולא כדעת רבי יוחנן.

מתרצת הגמרא: **(אמר ליה) [אָמַר לְךָ]** רבי יוחנן, **מַתְּנוֹת כְּהוּנָּה קָאָמְרַתְּ** – וכי מבכור שהוא מתנות כהונה אתה מקשה, **שַׁאנִי** – שונה דין **מַתְּנוֹת כְּהוּנָּה, דְּכִי קָא זָכוּ** – שזכיית הכהנים בהם אפילו מחיים, **מִשֶּׁלְּהֶן נָּכוֹהַּ קָא זָכוּ** – היא זכיה משלחנו של ה׳, ולכן אף מחיים הם נחשבים כממון גבוה, ואילו רבי יוסי הגלילי אמר את דינו בקדשים קלים שאינם מתנות כהונה, כגון קרבנות שלמים, שהבהמה היתה שייכת לאדם קודם שהקדישה ולא זכה בה משלחן גבוה, ולכן היא נחשבת כממונו עד שיקריבנה. וכן בבכור בחוץ לארץ שאינו ראוי להקרבה לכתחילה סובר רבי יוסי הגלילי שממון בעלים הוא, כדברי רבינא לעיל (יב:):

לעיל (יב:) הובאה תחילת הברייתא של רבי יוסי הגלילי, הגמרא מביאה עתה גם את המשך הברייתא:

גּוּפָא – גוף הברייתא כך הוא, נאמר בפסוק לגבי שבועת הפקדון (ויקרא ה כא) ׳**וּמָעֲלָה מַעַל בַּה׳** וְכֹחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ׳, **לְרַבּוֹת** פקדון של **קָדָשִׁים קַלִּים**, כיון **שֶׁהֵם מְמוֹנוֹ** של הבעלים, **דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר** בביאור דעתו של רבי יוסי הגלילי, הפסוק בא **לְרַבּוֹת אֶת הַשְּׁלָמִים**, שהם ממון בעלים, ולהלן יבואר מה הוא בא למעט. **אַבָּא יוֹסֵי בֶּן דּוֹסְתַּאי** חולק על דברי תנא קמא בשם בן עזאי, **וְאוֹמֵר** כך, **לֹא אָמַר בֶּן עַזַּאי** בביאור דברי רבי יוסי הגלילי **אֶלָּא בְּבְכוֹר בִּלְבָד**, שהוא ממון בעלים, ולהלן יבואר מה הוא בא למעט.

מבארת הגמרא את דברי תנא קמא בדעת בן עזאי: **אָמַר מַר, בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר** שבוונת רבי יוסי הגלילי היא **לְרַבּוֹת אֶת הַשְּׁלָמִים** שהם ממונו, ומשמע שרק בשלמים הדין כן. מבררת הגמרא: **לְמַעוּטֵי מַאי** – אילו קרבנות בא בן עזאי למעט, **אִילֵּימָא לְמַעוּטֵי בְּכוֹר** בחוץ לארץ שאינו ממון בעלים, אם כן יקשה, **הַשְּׁתָּא, וּמַה שְּׁלָמִים** שהם חמורים, וחומרתם היא **שֶׁמְּטַעֲנִים סְמִיכָה** על ראש הקרבן, **וְהַבאת נְסָכִים** – יין לנסכו על גבי המזבח, ומנחת נסכים המוקטרת על המזבח, **וּתְנוּפַת חָזֶה וְשׁוֹק**, ואף על פי כן **אָמְרַתְּ שֶׁמְּמוֹן בְּעָלִים הוּא**, אם כן **בְּכוֹר** שגם כשמקריבים אותו אין הדינים האלו שייכים בו, **מְבַעְיָא** – וכי יש צורך לומר שהוא ממונו, הרי בודאי שכן הוא, ולא יתכן שבוונת בן עזאי שבכור אינו ממונו. מבארת הגמרא: **אֶלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**, כוונת בן עזאי **לְמַעוּטֵי מַעֲשֵׂר** בהמה, שהוא קדשים קלים אך אינו ממון בעלים, **וּכְדַתְנֵיָא** בברייתא, **בְּבְכוֹר תֹּם נֶאֱמַר** (במדבר יח יז) ׳**לֹא תִפְדֶּה׳**, שאסור לפדותו ולהוציאו לחולין, להמכר בשוק ובמשקל, אך לא נאמר בו איסור מכירה, **וְלֹא נִמְכַּר תֹּם חַי**, והלוקח יקריבנו, או יאכלנו בקדושה אם יפול בו מום, **וְאִם הַבְּכוֹר בַּעַל מוּם**, מותר למוכרו בין **חַי וּבֵין שָׁחוּט**. אבל **בְּמַעֲשֵׂר** בהמה **נֶאֱמַר** (ויקרא כז לג) ׳**לֹא יָגֵאל׳**, ויש לדרוש לשון זו בגזירה שוה מחרמי הכהנים ששם נאמר (ויקרא כז כח) ׳לא יִמָּכֵר וְלֹא יִגָּאֵל׳, וכשם ששם יש איסור מכירה, אף במעשר בהמה יש איסור מכירה, **וְלֹא אֵינוֹ נִמְכַּר לֹא חַי וְלֹא שָׁחוּט, לֹא תֹּם וְלֹא בַּעַל מוּם**. וזו כוונת בן עזאי, שכיון שאין אדם יכול למכור מעשר בהמה, אין הוא נחשב כבעלים עליו.

הגמרא מביאה את דעת רבינא בביאור הברייתא: אומרת הגמרא, **רָבִינָא מַתְנֵי לָהּ אַסִּיפָא** – רבינא לומד את מהלך הסוגיא שהובא לעיל, על הסיפא של הברייתא, **אַבָּא יוֹסֵי בֶּן דּוֹסְתַּאי אוֹמֵר, לֹא אָמַר בֶּן עַזַּאי** בדעת רבי יוסי הגלילי שקדשים קלים הם ממון בעלים **אֶלָּא בְּבְכוֹר בִּלְבָד**. מבררת הגמרא: **לְמַעוּטֵי מַאי, אִילֵּימָא לְמַעוּטֵי שְׁלָמִים** שאינם ממון בעלים, אם כן קשה, **הַשְּׁתָּא, וּמַה בְּכוֹר שֶׁהוּא קָדוֹשׁ מֵרֶחֶם** – קדושתו חלה מעצמה מיד בלידתו, אף על פי כן **מְמוֹנוֹ הוּא, שְׁלָמִים** שיש צורך להקדישם בפה, **מְבַעְיָא** – וכי יש צורך לומר שהם ממונו, והרי פשוט שכן, ולא יתכן שבוונת אבא יוסי לומר שאינם ממונו. מבארת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן** כוונת אבא יוסי **לְמַעוּטֵי מַעֲשֵׂר** בהמה, שאינו ממון בעלים. **כִּדְתַנְיָא** בברייתא, **בְּבְכוֹר נֶאֱמַר ׳לֹא תִפְדֶּה׳, וְנִמְכַּר תֹּם חַי, וּבַעַל מוּם חַי וְשָׁחוּט**, ואילו **בְּמַעֲשֵׂר נֶאֱמַר ׳לֹא יִגָּאֵל׳, וְאֵינוֹ נִמְכַּר לֹא חַי וְלֹא שָׁחוּט, לֹא תֹּם וְלֹא בַּעַל מוּם**, וכיון שמעשר בהמה חמור מסתבר שהוא ממון גבוה. מקשה הגמרא על רבינא: איך יתכן שכוונת אבא יוסי למעט רק מעשר, **הָא** אבא יוסי ׳**בְּבְכוֹר בִּלְבָד׳ קָאָמַר** שהוא ממון בעלים, ומשמע שכל שאר הקדשים קלים הם ממון גבוה, ולא רק מעשר. אומרת הגמרא, **קַשְׁיָא** – אכן גירסת רבינא קשה.

הגמרא חוזרת לדון בביאור לשון משנתינו (ט:): שחייבים על היזק ׳נכסים שאין בהם מעילה׳, ולעיל (יב:) הבינה הגמרא שכוונת המשנה לנכסים שרק מעילה אין בהם, אך הם קדושים, וכרבי יוסי הגלילי שקדשים קלים הם ממון בעלים. עתה מביאה הגמרא ביאור אחר:

רָבָא אָמַר, מַאי ׳נְכָסִים שֶׁאֵין בָּהֶן מְעִילָה׳, היינו **נְכָסִים שֶׁאֵין בָּהֶן כלל דִּין מְעִילָה, וּמַאי נִינְהוּ** – ואלו נכסים הם, נכסים **דְּהֶדְיוֹט**. מקשה הגמרא: אם כן, **וְלִיתְנֵי ׳נכסים דְּהֶדְיוֹט׳**, ומדוע הארוך התנא ואמר ׳נכסים שאין בהם מעילה׳. אומרת הגמרא, אכן **קַשְׁיָא** – תירוצו של רבא נשאר קשה.

עד כאן עסקה הגמרא בהדיוט שהזיק בהמת קדשים קלים, עתה עוסקת הגמרא בדין בהמת שלמים תמה שהזיקה אחרים:

אָמַר רַבִּי אַבָּא, שְׁלָמִים תמים **שֶׁהִזִּיקוּ**, ודין שור תם שהוא משלם רק מגופו של המזיק, **גּוֹבֶה** הניזק חצי נזק **מִבְּשָׂרָן** לאחר ההקרבה, **וְאֵינוֹ גּוֹבֶה מֵאֵימוּרֵיהֶן**, כיון שדינם להיות מוקטרים על המזבח. מקשה הגמרא: **פְּשִׁיטָא** שאינו גובה מהם, שהרי **אֵימוּרִין, לְגָבוֹהַּ סָלְקֵי** – עולים להקטרה על המזבח, ואיך יגבה מהם. מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא**, אלא **לְגוֹבֶה מִבְּשָׂרָן כְּנֶגֶד אֵימוּרִים**, כלומר, שאם הבשר לבדו אינו שוה חצי מהנזק אין הניזק יכול לגבות מהבשר יותר מחצי הנזק, כנגד שווי האימורים שאינו גובה מהם כלל.

הגמרא מבררת בדעת מי אמר רבי אבא דין זה . והנה לגבי שנים שהשתתפו בנזק אחד ואי אפשר לגבות משניהם בשוה, נחלקו תנאים בברייתא להלן (נג.), בדין שור שדחף שור אחר לבור, רבי נתן סובר שאם השור הדוחף היה מועד, משלם כל אחד חצי מהנזק, אך אם הדוחף היה תם, משלם רק רבע מהנזק, ובעל הבור משלם שלשה רבעים. וחכמים סוברים שבעל הבור פטור, והשור הדוחף משלם כדינו, מועד נזק שלם ותם חצי נזק.

מקשה הגמרא: **אַלִּיבָּא דְּמַאן** – לדעת מי אמר רבי אבא את דינו, **אִי אַלִּיבָּא דְּרַבָּנַן, פְּשִׁיטָא** שלא יגבה מהבשר כנגד האימורים, **דְּהָא אָמְרֵי** לגבי שנים שהזיקו, **כִּי לֵיכָּא לְאִשְׁתַּלּוּמֵי מֵהַאי לֹא מִשְׁתַּלְּמָא מֵהַאי** – גם כשאי אפשר לגבות מאחד המזיקים, אין חבירו חייב להשלים את חלקוט). **וְאִי אַלִּיבָּא דְּרַבִּי נָתָן, הָא אָמַר, כִּי לֵיכָּא לְאִשְׁתַּלּוּמֵי מֵהַאי מִשְׁתַּלֵּם מֵהַאי** – כשאי אפשר לגבות ממזיק אחד גובים זאת מהמזיק השני, ואם כן אין דינו של רבי אבא נכון, אלא יש לגבות מהבשר אף כנגד האימורים.

מתרצת הגמרא: **אִי בָּעֵית אֵימָא** – אם תרצה תוכל לתרץ שרבי אבא סובר **כְּרַבִּי נָתָן, וְאִיבָּעֵית אֵימָא כְּרַבָּנַן**, כיון שאין הנידונים שייכים זה לזה. מבארת הגמרא: **אִיבָּעֵית אֵימָא רַבָּנַן**, ואין זה פשוט שלדבריהם לא יגבה מהבשר כנגד האימורים, מפני שהיה מקום לומר, שדין זה שאמרו חכמים שאין מזיק אחד חייב לשלם את חלק חבירו, **הָנֵי מִילֵּי** – היינו דווקא כשהם שני מזיקים **בְּתָרֵי גּוּפֵי** – בשני גופים נפרדים, כמו שור ובור, **אֲבָל** כששניהם **בְּחַד גּוּפָא** – בגוף אחד, כמו בשר ואימורים ששניהם בשור אחד, יתכן **דְּמָצֵי אָמַר לֵיהּ** – יכול הניזק לומר לבעלים, **מִכָּל הֵיכָא דִּבְעִינָן מִשְׁתַּלֵּמְנָא** – מכל חלק בבהמה שארצה אגבה את נזקי, וחידש רבי אבא שגם באופן כזה אינו גובה מהבשר כנגד האימורים. **אִיבָּעֵית אֵימָא רַבִּי נָתָן**, ודווקא **הָתָם הוּא** שגובה הכל מבעל הבור, כיון **דְּאָמַר לֵיהּ בַּעַל הַשּׁוֹר** הניזק **לְבַעַל הַבּוֹר, אֲנָא** [–אני], **תּוֹרָאי בְּבֵרְךָ אַשְׁכַּחְתֵּיהּ** – מצאתי את שורי מת בבורך, כלומר בורך הוא זה שהרגו בפועל, ולכן **מַאי דְּלֵית לִי לְאִשְׁתַּלּוּמֵי מֵהַיְּאךְ** – מה שלא אוכל לגבות מבעל השור שדחפו, **מִשְׁתַּלֵּימְנָא מִינָּךְ** אגבה ממך,

לִישְׁנֵי הָא רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הָא רַבָּנָן (אָמַר לֵיהּ) מַתְּנוֹת כְּהוּנָּה קָאַמְרַתְּ שַׁאנִי מַתְּנוֹת כְּהוּנָּה דְּכִי קָא זָכוּ מִשֻּׁלְחַן גָּבוֹהַּ קָא זָכוּ: גּוּפָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּה׳ לְרַבּוֹת קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁהֵם מָמוֹנוֹ דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר לְרַבּוֹת אֶת הַשְּׁלָמִים אַבָּא יוֹסֵי בֶּן דּוֹסְתָּאִי אוֹמֵר לֹא אָמַר בֶּן עַזַּאי אֶלָּא בִּבְכוֹר בִּלְבַד אָמַר מַר בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר לְרַבּוֹת אֶת הַשְּׁלָמִים לְמַעוּטֵי מַאי אִילֵימָא לְמַעוּטֵי בְּכוֹר הַשְׁתָּא וּמַה שְּׁלָמִים שֶׁטְּעוּנִים סְמִיכָה וּנְסָכִים וּתְנוּפַת חָזֶה וָשׁוֹק אַמְרַתְּ מָמוֹן בְּעָלִים הוּא בְּכוֹר מִבַּעְיָא אֶלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְמַעוּטֵי מַעֲשֵׂר כִּדְתַנְיָא בִּבְכוֹר נֶאֱמַר לֹא תִפָּדֶה וְנִמְכָּר תָּם חַי וּבַעַל מוּם חַי וְשָׁחוּט בְּמַעֲשֵׂר נֶאֱמַר לֹא יִגָּאֵל וְאֵינוֹ נִמְכָּר לֹא חַי וְלֹא שָׁחוּט לֹא תָּם וְלֹא בַּעַל מוּם רָבִינָא מַתְנֵי לָהּ אַסֵּיפָא אַבָּא יוֹסֵי בֶּן דּוֹסְתָּאִי אוֹמֵר לֹא אָמַר בֶּן עַזַּאי אֶלָּא בִּבְכוֹר בִּלְבַד לְמַעוּטֵי מַאי אִילֵימָא לְמַעוּטֵי שְׁלָמִים הַשְׁתָּא וּמַה בְּכוֹר שֶׁקָּדוֹשׁ מֵרֶחֶם מָמוֹנוֹ הוּא שְׁלָמִים מִבַּעְיָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְמַעוּטֵי מַעֲשֵׂר כִּדְתַנְיָא בִּבְכוֹר נֶאֱמַר לֹא תִפָּדֶה וְנִמְכָּר תָּם חַי וּבַעַל מוּם חַי וְשָׁחוּט בְּמַעֲשֵׂר נֶאֱמַר לֹא יִגָּאֵל וְאֵינוֹ נִמְכָּר לֹא חַי וְלֹא שָׁחוּט לֹא תָּם וְלֹא בַּעַל מוּם הָא בִּבְכוֹר בִּלְבַד קָאָמַר קַשְׁיָא רָבָא אָמַר מַאי נְכָסִים שֶׁאֵין בָּהֶן מְעִילָה נְכָסִים שֶׁאֵין בָּהֶן דִּין מְעִילָה וּמַאי נִינְהוּ דְּהֶדְיוֹט וְלִיתְנֵי דְּהֶדְיוֹט קַשְׁיָא אָמַר רַבִּי אַבָּא שְׁלָמִים שֶׁהִזִּיקוּ גּוֹבֶה מִבְּשָׂרָן וְאֵינוֹ גּוֹבֶה מֵאֵימוּרֵיהֶן פְּשִׁיטָא אֵימוּרִין לְגָבוֹהַּ סָלְקֵי לֹא צְרִיכָא לְגוֹבֶה מִבְּשָׂרָן כְּנֶגֶד אֵימוּרִים אַלִּיבָּא דְּמַאן אִי אַלִּיבָּא דְּרַבָּנָן פְּשִׁיטָא הָא אַמְרֵי כִּי לֵיכָּא לְאִשְׁתַּלּוּמֵי מֵהַאי לֹא מִשְׁתַּלְּמָא מֵהַאי וְאִי אַלִּיבָּא דְּרַבִּי נָתָן הָא אָמַר כִּי לֵיכָּא לְאִשְׁתַּלּוּמֵי מֵהַאי מִשְׁתַּלֵּם מֵהַאי אִי בָּעֵית אֵימָא רַבִּי נָתָן אִיבָּעֵית אֵימָא רַבָּנָן אִיבָּעֵית אֵימָא רַבָּנָן ה״מ בִּתְרֵי גּוּפֵי אֲבָל בְּחַד גּוּפָא מָצֵי אָמַר לֵיהּ מִכָּל הֵיכָא דִּבְעֵינַן מִשְׁתַּלְּמְנָא אִיבָּעֵית אֵימָא רַבִּי נָתָן הָתָם הוּא דְּאָמַר לֵיהּ בַּעַל שׁוֹר לְבַעַל הַבּוֹר אֲנָא תּוֹרָאִי בְּבִירָךְ אַשְׁכַּחְתֵּיהּ מַאי דְּלֵית לִי לְאִשְׁתַּלּוּמֵי מֵהֵיאָךְ מִשְׁתַּלֵּימְנָא מִינָּךְ

אבל

רש״י

לִישְׁנֵי. רָבִינָא: הָא רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. וְרַב נַחְמָן דְּאָמַר כְּרַבָּנָן: מַתְּנוֹת כְּהוּנָּה קָאַמְרַתְּ. בְּכוֹר מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מַתְּנוֹת כְּהוּנָּה וְהִלְכָּךְ אוֹקְמָהּ רָבִינָא לְהָא דְּרַב נַחְמָן כְּר״י הַגְּלִילִי דְּאִיהוּ נַמִּי מוֹדֶה בְּהָא דְּכָל זְמַן שֶׁהַבַּיִת קַיָּים מִשּׁוּלְחַן גָּבוֹהַּ זָכוּ לְהוּ כֹּהֲנִים וַאֲפִילּוּ מֵחַיִּים וְכִי קָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי מָמוֹן בְּעָלִים הֵן בִּשְׁלָמִים קָאָמַר דִּבְעָלִים יִשְׂרָאֵל לֹא זָכוּ לְהוּ מֵחַיִּים מִשֻּׁלְחַן גָּבוֹהַּ וְהָא דְּתֵירֵץ רָבִינָא לְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי בִּבְכוֹר בְּחוּצָה לָאָרֶץ וְלֹא תֵּירֵץ בִּשְׁלָמִים מִשּׁוּם דְּסֵיפָא דִּבְרַיְיתָא מוֹכִיחַ דְּבִבְכוֹר קָמַיְירֵי דְּקָתָנֵי לֹא אָמַר בֶּן עַזַּאי אֶלָּא בִּבְכוֹר וּבֶן עַזַּאי מִילְּתֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי קָמְפָרֵשׁ וּלְקַמֵּיהּ מְפָרֵשׁ מִילְּתֵיהּ: שְׁלָמִים. שֶׁטְּעוּנִין סְמִיכָה וּנְסָכִים מִנְחַת נְסָכִים שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרוֹנִים לַפָּר וּשְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים לָאַיִל וְעִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ כִּדְמְפָרֵשׁ בִּמְנָחוֹת בְּפ׳ כָּל [הַמְּנָחוֹת] (דף סא) אֲבָל בְּכוֹר לֹא: בְּכוֹר מִבַּעְיָא. וּבִבְכוֹר בְּחוּצָה לָאָרֶץ קָאָמַר דְּכֵיוָן דְּלַאו לְהַקְרָבָה קָאֵי לֹא זָכוּ לֵיהּ מִשֻּׁלְחַן גָּבוֹהַּ דְּלֹא חָזֵי לְגָבוֹהַּ : לְמַעוּטֵי מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה. שֶׁאע״פ שֶׁהוּא קָרֵב שְׁלָמִים כִּדְאַמְרִינָן בְּפ׳ בַּתְרָא דִּבְכוֹרוֹת (דף ס.) אֲפִי׳ הָכִי לֹא הָוֵי מֵחַיִּים מָמוֹן בְּעָלִים כִּשְׁלָמִים: בִּבְכוֹר. תָּם נֶאֱמַר אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר וְגוֹ׳ לֹא תִפָּדֶה פִּדְיוֹן הוּא דְּלֵית לֵיהּ דְּלִיפּוֹק מִקְּדוּשַּׁת בְּכוֹר לְמִכּוֹר בְּאִיטְלִז וְלִישְׁקוֹל בְּלִיטְרָא אֲבָל נִמְכָּר הוּא חַי וְלוֹקֵחַ יֹאכְלֶנּוּ בִּקְדוּשָּׁתוֹ כְּשֶׁיּוּמַם אוֹ אִם הַבַּיִת קַיָּים יַקְרִיבֶנּוּ: בְּמַעֲשֵׂר נֶאֱמַר לֹא יִגָּאֵל. וְגַמְרִינָן בִּבְכוֹרוֹת בְּפ׳ [חֲמִישִׁי] (דף לב.) הַאי לֹא יִגָּאֵל מִלֹּא יִגָּאֵל דַּחֲרָמִים דִּכְתִיב בָּהֶן לֹא יִמָּכֵר וְלֹא יִגָּאֵל מַה לְּהַלָּן מְכִירָה עִמּוֹ אַף כָּאן מְכִירָה עִמּוֹ הִלְכָּךְ אֵינוֹ נִמְכָּר לֹא חַי וְלֹא שָׁחוּט כּוּ׳ אַלְמָא לַאו מָמוֹן בְּעָלִים הוּא: רָבָא אָמַר. מְעִילָה דְּמַתְנִיתִין לֹא תִידּוֹק מִינֵּיהּ הָא מִקְדַּשׁ קָדָשֵׁי אֶלָּא ה״ק שֶׁאֵין בָּהֶן דִּין מְעִילָה שֶׁאֵין בָּהֶם שׁוּם קְדוּשָּׁה לַשָּׁמַיִם דִּבִקְדוּשַּׁת שָׁמַיִם שַׁיְּיכָא דִּין מְעִילָה כְּגוֹן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים: וּמַאי נִינְהוּ. כְּגוֹן נְכָסִים דְּהֶדְיוֹט: גּוֹבֶה. חֲצִי נִזְקוֹ מִבְּשָׂרוֹ דְּנֶזֶק שׁוֹר תָּם מִשְׁתַּלֵּם מִגּוּפוֹ: לֹא צְרִיכָא. הָא דְּקָתָנֵי אֵינוֹ גּוֹבֶה מֵאֵימוּרִין הָא קמ״ל דְּאֵין גּוֹבֶה מִבְּשָׂרוֹ כְּנֶגֶד אֵימוּרִין כְּגוֹן שׁוֹר שָׁוֶה מָאתַיִם שֶׁנָּגַח שׁוֹר שָׁוֶה מָאתַיִם אֵינוֹ גּוֹבֶה אֶלָּא חֶצְיוֹ דְּמֵי בְּשָׂרוֹ אַף עַל גַּב דְּלֹא הָוֵי מָנֶה שָׁלֵם וּדְמֵי חֲצִי אֵימוּרִין לֹא יִשְׁתַּלֵּם מִדְּמֵי חֲצִי הָאַחֵר שֶׁל בָּשָׂר: אִי אַלִּיבָּא דְּרַבָּנָן. דִּפְלִיגֵי עֲלֵיהּ דְּרַבִּי נָתָן בְּפֶרֶק שׁוֹר שֶׁנָּגַח אֶת הַפָּרָה (דף נג.) גַּבֵּי שׁוֹר שֶׁדָּחַף אֶת חֲבֵירוֹ לְבוֹר [וְאַמְרִינָן] בְּתָם בַּעַל הַשּׁוֹר מְשַׁלֵּם רְבִיעַ וּבַעַל הַבּוֹר פָּטוּר מִפְּנֵי שֶׁזֶּה הִפִּילוֹ וּבְמוּעָד בַּעַל הַשּׁוֹר מְשַׁלֵּם חֲצִי וּבַעַל הַבּוֹר פָּטוּר אַלְמָא כִּי לֵיכָּא לְאִשְׁתַּלּוּמֵי מִבַּעַל הַשּׁוֹר לֹא מִשְׁתַּלֵּם מִבַּעַל הַבּוֹר וְאע״פ שֶׁבּוֹ נִמְצָא הַנֶּזֶק וּפְשִׁיטָא דְּאֵינוֹ גּוֹבֶה מִבְּשָׂרָן כְּנֶגֶד אֵימוּרֵיהֶן: וְאִי אַלִּיבָּא דְּרַבִּי נָתָן הָא אָמַר כִּי לֵיכָּא לְאִשְׁתַּלּוּמֵי. מִבַּעַל הַשּׁוֹר מִשְׁתַּלֵּם מִבַּעַל הַבּוֹר דְּאָמַר בְּתָם בַּעַל הַשּׁוֹר מְשַׁלֵּם רְבִיעַ וּבַעַל הַבּוֹר שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים וּבְמוּעָד בַּעַל הַשּׁוֹר מְשַׁלֵּם מֶחֱצָה וּבַעַל הַבּוֹר מֶחֱצָה וְהָכָא נַמִּי אַמַּאי אֵינוֹ גּוֹבֶה מִבְּשָׂרָן כְּנֶגֶד אֵימוּרֵיהֶן הָא הָכָא נַמִּי תַּרְוַיְיהוּ אַזִּיק חֵלֶק גָּבוֹהַּ וְחֵלֶק הֶדְיוֹט וּסְפָרִים דִּכְתִיב בָּהֶן אע״ג דְּאִיכָּא לְאִשְׁתַּלּוּמֵי מֵהַאי מִשְׁתַּלֵּם מֵהַאי שֶׁבְּשַׁתָּא הִיא דְּהָתָם לֹא מָצִינוּ לְאוֹקְמֵי הָכֵי: הָנֵי מִילֵּי. דְּלֹא אַמְרִינָן כִּי לֵיכָּא לְאִשְׁתַּלּוּמֵי מֵהַאי לִישְׁתַּלֵּם מֵהַאי: בִּתְרֵי גּוּפֵי. כְּגוֹן שׁוֹר וּבוֹר: אֲבָל בְּחַד גּוּפָא. אִי לֹא אַשְׁמְעִינָן ר׳ אַבָּא דְּאֵינוֹ גּוֹבֶה מֵאֵימוּרֵיהֶן הֲוָה אֲמִינָא דְּמָצֵי א״ל מִכָּל הֵיכָא דִּבְעִינָא מִשְׁתַּלְמְנָא: הָתָם הוּא דְּאָמַר לֵיהּ בַּעַל הַשּׁוֹר. הֶהָרוּג לְבַעַל הַבּוֹר: אֲנָא תּוֹרָאִי בְּבִירָךְ אַשְׁכַּחְתֵּיהּ. מֵת הִלְכָּךְ כָּל הַנֶּזֶק עָלָיו מַה דְּאִית לִי לְאִשְׁתַּלּוּמֵי מִבַּעַל הַשּׁוֹר מִשְׁתַּלֵּימְנָא אִם תָּם הוּא מְשַׁלֵּם רְבִיעַ דַּאֲפִילּוּ הִזִּיקוֹ הוּא לְבַדּוֹ לֹא הָיָה מְשַׁלֵּם אֶלָּא חֲצִי נֶזֶק וְעַכְשָׁיו שֶׁיֵּשׁ אַחֵר עִמּוֹ יְשַׁלֵּם רְבִיעַ וְהַשְּׁאָר מִשְׁתַּלֵּימְנָא מִינָּךְ:

אבל

תוספות

אִי אַלִּיבָּא דְּרַבָּנָן. פֵּי׳ בַּקּוּנְטְרֵ׳ אִי אַלִּיבָּא דְּרַבָּנָן דִּפְלִיגֵי עֲלֵיהּ דְּרַבִּי נָתָן בְּפ׳ הַפָּרָה (לקמן נג. ושם) גַּבֵּי שׁוֹר שֶׁדָּחַף חֲבֵירוֹ לְבוֹר וְאָמַר [בְּתָם] דְּבַעַל הַשּׁוֹר מְשַׁלֵּם מֶחְצָה וּבַעַל הַבּוֹר פָּטוּר אַלְמָא כִּי לֵיכָּא לְאִשְׁתַּלּוּמֵי מִבַּעַל הַשּׁוֹר לֹא מִשְׁתַּלֵּם מִבַּעַל הַבּוֹר וְאע״ג שֶׁבּוֹ נִמְצָא הַהֶיזֵּק וּפְשִׁיטָא דְּאֵין גּוֹבֶה מִבְּשָׂרוֹ כְּנֶגֶד אֵימוּרִין עכ״ל מַשְׁמַע מִפֵּירוּשׁוֹ שֶׁהַשּׁוֹר עוֹשֶׂה כָּל הַהֶיזֵּק וּבַעַל הַבּוֹר אֵין עוֹשֶׂה כְּלוּם הִלְכָּךְ שׁוֹר מוּעָד מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם וְתָם חֲצִי נֶזֶק וּלְכָךְ לֹא מָצֵי לְמֵידַק אֶלָּא מִתָּם וְלֹא מִמּוּעָד וְכֵן פֵּי׳ בְּהֶדְיָא לְקַמָּן בְּפ׳ הַפָּרָה (שם ד״ה את) וְז״ל אֲבָל רַבָּנָן בָּתַר מֵעִיקָּרָא אָזְלֵי וְסַבְרֵי דְּבַעַל הַשּׁוֹר כּוּלֵּיהּ הֶזֵּיקָא קָעָבִיד הִלְכָּךְ בְּמוּעָד בַּעַל הַשּׁוֹר מְשַׁלֵּם נ״ש וּבְתָם מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק (וּבַעַל הַשּׁוֹר) וּפַלְגָא מַפְסִיד וְקָשֶׁה לְר״י הֵיכִי דַּיֵּיק דְּאֵין גּוֹבֶה מִבְּשָׂרָם כְּנֶגֶד אֵימוּרֵיהֶן מִדְּלֹא מִשְׁתַּלֵּם מִבַּעַל הַבּוֹר כְּלוּם בְּתָם שֶׁמַּפְסִיד פַּלְגָא דְּהָתָם מִשּׁוּם שֶׁהַבּוֹר לֹא עָשָׂה הַהֶיזֵּק כְּלָל אֲבָל בִּשְׁלָמִים שֶׁהַבָּשָׂר עָשָׂה כְּמוֹ כֵן הֶיזֵּק כֵּיוָן דְּלֵיכָּא לְאִשְׁתַּלּוּמֵי מֵאֵימוּרִין מִשְׁתַּלֵּם מִן הַבָּשָׂר דְּעַל כָּרְחָךְ ס״ל הַשְׁתָּא שְׁנַיִם שֶׁהִזִּיקוּ הַאי כּוּלֵּיהּ הֶזֵּיקָא עָבַד וְהַאי כּוּלֵּיהּ הֶזֵּיקָא עָבַד כֵּיוָן דְּלֹא אַסִּיק אַדַּעְתֵּיהּ טַעְמָא דְּתוֹרָא בְּבִירָךְ אַשְׁכַּחְתֵּיהּ דְּאִי כָּל חַד וְחַד פַּלְגָא הֶזֵּיקָא עָבַד לָמָּה יְשַׁלֵּם בְּתָם לְרַבִּי נָתָן בַּעַל הַבּוֹר שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים דְּהַיְינוּ יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהִזִּיק וּבְלֹא טַעַם אֵין לָנוּ לוֹמַר כִּדְמוּכָח בְּהַפָּרָה וְעוֹד מְנָא לֵיהּ לַגְּמָרָא דִּלְרַבָּנָן בְּתָם מְשַׁלֵּם בַּעַל הַשּׁוֹר מֶחְצָה וּבַעַל הַבּוֹר פָּטוּר דִּלְמָא בְּתָם בַּעַל הַשּׁוֹר מְשַׁלֵּם מֶחְצָה וּבַעַל הַבּוֹר מְשַׁלֵּם מֶחְצָה וְרַבָּנָן דְּאַמְרֵי וּבַעַל הַבּוֹר פָּטוּר אַיְירֵי בְּמוּעָד וְנִרְאֶה לְר״י דְּרַבָּנָן דְּאַמְרֵי בַּעַל הַשּׁוֹר חַיָּיב וּבַעַל הַבּוֹר פָּטוּר הַיְינוּ דְּבַעַל הַשּׁוֹר מְשַׁלֵּם מֶחְצָה בְּמוּעָד וּבְתָם רְבִיעַ וּבַעַל הַבּוֹר פָּטוּר לְגַמְרֵי שֶׁלֹּא חִיֵּיב הַכָּתוּב בּוֹר אֶלָּא הֵיכָא דְּנָפַל מִמֵּילָא דִּכְתִיב וְנָפַל שָׁמָּה שׁוֹר אֲבָל אִם אֲחֵרִים מַפִּילִים אוֹתוֹ בְּבוֹר פָּטוּר בַּעַל הַבּוֹר וְהָכָא ה״פ הָא אַמְרֵי כִּי לֵיכָּא לְאִשְׁתַּלּוּמֵי מִבַּעַל הַבּוֹר לֹא מִשְׁתַּלֵּם מִבַּעַל הַשּׁוֹר אע״ג דס״ל הַאי כּוּלָּא הֶזֵּיקָא עָבַד וְהַאי כּוּ׳ וּפְשִׁיטָא דְּאֵין גּוֹבֶה מִבְּשָׂרָן כְּנֶגֶד אֵימוּרֵיהֶן וּמַאי קמ״ל רַבִּי אַבָּא וְא״ת מְנָלֵיהּ דְּהָא דְּקָאַמְרֵי רַבָּנָן וּבַעַל הַשּׁוֹר חַיָּיב לַאו הַיְינוּ דְּחַיָּיב הַכֹּל וְי״ל דְּאִי הֲווּ פְּלִיגֵי רַבִּי נָתָן וְרַבָּנָן בְּתַשְׁלוּמֵי הַשּׁוֹר הֲוָה לְהוּ לְפָרֵשׁ וּמִדְּלֹא פֵּירְשׁוּ ש״מ מוֹדוּ לְרַבִּי נָתָן בְּהָא וְעוֹד דְּאִם אִיתָא דִּמְחַיְּיבֵי רַבָּנָן הַכֹּל לְבַעַל הַשּׁוֹר ה״ל לְר׳ נָתָן לְמֵימַר דְּאֵין מְשַׁלֵּם אֶלָּא מֶחְצָה: **אֲנָא** תּוֹרָאִי בְּבִירָךְ אַשְׁכַּחְתֵּיהּ. וְדַוְקָא גַּבֵּי בּוֹר קָאָמַר דִּמְשַׁלֵּם אע״ג דְּכָל חַד וְחַד כּוּלָּא הֶזֵּיקָא עָבַד שַׁיָּיךְ לְחַלֵּק בֵּין שׁוֹר לְבוֹר מֵהַאי טַעְמָא וּמִיהוּ כֵּיוָן דְּיָדַע טַעַם דְּתוֹרָאִי בְּבִירָךְ אַשְׁכַּחְתֵּיהּ מָצֵי לְמִסְבַּר נַמִּי דְּכָל חַד וְחַד פַּלְגָא דְּהֶזֵּיקָא עָבַד כִּדְאַמְרִינָן בְּהַפָּרָה (שם) וְשָׁם אֲפָרֵשׁ בְּע״ה:

אמר

אָמַר רָבָא תּוֹדָה שֶׁהַזִּיקָה. אע"ג דְּרָבָא מְפָרֵשׁ מַתְנִיתִין דִּין מְעִילָה וְלֹא אוֹקֵי מַתְנִיתִין כְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי עַל כָּרְחָךְ הָכָא אֵיירֵי לֹר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי: **שֶׁנֶּאֱמַר** וְהוּעַד בְּבַעְלָיו וְהֻמַּת. נְרָאֶה דְּלֹא מְוֻהוּעַד קָדְרִישׁ דְּהַאי וְהוּעַד לֹא אֵיירֵי בְּעֵדוּת שְׁעוֹשִׂין לְסָקְלוֹ כ"א לְיַעֲדוֹ אֶלָּא מִסִּיפָא דִּקְרָא קָדְרִישׁ דִּכְתִיב וְהִשּׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם מִשְּׁמַע לִישְׁנָא דְּפָרִיךְ וְהָא הַשּׁוֹר יִסָּקֵל בִּגְמַר דִּין הוּא דִּכְתִיב: **חָצֵר** הַשּׁוּתָּפִין חַיָּיב בָּהּ עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרֶגֶל. בְּמְיוּחָד לְפִירוֹת וְלֹא לְשִׁוְורִים פְּלִיגֵי כְּדְמוּכַח בְּסוֹף הַסּוּגְיָא דִּפְלִיגֵי בְּקוּשְׁיָא דְּרַבִּי זֵירָא וּבְפֵירוּקָא דְּאַבַּיֵי וּלְפִי זֶה הָיָה יְכוֹל רַב חִסְדָּא לְפָרֵשׁ הַמִּשְׁנָה כְּמוֹ שֶׁמְּפָרֵשׁ ר' אֶלְעָזָר וּיְפָרֵשׁ רְשׁוּת הַנִּיזָּק וְהַמַּזִּיק בְּמְיוּחָדֶת לְפִירוֹת וְלִשְׁוְורִים דְּמוֹדֶה רַב חִסְדָּא דְּפָטוּר וּגְרִסִינָן לְקַמָּן אָמַר לָךְ רַבִּי אֶלְעָזָר וְתִסְבְּרָא מַתְנִיתִין מִי לֹא פְּלִיגֵי וּמִיהוּ לִסְפָרִים דְּגַרְסֵי לְקַמָּן וְתִסְבְּרָא מַתְנִיתִין מִי פְּלִיגֵי וּבְסוֹף גַּרְסֵי אֶלָּא כִּי תַּנְיָא הַהִיא וְכָל זֶה מִדִּבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר וְצ"ל דִּפְלִיגֵי בְּמְיוּחָדֶת לְפִירוֹת וְלִשְׁוְורִים וְזֶה"פ וְתִסְבְּרָא מִי פְּלִיגֵי וְהָתַנְיָא כו' אֶלָּא וַדַּאי לֹא פְּלִיגֵי וְכִי קָתָנֵי כו' וּלְפִי גִּירְסָא זוּ לֹא יִהְיֶה תְּחִילַת הַסּוּגְיָא כְּמוֹ בְּמַסְקָנָא דִּפְלִיגֵי בְּקוּשְׁיָא דְּרַבִּי זֵירָא וּבְפֵירוּקָא דְּאַבַּיֵי:

כְּשֶׁהִזִּיק חָב הַמַּזִּיק לְאַתּוּיֵי קֶרֶן. וְא"ת וּלְרַב חִסְדָּא מְנָא לֵיהּ לְאַתּוּיֵי קֶרֶן לִשְׁמוּאֵל וְכָל הַנֵּי לְרַב וְעוֹד דְּבְרֵייְתָא דְּקָתָנֵי כְּשֶׁהִזִּיק חָב הַמַּזִּיק מִיתֵּר לְאַתּוּיֵי כָּל הַנֵּי קְשָׁיָא לְרַב חִסְדָּא וְי"ל דְּלִדִידֵיהּ נַמִּי אִיכָּא יְתוּרָא דְּקָנֵי מְצִי לְמֵיתְנֵי וּרְשׁוּת הַנִּיזָּק וְהַמַּזִּיק חָיַב וְלֹא לִיתְנֵי כְּשֶׁהִזִּיק חָב הַמַּזִּיק אַךְ קְשָׁה דְּלִשְׁמוּאֵל תִּיקְשֵׁי הַבְּרֵייְתָא:

כְּגוֹן שֶׁקִּבֵּל עָלָיו שְׁמִירַת גּוּפוֹ כו'. אִיפְּכָא לֹא מְצֵי לְמֵימַר כְּגוֹן דְּאַזְקִיהּ תּוֹרָא דְּשׁוֹאֵל לְתוֹרָא דְּמַשָּׁאִיל וּכְגוֹן שֶׁקִּבֵּל עָלָיו שְׁמִירַת נִזְקָיו וְלֹא קִבֵּל עָלָיו שְׁמִירַת גּוּפוֹ דְּמִילְּתָא דְּלֹא שְׁכִיחָ הוּא וְאע"ג דְּבְהַכִּיר בּוֹ שֶׁהוּא נַגָּחָן אֹמְרִינָן סוֹף וּפָרָק שׁוֹר) שֶׁנָּגַח ד' וְה' (לקמן מה:) סְתָמָא דְּמִילְּתָא דְּלֹא אָזִיל אִיהוּ וּמַזִּיק אַחֲרִינִי קַבִּיל עֲלֵיהּ דְּאָתוּ אַחֲרִים וּמַזְקֵי לֵיהּ לְדִידֵיהּ לֹא קַבִּיל עֲלֵיהּ בְּשׁוֹאֵל לֹא שַׁיְיָיךְ לְמֵימַר הָכֵי דְּמִסְתָּמָא שׁוֹאֵל קַבֵּל עָלֵיהּ שְׁמִירָה מְעוּלָּה:

ולא

אֲבָל הָכָא מִי מָצֵי אָמַר בְּשֶׁר אַזִּיק אֵימוּרִין לֹא אַזִּיק אָמַר רָבָא תּוֹדָה שֶׁהִזִּיקָה גּוֹבֶה מִבְּשָׂרָהּ וְאֵינוֹ גּוֹבֶה מִלַּחְמָהּ לֶחֶם פְּשִׁיטָא סֵיפָא אִצְטְרִיךְ לֵיהּ נִיזָּק אוֹכֵל בָּשָׂר וּמִתְכַּפֵּר מֵבִיא לֶחֶם הָא נַמִּי פְּשִׁיטָא מַהוּ דְּתֵימָא כֵּיוָן דְּלֶחֶם הֶכְשֵׁירָא דְּזֶבַח הוּא לֵימָא לֵיהּ אַתְּ אַכְלָת בָּשָׂר וַאֲנָא אֵיתֵי לֶחֶם קְמ"ל דְּלֶחֶם חִיּוּבָא דִּבְעָלִים הוּא: נְכָסִים שֶׁהֵן שֶׁל בְּנֵי בְרִית: לְמֵעוּטֵי מַאי אִי לְמֵעוּטֵי דְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים הָא קָתָנֵי לֵהּ לְקַמָּן שׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּגַח שׁוֹר שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים פָּטוּר תָּנָא וְהָדַר מְפָרֵשׁ: נְכָסִים הַמְיוּחָדִין: לְמֵעוּטֵי מַאי אָמַר רַב יְהוּדָה לְמֵעוּטֵי זֶה אוֹמֵר שׁוֹרְךָ הִזִּיק וְזֶה אוֹמֵר שׁוֹרְךָ הִזִּיק הָא תְּנֵי לְקַמָּן הָיוּ שְׁנַיִם רוֹדְפִין אַחַר אֶחָד זֶה אוֹמֵר שׁוֹרְךָ הִזִּיק וְזֶה אוֹמֵר שׁוֹרְךָ הִזִּיק שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין תָּנֵי וְהָדַר מְפָרֵשׁ בְּמַתְנִיתָא תָּנָא פָּרַט לְנִכְסֵי הֶפְקֵר ה"ד אִילֵימָא דְּנָגַח תּוֹרָא דִּידַן לְתוֹרָא דְּהֶפְקֵר מַאן תָּבַע לֵיהּ אֶלָּא דְּנָגַח תּוֹרָא דְּהֶפְקֵר לְתוֹרָא דִּידַן לֵיזִיל וְלֵיתֵיהּ בְּשֶׁקְּדָם וְזָכָה בּוֹ אַחֵר רְבִינָא אָמַר לְמֵעוּטֵי נָגַח וְאח"כ הִקְדִּישׁ נָגַח וְאח"כ הִפְקִיר תַּנְיָא נַמִּי הָכֵי יֵרֶד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְכ"ש עַל הַקָּרֵן וְתוֹלְדוֹתָיו דְּהָא אַפִּי' ברה"ר נַמִּי חַיָּיב וּדְקָתָנֵי מַתְנִיתִין רְשׁוּת הַנִּיזָּק וְהַמַּזִּיק אַדְלִבְּתַרְיהּ קָאֵי וְה"ק רְשׁוּת הַנִּיזָּק וְהַמַּזִּיק כְּגוֹן חֲצַר הַשּׁוּתָּפִין כְּשֶׁהִזִּיק חָב הַמַּזִּיק וּבְשֵׁן וּבְרֶגֶל קָאָמַר דִּבְקֶרֶן לֹא אַצְטְרִיךְ לְמֵימַר דְּהָא בְּרה"ר דִּיֵּשׁ לְשֵׁנֵיהֶם רְשׁוּת בָּהּ נַמִּי חַיָּיב אֶלָּא בְּשֵׁן וְרֶגֶל קָאָמַר וְקמ"ל דְּלֹא הָוֵי בְּרה"ר דְּמַיְיָא: וּרְשׁוּת הַנִּיזָּק וְהַמַּזִּיק נַמִּי פָּטוּר. בְּשֵׁן וּבְרֶגֶל קָאָמַר דִּבְעִינָן וּבְעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר אֲבָל קֶרֶן חַיָּיב דְּלֹא גְּרַע מְרה"ר: כְּשֶׁהִזִּיק חָב הַמַּזִּיק לַאֲתוּיֵי קֶרֶן. לֹר' אֶלְעָזָר דְּאִי מִשּׁוּם מֵיטַב הָא תָּנָא לֵיהּ רִישָׁא אֶלָּא לַאֲתוּיֵי קֶרֶן דְּחַיָּיב עָלָיו דְּלֹא תַּנְיֵיהּ לְעִיל בְּהַדֵּי אַרְבָּעָה אָבוֹת: הָנִיחָא לְשֶׁמוּאֵל. דְּאָמַר בְּרִישׁ פִּירְקִין מַבְעֶה זֶה הַשֵּׁן וְתָנָא שׁוֹר לְרַגְלוֹ וּמַבְעֶה לְשִׁינּוּ אַצְטְרִיךְ הָא לַאֲתוּיֵי קֶרֶן: אֶלָּא לְרַב דְּאָמַר. מַבְעֶה זֶה אָדָם וְשׁוֹר דְּתָנָא בְּהַדֵּי אַרְבָּעָה אָבוֹת לְכָל מִילֵּי תַּנְיֵיהּ לַאֲתוּיֵי מַאי: תַּם מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק וּמוּעָד נֶזֶק שָׁלֵם. מִפְרַשׁ לְקַמַּיְיהוּ: נִפְרָצָה. כוֹתֶל בַּלַּיְלָה מַאֵילֶיהָ וּבְכוֹתֶל שֶׁאֵינוֹ רָעוּעַ קָאָמַר דְּהָוָה לֵיהּ אוֹנֶס: לֵימָא לֵיהּ. מַשְׁאִיל לְשׁוֹאֵל: שְׁלֵיהּ אִזִּיק. שׁוֹרוֹ שׁוֹר שֶׁל אָדָם אַחֵר: בָּעֵית לִשְׁלוּמֵי לֵיהּ. שֶׁהֲרֵי שְׁמִירָתוֹ עָלֶיךָ הַשְׁתָּא כו': אֶלָּא דְּאַזְקֵיהּ תּוֹרָא דְּשׁוֹאֵל לְתוֹרָא דְּמַשָּׁאִיל. וְקָתָנֵי חֲצִי נֶזֶק: לֵימָא לֵיהּ. בָּעֵלִים: אִילּוּ אִיתְּזַק מַעֲלָמָא. אם הזיקו שׁוֹר שֶׁל אָדָם אַחֵר: בָּעֵית לִשְׁלוּמֵי לִי כּוּלָּא נִיזְקָא. דְּהָא שׁוֹאֵל חַיָּיב בְּאוֹנְסִין הַשְׁתָּא דְּאַזְקֵיהּ כו': לְעוֹלָם דְּאַזְקֵיהּ תּוֹרָא דְּמַשָּׁאִיל לְתוֹרָא דְּשׁוֹאֵל. וְקָאָמַר חַיָּיב מַשָּׁאִיל לְשַׁלֵּם וּדְקָשְׁיָא לָךְ הֲרֵי הַשּׁוֹאֵל מוּטָל לְשׁוֹמְרוֹ שֶׁלֹּא יַזִּיק: כְּשֶׁקִּבֵּל עָלָיו. הַשּׁוֹאֵל: שְׁמִירַת גּוּפוֹ. שֶׁלֹּא יַזִּיקוּ אַחֵר:

ולא

אֲבָל הָכָא לגבי שלמים, **מִי מָצֵי אָמַר** – וכי יכול הניזק לומר שרק **הַבָּשָׂר אַזִּיק** [–הזיקו], ואילו **הָאֵימוּרִין לָא אַזִּיק,** וכיון שפשוט ששניהם הזיקוהו אינו יכול לגבות מהבשר יותר מחלקו, אף שאינו גובה מהאימורים.

מביאה הגמרא את דין בהמת קרבן תודה שהזיקה: **אָמַר רָבָא,** בהמת קרבן **תּוֹדָה** תמה **שֶׁהִזִּיקָה, גּוֹבֶה** הניזק **מִבְּשָׂרָהּ** כדין שור תם שמשלם מגופו, **וְאֵינוֹ גּוֹבֶה מִלַּחְמָהּ** – מארבעים הלחם שהמביא קרבן תודה חייב להביא יחד עם הקרבן. תמהה הגמרא: **לֶחֶם, פְּשִׁיטָא** שלא יגבה ממנו, שהרי שור תם משלם רק מגופו, והלחם לא השתתף בנזק. מתרצת הגמרא: **סֵיפָא אִצְטְרִיךְ לֵיהּ** – החידוש הוא בסיום דברי רבא, שהניזק שגבה את הקרבן **אוֹכֵל** את **הַבָּשָׂר** לאחר הקרבת האימורים, **וּ'מִתְכַּפֵּר'** – בעל הקרבן הוא **מֵבִיא** את **הַלֶּחֶם,** ולא הניזק. מקשה הגמרא: **הָא נַמִּי פְּשִׁיטָא,** שהרי הניזק אינו חייב בקרבן, ומדוע יתחייב להביא את הלחם. מתרצת הגמרא: **מַהוּ דְּתֵימָא** – הייתי סבור לומר, **כֵּיוָן דְּלֶחֶם הֶכְשֵׁרָא דְּזַבְחָא הוּא** – הבאת הלחם היא המכשירה את הקרבן להקרבה, **לֵימָא לֵיהּ** – יאמר המזיק לניזק, וכי כך נכון וראוי הדבר, **שאַתְּ אָכְלַתְּ בָּשָׂר, וַאֲנָא אֵיתֵי** – ואני אביא את **הַלֶּחֶם,** והרי ראוי יותר שאתה תביא את הלחם, **קָא מַשְׁמַע לָן** רבא **דְּלֶחֶם, חִיּוּבָא דִּבְעָלִים הוּא,** ולכן עליו להביאו:

שנינו במשנה (ט:) שחיוב נזקין הוא כשהוזקו **נְכָסִים שֶׁהֵן שֶׁל בְּנֵי בְרִית:** מבררת הגמרא, **לְמַעוּטֵי מַאי** – אילו נכסים באה המשנה למעט, **אִי לְמַעוּטֵי** נכסים **דְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים,** אם כן קשה, **הָא קָתָנֵי לָהּ** במשנה **לְקַמָּן** (לז:), 'שׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּגַח שׁוֹר שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים פָּטוּר'. מתרצת הגמרא: **תָּנָא** – שנה זאת התנא כאן בקצרה, **וְהָדַר מְפָרֵשׁ** – וחזר ופירשו במשנה להלן באריכות:

שנינו במשנה (ט:) שחיוב על נזק הוא רק **בִּנְכָסִים הַמְיוּחָדִין:** מבררת הגמרא: **לְמַעוּטֵי מַאי** – אילו נכסים באה המשנה למעט. מבארת הגמרא: **אָמַר רַב יְהוּדָה, לְמַעוּטֵי** אופן שלא ידוע מי היה השור המזיק, כגון שהיו שם כמה שורים, **זֶה אוֹמֵר 'שׁוֹרְךָ הִזִּיק', וְזֶה אוֹמֵר 'שׁוֹרְךָ הִזִּיק',** וחידשה המשנה שצריכים להיות כל הנכסים שיתכן שהזיקו שייכים לאדם אחד, ולא יהא ספק מי הוא בעל השור המזיק. מקשה הגמרא: **הָא תָּנֵי** – הרי שנינו דין זה במשנה (לה.), **הָיוּ שְׁנַיִם** – שני שוורים **רוֹדְפִין אַחַר** שור **אֶחָד** לנוגחו, ונמצא שאכן נגחו אחד מהם, **זֶה אוֹמֵר שׁוֹרְךָ הִזִּיק, וְזֶה אוֹמֵר שׁוֹרְךָ הִזִּיק, שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין,** כיון שהמוציא מחבירו עליו הראיה ועל הניזק להוכיח איזה שור הזיקו. מתרצת הגמרא: **תָּנֵי** – שנה כאן התנא דין זה בקצרה, **וְהָדַר מְפָרֵשׁ** – וחזר ופירשו באריכות במשנה להלן.

מביאה הגמרא ברייתא המפרשת את משנתינו בדרך אחרת: **כְּמַתְנִיתָא תָּנָא** – בברייתא שנינו כך, 'נכסים המיוחדים', **פָּרַט לִנְכְסֵי הַפֶּקֶר.** מבררת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי, אִילִּימָא** באופן **דְּנָגַח תּוֹרָא דִּידָן** – שנגח שור שלנו, שיש לו בעלים, **לְתוֹרָא דְּהֶפְקֵר,** אם כן **מַאן תָּבַע לֵיהּ** – מי יכול לתובעו, שהוצרכה משנתינו לפוטרו. **אֶלָּא, דְּנָגַח תּוֹרָא דְּהֶפְקֵר לְתוֹרָא דִּידָן,** אם כן **לֵיזִיל וְלֵיתֵיהּ** – ילך הניזק ויטול את שור ההפקר, ומי יעכבנו, ולא שייך בזה חיוב או פטור. מבארת הגמרא: משנתינו עוסקת **בְּאוֹפֶן שֶׁקָּדַם וְזָכָה בּוֹ** – בשור ההפקר שהזיק, אדם **אַחֵר,** וחידשה המשנה שאין הניזק רשאי לגבות את נזקו מהשור, ולא אומרים שהשור הוחלט לניזק משעת הנגיחה.

מביאה הגמרא ביאור נוסף בלשון המשנה 'נכסים המיוחדים': **רַבִּינָא אָמַר,** כוונת המשנה **לְמַעוּטֵי** שור **שֶׁנָּגַח, וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישׁ** אותו בעליו למזבח או לבדק הבית, או **שֶׁנָּגַח, וְאַחַר כָּךְ הִפְקִיר** אותו בעליו, שהמזיק פטור מלשלם. ולשון המשנה 'נכסים מיוחדים' היינו שיהיו מיוחדים לאדם אחד משעת הנזק עד שעת העמדה בדין. מסייעת הגמרא מברייתא לדברי רבינא: **תַּנְיָא נַמִּי הָכִי,** לגבי דינו של רבי יהודה (מד:) ששור של הפקר שהמית אדם נסקל, **יָתֵר עַל כֵּן אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֲפִילּוּ** אם **נָגַח** והמית אדם **וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישׁ** אותו בעליו, או **שֶׁנָּגַח וְאַחַר כָּךְ הִפְקִיר** אותו בעליו, **פָּטוּר** השור מסקילה והבעלים מלשלם כופר, **שֶׁנֶּאֱמַר** (שמות כא כט) 'וְהוּעַד בִּבְעָלָיו וְהֵמִית אִישׁ וְגוֹ'

הַשּׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם בְּעָלָיו יוּמָת', ומכך שהזכירה התורה את 'בעליו' גם בשעת ההעדאה וגם בשעת סקילת השור יש ללמוד שאין המזיק חייב עַד שֶׁתְּהֵא מִיתָה וְהַעֲמָדָה בְּדִין שָׁוִין כְּאֶחָד – שיהיה ברשות אותו אדם משעת המתת האדם עד שעת העמדה בדין. מקשה הגמרא: וכי די בכך שיהיה ברשותו בשעת העמדה לדין, **וכי בְּגְמַר הַדִּין לֹא בְּעֵינָן** – אין צורך שיהיה בבעלותו, **וְהָא** הפסוק 'הַשּׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם בְּעָלָיו יוּמָת' שממנו לומדים דין זה, **בְּגְמַר דִּין הוּא דִּכְתִיב.** מתרצת הגמרא: **אֶלָּא אֵימָא** בברייתא כך, 'עַד שֶׁתְּהֵא מִיתָה, וְהַעֲמָדָה בְּדִין, וּגְמַר דִּין שָׁוִין כְּאֶחָד – בבעלים אחד:

שנינו במשנה שבעל הנזק חייב בתשלומיו, **חוּץ מֵאופן שֶׁהַהִזֵּק הָיָה בִּרְשׁוּת הַמְיוּחֶדֶת לַמַּזִּיק:** מבארת הגמרא, שטעם הפטור הוא כיון **דְּאָמַר לֵיהּ** המזיק לניזק, 'תּוֹרְךָ **בִּרְשׁוּתִי מַאי בָּעֵי'** – מה רצונו של שורך ברשותי, כלומר כיון שהוא נכנס ללא רשות הרי שהוא הזיק את עצמו: שנינו במשנה שחיובי נזקים הם 'חוץ מרשות המיוחדת למזיק, **וּרְשׁוּת הַנִּיזָּק וְהַמַּזִּיק,** כשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ': הגמרא מביאה מחלוקת בדין שור שהזיק בחצר השותפים, ולפי זה יבואר האם הלשון 'רשות הניזק והמזיק' היא המשך לדינים הקודמים שבמשנה, ופטורים עליה, או שהיא שייכת לדין הבא שנאמר במשנה, וחייבים עליה.

אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר אֲבִימִי, חָצֵר הַשּׁוּתָּפִין, שהזיק שורו של השותף האחד את נכסי השותף השני, **חַיָּיב בָּהּ עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרֶגֶל,** ואף שנאמר בהם (שמות כב ד) 'וּבִעֵר בְּשָׂדֵה אַחֵר', וכאן היא שדה השייכת גם למזיק, חייב, כיון שכוונת התורה רק למעט שלא תהיה זו רשות הרבים, ולא את רשות השותפים. **וְלִפִי זֶה, הָכִי קָאָמַר** התנא במשנתינו, לעולם המזיק חייב **חוּץ מִרְּשׁוּת הַמְיוּחֶדֶת לַמַּזִּיק, דְּפָטוּר,** ואומרת המשנה דין חדש, **וְאם הנזק היה בִּרְשׁוּת הַנִּיזָּק וְהַמַּזִּיק** – רשות השותפים, הדין הוא **שבְּשֶׁהִזִּיק חָב הַמַּזִּיק** לשלם. מביאה הגמרא את דעת החולק על רב חסדא: **וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר,** שור שהזיק ברשות השותפים, **פָּטוּר עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרֶגֶל,** שהרי נאמר בהם 'וּבִעֵר בְּשָׂדֵה אַחֵר', ואילו שדה השותפים שייכת גם למזיק ואינה 'שדה אחר'. **וְלִפִי זֶה, הָכִי קָאָמַר** התנא במשנתינו, לעולם חייב המזיק **חוּץ מֵרְּשׁוּת הַמְיוּחֶדֶת לַמַּזִּיק,** וכן חוץ **מִרְּשׁוּת הַנִּיזָּק וְהַמַּזִּיק, דַּנַּמִּי פָּטוּר,** ואומרת המשנה דין חדש 'וּבְשֶׁהִזִּיק חָב הַמַּזִּיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ', ואף שאת עיקר הדין של מיטב כבר שנינו לעיל (ב.), באה משנתינו **לְאַתּוּיֵי** – לרבות שור שהזיק על ידי נגיחה בְּקֶרֶן, שחייב. מקשה הגמרא על ביאור זה בסיפא: **הָנְיָא לִשְׁמוּאֵל,** הסובר (ג:) ש'שור' המוזכר במשנה לעיל (ב.) היינו 'רגל', אפשר לומר שמשנתינו באה לרבות קרן, **אֶלָּא לְרַב דְּאָמַר, תָּנָא** – שנה התנא (ב.) 'שׁוֹר', **וְכלל** בזה **כָּל מִילֵּי דְּשׁוֹר** – כל נזקי השור, ובכללם קרן, אם כן לשון 'חָב הַמַּזִּיק' שבמשנתינו, **לְאַתּוּיֵי מַאי** – מה באה לרבות. מתרצת הגמרא: **לְאַתּוּיֵי הָא דְּתָנוּ רַבָּנַן** בברייתא, על משנתינו **'כְּשֶׁהִזִּיק חָב הַמַּזִּיק', לְהָבִיא** את דינם של **שׁוֹמֵר חִנָּם וְהַשּׁוֹאֵל, נוֹשֵׂא שָׂכָר וְהַשּׂוֹכֵר,** שֶׁהִזִּיקָה הַבְּהֵמָה **בִּרְשׁוּתָן** ולהלן יבואר מי הזיק מי מיו, שהדין הוא **שתָּם מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק, וּמוּעָד מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם.** מביאה הגמרא את סיום הברייתא, אם **נִפְרְצָה** המחיצה **בַּלַּיְלָה** באונס, כגון שהמחיצה היתה חזקה, **אוֹ שֶׁפָּרְצוּהָ לִסְטִין, וְיָצְתָה** הבהמה **וְהִזִּיקָה, פָּטוּר** השומר מלשלם.

מבארת הגמרא את הדינים האמורים בברייתא: **אָמַר מַר** בברייתא, 'כְּשֶׁהִזִּיק חָב הַמַּזִּיק', **לְהָבִיא שׁוֹמֵר חִנָּם וְהַשּׁוֹאֵל, נוֹשֵׂא שָׂכָר וְהַשּׂוֹכֵר** שהזיקה הבהמה ברשותן. מבררת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי, אִילִּימָא** – אם נאמר **דְּאַזְקֵיהּ תּוֹרָא דְּמַשָּׁאֵיל לְתוֹרָא דְּשׁוֹאֵל** – ששור המשאיל הזיק את שור השואל, מדוע חייב המשאיל, **לֵימָא לֵיהּ** – יאמר המשאיל לשואל, הרי אפילו **אִילּוּ אַזִּיק בְּעָלְמָא** – אם היה שורי מזיק שור של אדם אחר, **בָּעֵית לְשַׁלּוּמֵי אַתְּ** – אתה היית צריך לשלם לניזק, שהרי הוא באחריות שמירתך, אם כן **הַשְׁתָּא דְּאַזְקֵיהּ לְתוֹרָא דִּידָךְ** – עתה ששורי הזיק את שורך, **בְּעֵינָא לְשַׁלּוּמֵי** – וכי אני צריך לשלם, הרי אתה פשעת בו שלא שמרת שלא יזיק. מבארת הגמרא באופן אחר: **אֶלָּא,**

המשך בעמוד קד

וְלֹא קִבֵּל עָלָיו השומר את שְׁמִירַת נְזָקָיו של השור, לשומרו שלא יזיק אחרים, וממילא החיוב לשמור על השור שלא יזיק נשאר על הבעלים, וכיון שהזיק השור את שורו של השואל, חייב בעל השור לשלם לו, חצי נזק לתם ונזק שלם למועד. מקשה הגמרא: **אִי הָכִי, אֵימָא סֵיפָא, נִפְרְצָה** המחיצה **בַּלַּיְלָה** באונס, **אוֹ שֶׁפָּרְצוּהָ לִסְטִין, וְיָצְתָה וְהִזִּיקָה, פָּטוּר** השומר. ויש לדייק, **הָא** נפרצה **בַּיּוֹם, חַיָּיב** השומר, ולפירושך קשה, **הָא** מדובר **שלא** קִבֵּל עָלָיו השומר את שְׁמִירַת נְזָקָיו של השור. מתרצת הגמרא: יש להוסיף בלשון הברייתא, **וְהָכִי קָאָמַר, אִם** קִבֵּל עָלָיו אף את שְׁמִירַת נְזָקָיו, ונגח השור של המשאיל שוורים אחרים **חַיָּיב** השומר, אך אם **נִפְרְצָה בַּלַּיְלָה, אוֹ שֶׁפָּרְצוּהָ לִסְטִים, וְיָצְתָה** באונס **וְהִזִּיקָה, פָּטוּר.**

הגמרא מקשה מברייתא על רבי אלעזר הפוטר נזקי שן ורגל בחצר השותפים: מקשה הגמרא, **אֵינִי** – וכי כך הוא הדין, **וְהָא תָּנֵי** – שנה **רַב יוֹסֵף** בברייתא, **חָצֵר הַשּׁוּתָּפִים, וְהַפּוּנְדָּק** – אכסניה לעוברי דרך, והזיק שורו של אחד השותפים או האורחים את חבירו, **חַיָּיב בְּהֵן עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרֶגֶל, וּתְיוּבְתָּא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר** הפוטר שן ורגל בחצר השותפים. מתרצת הגמרא: **אָמַר לָךְ רַבִּי אֶלְעָזָר, וְתִסְבְּרָא מַתְנִיתָא מִי לֹא פְּלִיגִי** – וכי אתה סבור שאין ברייתא אחרת החולקת על ברייתא **זוּ, וְהָתְנִיָא, אַרְבָּעָה כְּלָלוֹת** [–כללים] **הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר** בְּרשויות **נְזָקִין,** א. **כָּל** מקום **שֶׁהוּא רְשׁוּת** – שיש רשות רק **לַנִּיזָּק** להכנס בו, **וְלֹא לַמַּזִּיק,** ונכנס המזיק שלא כדין, **חַיָּיב בַּכֹּל,** ואפילו קרן תמה משלמת נזק שלם. ב. מקום **דְּמַזִּיק** – שיש לו רשות להכנס, **וְלֹא לַנִּיזָּק, פָּטוּר** המזיק **מִכָּל** חיוב, כיון שלא היה הניזק רשאי להכנס. ג. מקום שיש רשות **לָזֶה וְלָזֶה** להכנס, **כְּגוֹן חָצֵר הַשּׁוּתָּפִים, וְהַבִּקְעָה** – מקום שרועים שם שוורים, **פָּטוּר בָּהּ עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרֶגֶל,** כיון שאין זו 'שדה אחר' שחייבה התורה, שהרי אין זה מיוחד לניזק, אבל **עַל הַנְּגִיחָה, וְעַל הַנְּגִיפָה, וְעַל הַנְּשִׁיכָה, וְעַל הַרְבִּיצָה וְעַל הַבְּעִיטָה,** שהם קרן ותולדותיה, הדין הוא **שתָּם מְשֻׁלָּם חֲצִי נֶזֶק, וּמוּעָד מְשֻׁלָּם נֶזֶק שָׁלֵם,** כדין קרן ברשות הרבים. ד. מקום שאין רשות **לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה** להכנס, **כְּגוֹן חָצֵר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל שְׁנֵיהֶם, חַיָּיב בּוֹ עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרֶגֶל,** אבל **עַל הַנְּגִיחָה, וְעַל הַנְּשִׁיכָה, וְעַל הַנְּגִיפָה, וְעַל הַרְבִּיצָה וְעַל הַבְּעִיטָה, תָּם מְשֻׁלָּם חֲצִי נֶזֶק וּמוּעָד מְשֻׁלָּם נֶזֶק שָׁלֵם.** מסיימת הגמרא את התירוץ, **קָתָנֵי מִיהַת** – מכל מקום שנינו בכלל השלישי, **שחָצֵר הַשּׁוּתָּפִין וְהַבִּקְעָה פָּטוּר בָּהּ עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרֶגֶל,** ורבי אלעזר סובר בברייתא זו, החולקת על הברייתא ששנה רב יוסף.

הגמרא מבארת שאפשר ליישב את שתי הבריתות באופן שלא יחלקו. מקשה הגמרא: **קַשְׁיָא אַהֲדֵדֵי** – הבריתות סותרות זו את זו, שבברייתא אחת מבואר ששן ורגל חייבים בחצר השותפים, ובברייתא השניה מבואר שהם פטורים. מתרצת הגמרא: **כִּי תַּנְיָא הַהִיא** – מה ששנינו בברייתא הפוטרת שן ורגל בחצר השותפים, היינו **בְּחָצֵר** שהיא **מְיוּחֶדֶת לָזֶה וְלָזֶה** – למזיק ולניזק השותפים בה, **בֵּין** לְהכנסת **פֵּירוֹת וּבֵין** לְהכנסת **שְׁוָרִים,** וכיון שכך דינה כרשות הרבים, ששן ורגל פטורים בה, וקרן חייבת. אבל **הַהִיא** – הברייתא **דְּרַב יוֹסֵף** המחייבת שן ורגל בחצר השותפים, עוסקת **בְּחָצֵר** הַמְיוּחֶדֶת לשניהם לְפֵירוֹת, **וְלשניהם אֵינָהּ מְיוּחֶדֶת לִשְׁוָרִים,** כלומר אסור להם להכניס בה שוורים, **דִּלְגַבֵּי** נזקי שֵׁן ורגל **הַוְיָא לָהּ חָצֵר הַנִּיזָּק,** כיון שהניזק היה רשאי להניח שם את פירותיו, ולמזיק היה אסור להכניס את שורו, ולכן חייבים בה על השן והרגל.

מוכיחה הגמרא חילוק זה: **דִּיקָא נַמִּי** – גם לשון הברייתות מדוקדק כן, **דְּקָתָנֵי הָכָא** – בברייתא המחייבת שן ורגל בחצר השותפים לשון 'חצר השותפים והפונדק', ויש לפרש שחצר השותפים היא **דּוּמְיָא דְּפוּנְדָּק** – דומה לפונדק, שהוא מלון לסוחרים, ואין הדרך להכניס שם בהמות, וכך גם 'חצר השותפים' היא מיוחדת לפירות ולא לשוורים, ודינה כרשות הניזק. ומאידך, **קָתָנֵי הָתָם** – בברייתא הפוטרת נזקי שן ורגל בחצר השותפים, לשון 'חצר השותפים והבקעה', ויש לפרש שחצר השותפים היא **דּוּמְיָא דְּבִקְעָה,** שלכולם יש רשות לרעות שם את בהמותיהם, וכן חצר השותפים היא מיוחדת לשניהם אף לשוורים, ולכן דינה כרשות הרבים הפטורה בנזקי שן ורגל. מסיימת הגמרא, **שְׁמַע מִינָּהּ** – אכן מוכח כן מדיוק הלשונות.

מקשה הגמרא על חילוק זה: **מַתְקִיף לָהּ רַבִּי זֵירָא, כֵּיוָן דְּחצר זו מְיוּחֶדֶת** לשניהם **לְפֵירוֹת,** כיצד מחייבים בה את השן והרגל, **וְהָא** כדי לחייב בהם **בְּעֵינָן** – יש צורך שיתקיים לשון הפסוק (כב ד) **'וּבִעֵר בְּשָׂדֶה אַחֵר',** שהנזק יהיה בשדה של 'אחר', ולא בחצר המזיק, **וְלֵיכָּא** – ודבר זה אינו מתקיים כאן, שהרי חצר זו שייכת גם למזיק, לגבי הכנסת פירות. מתרצת הגמרא: **אָמַר** לֵיהּ **אַבָּיֵי, כֵּיוָן** דְּחצר זו **אֵינָהּ מְיוּחֶדֶת** לשניהם **לִשְׁוָרִים,** ולמזיק אסור להכניס שם את שורו, **'שֶׁדֶה אַחֵר' קָרֵינָא בֵּיהּ** – ניתן לכנותה 'שדה אחר'.

הגמרא מבררת האם כשם שאפשר לבאר את הברייתות שלא יחלקו, יש לבאר גם את דברי רב חיסדא ורבי אלעזר שנחלקו לעיל (יג:) אם שן ורגל חייבים בחצר השותפים. אומרת הגמרא: **אָמַר** לֵיהּ **רַב אַחָא מִדִּיפְתִּי לְרָבִינָא, לֵימָא** – שמא נאמר, **מִדְּמַתְנִיתָא** – מכך שהברייתות **לֹא פְּלִיגִי,** וכמו שהתבאר לעיל שיש שני סוגים של חצר השותפים, כך **אֲמוֹרָאֵי נַמִּי לֹא פְּלִיגִי** – גם האמוראים אינם חולקים בנידון זה, אלא רב חסדא עסק בחצר המשותפת רק לפירות ולא לשוורים, ודינה כחצר הניזק שחייבים בה על שן ורגל, ואילו רבי אלעזר עסק בחצר שהשותפות היא גם בפירות וגם בשוורים, ודינה כרשות הרבים שפטורים בה על שן ורגל. **אָמַר** לֵיהּ **רבינא, אִין** – כן, יתכן שהאמוראים לא חולקים.

הוסיף רבינא ואמר, וְגם **אִם תִּמְצָא לוֹמַר** שהאמוראים **פְּלִיגֵי,** יש לומר שלא נחלקו בכל חצר השותפים, אלא רק בחצר המיוחדת לפירות ולא לשוורים, **וּבְקוּשְׁיָא דְּרַבִּי זֵירָא וּבְפֵירוּקָא דְּאַבָּיֵי פְּלִיגֵי** – נחלקו בסברותיהם של רבי זירא בקושייתו ואביי בתירוצו, כלומר, רבי אלעזר סובר בקושייתו של רבי זירא, שחצר כזו נחשבת כרשות הרבים כיון שהמזיק רשאי להכניס לשם פירות, ופטורים בה על שן ורגל, ורב חסדא סובר כתירוצו של אביי, שחצר כזו נחשבת כרשות הניזק, כיון שלמזיק אסור להכניס לשם את שורו, וחייבים בה על שן ורגל. אבל בחצר שמיוחדת לשניהם לפירות ולשוורים לדברי הכל נחשבת כרשות הרבים ופטורים בה על שן ורגל:

הגמרא חוזרת לבאר את הברייתא של רבי שמעון בן אלעזר. אומרת הגמרא: **גּוּפָא, אַרְבָּעָה כְּלָלוֹת הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר בְּנְזָקִין, כָּל שֶׁהוּא רְשׁוּת לַנִּיזָּק וְלֹא לַמַּזִּיק, חַיָּיב בַּכֹּל.** מדייקת הגמרא: לשון 'חייב **עַל הַכֹּל',** שמשמעותה חיוב בכל אבות הנזקין **לֹא קָתָנֵי** בברייתא, **אֶלָּא** נאמרה לשון **'חַיָּיב בַּכֹּל',** ומשמע שהחידוש הוא שבחצר הניזק חייב המזיק **בְּכוּלֵּי נֶזֶק,** אף במקום שבדרך כלל חייב רק חצי נזק, והיינו בקרן תמה. שואלת הגמרא: **מַנִּי** – מי הוא התנא הסובר כן. משיבה הגמרא: **רַבִּי טַרְפוֹן הִיא, דְּאָמַר** במשנה להלן (כד:) היזק **מְשׁוּנָּה** של הבהמה, והיינו **קֶרֶן** תמה, שנעשה **בְּחָצֵר הַנִּיזָּק, נֶזֶק שָׁלֵם מְשֻׁלָּם.** מקשה הגמרא: אם כן, **אֵימָא סֵיפָא** של הברייתא, חצר שאינה שייכת **לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה, כְּגוֹן חָצֵר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל שְׁנֵיהֶם, חַיָּיב בָּהּ עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרֶגֶל.** ותחילה מבארת הגמרא את הברייתא, ואחר כך מקשה ממנה, **מַאי 'לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה', אִילֵּימָא** כפשוטו, שאינה שייכת **לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה כְּלָל, אֶלָּא** דְּאדם **אַחֵר,** והניח שם הניזק את פירותיו שלא ברשות, ונכנס שורו של המזיק שלא ברשות ואכלם, אם כן קשה, **וְהָא בְּעֵינָא** – והרי יש צורך שיתקיים הפסוק **'וּבִעֵר בְּשָׂדֶה אַחֵר',** והיינו שדה הניזק, **וְלֵיכָּא** – אין זה מתקיים כאן, שהרי החצר אינה של הניזק. **אֶלָּא פְּשִׁיטָא** שכוונת הברייתא **'לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה'** – שאינה שייכת לשניהם, **אֶלָּא** דְּחד מהם, והיינו של הניזק. מסיימת הגמרא את קושייתה, **וְאם** כן קשה, שהרי **קָתָנֵי בַּסֵּיפָא** שבאופן כזה **תָּם מְשֻׁלָּם חֲצִי נֶזֶק, וּמוּעָד מְשֻׁלָּם נֶזֶק שָׁלֵם,** ובדין זה **אֲתָאן לְרַבָּנָן** – באנו לשיטת חכמים החולקים על רבי טרפון, **דְּאָמְרֵי, מְשׁוּנָּה קֶרֶן בְּחָצֵר הַנִּיזָּק, חֲצִי נֶזֶק הוּא דִּמְשֻׁלָּם,** ואם תאמר שהכלל הראשון שבברייתא נאמר בדעת רבי טרפון, נמצא שהרי**שָׁא** היא **כְּרַבִּי טַרְפוֹן, וְאִילּוּ הַסֵּיפָא כְּרַבָּנָן.**

מתרצת הגמרא: **אִין** – אכן יש לומר שהרישא נאמרה בדעת רבי טרפון

המשך בעמוד קד

רש"י

וְלֹא קִבֵּל עָלָיו שֶׁמִּירַת נְזָקִין. אִם יַזִּיק הוּא אֶת אֲחֵרִים: **אִינִי וְהָא** תָּנֵי רַב יוֹסֵף. אִדְּרַבִּי אֶלְעָזָר פָּרִיךְ: **וְהָפּוּנְדָּק.** בֵּית גְּדוֹל שֶׁרַגִּילִין אוֹרְחִים וְאַכְסְנָאִין לָלוּן בּוֹ וְאִם הִזִּיק זֶה אֶת זֶה חַיָּיב אִשָּׁן וְרֶגֶל וְלֹא הָוֵי בְּרֵה"ר דְּהוֹאִיל וְאֵינוֹ מְיוּחָד לִבְנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים אֶלָּא לְאוֹתָן הַדְּרִין בּוֹ כִּשְׁדֵה אַחֵר קָרְיָנָן בֵּיהּ שֶׁהֲרֵי ע"י שְׁכִירוּת הֵם דָּרִים שָׁם: **וְתִסְבְּרָא דְּמַתְנִיתָא לֹא פְלִיגִי.** דְּלִיכָא בְּרֵיתֵיהּ דְּקָאֵי כְּוָותֵי וְהָתְנָיָא ד' כְּלָלוֹת כו': **חַיָּיב בַּכֹּל.** לְקַמָּן מְפָרֵשׁ שֶׁאֲפִילּוּ קָרֵן תְּמָה מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם הוֹאִיל וְנִבְנֵס לִרְשׁוּתוֹ וְהִזִּיקוֹ: **פָּטוּר מִכֹּל.** דְּאָמַר לֵיהּ תּוֹרָךְ בִּרְשׁוּתִי מַאי בָּעֵי: **עַל הַשֵּׁן וְרֶגֶל.** דְּלֹא קָרְיָנָן בֵּיהּ בִּשְׁדֵה אַחֵר דְּמִשְׁמַע שֶׁיֵּהָא מְיוּחָד לַנִּזָּק אֲבָל עַל הַנְּגִיפָה וְעַל הַנְּגִיפָה וְהַרְבִּיעָה וְהַרְבִּיעָה שֶׁהֵן תּוֹלְדוֹתָיו שֶׁל קֶרֶן תָּם מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק דְּבְרֵה"ר הוּא שֶׁהֲרֵי לְשַׁנֵּיהֶן רְשׁוּת בּוֹ: **לֹא לֹוֶה וְלֹא לֹוֶה.** מְפָרֵשׁ לְקַמִּיהּ דְּאִינוּ שֶׁל שְׁנֵיהֶן אֶלָּא שֶׁל אֶחָד מֵהֶן שֶׁל נִיזָּק: **חַיָּיב בָּהּ עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרֶגֶל.** נ"ש: **וְעַל הַנְּגִיחָה כו'.** וּלְקַמָּן פָּרִיךְ הָא תָּנָא רִישָׁא דְּבַחֲצַר הַנִּזָּק אֲפִילּוּ קֶרֶן תָּמָה מְשַׁלֵּם נ"ש: **פָּטוּר בָּהּ עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרֶגֶל.** וְהַיְינוּ כְּר' אֶלְעָזָר: וְקַפְרִיךְ גְּמָרָא קַשְׁיָא אַהֲדָדֵי: **כִּי תַּנְיָא הַהִיא.** דְּפָטוּר: **בְּחָצֵר הַמְיוּחֶדֶת לֹוֶה וּלֹוֶה.** לְפֵירוֹת וְלִשְׁוָורִים דְּהוָיָא לֵיהּ חָצֵר הַשּׁוּתָּפִים לְגַבֵּי שֵׁן וּלְגַבֵּי קֶרֶן הִלְכָּךְ בִּשֵּׁן פָּטוּר בְּרֵה"ר וּבְקֶרֶן תָּמָה ח"נ בְּרֵה"ר מְשַׁלֵּם: **וּדְרַב יוֹסֵף בְּחָצֵר הַמְיוּחֶדֶת כו'.** דְּהוָיָא חָצֵר הַנִּזָּק שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ לְהַכְנִיס שָׁם שְׁוָורִים וְלֹא דָּמֵי לְרֵה"ר: פּוּנְדָּק אֵינוֹ מְיוּחָד לִשְׁוָורִים לְפִי שֶׁשָּׁם מוּנָּחוֹת פַּרְגְּמַטְיָא שֶׁל סוֹחֲרִים וְאֵינָן מַנִּיחִין לִיכָּנֵס שָׁם שְׁוָורִים שֶׁלֹּא יִדְחֲפוּ וִישַׁבְּרוּ כֵּלֵיהֶם: סְתָם בְּקֶרֶן רוֹעִים שָׁם שְׁוָורִים: **בְּעֵינָן שֶׁדֶּה אַחֵר וְלֵיכָּא.** שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לְמַזִּיק רְשׁוּת בָּהּ לְהַכְנִיס פִּירוֹתָיו: **שֶׁדֶּה אַחֵר קָרְיָנָן בֵּיהּ.** שֶׁהֲרֵי נִכְנַס שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ רְשׁוּת לִשְׁוָורִים: **אֲמוֹרָאֵי נַמִּי לֹא פְלִיגִי.** דְּהָא דְּרַב חִסְדָּא בְּשֶׁאֵינָהּ מְיוּחֶדֶת לִשְׁוָורִים וּדְרַבִּי אֶלְעָזָר בִּמְיוּחֶדֶת אַף לִשְׁוָורִים: **בְּקוּשְׁיָא דְּר' זֵירָא וּפֵירוּקָא דְּאַבָּיֵי.** וּבְחָצֵר הַמְיוּחֶדֶת לְפֵירוֹת וְלֹא לִשְׁוָורִים רַב חִסְדָּא כְּאַבָּיֵי דְּכֵיוָן דְּאֵינָהּ מְיוּחֶדֶת לִשְׁוָורִים שֶׁדֶּה אַחֵר קָרְיָנָא בֵּיהּ אֶלְעָזָר כְּרַבִּי זֵירָא כֵּיוָן דְּיֵשׁ לְמַזִּיק רְשׁוּת בָּהּ לְפֵירוֹת לֹא קָרְיָנָא בֵּיהּ שֶׁדֶּה אַחֵר: **חַיָּיב עַל הַכֹּל לֹא קָתָנֵי.** דְּלִיהֲוֵי מִשְׁמַע עַל הַשֵּׁן וְהָרֶגֶל וְעַל הַקֶּרֶן אֶלָּא חַיָּיב בְּכֹל דְּמִשְׁמַע עַל הַקֶּרֶן אע"ג שֶׁהוּא תֵּם אִתָּא לְאַשְׁמוּעִינָן דְּחַיָּיב נ"ש: **רַבִּי טַרְפוֹן הִיא דְּאָמַר.** לְקַמָּן בְּפֶרֶק בֵּיצַד (דף כד:): **מְשׁוּנָּה קֶרֶן בַּחֲצַר הַנִּזָּק נ"ש מְשַׁלֵּם.** קֶרֶן תָּמָה וְכָל תּוֹלְדוֹתֶיהָ קְרֵי מְשׁוּנָּה הוֹאִיל וְשׁוּנוּ אֶת וִסְתָּן שֶׁלֹּא הָיוּ דַּרְכָּן לְכַךְ: **אֶלָּא דְּאַחֵר.** שֶׁאֵינוֹ לֹא נִיזָּק וְלֹא מַזִּיק וְקָתָנֵי חַיָּיב עַל הַשֵּׁן וְהָא בְּעֵינָן שֶׁדֶּה אַחֵר: **אֶלָּא דְּחַד מִינַּיְיהוּ.** כְּלוֹמַר דְּנִיזָּק: **הָא א"ל שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה כו'.** לְקַמָּן גַּבֵּי חֲמִשָּׁה תִּמִּין: שְׁבוֹק מַתְנִיתִין. לֹא תִּטְרַח לִשְׁנוּיֵי כְּחַד תְּנָא: **וְהָא אַבְּתְרָאי.** וְאִינְמָא כְּוָותֵי דְּאוֹקֵי אָנָא רִישָׁא רְבִּי טַרְפוֹן וְסֵיפָא רַבָּנַן וְד' כְּלָלוֹת דְּקָאָמַר ר"ש תְּרֵי מִינַּיְיהוּ בְּחַד דּוּכְתָּא חַד כַּר' טַרְפוֹן וְחַד כְּרַבָּנַן: **אֶלָּא דְּחַד.** דְּנִיזָּק: **דִּלְגַבֵּי שֵׁן הָוֵיא חָצֵר הַנִּזָּק.** וְחַיָּיב הַמַּזִּיק בְּנִזְקֵי שֵׁן שֶׁהֲרֵי לְגַבֵּי פֵּירוֹת אֵינָהּ אֶלָּא דְּנִיזָּק: **וּלְגַבֵּי קֶרֶן הָוֵיא רה"ר.** שֶׁהֲרֵי בִּרְשׁוּת הַכְּנִיסָה שָׁם שׁוֹרוֹ וּמִשּׁוּם הָכֵי הוּא מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק וְתוּ לֹא: **ג' כְּלָלוֹת הָווּ.** דְּהַאי בְּכְלָלָא בַּתְרָא שְׁמַעְנָן לֵיהּ מִקַּמָּאי דְּכֵיוָן דְּלִגַבֵּי שֵׁן הָוֵיא חָצֵר הַנִּזָּק לְמָה לֵיהּ לְמִתְנֵי חַיָּיב עַל הַשֵּׁן הָא תְּנָא לֵיהּ רִישָׁא כָּל שֶׁהוּא רְשׁוּת לְנִיזָּק וְלֹא לְמַזִּיק חַיָּיב בַּכֹּל וְקָרֵן חָצֵר הַשּׁוּתָּפִין הָא תְּנָא לֵיהּ רִישָׁא כְּגוֹן חָצֵר הַשּׁוּתָּפִין וְהַבִּקְעָה עַל הַנְּגִיחָה וְעַל הַנְּגִיפָה תֵּם מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק:

תוספות

וְלֹא קִבֵּל עָלָיו שְׁמִירַת נְזָקִין. וְאִם תֹּאמַר כֵּיוָן דְּלֹא קִבֵּיל עֲלֵיהּ פְּשִׁיטָא דְּתֵם מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק וּמוּעָד מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם וְיֵשׁ לוֹמַר דְּסִלְקָא דַּעְתָּךְ דְּשֶׁמִּירַת נְזָקִין דְּעַלְמָא לֹא קִבֵּיל אֲבָל אִנְזְקִין לְתוֹרָא דְּשׁוֹאֵל גּוּפֵיהּ סַלְקָא דַּעְתָּךְ שֶׁקִּבֵּל וְלִיפְטַר מִשְּׁאֵילִ: **מִי** לֹא פְלִיגֵי. הַיְינוּ מִצִּי לְאוֹקְמֵי הַהִיא דְּרַב יוֹסֵף לֹא לֹוֶה וְלֹא לֹוֶה לְשַׁוָּורִים וּלְפֵירוֹת דְּחַד: **לֹא** לֹוֶה וְלֹא לֹוֶה לְפֵירוֹת אֶלָּא לְחַד. ר"ת גָּרִיס לֹא לֹוֶה וְלֹא לֹוֶה לְשַׁוָּורִים דְּגַבֵּי שֵׁן הָוֵיא חָצֵר הַנִּזָּק שֶׁהוּזַּק בְּפֵירוֹת אֲבָל גַּבֵּי שַׁוָּורִים ה"ל קֶרֶן בִּרה"ר בֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם רְשׁוּת לִיכָּנֵס וְל"ג כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּסְּפָרִים וּלֹוֶה וּלֹוֶה לְשַׁוָּורִים דְּא"כ גַּבֵּי שֵׁן לֹא הָיָה לוֹ לִיחָשֵׁב חֲצַר הַנִּזָּק כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ רְשׁוּת לְכָל חַד וְחַד לְהַכְנִיס שָׁם שׁוֹרוֹ כִּדְמוּכַח לְעֵיל וְלֹא בָּעֵי לְאוֹקְמָא לֹוֶה וּלֹוֶה לְפֵירוֹת וְלֹא לְשַׁוָּורִים דְּלֹא כְּר' זֵירָא וְעוֹד דְּלִישְׁנָא לֹא מַשְׁמַע הָכִי:

אִי הָכִי אַרְבָּעָה שְׁלֹשָׁה הָווּ. בִּשְׁלָמָא לִשְׁמוּאֵל דְּמוֹקֵי רִישָׁא רְבִּי טַרְפוֹן וְסֵיפָא רַבָּנַן אַצְטְרִיךְ סֵיפָא לְאַשְׁמוּעִינָן לְאַפּוּקֵי מִדְּרַבִּי טַרְפוֹן אֶלָּא לְרַבִּינָא לֹא צְרִיכָא בְּלֹל דְּלִגַבֵּי שֵׁן הָוֵי חָצֵר הַנִּזָּק שַׁמְעִינָן מִכָּל שֶׁהוּא רְשׁוּת לְנִיזָּק וְקֶרֶן בְּרה"ר שַׁמְעִינָן מֵחָצֵר הַשּׁוּתָּפִין וְהַבִּקְעָה:

פרה

פָּרָה שֶׁהִזִּיקָה טַלִּית וְטַלִּית שֶׁהִזִּיקָה פָּרָה. פי' הקונטרס שֶׁהִזִּיקָה זֶה אֶת זֶה וְשָׁמִין הַנֶּזֶק בְּכֶסֶף וּמִי שֶׁהִזִּיק חֲבֵירוֹ יוֹתֵר יְשַׁלֵּם הָעוֹדֵף וְקָשֶׁה דְּע"כ פָּרָה שֶׁהִזִּיקָה טַלִּית הַיְינוּ בְּחֵצֵר הַנִּזָּק אוֹ בְּבִנְוָתָנוֹ לְהַזִּיק וְהַיְינוּ קָרֵן אוֹ דֶּרֶךְ הֲלוּכוֹ וְהַיְינוּ רֶגֶל וְטַלִּית שֶׁהִזִּיקָה פָּרָה הַיְינוּ בְּרה"ר דְּהַיְינוּ מִטַּעַם בּוֹר דְּאִי אִפְשָׁר לְאוֹקְמֵי פָּרָה שֶׁהִזִּיקָה טַלִּית נַמִּי בְּרה"ר וּמִטַּעַם קֶרֶן דְּאִם כֵּן הָיָה פָּטוּר בַּעַל פָּרָה כְּדַאֲמַר לְקַמָּן בְּפֶרֶק ב' (דף כ.) דְּכָל הַמְּשַׁנֶּה וּבָא אַחֵר וְשִׁנָּהּ בּוֹ פָּטוּר וְאֲפִילּוּ אִם נִפְרַשׁ שֶׁכֵּן אֵירַע שֶׁפָּרָה הִזִּיקָה טַלִּית בְּחֵצֵר הַנִּזָּק וְטַלִּית שֶׁהִזִּיקָה פָּרָה בְּרה"ר אַבְּתִּי מִתְנִיתִין הִיא לְקַמָּן בְּפֶרֶק הַמְּנִיחַ (דף לג.) ב' שְׁוָרִין תַּמִּים שֶׁחָבְלוּ זֶה בְּזֶה מְשַׁלְּמִים בְּמוֹתָר ח"נ מוּעָדִים מְשַׁלְּמִים בְּמוֹתָר נ"ש וְי"ל דְּתָנֵי וְהָדַר מְפָרֵשׁ וְר"ת מְפָרֵשׁ דְּאוֹ אוֹ קָתָנֵי כְּמוֹ חֶלֶץ וְעָשָׂה מַאֲמָר וְנָתַן גֵּט בִּיבָמוֹת (דף נ.) וְלֹא בָּא לְאַשְׁמוּעִינָן שֶׁאֵין אוֹמְרִים שִׁיּוּקּוּ כָּל הַטַּלִּית בִּשְׁבִיל מַה שֶׁהִזִּיקוּ דְּהָא טַלִּית בּוֹר הוּא וְלֹא מְשֻׁלָּם מִגּוּפוֹ וְעוֹד נַמִּי שְׁמָעִינָן הָא מִמִּתְנִיתִין דְּהַמְּנִיחַ אֶלָּא אוֹמֵר ר"ת דְּאֵין אוֹמְרִין תֵּצֵא פָּרָה בְּטַלִּית בָּא לְאַשְׁמוּעִינָן דְּלֹא בְּר"ע דְּאָמַר לְקַמָּן בְּהַמְּנִיחַ (שם) יוּחְלַט שׁוֹר לְנִיזָּק אֶלָּא יוֹשֵׁב כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וּבְקֶרֶן מְיֵירֵי וְטַלִּית בְּפָרָה אִתָּא לְאַשְׁמוּעִינָן דְּלֹא גְּבֵי מִיַּתְמֵי דְּלֹא ס"ד דְּלִיגְבֵּי אַף ע"ג דְּמִטַּלְטְלֵי דִּיַּתְמֵי לֹא מִשְׁתַּעְבְּדֵי דְּמִה שֶׁאָמְרָה תּוֹרָה מִן הָעֲלִיָּיה זְהוּ לִיפּוֹת כֹּחוֹ שֶׁל נִיזָּק דְּאִם אֵין הַמַּזִּיק שָׁוֶה נִזְקוֹ יְשַׁלֵּם מִן הָעֲלִיָּיה אֲבָל בְּיִתְמֵי דְּאִי מִשְׁתַּלְּמִי מִן הָעֲלִיָּיה הוּא פְּסִידָא דְּנִיזָּק דְּמִטַּלְטְלֵי דִּיַּתְמֵי לֹא מִשְׁתַּעְבְּדֵי וְאִי מִשְׁתַּלֵּם מִגּוּפוֹ יִגְבֶּה אֲפִי' מִיַּתְמֵי דְּהָוֵי כְּאִלּוּ תָּפֵס מְחַיֵּים וְה"א דְּמִשְׁלַם מִגּוּפוֹ וְל"ג פָּרָה שֶׁהִזִּיקָה טָלָה דְּא"כ לֵיתָנֵי שְׁוָרִין שֶׁחָבְלוּ זֶה בְּזֶה כְּדִלְקַמָּן בְּהַמְּנִיחַ (שם) וְדָרַךְ הַשַּ"ס לְהוֹכִיחַ פָּרָה וְטַלִּית כְּדַאֲמַרִינָן (לקמן דף צד:) הַנִּיחַ לָהֶם אֲבִיהֶם פָּרָה וְטַלִּית:

דָּבָר הַשָּׁוֶה כָּל כֶּסֶף. לְאוֹ דַּוְקָא דַּיְתֵר מִפְּלֻגָּא יֵשׁ לָהֶם אוֹנָאָה כְּדִמְשַׁמַּע בְּפֶרֶק הַזָּהָב (ב"מ דף נז:) אֶלָּא שָׁוֶה כָּל כֶּסֶף יוֹתֵר מִמְּטַלְטְלֵי: **עֲבָדִים** וּשְׁטָרוֹת נַמִּי נִיקְנִין בְּכֶסֶף. וְל"ג שְׁטָרוֹת דְּאֵין נִיקְנִין בְּכֶסֶף אֶלָּא בְּמַסִּירָה וּבִשְׁטָר וְאֲפִילּוּ בְּחֲלִיפִין נַמִּי צ"ע וּבְקוֹנְטְרֵס פֵּרֵשׁ דְּלֹא אַתְּפָרֵשׁ הֵיכָא שֶׁשְּׁטָרוֹת נִקְנִין בְּכֶסֶף:

בִּיַּתְמֵי. וְא"ת לְרַב וּשְׁמוּאֵל דְּאִית לְהוּ בְּפֶרֶק גֵּט פְּשׁוּט (ב"ב דף קעה.) דְּשִׁעְבּוּדָא לֵאוֹ דְאוֹרַיְיתָא וּמִלְּוָה עַל פֶּה לֹא גָּבֵי מִיּוֹרְשִׁין אֲפִי' נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם אַחֲרֵיוּת אֵין נִזְקָקִין וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאַיְירֵי בְּשֶׁעָמַד בְּדִין:

שְׁמַע מִינָּה לְוָה וּמָכַר נְכָסָיו כו'. פי' הקונטרס וְהָא קַיְימָא לָן דְּאִתְּי מִלְּוָה וְתָרִיף וְתִימְהִי אִי נִזְקִין כְּמִלְּוָה בְּשֶׁטָּר הוּא לֹא הָוֵה לֵיהּ לְמֵימַר ש"מ כו' אֶלָּא ה"ל לְמֵימַר ש"מ אִין בְּ"ד חֲבֵירוֹ בְּשֶׁטָּר גּוֹבֶה מִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים וְאִי חָשִׁיב מִלְּוָה ע"פ א"כ מֵאִי קָאָמַר ש"מ אִין בְּ"ד גּוֹבִין לוֹ מֵהֶן הָא פְּשִׁיטָא דְּאִין גּוֹבִין דְּהָתָנַן הַמִّלְוָה חֲבֵירוֹ בְּעֵדִים גּוֹבֶה מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין וְאִי הָיא גּוּפָהּ קַדֵּיק ש"מ דְּאִין גּוֹבִין לוֹ מֵהֶן וְהָוֵי כְּמִלְּוָה עַל פֶּה וְאע"ג דְּנִזְקִין מִלְּוָה הִכְּתוּבָה בְּתוֹרָה הִיא וְקָשֶׁה לְמ"ד בְּפ"ק דְּעֵרֶכִין (דף ו:) דְּמִלְּוָה הִכְּתוּבָה בְּתוֹרָה כִּכְתוּבָה בְּשֶׁטָּר דְּמִיָּא א"כ אַמַּאי אָמַר לְוָה וּמָכַר נְכָסָיו הָוֵה לֵיהּ לְמֵימַר ש"מ מִלְּוָה הִכְּתוּבָה בְּתוֹרָה לֵאוֹ כְּשֶׁטָּר דְּמִיָּא וּמִפְּרֵשׁ ר"ת שֶׁ"מ לְוָה וּמָכַר נְכָסָיו אִין בְּ"ד גּוֹבִין לוֹ מֵהֶם מִן הַתּוֹרָה דְּשִׁעְבּוּדָא לֵאוֹ דְאוֹרַיְיתָא וּלְהָכִי בִּנְזָקִין נַמִּי לֹא גְּבֵי דִּכְמִלְּוָה בְּשֶׁטָּר וּדְקָא תִּקּוּן רַבָּנָן דְּלִיגְבֵּי מִמַּשְׁעְבְּדֵי מִשּׁוּם נְעִילַת דֶּלֶת דְּאִי שִׁעְבּוּדָא דְּאוֹרַיְיתָא וּבְמִלְּוָה ע"פ מִדְּרַבָּנָן הוּא דְּלֹא גְּבֵי מִשּׁוּם תַּקָּנַת לְקוּחוֹת א"כ תִּיקְשֵׁי הָכָא אַמַּאי לֹא גְּבֵי בִּנְזָקִין דְּהָכָא לֵיכָּא תַּקָּנָה דִּלְקוּחוֹת וְלֹא דָּמֵי לְמִלְּוָה עַל פֶּה דְּהָתָם מֵאן דְּיָזִיף בְּצִנְעָא יָזִיף אֲבָל מַזִּיק לֹא דַּיְיקָ וְאִי לֵיהּ קָלָא וְקָשֶׁה לְמ"ד שִׁעְבּוּדָא דְּאוֹרַיְיתָא פֶּרֶק גֵּט פְּשׁוּט (ב"ב דף קעה:)

פְּרָט לְבֵית דִּין הַדְּיוֹטוֹת. פ"ה לְעִנְיַן דִּינֵי קְנָסוֹת וְאע"ג דְּמַתְנִיתִין לֹא אַיְירֵי בִּקְנָסוֹת לְמ"ד תְּנָא שׁוֹר לְרַגְלוֹ וּמְבָעֶה לְשִׁינּוֹ מ"מ מִרְמֵז לָנוּ הַתַּנָּא בְּמַתְנִי' אֲפִי' בְּמִילֵי דְּלֹא אַיְירֵי בְּרִישָׁא דְּה"נ מְפָרֵשׁ בְּסָמוּךְ ע"פ עֵדִים פְּרָט לְמוֹדֶה בְּקָנָס וְאח"כ בְּאוּ עֵדִים:

אֶלָּא לְמ"ד מוֹדֶה בְּקָנָס וְאח"כ בְּאוּ עֵדִים דְּחַיֵּיב מֵאי אִיכָּא לְמֵימַר. לְמוֹדֶה בְּקָנָס וְלֹא בְּאוּ עֵדִים בְּלָל לֹא אִצְטְרִיךְ דְּמַתְנִיתִין הִיא בְּמַרוּבָּה (לקמן דף עד:) דְּע"פ עַצְמוֹ פָּטוּר דְּלֹא שַׁיְיךְ תְּנֵי וְהָדַר מְפָרֵשׁ דְּאֵין מַאֲרִיךְ שָׁם יוֹתֵר מִבְּכָאן:

שְׁלֹשָׁה כְּלָלוֹת בְּאַרְבַּע מְקוֹמוֹת: מתני' שׁוּם כֶּסֶף. שָׁוֶה כֶּסֶף בִּפְנֵי ב"ד וְעֵל פִּי עֵדִים בְּנֵי חוֹרִין בְּנֵי בְּרִית וְהַנָּשִׁים בְּכְלַל הַנֶּזֶק וְהַנִּזָּק וְהַמַּזִּיק בְּתַשְׁלוּמִין: **גמ'** מַאי שׁוּם כֶּסֶף אָמַר רַב יְהוּדָה שׁוּם זֶה לֹא יְהֵא אֶלָּא בְּכֶסֶף תְּנִינָא לְהָא דְּתָנוּ רַבָּנָן פָּרָה שֶׁהִזִּיקָה טַלִּית וְטַלִּית שֶׁהִזִּיקָה פָּרָה אֵין אוֹמְרִים תֵּצֵא פָּרָה בְּטַלִּית וְטַלִּית בְּפָרָה אֶלָּא שָׁמִין אוֹתָהּ בְּדָמִים: שָׁוֶה כֶּסֶף: דְּתָנוּ רַבָּנָן שָׁוֶה כֶּסֶף מְלַמֵּד שֶׁאֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין אֶלָּא לִנְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרָיוּת אֲבָל אִם קָדַם נִיזָּק וְתָפַס מִטַּלְטְלִין בֵּית דִּין גּוֹבִין לוֹ מֵהֶן אָמַר מַר שָׁוֶה כֶּסֶף מְלַמֵּד שֶׁאֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין אֶלָּא לִנְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרָיוּת וּמַה רַבָּה בַּר עוּלָּא דָּבָר הַשָּׁוֶה כָּל כֶּסֶף מַאי נִיהוּ דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ אוֹנָאָה עֲבָדִים וּשְׁטָרוֹת נַמִּי אֵין לָהֶן אוֹנָאָה אֶלָּא אָמַר רַבָּה בַּר עוּלָּא דָּבָר הַנִּקְנֶה בְּכֶסֶף עֲבָדִים וּשְׁטָרוֹת נַמִּי נִקְנִין בְּכֶסֶף אֶלָּא אָמַר רַב אַשִּׁי שָׁוֶה כֶּסֶף וְלֹא כֶּסֶף וְהַנֵּי כּוּלְּהוּ כֶּסֶף נִינְהוּ רָמֵי לֵיהּ רַב יְהוּדָה בַּר חִינְנָא לְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ תָּנָא שָׁוֶה כֶּסֶף מְלַמֵּד שֶׁאֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין אֶלָּא לִנְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרָיוּת וְהָתַנְיָא יָשִׁיב לְרַבּוֹת שָׁוֶה כֶּסֶף וַאֲפִילּוּ סוּבִּין הָכָא בְּמַאי עַסְקִינָן בִּיַּתְמֵי אִי בִּיַּתְמֵי אֵימָא סֵיפָא אִם קָדַם נִיזָּק וְתָפַס מִטַּלְטְלִין בֵּית דִּין גּוֹבִין לוֹ מֵהֶן כִּדְאָמַר רָבָא אָמַר רַב נַחְמָן שֶׁתָּפַס מַחֲיִים הָכָא נַמִּי שֶׁתָּפַס מַחֲיִים: בִּפְנֵי בֵּית דִּין: פְּרָט לְמוֹכֵר נְכָסָיו וְאַחַר כַּךְ הוֹלֵךְ לְבֵית דִּין שְׁמַע מִינָּה לָוָה וּמָכַר נְכָסָיו וְאַחַר כַּךְ בָּא לְבֵית דִּין אֵין בֵּית דִּין גּוֹבִין לוֹ מֵהֶן אֶלָּא פְּרָט לְב"ד הֶדְיוֹטוֹת: עַל פִּי עֵדִים: פְּרָט לְמוֹדֶה בְּקָנָס וְאַחַר כַּךְ בָּאוּ עֵדִים שֶׁהוּא פָּטוּר הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר מוֹדֶה בְּקָנָס וְאַחַר כַּךְ בָּאוּ עֵדִים פָּטוּר אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר מוֹדֶה בְּקָנָס וְאַחַר כַּךְ בָּאוּ עֵדִים חַיָּיב מַאי אִיכָּא לְמֵימַר סֵיפָא אִצְטְרִיךְ לֵיהּ בני

דִּין הַדְּיוֹטוֹת: **ע"פ עֵדִים.** שֶׁיְּעִידוּ עַל הַנֶּזֶק בְּב"ד שֶׁזֶּה הִזִּיקוֹ: **הָנִיחָא לְמ"ד כו'.** פְּלוּגְתָּא הוּא לְקַמָּן בְּפֶרֶק מְרוּבָּה (דף עה.):

בני

אכן יש בברייתא רק **שְׁלֹשָׁה כְּלָלוֹת** – שלשה סוגי רשויות, שהם חצר המזיק, חצר הניזק, וחצר השותפים, אך דינים אלו שייכים **בְּאַרְבַּע מְקוֹמוֹת,** שהרי בכלל הרביעי נוספה רשות שונה, שלענין שן ורגל דינה כרשות הניזק ולגבי קרן דינה כרשות הרבים, והיא רשות המיוחדת לשניהם לשוורים, ורק לניזק לפירות:

משנה

המשנה מבארת דיני תשלומי הנזק, ומפרטת בקיצור שמונה דינים: **שׁוּם כֶּסֶף** – שומת הנזק צריכה להיות בכסף, כלומר שיש להעריך הנזק לפי שווי כסף שאותו ישלם המזיק. **שָׁוֶה כֶּסֶף** – המזיק צריך לשלם את הנזק בדברים שהם 'שוה כסף', כלומר קרקעות.

בִּפְנֵי בֵית דִּין. וְעַל פִּי עֵדִים – אין יכולים לחייב את המזיק, אלא על פי שני עדים שהעידו על מעשה ההיזק. ועדים אלו צריכים שיהיו **בְּנֵי חוֹרִין** ולא עבדים, **וּבְנֵי בְרִית** – ישראלים ולא גוים.

וְאַף הַנָּשִׁים בִּכְלָל הַנֶּזֶק – בכלל דיני נזיקין, ואם הזיקו את ממון האשה או שממון האשה הזיק לאחרים, חייבים לשלם.

וְהַנִּיזָּק וְהַמַּזִּיק בְּתַשְׁלוּמִין – ויש פעמים שאף הניזק נושא בתשלומי הנזק, כלומר שאין המזיק משלם כל שווי הנזק:

גמרא

מבררת הגמרא: **מַאי** כוונת המשנה **'שׁוּם כֶּסֶף'. אָמַר רַב יְהוּדָה, שׁוּם זֶה** – שומה זו שבית דין שמים את שווי הנזק, **לֹא יְהֵא אֶלָּא בְּכֶסֶף** – צריך שישומו אותה בכסף ולא בדבר אחר, וכפי שיתבאר להלן.

וּתְנִינָא לְהָא דְּתָנוּ רַבָּנַן – ושנינו במשנה כאן כמו הדין המבואר בברייתא, ומוכח שברייתא זו נכונה היא ויש לסמוך עליה להלכה.

ששנינו בברייתא, **פָּרָה שֶׁהִזִּיקָה טַלִּית** – שדרסה על הטלית והזיקה אותה, **וְטַלִּית שֶׁהִזִּיקָה פָּרָה** – או שהזיקה הטלית פרה, שהניח טלית ברשות הרבים ונתקלה בה הפרה והוזקה, **אֵין אוֹמְרִים תֵּצֵא פָּרָה בְּטַלִּית** – שיקחו בית דין את הפרה שהזיקה אף אם שווה יותר מכפי הנזק, ויתנו אותה לניזק תמורת הטלית, וְכן אין אומרים שתצא **הַטַּלִּית בְּפָרָה,** ואף אם שווה יותר מהפרה, **אֶלָּא שָׁמִין אוֹתָהּ** – את הפרה או הטלית שהוזקו **בְּדָמִים,** כמה היה שווי הנזק, וסכום זה בלבד ישלם המזיק:

שנינו במשנה, **שָׁוֶה כֶּסֶף:**

הגמרא מביאה ברייתא המבארת כוונת המשנה: **דְּתָנוּ רַבָּנַן,** מה שנאמר במשנה **'שָׁוֶה כֶּסֶף', מְלַמֵּד שֶׁאֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין** – יורדים לנכסי המזיק לגבות את חובו, **אֶלָּא לִנְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרָיוּת,** כלומר קרקעות, ולא מנכסים שאין להם אחריות, כלומר ממטלטלין. **אֲבָל אִם קָדַם הַנִּיזָּק וְתָפַס מִטַּלְטְלִין** מידי המזיק, **בֵּית דִּין גּוֹבִין לוֹ** את חובו **מֵהֶן.**

הגמרא מבארת דברי הברייתא: **אָמַר מַר, 'שָׁוֶה כֶּסֶף' מְלַמֵּד שֶׁאֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין אֶלָּא לִנְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרָיוּת. מַאי מַשְׁמַע** – איך 'שוה כסף' משמע קרקעות. מבארת הגמרא, **אָמַר רַבָּה בַּר עוּלָּא,** 'שוה כסף' היינו **דָּבָר הַשָּׁוֶה כָּל כֶּסֶף** - שמשלמים תמורתו כל סכום כסף, ואף הרבה יותר משוויו. ומבררת הגמרא, **מַאי נִיהוּ** – מה הכוונה בזה שמשלמים עליו כל סכום כסף, ודאי היינו **דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ דִּינֵי אוֹנָאָה,** והיינו קרקע שאף אם ישלמו עליו יותר משוויו אין המקח בטל ואין המוכר צריך להחזיר הכסף ללוקח, מה שאין כן מטלטלים שיש בהם אונאה, אך אם כן יקשה, והלא **עֲבָדִים וּשְׁטָרוֹת נַמִּי אֵין לָהֶן אוֹנָאָה,** שאם שילם הלוקח על העבד או על השטר יותר משוויו אין המקח בטל, ואילו בברייתא מבואר שאין בית דין גובים אלא מנכסים שיש להם אחריות, והיינו קרקע בלבד, ולא עבדים ושטרות, ומבואר שרק קרקעות נקראים 'שוה כסף'.

רבה בר עולא חוזר ומתרץ באופן אחר: **אֶלָּא אָמַר רַבָּה בַּר עוּלָּא,** 'שוה כסף' היינו **דָּבָר הַנִּקְנֶה בְּכֶסֶף** ולא במשיכה, והיינו קרקע שנקנית בכסף ולא במשיכה.

מקשה הגמרא, **עֲבָדִים וּשְׁטָרוֹת נַמִּי נִקְנִין בְּכֶסֶף** ולא במשיכה, ואילו בברייתא מבואר שרק קרקעות הם 'שוה כסף'.

אֶלָּא אָמַר רַב אַשִׁי, 'שוה כסף' היינו קרקעות לפי שהם **שָׁוֶה כֶּסֶף וְלֹא כֶּסֶף** – שהקרקע אינה דומה לכסף שמתקבל על ידי כל אדם בכל מקום, שאינה מיטלטלת ממקום למקום, **וְאִילוּ הָנֵי כּוּלְּהוּ** – שאר כל המטלטלין ואף עבדים ושטרות, **כֶּסֶף נִינְהוּ** - דומים הם לכסף, לפי שאפשר לטלטלם מעיר לעיר וכל אדם מוכן לקבלם, ואם לא ימכרו כאן ימכרו במקום אחר.

ובעיקר דין המשנה: **רָמֵי לֵיהּ** – הקשה לו סתירה **רַב יְהוּדָה בַּר חִינְּנָא לְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, תָּנָא** – בברייתא שהובאה לעיל **'שָׁוֶה כֶּסֶף' מְלַמֵּד שֶׁאֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין אֶלָּא לִנְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרָיוּת, וְהָתַנְיָא** בברייתא אחרת, נאמר בפסוק בפרשת בור (שמות כא לד) 'בַּעַל הַבּוֹר יְשַׁלֵּם כֶּסֶף יָשִׁיב לְבָעְלָיו', ויש לדרוש מתיבת 'ישיב', שהרי אפשר לכתוב 'ישלם כסף לבעליו', אלא שבאה תיבה זו **לְרַבּוֹת** שיכול המזיק לשלם אף **שָׁוֶה כֶּסֶף, וַאֲפִילּוּ סוּבִּין,** ואינו צריך לשלם במעות דוקא. ומבואר שגובים מהמזיק אף מטלטלין ולא קרקעות בלבד.

מתרצת הגמרא: **הָכָא בְּמַאי עַסְקִינָן, בְּיִתְמֵי** – המשנה מדברת ביתומים שמשלמים על נזקי אביהם, שמהם אין בית דין גובים אלא מקרקעות בלבד, לפי שמטלטלין של יתומים אינם משתעבדים לבעל חוב, אך מהמזיק עצמו גובים אף ממטלטלים.

מקשה הגמרא: **אִי בְּיִתְמֵי, אֵימָא סֵיפָא** של הברייתא, **'אִם קָדַם נִיזָּק וְתָפַס מִטַּלְטְלִין בֵּית דִּין גּוֹבִין לוֹ מֵהֶן', וְאִי** מדובר **בְּיִתְמֵי, אַמַּאי בֵּית דִּין גּוֹבִין לוֹ מֵהֶן,** והלא מטלטלין של יתומים לא משתעבדים לבעל חוב, ואין מועיל תפיסת הניזק.

מתרצת הגמרא: **כְּדַאֲמַר רָבָא אָמַר רַב נַחְמָן** במסכת כתובות (פד:), שיש אופן שהתפיסה תועיל, כגון **שֶׁתָּפַס מֵחַיִּים, הָכָא נַמִּי** אפשר לתרץ שמדובר **שֶׁתָּפַס** הניזק מטלטלין מהמזיק **מֵחַיִּים,** ואחר כך מת, שבאופן זה גובים מהמטלטלין שתפס.

שנינו במשנה: **בִּפְנֵי בֵית דִּין:**

ומבינה הגמרא הכוונה, שהקרקע שממנה גובים בית דין מהמזיק צריך שתהיה בפני בית דין, כלומר ביד המזיק ולא ביד זה שקנאה ממנו, **וּפָרַט לְמוֹכֵר נְכָסָיו** אחר שהזיק, **וְאַחַר כָּךְ הוֹלֵךְ לְבֵית דִּין** להתדיין עם הניזק, שכיון שמכר את נכסיו אין בית דין גובים מהלוקח. ומקשה הגמרא: **שְׁמַע מִינָּהּ** – האם אכן נשמע מהמשנה כאן, **שְׁלָוָה וּמָכַר נְכָסָיו וְאַחַר כָּךְ בָּא לְבֵית דִּין, אֵין בֵּית דִּין גּוֹבִין לוֹ מֵהֶן,** והרי הלכה פסוקה היא שמלוה גובה את חובו מהלקוחות.

אֶלָּא, בהכרח כוונת המשנה לדין אחר, לומר שאת דיני הקנסות דנים רק בבית דין מומחים, **וּפָרַט לְבֵית דִּין הֶדְיוֹטוֹת,** שאינם יכולים לדון:

שנינו במשנה: **עַל פִּי עֵדִים:**

מבארת הגמרא שכוונת המשנה למעט, **פָּרַט לְמוֹדֶה בִּקְנָס וְאַחַר כָּךְ בָּאוּ עֵדִים** – שאם הודה אדם בבית דין על מעשה שעשה המחייבו קנס מהתורה, ואחר כך באו עדים והעידו על כך, **שֶׁהוּא פָּטוּר** מלשלם, שהמודה בקנס פטור מלשלם אף אם אחר כך העידו עליו עדים.

שואלת הגמרא: **הָנִיחָא** ביאור זה, **לְמַאן דְּאָמַר מוֹדֶה בִּקְנָס וְאַחַר כָּךְ בָּאוּ עֵדִים פָּטוּר, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר מוֹדֶה בִּקְנָס וְאַחַר כָּךְ בָּאוּ עֵדִים חַיָּיב, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר.**

מבארת הגמרא: אכן לדעתו אין כל חידוש בדין זה של המשנה, **וְסֵיפָא אִצְטְרִיךְ לֵיהּ** – ועיקר החידוש הוא בסיפא של המשנה,

שנאמר שם שהעדים צריכים להיות **בְּנֵי חוֹרִין וּבְנֵי בְּרִית, בְּנֵי חוֹרִין** הכוונה **לְמַעוּטֵי עֲבָדִים** כנענים שפסולים לעדות, **וּבְנֵי בְּרִית** הכוונה **לְמַעוּטֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים** שפסולים לעדות. **וּצְרִיכָא** להשמיע פסול עדות הן בגוי והן בעבד כנעני, **דְּאִי אַשְׁמְעִינָן** – שאם היתה משמיעה פסול **עֶבֶד** בלבד, היה מקום לומר שלכך פסול **מִשּׁוּם דְּאִין לוֹ יַחַס** – שאינו מתייחס אחר אבותיו ונחשב כבהמה ואינו מקפיד על שקר, **אֲבָל נָכְרִי דְּיֵשׁ לוֹ יַחַס, אֵימָא לֹא** פסול לעדות. **וְאִי אַשְׁמְעִינָן** – ואם היתה משמיעה פסול **נָכְרִי** בלבד, היה מקום לומר שלכך פסול **מִשּׁוּם דְּלֹא שַׁיָּךְ בְּמִצְוֹת, אֲבָל עֶבֶד דְּשַׁיָּךְ בְּמִצְוֹת** כאשה, **אֵימָא לֹא** פסול לעדות. לכך **צְרִיכָא** להשמיע הפסול בשניהם:

שנינו במשנה: **וְהַנָּשִׁים בִּכְלָל הַנֶּזֶק:**

מבררת הגמרא: **מַנְהֲנֵי מִילֵּי** – מנין למדים מהפסוק שדין האשה שוה לדין האיש. **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְכֵן תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אָמַר קְרָא** לגבי הגוזל ונשבע לשקר (במדבר ה ו) **'אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חַטֹּאת',** הרי שאף האשה צריכה כפרה על שנשבעה לשקר, ומכאן **שֶׁהַשָּׁוָה הַכָּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל עוֹנָשִׁין שֶׁבַּתּוֹרָה** – לכל העבירות שיש עליהם עונשים, שאף הנשים מוזהרות עליהם.

דְּבֵי רַבִּי אֶלְעָזָר תְּנָא לימוד נוסף, נאמר בתחילת כל דיני הנזיקין (שמות כא א), **'וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם'** - והיינו לפני בני ישראל הן אנשים והן נשים, ומכאן **שֶׁהִשְׁוָה הַכָּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל דִּינִין** – דיני ממונות **שֶׁבַּתּוֹרָה.**

דְּבֵי חִזְקִיָּה וְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי תָּנָא, אָמַר קְרָא לגבי שור שהמית אדם (שמות כא כט), **'וְהַמִּית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה** הַשּׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם בְּעָלָיו יוּמָת', הרי שאף על הריגת האשה חייבים בעלי השור לשלם כופר, ומכאן **שֶׁהִשְׁוָה הַכָּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל מִיתוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה.**

הגמרא מבארת שיש צורך בשלשת הלימודים האלו, ואין ללמוד אחד מהשני: **וּצְרִיכֵי, דְּאִי אַשְׁמְעִינָן קַמַּיְּיתָא** – שאם היה נאמר רק הפסוק הראשון לגבי חיוב קרבן על שנשבעה לשקר, היה מקום לומר **הָתָם הוּא דְּהָם רַחֲמָנָא עֲלָהּ** – שדווקא שם חסה התורה עליה, **כִּי הֵיכִי דְּתֶהֱוֵי** – כדי שתהיה **לָהּ כַּפָּרָה** על שנשבעה לשקר, **אֲבָל** לענין **דִּינִין** יש לומר שרק **אִישׁ דְּבַר מַשָּׂא וּמַתָּן** שדרכו לישא וליתן עם הבריות, **אֵין** – חלים עליו דיני ממונות, **אַךְ אִשָּׁה** שאין דרכה במשא ומתן, **לֹא** נאמרו בה דינים אלו. **וְאִי אַשְׁמְעִינָן** רק הפסוק השני לענין **דִּינִין,** היה מקום לומר שרק בדיני ממונות שוה האשה לאיש, **כִּי הֵיכִי דְּתֶהֱוֵי לָהּ חִיּוּתָא** – כדי שלא יתרחקו ממנה העוסקים במסחר ויסכימו למכור לה צרכי מחייתה, **אֲבָל** לענין **כַּפָּרָה** יש לומר שרק **אִישׁ דְּבַר מִצְוָה** – שחייב בכל המצוות, **אֵין** – רצתה התורה שתהיה לו כפרה, אך **אִשָּׁה דְּלָאו בַּת מִצְוָה** – שאינה חייבת בכל המצוות, **לֹא** נאמר בה כפרה.

וְאִי אַשְׁמְעִינָן הָנֵי תַּרְתֵּי – ואם היה נאמר שני הפסוקים הראשונים, לענין כפרה על העבירות, ודינין, היה מקום לומר, **הָכָא** לגבי קרבן לכך האשה שוה לאיש, **מִשּׁוּם כַּפָּרָה, וְהָכָא** לגבי דינין **מִשּׁוּם חִיּוּתָא, אֲבָל לְעִנְיַן קְטָלָא** – אך לענין הריגתה על ידי השור, יש לומר שרק **אִישׁ דְּבַר מִצְוָה** – שחייב בכל המצוות, ובהריגתו שוב אינו יכול לקיימם, לכך חייב **לְשַׁלֵּם כּוֹפֶר** עליו, אך **אִשָּׁה** שאינה חייבת בכל המצוות, **לֹא.**

וְאִי אַשְׁמְעִינָן רק הפסוק האחרון לענין **כּוֹפֶר,** היה מקום לומר שרק שם חייב על האשה, **מִשּׁוּם דְּאִיכָּא אִיבּוּד נְשָׁמָה** – לפי שהאשה מתה, ועל מיתת האשה חסה התורה, **אֲבָל הָנֵי תַּרְתֵּי** – אך שני הקודמים **דְּלֵיכָא** בהם **אִיבּוּד נְשָׁמָה, אֵימָא לֹא** תהיה האשה שוה בהם. לכך **צְרִיכָא** לכל שלשת הפסוקים:

נאמר במשנה: **הַנֶּזֶק וְהַמַּזִּיק בְּתַשְׁלוּמִין:**

אִתְּמַר, פַּלְגָּא נְזָקָא – חצי הנזק שחייבה התורה על נגיחת שור תם, **רַב פָּפָּא אָמַר, מָמוֹנָא** – חיוב ממון הוא ולא קנס, ואם יודה בבית דין על הנגיחה קודם שיבואו עדים, יחייבוהו על פי הודאתו, ככל הודאת בעל דין בדיני ממונות שחייב עליה. **וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר,** חיוב **קְנָסָא** הוא, ואם יודה קודם שיבואו עדים יפטרוהו בית דין בהודאתו, שה'מודה בקנס פטור'.

וסברת מחלוקתם: **רַב פָּפָּא אָמַר מָמוֹנָא, קָסָבַר סְתָם שְׁוָרִים לַאו בְּחֲזָקַת שִׁימּוּר קָיְימֵי** – שבדרך כלל השורים מטבעם אינם בחזקת שמורים שלא לנגוח, אלא יש להם נטיה לנגוח, ולכך חובה על הבעלים לשמור שלא ינגחו כבר בתחילה, **וּבְדִין הוּא** – ומן הדין היה צריך להיות שאם לא שמרוהו הבעלים ונגח, **דְּבָעֵי לְשַׁלּוּמֵי כּוּלֵּיהּ** – שיצטרך לשלם את כל הנזק, **וְרַחֲמָנָא הוּא דְּחָם עֲלֵיהּ** – אלא שהתורה חסה עליו לשלם חצי נזק בלבד, משום **דְּאַכַּתִּי לֹא אִיעֵד תּוֹרֵיהּ** – שעדיין לא הועד השור ולא התרו בבעליו. ונמצא שחצי הנזק ממון הוא ולא קנס.

וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר קְנָסָא, קָסָבַר סְתָם שְׁוָרִים בְּחֲזָקַת שִׁימּוּר קָיְימֵי – שבדרך כלל השורים בחזקת שמורים שלא לנגוח שאין להם נטיה לכך, **וּבְדִין הוּא דְּלֵא לְשַׁלֵּם כֻּלָּא** – ומן הדין היה צריך להיות שיהיו פטורים לשלם על הפעמים הראשונות, שלא ידע ששורו נוגח שיהיה צריך לשמור עליו, **וְרַחֲמָנָא הוּא דְּקָנְסֵיהּ** – אלא שהתורה שקנסה אותו **כֵּי הֵיכִי דְּלִנְמְרֵיהּ לְתוֹרֵיהּ** – כדי שישמור על שורו כבר מתחילה.

הגמרא מביאה ראיה מהמשנה: **תְּנַן** במשנתינו, **הַנֶּזֶק וְהַמַּזִּיק בְּתַשְׁלוּמִין.** ולכאורה הכוונה על נגיחת שור תם, שכיון שמשלם חצי נזק בלבד נמצא שהניזק מפסיד ומשתתף בתשלומי הנזק. **וּבִשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר פַּלְגָּא נְזָקָא מָמוֹנָא, הַיְינוּ דְּשַׁיָּךְ נִיזָּק בְּתַשְׁלוּמִין** – מובן שבאופן זה משתתף אף הניזק בתשלומי הנזק, שכן מן הדין היה צריך לקבל את מלא הנזק אלא שהתורה חסה על המזיק ופטרתו. **אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר שַׁפְּלָגָא נְזָקָא קְנָסָא** הוא, **הַשְׁתָּא דְּלָאו דִּידֵיהּ שְׁקִיל** – הלא עתה אף את מה שלא היה מגיע לו קיבל, **בְּתַשְׁלוּמִין אִיתֵּיהּ** – וכי שייך לומר עליו שהוא משתתף בנזק, הלא אינו מפסיד ממה שהיה מגיע לו כלום. ומוכח שחיוב ממון הוא ולא קנס.

דוחה הגמרא: **לֹא נִצְרְכָא** – אין כוונת המשנה על מה שמשלם חצי נזק ולא נזק שלם, **אֶלָּא** הכוונה **לִפְחַת נְבֵילָה** – למה שמפסיד הניזק אם נפחתה הנבילה בין הנגיחה להעמדה בדין, שאין משלם המזיק אלא כפי שהיתה שוה בשעת הנגיחה. ונמצא שאף את החצי נזק שזיכתה לו התורה, אינו מקבל בשלמות, ובזה שותף הוא בנזק.

מקשה הגמרא: **פְּחַת נְבֵילָה, הָא תָּנָא לֵיהּ רֵישָׁא** – הלא דין זה של פחת נבילה יש ללמוד ממה שנאמר במשנה לעיל (ט:) 'חבתי בתשלומי נזקו', וביארה הברייתא שמה שנאמר **'תַּשְׁלוּמֵי נֶזֶק', מְלַמֵּד שֶׁהַבְּעָלִים מְטַפְּלִין בִּנְבֵילָה,** והיינו שהבעלים הם שמפסידים במה שנפחתה הנבילה.

מתרצת הגמרא: **חָדָא** – משנה אחת מחדשת דין זה **בְּתָם, וַחֲדָא** – והשנייה מחדשת דין זה **בְּמוּעָד. וּצְרִיכָא** להשמיע בשניהם, **דְּאִי אַשְׁמְעִינָן בְּתָם,** היה מקום לומר, שלכך הקילה התורה על המזיק, **מִשּׁוּם דְּאַכַּתִּי לֹא אִיעֵד** – שעדיין השור לא נעשה מועד, והקילה התורה בתשלומיו, **אֲבָל מוּעָד אֵימָא לֹא** יהיה הפחת נבילה של הניזק אלא של המזיק. **וְאִי אַשְׁמְעִינָן בְּמוּעָד,** היה מקום לומר שלכך הקילה התורה במועד **מִשּׁוּם דְּקָא מְשַׁלֵּם כּוּלֵּיהּ** – כיון שמשלם נזק שלם, ואין להחמיר אף שישלם את הפחת, **אֲבָל תָּם** שאינו משלם אלא חצי נזק, **אֵימָא לֹא** יפסיד הניזק את פחת הנבילה, לכך **צְרִיכָא** להשמיע בשניהם.

ראיה נוספת: **תָּא שְׁמַע,** ממה ששנינו במשנה (לקמן טז:), **מַה בֵּין תָּם לְמוּעָד, שֶׁהַתָּם מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק** והתשלום הוא **מִגּוּפוֹ** של השור ולא משאר הנכסים, **וּמוּעָד מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם מִן הָעֲלִיָּה** – מהקרקע המעולה שבנכסיו. **וְאִם אִיתָּא** שפלגא נזקא קנסא, **לִיתְנֵי נַמִּי הָא** – שתכתוב המשנה אף חילוק זה, **שֶׁהַתָּם אֵינוֹ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ** לפי שאינו אלא קנס, ואילו **מוּעָד מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ,** שהרי תשלום שור מועד ממון הוא. ובהברח אף תשלום חצי הנזק ממון הוא.

המשך בעמוד קד

רש"י

בְּנֵי חוֹרִין. שֶׁהוּ הָעֲדִים בְּנֵי חוֹרִין וּבְנֵי בְּרִית: עֶבֶד אֵין לוֹ יַחַס. דְּאַמְרִינָן בְּפֶרֶק הַבָּא עַל יְבִמְתוֹ (יבמות דף סב.) הַכֹּל מוֹדִים בְּעֶבֶד שֶׁאֵין לוֹ יַחַס שֶׁהַחֲמוֹר עִם הַדּוֹמִין לְחֲמוֹר: נָכְרִי יֵשׁ לוֹ יַחַס. כִּדְמִפְרַשׁ הָתָם דִּכְתִיב הַדְרִימוֹן בֶּן טַבְרִימוֹן בֶּן חֲזָאֵל: עֶבֶד בְּנֵעֲנִי שִׁנֵּיךָ בְּמִצּוֹת שֶׁהַנָּשִׁים חַיָּיבוֹת בָּהֶן דָּגְמֵר לָהּ לָהּ מֵאִשָּׁה: לִפְנֵיהֶם. כּוּלָּן בִּכְלָל: קַמְיֵיתָא.

בְּנֵי חוֹרִין וּבְנֵי בְּרִית בְּנֵי חוֹרִין לִמְעוּטֵי עֲבָדִים בְּנֵי בְּרִית לִמְעוּטֵי עוֹכְדֵי כּוֹכָבִים וּצְרִיכָא דְּאִי אַשְׁמְעִינָן עֶבֶד מִשּׁוּם דְּאֵין לוֹ יַחַס אֲבָל נָכְרִי דְּיֵשׁ לוֹ יַחַס אֵימָא לֹא וְאִי אַשְׁמְעִינָן נָכְרִי מִשּׁוּם דְּלֹא שַׁיָּיךְ בְּמִצְוֹת אֲבָל עֶבֶד דְּשַׁיָּיךְ בְּמִצְוֹת אֵימָא לֹא צְרִיכָא: וְהַנָּשִׁים בִּכְלַל הַנֵּזֶק: מְנָהֲגֵי מִילֵּי אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב וְכֵן תָּנָא דְּבֵי ר' יִשְׁמָעֵאל אָמַר קְרָא אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכֹּל חַטֹּאת הָאָדָם הַכָּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל עוֹנְשִׁין שֶׁבַּתּוֹרָה דְּבֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר תָּנָא וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם הָאָדָם הַכָּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל דִּינִין שֶׁבַּתּוֹרָה דְּבֵי חִזְקִיָּה וְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי תָּנָא אָמַר קְרָא וְהֵמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הָאָדָם הַכָּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל מִיתוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה וּצְרִיכֵי דְּאִי אַשְׁמְעִינָן קַמַּיְיתָא הָתָם הוּא דְּהָם רַחְמָנָא עָלָהּ כִּי הֵיכִי דְּתֶהֱוֵי לָהּ כַּפָּרָה אֲבָל דִּינִין אִישׁ דְּבַר מַשָּׂא וּמַתָּן אֵין אִשָּׁה לֹא וְאִי אַשְׁמְעִינָן דִּינִין כִּי הֵיכִי דְּתֶהֱוֵי לָהּ חַיּוּתָא אֲבָל כַּפָּרָה אִישׁ דְּבַר מִצְוָה אֵין אִשָּׁה דְּלֵאו בַּת מִצְוָה לֹא וְאִי אַשְׁמְעִינָן הַנֵּי תַּרְתֵּי הָכָא מִשּׁוּם כַּפָּרָה וְהָכָא מִשּׁוּם חַיּוּתָא אֲבָל לְעִנְיָן קְטָלָא אִישׁ דְּבַר מִצְוָה לְשַׁלֵּם כּוֹפֶר אִשָּׁה לֹא וְאִי אַשְׁמְעִינָן כּוֹפֶר מִשּׁוּם דְּאִיבָּא אִיבּוּד נְשָׁמָה אֲבָל הַנֵּי תַּרְתֵּי דְּלֵיבָּא אִיבּוּד נְשָׁמָה אֵימָא לֹא צְרִיכָא: הַנִּיזָּק וְהַמַּזִּיק בְּתַשְׁלוּמִין: אִתְּמַר פַּלְגָּא נִזְקָא רַב פָּפָּא אָמַר מְמוֹנָא רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר קְנָסָא רַב פָּפָּא אָמַר מְמוֹנָא קָסָבַר סְתָם שְׁוָורִים לַאו בְּחֶזְקַת שִׁמּוּר קַיְימָן וּבְדִין הוּא דְּבָעֵי לִשְׁלוּמֵי כּוּלֵּיהּ וְרַחְמָנָא הוּא דְּהָם עָלֵיהּ דְּאַבַּתִּי לֹא אֲיַעֵד תּוֹרֵיהּ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר קְנָסָא קָסָבַר סְתָם שְׁוָורִים בְּחֶזְקַת שִׁמּוּר קַיְימָן וּבְדִין הוּא דְּלֹא לְשַׁלֵּם כָּל לְמַאן דְּאָמַר פַּלְגָּא נִזְקָא מְמוֹנָא הַיְינוּ דְּשַׁיָּיךְ בְּתַשְׁלוּמִין אֶלָּא לְמ"ד פַּלְגָּא נִזְקָא קְנָסָא הַשְׁתָּא דְּלַאו דִּידֵיהּ שָׁקִיל בְּתַשְׁלוּמִין אִיתֵיהּ לֹא נִצְרְכָא אֶלָּא לְפָחֵת נְבֵילָה פְּחֵת נְבֵילָה הָא תָּנָא לֵיהּ רֵישָׁא תַּשְׁלוּמֵי נֵזֶק מִלְּמַד שֶׁהַבְּעָלִים מְטַפְּלִין בַּנְּבֵילָה חָדָא בְּתַם וְחָדָא בְּמוּעָד וּצְרִיכָא דְּאִי אַשְׁמְעִינָן תַּם מִשּׁוּם דְּאַבַּתִּי לֹא אֲיַעֵד אֲבָל מוּעָד אֵימָא לֹא וְאִי אַשְׁמְעִינָן מוּעָד מִשּׁוּם דְּקָא מְשַׁלֵּם כּוּלֵּיהּ אֲבָל תַּם אֵימָא לֹא צְרִיכָא ת"ש מַה בֵּין תַּם לְמוּעָד שֶׁהַתַּם מְשַׁלֵּם חֲצִי נֵזֶק מִגּוּפוֹ וּמוּעָד מְשַׁלֵּם נֵזֶק שָׁלֵם מִן הָעֲלִיָּה וְאִם אִיתָא לֵיתְנֵי נַמִּי הָא תַּם אֵינוֹ מְשַׁלֵּם ע"פ עַצְמוֹ מוּעָד מְשַׁלֵּם ע"פ עַצְמוֹ תָּנָא וְשַׁיֵּיר מַאי שַׁיֵּיר דְּהַאי שַׁיֵּיר חֲצִי כּוֹפֶר אִי מִשּׁוּם חֲצִי כּוֹפֶר לַאו שִׁיּוּרָא הוּא הָא מַנִּי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הִיא דְּאָמַר תַּם מְשַׁלֵּם חֲצִי כּוֹפֶר ת"ש הַמִּיתוֹת

תוספות

הַשְּׁוָה הַכָּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ. הֵיינוּ דְּוַקָּא הֵיכָא דְּהַפְרָשָׁה נֶאֱמְרָה בִּלְשׁוֹן זָכָר כִּי הַהִיא דְּרֵישׁ תְּמוּרָה (דף ב:) דְּפָרִיךְ אַמַּאי אִיצְטְרִיךְ רַבּוּי לְעִנְיַן תְּמוּרָה לְפִי שֶׁהַפְרָשָׁה נֶאֱמְרָה בִּלְשׁוֹן זָכָר וְהָא הַשְּׁוָה הַכָּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ אֶבָל הֵיכָא דְּכַתִּיב אִישׁ בְּחַדְיָא וְדַאי הָתָם צָרִיךְ רַבּוּי כַּהַהִיא דְּפֶרֶק אַרְבַּע מִיתוֹת (סנהדרין סו.) אִישׁ כִּי יִקָּלֵל אֵין לִי אֶלָּא אִישׁ אִשָּׁה מִנַּיִן וא"ת לְקַמָּן בְּשׁוֹר שֶׁנָּגַח אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה (דף מד: ושם ד"ה שור האשה) דְּאָמַר שׁוֹר שׁוֹר שִׁבְעָה לְהָבִיא שׁוֹר הָאִשָּׁה גַּבֵּי שׁוֹר שֶׁהַמִּית אַמַּאי אִיצְטְרִיךְ רַבּוּי הָא הָתָם לֹא כְּתִיב אִישׁ וְאִע"ג דְּכְתִיב גַּם בְּעָלָיו יוּמַת אֵינוֹ אֶלָּא לְשׁוֹן זָכָר בְּעַלְמָא וְאוֹמֵר ר"ת (וְדַמְקַשְׁיָנן) הָתָם וְגִיחָה לְמִיתָה וּנְגִיחָה לְנִזְקִין וְהָזָה יַלְפִינָן מִנִּזְקִין דְּכְתִיב בְּהוּ (שמות כא) אִישׁ כִּי יִגּוֹף שׁוֹר אִישׁ לְמִעוּטֵי אִשָּׁה אִי לָאו רַבּוּי דִּקְרָא:

אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם הַשְּׁוָה הַכָּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ. תִּימְהָ הָא לִפְנֵיהֶם לֹא אֵיירֵי אֶלָּא בִּכְשֵׁרִים לְדוּן דִּכְן דְּרִשִׁינָן בְּפֶרֶק בְּתְרָא דְּגִישִׁין (דף פח: ושם) לִפְנֵיהֶם וְלֹא לִפְנֵי הֲדִיוֹטוֹת וְאִשָּׁה פְּסוּלָה לְדוּן דִּתְנַן בְּפֶרֶק בָּא סִימָן (נדה דף מט: ושם) כָּל הַכָּשֵׁר לְדוּן כָּשֵׁר לְהָעִיד וְאִשָּׁה פְּסוּלָה לְהָעִיד כִּדְאַמְרִינָן בְּהַחוֹבֵל (לקמן דף פח.) וּבְפֶרֶק שְׁבוּעַת הָעֵדוּת (שבועות דף ל.) וְי"ל דַּהַהִיא דְּפֶרֶק בָּא סִימָן (נדה ד' מט:) בְּאִישׁ אֵיירֵי כְּלוֹמַר כָּל אִישׁ הַכָּשֵׁר לְדוּן כָּשֵׁר לְהָעִיד וּמִדְּכְתִיב (שופטים ד) וְהִיא שֹׁפְטָה אֶת יִשְׂרָאֵל בַּדְּבוֹרָה אֵין לְהָבִיא רְאָיָה דְּאִשָּׁה כְּשֵׁרָה לְדוּן דְּשֶׁמָּא הָיוּ מְקַבְּלִין אוֹתָהּ עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם שְׁכִינָה וְא"ת בְּגִישִׁין (ד' פח:) דְּרִשִׁינָן לִפְנֵיהֶם לְמִעוּטֵי הֲדִיוֹטוֹת וְהָכָא דְּרִשִׁינָן לְרִבּוּת אִשָּׁה וי"ל דְּהָתָם מִמֵּעֵט מִשּׁוּם דְּלִפְנֵיהֶם קָאֵי אֵלֶּה הַדְּבָרִים דִּכְתִיב בְּפַרְשָׁה וְא"ת בְּלֹא לִפְנֵיהֶם תִּיפּוּק לֵיהּ דִּבְעִינָן מוּמְחִים מֵאֵלֶּה וַיֵּשׁ לוֹמַר דְּלִפְנֵיהֶם אִיצְטְרִיךְ לְכָל דָּבָר עִישּׁוּי וּכְפִייָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ דִּין דְּבָעֵי מוּמְחִין וְכֵן מוּכָח בְּפ"ק דְּסַנְהֶדְרִין (דף ז:) דְּדָרִישׁ מֵאֲשֶׁר תָּשִׂים אֵלּוּ כְּלֵי הַדַּיָּנִין:

וְהֵמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה. תִּימְהָ דִּקְרָא קַמָּא כִּי יִגַּח שׁוֹר אֶת אִישׁ אוֹ אֶת אִשָּׁה ה"ל הָכָא לְאַתּוּיֵי דְּמִקְרָא דְּוְהֵמִית אִישׁ דְּרִשִׁינָן בְּשׁוֹר שֶׁנָּגַח אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה (לקמן דף מב:) מָה אִישׁ נְזָקִין לְיוֹרְשָׁיו כו' וְהָכִי אִיתָא הָתָם וְהֵמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אָמַר ר' עֲקִיבָא וְכִי מַה בָּא זֶה לְלַמְּדֵנוּ לְחַיֵּב עַל אִשָּׁה כְּאִישׁ הֲרֵי הוּא אוֹמֵר כִּי יִגַּח שׁוֹר וְכו' אֶלָּא לְהַקִּישׁ אִשָּׁה לְאִישׁ מָה אִישׁ נְזָקִין לְיוֹרְשָׁיו כו':

לְכָל מִיתוֹת. כְּלוֹמַר שֶׁחַיָּיבִין עֲלֵיהֶם מִיתָה אוֹ כּוֹפֶר כְּמוֹ עַל הָאִישׁ דִּבְהָכִי אֵיירֵי קְרָא דְּוְהֵמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה וּבִסְמוּךְ נַמִּי קָאָמַר מִשּׁוּם אִיבּוּד נְשָׁמָה חָס רַחְמָנָא עָלָה וְלֹא אֵיירֵי בְּאִשָּׁה שֶׁהַמִּיתָה שֶׁתִּתְחַיֵּב כְּמוֹ אִישׁ: **מִשּׁוּם** כַּפָּרָה חָס רַחְמָנָא עָלֵיהּ. וְא"ת אִם לֹא הוּקְשוּ לְעִנְיַן עוֹנְשִׁין בְּכָל כ"ש דְּהָוָה חָס עָלֵיהָ טְפֵי שֶׁלֹּא הָיְתָה בָּהּ עוֹנֶשׁ וְלֹא הָיְתָה צְרִיכָה כַּפָּרָה כְּלָל וי"ל דְּאִצְטְרִיךְ קְרָא לְעוֹנְשִׁים הַכְּתוּבִים דְּבְהָדְיָא בְּנָשִׁים כְּגוֹן עֲרָיוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶן כַּפָּרָה:

לֹא נִצְרְכָא אֶלָּא לְפָחֵת נְבֵילָה. אע"ג דְּשֶׁקִּיל דְּלֵאו דִּידֵיהּ מ"מ כֵּיוָן דְּזַכְיֵיהּ לֵיהּ רַחְמָנָא חֲצִי נֵזֶק הַשְּׁבִינָן לֵיהּ דְּאִיתֵיהּ בְּתַשְׁלוּמִין מַה שֶּׁפָּחַת נְבֵילָה עָלָיו וְלֹא מְצִי א"ל לְמַזִּיק קְרָנָא דְּתוֹרָךְ קְבִירָא בִּיהּ כִּדְפִי' לְעֵיל ו': ד"ה לא נצרכא): **אִי** מִשּׁוּם חֲצִי כּוֹפֶר לַאו שִׁיּוּרָא הוּא. פִּי' דְּלִקְשִׁי לְמ"ד פַּלְגָּא נִזְקָא מְמוֹנָא מַאי שַׁיֵּיר דְּהַאי שַׁיֵּיר כּוֹפֶר וְהָא נַמִּי ר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי הִיא וְלֹא שַׁיֵּיר כְּלוּם דְּכִדְ"ג אִיבָּא פֶּרֶק שְׁלִשָׁה מִינָין (נזיר דף לח:) וּבְפֶרֶק הַחֲלִיל (סוכה דף נד:): **הָא** מַנִּי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הִיא דְּאָמַר תַּם מְשַׁלֵּם חֲצִי כּוֹפֶר. וְהָא דְּמוּעָד מְשַׁלֵּם כּוֹפֶר שָׁלֵם וְתַם חֲצִי כּוֹפֶר לַאו שִׁיּוּרָא הוּא דְּהָא תָּנָא תַּם מְשַׁלֵּם חֲצִי נֵזֶק וּמוּעָד מְשַׁלֵּם נ"ש וְכוֹפֶר בִּכְלָל וא"ת אִבַּתִּי לֵיתְנֵי דְּמוּעָד מְשַׁלֵּם כּוֹפֶר אַף כְּשֶׁהִשּׁוֹר בִּסְקִילָה וְתַם כְּשֶׁהוּא בִּסְקִילָה פָּטוּר אֲפִילּוּ לְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי דְּהָבִיאוּהוּ לְבֵית דִּין וּישַׁלֵּם

לך וי"ל שהוא בכלל שהתם משלם חצי נזק מגופו וא"ת א"כ מהאי טעמא אמאי לא מוקי אפילו כר"ע דפוטר בתם מחצי דכשהשור בסקילה לא איצטריך למתני שפטור חצי כופר דהתם שהתם משלם מגופו וכיון דמשלם מגופו הביאהו לב"ד וישלם לך וכשאין השור בסקילה כגון ע"פ עד אחד וע"פ בעלים בין תם בין מועד שניהם פטורין מכופר דאמר פרק שור שנגח ארבעה וחמשה (לקמן דף מג.) שור שהמית בן חורין שלא בכונה פטור אבל זמן שהשור בסקילה בעלים משלמים כופר וי"ל דאין ה"נ דלר"ע נמי כופר לא הוי שיור והא דלא קאמר הא מני רבי עקיבא היא משום דדרישׁ בשור שנגח ארבעה וחמשה (לקמן מב.) נקי מדמי עבד ואי ר"ע לתני שהתם פטור מדמי עבד ומאי שייר דהאי שייר למ"ד פלגא נזקא ממונא הוא משום חצי כופר לאו שיורא הוא דקתנן שהתם משלם ח"ג מגופו וא"ת ומנא ליה דאית ליה לרבי יוסי הגלילי תם משלם חצי כופר אי משום דדרישׁ לקמן נקי מדמי ולדות ולא דרישׁ נקי מחצי כופר דלמא לעולם ס"ל דפטור דכשהשור בסקילה הביאהו לב"ד וישלם לך וכשאין השור בסקילה פטור מדרבה דקאמר דתם משלם חצי כופר לאו משום דשמעינן ליה הכי אלא בלומר דמצי סבר דמשלם חצי כופר ולא יסבור דרבה כר' טרפון דאית ליה נמי לקמן שלהי כיצד הרגל (דף כו.) דתם משלם כופר ואי נמי ס"ל רבי יוסי הגלילי דתם לא משלם חצי כופר משום דרבה לאו שיורא היא בדפרישית וה"ה דהדה מצי למימר הא מני ר"ש בן זומא היא דדרישׁ התם נקי מדמי עורו ולדידיה נמי כופר לאו שיורא הוא:

לפלוג וליתני בדידיה בד"א במועד אבל בתם כו'. תימה היכי הוה מצי למימר הכי אבל בתם אין משלם בשהמית שורו של עצמו דמשמע דע"פ עדים משלם בשהמית שורו את פלוני דלמא לא סבר כרבי יוסי הגלילי דאמר תם משלם חצי כופר: **והשתא** דאמרת פלגא נזקא. נראה דדוקא למ"ד פלגא דנזקא קנסא אבל למ"ד פלגא דנזקא ממונא לא מיחייב כלל דמהי תיתי דמקרן לא אתיא דקרן אורחיה הוא דסתם שורים לאו בחזקת שימור קיימי והאי משונה הוא דלאו אורחיה דכלבא למיכל אימרי רברבי אבל למ"ד פלגא נזקא קנסא הוי תולדה דקרן לשלם חצי נזק שהן בני תרבות אינן מועדין ג"כ מדקתני המשלם ע"פ עצמו כיון דאיכא מושונה קרן בחצר הניזק חצי נזק הוא דמשלם:

ואי תפס לא מפקינן מיניה. אור"ת דוקא אי תפס והמזיק עצמו כגון] כלב או השונרא קאמר דלא מפקינן דבמזיק הקילו חכמים שיוכל להחזיק בו אם לקחו בשעת החזיק אבל מידי אחריא לא דאי בכל דבר שיתפוס לא מפקינן כבא לידי תקלה דהיום או למחר יגזול כל אשר לו ולא נוציא ממנו דאין אנו דנין קנסות וזה יפסיד יותר ממה שהזיק והא דאמר בכיצד הרגל (לקמן דף יט:) הדהוא חמרא דאכל נהמא ופלסיה לסלא וחייביה רב יהודה אנהמא נזק שלם ואסלא חצי נזק מיירי בתפס או היה דוחקו ע"י שמתא דקבעיה דימנא לא"י:

1 המית שורי את פלוני או שורו של פלוני הרי זה
2 משלם על פי עצמו מאי לאו בתם לא במועד אבל
3 תם מאי הכי נמי דאין משלם על פי עצמו אי
4 הכי אדתני סיפא המית שורי את עבדו של פלוני
5 אין משלם על פי עצמו לפלוג וליתני בדידיה בד"א
6 במועד אבל בתם אינו משלם על פי עצמו כולה
7 במועד קמיירי הא שמע זה הכלל כל המשלם יותר
8 על מה שהזיק אינו משלם על פי עצמו מאי לאו הא
9 פחות ממה שהזיק משלם לא הא כמה שהזיק משלם
10 אבל פחות מאי הכי נמי דלא משלם אי הכי אדתני
11 זה הכלל כל המשלם יותר על מה שהזיק אינו משלם
12 על פי עצמו ליתני זה הכלל כל שאינו משלם כמה
13 שהזיק דמשמע פחות ומשמע יותר תיובתא והלכתא
14 פלגא נזקא קנסא תיובתא והלכתא אין טעמא מאי
15 הויא תיובתא משום דלא קתני כמו שהזיק לא פסיקא
16 ליה כינון דאיכא חצי נזק צרורות דהלכתא גמירא לה
17 דממונא הוא משום הכי לא קתני והשתא דאמרת
18 פלגא נזקא קנסא האי כלבא דאכל אימרי ושונרא
19 דאכלה תרנגולא משונה הוא ולא מגבינן בכבל והני
20 מילי ברברבי אבל בזוטרי אורחיה הוא ואי תפס
21 לא מפקינן מיניה ואי אמר קבעו לי זימנא דאזלינא
22 לארעא דישראל קבעינן ליה ואי לא אזיל משמתינן
23 ליה ובין כך ובין כך משמתינן ליה עד דמסלק הזיקא
24 מדרבי נתן דתניא רבי נתן אומר מניין שלא יגדל
25 אדם כלב רע בתוך ביתו ואל יעמיד סולם רעוע
26 בתוך ביתו ת"ל לא תשים דמים בביתך: **מתני'**
27 חמשה תמין וחמשה מועדין הבהמה אינה מועדת
28 לא ליגח ולא ליגוף ולא לשוך ולא לרבוץ ולא לבעוט
29 השן מועדת לאכול את הרגל מועדת לשבור בדרך הילוכה ושור המועד ושור
30 המזיק ברשות הניזק והאדם הזאב והארי והדוב והנמר והברדילם והנחש חרי אלו מועדין
31 רבי אלעזר אומר בזמן שהן בני תרבות אינן מועדין והנחש מועד לעולם: **גמ'** מדקתני השן
32 מועדת לאכול מכלל דבחצר הניזק עסקינן וקתני בהמה אינה מועדת לשלם כולה אבל חצי
33 נזק משלמת מני רבנן היא דאמרי משונה קרן בחצר הניזק חצי נזק הוא דמשלם אימא סיפא
34 שור המועד ושור המזיק ברשות הניזק והאדם אתאן לרבי טרפון דאמר משונה קרן בחצר
35 הניזק נזק שלם הוא דמשלם ריש"א רבנן וסיפא רבי טרפון אין דהאמר ליה שמואל לרב יהודה
36 שינגא שבוק מתני' ותא אבתראי ריש"א רבנן וסיפא רבי טרפון רבי אלעזר משמיה דרב אמר
כולה

1 המית שורי כו' מאי לאו בתם. וה"ק המית שורי את פלוני משלם חצי כופר ע"פ עצמו
2 ורבי יוסי הגלילי היא או שורו של פלוני המית משלם ע"פ עצמו חצי נזק אלמא ממונא
3 הוא: **עבדו** של פלוני. הא קנסא הוא דמשלם ל' סלעים ואפילו אינו שוה אלא דינר: **לפלוג**
4 וליתני בדידיה. בקמייתא דהמית שורי שורו של פלוני מצי לפלוגי: **כולה** במועד
5 קמיירי. וחילוקים דמועד בעי לאשמועינן: **יותר**
6 על מה שהזיק. כגון ל' של עבד: **הא** פחות. כגון
7 חצי נזק דתם משלם ע"פ עצמו: **כמה** שהזיק. נזק
8 שלם דמועד: **משום דלא** קתני כמה שהזיק. הא
9 לאו תיובתא היא דלא פסיקא ליה למיתני כמה
10 שהזיק דליהוי משמע דפחות אינו משלם ע"פ
11 עצמו כיון דאיכא חצי נזק צרורות דאינו משלם
12 כמה שהזיק ואפילו הכי משלם ע"פ עצמו
13 דהלכתא גמירי לה דממונא הוא: **אימרי.**
14 כבשים: משונה הוא. דאין דרכן בכך ודווי תולדה
15 דקרן לשלם חצי נזק: **ולא** מגבינן לה בכבל. דאין
16 דנין דיני קנסות אלא בסמוכין ובכבל אין סמיכה:
17 **ברברבי.** תרנגולים וכבשים גדולים דאין דרך
18 כלב וחתול להורגן: **ואי תפיס.** ניזק בכבל לא
19 מפקינן מיניה: ואי לא תפיס ניזק ואמר קבעו לי
20 זמן דליתי בהדי לארעא דישראל. קבעינן ליה:
21 ובין כך ובין כך משמתינן ליה. להרוג את הכלב
22 ואת החתול: עד דמסלק הזיקא. שיהרגם:
23 **מתני'** לא ליגח. בקרן: **ולא** ליגוף. דחיפת גוף
24 וכולהו הוי תולדה דקרן ומשלמין חצי נזק הרי
25 חמשה תמין: **ושור המועד.** ג' פעמים ליגח או
26 לגוף או לרבוץ או לבעוט או לשוך הרי הן
27 חמשה מועדין לשלם נזק שלם ולגבי מועד
28 חשיב להו חד דע"י העדאה דעדים אתי בהו
29 חיוב נ"ש הלכך חדא מילתא הוא: **ושור המזיק**
30 ברשות הניזק. ואפי' קרן תמה הוי כמועד לשלם
31 נזק שלם : **והאדם.** הרי חמשה ובבעלי חיים
32 קמיירי להכי לא חשיב בור ואש ולקמן פריך
33 אמאי לא חשיב האבן והדוב כו': **הרי אלו**
34 מועדים. אפילו בנשיכה ובכל נזקין ומשלמין
35 בעלים שלהן נזק שלם: שהן בני תרבות. שגידלן
36 אדם בביתו: **גמ'** וקתני הבהמה אינה מועדת.
37 לא ליגח ולא ליגוף אלמא קרן בחצר הניזק חצי
38 נזק הוא דמשלם:
כולה

ממה ששנינו (כתובות מא.), אם הודה אדם בבית דין ואמר **הֵמִית שׁוֹרִי אֶת פְּלוֹנִי, אוֹ** שהמית את **שׁוֹרוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי, חֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם עַל פִּי** הודאת **עַצְמוֹ** את תשלום הכופר שחייב על הריגת אדם, ואת תשלום הנזק על הריגת שור. **וּמַאי לָאו** – האם אין הברייתא עוסקת אף **בְּתָם,** שחייב לשלם על פי הודאתו חצי כופר על הריגת אדם, וכדעת רבי יוסי הגלילי, וחצי נזק על הריגת שור, ומבואר שתשלום חצי הנזק ממון הוא ולא קנס, ולכך חייב על הודאתו.

דוחה הגמרא: **לֹא** – הברייתא אינה מדברת בתם, אלא **בְּמוּעָד,** ולכך משלם על פי הודאתו שממון הוא ולא קנס. מקשה הגמרא, **אֲבָל תָּם מַאי** יהיה דינו, **הָכִי נַמִּי דְּאֵין מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ, אִי הָכִי** יקשה, **אַדְּתָנֵי סֵיפָא** – מדוע הוצרך התנא לכתוב בסיפא, **הֵמִית שׁוֹרִי אֶת עַבְדּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי אֵין מְשַׁלֵּם** שלשים של עבד **עַל פִּי** הודאת **עַצְמוֹ,** לפי שקנס הוא, **לְפַלּוֹג וְלִיתְנֵי בְּדִידֵיהּ** – היה יכול התנא לחלק אף באותו אופן האמור ברישא, דהיינו בשור שהמית שור אחר, שאף בו יש אופן שאינו משלם על פי עצמו, ויכתוב כך, **בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים** שמשלם על פי עצמו, **בְּמוּעָד, אֲבָל בְּתָם אֵינוֹ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ.** וממה שנקט התנא בסיפא אופן אחר, משמע שאכן באופן שהמית השור שור אחר משלם על פי עצמו הן בתם והן במועד, ומוכח שתשלום חצי הנזק ממון הוא ולא קנס.

דוחה הגמרא: אף אם חצי הנזק קנס הוא, לא רצה התנא לכתוב החילוק בין תם למועד, לפי **שכּוּלָּהּ בְּמוּעָד קָמַיְירִי** - כל הברייתא מדברת בדיני שור המועד, כלומר שרצה התנא להשמיע החילוקים שיש בשור מועד.

הגמרא מביאה ראיה מברייתא אחרת שפלגא נזקא ממונא: **תָּא שְׁמַע,** ששנינו בברייתא, **זֶה הַכְּלָל, כָּל הַמְשַׁלֵּם יוֹתֵר עַל מַה שֶּׁהִזִּיק,** הרי זה קנס **וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ. מַאי לָאו** – האם לא נדייק מדברי הברייתא, שמשמע, **הָא** אם אינו משלם אלא **פָּחוֹת מִמַּה שֶּׁהִזִּיק,** וכגון חצי נזק, הרי זה ממון **וּמְשַׁלֵּם** על פי עצמו, הרי שחצי הנזק ממון הוא ולא קנס.

דוחה הגמרא: **לֹא** – אין לדייק שכל המשלם פחות ממה שהזיק משלם על פי עצמו, אלא כך יש לדייק, **הָא** אם אינו משלם אלא **כַּמָּה שֶּׁהִזִּיק,** וכגון שור מועד שמשלם נזק שלם, **מְשַׁלֵּם** על פי עצמו.

מקשה הגמרא: **אֲבָל** אם אינו משלם אלא **פָּחוֹת** ממה שהזיק, **מַאי** יהיה דינו, **הָכִי נַמִּי דְּלֵא מְשַׁלֵּם** על פי עצמו, **אִי הָכִי** יקשה, **אַדְּתָנֵי** – מדוע כתבה הברייתא **זֶה הַכְּלָל כָּל הַמְשַׁלֵּם יוֹתֵר עַל מַה שֶּׁהִזִּיק אֵינוֹ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ, לִיתְנֵי** – היתה צריכה לכתוב כך, **זֶה הַכְּלָל כָּל שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם כַּמָּה שֶּׁהִזִּיק** אינו משלם על פי עצמו, **דְּמַשְׁמַע** בלשון זה **פָּחוֹת** ממה שהזיק **וּמַשְׁמַע** אף **יוֹתֵר** ממה שהזיק, שבשניהם אינו משלם על פי עצמו. מסיקה הגמרא, אכן **תְּיוּבְתָּא** – קשה מכאן על רב הונא בריה דרב יהושע הסובר שפלגא נזקא קנסא.

פוסקת הגמרא: **וְהִלְכְתָא פַּלְגָּא נִזְקָא קְנָסָא.** מקשה הגמרא, **תְּיוּבְתָּא וְהִלְכְתָא** – הלא אמרנו שמדברי הברייתא קשה על שיטה זו, ואיך פוסקים אנו כן להלכה. מתרצת הגמרא, **אֵין** – אכן כך הוא, שהרי **טַעְמָא מַאי הַוְיָא תְּיוּבְתָּא, מִשּׁוּם דְּלֵא קָתָנֵי** בברייתא כל שאינו משלם **כְּמוֹ שֶׁהִזִּיק,** ועל זה יש להשיב, שלכך לא כתבה הברייתא כן, משום **שֶׁלֹּא פְּסִיקָא לֵיהּ** – שאין הדבר ברור שכל תשלום שאינו כמו שהזיק הרי הוא קנס ואינו ממון, **שֶׁכֵּיוָן דְּאִיכָּא** בכלל הנזקים שאינו משלם עליהם כמו שהזיק, תשלום **חֲצִי נֶזֶק צְרוֹרוֹת** – שמשלם על נזקי הבהמה שהתיזה צרורות בדרך הילוכה והזיקה על ידם, **דְּהִלְכְתָא גְּמִירָא לָהּ** – שכן מקובל הלכה למשה מסיני שמשלם רק חצי נזק, ונאמר בהלכה למשה מסיני **דְּמָמוֹנָא הוּא, מִשּׁוּם הָכִי לֹא קָתָנֵי** – לכך לא כתבה הברייתא לשון זה שמשמעותו שכל תשלום שאינו כמו שהזיק אלא פחות ממנו אינו משלם על פי עצמו, שהרי חצי נזק של צרורות אינו כן, ומכל מקום חצי הנזק של קרן יש לומר שאינו משלם על פי עצמו לפי שקנס הוא.

וְהַשְׁתָּא דְּאָמְרַתְּ – ועתה שנפסקה ההלכה **שֶׁפַּלְגָּא נִזְקָא קְנָסָא, הַאי כַּלְבָּא** – כלב **דְּאָכַל אִימְּרֵי** – שאכל כבשים שאין דרכו בכך, **וְכֵן שׁוֹנְרָא** – חתול **דְּאָכְלָה תַּרְנְגוֹלָא,** נזק **מְשׁוּנֶּה הוּא** והרי זה תולדה של קרן שמשלם רק חצי נזק בפעמים הראשונות, **וְלֹא מַגְּבִינָן** – ואין גובים בית דין תשלומים אלו **בְּכֻלָּא,** לפי שאין שם סמוכים ומומחים ואינם יכולים לדון דיני קנסות. **וְהָנֵי מִילֵּי בְּרַבְרְבֵי** – בכבשים ותרנגולים גדולים, **אֲבָל בְּזוּטְרֵי** – אך אם היו קטנים, **אוֹרְחֵיהּ הוּא** – דרך הכלב והחתול לאוכלם, ותולדה של שן הוא, שאוכלת אותם להנאתה, וחייב נזק שלם, וגובין אותם בבבל כדין נזקי שן שממון הם ולא קנס. **וְאִי תָּפַס** הניזק מטלטלים מהמזיק, **לֹא מַפְּקִינָן מִינֵּיהּ** – אין מוציאים אותם מידו.

וְאִי לא תפס הניזק אלא **שֶׁאָמַר** לבית דין **קַבְּעוּ לִי זִימְנָא דְּאַזְלִינָא** – תקבעו למזיק זה זמן מוגבל שבו ילך **לְאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל,** ששם יש סמוכים ומומחים, וידונו אותו שם, **קָבְעִינָן לֵיהּ** – בית דין קובעים להם זמן. **וְאִי לֹא אָזֵיל** – ואם לא רצה המזיק ללכת לארץ ישראל עד שעבר הזמן, **מְשַׁמְּתִינָן לֵיהּ** – מנדים אותו.

וּבֵין כָּךְ וּבֵין כָּךְ – ובין אם ביקש הניזק שיקבעו למזיק זמן ללכת לארץ ישראל ובין אם לא ביקש, מתרים בו שיהרוג את הכלב או החתול, ואם לא עשה כך, **מְשַׁמְּתִינָן לֵיהּ** - מנדים אותו **עַד דְּמְסַלֵּק הֲוֵיקָא** - שיהרוג את המזיק. ודין זה נלמד **מִדְּרַבִּי נָתָן, דְּתַנְיָא רַבִּי נָתָן אוֹמֵר מִנַּיִן שֶׁלֹּא יְגַדֵּל אָדָם כֶּלֶב רַע בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְאַל יַעֲמִיד סוּלָּם רָעוּעַ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, תַּלְמוּד לוֹמַר** לגבי דין עשיית מעקה לגג (דברים כב ח), **'לֹא תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ',** והיה צריך שיהיה כתוב 'לא תשים דמים בגגך', וממה שכתוב 'בביתך' יש לדרוש על כל היזק המצוי בביתו שמוזהר עליו לסלקו:

משנה

משנתינו חוזרת לעסוק באבות נזיקין, ומפרטת מי הם התמים ומי הם המועדים.

חֲמִשָּׁה תַּמִּין – ישנם חמשה נזקי בהמה שאינה מורגלת בהם ומשלמת רק חצי נזק, **וַחֲמִשָּׁה מוּעָדִין** – נזקים שהיא מורגלת בהם ומשלמת נזק שלם. אלו הן החמשה תמין: **הַבְּהֵמָה אֵינָהּ מוּעֶדֶת לֹא לִינַּח בְּקֶרֶן, וְלֹא לִיגּוֹף** – להזיק על ידי דחיפת גופה, **וְלֹא לִשּׁוֹךְ** בשיניה, **וְלֹא לְרַבּוֹץ** על הכלים בכוונה לשוברם, **וְלֹא לִבְעֹט** ברגליה בחפץ בכוונה לשוברו. ואלו הן החמשה מועדין: **הַשֵּׁן מוּעֶדֶת לֶאֱכוֹל אֶת הָרָאוּי לָהּ** – מאכלים שרגילה בהם, **הָרֶגֶל מוּעֶדֶת לִשְׁבּוֹר כֵּלִים בְּדֶרֶךְ הֵילּוֹכָהּ, וְשׁוֹר הַמּוּעָד** – שהורגל ליגח בקרנו, **וְשׁוֹר תָּם הַמַּזִּיק בִּרְשׁוּת הַנִּיזָּק,** ודינו כמועד לשלם נזק שלם, **וְהָאָדָם** שהזיק משלם לעולם נזק שלם.

המשנה מוסיפה עוד מועדים: **הַזְּאֵב, וְהָאַרְי, וְהַדֹּב, וְהַנָּמֵר, וְהַבַּרְדְּלָס, וְהַנָּחָשׁ,** חֲרֵי חיות **אֵלּוּ מוּעָדִין** מתחילת ברייתן בכל אופן שיזיקו ואין להם דין תם. **רַבִּי אֶלְעָזָר** חולק **וְאוֹמֵר שׁבִּזְמַן שֶׁהֵן** [–חיות אלו] **בְּנֵי תַרְבּוּת** – שנתגדלו בבית אדם ומלמדם שלא יזיקו, **אֵינָן מוּעָדִין** מתחילתן ובשלש פעמים ראשונות משלמין חצי נזק. **וְהַנָּחָשׁ מוּעָד לְעוֹלָם** גם לדעת רבי אלעזר, אפילו כשהוא בן תרבות:

גמרא

הגמרא מקשה סתירה בדברי המשנה: **מִדְּקָתָנֵי הַשֵּׁן מוּעֶדֶת לֶאֱכוֹל** ומשלמת נזק שלם, **מִכְּלָל** [–משמע] **דְּבַחֲצַר הַנִּיזָּק עַסְקִינָן** – שהמשנה עוסקת בנזק שאירע בחצר הניזק, שהרי אין חיוב תשלומין על נזקי שן ברשות הרבים, **וְקָתָנֵי** בתחילת המשנה שה**בְּהֵמָה אֵינָהּ מוּעֶדֶת** לא ליגח ולא ליגוף, לענין **לְשַׁלֵּם כּוּלֵּיהּ** – שאינה משלמת נזק שלם, **אֲבָל חֲצִי נֶזֶק מְשַׁלֶּמֶת,** ומסתבר שכל המשנה מדברת ברשות אחת, ואם כן מוכח שמשנתינו סוברת שאף בחצר הניזק משלמים על נזקי קרן רק חצי נזק, **מַנִּי** – כדעת מי נאמר דין זה, **רַבָּנַן הִיא, דְּאָמְרֵי מְשׁוּנֶּה קֶרֶן** – כל נזקי קרן המשונה ותולדותיה שנעשו **בַּחֲצַר הַנִּיזָּק, חֲצִי נֶזֶק הוּא דְּמְשַׁלֵּם,** כדין קרן תמה ברשות הרבים. **אֵימָא סֵיפָא,** שמונה המשנה חמשה מועדים ובתוכם **שׁוֹר הַמּוּעָד, וְשׁוֹר תָּם הַמַּזִּיק**

המשך בעמוד קד

כּוּלָּהּ בשיטת **רַבִּי טַרְפוֹן הִיא,** וברֵישָׁא לא מדובר בחצר הניזק גמורה אלא **בְּחָצֵר הַמְיוּחֶדֶת** לְהנחת **פֵּירוֹת** רק **לְאֶחָד מֵהֶן,** דהיינו לניזק, **וְלִזֶּה וּלְזֶה לִשְׁוָרִים, דְּלְגַבֵּי שֵׁן הַוְיָא לָהּ** – נחשבת היא לְחָצֵר הַניזָק, כיון שרק לו יש רשות להכניס פירותיו, **וּלְגַבֵּי קֶרֶן הַוְיָא** – נחשבת החצר **לִרְשׁוּת הָרַבִּים** כיון שלשניהם יש רשות להכניס שוורים, וגם לרבי טרפון משלם חצי נזק. ודין הסיפא שתם שהזיק ברשות הניזק משלם נזק שלם, מדובר בחצר שהיא רק של הניזק אף לשוורים ובזה סובר רבי טרפון שמשלם נזק שלם.

אָמַר רַב כַּהֲנָא אַמְרִיתָהּ לִשְׁמַעְתָּא – אמרתי שמועה זו קַמֵּיהּ [–לפני] **דְּרַב זְבִיד מִנַּהְרְדְּעָא, וְאָמַר לִי, מִי מָצִית מוֹקְמַתְּ לָהּ כּוּלָּהּ** – וכי יכול אתה להעמיד את כל המשנה **כְּרַבִּי טַרְפוֹן, דְּתַנְיָא** – הרי כתוב במשנה 'חֲמִשָּׁה תַּמִּים לֶאֱכוֹל אֶת הָרָאוּי לָהּ', ומשמע שרק לאכול מאכל **רָאוּי לָהּ** כפירות וירקות, **אֵין** – אכן היא מועדת, אבל לאכול דבר **שֶׁאֵין רָאוּי לָהּ** ככסות וכלים, **לֹא** – אין הבהמה מועדת לכך ומשלמת חצי נזק, **וְאִי** – ואם המשנה כדעת **רַבִּי טַרְפוֹן** היא, **הָאָמַר מִשְׁנָה קֶרֶן** – כל נזקי קרן המשונה שנעשו **בְּחָצֵר הַניזָק, נֵזֶק שָׁלֵם מְשַׁלֵּם,** ואם כן גם אם אכלה דבר שאינו ראוי לה היה עליו להתחייב נזק שלם.

הגמרא מבארת את המשנה באופן אחר: **אֶלָּא לְעוֹלָם** כל המשנה כדעת **רַבָּנַן הִיא,** שקרן גם בחצר הניזק משלם חצי נזק, ודברי המשנה 'ושור המזיק ברשות הניזק' אינם אמורים לגבי נזקי קרן תמה רק על שן ורגל, **וְחַסּוּרֵי מְחַסְּרָא** – התנא חיסר בדבריו, **וְהָכִי קָתָנֵי** – וכך צריך לשנות, **חֲמִשָּׁה תַּמִּים הֵן,** נגיחה נגיפה וכו', **וְאִם הוּעֲדוּ** – אם הורגלו שלש פעמים בנזקים אלו הרי **חֲמִשְׁתָּן מוּעָדִין,** והם החמשה מועדים. ובהמשך לא באה המשנה להוסיף אופני מועדות, אלא לומר שרק החמשה שהוזכרו תמים הם מתחילתם, **וְמה** שאין כן **שֵׁן וְרֶגֶל שמוּעָדִין** הם **מִתְּחִילָּתָן,** וממשיכה המשנה ומפרשת 'שור המועד', כלומר **וְהֵיכָן הַעֲדָתָן** של שן ורגל לשלם נזק שלם, ומשיבה המשנה 'ושור המזיק ברשות הניזק', כלומר כאשר ההיזק נעשה **בְּחָצֵר הַניזָק,** אבל ברשות הרבים פטורים. וכיון שהסיפא אינה עוסקת בדין קרן תמה ברשות הניזק, שוב אין צורך להעמידה כרבי טרפון.

רבינא מקשה על הסבר זה במשנה: **מַתְקִיף לָהּ רָבִינָא, הָא קָתָנֵי** – הרי שנינו במשנה **לְקַמָּן** (כד:) 'שׁוֹר הַמַּזִּיק בִּרְשׁוּת הַניזָק כֵּיצַד' ומביאה המשנה שם את המחלוקת רבי טרפון וחכמים לגבי נזקי תם בחצר הניזק, ולשון 'כיצד' משמע שהמשנה באה לפרש דין שכבר נשנה, **וְאִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא אֵירִי בָּהּ** – אם תאמר שההלכה השנויה בסיפא של משנתינו 'שור המזיק ברשות הניזק' עוסקת בקרן תמה בחצר הניזק, מובן **שִׁמּוּשׁוֹ הָכִי קָתָנֵי** לשון 'כֵּיצַד', משום שבאים לפרש מהו האופן שבו עוסקת משנתינו, **אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ לֹא אֵירִי בָּהּ,** אלא המשנה באה לפרש היכן היא העדתן של שן ורגל, אם כן **מַאי כֵּיצַד** – על מה מוסבים דברי התנא בפרק שני ששאל 'כיצד'. ועל כרחך שאין זו כוונת משנתינו.

רבינא מבאר את המשנה באופן אחר: **אֶלָּא אָמַר רָבִינָא חַסּוּרֵי מְחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי** – כך צריך לשנות, **חֲמִשָּׁה תַּמִּים הֵן,** נגיחה נגיפה וכו', **וְאִם הוּעֲדוּ, חֲמִשְׁתָּן מוּעָדִין,** והם החמשה מועדים. ובכך סיים התנא לפרש את ה'חמשה תמים וחמשה מועדים'. ומוסיפה המשנה לפרט אבות נזיקין אחרים **וְהם שֵׁן וְרֶגֶל המוּעָדִין מִתְּחִילָּתָן.** וממשיכה המשנה, **וְמה** שאמרנו שהחמשה שהועדו הרי הם מועדים, **זֶהוּ שׁוֹר הַמּוּעָד** הכתוב בתורה. ובהמשך לא באה המשנה לומר הלכה פסוקה אלא כך היא כוונתה, **וְשׁוֹר הַמַּזִּיק** בנזקי קרן **בִּרְשׁוּת הַניזָק** באנו **לְמַחֲלוֹקֶת רַבִּי טַרְפוֹן וְרַבָּנַן.** ומסיימת המשנה, **וְיֵשׁ מוּעָדִים אֲחֵרִים כֵּיוֹצֵא בָּאֵלּוּ** – בדומה לשן ורגל, **הַזֹּאב וְהָאֲרִי וְהַדּוֹב וְהַבַּרְדְּלָס וְהַנָּמֵר וְהַנָּחָשׁ.**

הגמרא מביאה סיוע מברייתא לפירושו של רבינא: **תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, חֲמִשָּׁה תַּמִּים הֵן, וְאִם הוּעֲדוּ** נעשו **חֲמִשְׁתָּן מוּעָדִין.** ויש עוד אבות נזיקין והם **שֵׁן וְרֶגֶל** שהם **מוּעָדִין מִתְּחִילָּתָן.** ומה שאמרנו 'ואם הועדו חמשתן מועדים' **זֶהוּ שׁוֹר הַמּוּעָד** האמור בתורה. **וְשׁוֹר הַמַּזִּיק** בנזקי קרן **בִּרְשׁוּת הַניזָק** באנו **לְמַחֲלוֹקֶת רַבִּי טַרְפוֹן וְרַבָּנַן.** **וְיֵשׁ מוּעָדִין אֲחֵרִים** מתחילתן **כֵּיוֹצֵא בָּאֵלּוּ** [שן ורגל], שהם **הַזֹּאב וְהָאֲרִי הַדּוֹב וְהַבַּרְדְּלָס וְהַנָּמֵר וְהַנָּחָשׁ.**

הגמרא מביאה נוסח אחר, שדברי רבינא נאמרו כתירוץ על קושיא אחרת: **אִיבָּא דְּרָמוּ לָהּ מִירְמָא** – יש שהקשו סתירה במשנה, **תָּנַן, חֲמִשָּׁה תַּמִּים וַחֲמִשָּׁה מוּעָדִים.** וקשה, **וְתוּ לֵיבָּא** – וכי אין עוד מועדים, **וְהָאִיבָּא** – והרי יש עוד והם **הַזֹּאב וְהָאֲרִי וְהַדּוֹב וְהַנָּמֵר וְהַבַּרְדְּלָס וְהַנָּחָשׁ.** ומִשֵּׁנִי – ותירצו, **אָמַר רַבִּינָא, חַסּוּרֵי מְחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי, חֲמִשָּׁה תַּמִּים הֵן וְאִם הוּעֲדוּ חֲמִשְׁתָּן מוּעָדִין, וְשֵׁן וְרֶגֶל מוּעָדִין מִתְּחִילָּתָן, וְזֶהוּ שׁוֹר הַמּוּעָד, וְשׁוֹר הַמַּזִּיק בִּרְשׁוּת הַניזָק מַחֲלוֹקֶת רַבִּי טַרְפוֹן וְרַבָּנַן, וְיֵשׁ מוּעָדִין אֲחֵרִים כֵּיוֹצֵא בָּאֵלּוּ הַזֹּאב וְהָאֲרִי הַדּוֹב וְהַבַּרְדְּלָס וְהַנָּמֵר וְהַנָּחָשׁ.** ומיושבת הקושיא, שאמנם יש יותר מחמשה מועדים, אך המשנה לא נקטה מנין חמשה כדי למנות את המועדין, אלא רק לומר שהחמישה תמים כשהועדו נעשו מועדים:

שנינו במשנה: הבהמה אינה מועדת וכו' **וְלֹא לִרְבּוֹץ** על הכלים ולשוברם:

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֹא שָׁנוּ שרביצה היא תולדה של קרן תמה, **אֶלָּא** כשרבצה על **פַּכִּין** – כלים **גְּדוֹלִים** ושברתם, שאין דרכה לעשות כן ולכן היא תולדה של קרן המשונה, **אֲבָל** על **פַּכִּין קְטַנִּים, אוֹרְחֵיהּ הוּא** – דרכה בכך ותולדת רגל היא, ומועדת מתחילתה.

אומרת הגמרא: **לֵימָא מְסַיַּע לֵיהּ** – שמא נאמר שיש סיוע לדברי רבי אלעזר ממה ששנינו בברייתא, **הַבְּהֵמָה מוּעֶדֶת לְהַלֵּךְ כְּדַרְכָּהּ וּלְשַׁבֵּר כלים** בהילוכה, **וּלְמַעֲךְ אֶת הָאָדָם וְאֶת הַבְּהֵמָה וְאֶת הַכֵּלִים.** והרי זה סותר לנאמר במשנתינו שאינה מועדת לרבוץ ולשבר כלים. ובודאי צריך לומר שהברייתא עוסקת ברביצה על כלים קטנים, שדרכה בכך, ומשנתינו עוסקת דווקא בגדולים וכדברי רבי אלעזר. דוחה הגמרא: **דִּלְמָא** – שמא אין כוונת הברייתא למיעוך על ידי רביצה, אלא **מִן הַצַּד,** כלומר, כשהבהמה מהלכת סמוך לכותל מועדת היא למעך בגופה כלים שבינה לכותל, אבל יתכן שלרבוץ אינה מועדת אפילו על פכין קטנים.

הגמרא מביאה גירסא הפוכה בדברי רבי אלעזר: **אִיבָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֹא תֵּימָא פַּכִּין גְּדוֹלִים הוּא דְּלָאו אוֹרְחֵיהּ,** ורק עליהם אמרה המשנה שאין הבהמה מועדת לרבוץ, **אֲבָל פַּכִּין קְטַנִּים אוֹרְחֵיהּ הוּא** – דרכה בכך ורגל היא, **אֶלָּא אֲפִילּוּ** רביצה על **פַּכִּין קְטַנִּים נַמִּי לָאו אוֹרְחֵיהּ הוּא** – אין זה דרכה ותולדת קרן היא. ולפי גירסא זו מקשה הגמרא על רבי אלעזר מהברייתא: **מֵיתִיבִי,** שנינו בברייתא, הבהמה מועדת וכו', **וּלְמַעֲךְ אֶת הָאָדָם וְאֶת הַבְּהֵמָה וְאֶת הַכֵּלִים,** ואילו במשנה נאמר שאינה מועדת לרבוץ ולשבר את הכלים. וכדי ליישב את הסתירה מוכרחים לומר שיש הבדל בין פכין גדולים לקטנים, ולא כדברי רבי אלעזר. **וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר,** אין להקשות על דברי מהברייתא, **דִּלְמָא מִן הַצַּד** – שמא אין כוונת הברייתא למיעוך על ידי רביצה, אלא למיעוך בגופה כלים שבינה לכותל.

הגמרא מביאה גירסא שלישית, שדברי רבי אלעזר נאמרו כתירוץ על סתירה בין המשנה לברייתא: **אִיבָּא דְּרָמֵי לָהּ מִירְמָא** – יש שהקשו סתירה, **תָּנַן וְלֹא לִרְבּוֹץ, וְהָתַנְיָא וּלְמַעֲךְ אֶת הָאָדָם וְאֶת הַבְּהֵמָה וְאֶת הַכֵּלִים,** ועל זה **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֹא קַשְׁיָא, כָּאן** – במשנה מדובר **בְּרוּבצת** על **פַּכִּין גְּדוֹלִים** שאין דרכה בכך, ואילו **כָּאן** – בברייתא מדובר **בְּרוּבצת** על **פַּכִּין קְטַנִּים** שדרכה בכך:

שנינו במשנה: **הַזֹּאב וְהָאֲרִי וְכוּ'** והדוב והנמר והברדלס והנחש, הרי אלו מועדין:

מבררת הגמרא: **מַאי** – מהו **בַּרְדְּלָס. אָמַר רַב יְהוּדָה** חיה ששמה **נַפְרָזָא.** שואלת הגמרא, **מַאי** – מהו **נַפְרָזָא. אָמַר רַב יוֹסֵף אַפָּא.**

הגמרא מקשה על פירושו של רב יוסף: **מֵיתִיבִי,** שנינו בברייתא, **רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אַף הַצָּבוֹעַ** מועד מתחילתו. **רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר אַף הַנָּחָשׁ. וְאָמַר רַב יוֹסֵף, צָבוֹעַ** שהוסיף רבי מאיר **זוֹ אַפָּא,** ומאחר שרבי מאיר בא להוסיף דבר שלא נאמר במשנה לא יתכן שגם ברדלס שהוזכר במשנה הוא אפא.

המשך בעמוד צא

רש"י

כולה רבי טרפון היא. ורישא לאו בחצר המיוחדת לניזק גמורה עסקינן משום הכי קתני איהו מועדת ודקא משמע ליה אשן ורגל בחצר המיוחדת לניזק לפירות ובקרן חצי נזק ותו לא משום דלשונים הוא רשות לשניהם וכרה"ר דמיא: **ראוי לה אין.** כגון פירות וירקות: **שאין ראוי לה.** בסות וכלים: **לא.** דמשונה הוא וחצי נזק הוא דמשלם: **ואי רבי טרפון כו'.** הא ודאי לגבי שן רשות הניזק הוא דהא במיוחדת לניזק לפירות אוקימתה: **המשה תמין הן.** גניחה נגיפה נשיכה רביצה בעיטה: **ואם הועדו המשתן מועדין.** והיינו דקתני חמשה מועדין והא דקתני המשן אינו מועדת לאכול כו' לאו אמגיניא קאי אלא הכי קאמר ושן ורגל מועדין מתחילתן והא דקתני ושור המועד ושור המזיק ברשות הניזק הכי קאמר והיכן העדאתן דשן ורגל ברשות הניזק: **ח"נ מתקיף לה רבינא הא קתני לקמן שור המזיק כיצד.** ולא גרס חדא דחמשה תנן: **הא קתני לקמן.** בפרק כיצד דקמפרש לכולהו מועדין דפ"ק וקמפרש נמי שור המזיק ברשות הניזק כיצד: **אי אמרת בשלמא איירי.** בקרן תמה ברשות הניזק בנזק שלם בפ"ק היינו דתני פירושא בפ"ב כיצד ומפרש פלוגתא דרבי טרפון ורבנן: **אלא אי אמרת לא איירי בה.** בהאי פירקא: **מאי כיצד.** אהיכא קאי: **ואם הועדו המשתן מועדין.** היינו פירושא דחמשה מועדים דתנן במתניתין: ושן ורגל מועדין מתחילתן. לאו אמגיניא קאי אלא מועדין קתני ואזיל: **וזהו שור המועד.** הא דאמרן ואם הועדו המשתן מועדים זהו שור המועד הכתוב בפרשה: **ושור המזיק כו' מחלוקת רבי טרפון ורבנן.** בפרק שני והאדם: **יש מועדים כו'.** סיפא דמתניתין קא מפרש וזהא דלא מנו להו בהדי הני משום דלא כתיבן כי הנך: **אבל פכים קטנים אורחיה.** לרבוץ ואם רבצה עליהן ברה"ר פטור וברשות הניזק חייבת נזק שלם דתולדה דרגל הוא: **לימא מסייע ליה הבהמה מועדת למעך כו'.** ומתניתין קתני דאינה מועדת לרבוץ אלא ודאי דמתניתין בגדולים וברייתא בכלים קטנים ובילדים קטנים ובבהמה קטנה: **דלמא מן הצד.** האי דקתני מועדת למעך לאו ברביצה אלא מן הצד כשהיא מהלכת ויש בצידה כלים ממעכתן ביה לכותל וזו היא שאמרנו הזיקה בגופה דרך הלוכה דהויא תולדה דרגל: **נפרוא.** אפא: **אף הצבוע.** אהני דמתניתין מוסיף: **ואמר רב יוסף.** בדוכתא אחריתי: **צבוע זו אפא.** ומדמוסיף ר"מ אפא מכלל דברדלס לאו אפא הוא: **לא קשיא כו'.** דברדלס דמתניתין הוא צבוע זכר ועליו קאמר רב יוסף צבוע זו אפא ור"מ מוסיף אף צבוע נקבה דלא שמיה אפא ודרב יוסף לאו אדר"מ איתמר אלא בעלמא איתמר בדתניא צבוע זכר נעשה כו' אלמא צבוע זכר משתנה לכמה מינין הלכך קרי לה ברדלס ונפרוא ואפא. כך מצאתי: לישנא אחרינא ועיקר הוא מתני' בצבוע נקבה ור"מ מוסיף צבוע זכר ותרוויהו מיקרו אפא דתניא צבוע זכר וכו' ומשום דמשתנה לברייה אחרת אצטריך לאוסופי בהדיא מפי מורי ולא שמעתי: אף

תוספות

כולה רבי טרפון היא. הכא נמי גרסינן במיוחדת לאחד מהן לפירות ולא לזה ולזה לשונות תימה דמשמע הא לשניהם לפירות פטור וא"כ תיפשוט מהכא דפליגי בקושיא דר' זירא ובפירוקא דאביי ולעיל (דף יד.) הש"ס מסופק ולהסברים דגרסי לזה ולזה לשונות קשיא איפכא דתיפשוט דלא פליגי במיוחדת לשניהם לפירות דחשיב ליה חצר הניזק אע"פ שיש רשות למזיק להניח שם שורו כ"ש היכא דאין מיוחדת לשונות בכל חשיב חצר הניזק ואע"פ שמיוחדת לשניהם לפירות:

ראוי לה אין שאין ראוי לה לא. אין להקשות דלמא הא דקאמר מועדת הייני לשלם מן הועליה ושאין ראוי לה אע"פ שמשלם ש"ש בר' טרפון אינו מועד לשלם מן הועליה כדאמרינן בפ"ב (דף יח:) ולשון מועד שייך על זה כדאמרינן היזיק אינו מועד ויש אומרים מועד ובהא קמיפלגי דמר סבר מגופו ומר סבר מן הועליה דע"ב שאין ראוי לה לא משלם כי אם חצי נזק דלקמן בפ"ב (דף יט:) בהדיא קתני גבי השן מועדת אבלה כסות או כלים משלמת חצי נזק: **והנחש** הרי אלו מועדים. לאו בכל ענייני היזק חשיבי מועדים אלא כל אחד במידי דאורחיה כגון שבא זאב וטרף ארי ודרס או טרף להניח אבל במידי דלאו אורחיה כגון ארי ששטרף ואכל וכן שאר היזיקות דלאו אורחיהו לא הוו מועדים אלא משלמי' ח"נ ובמידי דאורחיהו דמשלם נ"ש הייגו דוקא בחצר הניזק אבל ברה"ר פטור דהוי שן ברה"ר כדאמר שמואל בגמ' ארי ברה"ר דרס ואכל פטור ואפי' נחש שאין נהנה מנשיכתו כדאמרינן בפ"ק דתענית (דף ח.) שנתקבצו כל החיות אצל הנחש ואומרות לו מה הנאה יש לך מ"מ כיון דאורחיה בהכי הוי כמו רגל ופטור ברה"ר ולא הוי כמו קרן בתר דאייעד אע"פ דמתכוין להזיק מדחשיב ליה גבי אחריני:

רבי

כולה רבי טרפון היא ריישא בחצר המיוחדת לפירות לאחד מהן ולזה ולזה לשונות דלגבי שן רגל הוא רשות הרבים אמר רב כהנא אמריתה לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא ואמר לי מי מצית מוקמת לה כולה כרבי טרפון הקתני השן מועדת לאכול את הראוי לה ראוי לה לא ואי ר' טרפון האמר משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם אלא לעולם רבנן היא וחסורי מחסרא והכי קתני חמשה תמים הן ואם הועדו חמשתן מועדין ושן ורגל מועדין מתחילתן והיכן העדתן בחצר הניזק מתקיף לה רבינא הא קתני לקמן שור המזיק ברשות הניזק כיצד אי אמרת בשלמא איירי בה מישום הכי קתני כיצד אלא אי אמרת לא איירי בה מאי כיצד אלא אמר רבינא חסורי מחסרא והכי קתני חמשה תמים הן ואם הועדו חמשתן מועדין ושן ורגל מועדין מתחילתן וזהו שור המועד ושור המזיק ברשות הניזק מחלוקת ר' טרפון ורבנן ויש מועדים אחרים כיוצא באלו הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס והנחש תניא נמי הכי חמשה תמים הן ואם הועדו חמשתן מועדין ושן ורגל מועדין מתחילתן וזהו שור המועד ושור המזיק ברשות הניזק מחלוקת רבי טרפון ורבנן ויש מועדים אחרים כיוצא באלו הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס והנחש ואיפכא דתיפשוט דלא פליגי במיוחדת לשניהם לפירות דחשיב ליה חצר הניזק אע"פ שיש רשות למזיק להניח שם שורו כ"ש היכא דאין מיוחדת לשונות בכל חשיב חצר הניזק ואע"פ שמיוחדת לשניהם לפירות: **ראוי** לה אין שאין ראוי לה לא. אין להקשות דלמא הא דקאמר מועדת הייני לשלם מן הועליה ושאין ראוי לה אע"פ שמשלם ש"ש בר' טרפון אינו מועד לשלם מן הועליה כדאמרינן בפ"ב (דף יח:) ולשון מועד שייך על זה כדאמרינן היזיק אינו מועד ויש אומרים מועד ובהא קמיפלגי דמר סבר מגופו ומר סבר מן הועליה דע"ב שאין ראוי לה לא משלם כי אם חצי נזק דלקמן בפ"ב (דף יט:) בהדיא קתני גבי השן מועדת אבלה כסות או כלים משלמת חצי נזק: **והנחש** הרי אלו מועדים. לאו בכל ענייני היזק חשיבי מועדים אלא כל אחד במידי דאורחיה כגון שבא זאב וטרף ארי ודרס או טרף להניח אבל במידי דלאו אורחיה כגון ארי ששטרף ואכל וכן שאר היזיקות דלאו אורחיהו לא הוו מועדים אלא משלמי' ח"נ ובמידי דאורחיהו דמשלם נ"ש הייגו דוקא בחצר הניזק אבל ברה"ר פטור דהוי שן ברה"ר כדאמר שמואל בגמ' ארי ברה"ר דרס ואכל פטור ואפי' נחש שאין נהנה מנשיכתו כדאמרינן בפ"ק דתענית (דף ח.) שנתקבצו כל החיות אצל הנחש ואומרות לו מה הנאה יש לך מ"מ כיון דאורחיה בהכי הוי כמו רגל ופטור ברה"ר ולא הוי כמו קרן בתר דאייעד אע"פ דמתכוין להזיק מדחשיב ליה גבי אחריני:

רבי

והנחש אינו מועדת לאכול את הראוי לה לא. אין לומר דלמא הא דקאמר מועדת הייני לשלם מן הועליה ושאין ראוי לה אע"פ שמשלם ש"ש בר' טרפון אינו מועד לשלם מן הועליה כדאמרינן בפ"ב (דף יח:) ולשון מועד שייך על זה כדאמרינן היזיק אינו מועד ויש אומרים מועד ובהא קמיפלגי דמר סבר מגופו ומר סבר מן הועליה דע"ב שאין ראוי לה לא משלם כי אם חצי נזק דלקמן בפ"ב (דף יט:) בהדיא קתני גבי השן מועדת אבלה כסות או כלים משלמת חצי נזק: **והנחש** הרי אלו מועדים. לאו בכל ענייני היזק חשיבי מועדים אלא כל אחד במידי דאורחיה כגון שבא זאב וטרף ארי ודרס או טרף להניח אבל במידי דלאו אורחיה כגון ארי ששטרף ואכל וכן שאר היזיקות דלאו אורחיהו לא הוו מועדים אלא משלמי' ח"נ ובמידי דאורחיהו דמשלם נ"ש הייגו דוקא בחצר הניזק אבל ברה"ר פטור דהוי שן ברה"ר כדאמר שמואל בגמ' ארי ברה"ר דרס ואכל פטור ואפי' נחש שאין נהנה מנשיכתו כדאמרינן בפ"ק דתענית (דף ח.) שנתקבצו כל החיות אצל הנחש ואומרות לו מה הנאה יש לך מ"מ כיון דאורחיה בהכי הוי כמו רגל ופטור ברה"ר ולא הוי כמו קרן בתר דאייעד אע"פ דמתכוין להזיק מדחשיב ליה גבי אחריני:

רבי

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אַף הַנָּחָשׁ וְהָא אֲנַן תְּנַן ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר בִּזְמַן שֶׁהֵן בְּנֵי תַרְבּוּת אֵינָן מוּעָדִים וְהַנָּחָשׁ מוּעָד לְעוֹלָם תָּנֵי נָחָשׁ אָמַר שְׁמוּאֵל אֲרִי בִּרה"ר דָּרַס וְאָכַל פָּטוּר טָרַף וְאָכַל חַיָּיב דָּרַס וְאָכַל פָּטוּר כֵּיוָן דְּאוֹרְחֵיהּ לְמִידְרַס הֲוָה לֵיהּ כְּמוֹ שֶׁאָכְלָה פֵּירוֹת וִירָקוֹת דַּהֲוָה לֵיהּ שֵׁן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּפָטוּר טָרַף לָאו אוֹרְחֵיהּ הוּא לְמֵימְרָא דִּטְרֵיפָה לָאו אוֹרְחֵיהּ הוּא וְהָכְתִיב אַרְיֵה טוֹרֵף בְּדֵי גוֹרוֹתָיו בִּשְׁבִיל גּוֹרוֹתָיו וּמְחַנֵּק לְלִבְאוֹתָיו בִּשְׁבִיל לְבִאוֹתָיו וַיְמַלֵּא טֶרֶף חוֹרָיו בִּשְׁבִיל חוֹרָיו וּמְעוֹנוֹתָיו טְרֵיפָה בִּשְׁבִיל מְעוֹנוֹתָיו וְהָתַנְיָא וְכֵן חַיָּה שֶׁנִּכְנְסָה לַחֲצַר הַנִּיזָּק טָרְפָה בְּהֵמָה וְאָכְלָה בָּשָׂר מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם הָכָא בְּמַאי עַסְקִינָן שֶׁטָּרְפָה לְהָנִיחַ הָא אָכְלָה קָתָנֵי בְּשֶׁנִּמְלְכָה וְאָכְלָה מְנָא יָדְעִינַן וְעוֹד דִּשְׁמוּאֵל נַמִּי דִּלְמָא הָכֵי הוּא אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְצַדְדִין קָתָנֵי שֶׁטָּרְפָה לְהָנִיחַ אוֹ דָּרְסָה וְאָכְלָה מְשַׁלֶּמֶת נֶזֶק שָׁלֵם רָבִינָא אָמַר כִּי קָאָמַר שְׁמוּאֵל בַּאֲרִי תַּרְבּוּת וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּאָמַר לָאו אוֹרְחֵיהּ אִי הָכֵי אֲפִי' דָּרְסָה נַמִּי לִיחַיֵּיב אֶלָּא דְּרָבִינָא לָאו אַשְּׁמוּאֵל אִתְּמַר אֶלָּא אַמַּתְנִיתָא כִּי תָּנֵי מַתְנִיתָא בַּאֲרִי תַּרְבּוּת וְאַלִּיבָּא דְּר' אֱלִיעֶזֶר דְּאָמַר לָאו אוֹרְחֵיהּ א"ה ח"נ בָּעֵי לְשַׁלּוּמֵי דַּאֲיַיעַד א"ה מַאי הַאי דְּקָתָנֵי לָהּ גַּבֵּי תּוֹלָדָה דְּשֵׁן גַּבֵּי תּוֹלָדָה דְּקֶרֶן בָּעֵי לְמִיתְנְיַיהּ קַשְׁיָא: **מתני'** מַה בֵּין תָּם לְמוּעָד אֶלָּא שֶׁהַתָּם מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק מִגּוּפוֹ וּמוּעָד מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם מִן הָעֲלִיָּיה: **גמ'** מַאי עֲלִיָּיה אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּמְּעוּלֶּה שֶׁבִּנְכָסָיו וְכֵן הוּא אוֹמֵר וַיִּשְׁכַּב חִזְקִיָּהוּ עִם אֲבוֹתָיו וַיִּקְבְּרוּהוּ בְּמַעֲלֵה קִבְרֵי בְנֵי דָוִד וְאָמַר ר' אֱלִיעֶזֶר בְּמַעֲלֶה אֵצֶל מְעוּלִּים שֶׁבַּמִּשְׁפָּחָה וּמַאן נִינְהוּ דָּוִד וּשְׁלֹמֹה וַיִּקְבְּרוּהוּ בְקִבְרוֹתָיו אֲשֶׁר כָּרָה לוֹ בְּעִיר דָּוִד וַיַּשְׁכִּיבוּהוּ בַּמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר מִלֵּא בְּשָׂמִים וּזְנִים מַאי בְּשָׂמִים וּזְנִים רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר זִינֵי זִינֵי ר' שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר בְּשָׂמִים שֶׁכָּל הַמֵּרִיחַ בָּהֶן בָּא לִידֵי זִימָּה: כִּי כָרוּ שׁוּחָה לְלָכְדֵנִי וּפַחִים טָמְנוּ לְרַגְלָי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר שֶׁחֲשָׁדוּהוּ מִזּוֹנָה ר' שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר שֶׁחֲשָׁדוּהוּ מֵאֵשֶׁת אִישׁ בִּשְׁלָמָא לְמ"ד שֶׁחֲשָׁדוּהוּ מִזּוֹנָה הַיְינוּ דִּכְתִיב כִּי שׁוּחָה עֲמוּקָּה זוֹנָה אֶלָּא לְמ"ד שֶׁחֲשָׁדוּהוּ מֵאֵשֶׁת אִישׁ מַאי שׁוּחָה אָטוּ אֵשֶׁת אִישׁ מִי נַפְקָא מִכְּלַל זוֹנָה בִּשְׁלָמָא לְמ"ד שֶׁחֲשָׁדוּהוּ מֵאֵשֶׁת אִישׁ הַיְינוּ דִּכְתִיב וְאַתָּה ה' יָדַעְתָּ אֶת כָּל עֲצָתָם עָלַי לַמָּוֶת אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר שֶׁחֲשָׁדוּהוּ מִזּוֹנָה מַאי לַמָּוֶת שֶׁהִשְׁלִיכוּהוּ לִבְאֵר טִיט דָּרַשׁ רָבָא מַאי דִּכְתִיב יִהְיוּ מוּכְשָׁלִים לְפָנֶיךָ בְּעֵת אַפְּךָ עֲשֵׂה בָהֶם אָמַר יִרְמְיָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אֲפִילוּ בְּשָׁעָה שֶׁעוֹשִׂין צְדָקָה הַכְשִׁילֵם בִּבְנֵי אָדָם שֶׁאֵינָן מְהוּגָּנִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יְקַבְּלוּ עֲלֵיהֶן שָׂכָר: וְכָבוֹד עָשׂוּ לוֹ בְמוֹתוֹ מְלַמֵּד שֶׁהוֹשִׁיבוּ יְשִׁיבָה עַל קִבְרוֹ פְּלִיגֵי בָּהּ ר' נָתָן וְרַבָּנָן חַד אָמַר שְׁלֹשָׁה

וחד

רש"י

אַף הַנָּחָשׁ. מִדְּקָתָנֵי אַף מִכְּלַל דְּלר' אֱלִיעֶזֶר הֲווּ אִינָךְ מוּעָדִין: וְהָא אֲנַן תְּנַן ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר. נָחָשׁ הוּא מוּעָד אֲבָל הַנֵּי לֹא: דָּרַס. שֶׁלֹּא הָרְגָהּ אֶלָּא מֵחַיִּים אֲכָלָהּ פָּטוּר דְּאוֹרְחֵיהּ הוּא וְשֵׁן בִּרה"ר פָּטוּר: טָרַף. שֶׁהֲרָגָהּ וַאֲכָלָהּ: חַיָּיב. דְּלָאו אוֹרְחֵיהּ הִיא וְתוֹלָדָה דְּקֶרֶן הוּא וּמְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק בִּרה"ר: בְּדֵי גוֹרוֹתָיו. דֵּי מַאֲכַל גּוֹרוֹתָיו יְלָדָיו אַלְמָא טוֹרֵף הוּא: וּמְשַׁנֵּי בִּשְׁבִיל גּוֹרוֹתָיו. אוֹרְחֵיהּ לַהֲרוֹג וּלְהָבִיא וּלְהַצְנִיעַ אֲבָל לִטְרוֹף וְלֶאֱכוֹל הוּא עַצְמוֹ כִּי הַאי לָאו אוֹרְחֵיהּ: וְקָפָרִיךְ וְהָכְתִיב וּמְחַנֵּק לְלִבְאוֹתָיו. אַלְמָא אוֹרְחֵיהּ לַהֲרוֹג וּמְשַׁנֵּי בִּשְׁבִיל לְבִאוֹתָיו: וְהָכְתִיב וַיְמַלֵּא טֶרֶף חוֹרָיו וּמְשַׁנֵּי בִּשְׁבִיל חוֹרָיו. אוֹרְחֵיהּ לַהֲרוֹג וּלְהָבִיא לְחוֹרָיו וּלְהַצְנִיעַ אֲבָל לֶאֱכוֹל מִיָּד לְאַחַר הֲרִיגָה כִּי הָא דִּשְׁמוּאֵל לָאו אוֹרְחֵיהּ הוּא: טָרְפָה בְּהֵמָה. וַהֲרָגַתָּהּ וְאָכְלָה הַבָּשָׂר: מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. מִדִּמְשַׁלֶּמֶת בַּחֲצַר הַנִּיזָּק נֶזֶק שָׁלֵם מִכְּלַל דְּאוֹרְחֵיהּ הוּא וְתוֹלָדָה דְּשֵׁן הִיא וּבִרה"ר לִיפְּטַר: לְהָנִיחַ. לְהַצְנִיעַ אוֹרְחֵיהּ לַהֲרוֹג: וְעוֹד דִּשְׁמוּאֵל נַמִּי. דְּאָמַר טָרַף וְאָכַל חַיָּיב אַמַּאי חַיָּיב דִּלְמָא הָכֵי הוּא דְּטָרַף עַל מְנָת לְהַצְנִיעַ וְנִמְלַךְ וְאָכַל וְלִיפְּטַר: ה"ג אָמַר רַב נַחְמָן לְצַדְדִין קָתָנֵי טָרְפָה וְהִנִּיחָה אוֹ דָּרְסָה וְאָכְלָה מְשַׁלֶּמֶת נֶזֶק שָׁלֵם. כְּלוֹמַר הָא דְּקָתָנֵי בְּרַיְיתָא טָרְפָה בְּהֵמָה וְאָכְלָה בָּשָׂר תְּרֵי מִילֵּי נִינְהוּ טָרְפָה בְּהֵמָה וְהִנִּיחָה אוֹ אָכְלָה בָּשָׂר עַל יְדֵי דְּרִיסָה מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם: רָבִינָא אָמַר. לְעוֹלָם אוֹרְחֵיהּ הוּא לִטְרוֹף וְלֶאֱכוֹל וּשְׁמוּאֵל דִּמְחַיֵּיב לֵיהּ בִּרה"ר בַּאֲרִי תַּרְבּוּת כו' וְאַלִּיבָּא דְּר' אֶלְעָזָר: אִי הָכֵי. אֲפִי' דָּרַס נַמִּי לְחַיֵּיב אֶלָּא וַדַּאי דְּרָבִינָא לָא אַדִּשְׁמוּאֵל אִתְּמַר אֶלָּא אִי אִיכָּא לְאוֹקְמָא לִדְרָבִינָא אַמַּתְנִיתָא הוּא דְּמוֹקְמַת לֵיהּ וְהָכֵי קָאָמַר רָבִינָא הָא דְּקָתָנֵי מַתְנִיתָא נֶזֶק שָׁלֵם לָאו מִשּׁוּם דְּאוֹרְחֵיהּ לִטְרוֹף דַּאֲפִי' בַּאֲרִי תַּרְבּוּת נַמִּי מִתּוֹקְמָה: וּפָרְכִינַן מַתְנִיתָא נַמִּי. הֵיכִי אִיתָא לִדְרָבִינָא חֲצִי נֶזֶק בָּעֵי לְשַׁלּוּמֵי: אִי הָכֵי. דְּתוֹלָדָה דְּקֶרֶן הִיא אַדְּתָנֵי לְהָא מַתְנִיתָא (לקמן דף יט:) גַּבֵּי תּוֹלָדָה דְּשֵׁן גַּבֵּי תּוֹלָדָה דְּקֶרֶן לִיתְנֵי: **מתני'** מִן הָעֲלִיָּיה. וַאֲפִי' אֵין הַנּוֹגֵחַ שָׁוֶה שִׁיעוּר הַנֶּזֶק דִּבְמוּעָד כְּתִיב יְשַׁלֵּם שׁוֹר תַּחַת הַשּׁוֹר וְלֹא כְּתִיב בֵּיהּ דְּמִגּוּף הַנּוֹגֵחַ יִפָּרַע: **גמ'** וַיִּקְבְּרוּהוּ בְּמַעֲלֵה וְגוֹ'. בְּחִזְקִיָּה כְּתִיב בְּסֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים: וַיַּשְׁכִּיבוּהוּ בַּמִּשְׁכָּב. בְּאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה: זְנֵי זְנֵי. מִינֵי מִינֵי בְּשָׂמִים הַרְבֵּה כִּדְמִתַּרְגְּמִינַן לְמִינֵהוּ לִזְנוֹהִי (בראשית א): כִּי כָרוּ שׁוּחָה לְלָכְדֵנִי. בְּיִרְמְיָה הַנָּבִיא כְּתִיב: עֲצָתָם עָלַי לַמָּוֶת. דְּאֵשֶׁת אִישׁ אִית בֵּיהּ חִיּוּב מִיתָה אֲבָל בְּזוֹנָה פְּנוּיָה לֵיכָּא מִיתָה: וְכָבוֹד עָשׂוּ לוֹ בְּמוֹתוֹ. בְּחִזְקִיָּה כְּתִיב: יְשִׁיבָה. תַּלְמִידִים לַעֲסוֹק שָׁם בַּתּוֹרָה: שְׁלֹשָׁה. יָמִים הוֹשִׁיבוּ שָׁם יְשִׁיבָה:

וחד

תוספות

רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר בִּזְמַן שֶׁהֵן בְּנֵי תַרְבּוּת אֵינָן מוּעָדִים. תֵּימַהּ דִּבְרֵישׁ פ"ק דְּסַנְהֶדְרִין (דף ב. ושם) תְּנַן הָאֲרִי וְהַזְּאֵב וְהַדּוֹב כו' ר"א אוֹמֵר כָּל הַקּוֹדֵם לְהוֹרְגוֹ זָכָה וּמְפָרֵשׁ ר' יוֹחָנָן בַּגְּמָ' (שם טו:) אע"פ שֶׁלֹּא הֵמִיתוּ דְּאֵין לָהֶם תַּרְבּוּת וְאֵין לָהֶם בְּעָלִים וְאוֹר"י דְּהָכָא גַּרְסִינָן ר' אֶלְעָזָר שֶׁהוּא אַחַר ר' מֵאִיר וְהָתָם גַּרְסִינָן ר' אֱלִיעֶזֶר שֶׁהוּא קוֹדֵם ר' עֲקִיבָא דְּקָתָנֵי בַּתְרֵיהּ ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר מִיהוּ אַכַּתִּי קָשֶׁה דְּהָתְנַן וְהַנָּחָשׁ מוּעָד לְעוֹלָם אַלִּיבָּא דְּכ"ע וְהָתָם מְפָרֵשׁ רֵישׁ לָקִישׁ וְהוּא שֶׁהֵמִיתוּ אֲבָל לֹא הֵמִיתוּ לֹא קָסָבַר יֵשׁ לָהֶם תַּרְבּוּת וְיֵשׁ לָהֶם בְּעָלִים אֲפִי' אַנָּחָשׁ וְאוֹמֵר ר"ת דְּהָתָם בִּקְשׁוּרִים בְּשַׁלְשְׁלָאוֹת כְּגוֹן אֲרִי בְּגוּהַרְקֵי שֶׁלּוֹ דִּבְעִנְיָן זֶה יֵשׁ לָהֶם תַּרְבּוּת [וְאֵין לָהֶם לְהָרְגָם אא"כ הֵמִיתוּ וְתַרְבּוּת דְּהָכָא הַיְינוּ שֶׁגִּידְּלָם בְּבֵיתוֹ] וְעוֹד יֵשׁ לְחַלֵּק דַּוְקָא לְעִנְיָן זֶה יֵשׁ לָהֶם תַּרְבּוּת שֶׁאֵין לָהֶם לְהָרְגָם כָּל הַקּוֹדֵם אא"כ הֵמִיתוּ אֲבָל לְעִנְיַן אִם הִזִּיקוּ לְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם אוֹ לֹא בְּהָא לֹא אַיְירֵי מִידֵּי אִם חָשִׁיב תַּרְבּוּת שֶׁלָּהֶם תַּרְבּוּת:

וְהוּא דְּלֹא כָּרַע בְּמוֹדִים. לְפִי שֶׁמִּצְוָה לִכְרוֹעַ וְכִי זָקִיף זָקִיף כְּחִוְיָא כִּדְאַשְׁכְּחָן בְּרַב שֵׁשֶׁת בְּמַסֶּכֶת בְּרָכוֹת (דף יב: ושם) מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה וְנַעֲשָׂה נָחָשׁ זֶהוּ עוֹנְשׁוֹ שֶׁגְּנַאי הוּא לוֹ בַּמֶּה שֶׁנַּעֲשָׂה נָחָשׁ: גִּלָּיוֹן. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים מִשּׁוּם דְּאַמְרִינָן בְּמִדְרָשׁ שֶׁיֵּשׁ עֶצֶם בְּשִׁדְרוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁמִּמֶּנּוּ נוֹצָר לֶעָתִיד לָבֹא וְאוֹתוֹ עֶצֶם חָזָק וְקָשֶׁה כָּל כָּךְ שֶׁאֵין הָאֵשׁ יָכוֹל לְשׂוֹרְפוֹ וְהַשְׁתָּא כְּשֶׁאוֹתוֹ עֶצֶם נַעֲשָׂה נָחָשׁ אֵינוֹ חַי לֶעָתִיד לָבֹא וְאֵין סְבָרָא לוֹמַר שֶׁיְּהֵא עוֹנֶשׁ גָּדוֹל כָּל כָּךְ בִּשְׁבִיל עָוֹן זֶה דְּהָא כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא:

דָּרַס וְאָכַל. פֵּירוּשׁ שֶׁאוֹכֵל מֵחַיִּים כִּדְאַמְרִינָן בְּפֶרֶק אֵלּוּ עוֹבְרִין (פסחים דף מט: ושם) מָה אֲרִי דּוֹרֵס וְאוֹכֵל וְאֵינוֹ מַמְתִּין עַד שֶׁיָּמוּת אַף עַם הָאָרֶץ כו':

וְהָתַנְיָא וְכֵן חַיָּה. תֵּימַהּ וְלוֹקְמָהּ בִּזְאֵב דְּאוֹרְחֵיהּ לִטְרוֹף וְי"ל דְּחַיָּה סְתָם קָתָנֵי בֵּין בַּאֲרִי בֵּין בִּזְאֵב וְלֹא הֲוָה מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי דִּכְרַבִּי טַרְפוֹן אַתְיָא דְּאָמַר (לעיל יד.) מְשׁוּנָּה קֶרֶן בַּחֲצַר הַנִּיזָּק נֶזֶק שָׁלֵם מְשַׁלֵּם מִדְּקָתָנֵי לָהּ גַּבֵּי תּוֹלָדָה דְּשֵׁן כִּדְמַסֵּיק:

כִּי תַּנְיָא מַתְנִיתָא בַּאֲרִי תַּרְבּוּת וְאַלִּיבָּא דְּר' אֶלְעָזָר. לֹא נָקַט ר' אֶלְעָזָר לְאַפּוּקֵי רַבָּנָן אֶלָּא לְרְבוּתָא נְקָטֵיהּ וְה"ק דְּלֹא תֵּימָא מִשּׁוּם דְּאוֹרְחֵיהּ לִטְרוֹף מְשַׁלֶּמֶת נ"ש דַּאֲפִילּוּ בַּאֲרִי תַּרְבּוּת אַלִּיבָּא דְּר' אֶלְעָזָר דְּוַדַּאי לָאו אוֹרְחֵיהּ הוּא אִיכָּא לְאוֹקְמֵי דְּהַיְינוּ בְּדַאֲיַיעַד כִּדְמְפָרֵשׁ וְאָזִיל וּמֵאוֹתוֹ הַטַּעַם שֶׁיִּתְחַיֵּיב לְר' אֶלְעָזָר יִתְחַיֵּיב לְרַבָּנָן וְעוֹד י"ל דְּדַוְקָא מוֹקֵי לָהּ כְּרַבִּי אֶלְעָזָר מִשּׁוּם דְּחַיָּה סְתָם קָתָנֵי בֵּין בַּאֲרִי בֵּין בִּזְאֵב וּלְר' אֶלְעָזָר כֵּיוָן דַּהֲווּ בְּנֵי תַּרְבּוּת לֹא אוֹרְחַיְיהוּ לִטְרוֹף וּמַיְירֵי תַּרְוַויְיהוּ בְּדַאֲיַיעַד אֲבָל לְרַבָּנָן דְּלָאו בְּנֵי תַּרְבּוּת נִינְהוּ וְאוֹרְחֵיהּ דִּזְאֵב לִטְרוֹף כִּי לֹא אֲיַיעַד נַמִּי מְשַׁלֵּם נ"ש וְזֶהוּ דּוֹחַק לְהַעֲמִיד הַבְּרַיְיתָא לִצְדָדִים זְאֵב בְּלֹא אֲיַיעַד וַאֲרִי בַּאֲיַיעַד וְא"ת וּלְמַאי דְּס"ד הַשְׁתָּא דַּהֲוֵי תּוֹלָדָה דְּקֶרֶן אַמַּאי נָקַט בִּבְרַיְיתָא שֶׁנִּכְנְסוּ בַּחֲצַר הַנִּיזָּק וְי"ל מִשּׁוּם זְאֵב נָקַט דְּכֵיוָן דַּאֲיַיעַד חוֹזֵר לְקַדְמוּתוֹ וַהֲוֵי שֵׁן דְּפָטוּר בִּרה"ר: **שֶׁחֲשָׁדוּהוּ** בְּזוֹנָה. דְּיִרְמְיָה כֹּהֵן הֲוָה וְזוֹנָה אֲסוּרָה לְכֹהֵן: **אֲפִילּוּ** בְּשָׁעָה שֶׁעוֹשִׂין צְדָקָה. וְל"ג יִשְׂרָאֵל דְּאַאַנְשֵׁי עֲנָתוֹת קָאֵי:

לְפָנֶיךָ זוּ צְדָקָה. שֶׁנֶּאֱמַר וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ (ישעיה נח): **שֶׁהוֹשִׁיבוּ** יְשִׁיבָה עַל קִבְרוֹ. לְפִי שֶׁהִרְבָּה תּוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל כִּדְאַמְרִינָן בְּחֵלֶק (סנהדרין דף צד: ע"ש) שֶׁבָּדְקוּ מִדָּן עַד בְּאֵר שֶׁבַע וְלֹא מָצְאוּ אִישׁ וְאִשָּׁה תִּינוֹק וְתִינוֹקֶת שֶׁלֹּא הָיוּ בְּקִיאִים בְּטוּמְאָה וְטָהֳרָה וְלֹא עַל קִבְרוֹ מַמָּשׁ אֶלָּא בְּרִחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת דְּלֵיכָּא לוֹעֵג לָרָשׁ:

רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר אַף הַנָּחָשׁ מוּעָד מִתַּחִילָּתוֹ: לשון 'אף' משמע שמוסיף נחש על שאר החיות, ומוכח שגם הם מועדים מתחילתם, ועל כן מקשה הגמרא, וְהָא אֲנַן תְּנַן במשנתינו, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, בִּזְמַן שֶׁהֵן [–החיות המנויות במשנה] בְּנֵי תַּרְבּוּת – גדלים בבית אדם ומלמדם שלא יזיקו, אֵינָן מוּעָדִין, וְהַנָּחָשׁ מוּעָד לְעוֹלָם ואי אפשר להרגילו שלא להזיק. הרי שלרבי אלעזר אין שאר החיות מועדים מתחילתן. מתרצת הגמרא: תָּנֵי – יש לגרוס בברייתא 'רבי אלעזר אומר נָחָשׁ', ולא 'אף הנחש'. וכדבריו במשנה שרק הנחש מועד תמיד מתחילתו.

נידון בענין נזקי ארי: אָמַר שְׁמוּאֵל, אֲרִי שאכל בהמה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אם דָּרַס – נעץ בה צפרניו וְמִיד אָכַל אותה בעודה בחיים, פָּטוּר, אך אם טָרַף – המתין עד שתמות וְאחר כך אָכַל את בשרה, חַיָּיב. ומבארת הגמרא: דָּרַס וְאָכַל פָּטוּר, כֵּיוָן דְּאוֹרְחֵיהּ לְמִידְרַס ולאכול מיד ואינו ממתין שתמות, הֲוָה לֵיהּ – הרי הוא כְּמוֹ בהמה שֶׁאֲכָלָהּ פֵּירוֹת וִירָקוֹת דַּהֲוָה לֵיהּ שֵׁן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּפָטוּר. אבל טָרַף – המתין עד שתמות ואחר כך אכל, לַאו אוֹרְחֵיהּ הוּא – אין זה דרכו וקרן הוא וחייב אף ברשות הרבים.

הגמרא מקשה על דברי שמואל: לְמִימְרָא – זאת אומרת דְּטַרְיְפָה לַאו אוֹרְחֵיהּ הוּא, וְהָכְתִיב (נחום ב יג) 'אַרְיֵה טֹרֵף בְּדֵי גֹרוֹתָיו', הרי שדרכו לטרוף. מתרצת הגמרא: אכן בִּשְׁבִיל גֹּרוֹתָיו דרכו לטרוף ולהצניע, אבל לעצמו דורס ואוכל בעודם חיים. מקשה הגמרא: הרי בהמשך נאמר 'וּמַחֲנַק לְלִבְאֹתָיו' – חונק והורג את הטרף כדי לספק אוכל ללבאותיו. מתרצת הגמרא: אכן בִּשְׁבִיל לְבָאוֹתָיו דרכו בכך, אבל לעצמו דורס ואוכל מיד. שוב מקשה הגמרא: והרי בהמשך נאמר 'וַיְמַלֵּא טֶרֶף חֹרָיו' – ממלא את החורים שהוא ישב בהם בטרפות, הרי שדרכו לטרוף אף לעצמו. מתרצת הגמרא: אכן דרכו להרוג בִּשְׁבִיל להצניע בְּחֹרָיו ולאכול לאחר זמן, אך כשרוצה לאכול מיד אינו ממתין עד שימות. מקשה הגמרא מסוף הפסוק 'וּמְעוֹנוֹתָיו טָרְפָה' – ממלא את מקום דירתו בטריפות, ומתרצת, בִּשְׁבִיל מְעוֹנוֹתָיו דרכו בכך, אך כשרוצה לאכול מיד אינו ממתין עד שימות.

הגמרא מקשה על שמואל מברייתא: וְהַתַּנְיָא, וְכֵן חַיָּה שֶׁנִּכְנְסָה לַחֲצַר הַנִּיזָּק טָרְפָה [–הרגה] בְּהֵמָה וְאָכְלָה את הַבָּשָׂר, מְשַׁלֵּם בעליה נֶזֶק שָׁלֵם, כדין שן בחצר הניזק. ומכך שהברייתא לא חילקה בין סוגי החיות משמע שגם ארי בכלל זה, והלא לפי שמואל אין דרך ארי לטרוף וקרן הוא, ומדוע משלם נזק שלם. מתרצת הגמרא: הָכָא בְּמַאי עַסְקִינָן – הברייתא עוסקת באופן שֶׁטָּרְפָה כדי לְהָנִיחַ ולא לאכול מיד. מקשה הגמרא: הָא 'טרפה וְאָכְלָה' קָתָנֵי, ומשמע שאכלה מיד ולא טרפה להניח. מתרצת הגמרא: מדובר בְּשֶׁנִּמְלְכָה וְאָכְלָה – שאמנם בשעה שטרפה היה בכוונתה להניח כדרכה אלא שאחר כך התחרטה ואכלה מיד. שואלת הגמרא: מְנָא יָדְעִינָן – כיצד אנו יודעים שבשעת מעשה היתה כוונתה לאכול מיד. וְעוֹד קשה, דִּשְׁמוּאֵל נַמִי – גם בדינו של שמואל בארי ברשות הרבים שטרף ואכל שמשלם חצי נזק, דִּלְמָא הָכֵי הוּא – שמא היתה כוונת הארי להניח ולאכול אחר כך ותולדה של שן הוא אלא שנמלך ואכל מיד, ומדוע חייבו שמואל ברשות הרבים.

הגמרא מתרצת באופן אחר: אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, הברייתא לא עוסקת במקרה אחד שטרפה בהמה ואכלה את הבשר, אלא לְצַדְדִין קָתָנֵי – הברייתא שונה כאן שני אופנים של נזקי שן, דהיינו או שֶׁטָּרְפָה – שהרגה בהמה כדי לְהָנִיחַ ולאכול אחר כך, אוֹ שדְּרָסָה וְאָכְלָה מיד בלי להרוג את הטרף, ובשני מקרים אלו מְשַׁלֶּמֶת נֶזֶק שָׁלֵם, אבל לטרוף ולאכול מיד אין זה דרכה ומשלמת רק חצי נזק.

ישוב נוסף: רָבִינָא אָמַר, לעולם דרך ארי לטרוף, וּכְּדִי קָאָמַר שְׁמוּאֵל שאין דרכו לטרוף, דוקא בַּאֲרִי תַּרְבּוּת – שגדל בבית אדם ומלומד הוא שלא להזיק, וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר במשנתינו שבן תרבות לַאו אוֹרְחֵיהּ – אין דרכו להזיק וקרן הוא, והברייתא דיברה בחיה שאינה בת תרבות שמועדת היא מתחילתה ולכן חייבת נזק שלם.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי, אֲפִילּוּ אם דָּרְסָה ואכלה מבלי להרוג נַמִּי לִיחַיֵּיב ברשות הרבים, שהרי ארי תרבות לפי רבי אלעזר אין דרכו כלל להזיק ודינו כקרן החייבת ברשות הרבים, ומדוע אמר שמואל שדרס ואכל פטור ברשות הרבים.

הגמרא מעמידה את דברי רבינא באופן אחר: אֶלָּא דְּרָבִינָא – דברי רבינא שהעמיד כרבי אלעזר לַאו אַשְׁמוּאֵל אִתְּמַר – לא נאמרו על דינו של שמואל אֶלָּא אַמַּתְנִיתָא – על הברייתא, וכך אמר רבינא, כִּי תָּנֵי מַתְנִיתָא – מה ששנינו בברייתא שטרפה ואכלה בחצר הניזק משלם נזק שלם, אין החיוב מדין שן אלא מדין קרן, שכן הברייתא דיברה גם בַּאֲרִי בן תַּרְבּוּת וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר שבן תרבות לַאו אוֹרְחֵיהּ – אין דרכו להזיק ואי אפשר לחייבו מדין שן. ומיד תמהה הגמרא, אִי הָכִי מדין קרן חֲצִי נֶזֶק בְּעֵי לְשַׁלּוּמֵי, והרי בברייתא הדין הוא שמשלם נזק שלם. ומיישבת הגמרא שהברייתא דיברה באופן דְּאַיְיעַד – שעשה זאת שלש פעמים ונעשה מועד ועל כן משלם נזק שלם.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי, מַאי הַאי דְּקָתָנֵי לָהּ נֵבֵי תּוֹלְדָה דְּשֵׁן – מדוע הברייתא כתבה דין זה אצל תולדות של שן, הלא נֵבֵי תּוֹלְדָה דְּקֶרֶן בָּעֵי לְמִיתְנְיֵיהּ – היה צריך לשנות דין זה אצל תולדות של קרן. מסיימת הגמרא: קַשְׁיָא – אכן קשה על דברי רבינא:

משנה

מַה ההבדל בֵּין שור תָּם לְמוּעָד, אֶלָּא שֶׁהַתָּם מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק, והתשלום הוא מִגּוּפוֹ של השור המזיק, ואם אינו שוה כדי מחצית הנזק, הניזק מפסיד, וּמוּעָד מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם גם אם השור המזיק אינו שוה כדי כל הנזק, והתשלום הוא מִן הָעֲלִיָּיה:

גמרא

מבררת הגמרא: מַאי – מהו תשלום מן הָעֲלִיָּיה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הכוונה שעל המזיק לשלם את הנזק בְּמִעוּלָּה שֶׁבְּנִכְסָיו – מהקרקע המשובחת שבנכסיו. ומביאה הגמרא ראיה מפסוק שלשון 'עליה' הכוונה למעולה: וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברי הימים ב' לב לג) 'וַיִּשְׁכַּב יְחִזְקִיָּהוּ עִם אֲבֹתָיו וַיְקַבְּרֻהוּ בְּמַעֲלֵה קִבְרֵי בְנֵי דָוִיד', וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מה שנאמר 'בְּמַעֲלֵה' היינו שקברוהו אֲצֵל קברי הַמְּעוּלִּים שֶׁבִּמִּשְׁפָּחָה, וּמַאן נִינְהוּ – ומי הם, דָּוִד המלך ובנו וּשְׁלֹמֹה.

הסבר נוסף של רבי אלעזר על פסוק העוסק בקבורת מלכים: נאמר בקבורת אסא מלך יהודה (שם טז יד): 'וַיִּקְבְּרֻהוּ בְקִבְרֹתָיו אֲשֶׁר כָּרָה לוֹ בְּעִיר דָּוִיד וַיַּשְׁכִּיבֻהוּ בַּמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר מִלֵּא בְשָׂמִים וְזָנִים'. מבררת הגמרא: מַאי – מהו 'בְשָׂמִים וְזָנִים'. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר זֵינֵי זִינֵי – מינים מינים, כלומר מינים רבים של בשמים. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר בְּשָׂמִים שֶׁכָּל הַמֵּרִיחַ בָּהֶן בָּא לִידֵי זִימָה.

פסוק נוסף שנחלקו בפירושו אמוראים אלו: ירמיה הנביא התפלל לה' שיעניש את העם שמסרבים לשמוע לנבואות התוכחה ומבקשים להרע לו, ואמר (ירמיה יח כב) 'כִּי כָרוּ שׁוּחָה לְלָכְדֵנִי וּפַחִים טָמְנוּ לְרַגְלָי'. ונחלקו בפירוש 'כרו שוחה ללכדני', רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר שֶׁחֲשָׁדוּהוּ מִזּוֹנָה – שבא על זונה פנויה. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר, שֶׁחֲשָׁדוּהוּ מֵאֵשֶׁת אִישׁ – שבא על אשת איש.

מקשה הגמרא: בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר – מובן הדבר לדעת הסובר שֶׁחֲשָׁדוּהוּ מִזּוֹנָה, משום שמצינו שהפסוק מדמה זונה לשוחה עמוקה, וְהַיְינוּ דִּכְתִיב (משלי כג כז) 'כִּי שׁוּחָה עֲמֻקָּה זוֹנָה', ומובן שירמיה רמז דבר זה בתיבת 'שוחה', אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר שֶׁחֲשָׁדוּהוּ מֵאֵשֶׁת אִישׁ, מַאי שׁוּחָה – מדוע דימה ירמיה אשת איש ל'שוחה'. מתרצת הגמרא: אִטּוּ – וכי אֵשֶׁת אִישׁ שזינתה מִי נַפְקָא – וכי יוצאת היא מִכְּלָל זוֹנָה, כלומר השוחה שדיבר עליה ירמיה הכוונה לזונות של אשת איש.

מקשה הגמרא: בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר שֶׁחֲשָׁדוּהוּ מֵאֵשֶׁת אִישׁ, הַיְינוּ דִּכְתִיב שם בהמשך תפילת ירמיה (ירמיה יח כג) 'וְאַתָּה ה' יָדַעְתָּ אֶת

המשך בעמוד צא

וְחַד אָמַר שִׁבְעָה ימים **וְאָמְרֵי לָהּ** – ויש אומרים **שְׁלֹשִׁים** יום.

תָּנוּ רַבָּנָן, נאמר (דברי הימים ב׳ לב לג) ׳**וְכָבוֹד עָשׂוּ לוֹ בְּמוֹתוֹ**׳, ומבארת הברייתא, **זֶה חִזְקִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה שֶׁיָּצְאוּ לְפָנָיו** – לפני מיטתו **שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אֶלֶף חֲלוּצֵי כַתָּף** – קרועי בגדים עד שנראה כתפיהם, **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי נְחֶמְיָה, וַהֲלֹא לִפְנֵי אַחְאָב עָשׂוּ כֵּן** ואין זה כבוד מיוחד לחזקיה. **אֶלָּא** אמר רבי נחמיה, **שֶׁהֵנִיחוּ סֵפֶר תּוֹרָה עַל מִטָּתוֹ וְאָמְרוּ קַיִּים זֶה** – חזקיה **מַה שֶּׁכָּתוּב בְּזֶה** – בתורה.

מקשה הגמרא: **וְהָאִידְּנָא נַמִּי עָבְדִינָן הָכִי** – והרי גם עכשיו בזמנינו עושים כן, שמוציאים ספר תורה לפני מיטתו של אדם גדול, ובמה מיוחד הכבוד שעשו לחזקיה. מתרצת הגמרא: **אַפּוּקֵי מַפְקִינָן** – אמנם מוציאים אנו ספר תורה בהלוויתו של אדם גדול, אבל **אַנּוּחֵי לָא מַנְּחִינָן** – אין מניחים אותו על מיטתו, ורק אצל חזקיה הניחו על המטה. **וְאִיבְּעִית אֵימָא, אַנּוּחֵי נַמִּי מַנְּחִינָן** – גם מניחים בזמנינו את הספר על מיטת אדם גדול, אבל ׳**קַיִּים** זה מה שכתוב בזה׳ **לָא אַמְרִינָן,** ורק על חזקיה אמרו כן.

הגמרא מביאה תירוץ אחר: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, הֲוָה אָזִילְנָא בַּהֲדֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן** – הייתי מהלך עם רבי יוחנן כדי **לְמִשְׁאַל שְׁמַעְתָּא** – לשאול ממנו הלכות. פעם אחת **כִּי הֲוָה עָיֵיל** – כאשר היה נכנס רבי יוחנן **לְבֵית הַכִּסֵּא** ויצא **וַהֲוָה בְּעִינָא מִינֵּיהּ מִלְּתָא** – ושאלתי אותו את פירוש שמועה זו **לָא פָּשִׁיט לָן** – לא ענה לי **עַד דְּמָשֵׁי יָדֵיהּ** – עד שרחץ ידיו **וּמַנַּח תְּפִילִין וּמְבָרֵךְ** ברכת התפילין, **וַהֲדַר אָמַר לָן** – ואחר כך אמר לי שבזמנינו **אֲפִילּוּ קַיִּים אַמְרִינָן** בהלוויתו של אדם גדול, אך **לִימֵּד** לאחרים שהוא חשוב מ׳קיים ׳**לָא אַמְרִינָן,** ורק על חזקיה אמרו שאף לימד לאחרים.

הגמרא מקשה על העולה מתשובתו של רבי יוחנן שללמד תורה לאחרים הוא מעלה יותר מקיום המצוות. מקשה הגמרא: **וְהָאָמַר מַר** בברייתא, **גָּדוֹל לִמּוּד תּוֹרָה שֶׁהַלִּמּוּד מֵבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה,** ומאחר שחשיבות הלימוד הוא משום שמביא לידי מעשה נמצא שהמעשה דהיינו קיום המצוות שהוא תכלית הלימוד, חשוב יותר מהלימוד. מתרצת הגמרא: **לָא קַשְׁיָא, הָא לְמִיגְמַר** – כאשר לומד לעצמו, תכלית לימודו היא המעשה ולכן המעשה חשוב יותר, **הָא לְאַגְמוּרֵי** – אבל ללמד לאחרים חשוב יותר מקיום המצוות, כיון שבזה מביא את הרבים לידי מעשה.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, מַאי דִּכְתִיב – מה שכתוב (ישעיה לב כ) ׳**אַשְׁרֵיכֶם זֹרְעֵי עַל כָּל מָיִם מְשַׁלְּחֵי רֶגֶל הַשּׁוֹר וְהַחֲמוֹר**׳, מלמד שכל **הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים, זוֹכֶה לְנַחֲלַת שְׁנֵי שְׁבָטִים** – יוסף ויששכר שנמשלו לשור וחמור. ומפרש רבי יוחנן, גמילות חסדים מרומז במה **שֶׁנֶּאֱמַר ׳אַשְׁרֵיכֶם זֹרְעֵי׳, וְאֵין זְרִיעָה אֶלָּא צְדָקָה, שֶׁנֶּאֱמַר** (הושע י יב) ׳**זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה וְקִצְרוּ לְפִי חֶסֶד**׳, **וּמה** שנאמר ׳על כל מים׳ מרמז על עסק התורה, לפי שאין **מָיִם אֶלָּא תּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר** (ישעיה נה א) ׳**הוֹי כָּל צָמֵא לְכוּ לַמַּיִם**׳ דהיינו לתורה, **וְזוֹכֶה לְנַחֲלַת שְׁנֵי שְׁבָטִים,** היינו שזוכה **לְכִילָּה** – לחֵן **כְּיוֹסֵף, דִּכְתִיב** בברכת יעקב (בראשית מט כב) ׳**בֵּן פֹּרָת** – בן חן **יוֹסֵף** וגו׳ **בָּנוֹת צָעֲדָה עָלֵי שׁוּר** – שבנות מצרים היו צועדות על החומה כדי להסתכל ביופיו. **וְזוֹכֶה לְנַחֲלַת יִשָּׂשכָר** שהיא עושר ונכסים, **דִּכְתִיב** (בראשית מט יד) ׳**יִשָּׂשכָר חֲמֹר גָּרֶם**׳.

הגמרא מביאה גירסא אחרת לשכר שהוא זוכה: **אִית דְּאָמְרֵי, אוֹיְבָיו נוֹפְלִין לְפָנָיו כְּפִי** שנפלו לפני שבט **יוֹסֵף, דִּכְתִיב** בברכת משה לשבט יוסף (דברים לג יז) ׳**בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ וְקַרְנֵי רְאֵם קַרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יְנַגַּח יַחְדָּו אַפְסֵי אָרֶץ**׳ – בקרניו ינגח וישמיד את כל האויבים עד קצות הארץ, **וְזוֹכֶה לְבִינָה** [–להיות מבין דבר מתוך דבר] **כְּיִשָּׂשכָר, דִּכְתִיב** (דברי הימים א׳ יב לג) ׳**וּמִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לָעִתִּים לָדַעַת מַה יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל**׳:

הדרן עלך ארבעה אבות:

נתבאר בדברי המשנה לעיל (טו:), שישנם חמשה סוגי מזיקים שהינם מועדים לשלם נזק שלם: שן, רגל, קרן לאחר שנגח בה השור שלש פעמים, קרן ברשות הניזק לדעת רבי טרפון, ואדם המזיק. בפרק זה יתבארו הדינים של כל אחד מחמשת המועדים הללו. המשנה הראשונה פותחת בדיני הרגל.

משנה

כֵּיצַד הָרֶגֶל מוּעֶדֶת – לאיזה ענין נידונית הרגל כמועדת, **לְשַׁבֵּר בְּדֶרֶךְ הִלּוּכָהּ** – שאם משברת ברגליה בתוך כדי הילוכה, הרי היא מועדת לשלם נזק שלם.

הַבְּהֵמָה מוּעֶדֶת לְהַלֵּךְ כְּדַרְכָּהּ וּלְשַׁבֵּר – שאם שיברה בדרך הילוכה הרי היא מועדת לשלם נזק שלם.

המשנה מונה שני אופנים שהבהמה מזיקה ברגליה, ואף על פי כן אינה משלמת אלא חצי נזק:

הָיְתָה הבהמה **מְבַעֶטֶת** בכלים, **אוֹ שֶׁהָיוּ צְרוֹרוֹת מְנַתְּזִין מִתַּחַת רַגְלֶיהָ** – שהלכה כדרכה על גבי אבנים וניתזו מתחת רגליה **וְעַל יְדֵי כָּךְ שִׁבְּרָה אֶת הַכֵּלִים,** בשני אופנים אלו בעל הבהמה **מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק** בלבד.

ובטעם הדבר יש חילוק בין שני האופנים. באופן הראשון אינה משלמת משום ׳רגל׳ אלא משום ׳קרן׳, ואף שהזיקה ברגליה, מכל מקום מאחר שאין דרכה לבעוט שינוי הוא, ותולדת קרן, ולפיכך אין הבעלים משלם אלא חצי נזק כדין קרן. אמנם באופן השני שהתיזה צרורות, היה זה כשהלכה כדרכה, ותולדת רגל הוא, ומכל מקום הלכה היא למשה מסיני שאם לא הזיקה הבהמה בגופה אלא בדבר הניתז מכוחה, אין הבעלים משלמים אלא חצי נזק.

ולפיכך, בהמה שדָּרְסָה **עַל הַכְּלִי וּשְׁבָרַתּוּ, וְנָפַל** שבר ממנו **עַל כְּלִי** אחר **וּשְׁבָרוֹ,** הדין הוא **שֶׁעַל הַכְּלִי הָרִאשׁוֹן מְשַׁלֵּם** הבעלים **נֶזֶק שָׁלֵם,** שהרי שברתו ברגליה ממש, **וְעַל הַכְּלִי הָאַחֲרוֹן מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק,** מאחר שלא שברתו בגופה אלא מכוחה נשבר.

מוסיפה המשנה, שדין זה שהרגל מועדת היא אינו רק בבהמה, אלא אף **הַתַּרְנְגוֹלִין מוּעָדִין לְהַלֵּךְ כְּדַרְכָּן וּלְשַׁבֵּר** בדרך הילוכן, ומשלמים הבעלים נזק שלם.

אך אם **הָיָה דְּלִיל** – חפץ כלשהו, **קָשׁוּר בְּרַגְלָיו** של התרנגול, וזרק התרנגול חפץ זה על הכלים ונשברו, **אוֹ שֶׁהָיָה** התרנגול **מְהַדֵּם** – מרקד, ועל ידי כך היה מתיז צרורות **וּמְשַׁבֵּר אֶת הַכֵּלִים, מְשַׁלֵּם** בעל התרנגול **חֲצִי נֶזֶק,** מאחר שלא שברם התרנגול בגופו, אלא מכוחו נשברו:

אגרות קודש

ב״ה, א׳ סיון, תשי״ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על שאלתו אם הסכום שהפרישו הוא וזוגתו שיחיו לצדקה, אפשר לקנות בהם ספרים או ליתנם לאיזה קופה של צדקה:

המשך בעמוד הבא

רש"י

וְחַד אָמַר שִׁבְעָה. יְמִים: זֶה חִזְקִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה. לִישְׁנָא דְּשׁ"ס הוּא וְלֹא לְאִשְׁמוּעִינָן דְּזֶהוּ חִזְקִיָּה דְּהַאי קְרָא בְּחִזְקִיָּה כְּתִיב אֶלָּא אַגַּב אוֹרְחֵיהּ דְּמָפְרַשׁ מֵאי כְּבוֹד עָשׂוּ לוֹ בְּמוֹתוֹ נְקִיט וְאָמַר הָכִי: **חֲלוּצֵי כְּתָף.** כְּמוֹ וְחָלְצָה נַעֲלוֹ (דברים כה) שֶׁקָּרְעוּ בִּגְדֵיהֶם עַד שֶׁנִּרְאוּ כִּתְפֵיהֶם: **וְהָאִידְּנָא מַפְקִינָן.** סֵפֶר תּוֹרָה קַמֵּי גַּבְרָא רַבָּה: **אֲנוּחֵי.** עַל מִטָּתוֹ לֹא מַנְחִינָן: **כִּי הֲוָה עָיֵיל לְבֵית הַכִּסֵּא.** כְּלוֹמַר דַּיְמִנָא חָדָא כִּי הֲוָה עָיֵיל לְבֵית הַכִּסֵּא אָמַר לָן הָכִי קַיְּים אַמְרִינָן לְיִמַּד לֹא אַמְרִינָן וְלְיִמַּד אָמְרוּ לְחִזְקִיָּה וְהָאִידְּנָא לֹא מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ דְּחִזְקִיָּה דִּלְיִמַּד עָדִיף מִקַּיְּים: **מַכִּיא.** לִידֵי מַעֲשֶׂה. אַלְמָא מַעֲשֶׂה עָדִיף: **לְמִינְמַר.** לְעִצְמוֹ מַעֲשֶׂה עָדִיף אֲבָל לְאַגְמוּרֵי לְאַחֲרִינִי עָדִיף מִמַּעֲשֶׂה הִלְכָּךְ לִימַּד לֹא אַמְרִינָן: הֵיינוּ צְדָקָה וְחֶסֶד כִּדְמְפָרֵשׁ לְקַמֵּיהּ: **לְחַלֶּת שְׁנֵי שְׁבָטִים.** דְּהָכִי מִשְׁמַע רְגָלֵיכֶם יְשׁוּלְּחוּ בְּנַחֲלַת הַשּׁוֹר וְהַחֲמוֹר יוֹסֵף וְיִשָּׂשׂכָר: **בְּנוֹת צְעָדָה עָלֵי שׁוּר.** לְשׁוֹן נְקֵבָה: **הָיָה דְּלִיל קָשׁוּר בְּרַגְלָיו אוֹ שֶׁהָיָה מְהַדֵּם וּמְשַׁבֵּר אֶת הַכֵּלִים מְשֻׁלָּם חֲצִי נֶזֶק.** (דברים לג):

הַדְרָן עֲלָךְ אַרְבָּעָה אָבוֹת

כֵּיצַד הֶרֶגֶל מוּעֶדֶת. כְּלוֹמַר בְּמָה הֶרְגֵּל מוּעֶדֶת: **לְשַׁבֵּר בְּדֶרֶךְ הִלּוּכָהּ.** כְּלוֹמַר בְּכָךְ הִיא מוּעֶדֶת: **שֶׁמִּשְׁבֶּרֶת דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ: הַבְּהֵמָה מוּעֶדֶת כו'.** קְפָרִיךְ בְּגַמָּ' הֵיינוּ רֶגֶל הֵיינוּ בְּהֵמָה הָא תָּנָא לֵיהּ לְשַׁבֵּר דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ: **הָיְתָה מְבַעֶטֶת.** שִׁינּוּי הוּא זֶה וְתוֹלָדָה דְּקָרֵן חֲצִי נֶזֶק וְתוּ לֹא: **אוֹ שֶׁהָיוּ צְרוֹרוֹת מְנַתְּזִין כו'.** אע"ג דְּלֵאו שִׁינּוּי הוּא אֶלָּא אוֹרְחֵיהּ הוּא אפ"ה ח"נ וְתוּ לֹא דְּהִלְכְתָא גְּמִירֵי לְהוּ וּבְרִשּׁוּת הַנִּזָּק קָאָמַר דְּבְרֵה"ר פָּטוּר כְּדַאוֹקִימְנָא בְּרֵישׁ פ"ק (דף ג:) דְּצְרוֹרוֹת תּוֹלְדָה דְּרֶגֶל לְפוֹטְרוֹ בְּר"ה: **וְנָפַל עַל כֵּלִי.** אַחֵר: **רִאשׁוֹן.** נִזְקֵי רֶגֶל הֵן וּמִשְׁלֶמֶת כּוּלָּהּ וְאַחֲרוֹן ע"י צְרוֹרוֹת נִשְׁבַּר הִלְכָּךְ חֲצִי נֶזֶק: **דְּלִיל קָשׁוּר בְּרַגְלוֹ.** כָּל דָּבָר הַנִּקְשָׁר בְּרֶגֶל הַתַּרְנְגוֹל קָרֵי דְּלִיל וְאִית דְּגַרְסִי דְּלִי: **מְהַדֵּם.** מְרַקֵּד: **מְשֻׁלָּם חֲצִי נֶזֶק.** דְּדְּלִיל הֵיינוּ צְרוֹרוֹת כִּדְמְפָרֵשׁ בְּגַמָּ' דְּאַדְּיֵיהּ אַדּוּיֵי הִידּוּס וְנַמִּי כְּגוֹן שֶׁהִתִּיז וְהִצְרוֹרוֹת שִׁבְּרוּ אֶת הַכֵּלִים:

גמ'

וְחַד אָמַר שִׁבְעָה וְאַמְרִי לָהּ שְׁלֹשִׁים ת"ר וְכָבוֹד עָשׂוּ לוֹ בְּמוֹתוֹ זֶה חִזְקִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה שֶׁיָּצְאוּ לְפָנָיו שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אֶלֶף חֲלוּצֵי כָּתֵף דִּבְרֵי ר' יְהוּדָה א"ל ר' נְחֶמְיָה **וַהֲלֹא** לְפָנַי אַחְאָב עָשׂוּ כֵּן אֶלָּא שֶׁהִנִּיחוּ ס"ת עַל מִטָּתוֹ **וְאָמְרוּ** קַיֵּים זֶה מַה שֶּׁכָּתוּב בְּזֶה וְהָאידְּנָא נַמִּי עַכְדִּינָן הָכִי אַפּוּקֵי מַפְקִינָן אֲנוּחֵי לֹא מַנְחִינָן וְאִיבָּעֵית אֵימָא אֲנוּחֵי נַמִּי מַנְחִינָן קַיֵּים לֹא אַמְרִינָן אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה הָוָה אָזִילְנָא בַּהֲדֵיהּ דְּר' יוֹחָנָן לְמִשְׁאַל שְׁמַעְתָּא כִּי הֲוָה עָיֵיל לְבֵית הַכִּסֵּא וַהֲוָה בְּעֵינָא מִינֵּיהּ מִלְּתָא לֹא פָּשִׁיט לָן עַד דְּמָשֵׁי יְדֵיהּ וּמְנַח תְּפִילִין וּמְכָרֵךְ וְהָדַר אָמַר לָן אֲפִילּוּ קַיֵּים אַמְרִינָן לִימַּד לֹא אַמְרִינָן וְהָאָמַר מַר גָּדוֹל לִמּוּד תּוֹרָה שֶׁהִלְמוּד מֵבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה ל"ק הָא לְמִיגְמַר הָא לְאַגְמוּרֵי א"ר יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר"ש בֶּן יוֹחַאי מַאי דִּכְתִיב אַשְׁרֵיכֶם זוֹרְעֵי עַל כָּל מָיִם מְשַׁלְּחֵי רֶגֶל הַשּׁוֹר וְהַחֲמוֹר כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים זוֹכֶה לְנַחֲלַת שְׁנֵי שְׁבָטִים שֶׁנֶּאֱמַר אַשְׁרֵיכֶם זוֹרְעֵי וְאֵין זְרִיעָה אֶלָּא צְדָקָה שֶׁנֶּאֱמַר זְרוּעוּ לָכֶם לִצְדָקָה וְקִצְרוּ לְפִי חֶסֶד וְאֵין מַיִם אֶלָּא תּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר הוֹי כָּל צָמֵא לְכוּ לַמַּיִם וְזוֹכֶה לְנַחֲלַת שְׁנֵי שְׁבָטִים זוֹכֶה לְכִילָה כְּיוֹסֵף דִּכְתִיב בֵּן פּוֹרָת יוֹסֵף בָּנוֹת צָעֲדָה עָלֵי שׁוּר וְזוֹכֶה לְנַחֲלַת יִשָּׂשׂכָר דִּכְתִיב יִשָּׂשׂכָר חֲמוֹר גָּרֶם אית דְּאַמְרֵי אוֹיְבָיו נוֹפְלִין לְפָנָיו כְּיוֹסֵף דִּכְתִיב בָּהֶם עַמִּים יְנַגֵּח יַחְדָּו אַפְסֵי אָרֶץ וְזוֹכֶה לְבִינָה כְּיִשָּׂשׂכָר דִּכְתִיב וּמִבְּנֵי יִשָּׂשׂכָר יוֹדְעֵי בִינָה לַעִתִּים לָדַעַת מַה יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל:

הַדְרָן עֲלָךְ אַרְבָּעָה אָבוֹת

כֵּיצַד הֶרֶגֶל מוּעֶדֶת לְשַׁבֵּר בְּדֶרֶךְ הִלּוּכָהּ הַבְּהֵמָה מוּעֶדֶת לְהַלֵּךְ בְּדַרְכָּהּ וּלְשַׁבֵּר הָיְתָה מְבַעֶטֶת אוֹ שֶׁהָיוּ צְרוֹרוֹת מְנַתְּזִין מִתַּחַת רַגְלֶיהָ וְשִׁבְּרָה אֶת הַכֵּלִים מְשֻׁלָּם חֲצִי נֶזֶק דְּרָסָה עַל הַכְּלִי וְשִׁבַּרְתּוֹ וְנָפַל עַל כְּלִי וְשִׁבְּרוֹ עַל הָרִאשׁוֹן מְשֻׁלָּם נֶזֶק שָׁלֵם וְעַל הָאַחֲרוֹן מְשֻׁלָּם חֲצִי נֶזֶק הַתַּרְנְגוֹלִין מוּעָדִין לְהַלֵּךְ בְּדַרְכָּן וּלְשַׁבֵּר הָיָה דְּלִיל קָשׁוּר בְּרַגְלָיו אוֹ שֶׁהָיָה מְהַדֵּם וּמְשַׁבֵּר אֶת הַכֵּלִים מְשֻׁלָּם חֲצִי נֶזֶק:

גמ'

תוספות

שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אֶלֶף. לוֹ בְּגִימַטְרִיָּא הָכִי הַוֵי: **וַהֲלֹא** לְפָנַי אַחְאָב עָשׂוּ כֵּן. שֶׁעָשׂוּ לוֹ הֶסְפֵּד גָּדוֹל כִּדְאַמְרִינָן בְּמְגִילָּה (דף ג. ושם) כְּמִסְפַּד הַדְרִימּוֹן בֶּן טַבְרִימּוֹן כִּדְמְתַרְגְּמִינָן בְּמִסְפַּד אַחְאָב בֶּן עָמְרִי דְּקָטֵיל יְתִיהּ הַדְרִימּוֹן בֶּן טַבְרִימּוֹן וּבְמִלְחָמָה הָיָה שָׁהוּי שָׁם עִם רַב וְכוּלֵּן סְפְדוּ עָלָיו וְאע"ג דִּכְתִיב (מלכים א כב) וַיַּעֲבוֹר הָרִנָּה בַּמַّחֲנֶה וְאַמְרִינָן (סנהדרין דף לט:) בְּאַבּוּד רְשָׁעִים רִינָּה כְּאַבּוּד אַחְאָב בֶּן עָמְרִי רִינָּה הֵיינוּ לַצַּדִּיקִים שֶׁבַּדּוֹר אֲבָל עֲבָדָיו וְאוֹהֲבָיו הָיוּ מְסַפְּדִין אוֹתוֹ:

אֶלָּא שֶׁהִנִּיחוּ ס"ת עַל מִטָּתוֹ. וְאע"ג דִּבְפ' בַּתְּרָא דְּמ"ק (כה.) גַּבֵּי רַב הוּנָא מַשְׁמַע דְּאָסוּר לְעֲשׂוֹת כֵּן מִשּׁוּם דְּאָסוּר לִישֵׁב ע"ג מִטָּה שֶׁס"ת מוּנַּחַת עָלֶיהָ וּבְהַקּוֹמֵץ רַבָּה (מנחות דף לב:) אִיבָּא פְּלוּגְתָּא דְּאָמוֹרָאֵי לִיבָּא לְמִיפְּרַךְ מִדְּר' נְחֶמְיָה דְּהָכָא דְּשׁוּאֲנֵי חִזְקִיָּה דַּהֲוָה גָּדוֹל בְּתוֹרָה וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּיוֹתֵר:

וְהָאָמַר מַר גָּדוֹל לִמּוּד תּוֹרָה שֶׁמֵּבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה. פִּי' בְּקוּנְטְרֵס אֶלְמָא מַעֲשֶׂה עָדִיף וְקָשֶׁה לְר"ת דְּאַדְּרַבָּה מַהֲבָא דַּיְיקִ סִפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דף מ: ושם) לִמּוּד גָּדוֹל מִמַּעֲשֶׂה גַּבֵּי זְקֵנִים שֶׁהָיוּ מְסוּבִּין בַּעֲלִיַּית בֵּית נִתְזָה בְּלוֹד וְנִשְׁאֲלָה שְׁאֵילָה זוּ בְּפָנֵיהֶם לִמּוּד גָּדוֹל אוֹ מַעֲשֶׂה גָּדוֹל וְנִמְנוּ כּוּלָּם וְאָמְרוּ לִמּוּד גָּדוֹל שֶׁמֵּבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה וְאוֹמֵר ר"ת דְּהָ"פ וְהָאָמַר מַר שֶׁלִּמּוּד מֵבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה וְכֵיוָן שֶׁאִנּוּ אוֹמְרִים קַיֵּים הֲרֵי אִנּוּ אוֹמְרִים שֶׁלָּמַד דְּאִי לֹא שֶׁלָּמַד הֵיאַךְ קַיֵּים שֶׁהִלְמוּד מֵבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה וְלֹא מַסִּיק אַדַּעְתֵּיהּ הַשְׁתָּא לְחַלֵּק בֵּין לָמַד לְלִימַּד וּמִשְּׁנֵי הָא לְאַגְמוּרֵי (וְלִימּוּד) וְדַאי לֹא אַמְרִינָן דְּהָא וַדַּאי עָדִיף שֶׁמֵּבִיא אֶת הָרַבִּים לִידֵי מַעֲשֶׂה כְּשֶׁמְּלַמְּדָם וּבִשְׁאֵלוֹת דְּרַב אַחְאִי גְּאוֹן ל"ג קַיֵּים אַמְרִינָן לִימַּד לֹא אַמְרִינָן אֶלָּא גָּרֵס וּמְנַח תְּפִילִין וְהָדַר אָמַר לָן וְתוּ לֹא וּפָרִיךְ גְּמָרָא וְהֵיאַךְ הָוָה מָנַח תְּפִילִין תְּחִלָּה קוֹדֶם שֶׁהָיָה אוֹמֵר לָהֶם הַשְּׁמַעְתָּתָא וְהֲלֹא לִמּוּד גָּדוֹל מִמַּעֲשֶׂה וּמְשַׁנֵּי הָא לְמִגְמַר הָא לְאַגְמוּרֵי דְּלִיגְמַר נַפְשֵׁיהּ לִמּוּד גָּדוֹל שֶׁמֵּבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה אֲבָל לְאַגְמוּרֵי לְאַחֲרִים לֹא עָדִיף וּלְפִיכָךְ הָיָה מַנִּיחַ תְּפִילִין תְּחִלָּה:

הַדְרָן עֲלָךְ אַרְבָּעָה אָבוֹת

כֵּיצַד הֶרֶגֶל מוּעֶדֶת. אַמַּתְנִיתִין דְּפ"ק (דף טו:) קָאֵי וְתַיְמֵהּ אִי אַדַּפְתַּח לִיתְנֵי כֵּיצַד הַשֵּׁן בְּרִישָׁא וְאִי אִדְּסַלִּיק הָא תְּנִינָא וְשׁוֹר הַמַּזִּיק בְּרִשּׁוּת הַנִּזָּק וְהָאָדָם בַּסּוֹף וְאוֹמֵר ר"י וַדַּאי אַדַּפְתַּח בֵּיהּ קָאֵי וְשֵׁן וְרֶגֶל כְּחַד חֲשִׁיבֵי מִשּׁוּם דְּשָׁוְיִין בְּהַלְכוֹתֵיהֶן וּמַחַד קָרֵא נַפְקֵי וּמִשּׁוּם דְּתָנֵא רֶגֶל בְּתַר שֵׁן נָקֵט הָכָא רֶגֶל בְּרִישָׁא דְּסַלִּיק מִינַּיהּ: **הַבְּהֵמָה** מוּעֶדֶת. אית דְּגָרֵס וְהַבְּהֵמָה בְּוי"ו וְה"פ כֵּיצַד הֲעֲדָאָה דְּרֶגֶל לְשַׁבֵּר דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ פִּי' דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ הִיא הֲעֲדָאָתָהּ וְכֵן בְּסִיפָא גַּבֵּי שֵׁן אֲבָל קָשֶׁה לְר"י מַה חִידּוּשׁ כָּאן שֶׁלֹּא שָׁנְאָה בְּפֶרֶק קַמָּא וְנִרְאֶה לְר"י וְה"פ כֵּיצַד הֶרֶגֶל מוּעֶדֶת לְשַׁבֵּר דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ שֶׁאֲמַר בְּפֶרֶק קַמָּא (דף טו:) הַבְּהֵמָה מוּעֶדֶת כו' וּמ"מ דַּיְיקִ בְּגְמָרָא שֶׁפִּיר הֵיינוּ רֶגֶל הֵיינוּ בְּהֵמָה דְּהָרֶגֶל מוּעֶדֶת וְהַבְּהֵמָה מוּעֶדֶת הַכֹּל אֶחָד: **הָיְתָה** מְבַעֶטֶת. אַגַּב דְּשָׁוְיָה לְצְרוֹרוֹת נָקֵט לָהּ הָכָא: **דְּרָסָה** עַל הַכְּלִי. אוֹר"י דְּאִיצְטְרִיךְ לְאִשְׁמוּעִינָן דְּסד"א דְּמִשּׁוּנָּה הוּא כֵּיוָן דְּדְרָסָה כ"כ בְּחוֹזֶק שְׁנִיתוּ הִשְׁבַּר וְשִׁבְּרוֹ וּמִסְתְּמָא לְהַזִּיק נִתְכַּוְּנָה:

סד"א

המשך מהעמוד הקודם

הנה ינתנו לצדקה ויוכל לחלקם לאיזה חלקים, היינו למוסדות החינוך דליובאוויטש, באה"ק ת"ו, בברונא, בעיר פאריז, ובאפריקה, ומה טוב שיחלקם לארבעה חלקים שוים, והשי"ת יזכהו ואת כל ב"ב שיחיו בטוב גשמי ורוחני ויזכו לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

סד"א וְשׁלַח אֶת בְּעִירָה כְּתִיב. אע"ג דִּכְבָר אִשְׁמוּעִינָן בְּרִישָׁא דְּאַפִּי' תַּרְנְגוֹלִין מוּעָדִין מ"מ
ניחָא לֵיהּ לְאִשְׁמוּעִינָן גַּבֵּי שֵׁן וְקָשֶׁה קָצַת אַמַּאי לֹא תְּנָא נַמִּי תּוֹלֶדָה בְּשֵׁן כְּמוֹ בְּרֶגֶל:
קמ"ל דְּחַיָּה בִּכְלַל בְּהֵמָה. לֹא מַהֵיא דְּרָשָׁה דִּבְהֵמָה הַמַּקְשָׁה (חולין דף עא.) קָאָמַר הָכָא
דְּחַיָּה בִּכְלַל בְּהֵמָה דְּהָא הָכָא אֲפִילּוּ עוֹף נַמִּי הָוֵי בִּכְלַל בְּהֵמָה כַּדְּקָתָנֵי הַתַּרְנְגוֹלֶת
מוּעֶדֶת אֶלָּא יַלְפִינָן בְּהֵמָה מִשֹּׁבֶת כַּדְּאַמְרִינָן
בְּס"פ הַפָּרָה (לקמן דף נד:) דִּבְעִירָה וּבְהֵמָה הַכֹּל
אֶחָד דִּמְתַרְגְּמִינָן בְּהֵמָה בְּעִירָה:
וְחֲמוֹר בְּמִשָּׁאוֹ. אע"ג דִּכְבָר שָׁנָה בְּשֶׁלִּיחַ
שֶׁעָלֶיהָ אצטריך לְאִשְׁמוּעִינָן לְפִי
שֶׁאֵין מִשָּׂאוּי שֶׁל חֲמוֹר מְהוּדָּק וּמְחוּבָּר בּוֹ כְּבִשְׂאָר
בְּהֵמָה וְס"ד דִּלְא הָוֵי כְּגוּפוֹ:
נוֹבֵר בְּאַשְׁפָּה. יַכְרְסֶמֶנָּה חֲזִיר מִיָּעֵר (תהלים פ)
מְתַרְגְּמִינָן יְנוֹבְרִינֵיהּ וְאע"ג דְּתַרְנְגוֹל
צְרוֹרוֹת דְּרֶגֶל אִשְׁמוּעִינָן צְרוֹרוֹת דְּשֵׁן דְּלִבְנָאתוֹ
קָעֲבִיד: **כָּל** שֶׁבְּגוּב טָהוֹר. אֵין זֶה הַכְּלָל דּוּקָא דְּהָא
קָנֶה בְּקוּפְטוֹ שֶׁל זָב וְהַסִּיט בּוֹ הַשְּׁדֶה טָהוֹר וּלְענְיָן
נְזָקִין אֵין חִילּוּק וְכָל עִיקַּר הָאי כְּלָלָא לֹא בָּא אֶלָּא
לְמַעֵט זוֹרֵק: **בָּתַר** מְעִיקָּרָא אֲזִלִינָן כּוֹ. וּמִדְּתָנֵן
דְּרָסָה עַל הַכְּלִי וְשִׁבְּרָתוֹ דְּמִשְּׁמַע הָא נִתְגַּלְגֵּל
לְמָקוֹם אַחֵר וְנִשְׁבַּר שָׁם חַיָּיב ח"נ לִיכָּא לְמִידַּק
דְּאַדְּרַבָּה מִדְּמִפַּלִּיג בֵּין רִאשׁוֹן לְשֵׁנִי וְלֹא מִפַּלִּיג
בְּרִאשׁוֹן גּוּפֵיהּ אִיכָּא לְמִידַּק אִיפֵּכָא:
זָרַק כְּלִי מֵרֹאשׁ הַגַּג כו'. נִרְאֶה דְּאִם זָרַק אֶבֶן אוֹ
חֵץ עַל הַכְּלִי וּבָא אַחֵר וְקָדַם וְשִׁבְּרוֹ
דִּפְשִׁיטָא דְּחַיָּיב וְלֹא שַׁיָּיךְ כָּאן מָנָא תְּבִירָא תְּבַר
דְּאִי אֲזִלִינָן נַמִּי הָכָא בָּתַר מְעִיקָּרָא לֹא מִשְּׁכַחַת
בְּצְרוֹרוֹת ח"נ וּסְבָרָא פְּשִׁיטָא הִיא לְחַלֵּק בֵּין זוֹרֵק
אֶבֶן לְזוֹרֵק כְּלִי עַצְמוֹ:
ודא

גמ' הָיְינוּ רֶגֶל הָיְינוּ בְּהֵמָה. מַאי רֶגֶל וּמַאי בְּהֵמָה דְּתָנֵי' תַּרְתֵּי בְּמַתְנִי' הָא
חָדָא הִיא וְאַמַּאי הָדֵר תָּנֵי הַבְּהֵמָה מוּעֶדֶת: **תְּנָא אָבוֹת.** רֶגֶל מִמֹּשֶׁ שֶׁדְּרָסָה
בְּרַגְלֶיהָ וְסִיפָא קָתָנֵי תּוֹלְדוֹת הַבְּהֵמָה מוּעֶדֶת לְהַלֵּךְ כְּדַרְכָּהּ וּלְשַׁבֵּר בְּגוּפָהּ וּבְשִׁעֲרָהּ
וּבְשֶׁלִּיחַ שֶׁעָלֶיהָ דֶּרֶךְ הוֹלְכָהּ דְּתוֹלְדוֹת דְּרֶגֶל הַן דְּחֲזִיקָהּ מְצוּי וְאֵין כַּוָּנָתָהּ לְהַזִּיק:
מַאי אָבוֹת וּמַאי תּוֹלְדוֹת אִיכָּא. (וְהָא) לֵיכָּא
לְמִימַר דְּהַאי דְּתָנָא בְּהֵמָה מוּעֶדֶת לְאָכוֹל
פֵּירוֹת וּירָקוֹת הָוֵי לְהוּ תּוֹלְדָה דְּהַזִּיקוּ שֵׁן מִמֹּשֶׁ
וְתוֹלְדָה דְּשֵׁן הָיְינוּ נִתְחַכְּכָה בְּכוֹתֶל לְהַנְּאָתָהּ:
הָוֵה קָמַהְדַּר לֵיהּ. רָבָא לְרַבִּינָא: **בְּבִרְיוּתָא.**
בְּשֶׁחוֹק: **וְא"ל אֲנָא שְׁנֵי חָדָא.** רֵישָׁא וַאֲתָא שְׁנֵי
סֵיפָא: **וַטַּעֲמָא מַאי.** אַסֵּיפָא קָאֵי: **בְּעִירָה.** הָיְינוּ
תַּרְגּוּם שֶׁל בְּהֵמָה: קמ"ל. מַתְנִי' דְּאַשֵּׁן דְּחַיָּה
נַמִּי מִיחַיֵּיב: דְּחַיָּה בִּכְלַל בְּהֵמָה. דִּכְתִיב (דברים
יד) זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ וּמִפְרַשׁ בְּתָרֵיהּ
אֵילּ צְבִי וַיַּחְמוּר: **אי הָכֵי הָא.** שֵׁן בְּהֵמָה
מִבְּעֵי לֵיהּ לְמִיתְנֵי בְּרִישָׁא וְהָדֵר שֵׁן חַיָּה: **רֵישָׁא**
נַמִּי לִיתְנֵי. בְּהֵמָה דְּהָוֵי תּוֹלְדָה בְּרִישָׁא דְּלָא
כְּתִיבָא: **אִידֵּי וְאִידֵּי.** שֵׁן דְּחַיָּה וְשֵׁן דִּבְהֵמָה:
הָכָא. גַּבֵּי רֶגֶל: **שָׁבִיק אַב** וְתָנֵי תּוֹלְדָה .
בְּתַמִּיהָ: דְּסָלִיק מֵרֶגֶל. בְּפ"ק (דף טו:) תָּנֵן הָרֶגֶל
מוּעֶדֶת וְלֹא תָּנֵן הַבְּהֵמָה: **אוּכָּף.** שׁוֹל"א בְּלַע"ז:
שָׁלִיף. מִשֹּׁאוֹי שֶׁבָּאֲמַתְּחַת וּבְמַרְצוּפִין: **חַתִּיז.**
דְּהָוָה צְרוֹרוֹת: **סוּמְכוּם.** לִית לֵיהּ הִלְכְתָא
דְּחַצִּי נֶזֶק צְרוֹרוֹת אֶלָּא נֶזֶק שָׁלֵם ס"ל: **נוֹבֵר.**
בְּחוֹטְמוֹ וּבְלַע"ז פּוּרִי"ר: **צְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחַיְּיהוּ.**
כְּלוֹמַר אע"ג דְּאוּרְחַיְּיהוּ לְהַתִּיז צְרוֹרוֹת מְשַׁלֵּם
חֲצִי נֶזֶק כְּדִמְפָרֵשׁ לְקַמָּיהּ דְּהִלְכְתָא גְּמִירֵי
לָהּ וְכֵן חֲזִיר הַנּוֹבֵר וּמַתִּיז צְרוֹרוֹת בְּחוֹטְמוֹ
הָוֵי נַמִּי כִּצְרוֹרוֹת דְּרֶגֶל דְּכָל מַה שֶּׁהוּא
כֹּחוֹ וְלֹא גּוּפוֹ קְרֵי צְרוֹרוֹת: **בְּכִנְפֵיהֶם.** שֶׁנָּגְעוּ
בְּכִנְפֵיהֶם בְּכֹלִי: רוּחָם שֶׁבְּכִנְפֵיהֶם. הָיְינוּ צְרוֹרוֹת
דִּכְחוֹ הוּא: מְהַדְּסִין. מְרַקְּדִין: וְנִקְרוּ. בְּחַרְטוֹם
שֶׁלָּהֶם שִׁקּוּרִין בי"ק: **הֲלָיוּ עָפָר.** מִן הָאָרֶץ
לְעִיסָה: **חֲצִי נֶזֶק נַמִּי לֹא.** דִּלְא אִשְׁכַּחַן
חֲצִי נֶזֶק אֶלָּא בְּמִשּׁוּנָּה אֲבָל בְּמִידֵּי דְּאוּרְחַיְּיהוּ
לֹא: **שֶׁבְּזָב טָמֵא.** מִשְּׁמַע נְגִיעָה מִמֹּשֶׁ: **שֶׁבְּזָב**
טָהוֹר. כְּגוֹן שֶׁזָּרַק חֵפֶץ עַל אָדָם הָוֵי טָהוֹר
וּבְנִזְקִין כְּעֵין צְרוֹרוֹת חֲצִי נֶזֶק: **צְרוֹרוֹת אִתָּא**
לְאִשְׁמוּעִינָן. בְּתַמִּיהָ: **עֲגָלָה מוּשֶׁכֶת בְּקָרוֹן.** אִתָּא
לְאִשְׁמוּעִינָן דִּבְזָב טָמֵא אם הֶלְכָה קָרוֹן שֶׁהַזָּב
עָלֶיהָ עַל גַּבֵּי כֵּלִים טְמֵאִים מִשּׁוּם מִדְרַס
הַזָּב וּבְנִזְקִין נַמִּי עֲגָלָה שֶׁמֻּשֶׁכֶת בְּקָרוֹן ע"ג
כֵּלִים בְּגוּפָהּ הָוֵי וְלֹא בִּצְרוֹרוֹת וְאִם הִתִּיז
צְרוֹרוֹת מִתַּחַת הַקָּרוֹן דִּבְזָב טָהוֹר בְּנִזְקִין נַמִּי
צְרוֹרוֹת נִינְהוּ: **בִּפְרוּמְבִּיָּא.** רְסָן: זוּז. אישקליטא:
מְחַטְּטִין. מְנַקְּרִין בְּחַרְטוֹמֵיהֶן: **בָּתַר מַעִיקָּרָא.**
שֶׁדְּחַפְּתוֹ וּבְגוּפָהּ תְּבַר מָנָא: **וְשִׁבְּרוֹ בְּמַקֵּל.**
קוֹרֶם שֶׁנָּפַל: **פָּטוּר.** הַמְּשַׁבְּרוֹ וְחַיָּיב הַזּוֹרֵק
אלמא בָּתַר מַעִיקָּרָא אֲזִלִינָן וְהוֹאִיל וְסוֹפוֹ
לִישָׁבֵר לְכִשֶּׁינּוּחַ כְּמִי שֶׁשִּׁבְּרוֹ הוּא דָּמֵי: **הֵידוּם.**
רְקִידַת הַתַּרְנְגוֹלִים: **הֵידוּם ס"ד.** אַמַּאי לֹא
לִיהֲוֵי מוּעָד הָא אוּרְחַיְּיהוּ הוּא: **הֵידוּם וְהִתִּיז.**
שֶׁגִּלְגֵּל הַכְּלִי בְּרִקּוּדוֹ לְמָקוֹם אַחֵר וְנִשְׁבַּר מ"ד
מוּעָד לְנֶזֶק שָׁלֵם סָבַר בָּתַר מַעִיקָּרָא אֲזִלִינָן:
בהתיז

גמ' א"ל רָבִינָא לְרָבָא הָיְינוּ רֶגֶל הָיְינוּ בְּהֵמָה א"ל
תָּנָא אָבוֹת וְקָתָנֵי תּוֹלְדוֹת אֶלָּא מַעֲתָה סִיפָא דְּקָתָנֵי
הַשֵּׁן מוּעֶדֶת הַבְּהֵמָה מוּעֶדֶת מַאי אָבוֹת וּמַאי תּוֹלְדוֹת
אִיכָּא הָוֵה קָמַהְדַּר לֵיהּ בִּבְרִיוּתָא וְא"ל אֲנָא שְׁנֵאי
חָדָא וְאַתְּ שְׁנֵי חָדָא וְטַעְמָא מַאי אָמַר רַב אַשֵּׁי תָּנָא
שֵׁן דְּחַיָּה וְקָתָנֵי שֵׁן דִּבְהֵמָה ס"ד אֲמִינָא וְשִׁלַּח אֶת
בְּעִירָה כְּתִיב בְּהֵמָה אֵין חַיָּה לֹא קמ"ל דְּחַיָּה בִּכְלַל
בְּהֵמָה אִי הָכֵי הָא מִבְּעֵי לֵיהּ לְמִיתְנֵי בְּרֵישָׁא הַאי
דְּאַתְיָא לֵיהּ מִדְּרָשָׁא חֲבִיבָא לֵיהּ אִי הָכֵי רֵישָׁא נַמִּי
לִיתְנֵי הַהִיא דְּלֹא כְּתִיבָא בְּרֵישָׁא הָכֵי הַשְׁתָּא הָתָם
אִידֵּי וְאִידֵּי אָבוֹת נִינְהוּ הַךְ דְּאַתְיָא לֵיהּ מִדְּרָשָׁא
חֲבִיבָא לֵיהּ הָכָא שָׁבִיק אַב וְתָנֵי תּוֹלְדָה אִיבָּעֵית
אֵימָא אַיְּידֵי דְּסָלִיק מֵרֶגֶל פָּתַח בְּרֶגֶל תָּנוּ רַבָּנַן
בְּהֵמָה מוּעֶדֶת לְהַלֵּךְ כְּדַרְכָּהּ וּלְשַׁבֵּר כְּיָצֵד בְּהֵמָה
שֶׁנִּכְנְסָה לַחֲצַר הַנִּיזָּק וְהִזִּיקָה בְּגוּפָהּ דֶּרֶךְ הוֹלְכָהּ
וּבְשַׁעֲרָהּ דֶּרֶךְ הוֹלְכָהּ בְּאוּכָּף שֶׁעָלֶיהָ וּבְשָׁלִיף שֶׁעָלֶיהָ
וּבְפִרוּמְבִּיָּא שֶׁבְּפִיהָ וּבְזוּג שֶׁבְּצִוָּארָהּ וַחֲמוֹר בְּמַשָּׂאוֹ
מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם סוּמְכוּם אוֹמֵר צְרוֹרוֹת וַחֲזִיר שֶׁהָיָה
נוֹבֵר בָּאַשְׁפָּה וְהִזִּיק מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם הִזִּיק פְּשִׁיטָא
אֶלָּא אֵימָא הִתִּיז וְהִזִּיק מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם צְרוֹרוֹת מַאן
דְּכַר שְׁמֵיהּ חִסּוּרֵי מָחְסְרָא וְהָכֵי קָתָנֵי צְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחַיְּיהוּ חֲצִי נֶזֶק סוּמְכוּם אוֹמֵר צְרוֹרוֹת וַחֲזִיר שֶׁהָיָה נוֹבֵר
בָּאַשְׁפָּה וְהִתִּיז וְהִזִּיק מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק סוּמְכוּם אוֹמֵר צְרוֹרוֹת וַחֲזִיר שֶׁהָיָה נוֹבֵר בָּאַשְׁפָּה וְהִתִּיז
וְהִזִּיק מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם: ת"ר תַּרְנְגוֹלִין שֶׁהָיוּ מַפְרִיחִין מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְשִׁבְּרוּ כֵּלִים בְּכִנְפֵיהֶן
מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם בָּרוּחַ שֶׁבְּכִנְפֵיהֶן מְשַׁלְּמִין חֲצִי נֶזֶק סוּמְכוּם אוֹמֵר נֶזֶק שָׁלֵם תַּנְיָא אִידָּךְ
תַּרְנְגוֹלִין שֶׁהָיוּ מְהַדְּסִין ע"ג עִיסָּה וְעַל גַּבֵּי פֵּירוֹת וְטִינְּפוּ אוֹ נִיקְּרוּ מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם הֲלָיוּ עָפָר
אוֹ צְרוֹרוֹת מְשַׁלְּמִין חֲצִי נֶזֶק סוּמְכוּם אוֹמֵר נֶזֶק שָׁלֵם תַּנְיָא אִידָּךְ תַּרְנְגוֹל שֶׁהָיָה מַפְרִיחַ מִמָּקוֹם
לְמָקוֹם וְיָצְתָה רוּחַ מִתַּחַת כְּנָפָיו וְשִׁיבְּרָה אֶת הַכֵּלִים מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק סְתָמָא כְּרַבָּנַן אָמַר רָבָא
בְּשִׁלְמָא סוּמְכוּם קָסָבַר כֹּחוֹ כְּגוּפוֹ דָּמֵי אֶלָּא רַבָּנַן אִי כְּגוּפוֹ דָּמֵי לְשַׁלֵּם וְאִי
לָאו כְּגוּפוֹ דָּמֵי חֲצִי נֶזֶק נַמִּי לֹא לְשַׁלֵּם הָדַר אָמַר רָבָא לְעוֹלָם כְּגוּפוֹ דָּמֵי וַחֲצִי נֶזֶק צְרוֹרוֹת
הִלְכְתָא גְּמִירֵי לָהּ: אָמַר רָבָא כָּל שֶׁבְּזָב טָמֵא בְּנִזְקִין מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם כָּל שֶׁבְּזָב טָהוֹר בְּנִזְקִין
מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק וְרָבָא צְרוֹרוֹת אָתָא לְאַשְׁמוּעִינָן לֹא רָבָא עֲגָלָה מוּשֶׁכֶת בְּקָרוֹן קָא מַשְׁמַע לָן
תַּנְיָא כַּוָּתֵיהּ דְּרָבָא בְּהֵמָה מוּעֶדֶת לְשַׁבֵּר בְּדַרְכָּהּ הִלּוּכָהּ כְּיָצֵד בְּהֵמָה שֶׁנִּכְנְסָה לַחֲצַר הַנִּיזָּק
וְהִזִּיקָה בְּגוּפָהּ דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ וּבִשְׁעָרָהּ דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ בְּאוּכָּף שֶׁעָלֶיהָ וּבְשָׁלִיף שֶׁעָלֶיהָ וּבִפְרוּמְבִּיָּא
שֶׁבְּפִיהָ וּבְזוּג שֶׁבְּצִוָּארָהּ וַחֲמוֹר בְּמַשָּׂאוֹ וְעֲגָלָה מוּשֶׁכֶת בְּקָרוֹן מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם תַּנּוּ רַבָּנַן
תַּרְנְגוֹלִים שֶׁהָיוּ מְחַטְּטִין בְּחֶבֶל דְּלִי וְנִפְסַק הַחֶבֶל וְנִשְׁבַּר הַדְּלִי מְשַׁלְּמִין נֶזֶק שָׁלֵם בָּעֵי רָבָא
דָּרְסָה עַל כְּלִי וְלֹא שִׁבְּרָתוּ וְנִתְגַּלְגֵּל לְמָקוֹם אַחֵר וְנִשְׁבַּר מַהוּ בָּתַר מַעִיקָּרָא אָזְלִינָא וְגוּפֵיהּ
הוּא אוֹ דִּלְמָא בָּתַר תְּבַר מָנָא אָזְלִינָא וּצְרוֹרוֹת נִינְהוּ תִּפְשׁוֹט לֵיהּ מִדְּרַבָּה דְּאָמַר רַבָּה זָרַק
כְּלִי מֵרֹאשׁ הַגַּג וּבָא אַחֵר וְשִׁבְּרוֹ בְּמַקֵּל פָּטוּר דְּאַמְרִינָן לֵיהּ מָנָא תְּבִירָא תְּבַר לְרַבָּה פְּשִׁיטָא
לֵיהּ לְרָבָא מִבָּעְיָא לֵיהּ ת"ש הֵידוּם אֵינוֹ מוּעָד וְי"א ה"ז מוּעָד הֵידוּם ס"ד אֶלָּא לַאו הֵידוּם
וְהִתִּיז וּבְהָא קָמִפַּלְגֵי דְּמַר סָבַר בָּתַר מַעִיקָּרָא אָזְלִינָן וּמַר סָבַר בָּתַר תְּבַר מָנָא אָזְלִינָן לֹא
בהתיז

גמרא

אָמַר לֵיהּ **רַבִינָא לְרָבָא, הַיְינוּ רֶגֶל הַיְינוּ בְּהֵמָה** – מדוע הוצרכה המשנה לכפול ולומר 'הרגל מועדת לשבר בדרך הילוכה', ולאחר מכן 'הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר', הלא ענין אחד הוא.

מתרצת הגמרא: **אָמַר** לֵיהּ רבא לרבינא, **תָּנָא אָבוֹת וְקָתָנֵי תּוֹלְדוֹת** – המשנה משמיעה תחילה את עיקר החיוב של רגל, שהוא אחד מאבות נזיקין, ולאחר מכן משמיעה את הדברים שחייבים עליהם משום תולדה של רגל. דהיינו, תחילת דברי המשנה 'הרגל מועדת לשבר בדרך הילוכה', הוא עיקר דין רגל שמזיקה הבהמה ברגליה בדרך הילוכה, והמשך דברי המשנה 'הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר', היינו כשהזיקה הבהמה דרך הילוכה בגופה או בשערה, שבאופן זה חיובם של הבעלים הוא משום תולדה של רגל.

שב רבינא והקשה לרבא על תירוצו: **אֶלָּא מֵעַתָּה** לפי דבריך שתחילה מבארת המשנה את אב המזיק ולאחר מכן את תולדותיו, כיצד ניתן לבאר את **הַסֵּיפָא** – המשנה להלן (יט:), 'דְּקָתָנֵי – שבה נאמר 'הַשֵּׁן **מוּעֶדֶת** לאכול את הראוי לה, **הַבְּהֵמָה מוּעֶדֶת** לאכול פירות וירקות', הרי שם לא ניתן לבאר ש'השן מועדת' היינו אב המזיק, ואילו 'הבהמה מועדת' הכוונה לתולדות שן, **דְּמַאי אָבוֹת וּמַאי תּוֹלְדוֹת אִיכָּא,** הלא בכל ענייני אכילה החיוב הוא משום שן עצמה ולא משום תולדותיה.

הָוָה קָמְהַדַּר לֵיהּ בְּבִרְיחוּתָא – השיב רבא לרבינא בשחוק, **וְאָמַר** לֵיהּ, **אֲנָא שַׁנַּאי חָדָא וְאַתְּ שַׁנַּי חָדָא** – אני ביארתי משנה אחת, דהיינו את משנתינו העוסקת בדיני רגל, ואף אתה עליך ליישב משנה אחת, דהיינו את המשנה להלן העוסקת בדיני שן.

מבררת הגמרא: **וְמַעֲמָא מַאי** – כיצד באמת ניתן לבאר את כפילות הדברים במשנה להלן. **אָמַר רַב אַשִׁי, תָּנָא** בתחילה **שֵׁן דְּחַיָּה,** ולאחר מכן **קָתָנֵי שֵׁן דְּבְהֵמָה.** דהיינו, בתחילה פותחת המשנה 'השן מועדת לאכול את הראוי לה', והכוונה בזה לשן של חיה, ולאחר מכן ממשיכה המשנה 'הבהמה מועדת לאכול פירות וירקות', ללמדנו חיוב זה בשן של בהמה. והטעם שהורצרך התנא להשמיענו דין זה הן בשן בהמה והן בשן חיה, משום **דַּלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא** 'וְשִׁלַּח אֶת בְּעֵרֹה' (שמות כב ד) **כְּתִיב** – שמאחר והכתוב העוסק בדין חיוב שן נקט את תיבת 'בעירה' שהיא תרגום של תיבת 'בהמה', לפיכך יש לומר **בְּהֵמָה אֵין חַיָּה לֹא** – שאין אדם חייב על נזקי שן של חיה, **קָא מַשְׁמַע לָן** התנא **דְּחַיָּה בִּכְלָל בְּהֵמָה.**

מקשה הגמרא: **אִי חָכִי** ששן בהמה הוא מפורש בפסוק ושן חיה אינו נלמד אלא מדרשה, **הָא מִבָּעֵי לֵיהּ לְמִיתְנֵי בְּרֵישָׁא** – היה לתנא לשנות תחילה דין שן בהמה.

ומתרצת: **הַאי** – שן חיה, **דְּאַתְיָא לֵיהּ מִדְּרָשָׁא חֲבִיבָא לֵיהּ** לתנא, ולפיכך הקדים לשנותו קודם דין שן בהמה.

שבה הגמרא ומקשה: **אִי חָכִי** שדין הנלמד מדרשה חביב הוא לשנותו תחילה, **רֵישָׁא נַמִּי** – אף במשנתינו העוסקת בדיני רגל, **לִיתְנֵי הַהִיא דְּלָא כְּתִיבָא בְּרֵישָׁא** – היה לו לתנא להשמיענו תחילה 'הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר', בגופה או בשערה וכיוצא בזה, שחייב משום תולדה של רגל, וחיוב זה אינו מפורש במקרא, ורק לאחר מכן להשמיענו את עיקר דין רגל כשהזיקה הבהמה ברגליה ממש.

מתרצת הגמרא: **הָכִי הַשְׁתָּא** – וכי ניתן לדמות המשניות זו לזו, **הָתָם** – לגבי שן, **אִידֵי וְאִידֵי אָבוֹת נִינְהוּ** – בין שן חיה ובין שן בהמה חיובם משום אב המזיק של שן, ולפיכך **הָךְ דְּאַתְיָא לֵיהּ מִדְּרָשָׁא חֲבִיבָא לֵיהּ** – התנא מקדים את שן חיה שחביבה לו משום שנלמדת מדרשה, מאחר שאף היא חיובה משום אב המזיק, **הָכָא** – לגבי רגל, **שָׁכִיחַ אָב וְתֹלֶדֶת** – וכי ניתן לעזוב את עיקר דין אב המזיק של רגל ולפתוח בדברים שחיובם הוא רק משום תולדה.

תירוץ נוסף. **אִיבָּעֵית אֵימָא, אַיְידֵי דְּסָלִיק מֵרֶגֶל פָּתַח בְּרֶגֶל** – מאחר שלעיל (טו:) במשנה האחרונה של הפרק הקודם שנה התנא 'הרגל מועדת', לפיכך אף במשנה זו פתח במה שסיים בפרק הקודם, דהיינו ב'כיצד הרגל'.

הגמרא מביאה ברייתא באיזה אופן יש לחייב משום תולדה של רגל: **תָּנוּ רַבָּנַן,** דין זה ששנינו במשנה שה**בְּהֵמָה מוּעֶדֶת לְהַלֵּךְ כְּדַרְכָּהּ וּלְשַׁבֵּר, כֵּיצַד, בְּהֵמָה שֶׁנִּכְנְסָה לַחֲצַר הַנִּיזָּק וְהִזִּיקָה בְּגוּפָהּ דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ, וּבִשְׁעָרָהּ דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ, בְּאוּכָּף שֶׁעָלֶיהָ, וּבִשְׁלִיף שֶׁעָלֶיהָ, וּבִפְרוּמְבְּיָא** [– רסן] **שֶׁבְּפִיהָ, וּבְזוֹג** [– פעמון] **שֶׁבְּצַוָּארָהּ, וַחֲמוֹר** שהזיק **בְּמַשָּׂאוֹ,** בכל אחד מאופנים אלו **מְשַׁלֵּם** הבעלים **נֶזֶק שָׁלֵם,** שאופני היזק אלו תולדה של רגל הם, שכשם שרגל הזיקה מצוי ואין כוונתה להזיק, אף אלו כן. **סוּמְכוֹס אוֹמֵר,** בהמה שהתיזה **צְרוֹרוֹת** [– אבנים] בדרך הילוכה והזיקה, **וַחֲזִיר שֶׁהָיָה נוֹבֵר** [– מחטט בחוטמו] **כָּאַשְׁפָּה וְהִזִּיק, מְשַׁלֵּם** בעליו **נֶזֶק שָׁלֵם.**

מקשה הגמרא: **הִזִּיק פְּשִׁיטָא** שחייב בנזק שלם. ומתרצת: **אֶלָּא אֵימָא** חזיר שהיה נובר באשפה **וְהִתִּיז** צרורות **וְהִזִּיק** על ידי כוחו, **מְשַׁלֵּם** בעליו **נֶזֶק שָׁלֵם,** שכן דעת סומכוס לחייב נזק שלם אף בצרורות.

שבה הגמרא ומקשה: **צְרוֹרוֹת מַאן דְּכַר שְׁמַיְּהוּ** – וכי מי הזכיר מקודם לכן את ענין צרורות, שבא סומכוס לחלוק בזה ולומר שצרורות משלם נזק שלם.

ומתרצת: **חַסּוּרֵי מְחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי,** בנזק **צְרוֹרוֹת כִּי אוֹרְחַיְּיהוּ** – שהלכה הבהמה כדרכה והתיזה צרורות, משלם הבעלים **חֲצִי נֶזֶק, וְכֵן חֲזִיר שֶׁהָיָה נוֹבֵר** בחוטמו **כָּאַשְׁפָּה וְהִתִּיז** צרורות **וְהִזִּיק מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק,** מדין צרורות של רגל. זו היא דעת תנא קמא. **סוּמְכוֹס אוֹמֵר,** בהמה שהיתה מהלכת והתיזה **צְרוֹרוֹת** והזיקה, **וַחֲזִיר שֶׁהָיָה נוֹבֵר כָּאַשְׁפָּה וְהִתִּיז וְהִזִּיק, מְשַׁלֵּם** הבעלים **נֶזֶק שָׁלֵם,** שכן לדעת סומכוס דין הצרורות כדין כל נזקי רגל לשלם נזק שלם.

הגמרא מביאה ברייתות נוספות העוסקות בדין צרורות: **תָּנוּ רַבָּנַן, תַּרְנְגוֹלִין שֶׁהָיוּ מַפְרִיחִין** [– פורחים, עפים] **מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְשִׁבְּרוּ כֵּלִים בְּכַנְפֵיהֶן** – על ידי שנגעו בכנפיהם בכלים, **מְשַׁלֵּם** הבעלים **נֶזֶק שָׁלֵם** כדין נזקי רגל, אך אם שברו הכלים **בְּרוּחַ שֶׁבְּכַנְפֵיהֶן** – שעל ידי הרוח שנשבה מכנפיהם נפלו הכלים ונשברו, **מְשַׁלְּמִין** הבעלים **חֲצִי נֶזֶק** כדין צרורות, שהרי לא הזיקו הכלים בגופם אלא בכוחם. **סוּמְכוֹס אוֹמֵר** משלמין **נֶזֶק שָׁלֵם,** מאחר שלשיטתו דין צרורות כדין רגל לשלם נזק שלם.

תַּנְיָא אִידָךְ, תַּרְנְגוֹלִין שֶׁהָיוּ מְחַדְּסִין [– מרקדים] **עַל גַּבֵּי עִיפָּה וְעַל גַּבֵּי פֵּירוֹת וְטִינְּפוּ** אותם **אוֹ נִיקְּרוּ** בהם, **מְשַׁלֵּם** הבעלים **נֶזֶק שָׁלֵם** כדין נזקי רגל. אך אם היו מרקדים על הארץ בסמוך לעיסה או לפירות, ועל ידי כך **הֶעֱלוּ עָפָר אוֹ צְרוֹרוֹת** [– אבנים] מן הארץ על העיסה או הפירות וטינפום והזיקום, **מְשַׁלְּמִין** הבעלים **חֲצִי נֶזֶק** כדין צרורות. **סוּמְכוֹס אוֹמֵר** משלמין **נֶזֶק שָׁלֵם.**

תַּנְיָא אִידָךְ, תַּרְנְגוֹל שֶׁהָיָה מַפְרִיחַ [– פורח, עף] **מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְיָצְתָה רוּחַ מִתַּחַת כְּנָפָיו וְשִׁבְּרָה אֶת הַכֵּלִים, מְשַׁלֵּם** בעליו **חֲצִי נֶזֶק** כדין צרורות. ומבארת הגמרא, **סְתָמָא דְּרַבָּנַן** – שבברייתא זו מבואר בסתם כדברי חכמים, שעל התזת צרורות משלם הבעלים חצי נזק בלבד.

רבא מברר את טעמם של חכמים בדין צרורות: **אָמַר רָבָא, בִּשְׁלָמָא סוּמְכוֹס קָסָבַר כֹּחוֹ כְּגוּפוֹ דָּמֵי** – שיטת סומכוס הסובר שעל התזת צרורות משלמים נזק שלם מבוארת היא, מאחר שסובר שנזק הנעשה על ידי כוחה של הבהמה הרי הוא כאילו נעשה בגופה, ולפיכך יש לחייב בזה נזק שלם כדין נזקי הרגל, **אֶלָּא רַבָּנַן** הסוברים שבצרורות משלם חצי נזק, אין מבוארת שיטתם, **דְּאִי כְּגוּפוֹ דָּמֵי** – אם סוברים הם שנזק הנעשה בכוח הבהמה דינו כנזק הנעשה בגופה, אם כן **כּוּלֵּיהּ נֶזֶק בָּעֵי לְשַׁלֵּם, וְאִי לַאו כְּגוּפוֹ דָּמֵי,** אם כן אפילו **חֲצִי נֶזֶק נַמִּי לֹא לְשַׁלֵּם.**

הָדַר אָמַר רָבָא לְעוֹלָם יש לומר שלדעת חכמים כחו **כְּגוּפוֹ דָּמֵי,** ומעיקר הדין היה על הבעלים לשלם נזק שלם, **וַחֲצִי נֶזֶק צְרוֹרוֹת הִלְכְתָא גְּמִירֵי לָהּ** – אלא שנאמרה הלכה למשה מסיני שאין משלמים על כך אלא חצי נזק בלבד.

רבא מבאר כלל בדיני צרורות: **אָמַר רָבָא, כָּל** אופן **שֶׁבְּזָב** הנוגע בטהור יהא הלה **טָמֵא,** דהיינו, אם נגע הזב עצמו בטהור, אזי באופן כזה **בְּנֶזְקִין** של בהמה **מְשַׁלֵּם** הבעלים **נֶזֶק שָׁלֵם** מדין רגל, שאם

המשך בעמוד מז

אלא **בְּהִתִּיז צְרוֹרוֹת** על הכלי ושברו, **וּבִפְלוּגְתָּא דְּסוּמְכוֹס וְרַבָּנַן קָמִיפְּלְגֵי,** האם על נזקי צרורות משלמים הבעלים נזק שלם או חצי נזק.

הגמרא מנסה לפשוט את ספיקו של רבא מברייתא נוספת: **תָּא שְׁמַע, תַּרְנְגוֹלִים שֶׁהָיוּ מְחַמְּטִין** [– מנקרים] **בְּחֶבֶל** שהיה קשור בו **דְּלִי, וְעַל** ידי ניקורם **נִפְסַק** [– נחתך] **הַחֶבֶל וְנִשְׁבַּר הַדְּלִי, מְשַׁלְּמִין** הבעלים **נֶזֶק שָׁלֵם. שְׁמַע מִינָּהּ תָּתֵר מֵעִיקָּרָא אַזְלִינָן** – שיש לדון את סוף המעשה כאילו נעשה כבר בתחילתו, ומשעה שניקרו התרנגולים את החבל וחתכוהו הרי זה כאילו שברו הדלי בגופם, ולפיכך חייבים נזק שלם כדין נזק שעושה הבהמה בגופה, ולא חצי נזק כדין צרורות.

דוחה הגמרא: **תַּרְנְגֹמָא אַחֶבֶל** – יש לתרגם ולפרש את דברי הברייתא 'משלמין נזק שלם', על הנזק שגרמו לחבל בכך שחתכוהו, שנזק זה עשאוהו בגופם, אך לגבי הנזק בשבירת הדלי יתכן שאינם משלמים אלא חצי נזק, ולפיכך אין להוכיח מכאן לענין ספיקו של רבא.

מקשה הגמרא: **וְהָא חֶבֶל מְשׁוּנֶּה הוּא** – והרי דבר משונה הוא שתרנגולים מנקרים חבל, ואם כן יש לחייבם חצי נזק בלבד כדין תולדות קרן.

ומתרצת: **דְּמָאוּס בְּלִישָׁה** – הברייתא עוסקת באופן שהיה החבל מלוכלך בעיסה הדבוקה בו, שבאופן זה דרך התרנגולים לנקר החבל כדי לאכול העיסה, ואין זה דבר משונה.

שבה הגמרא ומקשה: **וְהָא נִשְׁבַּר דְּלִי קָתָנֵי** – הרי בברייתא מבואר שנשבר הדלי על ידי שנחתך החבל, ובהכרח שכוונת הברייתא 'משלמין נזק שלם' היינו על הדלי, ואם כן יש לפשוט משם את ספיקו של רבא.

ומחמת קושיא זו דוחה הגמרא את הראיה מהברייתא באופן אחר: **אֶלָּא** ברייתא זו בשיטת **סוּמְכוֹס הִיא, דְּאָמַר** שעל נזקי **צְרוֹרוֹת נֶזֶק שָׁלֵם מְשַׁלֵּם,** ולפיכך לא ניתן לפשוט את ספיקו של רבא מן הברייתא, מאחר שאף אם סובר סומכוס שיש לילך לפי שעת שבירת הכלי, ולפיכך יש לדון את שבירת הדלי כנזקי צרורות, מכל מקום חייבים הבעלים לשלם נזק שלם, מאחר שסובר שאף על נזקי צרורות יש לשלם נזק שלם.

מקשה הגמרא, **אִי סוּמְכוֹס אֵימָא סֵיפָא** – כיצד ניתן לבאר את הסיפא של הברייתא, ששם נאמר שאם **נִיתַּז מִמֶּנּוּ** [– מן הדלי] **שֶׁבֶר, וְנָפַל עַל כְּלִי אַחֵר וּשְׁבָרָהּ,** הדין הוא **שֶׁעַל הכלי הָרִאשׁוֹן** [– הדלי], **מְשַׁלֵּם** הבעלים **נֶזֶק שָׁלֵם** כדין נזק שעושה הבהמה בגופה, **וְעַל** הכלי **הָאַחֲרוֹן** שנשבר מחמת שבר הדלי שניתז עליו **מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק** כדין נזקי צרורות. **וְאִי סוּמְכוֹס, מִי אִית לֵיהּ חֲצִי נֶזֶק** – האם לדעת סומכוס ישלם הבעלים חצי נזק בלבד, הרי לשיטתו אף על נזקי צרורות יש לשלם נזק שלם.

וְכִי תֵּימָא דַּשְׁאנִי לֵיהּ לְסוּמְכוֹס בֵּין נֶזֶק הנעשה **בִּכֹּחוֹ** שמשלם נזק שלם, **לְבֵין** נזק הנעשה **בִּכֹּחַ כֹּחוֹ** שמשלם חצי נזק, ולפיכך סובר שעל הדלי שנשבר מכוחה של הבהמה משלמים הבעלים נזק שלם, בעוד שעל הכלי שנשבר מחמת הדלי, דהיינו, מכוח כוחה של הבהמה, משלמים חצי נזק, אי אפשר לומר כן, **וְאֶלָּא הָא דְּכָעֵי רַב אַשִׁי** (להלן יט.), מה יהא הדין **בִּכֹּחַ כֹּחוֹ** לְדעת **סוּמְכוֹס,** האם **כְּכֹחוֹ דָּמֵי** ומשלם נזק שלם, **אוֹ לָאו כְּכֹחוֹ דָּמֵי** ומשלם חצי נזק, **תִּפְשׁוֹט לֵיהּ** מברייתא זו **דְּלָאו כְּכֹחוֹ דָּמֵי,** שהרי על נזקי הדלי משלמים הבעלים נזק שלם, ועל הכלי שנשבר מחמתו רק חצי נזק.

ומחמת קושיא זו מוכח שלא ניתן להעמיד את הברייתא כדעת סומכוס, **אֶלָּא לָאו רַבָּנַן הִיא,** ואם כן **שְׁמַע מִינָּהּ תָּתֵר מֵעִיקָּרָא אַזְלִינָן** – יש להוכיח מכאן שדנים לפי תחילת המעשה, ולפיכך סוברים חכמים שיש לדון את שבירת הדלי כנזקי גופו ולא כנזקי צרורות.

דוחה הגמרא: **אָמַר רַב כִּיבִּי בַּר אַבַּיֵּי, דְּקָאָזִיל דְּלִי מִינֵּיהּ מִינֵּיהּ.** דהיינו, הברייתא עוסקת באופן שדחפו התרנגולים את הדלי בגופם הלאה והלאה עד שנשבר. ולפיכך, אף אם יש לדון לפי שעת שבירת הכלי, מכל מקום הרי זה נזקי גופו ולא נזקי צרורות, שהרי בגופם ממש שברוהו.

ספק בדין תשלום צרורות: **בָּעֵי רָבָא,** כיצד משלמים את **הַחֲצִי נֶזֶק** עבור נזקי **צְרוֹרוֹת,** האם **מְגוּפוֹ** של בעל החיים המזיק **מְשַׁלֵּם** הבעלים, כדין שור תם, ואם אין בגופו של המזיק כדי תשלום חצי הנזק פטורים הבעלים משאר התשלום, **אוֹ מֵעֲלָיֶיהָ מְשַׁלֵּם** – או שחייב הבעלים לשלם מביתו את החצי נזק כדין שאר המזיקים, אף אם אין הבהמה עצמה שוה כל כך.

צדדי הספק: **מְגוּפוֹ מְשַׁלֵּם,** דִּלְמָא **אַשְׁכְּחָן** בשום מקום תשלום **חֲצִי נֶזֶק דְּמְשַׁלֵּם מֵעֲלָיֶיהָ,** שהרי שור תם שמשלם חצי נזק, אינו משלם אלא מגופו, **אוֹ דִּלְמָא מֵעֲלָיֶיהָ מְשַׁלֵּם,** דִּלְמָא **אַשְׁכְּחָן כְּאוֹרְחֵיהּ דְּמְשַׁלֵּם מִגּוּפֵיהּ** – שהרי לא מצינו תשלום מגוף הבהמה על נזק שמזיקה הבהמה כדרכה, שהלא נגיחה משונה היא, ואין ללמוד מכך לנזקי צרורות.

הגמרא מנסה לפשוט ספק זה מדברי הברייתא: **תָּא שְׁמַע, הִידּוּם** – אם שבר התרנגול כלי על ידי רקידתו, **אֵינוֹ מוּעָד** לכך ואינו משלם נזק שלם, **וְיֵשׁ אוֹמְרִים חֲרֵי זֶה מוּעָד.**

מבררת הגמרא: **הִידּוּם סַלְקָא דַּעְתָּךְ** – וכי תעלה על דעתך שאם רקד התרנגול על כלי ושברו לא ישלמו נזק שלם, הלא כך דרכו של התרנגול לעשות ואין זה שינוי ונזקי רגל ממש הוא. **אֶלָּא לָאו** בהכרח צריכים אנו לומר שכוונת הברייתא היא **לְהִידּוּם וְהִתִּיז** – שרקד התרנגול על צרורות, וניתזו הצרורות על כלים ושברום. **וּבְהָא קָמִיפְּלְגֵי** – ובדין זה נחלקו התנאים בברייתא, **דְּמַאן דְּאָמַר אֵינוֹ מוּעָד קָסָבַר** שעל נזקי צרורות **מְגוּפוֹ מְשַׁלֵּם,** ונמצא שדינו כשור תם לכל דבר, הן לגבי תשלום חצי נזק והן לגבי שמשלם מגופו בלבד. **וּמַאן דְּאָמַר** הרי זה **מוּעָד קָסָבַר מֵעֲלָיֶיהָ מְשַׁלֵּם,** ולענין זה דינו כשור המועד שמשלם הבעלים מביתו, אך מודה הוא שאינו משלם אלא חצי נזק בלבד. ואם כן יש לפשוט שספיקו של רבא מחלוקת תנאים היא.

דוחה הגמרא, **לֹא, בִּפְלוּגְתָּא דְּסוּמְכוֹס וְרַבָּנַן קָמִיפְּלְגֵי** – נחלקו התנאים במחלוקת סומכוס ורבנן האם על נזקי צרורות משלמים נזק שלם או חצי נזק, מאן דאמר 'הידוס אינו מועד' סובר כדעת חכמים שמשלם חצי נזק כשור תם, ומאן דאמר 'הרי זה מועד' סובר כדעת סומכוס שדינו כשור המועד ומשלם נזק שלם.

הגמרא מנסה לפשוט את ספיקו של רבא מדברי המשנה להלן: **תָּא שְׁמַע,** שנינו במשנה (להלן כא:), **הַכֶּלֶב שֶׁנָּטַל חֲרָרָה** – עוגה שנאפית על גבי גחלים, ונטל הכלב את העוגה עם הגחלים **וְהָלַךְ לַגְּדִישׁ** – המקום בו מונחות אלומות התבואה לאחר קצירתן, **וְאָכַל** שם את **הַחֲרָרָה וְהִדְלִיק אֶת הַגְּדִישׁ** על ידי הגחלים, הדין הוא **שֶׁעַל** נזק **הַחֲרָרָה** שנאכלה **מְשַׁלֵּם** בעליו של הכלב **נֶזֶק שָׁלֵם** כדין נזקי שן, **וְעַל** נזק **הַגְּדִישׁ** שנשרף **מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק.**

מבררת הגמרא: **מַאי טַעְמָא** – מהו הטעם שמשלם על הגדיש חצי נזק בלבד, **לָאו** – האם אין הטעם **מִשּׁוּם דְּהַוְיָא לֵהּ** נזקי **צְרוֹרוֹת,** שהרי אינו שורף את כל הגדיש בגופו, אלא מניח הגחלת במקום אחד, ומשם מתפשטת האש מכוחו לכל הגדיש.

וְתָנֵי עֲלָהּ – ושנינו על כך בתוספתא, **שְׁמְשַׁלֵּם** בעל הכלב את **הַחֲצִי נֶזֶק מִגּוּפוֹ** של הכלב, כדין שור תם המשלם חצי נזק מגופו. ויש להוכיח מכאן, שאין הבעלים מחויב לשלם על נזקי צרורות מביתו, אלא רק מגוף הבהמה שהזיקה.

הגמרא מקשה על ראיה זו: **וְתִסְבְּרָא,** והרי מצינו **לְרַבִּי אֶלְעָזָר** שחולק על דברי תנא קמא, וסובר שאף על נזק שריפת הגדיש חייב בעל הכלב לשלם נזק שלם, אך גם לשיטתו אינו משלם אלא מגופו של הכלב, ואם החיוב בזה משום צרורות של רגל, יש להקשות על שיטת רבי אלעזר, **נֶזֶק שָׁלֵם מִגּוּפֵיהּ מִי אַשְׁכְּחָן** – האם מצינו שחייב אדם לשלם נזק שלם מגוף הבהמה, הלא אף לדברי סומכוס הסובר שעל נזקי צרורות חייבים לשלם נזק שלם, מכל מקום אין התשלום מגוף הבהמה אלא מבית הבעלים.

אֶלָּא כְּגוֹן דְּשַׁנֵּי בְּהָא בְּנַחֲלֵת – ששינה הכלב בנזק שעשה עם הגחלת, וכגון שנטלה בפיו והניחה בגדיש. ולפיכך סובר תנא קמא שמשלם חצי נזק כדין קרן תמה, **וְרַבִּי אֶלְעָזָר** הסובר שחייב לשלם נזק שלם, **קָסָבַר**

המשך בעמוד קפט

רש"י

בְּהִתִּיז צְרוֹרוֹת. וְהַצְּרוֹרוֹת שֶׁבְּרוּ הַכֵּלִים וְהוּא לֹא נָגַע בַּכֵּלִי מֵאַן דְּאָמַר מוּעָד סָבַר לְהּ כְּסוּמְכוּס וּמֵאַן דְּאָמַר אֵינוֹ מוּעָד סָבַר לְהּ כְּרַבְּנָן; וְנִשְׁבַּר הַדֵּלִי. קס"ד דְּעַל יְדֵי שֶׁהִיזָּה הִתְרַגְּזוּל מְנַקֵּר אֶת הַחֻבָּל נִתְגַּלְגֵּל הַדֵּלִי וְנִשְׁבַּר: תִּרְגְּמָא אַחֻבָּל. הָא דְּקָתָנֵי נֶזֶק שָׁלֵם אַחֻבָּל: מְשׁוּנָּה הוּא. שֶׁאֵין דֶּרֶךְ שֵׁן לֶאֱכוֹל אֶת שֶׁאֵין רָאוּי לָהּ וַחֲצִי נֶזֶק לְשַׁלֵּם: דְּמָאוּם בְּלִישָׁה. שֶׁמְּדוּבֶּקֶת בּוֹ עִיסָּה דְּמָאוּם לְשׁוֹן לִבְלוּר: אֶלָּא סוּמְכוּס הִיא. וּלְעוֹלָם בָּתַר חֲבֵר מָנָא אַזְלִינָן וּצְרוֹרוֹת הֵן וְסוּמְכוּס הִיא: בֵּין כֹּחוֹ לְכֹחַ כֹּחוֹ. דְּלֵי שֶׁנִּתְגַּלְגֵּל הָוֵי כֹּחוֹ וְהָאַחֵר שֶׁנִּשְׁבַּר בְּצְרוֹרוֹת הַדֵּלִי הָוֵי כֹּחַ כֹּחוֹ: דְּבָעֵי רַב אַשֵּׁי. לְקַמָּן בִּשְׁמַעְתִּין: דְּקָא אָזִיל. דְּלֵי: מִינַּיְיהוּ. דְּהִתְרַגְּזוּל וְלֹא נִשְׁבַּר עַל יְדֵי גִּלְגּוּל לְמָקוֹם אַחֵר אֶלָּא הוּא דּוֹחֲפוֹ כָּל שָׁעָה וּבִשְׁעַת שְׁבִירָה נָמִי: קָסָבַר מִגּוּפוֹ מְשַׁלֵּם. וְהַיְינוּ אֵינוֹ מוּעָד דְּדִינוֹ כְּתַם לְבַל מִילֵּי: קָסָבַר מַעֲלֶיהָ מְשַׁלֵּם. וְהַאי מוּעָד דְּקָאָמַר לָאו לְגֶזֶק שָׁלֵם אֶלָּא לְעִנְיַן עֲלֶיהָ לְחֲצִי נֶזֶק: לֹא בִּפְלוּגְתָּא דְּסוּמְכוּס וְרַבָּנָן. וּמוּעָד לְגֶזֶק שָׁלֵם קָאָמַר: וְעַל הַחֲרָרָה נ"ש. דְּהַיְינוּ שֵׁן וְהַדְּלֶקֶת גְּדִישׁ הֲוֵי צְרוֹרוֹת דְּאֵינוֹ אֶלָּא כֹּחוֹ שֶׁהוּא מַנִּיחַ כָּאן הַגַּחֶלֶת וְהוּא הוֹלֵךְ וְדוֹלֵק לִמְקוֹם אַחֵר וְהָא מַתְנִיתִין הִיא בִּפְירְקִין: וְתָנֵי עֲלָהּ. בְּתוֹסְפְתָּא מִגּוּפוֹ מְשַׁלֵּם לְהַאי חֲצִי נֶזֶק: וְתִסְבְּרָא. מִשּׁוּם צְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחַיְיהוּ מְחַיֵּב לָהּ: לְר' אֶלְעָזָר. דְּאָמַר בְּבְרַיְיתָא נֶזֶק שָׁלֵם וַאֲפִילּוּ אִי סְבִירָא לֵיהּ כְּסוּמְכוּס דְּאָמַר צְרוֹרוֹת נ"ש מִגּוּפֵיהּ מִי אַשְׁכְּחָן נֶזֶק שָׁלֵם וְכָל אוּרְחַיְיהוּ כְּגוֹן צְרוֹרוֹת רָבָא גּוּפֵיהּ לֹא קַמִּיבְעֵי לֵיהּ אֶלָּא אִלֵּיבָא דְּרַבָּנָן דְּאָמְרֵי חֲצִי נֶזֶק מִבְּעֵיָא לֵיהּ אִי הָוְיָא הַאי כִּשְׁאָר חֲצִי נֶזֶק וּמִגּוּפוֹ אוֹ דִּלְמָא בָּתַר כְּאוּרְחַיְיהוּ אַזְלִינָן וְכָל כִּי אוּרְחַיְיהוּ הוּא אֲבָל אִלֵּיבָא דְּסוּמְכוּס פְּשִׁיטָא לֵיהּ לְרָבָא דְּמַעֲלֶיהָ מְשַׁלֵּם דְּהָא לְכָל מִילֵּי כְּמוּעָד מְשׁוּי לֵהּוּ: אֶלָּא כְּגוֹן דְּשַׁנֵּי בְּגַחֶלֶת. שֶׁנִּטְלָה בְּפִיו וְהַנִּיחָהּ דְּהַיְינוּ שִׁינּוּי אֶלָּא בְּעֵינֵי מְהָכָא לֹא תִּפְשׁוֹט דְּאִי בִּצְרוֹרוֹת כְּאוּרְחַיְיהוּ דְּכוּלֵּי עֲלְמָא מַעֲלֶיהָ מְשַׁלֵּם וְהָכָא בִּצְרוֹרוֹת שֶׁשִּׁינָּה בְּהֶן וּבִצְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחַיְיהוּ בֵּין ר' אֶלְעָזָר בֵּין תַּנָּא קַמָּא סְבִירָא לֵהּוּ כְּסוּמְכוּס דְּנֶזֶק שָׁלֵם מְשַׁלֵּם הִלְכָּךְ הָכָא דְּשַׁנֵּי בִּצְרוֹרוֹת קָאָמַר ת"ק חֲצִי נֶזֶק וּמִגּוּפוֹ מְשַׁלֵּם דְּמִשּׁוּנָּה הוּא וְתוֹלֶדָה דְּקָרֵן: וְרַבִּי אֶלְעָזָר סָבַר כְּרַבִּי טַרְפוֹן דְּאָמַר מְשׁוּנָּה קֶרֶן בַּחֲצַר הַנִּיזָּק מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. וְהוּאִיל וּמְשׁוּנָּה הוּא אע"ג דְּנֶזֶק שָׁלֵם מְשַׁלֵּם מִגּוּפוֹ הוּא דְּמִשְׁלַם כִּדְאַמְרִינָן לְקַמָּן (דף כד:) בִּשְׁמַעְתִּין לְרַבִּי טַרְפוֹן מְשׁוּנָּה קֶרֶן בַּחֲצַר הַנִּיזָּק מִגּוּפוֹ מְשַׁלֵּם: וְלֹא הִיא. הָאי וְתִסְבְּרָא דְּקָסָבְרָא הַנִּיזָּק וּבְעֵית לְמִידַּק מִדְּרַבִּי אֶלְעָזָר דְּלֵאו בִּצְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחַיְיהוּ מְצִינָן לְאוֹקְמֵיהּ לֵאו דְּוָקָא וּדְחַיְיהוּ הוּא דְּמָצֵי לְדַחוּיֵי וּלְמִימַר דְּלֵאו בְּכִי אוּרְחַיְיהוּ פְּלִיגֵי אֶלָּא בְּדְשַׁנֵּי אֲבָל מִגּוּפֵיהּ לֹא תִּידוֹק הָכִי דְּהָא שַׁפִּיר מְצִית לְאוֹקְמָא בִּצְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחַיְיהוּ וּתְפְשׁוֹט דִּצְרוֹרוֹת מִגּוּפוֹ מְשַׁלֵּם דְּמַאי טַעְמָא מוֹקְמַת לְהּ בְּשִׁינּוּי וְרַבִּי טַרְפוֹן מִשּׁוּם דְּנֶזֶק שָׁלֵם בְּמִידֵּי דְּאוּרְחַיְיהוּ לֵא אַשְׁכְּחָן מִגּוּפוֹ הָא לֹא תִּיקְשֵׁי דְּלִעוֹלָם בִּצְרוֹרוֹת פְּלִיגֵי וְרַבִּי אֶלְעָזָר כְּסוּמְכוּס: וּם"ל כְּרַ"י דְּאָמַר. לְקַמָּן בְּמוּעָד צַד תַּמּוּת בְּמִקּוֹמָהּ עוֹמֶדֶת לְקַמָּן בְּפֶרֶק שׁוֹר שֶׁנָּגַח אַרְבָּעָה (דף מה:) וְהִלְכָּךְ גַּבֵּי צְרוֹרוֹת נָמִי לְסוּמְכוּס דְּחָשִׁיב לֵיהּ מוּעָד מְשַׁלֵּם הַחֲצִי מִגּוּפוֹ וְכִי קָתָנֵי מִגּוּפוֹ אַצַּד תַּמּוּת: בְּמוּעָד מַתְחִילָתוֹ. כְּגוֹן צְרוֹרוֹת דְּאוּרְחַיְיהוּ:

תוספות

וְהָא חֲבֵל מְשׁוּנָּה הוּא. בְּשִׁלְמָא אִי אַדְּלִי קָאֵי אִיכָּא לְאוֹקְמֵי בְּחֻבָּל גְּרוּעַ וְיָשָׁן וּבְלוּי דְּאוּרְחֵיהּ הוּא לִיפְסַק בְּחַטִּיטָה מוּעֶטֶת שֶׁמַּחֲטִיטִין לְמִצּוֹץ הַמַּיִם שֶׁבַּחֻבָּל אֲבָל הַשְׁתָּא דְּקָאֵי אַחֻבָּל ע"כ אַיְירֵי בְּחֻבָּל חָזָק דְּשַׁיְיכָא בֵּהּ תַּשְׁלוּם אִי נָמִי אִי אַדְּלִי קָאֵי מְצִינוּ לְפָרֵשׁ דְּנִפְסַק הַיְינוּ שֶׁהוּתַּר הַקֶּשֶׁר שֶׁהָיָה בֵּיהּ הַדֵּלִי קְשׁוּר בְּחֻבָּל:

תִּפְשׁוֹט דְּלֵאו בְּכֹחוֹ דְּמֵי. הָוָה מָצֵי לְמִימַר דְּזִיל הָכָא קַמְדַחֵי לֵיהּ וְזִיל הָכָא קַמְדַחֵי לֵיהּ אֶלָּא דִּבְלֵאו הָכֵי מְשַׁנֵּי שַׁפִּיר:

וְעַל הַגְּדִישׁ מְשַׁלֵּם ח"נ. לְקַמָּן (דף כב.) מְפָרֵשׁ לְמ"ד אִשּׁוֹ מְשׁוּם חִצָּיוֹ עַל כָּל הַגְּדִישׁ מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק דְּחִצָּיוֹ דְּכֻלֵּב הֵן וְהָוֵי צְרוֹרוֹת לְבַד מִמְּקוֹם גַּחֶלֶת וּלְמ"ד אִשּׁוֹ מְשׁוּם מְמוֹנוֹ עַל כָּל הַגְּדִישׁ פָּטוּר וְעַל מְקוֹם גַּחֶלֶת חֲצִי נֶזֶק בִּדְאַדְּיֵיהּ אַדְּיֵיהּ:

נֶזֶק שָׁלֵם מִגּוּפוֹ מִי אִשְׁתַּכַּח. פִּירוּשׁ בְּכִי אוּרְחַיְיהוּ:

בְּמוּעָד מַתְחִילָתוֹ מִי שְׁמִעַת לֵיהּ אֶלָּא כְּגוֹן דְּשַׁנֵּי וְאַיְיעֵד. זוֹ גִּירְסַת הַקּוּנְטְרֵס וּמְפָרֵשׁ כֵּיוָן דְּאַיְיעֵד הָדֵר ה"ל כִּי אוּרְחֵיהּ וְכִי הֵיכִי דְּבִצְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחֵיהּ שְׁמוּעָדִים מַתְחִילָתָן ח"נ וְתוּ לֹא הָא נָמִי דְּשַׁנֵּי וְאַיְיעֵד לֹא חָמוּר מִמּוּעָד מַתְחִילָתוֹ וְאֵין הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת שֶׁשִּׁינָּה בָּהֶן וּמִדְּקָתָנֵי דְּמִשְׁלַם מִגּוּפוֹ אַלְמָא דִּצְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחֵיהּ נָמִי מִגּוּפוֹ וְתִפְשׁוֹט דְּדָבָא וְקָשֶׁה דְּהֵיכִי פָּשִׁיט הָא דְּדָבָא דִּלְמָא צְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחֵיהּ מַעֲלֶיהָ אֲבָל הֵיכָא דְּשַׁנֵּי אע"ג דְּאַיְיעֵד מְשַׁלֵּם מִגּוּפוֹ דְּצַד תַּמּוּת בְּמִקּוֹמָהּ עוֹמֶדֶת וְאֵין לוֹמַר דְּאֵין הֵכִי נָמִי דְּלֵא אָתֵי לְמִפְשַׁט בְּעֵיָא דְּדָבָא אֶלָּא בָּא לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ לְיַישֵׁב הַבְּרַיְיתָא בְּע"א דְּאִין זֶה סוֹגֵית הַשַּ"ס וְנִרְאֶה כְּגִרְסָא דְּגַרְסָא אֶלָּא כְּגוֹן דְּאַיְיעֵד וּלְעוֹלָם מְצִי לְמִפְשַׁט בַּעֵיָּן וְלֹא תִּקְשֶׁה מִידֵּי דְּרַבִּי אֶלְעָזָר דְּלֵא פְּלִיגִי בִּפְלוּגְתָּא דְּסוּמְכוּס וְרַבָּנָן וְלֹא בְּדְשַׁנֵּי כְּדִקְאָמְרִינָן וּבִפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי טַרְפוֹן וְרַבָּנָן אֶלָּא תְּרַוַיְיהוּ כְּרַבָּנָן דְּסוּמְכוּס וְהָכָא בִּצְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחֵיהּ וּבְדְאַיְיעֵד וְהִשְׁתָּא פָּשִׁיט בְּעֵיָא דְּדָבָא דְּיֵשׁ הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת דְּאִיירֵי בִּצְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחֵיהּ וְכֵן מִשֶּׁמַע מִדְּקָאָמַר אוֹ דִּלְמָא תּוֹלֶדָה דְּרֶגֶל הִיא מִשֶּׁמַע דְּאִיירֵי בְּלֵא שִׁינּוּי וְכֵן מִדְּמַיְיתֵי עָלָהּ הַיְדוּעַ אֵינוֹ מוּעָד דְּאַבִּי אוּרְחֵיהּ מַיְיתֵי לְהּ לְעִיל וְתַיְמִינָן דִּלְקַמָּן (דף יט.) מוּכָח דְּמַיְירֵי עַל יְדֵי שִׁינּוּי גַּבֵּי הָא דְּבָעֵי רַב אַשֵּׁי יֵשׁ שִׁינּוּי בִּצְרוֹרוֹת וְקָאָמַר וְתִפְשׁוֹט מִדְּבָעֵי רָבָא יֵשׁ הַעֲדָאָה מִכְּלָל דְּאֵין שִׁינּוּי פֵּירוּשׁ דְּאִי יֵשׁ שִׁינּוּי הֵיכִי אָתֵי מֵרְבִיעָ נֶזֶק לְנֶזֶק שָׁלֵם וְכֵן לְקַמָּן פָּרִיךְ וְהָא מְשׁוּנָּה הוּא מִשֶּׁמַע דְּאִי הָוָה מוֹקְמָא פְּלוּגְתֵּיְיהוּ בְּהַעֲדָאָה נִיחָא מִשֶּׁמַע דְּבְעֵיָא דְּדָבָא עַל יְדֵי שִׁינּוּי אֵיירֵי וְנִרְאֶה דִּבְתַרְוַיְיהוּ מִבְּעֵיָא לֵיהּ אִם יֵשׁ הַעֲדָאָה אוֹ לֵאו דְּאִי יֵשׁ הַעֲדָאָה בִּצְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחֵיהּ גַּם עַל יְדֵי שִׁינּוּי יֵשׁ הַעֲדָאָה דְּעִיקַּר הַעֲדָאָה בְּקֶרֶן בַּחֲצַר הַנִּיזָּק וְאִי אֵין הַעֲדָאָה בְּכִי אוּרְחֵיהּ גַּם ע"י שִׁינּוּי אֵין הַעֲדָאָה דְּע"י הַעֲדָאָה לֵא הֲוֵי טָפֵי מִכִּי אוּרְחֵיהּ וּמִה שֶּׁפִּ"ה דִּבְעֵי' דְּיֵשׁ הַעֲדָאָה לֵא שַׁיְיךְ לְאוֹקְמָא בְּכִי אוּרְחֵיהּ דְּכֵיוָן דַּהֲוֵי אוּרְחֵיהּ מַה לִּי פַּעַם רִאשׁוֹנָה מַה לִּי פַּעַם רְבִיעִית לֵאו פִּירְכָא הוּא כֵּיוָן דְּדַמְיָיהּ רַחְמָנָא לְקֶרֶן בַּחֲצַר נֶזֶק שַׁיְיכָא בֵּיהּ הַעֲדָאָה:

אלא הא דבעי רבא יש העדאה כו'. ואע"ג דרבא לא הוה ידע הברייתא מדבעי מגופו משלם מ"מ דייק גמרא דנפשוט מינה תרוייהו ודחי לא נפשוט מינה לא היא ולא הא:

בין לרבנן בין לרבי אלעזר בסומכוס ס"ל. והיינו דיחוי דלמעלה ותסברא ואלא שלא האריך למעלה כל כך) וא"ת ולמה דחק לומר בסומכוס ס"ל וי"ל משום דאי כרבנן א"כ תפשוט דאין שינוי לצרורות לרבי ועוד דאי בצרורו' כי אורחייהו יסבור רבי אלעזר ח"נ כרבנן בצרורות ע"י שינוי לא יתחייב נזק שלם אע"ג דסבר כרבי טרפון דליכא ס"ו דכיון דבצרורות שן ורגל בחצר הניזק אין משלם אלא ח"נ גם צרורות דקרן לא ישלם כ"א ח"נ ולא רצה להעמיד כרבנן ובמקום גחלת ובכון דאבנחה אנוחי על הגדיש בשינוי דניחא ליה למימר דמשלם ח"נ על כל הגדיש כרבי יוחנן:

היכא דלא מפריך ק"ו אית ליה דיו. ואע"ת ונימא איפכא ק"ו לשלם מן העליה ודיו לח"נ וי"ל דהכי שפיר טפי דכי אמר דיו לענין מגופו לא משינן מח"נ כלל מכמו שהיה אלא שאנו מוסיפין עליו עוד ח"נ אחר אבל אי אמרת דיו לח"נ עקרת ליה לגמרי מח"נ קמא דמשקא ליה מתשלומי גופו ומוקמינן אתשלומי עליה ובכל צד שאנו יכולין לעקור קל וחומר ולקיים דיו יש לנו לקיים:

ובהא

מי שמעת ליה. הא לא דוי לה תמות מעולם ואי בצרורות כי אורחיה מוקמת לה ולמפשט דצרורות מגופו משלם דר' אלעזר תיקשי: **אלא**. אי בעית לאוקמא בצרורות כי אורחייהו ולמפשט בעיא דרבא דמגופו משלם לא תוקמא בצרורות דחד זימנא וכי אורחיה דאם כן דר' אלעזר לא משכחת לה אלא בדשני בצרורות ואייעד שלשה זימני בהכי דחדר הוה ליה כאורחיה ואמרי רבנן חצי נזק כשאר צרורות דמועדין מתחילתן ואפ"ה חצי נזק וחו לא האי נמי דשני ואייעד לא חמור ממועד מתחילתו ואין העדאה לצרורות ששינה בהן ומדקתני מגופו אלמא צרורות כי אורחייה נמי מגופו ורבי אלעזר סבר דצרורות כי אורחייהו ברבנן דפליגי אסומכוס ושני ואייעד נפקא מתולדה דרגל ונעשה תולדה דקרן ויש לחן העדאה לשלם ש"ש החצי מגופו דצד תמות במקומה עומדת וחצי מן העליה לישנא אחרינא אלא בדאייעד בצרורות כי אורחייהו תלתא זימני ובהא פליגי רבי אלעזר סבר יש העדאה לצרורות בשאר חצי נזקין שבאין על ידי העדאה לכלל נ"ש האי נמי שתחילתו ח"נ כי אייעד תלתא זימני משלם נזק שלם ומגופו אצד תמות כך שמעתי ועיקר אבל קשה לי ביון דמעיקרא הוי אורחיה ואפי' הכי ח"נ משלם מה לי חד זימנא מה לי מאה זימני: **אלא הא דבעי רבא יש העדאה לצרורות**. כי אורחייהו אם עשאן שלש פעמים מי אמרינן ביון דבזימנא קמייתא משלם חצי נזק קרן לקרן מדמינן ליה (ולגירס' קמייתי' אלא הא דבעי רבא יש העדאה לצרורות אם שינה בהן ועשה ע"י שינוי ג' פעמים מי אמרינן כיון דשינוי הוא נפקא מדין צרורות דרגל וחל עליהו דין קרן וכי אייעד משלם נזק שלם וכי גמיר הלכתא אצרורות כי אורחייהו שהן תולדה דרגל גמיר) א"ד כיון דתולדה דרגל היא דהא אורחיה הוא אין להם העדאה דהא מזימנא קמייתא אייעד ליה ואפי' הכי אינו משלם אלא חצי נזק: **אמר** לך **רבא כי** קמבעיא לי אליבא דרבנן דפליגי עליה דסומכוס. וכדפרשינן והכא ס"ל דבין רבנן ובין רבי אלעזר בסומכוס ובזימנא קמייתא קמיפליגי דקאמר רבי אלעזר נ"ש ורבנן אמרי חצי נזק בצרורות בגון שזרק הכלב הגחלת בידו על הגדיש דבין דלאו הני צרורות כי אורחייהו הוו תולדה דקרן לרבנן ח"נ ומגופו ור"א כרבי

מי שמעת ליה אלא כי קאמר רבי אלעזר נזק שלם בגון דאייעד ובהא קמיפלגי מר סבר יש העדאה לצרורות ומר סבר אין העדאה לצרורות אלא הא דבעי רבא יש העדאה לצרורות או אין העדאה לצרורות אי לרבנן אין העדאה לצרורות אי לרבי אלעזר יש העדאה לצרורות אמר לך רבא כי מיבעיא לי לדידי אליבא דרבנן דפליגי עליה דסומכוס אבל הכא בין לרבנן בין לרבי אלעזר בסומכוס סבירא להו דאמר צרורות נזק שלם משלם וטעמא מאי אמור רבנן חצי נזק דשני ולא אייעד ובפלוגתא דרבי טרפון ורבנן קמיפלגי אימור דשמעת ליה לר' טרפון נזק שלם מגופו מי שמעת ליה אין מהיכא מיתי לה מקרן מרשות הרבים דיו לבא מן הדין להיות כבנדון והא רבי טרפון לית ליה דיו כי לית ליה דיו היכא דלא מפריך קל וחומר היכא דלא מפריך ק"ו אית ליה דיו גופא בעי רבא יש העדאה לצרורות או אין העדאה לצרורות לקרן מדמינן ליה או דלמא תולדה

דרגל הוא ת"ש הידוס איגו מועד ויש אומרים הרי זה מועד הידוס ס"ד אלא הידוס והתיז מאי לאו בגון דעבד תלתא זימני ובהא קמיפלגי מר סבר יש העדאה ומר סבר אין העדאה לא בחד זימנא ובפלוגתא דסומכוס ורבנן קמיפלגי ת"ש בהמה שהטילה גללים לעיסה רב יהודה אומר משלם נזק שלם ורבי אלעזר אומר חצי נזק מאי לאו בגון דעבד תלתא זימני ובהא קמיפלגי מר סבר יש העדאה ומר סבר אין העדאה לא בחד זימנא ובפלוגתא דסומכוס ורבנן קמיפלגי והא משונה הוא דדחיק ליה עלמא וליימא רב יהודה הלכה כסומכוס וליימא רבי אלעזר הלכה כרבנן גללים אצטריכא ליה ס"ד אמינא הואיל ובתר גופיה גרירין כגופיה דמי קמ"ל תא שמע דתני רמי בר יחזקאל תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושברו משלם נזק שלם ואמר רב יוסף אמרי בי רב סוס שצנף וחמור שגער ושיבר את הכלים משלם חצי נזק מאי לאו בגון דעבד תלתא זימני

ובהא

טרפון דמשונה בחצר הניזק משלם נ"ש ונימא ליה לרבא לאוקמינהו לרבנן ורבי אלעזר בסומכוס דאילו לרבנן לא פסיקא ליה לאוקמי להא בצרורות כי אורחייה סבירא להו לרבנן דפליגי עליה דסומכוס דח"נ הוא דמשלם בצרורות ע"י שינוי סבירא להו דיש שינוי לרביע רב אשי לקמן יש שינוי לרביע נזק וכדבעי רב אשי דקמן כו': **מהיכא** קמייתי ליה. רבי טרפון למשונה בחצר הניזק: **מקרן ברה"ר**. כדמפרש במתניתין הלכך דיו לבא מן הדין להיות בנדון ומה להלן מגופו אף כאן מגופו: **והא רבי טרפון לית ליה דיו**. דאי אית ליה דיו לא ישלם אלא חצי נזק בקרן ברה"ר: **כי לית ליה דיו היכא דמפריך ק"ו כו'**. כגון אי הוה אמרינן דיו דלא משלם אלא פלגא מאי אהני לן ק"ו הא מקרא נמי שמעינן דברשות הניזק לא גרע דהא בקרא דנגיחת תם לא כתיב רה"ר אבל היכא דלא מפריך ק"ו אית ליה דיו למגופו: **לקרן מדמינן ליה**. הואיל (ומשונה הוא) חצי נזק הוא דמשלם כי קרן: **או דלמא**. מעיקרא כי אורחיה תולדה דרגל היא דהא אורחה הוא והזיקא מצוי ואפ"ה ח"נ הוא דמשלמת הלכך זו היא העדאתה ואין לה העדאה אחרת: **גללים**. היינו צרורות: **והא משונה הוא**. דאין דרכה להטיל גללים לעיסה ותולדה דקרן היא: **דדחיק ליה עלמא**. שעומדת במקומה צר ואין לה מקום לזוז משם ובשלא להנאתה עסקינן כגון במשלשלת דאי להנאתה תולדה דשן היא ונראה בעיני דכל גללים להנאתה הוא ואפ"ה לאו תולדה דשן נינהו דשן הזיקא דגופה הוא והני צרורות נינהו והא דאמרינן בפ"ק (דף ג.) טנפה פירות תולדה דשן היינו כגון שנתגלגלה עליהן בדרך סוסים וחמורים שקורים בולטר וכן עיקר ואי קשיא דר"א אדר' אלעזר דלעיל אמר נזק שלם בצרורות גבי בלב שנטל חברה והכא תני ח"נ בעל כורחיה היהיא דלעיל מוקמי' כדאקימנא ברישא כדשני בגחלת ובפלוגתא דרבי טרפון ורבנן ובמקום גחלת ולא בשאר הגדיש והא דשני רבא בין ר"א בין רבנן בסומכוס סבירי להו דחויי הוא דקא מדחי מפי מורי הבעיני נראה בהך מילתא בהמה שהטילה גללים אמוראי נינהו ורב יהודה גרסינן ור"א היינו ר"א בן פדת ולא תקשי דר"א אדרבי אלעזר ונראין הדברים דהא פרכינן ולימא רב יהודה הלכה כסומכוס ור"א הלכה כרבנן ואי תנאי נינהו הייכי הא אין דרך תנאים לחלוק בלשון זה ועוד דלעיל גבי הידוס מועד אמאי לא פרכינן הכי: **ובתר גופה גרירין**. דבגופה טענה להו כגופה דמיין קמ"ל: **ותקע בו ושברו**. **שצנף ושיבר כלים**. בקולו וכל הני צרורות נינהו דכחו הוא:

משונה

מִי שָׁמַעְתָּ לֵיהּ – בשור שהוא מועד מתחילתו, כגון נזקי צרורות רגילים לדעת סומכוס, האם אף בזה שמעת שסובר רבי יהודה שמשלמים חצי נזק מגוף הבהמה, הלא מאחר שעל צרורות אלו לא היה מעולם דין תמות, אי אפשר לומר בהם 'צד תמות במקומה עומדת'.

ומחמת קושיא זו מבארת הגמרא את מחלוקת התנאים באופן אחר: אלא אם ברצונך להעמיד את מחלוקת התנאים בדין נזקי צרורות רגילים, ולהוכיח משם שיש לשלם נזקי צרורות מגוף הבהמה, אין להעמיד באופן שהזיק הכלב על ידי צרורות פעם אחת, **אֶלָּא כִּי קָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר** שמשלם בעל הכלב **נֶזֶק שָׁלֵם** מגופו משום נזקי צרורות, **כְּגוֹן דְּאִיַּיעַד** – באופן שהזיק הכלב על ידי צרורות שלש פעמים ונעשה מועד לענין נזק זה. **וּבְהָא קָמִיפַּלְגִי** – ובדין זה נחלקו חכמים ורבי אלעזר, **מַר** [– רבי אלעזר] **סָבַר יֵשׁ הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת** – יש דין מועד בנזקי צרורות, שאם עשה כן שלש פעמים משלם נזק שלם. **וּמַר** [– חכמים] **סָבַר אֵין** דין **הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת**, שהרי החיוב על נזקי צרורות הוא משום תולדה של רגל, וכשם שאין דין העדאה בנזקי רגל, שהרי מועדים הם מתחילתם, אף בנזקי צרורות הדין כן. ומאחר שסוברים חכמים שיש לשלם את חצי הנזק של הצרורות מגוף הבהמה, ניתן לפשוט מכאן את ספיקו של רבא, שכל תשלום נזקי צרורות הוא מגוף הבהמה בלבד.

הגמרא מקשה על ספק אחר של רבא, על פי ביאור זה במחלוקת התנאים: **אֶלָּא הָא דְּבָעֵי רָבָא** האם **יֵשׁ** דין **הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת אוֹ אֵין** דין **הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת**, מה מקום יש לספק זה, **אִי לְרַבָּנַן** – אם נסתפק לדעת חכמים, הרי נתבאר שסוברים שאֵין **הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת, וְאִי לְרַבִּי אֶלְעָזָר**, הרי נתבאר שסובר שיֵשׁ **הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת.**

מתרצת הגמרא: **אָמַר לָךְ רָבָא, כִּי מִיבַּעְיָא לִי לְדִידִי** – ספק זה שנסתפקתי אם יש דין העדאה בצרורות, אינו אלא **אַלִּיבָּא דְּרַבָּנַן דְּפַלִּיגֵי עֲלֵיהּ דְּסוּמְכוֹס** וסוברים שעל נזקי צרורות יש לשלם חצי נזק, שלשיטתם יש מקום לספק, האם לאחר שהתיזה הבהמה צרורות שלש פעמים יתחייבו הבעלים לשלם נזק שלם או לא, **אֲבָל הָכָא** – אך מחלוקת התנאים השנויה כאן בדין הכלב שנטל חררה והלך לגדיש, אינה כדעת חכמים, אלא **בֵּין לְרַבָּנַן בֵּין לְרַבִּי אֶלְעָזָר** כְּשיטת **סוּמְכוֹס סְבִירָא לְהוּ, דְּאָמַר** שעל נזקי **צְרוֹרוֹת נֶזֶק שָׁלֵם מְשַׁלֵּם** בעל הבהמה, **וְמַעֲמָא מַאי אָמוּר רַבָּנַן חֲצִי נֶזֶק** – ואם כך, מדוע סוברים חכמים שמשלם בעל הכלב חצי נזק בלבד, **דְּשַׁנִּי וְלֹא אַיַּיעַד** – מאחר שהברייתא עוסקת באופן שהזיק הכלב נזקי צרורות בשינוי, ולא עשה כך שלש פעמים, ונמצא שחייב לשלם רק חצי נזק כדין שור תם, **וּכְפַלּוּגְתָּא דְּרַבִּי מַרְפּוֹן וְרַבָּנַן קָמִיפַּלְגִי** – ונחלקו במחלוקת רבי טרפון וחכמים בדין שור תם שנגח ברשות הניזק, שדעת רבי אלעזר היא כרבי טרפון הסובר שחייב בנזק שלם, ואילו דעת חכמים שדינו כשור תם הנוגח ברשות הרבים, ואינו משלם אלא חצי נזק.

ונמצא, שיתכן לומר שלא נחלקו התנאים בדין נזקי צרורות רגילים אלא בדין נזקי קרן, ולפיכך לא ניתן לפשוט מכאן את הספק האם יש דין העדאה בצרורות, ואף לא ניתן לפשוט את הספק האם על נזקי צרורות משלמים רק מגוף הבהמה או לא.

לפי ביאור זה יש ללמוד, שאף שלדעת רבי טרפון שור תם הנוגח ברשות הניזק משלם נזק שלם כדין שור מועד, מכל מקום אינו משלם אלא מגופו כדין שור תם. ועל כך מקשה הגמרא: **אֵימּוֹר דְּשָׁמַעְתָּ לֵיהּ לְרַבִּי מַרְפּוֹן** שחייב בעל השור לשלם **נֶזֶק שָׁלֵם** על נגיחה ברשות הניזק, אבל **מִגּוּפוֹ מִי שָׁמַעְתָּ לֵיהּ** – האם שמעת שמשלם זאת מגוף הבהמה, הלא מאחר שדינו כשור המועד לשלם נזק שלם, מוטל על הבעלים לשלם הנזק מביתם.

מתרצת הגמרא: **אֵין** – אכן כך, אף לדעת רבי טרפון אינו משלם אלא מגופו, שהרי **מֵהֵיכָא מַיְיתֵי לֵהּ** – מהיכן לומד רבי טרפון בקל וחומר ששור תם שנגח ברשות הניזק משלם נזק שלם, **מִקֶּרֶן מְרֻשּׁוּת הָרַבִּים** – שמאחר שקרן משלמת חצי נזק ברשות הרבים, יש להחמיר עליה ברשות הניזק לשלם נזק שלם, ולפיכך יש לומר בזה, **דַּיּוֹ לַבָּא מִן הַדִּין לְהָיוֹת כַּנִּדּוֹן** – די לדבר הנלמד להיות חמור כדבר המלמד, וכשם שעל נזקי קרן ברשות הרבים אין משלמים אלא מגוף הבהמה, אף בנזקי קרן ברשות הניזק הדין כן.

שבה הגמרא ומקשה: **וְהָא רַבִּי טַרְפּוֹן לֵית לֵיהּ דַּיּוֹ** – הרי רבי טרפון אינו סובר לכלל זה של 'דיו', שהרי קרן ברשות הרבים אינה משלמת אלא חצי נזק, ומכל מקום לומד ממנה רבי טרפון שקרן ברשות הניזק משלמת נזק שלם.

מתרצת הגמרא: **כִּי לֵית לֵיהּ דַּיּוֹ הֵיכָא דְּמִפְּרִיךְ קַל וָחוֹמֶר** – רבי טרפון אינו סובר לכלל זה של 'דיו' רק במקום שנפרך הקל וחומר משום כך, וכגון לענין תשלום חצי נזק, שאם נאמר שקרן ברשות הניזק אינה משלמת אלא חצי נזק כקרן ברשות הרבים, נמצא שלא הועיל הקל וחומר מאומה, אבל **הֵיכָא דְּלֹא מִפְּרִיךְ קַל וָחוֹמֶר אִית לֵיהּ דַּיּוֹ,** ולפיכך, מאחר שהועיל הקל וחומר לחייב קרן ברשות הניזק בנזק שלם, ניתן לומר את הכלל של 'דיו' לענין שאין משלם אלא מגופה של הבהמה כדין נזקי שור תם.

עתה דנה הגמרא בהרחבה בספיקו של רבא שהוזכר לעיל: **גּוּפָא, בָּעֵי רָבָא,** האם **יֵשׁ** דין **הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת** לשלם נזק שלם, **אוֹ אֵין** דין **הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת,** ואף אם התיזה הבהמה צרורות והזיקה שלש פעמים אינה משלמת אלא חצי נזק.

צדדי הספק: **לְקֶרֶן מְדַמֵּינָן לֵיהּ** – האם יש לדמות את דין הצרורות לדין נזקי קרן שיש בהם העדאה, שהלא דינם שוה לענין תשלום חצי נזק, **אוֹ דִּלְמָא תּוֹלְדָה דְּרֶגֶל הוּא** – או שמא מאחר וצרורות תולדה של רגל הם, שהרי ניתזים כשהולכת הבהמה כדרכה, יש להשוותם לדין נזקי רגל שאין בהם דין העדאה.

הגמרא מנסה לפשוט את ספיקו של רבא מדברי הברייתא: **תָּא שְׁמַע, הִידּוּם** – אם שבר התרנגול כלי על ידי רקידתו, **אֵינוֹ מוּעָד** – אין משלמים בעליו נזק שלם, **וְיֵשׁ אוֹמְרִים חַיֵּי זֶה מוּעָד** לשלם נזק שלם. מבררת הגמרא, **הִידּוּם סַלְקָא דַּעְתָּךְ** – וכי תעלה על דעתך שאם רקד התרנגול על כלי ושברו שלא ישלמו הבעלים אלא חצי נזק, הלא כך דרכו של התרנגול לעשות ואין זה שינוי ונזקי רגל ממש הוא, **אֶלָּא** בהכרח צריכים אנו לומר שהברייתא עוסקת **בְּהִידּוּם וְהִתִּיז** – שרקד התרנגול והתיז ברקידתו צרורות על הכלי ושברו, **מַאי לַאו כְּגוֹן דְּעָבַד תְּלָתָא זִימְנֵי** – באופן שעשה התרנגול כן והזיק בהתזת צרורות שלש פעמים, **וּבְהָא קָמִיפַּלְגִי, מַר סָבַר** [– יש אומרים] **יֵשׁ הַעֲדָאָה** לצרורות, ולפיכך נעשה התרנגול מועד לשלם נזק שלם, **וּמַר סָבַר** [– תנא קמא] **אֵין הַעֲדָאָה** לצרורות, ולעולם אין משלמים הבעלים אלא חצי נזק.

דוחה הגמרא: **לֹא,** יתכן שהברייתא עוסקת **כְּחַד זִימְנָא** – שלא הזיק התרנגול בצרורות אלא פעם אחת, **וּכְפַלּוּגְתָּא דְּסוּמְכוֹס וְרַבָּנַן קָמִיפַּלְגִי** – ונחלקו התנאים במחלוקת סומכוס וחכמים בדין נזקי צרורות, האם יש לשלם עליהם נזק שלם או חצי נזק בלבד. ועל כן אין לפשוט את ספיקו של רבא מברייתא זו.

הגמרא מנסה לפשוט את ספיקו של רבא מברייתא אחרת: **תָּא שְׁמַע, בְּהֵמָה שֶׁהִטִּילָה גְּלָלִים לְעִיסָּה** וטינפה אותה והזיקתה, והיזק זה אינו נעשה בגוף הבהמה אלא מכוחה, ולפיכך נידון כנזקי צרורות, **רַב יְהוּדָה אוֹמֵר מְשַׁלֵּם** בעל הבהמה **נֶזֶק שָׁלֵם, וְרַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר חֲצִי נֶזֶק.**

מבררת הגמרא, **מַאי לַאו כְּגוֹן דְּעָבַד תְּלָתָא זִימְנֵי** – שהטילה הבהמה גללים לעיסה שלש פעמים, **וּבְהָא קָמִיפַּלְגִי, מַר** [– רב יהודה] **סָבַר יֵשׁ** דין **הַעֲדָאָה** לצרורות, ולפיכך משלמים הבעלים נזק שלם, **וּמַר** [– רבי אלעזר] **סָבַר אֵין** דין **הַעֲדָאָה** לצרורות, ואינו משלם אלא חצי נזק.

דוחה הגמרא: **לֹא,** יתכן שנחלקו **כְּחַד זִימְנָא** – שלא הטילה גללים לעיסה אלא פעם אחת, **וּכְפַלּוּגְתָּא דְּסוּמְכוֹס וְרַבָּנַן קָמִיפַּלְגִי** – ונחלקו במחלוקת סומכוס וחכמים בדין נזקי צרורות, האם יש לשלם עליהם נזק שלם או חצי נזק בלבד.

מקשה הגמרא: **וְהָא מְשׁוּנֶּה הוּא** – הרי בהמה המטילה גללים לעיסה דבר משונה הוא, ותולדה של קרן היא, ואם כן אף לדעת סומכוס אין

המשך בעמוד צא

ב״ה, כ״ד אייר, תשכ״א
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו, בו כותב:

א) ישנו בחור שלמרות המצאו בקבוץ דתי [אבל] אינו מסתגל לחיים דתיים, לא ניכר בו הרגש אהבה לעניני תורה ומצותי׳ וכו׳.

כיון שאמרו חז״ל דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב, בודאי שהדבור עם הבחור באופן של קירוב ולא באופן של ויכוח, כי אם הצעת דברים, בודאי תשפיע עליו, אלא שלא כל האדם שוה, ויש מי שצריך לדבר אליו כמה פעמים עד שתהי׳ ניכרת הפעולה גם לעיני בשר ובהנוגע למעשה אבל בודאי שסו״ס תצליח. ומהעצות הפעילות בהאמור הוא העשותו מנהיג (לקטנים ממנו בשנים) בעניני דת ולימוד התורה וקיום מצותי׳, שהאחריות שמרגיש בזה תניעו ותביאו להתעמקות יותר בדבר ועד כדי להסבירו לאלו שנמסרו להנהלתו, אלא שמובן שצריכה להיות השגחה בזה שלא יטעה בפירוש הדברים וכו׳.

ב) האם כל אחד ואחת מבני ישראל מסוגל ויכול לחיות חייו מתאים להוראות תורתנו.

בודאי אשר כן הוא, ומובן גם בשכל הבריא של כל המאמין באלקים חיים, שהרי כיון שנותן התורה ומצוה המצוה לכל אחד ואחת מבני ישראל [וכידוע הדיוק שהתחלת נתינת התורה היתה בלשון יחיד דוקא אנכי ה׳ אלקיך (ולא -אלקיכם) להורות שלכל אחד ואחת ניתנה כל התורה וכל מצותי׳], בודאי שלא ידרוש הקב״ה מהאדם ענינים שאין בכחו, ואדרבה **קודם** להציווי ניתנה היכולת והאפשריות המלאה למלאות הציווי, ולא עוד אלא למלאות מתוך שמחה וטוב לבב, שכן צריך להיות הלימוד והקיום כמבואר בכמה מקומות, אלא שמטעם הידוע ליוצר האדם ניתנה הבחירה לכאו״א מבני ישראל, ורצה הקב״ה שבבחירה חפשית יבחר דרך הטוב והישר, וכמ״ש ראה נתתי לפניך וגו׳ ובחרת בחיים, והובטחנו יגעת ומצאת.

תקותי שיש לו קביעות לימוד בתורת החסידות נוסף על לימוד נגלה דתורה ויהי רצון שיהי׳ באופן שהלימוד מביא לידי מעשה.

בברכה לבשו״ט בכל האמור.

בשם כ״ק אדמו״ר שליט״א.

ב״ה, כ״ה אייר, תשכ״א
ברוקלין.

...ולכתבו שזה מביא לסכסוכים עם פ׳ ומשפחתו - פס״ד **ברור** בתוה״ק שזה שאינו רוצה להתדיין אצל מרא דאתרא (עכ״פ בזבל״א) - ה״ה עושה ופועל **נגד** התורה, שהיא חכמתו ורצונו של הקב״ה, שהוא וחכמתו אחד, ובמילא - מזיק את עצמו ואת ב״ב ואת כל המסייעים לו היזק לא רק בעוה״ב, כ״א גם בעוה״ז ובגשם. אלא שהקב״ה שהוא אב הרחמן מאריך לו אף - לאיזה זמן, אולי סו״ס יעשה תשובה בחסד וברחמים ויחזור ממרדו בה׳. - שמזה מובן ג״כ, שכל מי שיש לו סכסוך עם פ׳ על הנ״ל - הוא דוקא אוהבו האמיתי, וכל המסייע לפ׳, חבר הוא ליצה״ר של פ׳ שזוהי אומנותו להסיתו להלחם בתורה ובמצותי׳.

ב״ה, א׳ סיון, תשכ״א
ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק נתקבל מכתבו מט״ז אייר, ומובנת התמי׳ על כתבו אודות חלישות וכו׳ וביחוד בזמן דספירת העומר שענינה קובץ על יד יום על יום (וכידוע הדיוק שאין אומרים יום שני כי אם שני ימים, כי גם יום הראשון בתמימותו צ״ל) והרי ככל המצות גם למצוה זו ענינה להמשיך מתוכנה על כל השנה כולה וק״ל. וכיון שאין הקב״ה בא בטרוניא עם בריותיו, בודאי שבכח האדם הוא וביכולתו.

לפלא ומצער, אף שדרכו הוא שאין מזכיר מפעולתו בעניני שידוך והרי גם בזה ציווי מוחלט בתורתנו תורת חיים ולא עוד אלא שנקודה נוספת גם על הנ״ל שזוהי מצוה שא״א לעשותה ע״י אחרים.

ויהי רצון שבעמדנו בראש חדש השלישי, והתחלת מתן תורה (עיין תו״א ד״ה בחדש השלישי ובהוספות לתו״א שם) הנה יתוסף בסייעתא דשמיא בהנ״ל ובהענינים אודותם כותב במכתבו שצריך לס״ד, ותיכף ינצל הסיוע גם לענין השידוך וסו״ס יבוא לידי פועל ולידי גמר בשעה טובה ומוצלחת.

בברכה לבשו״ט ובלשון הרב הוא כ״ק מו״ח אדמו״ר, לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

ב״ה, ב׳ סיון, תשכ״א
ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מכ״ו באייר עם המצורף אליו.

ומובן שבכגון זה צריך לעשות כהוראת הרופא מומחה אודותו כותב, שהרי הוא גם טובת הבת שתחי׳ שבודאי בבית אי אפשר שתקבל כל הענינים והטפול האפשרי בסביבה אודותה ממליץ הרופא. אלא מקודם צריך להודע יותר פרטים אודות המוסד והעיקר למצוא קשרים עם הרופא שבמוסד למען יוכלו לדעת הנעשה אתה והעיקר להיות בטוח שיטפלו בה בשימת לב הראוי׳, ולא באופן שיגרתי וק״ל.

ויה״ר מהשי״ת הרופא כל בשר ומפליא לעשות, שהעשי׳ מצדם תהי׳ כלי לקבלת הברכה ממעל וכמ״ש וברכך ה״א בכל אשר תעשה.

אולי, באם לא ביררו זה עד עתה, כדאי להעיר את הרופא מומחה בהנוגע למצב הווסת שלה, שבאם אינו בסדר, בודאי ששיפור המצב בזה ישפר מצבה בכללות. כן לשאול אותו האם בכגון זה יש מקום לסממנים מסוג ״אמינאסיד״ ובהנוגע להמיחוש שלה הטפול ע״י הלם וכיו״ב.

לפלא ובפרט ע״פ הידיעות המתקבלות מהשתתפותו בפעולות דהפצת המעינות ומהצלחתו בזה, שאינו מזכיר מאומה בשטח האמור, וע״פ הפלאת חז״ל בגודל ענין מצוה שאי אפשר לעשותה ע״י אחרים (מו״ק סוף עמוד א׳ דף ט׳) לכאורה צריך הי׳ להתרכז בהחוגים דמפלגת... ובפרט בהנוגע להנוער והצעירים בה, וביחוד כמו שאמר לי מר...שי׳ שיש שם יחס אוהדי לדת ועניני׳ ועוד יותר מיחס אוהד, והרי גם בכגון זה הבחינה בזה היא העשי׳ בפועל, כוונתי שבהפגישה אתם מציעים תכנית מעשית קיום מצות מעשיות בפועל, ובדברים היוצאים מן הלב.

ובעמדנו ערב זמן מ״ת תורה אחת המאחדת הגשמית והרוחנית הכללי ופרטי, יהי רצון שיבשר טוב בכל הנ״ל.

בברכה בלשון הרב כ״ק מו״ח אדמו״ר לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות ולבשו״ט.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

ה. וְנוֹהֲגִין לִשְׁפֹּךְ מְעַט יַיִן מֵהַכּוֹס עַל הָאָרֶץ לְפִימָן טוֹב שֶׁכָּל בַּיִת שֶׁאֵין יַיִן נִשְׁפָּךְ בּוֹ כַּמַּיִם אֵין בּוֹ סִימָן בְּרָכָה עַל כֵּן עוֹשִׂין סִימָן בְּרָכָה בִּתְחִלַּת הַשָּׁבוּעַ וְאֵין בָּזֶה אִסּוּר מִשּׁוּם בִּזּוּי מַשְׁקֶה שֶׁשּׁוֹפְכוֹ לְאִבּוּד כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ שׁוֹפֵךְ אֶלָּא דָּבָר מוּעָט[ח-ט].

וְיֵשׁ לִנְהוֹג שְׁפִיכָה זוֹ בִּשְׁעָה שֶׁמְּמַלֵּא הַכּוֹס עַל כָּל גְּדוֹתָיו יְעָרֶה עָלָיו עוֹד מְעַט בְּעִנְיָן שֶׁיִּשְׁפֹּךְ מִמֶּנּוּ מְעַט עַל הָאָרֶץ[י] אֲבָל אֵין לִשְׁפֹּךְ עַל הָאָרֶץ מִיַּיִן שֶׁהַכּוֹס נִתְמַלֵּא בּוֹ שֶׁהֲרֵי אִם יִשְׁפֹּךְ מִמֶּנּוּ לֹא יִהְיֶה הַכּוֹס מָלֵא עַל כָּל גְּדוֹתָיו כָּרָאוּי[34] וְאִם לֹא יִשְׁפֹּךְ מִמֶּנּוּ כְּלוּם עַד אַחַר הַהַבְדָּלָה כְּדֵי שֶׁבְּשְׁעַת הַהַבְדָּלָה יִהְיֶה עֲדַיִן מָלֵא עַל כָּל גְּדוֹתָיו הֲרֵי זֶה בִּזָּיוֹן לְבִרְכַת בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן[35] שֶׁבֵּירַךְ אוֹתָהּ עַל כּוֹס מָלֵא כָּרָאוּי וְקֹדֶם שֶׁשָּׁתָה מִמֶּנּוּ שָׁפַךְ מִמֶּנּוּ לָאָרֶץ כְּאִלּוּ הָיָה בּוֹ דָּבָר מָאוּס כְּשֶׁבֵּירַךְ עָלָיו לָכֵן אֵין לִנְהוֹג שְׁפִיכָה זוֹ אֶלָּא בְּדֶרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

גַּם נוֹהֲגִין לִשְׁפֹּךְ עַל הַשֻּׁלְחָן[יא] מִן יַיִן הַנִּשְׁאָר בְּכוֹס אַחַר שְׁתִיַּת הַמַּבְדִּיל וּמְכַבִּין בּוֹ הַנֵּר[יב] כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִרְאֶה לַכֹּל שֶׁלֹּא הוּדְלַק נֵר זֶה אֶלָּא לְמִצְוָה לְנֵר שֶׁל הַבְדָּלָה לְבָרֵךְ עָלָיו[יג-יד][38] (לְפִיכָךְ אִם מַבְדִּיל עַל נֵר

ביאורי הלכה

ח] דבר מועט - סימן הברכה הוא בעצם שפיכת היין על הארץ, ולא בכמות השפיכה, ולכך די בשפיכה מועטת[29].

ט] דבר מועט - אף שבכל כוס־של־ברכה הצריכה ׳כוס מלא׳ חששו שלא למלאות הכוס על גדותיה מחשש לביזיון היין הנשפך[30], מכל־מקום בכוס של הבדלה שעושים בה סימן ברכה[31] אינו נחשב כביזוי - אפילו שופך ישירות על הארץ[32].

י] על הארץ - המנהג בפועל שאין שופכים כלל על הארץ אפילו לא בדרך מילוי הכוס, אלא מניחים צלוחית תחת הכוס שעליה נשפך מעט יין ממילוי הכוס על גדותיה[33].

יא] על השלחן - גם בזה המנהג היום לשפוך לתוך צלוחית[36].

יב] ומכבין בו הנר - המנהג בפועל לכבות הנר ביין שנשפך מהכוס בעת מילוי הכוס, וכן על ידי ששופכים עליו ישירות מעט יין מהכוס[37].

יג] לברך עליו - כיון שהוא לאחר שתיית המבדיל, אין ביזיון לברכת בורא פרי הגפן, וניתן לקיים את מנהג השפיכה מהכוס ממש, ולא רק בדרך מילוי הכוס[39].

יד] לברך עליו - אין עניין שהמבדיל עצמו יכבה הנר, ולכך אם מישהו אחר רוצה להבדיל מיד אחריו לא יכבנו ביין (כדי שלא יקשה על השני להדליקו), אלא יניח למבדיל השני לכבותו ביין.

ציונים והוספות

29) בפרי מגדים (א"א סק"ג) ביאר ששפיכה מועטת היא פחות מרביעית (שביזוי אוכלין דווקא בכזית, ומשקה ברביעית).

30) ראה לעיל **סי׳ קפג סוף ס"ד**: שיהא מלא על כל גדותיו ומכל־מקום אם חושש שאם יהא מלא הרבה ישפוך ויתבזה ומניח קצת ריקן למעלה אין לחוש שעדיין שם מלא עליו.

31) כיון שהיא בתחלת השבוע.

32) וכל־שכן אם היין נשפך לתוך צלוחית וכיוצא־בזה, שאז מותר לשפוך מעט אפילו בשאר כוס־של־ברכה (ע"פ תורת מנחם התוועדויות תשמ"ב ח"ג ע׳ 1692 וראה לעיל על סי׳ רעא סי"ח).

33) וראה מנחת שבת (הובא בקצות השלחן סי׳ צז בדה"ש ס"ק ב) שהביא מזכור לאברהם שיהא נשפך היין על השולחן ולא על הקרקע, וראה הערה הקודמת שכשהיין נשפך על צלוחית אפשר לשפוך מעט בכל כוס של ברכה - ולא בהבדלה בלבד.

34) ראה סי׳ קפג ס"ד (לענין מילוי כוס של ברכה): "מלא" כמשמעו, שיהא מלא על כל גדותיו.

35) עד"ז לעיל **סי׳ רו סט"ו**: השותה מים ושופך מעט קודם שתייתו משום חשש מים הרעים ישפוך קודם שיתחיל לברך ולא אחר הברכה משום בזיון הברכה. ועד"ז בסי׳ רעא ס"כ לענין שפיכה קודם קידוש.

36) כמו בשפיכה שבשעת מילוי הכוס (דלעיל).

37) **הנהגת כ"ק אדמו"ר**: אינו שופך יין כדי לכבות את הנר, אלא המחזיק את הנר מכבה אותו ביין השפוך הנמצא בצלחת התחתונה.

38) ראה גם לקמן **סי׳ רחצ ס"ה**: יש לו למצוה מן המובחר להדליק נר אחד להבדלה חוץ מהנר המיוחד להאיר בבית.

39) ואף ששפיכה זו אינה דבר מועט (שהרי זו שפיכה שניה, ועוד שאינה בדרך מזיגת הכוס) מכל־מקום על ידי שמכבים בו את הנר נראה כשפיכה לצורך, ומטעם זה יש מקום לומר שתמיד צריך לכבות נר בשפיכה זו - אף אם לא הודלק לשם מצוה, ואולי לכך כתבו רבינו במוסגר. והמנהג בפועל שבמקום שאין נר - לא שופכים שוב מהכוס לאחר הבדלה, וראה להלן שגם אין רוחצים עיניהם מיין זה.

שֶׁבַּבַּיִת שֶׁלֹּא הוּדְלַק בִּשְׁבִיל כָּךְ אֵינוֹ צָרִיךְ לְכַבּוֹתוֹ) וְנוֹהֲגִין לִרְחֹץ עֵינֵיהֶם מִיַּיִן שֶׁל שְׁפִיכָה זוֹ מִשּׁוּם חִבּוּב מִצְוָה טר"ין:

חלק ב סימן רצו דיני הבדלה על היין סעיף ד
מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עם ביאורי הלכה, הוצאת קה"ת

ביאורי הלכה

טו] חיבוב מצוה - המנהג הוא לטבול האצבע ביין הנשאר מההבדלה ולגעת בעינים[40], ויש בזה סגולה למאור העינים[41], ויש נוהגים לומר הפסוק: "מִצְוַת ה' בָּרָה מְאִירַת עֵינָיִם" (תהלים יט, ט)[42].

טז] חיבוב מצוה - משמע שאפילו הבדיל על חמר מדינה יעשה זאת[43].

ואין עושין כן במוצאי יום טוב, אלא רק ביין שכיבו בו הנר[44].

יז] חיבוב מצוה - יש הנוהגים להריח נר ההבדלה לאחר כיבויו[45].

ציונים והוספות

40) הנהגת כ"ק אדמו"ר ברחיצת העינים ביין: היה טובל את זרתות ידיו הק' בצלחת שתחת הכוס, ומעביר (רק) זרת ימין על גבי עינו הימנית וזרת שמאל על גבי עינו השמאלית. אחר כך מנגב במפית־נייר את פיו וסביבו, ואחר כך את עיניו מן היין.

41) על פי מנהג ישראל לטבול האצבע ביין הנשאר מההבדלה ולגעת בעינים (מבחוץ כמובן) שכפי שהובא בספרים זוהי סגולה למאור עיניו של אדם. (אגרות קודש חי"ב אגרת ד'מא ע' רכה).

42) הנהגת כ"ק אדמו"ר: על פי השמועה כן נהג כ"ק אדמו"ר (בזמנים מסויימים עכ"פ).

ולהעיר מהמובא בתורת מנחם התוועדויות (תשמ"ז ח"ב השלמות לש"פ ויגש ע' 210): וכן "נוהגין לרחוץ עיניהם מיין של שפיכה זו" כולל גם המנהג דאמירת פסוק כו'.

43) כן משמע, וראה שש"כ פ"ס הערה נד.

44) ראה שש"כ פס"ב הערה כו, וכן במקום שאין נר - לא נהגו לרחוץ העינים.

45) ב'קצות השולחן' סי' צז בדה"ש ס"ק ז: וכתב בסידור יעב"ץ שיש מריחין בעשן הנר אחר הכיבוי לחבב המצוה, ודכירנא כד הוינא טליא ראיתי שכן היה נוהג הגאון הצדיק בעל שדי חמד ז"ל, והיה דרכו אחר שהריח לומר אח אח בקול גדול מאד. עד שכל העומדים מסביב היו שוחקין משמחה זיע"א.

הנהגת כ"ק אדמו"ר: ברשימת היומן עמ' תכז כתב כ"ק אדמו"ר מה ששמע מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ: לא נהגינן להריח מעשן נר הבדלה. אמנם יש אומרים שכמה פעמים כ"ק אדמו"ר הריח הנר מהיין בתוכו כיבו הנר (לקט הליכות ומנהגי ש"ק), ויש לעיין אם לא עירבו מנהג זה עם המנהג לשקף עצמו ביין ההבדלה דלהלן.

לשקף מצחו ביין: במנחת שבת (שיורי מנחה סי' צו ס"ק ה) כתב בשם ספר זכירה לשקף מצחו מול היין קודם ששותה.

וכמה פעמים נהג כ"ק אדמו"ר לקרב עצמו אל היין הנשאר מההבדלה (לאחר השתיה) עד שישתקף ביין.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת – לפי לוח "רב יומי"

ב יש ביטול רשות מחצר לחצר אפילו אינן אוסרות זו על זו כגון ב' חצרות ופתח ביניהן ועירבה כל אחת לעצמה ולא עירבו יחד יכולה כל אחת לבטל רשותה לחבירתה שתהא חבירתה מותרת להשתמש בה ולא היא.

ואין צריך לומר אם אוסרות זו על זו כגון ב' חצרות זו לפנים מזו ועירבה החיצונה לבדה והפנימית לא עירבה כלל שאוסרת היא על החיצונה כמו שנתבאר בסי' שע"ח יכולה היא לבטל לה רשות שיש לה בה להשתמש ולדרוס בה שלא תשתמש ולא תעבור עליה אלא בשעה שצריכה לצאת ולבא ותהיה החיצונה מותרת להשתמש בחצרה אף על פי שהפנימים עוברים עליה כשצריכים לצאת ולבא (ו)העברה לבדה אינה אוסרת אלא כשמשתמשים שם לעשות צרכיהם שזה שאמרו שהפנימית אוסרת בדריסת רגלה על חיצונה אין הכוונה שדריסת והעברת הרגל בלבדה תאסור אלא דריסת הרגל כשדורסת שם ומשתמשת בצרכיה בדרך תשמיש החצר לבתים היא אוסרת אותה כמו שאוסרים אותה הבתים שבה אם לא עירבו בה ולכן כשביטלה לה זכות זה ואינה משתמשת בה בשבת אינה אוסרת אותה אעפ"י שעוברת עליה.

וכן אם עירבו הפנימית והחיצונה ביחד ושכח אחד מהפנימית ולא עירב ששתיהן אסורות כמו שנתבאר שם יכול הוא לבטל להם רשותו וצריך שיבטל לכל אחד מהפנימית ולכל אחד מהחיצונה ואז הוא לבדו אסור וכולם מותרים אבל אם לא ביטל אלא להפנימית אף הפנימית אסורה שהחיצונה אוסרתה ואעפ"י שאין להחיצונה דריסת הרגל עליה מ"מ העירוב שעירבה עמה מרגילה לתוכה וכאילו היא דרה בה שעירוב משום דירה.

אבל אם שכח אחד מן החיצונה ולא עירב אין צריך לבטל להפנימית שאף אם לא עירבה החיצונה כלל אלא הפנימית לבדה אין החיצונה אוסרת את הפנימית הואיל ואין לה

דריסת הרגל עליה ואין העירוב מרגילה לתוכה מפני שיכולה לומר לה לתיקוני שתפתיך עמי ולא לעיוותי משא"כ כששכח אחד מן הפנימית ולא עירב אינה יכולה לומר כן כיון שהעיוות הוא ממנה:

ג יש ביטול רשות בחורבה שאם היו ב' בתים וחורבה ביניהם שהיא של שניהם (או שאינה של שניהם אבל שניהם משתמשים בה בתשמיש נוח שהם אוסרים זה על זה כמו שנתבאר בסי' שע"ו) ושכחו ולא עירבו יכול אחד לבטל לחבירו להיותו מותר בה ואין אומרים שלא הקילו חכמים בביטול רשות אלא בחצר שלפני הבתים שבה הוא עיקר תשמישם:

ד יש ביטול רשות מבית לבית שאם היו ב' בתים פתוחים זה לזה ולא עירבו יחד אחד מבטל רשות ביתו לחבירו ואפילו המבטל מותר להוציא מביתו לבית חבירו שהרי הכל של חבירו כיון שביטלו לו ואפילו קודם שהחזיק חבירו בביתו יכול הוא להוציא ממנו לבית חבירו.

ואינו דומה להמבטל רשות חצירו שאין לו להוציא מביתו לחצר אפילו ביטל גם רשות ביתו עד שיחזיקו הם תחלה ואפילו אם החזיקו אינו מועיל אלא ביחיד שביטל לרבים אבל לא ביחיד ליחיד כמו שנתבאר בסי' ש"פ לפי שכיון שהיה לו חלק בחצר אלא שביטלו להם א"כ כשמוציא מביתו לחצר נראה כחוזר מביטולו ומחזיק בחלקו שבחצר ולכן צריך שיחזיקו הם תחלה ואז נעשה הוא כאורח אצלם אם הם רבים אבל לא יחיד אצל יחיד משא"כ כשמוציא לבית חבירו שלא היה לו בו חלק מעולם ולא ביטלו אינו נראה כחוזר ומחזיק ברשותו בהוצאה זו:

ה אבל אינו יכול להכניס מבית חבירו לביתו שכשמכניס לביתו נראה כחוזר ומחזיק ברשותו ואפילו החזיק בו כבר חבירו אינו מועיל להתיר גם לו כיון שאינו נעשה כאורח אצל חבירו מפני שהוא יחיד אצל יחיד ואם הוא יחיד אצל רבים עכ"פ לא יכניס לביתו מבתיהם עד שיחזיקו הם תחלה בביתו.

ואם יש לו חדר פתוח לביתו וביטל רשות ביתו בלבד בלי החדר אסור להוציא מהחדר לביתו שהחדר מיוחד לו והבית לחבירו ונמצא מוציא מרשות לרשות ואפילו הוא יחיד אצל רבים אינו נעשה כאורח אצלם לענין הוצאה והכנסה מחדר לבית כמו שהמבטל רשות חצירו ולא רשות ביתו אינו נעשה כאורח אצלם לענין הוצאה והכנסה מביתו לחצר כמו שנתבאר בסי' ש"פ.

אבל יכול להכניס מבתיהם לביתו אפילו קודם שהחזיקו הם בביתו כמו שהמבטל רשות חצרו יכול להוציא מבתיהם לחצר קודם שיחזיקו הם שאינה נקראת חזרה אלא כשמוציא מביתו אבל לא מבתיהם.

ויש אומרים שאין לבטל רשות מבית לבית אלא אם כן ישאיר לעצמו חדר אחד שלא יבטלנו לפי שיש לחוש שלא תשתכח תורת עירוב מבתים אלו הפתוחים זה לזה שכולם יבטלום בעליהם לאחד וגם הם יהיו מותרים להוציא כל אחד מביתו לבית חבירו הואיל ואינו נראה כחוזר ומחזיק ברשותו בהוצאה זו מה־שאין־כן כשמשאיר חדר אחד שאסור להוציא ממנו לבית ואם היה עירוב היה מותר נמצא משתכר הוא בעירוב ושוב אין לחוש שיבטלו הכל ותשתכח תורת עירוב.

והעיקר כסברא הראשונה שהרי אף אם אינו משאיר שום חדר משתכר הוא בעירוב שיהא מותר לו להכניס לביתו מבית חבירו שביטל לו ביתו שאסור לו עכשיו אפילו לאחר שהחזיק בו חבירו אם הוא יחיד אצל יחיד ואצ"ל רבים אצל יחיד ואעפ"כ טוב להחמיר לכתחלה להשאיר חדר אחד:

ה* הביטול הוא במקום עירוב שמבעוד יום לפיכך במקום שלא היו יכולים לערב מבעוד יום אינם יכולים לבטל משתחשך כגון ב' בתים בב' צידי רשות הרבים והקיפום נכרים מחיצה בשבת בענין שיש ביניהן כמו חצר שב' בתים אלו פתוחים לה והרי הם אוסרים זה על זה אינם יכולים לבטל אחד לחבירו כיון שלא היו יכולים לערב מבעוד יום:

ו אבל מי שירש בית בשבת ונכנס לדור בו שאוסר הוא על בני החצר כגון שלא עירב עמהם המוריש יכול לבטל להם רשותו ואף ע"פ שלא היה יכול לערב עמהם מבעוד יום שהרי לא היה דר בבית זה מבעוד יום, מכל־מקום היורש במקום מורישו הוא עומד והרי מורישו היה יכול לערב לכן יכול הוא לבטל:

ז מבטלין וחוזרין ומבטלין, כלומר שמבטלין רשותן בני חצר זו לבני חצר אחרת שעירבה לעצמן או לאחד מבני חצר עד שיוציאו מה שירצו וחוזרים ומבטלים רשותם לאותם שביטלו להם עד שיוציאו גם הם מה שירצו אבל אם לא היו חוזרים ומבטלים להם לא היו מותרים להוציא אפילו ביטלו גם רשות בתיהם הואיל והם רבים ואינם נעשים אורחים כמו שנתבאר בסי' ש"פ:

חלק ב סימן שפא דיני המבטל רשותו ועבר והוציא ובו ז' סעיפים:

א דירת נכרי כדירת בהמה לפיכך הדר עם הנכרי בחצר אינו אוסר עליו עד שיהיו ב' ישראלים דרים בשני בתים ואוסרים זה על זה וצריכים לערב יחד אזי גם הנכרי אוסר עליהם ואין עירובם מועיל עד שהנכרי ישכיר להם רשותו שבחצר ולא משום שדירתו דירה אלא מפני שחששו חכמים שמא ילמדו הישראלים ממעשה הנכרי כשידורו בחצר אחת ובקשו עילה למנוע דירת הישראל עם הנכרי ולכן אמרו שאין עירוב מועיל במקום נכרי ואין ביטול רשות מועיל בנכרי עד שישכיר והנכרי לא ירצה להשכיר מפני שיחוש לכשפים ויקשה בעיני הישראל דירתו עמו מפני איסור טלטול ויצא משם ולפי שאינו מצוי שידור ישראל אחד עם נכרי בחצר מפני שיחוש לעצמו שמא יהרגנו כי הנכרים חשודים על שפיכת דמים לכן לא הוצרכו לאסור עליו הטלטול משום דירת הנכרי כדי שיצא משם אבל ב' ישראלים אינם יראים ממנו ודרים עמו וילמדו ממעשיו.

ומכל־מקום אם ישראלים רבים דרים בבית אחד אינו אוסר

עליהם אע"פ שאינם יראים ממנו כי לא רצו חכמים לחלוק בין בית שדר בו אחד לבית שדרים בו הרבה והתירו בבית אחד בכל ענין ולא עוד אלא אפילו בתים הרבה שבחצר והם כבית אחד שאינם אוסרים זה על זה כגון האחין שדרים כל אחד בבית בפני עצמו ומקבלים פרס מאביהם הדרים עם הנכרי בחצר וכל כיוצא בהם ממה שנתבאר בסי' ש"ע שאין צריכים לערב ביניהם אין צריכים ג"כ לשכור רשות מנכרי הדר עמהם בחצר:

ב ישראל שהשכיר או השאיל בית לנכרי בחצר אינו אוסר עליו אע"פ שיש עוד ישראל דר עמו בחצר לפי שלא השכיר או השאיל לו ביתו על דעת שיאסור עליו (ואע"פ שבמשכיר או משאיל לישראל אין אומרים כן כמו שנתבאר בסימן ש"ע גבי נכרי הקילו).

אבל אם הבית של נכרי ושכרו ישראל ממנו והנכרי דר עמו בחדר בפני עצמו בענין שאוסר עליו כמו שיתבאר אין שכירת הבית מועלת לענין שכירות להתיר טלטול אלא צריך לחזור ולשכור ממנו כדי להתיר טלטול (שאל"כ לא יקשה בעיניו דירתו עמו ולא יצא משם):

ג ישראל שיש לו ב' בתים בחצר שנכרי דר בה והוא דר באחד מהם והשני השאיל או השכיר לישראל אחר ויש לו בו תפיסת יד דהיינו כלים שאינם ניטלים בשבת אף על פי שהם אינם צריכים לערב ביניהם כמו שנתבאר בסי' ש"ע צריכים לשכור מהנכרי לפי שתפיסת יד אין לה להועיל יותר משאילו עירבו ביניהם שאינו מועיל לערבם ולשתפם שיהיו כיחיד במקום נכרי שאין הנכרי אוסר עליו:

ד אם ביטלו הישראלים רשותם לאחד מהם כדי שיחשב כיחיד במקום נכרי אינו מועיל לו שיש לחוש שבכל שבת יעשו כך ותתבטל תורת עירוב מאותה חצר ואם יערבו יש לחוש שיטעו לומר עירוב מועיל במקום נכרי:

ה אם אין לנכרי דריסת הרגל על הישראלים אינו אוסר כגון ב' חצירות הפתוחות זו לזו ואין להן דריסת הרגל זו על זו דהיינו שאין זו לפנים מזו אלא זו בצד זו ושתיהן פתוחות למבוי ובאחת מהן דר נכרי ובשניה דרים ב' ישראלים או יותר מכניסים ומוציאים מזו לזו דרך פתחים וחלונות שביניהן ואינם צריכים לשכור מהנכרי אלא א"כ רוצים להשתתף במבוי שאז הוא אוסר עליהם במבוי כיון שיש לו בו דריסת הרגל:

ו השוכר מן הנכרי סתם מועיל ואינו צריך לפרש לו שהוא להתיר הטלטול ואינו צריך לכתוב שום כתיבה על השכירות:

ז שוכרים מן הנכרי אפילו בפחות משוה פרוטה לפי שלגבי בן נח אפילו פחות משוה פרוטה נחשב לו ממון אבל ישראל שאינו רוצה לבטל רשותו אלא להשכיר אין פחות משוה פרוטה נחשב לו ממון כלל אע"פ שהוא מתרצה בו ואע"פ שאם היה מבטל בחנם היה מועיל, מכל־מקום כיון שאינו רוצה אלא להשכיר ושכירות אין כאן וביטול אין כאן שהביטול הוא שמסלק עצמו מרשות וזה לא סילק עצמו אלא להשכיר:

ח מותר לשכור מן הנכרי אפילו בשבת ואין בזה משום מקח וממכר שהרי אינו קונה רשות מן הנכרי אלא שוכרה ואף ששכירות ג"כ אסורה בשבת משום שדומה למקח וממכר שנותן לו דמים בעד החפץ ששוכר כמו שהלוקח נותן בעד המכר מ"מ כאן כיון שאינו שוכר רשותו כדי להשתמש בה אלא להתיר הטלטול בלבד א"כ הדמים שנותן לו אינו אלא מתנה בעלמא ואינו דומה למקח וממכר שנותן לו בעד המכר הנקנה לו להשתמש בו.

אבל לקנות רשות בשבת אסור אף שאינו קונה אלא להתיר טלטול ואפילו במתנת חנם כמו שנתבאר בסי' ש"פ וכמו שיתבאר בסי' תקכ"ח:

ט כל זמן שאין הנכרי חוזר בו מועלת השכירות ואפילו לזמן מרובה ואינו יכול לחזור בו משכירותו עד שיחזיר הדמים אם חוזר בו קודם שבת ראשונה.

ואם החזיקו בחצר קודם שחזר בו שוב אינו יכול לחזור בו לשבת זו אע"פ שמחזיר הדמים והוא שהחזיקו אחר כניסת שבת כמו שנתבאר בסי' שפ"א.

אבל לשבת האחרת יכול לחזור בו אף ע"פ שאינו מחזיר הדמים כיון שכבר הועילה שכירותו לשבת אחת.

במה דברים אמורים כששכרו ממנו סתם ולא פרשו לו זמן אבל אם שכרו ממנו לזמן אינו יכול לחזור בו בתוך הזמן עד שיחזיר הדמים לפי ערך אורך הזמן הנשאר (וכן אם שכרו ממנו לעולם בפירוש):

י אם שכרו מהנכרי לזמן ידוע כשיכלה הזמן צריך לחזור ולשכור ממנו שנית וצריך לחזור ולערב שאין עירוב הראשון חוזר וניעור שכבר נתבטל בכלות הזמן (ואינו דומה לעירב לשנה ונסתם הפתח בחול ונפתח בשבת שהעירוב חוזר וניעור כמו שנתבאר בסימן שע"ד לפי שבשעת עשייתו נעשה אף לשבת זו ולא היה עומד להתבטל בתחלת שבת זו שהרי הפתח שהיה פתוח אז לא היה עומד להיות נסתם בתחלת שבת זו משא"כ כאן שבשעת עשיית העירוב היה עומד להתבטל כשיכלה זמן השכירות עד שיחזרו וישכרו שנית והרי זה דומה לבא נכרי בשבת שיתבאר בסימן שפ"ג):

חלק ב סימן שפב אם דירת גוי מעכבת בעירובו:

לקוטי תורה

הצורך להתפלל יום יום מתוך יגיעת המוח והלב

[לאחרי שנתבאר בפרק הקודם התוכן הפנימי ב"קריאת" אברהם אבינו שהקב"ה הוא "א־ל עולם", היינו שאליבא דאמת שום דבר אינו נפרד מאלקות, וגם לאחר בריאת העולם הקב"ה הוא "יחיד ומיוחד" כמו קודם שנברא העולם ממש - ישוב לבאר, שענין זה הוא עיקר ההתבוננות שבתפלה:]

ובזה הוא מעורר את האהבה בתפלה.

כאשר האדם יכיר במוחו באמת זו שאין שום מציאות בלעדו ית', ויתבונן בזה בעומק הדעת, הרי מן המוח יתפשט הדבר אל הלב, ולבו יתעורר באהבת ה' עד אשר לא תהי' לו שום תשוקה לענייני עולם הזה, "שכולם מבוטלים במציאות נגד השי"ת אין־סוף ב"ה", והרי הם כאין ואפס וכלא חשיבי, אלא כל רצונו ותשוקתו יהיו לה' לבדו, כיון שהוא ית' המציאות האמיתית היחידה.

- והתעוררות אהבה זו לאלקות היא היא תוכן ענין התפלה, כפי שנתבאר לעיל שענין תפלת הבוקר הוא לעורר את האהבה לה' בלב האדם.

[וממשיך ומבאר כיצד התוכן של כל פרט ופרט בתפלה הוא - להחדיר במוח האדם הכרה זו שהשי"ת הוא "א־ל עולם":]

וזהו שאומרים הודו לה' קראו בשמו כו'. פירוש, שאנו מודים על זה שהשם הוא אל עולם כנ"ל.

התחלת התפלה היא באמירת "הודו לה' קראו בשמו", וענין הקריאה בשמו של הקב"ה הוא על־דרך מה שכתוב גבי אברהם "ויקרא שם בשם הוי' א־ל עולם", שאין העולם דבר נפרד מאלקות, כנ"ל.

ולכן מתחילים את התפלה בענין זה, היות שזהו עיקר "ענין ההתבוננות שבתפלה" להחדיר בהכרת האדם ענין אחדותו יתברך.

ועל ענין זה סובב והולך כל התפלה.

על נקודה זו ד"קראו בשמו", "ויקרא . . בשם ה' א־ל עולם" - סובב והולך כל ענין התפלה; שכן, תוכן סיפור שבחו של מקום בפסוקי דזמרה הוא - "שאנו מספרים בגדולתו, שהוא גדול ומהולל מאד, שמהוה תמיד יש מאין, הללו את ה' מן השמים ומן הארץ, וכולם בטלים אצלו במציאות, כי הוא מהוה תמיד מאין ליש", וכמו שאומרים "אתה הוא ה' לבדך כו', ואתה מחי' את כולם כו'".

שצריך לחזור על זה פעמים רבות, עד שיקבע בלבו בבחינת ראי' ממש.

הטעם "שצריך לחזור על זה פעמים רבות" ובמשך התפלה אומרים פסוקים ומזמורים רבים המבארים ענין זה באריכות ובפרטיות, הוא - כי תכלית התפלה היא להגיע ל"בחינת ראי' ממש" באלקות: כלומר, להגיע לידי כך שהכרה זו שהקב"ה הוא "א־ל עולם" תהי' קבועה ומוחלטת אצל האדם בוודאות והתאמתות גדולה כל כך כאילו הוא רואה זאת בעיניו, "בבחינת ראי' ממש", ולא בבחינת שמיעה בלבד.

ד"כסיל בבחינת חושך הולך, כמו בעל הבית [המתהלך בביתו בחושך] אע"פ שיודע [היכן] כל מקומות הכלים [מכל־מקום] יכול ליפול, מפני שהוא בחושך הולך ואינו בבחינת ראי' אצלו. וכך [גם בענינו] אפשר להיות "כסיל" - שיודע ומאמין שהוא יתברך ממלא כל עלמין כו', ומכל־מקום יעבור עבירות, כי אינו אצלו בהתגלות בבחינת ראי', רק שמיעה לבד".

ולכן אנו חוזרים על ענין אחדות ה' פעמים רבות במשך התפלה - כדי להחדיר בפנימיות המוח והלב את ההכרה שאין שום מציאות זולתו ית' ("א־ל עולם"), עד שהכרה זו באחדותו יתברך תהי' קבועה בלבנו "בבחינת ראי' ממש" - ועל ידי זה יכולים לעורר את האהבה לה'.

ושיאריך בזה כל אחד ואחד לפי שכלו.

כדי להגיע ל"בחינת ראי' ממש", לא די ב"אמירת" הפסוקים והמזמורים באופן שטחי לבד וגם לא די בתפלה עם כוונת פירוש המילות, אלא צריך להאריך ולהתבונן בדבר זה, "כל אחד ואחד לפי שכלו", כי רק על ידי אריכות ההתבוננות בתפלה יכולים להגיע לבחינת ראי' באלקות;

וריבוי ההתבוננות בדבר זה הוא הכרחי, כי הוא נגד החוש שלנו, מאחר שהשמים והארץ וכל צבאיהם נראים לעינינו מציאות "יש" ודבר בפני עצמו, ורק על ידי ריבוי ההתבוננות בדבר, פעם

אחר פעם, לאט לאט יחדור הענין יותר ויותר בתוך פנימיות המוח והלב.

יש שמוחו מגושם יותר, צריך להעמיק בזה ביותר.

אדם שמוחו מגושם, היינו שתופס בכל דבר ודבר רק את הצד הגשמי והחומרי שבו, יקשה עליו ביותר להגיע לידי הכרה זו ד"א־ל עולם"; ולכן הוא זקוק ליגיעה גדולה ועצומה ביותר, בהתעמקות המחשבה ביתר שאת, כדי שאחדותו ית' תוקלט אצלו. וככל "שמוחו מגושם יותר, צריך להעמיק בזה יותר".

[ואין להקשות: אם כל ענין התפלה הוא רק לקבוע בנפש את ההכרה באחדותו ית' - מהו ענין כל הבקשות שבתפלה?

- על זה ממשיך:]

ובקשות שבאמצע פסוקי דזמרה ושבחים, תקנו אנשי כנסת הגדולה מחמת שיש קטרוגים על האדם, ודנין אותו אם הוא ראוי לכך. וגם, כי יש כמה מניעות וסיבות, המטרידות את האדם מהתבוננות זו.

גם הבקשות לרחמי השי"ת המשולבות בתוך פסוקי השבח להקב"ה בפסוקי דזמרה, הן למטרה זו - החדרת אחדות ה' לתוך מוחו של האדם;

כי תפלות ובקשות אלו הן לעורר רחמיו ית' שיסיר מן האדם את המניעות המעכבות אותו מלהגיע לידי הכרה זו - בין המניעות הבאות מן המקטרגים למעלה, הטוענים שאין האדם ראוי לזכות לבחינת ראי' והתאמתות באלקות; ובין המניעות הבאות מדברים הטורדים ומבלבלים אותו למטה (כמו טרדות ודאגות הפרנסה וכדומה), המקשים עליו להתרכז ולהעמיק מחשבתו כדבעי בהתבוננות זו.

ועל זה אנו מבקשים רחמים, הושיעה את עמך וגו' ורעם ונשאם כו', והוא רחום וגו'.

בקשת הרחמים "הושיעה את עמך וגו' ורעם ונשאם" וכיו"ב - היא לישועה רוחנית, שהקב"ה ינשא את האדם ברוחניות כדי שמוחו יוכל לקלוט באמת ענין אחדותו ית', "בבחינת ראי' ממש".

וכל הענין עד קריאת שמע הוא לעורר את האהבה.

ונמצא שתוכן כל ענין התפלה עד קריאת שמע הוא כדי "לעורר את האהבה" לה' - ענין קריאת שמע עצמה, התעוררות האהבה בפועל [וכמו שממשיך:]

ובקריאת שמע אומרים הויה אלקינו [הוי'] אחד.

בקריאת שמע אומרים "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", והפירוש האמיתי ב"ה' אחד" הוא, לא רק שיש אלקה אחד (ולא שנים ח"ו), אלא שמלבד הקב"ה אין שום מציאות (כי מציאות העולם אינה תופסת מקום לגבי הקב"ה, כנ"ל בפירוש "א־ל עולם"), ונמצא שהוא יתברך הוא המציאות האחת והיחידה - "ה' אחד".

ואיתא בגמרא אנשי יריחו היו כורכין את שמע ולא היו מפסיקין בין אחד לואהבת בדבר אחר.

לפי שהם תלוין זה בזה, שלפי ערך התבוננותו באחדותו יתברך ככה תתעורר מדת האהבה, לפיכך היו כורכין את שמע כו'.

וזהו שמיד אחר פסוק "שמע ישראל גו' ה' אחד" נכתב בתורה פסוק "ואהבת גו'" - "לפי שהם תלויים זה בזה", שעל ידי ההבנה וההכרה בענין אחדותו ית', באים ל"ואהבת את ה' אלקיך".

ובזה יובן הטעם למאמר רז"ל שאנשי יריחו "היו כורכין את שמע", היינו ש"לא היו מפסיקין בין אחד לואהבת" (בניגוד למנהג שנקבע אחר כך, שמפסיקים ואומרים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד") - כי מאחר שהתעוררות האהבה לה' ("ואהבת") תלוי' בהכרה באחדותו יתברך ("ה' אחד"), לא רצו להפסיק ביניהם.

אלא שאין הלכה כאנשי יריחו.

אבל, אף שמצות האהבה תלוי' בהכרה בענין יחודו ית' כנ"ל, מכל־מקום אין הלכה כאנשי יריחו, אלא מפסיקים באמירת "ברוך שם" כו' בין "אחד" ל"ואהבת".

[והטעם לזה:]

שברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד לא הוי הפסק, משום שגם זה "רזא דאחד", "ועד" הוא רזא דאחד בחילופי אתוון וגו'.

גם "ברוך שם" כו' תוכנו הפנימי הוא ענין אחדותו יתברך, כדאיתא בזהר דברוך שם הוא ענין

"רזא דאחד" - פירוש: אותיות "ועד" הם אותיות "אחד" בחילופי אתוון, כי אות ו' מתחלפת באות א' - כידוע שאותיות אהו"י מתחלפות זו בזו; ואות ע' מתחלפת באות ח' - כי אותיות אחה"ע (שהן מן הגרון) מתחלפות זו בזו.

ונמצא שבתיבות "ברוך שם כו' ועד" ישנו אותו התוכן דפסוק "שמע גו' ה' אחד".

ונקרא יחודא תתאה כנודע:

מבואר בזהר אשר ענין אחדותו של הקב"ה המבואר בפסוק שמע ישראל וגו' ה' אחד - הוא בחינת יחודא עילאה (יחוד עליון), היינו אמיתית ענין האחדות כפי שהיא אצל הקב"ה עצמו (ה"עליון"); וענין האחדות שבתיבות "ברוך שם וכו' לעולם ועד" הוא "יחודא תתאה" (יחוד תחתון), היינו, שהוא ענין אחדותו ית' כפי שהוא נרגש אצל הנברא (ה"תחתון"), כי הנברא מרגיש את עצמו ליש, אלא "שמבין בעיני שכלו" את האמת שבטל הוא לאלקות (אבל כל זה הוא רק בהבנתו ולא בהרגשתו).

ולכן "ועד" הוא אותיות "אחד" רק בחילופי אותיות - כי ענין האחדות האמיתית מתעלם ומתכסה אצל הנבראים, וכלשון הזהר ש"ברוך שם" וכו' הוא "רזא דאחד" (הסוד של אחד) - כי ענין ה"אחד" שבתיבות אלו אינו בגילוי ממש כמו בפסוק שמע וגו' "ה' אחד", אלא בסוד, היינו ברמז ובהעלם.

וזהו גם ההבדל בין אנשי יריחו לשאר בני ישראל:

אצל צדיקים גדולים, בעלי נשמות גבוהות, המאוחדות בתכלית עם מקורן ושרשן, מתגלה בפועל ענין אחדותו ית' האמיתי כפי שהוא קמי' ית' כביכול - וזוהי דרגת אנשי יריחו שלא היו מפסיקין בין "שמע" ל"ואהבת";

משא"כ שאר בני ישראל אומרים גם "ברוך שם" וכו' - ולא די להם באמירת שמע ישראל וגו' - כי היות שלא כל אחד ואחד יכול לבוא לידי הכרה ב"ה' אחד" ("יחודא עילאה") בבחינת ראי' והרגשה ממש, לכן תיקנו להוסיף גם אמירת "ברוך שם" כו', שהשגת מדריגה זו באחדותו יתברך ("יחודא תתאה") היא ביכולתו של כל אחד ואחד מישראל, ועל ידי התבוננות בזה יוכל כל אחד לעורר בעצמו את האהבה לה'.

ד"ה תחת אשר לא עבדת פרק ג

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

(ט) **והנה** להבין היטב הנמשל למעלה בבחי' המל' מכוון ע"פ ב' המשלים הנ"ל הנה תחלה יובן הנמשל מהם למעלה כדוגמא זו בגלגל המזלות שסובב ע"ג כדור הארץ הלזו כידוע בענין אני אענה את השמים והם יענו את הארץ דגלגל המזלות שנק' שמים משפיעים על הארץ שהיא כמו נקודת גרגיר חרדל באמצעית כו' ופי' יענו את הארץ לשון השפעה והוא ענין השפעה רוחנית שנמשך לנקודת המרכז מעיגול השמים כמ"ש במ"א וזהו ומסדר את הכוכבים במשמרותיהם ברקיע כרצונו דווקא וכמאמר הידוע בר"א בן פדת דהוה דחיקא לי' שעתא טובא א"ל אי בעית דאהפכית לעלמא אפשר דאיברת בשעתא דמזונא פי' לעלמא גלגל המזלות לשנות סדר סיבובם לארץ וביאור הדבר ידוע דכל חלקי דצח"מ שבארץ מיוחדים ומובדלים זמ"ז כ"א לפי מקומו ושעתו שמקבל מהמזלות הסובבים עליו לפי הסדר הקבוע ומה שאנו רואים שינויי הטבעי' בכל פרט חלקי דצח"מ בכל אקלים מזמן לזמן הכל לפי אופן שינוי סדר מהלך הכוכבים ומזלות הסובבים שמה כי יש כוכבים ומזלות של חסד וטוב בכלל ויש של דין ורע בכלל (ולכך היו עובדי כוכבים ומזלות בדורות הראשונים כטענת הנשים לירמיהו ומאז חדלנו לקטר למלכת כו') שהרי אין לך עשב שאין לו מזל המגדלו וכמ"ש ממגד כו' והרי יש עשבים ומיני צומח טובים ורעים וכן גם הדומם יש לו מזל מיוחד כמו שאמר לגדא דהר וכן החלקי חי ומדבר מזל מחכים ומזל מעשיר ולהיפך כו' (ומה שא' ארץ מגדלת חכמים או טפשי' וכן יש חכמים להרע בטבעם או להיטיב כו' זהו מצד אופן מדרגת המזל ששופע בארץ הזאת וכן בשינוי טבעי המדות טוב ורע הכל תלוי במזל השופע) וכמ"ש והם יענו את

הארץ בכלל ובפרט ימצא שינויי' רבים מכל אקלים מזמן לזמן והיינו לפי שינוי סדר הסיבוב דגלגל המזלות לבד וכמ"ש ומסדר את הכוכבים במשמרותיהם פי' בבחי' היכלות דנוגה דמל' דעשי' שמקבלים שם הט' גלגלים מט' כלים חיצוני' והן שרשי הע' שרים דעשי' כידוע בענין יצב גבולות עמים כו' וד"ל. והנה הארץ וכל אשר בה מחלקי דצח"מ נמשל לחומר בכלל ונעשה בה צורות שונות מטו"ר בחילופי' שונים תמיד מסיבוב גלגל המזלות (וכמו ר"א ב"פ שנברא בשעה שמזל הדין דעניות סובב עליו מקומו ושרשו ואם יהופך הסיבוב יוכל להיות שיסובב עליו מזל של פרנסה שנק' שעתא דמזונא כמ"ש בזוהר בענין ימי הטוב וימי הרע כמו בז' שני השבע כו') ואמנם סיבת שינוי אופן סיבוב גלגל המזלות לפעמים כך ולפעמים כך זהו כרצון המאציל והבורא הכל וכמ"ש ומסדר כרצונו דוקא נמצא זהו מכוון עם ב' משלים הנ"ל וכמו גלגל היוצרים שהסיבוב שלו עושה הצורה בחומר כך סיבוב גלגל המזלות עושה אופן הצורה בחומר דצח"מ (אם חכם או כו' טו"ר בכל חלקי דצח"מ בכל אקלים באופנים שונים) ותלוי הכל במסבב וז"ש כחומר ביד היוצ' וכמו משל העמדת הכלי תחת יין או חומץ שתלוי במעמיד כנ"ל וד"ל. אך הנה לפ"ז מה זה שתלוי הכל בבחירתו של אדם בין טו"ר שממשיכים עליהם טוב או רע וכאנשי סדום שגרמו במעשיהם שיומשך עליהם הדין הקשה וכן כי לא שלם עון האמורי עד הנה וכך כל אקלים משתנה אופן קבלת שפעם מן השמים לפי אופן מעשיהם דוקא וכמ"ש השופט כל הארץ כו' שהרי א' ואני אענה את השמים שמסדרם כרצונו לפי מעש' בני אדם דוק' והרי כל חלקי דצח"מ נמשל לחומר מוכן לקבל הצורה שלא יפול השינוי מחמתו כלל כנ"ל במשל החומר שבגלגל היוצרים.

שער הבחירה. ראה נתתי לפניך. יג"פ

קונטרס קטן בענין בחירה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד־תרט"ו

וצ"ל איך התו"מ נקראי' מזון ולבוש והיינו כמ"ש בפסוק שלפני זה כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות וארז"ל רעיתי פרנסתי שישראל מפרנסין לאביהם שבשמים וידוע שפרנסה כולל ב' דברי' מזון ולבוש והיינו כמו שהמזון מפרנס להאדם כידוע שאם אדם אוכל מעט אזי המדות שבלב הם בקטנות וצימצום והראי' שהוא מתקצף כשהוא רעב וזהו מחמת קטנות המדות אבל כשהוא שבע אפשר לסבול ההיפוך ואינו מתכעס כ"כ, וגם כשהוא רעב השכל שבמוח ג"כ בקטנות שא"א לעיין יפה באיזה ענין כבד וכמאמר ר"נ עד דלא אכילנא בישרא דתורא לא צלילנא דעתאי כי ע"י אכילת בישרא דתורא ניתוסף הדעת והדעת הוא חזק וכן כאשר הוא יושב בתענית כמה ימים אפשר למות ח"ו היינו פרידת הנפש מהגוף ועד שימות הוא יחלש גופו, וזהו מחמת שהנפש והגוף הם ב' הפכי' כי הנפש הוא רוחני והגוף הוא גשמי והגשמי עם הרוחני הם ב' הפכי' ממש מן הקצה אל הקצה וחיבור הנפש בגוף הוא פלא באמת, וכמו שאנו או' ומפליא לעשות וכמבואר בשו"ע שמפליא לעשות שמקשר רוחני' בגשמיו', ולכך צריך תמיד חיזוק וזהו ע"י המזון שנהפך לדם כי הדם הוא הנפש כי עיקר התחברות הנפש הוא בדם וצריך להוסיף דמים תמיד שיהי' ההתחברו' תמיד וזהו ענין המזון שמקשר ומחבר הנפש רוחני עם הגוף הגשמי ע"י שנהפך לדם, אך זהו ג"כ פלא איך המזון שהוא צומח וחי יש בכחו להחיות האדם ולחבר הנפש בגוף.

אך הענין הוא כי לא על הלחם לבדו וגו' כי על כל מוצא פי הוי' יחי' האדם, ומוצא פי הוי' שבמזון הוא יותר גבוה ממוצא פי הוי' שבאדם ממאמר נעשה אדם, ששרש הצומח והחי הם מעולם התוהו ונפלו בשבירת הכלים למטה מטה אבל האדם הוא מבחי' התיקון ונמצא ששרש הצומח והחי הוא גבוה מהאדם לכך ביכולתו להחיות את האדם. וכך הוא למעלה ג"כ התורה נקר' מזון כי ע"י התורה שלומד הוא זן ומפרנס למעלה והיינו כי על הכסא דמות כמראה אדם והיינו חכ' מוחא חסד דרועא ימינא כו' אבל עצמו' אא"ס בחי' כי לא אדם ולאו מכל אינון מדות כלל אזי ע"י התורה שלומד הוא ממשיך מבחי' כי לא אדם לבחי' אדם, כי כמו שהנשמה היא רוחני' והגוף הוא גשמי' וזהו מהיפוך להיפוך מרוחני' לגשמי' לכן צריך לחבר הנשמה עם הגוף ע"י מזון ששרשו למעלה מאדם

גשמי כך התורה נקר' ג"כ מזון והתורה אלפים שנה קדמה לעולם אאלפך חכ' אאלפך בינה הלכך גם שהתורה שלומד למטה היא תורה בדברים גשמים אבל בשרשה היא קדמה לעולם ואפי' מדות שלמעלה נקר' ג"כ [עולם] כידוע שהוא עולם האצי' לכן ביכולת התורה לפרנס את המדות כי בשרשה היא גבוה מהמדות עליונות כי היא קדמה לעולם ואפי' למעלה מבחי' חכ' דאצי' כי אוא"ס לאו מכל אינון מדות כלל אבל התורה אורייתא וקוב"ה כולא חד שזהו בחי' חכ' שבעצמותו ממש כידוע, וזהו רעיתי פרנסתי ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים כי אביהם שבשמים הוא בחי' מדות עליונות שמים הוא אש ומים חסד וגבורה ואביהם שבשמים הוא ח"ע אבל התורה מפרנסת אותם מבחי' כי לא אדם הוא, וכן הוא ג"כ למטה באדם יש לבוש שהחיות תולה בלבוש ג"כ היינו בלא לבוש הוא קור או חום אשר א"א לחיות והוא בבחי' מקיף ושומר על האדם והמקיף הוא שורה על הלבוש וכמאחז"ל הלובש ב' בגדים כאחד קשה לשכחה מחמת שהוא מסתיר על המקיף כידוע, וכך הוא למעלה ע"י המצות בגשמיו' הוא לבוש לאדם העליון וממשיכין מקיפי' עליונים, וזהו שפרנסה כולל ב' הבחי' מזון ולבוש והיינו מקיפי' ופנימי' וזהו כנ"ל דווקא ע"י ישראל שמקיים תו"מ בגשמיו' וזהו רעיתי פרנסתי כנ"י נקר' רעיתי שמפרנסין לאביהם שבשמים ע"י תו"מ.

כתפוח בעצי היער

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

וזהו שארז"ל הסתכל בשלשה דברי' שיהי' ההתבוננות אצלו כאדם המבין בחכמתו ורואה הדבר אע"פ שרחוק כו' ואיזהו חכם הרואה את הנולד, וזהו דעת חסרת מה קנית דעת קנית מה חסרת, משא"כ שמיעה היא מבחי' בינה היינו שמבין אחדות ה' איך שכולא חד ושכל העולמות בטלין ומבוטלין כאין נגדו ושהכל בהשפעת חיותו ית' ובו אין שום שינוי כו' כידוע כל ענין אחדות ה' אע"פ שמתבונן בו הדק היטיב וכל עומק מחשבתו טרוד בה והרי נקבעה האמונה בלבו מ"מ הוא רק ע"ד שמיעה והבנה לבד ואין הענין בהתגלות גמור כאילו רואה בעיניו ולפיכך כשיסיר [מחשבתו] אף לפי רגע פונה לדרכי תאוותיה, אבל כשענין האחדות בהסתכלות בבחי' חכמה שהוא מקור הבינה קודם שיבוא להתבוננות והרחבה כו' הוא ממש כמו ראיית העינים וא"א לו בשום אופן להסיר מחשבתו וכל המדות מענין האחדות ובכל עשיותיו ועניניו דבוק בו ית' בדביקות נפלא מפני היותו רואה המלך בעיניו, ולכן אמרו הסתכל דוקא בבחי' ראי' ואז מבטחת לו המשנה שאי אתה בא לידי עבירה. ונמצא חכ' הוא בחי' ראי' כמ"ש וירא ראשית לו וכתיב ראשית חכמה, ובינה הוא בחי' שמיעה, ונודע כי אבא מקננא באצי' ובינה בבריאה, לכן הנשמות דבריאה אין בהם בחי' ראי' רק שמיעה והבנה ע"כ נק' זרע בהמה, משא"כ נשמות דאצי' שם גילוי בחי' חכמה וראי' הם הנק' זרע אדם.

ויקח לו יעקב מקל לבנה

בס"ד פ' ויצא תרל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

וזהו - החילוק בין אור לשפע, ששפע ענינו לפעול ואור אין ענינו לפעול - **בעצם מציאותם** והמשכתם **מן העצמות**, שמצד כוונת עצמותו ית', מטרת השפע היא לפעול ואילו האור ענינו גילוי העצם. אמנם בהתפשטותם, גם האור המקיף פועל בעולמות, אלא שפעולתו היא באופן אחר, וכפי שמפרט בשורות הבאות: **אך בהתפשטות שלהם גם האור מקיף הרי הוא פועל דבר כו'**, למרות שהאור המקיף לא נמשך מעצמותו ית' בשביל לפעול פעולה בהמשכה, אחרי שנמשך ויש התפשטות של האור המקיף, גם הוא פועל איזו פעולה בעולמות, רק **שהפעולה דהאור מקיף אינו דומה כלל להפעולה דאור פנימי שהאור המקיף אינו בבחינת תפיסא והתלבשות כו'** כמו האור הפנימי שבא בבחינת תפיסא והתלבשות.

והענין הוא - לבאר את שני השלבים שבאור המקיף עצמו, א. כשנמשך מעצמותו ית' שאז הוא גילוי העצם בלבד ואינו פועל בעולמות, ב. לאחר שנמשך ומתפשט שאז הוא פועל גם (אמנם באופן אחר מפעולת השפע) בעולמות.

דהנה בכל דבר יש עצמות והתפשטות - 'עצמות' זה הדבר כפי שהוא לעצמו, ו'התפשטות' זה מה שנמשך ומתפשט מהדבר החוצה. וכמו בחפץ גשמי, כמו שולחן למשל, יש את ההגדרה העצמית שלו - חתיכת עץ הבאה בצורת שולחן, ויש את התפשטותו - היינו, תפקידו ושימושו, שיושבים ולומדים עליו, מניחים עליו דברים וכדו'. והיינו, ההתפשטות היא הפעולה שפועלים עם הדבר.

דגם באור האין־סוף יש בחינת העצמות דאור אין־סוף ובחינת ההתפשטות שלו, דהעצמות של אור אין־סוף **הוא רק בבחינת גילוי מן העצם** כלומר, ההגדרה העצמית של אור אין־סוף היא לגלות את העצם ולא לפעול איזו פעולה, **ובחינת ההתפשטות** של אור אין־סוף **הוא שבא לפעול כו'**. והיינו, זה שנתבאר שבאור המקיף גם יש פעולה, אין זה בעצם אור אין־סוף אלא בהתפשטותו.

וזהו מה שנתבאר לעיל פרק נ"ו דבאור אין־סוף בעצם אינו שייך שום שם כלל כיון ששם מבטא יחס למשהו, ואור אין־סוף אין ענינו לפעול פעולה, **ואם נכנהו** בכל זאת **בשם הרי הוא בשם רצון**, כך הובא בפרק הקודם. הכוונה בזה - בביאורו של הרבי נ"ע בפרק הקודם - **דבחינת העצמות דאור אין־סוף אינו שייך בו שום שם כלל**, כיון שכל ענינו הוא לגלות את העצם ולא יחס למשהו, **ובחינת ההתפשטות** של האור **לפי שבא לפעול שייך שם** (בקמץ) **שם** (בציירה), כי שם מבטא יחס למשהו.

אבל גם אז הוא רק **שם רצון** מכיון **דענין הרצון** - בשונה מהכוחות הפנימיים - **הוא ששייך על־כל־פנים להדבר שהוא רוצה** - כלומר, הרצון הוא ביטוי של הנפש עצמה שרוצה ונמשכת לאיזה דבר, **ואינו בבחינת מציאות דבר לעצמו**, כפי שהוא בכוחות הפנימיים, שיש שם צמצום הכוח והתאמתו לענין הפרטי בו מתלבש, **על כן הפעולה** של הרצון **היא שלא בבחינת תפיסא כו' וכמו שנתבאר לעיל פרק נ"ב** שהרצון נמשך בכל האברים בשווה ואינו נתפס בהם.

ביאור הענין: בתחילת הביאור בענין אור הסובב (במאמר דיבור־המתחיל "והיה עקב") הובא באריכות משל מכוח הרצון. ונתבאר שם כי כוח הרצון אינו מציאות לעצמו וכל ענינו הוא רק הטיית הנפש ולא כוח פרטי שלה, ולכן כאשר הנפש מסתלקת מסתלק גם הרצון, ולא כמו החכמה שנשארת גם לאחרי הסתלקות הנפש כיון שהיא מהות דבר בפני עצמו.

ועל זה מחדד ומבאר כאן, שאף שהרצון ענינו גילוי עצמי מהנפש, בכל זאת יש לו ענין לפעול פעולה. והיינו, רצון הוא רצון למשהו, ויש לו כבר יחס וגילוי החוצה.

ולכן כשמגדירים את אור הסובב כרצון, שאז מדובר על התפשטות אור הסובב ששם שייך כבר ענין של פעולה, למרות שגם אז הוא הטיית העצם ולא כוח פרטי, יש בו כבר ענין של התפשטות לפעול פעולה. אלא שכפי שהתבאר לעיל, אופן הפעולה הוא לא על־ידי תפיסא והתלבשות (כענין השפע) אלא באופן של אור מקיף (וכפי שהוא במשל אור השמש הנזכר לעיל), ובכל זאת הוא ענין של התפשטות בזה עצמו שבא לפעול איזו פעולה.

כל זה מדובר בדרגה שבה שייך לקרוא לאור הסובב בשם רצון, ויש דרגה נעלית יותר שהיא עצמות אור אין־סוף, שבה לא שייך לקרוא לו אפילו בשם רצון. במאמר המוסגר מבאר היכן קיימים עצם והתפשטות בנפש האדם:

(**ויש לומר** דכמו שבאור אין־סוף, אין התפשטות ושייכות בעצם האור לדבר כל שהוא, - **בנפש גם כן** יש מדריגה שלמעלה מהתפשטות הרצון, הנקראת **עצם הרצון** שהיא לפני התפשטות הנפש לרצות איזה דבר, וענינה **הוא להיות מרוצה**, - שתהיה לאדם שביעות רצון, היינו, שרצונו שבע ושלם ואינו נמשך ומתפשט לאיזה דבר[142], **שזה אינו לפעול דבר ולא בבחינת שייכות לאיזה דבר**, - ענין התפשטות הרצון הוא לפעול איזו פעולה, אבל בעצם הרצון אין שום שייכות לדבר כל שהוא, אלא שלימות פנימית ועצמית בתנועה של התכנסות פנימה.

והוא רק סיבה שיהיה רצון כו' - מתוך בחינת ה'מרוצה' תגיע אחר־כך בחינת 'התפשטות הרצון' לדבר כל שהוא, **וכמו שנתבאר לעיל בפרק נ"ב הנזכר לעיל**).

וכן הוא בבחינת אור שגם בו יש עצם והתפשטות, **דבעצם** האור **הוא בבחינת אין ובבחינת פשיטות לגמרי ואינו בבחינת שייכות לשום דבר כו', ובהתפשטות** האור **הרי הוא בבחינת שייכות ופועל דבר כו', אבל** גם אז, אופן הפעולה **הוא לא בבחינת תפיסא והתלבשות כו', והיינו לפי שבעצם** מהותו של האור **הוא רק בבחינת גילוי מן העצם ובבחינת אין, הנה גם בהתפשטות שלו הוא בבחינת אין.**

ועם היות שהאור **פועל בעולמות הרי זה בבחינת מקיף**

142) ראה המתבאר בענין זה בפרק א.

שאינו בבחינת תפיסא והתלבשות והוא בכל מקום בשוה כו'. כפי שהוא במשל אור השמש שמאיר לכל מקום בשוה למרות שענינו לפעול פעולה, כיון שבמהותו הוא גילוי העצם ולא המשכת שפע.

וכידוע דאור אין־סוף הגם שפועל בעולמות וכמו שיתבאר בפרק הבא שהאור מקיף פועל כמה פעולות בעולמות כו', אין זה בבחינת התלבשות כמו שהאור הפנימי מתלבש ונתפס בעולמות, דזהו מה שכתוב[143] הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך שפירושו: העולמות העליונים (שמים) עד העולם העליון ביותר - 'אדם קדמון' (שמי השמים) אינם בבחינת כלי לאור אין־סוף ברוך־הוא לקבל את האור בבחינת אור פנימי, כי־אם מה שמאיר עליהם בבחינת מקיף לבד כו',

והאור שאינו מתלבש בעולמות מקיף לכולם בשוה, מאחר שהעולמות אינם בבחינת כלי לאור זה, שגם המדריגה היותר עליונה שבעולמות וכמו הבחינה הנקראת בלשון הקבלה בחינת פרצוף ד'אדם קדמון' (כשם שפרצוף הוא מבנה מסודר של אברים, כך הספירות כאשר הם באופן מסודר ובהתכללות נקראות 'פרצוף') שהיא בעולם הראשון שלאחר הצמצום הנקרא 'אדם קדמון', שזהו בחינת שמי השמים הנרמזת בפסוק הנזכר לעיל, והוא בחינת טהירו תתאה שאחר הצמצום כו', - כלומר, דרגת הטוהר התחתון שלאחרי הצמצום הראשון לצורך העולמות (אור אין־סוף לפני הצמצום נקרא 'טהירו עילאה', וכפי שמתגלה לאחר הצמצום נקרא 'טהירו תתאה' וכפי שיתבאר בהמשך באריכות), הנה גם כן בחינה עליונה זו אינו כלי לאור זה - המקיף - להיות בו בבחינת פנימי רק בבחינת מקיף מרחוק כו', וממילא - כיון שהדרגה העליונה והדרגה התחתונה שניהם אינם כלי לאור זה, כמו כן ובאותה מידה הוא - האור המקיף - סובב גם את המדריגה היותר אחרונה וגם את המדריגה העליונה, וכמו שכתוב[144] ומתחת זרועות עולם כו' - שהאור המקיף מאיר עד הבחינה התחתונה ביותר של "זרועות עולם" - סדר ההשתלשלות של העולמות. והוא בחינת סובב הכללי שסובב ומקיף כללות ההשתלשלות דקו וחוט - שהקו וחוט הם המקור לכל סדר ההשתלשלות והם מוקפים מאור הסובב כולם בהשוואה כו'.

קיצור.

ולכאורה אור השמש ואור וחיות הנפש הן גם כן לפעול, אך המובן מהמשלים הנזכרים לעיל הוא שהאור פועל לא בבחינת התלבשות, והוא מפני שאינו מהות דבר, דשפע היא מהות דבר ונמשך מהות הארה לפעול מה, הרי זה בא בהתלבשות ותפיסא, ולמעלה הוא דהאור פנימי שמפני שענינו לפעול הרי הוא נאצל בבחינת מציאות אור (והארת הקו שבאצילות הוא ממהות האור שלמעלה מאצילות) ועל כן פועל בבחינת התלבשות ותפיסא,

אבל אור ענינו הוא בחינת גילוי העצם, ויש בו עצם והתפשטות, שההתפשטות היא לפעול, ופועל שלא בבחינת התלבשות והיינו בבחינת מקיף, ועל כן מקיף הכל בשוה.

שבת פרשת תצא

143) מלכים־א ח, כז.

144) דברים לג, כז.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"י

ענוה גורמת שמחה, ודוקא הרגשת עצמו גורמת עצבות ואין שמחתו שלימה, כי מוטעה בעצמו לחשוב שמגיע לו, וגם יוצא מגדר מהותו העצמית, ואינו מסתפק במה שיש לו

ט) **וּבְעֹמֶק** הָעִנְיָן, הִנֵּה לֹא זוֹ בִּלְבַד דַּעֲנָוָה הִיא כְּלִי אֶל הַשִּׂמְחָה, אֶלָּא עוֹד זֹאת דַּעֲנָוָה הִיא גּוֹרֶמֶת אֶת הַשִּׂמְחָה, וְהוּא לְהֵיפֶךְ מַמָּשׁ מֵהַרְגָּשַׁת עַצְמוֹ, דְּהַרְגָּשַׁת עַצְמוֹ הִנֵּה לֹא זוֹ בִּלְבַד שֶׁאֵינָהּ כְּלִי לַשִּׂמְחָה, וְהַיְנוּ דְּמִי שֶׁמַּרְגִּישׁ אֶת עַצְמוֹ אֵין שִׂמְחָתוֹ שְׁלֵמָה, אֶלָּא עוֹד זֹאת דְּהַרְגָּשַׁת עַצְמוֹ הוּא סִבָּה לְעַצְבוּת, וְכַיָּדוּעַ דְּטֶבַע הַנָּחָשׁ שֶׁהוּא בְּעַצְבוּת תָּמִיד, וְעַצְבוּת זוֹ אֵינָהּ בְּסִבַּת דָּבָר שֶׁחָסֵר לוֹ כְּמוֹ דַּאֲגַת הַמְּזוֹנוֹת, אַדְּרַבָּא מְזוֹנוֹתָיו תָּמִיד מוּכָן וְנִמְצָא לְפָנָיו, דְּהַנָּחָשׁ עָפָר לַחְמוֹ וְעָפָר נִמְצָא בְּכָל מָקוֹם, אֶלָּא הָעַצְבוּת הוּא טִבְעִי אֶצְלוֹ, וְהַטַּעַם הוּא, דְּלִהְיוֹת נָחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי הוּא הַרְגָּשַׁת עַצְמוֹ, לָכֵן הוּא בְּעַצְבוּת תָּמִיד, דְּהַרְגָּשַׁת עַצְמוֹ הוּא סִבַּת

הָעַצְבוּת, הֲגַם דְּלִכְאוֹרָה מִצַּד הַרְגָּשַׁת עַצְמוֹ חֲרֵי הַטּוֹב שֶׁלּוֹ הוּא מֵרְגָּשׁ אֶצְלוֹ בְּיוֹתֵר, דְּעֶר גּוּט זַיינְעֶר פִּילְט זִיךְ בַּא אִיהֶם מֶעֶהֶר, וְהָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת הַשִּׂמְחָה יוֹתֵר, וְלֹא זוֹ שֶׁאֵינוֹ שָׂמֵחַ אֶלָּא עוֹד דְּהַרְגָּשַׁת עַצְמוֹ הוּא סִבַּת הָעַצְבוּת. וְהָאֱמֶת הוּא דְּהַרְגָּשַׁת עַצְמוֹ גּוֹרֵם אֶת הַשִּׂמְחָה לִהְיוֹת מֵרְגָּשׁ אֶצְלוֹ הַטּוֹב שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּיוֹתֵר, אֲבָל שִׂמְחָה זוֹ הִנֵּה לְבַד זֹאת שֶׁאֵינָהּ שִׂמְחָה, אֶלָּא עוֹד מֵבִיא וְגוֹרֵם הָעַצְבוּת מִצַּד שְׁנֵי טְעָמִים, הָאֶחָד דְּמִי שֶׁהוּא בְּהַרְגָּשַׁת עַצְמוֹ חֲרֵי הוּא מֵטְעֶה בְּמַהוּת עַצְמוֹ, דִּכְשֵׁם שֶׁהוּא מֵטְעֶה בְּהַטּוֹב שֶׁלּוֹ כֵּן הוּא מֵטְעֶה בְּמַהוּת עַצְמוֹ, דְּמִי שֶׁהוּא מֵרְגָּשׁ הוּא טוֹעֶה הֵן בְּהַטּוֹב שֶׁבְּעַצְמוֹ וְהֵן בְּהַטּוֹב שֶׁבִּבְנֵי בֵּיתוֹ וְעִנְיָנָיו, שֶׁחוֹשֵׁב בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא חָכָם מֵבִין וְדַעְתָּן וְיוֹדֵעַ הַכֹּל וּמֵבִין כָּל דָּבָר וּמִתְהַדֵּר בְּהַנְהָגוֹתָיו הַמְּתוּנִים וּמִתְפָּאֵר בִּידִיעוֹתָיו וְטִיב הֲבָנָתוֹ וּמִתְהַלֵּל בְּהַשְׂקָפוֹתָיו, וְגַם אִם הוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ תּוֹרָה מִתְעָרֵב בְּכַמָּה עִנְיְנֵי תּוֹרָה בִּרְמוּת הָרוּחַ, וְאִם הוּא יוֹדֵעַ סֵפֶר הִנֵּה אֵין קָצֶה לְגַסּוּת רוּחוֹ, תָּמִיד מְדַבֵּר בְּשֶׁבַח עַצְמוֹ וְדוֹרֵשׁ כְּבוֹדוֹ וּמְסַפֵּר גְּדֻלָּתוֹ, וּמְדַבֵּר בְּטִיב הַנְהָגַת בְּנֵי בֵּיתוֹ וּמַעֲלוֹתֵיהֶם הַגְּדוֹלוֹת וְטִיב עִנְיָנָיו, דְּכָל אֲשֶׁר לוֹ הִנֵּה הוּא טוֹב וּמְעֻלֶּה, וְאֵין זֶה שֶׁהוּא שָׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ כִּי־אִם מִצַּד גַּסּוּת רוּחוֹ הוּא מֵטְעֶה בְּמַהוּת עַצְמוֹ וּמַהוּת בְּנֵי בֵּיתוֹ, דְּבֶאֱמֶת הִנֵּה זֶה טָעוּת גָּמוּר, דְּגַם בּוֹ יֵשׁ חֶסְרוֹנוֹת וְכֵן בְּבָנָיו וּבְעִנְיָנָיו, וְגַם בְּזוּלָתוֹ וּבָנָיו וּבְעִנְיָנָיו יֵשׁ טוֹב, וְאֵין זֶה אֶלָּא מַה דְּאֵין אָדָם רוֹאֶה חוֹב לְעַצְמוֹ, וְעַל עַצְמוֹ בָּנָיו וְעִנְיָנָיו מַבִּיט בְּעַיִן טוֹבָה וּמַגְדִּיל אֶת הַטּוֹב, וְעַל כָּל פְּשָׁעִים גַּם חֶסְרוֹנוֹת גְּדוֹלִים בְּיוֹתֵר הִנֵּה תְּכַסֶּה אַהֲבָה מַה שֶּׁאוֹהֵב אֶת עַצְמוֹ, וְהוּא מֵטְעֶה בְּמַעֲלוֹתָיו וְהַטּוֹב שֶׁלּוֹ וְהוּא מֵטְעֶה בִּכְלָלוּת מַהוּתוֹ, וּמַחֲמַת טָעוּת זֶה הוּא חוֹשֵׁב שֶׁמַּגִּיעַ לוֹ, וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין בְּמוּחָשׁ בְּכַמָּה יִרְאֵי אֱלֹקִים שֶׁהֵם מִתְנַהֲגִים בְּהַנְהָגָה שֶׁל יִרְאַת שָׁמַיִם בְּהִדּוּר הֵן בִּדְבָרִים הַנּוֹגְעִים לְעַצְמָם וְהֵן בְּחִנּוּךְ וְהַדְרָכַת בְּנֵי בֵּיתָם, וְלִפְעָמִים פּוֹעֲלִים גַּם בְּזוּלָתָם, וּמִכָּל זֶה שֶׁהֵם מַשְׁפִּיעִים לְטוֹב בִּסְבִיבָתָם, דְּהַרְבֵּה חֲבֵרִים טוֹבִים עוֹשִׂים, וּמֵהֶם יֶשְׁנָם הַטּוֹעִים בְּעַצְמָם לַחְשֹׁב אֲשֶׁר בִּגְלַל מַעֲשֵׂיהֶם וְהַנְהָגוֹתֵיהֶם הַטּוֹבִים הִנֵּה רְאוּיִים הֵם אֲשֶׁר הַהַנְהָגָה מִלְּמַעְלָה בְּבָנֵי חַיֵּי וּמְזוֹנָא[א] תִּהְיֶה אִתָּם בְּאֹפֶן אַחֵר לְגַמְרֵי מִכְּמוֹ שֶׁהוּא עִם אֲחֵרִים, שֶׁחוֹשְׁבִים אֲשֶׁר מַגִּיעַ לָהֶם חֵלֶף עֲבוֹדָתָם הַטּוֹבָה וְהַנְהָגָתָם הַיְשָׁרָה, דְּעִם הֱיוֹת שֶׁהָאֱמֶת הוּא כֵּן, שֶׁהַנְהָגָתָם הִיא טוֹבָה וְלִפְעָמִים גַּם מְעֻלָּה, אֲבָל בֶּאֱמֶת הִנֵּה כֵּן צָרִיךְ לִהְיוֹת, וְאִם אֵינוֹ כֵּן הוּא חִסָּרוֹן, אִם כֵּן הִנֵּה הַנְהָגָתָם הַטּוֹבָה אֵינָהּ מַעֲלָה כִּי־אִם רַק מִלּוּי הַחִסָּרוֹן, אֲבָל הֵם טוֹעִים בְּעַצְמָם בָּזֶה, וְהוּא מִפְּנֵי הַרְגָּשַׁת עַצְמָם, דְּמִי שֶׁמַּרְגִּישׁ אֶת עַצְמוֹ הִנֵּה הוּא מֵטְעֶה בְּעַצְמוֹ לַחְשֹׁב שֶׁמַּגִּיעַ לוֹ, וּמִמֵּילָא מִשּׁוּם זֶה אֵין הַשִּׂמְחָה שְׁלֵמָה גַּם בְּמַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, דְּשִׂמְחַת הָאָדָם הוּא יוֹתֵר בְּמַתָּנָה מִכְּמוֹ בְּשָׂכָר, דְּמַתָּנָה הִנֵּה זֶהוּ מַה שֶּׁלֹּא הִרְוִיחַ וְאֵינוֹ מַגִּיעַ לוֹ עַל כֵּן הוּא שָׂמֵחַ בָּזֶה, אֲבָל כַּאֲשֶׁר בָּא עַל שְׂכָרוֹ חֲרֵי אֵינוֹ שַׂיָּךְ שִׂמְחָה כָּל כָּךְ מֵאַחַר שֶׁזֶּהוּ מַה שֶּׁהִרְוִיחַ בְּכֹחוֹ, וְעַל כֵּן בְּהַרְגָּשַׁת עַצְמוֹ שֶׁהוּא מֵטְעֶה בְּעֶצֶם מַהוּתוֹ וְחוֹשֵׁב אֶת עַצְמוֹ בְּמַעֲלָה גְּדוֹלָה לִהְיוֹת כִּי מַהוּתוֹ וְכֵן הַטּוֹב וְהַיֹּשֶׁר שֶׁלּוֹ גָּדוֹל בְּעֵינֵי עַצְמוֹ וְיָקָר בִּמְאֹד, עֶר הַאלְט פוּן זִיךְ זַייעֶר[ב] אוּן זַייעֶר חָשׁוּב אוּן טַייעֶר בַּא זִיךְ[ג], וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין בְּמוּחָשׁ דְּכַאֲשֶׁר הַמַּרְגִּשׁ עוֹשֶׂה אֵיזֶה דְּבַר טוֹבָה לְזוּלָתוֹ, הִנֵּה גַּם אִם הוּא טוֹב לֵב וְעוֹשֶׂה עִנְיָן הַטּוֹבָה בְּעַיִן יָפָה וּבְיָד רְחָבָה, הִנֵּה הוּא מַדְגִּישׁ כַּמָּה פְּעָמִים דְּבַר הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַחֲבֵרוֹ, וְאֵין זֶה מִפְּנֵי צָרַת עֵינוֹ שֶׁיָּקָר אֶצְלוֹ אוֹתוֹ הַסְּכוּם שֶׁהוֹצִיא עַל זֶה, שֶׁחֲרֵי הָעִקָּר מַה שֶּׁהוּא מַדְגִּישׁ הוּא טִרְחַת גּוּפוֹ וְכֵן מַה שֶּׁהוּא הִטְרִיחַ עַצְמוֹ בִּשְׁבִיל זוּלָתוֹ, דְּאֵין זֶה אֶלָּא לִהְיוֹתוֹ יָקָר בְּעֵינֵי עַצְמוֹ מִצַּד טִיב מַהוּתוֹ מַדְגִּישׁ הַטּוֹב שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, וְעַל כֵּן חוֹשֵׁב דְּכָל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ מַגִּיעַ לוֹ, אִם כֵּן אֵין בָּזֶה שִׂמְחָה, וְהַשֵּׁנִי דְּמִשּׁוּם הַרְגָּשַׁת עַצְמוֹ הוּא יוֹצֵא מִגֶּדֶר מַהוּתוֹ וּמִמֵּילָא לֹא יֵשׁ דַּי וְסִפּוּק — עֶס אִיז נִיטָא קַיין גִּינוּג, דְּכָל אָדָם כָּל עִנְיְנֵי הִצְטָרְכוּתוֹ הוּא לְפִי מַהוּתוֹ, וּמֵאַחַר שֶׁהוּא טוֹעֶה בְּמַהוּתוֹ חֲרֵי הוּא יוֹצֵא מִגֶּדֶר מַהוּתוֹ הָעַצְמִי, וּמִמֵּילָא אֵין לוֹ דַּי וְסִפּוּק כְּלָל, דִּלְבַד זֹאת מַה שֶּׁבְּטֶבַע הָאָדָם מִתּוֹלַדְתּוֹ הוּא דְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָנָה רוֹצֶה מָאתַיִם, וּמִשּׁוּם זֶה אֵין[2] אָדָם מֵת וַחֲצִי תַּאֲוָתוֹ בְּיָדוֹ, אֲשֶׁר כֵּן הוּא גַּם בְּמִי שֶׁאֵינוֹ מֵרְגָּשׁ, הִנֵּה מִלְּבַד זֹאת הִנֵּה הַמַּרְגָּשׁ שֶׁחוֹשֵׁב שֶׁמַּגִּיעַ לוֹ הַרְבֵּה וְיוֹצֵא מִגֶּדֶר מַהוּתוֹ הָעַצְמִי, עַל כֵּן הִנֵּה שִׂמְחָתוֹ מַה שֶּׁשָּׂמֵחַ בְּהַטּוֹב שֶׁיֵּשׁ לוֹ, הִנֵּה לֹא זוֹ [בִּלְבַד] שֶׁאֵינָהּ שִׂמְחָה שְׁלֵמָה, אֶלָּא עוֹד גּוֹרֵם עַצְבוּת מִשּׁוּם הֶעְדֵּר הַהִסְתַּפְּקוּת, דְּמִצַּד מַעֲלַת מַהוּתוֹ הוּא תָּמִיד עָצֵב, כִּי הַכֹּל הֵן מַה שֶּׁנּוֹתְנִים לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם בְּבָנֵי חַיֵּי וּמְזוֹנָא וְהֵן הַכָּבוֹד שֶׁחוֹלְקִין לוֹ בְּנֵי אָדָם, אֵינוֹ כְּלָל כְּפִי הַמַּגִּיעַ לוֹ לְפִי מַהוּתוֹ הַנַּעֲלָה בְּעֵינֵי עַצְמוֹ.

יום ב' דחג השבועות תש"י

2) דמי שיש . . אין אדם: שערי תשובה לר"י ב, כז. ובשינוי לשון בקהלת רבה פ"א, יג. פ"ג, י.

א. בנים בריאות ופרנסה. ב. הוא מחזיק מעצמו מאוד. ג. ומאוד חשוב ויקר בעיני עצמו.

ספר השיחות – ה'ש"ת־תש"א בלה"ק

טו. כעבור כמה רגעים אומר אבי לדוד רז"א: וברכת הכהנים אתה זוכר? נשיקת הציצית של הסבא אתה זוכר?

הדוד רז"א אמר שהוא גם זוכר איך יוסף מרדכי הוליך אותם – את אבי ואת הדוד – לחדרים הסמוכים בשעה שאמרו יזכור. והוא גם זוכר מה שאביהם – הוד כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש – הסביר מה זה הזכרת נשמות.

הדוד רז"א מספר:

א. מיד אחרי שהסבא סיים את המפטיר, רמז אבינו ליוסף מרדכי בהצביעו עלינו, ומיד ניגש יוסף מרדכי אלינו, לקח אותנו בידינו והוליך אותנו לחדרים הסמוכים.

ב. לפני ברכת כהנים עמדנו שנינו ליד אבינו, רמז הסבא בידו, סימן שניגש קרוב יותר אליו.

כשהרגיש אבינו בתנועת ידו של הסבא, הוליך את שנינו לכורסתו של הסבא והעמיד אותך ליד יד ימינו של הסבא, ואותי ליד יד שמאלו של הסבא, ואבינו כיסה אותנו בטליתו של הסבא.

ג. כשסיים הסבא את תפילתו, קרא לי ונתן לי לנשק את הציצית שבטליתו, ולאחר מכן קרא לך ונתן לך לנשק את הציצית של טליתו.

ד. בשעות היום נכנס אבינו לחדרנו, ושאלתיו מה זה הזכרת נשמות. אבינו הסביר, שנשמות אבות אבותינו מליצים יושר על בני בניהם ולכן מזכירים את נשמותיהם של אבות אבותינו ונותנים צדקה.

צדיקים גדולים כמו הסבא, רואים את נשמות אבות אבותינו. אבינו אומר לנו, שהיום בהזכרת נשמות ראה הסבא את נשמת אמו, נשמתו של חותנו הרבי האמצעי ונשמת סבו רבנו הזקן.

שביעי של פסח בסעודת היום

אגרות קודש

ב"ה, א' כ"א אד"ש, ת"ש
נויארק

כבוד ידידי הרב הגאון הגדול, הנודע לשם תהלה ותפארת, משכיל על דבר טוב, פה"ח עה"י מוה"ר אליעזר שליט"א סילווער, יו"ר אגודת הרבנים דארצה"ב וקנדה

שלום וברכה!

התלגרמה בברכתו הנעימה לרגלי בואינו צלחה לפה קבלתי והזכירתני את ההכנסת-אורחים הכי גדולה אשר כבדני ידידי שליט"א כאחד עשר שנים מלפנים בהיותי בפה המדינה, והנני מקוה שתב[ו]א הזדמנות טובה להתראות בנועם.

בקשתי שטוחה לפני כהדר"ג ידידי אשר בתור יושב-ראש של הועד להצלת הישיבות באיראפא יאבה נא להקציב סכום נכון להצלת הישיבות שלי במדינת פולין אשר תחת ממשלת הנאצים.

ידידי כהדר"ג יודע אשר היא שאלה של הצלת נפשות, והתקוה תאמצני שבטח יושיט לי יד עזרה בתקציב ממשי למען הצלת הישיבות שלי, והנני מביע תודתי וברכתי לכהדר"ג ידידי מראש.

והנני ידידו הדו"ש מוקירו ומכבדו ומברכו.

אג"ק מוהריי"צ כרך יד

אגרות קודש

[לפני חה"ש]

...לכתבו ע"ד מדבר - עיין שהש"ר עה"פ ג. ו: עילוי' מן המדבר כו'. ובלקו"ת לאדה"ז רד"ה וידבר גו' במדב"ס (השני).

ב״ה, ט׳ סיון, תשכ״א
ברוקלין.

מר משה שי׳

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי רב נתקבל מכתבו מד׳ סיון, בו כותב אודות פטירת אמו ע״ה,

ויהי רצון מהשי״ת שמכאן ולהבא לא ידע מכל עגמ״נ ח״ו, ואך טוב בטוב הנראה והנגלה יבשר.

לכתבו אודות נוסח המצבה - בודאי ידועים לכ׳ דברי חז״ל שצריך הנוסח להיות מתאים אל המציאות, ובפרט שהענין נוגע לנשמה שעלתה לעולם האמת, וביחוד שכתבו הרי בעלת כמה מעלות היתה כמה שבחים יש לכתוב עלי׳ מתאים להמציאות ועל היודעים אותה ודברי ימי חיי׳ לערוך הנוסח.

אלא שלדעתי וכמו שעניתי לכמה מהשואלים בכגון זה, יש להזכיר בהנוסח גם שמות רבותינו נשיאינו נשיאי ישראל, וכיון שכתבו היתה אמו ע״ה מתומכי מוסדות חב״ד, הרי זוהי הדרך להזכיר ולפרט שם הנשיא ״מייסד המוסד פ״״ - בו תמכה.

האמור כוונתי תועלת זכירת שם צדיק ונשיא, מיוסד בהוראת חז״ל בכ״מ ובפרט ע״פ המבואר בספרי קבלה ומואר בספרי חסידות אשר השם הוא המקשר הנשמה עם הגוף, ז. א. ממשיך מהנשמה אשר נצחית היא בעניני הגשם פה למטה, וכשמזכירים שם צדיק ונשיא מעורר זה את הנשמה של בעל השם והתעוררותה פועלת גם למטה ובפרט כשהמדובר בנשיא ישראל שתפקידו ופעולתו בחיים בעלמא דין היתה טובת הרבים ופעולה להנהגת הרבים, ובודאי לדכוותי׳ אין צורך באריכות בהאמור.

החותם מעין הפתיחה שיבשר טוב בעניניו הפרטים וגם מפעולותיו בהפצת היהדות המסורתית בכל מקום שידו מגעת.

בכבוד.

נ.ב. נפגשתי עם מר ל. אליאב שי׳ שכמדומה הוא הממונה על פתוח החבל בו נכלל גם ים המלח וסביבתו, ואתענין האם נפגש עמו ונתקרבו זל״ז והרי בפגישת שנים מבני ישראל יחדיו יש לקוות להוספת אור בעולם (קטן זה האדם הנפגשים עצמם ובעולם כפשוטו).

בסגנון הכתוב, נדברו - איש אל רעהו - בענינים - דיראי ה׳.

ב״ה, ט׳ סיון, תשכ״א
ברוקלין.

מר משה שי׳

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי רב נתקבל מכתבו מד׳ סיון, בו כותב אודות פטירת אמו ע״ה,

ויהי רצון מהשי״ת שמכאן ולהבא לא ידע מכל עגמ״נ ח״ו, ואך טוב בטוב הנראה והנגלה יבשר.

לכתבו אודות נוסח המצבה - בודאי ידועים לכ׳ דברי חז״ל שצריך הנוסח להיות מתאים אל המציאות, ובפרט שהענין נוגע לנשמה שעלתה לעולם האמת, וביחוד שכתבו הרי בעלת כמה מעלות היתה כמה שבחים יש לכתוב עלי׳ מתאים להמציאות ועל היודעים אותה ודברי ימי חיי׳ לערוך הנוסח.

אלא שלדעתי וכמו שעניתי לכמה מהשואלים בכגון זה, יש להזכיר בהנוסח גם שמות רבותינו נשיאינו נשיאי ישראל, וכיון שכתבו היתה אמו ע״ה מתומכי מוסדות חב״ד, הרי זוהי הדרך להזכיר ולפרט שם הנשיא ״מייסד המוסד פ״״ - בו תמכה.

המשך בעמוד נח

פרק א משנה א

מֹשֶׁה קִבֵּל תּוֹרָה מִסִּינַי, וּמְסָרָהּ לִיהוֹשֻׁעַ, וִיהוֹשֻׁעַ לִזְקֵנִים, וּזְקֵנִים לִנְבִיאִים, וּנְבִיאִים מְסָרוּהָ לְאַנְשֵׁי כְנֶסֶת הַגְּדוֹלָה. הֵם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים, הֱווּ מְתוּנִים בַּדִּין, וְהַעֲמִידוּ תַלְמִידִים הַרְבֵּה, וַעֲשׂוּ סְיָג לַתּוֹרָה:

נקודות משיחות קודש

המפרשים שואלים במשנה זו, מהו הלשון "משה קיבל תורה מסיני" מדוע לא כתוב "משה קיבל תורה מהקב"ה"?

יש לבאר זאת על פי המובא במדרש[1]], שבשעה שרצה הקב"ה לתת את התורה לישראל, התכנסו ההרים וכל אחד מהם ביקש שעליו תינתן התורה בגלל מעלתו. אמר להם הקב"ה, "למה תרצדון הוים גבנונים"[1] הגאוה שאתם מתגאים בה עושה אתכם ל"הרים גבנונים"

- מלשון "גיבן" - ונוטלת מכם את הזכות שתינתן עליכם התורה. לעומת זאת הר סיני, הנמוך מכל ההרים ("דמכיך מכל טוריא") - עליו תינתן התורה, כי הוא "ההר חמד אלוקים לשבתו"[1].

מכך אנו למדים שהביטול והענווה הם תנאי הכרחי ומוקדם לקבלת התורה ולימודה. זו אפוא כוונת המשנה, ללמדנו שקבלת התורה צריכה להיות "מסיני" דוקא - ביטול וענווה.

אך לפי זה אפשר להקשות לאידך גיסא : אם מה שמכשיר לקבלת התורה הם ביטול וענווה, מדוע ניתנה התורה על הר (נמוך ככל שיהיה) ולא בעמק, או לפחות, במישור?

נמצאנו למדים כי המצב הרצוי לקבלת התורה הוא - הר נמוך; מצד אחד הר ומצד שני נמוך.

משמעות הדבר בעבודת האדם :

ככלל נדרש האדם להיות ענו ושפל־רוח. אך ביחד עם זאת אין הנהגה זו שוללת התנשאות ותוקף במקום הדורש זאת, כפי שנאמר בתחילת השולחן־ערוך - "ואל יבוש מפני המלעיגים". יש זמנים ומצבים שבהם נדרש האדם לעמוד בעוז ובתוקף כנגד המונעים ומעכבים אותו מעבודת ה'.

באופן אחר, יש לומר: התכלית של מתן־תורה היא, כמאמר חז"ל[1], "עליונים ירדו לתחתונים ותחתונים יעלו לעליונים". כלומר, לחבר בין העליונים לתחתונים ולעשות מגשמיות העולם - אלוקות. (בכך נשלמת תכלית בריאת העולם - "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים"[1]). את זאת מסמל הר סיני. מצד אחד, "הר" - עליונים, רוחניות; מצד שני "סיני" - תחתונים, גשמיות. במתן־תורה היה איחוד של אלה עם אלה.

יכול יהודי לחשוב: מנין לו הכוח והאפשרות ליישם דרך זו בעבודת ה' - איחוד של גשמיות ורוחניות שביסורם הם שני הפכים ?

על כך משיבה המשנה ואומרת: "משה קיבל תורה מסיני" - כבר "מסיני" ניתן לכך הכוח. אם להר סיני שהוא ממין ה"דומם", נתן הקב"ה כוח לחבר בין קצוות מנוגדים, על־אחת־כמה־וכמה האדם, ממין ה"מדבר" שהוא הנעלה מכל המינים - בוודאי ובוודאי ניתן לו הכוח לעשות כן ולקיים בכך את תכלית בריאתו ובריאת העולמות - "להיות לו יתברך דירה בתחתונים".

(לקוטי שיחות, כרך א, עמ' 276)

1. מדרש תהילים (הוצאת בובר) ס"ח, יז. ראה גם מגילה כט, א. 2. תהילים סח, יז. 3. שם, שם. 4. שמות רבה פרשה יב. 5. תניא פרק לו.

אגרות קודש

ב"ה, א' סיון, תשי"ב
ברוקלין, נ.י.

... כיון שכפי מכתבו הנה הכלה היא בת כהן, הרי עפ"י דרז"ל צריך הוא להוסיף כח בלימודו ובשיעוריו בתורה למען שיתקרב למעלת תואר תלמיד חכם עכ"פ כפי יכולתו.

אינו כותב למתי קבעו זמן הנשואין בשעה טובה ומוצלחת, ומהראוי אשר נוסף על שיעוריו הנ"ל ישתדל לגמור את המשניות כל הששה סדרים אם יש עדיין איזה חדשים עד זמן החתונה, או עכ"פ סדר אחד או שנים אם זמן החתונה בקרוב, ובכל אופן ילמוד מסכת כלה. ויתן השי"ת שיהי' הכל בשעה טובה ומוצלחת ולמזל טוב.

פרשת נשא

ד כא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כב נְשֹׂא
אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם־הֵם לְבֵית אֲבֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם: כג מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה עַד
בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקֹד אוֹתָם כָּל־הַבָּא לִצְבֹא
צָבָא לַעֲבֹד עֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד: כד זֹאת עֲבֹדַת
מִשְׁפְּחֹת הַגֵּרְשֻׁנִּי לַעֲבֹד וּלְמַשָּׂא: (לוי) כה וְנָשְׂאוּ
אֶת־יְרִיעֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד מִכְסֵּהוּ
וּמִכְסֵה הַתַּחַשׁ אֲשֶׁר־עָלָיו מִלְּמָעְלָה וְאֶת־מָסַךְ
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: כו וְאֵת קַלְעֵי הֶחָצֵר
וְאֶת־מָסַךְ | פֶּתַח | שַׁעַר הֶחָצֵר אֲשֶׁר עַל־
הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מֵיתְרֵיהֶם וְאֶת־
כָּל־כְּלֵי עֲבֹדָתָם וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה לָהֶם
וְעָבָדוּ: כז עַל־פִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו תִּהְיֶה כָּל־עֲבֹדַת
בְּנֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי לְכָל־מַשָּׂאָם וּלְכָל עֲבֹדָתָם וּפְקַדְתֶּם
עֲלֵהֶם בְּמִשְׁמֶרֶת אֵת כָּל־מַשָּׂאָם: כח זֹאת עֲבֹדַת
מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי בְּאֹהֶל מוֹעֵד וּמִשְׁמַרְתָּם
בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: ס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 19)

נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם (ד, כב)

גֵּרְשׁוֹן - לְשׁוֹן גֵּרוּשִׁין, רוֹמֵז לְ'סוּר מֵרָע'. קְהָת — מִלְּשׁוֹן "יִקְהַת עַמִּים", רוֹמֵז לַ'עֲשֵׂה טוֹב', אֲסִיפַת דְּבָרִים טוֹבִים. וְגֵרְשׁוֹן נוֹלַד לִפְנֵי קְהָת, כִּי רֵאשִׁית הָעֲבוֹדָה הִיא 'סוּר מֵרָע', כִּמְשַׁל הֲכָנַת הֵיכָל לַמֶּלֶךְ, שֶׁמְּפַנִּים תְּחִלָּה אֶת הַלִּכְלוּךְ וְאַחַר־כָּךְ מַכְנִיסִים כֵּלִים נָאִים. אַךְ בְּנֵי קְהָת נִמְנוּ לִפְנֵי בְּנֵי גֵּרְשׁוֹן, כִּי "סוּר מֵרָע" הוּא הֲכָנָה וְהַקְדָּמָה לַ"עֲשֵׂה טוֹב", וְאִם כֵּן 'עֲשֵׂה טוֹב' קָדוּם בַּכַּוָּנָה.

(ישראל) שני כט בְּנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית־אֲבֹתָם
תִּפְקֹד אֹתָם: ל מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד
בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקְדֵם כָּל־הַבָּא לַצָּבָא
לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד: לא וְזֹאת
מִשְׁמֶרֶת מַשָּׂאָם לְכָל־עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד
קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וַאֲדָנָיו:
לב וְעַמּוּדֵי הֶחָצֵר סָבִיב וְאַדְנֵיהֶם וִיתֵדֹתָם
וּמֵיתְרֵיהֶם לְכָל־כֵּלֵיהֶם וּלְכָל עֲבֹדָתָם וּבְשֵׁמֹת
תִּפְקְדוּ אֶת־כְּלֵי מִשְׁמֶרֶת מַשָּׂאָם: לג זֹאת
עֲבֹדַת מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי לְכָל־עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל
מוֹעֵד בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: ע"כ במנחת שבת
ובחול לד וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּנְשִׂיאֵי הָעֵדָה
אֶת־בְּנֵי הַקְּהָתִי לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם:
לה מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים
שָׁנָה כָּל־הַבָּא לַצָּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד:
לו וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם אַלְפַּיִם שְׁבַע
מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: לז אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת
הַקְּהָתִי כָּל־הָעֹבֵד בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: ס
לח וּפְקוּדֵי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית
אֲבֹתָם: לט מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד
בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לַצָּבָא לַעֲבֹדָה
בְּאֹהֶל מוֹעֵד: מ וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם
לְבֵית אֲבֹתָם אַלְפַּיִם וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים:
מא אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כָּל־הָעֹבֵד
בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי
יְהוָה: מב וּפְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם: מג מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לַצָּבָא
לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד: מד וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם
לְמִשְׁפְּחֹתָם שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּמָאתָיִם: מה אֵלֶּה
פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: מו כָּל־הַפְּקֻדִים
אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּנְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת־הַלְוִיִּם לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם: מז מִבֶּן
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה
כָּל־הַבָּא לַעֲבֹד עֲבֹדַת עֲבֹדָה וַעֲבֹדַת מַשָּׂא
בְּאֹהֶל מוֹעֵד: מח וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם שְׁמֹנַת אֲלָפִים
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וּשְׁמֹנִים: מט עַל־פִּי יְהוָה פָּקַד
אוֹתָם בְּיַד־מֹשֶׁה אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְעַל־
מַשָּׂאוֹ וּפְקֻדָּיו אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יח עמ׳ 53)

אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי (ד, מה)

מְרָרִי – מַשָּׂאוֹ הָיָה עַל הָעֲגָלוֹת, הַיְינוּ עֲבוֹדָה שֶׁל הִלּוּף בְּלִי גְּבוּל בַּנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית, "מָשְׁכֵנִי". גֵּרְשׁוֹן – בּוֹ נֶאֱמַר לְעֵיל "וּלְמַשָּׂא", הַיְינוּ עֲבוֹדָה זוֹ גַּם בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, "אַחֲרֶיךָ נָרוּצָה". קְהָת – עֲבוֹדָה זוֹ מִצַּד שֹׁרֶשׁ הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שֶׁאֵינוֹ שַׁיָּךְ כְּלָל לַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית, "הֱבִיאַנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו". לָכֵן הָיָה עִקַּר מַשָּׂאוֹ הָאָרוֹן - תּוֹרָה, כִּי "הֱבִיאַנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו" הָיָה בְּמַתַּן תּוֹרָה.

שלישי **ה** א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב צַו
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשַׁלְּחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה כָּל־צָרוּעַ
וְכָל־זָב וְכֹל טָמֵא לַנָּפֶשׁ: ג מִזָּכָר עַד־נְקֵבָה
תְּשַׁלֵּחוּ אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה תְּשַׁלְּחוּם וְלֹא
יְטַמְּאוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם:
ד וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְשַׁלְּחוּ אוֹתָם אֶל־
מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֵּן
עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ ה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר: ו דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי
יַעֲשׂוּ מִכָּל־חַטֹּאת הָאָדָם לִמְעֹל מַעַל בַּיהוָה
וְאָשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא: ז וְהִתְוַדּוּ אֶת־חַטָּאתָם
אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהֵשִׁיב אֶת־אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִישִׁתוֹ
יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ: ח וְאִם־אֵין
לָאִישׁ גֹּאֵל לְהָשִׁיב הָאָשָׁם אֵלָיו הָאָשָׁם הַמּוּשָׁב
לַיהוָה לַכֹּהֵן מִלְּבַד אֵיל הַכִּפֻּרִים אֲשֶׁר יְכַפֶּר־בּוֹ
עָלָיו: ט וְכָל־תְּרוּמָה לְכָל־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה: י וְאִישׁ אֶת־קָדָשָׁיו
לוֹ יִהְיוּ אִישׁ אֲשֶׁר־יִתֵּן לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לח עמ׳ 19)

וְהִתְוַדּוּ אֶת חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ (ה, ז)

הַמִּתְוַדֶּה בִּדְבָרִים וְלֹא גָּמַר בְּלִבּוֹ לַעֲזֹב . . דּוֹמֶה לְטוֹבֵל וְשֶׁרֶץ בְּיָדוֹ (רַמְבַּ״ם)

לְכָאוֹרָה הָיָה לוֹ לוֹמַר סְתָם שֶׁאֵין וִדּוּי בְּלִי תְּשׁוּבָה, וּמַדּוּעַ כָּתַב דֻּגְמָא זוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה הַשֶּׁרֶץ אֵינוֹ דָּבָר צָדְדִי הַמּוֹנֵעַ אֶת פְּעֻלַּת הַטְּבִילָה (כְּמוֹ חֲצִיצָה), אֶלָּא הוּא הֵפֶךְ הַטְּבִילָה, שֶׁעִנְיָנָהּ עֲזִיבַת הַטֻּמְאָה וְטָהֳרָה מִמֶּנָּה. וְאַף כָּאן: בְּלִי תְּשׁוּבָה אֵין תֹּכֶן לַוִּדּוּי, כִּי שְׁנֵיהֶם מַעֲשֶׂה אֶחָד שֶׁל טָהֳרָה מִטֻּמְאַת הַחֵטְא.

רביעי יא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יב דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ
כִּי־תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ וּמָעֲלָה בוֹ מָעַל: יג וְשָׁכַב אִישׁ
אֹתָהּ שִׁכְבַת־זָרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה
וְהִיא נִטְמָאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה:
יד וְעָבַר עָלָיו רוּחַ־קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהִוא
נִטְמָאָה אוֹ־עָבַר עָלָיו רוּחַ־קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת־
אִשְׁתּוֹ וְהִיא לֹא נִטְמָאָה: טו וְהֵבִיא הָאִישׁ
אֶת־אִשְׁתּוֹ אֶל־הַכֹּהֵן וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנָהּ עָלֶיהָ
עֲשִׂירִת הָאֵיפָה קֶמַח שְׂעֹרִים לֹא־יִצֹק עָלָיו
שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לְבֹנָה כִּי־מִנְחַת קְנָאֹת הִוא
מִנְחַת זִכָּרוֹן מַזְכֶּרֶת עָוֹן: טז וְהִקְרִיב אֹתָהּ הַכֹּהֵן
וְהֶעֱמִדָהּ לִפְנֵי יְהוָה: יז וְלָקַח הַכֹּהֵן מַיִם קְדֹשִׁים
בִּכְלִי־חָרֶשׂ וּמִן־הֶעָפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקַרְקַע
הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל־הַמָּיִם: יח וְהֶעֱמִיד
הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וּפָרַע אֶת־רֹאשׁ
הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל־כַּפֶּיהָ אֶת מִנְחַת הַזִּכָּרוֹן מִנְחַת
קְנָאֹת הִוא וּבְיַד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים
הַמְאָרְרִים: יט וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל־
הָאִשָּׁה אִם־לֹא שָׁכַב אִישׁ אֹתָךְ וְאִם־לֹא שָׂטִית
טֻמְאָה תַּחַת אִישֵׁךְ הִנָּקִי מִמֵּי הַמָּרִים
הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה: כ וְאַתְּ כִּי שָׂטִית תַּחַת אִישֵׁךְ
וְכִי נִטְמֵאת וַיִּתֵּן אִישׁ בָּךְ אֶת־שִׁכְבָתוֹ מִבַּלְעֲדֵי
אִישֵׁךְ: כא וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה בִּשְׁבֻעַת
הָאָלָה וְאָמַר הַכֹּהֵן לָאִשָּׁה יִתֵּן יְהוָה אוֹתָךְ
לְאָלָה וְלִשְׁבֻעָה בְּתוֹךְ עַמֵּךְ בְּתֵת יְהוָה אֶת־
יְרֵכֵךְ נֹפֶלֶת וְאֶת־בִּטְנֵךְ צָבֶה: כב וּבָאוּ הַמַּיִם
הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמֵעַיִךְ לַצְבוֹת בֶּטֶן וְלַנְפֵּל
יָרֵךְ וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן | אָמֵן: כג וְכָתַב
אֶת־הָאָלֹת הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בַּסֵּפֶר וּמָחָה אֶל־מֵי
הַמָּרִים: כד וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־מֵי הַמָּרִים
הַמְאָרְרִים וּבָאוּ בָהּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים לְמָרִים:
כה וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֶת מִנְחַת הַקְּנָאֹת

וְהֵנִיף אֶת־הַמִּנְחָה לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיב אֹתָהּ
אֶל־הַמִּזְבֵּחַ: כו וְקָמַץ הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־
אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה וְאַחַר יַשְׁקֶה אֶת־
הָאִשָּׁה אֶת־הַמָּיִם: כז וְהִשְׁקָהּ אֶת־הַמַּיִם וְהָיְתָה
אִם־נִטְמְאָה וַתִּמְעֹל מַעַל בְּאִישָׁהּ וּבָאוּ בָהּ
הַמַּיִם הַמְאָרְרִים לְמָרִים וְצָבְתָה בִטְנָהּ וְנָפְלָה
יְרֵכָהּ וְהָיְתָה הָאִשָּׁה לְאָלָה בְּקֶרֶב עַמָּהּ:
כח וְאִם־לֹא נִטְמְאָה הָאִשָּׁה וּטְהֹרָה הִוא וְנִקְּתָה
וְנִזְרְעָה זָרַע: כט זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאֹת אֲשֶׁר תִּשְׂטֶה
אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ וְנִטְמָאָה: ל אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר
תַּעֲבֹר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהֶעֱמִיד
אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֵת
כָּל־הַתּוֹרָה הַזֹּאת: לא וְנִקָּה הָאִישׁ מֵעָוֹן וְהָאִשָּׁה
הַהִוא תִּשָּׂא אֶת־עֲוֹנָהּ: פ ו א וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי יַפְלִא לִנְדֹּר נֶדֶר נָזִיר
לְהַזִּיר לַיהוָה: ג מִיַּיִן וְשֵׁכָר יַזִּיר חֹמֶץ יַיִן וְחֹמֶץ
שֵׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל־מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה
וַעֲנָבִים לַחִים וִיבֵשִׁים לֹא יֹאכֵל: ד כֹּל יְמֵי נִזְרוֹ
מִכֹּל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מִגֶּפֶן הַיַּיִן מֵחַרְצַנִּים וְעַד־זָג
לֹא יֹאכֵל: ה כָּל־יְמֵי נֶדֶר נִזְרוֹ תַּעַר לֹא־יַעֲבֹר
עַל־רֹאשׁוֹ עַד־מְלֹאת הַיָּמִם אֲשֶׁר־יַזִּיר לַיהוָה
קָדֹשׁ יִהְיֶה גַּדֵּל פֶּרַע שְׂעַר רֹאשׁוֹ: ו כָּל־יְמֵי
הַזִּירוֹ לַיהוָה עַל־נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֹא: ז לְאָבִיו
וּלְאִמּוֹ לְאָחִיו וּלְאַחֹתוֹ לֹא־יִטַּמָּא לָהֶם בְּמֹתָם
כִּי נֵזֶר אֱלֹהָיו עַל־רֹאשׁוֹ: ח כֹּל יְמֵי נִזְרוֹ קָדֹשׁ
הוּא לַיהוָה: ט וְכִי־יָמוּת מֵת עָלָיו בְּפֶתַע פִּתְאֹם
וְטִמֵּא רֹאשׁ נִזְרוֹ וְגִלַּח רֹאשׁוֹ בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי יְגַלְּחֶנּוּ: י וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יָבִא שְׁתֵּי
תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד: יא וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד
לְעֹלָה וְכִפֶּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל־הַנָּפֶשׁ וְקִדַּשׁ
אֶת־רֹאשׁוֹ בַּיּוֹם הַהוּא: יב וְהִזִּיר לַיהוָה אֶת־יְמֵי
נִזְרוֹ וְהֵבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ לְאָשָׁם וְהַיָּמִים
הָרִאשֹׁנִים יִפְּלוּ כִּי טָמֵא נִזְרוֹ: יג וְזֹאת תּוֹרַת
הַנָּזִיר בְּיוֹם מִלֹּאת יְמֵי נִזְרוֹ יָבִיא אֹתוֹ אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד: יד וְהִקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ לַיהוָה כֶּבֶשׂ
בֶּן־שְׁנָתוֹ תָּמִים אֶחָד לְעֹלָה וְכַבְשָׂה אַחַת
בַּת־שְׁנָתָהּ תְּמִימָה לְחַטָּאת וְאַיִל־אֶחָד תָּמִים
לִשְׁלָמִים: טו וְסַל מַצּוֹת סֹלֶת חַלֹּת בְּלוּלֹת
בַּשָּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן וּמִנְחָתָם
וְנִסְכֵּיהֶם: טז וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וְעָשָׂה
אֶת־חַטָּאתוֹ וְאֶת־עֹלָתוֹ: יז וְאֶת־הָאַיִל יַעֲשֶׂה
זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה עַל סַל הַמַּצּוֹת וְעָשָׂה
הַכֹּהֵן אֶת־מִנְחָתוֹ וְאֶת־נִסְכּוֹ: יח וְגִלַּח הַנָּזִיר
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת־רֹאשׁ נִזְרוֹ וְלָקַח
אֶת־שְׂעַר רֹאשׁ נִזְרוֹ וְנָתַן עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר־
תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים: יט וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־הַזְּרֹעַ
בְּשֵׁלָה מִן־הָאַיִל וְחַלַּת מַצָּה אַחַת מִן־הַסַּל
וּרְקִיק מַצָּה אֶחָד וְנָתַן עַל־כַּפֵּי הַנָּזִיר אַחַר
הִתְגַּלְּחוֹ אֶת־נִזְרוֹ: כ וְהֵנִיף אוֹתָם הַכֹּהֵן |
תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ הוּא לַכֹּהֵן עַל חֲזֵה
הַתְּנוּפָה וְעַל שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְאַחַר יִשְׁתֶּה הַנָּזִיר
יָיִן: כא זֹאת תּוֹרַת הַנָּזִיר אֲשֶׁר יִדֹּר קָרְבָּנוֹ לַיהוָה
עַל־נִזְרוֹ מִלְּבַד אֲשֶׁר־תַּשִּׂיג יָדוֹ כְּפִי נִדְרוֹ אֲשֶׁר
יִדֹּר כֵּן יַעֲשֶׂה עַל תּוֹרַת נִזְרוֹ: פ כב וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כג דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר
לָהֶם: ס כד יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: ס כה יָאֵר
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: ס כו יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו
אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם: ס כז וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי
עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם: ס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (שיחות ש"פ נשא תשל"ז)

אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַפְלִא לִנְדֹּר נֶדֶר נָזִיר (ו, ב)

הָרוֹאֶה סוֹטָה בְּקִלְקוּלָהּ, יַזִּיר עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן (רש"י)

הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב אוֹמֵר, שֶׁ'הַזּוּלָת' הוּא רְאִי: מִי שֶׁרוֹאֶה בְּזוּלָתוֹ דָּבָר רַע, סִימָן שֶׁגַּם בּוֹ עַצְמוֹ יֵשׁ מֵעֵין הַדְּפִי זֶה, כִּי

אַחֶרֶת לֹא הָיָה רוֹאֶה אוֹתוֹ בַּחֲבֵרוֹ. וְאַף כָּאן: אָדָם שֶׁרָאָה סוֹטָה בְּקִלְקוּלָהּ חַיָּב לָדַעַת שֶׁיֵּשׁ לוֹ קֶשֶׁר מְסֻיָּם לְחֵטְא זֶה, לְפָחוֹת בְּדַקּוּת, וְלָכֵן עָלָיו לְתַקֵּן וּלְהַגְדִּיר אֶת עַצְמוֹ.

חמישי **ז** א וַיְהִי בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים אֶת־
הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו
וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וַיִּמְשָׁחֵם וַיְקַדֵּשׁ
אֹתָם: ב וַיַּקְרִיבוּ נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁי בֵית
אֲבֹתָם הֵם נְשִׂיאֵי הַמַּטֹּת הֵם הָעֹמְדִים עַל־
הַפְּקֻדִים: ג וַיָּבִיאוּ אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה שֵׁשׁ־
עֶגְלַת צָב וּשְׁנֵי עָשָׂר בָּקָר עֲגָלָה עַל־שְׁנֵי
הַנְּשִׂאִים וְשׁוֹר לְאֶחָד וַיַּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי
הַמִּשְׁכָּן: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ה קַח
מֵאִתָּם וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד
וְנָתַתָּה אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי עֲבֹדָתוֹ:
ו וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָעֲגָלֹת וְאֶת־הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם
אֶל־הַלְוִיִּם: ז אֵת | שְׁתֵּי הָעֲגָלוֹת וְאֵת אַרְבַּעַת
הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּפִי עֲבֹדָתָם: ח וְאֵת |
אַרְבַּע הָעֲגָלֹת וְאֵת שְׁמֹנַת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי מְרָרִי
כְּפִי עֲבֹדָתָם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן:
ט וְלִבְנֵי קְהָת לֹא נָתָן כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם
בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ: י וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֵת חֲנֻכַּת
הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂיאִם
אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: יא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם יַקְרִיבוּ
אֶת־קָרְבָּנָם לַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ: ס יב וַיְהִי הַמַּקְרִיב
בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת־קָרְבָּנוֹ נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב
לְמַטֵּה יְהוּדָה: יג וְקָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת
שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים
שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: יד כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה
קְטֹרֶת: טו פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד
בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: טז שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
יז וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבַּן נַחְשׁוֹן בֶּן־צוּעָר: פ יח בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי הִקְרִיב נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעַר נְשִׂיא יִשָּׂשכָר:
יט הִקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: כ כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה
קְטֹרֶת: כא פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד
בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: כב שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
כג וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבַּן נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר: פ כד בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
נָשִׂיא לִבְנֵי זְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן: כה קָרְבָּנוֹ
קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:
כו כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: כז פַּר
אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ
לְעֹלָה: כח שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: כט וּלְזֶבַח
הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים
חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן
אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן: פ ל בַּיּוֹם הָרְבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי
רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן־שְׁדֵיאוּר: לא קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־
כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד
כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם |
מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: לב כַּף אַחַת
עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: לג פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר
אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: לד שְׂעִיר־
עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: לה וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר
שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיצוּר
בֶּן־שְׁדֵיאוּר: פ לו בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי
שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי: לז קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־

כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד
כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם |
מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: לח כַּף
אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: לט פַּר אֶחָד
בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:
מ שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: מא וּלְזֶבַח
הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים
חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן
שְׁלֶמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יג עמ׳ 190)

עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם, בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ (ז, ט)

יֵשׁ יְהוּדִי שֶׁהֵטִילָה עָלָיו הָעֲבוֹדָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל הַפָּצַת הַנִּגְלֶה וְהַנִּסְתָּר שֶׁבַּתּוֹרָה (הָאָרוֹן וְהַמְּנוֹרָה) וְקֵרוּב לִבָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וְעָלָיו לְמַלֵּא שְׁלִיחוּת זוֹ בְּמָקוֹם שֶׁהַכַּוָּנָה הָעֶלְיוֹנָה הֶבִיאָתוּ לְשָׁם וְלֹא לָזוּז מִמְּקוֹמוֹ. וְזֹאת, אַף שֶׁבְּכָתֵף יִשָּׂאוּ, הַיְינוּ שֶׁלֹּא הָיוּ נוֹשְׂאִים הַכֵּלִים עַל בְּהֵמוֹת וַעֲגָלוֹת - הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית אֵינָהּ יְכוֹלָה לָשֵׂאת וּלְהָבִין מַה זֶּה וְעַל מַה זֶּה.

ששי מב בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי נָשִׂיא לִבְנֵי גָד אֶלְיָסָף
בֶּן־דְּעוּאֵל: מג קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: מד כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה
קְטֹרֶת: מה פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־
אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: מו שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת: מז וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה
זֶה קָרְבַּן אֶלְיָסָף בֶּן־דְּעוּאֵל: פ מח בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי אֶפְרָיִם אֱלִישָׁמָע בֶּן־
עַמִּיהוּד: מט קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: נ כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה
קְטֹרֶת: נא פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־
אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: נב שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת: נג וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה
זֶה קָרְבַּן אֲבִידָן בֶּן־גִּדְעוֹנִי: פ נד בַּיּוֹם
הַשְּׁמִינִי נָשִׂיא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל
בֶּן־פְּדָהְצוּר: נה קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת
שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף
שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים
סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: נו כַּף אַחַת עֲשָׂרָה
זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: נז פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד
כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: נח שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת: נט וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה
זֶה קָרְבַּן גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהְצוּר: פ ס בַּיּוֹם
הַתְּשִׁיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי בִנְיָמִן אֲבִידָן בֶּן־גִּדְעוֹנִי:
סא קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן
לְמִנְחָה: סב כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:
סג פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־
שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: סד שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
סה וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבַּן אֲבִידָן בֶּן־גִּדְעוֹנִי: פ סו בַּיּוֹם הָעֲשִׂירִי נָשִׂיא
לִבְנֵי דָן אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדָּי: סז קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־
כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד
כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם |
מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: סח כַּף אַחַת
עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: סט פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר
אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: ע שְׂעִיר־
עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: עא וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר
שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים

בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲחִיעֶזֶר בֶּן־
עַמִּישַׁדָּי: פ עב בְּיוֹם עַשְׁתֵּי עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא לִבְנֵי
אָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן: עג קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף
אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף
שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים
סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: עד כַּף אַחַת עֲשָׂרָה
זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: עה פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל
אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: עו שְׂעִיר־עִזִּים
אֶחָד לְחַטָּאת: עז וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם
אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן: פ עח בְּיוֹם
שְׁנַיִם עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא לִבְנֵי נַפְתָּלִי אֲחִירַע
בֶּן־עֵינָן: עט קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: פ כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה
קְטֹרֶת: פא פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־
אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: פב שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת: פג וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה
זֶה קָרְבַּן אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לז עמ׳ 90)

בְּיוֹם עַשְׁתֵּי עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא לִבְנֵי אָשֵׁר (ז, עב)

רַז״ל אָמְרוּ: כָּל הַמּוֹסִיף גּוֹרֵעַ, שֶׁנֶּאֱמַר . . עַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה יְרִיעוֹת (דל עיי״ן מהכא, הוי להו י״ב). הַשֹּׁרֶשׁ שֶׁל כָּל הַמּוֹסִיף גּוֹרֵעַ הוּא בְּעוֹלָם הַתֹּהוּ, שֶׁהָיָה בּוֹ רִבּוּי אוֹרוֹת, וְנִשְׁבְּרוּ וְנָפְלוּ י״א בְּחִינוֹת (שֶׁמֵּהֶן הוּא י״א אֲלוּפֵי עֵשָׂו). וְהִנֵּה תֹּהוּ הוּא גְּבוּרוֹת, בְּסוֹד בִּתְחִלָּה עָלָה בַּמַּחֲשָׁבָה לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם בְּמִדַּת הַדִּין, וְאָשֵׁר דָּוְקָא מִמְּתִיק גְּבוּרוֹת אֵלּוּ, כִּי הוּא בְּחִינַת בִּינָה, עָלְמָא דְּאָתֵי („אָשֵׁר" מִלְּשׁוֹן אֹשֶׁר וְתַעֲנוּג), וְהַגְּבוּרוֹת נִמְתָּקִין בְּשָׁרְשָׁן - בִּינָה.

שביעי פד וְזֹאת | חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ
מֵאֵת נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל קַעֲרֹת כֶּסֶף שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה
מִזְרְקֵי־כֶסֶף שְׁנֵים עָשָׂר כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה: פה שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקְּעָרָה הָאַחַת כֶּסֶף
וְשִׁבְעִים הַמִּזְרָק הָאֶחָד כֶּל כֶּסֶף הַכֵּלִים אַלְפַּיִם
וְאַרְבַּע־מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: פו כַּפּוֹת זָהָב
שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה מְלֵאֹת קְטֹרֶת עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה הַכַּף
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ כָּל־זְהַב הַכַּפּוֹת עֶשְׂרִים וּמֵאָה:
פז כָּל־הַבָּקָר לָעֹלָה שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים אֵילִם
שְׁנֵים־עָשָׂר כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנֵים עָשָׂר
וּמִנְחָתָם וּשְׂעִירֵי עִזִּים שְׁנֵים עָשָׂר לְחַטָּאת:
פח וְכֹל בְּקַר | זֶבַח הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה
פָּרִים אֵילִם שִׁשִּׁים עַתֻּדִים שִׁשִּׁים כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה שִׁשִּׁים זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי
הִמָּשַׁח אֹתוֹ: פט וּבְבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת־הַקּוֹל מִדַּבֵּר אֵלָיו מֵעַל
הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי
הַכְּרֻבִים וַיְדַבֵּר אֵלָיו: פפפ

✦ ✦ ✦

חצי קדיש

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אמן בְּעָלְמָא דִּי בְרָא כִרְעוּתֵהּ וַיַּמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ, וְיַצְמַח פּוּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ. אמן בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך: יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאַר, וְיִתְרוֹמַם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אמן לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא, תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא, דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן

✦ ✦ ✦

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (שיחת ש״פ נשא תשל״ה)

וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדַּבֵּר אֵלָיו . . וַיְדַבֵּר אֵלָיו (ז, פט)

רַבֵּנוּ הַזָּקֵן פָּסַק בְּהִלְכוֹת תַּלְמוּד תּוֹרָה, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בַּפְּשָׁט, בָּרֶמֶז, בַּדְּרוּשׁ וּבַסּוֹד שֶׁבַּתּוֹרָה (ועיין שם עד היכן הדברים מגיעים). וְכֵן כָּתַב הָאָרִיז״ל עַל הַפָּסוּק "חֶלְקִי ה׳ אָמְרָה נַפְשִׁי". וְיֵשׁ לְהָעִיר, שֶׁ"יִשְׂרָאֵל" הוּא רָאשֵׁי תֵּבוֹת

יֵשׁ שִׁשִּׁים רִבּוֹא אוֹתִיּוֹת לַתּוֹרָה, הַיְינוּ שֶׁכָּל אֶחָד יֵשׁ לוֹ אוֹת בַּתּוֹרָה. וְהַדָּבָר נִרְמָז כָּאן: לְכָל יְהוּדִי יֵשׁ חֵלֶק בַּתּוֹרָה שֶׁ'מְדַבֵּר אֵלָיו' בִּלְבַד.

מפטיר פו כָּל־הַבָּקָר לָעֹלָה שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים אֵילֵם שְׁנֵים־עָשָׂר כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנֵים עָשָׂר וּמִנְחָתָם וּשְׂעִירֵי עִזִּים שְׁנֵים עָשָׂר לְחַטָּאת: פח וְכֹל בְּקַר | זֶבַח הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה פָּרִים אֵילֵם שִׁשִּׁים עַתֻּדִים שִׁשִּׁים כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁשִּׁים זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הִמָּשַׁח אֹתוֹ: פט וּבְבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת־הַקּוֹל מִדַּבֵּר אֵלָיו מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים וַיְדַבֵּר אֵלָיו:

קע"ו פסוקים, עמו"ם סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

ב וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִצָּרְעָה מִמִּשְׁפַּחַת הַדָּנִי וּשְׁמוֹ מָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ עֲקָרָה וְלֹא יָלָדָה גם לִפְנֵי שֶׁנַּעֲשֵׂית עֲקָרָה: ג וַיֵּרָא מַלְאַךְ־יְהוָה אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הִנֵּה־נָא אַתְּ־עֲקָרָה וְלֹא יָלַדְתְּ

הפטרה לפרשת נשא לקריאה בציבור

ולשמו"ת בשופטים פרק יג

יג ב וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִצָּרְעָה מִמִּשְׁפַּחַת הַדָּנִי וּשְׁמוֹ מָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ עֲקָרָה וְלֹא יָלָדָה: ג וַיֵּרָא מַלְאַךְ־יְהוָה אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הִנֵּה־נָא אַתְּ־עֲקָרָה וְלֹא יָלַדְתְּ

שי למורא

ב) עֲקָרָה וְלֹא יָלָדָה, שֶׁיִּתָּכֵן לִהְיוֹתָהּ עֲקָרָה אֲשֶׁר יָלְדָה כְּבָר לִפְנֵי שֶׁנַּעֲשֵׂית עֲקָרָה, לָכֵן פְּסַל דְּבָרָיו.

שי למורא

ד) יַיִן וְשֵׁכָר, יַיִן חָדָשׁ וְיַיִן יָשָׁן. כָּל טָמֵא, דְּבָרִים הָאֲסוּרִים לְנָזִיר.
ה) וּמוֹרָה לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ, וְתַעַר לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ לְהָסִיר אֶת שְׂעָרוֹ. יָחֵל, יַתְחִיל. ו) אִישׁ הָאֱלֹהִים, חֶשְׁבָּה שֶׁהָיָה נָבִיא. וְאֶת שְׁמוֹ לֹא הִגִּיד לִי, כְּלוֹמַר, שֶׁאַלְתִּי אֶת שְׁמוֹ וְלֹא הִגִּיד לִי. וְלָכֵן לֹא שָׁאַלְתִּי עַל מְקוֹמוֹ. ח) מַה נַּעֲשֶׂה, אוּלַי צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים נוֹסָפִים עַל שְׁאָר גְּזֵרוֹת, שֶׁהֲרֵי הוּא נָזִיר מִן הַבֶּטֶן. הַיּוּלָּד, הֶעָתִיד לְהִוָּלֵד. י) אֲשֶׁר בָּא בַיּוֹם, בַּיּוֹם הַיְדוּעַ שֶׁנִּזְכַּר קֹדֶם. יא) אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ, שֶׁהִיא לְבַדָּהּ יָדְעָה אֶת הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נִרְאָה בּוֹ. (וְכָתַב המלבי"ם, שֶׁהַמַּלְאָךְ נִרְאָה אֶל הָאִשָּׁה דַּוְקָא, מִשּׁוּם שֶׁגְּזֵרוּת שִׁמְשׁוֹן אֵינוֹ דָּבָר הַנִּדָּר וְאִי אֶפְשָׁר לְהַתִּירוֹ כִּי הָיָה עַל יְדֵי הַמַּלְאָךְ. וְאִם הָיָה עַל פִּי הָאָב הָיָה דָּבָר הַנִּדָּר, כִּי הָאָב יָכוֹל לְהַדִּיר אֶת בְּנוֹ בִּגְזֵרוּת וְאָז הָיָה דִּין אַחֵר לִגְזֵרוֹתוֹ). יב) עַתָּה יָבוֹא דְבָרֶיךָ, עַתָּה, הוֹאִיל וּבָאתָ שֵׁנִית עַל יְדֵי תְּפִלָּתִי, אִם כֵּן דְּבַר ה' הוּא, וּבְוַדַּאי יָבוֹא דְּבָרֶיךָ. מַה יִּהְיֶה מִשְׁפַּט הַנַּעַר וּמַעֲשֵׂהוּ, כְּלוֹמַר, אַתָּה אָמַרְתָּ רַק מַה תַּעֲשֶׂה הָאִשָּׁה, אֲבָל מַה יִּהְיֶה מִשְׁפַּט הַהַנְהָגָה שֶׁל הַנַּעַר וּמַעֲשֵׂהוּ. יג) מִכֹּל אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶל הָאִשָּׁה תִּשָּׁמֶר, כְּלוֹמַר, מַה יִּהְיֶה מִשְׁפַּט הַנַּעַר אֵינְךָ צָרִיךְ לִשְׁאֹל אוֹתִי, אֶלָּא תִּשְׁאַל אֶת חֲכָמֵי הַדּוֹר וְיוֹדִיעוּךָ אֶת הִלְכוֹת נְזִירוּתוֹ. וּבָאתִי רַק לְהַזְהִיר אֶת

עטרת מרים

וְהָרִית תִּהְיֶי הָרָה וְיָלַדְתְּ בֵּן: ד וְעַתָּה הִשָּׁמְרִי נָא וְאַל־תִּשְׁתִּי יַיִן וְשֵׁכָר וְאַל־תֹּאכְלִי כָּל־טָמֵא: ה כִּי הִנָּךְ הָרָה וְיֹלַדְתְּ בֵּן וּמוֹרָה לֹא־יַעֲלֶה עַל־רֹאשׁוֹ כִּי־נְזִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנַּעַר מִן־הַבָּטֶן וְהוּא יָחֵל לְהוֹשִׁיעַ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים: ו וַתָּבֹא הָאִשָּׁה וַתֹּאמֶר לְאִישָׁהּ לֵאמֹר אִישׁ הָאֱלֹהִים בָּא אֵלַי וּמַרְאֵהוּ כְּמַרְאֵה מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים נוֹרָא מְאֹד וְלֹא שְׁאִלְתִּיהוּ אֵי־מִזֶּה הוּא וְאֶת־שְׁמוֹ לֹא־הִגִּיד לִי: ז וַיֹּאמֶר לִי הִנָּךְ הָרָה וְיֹלַדְתְּ בֵּן וְעַתָּה אַל־תִּשְׁתִּי | יַיִן וְשֵׁכָר וְאַל־תֹּאכְלִי כָּל־טֻמְאָה כִּי־נְזִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנַּעַר מִן־הַבֶּטֶן עַד־יוֹם מוֹתוֹ: ח וַיֶּעְתַּר מָנוֹחַ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמַר בִּי אֲדוֹנָי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּ יָבוֹא־נָא עוֹד אֵלֵינוּ וְיוֹרֵנוּ מַה־נַּעֲשֶׂה לַנַּעַר הַיּוּלָּד: ט וַיִּשְׁמַע הָאֱלֹהִים בְּקוֹל מָנוֹחַ וַיָּבֹא מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים עוֹד אֶל־הָאִשָּׁה וְהִיא יוֹשֶׁבֶת בַּשָּׂדֶה וּמָנוֹחַ אִישָׁהּ אֵין עִמָּהּ: י וַתְּמַהֵר הָאִשָּׁה וַתָּרָץ וַתַּגֵּד לְאִישָׁהּ וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נִרְאָה אֵלַי הָאִישׁ אֲשֶׁר־בָּא בַיּוֹם אֵלָי: יא וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ מָנוֹחַ אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ וַיֹּאמֶר לוֹ הַאַתָּה הָאִישׁ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אָנִי: יב וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ עַתָּה הוֹאיל וּבָאתָ שֵׁנִית עַל יְדֵי תְּפִלָּתִי בְּוַדַּאי יָבֹא דְבָרֶיךָ לְזֹאת אֶשְׁאַלְךָ וְהוֹדִיעֵנִי מַה־יִּהְיֶה מִשְׁפַּט הַנַּעַר איך לְהִתְנַהֵג עִמּוֹ וּמַעֲשֵׂהוּ וּמַה הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר אֲעֲשֶׂה לוֹ: יג וַיֹּאמֶר מַלְאַךְ יְהוָה אֶל־מָנוֹחַ אֵין מִשְׁפַּט הַנַּעַר לְהוֹסִיף עָלָיו עַל שְׁאָר גְּזֵרוּת, רַק הַהוֹסָפָה הִיא מִכֹּל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֶל־הָאִשָּׁה תִּשָּׁמֶר גַּם הָאִשָּׁה, אִמּוֹ שֶׁל הַנַּעַר:

עטרת מרים

יד מִכֹּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִגֶּפֶן הַיַּיִן לֹא תֹאכַל וְיַיִן וְשֵׁכָר אַל־תֵּשְׁתְּ וְכָל־
טֻמְאָה אַל־תֹּאכֵל אין לַעֲשׂות עוד, רק כֹּל אֲשֶׁר־צִוִּיתִיהָ תִּשְׁמֹר:
טו וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ אֶל־מַלְאַךְ יְהוָה נַעְצְרָה נעכבה־נָא אוֹתָךְ וְנַעֲשֶׂה
לְפָנֶיךָ גְּדִי עִזִּים: טז וַיֹּאמֶר מַלְאַךְ יְהוָה אֶל־מָנוֹחַ אִם־תַּעְצְרֵנִי
לִסְעוּדָה לֹא־אֹכַל בְּלַחְמֶךָ וְאִם־
תַּעֲשֶׂה עֹלָה הֵלֹא לַיהוָה תַּעֲלֶנָּה
כִּי לֹא־יָדַע מָנוֹחַ נִסְתַּפֵּק וְלֹא יָדַע
בְּבֵרוּר כִּי־מַלְאַךְ יְהוָה הוּא וְלָכֵן
הִסְתַּפֵּק בִּדְבָרָיו אִם יַעַצְרֵהוּ לִסְעוּדָה אוֹ
יַקְרִיב קָרְבָּן: יז וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ אֶל־
מַלְאַךְ יְהוָה מִי שְׁמֶךָ מה שִׁמְךָ
כִּי־יָבֹא לָנוּ דְּבָרֶךָ וְתִתְקַיֵּם נְבוּאָתְךָ פֵּן
לֹא נַכִּירְךָ אָז כְּדֵי וְכִבַּדְנוּךָ לְדַעַת אֶת
מִי נְכַבֵּד: יח וַיֹּאמֶר לוֹ מַלְאַךְ יְהוָה
אַיִן רְצוֹנִי בְּכָבוֹד, וְאִם כֵּן לָמָּה זֶּה
תִּשְׁאַל לִשְׁמִי וְעוֹד וְהוּא פֶּלְאִי
מְכוּסֶה וְנֶעְלָם שֶׁלֹּא תוּכַל לְדַעְתּוֹ:
יט וַיִּקַּח מָנוֹחַ אֶת־גְּדִי הָעִזִּים
וְאֶת־הַמִּנְחָה וַיַּעַל הכל עַל־הַצּוּר
לְהִיות עוֹלָה לַיהוָה וּמַפְלִא לַעֲשׂוֹת
הָיָה הַמַּלְאָךְ לְהוֹצִיא הָאֵשׁ מִן הַצּוּר
לֶאֱכוֹל הַגְּדִי וְהַמִּנְחָה וּמָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ
רֹאִים זאת בְּעֵינֵיהֶם: כ וּכְשֶׁהָאֵשׁ גָּדְלָה
וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַלַּהַב מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ
הַשָּׁמַיְמָה לְצַד הַשָּׁמַיִם וַיַּעַל נִסְתַּלֵּק
מַעֲלֵיהֶם מַלְאַךְ־יְהוָה בְּלַהַב
הַמִּזְבֵּחַ וּמָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ רֹאִים
כְּשֶׁעָלָה בַּלַּהַב וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם
אָרְצָה: כא וְלֹא־יָסַף לֹא הוֹסִיף
עוֹד מַלְאַךְ יְהוָה לְהֵרָאֹה אֶל־
מָנוֹחַ וְאֶל־אִשְׁתּוֹ אָז כְּשֶׁרָאָה כָּל
זאת יָדַע הֵבִין מָנוֹחַ כִּי־מַלְאַךְ יְהוָה
הוּא: כב וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ אֶל־אִשְׁתּוֹ
מָוֹת נָמוּת כִּי מַלְאַךְ אֱלֹהִים רָאִינוּ:
כג וַתֹּאמֶר לוֹ אִשְׁתּוֹ לוּ חָפֵץ
יְהוָה לַהֲמִיתֵנוּ לֹא־לָקַח מִיָּדֵנוּ
עֹלָה וּמִנְחָה לא הָיָה מְקַבְּלָם בְּרָצוֹן,
שֶׁהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם וְלֹא הֶרְאָנוּ אֶת־כָּל־
אֵלֶּה הַנִּפְלָאוֹת שֶׁעָשָׂה הַמַّלְאָךְ וְכָעֵת
לֹא הִשְׁמִיעָנוּ כָּזֹאת בְּשׂוֹרָה זוֹ אִם
רְאוּיִים אָנוּ לָמוּת: כד וַתֵּלֶד הָאִשָּׁה
בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שִׁמְשׁוֹן

שי למורא

אֶל־מָנוֹחַ מִכֹּל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֶל־
הָאִשָּׁה תִּשָּׁמֵר: יד מִכֹּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִגֶּפֶן
הַיַּיִן לֹא תֹאכַל וְיַיִן וְשֵׁכָר אַל־תֵּשְׁתְּ
וְכָל־טֻמְאָה אַל־תֹּאכֵל כֹּל אֲשֶׁר־
צִוִּיתִיהָ תִּשְׁמֹר: טו וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ אֶל־
מַלְאַךְ יְהוָה נַעְצְרָה־נָּא אוֹתָךְ וְנַעֲשֶׂה
לְפָנֶיךָ גְּדִי עִזִּים: טז וַיֹּאמֶר מַלְאַךְ יְהוָה
אֶל־מָנוֹחַ אִם־תַּעְצְרֵנִי לֹא־אֹכַל
בְּלַחְמֶךָ וְאִם־תַּעֲשֶׂה עֹלָה לַיהוָה
תַּעֲלֶנָּה כִּי לֹא־יָדַע מָנוֹחַ כִּי־מַלְאַךְ
יְהוָה הוּא: יז וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ אֶל־מַלְאַךְ
יְהוָה מִי שְׁמֶךָ כִּי־יָבֹא דְבָרְךָ וְכִבַּדְנוּךָ:
יח וַיֹּאמֶר לוֹ מַלְאַךְ יְהוָה לָמָּה זֶּה
תִּשְׁאַל לִשְׁמִי וְהוּא פֶּלְאִי: יט וַיִּקַּח
מָנוֹחַ אֶת־גְּדִי הָעִזִּים וְאֶת־הַמִּנְחָה
וַיַּעַל עַל־הַצּוּר לַיהוָה וּמַפְלִא לַעֲשׂוֹת וּמָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ רֹאִים:
כ וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַלַּהַב מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ הַשָּׁמַיְמָה וַיַּעַל מַלְאַךְ־יְהוָה
בְּלַהַב הַמִּזְבֵּחַ וּמָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ רֹאִים וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם אָרְצָה:
כא וְלֹא־יָסַף עוֹד מַלְאַךְ יְהוָה לְהֵרָאֹה אֶל־מָנוֹחַ וְאֶל־אִשְׁתּוֹ אָז
יָדַע מָנוֹחַ כִּי־מַלְאַךְ יְהוָה הוּא: כב וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ אֶל־אִשְׁתּוֹ
מָוֹת נָמוּת כִּי אֱלֹהִים רָאִינוּ: כג וַתֹּאמֶר לוֹ אִשְׁתּוֹ לוּ חָפֵץ
יְהוָה לַהֲמִיתֵנוּ לֹא־לָקַח מִיָּדֵנוּ עֹלָה וּמִנְחָה וְלֹא הֶרְאָנוּ
אֶת־כָּל־אֵלֶּה וְכָעֵת לֹא הִשְׁמִיעָנוּ כָּזֹאת: כד וַתֵּלֶד הָאִשָּׁה בֵּן

הָאִשָּׁה בִּדְבָרִים שֵׁיֵּשׁ בָּהֶם חִדּוּשׁ וְתוֹסֶפֶת עַל הִלְכוֹת נְזִירוּת.
טו) **נַעְצְרָה נָּא אוֹתָךְ**, נֵאָסֹף אוֹתְךָ אֶל הַבַּיִת. **טז) בְּלַחְמֶךָ,**
בְּמַאֲכָלְךָ. **וְאִם תַּעֲשֶׂה עוֹלָה**, וְאִם תִּרְצֶה לַעֲשׂוֹת אֶת הַגְּדִי לְקָרְבָּן
עוֹלָה. יז) **מִי שְׁמֶךָ**, כֵּיוָן שֶׁהָיָה בְּעֵינֵי מָנוֹחַ נְבִיא גָּדוֹל וְנִכְבָּד, וְהָאָדָם
הַגָּדוֹל נוֹדָע בִּשְׁמוֹ לְמִי שֶׁלֹּא רָאָהוּ,
וּשְׁמוֹ הוּא אֶצְלוֹ כְּמוֹ הָאָדָם בְּעַצְמוֹ,
לְפִיכָךְ נֶאֱמַר "מִי שְׁמֶךָ" בִּמְקוֹם
"מַה שְּׁמֶךָ". יח) **לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל**
לִשְׁמִי, כְּלוֹמַר, אֵין רְצוֹנִי בְּכָבוֹד,
וְאִם כֵּן לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי.
וְהוּא פֶּלְאִי, וְעוֹד טַעַם, שֶׁהוּא
מְכֻסֶּה וְנֶעְלָם וְאֵין לְגַלּוֹתוֹ.
יט) **וַיַּעַל עַל הַצּוּר לַה'**, וְאַף
־עַל־פִּי שֶׁנֶּאֱסְרוּ הַבָּמוֹת לְהַקְרִיב
קָרְבָּן בְּכָל מָקוֹם, אָמְרוּ רז"ל
שֶׁהָיְתָה בְּזֶה הוֹרָאַת שָׁעָה כְּשֶׁאָמַר
לוֹ הַמַּלְאָךְ "לַה' תַּעֲלֶנָּה". **וּמַפְלִא**
לַעֲשׂוֹת, הַמַּלְאָךְ עָשָׂה פְּלָאִים,
שֶׁהוֹרִיד אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ.
כ) **הַשָּׁמַיְמָה**, לְצַד הַשָּׁמַיִם.
כא) אָז יָדַע מָנוֹחַ וגו', כְּשֶׁרָאָה
כָּל זֹאת, הֵבִין מָנוֹחַ שֶׁמַּלְאָךְ הָיָה.
כב) אֱלֹהִים רָאִינוּ, מַלְאַךְ
אֱלֹהִים רָאִינוּ. **כג) אֶת כָּל אֵלֶּה,**
אֶת כָּל הַנִּפְלָאוֹת שֶׁעָשָׂה הַמַּלְאָךְ.
לֹא הִשְׁמִיעָנוּ כָּזֹאת, לֹא הָיָה
מַשְׁמִיעֵנוּ בְּשׂוֹרָה זוֹ שֶׁל הֻלֶּדֶת הַבֵּן,
אִם רְאוּיִים אָנוּ לָמוּת. **כה) וַתָּחֶל,**

שי למורא

הִתְחִילָה. רוּחַ ה׳, רוּחַ גְּבוּרָה מֵאֵת ה׳. **לְפַעֲמוֹ**, לְחִזּוּקוֹ. פֵּרוּשׁ אַחֵר, לְהַצְעִידוֹ, כְּמוֹ "פַּעֲמֵי מַרְכְּבוֹתָיו" (שופטים ה,כח). וְרז"ל פֵּרְשׁוּ, "לְפַעֲמוֹ", מֵעֵנְין פַּעֲמוֹן, שֶׁהָיְתָה רוּחַ נְבוּאָה מְקַשְׁקֶשֶׁת לְפָנָיו כְּפַעֲמוֹן. וּפֵרוּשׁ "רוּחַ ה׳", נְבוּאָתוֹ

עטרת מרים

וַיִּגְדַּל הַנַּעַר וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה: **כה** וַתָּחֶל הַחֵלָּה כְּבָר רוּחַ גְּבוּרָה שֶׁהָיְתָה בְּמַחֲנֵה דָן מֵאֵת יְהוָה לְפַעֲמוֹ לַהֲלוֹךְ בְּמַחֲנֵה דָן לְהַרְאוֹת בָּהּ גְּבוּרוֹת וְנִפְלָאוֹת, וְהַמַּחֲנֶה הָיְתָה עוֹמֶדֶת בֵּין צָרְעָה וּבֵין אֶשְׁתָּאוֹל:

וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שִׁמְשׁוֹן וַיִּגְדַּל הַנַּעַר וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה: כה וַתָּחֶל רוּחַ יְהוָה לְפַעֲמוֹ בְּמַחֲנֵה דָן בֵּין צָרְעָה וּבֵין אֶשְׁתָּאוֹל:

שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁאָמַר "יְהִי דָן נָחָשׁ עַלֵּי דֶרֶךְ" (בראשית מט,יז), שֶׁהִתְחִילָה אָז לְהִתְקַיֵּם. **בְּמַחֲנֵה דָן** וגו׳, בְּנַחֲלַת שֵׁבֶט דָּן שֶׁהָיְתָה בֵּין צָרְעָה וּבֵין אֶשְׁתָּאוֹל.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמֵּחַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

תחילת זמן קידוש לבנה באה"ק:
יום שני בערב, ז׳ סיון

לוח זמנים לשבת פרשת נשא בחו"ל (בהעלותך באה"ק) בערים שונות בעולם רמה

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קי"ץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	05:36	05:37	08:25	08:26	09:06	09:07	10:19	10:20	19:46	19:47	20:15	20:17	19:27	20:29
חיפה (ק)	05:31	05:32	08:21	08:22	09:04	09:05	10:17	10:18	19:52	19:54	20:19	20:21	19:24	20:34
ירושלים (ק)	05:33	05:34	08:23	08:23	09:04	09:05	10:17	10:18	19:51	19:53	20:15	20:17	19:12	20:29
תל אביב (ק)	05:34	05:35	08:24	08:25	09:06	09:06	10:19	10:20	19:49	19:50	20:18	20:20	19:30	20:32
אוסטריה, וינה (ק)	04:54	04:53	07:38	07:37	08:52	08:53	10:14	10:15	20:56	20:58	21:40	21:43	20:40	22:02
אוסטרליה, מלבורן (ח)	07:33	07:35	09:14	09:16	09:54	09:56	10:44	10:46	17:08	17:09	17:39	17:39	16:51	17:51
אוקראינה, אודסה (ק)	05:04	05:04	07:52	07:52	08:59	08:59	10:19	10:20	20:50	20:53	21:32	21:35	20:35	21:53
אוקראינה, דונייצק (ק)	04:29	04:29	07:14	07:13	08:27	08:27	09:49	09:50	20:29	20:31	21:13	21:16	20:13	21:35
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	04:38	04:38	07:21	07:20	08:37	08:37	09:59	10:00	20:42	20:45	21:27	21:30	20:26	21:49
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	04:55	04:54	07:26	07:22	08:58	08:58	10:22	10:22	21:16	21:19	22:04	22:07	21:01	22:29
אוקראינה, קייב (ק)	04:46	04:46	07:15	07:09	08:50	08:50	10:14	10:15	21:10	21:13	21:58	22:01	20:54	22:23
איטליה, מילאנו (ק)	05:34	05:34	08:24	08:24	09:27	09:27	10:47	10:48	21:15	21:18	21:53	21:55	20:59	22:13
אקוואדור, קיטו (ח)	06:11	06:12	08:39	08:40	09:10	09:12	10:13	10:14	18:17	18:19	18:41	18:43	18:00	18:52
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	07:58	08:00	09:46	09:47	10:24	10:25	11:15	11:17	17:51	17:51	18:19	18:20	17:33	18:31
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	09:08	09:10	10:42	10:44	11:25	11:26	12:13	12:14	18:22	18:23	18:56	18:56	18:05	19:09
ארה"ב, בולטימור (ק)	05:39	05:40	08:31	08:32	09:21	09:22	10:37	10:38	20:34	20:36	21:08	21:10	20:18	21:25
ארה"ב, ברוקלין (ק)	05:24	05:24	08:16	08:17	09:08	09:09	10:25	10:26	20:27	20:30	21:03	21:05	20:11	21:20
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	05:25	05:25	08:17	08:17	09:08	09:09	10:26	10:27	20:28	20:30	21:04	21:06	20:12	21:21
ארה"ב, דטרויט (ק)	05:55	05:55	08:47	08:47	09:42	09:42	11:00	11:01	21:10	21:12	21:47	21:49	20:54	22:05
ארה"ב, האוסטון (ק)	06:20	06:21	09:09	09:10	09:49	09:50	11:01	11:02	20:24	20:26	20:52	20:54	20:07	21:06
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	05:41	05:41	08:31	08:32	09:14	09:15	10:28	10:29	20:04	20:06	20:35	20:37	19:47	20:49
ארה"ב, מיאמי (ק)	06:29	06:30	09:15	09:16	09:53	09:54	11:04	11:05	20:13	20:15	20:41	20:42	19:57	20:54
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	05:18	05:18	08:10	08:10	09:03	09:04	10:20	10:21	20:26	20:28	21:02	21:04	20:10	21:19
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	05:49	05:49	08:41	08:42	09:33	09:33	10:50	10:51	20:51	20:53	21:26	21:29	20:35	21:43
ארה"ב, שיקגו (ק)	05:15	05:15	08:07	08:07	09:01	09:01	10:19	10:20	20:26	20:29	21:03	21:05	20:10	21:21
בוליביה, לה-פס (ח)	06:58	06:59	09:11	09:12	09:43	09:45	10:41	10:42	18:07	18:08	18:32	18:33	17:50	18:43
בלגיה, אנטוורפן (ק)	05:27	05:26	07:42	07:44	09:32	09:33	10:57	10:58	21:58	22:01	22:48	22:52	21:43	23:15
בלגיה, בריסל (ק)	05:29	05:28	07:42	07:44	09:34	09:34	10:58	10:59	21:57	21:59	22:46	22:49	21:41	23:12
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:46	06:47	08:50	08:52	09:24	09:26	10:20	10:21	17:32	17:33	17:54	17:55	17:15	18:05
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	06:32	06:34	08:38	08:39	09:11	09:13	10:07	10:09	17:17	17:18	17:43	17:44	17:00	17:54
בריטניה, לונדון (ק)	04:43	04:43	07:00	07:02	08:50	08:50	10:15	10:15	21:20	21:23	22:09	22:12	21:07	22:36
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	04:40	04:39	07:09	07:10	08:52	08:53	10:19	10:20	21:38	21:41	22:34	22:38	21:26	23:06
גרמניה, ברלין (ק)	04:43	04:43	07:06	07:08	08:53	08:53	10:19	10:19	21:32	21:34	22:23	22:27	21:16	22:52
גרמניה, פרנקפורט (ק)	05:15	05:15	07:48	07:45	09:18	09:19	10:42	10:43	21:36	21:38	22:23	22:26	21:20	22:48
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:52	06:54	08:53	08:55	09:28	09:29	10:22	10:24	17:30	17:30	17:49	17:50	17:12	18:01
הודו, מומבאי (ח)	06:00	06:01	08:43	08:44	09:17	09:19	10:26	10:27	19:16	19:18	19:42	19:44	19:00	19:54
הודו, פונה (ח)	05:58	05:58	08:40	08:41	09:14	09:15	10:22	10:23	19:11	19:13	19:37	19:39	18:55	19:49
הונגריה, בודפשט (ק)	04:46	04:46	07:32	07:32	08:43	08:43	10:04	10:05	20:41	20:44	21:25	21:27	20:26	21:46
טורקיה, איסטנבול (ק)	05:28	05:28	08:20	08:20	09:12	09:13	10:29	10:30	20:33	20:35	21:09	21:11	20:17	21:26
יוון, אתונה (ק)	06:02	06:02	08:54	08:54	09:42	09:42	10:57	10:58	20:48	20:50	21:22	21:24	20:32	21:38
מולדובה, קישינב (ק)	05:09	05:09	07:56	07:56	09:05	09:05	10:26	10:27	21:00	21:03	21:43	21:46	20:44	22:04

לוח זמנים לשבת פרשת נשא בחו"ל (בהעלותך באה"ק) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קי"ץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	05:57	05:58	08:40	08:41	09:14	09:16	10:23	10:24	19:15	19:16	19:41	19:42	18:58	19:53
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	08:07	08:09	09:30	09:32	10:16	10:18	11:02	11:04	16:52	16:52	17:28	17:28	16:34	17:42
נפאל, קטמנדו (ח)	05:07	05:08	07:55	07:56	08:33	08:34	09:45	09:46	19:00	19:02	19:28	19:30	18:43	19:42
סינגפור, סינגפור (ח)	06:59	07:00	09:28	09:30	10:00	10:01	11:03	11:04	19:10	19:12	19:34	19:36	18:53	19:45
פולין, ורשא (ק)	04:14	04:14	06:36	06:37	08:23	08:24	09:49	09:49	20:58	21:01	21:50	21:54	20:42	22:19
פרו, לימה (ח)	06:25	06:27	08:43	08:45	09:15	09:16	10:14	10:15	17:51	17:52	18:15	18:17	17:34	18:26
צרפת, ליאון (ק)	05:50	05:50	08:40	08:40	09:44	09:44	11:04	11:05	21:31	21:33	22:12	22:15	21:15	22:32
צרפת, פריז (ק)	05:47	05:46	08:28	08:27	09:47	09:47	11:09	11:10	21:57	21:59	22:40	22:43	21:41	23:03
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:45	05:46	08:17	08:18	08:48	08:50	09:52	09:54	18:08	18:10	18:32	18:34	17:51	18:43
קנדה, טורונטו (ק)	05:35	05:36	08:27	08:27	09:25	09:25	10:44	10:44	21:03	21:05	21:38	21:41	20:47	21:57
קנדה, מונטריאול (ק)	05:05	05:05	07:55	07:55	08:58	08:58	10:18	10:19	20:45	20:47	21:24	21:27	20:29	21:44
קפריסין, לרנקה (ק)	05:31	05:32	08:22	08:23	09:06	09:07	10:21	10:22	20:00	20:02	20:31	20:34	19:44	20:46
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	04:18	04:18	06:56	06:57	08:35	08:36	10:04	10:04	21:34	21:37	22:35	22:39	21:19	23:11
רוסיה, מוסקבה (ח)	03:45	03:44	06:29	06:31	08:05	08:06	09:35	09:35	21:19	21:22	22:20	22:24	21:04	23:00
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	04:25	04:25	07:12	07:11	08:21	08:21	09:42	09:43	20:18	20:20	21:00	21:03	20:02	21:22
שוויץ, ציריך (ק)	05:29	05:29	08:15	08:15	09:25	09:26	10:47	10:48	21:28	21:31	22:06	22:09	21:13	22:28
תאילנד, בנגקוק (ח)	05:50	05:51	08:29	08:30	09:02	09:03	10:09	10:10	18:46	18:47	19:11	19:13	18:29	19:22

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד סיון, תשי"ח
ברוקלין.

הוו"ח אי"א נו"נ משתתפי במגבית לטובת ישיבת
תומכי תמימים אשר בצרפת
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם נודעתי ע"י הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ רב פעלים הרב מו"ה פרץ שי' מאצקין, מהשתתפותם בהחזקת ישיבת תומכי תמימים אשר בצרפת.

ובודאי לדכוותייהו למותר האריכות בביאור גודל הענין וגודל הזכות של כל מחזיקי ישיבה זו.

ולא נצרכה אלא להעדפה ולזריזות ולהשפעה על ידידיהם ומכיריהם שגם הם יעשו כהנ"ל, וזכות הרבים תלוי בהם.

ויהי רצון אשר כדרשת הזהר עה"כ עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר א"ת מאושר אלא מראשו, תומשך ברכת השי"ת בהמצטרך לכל אחד מהם הוא וב"ב שי' מראשו, היינו מפנימיות אין סוף עד למטה מטה לבני חיי ומזוני רווחי.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש וחג השבועות

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר. תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה. כאשר חג ושבת סמוכים זה לזה, נותנים צדקה לפני הדלקת הנרות הראשונה, של ערב חג או ערב שבת - גם עבור היום שלאחריו.

ערב שבת קודש

יש להדליק – לפני כניסת השבת 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות במוצאי שבת קודש בליל החג.

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

חג השבועות

זמן הדלקת נרות הערב – רק בלילה, במוצאי שבת, לאחר צאת הכוכבים, הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת השבת. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה:

בחו"ל יום שני של חג השבועות

מדליקים את הנרות - על ידי העברה מאש הדלוקה מלפני כניסת השבת - ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי׳ **הלוי** בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי׳ ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי׳ הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא״ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב״ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00530
12/06/2016

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2304-3377

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים